હયાતુસ્સહાબા

હિસ્સા દૌમ

حیاۃ الصحابہؓ

(حصّہ دوم)

•◆ મુસન્નિફ ◆•

હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ યુસુફ સા. કાંધલવી (રહ.)

•◆ લિપ્યાંતર ◆•

મૌલાના સુલેમાન મજાદરી

પબ્લીશર

ફોન : (૦૨૭૩૯) ૨૭૦ ૧૧૨

હયાતુસ્સહાબા રદિ.

હિસ્સા દૌમ

حياة الصحابة

(حصّه دوم)

•• મુસન્નિફ ••

હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ યુસુફ કાંધલવી (રહ.)

•• લિપ્યાંતર ••

મૌલાના સુલેમાન મજાદરી

પબ્લીશર્સ

નુરાની કુતુબખાના

રેલ્વે સ્ટેશન કે સામને, મુ.પો. છાપી, જિ. બનાસકાંઠા. (ઉત્તર ગુજરાત) (ઇન્ડિયા)

પિન – ૩૮૫ ૨૧૦ ફોન : (૦૨૭૩૯) ૨૭૦૧૧૨

પ્રકાશક કે દો બોલ

રસૂલે પાક સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પાકિઝા ઝિંદગીકો "સીરત" કેહતે હૈં ઇસી તરહ સહાબા (રદિ.) કી ઝિંદગીકે હાલાતકો "હયાતુસ્સહાબા" કેહતે હૈં. દઅવતકા કામ જબ બેરૂન મમાલિક (વિદેશ) મેં પહોંચા તો હઝરત મૌલાના યુસુફ સા. (રહ.) ને અરબી ઝબાનમેં સહાબા (રદિ.) કે હાલાત પર **હયાતુસ્સહાબા** કિતાબ લિખી. યે એક એસી જામેઅ, માનેઅ ઔર અનમોલ કિતાબ હૈ કે ઉસમેં એસે વાકેઆત ઔર હાલાત લિખ્ખે હૈં, જો બહોતસી મુસ્તનદ કિતાબોંસે લિયે ગયે હૈં. ઇસ તરહ યેહ એસા ઇન્સાયકલોપેડિયા તૈયાર હો ગયા જો સહાબા (રદિ.) કે ઝમાનેકી તસ્વીર સામને રખ દેતા હૈ. ઇસ કિતાબકા તઆરૂફ કરવાનેકી ઝરૂરત નહીં. યેહ કિતાબ ઇતની મકબૂલ ઔર આમ હુઇ કે પૂરી દુનિયામેં લાખોંકી તઅદાદમેં લોગ ઇસસે ફાઇદા ઉઠા રહે હૈં, યેહી ઇસકા તઆરૂફ હૈ.

ચૂંકે યેહ કિતાબ દુનિયાકી બહોતસી ઝબાનોંમેં છપ ચુકી હૈ, મગર ગુજરાતી જાનનેવાલે હઝરાત ઇસ અનમોલ ઝખીરાસે ફાઇદા ઉઠાનેસે મહેરૂમ થે ઔર યેહ કિતાબ ખાસ તૌર પર દઅવતકે કામમેં લગે હુએ હઝરાતકે લિએ દિલો-દિમાગકી ગિઝાકી હૈસિયત રખતી હૈ. લિહાઝા ગુજરાતી ઝબાન જાનનેવાલોંકી તમન્ના ઔર તલબ થી કે ઇસે ગુજરાતી લિપીમેં છાપા જાએ.

મગર જેસા કે આપ જાનતે હૈં, યેહ કામ જિતના અહમ થા, ઉતનાહી મુશ્કિલ ભી થા. મગર હર કામકા એક વક્ત મુકર્રર હોતા હૈ. ખુદા તઆલાકી મદદ ઔર તૌફીક જબ શામિલે હાલ હોતી હૈ તો પહાડભી ઝર્રા બન જાતા હૈ ઔર સમંદરભી કતરા નઝર આતા હૈ.

લિહાઝા બડી મેહનત ઔર કોશિશકે બા'દ ઇસ કિતાબકો ગુજરાતી લિપીમેં શાએઅ કર રહે હૈં, જો આપકે હાથોંમેં હૈ. ખુદા તઆલાસે દુઆ હૈ કે ઇસ કિતાબકો પૂરી ઉમ્મતકી હિદાયતકા ઝરીઆ બનાએ ઔર ઝ્યાદાસે ઝ્યાદા ઇસસે ઉમ્મતકો ફાઇદા પહોંચાએ. આમીન.

મૌલાના સુલેમાન સા. મજાદરી
નુસની કુતુબખાના, છાપી.

મઝમૂન	સફા

મઝમૂન	સફા

મઝમૂન	સફા

મઝમૂન	સફા

મઝમૂન | સફા

મઝમૂન	સફા

મઝમૂન	સફા

બિસ્મિલ્લાહીર્રહમાનિર્રહીમ

સહાબા કિરામ (રદિ.)કા આપસી ઇત્તિહાદ ઔર એક રાય હો કર કામ કરને કા એહતિમામ કરના ઔર અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી તરફ દઅવત દેને ઔર અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં જિહાદ કરને મેં આપસ કે ઇખ્તિલાફ ઔર ઝગડે સે બચને કા એહતિમામ કરના

ઈબ્ને ઈસ્હાકસે રિવાયત હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) ને સકીફા બની સાઈદા વાલે દિન બયાન કરતે હુએ ફરમાયા કે યેહ બાત જાઈઝ નહીં કે મુસલમાનોંકે દો અમીર હોં, ક્યૂંકે જબ ભી ઐસા હોગા, મુસલમાનોંકે તમામ કામોં ઔર તમામ હુક્મોંમેં ઈખ્તિલાફ પૈદા હો જાએગા ઔર ઉનકા શિરાઝા બિખર જાએગા ઔર ઉનકા આપસમેં ઝગડા હો જાએગા ઔર ફિર સુન્નત છૂટ જાએગી ઔર બિદઅત ગાલિબ આ જાએગી ઔર બડા ફિત્ના ઝાહિર હો જાએગા ઔર કોઈ ભી ઉસે ઠીક ન કર સકેગા.[૧]

હઝરત સાલિમ બિન ઉબૈદ (રહ.) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી બૈઅતકે બારેમેં રિવાયત કરતે હુએ ફરમાતે હૈં કે ઈસ મૌકે પર અન્સારમેં સે એક આદમીને કહા, એક અમીર હમ (અન્સાર)મેં સે હો ઔર એક અમીર આપ (મુહાજિરીન) મેં સે હો, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, એક મિયાનમેં દો તલવારેં નહીં સમા સકતી હૈં.[૨]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ને એક બાર બયાનમેં ફરમાયા, અય લોગો! (અપને અમીરકી) બાત માનના ઔર આપસમેં ઈકઠ્ઠે રેહના અપને લિયે ઝરૂરી સમઝો, ક્યૂંકે યેહી ચીઝ અલ્લાહકી વોહ રસ્સી હૈ જિસકો મઝબૂતીસે થામનેકા અલ્લાહને હુક્મ દિયા હૈ ઔર આપસમેં જુડ મિલકર ચલનેમેં જો નાગવાર બાતેં તુમ્હેં પેશ આએંગી, વોહ તુમ્હારી ઉન પસંદીદા બાતોંસે બેહતર હૈં જો તુમકો અલગ ચલનેમેં હાસિલ હોંગી. અલ્લાહને જો ચીઝ ભી પૈદા ફરમાઈ હૈ, ઉસકે લિયે અલ્લાહને એક ઈન્તિહા ભી બનાઈ હૈ, જહાં વોહ ચીઝ પહોંચ જાતી હૈ.

યેહ ઈસ્લામ કે જમાવ ઔર તરક્કીકા ઝમાના હૈ ઔર બહોત જલ્દ યેહ ભી અપને ઈન્તિહાકો પહોંચ જાએગા, ફિર કિયામતકે દિન તક ઈસમેં કમી ઝયાદતી હોતી રહેગી ઔર ઈસકી નિશાની યેહ હૈ કે લોગ બહોત ઝિયાદા ફકીર હો જાએંગે ઔર

---

૧ બયહકી, ૮-૧૪૫
૨ બયહકી, ૮-૧૪૫

ફકીરકો ઐસા આદમી નહીં મિલેગા, જો ઉસ પર એહસાન કરે ઔર ગની ભી યેહ સમઝેગા કે ઉસકે પાસ જો કુછ હૈ, વોહ ઉસકે લિયે કાફી નહીં હૈ, યહાં તક કે આદમી અપને સગે ભાઇ ઔર ચચેરે ભાઇસે અપની ફકીરીકી શિકાયત કરેગા, લેકિન વોહ ભી ઉસે કુછ ન દેગા ઔર યહાં તકકે ઝરૂરતમંદ માંગને વાલા એક જુમ્આસે દૂસરે જુમ્આ તક હફ્તેભર માંગનેકે લિયે ફિરતા રહેગા, લેકિન કોઇ ભી ઉસકે હાથ પર કુછ નહીં રખ્ખેગા.

ઔર જબ નૌબત યહાં તક પહોંચ જાએગી તો ઝમીનસે એક દર્દ ભરી આવાઝ ઈસ તરહ નિકલેગી કે હર મૈદાનકે લોગ યેહી સમઝેંગે કે યેહ આવાઝ ઉનકે મૈદાન હીસે નિકલી હૈ ઔર ફિર જબ તક અલ્લાહ ચાહેંગે, ઝમીનમેં ખામોશી રહેગી, ફિર ઝમીન અપને જીગરકે ટુકડોંકો નિકાલ ફેંકેગી. ઉસને પૂછા ગયા, અય હઝરત અબૂ અબ્દુર્રહમાન ! ઝમીનકે જીગર કે ટુકડે ક્યા ચીઝેં હૈં ?

આપ (રદિ.) ને ફરમાયા, સોને ઔર ચાંદીકે સુતૂન ઔર ફિર ઉસ દિનકે બા'દસે કિયામતકે દિન તક સોને ઔર ચાંદીસે કિસી તરહકા નફા નહીં ઉઠાયા જા સકેગા.[૧]

હઝરત મુજાહિદ (રહ.) કે અલાવા દૂસરોં કી રિવાયતમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે રિશ્તેદારીયોંકો તોડા જાએગા, યહાં તક કે માલદારકો સિર્ફ ફકીરી કા ડર હોગા ઔર ફકીર કો કોઇ આદમી ઐસા ન મિલેગા જો ઉસ પર એહસાન કરે ઔર આદમીકા ચચેરા ભાઇ માલદાર હોગા ઔર વોહ ઉસસે અપની ઝરૂરતકી શિકાયત કરેગા, લેકિન વોહ ચચેરા ભાઇ ઉસે કુછ નહીં દેગા. ઈસકે બા'દ વાલા મઝમૂન ઝિક્ર નહીં કિયા.[૨]

એક સાહબ બયાન કરતે હૈં કે હમ લોગ હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કો દેને કે લિયે એક ચીઝ ઉઠા કર લે ચલે. ઉનકે મકામ રબ્ઝહ પહોંચ કર હમને ઉનકે બારેમેં પૂછા, તો વોહ હમેં વહાં ન મિલે ઔર હમેં બતાયા ગયા કે ઉન્હોંને (અમીરૂલ મો'મિનીન સે) હજ પર જાને કી ઈજાઝત માંગી થી. ઉનકો ઈજાઝત મિલ ગઇ થી. (વોહ હજ કરને ગએ હુએ હૈં.)

ચુનાંચે હમ વહાંસે ચલ કર શહર મિનામેં ઉનકે પાસ પહોંચે. હમ લોગ ઉનકે પાસ બૈઠે હુએ થે કે કિસીને ઉનકો બતાયા કે (અમીરૂલ મો'મિનીન) હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને (મિના મેં) ચાર રકઅત નમાઝ પઢી હૈ, તો ઉન્હેં ઈસસે બડી નાગવારી હુઇ ઔર ઈસ બારેમેં ઉન્હોંને બડી સખ્ત બાત કહી ઔર ફરમાયા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ (યહાં મિનામેં) નમાઝ પઢી થી, તો આપને દો રકઅત નમાઝ પઢી થી ઔર મૈંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સાથ (યહાં) નમાઝ પઢી થી, (તો ઉન્હોંને ભી દો-દો રકઅત નમાઝ પઢી થી) લેકિન જબ નમાઝ

---

૧ તબરાની, ૮-૩૨૮
૨ અબૂ નઈમ, ૩-૨૪૯

પઢનેકા વક્ત આયા તો હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને ખડે હોકર ચાર રકઅત નમાઝ પઢી. (હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને મક્કામેં શાદી કર લી થી ઔર મક્કામેં કુછ દિન રેહનેકા ઈરાદા કર લિયા થા, ઈસલિયે વોહ 'મુકીમ' હો ગએ થે ઔર ચાર રકઅત નમાઝ પઢ રહે થે.) ઈસ પર ઉનકી ખિદમતમેં કહા ગયા કે અમીરૂલ મો'મિનીન કે જિસ કામ પર આપ એ'તિરાઝ કર રહે થે, અબ આપ ખુદ હી ઉસે કર રહે હૈં ?

ફરમાયા, અમીર કી મુખાલફત કરના ઈસસે ઝિયાદા સખ્ત હૈ. એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમ લોગોંમેં બયાન ફરમાયા થા, તો ઈર્શાદ ફરમાયા થા કે મેરે બાદ બાદશાહ હોગા, તુમ ઉસે ઝલીલ ન કરના, ક્યૂંકે જિસને ઉસે ઝલીલ કરનેકા ઈરાદા કિયા, ઉસને ઈસ્લામકી રસ્સીકો અપની ગરદનસે નિકાલ ફેંકા ઔર ઉસ આદમી કી તૌબા, ઉસ વક્ત તક કુબૂલ ન હોગી, જબ તક વોહ ઉસ સુરાખકો બંદ ન કર દે જો ઉસને કિયા હૈ. (યા'ની બાદશાહકો ઝલીલ કર કે ઉસને ઈસ્લામકો જો નુકસાન પહોંચાયા હૈ, ઉસકો પૂરા ન કર લે) ઔર વોહ ઐસા ન કર સકેગા ઔર (અપને પીછલે રવય્યેસે) રૂજૂઅ કરકે ઉસ બાદશાહકી ઈઝઝત કરને વાલા ન બન જાએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં ઈસ બાત કા હુક્મ દિયા કે તીન બાતોંમેં બાદશાહોંકો હમ અપને ઉપર ગાલિબ ન આને દેં, (યા'ની હમ ઉનકી ઈઝઝત કરતે રહેં, લેકિન ઉનકી વજહસે યેહ તીન કામ ન છોડેં.)

૧. હમ નેકી કા લોગોં કો હુક્મ દેતે રહેં
૨. બુરાઈ સે રોકતે રહેં
૩. લોગોં કો સુન્નત તરીકે સિખાતે રહેં[1]

હઝરત કતાદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) મક્કા ઔર મિના મેં દો રકઅત નમાઝ પઢા કરતે થે ઔર ઈસી તરહ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ભી અપની ખિલાફત કે શુરૂ' ઝમાને મેં દો હી રકઅત નમાઝ પઢી, લેકિન બાદમેં ચાર રકઅત પઢને લગ ગએ.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) કો જબ યેહ બાત મા'લૂમ હુઈ, તો ઉન્હોંને કહા, 'ઈન્ના લિલ્લાહિ વ ઈન્ના ઈલયહિ રાજિઊન' (લેકિન જબ નમાઝ પઢને કા વક્ત આયા) તો ઉન્હોંને ખડે હો કર ચાર રકઅત નમાઝ પઢી, તો ઉન સે કહા ગયા કે (ચાર રકઅત કી ખબર પર તો) આપને 'ઈન્ના લિલ્લાહ' પઢી થી ઔર ખુદ ચાર રકઅત પઢ રહે હૈં ? તો ઉન્હોંને ફરમાયા, અમીર કી મુખાલફત કરના ઈસસે ઝિયાદા બુરી ચીઝ હૈ.[2]

---

૧ હસમી, ૫-૨૧૬
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૨૪૨

હઝરત અલી (રદિ.) ને એક બાર ફરમાયા કે તુમ વૈસે હી ફૈસલે કરતે રહો, જૈસે પેહલે કિયા કરતે થે, ક્યૂંકે મૈં ઈખ્તિલાફ કો બહોત બુરી ચીઝ સમઝતા હૂં. યા તો લોગોંકી એક જમાઅત રહે યા મૈં મર જાઉં જૈસે મેરે સાથી (હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.), હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) બગૈર ઈખ્તિલાફ કે) મર ગએ.

ચુનાંચે હઝરત ઈબ્ને સીરીન (રહ.) કી રાય યેહ થી કે (ઈન્તિહા પસંદ) લોગ હઝરત અલી (રદિ.) સે આમ તૌર પર જો રિવાયતેં નક્લ કરતે હૈં, વોહ ગલત હૈ.[1]

હઝરત સલીમ બિન કૈસ આમિરી બયાન કરતે હૈં કે ઈબ્ને કવ્વાઅ ને હઝરત અલી (રદિ.) સે સુન્નત ઔર બિદઅત ઔર ઈકઠ્ઠે રેહને ઔર બિખર જાને કે બારે મેં પૂછા, તો હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, અય ઈબ્ને કવ્વાઅ ! તુમને સવાલ યાદ રખ્ખા, અબ ઈસકા જવાબ સમઝ લો. અલ્લાહકી કસમ ! સુન્નત તો હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા તરીકા હૈ. બિદઅત વોહ કામ હૈ જો ઉસ તરીકે સે હટ કર હો ઔર અલ્લાહકી કસમ ! હક વાલોંકા ઈકઠ્ઠા હોના હી અસલમેં ઈકઠ્ઠા હોના હૈ, ચાહે વોહ તા'દાદમેં કમ હોં ઔર બાતિલ વાલોંકા ઈકઠ્ઠા હોના હકીકતમેં બિખર જાના હૈ, ચાહે વોહ તા'દાદમેં ઝિયાદા હોં.[2]

સહાબા કિરામ (રદિ.) કા હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કી ખિલાફત પર ઈત્તિફાક

હઝરત ઉર્વહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન્તિકાલ કી ખબર સુનકર) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સુનુહ મોહલ્લાસે અપની સવારી પર તશરીફ લાએ ઔર મસ્જિદકે દરવાઝે પર પહોંચકર અપની સવારીસે નીચે ઉતરે. આપ બડે બેચૈન ઔર ગમગીન થે ઔર ઉન્હોંને અપની બેટી હઝરત આઈશા (રદિ.) સે ઘરમેં આનેકી ઈજાઝત ચાહી. હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ઈજાઝત દે દી.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) અંદર તશરીફ લે ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ચુકા થા ઔર આપ અપને બિસ્તર પર થે ઔર આપકી બીવીયાં આપકે ચારોં તરફ બૈઠી હુઈ થીં. હઝરત આઈશા (રદિ.) કે અલાવા બાકી તમામ બીવીયોંને અપને ચેહરે ચાદરોંસે છુપા લિયે ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે પરદા કિયા.

---

૧ મુન્તખબ, ૫-૫૦
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૯૬

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મુબારક ચેહરેસે ચાદર હટાઇ ઔર ઘુટનોંકે બલ બૈઠકર બોસા લેને લગે ઔર રોતે હુએ ફરમાને લગે કે હઝરત (ઉમર) બિન ખત્તાબ જો કેહ રહે હૈં, વોહ ઠીક નહીં હૈ (કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઇન્તિકાલ નહીં હુવા હૈ, બલ્કે યેહ બેહોશી તારી હુઇ હૈ યા ઉનકી રૂહ મેઅરાજમેં ગઇ હૈ, જો વાપસ આ જાએગી) અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઇન્તિકાલ હો ગયા હૈ. ઉસ પાક ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, અય અલ્લાહકે રસૂલ ! આપ પર અલ્લાહકી રહમત હો. આપ ઝિંદગીકી હાલતમેં ઔર વફાતકે બા'દ ભી કિતને પાકીઝા હૈં.

ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ચેહરે પર ચાદર ડાલ દી ઔર ફિર તેઝી સે મસ્જિદ કી તરફ ચલે ઔર લોગોં કી ગરદનોં કો ફલાંગતે હુએ મિમ્બર તક પહોંચે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો આતા હુવા દેખકર હઝરત ઉમર (રદિ.) બૈઠ ગએ. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને મિમ્બર કી એક જાનિબ ખડે હો કર લોગોં કો આવાઝ દી. આવાઝ સુનકર સબ બૈઠ ગએ ઔર ખામોશ હો ગએ.

ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કલિમએ શહાદત, જૈસા ઉન્હેં આતા થા, પઢા ઔર ફરમાયા કે જબ અલ્લાહ કે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમ્હારે બીચ ઝિંદા થે, ઉસી વક્ત અલ્લાહને ઉનકો મૌતકી ખબર દે દી થી ઔર તુમકો ભી તુમ્હારી મૌતકી ખબર દે દી ઔર યેહ મૌત એક યકીની બાત હૈ. અલ્લાહકે અલાવા તુમમેં સે કોઇ ભી (ઇસ દુનિયામેં) બાકી નહીં રહેગા. અલ્લાહને (કુર્આનમેં) ફરમાયા હૈ..

وَمَامُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُوْلٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ

વમા મુહમ્મદુન ઇલ્લા રસૂલ, કદ ખલત મિન કબ્લિહિર્રૂસુલ

'ઔર મુહમ્મદ નિરે રસૂલ હી તો હૈં.ઔર આપસે પેહલે ઔર બહોતસે રસૂલ ગુઝર ચુકે હૈં, સો અગર આપકા ઇન્તિકાલ હો જાએ યા આપ શહીદ હો જાવેં, તો ક્યા તુમ લોગ ઉલટે ફિર જાઓગે ?'

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, (મૈં ઇસ આયતકો બિલકુલ હી ભૂલ ગયા થા ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પઢને સે મુઝે યેહ યાદ આઇ ઔર મુઝે ઐસા લગા કે જૈસે) કુર્આનકી યેહ આયત આજ હી ઉતરી હૈ ઔર આજસે પેહલે નહીં ઉતરી ઔર અલ્લાહને હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ફરમાયા હૈ..

اِنَّكَ مَيِّتٌ وَّ اِنَّهُمْ مَّيِّتُوْنَ **ઇન્નક મય્યિતુંવ્ વઇન્નહુમ્ મય્યિતૂન**

"આપકો ભી મરના હૈ ઔર ઉનકો ભી મરના હૈ" ઔર અલ્લાહને ફરમાયા હૈ..

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ

કુલ્લુ શયઈન હાલિકુન ઈલ્લા વજહહુ લહુલ્ હુકમુ વઈલયહિ તુરજઊન

'સબ ચીઝેં ફના હોને વાલી હૈં, અલાવા ઉસકી ઝાત કે, ઉસીકી હુકૂમત હૈ (જિસકા કામિલ તૌર પર ઝાહિર હોના કિયામતમેં હૈ) ઔર ઉસીકે પાસ તુમ સબકો જાના હૈ. (પસ સબકો ઉનકે કિયેકા બદલા દેગા.)'

ઔર અલ્લાહકા ઈર્શાદ હૈ..

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَّيَبْقٰى وَجْهُ رَبِّكَ ذُوالْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

કુલ્લુ મન અલયહા ફાનિંવ્ વ યબ્કા વજહુ રબ્બિક ઝુલજલાલિ વલ ઈકરામ

'જિતને (જાનદાર) રૂએ ઝમીન પર મૌજૂદ હૈં, સબ ફના હો જાએંગે ઔર આપકે પરવરદિગારકી ઝાત, જો કે અઝમત વાલી હૈ, એહસાન વાલી હૈ, બાકી રેહ જાએગી.'

ઔર અલ્લાહકા ઈર્શાદ હૈ..

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُوْرَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

કુલ્લુ નફસિન ઝાઈકતુલ મવ્તિ વઈન્નમા તુવફ્ફવ્વન ઉજૂરકુમ્ યવ્મલ કિયામહ

'હર જાનકો મૌતકા મઝા ચખના હૈ ઔર તુમકો પૂરા બદલા કિયામતકે દિન મિલેગા.'

ઔર ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા કે અલ્લાહને હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈતની ઉમ્ર અતા ફરમાઈ ઔર ઉનકો ઈતને દિન દુનિયામેં બાકી રખ્ખા કે ઈસ મુદ્દતમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અલ્લાહકે દીનકો કાઈમ કર દિયા, અલ્લાહકે હુક્મકો ગાલિબ કર દિયા, અલ્લાહકા પૈગામ પહોંચા દિયા ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કિયા. ફિર આપકો અલ્લાહને ઈસી હાલત પર વફાત દી ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમ્હેં એક (સાફ ઔર ખુલે) રાસ્તે પર છોડ કર ગએ હૈં. અબ જો ભી હલાક હોગા, વોહ ઈસ્લામકી ખુલી દલીલોં ઔર (કુફ્ર ઔર શિર્કસે) શિફા દેને વાલે કુર્આનકો દેખકર હી હલાક હોગા. જિસ આદમીકે રબ અલ્લાહ હૈં તો અલ્લાહ હમેશા ઝિંદા હૈં, જિન પર મૌત નહીં આ સકતી ઔર જો હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઈબાદત કિયા કરતા થા ઔર ઉનકો મઅબૂદકા દર્જા દિયા કરતા થા તો (વોહ સુન લે કે) ઉસકા મઅબૂદ મર ગયા.

અય લોગો ! અલ્લાહસે ડરો ઔર અપને દીનકો મઝબૂત પકડો ઔર અપને રબ પર તવક્કુલ કરો, ક્યૂંકે અલ્લાહકા દીન મૌજૂદ હૈ ઔર અલ્લાહકી બાત પૂરી હૈ ઔર જો અલ્લાહકે (દીન કી) મદદ કરેગા, અલ્લાહ ઉસકી મદદ ફરમાએંગે ઔર અપને દીનકો ઈઝઝત અતા ફરમાએંગે ઔર અલ્લાહકી કિતાબ હમારે પાસ હૈ, જો કે નૂર ઔર શિફા હૈ. ઈસી કિતાબકે ઝરીએ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હિદાયત અતા ફરમાઇ ઔર ઈસી કિતાબમેં અલ્લાહકી હરામ ઔર હલાલ કી હુઇ ચીઝોં કા ઝિક્ર હૈ.

અલ્લાહકી કસમ ! અલ્લાહકી મખ્લૂકમેં સે જો ભી હમારે ઉપર ફૌજ લાએગા, હમ ઉસકી કોઇ પરવાહ નહીં કરેંગે. બેશક અલ્લાહકી તલવારેં સુતી હુઇ હૈં. હમને ઉનકો અભી રખ્ખા નહીં હૈ ઔર જો હમારી મુખાલિફત કરેગા, હમ ઉસસે જિહાદ કરેંગે, જૈસે કે હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જિહાદ કિયા કરતે થે. અબ જો ભી ઝયાદતી કરેગા, વોહ હકીકતમેં અપને ઉપર હી ઝયાદતી કરને વાલા હૈ. ફિર ઉનકે સાથ મુહાજિરીન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ (તજહીઝ ઔર તકફીન કે લિયે) ચલે ગએ.[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉન્હોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કા વોહ આખિરી ખુત્બા સુના, જો ઉન્હોંને મિમ્બર પર બૈઠકર બયાન ફરમાયા થા. યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વફાતસે અગલે દિનકી બાત હૈ ઔર ઉસ વક્ત હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) બિલકુલ ખામોશ થે ઔર કોઇ બાત ન ફરમા રહે થે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મુઝે ઉમ્મીદ થી કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઇતની મુદ્દત તક ઝિંદા રહેંગે કે હમ દુનિયાસે પેહલે ચલે જાએંગે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે બા'દ તશરીફ લે જાએંગે. (લેકિન અલ્લાહકો ઐસા મંઝૂર નહીં થા, અબ) હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઇન્તિકાલ હો ગયા હૈ તો (ઘભરાને કી કોઇ બાત નહીં હૈ.) અલ્લાહને તુમ્હારે બીચ એક નૂર બાકી રખ્ખા હુવા હૈ, જિસકે ઝરીએસે તુમ હિદાયત પા સકતે હો ઔર ઉસી કે ઝરીએસે અલ્લાહને હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હિદાયત નસીબ ફરમાઇ થી ઔર (દૂસરી બાત યેહ હૈ કે) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે (ખાસ) સહાબી હૈં ઔર (ઉનકી ખાસ બાત ઔર બડી ફઝીલત યેહ હૈ કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હિજરતકી રાતમેં મક્કાસે ચલકર સૌર ગારમેં છુપ ગએ થે તો ઉસ વક્ત સિર્ફ અબૂબક્ર (રદિ.) હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થે.

૧ બિદાયા, ૫-૨૪૩

જિસકી વજહસે કુર્આન મજીદકે અલ્ફાઝકે મુતાબિક) યેહ દો મેં કે દૂસરે હૈં ઔર યેહ તુમ્હારે કામોં કે લિયે તમામ મુસલમાનોંમેં સે સબસે ઝિયાદા મુનાસિબ હૈં, ઈસ વજહસે ખડે હો કર ઈનસે બૈઅત હો જાઓ ઔર ઈસસે પેહલે સકીફા બની સાઈદામેં એક જમાઅત હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે બૈઅત હો ચુકી થી ઔર આમ મુસલમાનોંકી બૈઅત (મસ્જિદમેં) મિમ્બર પર હુઈ.[૧]

હઝરત ઝુહરી, હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) સે નકલ કરતે હૈં કે મૈંને ઉસ દિન હઝરત ઉમર (રદિ.) સે સુના કે વોહ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે કેહ રહે થે કે આપ મિમ્બર પર તશરીફ લે જાએં ઔર ઉનકો લગાતાર બાર-બાર યેહી કેહતે રહે, યહાં તક કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો મિમ્બર પર ખુદ ચઢાયા, ફિર આમ મુસલમાનોંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે બૈઅત કી.

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ સકીફા બની સાઈદામેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે બૈઅત હો ગઈ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઈન્તિકાલ કે) અગલે દિન મિમ્બર પર બૈઠે ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ખડે હો કર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે પેહલે બયાન ફરમાયા ઔર અલ્લાહકી શાયાને શાન હમ્દો સના કી, ફિર ફરમાયા, અય લોગો ! કલ મૈંને તુમ્હારે સામને ઐસી બાત કેહ દી થી, જો અલ્લાહકી કિતાબમેં નહીં હૈ ઔર ન હી મુઝે ઉસમેં મિલી હૈ ઔર ન ઉસકા મુઝસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અહદ લિયા થા, બસ અબ મેરા અપના યેહ ખયાલ થા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમ સબ કે બા'દ્ દુનિયાસે તશરીફ લે જાએંગે, (ઈસલિયે કલ મૈંને કેહ દિયા થા કે હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ નહીં હુવા, જો કે ગલત થા) ઔર અબ અલ્લાહને તુમ્હારેમેં અપની ઈસ કિતાબકો બાકી રખ્ખા હુવા હૈ, જિસકે ઝરીએસે અલ્લાહ ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હિદાયત નસીબ ફરમાઈ થી. અગર તુમ ઈસકો મઝબૂતી સે પકડ લોગે, તો અલ્લાહ તુમ્હેં ભી ઉન બાતોં કી હિદાયત દે દેગા, જિનકી ઉન્હેં હિદાયત દી થી ઔર અલ્લાહ ને તુમ્હારે મા'મલે (યા'ની ખિલાફત કે મા'મલે) કો તુમ્હારે મેં સબસે બેહતરીન આદમી પર મુજતમેઅ ફરમા દિયા હૈ જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબી ઔર ગારે સૌર કે સાથી હૈં. ઈસલિયે તુમ સબ ખડે હો કર ઈનસે બૈઅત હો જાઓ.

ચુનાંચે સકીફા કી બૈઅત કે બા'દ (અબ મસ્જિદ મેં) આમ મુસલમાનોં ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે બૈઅત કી, ફિર અબૂબક્ર (રદિ.) ને બયાન ફરમાયા. પેહલે અલ્લાહકી શાન કે મુનાસિબ હમ્દો સના બયાન કી ઔર ફિર કહા, મુઝે તુમ્હારા વાલી બના દિયા ગયા હૈ, હાલાંકે મૈં તુમમેં સબસે બેહતર નહીં હૂં. (હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.)

---

૧ બુખારી

યેહ બાત ઈન્કિસારી મેં ફરમા રહે હૈં, વરના ઉમ્મત કે તમામ ઉલમા કે નઝદીક હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) તમામ સહાબા (રદિ.) મેં સબસે અફઝલ હૈં) અગર મૈં ઠીક કામ કરૂં તો તુમ મેરી મદદ કરો ઔર અગર મૈં ઠીક ન કરૂં, તો તુમ મુઝે સીધા કર દેના. સચ્ચાઇ, અમાનતદારી હૈ ઔર ઝૂઠ, ખિયાનત હૈ ઔર તુમ્હારા કમઝોર મેરે નઝદીક તાકતવર હૈ. વોહ જો ભી શિકાયત મેરે પાસ લેકર આએગા, મૈં ઈન્શાઅલ્લાહ ઉસે ઝરૂર દૂર કરૂંગા. તુમ્હારા તાકતવર મેરે નઝદીક કમઝોર હૈ, મૈં ઉસસે કમઝોર કા હક લે કર કમઝોર કો ઈન્શાઅલ્લાહ દૂંગા. જો ભી લોગ અલ્લાહ કે રાસ્તે કા જિહાદ છોડ દેંગે, અલ્લાહ ઉન પર ઝિલ્લત મુસલ્લત ફરમા દેંગે ઔર જો લોગ ભી બેહયાઈ કી ઈશાઅત કરને લગ જાએંગે, અલ્લાહ (દુનિયા મેં) ઉન સબ કો (ફરમાંબરદાર ઔર નાફરમાન કો) આમ સઝા દેંગે. જબ તક મૈં અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી બાત માનતા રહું, તુમ ભી મેરી બાત માનતે રહો, ઔર જબ મૈં અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નાફરમાની કરૂં તો ફિર મેરી ઈતાઅત તુમ પર લાઝિમ નહીં હૈ, અબ નમાઝકે લિયે ખડે હો જાઓ, અલ્લાહ તુમ પર રહમ ફરમાએ.[૧]

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કો કુર્આન પઢાયા કરતા થા. (ઉસ ઝમાનેમેં બડે, છોટોંસે ભી ઈલ્મ હાસિલ કિયા કરતે થે.) એક દિન હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) અપની કયામગાહ પર વાપસ આએ, તો ઉન્હોંને મુઝે અપને ઈન્તિઝારમેં પાયા ઔર યેહ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે આખિરી હજ કા ઔર મિના કા વાકિઆ હૈ.

હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને મુઝે બતાયા કે એક આદમીને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિદમતમેં આ કર કહા કે ફલાં આદમી કેહ રહા થા કે અગર હઝરત ઉમર (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હો ગયા તો મૈં ફલાં આદમીસે (યા'ની હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) સે) ખિલાફત કી બૈઅત કર લૂંગા. અલ્લાહકી કસમ ! હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી બૈઅત યૂં અચાનક હુઇ થી ઔર પૂરી હો ગઇ થી. (મૈં ભી યૂં ઉનસે અચાનક બૈઅત કર લૂંગા, તો ઉનકી બૈઅત ભી પૂરી હો જાએગી ઔર સબ ઉનસે બૈઅત હો જાએંગે.)

ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, આજ શામ ઈન્શાઅલ્લાહ મૈં લોગોંમેં ખડા હોકર બયાન કરૂંગા ઔર લોગોંકો ઉસ જમાઅતસે ડરાઉંગા, જો મુસલમાનોંસે ઉનકી ખિલાફતકા મા'મલા (યૂં અચાનક) છીનના ચાહતે હૈં. (યા'ની બગૈર મશવરા ઔર ગૌરો ફિક્ર કે અપની મરઝી કે આદમી કો અહલિયત દેખે બગૈર ખલીફા બનાના ચાહતે હૈં.

---

૧ બિદાયા, ૫-૨૪૮

હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ ઐસા ન કરેં, ક્યૂંકે હજ કે મૌસમમેં ગિરે પડે, કમ સમઝ ઔર આમ લોગ જમા હો જાતે હૈં. જબ આપ બયાન કે લિયે લોગોં મેં ખડે હોંગે, તો યેહી આપકી મજ્લિસ મેં ગાલિબ આ જાએંગે (ઔર યૂં સમઝદાર, અક્લમંદ આદમીયોં કો આપકી મજ્લિસ મેં જગહ ન મિલેગી) ઈસલિયે મુઝે ખતરા હૈ કે જો બાત આપ કહેંગે, ઉસે યેહ લોગ લે ઉડેંગે, ન ખુદ ઈસકો પૂરી તરહ સમઝેંગે ઔર ન ઉસે મૌકા મહલ કે મુતાબિક દૂસરોં સે બયાન કર સકેંગે.

(ઈસ લિયે અભી આપ સબ્ર ફરમાએં.) જબ આપ મદીના પહોંચ જાએં (તો વહાં આપ યેહ બયાન ફરમાએં) ક્યૂંકે મદીના હિજરત કી જગહ ઔર નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી સુન્નતોં કા ઘર હૈ. લોગોંમેં સે ઉલમા ઔર સરદારોંકો અલગ લે કર આપ જો કેહના ચાહતે હૈં, ઈત્મીનાન સે કેહ લેં. વોહ લોગ આપકી બાત કો પૂરી તરહ સમઝ ભી લેંગે ઔર મૌકા મહલ કે મુતાબિક ઉસે દૂસરોં સે બયાન ભી કરેંગે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (મેરી બાત કો કુબૂલ કરતે હુએ) ફરમાયા, અગર મૈં સહી સાલિમ મદીના પહોંચ ગયા તો (ઈન્શાઅલ્લાહ) મૈં અપને સબસે પેહલે બયાન મેં લોગોં સે યેહ બાત ઝરૂર કહૂંગા.

(હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે) જબ હમ ઝિલહજ કે આખિરી દિનોં મેં જુમ્આ કે દિન મદીના પહોંચે તો મૈં સખ્ત ગરમી કી પરવાહ કિયે બગૈર ઠીક દોપહર કે વક્ત જલ્દી સે (મસ્જિદે નબવી) ગયા તો મૈંને દેખા કે હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ (રદિ.) મુઝસે પેહલે આકર મિમ્બર કે દાહને કિનારે પર બૈઠે હુએ હૈં. મૈં ઉનકે બરાબર ઘુટને સે ઘુટના મિલા કર બૈઠ ગયા. થોડી દેર હી ગુઝરી થી કે હઝરત ઉમર (રદિ.) તશરીફ લે આએ.

મૈંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો દેખ કર કહા કે આજ હઝરત ઉમર (રદિ.) ઈસ મિમ્બર પર ઐસી બાત કહેંગે જો આજ સે પેહલે ઈસ પર કિસી ને ન કહી હોગી

હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ (રદિ.) ને મેરી ઈસ બાત કા ઈન્કાર કિયા ઔર કહા કે મેરા તો યેહ ખયાલ નહીં હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) આજ ઐસી બાત કહેંગે, જો ઈનસે પેહલે કિસી ને ન કહી હો. (ક્યૂંકે દીન તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઝમાને મેં પૂરા હો ચુકા, અબ કૌન નઈ બાત લા સકતા હૈ?)

ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) મિમ્બર પર બૈઠ ગએ (ફિર મુઅઝ્ઝિન ને અઝાન દી). જબ મુઅઝ્ઝિન ખામોશ હો ગયા તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ખડે હુએ ઔર અલ્લાહકી શાન કે મુતાબિક અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન કી, ફિર ફરમાયા, અમ્મા બાદ, અય લોગો ! મૈં એક બાત કેહને વાલા હૂં. જિસ બાત કો કેહના પેહલે સે હી મેરે મુકદ્દર મેં લિખ્ખા જા ચુકા હૈ ઔર હો સકતા હૈ યેહ બાત મેરી મૌત કા પેશખેમા હો.

ઈસલિયે જો મેરી ઈસ બાત કો યાદ રખ્ખે ઔર ઉસે અચ્છી તરહ સમઝ લે તો જહાં તક ઉસકી સવારી ઉસે દુનિયા મેં લે જાએ, વહાં તક કે તમામ લોગોં મેં મેરી ઈસ બાત કો બયાન કરે ઔર જો મેરી બાત કો અચ્છી તરહ ન સમઝે તો મૈં ઉસે ઈસકી ઈજાઝત નહીં દેતા હૂં કે વોહ મેરે બારે મેં ગલતબયાની સે કામ લે, (સબકો ચોકન્ના કરને કે લિયે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને યેહ બાત પેહલે ફરમા દી.) અલ્લાહ ને હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો હક દે કર ભેજા ઔર ઉન પર કિતાબ કો નાઝિલ ફરમાયા ઔર જો કિતાબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર નાઝિલ હુઈ, ઉસમેં રજ્મ (યા'ની ઝાની કો સંગસાર કરને) કી આયત ભી થી ઔર વોહ આયત યેહ થી..

اَلشَّيْخُ وَالشَّيْخَةُ اِذَا زَنَيَا فَارْجُمُوْهُمَا

અશ્શય્ખુ વશ્શય્ખતુ ઈઝા ઝનયા ફરજુમૂહુમા

(ઈસ આયત કે અલ્ફાઝ તો મન્સૂખ હો ચુકે હૈં, લેકિન ઈસકા હુક્મ બાકી હૈ.) હમને ઈસ આયત કો પળ્હા ઔર ઉસે યાદ કિયા ઔર ઈસે અચ્છી તરહ સમઝા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને રજ્મ કિયા ઔર આપકે બા'દ હમને ભી રજ્મ કિયા, લેકિન મુઝે ઈસ બાત કા ડર હૈ કે તવીલ (લંબા) ઝમાના ગુઝરને પર કોઈ આદમી યૂં કહે કે હમ તો રજ્મ કી આયત અલ્લાહકી કિતાબમેં નહીં પાતે હૈં ઔર ઈસ તરહ અલ્લાહ કે ઉતારે ફર્ઝ કો છોડકર વોહ લોગ ગુમરાહ હો જાએંગે.

ઝાની કો રજ્મ કરને કા હુક્મ અલ્લાહકી કિતાબમેં થા, જો મુહ્સન (શાદીશુદા) મર્દ યા ઔરત ઝિના કરેગી ઔર ઝિના કે ગવાહ પાએ જાએંગે યા ઝિના સે હામિલા ઔરત ઝિના કા ઈકરાર કર લેગી યા કોઈ મર્દ યા ઔરત વૈસે હી ઝિના કા ઈકરાર કરેં તો ઉસે રજ્મ કરના શરેઈ તૌર પર ઝરૂરી હોગા ઔર સુનો ! હમ કુર્આન મેં યેહ આયત ભી પળ્હા કરતે થે..

لَا تَرْغَبُوْا عَنْ آبَائِكُمْ فَاِنَّ كُفْرًا بِكُمْ اَنْ تَرْغَبُوْا عَنْ آبَاءِ كُمْ

લા તરગબૂ અન આબાઈકુમ ફઈન્ન કુફરમ્ બિકુમ અન તરગબૂ અન આબાઈકુમ

'અપને બાપ દાદા કો છોડ કર કિસી દૂસરે કી તરફ નસબ કી નિસ્બત ન કરો, ક્યૂંકે અપને બાપ; દાદા કે નસબ કો છોડના કુફ્ર હૈ, યા'ની કુફ્રાને નેઅમત હૈ. (અબ ઈસ આયત કે અલ્ફાઝ ભી મન્સૂખ (રદ) હો ચુકે હૈં, લેકિન ઈસકા હુક્મ બાકી હૈ)'

ઔર સુનો ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ કે મેરી તા'રીફમેં ઐસા મુબાલિગા ન કરો જૈસે હઝરત ઈસા બિન મરયમ અલૈહિસ્સલામકી તા'રીફમેં મુબાલિગા કિયા ગયા. મૈં તો બસ એક બંદા હી હૂં. ઈસલિયે તુમ (મેરે

બારેમેં) યેહ કહો કે યેહ અલ્લાહ કે બંદે ઔર રસૂલ હૈં ઔર મુઝે યેહ બાત પહોંચી હૈ કે તુમમેં સે કોઇ આદમી યેહ કેહ રહા હૈ કે અગર હઝરત ઉમર (રદિ.) મર ગએ, તો મૈં ફલાં સે બૈઅત કર લૂંગા, ઉસે ઇસ બાત સે ધોકા નહીં લગના ચાહિયે કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી બૈઅત અચાનક હુઇ થી ઔર વોહ પૂરી ભી હો ગઇ થી.

સુનો ! વોહ બૈઅત વાકઇ ઐસે (જલ્દીમેં) હુઇ થી, લેકિન ઉસ બૈઅત કે (જલ્દીમેં હોને કે) શર સે અલ્લાહને (સારી ઉમ્મત કો) બચા લિયા ઔર આજ તુમમેં અબૂબક્ર (રદિ.) જૈસા કોઇ નહીં હૈ જિસકી ફઝીલત કે સબ કાઇલ હોં ઔર નઝદીક ઔર દૂર કે સબ ઉસકી મુવાફિકત કર લેં.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઇન્તિકાલ હુવા, ઉસ વક્ત હમારા કિસ્સા યેહ હૈ કે હઝરત અલી (રદિ.) ઔર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ઔર ઉનકે સાથ કુછ ઔર લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી સાહબઝાદી હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કે ઘરમેં પીછે રેહ ગએ ઔર ઉધર તમામ અન્સાર સકીફા બની સાઇદા મેં જમા હો ગએ ઔર મુહાજિરીન હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ જમા હો ગએ.

મૈંને ઉનસે કહા, અય અબૂબક્ર ! આએં હમ અપને અન્સારી ભાઇયોં કે પાસ ચલેં. ચુનાંચે હમ ઉન અન્સારીયોં કે ઇરાદે સે ચલ પડે. રાસ્તેમેં હમેં દો નેક આદમી (હઝરત ઉવૈમ અન્સારી (રદિ.) ઔર હઝરત મા'ન (રદિ.)) મિલે ઔર અન્સાર જો કર રહે થે, વોહ ઉન દોનોંને હમેં બતાયા ઔર હમસે પૂછા કે અય મુહાજિરો ! તુમ્હારા કહાં જાને કા ઇરાદા હૈ ? મૈંને કહા, હમ અપને અન્સારી ભાઇયોં કે પાસ જા રહે હૈં. ઉન દોનોંને કહા, ઉન અન્સાર કે પાસ જાના આપ લોગોં કે લિયે ઝરૂરી નહીં હૈ. અય મુહાજિરો ! તુમ અપને મા'મલે કા ખુદ ફૈસલા કર લો.

મૈંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! નહીં, હમ તો ઉનકે પાસ ઝરૂર જાએંગે. ચુનાંચે હમ ગએ ઔર હમ ઉનકે પાસ પહોંચે. વોહ સબ સકીફા બની સાઇદા મેં જમા થે ઔર ઉનકે બીચ એક આદમી ચાદર ઓળ્હે હુએ થે. મૈંને પૂછા, યેહ કૌન હૈં ? ઉન લોગોં ને કહા, યેહ સઅદ બિન ઉબાદહ હૈં. મૈંને કહા, ઇનકો ક્યા હુવા ? ઉન્હોંને બતાયા, યેહ બીમાર હૈં.

જબ હમ બૈઠ ગએ તો ઉનમેં સે એક સાહબ બયાન કે લિયે ખડે હુએ ઔર ઉન્હોંને અલ્લાહકી હમ્દો સના કે બા'દ કહા, હમ અલ્લાહ (કે દીન) કે અન્સારો મદદગાર ઔર ઇસ્લામકી ફૌજ હૈં ઔર અય મુહાજિરો ! આપ લોગ હમારે નબી કી જમાઅત હૈં ઔર આપ લોગોંમેં સે કુછ લોગ ઐસી બાતેં કર રહે હૈં જિસસે યેહ મા'લૂમ હોતા હૈ કે આપ લોગ હમેં કાટના ચાહતે હૈં ઔર ખિલાફતકે મા'મલોંસે દૂર રખના ચાહતે હૈં.

જબ વોહ સાહબ ચુપ હો ગએ, તો મૈંને અપની બાત કરની ચાહી ઔર મૈંને એક મઝમૂન (અપને ઝહનમેં) તૈયાર કર રખ્ખા થા, જો મુઝે બહોત પસંદ થા ઔર

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે સામને મૈં ઇસે કેહના ચાહતા થા ઔર મૈં ઇસમેં નરમી ઇખ્તિયાર કિયે હુએ થા ઔર મૈં ગુસ્સે વાલી બાતેં નહીં કેહના ચાહતા થા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અય ઉમર, આરામસે બૈઠે રહો.

મૈંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો નારાઝ કરના પસંદ ન કિયા, (ઇસલિયે અપની બાત કેહને કે લિયે ખડા ન હુવા). ચુનાંચે ઉન્હોંને બાતેં કીં ઔર વોહ મુઝસે ઝિયાદા સમઝદાર ઔર ઝિયાદા સંજીદહ થે ઔર અલ્લાહકી કસમ ! જબ વોહ ખામોશ હુએ તો મૈંને અપને મઝમૂનમેં જિતની બાતેં સોચી થીં, વોહ સબ બાતેં ઉન્હોંને અપને બરજસ્તા બયાનમેં કેહ દીં, યા તો વહી બાતેં કહીં યા ઉનસે બેહતર કહીં.

ચુનાંચે ઉન્હોંને કહા, અમ્મા બા'દ ! તુમને અપને બારેમેં જિસ ભલાઇ કા ઝિક્ર કિયા, તુમ લોગ વાકઇ ઉસકે અહલ (લાઇક) હો, લેકિન તમામ અરબકે લોગ, ખિલાફતકે મા'મલોંકા હકદાર સિર્ફ કુરૈશ કબીલાકો હી સમઝતે હૈં ઔર કુરૈશ કબીલા સારે અરબમેં નસબ ઔર શહરકે એ'તિબાર સે સબસે અફઝલ હૈ ઔર મુઝે તુમ્હારે (ખલીફા બનનેકે) લિયે ઇન દો આદમીયોં મેં સે એક આદમી પસંદ હૈ. દોનોં મેં સે જિસે ચાહો, બૈઅત હો જાઓ. યેહ કેહકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને મેરા હાથ પકડા ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદહ બિન જર્રાહ (રદિ.) કા ઔર ઇસ એક બાતકે અલાવા હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ઔર કોઇ બાત મુઝે નાગવાર ન ગુઝરી. અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે આગે બઢ્હા કર બગૈર કિસી ગુનાહકે મેરી ગરદન ઉડા દી જાએ, યેહ મુઝે ઇસસે ઝિયાદા પસંદ હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે હોતે હુએ મૈં લોગોંકા અમીર બન જાઉં. ઉસ વક્ત મેરે દિલકી યેહી કૈફિયત થી, લેકિન મરતે વક્ત મેરી યેહ કૈફિયત બદલ જાએ તો ઔર બાત હૈ.

ફિર અન્સારમેં સે એક આદમી ને કહા કે ઇસ મસ્અલે કા મેરે પાસ બેહતરીન હલ હૈ ઔર ઇસ મર્ઝકી બહોત અચ્છી દવા હૈ ઔર વોહ યેહ હૈ કે અય કુરૈશકે લોગો ! એક અમીર હમમેં સે હો ઔર એક અમીર આપ લોગોંમેં સે હો.

ઇસકે બા'દ સબ બોલને લગ ગએ, આવાઝેં બુલંદ હો ગઇં ઔર હમેં આપસ કે ઇખ્તિલાફકા ખતરા હુવા, તો મૈંને કહા, અય અબૂબક્ર, આપ અપના હાથ બઢ્હાએં.

ચુનાંચે ઉન્હોંને અપના હાથ બઢ્હા દિયા. પેહલે મૈં ઉનસે બૈઅત હુવા, ફિર મુહાજિર બૈઅત હુએ. ઇસકે બા'દ અન્સાર બૈઅત હુએ ઔર યૂં હમ હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ પર ગાલિબ આ ગએ (કે વોહ અમીર ન બન સકે) ઇસ પર ઉનમેં સે કિસીને કહા, અરે ! તુમને તો સઅદ કો માર ડાલા. મૈંને કહા, અલ્લાહ ઉન્હેં મારે. (યા'ની જૈસે ઉન્હોંને ઇસ મૌકે પર હક કી મદદ નહીં કી હૈ, ઐસે હી અલ્લાહ અમીર બનનેમેં ઉનકી મદદ ન કરે).

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહકી કસમ ! ઇસ મૌકે પર હમ જિતને ઉમૂરમેં શરીક હુએ, ઉનમેં કોઇ અમ્ર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી બૈઅતસે

ઝિયાદા કારઆમદ ઔર મુનાસિબ ન પાયા (ઔર મૈંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે બૈઅતકા સિલસિલા એકદમ ઈસલિયે શુરૂ' કરા દિયા) ક્યૂંકે હમેં ડર થા કે બૈઅતકે બગૈર હમ ઈન અન્સારકો યહાં છોડ કર ચલે ગએ તો હમારે બા'દ કિસી ન કિસીસે બૈઅત હો જાએંગે, ફિર હમેં (ઈનકા સાથ દેને કે લિયે) યા તો નાપસંદીદા સૂરતે હાલ કે બાવજૂદ ઈનસે બૈઅત હોના પડેગા, યા હમેં ઈનકી મુખાલિફત કરની પડેગી તો ફસાદ ખડા હો જાએગા. (ઈસ લિયે અબ કાઈદએ કુલ્લિયા સુન લો) જો આદમી મુસલમાનોંસે મશ્વરા કિયે બગૈર કિસી અમીરસે બૈઅત હો જાએગા, તો ઉસકી યેહ બૈઅત શરઈ તૌર પર ભરોસે કે કાબિલ ન હોગી ઔર ન ઈસ અમીરકી બૈઅતકી કોઈ હૈસિયત હોગી, બલ્કે ઈસ બાત કા ડર હૈ કે (ઈન દોનોં કે બારેમેં શરઈ હુક્મ યેહ હો કે અગર યેહ હક ન માનેં તો ઈન) દોનોંકો કત્લ કર દિયા જાએ.

હઝરત ઝુહરી, હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) સે નક્લ ફરમાતે હૈં કે વોહ દો આદમી જો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો રાસ્તેમેં મિલે થે, વોહ હઝરત ઉવૈમ બિન સાઈદા ઔર હઝરત મા'ન બિન અદી (રદિ.) થે. હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે જિન સાહબ ને કહા થા કે ઈસ મસ્અલે કા મેરે પાસ બેહતરીન હલ હૈ, વોહ હઝરત હુબાબ બિન મુન્ઝિર હૈં.[1]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે સહાબા કિરામકા કિસ્સા ઈસ તરહ હુવા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હુવા, તો હમારે પાસ એક આદમીને આ કર કહા કે અન્સાર સકીફા બની સાઈદા મેં હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) કે પાસ જમા હો ચુકે હૈં ઔર વોહ બૈઅત હોના ચાહતે હૈં.

યેહ સુનકર મૈં, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) ઘભરાકર ઉનકી તરફ ચલ પડે કહીં યેહ અન્સાર ઈસ્લામમેં નઈ બાત ન ખડી કર દેં. રાસ્તેમેં હમેં અન્સારકે દો આદમી મિલે જો બડે સચ્ચે આદમી થે. એક હઝરત ઉવૈમ બિન સાઈદા (રદિ.) ઔર દૂસરે હઝરત મા'ન બિન અદી (રદિ.). ઈન દોનોંને કહા, આપ લોગ કહાં જા રહે હૈં ?

હમને કહા, તુમ્હારી કૌમ (અન્સાર) કે પાસ, ક્યૂંકે હમેં ઉનકી બાત પહોંચ ગઈ હૈ. ઉન દોનોંને કહા, આપ લોગ વાપસ ચલેં જાએં, ક્યૂંકે આપ લોગોંકી મુખાલિફત હરગિઝ નહીં કી જા સકતી ઔર ઐસા કોઈ કામ નહીં કિયા જા સકતા જો આપલોગોં કો નાગવાર હો.

લેકિન હમને કહા, હમ તો ઉનકે પાસ ઝરૂર જાએંગે ઔર મૈં (રાસ્તેમેં) વહાં જા કર બયાન કરને કે લિયે મઝમૂન તૈયાર કરતા જા રહા થા, યહાં તક કે હમ અન્સારકે

૧ બિદાયા, ૫-૨૪૫, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૩૮, ૧૩૯

પાસ પહોંચ ગએ, તો વોહ હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) કે ઈર્દગિર્દ જમા થે ઔર હઝરત સઅદ (રદિ.) અપને તખ્ત પર બીમાર પડે હુએ થે.

જબ હમ ઉનકે મજમામેં પહોંચ ગએ, તો ઉન્હોંને (હમસે) કહા, અય કુરૈશ કે લોગો ! એક અમીર હમમેં સે હો ઔર એક અમીર આપ લોગોંમેં સે હો ઔર હઝરત હુબાબ બિન મુન્ઝિર (રદિ.) ને કહા કે ઈસ રોગકી મેરે પાસ બહોત અચ્છી દવા હૈ ઔર ઈસ મસ્અલેકા મેરે પાસ બેહતરીન હલ હૈ ઔર અલ્લાહકી કસમ, અગર તુમ ચાહો તો હમ ઈસ મસ્અલેકા ફૈસલા જવાન ઊંટકી તરહ પસંદીદા બના દેં.

ઈસ પર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, આપ સબ લોગ અપની અપની જગહ આરામ સે બૈઠે રહેં. હઝરત ઉમર (રદિ.) કેહતે હૈં કે મૈંને ઈરાદા કિયા કે કુછ કહું, લેકિન હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અય ઉમર ! તુમ ખામોશ રહો ઔર ફિર ઉન્હોંને હમ્દો સના કે બા'દ કહા, અય અન્સાર કે લોગો ! અલ્લાહકી કસમ ! આપ લોગોં કી ફઝીલતકા ઔર ઈસ્લામમેં જિસ બડે દર્જે તક આપ લોગ પહોંચ ગએ હૈં, ઉસ દર્જેકા ઔર આપ લોગોં કે વાજિબ હક કા હમેં ઈન્કાર નહીં હૈ, લેકિન આપ લોગોંકો મા'લૂમ હૈ કે ઈસ કબીલા કુરૈશકો અરબોં મેં એક ખાસ દર્જા હાસિલ હૈ, જો ઈનકે અલાવા ઔર કિસી કો હાસિલ નહીં હૈ ઔર અરબ ઈસ કબીલે હી કે કિસી આદમી પર જમા હો સકેંગે, ઈસલિયે હમ લોગ અમીર હોંગે ઔર આપ લોગ વઝીર.

ઈસલિયે આપ અલ્લાહ સે ડરેં ઔર ઈસ્લામ કે શિરાઝે કો ન બિખેરેં ઔર આપ લોગ ઈસ્લામમેં સબસે પેહલે નઈ બાત પૈદા કરને વાલે ન બનેં ઔર ઝરા ગૌર સે સુનેં, મૈંને આપ લોગોં કે લિયે ઈન દો આદમીયોંમેં સે એક કો પસંદ કિયા હૈ.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને દો આદમીયોં સે મુઝે ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદહ બિન જર્રાહ (રદિ.) કો મુરાદ લિયા થા. ફિર ફરમાયા, ઈન દોનોંમેં સે જિસસે આપ લોગ બૈઅત હો જાએં, વોહ ભરોસે કે કાબિલ ઈન્સાન હૈં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં જો બાત ભી કેહના પસંદ કરતા થા, વોહ બાત હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કેહ દી થી, સિવાએ ઉસ આખિરી બાત કે, કે યેહ મુઝે ન પસંદ ન થી, ક્યૂંકે અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે કિસી ગુનાહ કે બગૈર કત્લ કિયા જાએ ઔર ફિર મુઝે ઝિંદા કિયા જાએ, યેહ મુઝે ઈસસે ઝિયાદા પસંદ હૈ કે મૈં ઐસે લોગોં કા અમીર બનું, જિનમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ભી હોં.

ફિર મૈંને કહા, અય અન્સાર કે લોગો ! ઔર અય મુસલમાનો ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે બા'દ ઉનકી ખિલાફતકે મા'મલોં કે લોગોંમેં સબસે ઝિયાદા હકદાર વોહ સાહબ હૈં, જિનકે બારે મેં કુર્આને મજીદમેં..

ثَانِیَ اثْنَیْنِ اِذْهُمَا فِی الْغَارِ

સાનિયસ્નયૂન ઈઝહુમા ફિલ ગારિ

કે લફ્ઝ આએ હૈં ઔર વોહ હૈં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.), જો હર નેકી મેં ખુલે તૌર પર સબસે સબકત લે જાને વાલે હૈં.

ફિર મૈંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા હાથ (બૈઅત હોને કે લિયે) પકડના ચાહા, લેકિન એક અન્સાર મુઝસે બાઝી લે ગએ ઔર ઉન્હોંને મેરે હાથ દેનેસે પેહલે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે હાથમેં હાથ દે દિયા (ઔર બૈઅત હો ગએ) ફિર તો લગાતાર લોગોંને બૈઅત હોના શુરૂ' કર દિયા ઔર હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) કી તરફસે સબકી તવજ્જોહ હટ ગઈ.

હઝરત ઈબ્ને સીરીન (રહ.) ફરમાતે હૈં કે કબીલા ઝુરૈક કે એક આદમીને બયાન કિયા કે ઉસ દિન (યા'ની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઈન્તિકાલકે દિન) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) હુજરેસે નિકલે ઔર અન્સારકે પાસ પહોંચે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય અન્સાર કે લોગો ! હમેં તુમ્હારે હક કા ઈન્કાર નહીં હૈ ઔર ન હી કોઈ મો'મિન તુમ્હારે હક કા ઈન્કાર કર સકતા હૈ ઔર અલ્લાહકી કસમ ! હમ લોગોંને જો ભી ખૈર હાસિલ કિયા હૈ, તુમ ઉસમેં હમારે બરાબર કે શરીક રહે હો, લેકિન અરબકે લોગ કુરૈશ હી કે કિસી આદમી (કે ખલીફા બનને) સે રાઝી ઔર મુત્મઈન હો સકેંગે, ક્યૂંકે ઉનકી ઝબાન તમામ લોગોંસે ઝિયાદા ફસીહ હૈ ઔર ઉનકે ચેહરે સબસે ઝિયાદા ખૂબસૂરત હૈં ઔર ઉનકા શહર (મક્કા) તમામ અરબ (કે શહરોં) સે અફઝલ હૈ ઔર યેહ તમામ લોગોંસે ઝિયાદા અરબોંકો ખાના ખિલાને વાલે હૈં, ઈસલિયે હઝરત ઉમર (રદિ.) કી તરફ આઓ ઔર ઉનસે બૈઅત હો જાઓ.

અન્સારને કહા, નહીં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ક્યૂં? (યેહ બાત હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અંદરકી કેહલવાને કે લિયે પૂછી થી, વરના ઉનકા ખુદ ખલીફા બનને કા ઈરાદા નહીં થા.)

અન્સારને કહા, હમેં ખતરા હૈ કે હમ પર દૂસરોંકો તરજીહ દી જાએગી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, જબ તક મૈં ઝિંદા રહૂંગા, ઉસ વક્ત તક તો તુમ પર દૂસરોંકો તરજીહ નહીં દી જાએગી. આપ લોગ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે બૈઅત હો જાએં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા, તુમ મુઝસે ઝિયાદા મઝબૂત હો. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપ મુઝસે ઝિયાદા અફઝલ હૈં. યેહી બાત દોનોંમેં દૂસરી બાર હુઈ. જબ તીસરી બાર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મેરી સારી તાકત આપકે સાથ હોગી ઔર ફિર આપકો મુઝ પર ફઝીલત હાસિલ હૈ.

ચુનાંચે લોગ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે બૈઅત હો ગએ. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી બૈઅત કે વક્ત કુછ લોગ હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) કે પાસ

(બૈઅત હોને) આએ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) ને કહા, તુમ મેરે પાસ આ રહે હો, હાલાંકે તુમ મેં વોહ સાહબ ભી હૈં, જિનકે બારે મેં (કુર્આન મજીદમેં) 'સાનિયસ્યનૈન' કે લફ્ઝ હૈં. (યા'ની હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.))[1]

હઝરાત સહાબા કિરામ (રદિ.) કા ખિલાફત કે મા'મલેમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો મુકદ્દમ સમઝના ઔર ઉનકી ખિલાફત પર રાઝી હોના ઔર જિસ આદમીને ઉનમેં તોડ પૈદા કરના ચાહા, સહાબા કિરામ (રદિ.) કા ઉસે રદ્દ કર દેના

હઝરત મુસ્લિમ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) કો પૈગામ ભેજા કે આઓ, મૈં તુમ્હેં (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા) ખલીફા બના દૂં, ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે હર ઉમ્મત કે લિયે એક અમીન હોતા હૈ ઔર આપ ઈસ ઉમ્મત કે અમીન હૈં.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) ને કહા, મૈં ઉસ આદમીસે આગે નહીં બઢ સકતા, જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને નમાઝમેં હમારા ઈમામ બનને કા હુક્મ દિયા હો (ઔર વોહ ખુદ આપ હી હું).[2]

હઝરત અબુલ બખ્તરી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) સે ફરમાયા, તુમ અપના હાથ આગે બઢાઓ તાકે મૈં તુમસે બૈઅત હો જાઉં, ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુના હૈ કે આપ ઈસ ઉમ્મતકે અમીન હૈં.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) ને કહા, મૈં ઉસ આદમીસે આગે બઢ નહીં સકતા હું, જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (નમાઝમેં) હમારા ઈમામ બનને કા હુક્મ દિયા હો ઔર ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન્તિકાલ તક હમારી ઈમામત કી હો. (ઔર વોહ અબૂબક્ર (રદિ.) હૈં, ઈસલિયે મૈં ખલીફા નહીં બન સકતા.)[3]

---

[1] કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૦
[2] કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૩૬, હાકિમ, ૩-૨૬૭, કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૨૬
[3] બૈહકી, ૫-૧૮૩, કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૦

ઇબ્ને સઅદ ઔર ઇબ્ને જરીરને હઝરત ઇબ્રાહીમ તૈમી સે ઇસી જૈસી હદીસ રિવાયત કી હૈ ઔર ઉસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) ને (હઝરત ઉમર (રદિ.) સે) કહા, જબસે તુમ ઇસ્લામ લાએ હો, મૈંને ઉસસે પેહલે તુમસે આજીઝી ઔર ગફલતકી બાત નહીં દેખી હૈ. ક્યા તુમ મુઝસે બૈઅત હોના ચાહતે હો ? હાલાંકે આપ લોગોંમેં વોહ સાહબ મૌજૂદ હૈં જો સિદ્દીક (અકબર) હૈં ઔર જો (ગારે સૌરમેં) દો મેં કે દૂસરે થે, યા'ની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ગાર કે સાથી.

ખૈસમા અતરા બુલસી હઝરત હુમરાન (રદિ.) સે નકલ કરતે હૈં કે હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) ને ફરમાયા કે હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) તમામ લોગોંસે ઝિયાદા ખિલાફતકે મા'મલેકે હકદાર હૈં, ક્યૂંકે વોહ સિદ્દીક ભી હૈં (ઔર હિજરતકે મૌકે પર ગારે સૌર કે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથી ભી હૈં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબી ભી હૈં.[૧]

હઝરત સઅદ બિન ઇબ્રાહીમ બિન અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સાથ થે ઔર હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) ને હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કી તલવાર તોડ દી. ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ખડે હોકર લોગોં મેં બયાન ફરમાયા ઔર ઉનકે સામને અપના ઉઝર પેશ કિયા ઔર ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! કિસી દિન યા કિસી રાત ભી યા'ની ઝિંદગી ભર કભી ભી મેરે દિલમેં અમીર બનનેકી તમન્ના નહીં પૈદા હુઇ ઔર ન ઇસકી ખ્વાહિશ હુઇ ઔર ન મૈંને કભી અલ્લાહસે અમારત કો છુપકર યા એલાનિયા માંગા, લેકિન મુઝે (મુસલમાનોંમેં) ફિત્ના (પૈદા હો જાને) કા ડર હુવા (કે અગર મૈં અમીર બનના કુબૂલ ન કરતા, તો મુસલમાનોંમેં જોડ બાકી ન રેહતા, બલ્કે ઉનમેં તોડ પૈદા હો જાતા) ઔર મેરે લિયે અમીર બનનેમેં રાહતકા કોઇ સામાન નહીં હૈ ઔર એક બહોત બડે મા'મલે (યા'ની ખિલાફતકે મા'મલે) કી ઝિમ્મેદારી મુઝ પર ડાલ દી ગઇ હૈ જો મેરી તાકતસે બાહિર હૈ. હાં, અલ્લાહ તાકત અતા ફરમાએ, (તો ફિર યેહ ઝિમ્મેદારી ઠીક તરહસે અદા હો સકતી હૈ) ઔર મૈં દિલસે યેહ ચાહતા હૂં કે લોગોંમેં જો સબસે ઝિયાદા તાકતવર આદમી હૈ, વોહ આજ મેરી જગહ ઇસ અમારત પર આ જાએ.

મુહાજિર સહાબાને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ઇસ બાતકો ઔર ઉનકે ઉઝરકો કુબૂલ કર લિયા. અલબત્તા હઝરત અલી ઔર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને ફરમાયા કે હમેં તો સિર્ફ ઇસ બાત પર ગુસ્સા આયા થા કે હમેં મશ્વરેમેં શરીક નહીં કિયા ગયા, વરના હમ અચ્છી તરહ સમઝતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ લોગોંમેં ખિલાફતકે સબસે ઝિયાદા હકદાર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હૈં. યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ગાર કે સાથી હૈં ઔર (કુર્આનકે અલ્ફાઝ કે મુતાબિક)

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૦

યેહ 'સાનિયસ્નૈન' (દો મેં દૂસરે) હૈં. હમ ઉનકી શરાફત ઔર બુઝુર્ગી કો ખૂબ પેહચાનતે હૈં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની ઝિંદગી મેં ઉન્હેં લોગોંકો નમાઝ પઢાને કા હુકમ દિયા થા.[૧]

હઝરત સુવૈદ બિન ગફલહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂ સુફયાન (રદિ.) હઝરત અલી (રદિ.) ઔર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કે પાસ (ઉનકે ઘર) ગએ ઔર યૂં કહા, અય અલી ! ઔર અય અબ્બાસ ! (યેહ બતાઓ કે) યેહ ખિલાફતકા કામ કૈસે કુરૈશ કે સબસે ઝિયાદા કમ ઇઝઝત ઔર સબસે ઝિયાદા છોટે ખાનદાનમેં ચલા ગયા. અલ્લાહકી કસમ ! અગર તુમ ચાહો તો મૈં (અબૂબક્ર (રદિ.) કે ખિલાફ) સવાર ઔર પૈદલ ફૌજસે સારા મદીના ભર દૂં.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં ! અલ્લાહકી કસમ ! મૈં તો નહીં ચાહતા કે તુમ અબૂબક્ર (રદિ.) કે ખિલાફ સવાર ઔર પૈદલ ફૌજસે સારા મદીના ભર દો ઔર અય અબૂ સુફયાન ! અગર હમ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો ઇસ ખિલાફતકા અહલ ન સમઝતે તો હમ હરગિઝ ઉનકે લિયે ખિલાફતકો નહીં છોડતે. બેશક મો'મિન તો ઐસે લોગ હૈં કે સબ એક દૂસરેકા ભલા ચાહને વાલે હોતે હૈં, અગરચે ઉનકે વતન ઔર જિસ્મ દૂર હોં ઔર મુનાફિક ઐસે લોગ હોતે હૈં જો એક દૂસરેકા ધોકા દેને વાલે હોતે હૈં.[૨]

હઝરત અબૂ અહમદ દહકાનને ઇસી જૈસે મતલબ વાલી રિવાયત ઝિક્ર કી હૈ, જિસમેં આગે યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે મુનાફિકોંકે બદન ઔર વતન અગરચે કરીબ હોં, લેકિન વોહ એક દૂસરેકો ધોકા દેને વાલે હોતે હૈં ઔર હમ તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે બૈઅત હો ચુકે હૈં ઔર વોહ ઇસકે અહલ હૈં.[૩]

હઝરત ઇબ્ને અબજર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કી બૈઅત હો ગઇ તો હઝરત અબૂ સુફયાન ને હઝરત અલી (રદિ.) કો આકર કહા, ક્યા તુમ લોગોં પર ઇસ ખિલાફત કે બારે મેં કુરૈશ કે એક કમ દર્જે કા ઘરાના ગાલિબ આ ગયા ? ગૌર સે સુનો ! અલ્લાહકી કસમ! અગર તુમ ચાહો તો મૈં (હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ખિલાફ) સવાર ઔર પૈદલ ફૌજ સે સારા મદીના ભર દૂં.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ ઝિંદગી ભર ઇસ્લામ ઔર અહલે ઇસ્લામ સે દુશ્મની કરતે રહે, લેકિન ઇસસે ઇસ્લામ ઔર અહલે ઇસ્લામકા કુછ ભી નુકસાન ન હુવા. હમ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો ખિલાફત કા અહલ સમઝતે હૈં.[૪]

---

૧ હાકિમ, ૩-૬૬, બૈહકી, ૮-૧૫૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૧
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૦
૪ ઇસ્તીઆબ, ૪-૮૭

હઝરત મુર્રા તૈયિબ ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂ સુફયાન બિન હરબ (રદિ.) ને હઝરત અલી (રદિ.) કે પાસ આ કર કહા કે યેહ ક્યા હુવા કે ખિલાફત કુરૈશકે સબસે કમ દર્જે વાલે ઔર સબસે કમ ઈઝઝતવાલે આદમી યા'ની હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો મિલ ગઈ ? અલ્લાહકી કસમ ! અગર તુમ ચાહો, તો મૈં સારે મદીના કો અબૂબક્ર (રદિ.) કે ખિલાફ સવાર ઔર પૈદલ ફૌજ સે ભર દૂં.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયાં, અય અબૂ સુફયાન ! તુમ ઈસ્લામ ઔર અહલે ઈસ્લામ કી બહોત દુશ્મની કર ચુકે હો, લેકિન તુમ્હારી દુશ્મની સે ઈસ્લામ ઔર અહલે ઈસ્લામ કા કુછ ભી નુકસાન નહીં હુવા. હમને અબૂબક્ર (રદિ.) કો ઈસ ખિલાફત કે મા'મલે કા અહલ પાયા (તભી તો હમ ઉનસે બૈઅત હુએ).[1]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે પેહરેદાર હઝરત સઅ્દ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ બિન આસ (રદિ.) યમન મેં થે ઔર જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હુવા, ઉસ વક્ત ભી હઝરત ખાલિદ યમન હી મેં થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન્તિકાલ કે એક મહીને બા'દ હઝરત ખાલિદ (મદીના મુનવ્વરા) આએ. ઉન્હોંને દીબાઝ કા રેશમી જુબ્બા પહેન રખ્ખા થા. ઉનકી હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ ઔર હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) સે મુલાકાત હુઈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને આસપાસકે લોગોં સે ઉંચી આવાઝમેં કહા, ઈસકે જુબ્બેકો ફાડ દો. ક્યા યેહ રેશમ પહેન રહા હૈ ? હાલાંકે અમનકે ઝમાને મેં હમારે મર્દોં કે લિયે ઈસકા ઈસ્તે'માલ દુરસ્ત નહીં હૈ, ચુનાંચે લોગોંને ઉનકા જુબ્બા ફાડ દિયા.

ઈસ પર હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને કહા, અય અબુલ હસન ! અય બનૂ અબ્દે મનાફ ! ક્યા ખિલાફત કે મા'મલે મેં તુમ લોગ મગલૂબ હો ગએ હો ?

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમ ઈસે એક દૂસરે પર ગલબા પાને કી કોશિશ સમઝતે હો યા ખિલાફત ?

હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને કહા, અય બનૂ અબ્દે મનાફ ! તુમસે ઝિયાદા હકદાર આદમી ખિલાફતકે ઈસ મા'મલે પર ગાલિબ નહીં આ સકતા. (હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) તો બનૂ અબ્દે મનાફમેં સે નહીં હૈં, ઈસલિયે વોહ કૈસે ખલીફા બન ગએ ? ચૂંકે હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કી યેહ બાત મુસલમાનોંમેં ઈખ્તિલાફકી વજહ બન સકતી થી, ઈસ વજહસે સમઝાને કે લિયે) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ખાલિદ (રદિ.) સે કહા, અલ્લાહ તેરે દાંતોંકો તોડ કર ગિરા દે. અલ્લાહકી કસમ ! તુમને જો બાત કહી હૈ, ઝૂઠે આદમી ઉસકે બારેમેં ગૌરો ફિક્ર કરતે રહેંગે ઔર ફિર સિર્ફ અપના હી નુકસાન કરેંગે.[2]

---

૧ હાકિમ, ૩-૭૮
૨ તબરી, ૪-૨૮, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૫૯

હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ બિન આસ (રદિ.) કી સાહબઝાદી ઉમ્મે ખાલિદ કેહતી હૈં, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી બૈઅત હો જાને કે બા'દ મેરે વાલિદૈન યમનસે મદીના આએ તો ઉન્હોંને હઝરત અલી (રદિ.) ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે કહા, અય બનૂ અબ્દે મનાફ ! ક્યા તુમ ઈસ બાત પર રાઝી હો ગએ હો કે દૂસરે લોગ ખિલાફતકે ઈસ મા'મલેમેં તુમ્હારે સરદાર બનેં ? યેહ બાત હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો પહોંચાઇ, લેકિન હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઈસસે કોઇ અસર ન લિયા, અલબત્તા હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કી ઈસ બાતસે અસર લે કર ઉસે દિલમેં બિઠા લિયા.

ચુનાંચે હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે તીન મહીને તક બૈઅત ન કી. ઈસકે બા'દ એક બાર દોપહરકે વક્ત હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કે પાસસે ગુઝર હુવા. હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ઉસ વક્ત અપને ઘરમેં થે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉનકો સલામ કિયા. હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને ઉનસે કહા, ક્યા આપ ચાહતે હૈં કે મૈં આપસે બૈઅત હો જાઉં ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને (અપની તરફ મુતવજ્જહ ન કિયા, બલ્કે આમ મુસલમાનોં કી તરફ મુતવજ્જહ કરતે હુએ) કહા, જિસ સમઝોતેમેં તમામ મુસલમાન દાખિલ હુએ હૈં, મૈં ચાહતા હૂં કે તુમ ભી ઉસમેં દાખિલ હો જાઓ.

હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને કહા, આજ શામ આપસે વા'દા હૈ. મૈં આપસે શામકો બૈઅત હો જાઉંગા. ચુનાંચે શામ કો હઝરત ખાલિદ (રદિ.) આએ, ઉસ વક્ત હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મિમ્બર પર બૈઠે હુએ થે. હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ઉનસે બૈઅત હો ગએ.

ઉનકે બારેમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી રાય અચ્છી થી ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઉનકી ઈઝઝત કરતે થે. ચુનાંચે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) શામકી તરફ ફૌજ રવાના ફરમાને લગે તો ઉન્હોંને હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કો મુસલમાનોંકા અમીર બનાકર ઉન્હેં અમારતકા ઝંડા દે દિયા. હઝરત ખાલિદ (રદિ.) વોહ ઝંડા લેકર અપને ઘર ગએ.

(જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઈસકા પતા ચલા) તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (ઈસ બારેમેં) અબૂબક્ર (રદિ.) સે બાત કી ઔર કહા કે આપ હઝરત ખાલિદ કો અમીર બના રહે હૈં, હાલાંકે ઉન્હોંને હી (આપકે ખલીફા બનને કે ખિલાફ) વોહ બાત કહી થી.

હઝરત ઉમર (રદિ.) બાર બાર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે અપની બાત કેહતે રહે, યહાં તક કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને (ઉનકી રાય કો કુબૂલ કર લિયા ઔર હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કો અમારતસે હટાને કા ફૈસલા કર લિયા ઔર ઈસકે લિયે) હઝરત અબૂ અરવા દૌસી કો (હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કે પાસ યેહ પૈગામ દેકર ભેજા કે

અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા આપસે કેહ રહે હૈં કે હમારા (અમારત વાલા) ઝંડા હમેં વાપસ કર દો.

ચુનાંચે ઉન્હોંને વોહ ઝંડા નિકાલ કર હઝરત અબૂ અરવા કો દે દિયા ઔર કહા કે ન તુમ્હારે અમીર બનાનેસે હમેં કોઇ ખુશી હુઇ થી ઔર ન અબ તુમ્હારે હટાનેસે હમેં કોઇ રંજો સદમા હુવા હૈ ઔર મલામતકે કાબિલ આપકે અલાવા કોઇ ઔર હૈ. (યેહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કી તરફ ઈશારા હૈ.)

હઝરત ઉમ્મે ખાલિદ કેહતી હૈં કે અભી કુછ વક્ત ન ગુઝરા થા કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મેરે વાલિદકે પાસ આકર ઉનસે મઅઝિરત કરને લગે ઔર વોહ ઉન્હેં કસમ દેકર કેહ રહે થે કે વોહ કભી હઝરત ઉમર (રદિ.) કા બુરાઈસે તઝકેરા ન કરેં. ચુનાંચે મેરે વાલિદ મરતે દમ તક હઝરત ઉમર (રદિ.) કે લિયે ભલાઈ હી કી દુઆ કરતે રહે.

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મેરે બાપ સવારી પર સવાર હોકર તલવાર સૌંતે હુએ ઝિલકસ્સા નામકી જગહ કી તરફ નિકલે. હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ને આકર ઉનકી સવારીકી લગામ પકડી ઔર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ખલીફા ! આપ કહાં જા રહે હૈં ?

મૈં આજ આપસે વહી બાત કેહતા હૂં જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉહદ કી લડાઈકે દિન આપસે ફરમાઇ થી કે આપ અપની તલવારકો મિયાનમેં રખ લેં ઔર આપ (ઝખ્મી યા શહીદ હો કર) હમેં અપને બારેમેં પરેશાન ન કરેં, ક્યૂંકે અલ્લાહકી કસમ ! અગર હમેં આપ (કી મૌત) કા સદમા પહોંચા, તો ફિર આપકે બા'દ કભી ભી ઈસ્લામ કા નિઝામ બાકી નહીં રેહ સકેગા. ચુનાંચે મેરે બાપ ખુદ વાપસ આ ગએ ઔર ફૌજ કો રવાના કર દિયા.[૧]

ખિલાફત લોગોં કો વાપસ કરના

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય લોગો ! અગર તુમ્હારા યેહ ગુમાન હૈ કે મૈંને તુમ્હારી યેહ ખિલાફત ઈસલિયે લી હૈ કે મુઝે ઈસકે લેને કા શૌક થા યા મૈં તુમ પર ઔર મુસલમાનોં પર બરતરી હાસિલ કરના ચાહતા થા, તો ઐસી બાત હરગિઝ નહીં હૈ. ઉસ ઝાત કી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, મૈંને યેહ ખિલાફત ન તો અપને શૌક સે લી હૈ ઔર ન તુમ પર ઔર ન કિસી મુસલમાન પર બરતરી હાસિલ કરને કે લિયે લી હૈ ઔર (ઝિંદગી ભર) ન કિસી રાતમેં, ન કિસી દિનમેં મેરે દિલમેં

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૧૪૩, બિદાયા, ૬-૩૧૫

ઉસકી તલબ પૈદા હુઈ ઔર ન કભી છુપકર ઔર ન કભી અ'લાનિયા મૈંને અલ્લાહસે ઉસે માંગા હૈ ઔર મૈંને બડી ભારી ઝિમ્મેદારી ઉઠા લી હૈ, જિસકી મુઝમેં તાકત નહીં હૈ. હાં, અગર અલ્લાહ મેરી મદદ ફરમાએ, (તો ઔર બાત હૈ). મૈં તો યેહ ચાહતા હૂં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા કોઈ સહાબી ઈસ ખિલાફતકો લે લે, બશર્તે કે વોહ ઉસમેં ઈન્સાફસે કામ લે, ઈસલિયે યેહ ખિલાફત મૈં તુમ્હેં વાપસ કરતા હૂં ઔર તુમ્હારી મુઝસે બૈઅત ખત્મ. તુમ જિસે ચાહો, ઉસે ખિલાફત દે દો. મૈં તુમમેં કા એક આદમી બનકર રહૂંગા.[1]

હઝરત ઈસા બિન અતિય્યા કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અપની બૈઅતસે અગલે દિન ખડે હો કર લોગોંમેં બયાન ફરમાયા, અય લોગો ! (મેરે ખલીફા બનાને કે બારેમેં) તુમ્હારી જો રાય હૈ, વોહ મૈંને તુમકો વાપસ કર દી હૈ, ક્યૂં કે મૈં તુમહારા બેહતરીન આદમી નહીં હૂં. તુમ અપને બેહતરીન આદમીસે બૈઅત હો જાઓ.

તમામ લોગોંને ખડે હોકર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા ! અલ્લાહકી કસમ ! આપ હમારે બેહતરીન આદમી હૈં.

ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય લોગો ! લોગ ઈસ્લામમેં ખુશી ઔર નાખુશી (દોનોં તરહ) દાખિલ હુએ હૈં, લેકિન અબ વોહ સબ અલ્લાહકી પનાહ ઔર ઉસકે પડોસમેં હૈં, ઈસલિયે તુમ ઈસકી પૂરી કોશિશ કરો કે અલ્લાહ તુમસે અપની ઝિમ્મેદારી કી કુછ ભી માંગ ન કરે, (યા'ની કિસી મુસલમાનકો કિસી તરહકી ભી તકલીફ ન પહોંચાઓ) મેરે સાથ ભી એક શૈતાન રેહતા હૈ. જબ તુમ દેખો કે મુઝે ગુસ્સા આ ગયા હૈ, તો ફિર તુમ મુઝસે અલગ હો જાઓ, કહીં મૈં તુમ્હારે બાલોં ઔર ખાલોં કો તકલીફ ન પહોંચા દૂં. અય લોગો ! અપને ગુલામોંકી આમ્દનીકી જાંચ કર લિયા કરો (કે હલાલ હૈ યા હરામ) ઈસલિયે કે જિસ ગોશ્ત કી પરવરિશ હરામ માલ સે હો, વોહ જન્નતમેં દાખિલ હોને કે લાઈક નહીં હૈ. ગૌર સે સુનો ! અપની નિગાહોંસે મેરી નિગરાની કરો. અગર મૈં સીધા ચલું તો તુમ મેરી મદદ કરો ઔર અગર મૈં ટેઢા ચલું તો તુમ મુઝે સીધા કર દો. અગર મૈં અલ્લાહકી ઈતાઅત કરૂં તો તુમ મેરી બાત માનો ઔર અગર મૈં અલ્લાહકી નાફરમાની કરૂં તો તુમ મેરી બાત ન માનો.[2]

હઝરત અબુલ હજ્જાફ કેહતે હૈં કે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે લોગોં ને બૈઅત કર લી, તો ઉન્હોંને તીન દિન તક અપના દરવાઝા બંદ કિયે રખ્ખા ઔર રોઝાના બાહિર આકર લોગોંસે કેહતે થે, અય લોગો ! મૈંને તુમ કો તુમ્હારી બૈઅત વાપસ કર દી હૈ. ઈસલિયે અબ તુમ જિસસે ચાહો, બૈઅત હો જાઓ. ઔર હર બાર હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ખડે હોકર કેહતે, ન હમ આપકી બૈઅત વાપસ કરતે હૈં ઔર ન આપસે બૈઅતકી વાપસીકી માંગ કરતે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૩૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૩૫, હૈસમી ૫-૧૮૪

અપની (ઝિંદગીમેં મુસલમાનોંકી ઈમામતકે લિયે) આપકો આગે બઢાયા થા. અબ કૌન આપકો પીછે કર સકતા હૈ?[1]

હઝરત ઝૈદ બિન અલી અપને બડોંસે નકલ કરતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મિમ્બર પર ખડે હો કર તીન બાર ફરમાયા, ક્યા કોઈ મેરી બૈઅતકો નાપસંદ સમઝને વાલા હૈ, તાકે મૈં ઉસકી બૈઅત વાપસ કર દૂં? ઔર હર બાર હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ખડે હો કર કેહતે, ન હમ આપકી બૈઅત વાપસ કરતે હૈં ઔર ન આપસે બૈઅતકી વાપસી કી માંગ કરતે હૈં. જબ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આપકો આગે બઢાયા હૈ, તો અબ આપકો કૌન પીછે કર સકતા હૈ?[2]

કિસી દીની મસ્લિહત કી વજહ સે ખિલાફત કુબૂલ કરના

હઝરત રાફેઅ બિન અબૂ રાફેઅ કેહતે હૈં કે જબ લોગોં ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો ખલીફા બના લિયા, તો મૈંને કહા, યેહ તો મેરે વહી સાથી હૈં, જિન્હોંને મુઝે હુક્મ દિયા થા કે મૈં દો આદમીયોં કા ભી અમીર ન બનું (ઔર ખુદ સારે મુસલમાનોં કે અમીર બન ગએ હૈં) ચુનાંચે મૈં (અપને ઘર સે) ચલ કર મદીના પહોંચા ઔર મૈંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે સામને આકર ઉનસે અર્ઝ કિયા, અયે અબૂબક્ર! ક્યા આપ મુઝકો પેહચાનતે હૈં? હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, હાં.

મૈંને કહા, ક્યા આપકો વોહ બાત યાદ હૈ જો આપને મુઝસે કહી થી કે મૈં દો આદમીયોંકા ભી અમીર ન બનું? ઔર આપ ખુદ સારી ઉમ્મતકે અમીર બન ગએ હૈં (યા'ની આપને જો કુછ નસીહત કી થી, ખુદ ઉસકે ખિલાફ અમલ કર રહે હૈં).

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દુનિયાસે તશરીફ લે ગએ થે ઔર લોગોંકા ઝમાના કુફ્ર સે કરીબ થા. (કુછ અરસા પેહલે હી લોગોંને કુફ્ર છોડા થા) મુઝે ઈસ બાતકા ડર હુવા કે (અગર મૈં ખલીફા ન બના તો) લોગ મુર્તદ હો જાએંગે, ઔર ઉનમેં ઈખ્તિલાફ હો જાએગા. મુઝે ખિલાફત નાપસંદ થી, લેકિન મૈંને (ઉમ્મતકે ફાઈદે કી વજહસે) કુબૂલ કર લી ઔર મેરે સાથી બરાબર મુઝ પર તકાઝા કરતે રહે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) અપને ઉઝ્ર રખતે રહે, યહાં તક કે મેરા દિલ માન ગયા કે વાકઈ યેહ (ખિલાફત કે કુબૂલ કરને મેં) મા'ઝૂર હૈં.[3]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૦
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૨૫

ખિલાફત કુબૂલ કરને પર ગમગીન હોના

આલે રબીઆ કે એક આદમી કેહતે હૈં કે ઉનકો યેહ બાત પહોંચી કે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો ખલીફા બનાયા ગયા, તો વોહ ગમગીન હોકર અપને ઘરમેં બૈઠ ગએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનકી ખિદમતમેં ઘર હાઝિર હુએ તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઉનકો મલામત કરને લગે ઔર કેહને લગે, તુમને મુઝે ખિલાફત કુબૂલ કરને પર મજબુર કિયા થા ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) સે શિકાયત કી કે વોહ લોગોંકે દર્મિયાન ફૈસલા કૈસે કરેં ?

તો ઉનસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા કે ક્યા આપકો મા'લૂમ નહીં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ કે વલી ઔર હાકિમ જબ (સહી તરીકેસે) મેહનત કરતા હૈ ઔર હક તક પહોંચ જાતા હૈ તો ઉસે દો અજ્ર મિલતે હૈં ઔર અગર (સહી તરીકેસે) મેહનત કરે, લેકિન હક તક ન પહોંચ સકે તો ઉસે એક અજ્ર મિલતા હૈ. (યેહ હદીસ સુનાકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ગોયા હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા ગમ હલકા કર દિયા.[૧]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અપને મરઝુલ વફાતમેં ઉનસે ફરમાયા, મુઝે સિર્ફ ઈસ પર અફસોસ હૈ કે મૈંને તીન કામ કિયે, અય કાશ ! મૈં ઉનકો ન કરતા ઔર તીન કામ મૈંને નહીં કિયે ઔર અય કાશ ! મૈં ઉન્હેં કર લેતા ઔર મૈં તીન બાતેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે પૂછ લેતા. આગે હદીસ બયાન કી.

ફિર યેહ મઝમૂન હૈ કે મૈં યેહ ચાહતા હૂં કે મૈં ખિલાફતકા બોઝ સકીફા બની સાઈદા કે દિન હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) મેંસે કિસી એક કે કંધે પર ડાલ દેતા. વોહ અમીર હોતે ઔર મૈં ઉનકા વઝીરો મુશીર હોતા ઔર મૈં ચાહતા હૂં કે જબ મૈંને હઝરત ખાલિદ કો મુલ્કે શામ ભેજા થા તો ઉસ વક્ત મૈં હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઈરાક ભેજ દેતા. ઈસ તરહ મૈં અપને દાએં બાએં દોનોં હાથ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ફૈલા દેતા ઔર વોહ તીન બાતેં જિન્હેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછનેકી મેરે દિલમેં તમન્ના રેહ ગઇ, ઉનમેં સે એક યેહ હૈ કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછ લેતા કે ખિલાફતકા યેહ મા'મલા કિનમેં રહેગા ? તાકે ખિલાફત કે અહલ સે કોઇ ઝગડા ન કર સકતા ઔર મૈં ચાહતા હૂં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહ ભી પૂછ લેતા કે ક્યા ઈસ ખિલાફતમેં અન્સારકા ભી કુછ હિસ્સા હૈ ?[૨]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૩૫
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૩૫, હૈસમી ૫-૨૦૩

અમીર કા કિસી કો અપને બા'દ ખલીફા બનાના

હઝરત અબૂ સલમા બિન અબ્દુર્રહમાન ઔર દૂસરે લોગ બયાન કરતે હૈં કે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી બિમારી બઢ ગઇ ઔર ઉનકી વફાતકા વક્ત કરીબ આ ગયા તો હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કો બુલાયા ઔર ઉનસે ફરમાયા, મુઝે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે બારે મેં બતાઓ કે વોહ કૈસે હૈં ?

હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, આપ જિસ આદમીકે બારેમેં મુઝસે પૂછ રહે હૈં, આપ ઉસકો મુઝસે ઝિયાદા જાનતે હૈં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, ચાહે મૈં તુમસે ઝિયાદા જાનતા હૂં, લેકિન ફિર ભી તુમ બતાઓ.

હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, જિતને આદમીયોંકો આપ ખિલાફતકા અહલ સમઝતે હૈં, યેહ હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉન સબસે અફઝલ હૈં. ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) કો બુલાયા ઔર ઉનસે ફરમાયા, તુમ મુઝે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે બારેમેં બતાઓ. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને કહા, આપ ઉનકો હમ સબસે ઝિયાદા જાનતે હૈં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય અબૂ અબ્દુલ્લાહ ! (યેહ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કી કુન્નિયત હૈ) ફિર ભી ? તબ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અલ્લાહકી કસમ ! જહાં તક મૈં જાનતા હૂં, ઉનકા બાતિન ઉનકે ઝાહિરસે બેહતર હૈ ઔર હમ મેં ઉન જૈસા કોઇ નહીં હૈ.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહ આપ પર રહમ ફરમાએ. અલ્લાહકી કસમ ! અગર મૈં ઉનકો છોડ દેતા (યા'ની ઉનકો ખલીફા ન બનાતા) તો મૈં તુમસે આગે ન બઢતા. (યા'ની તુમકો ખલીફા બનાતા, કિસી ઔર કો ન બનાતા).

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઇન દો લોગોં કે અલાવા હઝરત સઇદ બિન ઝૈદ અબુલ આ'વર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉસૈદ બિન હુઝૈર (રદિ.) ઔર દૂસરે મુહાજિર ઔર અન્સાર સહાબાસે મશ્વરા કિયા.

હઝરત ઉસૈદ (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઉનકો આપકે બા'દ સબસે બેહતર સમઝતા હૂં. જિન કામોંસે અલ્લાહ ખુશ હોતે હૈં, ઉન્હીં કામોંસે વોહ (હઝરત ઉમર (રદિ.)) ભી ખુશ હોતે હૈં ઔર જિન કામોંસે અલ્લાહ નારાઝ હોતે હૈં, ઉનસે વોહ ભી નારાઝ હોતે હૈં. ઉનકા બાતિન ઉનકે ઝાહિરસે ઝિયાદા અચ્છા હૈ. ખિલાફતકે લિયે ઉનસે ઝિયાદા તાકતવર ઔર કોઇ વાલી નહીં હો સકતા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કુછ સહાબીયોંને યેહ સુના કે હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી

ખિદમતમેં હાઝિર હોકર તન્હાઈમેં કુછ બાત કી હૈ. ચુનાંચે યેહ લોગ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર ઉનમેં સે એક સાહબ ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે અર્ઝ કિયા કે આપ હઝરત ઉમર (રદિ.) કી સખ્તી કો જાનતે હી હૈં ઔર આપ ઉનકો હમારા ખલીફા બના રહે હૈં. ઈસ બારેમેં જબ આપકા પરવરદિગાર આપસે પૂછેગા, તો આપ ઈસકા ક્યા જવાબ દેંગે ?

ઈસ પર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઝરા મુઝે બિઠા દો. ક્યા તુમ મુઝે અલ્લાહસે ડરાતે હો ? જો તુમ્હારે મા'મલેમેં ઝુલ્મ કી તોશા બનાકર લે જાએ, વોહ નામુરાદ હો. મૈં અપને પાલનહારસે કહુંગા, અય અલ્લાહ ! જો તેરી મખ્લૂકમેં સબસે બેહતરીન થા, મૈંને ઉસે મુસલમાનોંકા ખલીફા બનાયા થા. મૈંને જો બાત કહી હૈ, વોહ મેરી તરફસે અપને પીછે કે તમામ લોગોંકો પહોંચા દેના.

ઈસકે બા'દ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) લેટ ગએ ઔર હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) કો બુલાકર ફરમાયા, લિખ્ખો..

બિસ્મિલ્લાહીર્રહમાનિર્રહીમ

'યેહ વોહ સમઝોતા હૈ જો અબૂબક્ર બિન અબી કુહાફાને દુનિયાકી ઝિંદગીમેં દુનિયાસે વિદા હોતે હુએ ઔર આખિરતકે ઝમાને કે શુરૂમેં દાખિલ હોતે હુએ કિયા હૈ, જબ કે કાફિર મો'મિન હો જાતા હૈ ઔર ફાજિર કો ભી યકીન આ જાતા હૈ ઔર ઝૂઠા સચ બોલને લગતા હૈ, મૈંને ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો અપને બા'દ તુમ્હારા ખલીફા બનાયા હૈ, તુમ ઉનકી સુનો ઔર ઉનકી બાત માનો. મૈંને અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ, ઉસકે દીન ઔર અપની ઝાત ઔર તુમ્હારે સાથ ભલાઈ કરનેમેં કોઈ કમી નહીં કી હૈ. અગર (ખલીફા બનકર) ઉમર (રદિ.) ને અદ્લ (ઇન્સાફ) સે કામ લિયા, તો યેહી મેરા ઉનકે બારેમેં ગુમાન હૈ ઔર ઈસી કા મુઝે ઉનકે બારે મેં ઈલ્મ હૈ ઔર અગર વોહ બદલ ગએ તો હર આદમી જો ગુનાહ કમાએગા, ઉસી કા બદલા પાએગા. મૈંને તો ભલાઈ હી કા ઈરાદા કિયા હૈ ઔર મુઝે ગૈબ કા ઈલ્મ નહીં.

وَسَيَعْلَمُ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا اَىَّ مُنْقَلَبٍ يَّنْقَلِبُوْنَ

વસયઅ્લમુલ્લઝીન ઝલમૂ અય્ય મુન્કલબિંય્યન્કલિબૂન

ઔર બહોત જલ્દ ઉન લોગોં કો મા'લૂમ હો જાએગા જિન્હોંને (હુકુકુલ્લાહ મેં) ઝુલ્મ કર રખ્ખા હૈ કે કૈસી જગહ ઉનકો લૌટકર જાના હૈ. વસ્સલામુ અલૈકુમ વરહમતુલ્લાહ.'

ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હુક્મ ફરમાયા તો હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ઈસ લિખ્ખે પર મુહર લગા દી. ફિર કુછ રિવાયત કરને વાલે યેહ ભી કેહતે હૈં કે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઈસ તહરીરકા શુરૂકા હિસ્સા લિખવાયા, તો હઝરત ઉમર

(રદિ.) કા ઝિક્ર અભી બાકી રેહ ગયા થા ઔર કિસીકા નામ લિખવાને સે પેહલે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) બેહોશ હો ગએ થે, તો હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને અપની તરફ સે લિખ દિયા કે મૈંને તુમ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ખલીફા મુકર્રર કિયા હૈ.

ઈસકે બા'દ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હોશમેં આએ તો ફરમાયા, આપને જો લિખ્ખા હૈ વોહ મુઝે સુનાએ. ઉન્હોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કા નામ પઢકર સુનાયા.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહુ અકબર ઔર ફરમાયા કે મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે (આપને હઝરત ઉમર (રદિ.) કા નામ ખુદ ઈસલિયે લિખ દિયા કે ઉનકા નામ લિખવાએ બગૈર) અગર ઈસ બેહોશીમેં મેરી રૂહ નિકલ જાતી, તો તુમ્હેં ખતરા થા કે લોગોંમેં (ખલીફા કે બારેમેં) ઈખ્તિલાફ હો જાતા. અલ્લાહ આપકો ઈસ્લામ ઔર ઈસ્લામ વાલોંકી તરફસે બેહતરીન બદલા અતા ફરમાએ. અલ્લાહકી કસમ ! આપ ભી ઈસ (ખિલાફત) કે અહલ હૈં.

ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે હુક્મ દેને પર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ઉસ સમઝોતા નામા પર મોહર લગાકર બાહિર નિકલે ઔર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ઔર હઝરત ઉસૈદ બિન સઈદ કુરઝી ઉનકે સાથ થે. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને લોગોંસે કહા, જિસ આદમીકા નામ ઈસ સમઝોતા નામા મેં હૈ, ક્યા તુમ ઉસસે બૈઅત કરોગે ?

લોગોંને કહા, જી હાં. ઔર કુછ લોગોં ને કહા, હમેં ઉસ આદમી કા નામ મા'લૂમ હૈ ઔર વોહ ઉમર (રદિ.) હૈં.

ઈબ્ને સઅદ (રદિ.) કેહતે હૈં કે યેહ બાત હઝરત અલી (રદિ.) ને કહી થી. ચુનાંચે તમામ લોગોંને (હઝરત ઉમર (રદિ.) સે બૈઅતકા) ઈકરાર કિયા ઔર વોહ સબ ઈસ પર રાઝી થે ઔર સબ બૈઅત હો ગએ. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને તન્હાઈમેં બુલાયા ઔર ઉનકો બહોતસી વસિય્યતેં કીં. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનકે પાસ સે ચલે ગએ.

ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અપને દોનોં હાથ ઉઠાએ ઔર યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! મૈંને અપને ઈસ અમલસે મુસલમાનોંકે ફાઈદે ઔર ભલાઈ હી કા ઈરાદા કિયા હૈ. મુઝે ડર થા કે (મૈં અગર ઉમર (રદિ.) કો ખલીફા ન બનાતા તો) મુસલમાન મેરે બા'દ ફિત્નેમેં પડ જાએંગે. (મુસલમાનોંકે ફાઈદે કે લિયે) મૈંને યેહ કામ કિયા હૈ જિસે આપ અચ્છી તરહ જાનતે હૈં ઔર સહી ફૈસલા કરને કે લિયે મૈંને અપની પૂરી કોશિશ કી હૈ ઔર જો ઉનમેં સબસે બેહતરીન આદમી થા, સબસે ઝિયાદા તાકતવર થા ઔર મુસલમાનોં કે ફાઈદે કો સબસે ઝિયાદા ચાહને વાલા થા, ઉસે મૈંને ઉસકા વાલી બનાયા હૈ ઔર મેરે લિયે આપકા મુકર્રર કિયા હુવા મૌતકા વક્ત આ ચુકા હૈ. અય અલ્લાહ ! તૂ ઈનમેં મેરા ખલીફા હો જા. યેહ સબ તેરે બંદે હૈં, ઈનકી પેશાનીયાં તેરે હાથમેં હૈં. ઈનકે લિયે ઈનકે વાલીકો નેક બના દે ઔર ઈસે ઉન ખુલફાએ રાશિદીનસે

કર દે, જો નબીએ રહમત કે તરીકે કી ઔર ઉનકે બા'દ કે સાલિહીન કે તરીકે કી પૈરવી કરે ઔર ઉસકે લિયે ઉસકી રઈય્યત કો નેક બના દે.[૧]

હઝરત હસન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) બહોત ઝિયાદા બીમાર હો ગએ ઔર ઉનકો અપને બારે મેં મૌત કા યકીન હો ગયા, તો ઉન્હોંને લોગોં કો અપને પાસ જમા કિયા ઔર ઉનસે ફરમાયા, જો કુછ મેરા હાલ હૈ વોહ તુમ દેખ રહે હો. મેરા ગુમાન તો યેહી હૈ કે મેરી મૌતકા વક્ત કરીબ આ ગયા હૈ ઔર અલ્લાહને તુમ્હારે અહદો પૈમાનકો મેરી બૈઅતસે ઉઠા લિયા હૈ ઔર મેરે બંધનકો તુમસે ખોલ દિયા હૈ ઔર તુમ્હારી ખિલાફતકે મા'મલેકો તુમ્હારી તરફ વાપસ કર દિયા હૈ, અબ તુમ જિસે ચાહો, અપના અમીર બના લો, ક્યૂંકે અગર તુમ મેરી ઝિંદગીમેં અપના અમીર બના લોગે, તો મેરે બા'દ તુમ્હારા આપસમેં ઈખ્તિલાફ નહીં હો સકેગા.

ચુનાંચે લોગ ઈસ મકસદકે લિયે ખડે હો ગએ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો તન્હાઈમેં છોડ ગએ, લેકિન ઈસ બારેમેં કોઈ બાત તય ન હો સકી ઔર લોગોંને વાપસ આકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા ! આપ હી હમારે લિયે અપની રાય સે કિસી અમીરકા ફૈસલા કર દેં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, શાયદ તુમ મેરે ફૈસલેસે ઈખ્તિલાફ કરો ? લોગોંને કહા, બિલકુલ નહીં કરેંગે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકી કસમ દેકર કેહતા હૂં કે મૈં જો ફૈસલા કરૂંગા, તુમ ઉસ પર રાઝી રેહના. તમામ લોગોંને કહા, જી, હમ બિલકુલ રાઝી હૈં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મુઝે કુછ મોહલત દો, તાકે મૈં સોચ લું કે અલ્લાહ ઔર ઉસકે દીન ઔર ઉસકે બંદોંકા ફાઈદા કિસ મેં હૈ ? ચુનાંચે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો પૈગામ દેકર બુલાયા, ઔર (જબ વોહ આ ગએ તો) ઉનસે ફરમાયા, મુઝે મશ્વરા દો કે કિસ આદમી કો અમીર બનાયા જાએ ? વૈસે તો અલ્લાહકી કસમ ! મેરે નઝદીક આપ ભી ઈસ અમારત કે અહલ ઔર હકદાર હૈં.

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને કહા, ઉમર (રદિ.) કો બના દેં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અચ્છા લિખ્ખો. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) લિખને લગે તો જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે નામ તક પહોંચે તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) બેહોશ હો ગએ, ફિર ઉનકો રાહત મિલી તો ફરમાયા, લિખ્ખો, ઉમર (રદિ.)[૨]

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) બિન ઉબૈદુલ્લાહ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કેહતે હૈં કે જબ હઝરત અબૂબક્ર સિદીક (રદિ.) કી વફાતકા વક્ત કરીબ આયા તો ઉન્હોંને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો બુલાયા ઔર ઉનસે અપના વસિય્યતનામા લિખવાયા, લેકિન (અમારત કે લિયે) કિસીકા નામ લિખવાને સે પેહલે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) બેહોશ હો ગએ. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને વહાં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૯૯, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૫
૨ ઈબ્ને અસાકિર ઔર સૈફ

(રદિ.) કા નામ લિખ દિયા. ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હોશમેં આ ગએ, તો હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે પૂછા કે આપને કિસીકા નામ લિખ્ખા હૈ ?

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને કહા, મુઝે ખતરા હુવા કે આપકા ઈસ બેહોશીમેં ઈન્તિકાલ હો જાએ ઔર બા'દમેં મુસલમાનોંમેં ઈખ્તિલાફ હો જાએ, ઈસલિયે મૈંને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા નામ લિખ દિયા.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહ આપ પર રહમ ફરમાએ, અગર આપ અપના નામ લિખ દેતે તો આપ ભી ઈસ અમારત કે અહલ થે. ફિર હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર કહા, જો લોગ મેરે પીછે હૈં, મૈં ઉનકા કાસિદ બનકર આયા હૂં, વોહ કેહ રહે હૈં કે આપ જાનતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) આપકી ઝિંદગીમેં હમ પર કિતની સખ્તી કરતે રહે હૈં, અબ જબ આપ હમારે મા'મલે ઉનકે હવાલે કર દેંગે, તો આપ કે બા'દ ન જાને વોહ હમ પર કિતની સખ્તી કરેંગે ઔર અલ્લાહ આપસે ઉનકે બારે મેં પૂછેંગે, જો આપ કેહ રહે હૈં, ઉસકે બારેમેં આપ ગૌર કર લેં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, મુઝે બિઠાઓ, ક્યા તુમ મુઝે અલ્લાહ સે ડરાતે હો ? જિસ આદમી ને તુમ્હારે મા'મલેકે તય કરનેમેં વહમસે કામ લિયા હો, વોહ નામુરાદ હો (યા'ની મૈંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કા નામ ઈસ યકીનકે સાથ તય કિયા હૈ કે વોહ તુમ્હારે લિયે હર તરહ સે બેહતર હૈં) જબ અલ્લાહ મુઝસે પૂછેંગે, તો મૈં કેહ દૂંગા કે મૈંને તેરી મખ્લૂક પર ઈનમેં સે સબસે બેહતરીન ઈન્સાનકો અપના ખલીફા બનાયા થા. યેહ બાત મેરી તરફ સે અપને પીછે વાલે લોગોં કો પહોંચા દો.[૧]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી વફાતકા વક્ત કરીબ આયા તો ઉન્હોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો અપના ખલીફા બનાયા. ફિર હઝરત અલી ઔર હઝરત તલ્હા (રદિ.) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ આએ ઔર કેહને લગે કે આપને કિસકો ખલીફા બનાયા હૈ ?

ઉન્હોંને ફરમાયા, હઝરત ઉમર (રદિ.) કો. ઉન દોનોંને કહા, આપ અપને રબકો ક્યા જવાબ દેંગે ? હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમ દોનોં મુઝે અલ્લાહસે ડરાતે હો ? મૈં અલ્લાહ કો ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો તુમ દોનોંસે ઝિયાદા જાનતા હૂં. મૈં (અપને રબસે) કેહ દૂંગા, મૈંને તેરી મખ્લૂકમેં સે સબસે બેહતરીન ઈન્સાન કો અપના ખલીફા બનાયા થા.[૨]

હઝરત ઝૈદ બિન હારિસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી વફાત કા વક્ત કરીબ આયા તો ઉન્હોંને ખલીફા બનાને કે લિયે પૈગામ ભેજ કર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો બુલાયા.

---

૧ અલકાઈ
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૯૬, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૬, બૈહકી, ૮-૧૪૯, ઈબ્ને જરીર, ૪-૫૪

ઈસ પર લોગોં ને (હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે) કહા, આપ હમ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ખલીફા બના રહે હૈં, જો કે તુન્દખૂ ઔર સખ્ત દિલ હૈં ઔર વોહ અગર હમારે વાલી બન ગએ તો ઔર ઝિયાદા તુન્દખૂ ઔર સખ્ત દિલ હો જાએંગે. હઝરત ઉમર (રદિ.) કો હમ પર ખલીફા બનાકર જબ આપ અપને રબકો મિલેંગે તો ઉનકો ક્યા જવાબ દેંગે ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમ લોગ મુઝે મેરે રબસે સે ડરાતે હો ? મૈં કેહ દૂંગા, અય અલ્લાહ ! મૈંને તેરી મખ્લૂકમેં સે સબસે બેહતરીન આદમી કો ઉનકા ખલીફા બનાયા થા.[1]

અપ્ને ખિલાફત કી સલાહિયત રખને વાલે હઝરાત કે મશ્વરે પર ખિલાફત કે મા'મલે કો મૌકુફ કર દેના

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ અબૂ લૂઅલૂહ ને હઝરત ઉમર (રદિ.) પર નેઝે કે દો વાર કિયે તો હઝરત ઉમર (રદિ.) કો યેહ ખયાલ હુવા કે શાયદ ઉનસે લોગોં કે હુકૂક મેં કોઈ ઐસી કોતાહી હુઈ હૈ, જિસે વોહ નહીં જાનતે હૈં. ચુનાંચે ઉન્હોંને હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કો બુલાયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઉનસે બડી મુહબ્બત થી. વોહ ઉનકો અપને કરીબ રખતે થે ઔર ઉનકી બાત સુના કરતે થે ઔર ઉનસે ફરમાયા, મૈં યેહ ચાહતા હૂં કે તુમ યેહ પતા કરો કે ક્યા મેરા યેહ કત્લ લોગોં કે મશ્વરે સે હુવા હૈ ?

ચુનાંચે હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ બાહિર ચલે ગયે. વો મુસલમાનોં કી જિસ જમાઅત કે પાસ સે ગુઝરતે, વોહ રોતે નઝર આતે. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં વાપસ આ કર અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મૈં જિસ જમાઅત કે પાસ સે ગુઝરા, ઉનકો રોતા હુવા પાયા. ઐસે મા'લૂમ હો રહા થા જૈસે આજ ઉનકા પેહલા બચ્ચા ગુમ હો ગયા હો.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, મુઝે કિસને કત્લ કિયા હૈ ? હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબા (રદિ.) કે મજૂસી ગુલામ અબૂ લૂઅલૂહ ને. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કેહતે હૈં, (જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો પતા ચલા કે ઉનકા કાતિલ મુસલમાન નહીં, બલ્કે મજૂસી હૈ) તો મૈંને ઉનકે ચેહરે પર ખુશી કે આસાર દેખે ઔર વોહ કેહને લગે, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહ કે લિયે હૈં, જિસને મેરા કાતિલ ઐસે આદમી કો નહીં બનાયા જો 'લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ' કેહકર

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૬

મુઝસે ધુક્કતબાજી કર સકે. ગૌર સે સુનો, મૈંને તુમકો કિસી અજમી કાફિર ગુલામ કો હમારે યહાં લાને સે મના કિયા થા, લેકિન તુમને મેરી બાત ન માની. ફિર ફરમાયા, મેરે ભાઈયોં કો બુલા લાઓ. લોગોં ને કહા, વોહ કૌન હૈં ?

ઉન્હોંને ફરમાયા, હઝરત ઉસ્માન (રદિ.), હઝરત અલી (રદિ.), હઝરત તલ્હા (રદિ.), હઝરત ઝુબૈર (રદિ.), હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ઔર હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ઈન લોગોં કે પાસ આદમી ભેજા, ફિર અપના સર મેરી ગોદમેં રખ દિયા.

જબ વોહ લોગ આ ગએ, તો મૈંને કહા, યેહ સબ આ ગએ હૈં. તો ફરમાયા, અચ્છા, મૈંને મુસલમાનોંકે મા'મલેમેં ગૌર કિયા હૈ. મૈંને આપ છે લોગોં કો મુસલમાનોંકા સરદાર ઔર રેહનુમા પાયા હૈ ઔર યેહ ખિલાફતકી બાત સિર્ફ તુમમેં હી હોગી. જબ તક તુમ સીધે રહોગે, ઉસ વક્ત તક લોગોં કી બાત ભી ઠીક રહેગી. અગર મુસલમાનોંમેં ઈખ્તિલાફ હુવા તો પેહલે તુમમેં હોગા.

જબ મૈંને સુના કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને આપસકે ઈખ્તિલાફ કા ઝિક્ર કિયા હૈ, તો મૈંને સોચા કે અગરચે હઝરત ઉમર (રદિ.) યૂં કેહ રહે હૈં કે અગર ઈખ્તિલાફ હુવા, લેકિન યેહ ઈખ્તિલાફ ઝરૂર હોકર રહેગા, ક્યૂંકે બહોત કમ ઐસા હુવા હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કોઈ ચીઝ કહી હો ઔર મૈંને ઉસે ન દેખા હો.

ફિર ઉનકે ઝખ્મોં સે બહોત સા ખૂન નિકલા જિસસે વોહ કમઝોર હો ગએ. વોહ છ લોગ આપસમેં ચુપકે ચુપકે બાતેં કરને લગે, યહાં તક કે મુઝે ખતરા હુવા કે યેહ લોગ અભી અપનેમેં કિસી એક સે બૈઅત હો જાએંગે. ઈસ પર મૈંને કહા, અભી અમીરૂલ મો'મિનીન ઝિંદા હૈં ઔર એક વક્તમેં દો ખલીફા નહીં હોને ચાહિયે કે વોહ દોનોં એક દૂસરે કો દેખ રહે હોં. (અભી કિસીકો ખલીફા ન બનાઓ.)

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મુઝે ઉઠાઓ. ચુનાંચે હમને ઉનકો ઉઠાયા, ફિર ઉન્હોંને ફરમાયા, તુમ લોગ તીન દિન મશ્વરા કરો ઔર ઈસ મુદ્દતમેં હઝરત સુહૈબ (રદિ.) લોગોં કો નમાઝ પઢાતે રહેં.

ઈન લોગોંને પૂછા, હમ કિસસે મશ્વરા કરેં ? ઉન્હોંને ફરમાયા, મુહાજિરીન ઔર અન્સાર સે ઔર યહાં જિતની ફૌજેં હૈં, ઉનકે સરદારોં સે. ઈસકે બા'દ થોડા સા દૂધ મંગાયા ઔર ઉસે પિયા તો દોનોં ઝખ્મોં સે દૂધ કી સફેદી બાહિર આને લગી, જિસસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને સમઝ લિયા કે મૌત આને વાલી હૈ. ફિર ફરમાયા, અબ અગર મેરે પાસ સારી દુનિયાં હો તો મૈં ઉસે મૌત કે બા'દ આને વાલે હૌલનાક મંઝર કી ઘભરાહટ કે બદલે મેં દેને કો તૈયાર હૂં, લેકિન મુઝે અલ્લાહકી મહેરબાની સે ઉમ્મીદ હૈ કે મૈં ખૈર હી દેખૂંગા.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, આપને જો કુછ ફરમાયા હૈ, ઉસકા બેહતરીન બદલા અલ્લાહ આપકો અતા ફરમાએ. જબ આપ મુસલમાન હુએ તો

આપકા ઈસ્લામ ઈઝઝત કા ઝરીઆ બના. ક્યા યેહ બાત નહીં હૈ કે જિસ ઝમાનેમેં મુસલમાન મક્કામેં ખૌફ કી હાલતમેં ઝિંદગી ગુઝાર રહે થે, ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને યેહ દુઆ ફરમાઇ થી કે આપકો હિદાયત દેકર અલ્લાહ દીનકો ઔર મુસલમાનોંકો ઈઝઝત અતા ફરમાએ ઔર આપકે ઝરીએસે ઈસ્લામ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા ખુલ્લમ ખુલ્લા સામને આએ ઔર આપને મદીનાકો હિજરત ફરમાઇ ઔર આપકી હિજરત ફત્હકા ઝરીઆ બની. ફિર જિતને ગઝવાતમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુશ્રિકોં સે કિતાલ કિયા, આપ કિસી સે ગૈર હાઝિર ન હુએ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી વફાત ઈસ હાલ મેં હુઇ કે વોહ આપસે રાઝી થે.

ફિર આપને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તરીકે કે મુતાબિક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફાકી ખૂબ ઝોરદાર મદદ કી ઔર માનને વાલોં કો લેકર આપને ન માનને વાલોં કા મુકાબલા કિયા, યહાં તક કે લોગ ચાહે અનચાહે ઈસ્લામમેં દાખિલ હો ગએ. (બહોતસે લોગ ખુશી સે દાખિલ હુએ, કુછ લોગ હાલાત ઔર માહોલ સે મજબૂર હો કર દાખિલ હુએ) ફિર ઈન ખલીફાકા ઈસ હાલમેં ઈન્તિકાલ હુવા કે વોહ આપસે રાઝી થે. ફિર આપકો ખલીફા બનાયા ગયા ઔર આપને ઈસ ઝિમ્મેદારીકો અચ્છે તરીકેસે અંજામ દિયા ઔર અલ્લાહને આપકે ઝરીએસે બહોતસે નએ શહર આબાદ કરાએ (જૈસે કૂફા ઔર બસરા) ઔર (મુસલમાનોંકે લિયે રૂમ ઔર ફારિસ કે) સારે માલ જમા કર દિયે ઔર આપકે ઝરીએ દુશ્મનકી જડ કાટ દી. અલ્લાહને હર ઘરમેં આપકે ઝરીએ દીનકી તરક્કી અતા ફરમાઇ ઔર રોઝીમેં ભી વુસ્અત દી. ફિર અલ્લાહ ને આપકો ખાતમામેં શહાદતકા દર્જા દિયા. શહાદતકા યેહ દર્જા આપકો મુબારક હો.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! તુમ (ઐસી બાતેં કરકે) જિસે ધોકા દે રહે હો, અગર વોહ ઈન બાતોંકો અપને લિયે માન જાએગા તો વોહ વાકઇ ધોકા ખાને વાલા ઈન્સાન હૈ. ફિર ફરમાયા, અય અબ્દુલ્લાહ ! ક્યા તુમ કિયામત કે દિન અલ્લાહકે સામને મેરે હકમેં ઈન તમામ બાતોં કી ગવાહી દે સકતે હો ? હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, જી હાં. તો ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! તેરા શુક્ર હૈ (કે મેરી ગવાહી દેને કે લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ચચેરે ભાઇ તૈયાર હો ગએ હૈં, ફિર ફરમાયા) અય અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ! મેરે ગાલ કો ઝમીન પર રખ દો.

(હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કેહતે હૈં કે) મૈંને ઉનકા સર અપની રાનસે ઉઠા કર અપની પિંડલી પર રખ દિયા, તો ફરમાયા, નહીં મેરે ગાલ કો ઝમીન પર રખ દો. ચુનાંચે ઉન્હોંને અપની દાઢી ઔર ગાલ કો ઉઠા કર ઝમીન પર રખ દિયા ઔર ફરમાયા, અય ઉમર ! તેરી ભી હલાકત હૈ ઔર તેરી માં કી ભી હલાકત હૈ. ઈસકે બા'દ ઉનકી

જાન નિકલ ગઇ. (રહમતુલ્લાહિ અલૈહિ). જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કા ઇન્તિકાલ હો ગયા તો ઇન લોગોં ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કે પાસ પૈગામ ભેજા. ઉન્હોંને કહા, હઝરત ઉમર (રદિ.) આપ લોગોં કો હુક્મ દે ગએ હૈં કે આપ લોગ મુહાજિરીન ઔર અન્સાર સે ઔર જિતની ફૌજેં યહાં મૌજૂદ હૈં, ઉનકે સરદારોંસે મશ્વરા કરેં. અગર આપ લોગ યેહ કામ નહીં કરોગે, તો મૈં આપ લોગોં કે પાસ નહીં આઉંગા.

જબ હઝરત હસન બસરી (રહ.) સે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ઇન્તિકાલ કે વક્ત કે અમલ કા ઔર ઉનકે અપને રબ સે ડરને કા ઝિક્ર કિયા ગયા, તો ઉન્હોંને કહા, મો'મિન ઐસે હી કિયા કરતા હૈ કે અમલ ભી અચ્છે તરીકે સે કરતા હૈ ઔર અલ્લાહ સે ભી ડરતા હૈ ઔર મુનાફિક અમલ ભી બુરે કરતા હૈ ઔર અપને બારે મેં ધોકે મેં પડા રેહતા હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! પેહલે કે ઝમાને મેં ઔર મૌજૂદા ઝમાને મેં મૈંને યેહી પાયા કે જો બંદા અચ્છે અમલ મેં તરક્કી કરતા હૈ, વોહ અલ્લાહ સે ડરને મેં ભી તરક્કી કરતા હૈ ઔર જો બુરે અમલ મેં તરક્કી કરતા હૈ, ઉસકા અપને બારે મેં ધોકા ભી બઢતા જાતા હૈ.[૧]

હઝરત અમ્ર બિન મયમૂન, હઝરત ઉમર (રદિ.) કી શહાદત કા કિસ્સા ઝિક્ર કરતે હુએ બયાન કરતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) સે કહા, દેખો, મુઝ પર કિતના કર્ઝ હૈ ? ઇસકા હિસાબ લગાઓ. ઉન્હોંને કહા, છિયાસી હઝાર.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અગર ઉમર (રદિ.) કે ખાનદાન કે માલ મેં સે યેહ કર્ઝ અદા હો જાએ તો ઉનસે માલ લેકર મેરા યેહ કર્ઝ અદા કર દેના, વરના (મેરી કૌમ) અદી બિન કઅબ સે માંગના. અગર ઉનકે માલ સે મેરા તમામ કર્ઝ ઉતર જાએ, તો ઠીક હૈ, વરના (મેરે કબીલા) કુરૈશ સે માંગના. ઇનકે બા'દ કિસી ઔર સે ન માંગના ઔર મેરા કર્ઝ અદા કર દેના ઔર ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત આઇશા (રદિ.) કી ખિદમત મેં જા કર સલામ કરો ઔર ઉનસે કહો, ઉમર બિન ખત્તાબ અપને દોનોં સાથિયોં (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.)) કે સાથ (હુજરા મુબારકમેં) દફન હોને કી ઇજાઝત માંગ રહે હૈં. ઉમર બિન ખત્તાબ કેહના, અમીરૂલ મઅિમિનીન ન કેહના, ક્યૂં કે મૈં આજ અમીરૂલ મો'મિનીન નહીં હૂં.

ચુનાંચે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) હઝરત આઇશા (રદિ.) કી ખિદમત મેં ગએ તો દેખા કે વોહ બૈઠી હુઇ રો રહી હૈં. સલામ કરકે ઉનકી ખિદમત મેં અર્ઝ કિયા કે ઉમર બિન ખત્તાબ અપને દોનોં સાથિયોં કે સાથ દફન હોને કી ઇજાઝત ચાહતે હૈં. ઉન્હોંને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને ઇસ જગહ દફન હોને કી અપને લિયે નિય્યત કર રખ્ખી થી, લેકિન મૈં આજ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો અપને ઉપર

---

૧ હૈસમી, ૯-૭૬

તરજીહ દૂંગી. (યા'ની ઉનકો ઈજાઝત હૈ.) જબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) વાપસ આએ, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, તુમ ક્યા જવાબ લાએ હો ? હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, ઉન્હોંને આપકો ઈજાઝત દે દી હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, (ઈસ વક્ત) મેરે નઝદીક ઈસ કામસે ઝિયાદા ઝરૂરી કોઈ ચીઝ નહીં હૈ. ફિર ફરમાયા, જબ મૈં મર જાઉં, તો મેરે જનાઝેકો ઉઠા કર (હઝરત આઈશા (રદિ.) કે દરવાઝે કે સામને) લે જાના, ફિર ઉનસે દોબારા ઈજાઝત તલબ કરના ઔર યૂં કેહના કે ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) (હુજરેમેં દફન હોને કી) ઈજાઝત માંગ રહે હૈં ઔર અગર વોહ ઈજાઝત દે દેં તો મુઝે અંદર લે જાના (ઔર મુઝે ઉસ હુજરેમેં દફન કર દેના) ઔર અગર ઈજાઝત ન દેં તો મુઝે વાપસ કરકે મુસલમાનોં કે આમ કબ્રસ્તાન મેં દફન કર દેના.

જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે જનાઝે કો ઉઠાયા ગયા તો (સબ કી ચીખેં નિકલ ગઈ ઔર) ઐસા લગા જૈસે આજ હી મુસલમાનોં પર મુસીબતકા પહાડ ટૂટા હૈ. ચુનાંચે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ને સલામ કરકે અર્ઝ કિયા કે ઉમર બિન ખત્તાબ (અંદર દફન હોનેકી) ઈજાઝત તલબ કર રહે હૈં. હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ઈજાઝત દે દી ઔર ઈસ તરહ અલ્લાહને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે સાથ દફન હોને કા શર્ફ અતા ફરમા દિયા.

જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ઈન્તિકાલકા વક્ત કરીબ આયા, તો લોગોંને કહા કે આપ કિસીકો અપના ખલીફા મુકર્રર કર દેં, તો ફરમાયા, મૈં (ઈન છ આદમીયોંકી) ઈસ જમાઅતસે ઝિયાદા કિસીકો ભી અમ્રે ખિલાફતકા હકદાર નહીં પાતા હૂં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈસ હાલમેં ઈન્તિકાલ હુવા થા કે વોહ ઈન છ સે રાઝી થે. યેહ જિસે ભી ખલીફા બના લેં, વોહી મેરે બા'દ ખલીફા હોગા. ફિર હઝરત અલી (રદિ.), હઝરત ઉસ્માન (રદિ.),હઝરત તલ્હા (રદિ.),હઝરત ઝુબૈર (રદિ.),હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ઔર હઝરત સઅદ (રદિ.) કે નામ લિયે. અગર ખિલાફત હઝરત સઅદ (રદિ.) કો મિલે, તો વહી ઈસકે હકદાર હૈં, વરના ઈનમેં સે જિસે ભી ખલીફા બનાયા જાએ, વોહ ઈનસે મદદ હાસિલ કરતા રહે, ક્યૂંકે મૈંને ઉનકો (કૂફા કી ખિલાફતસે) કિસી કમઝોરી યા ખિયાનતકી વજહસે નહીં હટાયા થા.હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (અપને બેટે) હઝરત અબ્દુલ્લાહ કે લિયે યેહ તય કિયા કે યેહ છ લોગ ઈનસે મશ્વરા લે સકતે હૈં, લેકિન ઈનકા ખિલાફતમેં કોઈ હિસ્સા ન-હોગા.

જબ યેહ છ લોગ જમા હુએ તો હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ ને કહા, અપની રાયકો તીન આદમીયોંકે હવાલે કર દો. ચુનાંચે હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને અપના ઈખ્તિયાર હઝરત અલી (રદિ.) કો ઔર હઝરત તલ્હા (રદિ.) ને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો ઔર હઝરત સઅદ (રદિ.) ને હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) કો. દે દિયા. જબ ઈન તીનોં કો ઈખ્તિયાર મિલ ગયા તો ઈન તીનોંને ઈકઠ્ઠા હોકર મશ્વરા કિયા ઔર

હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને કહા, ક્યા તુમ ઈસ બાત પર રાઝી હો કે ફૈસલા મેરે હવાલે કર દો ઔર મૈં અલ્લાહસે ઈસ બાત કા અહદ કરતા હૂં કે તુમમેં સબસે અફઝલ આદમીકી ઔર મુસલમાનોં કે લિયે સબસે ઝિયાદા ફાઈદામંદ આદમીકી તલાશમેં કમી નહીં કરૂંગા.

દોનોં લોગોંને કહા કે હમ દોનોં તૈયાર હૈં. ફિર હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને હઝરત અલી (રદિ.) સે તન્હાઈમેં બાત કી ઔર કહા કે આપકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે રિશ્તેદારી ભી હાસિલ હૈ ઔર ઈસ્લામમેં પહલ ભી. મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકી કસમ દે કર પૂછતા હૂં કે અગર આપકો ખલીફા બના દિયા જાએ તો ક્યા આપ ઈન્સાફ કરેંગે ? ઔર અગર મૈં હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો ખલીફા બના દૂં તો ક્યા આપ ઉનકી બાત સુનેંગે ઔર માનેંગે ?

હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, જી હાં. ફિર હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે તન્હાઈમેં બાત કી ઔર ઉનસે ભી યેહી પૂછા. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને જવાબમેં કહા, જી હાં. ફિર હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે કહા, અય ઉસ્માન ! અપના હાથ બઢાએં. ચુનાંચે ઉન્હોંને અપના હાથ બઢાયા ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને ઉનસે બૈઅત કી, ફિર હઝરત અલી (રદિ.) ઔર બાકી લોગોંને કી.[૧]

હઝરત અમ્ર (રદિ.) સે હી યેહ રિવાયત હૈ કે જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કી મૌત કા વક્ત કરીબ આયા, તો આપને કહા, હઝરત અલી, હઝરત તલ્હા, હઝરત ઝુબૈર, હઝરત ઉસ્માન ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કો મેરે પાસ બુલા કર લાઓ.(ચુનાંચે યેહ લોગ આ ગએ) ઈન લોગોંમેં સે સિર્ફ હઝરત અલી (રદિ.) ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે બાતેં કીં, ચુનાંચે હઝરત અલી (રદિ.) સે ફરમાયા, અય અલી ! યેહ લોગ આપકી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે રિશ્તેદારીકો ઔર ઉનકે દામાદ હોનેકો ભી જાનતે હૈં, ઈસલિયે આપકો અગર ખલીફા બના દિયા જાએ, તો અલ્લાહસે ડરતે રેહના ઔર બનૂ ફલાં (યા'ની બનૂ હાશિમ) કો લોગોંકી ગરદનોં પર ન બિઠા દેના.

ફિર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે ફરમાયા, અય ઉસ્માન (રદિ.) ! યેહ લોગ અચ્છી તરહ જાનતે હૈં કે આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દામાદ હૈં ઔર આપકી ઉમ્ર ઝિયાદા હૈ ઔર આપ બડી શરાફત વાલે હૈં, ઈસલિયે અગર આપકો ખલીફા બના દિયા જાએ, તો અલ્લાહસે ડરતે રેહના ઔર બનૂ ફલાં (યા'ની અપને રિશ્તેદારોં) કો લોગોંકી ગરદનોં પર ન બિઠા દેના. ફિર ફરમાયા, હઝરત સુહૈબ (રદિ.) કો મેરે પાસ બુલા કર લાઓ. (વોહ આએ તો) ઉનસે ફરમાયા, તુમ લોગોંકો તીન દિન

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૩૧૪, બુખારી, નસઈ

નમાઝ પઢાઓ. યેહ (છ) લોગ એક ઘરમેં જમા રહેં. અગર યેહ લોગ કિસી એકકો ખલીફા બનાને પર એક રાય હો જાએં, તો જો ઈનકી મુખાલફત કરે, ઉસકી ગરદન ઉડા દેના.[1]

હઝરત અબૂ જઅફર (રદિ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને શૂરા કે લોગોંસે ફરમાયા, આપ લોગ અપને અમ્રે ખિલાફતકે બારેમેં મશ્વરા કરેં. (ઔર અગર રાયમેં ઈખ્તિલાફ હો ઔર યેહ છ લોગ) અગર દો ઔર દો ઔર દો હો જાએં, યા'ની તીન આદમીયોંકો ખલીફા બનાને કી રાય બન રહી હો, તો ફિર દોબારા મશ્વરા કરના ઔર અગર ચાર ઔર દો હો જાએં, તો ઝિયાદા કી યા'ની ચાર કી રાયકો ઈખ્તિયાર કર લેના.

હઝરત અસ્લમ, હઝરત ઉમર (રદિ.) સે રિવાયત કરતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર રાય કે ઈખ્તિલાફકી વજહસે યેહ તીન ઔર તીન હો જાએં તો જિધર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) હોં, ઉધર કી રાય ઈખ્તિયાર કર લેના ઔર ઈન લોગોંકે ફૈસલે કો સુનના ઔર માનના.[2]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપની વફાતસે થોડી દૅર પેહલે હઝરત અબૂ તલ્હા અન્સારી (રદિ.) કો બુલાકર ફરમાયા, અય અબૂ તલ્હા ! તુમ અપની કૌમ અન્સારકે પચાસ આદમી લેકર ઈન શૂરા વાલોંકે સાથ રેહના, મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે યેહ અપનેમેં સે કિસી એક કે ઘર જમા હોંગે, તુમ ઉનકે દરવાઝે પર અપને સાથી લેકર ખડે રેહના ઔર કિસીકો અંદર ન જાને દેના ઔર ન ઉનકો તીન દિન તક છોડના, યહાં તક કે યેહ લોગ અપનેમેં સે કિસીકો અમીર મુકર્રર કર લેં. અય અલ્લાહ ! તૂ ઈનમેં મેરા ખલીફા હૈ.[3]

---

૧ ઈબ્ને અબી શૈબા, ઈબ્ને સઅદ
૨ ઈબ્ને સઅદ
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૫૬,૧૫૭

ખિલાફત કા બોઝ કૌન ઉઠાએ ?
યા'ની ખલીફા મેં કિન કિન સિફાત કા હોના ઝરૂરી હૈ ?

હઝરત આસિમ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અપની બિમારીમેં લોગોંકો જમા કિયા, ફિર એક આદમીકો હુક્મ દિયા, જો આપકો ઉઠાકર મિમ્બર પર લે ગયા, ચુનાંચે યેહ આપકા આખિરી બયાન થા. આપને અલ્લાહકી હમ્દો સનાકે બા'દ ફરમાયા,

અય લોગો ! દુનિયાસે બચકર રહો ઔર ઉસ પર ભરોસા ન કરો. યેહ બહોત ધોકેબાઝ હૈ ઔર આખિરતકો દુનિયા પર તરજીહ દો ઔર ઉસસે મુહબ્બત કરો, ક્યૂંકે ઇન દોનોંમેં સે કિસી એકસે મુહબ્બત કરનેસે હી દૂસરેસે દૂરી પૈદા હોતી હૈ ઔર હમારે તમામ મા'મલે અમ્રે ખિલાફતકે તાબે હૈં. ઇસ અમ્રે ખિલાફતકે આખિરી હિસ્સેકી ઇસ્લાહ ઇસી તરહ હોગી, જિસ તરીકેસે ઉસકે શુરૂકે હિસ્સેકી હુઇ થી. ઇસ અમ્રે ખિલાફતકા બોઝ વહી ઉઠા સકતા હૈ જો તુમમેં સબસે ઝિયાદા તાકત વાલા હો ઔર અપને નફ્સ પર સબસે ઝિયાદા કાબૂ પાનેવાલા હો. સખ્તીકે મૌકે પર ખૂબ સખ્ત ઔર નરમીકે મૌકે પર ખૂબ નરમ હો ઔર શૂરાવાલોં કી રાય કો ખૂબ જાનતા હો, બેકારકી બાતોંમેં ન પડતા હો.

જો બાત અભી પેશ ન આઇ હો, ઉસકી વજહસે ગમગીન ઔર પરેશાન ન હો, ઇલ્મ સીખનેસે શરમાતા ન હો, અચાનક પેશ આ જાને વાલે કામસે ઘભરાતા ન હો. માલકે સંભાલનેમેં ખૂબ મઝબૂત હો ઔર ગુસ્સેમેં આકર કમી ઝયાદતી કરકે માલમેં ખયાનત બિલકુલ ન કરે ઔર આગે પેશ આનેવાલે મા'મલોંકી તૈયારી રખ્ખે ઔર એહતિયાત ઔર ચોકન્નાપન ઔર ખુદા કી ઇતાઅત ઉસકે પાસ હર વક્ત તૈયાર હો ઔર ઇન તમામ ખૂબીયોં કે માલિક હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) હૈં. યેહ બયાન ફરમા કર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મિમ્બરસે તશરીફ લે આએ.[1]

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ઐસી ખિદમત કી કે ઉનકે ઘરવાલોંમેંસે કોઇ ભી વૈસી ન કર સકા ઔર મૈંને ઉનકે સાથ મુહબ્બતકા ઐસા મા'મલા કિયા કે ઉનકે ઘરવાલોંમેં સે કોઇ ભી વૈસા ન કર સકા. એક દિન મૈં ઉનકે ઘરમેં ઉનકે સાથ તન્હાઇમેં બૈઠા હુવા થા ઔર વોહ મુઝે અપને પાસ બિઠાયા કરતે થે ઔર મેરા બહોત ઇકરામ ફરમાયા કરતે થે. ઇતનેમેં ઉન્હોંને ઇતને

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૭

.ઝોરસે આહ ભરી કે મુઝે ખયાલ હુવા કે ઉસસે ઉનકી જાન નિકલ જાએગી. મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ક્યા આપને યેહ આહ કિસી ચીઝસે ઘભરાકર ભરી હૈ ?

ઉન્હોંને ફરમાયા, હાં, ઘભરાકર ભરી હૈ. મૈંને પૂછા, વોહ ક્યા ચીઝ હૈ ? ઉન્હોંને ફરમાયા, ઝરા નઝદીક આ જાઓ. ચુનાંચે મૈં ઉનકે બિલકુલ કરીબ હો ગયા તો ફરમાયા કે મૈં કિસીકો ઈસ અમ્રે ખિલાફતકા અહલ નહીં પા રહા હૂં.

મૈંને કહા, ફલાં ઔર ફલાં, ફલાં ઔર ફલાં, ફલાં ઔર ફલાંકે બારેમેં આપકા ક્યા ખયાલ હૈ ? ઔર હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ઉનકે સામને છ શૂરાવાલોં કે નામ ગિનવાએ. જવાબમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉન છ મેંસે હર એક કે બારેમેં કુછ ન કુછ બાત ફરમાઇ, ફિર ફરમાયા ઈસ અમ્રે ખિલાફતકી સલાહિયત સિર્ફ વહી આદમી રખતા હૈ, જો મઝબૂત હો, લેકિન સખ્ત ઔર દુરશ્ત ન હો, નરમ હો, લેકિન કમઝોર ન હો, સખી હો, લેકિન ફુઝૂલખર્ચ ન હો, એહતિયાત સે ખર્ચ કરને વાલા હો, લેકિન કંજૂસ ન હો.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક દિન મૈં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે પાસ બૈઠા હુવા થા કે ઈતને મેં ઉન્હોંને ઈતને ઝોર સે સાંસ લિયા કે મૈં સમઝા કે ઉનકી પસલિયાં ટૂટ ગઇ હૈં. મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મઅિમિનીન ! આપને કિસી બડી પરેશાનીકી વજહસે ઈતના લંબા સાંસ લિયા હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, હાં, કિસી બડી પરેશાનીકી વજહસે લિયા હૈ ઔર વોહ પરેશાની યેહ હૈ કે મુઝે સમઝમેં નહીં આ રહા હૈ કે મૈં અપને બા'દ યેહ અમ્રે ખિલાફત કિસકે સુપુર્દ કરૂં ? ફિર મેરી તરફ મુતવજ્જેહ હો કર ફરમાયા, શાયદ તુમ અપને સાથી (હઝરત અલી (રદિ.)) કો ઈસ અમ્રે ખિલાફતકા અહલ સમઝતે હો. મૈંને કહા, જી હાં. બેશક, વોહ ઈસ અમ્રે ખિલાફતકે અહલ હૈં, ક્યૂંકે વોહ શુરૂમેં મુસલમાન હુએ થે ઔર બડે ફઝલો કમાલ વાલે હૈં.

ઉન્હોંને ફરમાયા, બેશક વોહ ઐસે હી હૈં, જૈસે તુમને કહા, લેકિન વોહ ઐસે આદમી હૈં કે ઉનમેં દિલ્લગી ઔર મઝાકકી આદત હૈ. ફિર ઉનકા તઝકિરા કરતે રહે ઔર ફિર ફરમાયા, ઈસ અમ્રે ખિલાફતકી સલાહિયત સિર્ફ વોહ આદમી રખતા હૈ જો મઝબૂત હો, લેકિન દુરશ્ત ન હો ઔર નરમ હો, લેકિન કમઝોર ન હો ઔર સખી હો, લેકિન ફુઝૂલ ખર્ચ ન હો ઔર એહતિયાત સે ખર્ચ કરને વાલા હો, લેકિન કંજૂસ ન હો.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાયા કરતે થે કે યેહ તમામ ખૂબિયાં તો સિર્ફ હઝરત ઉમર (રદિ.) હી મેં પાઇ જાતીં થીં.[1]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમત કિયા કરતા થા, ઉનસે ડરા ભી બહોત કરતા થા ઔર ઉનકી તઅઝીમ ભી

---

૧ અબૂ ઉબૈદ, ખતીબ

બહોત કિયા કરતા થા. મૈં એક દિન ઉનકી ખિદમતમેં ઉનકે ઘર હાઝિર હુવા, વોહ અકેલે બૈઠે હુએ થે. ઉન્હોંને ઇતને ઝોરસે સાંસ લિયા કે મૈં સમઝા કે ઉનકી જાન નિકલ ગઇ હૈ. ફિર ઉન્હોંને આસમાનકી તરફ સર ઉઠા કર બહોત લંબા સાંસ લિયા. મૈંને હિંમતસે કામ લિયા ઔર કહા, મૈં ઉનસે ઇસ બારે મેં ઝરૂર પૂછુંગા.

ચુનાંચે મૈંને ઉનસે કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપને કિસી બડી પરેશાનીકી વજહસે ઇતના લંબા સાંસ લિયા હૈ ? ઉન્હોંને કહા, હાં, અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે સખ્ત પરેશાની હૈ ઔર વોહ યેહ હૈ કે મુઝે ઇસ અમ્રે ખિલાફતકા અહલ કોઇ ભી નહીં મિલ રહા હૈ. ફિર ફરમાયા, શાયદ તુમ યૂં કેહતે હોંગે કે તુમ્હારે સાથી યા'ની હઝરત અલી (રદિ.) ઇસ અમ્રે ખિલાફતકે અહલ હૈં.

મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ઉન્હેં હિજરતકી સઆદત ભી હાસિલ હૈ ઔર વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબતમેં ભી રહે હૈં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે રિશ્તેદાર ભી હૈં. ક્યા વોહ ઇન તમામ મા'મલોંકી વજહસે ખિલાફત કે ઝિયાદા અહલ નહીં હૈં ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા,તુમ જૈસે કેહ રહે હો, વોહ ઐસે હી હૈં, લેકિન ઉનમેં હંસી મઝાકકી આદત હૈ, ફિર વોહ હઝરત અલી (રદિ.) કા તઝકિરા ફરમાતે રહે, ફિર યેહ ફરમાયા કે ખિલાફતકી ઝિમ્મેદારી સિર્ફ વહી આદમી ઉઠા સકતા હૈ, જો નરમ હો, લેકિન કમઝોર ન હો ઔર મઝબૂત હો, લેકિન સખ્ત ન હો ઔર સખી હો, લેકિન ફુઝૂલ ખર્ચ ન હો ઔર એહતિયાતસે ખર્ચ કરને વાલા હો, લેકિન કંજૂસ ન હો ફિર ફરમાયા, ઇસ ખિલાફતકો સંભાલને કી તાકત સિર્ફ વહી આદમી રખતા હૈ. જો બદલા લેને કે લિયે દૂસરોંસે અચ્છા સુલૂક ન કરે ઔર રિયાકારોં જૈસા રવૈયા ન અપનાએ ઔર લાલચમેં ન પડે ઔર અલ્લાહકી તરફસે સોંપી હુઇ ખિલાફતકી ઝિમ્મેદારી કી તાકત સિર્ફ વહી આદમી રખતા હૈ જો અપની ઝબાનસે ઐસી બાત ન કહે, જિસકી વજહસે ઉસે અપના અઝમ તોડના પડે ઔર અપની જમાઅતકે ખિલાફ ભી હક કા ફૈસલા કર સકે.[૧]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઇસ અમ્રે ખિલાફતકા ઝિમ્મેદાર ઉસ આદમી કો હી બનના ચાહિયે જિસમેં યેહ ચાર ખૂબિયાં પાઇ જાતીં હોં. નરમી હો, લેકિન કમઝોરી ન હો, મઝબૂતી હો લેકિન દુરશ્તી ન હો, એહતિયાતસે ખર્ચ કરતા હો લેકિન કંજૂસી ન હો ઔર સખાવત હો લેકિન ફુઝૂલખર્ચી ન હો. અગર ઉસમેં ઇનમેં સે એક ખૂબી ન હુઇ તો બાકી તીનોં ખૂબિયાં બેકાર હો જાએંગી.[૨]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહકે ઇસ કામકો ઠીક તરહસે વહી કર સકતા હૈ, જો બદલા લેનેકે લિયે દૂસરોંસે અચ્છા સુલૂક ન કરે ઔર રિયાકારોં જૈસા ન

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૫૮,૧૫૯
૨ અબ્દુર્રઝ્ઝાક

બને ઔર લાલચમેં ન પડે. ઉસમેં અપની ઈઝઝત બનાને કા જઝબા ન હો ઔર તેઝી ઔર ગુસ્સા કે બાવજૂદ હક કો ન છુપાએ.[૧]

હઝરત સુફયાન બિન અબીલ ઔજા (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એક બાર ફરમાયા, ખુદાકી કસમ ! મુઝે યેહ મા'લૂમ નહીં હૈ કે મૈં ખલીફા હૂં યા બાદશાહ હૂં. અગર મૈં બાદશાહ હૂં તો યેહ બડે (ખતરે કી) બાત હૈ. (મૌજૂદ લોગોંમેં સે) એક ને કહા, ઈન દોનોં મેં તો બડા ફર્ક હૈ. ખલીફા તો હર ચીઝ હકકી વજહસે લેતા હૈ ઔર ફિર ઉસે હક હી મેં ખર્ચ કરતા હૈ ઔર અલ્લાહ તઆલાકી મહેરબાનીસે આપ ઐસે હી હૈં ઔર બાદશાહ લોગોં પર ઝુલ્મ કરતા હૈ, એકસે ઝબરદસ્તી લેતા હૈ ઔર દૂસરેકો નાહક દેતા હૈ. (યેહ સુનકર) હઝરત ઉમર (રદિ.) ચુપ હો ગએ.[૨]

હઝરત સલમાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે પૂછા કે મૈં બાદશાહ હૂં યા ખલીફા ? હઝરત સલમાન (રદિ.) ને ઉનસે કહા, અગર આપને મુસલમાનોં કી ઝમીનસે એક દિરહમ યા ઈસસે કમો ઝિયાદા (ઝુલ્મકે તૌર પર) લિયા હૈ ઔર ફિર ઉસે નાહક ખર્ચ કિયા હૈ, તો આપ બાદશાહ હૈં, ખલીફા નહીં હૈં. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) રો પડે.[3]

કબીલા બનૂ અસદ કે એક આદમી કેહતે હૈં કે મૈં હઝરત ઉમર (રદિ.) કી મજલિસમેં મૌજૂદ થા. ઉન્હોંને અપને સાથિયોંસે પૂછા, જિનમેં હઝરત તલ્હા, હઝરત સલમાન, હઝરત ઝુબૈર ઔર હઝરત કઅબ (રદિ.) ભી થે, ફરમાયા કે મૈં તુમસે એક ચીઝકે બારેમેં પૂછને લગા હૂં. તુમ મુઝે ગલત જવાબ ન દેના, વરના મુઝે ઔર અપને આપકો હલાક કર દોગે. મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકી કસમ દેકર પૂછતા હૂં, ક્યા મૈં ખલીફા હૂં યા બાદશાહ ?

હઝરત તલ્હા (રદિ.) ઔર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને ફરમાયા, આપ હમસે ઐસી બાત પૂછ રહે હૈં જિસે હમ જાનતે નહીં હૈં. હમેં મા'લૂમ નહીં હૈ કે ખલીફા ઔર બાદશાહમેં ક્યા ફર્ક હૈ ? હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, મૈં પૂરે ખુલે મનકે સાથ ગવાહી દેતા હૂં કે આપ ખલીફા હૈં ઔર બાદશાહ નહીં હૈં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર તુમ યેહ બાત કેહ રહે હો તો તુમ્હેં ઐસે ફૈસલા કર દેને વાલે અંદાઝમેં યેહ બાત કેહને કા હક હૈ, ક્યૂંકે તુમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર ઉનકી મજલિસમેં બૈઠા કરતે થે.

ફિર હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા કે મૈંને યેહ બાત ઈસ વજહસે કહી હૈ કે આપ રિઆયામેં ઈન્સાફ કરતે હૈં ઔર ઉનમેં (હર ચીઝ) બરાબર તકસીમ કરતે હૈં ઔર

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૫
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૨૨૧
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૩૮૩

ઉનકે સાથ ઐસી મુહબ્બતકા મા'મલા કરતે હૈં જૈસે કોઇ આદમી અપને ઘરવાલોં કે સાથ કરતા હૈ ઔર આપ હર ફૈસલા અલ્લાહકી કિતાબ કે મુતાબિક કરતે હૈં.

ઈસ પર હઝરત કઅબ (રદિ.) ને ફરમાયા કે મેરા ખયાલ નહીં થા કે ઈસ મજલિસમેં મેરે અલાવા ભી કોઇ આદમી ઐસા હૈ, જો ખલીફા ઔર બાદશાહકે ફર્કકો જાનતા હૈ, લેકિન અલ્લાહ ને હઝરત સલમાન (રદિ.) કો હિકમત ઔર ઈલ્મસે ભરા હુવા હૈ. ફિર હઝરત કઅબ (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે આપ ખલીફા હૈં ઔર બાદશાહ નહીં હૈં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા કે આપ યેહ ગવાહી કિસ બુનિયાદ પર દે રહે હૈં ? હઝરત કઅબ (રદિ.) ને કહા, મૈં આપકા ઝિક્ર અલ્લાહકી કિતાબ (યા'ની તૌરાત) મેં પાતા હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, ક્યા ઈસમેં મેરા ઝિક્ર મેરે નામ કે સાથ હૈ ? હઝરત કઅબ (રદિ.) ને કહા, નહીં, બલ્કે આપકા ઝિક્ર આપકી ખૂબિયોં કે સાથ હૈ. ચુનાંચે તૌરાતમેં ઈસ તરહ હૈ કે પેહલે નુબુવ્વત હોગી, ફિર નુબુવ્વતકે તરીકે પર ખિલાફત ઔર રહમત હોગી, ફિર ઈસકે બા'દ ઐસી બાદશાહત હોગી, જિસમેં કુછ ઝુલ્મ ભી હોગા.[૧]

ખલીફા કી નરમી ઔર સખ્તી કા બયાન

હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ (રહ.) કેહતે હૈં કે જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ખલીફા બનાએ ગએ, તો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મિમ્બર પર (ખડે હોકર) બયાન ફરમાયા. પેહલે અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન કી, ફિર ફરમાયા..

"અય લોગો ! મુઝે મા'લૂમ હૈ કે તુમ લોગ મુઝમેં સખ્તી ઔર દુરશ્તી દેખતે હો, ઉસકી વજહ યેહ હૈ કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ હોતા થા. મૈં આપકા ગુલામ ઔર ખાદિમ થા ઔર (આપકે બારેમેં) અલ્લાહ ને જૈસા ફરમાયા હૈ..

بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ　　બિલ્ મુઅમિનીન રઉફુર્રહીમ

'ઈમાન વાલોં કે સાથ બડે હી શફીક મહેરબાન હૈં.'

આપ વાકઇ ઐસે હી (યા'ની બડે હી શફીક ઔર મહેરબાન) થે. ઈસલિયે મૈં આપકે સામને સુતી હુઇ નંગી તલવારકી તરહ રેહતા થા. અગર આપ મુઝે મિયાનમેં ડાલ દેતે યા મુઝે કિસી કામસે રોક દેતે તો મૈં રૂક જાતા, વરના મૈં આપકી નરમીકી વજહસે લોગોંકે સાથ સખ્તીસે પેશ આતા.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૩૮૯

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝિંદગીમેં મેરા યેહી તરીકા રહા, યહાં તક કે અલ્લાહને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અપને યહાં બુલા લિયા ઔર દુનિયાસે જાતે વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝસે રાઝી થે. મૈં ઇસ પર અલ્લાહકા બહોત શુક્ર અદા કરતા હૂં ઔર ઇસે અપની બડી સઆદત સમઝતા હૂં.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે બા'દ ઉનકે ખલીફા હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે સાથ મેરા યેહી રવૈયા રહા. આપ લોગ ઉનકે કરમ, તવાઝોઅ ઔર નરમ મિઝાજી કો જાનતે હી હૈં. મૈં ઉનકા ખિદમત કરને વાલા થા ઔર ઉનકે સામને સુતી હુઇ તલવારકી તરહ રેહતા થા. મૈં અપની સખ્તીકો ઉનકી નરમીકે સાથ મિલા દેતા થા. અગર વોહ કિસી મા'મલે મેં ખુદ પહલ કર લેતે તો મૈં રૂક જાતા, વરના મૈં કદમ ઉઠા લેતા ઔર ઉનકે સાથ મેરા યેહી રવૈયા રહા, યહાં તક કે અલ્લાહને ઉનકો દુનિયા સે ઉઠા લિયા ઔર દુનિયા સે જાતે વક્ત વોહ મુઝસે રાઝી થે. મૈં ઇસ પર અલ્લાહકા બડા શુક્ર અદા કરતા હૂં ઔર મૈં ઇસે અપની બડી સઆદત સમઝતા હૂં ઔર આજ તુમ્હારા મસ્અલા મેરી તરફ મુન્તકિલ હો ગયા હૈ. (ક્યૂંકે મૈં ખલીફા બના દિયા ગયા હૂં.)

મુઝે મા'લૂમ હૈ કે કુછ લોગ યેહ કહેંગે કે જબ ખલીફા દૂસરે થે (હઝરત ઉમર (રદિ.) નહીં થે) તો યેહ હમ પર સખ્તી કિયા કરતે થે, અબ જબકે યેહ ખુદ ખલીફા બન ગએ હૈં, તો અબ ઉનકી સખ્તીકા ક્યા હાલ હોગા. તુમ પર વાઝેહ હો જાના ચાહિયે કે તુમ્હેં મેરે બારેમેં કિસીસે પૂછનેકી ઝરૂરત નહીં હૈ, તુમ મુઝે પેહચાનતે ભી હો ઔર તુમ લોગ મેરા તજુર્બા ભી કર ચુકે હો ઔર અપને નબીકી સુન્નત જિતની મૈં જાનતા હૂં, ઉતની તુમ ભી જાનતે હો ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હર બાત મૈંને પૂછ રખ્ખી હૈ. અબ મુઝે (ઝરૂરતકી) કિસી બાત કે ન પૂછને પર નદામત નહીં આતી. તુમ અચ્છી તરહ સમઝ લો કે અબ જબકે મૈં ખલીફા બન ગયા હૂં તો અબ મેરી સખ્તી જો તુમ દેખતે થે, વોહ કઇ ગુના બળ્હ ગઇ હૈ, લેકિન યેહ સખ્તી ઉસ ઇન્સાન કે ખિલાફ હોગી જો ઝુલ્મ ઔર ઝયાદતી કરેગા ઔર યેહ સખ્તી તાકતવર મુસલમાનસે હક લેકર કમઝોર મુસલાન કો દેને કે લિયે હોગી ઔર મૈં અપની ઇસ સખ્તીકે બાવજૂદ અપના રૂખ્સાર તુમ્હારે ઉન લોગોં કે લિયે બિછા દૂંગા જો પાકદામન હોંગે ઔર ગલત કામોંસે રૂકેંગે ઔર બાત માનેંગે ઔર મુઝે ઇસ બાતસે ભી ઇન્કાર નહીં હૈ કે અગર મેરે ઔર તુમમેં સે કિસીકે દર્મિયાન કિસી ફૈસલેકે બારેમેં ઇખ્તિલાફ હો જાએ, તો તુમ જિસે પસંદ કરો, મૈં ઉસકે સાથ ઉસકે પાસ ચલા જાઉંગા ઔર વોહ (સાલિસ) મેરે ઔર ઉસકે દર્મિયાન જો ફૈસલા કરેગા, વોહ મુઝે મંઝૂર હોગા.

અય અલ્લાહ કે બંદો ! અલ્લાહસે ડરો ઔર અપને બારેમેં ઇસ તરહ મેરી મદદ કરો કે મેરે પાસ (ઇધર ઉધરકી સારી) બાતેં ન લાઓ ઔર મેરે નફ્સકે ખિલાફ મેરી ઇસ તરહ મદદ કરો કે (જબ ઝરૂરત પેશ આએ તો) મુઝે નેકીકા હુક્મ કરો ઔર

મુઝે બુરાઈસે રોકો ઔર તુમ્હારે જિન મા'મલોંકા અલ્લાહને મુઝે વાલી બના દિયા હૈ, ઉનમેં તુમ મેરે સાથ પૂરી ખૈરખ્વાહી કરો. ફિર આપ મિમ્બરસે નીચે તશરીફ લે આએ.[૧]

હઝરત મુહમ્મદ બિન ઝૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હઝરત અલી, હઝરત ઉસ્માન, હઝરત ઝુબૈર, હઝરત તલ્હા, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ ઔર હઝરત સઅદ (રદિ.) જમા હુએ ઔર ઉનમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સામને (બાત કરનેમેં) સબસે ઝિયાદા હિંમતવાલે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) થે.

ચુનાંચે ઈન હઝરાતને (ઉનસે) કહા, અય અબ્દુર્રહમાન ! ક્યા હી અચ્છા હો કે આપ લોગોંકે બારેમેં અમીરૂલ મો'મિનીનસે બાત કર લેં ઔર ઉનસે યેહ કહેં કે બહોતસે ઝરૂરતમંદ લોગ આતે હૈં, લેકિન આપકી હૈબતકી વજહસે આપસે બાત નહીં કર પાતે હૈં ઔર અપની ઝરૂરત પૂરી કિયે બગૈર હી વાપસ ચલે જાતે હૈં.

ચુનાંચે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ લોગોંકે સાથ નરમી ઈખ્તિયાર ફરમાએં, ક્યૂંકે બહોતસે ઝરૂરતમંદ આપકે પાસ આતે હૈં, લેકિન આપકે રો'બ ઔર હૈબત કી વજહસે આપસે બાત નહીં કર પાતે હૈં ઔર આપસે અપની ઝરૂરત કહે બગૈર હી વાપસ ચલે જાતે હૈં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકી કસમ દેકર પૂછતા હૂં કે ક્યા તુમ્હેં હઝરત અલી, હઝરત ઉસ્માન, હઝરત તલ્હા, હઝરત ઝુબૈર ઔર હઝરત સઅદ (રદિ.) ને યેહ બાત કરને કો કહા હૈ ?

હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને કહા, જી હાં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય અબ્દુર્રહમાન ! અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને લોગોં કે સાથ ઈતની નરમી ઈખ્તિયાર કી કે ઉસ નરમી પર અલ્લાહસે ડરને લગા (કે કહીં વોહ ઉસ નરમી પર પકડ ન ફરમા લે) ફિર મૈંને લોગોં પર ઈતની સખ્તી અપનાઈ કે ઉસ સખ્તી પર અલ્લાહસે ડરને લગા (કે કહીં વોહ ઉસ સખ્તી પર મેરી પકડ ન ફરમા લે) અબ તુમ હી બતાઓ કે છુટકારે કી ક્યા સૂરત હૈ ?

હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) વહાંસે રોતે હુએ ઔર ચાદર ઘસીટતે હુએ ઉઠે ઔર હાથસે ઈશારા કરતે હુએ કેહ રહે થે, હાય અફસોસ ! આપકે બા'દ ઈનકા ક્યા બનેગા ? (હાય અફસોસ ! આપકે બા'દ ઈનકા ક્યા બનેગા ?)[૨]

અબૂ નઈમ ને અપની કિતાબ 'હિલયહ' મેં હઝરત શઅ્બી (રહ.) સે નક્લ કરતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! મેરા દિલ અલ્લાહકે લિયે ઈતના નરમ હુવા કે મખ્ખનસે ભી ઝિયાદા નરમ હો ગયા ઔર ઈસી તરહ મેરા દિલ અલ્લાહકે લિયે ઈતના સખ્ત હુવા કે પત્થરસે ભી ઝિયાદા સખ્ત હો ગયા. ઈબ્ને

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૭
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૨૬

મસાફિર હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) સે નક્લ કરતે હૈં કે જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ખલીફા બનાયા ગયા તો ઉનસે એક સાહબને કહા કે કુછ લોગોંને ઈસ બાત કી કોશિશ કી કે આપકો યેહ ખિલાફત ન મિલે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ કિસ વજહસે? ઉસને કહા, ઉનકા યેહ ખયાલ થા કે આપ બહોત સખ્ત હૈં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં જિસને મેરા દિલ લોગોંકી મુહબ્બતસે ભર દિયા ઔર લોગોંકે દિલમેં મેરા રો'બ ભર દિયા.

જિન લોગોં કી નકલો હરકત સે ઉમ્મત મેં ઇન્તિશાર પૈદા હો, ઉન્હેં રોકે રખના

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં કે જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હુવા તો ઉસ વક્ત કુરૈશ (કે કુછ ખાસ હઝરાત) ઉનસે ઉકતા ચુકે થે, ક્યૂંકે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો મદીનામેં રોક રખ્ખા થા ઔર ઉનકે બાહિર જાને પર પાબંદી લગા રખ્ખી થી ઔર ઉન પર ખૂબ ખર્ચ કરતે થે ઔર ફરમાતે થે કે મુઝે ઈસ ઉમ્મતકે બારેમેં સબસે ઝિયાદા ખતરા તુમ્હારે અલગ અલગ શહરોંમેં ફૈલનેસે મા'લૂમ હોતા હૈ (હઝરત ઉમર (રદિ.) ને યેહ પાબંદી મુહાજિરોંમેં સે કુછ ખાસ હઝરાત પર લગા રખ્ખી થી) ઔર મુહાજિરોંકે ઈન ખાસ હઝરાતકે અલાવા ઔર મક્કા વાલોં પર યેહ પાબંદી હઝરત ઉમર (રદિ.) ને નહીં લગાઈ થી.

ચુનાંચે જિન મુહાજિરીનકો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મદીના રેહનેકા પાબંદ બના રખ્ખા થા, ઉનમેં સે કોઈ જિહાદમેં જાને કી ઈજાઝત માંગતા, તો ઉસસે ફરમાતે કે તુમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જો ગઝવાતકે સફર કર ચુકે હો, વોહ મંઝિલે મકસૂદ યા'ની જન્નતકે ઉંચે દર્જો તક પહોંચનેકે લિયે કાફી હૈં. આજ તો ગઝવામેં જાનેસે તુમ્હારે લિયે યેહી બેહતર હૈ કે (યહાં મદીના હી મેં રહો) ન તુમ દુનિયા કો દેખો ઔર ન દુનિયા તુમ્હેં દેખે. (હઝરત ઉમર (રદિ.) કા મકસદ યેહ થા કે યેહ ચંદ ખાસ હઝરાત અગર અલગ અલગ ઈલાકોંમેં ચલે જાએંગે, તો વહાંકે મુસલમાન ઉનકી હી સોહબત પર ઈકતિફા કર લેંગે ઔર મદીના નહીં આયા કરેંગે) ઔર યૂં ઉનકા અમીરુલ મો'મિનીનસે ઔર ઈસ્લામી મર્કઝ સે તઅલ્લુક કમઝોર હો જાએગા.

અગર યેહ હઝરાત મદીના હી મેં રહેંગે તો સારી દુનિયાકે મુસલમાન મદીના આયા કરેંગે ઔર ઈસ તરહ ઉનકા અમીરુલ મો'મિનીનસે ઔર ઈસ્લામી મર્કઝ સે તઅલ્લુક મઝબૂત હોતા રહેગા ઔર યૂં મુસલમાનોંમેં ફિક્ર ઔર મેહનત હોગી ઔર સારી તરતીબ એક જૈસી રહેગી.

જબ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ખલીફા બને, તો ઉન્હોંને ઉન લોગોં પરસે યેહ પાબંદી ઉઠા લી ઔર ઉન્હેં જાને કી ઈજાઝત દે દી. યેહ લોગ અલગ અલગ ઈલાકોંમેં ફૈલ ગએ ઔર વહાં કે મુસલમાનોંને ઇન લોગોં કી સોહબત પર હી ઈકતિફા કર લિયા.

ઈસ હદીસકે રાવી હઝરત મુહમ્મદ ઔર હઝરત તલ્હા કેહતે હૈં કે યેહ સબસે પેહલી કમઝોરી થી જો ઈસ્લામમેં દાખિલ હુઇ ઔર યેહી સબસે પેહલા ફિત્ના થા, જો આમ લોગોંમેં પૈદા હુવા (કે મકામી લોગોંસે તઅલ્લુક ઝિયાદા હો ગયા ઔર અમીરૂલ મો'મિનીન ઔર ઈસ્લામી મર્કઝસે તઅલ્લુક કમ હો ગયા.[1]

હઝરત કૈસ બિન અબી હાઝિમ કેહતે હૈં કે હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં જિહાદમેં જાને કી ઈજાઝત લેને કે લિયે આએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ અપને ઘરમેં બૈઠે રહો, તુમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સાથ બહોત ગઝવે કર ચુકે હો, હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) બાર બાર કેહને લગે. તીસરી યા ચોથી બાર કેહને પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અપને ઘરમેં બૈઠ જાઓ, ક્યૂંકે અલ્લાહકી કસંમ ! મૈં દેખ રહા હૂં કે અગર તુમ ઔર તુમ્હારે સાથી નિકલકર અતરાફે મદીનામેં ચલે જાઓગે તો તુમ લોગ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબાકે ખિલાફ ફિત્ના પૈદા કર દોગે.[2]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૩૯, તબરી, ૫-૧૩૪
૨ હાકિમ, ૩-૧૨૦

અહલુર્રાય સે મશવરા કરના

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા અપને સહાબા (રદિ.) સે મશવરા કરના

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો અબૂ સુફયાન (કે લશ્કર) કે આનેકી ખબર મિલી તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને અપને સહાબા (રદિ.) સે મશવરા ફરમાયા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કુછ બાત ફરમાઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે એ'રાઝ ફરમા લિયા, ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કુછ બાત ફરમાઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ભી એ'રાઝ ફરમા લિયા. આગે હદીસકા ઔર મઝમૂન ભી હૈ જો કે જિહાદકે બાબકે શુરૂમેં પેહલે હિસ્સેમેં ગુઝર ચુકા હૈ.[૧]

ઈમામ અહમદ ઔર ઈમામ મુસ્લિમ બદર કે વાકિઆમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) સે રિવાયત કરતે હૈં. ઈસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.), હઝરત અલી (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) સે મશવરા લિયા (કે બદરકે કૈદીયોં કે સાથ ક્યા કિયા જાએ ?) તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ લોગ (હમારે) ચચાકે બેટે, ખાનદાનકે લોગ ઔર ભાઈ હૈં. મેરી રાય યેહ હૈ કે આપ ઉનસે ફિદયા લે લેં (ઔર ઉન્હેં છોડ દેં) તો હમ ઉનસે જો ફિદયા લેંગે. વોહ કુફ્ફારસે મુકાબલેકે લિયે હમારી તાકતકા ઝરીઆ બનેગા ઔર હો સકતા હૈ કે અલ્લાહ ઉનકો હિદાયત દે દે, તો ફિર યેહ હમારે દસ્તો બાઝૂ બન જાએંગે.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઈબ્ને ખત્તાબ ! તુમ્હારી ક્યા રાય હૈ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અલ્લાહકી કસમ ! જો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી રાય હૈ, વોહ મેરી રાય નહીં હૈ, બલ્કે મેરી રાય તો યેહ હૈ કે ફલાં આદમી જો મેરા કરીબી રિશ્તેદાર હૈ, વોહ મેરે હવાલે કર દેં, મૈં ઉસકી ગરદન ઉડા દૂં ઔર અકીલકો હઝરત અલી (રદિ.) કે હવાલે કર દેં, વોહ અકીલકી ગરદન ઉડા દેં ઔર ફલાં આદમી જો હઝરત હમ્ઝા (રદિ.) કે ભાઈ હૈં યા'ની હઝરત અબ્બાસ (રદિ.)

---

૧ અખ્રજહુ અહમલહ

ઉનકો હઝરત હમ્ઝાકે હવાલે કર દેં. હઝરત હમ્ઝા (રદિ.) ઉનકી ગરદન ઉડા દેં, તાકે અલ્લાહકો પતા ચલ જાએ કે હમારે દિલોંમેં મુશ્રિકોંકે બારેમેં કિસી કિસ્મકી નરમી નહીં હૈ. યેહ લોગ કુરૈશકે સરદાર ઔર ઈમામ ઔર કાઈદ (લીડર) હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી રાયકો પસંદ ફરમાયા ઔર મેરી રાય આપકો પસંદ ન આઈ ઔર ઉન કૈદીયોંસે ફિદયા લે લિયા. અગલે દિન મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિદમતમેં ગયા, તો વોહ દોનોં રો રહે થે.

મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ઔર આપકે સાથી ક્યૂં રો રહે હૈં ? અગર (રોનેકી વજહ મા'લૂમ હોને પર) મુઝે ભી રોના આ ગયા, તો મૈં ભી રોને લગ જાઉંગા ઔર અગર રોના ન આયા તો આપ દોનોંકે રોનેકી વજહસે મૈં ભી તકલ્લુફકે સાથ રોનેકી સૂરત બના લૂંગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, મૈં ઈસ વજહસે રો રહા હૂં કે તુમ્હારે સાથિયોંને ઈન કૈદીયોંસે જો ફિદયા લિયા હૈ, ઉસકી વજહસે અલ્લાહકા અઝાબ ઈસ દરખ્તસે ભી ઝિયાદા કરીબ આ ગયા થા ઔર અલ્લાહને યેહ આયત ઉતારી હૈ..

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَّكُوْنَ لَهٗ اَسْرٰى

મા કાન લિન્નબિય્યિન્ અંય્યકૂન લહુ અસ્રા

'નબી કી શાન કે લાઈક નહીં કે ઉનકે કૈદી બાકી રહેં, (બલ્કે કત્લ કર દિયે જાએં) જબ તક કે વોહ ઝમીનમેં અચ્છી તરહ ખૂનરેઝી ન કર લેં. તુમ તો દુનિયાકા માલો અસબાબ ચાહતે હો ઔર અલ્લાહ આખિરત (કી મસ્લિહત) કો ચાહતે હૈં ઔર અલ્લાહ બડે ઝબરદસ્ત, બડી હિકમતવાલે હૈં.'[૧]

ઈમામ અહમદ હઝરત અનસ (રદિ.) સે રિવાયત કરતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સહાબા કિરામ (રદિ.) સે જંગે બદરકે મૌકે પર કૈદીયોંકે બારેમેં મશ્વરા ફરમાયા, તો ઉનસે ફરમાયા, અલ્લાહને તુમ્હેં ઈન લોગોં પર કાબૂ દે દિયા હૈ (બતાઓ, અબ ઈનકે સાથ ક્યા કરના ચાહિયે ?) હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઈન લોગોંકી ગરદનેં ઉડા દેં.

હઝરત અનસ (રદિ.) કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કી તરફસે ચેહરા ફેર લિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દોબારા મુતવજ્જેહ હો કર ફરમાયા, અય લોગો ! અલ્લાહને તુમ્હેં ઈન લોગોં પર કાબૂ દે

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૨૬૫

દિયા હૈ ઔર યેહ લોગ કલ તુમ્હારે ભાઇ હી થે. (ઇસ લિયે ઇનકે સાથ નરમી કા હી બરતાવ હોના ચાહિયે.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને દોબારા વહી રાય પેશ કી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકી તરફસે ચેહરા ફેર લિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફિર મુતવજ્જેહ હો કર વહી બાત ઇર્શાદ ફરમાઇ. ઇસ બાર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમારી રાય યેહ હૈ કે આપ ઉનકો મઆફ કર દેં ઔર ઉનસે ફિદયા કુબૂલ ફરમા લેં.

(યેહ સુનકર) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મુબારક ચેહરેસે ગમ ઔર પરેશાનીકા અસર દૂર હો ગયા, ફિર આપને ઉનકો મઆફ ફરમા દિયા ઔર ઉનસે ફિદયા લેના કુબૂલ કુબૂલ ફરમા લિયા, અલ્લાહને યેહ આયત નાઝિલ ફરમાઇ..

لَوْ لَا كِتَابٌ مِّنَ اللّٰهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيْمَا اَخَذْتُمْ

લવ લા કિતાબુમ્ મિનલ્લાહિ સબક લમસ્સકુમ્ ફીમા અખઝતુમ

'અગર ખુદા કા નવિશ્તા મુકદ્દર ન હો ચુકતા તો જો મા'મલા તુમને અપનાયા હૈ, ઉસકે બારેમેં તુમ પર કોઇ બડી સઝા વાકેઅ હોતી.'[1]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ફિદયા લેનેકી રાયકી તરફ રૂજહાન સિર્ફ સિલારહમી ઔર રહમદિલી દિખાનેકી વજહસે થા, અલબત્તા કુછ સહાબા (રદિ.) ને સિર્ફ માલી ફાઇદોંકો સામને રખ કર યેહ રાય દી થી ઔર અકસર સહાબા (રદિ.) ને દૂસરી દીની મસ્લિહતોં ઔર અખ્લાકી પેહલૂકે સાથ માલી ઝરૂરતોંકો ભી સામને રખતે હુએ યેહ રાય દી થી ઔર ફિદયા લેકર છોડ દેના ઉસ વક્તકે હાલાતકે એ'તિબારસે અલ્લાહકે યહાં ગલતી કરાર દિયા ગયા ઔર યેહ ગલતી થી તો ઐસી, કે ઉન લોગોંકો સખ્ત સઝા દી જાતી, જિન્હોંને દુનિયાકે સામાનોંકા ખયાલ કરકે ઐસા મશ્વરા દિયા થા, મગર સઝા દેનેસે વોહ ચીઝ માનેઅ બન રહી હૈ જો અલ્લાહ પેહલેસે લિખ ચુકા ઔર તય કર ચુકા હૈ ઔર વોહ કઇ બાતેં હો સકતી હૈં..

૧. મુજતહિદ કો ઇસ કિસ્મકી ઇજતિહાદી ગલતી પર અઝાબ નહીં હોગા
૨. અહલે બદરકી ખતાઓંકો અલ્લાહ મઆફ કર ચુકા હૈ
૩. ઇન કૈદીયોંમેં સે બહોતસોં કી કિસ્મતમેં ઇસ્લામ લાના લિખ્ખા ગયા થા, વગૈરહ

હઝરત ઇબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જંગે બદરકે દિન હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને (સહાબા) સે ફરમાયા, તુમ ઇન કૈદીયોં કે બારેમેં ક્યા કેહતે હો ?

---

૧ નસ્બુર્રાયા, ૩-૪૦૩, હૈસમી, ૬-૮૭

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ લોગ આપકી કૌમ ઔર આપકે ખાનદાન કે હૈં, ઇનકો (મઆફ ફરમા કર દુનિયામેં) બાકી રખ્ખેં ઔર ઉનકે સાથ નરમીકા મા'મલા ફરમાએં, શાયદ અલ્લાહ ઇનકો (કુફ્રો શિર્કસે) તૌબાકી તૌફીક દે દે ઔર ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઇન્હોંને આપકો (મક્કાસે) નિકાલા ઔર આપકો ઝુટલાયા, આપ ઉનકો અપને પાસ બુલાએં ઔર ઉન સબકી ગરદનેં ઉડા દેં ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા (રદિ.) ને યેહ રાય પેશ કી કે અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ઘને પેડોં વાલા જંગલ તલાશ કરેં, ફિર ઇન લોગોંકો ઉસ જંગલમેં દાખિલ કરકે ઉપરસે આગ જલા દેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (સબકી રાય સુની ઔર) કોઇ ફૈસલા ન ફરમાયા ઔર (અપને ખૈમેમેં) તશરીફ લે ગએ. (લોગ આપસમેં બાતેં કરને લગે) કુછ ને કહા, આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી રાય પર અમલ કરેંગે ઔર કુછ ને કહા, આપ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહાકી રાય પર અમલ કરેંગે.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ લોગોંકે પાસ બાહિર તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયા કે અલ્લાહ કુછ લોગોંકે દિલોં કો અપને બારેમેં ઇતના નરમ બના દેતે હૈં કે વોહ દૂધસે ભી ઝિયાદા નરમ હો જાતે હૈં ઔર કુછ લોગોંકે દિલોંકો અપને બારેમેં ઇતના સખ્ત ફરમા દેતે હૈં કે વોહ પત્થરસે ભી ઝિયાદા સખ્ત હો જાતે હૈં ઔર અય અબૂબક્ર (રદિ.) ! તુમ્હારી મિસાલ હઝરત ઇબ્રાહીમ અલૈહિસ્સલામ જૈસી હૈ, ક્યૂંકે ઉન્હોંને ફરમાયા થા..

فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

ફમન્ તબિઅનિ ફઇન્નહુ મિન્ની વમન્ અસાની ફઇન્નક ગફુરુરહીમ

'ફિર જો આદમી મેરી રાય પર ચલેગા, વોહ તો મેરા હી હૈ ઔર જો આદમી (ઇસ બારેમેં) મેરા કેહના ન માને, સો આપ તો ઝિયાદા મઆફ કરને વાલે, ઝિયાદા રહમત વાલે હૈં.'

ઔર અય અબૂબક્ર ! તુમ્હારી મિસાલ હઝરત ઇસા અલૈહિસ્સલામ જૈસી હૈ, ક્યૂંકે ઉન્હોંને ફરમાયા,

اِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَاِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَاِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَاِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ

ઇન તુઅઝ્ઝિબહુમ્ ફઇન્નહુમ ઇબાદુક વઇન તગફિર લહુમ ફઇન્નક અન્તલ્ અઝીઝુલ્ હકીમ

'ઔર અગર આપ ઉનકો સઝા દેં, તો યેહ આપકે બંદે હૈં ઔર આપ ઈનકો મઆફ ફરમા દેં તો આપ ઝબરદસ્ત હૈં, હિકમતવાલે હૈં.'

ઔર અય ઉમર ! તુમ્હારી મિસાલ હઝરત નૂહ અલૈહિસ્સલામ જૈસી હૈ, ક્યૂંકે ઉન્હોંને ફરમાયા થા..

رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِيْنَ دَيَّارًا

રબ્બિ લા તઝર અલલ્ અર્દિ મિનલ્ કાફિરીન દય્યારા

'અય રબ ! ન છોડ ઝમીન પર મુન્કિરોંકા એક ઘર બસને વાલા.'

ઔર અય ઉમર ! તુમ્હારી મિસાલ હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલામ જૈસી હૈ, ક્યૂંકે ઉન્હોંને ફરમાયા થા..

رَبَّنَا اطْمِسْ عَلٰى اَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوْا حَتّٰى يَرَوُا الْعَذَابَ الْاَلِيْمَ

રબ્બનત્ મિસ અલા અમવાલિહિમ વશ્દુદ અલા કુલૂબિહીમ ફલા યુઅમિનૂ હત્તા યરવુલ્ અઝાબલ અલીમ

'અય હમારે રબ ! ઈનકે માલોંકો મિટા દીજીએ ઔર ઈનકે દિલોંકો ઝિયાદા સખ્ત કર દીજીએ (જિસસે હલાકતકે હકદાર હો જાએં) સો યેહ ઈમાન ન લાને પાએં, યહાં તક કે દર્દનાક અઝાબ (કે હકદાર હોકર) ઉસકો દેખ લેં.'

(ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા) ચૂંકે તુમ ઝરૂરતમંદ હો, ઈસલિયે ઈન કૈદીયોંમેં સે હર કૈદી યા તો ફિદયા દેગા, યા ફિર ઉસકી ગરદન ઉડા દી જાએગી.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઈસ હુક્મસે સુહૈલ બિન બૈઝાકો અલગ કર દિયા જાએ, ક્યૂંકે મૈંને ઉનકો ઈસ્લામકા ભલાઈકે સાથ તઝકિરા કરતે હુએ સુના હૈ. (યેહ સુનકર) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ચુપ રહે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉસ દિન જિતના મુઝે અપને ઉપર પત્થરોંકે બરસનેકા ડર લગા, ઉતના મુઝે કભી નહીં લગા. (યેહ ઈસ વજહસે થા કે કહીં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે નામુનાસિબ બાતકી ફરમાઈશ ન કર દી હો) આખિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમા હી દિયાકે સુહૈલ બિન બૈઝાકો અલગ રખ્ખા જાતા હૈ. ફરમાતે હૈં કે ફિર અલ્લાહને

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَّكُوْنَ لَهٗ اَسْرٰى

મા કાન લિન્નબિય્યિનૂ અંય્યકૂન લહુ અસ્રા

સે લેકર દો આયતેં નાઝિલ ફરમાઈ.[1]

હઝરત ઝુહરી (રહ.)કેહતે હૈં જબ મુસલમાનોં પર (ગઝવએ ખંદકકે મૌકે પર) મુસીબત સખ્ત હો ગઇ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કબીલા ગતફાન કે દો સરદારોં ઉયયૂનહ બિન હિસ્ન ઔર હારિસ બિન ઔફ મર્રી કો બુલા ભેજા ઔર ઉનકો મદીનાકા તિહાઇ ફલ ઇસ શર્ત પર દેને કા ઇરાદા ફરમાયા કે વોહ અપને સાથિયોંકો આપકે ઔર આપકે સહાબાકે મુકાબલેસે વાપસ લે જાએં.

ચુનાંચે આપકે ઔર ઉનકે દર્મિયાન સમઝોતેકી બાત શુરૂ' હો ગઇ, યહાં તક કે ઉન્હોંને સમઝોતા નામા ભી લિખ દિયા, લેકિન અભી તક ગવાહીયાં નહીં લિખ્ખીં ગઇ થીં ઔર સમઝોતેકા મુકમ્મલ ફૈસલા નહીં હુવા થા; સિર્ફ એક દૂસરેકો આમાદહ કરનેકી બાતેં ચલ રહીં થીં. જબ આપને ઇસ તરહ સમઝોતા કરનેકા પુખ્તા ફૈસલા ફરમા લિયા, તો આપને હઝરત સઅદ બિન મઆઝ ઔર હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) કો બુલાકર ઇસ સમઝોતેકા ઉનસે ઝિક્ર કિયા ઔર ઉન દોનોંસે ઇસ બારેમેં મશ્વરા કિયા.

તો ઇન દોનોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ સમઝોતેકા કામ આપકો પસંદ હૈ, ઇસલિયે આપ ઇસકો કર રહે હૈં યા અલ્લાહને આપકો ઇસ સમઝોતે કા હુક્મ દિયા હૈ જિસ પર અમલ કરના હમારે લિયે ઝરૂરી હૈ, યા યેહ સમઝોતા હમારે ફાઇદે કે લિયે કર રહે હૈં?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં યેહ સમઝોતા તુમ્હારે ફાઇદેકે લિયે કર રહા હૂં. અલ્લાહકી કસમ, ! મૈં યેહ સમઝોતા ઇસ વજહસે કરના ચાહતા હૂં, ક્યૂંકે મૈં દેખ રહા હૂં કે સારે અરબવાલે એક કમાનસે તુમ પર તીર ચલા રહે હૈં, યા'ની સારે તુમ્હારે ખિલાફ એક હો ગએ હૈં ઔર હર તરફ સે ખુલ્લમ ખુલ્લા તુમ્હારી દુશ્મની કર રહે હૈં, તો મૈંને યેહ સોચા કે (યૂં સમઝોતા કરકે) ઉનકી તાકત કો કુછ તોડ દૂં.

ઇસ પર હઝરત સઅદ બિન મઆઝ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ ઔર યેહ લોગ પેહલે અલ્લાહકે શરીક કરને ઔર બુતોંકી ઇબાદતમેં ઇકઠ્ઠે થે. હમ અલ્લાહકી ઇબાદત નહીં કરતે થે, બલ્કે હમ અલ્લાહકો પેહચાનતે ભી નહીં થે, તો ઉસ ઝમાનેમેં હમારી એક ખજૂર ભી ઝબરદસ્તી ખા લેનેકા ઉનમેં હૌસલા નહીં થા, હાં, હમારે મેહમાન બન જાતે યા હમસે ખરીદ લેતે, તો ફિર યેહ હમારી ખજૂર ખા સકતે થે, તો અબ જબકે અલ્લાહને હમેં ઇસ્લામકા શર્ફ અતા ફરમાયા ઔર હમેં ઇસ્લામકી હિદાયત દી ઔર આપકે ઝરીએ ઇસ્લામ દેકર હમેં ઇઝઝત અતા ફરમા દી, તો અબ હમ ખુદ અપને ફલ ઉન્હેં દે દેં ? (યેહ હરગિઝ નહીં હો સકતા) અલ્લાહકી કસમ ! હમેં

---

૧ અહમદ, તિર્મીઝી, હાકિમ, બિદાયા, ૩-૨૯૭

ઈસ સમઝોતેકી કોઈ ઝરૂરત નહીં હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! હમ ઈનકો તલવારકે અલાવા કુછ નહીં દેંગે, યહાં તક કે અલ્લાહ હી હમારે ઔર ઉનકે બીચ ફૈસલા કરેગા.

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, તુમ જાનો ઔર તુમ્હારા કામ. (તુમ્હારી રાય સમઝોતેકી નહીં હૈ, તો હમ નહીં કરતે) ચુનાંચે હઝરત સઅદ બિન મુઆઝને વોહ સમઝોતા નામા લિયા ઔર ઉસમેં જો કુછ લિખ્ખા હુવા થા, વોહ મિટા દિયા ઔર કહા કે વોહ હમારે ખિલાફ અપના સારા ઝોર લગાકર દેખ લેં.[1]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હારિસ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં (ગઝવએ ખંદકકે મૌકે પર) આકર કેહને લગા, હમેં મદીનાકી આધી ખજૂરેં દે દો, વરના મૈં આપકે ખિલાફ મદીનાકો સવાર ઔર પૈદલ લશ્કરસે ભર દૂંગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ ઔર હઝરત સઅદ બિન મુઆઝ (રદિ.) સે મશ્વરા કરકે બતાતા હૂં.

(આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જાકર ઈન દોનોં હઝરાતસે મશ્વરા કિયા) ઈન દોનોંને કહા, નહીં, યેહ નહીં હો સકતા. અલ્લાહકી કસમ ! હમ તો જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં કભી ઐસી ઝિલ્લત વાલી બાત પર રાઝી નહીં હુએ, તો અબ જબકે અલ્લાહને હમેં ઈસ્લામસે નવાઝ દિયા હૈ, તો ઈસ ઝિલ્લત વાલી બાત પર હમ કૈસે રાઝી હો સકતે હૈં ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વાપસ આકર હારિસકો યેહ જવાબ બતાયા. ઉસને કહા, અય મુહમ્મદ ! આપને (નઉઝુબિલ્લાહ) બદઅહદી કી.[2]

તબરાનીને હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે નકલ કિયા હૈ કે હારિસ ગતફાનીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હો કર કહા, હમેં મદીનાકી આધી ખજૂરેં દે દો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, સઅદ નામી લોગોંસે મશ્વરા કરકે બતાતા હૂં. ચુનાંચે આપને હઝરત સઅદ બિન મઆઝ, હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ, હઝરત સઅદ બિન રૂબૈઅ, હઝરત સઅદ બિન ખૈસમા ઔર હઝરત સઅદ બિન મસઊદ (રદિ.) કો બુલાકર ફરમાયા, મુઝે મા'લૂમ હૈ, સારે અરબકે લોગ તુમકો એક કમાનસે તીર માર રહે હૈં, યા'ની વોહ સબ તુમ્હારે ખિલાફ મુત્તહિદ હો ચુકે હૈં ઔર હારિસ તુમસે મદીનાકી આધી ખજૂરેં માંગ રહા હૈ, તો અગર તુમ ચાહો તો ઈસ સાલ ઉસે આધી ખજૂરેં દે દો, આઈન્દહ તુમ દેખ લેના.

ઈન હઝરાતને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા યેહ આસમાનસે વહી આઈ હૈ? ફિર તો હમ ઉસે દિલકી ગેહરાઈયોંસે માન રહે હૈં યા યેહ આપકી અપની રાય હૈ ? તો હમ આપકી રાય પર અમલ કરેંગે, લેકિન અગર

---

૧ બિદાયા, ૩-૧૦૪
૨ બઝ્ઝાર

આપ હમ પર શફકતકી વજહસે યેહ ફરમા રહે હૈં, તો અલ્લાહકી કસમ ! આપ દેખ હી ચુકે હૈં કે હમ ઔર યેહ બરાબર હૈં. યેહ હમસે એક ખજૂર ભી ઝબરદસ્તી નહીં લે સકતે, હાં, ખરીદકર યા મેહમાન બનકર લે સકતે હૈં.

(ઇન હઝરાત સે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, હાં, મૈં તો શફકત કી વજહસે કેહ રહા થા (ઔર ફિર હારિસ સે કહા) તુમ સુન રહે હો કે યેહ હઝરાત ક્યા કેહ રહે હૈં. હારિસ ને કહા, અય મુહમ્મદ ! આપને (મઆઝલ્લાહ) બદ અહદી કી હૈ.[1]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુસલમાનોં કે ઇસ તરહ કે ઉમૂર કે બારે મેં રાત કે વક્ત હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે (મશ્વરા કે લિયે) બાત કરતે ઔર મૈં ભી આપકે સાથ હોતા.[2]

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા અહલુર્રાય સે મશ્વરા કરના

હઝરત કાસિમ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કો કોઇ ઐસા મસ્અલા પેશ આતા, જિસમેં વોહ અહલુર્રાય ઔર અહલે ફિકહ સે મશ્વરા કરના ચાહતે તો મુહાજિરીન ઔર અન્સારમેં સે કુછ લોગોંકો બુલા લેતે ઔર હઝરત ઉમર, હઝરત ઉસ્માન,હઝરત અલી, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ, હઝરત મઆઝ બિન જબલ, હઝરત ઉબય બિન કઅબ ઔર હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદિ.) કો ભી બુલાતે. યેહ સબ લોગ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિલાફતકે ઝમાનેમેં ફત્વા દિયા કરતે થે ઔર લોગ ભી ઉન્હીં લોગોંસે મસ્અલે પૂછા કરતે થે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઝમાનેમેં યેહી તરતીબ રહી. ઇનકે બા'દ હઝરત ઉમર (રદિ.) ખલીફા બને, તો વોહ ભી ઇન્હીં લોગોંકો (મશ્વરા કે લિયે) બુલાયા કરતે ઔર ઉનકે ઝમાનેમેં હઝરત ઉસ્માન, હઝરત ઉબય ઔર હઝરત ઝૈદ (રદિ.) ફત્વા કા કામ કિયા કરતે.[3]

હઝરત ઉબૈદા (રદિ.) કેહતે હૈં કે ઉયયૂનહ બિન હિસ્ન ઔર અકરઅ બિન હાબિસ, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ આએ ઔર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ખલીફા ! હમારે ઇલાકેમેં એક શોરીલી ઝમીન હૈ, જિસમેં ન ઘાસ ઉગતી હૈ ઔર ન ઉસસે કોઇ ફાઇદા હાસિલ હોતા હૈ, અગર આપ મુનાસિબ સમઝેં, તો વોહ હમેં જાગીરકે તૌર પર દે દેં, તાકે હમ ઉસમેં હલ ચલાએં ઔર ખેતી કરેં, શાયદ વોહ આબાદ હો જાએ.

૧ હૈસમી, ૬-૧૩૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૫
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૩૪

ચુનાંચે આપને વોહ ઝમીન ઉનકો જાગીર કે તૌર પર દેનેકા ઈરાદા કર લિયા ઔર ઉનકે લિયે એક તહરીર લિખ્ખી ઔર યેહ તય કિયા કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ઈસ ફૈસલે પર ગવાહ બનેં. ઉસ વક્ત હઝરત ઉમર (રદિ.) વહાં મૌજૂદ નહીં થે.

વોહ દોનોં તહરીર લેકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઉસ પર ગવાહ બનાને કે લિયે ઉનકે પાસ ગએ. જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ તહરીરકા મઝમૂન સુના તો ઉન દોનોં કે હાથ સે વોહ તહરીર લી ઔર ઉસ પર થૂક કર ઉસે મિટા દિયા. ઈસ પર ઉન દોનોંકો ગુસ્સા આ ગયા ઔર દોનોં ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો બુરા ભલા કહા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમ દોનોંકા દિલ રખ્ખા કરતે થે (ઔર દિલ રખનેકી વજહસે તુમ દોનોંકો ઝમીન દી થી) જબકે ઉસ વક્ત ઈસ્લામ કમઝોર ઔર ઈસ્લામ વાલે થોડે થે ઔર આજ અલ્લાહને ઈસ્લામકો ગલબા અતા ફરમા દિયા હૈ. (ઈસ લિયે અબ તુમ્હારે દિલ રખને કી કોઈ ઝરૂરત નહીં હૈ) તુમ દોનોં ચલે જાઓ ઔર મેરે ખિલાફ જિતના ઝોર લગા સકતે હો, લગા લો ઔર અગર તુમ લોગ અલ્લાહસે હિફાઝત માંગો, તો અલ્લાહ તુમ્હારી હિફાઝત ન કરે.

યેહ દોનોં ગુસ્સેમેં ભરે હુએ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ ગએ ઔર ઉનસે કહા, અલ્લાહકી કસમ ! હમારી સમઝમેં યેહ નહીં આ રહા કે આપ ખલીફા હૈં યા ઉમર ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર વોહ ચાહતે તો ખલીફા બન સકતે થે. ઈતનેમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) ભી ગુસ્સેમેં ભરે હુએ આએ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ ખડે હોકર કેહને લગે, આપ મુઝે બતાએં કે આપને યેહ ઝમીન જો ઈન આદમીયોં કો જાગીર કે તૌર પર દી હૈ, યેહ આપકી મિલકીયત હૈ યા તમામ મુસલમાનોંકી હૈ ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં, તમામ મુસલમાનોં કી હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, તો ફિર આપને સારે મુસલમાનોં કો છોડકર સિર્ફ ઈન દોનોં કો ક્યૂં દે દી ? હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા કે મેરે પાસ જો મુસલમાન થે, મૈંને ઉનસે મશ્વરા કિયા થા. ઉન સબને મુઝે ઐસા કરનેકા મશ્વરા દિયા થા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપને અપને પાસ વાલોંસે તો મશ્વરા કિયા, લેકિન ક્યા આપને તમામ મુસલમાનોંસે મશ્વરા કરકે ઉનકી રઝામંદી હાસિલ કી હૈ ? (ચૂંકે, યેહ બાત ઝાહિર થી કે હર અમ્રમેં સારે મુસલમાનોંસે મશ્વરા નહીં લિયા જા સકતા. ઈસ વજહસે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઈસ સવાલકા કોઈ જવાબ ન દિયા, બલ્કે) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને તો તુમ્હેં પેહલે હી કહા થા કે તુમ

ખિલાફતકે ઈસ મા'મલેકો (સંભાલનેકી) મુઝસે ઝિયાદા તાકત રખતે હો, લેકિન તુમ મુઝ પર ગાલિબ આ ગએ (ઔર, તુમને મુઝે ઝબરદસ્તી ખલીફા બના દિયા.)[1]

હઝરત અતિય્યા બિન બિલાલ (રહ.) ઔર હઝરત સહમ બિન મિનજાબ (રહ.) કેહતે હૈં કે અકરઅ ઔર ઝિબરિકાન દોનોં ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિદમતમેં આકર અર્ઝ કિયા, બહરૈન કા ખિરાજ (મેહસૂલ) હમારે લિયે મુકર્રર ફરમા દૅં, હમ આપકો ઈસ બાતકી ઝમાનત દેતે હૈં કે હમારી કૌમકા કોઈ આદમી (દીને ઈસ્લામસે) નહીં ફિરેગા.

ચુનાંચે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઐસા કરને પર તૈયાર હો ગએ ઔર ઉનકે લિયે એક તહરીર લિખ્ખી ઔર યેહ મા'મલા હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) કે વાસ્તેસે તય હુવા. ઈન લોગોંને કુછ ગવાહ ભી મુકર્રર કિયે જિનમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) ભી થે.

જબ યેહ તહરીર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આઈ ઔર ઉન્હોંને ઉસે દેખા તો ઉન્હોંને ઈન પર ગવાહ બનનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર ફરમાયા નહીં ! અબ કિસીકા દિલ રખનેકી ઝરૂરત નહીં હૈ, ફિર ઈસ લિખ્ખે હુએકો મિટાકર ઉસે ફાડ દિયા.

ઈસ પર હઝરત તલ્હા (રદિ.) કો બહોત ગુસ્સા આયા ઔર ઉન્હોંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ આ કર કહા, આપ અમીર હૈં યા ઉમર ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અમીર તો હઝરત ઉમર હૈં, લેકિન બાત મેરી માનની ઝરૂરી હૈ. (હઝરત તલ્હાને સવાલ તો ઐસા કિયા થા જિસસે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) મેં તોડ પૈદા હો જાએ, લેકિન હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને જવાબ જોડ વાલા દિયા, ઈસ વજહસે) યેહ સુનકર હઝરત તલ્હા (રદિ.) ખામોશ હો ગએ.[2]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કો યેહ લિખ્ખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જંગી ઉમૂરકે બારેમેં મશ્વરા કિયા કરતે થે, ઈસલિયે તુમ ભી મશ્વરા કરનેકો અપને લિયે ઝરૂરી સમઝો.[3]

ઈસસે પેહલે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબી ઔફાકી રિવાયતમેં યેહ બાત ગુઝર ચુકી હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ગઝવએ રૂમકે બારેમેં અહલુર્રાયસે મશ્વરા લિયા.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૮૯, ઈસાબા, ૩-૫૫, ૧-૫૯, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૮૦
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૩૯૦
૩ હૈસમી, ૫-૩૧૯, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૬૩

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા અહલુર્રાય સે મશ્વરા કરના

હઝરત અબૂ જઅફર (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કો ઉનકી બેટી હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમ (રદિ.) સે નિકાહકા પૈગામ ભેજ દિયા તો હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, મૈંને યેહ તય કર રખ્ખા હૈ કે અપની બેટીયોં કી શાદી સિર્ફ જઅફર (રદિ.) કે બેટોં સે હી કરૂંગા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય અલી ! તુમ ઉસસે મેરી શાદી કર દો, ક્યૂંકે રૂએ ઝમીન પર કોઈ ઐસા આદમી નહીં હૈ જો આપકી ઈસ બેટીકે સાથ અચ્છી ઝિંદગી ગુઝારકર વોહ આ'લા ફઝીલત હાસિલ કરના ચાહતા હો, જો મૈં હાસિલ કરના ચાહતા હૂં (ઔર ઈસ ફઝીલત કો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને આગે જાકર બયાન ફરમાયા હૈ.)

ઈસ પર હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, અચ્છા, મૈંને (ઉસ બેટીસે આપકા નિકાહ) કર દિયા. મુહાજિરીનમેં સે હઝરત અલી, હઝરત ઉસ્માન, હઝરત ઝુબૈર, હઝરત તલ્હા ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) (હઝરત ઉમર (રદિ.) કે મશ્વરે વાલે હઝરાત થે ઔર યેહ હઝરાત હર વક્ત મસ્જિદે નબવી મેં) કબ્રે નબવી ઔર મિમ્બર શરીફકે દર્મિયાન બેઠે રેહતે થે. જબ દુનિયાકે કિસી હિસ્સેસે કોઈ બાત હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આયા કરતી, તો વોહ આકર ઉનકો બતાયા કરતે ઔર ઉસકે બારેમેં ઉનસે મશ્વરે કિયા કરતે.

ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઈન હઝરાતસે આકર કહા, મુઝે નિકાહકી મુબારકબાદ દો. ઈન હઝરાત ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો મુબારકબાદ દી ઔર પૂછા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! (આપને) કિસસે (નિકાહ કિયા હૈ ?)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ કી બેટી સે. ફિર ઉન્હેં સારા વાકિઆ તફસીલસે બતાને લગે ઔર ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ કે મેરે તઅલ્લુક ઔર રિશ્તેકે અલાવા હર તઅલ્લુક ઔર રિશ્તા કિયામતકે દિન ટૂટ જાએગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબત તો મુઝે હાસિલ હૈ હી. અબ મૈંને ચાહા કે (ઈસ નિકાહકે ઝરીએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે) મેરે રિશ્તેકા તઅલ્લુક ભી કાઈમ હો જાએ.[૧]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૯૮, હાકિમ, ૩-૧૪૨

હઝરત અતા બિન યસાર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.), હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કો બુલાયા કરતે થે ઔર બદરવાલોંકે સાથ ઉનસે ભી મશ્વરા કિયા કરતે થે ઔર હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે ઝમાનેસે આખિર તક ફત્વેકા કામ અંજામ દેતે થે.

હઝરત યા'કૂબ બિન ઝૈદ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) કો જબ ભી કોઈ મા'મલા પેશ આતા, તો વોહ હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) સે મશ્વરા લેતે ઔર ફરમાતે અય ગોતા લગાને વાલે ! (યા'ની હર મા'મલે કી ગેહરાઈ તક પહોંચને વાલે) ગોતા લગાઓ (ઔર ઈસ અહમ મા'મલે મેં અચ્છી તરહ સોચ કર અપની રાય પેશ કરો.)

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને ઐસા કોઈ આદમી નહીં દેખા, જો હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) સે ઝિયાદા હાઝિર દિમાગ, ઝિયાદા અક્લમંદ, ઝિયાદા ઈલ્મવાલા ઔર ઝિયાદા બુર્દબાર હો. મૈંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો દેખા હૈ કે વોહ હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કો ઝિયાદા પેચીદા ઔર મુશ્કિલ મસાઈલકે પેશ આને પર બુલાતે ઔર ફરમાતે યેહ એક પેચીદા મસ્અલા તુમ્હારે સામને હૈ. ફિર ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) હી કે મશ્વરે પર અમલ કરતે, હાલાંકે ઉનકે ચારોં તરફ બદરી હઝરાત, મુહાજિરીન ઔર અન્સારકા મજમા' હોતા.[૧] હઝરત ઈબ્ને શિહાબ (રદિ.) કેહતે હૈં કે જબ ભી હઝરત ઉમર (રદિ.) કો કોઈ મુશ્કિલ મસ્અલા પેશ આતા તો આપ નૌજવાનોંકો બુલાતે ઔર ઉનકી અક્લ ઔર સમઝ કી તેઝી કો ઈખ્તિયાર કરતે હુએ ઉનસે મશ્વરા લેતે.[૨]

ઈમામ બૈહકી ને હઝરત ઈબ્ને સીરીન સે નકલ કિયા હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) કા મિઝાજ મશ્વરા કરકે ચલને કા થા, ચુનાંચે કભી કભી મસ્તૂરાત (ઔરતોં) સે ભી મશ્વરા લે લિયા કરતે ઔર ઉન મસ્તૂરાત કી રાયમેં કોઈ અચ્છી બાત નઝર આતી, તો ઉસ પર ભી અમલ કર લેતે.[3]

હઝરત મુહમ્મદ,હઝરત તલ્હા ઔર હઝરત ઝિયાદ (રદિ.) કેહતે હૈં કે (યકુમ મુહર્રમ ચૌદહ હિજરી કો) હઝરત ઉમર (રદિ.) લશ્કર લેકર (મદીનાસે) નિકલે ઔર એક પાની પર પડાવ કિયા, જિસકા નામ સિરાર થા. (યેહ પાની મદીનાસે તીન મીલ કી દૂરી પર થા) ઔર લશ્કરકો ભી વહાં ઠહરા લિયા.

લોગોંકો પતા નહીં ચલ રહા થા કે હઝરત ઉમર (રદિ.) આગે ચલેંગે યા (મદીના હી) ઠહેરેંગે ઔર લોગ જબ ભી કોઈ બાત હઝરત ઉમર (રદિ.) સે પૂછના

---

૧ ઈબ્ને સઅદ
૨ બૈહકી, ઈબ્ને સમઆની
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૬3

ચાહતે તો હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) યા હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કે વાસ્તેસે પૂછતે ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ઝમાનેમેં હી હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કા લકબ 'રદીફ' પડ ગયા થા. અરબોંકી ઝબાનમેં રદીફ ઉસે કેહતે હૈં જો કિસી આદમીકે બા'દ ઉસકી જગહ પર હો ઔર મૌજૂદહ અમીર કે બા'દ ઉસકે અમીર બનનેકી ઉમ્મીદ હો.

ઔર જબ યેહ દોનોં હઝરાત કી વોહ બાત હઝરત ઉમર (રદિ.) સે પૂછને કી હિંમત ન પાતે, તો ફિર લોગ હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કો વાસ્તા બનાતે. ચુનાંચે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે પૂછા, આપકો ક્યા ખબર પહોંચી હૈ ઔર આપકા ક્યા ઈરાદા હૈ ? ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એલાન કરાયા..

اَلصَّلاةُ جَامِعَةٌ અસ્સલાતુ જામિઅહ

'અય લોગો ! નમાઝ કે ઉનવાન પર જમા હો જાઓ' ચુનાંચે લોગ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ જમા હો ગએ. ઉન્હોંને લોગોં કો (સફરકી) ખબર દી. ફિર દેખને લગે કે અબ લોગ ક્યા કેહતે હૈં ? તો અકસર લોગોંને કહા, આપ ભી ચલેં ઔર હમેં ભી અપને સાથ લે ચલેં. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને લોગોંકી ઈસ રાય સે ઈત્તિફાક કિયા ઔર ઉનકી રાય કો યૂં હી છોડ દેના મુનાસિબ ન સમઝા, બલ્કે યેહ ચાહા કે ઉનકો ઈસ રાયસે નરમી ઔર હિકમતે અમલીકે સાથ હટાએંગે. (અગર ઝરૂરત પેશ આ ગઈ તો) ઔર ફરમાયા, ખુદ ભી તૈયાર હો જાઓ ઔર દૂસરોં કો ભી તૈયાર કરો. મૈં ભી (આપ લોગોંકે સાથ) જાઉંગા, લેકિન આપ લોગોંકી રાય સે ઝિયાદા અચ્છી રાય કોઈ ઔર આ ગઈ તો ફિર નહીં જાઉંગા.

ફિર આપને આદમી ભેજકર અહલુર્રાય હઝરાતકો બુલાયા. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચીદાચીદા સહાબા ઔર અરબકે ચોટીકે લોગ જમા હો ગએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, મેરા ખયાલ હૈ કે મૈં ભી ઈસ લશ્કરકે સાથ ચલા જાઉં. આપ લોગ ઈસ બારેમેં અપની રાય મુઝે દેં.

વોહ સબ જમા હો ગએ ઔર ઉન સબને યેહી રાય દી કે હઝરત ઉમર (રદિ.), હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબામેં સે કિસી આદમીકો (અપની જગહ) ભેજ દેં ઔર ખુદ હઝરત ઉમર (રદિ.) યહાં (મદીના) હી ઠહેરે રહેં ઔર ઉસ આદમીકી મદદ કે લિયે લશ્કર ભેજતે રહેં. ફિર અગર મન્શા કે મુતાબિક ફતહ હો ગઈ, તો ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર લોગોં કી મુરાદ પૂરી હો જાએગી, વરના હઝરત ઉમર (રદિ.) દૂસરે આદમીકો ભેજ દેંગે ઔર ઉસકે સાથ દૂસરી ફૌજ રવાના કર દેંગે. ઈસ તરહ કરનેસે દુશ્મનકો ગુસ્સા આએગા ઔર મુસલમાન ગલતી કરનેસે બચ જાએંગે ઔર ફિર અલ્લાહકા વા'દા પૂરા હોગા ઔર અલ્લાહકી મદદ આએગી.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એલાન કર દિયા..

اَلصَّلَاةُ جَامِعَةٌ અસ્સલાતુ જામિઅહ

ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ મુસલમાન જમા હો ગએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મદીના મેં અપની જગહ હઝરત અલી (રદિ.) કો ખલીફા મુકર્રર કિયા થા. ઉન્હેં બુલાને કે લિયે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને આદમી ભેજા, વોહ ભી આ ગએ. હઝરત તલ્હા (રદિ.) કો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફૌજ કે અગલે હિસ્સેકા સરદાર મુકર્રર ફરમાયા થા. ઉન્હેં ભી આદમી ભેજ કર બુલાયા, વોહ ભી આ ગએ. ઉસ લશ્કરકે બાએં-દાએં વાલે હિસ્સે પર હઝરત ઝુબૈર ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કો મુકર્રર કિયા હુવા થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને લોગોંમેં ખડે હો કર યેહ બયાન કિયા..

'બેશક અલ્લાહ અઝઝ વ જલ્લને મુસલમાનોંકો ઈસ્લામ પર જમા કિયા ઔર ઉનકે દિલોંમેં એક દૂસરે કી મુહબ્બત પૈદા કર દી ઔર ઈસ્લામકી વજહસે ઉનકો આપસમેં ભાઇ ભાઇ બના દિયા ઔર મુસલમાન આપસમેં એક જિસ્મ કી તરહ હૈં. એક ઉઝવકો જો તકલીફ પહોંચતી હૈ, વોહ બાકી તમામ આ'ઝાકો ભી પહોંચતી હૈ, ઈસલિયે મુસલમાનોંકો એક જિસ્મકે આ'ઝાકી તરહ હોના ચાહિયે (કે એક મુસલમાનકી તકલીફસે સબકો તકલીફ હો) ઔર મુસલમાનોંકા હર કામ શૂરાકે મશ્વરેસે તય હોના ચાહિયે. આમ મુસલમાન અપને અમીરકે તાબે હૈં ઔર શૂરાવાલે જિસ ચીઝ પર મુત્તફીક હો જાએં ઔર ઉસે પસંદ કર લેં, તો તમામ મુસલમાનોંકે લિયે ઉસ પર અમલ કરના ઝરૂરી હૈ ઔર જો મુસલમાનોં કા અમીર બને, વોહ ઉન શૂરાવાલોંકે તાબે હૈ.

ઈસી તરહ જંગકી તદબીરોંમેં જો અહલે શૂરાકી રાય હો ઔર જિસ તદબીર પર અહલે શૂરા રાઝી હોં, ઉસમેં તમામ મુસલમાન ઉનકે તાબે હૈં. અય લોગો ! મૈં ભી તુમમેં સે એક આદમી થા (ઔર મેરા ભી તુમ્હારે સાથ જાનેકા ઈરાદા થા) લેકિન તુમ્હારે અહલે શૂરાને મુઝે જાનેસે રોક દિયા હૈ. અબ મેરી ભી યેહી રાય હૈ કે મૈં (મદીના હી) ઠેહરૂં ઔર (અપની જગહ) કિસી દૂસરે કો (અમીર બના કર) ભેજ દૂં ઔર મૈં જિનકો આગે ભેજ ચુકા થા યા પીછે (મદીના) છોડ આયા થા (ઔર જો યહાં મૌજૂદ થે) મૈં ઉન સબસે ઈસ બારેમેં મશ્વરા કર ચુકા હૂં.'

હઝરત ઉમર (રદિ.) પીછે મદીનામેં હઝરત અલી (રદિ.) કો અપના ખલીફા બના કર આએ થે ઔર આગે રેહને વાલી ફૌજ પર અમીર બનાકર હઝરત તલ્હા (રદિ.) કો આગે આ'વસ મકામ પર ભેજ રખ્ખા થા. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને બુલાકર ઉન દોનોંકો ભી ઈસ મશ્વરામેં શરીક કિયા થા.[૧]

ઈબ્ને જરીર, હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલઅઝીઝ સે નક્લ કરતે હૈં કે જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો હઝરત અબૂ ઉબૈદ બિન મસ્ઊદ (રદિ.) કે શહીદ હોને કી

૧ ઈબ્ને જરીર, ૪-૮૩

ખબર મિલી ઔર યેહ પતા ચલા કે અહલે ફારિસ, કિસરા કે ખાનદાનકે એક આદમી (કે અમીર બનાએ જાને) પર જમા હો રહે હૈં તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એ'લાન કરકે મુહાજિર ઔર અન્સાર સહાબા (રદિ.) કો જમા ફરમાયા ઔર ઉનકો અપને સાથ લેકર (મદીનાસે) બાહિર નિકલે, યહાં તક કે સિરાર મકામ પર પહોંચ ગએ. આગે મુખ્તસર હદીસ ઝિક્ર કી જૈસે કે પેહલે ગુઝર ચુકી હૈ.

ઈમામ તબરાની, હઝરત મુહમ્મદ બિન સલામ બીંગંદી (રહ.) સે રિવાયત કરતે હૈં કે હઝરત અમ્ર બિન મા'દીકરિબ (રદિ.) ને જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં બહોતસે કારનામે કિયે થે ઔર ઉન્હોંને ઈસ્લામકા ઝમાના ભી પાયા હૈ, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વફ્દકે સાથ આએ થે ઔર ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને ઉનકો સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) કે પાસ કાદસિયા ભેજા થા ઔર વહાં ઉન્હોંને અપની બહાદુરીકે બડે જૌહર દિખાએ થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત સઅદ (રદિ.) કો ખતમેં યેહ લિખ્ખા થા કે મૈં તુમ્હારી મદદકે લિયે દો હઝાર આદમી ભેજ રહા હૂં, એક હઝરત અમ્ર બિન મા'દીકરિબ ઔર દૂસરે હઝરત તુલૈહા બિન ખુવૈલિદ અસદી (રદિ.) હૈં (યા'ની યેહ દોનોં ઈતને બહાદુર હૈં કે ઈનમેં સે હર એક હઝાર આદમીયોંકે બરાબર હૈ) ઈન દોનોંસે જંગી ઉમૂરમેં મશ્વરા કરતે રેહના, લેકિન ઉનકો કિસીકા ઝિમ્મેદાર ન બનાના.[1]

જમાઅતોં પર કિસી કો અમીર મુકર્રર કરના

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મદીના તશરીફ લાએ તો કબીલા જુહૈના કે લોગ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અબ આપ હમારે યહાં આ ગએ હૈં, ઈસલિયે આપ હમેં મુઆહદા લિખ દેં તાકે હમ અપની સારી કૌમકો લેકર આપકી ખિદમતમેં આ સકેં. ચુનાંચે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો મુઆહદા લિખકર દિયા ઔર ફિર વોહ કબીલા જુહૈનાવાલે મુસલમાન હો ગએ.

હઝરત સઅદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં રજબ કે મહીનેમેં ભેજા ઔર હમારી તા'દાદ સો (૧૦૦) ભી ન થી ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં હુક્મ દિયા કે હમ બનૂ કિનાના પર હમલા કરેં. વોહ કબીલા જુહૈના કે કરીબ હી આબાદ થા. ચુનાંચે હમને ઉન પર હમલા કર દિયા. ઉનકી તા'દાદ ઝિયાદા થી, ઈસલિયે હમ પનાહ લેને કે લિયે કબીલા જુહૈનાકે પાસ ચલે

૧ હૈસમી, ૫-૩૧૯

ગએ. ઉન્હોંને હમેં પનાહ દે દી. લેકિન ઉન્હોંને કહા, તુમ લોગ હરામ મહીનોં (યા'ની એહતિરામકે કાબિલ મહીનોં) મેં જંગ ક્યૂં કરતે હો ? (અરબ કે લોગ શવ્વાલ, ઝીકઅદહ, ઝિલહજ ઔર રજબ કો હરામ મહીને સમઝતે થે ઔર ઇન મહીનોંમેં આપસમેં જંગ નહીં કરતે થે.)

હમને ઉનસે કહા કે હમ તો સિર્ફ ઉન લોગોંસે જંગ કર રહે હૈં જિન્હોંને હમેં કાબિલે એહતિરામ શહર યા'ની મક્કાસે હરામ મહીનેમેં નિકાલા થા. હમારે સાથિયોંને એક દૂસરે સે પૂછા, ક્યા રાય હૈ ? (અબ હમેં ક્યા કરના ચાહિયે ? ઈસ પર હમારા ઇખ્તિલાફ હો ગયા.)

કુછ સાથિયોં ને કહા, હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાતે હૈં ઔર ઉન્હેં સારી બાત બતાતે હૈં. કુછ સાથિયોંને કહા, નહીં, હમ તો યહીં ઠહેરેંગે. મૈંને ઔર મેરે સાથિયોંને કહા, નહીં, હમ તો કુરૈશકે કાફલેકી તરફ ચલતે હૈં ઔર ઉનકે તિજારતી સામાન પર કબ્ઝા કર લેતે હૈં.

ઉસ ઝમાને કા દસ્તૂર યેહ થા કે કાફિરોંસે જો માલ બગૈર લડાઈકે મિલેગા, વોહ સારાકા સારા ઉન્હીં મુસલમાનોંકા હોગા, જિન્હોંને વોહ માલ કાફિરોંસે લિયા હોગા. ચુનાંચે હમ તો ઉસ કાફલેકી તરફ ચલે ગએ ઔર હમારે બાકી સાથી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં વાપસ ચલે ગએ ઔર જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પૂરી તફસીલ સુનાઇ. આપ ગુસ્સેમેં ખડે હો ગએ, આપકા ચેહરા લાલ હો ગયા ઔર આપને ફરમાયા, તુમ મેરે પાસસે ઇકટ્ઠે ગએ થે ઔર અબ તુમ અલગ અલગ હોકર વાપસ આ રહે હો. યૂં બિખર જાને ને હી તુમસે પેહલે લોગોંકો હલાક કિયા હૈ. અબ મૈં તુમ પર ઐસે આદમીકો અમીર બનાકર ભેજૂંગા, જો તુમસે બેહતર તો નહીં હોગા, લેકિન તુમસે ઝિયાદા ભૂક પ્યાસ બરદાશ્ત કરને વાલા હોગા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ અસદી (રદિ.) કો હમારા અમીર બનાકર ભેજા. ચુનાંચે વોહ સબસે પેહલે સહાબી હૈં જિનકો ઇસ્લામમેં અમીર બનાયા ગયા.[૧]

દસ આદમીયોં કા અમીર બનાના

હઝરત હુબૈબ (રહ.) કે વાલિદ હઝરત શિહાબ અંબરી (રહ.) કેહતે હૈં કે તુસ્તર શહર કે દરવાઝે કો સબસે પેહલે મૈંને આગ લગાઇ થી ઔર (ઉસ જંગમેં) હઝરત અશ્અરી (રદિ.) કો તીર લગા થા, જિસસે વોહ ઝખ્મી હો કર ઝમીન પર ગિર

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૬૦, ઇસાબા, ૨-૨૮૭, બિદાયા, ૩-૨૪૮, હૈસમી, ૬-૬૬

ગએ થે. જબ મુસલમાનોં ને તુસ્તર ફતહ કર લિયા તો હઝરત અશ્અરીને મુઝે મેરી કૌમકે દસ આદમીયોંકા અમીર બના દિયા.[૧]

સફર કા અમીર બનાના

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ સફરમેં તીન આદમી હોં, તો ઉન્હેં ચાહિયે કે વોહ અપનેમેં સે કિસી એક કો અપના અમીર બનાએ. ઈસ તરહ અમીર બનાનેકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હુક્મ દિયા હૈ.[૨]

અમારત કી ઝિમ્મેદારી કૌન ઉઠા સકતા હૈ ?

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક જમાઅત ભેજી, જિનકી તા'દાદ ઝિયાદા થી. ઉનમેં સે હર આદમીકો જિતના કુર્આન યાદ થા, વોહ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે સુના. ચુનાંચે સુનતે સુનતે આપ એક ઐસે આદમીકે પાસ આએ, જો ઉનમેં સબસે કમ ઉમ્ર થા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ફલાં ! તુમ્હેં કિતના કુર્આન યાદ હૈ ? ઉસને કહા, ફલાં-ફલાં સૂરતેં ઔર સૂરએ બકરહ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા,ક્યા તુમ્હેં સૂરએ બકરહ યાદ હૈ ? ઉસને કહા, જી હાં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જાઓ, તુમ ઈસ જમાઅતકે અમીર હો. ઉસ જમાઅતકે સરદારોંમેં સે એક આદમીને કહા, મૈંને સૂરએ બકરહ સિર્ફ ઈસ વજહસે નહીં યાદ કી કે મૈં શાયદ ઈસે તહજ્જુદમેં ન પળ્હ સકૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, તુમ લોગ કુર્આન સીખો ઔર ઉસે પળ્હો, ક્યૂંકે જો આદમી કુર્આન સીખતા હૈ ઔર ઉસે પળ્હતા હૈ, ઉસકી મિસાલ ઉસ થેલીકી સી હૈ જો મુશ્કસે ભરી હુઈ હો કે ઉસકી ખુશ્બૂ તમામ મકાનમેં ફૈલતી હૈ. ઔર જિસ આદમીને કુર્આન સીખા ઔર ફિર સો ગયા, ઉસકી મિસાલ ઉસ થેલીકી સી હૈ જિસકા મુંહ બંદ કર દિયા ગયા હો.[૩]

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને એક જમાઅત યમન ભેજી, ઔર ઉનમેં સે એક સહાબી કો ઉનકા અમીર બના દિયા, જિનકી ઉમ્ર સબસે કમ થી. વોહ લોગ કઈ દિન તક વહાં હી ઠહેરે ઔર ન જા સકે.

---

૧ ઈસાબા, ૨-૧૫૯
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૪૪
૩ તરગીબ, ૩-૧૨

ઉસ જમાઅતકે એક આદમીસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુલાકાત હુઇ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ફલાં ! તુમ્હેં ક્યા હુવા ? તુમ અભી તક ક્યૂં નહીં ગએ ?

ઉસને અર્ઝ કિયા અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમારે અમીરકે પાંવમેં તકલીફ હૈ. ચુનાંચે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ અમીરકે પાસ તશરીફ લે ગએ ઔર ..

بِسْمِ اللّٰهِ وَ بِا للّٰهِ اَعُوْذُ بِاللّٰهِ وَقُدْرَتِهٖ مِنْ شَرِّ مَا فِيْهَا

બિસ્મિલ્લાહિ વબિલ્લાહિ અઊઝુ બિલ્લાહિ વકદિરતિહિ મિન શર્રી મા ફીહા

સાત બાર પઢ કર ઉસ આદમી પર દમ કિયા. વોહ આદમી (ઉસી વક્ત) ઠીક હો ગયા. એક બુઢ્ઢે આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા આપ ઈસકો હમારા અમીર બના રહે હૈં, હાલાંકે યેહ સબમેં કમ ઉમ્ર હૈ ?

આપને ઉસકે ઝિયાદા કુર્આન પઢનેકા ઝિક્ર કિયા. ઉસ બુઢ્ઢે આદમીને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અગર મુઝે ઈસ બાત કા ડર ન હોતા કે મૈં સુસ્તીકી વજહસે સોતા રેહ જાઉંગા ઔર કુર્આનકો તહજ્જુદમેં ન પઢ સકૂંગા, તો મૈં ઉસે ઝરૂર સીખતા. (યા'ની ઉસકે હિફ્ઝકો બાકી ન રખ સકૂંગા.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, કુર્આનકી મિસાલ ઉસ થેલી જૈસી હૈ, જિસે તુમને ખૂબ મહકને વાલે મુશ્કસે ભર દિયા હો. ઈસી તરહ કુર્આન જબ તેરે સીનેમેં હો ઔર તૂ ઉસે પઢે.[૧]

હઝરત અબૂબક્ર બિન મુહમ્મદ અન્સારી કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે અર્ઝ કિયા ગયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા ! આપ બદર વાલોંકો અમીર ક્યૂં નહીં બનાતે ?

આપને ફરમાયા, મૈં ઉનકા દર્જા પેહચાનતા હૂં, લેકિન મૈં ઈસે અચ્છા નહીં સમઝતા કે મૈં ઉનકો દુનિયાકી ગંદગીમેં ડાલું.[૨]

હઝરત ઈમરાન બિન અબ્દુલ્લાહ કેહતે હૈં કે હઝરત ઉબય બિન કઅબ (રદિ.) ને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) સે ફરમાયા, ક્યા હુવા ? આપ મુઝે અમીર નહીં બનાતે ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મુઝે યેહ પસંદ નહીં કે આપકા દીન ખરાબ હો જાએ.[૧]

---

૧ હૈસમી, ૭-૧૬૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૧૪૬

હઝરત હારિસા બિન મુઝર્રીબ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હમેં (કૂફા) યેહ ખત લિખ્ખા..

'અમ્મા બા'દ ! મૈં તુમ્હારી તરફ હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) કો અમીર ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) કો મુઅલ્લિમ ઔર વઝીર બનાકર ભેજ રહા હૂં. યેહ દોનોં હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબામેં ખાસ ઉંચે દર્જેકે લોગોંમેં હૈં ઔર ગઝવએ બદરમેં શરીક હુએ હૈં, ઇસ લિયે આપ લોગ ઇન દોનોંસે (દીન) સીખો ઔર ઇન દોનોંકી પૈરવી કરો. (મુઝે મદીનામેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) કી બહોત ઝરૂરત થી, લેકિન) મૈં અપની ઝરૂરતકો કુર્બાન કરકે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) કો આપકે પાસ ભેજ રહા હૂં ઔર મૈં હઝરત ઉસ્માન બિન હુનૈફ (રદિ.) કો ઇરાક કે દેહાત (કી ઝમીનકી પયમાઇશ કરને) કે લિયે ભેજ રહા હૂં. મૈંને ઇન લોગોં કે લિયે રોઝાના કા વઝીફા એક બકરી મુકર્રર કિયા હૈ. બકરીકા આધા હિસ્સા ઔર કલેજી, ગુર્દે વગૈરહ હઝરત અમ્માર બિન યાસિર કો દિયે જાએં (ક્યૂંકે વોહ અમીર હૈં, ઉનકે પાસ મેહમાન ઝિયાદા હોંગે) ઔર બાકી આધા ઇન તીનોંકો દે દિયા જાએ. (દો તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ ઔર હઝરત ઉસ્માન બિન હુનૈફ હૈં, તીસરે શાયદ હઝરત હુઝૈફા બિન યમાન હૈં, જિનકો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત ઉસ્માન બિન હુનૈફ કે સાથ ઝમીન નાપને કે લિયે ભેજા થા.[२]

હઝરત શઅ્બી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, આજકલ મૈં મુસલમાનોંકે એક કામકી વજહસે બહોત ફિક્રમંદ હૂં. બતાઓ મૈં ઇસ કામકા અમીર કિસકો મુકર્રર કરૂં ?

લોગોં ને કહા, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કો મુકર્રર કર દેં. આપને ફરમાયા, વોહ કમઝોર હૈં. લોગોંને કહા, ફલાં સાહબકો મુકર્રર કર દેં. આપને ફરમાયા, મુઝે ઉસકી ઝરૂરત નહીં. લોગોં ને પૂછા, આપ કૈસા આદમી ચાહતે હૈં ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મુઝે ઐસા આદમી ચાહિયે કે જબ વોહ અમીર હો, તો ઐસે (નરમ બનકર) રહે, જૈસે કે વોહ લોગોંમેં સે એક આમ આદમી હૈ ઔર જબ વોહ અમીર ન હો તો વોહ ઐસે (ફિક્ર ઔર ઝિમ્મેદારી સે) ચલે કે ગોયા વહી અમીર હૈ.

લોગોંને કહા, હમારે ઇલ્મ કે મુતાબિક તો ઐસા આદમી રબીઅ બિન ઝિયાદ કે અલાવા કોઇ નહીં હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ લોગોં ને ઠીક કહા.[૩]

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૬૦
૨ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૧૪, હૈસમી, ૯-૨૯૧, બૈહકી, ૯-૧૩૬
૩ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૪

અમીર બનકર કૌન શખ્સ(દોઝખ સે) નજાત પાએગા

હઝરત અબૂ વાઇલ શકીક બિન સલમા (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત બિશ્ર બિન આસિમ (રદિ.) કો હવાઝિન કે સદકે (વસૂલ કરને પર) આમિલ મુકર્રર કિયા, લેકિન હઝરત બિશ્ર (હવાઝિન કે સદકે વસૂલ કરને) ન ગએ. ઉનસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, તુમ (હવાઝિન) ક્યૂં નહીં ગએ ? ક્યા હમારી બાત કો સુનના ઔર માનના ઝરૂરી નહીં હૈ ?

હઝરત બિશ્ર ને કહા, ક્યૂં નહીં ? લેકિન મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જિસે મુસલમાનોંકે કિસી અમ્રકા ઝિમ્મેદાર બનાયા ગયા, ઉસે કિયામતકે દિન લાકર જહન્નમકે પુલ પર ખડા કર દિયા જાએગા. અગર ઉસને અપની ઝિમ્મેદારીકો અચ્છી તરહ અદા કિયા હોગા, તો વોહ નજાત પા લેગા ઔર અગર ઉસને ઝિમ્મેદારી સહી તરહ અદા ન કી હોગી, તો પુલ ઉસે લેકર ટૂટ પડેગા ઔર વોહ સત્તર બરસ તક જહન્નમેં ગિરતા ચલા જાએગા.

(યેહ સુનકર) હઝરત ઉમર (રદિ.) બહોત પરેશાન ઔર ગમગીન હુએ ઔર વહાંસે ચલે ગએ. રાસ્તે મેં ઉનકી હઝરત અબૂઝર (રદિ.) સે મુલાકાત હુઇ. ઉન્હોંને કહા, ક્યા બાત હૈ ? મૈં આપકો પરેશાન ઔર ગમગીન દેખ રહા હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં ક્યૂં ન પરેશાન ઔર ગમગીન હોઉં, જબકે મૈં હઝરત બિશ્ર બિન આસિમ સે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા યેહ ઈર્શાદ સુન ચુકા હૂં કે જિસે મુસલમાનોંકે કિસી અમ્રકા ઝિમ્મેદાર બનાયા ગયા, ઉસે કિયામતકે દિન લાકર જહન્નમકે પુલ પર ખડા કર દિયા જાએગા. અગર ઉસને અપની ઝિમ્મેદારીકો અચ્છી તરહ અદા કિયા હોગા, તો વોહ નજાત પા લેગા ઔર અગર ઉસને ઝિમ્મેદારી સહી તૌર પર અદા ન કી હોગી, તો પુલ ઉસે લેકર ટૂટ પડેગા ઔર વોહ સત્તર બરસ તક જહન્નમમેં ગિરતા ચલા જાએગા.

ઈસ પર હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને કહા, ક્યા આપને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહ હદીસ નહીં સુની હૈ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં.

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને કહા, મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે જો કિસી મુસલમાનકો ઝિમ્મેદાર બનાએગા, ઉસે કિયામતકે દિન લાકર જહન્નમકે પુલ પર ખડા કર દિયા જાએગા. અગર વોહ (ઈસ ઝિમ્મેદાર બનાનેમેં) ઠીક થા તો (દોઝખસે) નજાત પાએગા ઔર અગર વોહ ઈસમેં ઠીક નહીં થા, તો પુલ ઉસે લેકર ટૂટ પડેગા ઔર વોહ સત્તર બરસ તક જહન્નમમેં ગિરતા ચલા જાએગા ઔર વોહ જહન્નમ કાલી ઔર અંધેરી હૈ.

(આપ બતાએં, કે) ઇન દોનોં હદીસોંમેં સે કિસ હદીસકે સુનનેસે આપકે દિલકો ઝિયાદા તકલીફ હુઇ હૈ ? આપને ફરમાયા, દોનોંકે સુનનેસે મેરે દિલકો તકલીફ હુઇ હૈ, લેકિન જબ ખિલાફતમેં ઐસા ઝબરદસ્ત ખતરા હૈ, તો ઇસે કૌન કબૂલ કરેગા?

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને કહા, ઇસે વહી કુબૂલ કરેગા, જિસકી નાક કાટનેકા ઔર ઉસકે રૂખ્સારકો ઝમીનસે મિલાનેકા યા'ની ઉસે ઝલીલ કરનેકા અલ્લાહને ઇરાદા કિયા હો. બહરહાલ હમારે ઇલ્મકે મુતાબિક આપકી ખિલાફતમેં ખૈર હી ખૈર હૈ. હાં, યેહ હો સકતા હૈ કે આપ ઇસ ખિલાફતકા ઝિમ્મેદાર ઐસે આદમીકો બના દેં જો ઇસમેં ઇન્સાફસે કામ ન લે તો આપ ભી ઇસકે ગુનાહસે ન બચ સકેંગે.[1]

અમારત કુબૂલ કરને સે ઇન્કાર કરના

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત મિકદાદ બિન અસ્વદ (રદિ.) કો ઘોડે સવારોં કી એક જમાઅતકા અમીર બનાયા. જબ યેહ વાપસ આએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે પૂછા, તુમને અમારતકો કૈસા પાયા ?

ઉન્હોંને કહા, યેહ લોગ મુઝે ઉઠાતે ઔર બિઠાતે થે, યા'ની મેરા ખૂબ ઇકરામ કરતે થે, જિસસે અબ મુઝે યૂં લગ રહા હૈ કે મૈં વોહ પેહલે જૈસા મિકદાદ નહીં રહા. (મેરી તવાઝોઅ વાલી કૈફિયતમેં કમી આ ગઇ હૈ.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વાકઇ અમારત ઐસી હી ચીઝ હૈ. હઝરત મિકદાદ ને કહા, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ, આઇન્દહ મૈં કભી ભી કિસી કામકા ઝિમ્મેદાર નહીં બનૂંગા. ચુનાંચે ઇસકે બા'દ લોગ ઉનસે કહા કરતે થે કે આપ આગે તશરીફ લાકર હમેં નમાઝ પઢા દેં, તો વોહ સાફ ઇન્કાર ફરમા દેતે (ક્યૂંકે નમાઝમેં ઇમામ બનના અમારતે સુગરા હૈ.)[2]

ઔર એક રિવાયતમેં હૈ કે હઝરત મિકદાદ ને કહા, મુઝે સવારી પર બિઠાયા જાતા ઔર સવારીસે ઉતારા જાતા, જિસસે મુઝે યૂં નઝર આને લગા કે મુઝે ઉન લોગોં પર ફઝીલત હાસિલ હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અમારત તો ઐસી હી ચીઝ હૈ. (અબ તુમ્હેં ઇખ્તિયાર હૈ) ચાહે આઇન્દહ ઇસકો કુબૂલ કરો યા છોડ દો. હઝરત મિકદાદ ને કહા, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ, આઇન્દહ મૈં કભી દો આદમીયોંકા ભી અમીર નહીં બનૂંગા.[3]

---

૧ તર્ગીબ, ૩-૪૪૧, હૈસમી, ૫-૨૦૫, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૩, ઇસાબા, ૧-૧૫૨
૨ હૈસમી, ૫-૨૦૧, હિલયહ, ૧-૧૮૪
૩ મિકદાદ

હઝરત મિકદાદ બિન અસ્વદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક બાર મુઝે કિસી જગહ (અમીર બનાકર) ભેજા. જબ મૈં વાપસ આયા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, તુમ અપને આપકો કૈસા પાતે હો? મૈંને કહા, ધીરે ધીરે મેરી હાલત યેહ હો ગઈ કે મુઝે અપને તમામ સાથી અપને ખાદિમ નઝર આને લગે ઔર અલ્લાહકી કસમ ! ઈસકે બા'દ મૈં કભી ભી દો આદમીયોંકા અમીર ભી નહીં બનૂંગા.[1]

એક સાહબ બયાન કરતે હૈં કે હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક આદમીકો એક જમાઅતકા અમીર બનાયા. જબ વોહ કામ કરકે વાપસ આ ગએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે પૂછા, તુમને અમારતકો કૈસા પાયા ? ઉન્હોંને કહા, મૈં જમાઅતકે બઅઝ અફરાદકી તરહ થા. જબ મૈં સવાર હોતા તો સાથી ભી સવાર હો જાતે ઔર જબ મૈં સવારીસે ઉતરતા તો સાથી ભી ઉતર જાતે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આમ તૌર પર હર મુસલમાન ઐસે (ઝાલિમાના) કામ કરતા હૈ, જિસસે વોહ અલ્લાહકી નારાઝગી કે દરવાઝે પર પહોંચ જાતા હૈ. મગર જિસ સુલતાનકો અલ્લાહ અપની હિફાઝતમેં લે લે, વોહ ઈસસે બચ જાતા હૈ. (બલ્કે વોહ તો અલ્લાહકે અર્શકા સાયા પાતા હૈ.) ઉસ આદમી ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! અબ મૈં ન આપકી તરફસે ઔર ન કિસી ઔર કી તરફસે અમીર બનૂંગા. ઈસ પર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈતને મુસ્કુરાએ કે આપકે દનદાને મુબારક (દાંત મુબારક) નઝર આને લગે.[2]

હઝરત રાફેઅ તાઈ કેહતે હૈં, મૈં એક ગઝવામેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે સાથ થા. જબ હમ વાપસ આને લગે તો મૈંને કહા, અય અબૂબક્ર (રદિ.) ! મુઝે કુછ વસિય્યત ફરમા દિજીએ. ઉન્હોંને ફરમાયા, ફર્ઝ નમાઝ અપને વક્ત પર પઢા કરો, અપને માલકી ઝકાત ખુશી ખુશી અદા કિયા કરો, રમઝાનકે રોઝે રખ્ખા કરો, બૈતુલ્લાહકા હજ કિયા કરો ઔર ઈસ બાતકા યકીન રખ્ખો કે ઈસ્લામમેં હિજરત બહોત હી અચ્છા અમલ હૈ ઔર હિજરતમેં જિહાદ બહોત અચ્છા અમલ હૈ ઔર તુમ અમીર ન બનના.

ફિર ફરમાયા કે યેહ અમારત જો આજ તુમ્હેં ઠંડી ઔર મઝેદાર નઝર આ રહી હૈ, બહોત જલ્દ યેહ ફૈલકર ઈતની બઢેગી કે નાઅહલ લોગ ભી ઉસે હાસિલ કર લેંગે. (ઔર યેહ યાદ રખ્ખો કે) જો ભી અમીર બનેગા, ઉસકા હિસાબ સબ લોગોંસે ઝિયાદા લંબા હોગા ઔર ઉસ પર અઝાબ સબસે ઝિયાદા સખ્ત હોગા ઔર જો અમીર નહીં બનેગા, ઉસકા હિસાબ સબ લોગોંસે ઝિયાદા આસાન હોગા ઔર ઉસકા અઝાબ સબસે હલકા હોગા, ક્યૂંકે અમીરોંકો મુસલમાનોં પર ઝુલ્મ કરનેકે સબસે ઝિયાદા મૌકે મિલતે હૈં ઔર જો મુસલમાનોં પર ઝુલ્મ કરતા હૈ, વોહ અલ્લાહકે અહદ કો તોડતા હૈ, ઈસલિયે

૧ હૈસમી, ૫-૨૦૧
૨ હૈસમી, ૫-૨૦૧

કે મુસલમાન અલ્લાહકે પડોસી ઔર અલ્લાહકે બંદે હૈં. અલ્લાહકી કસમ ! તુમમેં સે કિસીકે પડોસીકી બકરી યા ઊંટ પર કોઈ મુસીબત આતી હૈ, (વોહ બકરી યા ઊંટ ચોરી હો જાતા હૈ યા કોઈ ઉસે માર દે યા સતાએ તો ઉસ પડોસીકી હમદર્દી ઔર હિમાયતમેં) ગુસ્સેકી વજહસે સારી રાત ઉસકે પઠ્ઠે ફૂલે રેહતે હૈં ઔર કેહતા રેહતા હૈ કે મેરે પડોસી કી બકરી યા ઊંટ પર ફલાં મુસીબત આઈ હૈ. (જબ ઈન્સાન અપને પડોસીકી વજહસે ઈતના ગુસ્સેમેં આતા હૈ) તો અલ્લાહ અપને પડોસીકી ખાતિર ગુસ્સેમેં આનેકે ઝિયાદા હકદાર હૈં.[૧]

હઝરત રાફેઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કો ગઝવએ ઝાતુસ્સલાસિલ કે લશ્કરકા અમીર બનાકર ભેજા ઔર ઉનકે સાથ ઉસ લશ્કરમેં હઝરત અબૂબક્ર, હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર બડે બડે સહાબા કિરામકો ભી ભેજા. ચુનાંચે યેહ લોગ (મદીના મુનવ્વરાસે) રવાના હુએ ઔર ચલતે ચલતે કબીલા તય કે દો પહાડોં પર પડાવ ડાલ દિયા. હઝરત અમ્રને ફરમાયા, કોઈ રાસ્તા બતાને વાલા તલાશ કર લો.

લોગોંને કહા, હમારે ઈલ્મ કે મુતાબિક તો રાફેઅ બિન અમ્રકે અલાવા ઔર કોઈ આદમી ઐસા નહીં હૈ, ક્યૂંકે વોહ 'રબીલ' થે. રાવી કેહતે હૈં કે મૈંને અપને ઉસ્તાદ હઝરત તારિકસે પૂછા કે 'રબીલ' કિસે કેહતે હૈં ? ઉન્હોંને કહા, રબીલ ઉસ ડાકૂ કો કેહતે હૈં જો અકેલા હી હમલા કરકે પૂરી કૌમકો લૂટ લે.

રાફેઅ કેહતે હૈં કે જબ હમ અપને ગઝવેસે ફારિગ હો ગએ ઔર જિસ જગહસે હમ ચલે થે, વહાં વાપસ પહોંચ ગએ તો મુઝે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મેં બહોત સી ખૂબિયાં નઝર આઈ, જિનકી વજહસે મૈંને ઉનકો અપને લિયે ચુન લિયા ઔર મૈંને ઉનકી ખિદમતમેં જાકર અર્ઝ કિયા, અય હલાલ રોઝી ખાને વાલે ! મૈંને ખૂબિયોંકી વજહસે આપકે સાથિયોંમેંસે આપકો અપને લિયે ચુન લિયા હૈ ઈસલિયે આપ મુઝે ઐસી ચીઝ બતાએં કે જિસકી પાબંદી કરનેસે મૈં આપ લોગોંમેં ગિના જાને લગૂં ઔર આપ જૈસા હો જાઉં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, ક્યા તુમ અપની પાંચ ઉંગલીયોં કો યાદ રખ સકતે હો ? મૈંને કહા, જી હાં. આપને ફરમાયા, ઈસ બાત કી ગવાહી દો કે અલ્લાહ કે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં હૈ, વોહ અકેલા હૈ, ઉસકા કોઈ શરીક નહીં હૈ. હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકે બંદે ઔર રસૂલ હૈં, નમાઝ કાઈમ કરો ઔર અગર તુમ્હારે પાસ માલ હો, તો ઝકાત અદા કરો, બૈતુલ્લાહકા હજ કરો ઔર રમઝાનકે રોઝે રખ્ખો, ક્યા તુમ્હેં યેહ બાતેં યાદ હો ગઈ ? મૈંને કહા, જી હાં. આપને ફરમાયા, એક બાત ઔર ભી હૈ ઔર વોહ યેહ કે દો આદમીયોંકા ભી હરગિઝ અમીર ન બનના.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૨

મૈંને કહા, ક્યા યેહ અમારત અહલે બદર કે અલાવા કિસી ઔર કે લિયે ભી હો સકતી હૈ? ઉન્હોંને કહા, બહોત જલ્દ યેહ અમારત ઇતના આમ હો જાએગી કે તુમ્હેં ભી મિલ જાએગી, બલ્કે તુમસે કમ દર્જેકે લોગોંકો ભી મિલ જાએગી. અલ્લાહને જબ અપને નબીકો ભેજા તો (ઉનકી મેહનત પર) લોગ ઇસ્લામમેં દાખિલ હો ગએ. બહોતસે લોગ તો અપની ખુશીસે ઇસ્લામમેં દાખિલ હુએ, ઉનકો અલ્લાહને હિદાયતસે નવાઝા થા, લેકિન કુછ લોગ ઐસે હૈં કે જિનકો તલવારને ઇસ્લામ લાને પર મજબૂર કિયા. બહરહાલ અબ યેહ તમામ મુસલમાન અલ્લાહકી પનાહમેં આ ગએ હૈં. યેહ અલ્લાહકે પડોસી ઔર ઉસકી ઝિમ્મેદારીમેં હૈં. જબ કોઇ આદમી અમીર બનતા હૈ ઔર લોગ એક દૂસરે પર ઝુલ્મ કરતે હૈં ઔર યેહ અમીર ઝાલિમસે મઝલૂમકા બદલા નહીં લેતા હૈ, તો ફિર ઐસે અમીરસે અલ્લાહ બદલા લેતા હૈ, જૈસે તુમમેં સે કિસી આદમીકે પડોસીકી બકરી ઝુલ્મસે પકડ લી જાતી હૈ, તો સારા દિન ઉસ પડોસીકી હિમાયતમેં ગુસ્સેકી વજહસે ઉસકી રગેં ફૂલી રેહતી હૈં, ઐસે હી અલ્લાહ ભી અપને પડોસીકી પૂરી હિમાયત કરતે હૈં.

હઝરત રાફેઅ કેહતે હૈં કે મૈં એક સાલ (અપને ઘર) ઠહેરા રહા. ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ખલીફા બન ગએ. મૈં સવારી પર સવાર હોકર ઉનકી ખિદમત મેં હાઝિર હુવા ઔર મૈંને ઉનસે કહા, મૈં રાફેઅ હૂં ઔર મૈં ફલાં જગહ આપકા રહબર થા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, હાં, મૈંને તુમકો પેહચાન લિયા. મૈંને કહા, આપને મુઝે દો આદમીયોંકા ભી અમીર બનનેસે મના કિયા થા ઔર અબ ખુદ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સારી ઉમ્મતકે અમીર બન ગએ હૈં. ઉન્હોંને ફરમાયા, લેકિન યાદ રખ્ખો, જો આદમી ઇન મુસલમાનોંમેં અલ્લાહકી કિતાબ વાલે હુક્મ નહીં ચલાએગા, ઉસ પર અલ્લાહકી લઅનત હોગી.[૧]

હઝરત સઇદ બિન ઉમર બિન સઇદ બિન આસ (રહ.) કેહતે હૈં કે ઉનકે ચચા હઝરત ખાલિદ બિન સઇદ બિન આસ ઔર હઝરત અબાન બિન સઇદ બિન આસ ઔર હઝરત અમ્ર બિન સઇદ બિન આસ (રદિ.) કો હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વફાત કી ખબર પહોંચી તો (યેહ લોગ અપને અપને ઓહદે છોડકર (મદીના મુનવ્વરા) વાપસ આ ગએ. ઇન લોગોંસે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, કોઇ આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બનાએ હુએ અમીરોંસે ઝિયાદા અમીર બનનેકા હકદાર નહીં હૈ. ઇસલિયે તુમ લોગ અપને અપને ઇલાકોંમેં અપને ઓહદોં પર વાપસ ચલે જાઓ.

ઇન હઝરાતને કહા, અબ હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ કિસીકી તરફસે અમીર બનકર જાનેકે લિયે તૈયાર નહીં હૈં. ચુનાંચે યેહ લોગ અલ્લાહકે

૧ હૈસમી, ૫-૨૦૨

રાસ્તેમેં મુલ્કે શામ ચલે ગએ ઔર વહાં હી સબકે સબ શહીદ હો ગએ. (ઈન હઝરાતકી તબીઅતોંમેં અમારતસે પરહેઝ થા ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જાન દેનેકા શૌક થા.)[1]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન સઈદ બિન યરબૂઅ (રહ.) કેહતે હૈં કે જબ હઝરત અબાન બિન સઈદ (રદિ.) (અપને ઈલાકેકી અમારત છોડકર) મદીના મુનવ્વરા આ ગએ, તો ઉનસે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ્હેં યેહ હક હાસિલ નહીં કે તુમ અપને વક્તકે ઈમામકી ઈજાઝતકે બગૈર અપના કામ છોડકર આ જાઓ ઔર ફિર ખાસ તૌર પર ઈન હાલાતમેં (કે ચારોં તરફ ઈસ્લામ છોડનેકા રૂજહાન ફૈલ રહા હૈ ઔર દુશ્મનોંકે મદીના પર હમલેકી ખબરેં આ રહી હૈ) લેકિન ઐસા મા'લૂમ હોતા હૈ કે તુમ્હેં અપને વક્તકે ઈમામકા ડર નહીં રહા, ઈસલિયે તુમ નિડર હો ગએ હો.

હઝરત અબાનને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ અબ મૈં કિસીકી તરફસે અમારત કુબૂલ કરનેકે લિયે તૈયાર નહીં હૂં. અગર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ કિસીકી તરફસે અમારત કુબૂલ કરતા, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી તરફસે ઝરૂર કુબૂલ કરતા, ક્યૂંકે ઉન્હેં બહોત સી ફઝીલતેં હાસિલ હૈં ઔર વોહ સબસે પેહલે ઈસ્લામ લાએ હૈં ઔર પુરાને મુસલમાન હૈં, લેકિન મૈંને તય કર લિયા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ કિસીકી તરફસે અમારત કુબૂલ નહીં કરૂંગા.

ચુનાંચે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) અપને સાથિયોં સે મશ્વરા કરને લગે કે અબ કિસે બહરૈન ભેજા જાએ ? તો ઉનસે હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) ને કહા, આપ ઉસ આદમીકો ભેજેં જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બહરૈન ભેજા થા ઔર વોહ બહરૈન વાલોંકો મુસલમાન ઔર ફરમાંબરદાર બનાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લાએ થે. બહરૈન વાલે ઉન્હેં અચ્છી તરહ જાનતે હૈં ઔર વોહ બહરૈન વાલોંકો ઔર ઉનકે ઈલાકે કો અચ્છી તરહ જાનતે હૈં ઔર વોહ હૈં અલા બિન હઝરમી (રદિ.).

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઈસ રાય સે ઈત્તિફાક ન કિયા ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે અર્ઝ કિયા કે આપ (બહરૈન વાપસ જાને પર) હઝરત અબાન બિન સઈદકો મજબૂર કરેં, ક્યૂંકે વોહ બહરૈન કઈ બાર જા ચુકે હૈં. લેકિન ઉન્હેં મજબૂર કરકે ભેજનેસે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઈન્કાર કર દિયા ઔર ફરમાયા, મૈં ઐસા હરગિઝ ન કરૂંગા. જો આદમી કેહતા હૈ કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ કિસીકી તરફસે અમીર નહીં બનૂંગા, મૈં ઉસે અમીર બનને પર મજબૂર નહીં કર સકતા ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત અલા બિન હઝરમી કો બહરૈન ભેજનેકા ફૈસલા કિયા.[2]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૨૬
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૩૩

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો અમીર બનાને કે લિયે બુલાયા. ઉન્હોંને અમારત કુબૂલ કરને સે હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઈન્કાર કર દિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમ અમીર બનનેકો બુરા સમઝતે હો? હાલાંકે ઉસે તો ઉસ આદમીને માંગા થા જો તુમસે બેહતર થે. હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને કહા, વોહ કૌન? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, વોહ હઝરત યુસૂફ બિન યાકૂબ અલૈહિસ્સલામ હૈં.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને કહા, હઝરત યુસૂફ તો ખુદ અલ્લાહ કે નબી થે ઔર અલ્લાહ કે નબી કે બેટે થે. (ઉન્હેં ઐસા કરનેકા હક થા) મૈં તો ઉમૈમા નામકી ઔરતકા બેટા અબૂ હુરૈરહ હૂં ઔર અમીર બનનેમેં મુઝે તીન ઔર દો (કુલ પાંચ) બાતોં કા ડર હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, પાંચ હી ક્યૂં નહીં કેહ દેતે?

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને કહા, (દો બાતેં તો યેહ હૈં કે) મૈં ઇલ્મ કે બગૈર કોઇ બાત કેહ દૂં ઔર કોઇ ગલત ફૈસલા કર દૂં. (અમીર બનકર મુઝસે યેહ દો ગલતીયાં હો સકતી હૈં, જિસકે નતીજેમેં મુઝે યેહ તીન સઝાએં અમીરૂલ મો'મિનીનકી તરફસે લગ સકતી હૈં કે) મેરી કમર પર કોડે મારે જાએં ઔર મેરા માલ છીન લિયા જાએ ઔર મુઝે બેઆબરૂ કર દિયા જાએ.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મૌહબ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) સે ફરમાયા, જાઓ ઔર લોગોંકે કાઝી બન જાઓ. ઉનમેં ફૈસલે કિયા કરો. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન! ક્યા આપ મુઝે ઈસસે મઆફ રખ્ખેંગે? હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં, મૈં તુમ્હેં કસમ દેતા હૂં, તુમ જાકર લોગોંકે કાઝી ઝરૂર બનો. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપ જલ્દી ન કરેં. ક્યા આપને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના કે જિસને અલ્લાહકી પનાહ ચાહી વોહ બહોત બડી પનાહમેં આ ગયા. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, હાં. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને કહા, મૈં કાઝી બનનેસે અલ્લાહકી પનાહ માંગતા હૂં.

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ કાઝી ક્યૂં નહીં બનતે હો? હાલાંકે તુમ્હારે વાલિદ તો કાઝી થે. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને કહા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જો કાઝી બના ઔર ફિર ન જાનનેકી વજહસે ગલત ફૈસલા કર દિયા, તો વોહ દોઝખી હૈ ઔર જો કાઝી આલિમ હો ઔર હક વ ઈન્સાફકા ફેસલા કરે, વોહ ભી યેહ ચાહેગા કે વોહ અલ્લાહકે યહાં જાકર બરાબર સરાબર પર છૂટ જાએ. (ન ઇન્આમ મિલે ઔર ન કોઇ સઝા લગે) અબ ઈસ હદીસ કે સુનને કે બા'દ ભી મૈં કાઝી બનનેકી ઉમ્મીદ કર સકતા હૂં?[૨]

---

૧ હુલીયા, ૧-૩૮૦, ઈસાબા, ૪-૨૪૧, ઈબ્ને સઅદ, ૪-૫૯
૨ હૈસમી, ૪-૧૯૩

ઈમામ અહમદ કી રિવાયતમેં ઈસકે બા'દ યેહ હૈ કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ઉનકે ઉઝર કો કુબૂલ કર લિયા ઔર ઉનસે ફરમાયા કે તુમકો તો મઆફ કર દિયા, લેકિન તુમ કિસી ઔર કો યેહ બાત ન બતાના (વરના અગર સારે હી ઈન્કાર કરને લગ ગએ તો ફિર મુસલમાનોંમેં કાઝી કૌન બનેગા ? ઔર યેહ ઈજતિમાઈ ઝરૂરત કૈસે પૂરી હોગી ?)

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ઉન્હેં કાઝી બનાના ચાહા તો ઉન્હોંને મા'ઝિરત કર દી ઔર ફરમાયા, મૈંને તો અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે કાઝી તીન કિસ્મકે હૈં, એક નજાત પાએગા, દો દોઝખમેં જાએંગે. જિસને ઝાલિમાના ફૈસલા કિયા યા અપની ખ્વાહિશ કે મુતાબિક ફૈસલા કિયા, વોહ હલાક હોગા ઔર જિસને હક કે મુતાબિક ફૈસલા કિયા, વોહ નજાત પાએગા.[૧]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જિસ દિન હઝરત અલી ઔર હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) દૂમતુલ જન્દલમેં જમા હુએ (ગાલિબન યેહ કિસ્સા હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) ઔર મુઆવિયા (રદિ.) કા હૈ. રાવી કો ગલતફેહમી હો ગઈ હૈ) તો ઉસ દિન મુઝસે (મેરી બહન) ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત હફસા (રદિ.) ને કહા, તુમ્હારે લિયે યેહ મુનાસિબ નહીં હૈ કે તુમ ઐસી સુલહસે પીછે રહો, જિસકે ઝરીએ અલ્લાહ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઉમ્મતકે દર્મિયાન સુલહ કરા દે. તુમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સુસરાલસે તઅલ્લુક રખ્ખતે હો ઔર (અમીરૂલ મો'મિનીન) હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે બેટે હો.

ઈસકે બા'દ હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) એક બડે બુખ્તી ઊંટ પર યા'ની ખુરાસાની ઊંટ પર આકર કેહને લગે, કૌન ખિલાફત કી લાલચ ઔર ઉમ્મીદ રખતા હૈ ? ઔર કૌન ઉસકે લિયે અપની ગરદન ઉઠાતા હૈ ?

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, ઈસસે પેહલે કભી મેરે દિલમેં દુનિયાકા ખયાલ નહીં આયા થા. મૈંને સોચા કે ઉનસે જાકર યેહ કહું કે ઈસ ખિલાફત કી ઉમ્મીદ ઔર લાલચ વોહ આદમી કર રહા હૈ, જિસને આપકો ઔર આપકે બાપકો ઈસ્લામકી વજહસે મારા થા ઔર (માર મારકર) તુમ દોનોંકો ઈસ્લામમેં દાખિલ કિયા થા. (ઈસસે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) અપની ઝાત મુરાદ લે રહે હૈં) લેકિન ફિર મુઝે જન્નત ઔર ઉસકી નેઅમતેં યાદ આ ગઈં, તો મૈંને ઉનસે યેહ બાત કેહનેકા ઈરાદા છોડ દિયા.[૨]

હઝરત અબૂ હુસૈન કેહતે હૈં કે હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને ફરમાયા કે ઈસ અમ્રે ખિલાફતકા હમસે ઝિયાદા હકદાર કૌન હૈ ? હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર

---

૧ હૈસમી, ૪-૧૯૩, ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૦૮
૨ હૈસમી, ૪-૨૦૮, ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૩૪

(રદિ.) ફરમાતે હૈં, મેરે જી મેં આઇ કે મૈં કેહ દૂં, ખિલાફતકા આપસે ઝિયાદા હકદાર વોહ હૈ, જિસને આપકો ઔર આપકે બાપકો ઇસ્લામકી વજહસે મારા થા (યા'ની ખુદ હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.)) લેકિન મુઝે જન્નતકી નેઅમતેં યાદ આ ગઇં ઔર ઇસ બાતકા ખતરા હુવા કે કહીં ઇસ તરહ કેહનેસે ફસાદ બરપા ન હો જાએ.[1]

હઝરત ઝુહરી ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત અલી (રદિ.) ઔર હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) જમા હુએ, તો હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને ખડે હોકર ફરમાયા કે ઇસ અમ્રે ખિલાફતકા મુઝસે ઝિયાદા હકદાર કૌન હૈ ? હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મેરા ઇરાદા હુવા કે મૈં ખડે હો કર કહું કે ઇસ ખિલાફતકા આપસે ઝિયાદા હકદાર વોહ હૈ, જિસને આપકો ઔર આપકે બાપકો કુફ્રકી વજહસે મારા થા (યા'ની ખુદ હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.)) લેકિન મુઝે ડર હુવા કે મેરે ઇસ તરહ કેહનેસે મેરે બારેમેં ઇસ ચીઝકા ગુમાન કર લિયા જાએગા, જો મુઝમેં નહીં હૈ (યા'ની યેહ સમઝ લિયા જાએગા કે મુઝે ખલીફા બનનેકા શૌક હૈ, હાલાંકે ઐસી કોઇ બાત નહીં હૈં.)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સામિત (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઝિયાદ ને હઝરત ઇમરાન બિન હુસૈન (રદિ.) કો ખુરાસાનકા હાકિમ બનાકર ભેજના ચાહા તો ઉન્હોંને મઅઝિરત કર દી. ઉનકે સાથિયોંને ઉનસે કહા, ક્યા આપને ખુરાસાનકી અમારત છોડ દી ? ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે ઇસ બાતસે કોઇ ખુશી નહીં હૈ કે મુઝે તો ખુરાસાન કી ગરમી પહોંચે ઔર ઝિયાદ ઔર ઉસકે સાથિયોંકો ઉસકી ઠંડક યા'ની મૈં તો વહાં અમીર બનકર મશક્કત ઉઠાતા રહું ઔર લોગ વહાંકી આમ્દનીસે મઝે ઉડાતે રહેં. મુઝે તો ઇસ બાત કા ડર હૈ કે મૈં તો દુશ્મનકે મુકાબલે મેં ખડા હોઉં ઔર મેરે પાસ ઝિયાદકા ઐસા ખત આએ કે અગર મૈં ઉસ પર અમલ કરૂં તો હલાક હો જાઉં ઔર અગર ઉસ પર અમલ ન કરૂં તો (ઝિયાદ કી તરફસે) મેરી ગરદન ઉડા દી જાએ. ફિર ઝિયાદ ને હઝરત હકમ બિન અમ્ર ગિફારી (રદિ.) સે ખુરાસાનકા અમીર બનનેકો કહા, જિસે ઉન્હોંને કુબૂલ કર લિયા.

રાવી કેહતે હૈં, યેહ સુનકર હઝરત ઇમરાનને ફરમાયા, કોઇ હૈ જો હકમ કો મેરે પાસ બુલા લાએ. ચુનાંચે હઝરત ઇમરાનકા કાસિદ ગયા ઔર ઉસ પર હઝરત હકમ, હઝરત ઇમરાનકે પાસ આએ, તો હઝરત ઇમરાન ને ઉનસે ફરમાયા, ક્યા આપને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે કિસીકી ઐસી બાત માનની બિલકુલ જાઇઝ નહીં હૈ, જિસમેં ખુદાકી નાફરમાની હો રહી હો. હઝરત હકમ ને કહા, જી હાં.

ઇસ પર હઝરત ઇમરાન ને અલ્હમ્દુલિલ્લાહ કેહકર અલ્લાહકા શુક્ર અદા કિયા યા અલ્લાહુ અકબર કેહકર ખુશી ઝાહિર કી.

---

૧ ઇબ્ને સઅદ

હઝરત હસન (રદિ.) કી એક રિવાયતમેં ઈસ તરહ હૈ કે ઝિયાદ ને હઝરત હકમ ગિફારી (રદિ.) કો એક લશ્કરકા અમીર બનાયા તો હઝરત ઈમરાન બિન હુસૈન (રદિ.) ઉનકે પાસ આએ ઔર લોગોંકી મૌજૂદગીમેં ઉનસે મિલે ઔર ફરમાયા, ક્યા આપ જાનતે હૈં કે મૈં આપકે પાસ ક્યૂં આયા હૂં ? હઝરત હકમ ને કહા, (આપ હી બતાએં) આપ ક્યૂં આએ હૈં ?

હઝરત ઈમરાનને કહા, ક્યા આપકો યાદ હૈ કે એક આદમીસે ઉસકે અમીરને કહા થા કે અપને આપકો આગમેં ફેંક દો. (વોહ આદમી તો આગકી તરફ ચલ દિયા થા, લેકિન દૂસરે) લોગોંને જલ્દીસે ઉસે પકડકર આગમેં છલાંગ લગાનેસે રોક દિયા થા.

યેહ સારા વાકિઆ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાયા ગયા તો આપને ફરમાયા, અગર યેહ આદમી આગમેં ગિર જાતા તો યેહ આદમી ભી ઔર ઈસે હુક્મ દેનેવાલા અમીર ભી દોનોં દોઝખમેં જાતે ઔર અલ્લાહકી નાફરમાનીકી સૂરતમેં કિસીકી બાત માનની જાઈઝ નહીં હૈ.

હઝરત હકમને કહા, હાં (યાદ હૈ). હઝરત ઈમરાનને કહા, મૈં તો તુમ્હેં સિર્ફ યેહ હદીસ યાદ દિલાના ચાહતા થા.[૧]

ખુલફા ઔર ઉમરા કા એહતેરામ કરના ઔર ઉનકે હુક્મોં કો માનના

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બિન મુગીરહ મખ્ઝૂમીકો એક લશ્કરકા અમીર બનાકર ભેજા. ઉસ જમાઅતમેં ઉનકે સાથ હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) ભી થે. ચુનાંચે યેહ લોગ (મદીના મુનવ્વરાસે) રવાના હુએ ઔર રાતકે આખિરી હિસ્સેમેં ઉન્હોંને ઉસ કૌમકે કરીબ જાકર પડાવ ડાલા જિસ પર સુબહ હમલા કરના થા.

કિસી મુખબિરને જાકર ઉસ કૌમકો સહાબાકે આનેકી ખબર દી, જિસ પર વોહ લોગ ભાગ ગએ ઔર મેહફૂઝ મકામ પર પહોંચ ગએ, લેકિન ઉસ કૌમકા એક આદમી, જો ખુદ ઔર ઉસકે ઘરવાલે મુસલમાન હો ચુકે થે, વહીં ઠહેરા રહા. ઉસને અપને ઘરવાલોંસે કહા, તો ઉન્હોંને ભી સફર કા સામાન બાંધ લિયા. ઉસને ઘરવાલોં સે કહા, મેરે વાપસ આને તક તુમ લોગ યહાં હી ઠહેરો. ફિર વોહ હઝરત અમ્માર (રદિ.) કે પાસ આયા ઔર ઉસને કહા, અય અબુલ યકઝાન ! યા'ની અય બેદાર મગ્ઝ આદમી !

---

૧ હૈસમી, ૫-૨૨૬

મૈં ઔર મેરે ઘરવાલે મુસલમાન હો ચુકે હૈં, તો ક્યા અગર મૈં યહાં ઠહેરા રહું, તો મેરા યેહ ઈસ્લામ મુઝે કામ દેગા, ક્યૂંકે મેરી કૌમ વાલોં ને જબ આપ લોગોંકા સુના તો વોહ ભાગ ગએ. હઝરત અમ્માર ને ઉસસે કહા, તુમ ઠહેરે રહો, તુમ્હેં અમન હૈ. ચુનાંચે યેહ આદમી ઔર ઉસકે ઘરવાલે અપની જગહ વાપસ આ ગએ.

હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને સુબહ ઉસ કૌમ પર હમલા કિયા, તો પતા ચલા કે વોહ લોગ તો સબ જા ચુકે. અલબત્તા વોહ આદમી ઔર ઉસકે ઘરવાલે વહાં મિલે, જિન્હેં હઝરત ખાલિદ કે સાથિયોંને પકડ લિયા. હઝરત અમ્માર (રદિ.) ને હઝરત ખાલિદ (રદિ.) સે કહા, ઈસ આદમીકો આપ નહીં પકડ સકતે, ક્યૂંકે યેહ મુસલમાન હૈ.

હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને કહા, આપકો ઈસસે ક્યા મતલબ ? અમીર તો મૈં હૂં ઔર મુઝસે પૂછે બિના ક્યા આપ પનાહ દે સકતે હૈં ?

હઝરત અમ્માર (રદિ.) ને કહા, હાં, આપ અમીર હૈં ઔર મૈં આપસે પૂછે બગૈર પનાહ દે સકતા હૂં, ક્યૂંકે યેહ આદમી ઈમાન લા ચુકા હૈ. અગર યેહ ચાહતા તો યહાંસે જા સકતા થા, જૈસે ઈસકે સાથી ચલે ગએ. ચૂંકે યેહ મુસલમાન થા, ઈસ વજહસે મૈંને ઈસે ઠહેરનેકો કહા થા.

ઈસ પર ઈન દોનોંમેં બાત બઢ ગઈ ઔર એક દૂસરેકે બારેમેં કુછ નામુનાસિબ લફ્ઝ નિકલ ગએ. જબ યેહ દોનોં મદીના પહોંચે તો દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ, હઝરત અમ્મારને ઉસ આદમીકે તમામ હાલાત સુનાએ. ઉસપર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અમ્માર (રદિ.) કે અમાન દેનેકો દુરૂસ્ત કરાર દિયા, લેકિન આગેકે લિયે અમીરકી ઈજાઝતકે બિના પનાહ દેનેસે મના કર દિયા. ઈસ પર દોનોંમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને હી તેઝમ તાઝી હો ગઈ. ઈસ પર હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા આપકે સામને યેહ ગુલામ મુઝે સખ્ત અલ્ફાઝ કેહ રહા હૈ ? અલ્લાહકી કસમ ! અગર આપ ન હોતે તો યેહ મુઝે કભી ઐસે સખ્ત અલ્ફાઝ ન કેહતા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અય ખાલિદ ! અમ્માર કો કુછ ન કહો. ક્યૂંકે જો અમ્મારસે બુગ્ઝ રખ્ખેગા, ઉસસે અલ્લાહ બુગ્ઝ રખ્ખેગા ઔર જો અમ્માર પર લઅનત કરેગાં ઉસ પર અલ્લાહ લઅનત કરેગા. ફિર હઝરત અમ્માર (રદિ.) વહાંસે ઉઠ કર ચલ દિયે.

(હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઈસ ફરમાનકા યેહ અસર હુવા કે) હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ભી હઝરત અમ્માર (રદિ.) કે પીછે ચલ દિયે ઔર ઉનકા કપડા પકડકર ઉન્હેં મનાતે રહે, યહાં તક કે હઝરત અમ્માર (રદિ.) ઉનસે રાઝી હો ગએ. ઈસ પર યેહ આયત નાઝિલ હુઈ..

اَطِيْعُوْا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوْا الرَّسُوْلَ وَاُولِى الْاَمْرِ مِنْكُمْ

અતીઊલ્લાહ વઅતીઊર્રસૂલ વઉલિલ્ અમ્રિ મિન્કુમ

'તુમ અલ્લાહકા કેહના માનો ઔર રસૂલકા કેહના માનો ઔર તુમમેં જો લોગ અહલે હુકૂમત હૈં, ઉનકા ભી.' (હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે) ઈન હાકિમોંસે મુરાદ જમાઅતોં ઔર ફૌજોંકે અમીર હૈં.

فَاِنْ تَنَا زَعْتُمْ فِى شَىْءٍ فَرُدُّوْهُ اِلَى اللّٰهِ وَالرَّسُوْلِ

ફઈન્ તનાઝઅ્તુમ ફિ શય્ઈન્ ફરૂદુહુ ઈલલ્લાહિ વર્રસૂલિન

'ફિર અગર કિસી મા'મલેમેં તુમ આપસમેં ઈખ્તિલાફ કરને લગો, તો ઉસ મા'મલેકો અલ્લાહ ઔર રસૂલકી તરફ હવાલા કર લિયા કરો'

(હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ તુમ અપને ઝગડેકો અલ્લાહ ઔર રસૂલકી તરફ લે જાઓગે તો) ફિર અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ હી ઈસ ઝગડે કા ફૈસલા કરેંગે.

ذَالِكَ خَيْرٌ وَّاَحْسَنُ تَاْوِيْلًا

ઝાલિક ખય્રૂંવ્ વઅહસનુ તઅ્વીલા

'યેહ મા'મલે સબ બેહતર હૈં ઔર ઈનકા અંજામ બહોત અચ્છા હૈ' અલ્લાહ ફરમાતે હૈં કે ઈસ તરહ કરનેસે અંજામ અચ્છા હોગા.[૧]

હઝરત ઔફ બિન માલિક અશજઈ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં ભી ઉન મુસલમાનોંકે સાથ સફરમેં ગયા જો ગઝવએ મૂતહમેં હઝરત ઝૈદ બિન હારિસા (રદિ.) કે સાથ થે. યમનસે લશ્કરકી મદદ કે લિયે આને વાલે એક સાહબ ઈસ સફરમેં મેરે સાથી બન ગએ. ઉનકે પાસ ઉનકી તલવાર કે અલાવા ઔર કોઈ હથિયાર નહીં થા. એક મુસલમાનને એક ઊંટ ઝબહ કિયા, મેરે ઉસ સાથીને ઉસ મુસલમાનસે ઊંટકી ખાલકા એક ટુકડા માંગા. ઉન્હોંને ઉસે એક ટુકડા દે દિયા, જિસે લેકર ઉસને ઢાલ જૈસા બના લિયા.

ફિર હમ વહાંસે આગે ચલે. હમારા રૂમી લશ્કરોંસે મુકાબલા હુવા. ઈન રૂમિયોંમેં એક આદમી અપને સુર્ખ ઘોડે પર સવાર થા, જિસકી ઝીન ઔર હથિયાર પર સોનેકા પાની ચળ્હા હુવા થા. વહ રૂમી મુસલમાનોંકો બડે ઝોર શોરસે કત્લ કરને લગા. મદદકે લિયે આને વાલા યમની સાથી ઉસકી તાકમેં એક ચટ્ટાનકે પીછે બૈઠ ગયા. વહ

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૨૪૨, ૭-૭૩, હાકિમ, ૩-૩૯૦, હૈસમી, ૯-૨૯૪

રૂમી જૈસે હી ઉસકે પાससे ગુઝરા, ઉસને હમલા કરકે ઉસકે ઘોડેકી ટાંગેં કાટ દી. વહ રૂમી જમીન પર ગિર પડા. ઉસકે ઉપર ચળ્હકર યમનીને ઉસે કત્લ કર દિયા ઔર ઉસકે ઘોડે ઔર હથિયાર પર કબ્ઝા કર લિયા.

જબ અલ્લાહને મુસલમાનોંકો ફત્હ અતા ફરમા દી, તો હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) ને (જિનકો આખિરમેં મુસલમાનોંને અમીર બના લિયા થા) ઉસ યમનીકો બુલાકર ઉससे કત્લ કિયે ગએ રૂમીકા સારા સામાન લે લિયા.

હઝરત ઔફ (રદિ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત ખાલિદ કે પાસ જાકર ઉનસે કહા, અય ખાલિદ ! ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ નહીં હૈ કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કાતિલકે લિયે મકતુલકે સામાનકા ફૈસલા કિયા થા ?

હઝરત ખાલિદને કહા, મુઝે મા'લૂમ હૈ, લેકિન યે સામાન બહુત ઝયાદા લગ રહા હૈ. મૈંને કહા, યા તો આપ યહ સામાન ઉસ યમનીકો વાપસ દે દેં, નહીં તો મૈં અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે શિકાયત કરૂંગા ઔર ફિર આપકો પતા ચલ જાએગા, લેકિન હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને વહ સામાન વાપસ કરનેસે ઈન્કાર કર દિયા.

(ઈસ સફરસે વાપસી પર) હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચે, તો મૈંને ઉસ યમનીકા કિસ્સા ઔર જો કુછ હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને કિયા થા, વોહ સબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ખાલિદ ! તુમને ઐસા ક્યૂં કિયા ?

ઉન્હોને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝે વહ સામાન બહુત ઝયાદા મા'લૂમ હુવા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ખાલિદ ! તુમને ઉससे જો કુછ લિયા હૈ વો ઉસે વાપસ કર દો.

હઝરત ઔફ (રદિ.) કેહતે હૈં ઈસ પર મૈંને હઝરત ખાલિદ (રદિ.) સે કહા, અય ખાલિદ ! લો, મૈંને તુમસે જો કહા થા, વહ પુરા કર દિયા ના ? કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે શિકાયત કરકે તુમ્હેં સઝા દિલવાઉંગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ ક્યા બાત હૈ ?

મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સારી તફસીલ બતાઈ. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નારાઝ હો ગએ ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ખાલિદ ! વહ સામાન વાપસ ન કરો (ઔર સહાબાસે મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા) ક્યા તુમ મેરી વજહસે મેરે અમીરોંકો છોડ નહીં દેતે હો ? (કે ઉનકી બેઈકરામી ન કિયા કરો, બલ્કે ઉન્કા એહતિરામ કિયા કરો) ઉનકે અચ્છે કામ તુમ્હારે લિયે મુફીદ હૈં ઔર બુરે કામકા વબાલ ઉન્હીં પર હોગા, યા'ની અગર વોહ ગલત કામ કરેંગે તો ઉસકી સઝા ઉનકો ભુગતની પડેગી. તુમ્હેં હર હાલમેં ઉનકા ઈકરામ કરના ચાહિયે.

હઝરત રાશિદ બિન સઅદ (રદિ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે પાસ કુછ માલ આયા. આપ ઉસ માલકો લોગોંમેં તકસીમ કરને લગે. આપકે પાસ લોગોંકા બડા મજમા' હો ગયા. હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) મજમા'કો ચીરતે હુએ ઉનકે પાસ આ પહોંચે. હઝરત ઉમર (રદિ.) કોડા લેકર ઉન પર ખડે હો ગએ ઔર ફરમાયા, તુમ તો ઈસ તરહ આગે આ રહે હો જૈસે કે તુમ ઝમીન પર અલ્લાહકે સુલતાનસે ડરતે નહીં હો. મૈં ભી તુમ્હેં બતાના ચાહતા હૂં કે અલ્લાહકા સુલતાન તુમસે નહીં ડરતા હૈ.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન યઝીદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કો એક લશ્કરકા અમીર બનાકર ભેજા. ઉસ લશ્કરમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ભી થે. જબ યેહ લોગ લડાઈકી જગહ પહોંચે તો હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને લશ્કરકો હુક્મ દિયા કે આગ બિલકુલ ન જલાએં. હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઈસ પર ગુસ્સા આ ગયા ઔર ઉન્હોંને હઝરત અમ્ર (રદિ.) સે ઈસ બારેમેં બાત કરનેકા ઈરાદા કિયા, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉન્હેં ઐસા કરનેસે રોકા ઔર ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો તુમ્હારા અમીર ઈસ વજહસે બનાયા હૈ કે વોહ જંગી ઝરૂરતોંકો ખૂબ જાનતે હૈં. યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઠંડે પડ ગએ (ઔર હઝરત અમ્ર કે પાસ ન ગએ.)[૨]

હઝરત જુબૈર બિન નુફૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઈયાઝ બિન ગનમ અશ્અરી (રદિ.) ને દારા શહર ફતહ કર લિયે જાને કે બા'દ ઉસકે હાકિમકો (કોડોંસે) સઝા દી. હઝરત હિશામ બિન હકીમ (રદિ.) ઉનકે પાસ આએ ઔર (હાકિમકો સઝા દેને પર) ઉનકો સખ્ત બાત કહી. કુછ દિન ગુઝરને કે બા'દ હઝરત હિશામ હઝરત ઈયાઝ કે પાસ મઅઝિરતકે લિયે આએ ઔર હઝરત ઈયાઝ સે (અપની સખ્તીકી વજહ બતાતે હુએ) કહા, ક્યા આપકો મા'લૂમ નહીં હૈ કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ કે કિયામત કે દિન સબસે ઝિયાદા સખ્ત અઝાબ ઉસે હોગા, જો દુનિયામેં લોગોં કો સખ્ત અઝાબ દેતા થા.

હઝરત ઈયાઝને ઉનસે કહા, અય હિશામ ! હમને વોહ સબ કુછ (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે) સુના હૈ જો આપને સુના હૈ ઔર હમને વોહ સબ કુછ દેખા હૈ જો આપને દેખા હૈ ઔર હમ ભી ઉસી ઝાતે અકદસકી સોહબતમેં રહે હૈં જિનકી સોહબતમેં આપ રહે હૈં. અય હિશામ ! ક્યા આપને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ નહીં સુના કે જો કિસી બાદશાહકો નસીહત કરના ચાહતા હો તો ઉસે એ'લાનીયા લોગોં કે સામને નસીહત ન કરે બલ્કે ઉસકા હાથ પકડકર ઉસે

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૨૦૬
૨ બૈહકી, ૯-૪૧, હાકિમ, ૩-૪૨

અલગ લે જાએ (ઔર તન્હાઈમેં ઉસે નસીહત કરે) અગર બાદશાહ ઉસકી નસીહત કુબૂલ કર લે તો ઠીક વરના ઉસને બાદશાહકા હક અદા કર દિયા. ઔર અય હિશામ ! તુમ બહોત બેબાક હો ઔર અલ્લાહકે બાદશાહકે ખિલાફ દિલેરી કરતે હો, ક્યા તુમ્હેં ઈસ બાત કા ડર નહીં થા કે અલ્લાહકા સુલતાન તુમ્હેં કત્લ કર દેતા ઔર તુમ અલ્લાહકે બાદશાહકે કત્લ કિયે હુએ કેહલાતે.[1]

હઝરત ઝૈદ બિન વહબ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) કે ઝમાનેમેં લોગોં ને એક અમીરકી કિસી બાત પર એ'તિરાઝ કિયા. એક આદમી સબસે બડી જામેઅ મસ્જિદમેં દાખિલ હુવા ઔર લોગોંમેં સે ગુઝરતા હુવા હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) કે પાસ પહોંચ ગયા. વોહ એક હલ્કેમેં બૈઠે હુએ થે.

વોહ આદમી ઉનકે સરકે કરીબ ખડે હોકર કેહને લગા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબી ! ક્યા આપ 'અમ્ર બિલ મઅરૂફ ઔર નહ્ય અનિલ મુન્કર' નહીં કરતે હૈં ? હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ને અપના સર ઉપર ઉઠાયા ઔર વોહ આદમી જો કુછ ચાહતા થા, ઉસે સમઝ ગએ તો ઉસે ફરમાયા, અમ્ર બિલ્ મઅરૂફ ઔર નહ્ય અનિલ મુન્કર વાકઈ બહોત અચ્છા કામ હૈ, લેકિન યેહ સુન્નતમેં સે નહીં હૈ કે તુમ અપને અમીર પર હથિયાર ઉઠાઓ.[2]

હઝરત ઝિયાદ બિન કુસૈબ અદવી કેહતે હૈં કે અબ્દુલ્લાહ બિન આમિર (રહ.) બારીક કપડે પહેનકર ઔર બાલોંમેં કંઘી કરકે લોગોંમેં બયાન કિયા કરતે થે. એક દિન ઉન્હોંને નમાઝ પઢાઈ ઔર ફિર અંદર ચલે ગએ ઔર હઝરત અબૂબક્રહ (રદિ.) મિમ્બર કે પાસ બૈઠે હુએ થે. મિરદાસ અબૂ બિલાલ ને કહા, ક્યા આપ લોગ દેખતે નહીં હૈં કે લોગોંકે અમીર બારીક કપડે પહેનતે હૈં ઔર ફાસિક લોગોંસે મુશાબહત ઈખ્તિયાર કરતે હૈં ? હઝરત અબૂબક્રહ (રદિ.) ને ઉનકી બાત સુન લી ઔર ઉનકે બેટે ઉસૈલઅ સે કહા, અબૂ બિલાલ કો મેરે પાસ બુલાકર લાઓ. વોહ ઉન્હેં બુલાકર લાએ તો ઉનસે હઝરત અબૂબક્રહ ને ફરમાયા, ગૌરસે સુનો, તુમને અભી અમીરકે બારેમેં જો કહા હૈ, વોહ મૈંને સુન લિયા હૈ, લેકિન મૈંને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જો અલ્લાહકે સુલતાનકા ઈકરામ કરેગા, અલ્લાહ ઉસકા ઈકરામ કરેંગે. ઔર જો અલ્લાહકે સુલતાનકી તૌહીન કરેગા, અલ્લાહ ઉસકી તૌહીન કરેંગે.[3]

હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક અન્સારીકો એક જમાઅતકા અમીર બનાકર ભેજા ઔર ઉસ જમાઅતકો તા'કીદ ફરમાઈ કે અપને અમીરકી બાત સુનેં ઔર માનેં. ચુનાંચે

---

૧ હાકિમ, ૩-૨૯૦, બૈહકી, ૮-૧૬૪, મજમઉઝ્ઝવાઇદ, ૫-૨૨૯, હૈસમી, ૫-૨૨૯
૨ હૈસમી, ૫-૨૨૪
૩ બૈહકી, ૮-૧૬૩

(ઉસ સફરમેં) અમીરકો ઉનકી કિસી બાત પર ગુસ્સાઆ ગયા, તો ઉસને કહા, મેરે લિયે લકડીયાં જમા કરો. ચુનાંચે ઉન્હોંને લકડીયાં જમા કીં, ફિર ઉસ અમીરને કહા, આગ જલાઓ. ઈસ પર ઉન લોગોંને આગ જલાઈ. ફિર ઉસ અમીરને કહા, ક્યા આપ લોગોં કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈસ બાત કા હુક્મ નહીં દિયા કે આપ લોગ મેરી બાત સુનો ઔર માનો ?

લોગોંને કહા, જી હાં, હુક્મ દિયા હૈ. ઉસ અમીરને કહા, તો ફિર તુમ ઈસ આગમેં દાખિલ હો જાઓ. (લોગોંકા ઈમ્તિહાન લેના મકસૂદ થા) ઈસ પર લોગ એક દૂસરેકો દેખને લગે ઔર યૂં કહા, હમ તો આગસે ભાગકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આએ થે. (ઈતની દેરમેં) ઉસ અમીરકા ગુસ્સા ઠંડા હો ગયા ઔર આગ ભી બુઝ ગઈ.

જબ યેહ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ પહોંચે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસ કિસ્સેકા ઝિક્ર કિયા. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર યેહ લોગ ઉસ આગમેં દાખિલ હો જાતે તો કભી ઉસસે બાહિર ન નિકલ સકતે. યા'ની યેહ બાત ન થી કે અમીરકી માનનેકી વજહસે આગ ઉનકો ન જલાતી ઔર યેહ ઝિંદા આગસે બાહિર આ જાતે. બલ્કે જલ કર મર જાતે. અમીરકી ઈતાઅત સિર્ફ નેકીકે કામોં મેં ઝરૂરી હૈ. ગુનાહકે કામોંમેં ઉસકી ઈતાઅત ન કી જાએ.[૧]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને કુછ સહાબામેં બૈઠે હુએ થે. આપને ઉનકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા, ક્યા તુમ્હેં યેહ બાત મા'લૂમ નહીં હૈ કે મૈં તુમ્હારી તરફ અલ્લાહકા ભેજા હુવા રસૂલ હૂં ? સહાબાને કહા, જી, હાં, મા'લૂમ હૈ. હમ ઈસ બાતકી ગવાહી દેતે હૈં કે આપ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હેં યેહ મા'લૂમ નહીં હૈ કે જિસને મેરી ઈતાઅત કી, ઉસને અલ્લાહકી ઈતાઅત કી. મેરી ઈતાઅત હકીકતમેં અલ્લાહકી ઈતાઅતમેં શામિલ હૈ.

સહાબાને કહા, જી, હાં, મા'લૂમ હૈ. હમ ગવાહી દેતે હૈં કે જિસને આપકી ઈતાઅત કી ઉસને અલ્લાહકી ઈતાઅત કી ઔર આપ કી ઈતાઅત અલ્લાહકી ઈતાઅતમેં શામિલ હૈ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહકી ઈતાઅતમેં યેહ શામિલ હૈ કે તુમ મેરી ઈતાઅત કરો ઔર મેરી ઈતાઅતમેં યેહ શામિલ હૈ કે તુમ અપને

---

૧ બિદાયા, ૪-૨૨૬, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૭૦, ઈસાબા, ૨-૨૯૬

અમીરોંકી ઈતાઅત કરો. અગર વોહ બૈઠ કર નમાઝ પઢાએં તો તુમ ભી બૈઠકર નમાઝ પઢો.[1]

હઝરત અસ્મા બિન્તે યઝીદ (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હઝરત અબૂઝર ગિફારી (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત કિયા કરતે થે. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત સે ફારિગ હો જાતે તો મસ્જિદમેં આ જાયા કરતે. મસ્જિદ હી ઉનકા ઘર થા, ઉસીમેં વોહ લેટ જાયા કરતે થે.

એક રાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મસ્જિદમેં તશરીફ લાએ તો દેખા કે હઝરત અબૂઝર (રદિ.) મસ્જિદમેં ઝમીન પર લેટે હુએ સો રહે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો અપને પાંવસે ઉઠાનેકે લિયે હલકી સી ઠોકર મારી. વોહ સીધે હોકર બૈઠ ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, ક્યા મૈં તુમ્હેં મસ્જિદમેં સોતા હુવા નહીં દેખ રહા હૂં?

ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ઔર કહાં સોઉં? ઈસ મસ્જિદકે અલાવા મેરા ઔર કોઈ ઘર નહીં હૈ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે પાસ બૈઠ ગએ ઔર ફરમાયા, જબ લોગ તુમકો કિસી ઈજતિમાઈ ઝરૂરત કી વજહસે ઈસ મસ્જિદસે નિકાલેંગે તો તુમ ક્યા કરોગે?

ઉન્હોંને કહા, મૈં મુલ્કે શામ ચલા જાઉંગા, ક્યૂંકે મુલ્કે શામ પેહલે નબીયોંકી હિજરતકી જગહ હૈ ઔર વહાં હી મૈદાને હશ્ર હોગા ઔર વોહ નબીયોંકી સરઝમીન હૈ. વહાં બહોત નબી હુએ ઔર મૈં વહાં વાલોંમેં સે બન જાઉંગા, યા'ની વહાં રેહને લગ જાઉંગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ લોગ તુમ્હેં મુલ્કે શામસે ભી નિકાલ દેંગે તો ફિર ક્યા કરોગે? ઉન્હોંને કહા, મૈં ઈસી મસ્જિદ મેં યા'ની મદીના વાપસ આ જાઉંગા. યેહી મેરા ઘર ઔર યેહી મેરી મંઝિલ હોગી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ લોગ તુમ્હેં ઈસ મસ્જિદસે યા'ની મદીનાસે દોબારા નિકાલ દેંગે, તો ફિર તુમ્હારા ક્યા હોગા? ઉન્હોંને કહા, મૈં તલવાર લેકર મરતે દમ તક ઉનસે લડતા રહૂંગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન્હેં દેખકર મુસ્કુરાએ ઔર ઉન્હેં હાથસે થપકી દી ઔર ફરમાયા, ક્યા મૈં તુમ્હેં ઈસસે બેહતર બાત ન બતા દૂં? ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઝરૂર બતા દેં. મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ તુમ્હેં આગેસે પકડકર જીધર લે જાએં, તુમ ઉધર ચલે જાના ઔર પીછેસે તુમ્હેં જિધરકો લાએં તુમ ઉધરકો ચલે

[1] કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૮

જાના યા'ની જૈસે વોહ કહેં વૈસે કરતે રેહના, યહાં તક કે ઈસી હાલમેં આકર મુઝસે મિલ લેના.[1]

ઈબ્ને જરીર ને ઈસ જૈસી હદીસ ખુદ હઝરત અબૂઝર (રદિ.) સે નકલ કી હૈ. ઉસમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ તુમ્હેં મદીનેસે દોબારા નિકાલા જાએગા તો તુમ ક્યા કરોગે ?

હઝરત અબૂઝર કેહતે હૈં કે મૈંને કહા, મૈં તલવાર લેકર નિકાલને વાલોંકો મારૂંગા. આપને અપના હાથ મેરે કંધે પર મારા ઔર ફરમાયા, અય અબૂઝર ! તુમ ઉન નિકાલને વાલોંકો મઆફ કર દેના ઔર વોહ તુમ્હેં આગેસે પકડકર જહાં લે જાએં વહાં ચલે જાના ઔર પીછેસે તુમ્હેં જિધર કો ચલાએં તુમ ઉધર કો ચલે જાના યા'ની ઉનકી બાત માનતે રેહના. ચાહે તુમકો યેહ મા'મલા એક કાલે ગુલામકે સાથ ક્યૂં ન કરના પડે.

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કેહતે હૈં, જબ અમીરૂલ મો'મિનીન હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે ફરમાન પર મૈં રબ્ઝહ રેહને લગા તો એક બાર નમાઝકી ઈકામત હુઈ ઔર એક કાલા આદમી જો વહાંકે સદકે વસૂલ કરને પર મુકર્રર થા, નમાઝ પઢ઼ાનેકે લિયે આગે બઢ઼ા. જબ ઉસને મુઝે દેખા તો પીછે હટને લગા ઔર મુઝે આગે કરને લગા. મૈંને કહા, તુમ અપની જગહ રહો, મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાત માનૂંગા.[2]

અબ્દુર્રઝ્ઝાક ને હઝરત તાઉસ (રહ.) સે યેહી હદીસ નકલ કી હૈ ઔર ઉસમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે જબ હઝરત અબૂઝર (રદિ.) રબ્ઝહ ગએ તો ઉનકો વહાં હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કા એક કાલા ગુલામ મિલા. ઉસને અઝાન દી ઔર ઈકામત કહી, ફિર હઝરત અબૂઝર (રદિ.) સે કહા, અય અબૂઝર ! નમાઝ પઢ઼ાને કે લિયે આગે બઢ઼ેં.

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને કહા, નહીં. મુઝે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હુક્મ દિયા હૈ કે મૈં અમીરકી બાત સુનું ઔર માનું, ચાહે વોહ કાલા ગુલામ હી ક્યૂં ન હો. ચુનાંચે વોહ ગુલામ આગે બઢ઼ા ઔર હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને ઉસકે પીછે નમાઝ પઢ઼ી.

ઈબ્ને અબી શૈબા, ઈબ્ને જરીર, બૈહકી ઔર નઈમ બિન હમ્માદ વગૈરહ હઝરત ઉમર (રદિ.) સે રિવાયત કરતે હૈં કે ઉન્હોંને ફરમાયા, અપને અમીરકી બાત સુનો ઔર માનો, ચાહે તુમ પર કાન કટા હબશી ગુલામ હી ક્યૂં ન અમીર બના દિયા ગયા હો. અગર વોહ તુમ્હેં તકલીફ પહોંચાએ તો ઉસે બરદાશ્ત કરો ઔર અગર વોહ તુમ્હેં કિસી કામકા હુક્મ દે તો ઉસે માનો ઔર અગર વોહ તુમ્હેં કુછ ન દે તો સબ્ર કરો ઔર અગર વોહ તુમ પર ઝુલ્મ કરે તો ભી સબ્ર કરો ઔર અગર વોહ તુમ્હારે દીનમેં સે કમ કરના ચાહે તો ઉસસે કેહ દો, જાન હાઝિર હૈ, દીન નહીં. (મૈં જાન દે સકતા હૂં

---

1 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૮, હૈસમી, ૫-૨૨૩
2 ઈબ્ને જરીર

લેકિન દીનમેં કમી બરદાશ્ત નહીં કર સકતા.) ચાહે કુછ ભી હો જાએ તુમ જમાઅતસે જુદા ન હોના.[1]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અલકમા બિન અલાસા રાતકે વકત હઝરત ઉમર (રદિ.) સે મિલે. હઝરત ઉમર (રદિ.) શક્લો સૂરત ઔર કદમેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) સે મુશાબેહ થે (હઝરત અલકમા ઉનકો હઝરત ખાલિદ સમઝે) ઔર ઉનસે કહા, અય ખાલિદ ! તુમ્હેં ઈસ આદમીને યા'ની હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મઅઝૂલ કર દિયા. ઉન્હોંને તંગનઝરીકી વજહસે ઐસા કિયા હૈ. મૈં ઔર મેરે ચચેરે ભાઈ ઉનસે કુછ માંગનેકે લિયે ઉનકે પાસ જાના ચાહતે થે, લેકિન અબ જબકે ઉન્હોંને આપકો અમારતસે હટા દિયા હૈ, તો અબ મૈં ઉનસે કુછ નહીં માંગૂંગા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (ઉનકે આગેકે ઈરાદે જાનને કે લિયે હઝરત ખાલિદ (રદિ.) જૈસી આવાઝ બનાકર) ઉનસે કહા, ઔર કોઈ બાત ? ફિર અબ તુમ્હારા ક્યા ઈરાદા હૈ ?

હઝરત અલકમાને કહા, હમારે અમીરોંકા હમ પર હક હૈ (કે હમ હર હાલમેં ઉનકે ફરમાંબરદાર ઔર વફાદાર રહેં) હમ ઉનકા હક અદા કરતે રહેંગે ઔર અપના અજરો સવાબ અલ્લાહસે લેંગે (સહાબા કિરામને નાગવારીયોંમેં ભી એક દૂસરેસે જુડના સીખા હુવા થા.)

જબ સુબહ હુઈ (ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ હઝરત અલકમા ઔર હઝરત ખાલિદ ઈકઠ્ઠા હુએ તો) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત ખાલિદ (રદિ.) સે કહા, આજ રાત અલકમાને તુમકો ક્યા કહા થા ? હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! ઉન્હોંને મુઝે કુછ નહીં કહા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અચ્છા તુમ કસમ ભી ખાતે હો. અબૂ નઝરા કી રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે હઝરત અલકમા (રદિ.), હઝરત ખાલિદ (રદિ.) સે કેહને લગે, અય ખાલિદ ! છોડો, કસમ ન ખાઓ ઔર ઈન્કાર ન કરો.

સૈફ બિન અમ્ર કી રિવાયતમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, યેહ દોનોં સચ્ચે હૈં. દોનોંને ઠીક કહા હૈ.

ઈબ્ને આઈઝ કી રિવાયતમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અલકમા (રદિ.) કી ફરિયાદ સુની ઔર ઉનકી ઝરૂરત પૂરી કર દી.

ઝુબૈર બિન બક્કાર કી રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (રાતકો) જબ યેહ પૂછા થા કે તુમ્હારા અબ ઈરાદા ક્યા હૈ ? તો હઝરત અલકમા ને કહા થા, બાત સુનને ઔર માનનેકે અલાવા ઔર કુછ નહીં હૈ. ઈસ રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા કે મેરે પીછે જિતને આદમી હૈં, વોહ સબ તુમ્હારે ઈન

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૭

અચ્છે જઝબાત પર હોં તો યેહ મુઝે ઈતને ઔર ઈતને માલ યા'ની સારી દુનિયાકે માલસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈં.[1]

હઝરત ઈબ્ને અબી મુલૈકા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) એક કોઢી (કોઢવાલી) ઔરતકે પાસસે ગુઝરે જો કે બૈતુલ્લાહકા તવાફ કર રહી થી. આપને ઉસસે ફરમાયા, અય અલ્લાહકી બંદી ! લોગોંકો તકલીફ ન પહોંચાઓ. અગર તુમ અપને ઘર બૈઠી રહો તો યેહ ઝિયાદા અચ્છા હૈ. ચુનાંચે ઉસને બૈતુલ્લાહકે તવાફકે લિયે હરમ શરીફ આના છોડ દિયા ઔર અપને ઘર બૈઠ ગઈ. કુછ દિનોંકે બા'દ એક આદમી ઉસ ઔરતકે પાસ સે ગુઝરા ઔર ઉસસે કહા, જિસ અમીરુલ મો'મિનીનને તુમ્હેં તવાફ કરનેસે રોકા થા, ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા, ઈસલિયે અબ તુમ જાકર તવાફ કર લો. ઉસ ઔરત ને કહા, મૈં ઐસી નહીં હૂં કે ઉનકી ઝિંદગીમેં તો ઉનકી બાત માનૂં ઔર ઉનકે મરને કે બા'દ ઉનકી નાફરમાની કરૂં.[2]

એક સાહબ કેહતે હૈં મૈં હઝરત અલી (રદિ.) કે ઝમાને મેં એક ઈલાકે કા ચોધરી થા. હઝરત અલી (રદિ.) ને હમેં એક કામકા હુક્મ દિયા (કુછ દિનોં કે બા'દ) હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને તુમ્હેં જિસકા હુક્મ દિયા થા, ક્યા તુમને વોહ કામ કર લિયા હૈ ? હમને કહા, નહીં. હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! તુમ્હેં જો હુક્મ દિયા જાએ, ઉસે ઝરૂર પૂરા કરો, નહીં તો તુમ્હારી ગરદનોં પર યહૂદી ઔર ઈસાઈ સવાર હો જાએંગે.[3]

અમીરોં કા એક દૂસરે કી બાત માનના
(કઇ પુરાને ઇકટ્ઠે હો જાએં તો વોહ આપસમેં ઇખ્તિલાફ ન કરેં, બલ્કે એક દૂસરે કી બાત માનેં)

હઝરત ઉર્વહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કો (લશ્કરકા અમીર બનાકર) મુલ્કે શામ કી બસ્તીયોંમેં કબીલા કુઝાઅહ કે કબીલોં બનૂ બલી ઔર બનૂ અબ્દુલ્લાહ વગૈરહમેં ભેજા. બનૂ બલી (હઝરત અમ્ર કે બાપ) આસ બિન વાઈલ કે નનિહાલકે લોગ થે. જબ હઝરત'અમ્ર વહાં પહોંચે તો દુશ્મનકી બડી તા'દાદ દેખકર ડર ગએ. ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં મદદકે લિયે આદમી ભેજા.

૧ ઇસાબા, ૨-૫૦૪
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૧૯૨
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૭

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુહાજિરીને અવ્વલીનકો (હઝરત અમ્ર કી મદદ કે લિયે જાને કી) તરગીબ દી. જિસ પર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર દૂસરે મુહાજિર સરદાર તૈયાર હો ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબૂ ઉબૈદહ બિન જર્રાહ (રદિ.) કો ઉન મુહાજિરોંકા અમીર બનાયા.

જબ યેહ લોગ હઝરત અમ્ર (રદિ.) કે પાસ પહોંચે તો હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને ઉનસે કહા, મૈં આપ લોગોંકા અમીર હૂં, ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આદમી ભેજકર આપ લોગોં કો અપની મદદ કે લિયે બુલાયા હૈ.

હઝરાત મુહાજિરીન ને કહા, નહીં, આપ અપને સાથિયોંકે અમીર હૈં. હઝરત અબૂ ઉબૈદહ મુહાજિરીનકે અમીર હૈં. હઝરત અમ્ર ને કહા, આપ લોગોંકો તો મેરી મદદ કે લિયે ભેજા ગયા હૈ (ઇસ લિયે, અસલ તો મૈં હૂં, આપ લોગ તો મેરે મદદગાર હૈં.)

હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) અચ્છે અખ્લાક વાલે ઔર નરમ તબીયત ઈન્સાન થે. જબ ઉન્હોંને યેહ દેખા તો ઉન્હોંને કહા, અય અમ્ર ! આપકો યેહ બાત મા'લૂમ હોની ચાહિયે કે હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે જો આખિરી હિદાયત દી થી, વોહ યેહ થી કે જબ તુમ અપને સાથી કે પાસ પહોંચો તો તુમ દોનોં એક દૂસરેકી ઈતાઅત કરના. અગર તુમ મેરી બાત નહીં માનોગે, તો મૈં તુમ્હારી બાત ઝરૂર માનૂંગા. ચુનાંચે હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) ને અમારત હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કે હવાલે કર દી.[૧]

હઝરત ઝુહરી બયાન કરતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને બનૂ કલ્બ, બનૂ ગસ્સાન ઔર અરબકે ઉન કાફિરોંકે પાસ, જો શામકે દેહાતમેં રેહતે થે, દો લશ્કર ભેજે. એક લશ્કર પર હઝરત અબૂ ઉબૈદહ બિન જર્રાહ (રદિ.) કો ઔર દૂસરે લશ્કર પર હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કો અમીર બનાયા ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદહ કી ફૌજમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ભી ગએ.

જબ લશ્કરોંકે જાનેકા વક્ત હુવા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબૂ ઉબૈદહ ઔર હઝરત અમ્ર કો બુલાકર ઉનસે ફરમાયા, એક દૂસરેકી નાફરમાની ન કરના. જબ યેહ દોનોં (અપને લશ્કર લેકર) મદીનાસે રવાના હુએ તો હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) ને હઝરત અમ્રકો અલગ લે જાકર કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે ઔર આપકો ખાસ તૌર પર હિદાયત ફરમાઈ હૈ કે તુમ દોનોં એક દૂસરેકી નાફરમાની ન કરના, ઈસલિયે અબ (ઇસ હિદાયત પર અમલકી સૂરત યેહ હૈ કે) યા તો તુમ મેરે ફરમાંબરદાર બન જાઓ યા મૈં તુમ્હારા ફરમાંબરદાર બન જાઉં.

હઝરત અમ્ર ને કહા, નહીં, તુમ મેરે ફરમાંબરદાર બન જાઓ. હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) ને કહા, ઠીક હૈ, મૈં બન જાતા હૂં ઔર યૂં હઝરત અમ્ર (રદિ.) દોનોં

૧ બિદાયા, ૪-૨૭૩, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૩૧૦

લશ્કરોંકે અમીર બન ગએ. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ગુસ્સા આ ગયા ઔર ઉન્હોંને હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) સે કહા, ક્યા આપ નાબિગા (નામકી ઔરત) કે બેટે કી ઈતાઅત અપના રહે હૈં ઔર ઉનકો અપના, હઝરત અબૂબક્ર કા ઔર હમારા અમીર બના રહે હૈં? યેહ કૈસી રાય હૈ? (યા'ની યેહ ઠીક નહીં હૈ.)

હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા, અય મેરી માં કે બેટે! યા'ની અય મેરે ભાઈ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે ઔર ઉનકો ખાસ હિદાયત ફરમાઈ થી કે તુમ એક દૂસરેકી નાફરમાની ન કરના, તો મુઝે યેહ ડર હુવા કે અગર મૈંને ઉનકી ઈતાઅત ન કી, તો મુઝસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નાફરમાની હો જાએગી ઔર મેરે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તઅલ્લુકમેં લોગોંકા દખલ હો જાએગા, (યા'ની લોગોંકી વજહસે મેરે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તઅલ્લુકમેં ફર્ક આ જાએગા) ઔર અલ્લાહકી કસમ! મદીના વાપસી તક મૈં ઉનકી બાત ઝરૂર માનતા રહૂંગા. જબ યેહ દોનોં લશ્કર મદીના મુનવ્વરા વાપસ પહોંચે તો હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાત કી ઔર ઉનસે (હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) કી) શિકાયત કી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, આઈન્દહ મૈં તુમ મુહાજિરોંકા અમીર સિર્ફ તુમમેં સે હી બનાયા કરૂંગા (કિસી ઔર કો નહીં બનાઉંગા.)[1]

---

[1] કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૩૧૯

રિઆયા પર અમીર કે હુકૂક

હઝરત સલમા બિન શિહાબ અબ્દી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને ફરમાયા, અય લોગો ! હમારે તુમ પર કુછ હક હૈં. હમારી ગૈર મૌજૂદગીમેં ભી તુમ હમારી ખૈરખ્વાહીકા મા'મલા કરો (હમારી મૌજૂદગીમેં તો કરના હી હૈ) ઔર ભલાઇકે કામોંમેં હમારી મદદ કરો ઔર અલ્લાહકે નઝદીક ઈમામકી બુર્દબારી ઔર નરમીસે ઝિયાદા મેહબૂબ ઔર લોગોંકે લિયે ઝિયાદા ફાઇદામંદ કોઇ ચીઝ નહીં ઔર ઈમામકે જહાલત વાલે રવૈયેસે ઝિયાદા મબગૂઝ અલ્લાહકે નઝદીક કોઇ ચીઝ નહીં.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉકૈમ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને ફરમાયા કે અલ્લાહકે નઝદીક કોઇ બુર્દબારી ઈમામકી બુર્દબારી ઔર નરમીસે ઝિયાદા મેહબૂબ નહીં ઔર અલ્લાહકે નઝદીક કોઇ જહાલત ઈમામકી જહાલતસે ઝિયાદા નાપસંદીદા નહીં હૈ ઔર અપને સાથ પેશ આનેવાલે મા'મલોંમેં જો મઆફ કરને ઔર નઝરઅંદાઝ કરનેસે કામ લેગા, ઉસે આફિયત મિલેગી ઔર જો અપની ઝાતકે બારેમેં લોગોંસે ઈન્સાફ કરેગા ઉસે અપને કામમેં કામિયાબી મિલેગી ઔર ઈતાઅતમેં ઝિલ્લત બરદાશ્ત કરના, ગુનાહોંમેં ઝાહિરી ઈઝ્ઝત મિલનેસે નેકીકે ઝિયાદા કરીબ હૈ.[૨]

ઉમરા કો બુરા ભલા કેહને કી મુમાનિઅત

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા મેં સે જો હમારે બડે થે, ઉન્હોંને હમેં (ઉમરા કે બારે મેં કુછ બાતોં સે મના કિયા) ઔર વોહ કુછ બાતેં યેહ હૈં કે તુમ અપને અમીરોં કો બુરા ભલા ન કહો ઔર ઉનકો ધોકા મત દો ઔર ઉનકી નાફરમાની ન કરો ઔર અલ્લાહ સે ડરતે રહો ઔર સબ્ર કરો, ક્યૂંકે (મૌત યા કિયામત) બહોત જલ્દ આને વાલી હૈ.[3]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૫, તબરી, ૫-૩૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૫
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૮

અમીર કે સામને ઝુબાન કી હિફાઝત કરના

હઝરત ઉર્વહ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિદમતમેં આયા ઔર મૈંને ઉનસે કહા, અય અબૂ અબ્દુર્રહમાન ! (યેહ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કી કુન્નિયત હૈ) હમ અપને ઉન અમીરોં કે પાસ બૈઠતે હૈં ઔર વોહ કોઈ બાત કેહતે હૈં ઔર હમેં મા'લૂમ હૈ કે (યેહ બાત ગલત હૈ ઔર) સહી બાત કુછ ઔર હૈ, લેકિન હમ ઉનકી બાતકી તસ્દીક કર દેતે હૈં ઔર વોહ લોગ ઝુલ્મકા ફૈસલા કરતે હૈં ઔર હમ ઉનકો તકવિયત પહોંચાતે હૈં ઔર ઉનકે ઉસ ફૈસલેકો અચ્છા બતાતે હૈં, આપકા ઈસ બારેમેં ક્યા ખયાલ હૈ ?

ઉન્હોંને ફરમાયા, અય મેરે ભતીજે ! હમ તો હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં ઈસે નિફાક સમઝા કરતે થે (કે દિલમેં કુછ ઔર હૈ ઔર ઝબાન પર કુછ ઔર ઝાહિર કર રહા હૈ) લેકિન મુઝે પતા નહીં, તુમ લોગ ઈસે ક્યા સમઝતે હો ? યા'ની અમીરકે સામને હક બાત ન કેહ સકે, તો ઉસકે ગલતકો ભી સહી તો ન કહે.[૧]

(હઝરત આસિમ કે વાલિદ) હઝરત મુહમ્મદ (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમીને હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) સે કહા, હમ અપને બાદશાહકે પાસ જાતે હૈં ઔર હમકો ઉસકે સામને (ઉસકી વજહસે) કુછ ઐસી બાતેં ઝબાન સે કેહની પડતી હૈં કે ઉસકે પાસસે બાહિર આ કર ઉનકે ખિલાફ કેહતે હૈં. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને કહા, હમ ઈસે નિફાક શુમાર કરતે થે.[૨]

ઈમામ બુખારી (રહ.) ને હઝરત મુહમ્મદ બિન ઝૈદ (રહ.) સે ઈસ જૈસી હદીસ રિવાયત કી હૈ, જિસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે હમ ઉસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઝમાનેમેં નિફાક શુમાર કરતે થે.[3]

હઝરત મુજાહિદ (રદિ.) કેહતે હૈં કે એક આદમી હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે પાસ આયા તો ઉસસે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા કે તુમ્હારા હઝરત અબૂ અનીસ (ઝહ્હાક બિન કૈસ) (રહ.) કે સાથ કૈસા રવૈયા હૈ ? ઉસને કહા, જબ હમ ઉનસે મિલતે હૈં તો હમ ઉનકે સામને વોહ બાત કેહતે હૈં જો ઉનકો પસંદ હો, ઔર જબ ઉનકે પાસસે ચલે જાતે હૈં તો ફિર કુછ ઔર કેહતે હૈં. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં તો હમ ઈસે નિફાક શુમાર કરતે થે.[૪]

---

૧ બૈહકી, ૮-૧૬૫
૨ બૈહકી, ૮-૧૬૪
૩ તરગીબ, ૪-૩૮૨
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૯૩

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં કે હમને ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા કે હમ જબ ઉન (અમીરોં) કે પાસ જાતે હૈં તો વોહ બાત કેહતે હૈં જો વોહ ચાહતે હૈં ઔર જબ ઉનકે પાસસે બાહિર ચલે આતે હૈં તો ઉસકે ખિલાફ કેહતે હૈં, હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં હમ ઇસે નિફાક શુમાર કરતે થે.[૧]

હઝરત અલકમા બિન વક્કાસ (રહ.) કેહતે હૈં કે એક બેકાર આદમી થા, જો અમીરોંકે પાસ જાકર ઉનકો હંસાયા કરતા થા, ઉસસે મેરે દાદા ને કહા, અય ફલાં ! તેરા નાસ હો, તુમ ઉન અમીરોંકે પાસ જાકર ક્યૂં હંસાતે હો ? (ઐસા કરના છોડ દો) ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબી હઝરત બિલાલ બિન હારિસ મુઝની (રદિ.) કો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કઇ બાર બંદા અલ્લાહકી રઝા વાલા એક બોલ ઐસા બોલ દેતા હૈ, જિસકા ઇન્સાનોં પર બહોત ઝિયાદા અસર હોતા હૈ ઔર ઇતના અસરદાર હોનેકા ઉસે ગુમાન ભી નહીં હોતા ઔર ઉસ એક બોલ કી વજહસે અલ્લાહ ઉસસે રાઝી હો જાતે હૈં ઔર ઉસસે મુલાકાતકે દિન યા'ની કિયામત કે દિન તક ઉસસે રાઝી રેહતે હૈં ઔર કભી બંદા અલ્લાહકી નારાઝી વાલા એક બોલ ઐસા બોલ દેતા હૈ, જિસકા ઇન્સાનોં પર બહોત ઝિયાદા અસર હોતા હૈ ઔર ઉસે ઇતના અસરદાર હોનેકા ગુમાન ભી નહીં હોતા. ઉસ એક બોલ કી વજહસે અલ્લાહ ઉસસે નારાઝ હો જાતે હૈં ઔર ઉસસે મુલાકાતકે દિન યા'ની કિયામતકે દિન તક ઉસસે નારાઝ રેહતે હૈં.[૨]

હઝરત અલકમા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત બિલાલ બિન હારિસ મુઝની (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, મૈંને દેખા હૈ કે તુમ ઉન અમીરોંકે પાસ બહોત ઝિયાદા જાતે હો. દેખ લો, તુમ ઉનસે ક્યા બાતેં કરતે હો ? ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે આદમી અલ્લાહકી રઝા વાલા એક બોલ ઐસા બોલ દેતા હૈ ઔર પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા.[3]

હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અપને આપકો ફિત્નોંકી જગહસે બચાઓ. કિસીને ઉનસે પૂછા, અય અબૂ અબ્દુલ્લાહ ! ફિત્નોંકી જગહ કૌનસી હૈં ? ઉન્હોંને ફરમાયા, અમીરોંકે દરવાઝે, કે તુમમેં સે એક આદમી અમીર કે પાસ જાતા હૈ ઔર ઉસકી ગલત બાતકી તસ્દીક કરતા હૈ ઔર (ઉસકી તા'રીફ કરતે હુએ) ઐસી ખૂબી કા તઝકિરા કરતા હૈ, જો ઉસમેં નહીં હૈ.[૪]

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુઝસે મેરે વાલિદ (હઝરત અબ્બાસ (રદિ.)) ને ફરમાયા, અય મેરે બેટે ! મૈં દેખ રહા હૂં કે અમીરૂલ મો'મિનીન

---

૧ હુલીયા, ૪-૩૩૨
૨ બૈહકી, ૮-૧૬૫
૩ બૈહકી, ૮-૧૬૫
૪ હુલિયા, ૧-૨૨૭

હઝરત ઉમર (રદિ.) તુમ્હેં બુલાતે હૈં ઔર તુમ્હેં અપને કરીબ બિઠાતે હૈં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે દૂસરે સહાબા કે સાથ તુમસે ભી મશ્વરા લેતે હૈં, ઈસલિયે તુમ મેરી તીન બાતેં યાદ રખના..

૧. અલ્લાહસે ડરતે રેહના
૨. કભી ઉનકે તજર્બેમેં યેહ બાત ન આએ કે તુમને ઝૂઠ બોલા હૈ યા'ની ઉનકે સામને ઝૂઠ ન બોલના ઔર ઉનકા કોઈ રાઝ ન ખોલના
૩. ઔર કભી ઉનકે પાસ કિસીકી ગીબત ન કરના

હઝરત આમિર કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) સે કહા, ઈન તીન બાતોંમેં સે હર બાત એક હઝાર દિરહમસે બેહતર હૈ. ઉન્હોંને ફરમાયા, નહીં ઈનમેં સે હર એક દસ હઝાર દિરહમસે બેહતર હૈ.[1]

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને અપને બેટે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) સે ફરમાયા, મૈં દેખ રહા હૂં કે યેહ આદમી યા'ની હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) તુમ્હારા બડા ઈકરામ કરતે હૈં ઔર તુમ્હેં અપને કરીબ બિઠાતે હૈં ઔર તુમ્હેં ઉન લોગોંમેં યા'ની ઉન બડે સહાબામેં શામિલ કર દિયા હૈ કે ઉન જૈસે તુમ નહીં હો. મેરી તીન બાતેં યાદ રખના.

૧. કભી ઉનકે તજર્બેમેં યેહ બાત ન આએ કે તુમને ઝૂઠ બોલા હૈ
૨. કભી ઉનકા કોઈ રાઝ ફાશ ન કરના
૩. ઔર ઉનકે પાસ કિસીકી ગીબત બિલકુલ ન કરના[2]

અમીર કે સામને હક બાત કેહના ઔર જબ વોહ અલ્લાહકે હુકમ કે ખિલાફ કોઈ હુકમ દે તો ઉસકે હુકમકો માનને સે ઈન્કાર કર દેના

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને એક બાર હઝરત ઉબય બિન કઅબ (રદિ.) કી (પઢી હુઈ) એક આયત કા ઈન્કાર કિયા કે યેહ કુર્આનમેં નહીં હૈ યા કુર્આનમેં ઈસ તરહ નહીં હૈ.

હઝરત ઉબય (રદિ.) ને કહા, મૈંને ઈસ આયતકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુના હૈ ઔર તુમ તો બાઝારે બકીઅમેં ખરીદો ફરોખ્તમેં લગે રેહતે થે.

૧ હુલીયા, ૧-૩૧૮, હૈસમી, ૪-૨૨૧
૨ બૈહકી, ૮-૧૯૭

(ઈસલિયે તુમ્હેં યેહ આયત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુનનેકા મૌકા નહીં મિલા.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમને ઠીક કહા. મૈંને તુમ્હારી આયતકા જાન બૂઝ કર ઈન્કાર તુમ્હેં આઝમાનેકે લિયે કિયા, તાકે પતા ચલે કે તુમમેં કોઈ ઐસા આદમી હૈ, જો અમીરકે સામને હક બાત કેહ સકે. ઉસ અમીરમેં કોઈ ભલાઈ નહીં હૈ જિસકે સામને હક બાત ન કહી જા સકે ઔર ન વોહ ખુદ હક બાત કેહ સકે.[૧]

હઝરત અબૂ મિજલઝ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉબય બિન કઅબ (રદિ.) ને યેહ આયત પઢી..

مِنَ الَّذِيْنَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْاَوْلَيٰنِ

મિનલ્લઝીનસ્ તહક્ક અલયૂહિમુલ અવ્લયાનિ

તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, તુમને ગલત પઢા. હઝરત ઉબય ને કહા, મૈંને ઠીક પઢા હૈ. આપકી ગલતી ઝિયાદા હૈ. કિસી આદમીને હઝરત ઉબય (રદિ.) સે કહા, આપ અમીરૂલ મો'મિનીનકી બાતકો ગલત કેહ રહે હૈં?

હઝરત ઉબય (રદિ.) ને કહા, મૈં તુમસે ઝિયાદા અમીરૂલ મો'મિનીનકી ઈઝઝત ઔર અદબ કરને વાલા હૂં લેકિન ચૂંકે ઉનકી બાત કુર્આનકે ખિલાફ થી, ઈસ વજહસે મૈંને કુર્આનકે મુકાબલેમેં ઉનકી બાતકો ગલત કહા હૈ ઔર યેહ નહીં હો સકતા કે મૈં કુર્આનકો ગલત કહું ઔર અમીરૂલ મો'મિનીનકી ગલત બાતકો ઠીક કહું. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હઝરત ઉબય ઠીક કેહતે હૈં.[૨]

હઝરત નોઅમાન બિન બશીર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) એક મજલિસમેં થે ઔર ઉનકે આસપાસ મુહાજિર ઔર અન્સાર બૈઠે હુએ થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઝરા યેહ બતાના કે અગર મૈં કિસી કામમેં ઢીલ બરતું તો તુમ ક્યા કરોગે? તમામ લોગ અદબકી વજહસે ખામોશ રહે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપની બાત કો દો-તીન બાર દોહરાયા, તો હઝરત બશીર બિન સઅદ ને ફરમાયા, અગર આપ ઐસા કરેંગે તો હમ આપકો ઐસા સીધા કર દેંગે, જૈસે તીર કો સીધા કિયા જાતા હૈ. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (ખુશ હોકર) ફરમાયા, ફિર તો તુમ લોગ હી અમીરકી મજલિસમેં બૈઠનેકે કાબિલ હો, ફિર તો તુમ લોગ હી અમીરકી મજલિસકે કાબિલ હો.[3]

હઝરત મૂસા બિન અબી ઈસા (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કબીલા બનૂ હારિસા કી પાનીકી સબીલકે પાસ આએ. વહાં ઉન્હેં હઝરત

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૨૮૫
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૮

મુહમ્મદ બિન મુસ્લમા (રદિ.) મિલે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય મુહમ્મદ ! મુઝે કૈસા પાતે હો ?

ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં આપકો વૈસા પાતા હૂં જૈસા મૈં આપકો ચાહતા હૂં ઔર જૈસા હર વોહ આદમી ચાહતા હૈ જો આપકે લિયે ભલા ચાહતા હૈ. મૈં દેખ રહા હૂં કે આપ માલ જમા કરનેમેં ખૂબ ઝોરદાર હૈં લેકિન આપ ખુદ માલસે બચતે હૈં ઔર ઉસે ઈન્સાફસે તકસીમ કરતે હૈં. અગર આપ ટેઢ્હે હો ગએ તો હમ આપકો ઐસા સીધા કર દેંગે, જૈસા ઔઝારસે તીરકો સીધા કિયા જાતા હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ખુશ હોકર ફરમાયા, અચ્છા, તુમ મુઝે કેહ રહે હો કે અગર આપ ટેઢ્હે હો ગએ તો હમ આપકો ઐસા સીધા કર દેંગે જૈસે ઔઝારસે તીરકો સીધા કિયા જાતા હૈ. ફિર ફરમાયા, અલ્લાહકા શુક્ર હૈ કે ઉસને મુઝે ઐસે લોગોંમેં અમીર બનાયા કે મૈં અગર ટેઢ્હા હો જાઉં તો વોહ મુઝે સીધા કર દેં.[1]

હઝરત અબૂ કબીલ કેહતે હૈં કે હઝરત મુઆવિયા બિન અબૂ સુફયાન (રદિ.) જુમ્આકે દિન મિમ્બર પર ચઢ્હે ઔર અપને ખુત્બેમેં ફરમાયા, યેહ (ઈજતિમાઈ) માલ હમારા હૈ ઔર ખિરાજકા માલ ઔર લડે બિના મિલને વાલા ગનીમતકા માલ ભી હમારા હૈ, જિસે ચાહેંગે દેંગે ઔર જિસે ચાહેંગે નહીં દેંગે. ઈસ પર કિસીને કુછ નહીં કહા.

અગલે જુમ્આકો ભી ઉન્હોંને (ખુત્બેમેં) યેહી બાત કહી. ફિર કિસીને કુછ ન કહા. જબ તીસરા જુમ્આ આયા તો ઉન્હોંને ખુત્બેમેં ફિર વહી બાત કહી, તો મસ્જિદમેં હાઝિર લોગોંમેં સે એક આદમી ખડા હુવા ઔર ઉસને કહા, હરગિઝ નહીં. યેહ (ઈજતિમાઈ) માલ હમારા હૈ ઔર યેહ ખિરાજકા માલ ઔર ગનીમતકા માલ હમારા હૈ, ઈસલિયે જો હમારે ઔર ઈસકે દર્મિયાન રોક બનેગા, હમ અપની તલવારોંસે ઉસકો અલ્લાહકે ફૈસલેકી તરફ લે જાએંગે. હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) મિમ્બરસે નીચે ઉતર આએ ઔર આદમીકો બુલાનેકે લિયે પૈગામ ભેજ દિયા ઔર જબ વોહ આ ગયા તો ઉસે અંદર બુલા લિયા. લોગ કેહને લગે, યેહ આદમી તો હલાક હો ગયા. ફિર લોગ અંદર ગએ, તો ઉન્હોંને દેખા કે વોહ આદમી તો હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) કે સાથ તખ્ત પર બૈઠા હુવા હૈ.

હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને લોગોંસે કહા, ઈસ આદમીને મુઝે ઝિંદા કર દિયા, અલ્લાહ ઉસે ઝિંદા રખ્ખે. મૈંને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે મેરે બા'દ ઐસે અમીર હોંગે કે અગર વોહ કોઈ ગલત બાત કહેંગે તો કોઈ ઉસકી તરદીદ ન કર સકેગા. વોહ આગમેં એક દૂસરે પર ઐસે અંધાધૂંધ ગિરેંગે જૈસે (કિસી દરખ્તકે ઉપરસે) બંદર એક દૂસરે પર છલાંગ લગાતે હૈં. ચુનાંચે મૈંને

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૩૮૧

પેહલે જુમ્આકો યેહ (ગલત) બાત જાન બૂઝ કર કહી થી. કિસીને મેરી તરદીદ નહીં કી, જિસસે મુઝે યેહ ડર લગા કે કહીં મૈં આગમેં ગિરને વાલે ઉન અમીરોંમેં સે ન હોઉં.

ફિર મૈંને દૂસરે જુમ્આકો વહી બાત દોબારા કહી, તો ફિર કિસીને મેરી તરદીદ નહીં કી. ઈસ પર મૈંને અપને દિલમેં કહા, મૈં તો ઝરૂર ઉન્હીં અમીરોંમેં સે હૂં. ફિર મૈંને તીસરે જુમ્આકો વહી બાત તીસરી બાર કહી. ઈસ આદમીને ખડે હોકર મેરી તરદીદ કી. ઈસ તરહ ઉસને મુઝે ઝિંદા કર દિયા. અલ્લાહ ઉસે ઝિંદા રખ્ખે.[૧]

હઝરત ખાલિદ બિન હકીમ બિન હિઝામ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) મુલ્કે શામકે ગવર્નર થે, ઉન્હોંને એક મુકામી ઝિમ્મી (ગૈર મુસ્લિમ) કો જિઝયા ન દેને પર સઝા દી. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદને ખડે હોકર હઝરત અબૂ ઉબૈદહ સે સઝા દેનેકે બારેમેં બાત કી. લોગોંને ખાલિદ (રદિ.) સે કહા, આપને અમીરકો નારાઝ કર દિયા. ઉન્હોંને કહા, મેરા ઈરાદા તો તુમ્હેં નારાઝ કરનેકા નહીં થા, બલ્કે મૈંને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસ બારેમેં એક હદીસ સુની થી, વોહ હદીસ ઉન્હેં બતાના ચાહતા થા ઔર વોહ યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે કિયામતકે દિન સબસે ઝિયાદા અઝાબ ઉન લોગોંકો હોગા, જો દુનિયામેં લોગોંકો સબસે ઝિયાદા સઝા દેંગે.[૨]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં કે ઝિયાદને હઝરત હકમ બિન અમ્ર ગિફારી (રદિ.) કો (લશ્કરકા અમીર બનાકર) ખુરાસાન ભેજા. ઉનકો વહાં બહોત સા માલે ગનીમત મિલા. ઝિયાદને ઉનકો યેહ ખત લિખ્ખા..

'અમ્મા બા'દ ! અમીરૂલ મો'મિનીન (હઝરત મુઆવિયા (રદિ.)) ને મુઝે યેહ લિખ્ખા હૈ કે ગનીમત કે માલમેં સે સારા સોના ચાંદી ઉનકે લિયે અલગ કર લિયા જાએ. (ઈસ લિયે) આપ સોના ચાંદી મુસલમાનોંમેં તકસીમ ન કરેં.'

હઝરત હકમ ને જવાબમેં ઝિયાદ કો યેહ ખત લિખ્ખા..

'અમ્મા બા'દ ! તુમને મુઝે ખત લિખ્ખા હૈ, જિસમેં તુમને અમીરૂલ મો'મિનીનકે ખતકા ઝિક્ર કિયા હૈ, લેકિન મુઝે અલ્લાહકી કિતાબ અમીરૂલ મો'મિનીનકે ખતસે પેહલે મિલ ચુકી હૈ.(ઔર અમીરૂલ મો'મિનીનકા ખત અલ્લાહકે હુક્મકે ખિલાફ હૈ ઈસલિયે મૈં ઉસે નહીં માન સકતા) ઔર મૈં અલ્લાહકી કસમ ખાકર કેહતા હૂં કે અગર સારે આસમાન ઔર ઝમીન કિસી બંદે પર બંદ હો જાએં ઔર વોહ આદમી અલ્લાહસે ડરતા રહે, તો અલ્લાહ ઉસકે લિયે ઉનકે દર્મિયાનમેં સે નિકલનેકા રાસ્તા ઝરૂર બના દેંગે. વસ્સલામ.'

હઝરત હકમ ને એક આદમીકો હુક્મ દિયા, ઉસને મુસલમાનોંમેં યેહ એ'લાન કિયા કે સુબહ અપના માલે ગનીમત લેનેકે લિયે આ જાઓ. (ચુનાંચે લોગ સુબહ

---

૧ હૈસમી, ૩-૨૩૬
૨ ઈસાબા, ૧-૪૦૩, હૈસમી, ૫-૨૩૪

આએ) ઔર ઉન્હોંને મુસલમાનોંમેં વોહ સારા માલે ગનીમત (સોના ચાંદી સમેત) તકસીમ કર દિયા.

જબ હઝરત મુઆવિયા કો પતા ચલા કે હઝરત હકમ ને ગનીમત કા માલ સારા મુસલમાનોં મેં તકસીમ કર દિયા હૈ તો ઉન્હોંને આદમી ભેજે, જિન્હોંને હઝરત હકમકે પાંવમેં બેડીયાં ડાલકર કૈદ કર દિયા. ઈસી કૈદમેં ઉનકા ઈન્તિકાલ હુવા ઔર ઉનકો ખુરાસાન હી મેં દફન કિયા ગયા. ઉન્હોંને યેહ ભી ફરમાયા થા કે મૈં (ઈસ બારેમેં મુઆવિયાસે અલ્લાહકે યહાં) ઝગડા કરૂંગા.[1]

ઈબ્ને અબ્દુલ બર ને ઈસી જૈસી હદીસ ઝિક્ર કી હૈ, લેકિન ઉસમેં યેહ ભી હૈ કે હઝરત હકમ ને મુસલમાનોંમેં ગનીમતકા માલ તકસીમ કર દિયા ઔર અલ્લાહસે યેહ દુઆ માંગી કે અય અલ્લાહ ! (ઈન હાલાતમેં) અગર તેરે પાસ મેરે લિયે ખૈર હો તો તૂ મુઝે અપની તરફ બુલા લે. ચુનાંચે ઉનકા ઈલાકા ખુરાસાન કે મર્વ શહરમેં ઈન્તિકાલ હો ગયા.[2]

ઈસાબા મેં યેહ હૈ કે સહી બાત યેહ હૈ કે જબ ઉનકે પાસ ઝિયાદકે નારાઝ હોનેકા ખત આયા તો ઉન્હોંને અપને લિયે (મરનેકી) દુઆ કી ઔર ઉનકા ઈન્તિકાલ હુવા.[3]

હઝરત ઈબ્રાહીમ બિન અતા અપને વાલિદ હઝરત અતા સે નકલ કરતે હૈં કે ઝિયાદ યા ઈબ્ને ઝિયાદ ને હઝરત ઈમરાન બિન હુસૈન (રદિ.) કો સદકાત વસૂલ કરને કે લિયે ભેજા. જબ વોહ વાપસ આએ તો એક દિરહમ ભી લેકર ન આએ, તો ઉનસે ઝિયાદ યા ઈબ્ને ઝિયાદ ને કહા, માલ કહાં હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, ક્યા તુમને મુઝે માલકે લિયે ભેજા થા ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં જૈસે હમ સદકાત લિયા કરતે થે વૈસે હમને સદકાત લિયે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં જહાં ખર્ચ કિયા કરતે થે, વહાં હમને ખર્ચ કર દિયે (યા'ની વહાંકે હકદારોંમેં તકસીમ કર દિયે.)[4]

---

૧ હાકિમ, ૩-૪૪૨
૨ ઈસ્તિઆબ, ૧-૩૧૬
૩ ઈસાબા, ૧-૩૪૭
૪ હાકિમ, ૨-૪૭૧

અમીર પર રિઆયા કે હુકૂક

હઝરત અસ્વદ બિન યઝીદ (રહ.) કેહતે હૈં કે જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ કોઇ વફ્દ આતા તો ઉનકે અમીરકે બારેમેં પૂછતે કે ક્યા વોહ બીમારકી ઈયાદત કરતા હૈ ? ક્યા ગુલામકી બાત સુનતા હૈ ? જો ઝરૂરતમંદ ઉસકે દરવાઝે પર ખડા હોતા હૈ, ઉસકે સાથ ઉસકા રવૈયા કૈસા હોતા હૈ ? અગર વફ્દ વાલે ઈન બાતોંમેં સે કિસીકે જવાબમેં ના કેહ દેતે તો ઉસ અમીરકો મઅઝૂલ (રદ) કર દિયા જાતા.[1]

હઝરત ઈબ્રાહીમ (રહ.) કેહતે હૈં કે જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કિસીકો કિસી ઈલાકેકા ગવર્નર બનાતે ઔર ઉસ ઈલાકેસે ઉનકે પાસ વફ્દ આતા તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનસે ઉસ ગવર્નરકે બારેમેં પૂછતે કે તુમ્હારા અમીર કૈસા હૈ ? ક્યા વોહ ગુલામોંકી ઈયાદત કરતા હૈ ? ક્યા વોહ જનાઝેકે સાથ જાતા હૈ ? ઉસકા દરવાઝા કૈસા હૈ ? ક્યા વોહ નરમ હૈ ? અગર વોહ કેહતે કે ઉસકા દરવાઝા નરમ હૈ (હરેકકો અંદર જાનેકી ઈજાઝત હૈ) ઔર ગુલામોંકી ઈયાદત કરતા હૈ, તબ તો ઉસે ગવર્નર રેહને દેતે, વરના આદમી ભેજ કર ઉસકો ગવર્નરીસે હટા દેતે.[2]

હઝરત આસિમ બિન અબી નજૂદ કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) જબ અપને ગવર્નરોંકો અલગ અલગ ઈલાકોંમેં ગવર્નર બનાકર ભેજા કરતે તો ઉન પર યેહ શર્તે લગાતે કે તુમ લોગ તુર્કી ઘોડે પર સવાર નહીં હુવા કરોગે ઔર છને હુએ આટેકી ચપાતી નહીં ખાયા કરોગે ઔર બારીક કપડા નહીં પહેના કરોગે ઔર ઝરૂરતમંદોં પર અપને દરવાઝે બંદ નહીં કરોગે. અગર તુમને ઈનમેં સે કોઇ કામ કર લિયા તો સઝાકે હકદાર બન જાઓગે. ફિર રૂખ્સત કરનેકે લિયે ઉનકે સાથ થોડી દૂર ચલતે. જબ વાપસ આને લગતે તો ઉનસે ફરમાતે, મૈંને તુમકો મુસલમાનોંકે ખૂન (બહાને) ઔર ઉનકી ખાલ (ઉધેડને) પર ઔર ઉન્હેં બેઆબરૂ કરને પર ઔર ઉનકે માલ છીનને પર મુસલ્લત નહીં કિયા હૈ, બલ્કે મૈં તુમ્હેં ઉસ ઈલાકેમેં ઈસ લિયે ભેજ રહા હૂં તાકે તુમ વહાંકે મુસલમાનોંમેં નમાઝ કાઈમ કરો ઔર ઉનમેં ગનીમતકા માલ તકસીમ કરો ઔર ઉનમેં ઈન્સાફકે ફૈસલે કરો ઔર જબ તુમ્હેં કોઈ ઐસા અમ્ર પેશ આ જાએ, જિસકા હુક્મ તુમ પર વાઝેહ ન હો, તો ઉસે મેરે સામને પેશ કરો. ઝરા ગૌરસે સુનો ! અરબોંકો ન મારના, ઈસ તરહ તુમ ઉનકો ઝલીલ કર દોગે ઔર ઉનકો ઈસ્લામી બોર્ડર પર જમા કરકે વતન વાપસીસે રોક ન દેના, ઈસ તરહ તુમ ઉનકો ફિત્નેમેં ડાલ દોગે ઔર ઉનકે ખિલાફ ઐસે જુર્મકા દા'વા ન કરના, જો ઉન્હોંને ન કિયા હો, ઈસ તરહ તુમ

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૬૬, તબરી, ૫-૩૩
૨ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૬

ઉનકો મહરૂમ કર દોગે ઔર કુર્આન કો (હદીસ વગૈરહસે) અલગ ઔર મુમતાઝ કરકે રખના, યા'ની કુર્આનકે સાથ હદીસેં ન મિલાના.[૧]

હઝરત અબૂ હુસૈનસે ઈસી હદીસ જૈસે મતલબ વાલી છોટી સી હદીસ રિવાયત કી ગઇ હૈ ઔર ઉસમેં આગે યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે કુર્આનકો અલગ ઔર મુમતાઝ કરકે રખ્ખો ઔર હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે રિવાયત કમ કિયા કરો ઔર ઈસ કામમેં મૈં તુમ્હારા શરીક હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) અપને ગવર્નરોંસે બદલા દિલવાયા કરતે થે. જબ ઉનસે ઉનકે કિસી ગવર્નરકી શિકાયત કી જાતી, તો ઉસ ગવર્નરકો ઔર શિકાયત કરનેવાલેકો એક જગહ જમા કરતે (ઔર ગવર્નરકે સામને શિકાયત સુનતે) અગર ઉસ ગવર્નરકે ખિલાફ કોઇ ઐસી બાત સાબિત હો જાતી, જિસ પર ઉસકી પકડ ઝરૂરી હોતી, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસકી પકડ ફરમાતે.[૨]

હઝરત અબૂ ખુઝૈમા બિન સાબિત (રહ.) કેહતે હૈં કે જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કિસીકો ગવર્નર મુકર્રર ફરમાતે તો અન્સાર ઔર દૂસરે હઝરાતકી એક જમાઅતકો ઉસ પર ગવાહ બનાતે ઔર ઉસસે ફરમાતે કે મૈંને તુમકો મુસલમાનોંકા ખૂન બહાનેકે લિયે ગવર્નર નહીં બનાયા હૈ. આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન હૈ.[૩]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન સાબિત (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને આદમી ભેજકર હઝરત સઈદ બિન આમિર જુમહી (રદિ.) કો બુલાયા ઔર ઉનસે ફરમાયા, હમ તુમ્હેં લોગોંકા અમીર બના રહે હૈં. ઉનકો લેકર દુશ્મનકે ઈલાકેમેં જાઓ ઔર દુશ્મનસે જિહાદ કરો. ઉન્હોંને કહા, અય ઉમર ! આપ મુઝે આઝમાઇશમેં ન ડાલેં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં નહીં છોડુંગા. તુમ લોગ ખિલાફતકી ઝિમ્મેદારી મેરે કંધોં પર ડાલકર મુઝે અકેલા છોડકર ખુદ અલગ હો જાના ચાહતે હો. મૈં તુમ્હેં ઐસે લોગોંકા અમીર બનાકર ભેજ રહા હૂં કે તુમ ઉનસે અફઝલ નહીં હો ઔર મૈં તુમ્હેં ઈસલિયે ભી નહીં ભેજ રહા હૂં કે તુમ માર માર કર ઉનકી ખાલ ઉધેડ દો ઔર તુમ ઉનકી બેઈઝઝતી કરો, બલ્કે ઈસલિયે ભેજ રહા હૂં કે તુમ ઉનકો લેકર ઉનકે દુશ્મનસે જિહાદ કરો ઔર ઉનકા માલે ગનીમત ઉનમેં તકસીમ કરો.[૪]

હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ને ફરમાયા, અય લોગો ! અમીરૂલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને મુઝે તુમ્હારે પાસ ઈસલિયે ભેજા હૈ તાકે મૈં તુમ્હેં તુમ્હારે રબકી કિતાબ ઔર તુમ્હારે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી સુન્નત સિખાઉં ઔર તુમ્હારે લિયે તુમ્હારે રાસ્તે સાફ કર દૂં.[૫]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૮
૨ તબરી, ૫-૧૯
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૪૮
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૯
૫ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૯, હૈસમી, ૫-૨૧૩

અમીર કે આમ મુસલમાનોં સે અપના મેઅચારે ઝિંદગી બુલંદ કરને પર ઔર દરબાન મુકર્રર કરકે ઝરૂરતમંદોંસે છુપ જાને પર નકીર

હઝરત અબૂ સાલેહ ગિફારી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ને (મિસર સે) હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો ખત લિખ્ખા કે હમને (યહાં) જામેઅ મસ્જિદકે પાસ આપકે લિયે એક મકાનકી જગહ ખાસ કર દી હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઈસકે જવાબ મેં લિખ્ખા કે હિજાઝમેં રેહને વાલે આદમીકે લિયે મિસરમેં ઘર કૈસે હો સકતા હૈ ઔર હઝરત અમ્ર (રદિ.) કો હુક્મ દિયા કે ઉસ જગહકો મુસલમાનોંકે લિયે બાઝાર બના દેં.[1]

હઝરત અબૂ તમીમ જૈશાની (રદિ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કો યેહ ખત લિખ્ખા..

'અમ્મા બા'દ ! મુઝે યેહ બાત પહોંચી હૈ કે તુમને એક મિમ્બર બનાયા હૈ. (જબ તુમ) ઉસ પર (બયાન કરતે હો તો) લોગોંકી ગરદનોંસે બુલંદ હો જાતે હો. ક્યા તુમ્હારે લિયે યેહ કાફી નહીં હૈ કે તુમ (ઝમીન પર) ખડે હોકર બયાન કરો. ઈસ તરહ મુસલમાન તુમ્હારી એડીયોંકે નીચે હોંગે. મૈં તુમ્હેં કસમ દે કર કેહતા હૂં કે તુમ ઉસે તોડ દો.'[2]

હઝરત અબૂ ઉસ્માન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ લોગ આઝરબાઈજાનમેં થે, વહાં હમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) ને યેહ ખત લિખ્ખા..

'અય ઉત્બહ બિન ફરકદ ! યેહ મુલ્કો માલ તુમ્હારી મેહનતસે નહીં મિલા ઔર ન હી તુમ્હારે વાલિદૈનકી મેહનતસે મિલા હૈ. ઈસલિયે તુમ અપને ઘરમેં જો ચીઝ પેટભર કર ખાતે હો, વહી ચીઝ સારે મુસલમાનોંકો ઉનકે ઘરોંમેં પેટ ભર કર ખિલાઓ ઔર નાઝો નેઅમતકી ઝિંદગીસે ઔર મુશ્રિકોં જૈસી શકલ ઈખ્તિયાર કરનેસે ઔર રેશમ પહેનનેસે બચો.'[3]

હઝરત ઉર્વહ બિન રૂવૈમ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) લોગોં કે હાલાતકા જાઈઝા લે રહે થે. ઉનકે પાસ હિમ્સકે લોગ ગુઝરે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે પૂછા, તુમ્હારે અમીર (હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન કુર્ત (રદિ.)) કૈસે હૈં ?

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૮
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૬
૩ તરગીબ, ૩-૪૫૮

ઉન લોગોંને કહા, બેહતરીન અમીર હૈં બસ એક બાત હૈ કે ઉન્હોંને એક બાલાખાના બના લિયા હૈ, જિસમેં રેહતે હૈં. ઇસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ અમીરકો ખત લિખ્ખા ઔર અપના કાસિદ ભી સાથ ભેજા ઔર ઉસ કાસિદ કો હુકમ દિયા કે વહાં જાકર ઉસ બાલાખાનેકો જલા દે.

જબ વોહ કાસિદ વહાં પહોંચા તો ઉસને લકડીયાં જમા કરકે ઉસ બાલાખાનેકે દરવાઝેકો આગ લગા દી. જબ યેહ બાત ઉસ અમીરકો બતાઇ ગઇ, તો ઉસને કહા, ઇસે કુછ મત કહો, યેહ અમીરૂલ મો'મિનીનકા ભેજા હુવા કાસિદ હૈ. ફિર ઉસ કાસિદને ઉનકો (હઝરત ઉમર (રદિ.) કા) ખત દિયા, વોહ ખત પઢતે હી સવાર હોકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કી તરફ ચલ દિયે.

જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો દેખા, તો ઉનસે ફરમાયા, (મદીનાસે બાહિર પથરીલે મૈદાન) હર્રહ મેં મેરે પાસ પહોંચ જાઓ. હર્રહ મેં સદકાકે ઊંટ થે. (જબ વોહ હર્રહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ પહોંચ ગએ તો ઉનસે) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અપને કપડે ઉતાર દો. (ઉન્હોંને કપડે ઉતાર દિયે) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો ઊંટકે ઊન કી ચાદર પહેનનને કે લિયે દી. જિસે ઉન્હોંને પહેન લિયા. ફિર ઉનસે ફરમાયા, (ઇસ કુંવેસે) પાની નિકાલો ઔર ઇન ઊંટોંકો પાની પિલાઓ. વોહ યૂં હી હાથસે કુંવેસે પાની નિકાલતે રહે, યહાં તક કે થક ગએ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે પૂછા, દુનિયામેં ઔર કિતના રહોગે ? ઉન્હોંને કહા, બસ થોડી સી મુદ્દત. ફરમાયા, બસ ઇસ મુખ્તસરસી ઝિંદગીકે લિયે તુમને વોહ બાલાખાના બનાયા થા, જિસકી વજહસે તુમ મિસ્કીન, બેવા ઔર યતીમ ઇન્સાનકી પહોંચસે ઉપર હો ગએ થે. જાઓ, અપને કામ પર વાપસ જાઓ ઔર આઇન્દહ ઐસા ન કરના.[1]

હઝરત અત્તાબ બિન રિફાઅહ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) કો યેહ ખબર મિલી કે હઝરત સઅદ (રદિ.) ને એક મહલ બનાયા હૈ ઔર ઉસ પર દરવાઝા ભી લગવાયા હૈ ઔર યેહ ભી કહા હૈ કે અબ (બાઝારકા) શોર આના ખત્મ હો ગયા હૈ. (યેહ મહલ ઉન્હોંને ઇસી વજહસે બનાયા થા કે બાઝારકી આવાઝેં બહોત આતી થીં, જિસકી વજહસે યેહ સહી તરહસે કામ નહીં કર સકતે થે.) ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) કો ભેજા ઔર જબ ભી હઝરત ઉમર (રદિ.) કો અપની મરઝીકે મુતાબિક કામ કરવાના હોતા થા, તો ઉનકો હી ભેજા કરતે થે ઔર ઉનસે ફરમાયા, સઅદ કે પાસ જાઓ ઔર ઉનકે મહલકા દરવાઝા જલા દો. ચુનાંચે હઝરત મુહમ્મદ કૂફા પહોંચ ગએ ઔર હઝરત સઅદ કે દરવાઝે પર પહોંચતે હી અપની ચકમાક નિકાલી ઔર ઉસસે આગ જલાઇ ફિર દરવાઝેકો આગ લગા દી.

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૬

લોગોંને આકર હઝરત સઅદ કો ઈસકી ખબર દી ઔર આગ લગાને વાલેકા હુલિયા બયાન કિયા તો હઝરત સઅદ ઉનકો પેહચાન ગએ ઔર ઉનકે પાસ બાહિર આએ. હઝરત મુહમ્મદ ને ઉનસે કહા, અમીરૂલ મો'મિનીનકો આપકી તરફસે યેહ બાત પહોંચી હૈ કે આપને કહા હૈ કે અબ શોર આના ખત્મ હો ગયા હૈ.

હઝરત સઅદ ને અલ્લાહકી કસમ ખાકર કહા કે ઉન્હોંને યેહ બાત નહીં કી હૈ. હઝરત મુહમ્મદ ને કહા, હમેં તો જો હુક્મ દિયા હૈ, વોહ કર ચુકે હૈં ઔર આપ જો કેહ રહે હૈં, વોહ આપકી તરફસે અમીરૂલ મો'મિનીનકો પહોંચા દેંગે.

હઝરત સઅદ, હઝરત મુહમ્મદ કો રાસ્તેકે લિયે તોશા પેશ કરને લગે, લેકિન હઝરત મુહમ્મદ ને લેનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર અપની સવારી પર સવાર હોકર ચલ દિયે ઔર મદીના મુનવ્વરા પહોંચ ગએ.

જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો દેખા, તો ફરમાયા, (તુમ બડી જલ્દી વાપસ આ ગએ હો) અગર હમ તુમ્હારે બારેમેં અચ્છી રાય ન રખતે, તો હમ યેહી સમઝતે કે તુમને કામ પૂરા નહીં કિયા.

હઝરત મુહમ્મદ ને કહા, મૈંને સફર બહોત તેઝી કિયા હૈ ઔર આપને જિસ કામકે લિયે ભેજા થા, વોહ ભી મૈંને પૂરા કર દિયા હૈ. હઝરત સઅદ (રદિ.) મઅઝિરત કર રહે થે ઔર કસમ ખા કર કેહ રહે થે કે ઉન્હોંને યેહ બાત નહીં કહી હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા હઝરત સઅદ (રદિ.) ને તુમકો સફર કે લિયે તોશા દિયા થા ? હઝરત મુહમ્મદ ને કહા, નહીં, લેકિન આંપને મુઝે તોશા ક્યૂં નહીં દિયા ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને ઈસ બાત કો બુરા સમઝા કે તુમ્હારે લિયે તોશેકા હુક્મ દૂં કે ઈસ તરહ તુમ્હેં તો દુનિયામેં તોશા મિલ જાએગા લેકિન મેરી આખિરતમેં પકડ હો જાએગી, ક્યૂંકે મેરે આસપાસ મદીના વાલે હૈં, જો બેચારે ભૂકસે મર રહે હૈં, ક્યા તુમને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ નહીં સુના કે યેહ નહીં હો સકતા કે મો'મિન ખુદ અપના તો પેટ ભર લે ઔર ઉસકા પડોસી ભૂકા હો.[૧]

હઝરત અબૂબક્રહ ઔર હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ઈસી હદીસકો મુખ્તસરમેં નકલ કરતે હૈં ઔર ઉસમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) કો યેહ ખબર મિલી કે હઝરત સઅદ ને અપના દરબાન મુકર્રર કર લિયા હૈ ઔર લોગોંસે અલગ રેહતે હૈં ઔર અપના દરવાઝા બંદ રખતે હૈં. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) કો ભેજા થા ઔર ઉનસે ફરમાયા, જબ તુમ વહાં પહોંચો ઔર તુમકો હઝરત સઅદ કા દરવાઝા બંદ મિલે તો તુમ ઉસકો આગ લગા દેના.[૨]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૫, ઈસાબા, ૩-૩૮૪, હૈસમી, ૮-૧૬૭
૨ હૈસમી, ૮-૧૬૮

હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે મુલ્કે શામ જાનેકી ઈજાઝત માંગી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, સિર્ફ ઈસ શર્ત પર ઈજાઝત દે સકતા હૂં કે તુમ વહાં જાકર કિસી શહરકે ગવર્નર બન જાઓ. હઝરત અબૂદર્દા ને કહા, મૈં ગવર્નર બનને કે લિયે તૈયાર નહીં હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ફિર મૈં ઈજાઝત નહીં દેતા.

હઝરત અબૂદર્દા ને કહા, મૈં વહાં જાકર લોગોંકો ઉનકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સુન્નત સિખાઉંગા ઔર ઉન્હેં નમાઝ પઢાઉંગા. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો ઈજાઝત દે દી ઔર વોહ મુલ્કે શામ ચલે ગએ.

(ઈસકે કુછ અર્સેકે બા'દ) હઝરત ઉમર (રદિ.) મુલ્કે શામ તશરીફ લે ગએ. જબ હઝરાતે સહાબા કિરામ કે કરીબ પહોંચે, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) રૂક ગએ, યહાં તકકે શામ હો ગઈ. જબ રાતકા અંધેરા છા ગયા, તો અપને દરબાનસે ફરમાયા, અય યરફા ! હઝરત યઝીદ બિન અબૂ સુફયાન કે પાસ લે ચલો ઔર ઉનકો દેખો, ઉનકે પાસ મજલિસ જમી હુઈ હોગી ઔર ચિરાગ જલ રહા હોગા ઔર મુસલમાનોંકે માલે ગનીમતમેં સે લેકર રેશમ ઔર દીબાજ બિછા રખ્ખા હોગા.

(ઈન લોગોંકે રેશમકે બિછાનેકી વજહ યેહ થી એક તો ઈન લોગોંકા મુલ્કે શામમેં કિયામ વક્તી થા. વહાં ઠહેરનેકે જો પેહલેસે ઈન્તિઝામ હોંગે ઉન્હીંમેં કુછ દિન ઠહેર કર ઉન્હેં આગે જાના થા. દૂસરા હો સકતા હૈ, ઉસકા તાના રેશમકા ઔર બાના સૂતી વગૈરહ હલાલ ધાગેકા હો. તીસરે અગર વોહ પૂરા રેશમ હી કા થા, તો કુછ સહાબા (રદિ.) રેશમ કે બિછાનેકો જાઈઝ સમઝતે થે અલબત્તા રેશમકે પહેનનેકે હરામ હોનેમેં કોઈ ઈખ્તિલાફ ન થા.) તુમ ઉન્હેં સલામ કરોગે, વોહ તુમ્હારે સલામ કા જવાબ દેંગે. તુમ ઉનસે અંદર આનેકી ઈજાઝત માંગોગે, વોહ પેહલે યેહ પૂછેંગે કે તુમ કૌન હો ? ફિર તુમ કો ઈજાઝત દેંગે.

ચુનાંચે હમ લોગ વહાં સે ચલે ઔર હઝરત યઝીદ કે દરવાઝે પર પહોંચે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અસ્સલામુ અલયકુમ. હઝરત યઝીદ ને કહા, વઅલયકુમુસ્સલામ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મૈં અંદર આ જાઉં ? ઉન્હોંને કહા, આપ કૌન હૈં ? હઝરત યરફા ને કહા, યેહ વોહ હસ્તી હૈ જો તુમ્હારે સાથ નાગવાર સુલૂક કરેગી. યેહ અમીરૂલ મો'મિનીન હૈં. હઝરત યઝીદ ને દરવાઝા ખોલા. (હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર હઝરત યરફા અંદર દાખિલ હુએ) ઈન હઝરાત ને દેખા કે મજલિસ જમી હુઈ હૈ, ચિરાગ જલ રહા હૈ, રેશમ ઔર દીબાજ બિછા હુવા હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય યરફા ! જલ્દીસે દરવાઝા બંદ કરો, દરવાઝા બંદ કરો ઔર એક કોડા હઝરત યઝીદ કી કનપટ્ટી પર રસીદ કિયા ઔર સારા સામાન સમેટ કર ઘરકે દર્મિયાનમેં રખ દિયા ઔર ઉન લોગોંસે કહા, મેરે વાપસ આને તક તુમમેં સે કોઈ ભી ઈસ જગહસે ન હિલે, સબ યહીં રહેં.

ફિર યેહ દોનોં હઝરાત યઝીદ કે પાससે બાહિર આએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય યરફા ! આઓ ચલેં, હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કે પાસ ચલતે હૈં ઔર ઉનકો દેખતે હૈં, ઉનકે પાસ ભી મજલિસ જમી હુઇ હોગી ઔર ચિરાગ જલ રહા હોગા ઔર મુસલમાનોંકે માલે ગનીમતમેં સે દીબાજ બિછા રખ્ખા હુવા હોગા. તુમ ઉન્હેં સલામ કરોગે, વોહ તુમ્હારે સલામકા જવાબ દેંગે ફિર તુમ ઉનસે અંદર આનેકી ઈજાઝત માંગોગે, વોહ ઈજાઝત દેનેસે પેહલે પૂછેંગે કે તુમ કૌન હો ?

ચુનાંચે હઝરત અમ્ર કે દરવાઝે પર પહોંચે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અસ્સલામુ અલયકુમ. હઝરત અમ્ર ને જવાબ દિયા, વઅલયકુમુસ્સલામ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા મૈં અંદર આ જાઉં ? હઝરત અમ્ર ને કહા, આપ કૌન હૈં ? હઝરત યરફા ને કહા, યેહ વોહ હસ્તી હૈ જો તુમ્હારે સાથ નાગવાર સુલૂક કરેગી. યેહ અમીરૂલ મો'મિનીન હૈં. હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને દરવાઝા ખોલા. (યેહ દોનોં હઝરાત અંદર ગએ) અંદર જાકર દેખા કે મજલિસ લગી હુઇ હૈ ઔર ચિરાગ જલ રહા હૈ ઔર રેશમ ઔર દીબાઝ બિછા રખ્ખા હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય યરફા ! જલ્દી સે દરવાઝા બંદ કરો, દરવાઝા બંદ કરો ઔર એક કોડા હઝરત અમ્ર કી કનપટ્ટી પર રસીદ કિયા, ફિર સારા સામાન સમેટ કર ઘરકે દર્મિયાનમેં રખ દિયા ફિર ઉન લોગોં સે ફરમાયા મેરે વાપસ આને તક તુમમેં સે કોઇ ભી અપની જગહ સે ન હિલે, સબ યહીં રહેં.

ફિર યેહ દોનોં હઝરત અમ્ર કે પાससે બાહિર આએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય યરફા ! આઓ ચલેં, હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી (રદિ.) કે પાસ ચલતે હૈં ઔર ઉનકો દેખતે હૈં, ઉનકે પાસ ભી મજલિસ જમી હુઇ હોગી ઔર ચિરાગ જલ રહા હોગા ઔર મુસલમાનોંકે માલે ગનીમતમેં સે ઊની કપડા બિછા રખ્ખા હુવા હોગા. તુમ ઉનસે અંદર આનેકી ઈજાઝત માંગોગે, વોહ ઈજાઝત દેનેસે પેહલે મા'લૂમ કરેંગે કે તુમ કૌન હો ? ચુનાંચે હમ ઉનકે પાસ ગએ તો વહાં ભી મજલિસ જમી હુઇ થી, ચિરાગ જલ રહા થા ઔર ઊની કપડા બિછા હુવા થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકી કનપટ્ટી પર એક કોડા રસીદ કિયા ઔર ફરમાયા, અય અબૂ મૂસા ! તુમ ભી (યહાં આકર બદલ ગએ હો ઔર વોહી કર રહે હો જો દૂસરે કર રહે હૈં?)

હઝરત અબૂ મૂસા ને કહા, મૈંને તો કમ કિયા હૈ. મેરે સાથિયોં ને જો કુછ કર લિયા હૈ, વોહ આપ દેખ હી ચુકે હૈં (વોહ મેરેસે ઝિયાદા હૈ) અલ્લાહકી કસમ! મુઝે ભી ઉતના હી મિલા જિતના મેરે સાથિયોંકો મિલા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ફિર યેહ ક્યા હૈ ? ઉન્હોંને કહા કે મકામી લોગ કેહતે હૈં કે ઈતના કરનેસે હી (અમારતકા) કામ ઠીક ચલેગા. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને સારા સામાન સમેટકર ઘરકે બીચમેં રખ દિયા ઔર ઉન લોગોંસે ફરમાયા, મેરે વાપસ આને તક તુમમેં સે કોઇ ભી યહાંસે બાહિર ન જાએ, સબ યહીં રહેં.

જબ હમ ઉનકે પાસસે બાહિર આએ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય યરફા ! આઓ હમ અપને ભાઇ (હઝરત અબૂદર્દા) કે પાસ ચલેં ઔર ઉનકો દેખેં, ન ઉનકે યહાં મજલિસ લગી હુઇ હોગી, ન ચિરાગ હોગા ઔર ન ઉનકે દરવાઝેકો બંદ કરનેકી કોઇ ચીઝ કુંડી વગૈરહ હોગી. કંકરીયાં બિછા રખ્ખી હોંગી, પાલાનકે નીચે ડાલને વાલે કમ્બલકો તકીયા બના રખ્ખા હોગા. ઉન પર પતલી ચાદર હોગી, જિસમેં ઉન્હેં સરદી લગ રહી હોગી. તુમ ઉન્હેં સલામ કરોગે. વોહ તુમ્હારે સલામકા જવાબ દેંગે, ફિર તુમ ઉનસે અંદર આનેકી ઇજાઝત માંગોગે, વોહ યેહ મા'લૂમ કિયે બગૈર હી તુમ કો ઇજાઝત દે દેંગે કે તુમ કૌન હો.

ચુનાંચે હમ દોનોં ચલે, યહાં તક કે હઝરત અબૂદર્દા કે દરવાઝે પર પહોંચકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અસ્સલામુ અલયકુમ. હઝરત અબૂદર્દાને કહા, વઅલયકુમુસ્સલામ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા મૈં અંદર આ જાઉં ? ઉન્હોંને કહા, આ જાએં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને દરવાઝેકો ધક્કા દિયા તો ઉસકી કુંડી નહીં થી. હમ અંદર ગએ તો કમરેમેં અંધેરા થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનકો (અંધેરેકી વજહસે) ટટોલને લગે, યહાં તક કે ઉનકા હાથ હઝરત અબૂદર્દા કો લગ ગયા. ફિર ઉનકે તકીયેકો ટટોલા તો વોહ પાલાનકા કમ્બલ થા, ફિર ઉનકે બિછૌનેકો ટટોલા, તો વોહ કંકરીયાં થીં, ફિર ઉનકે ઉપરકી ચાદરકો ટટોલા, તો વોહ પતલીસી ચાદર થી.હઝરત અબૂદર્દા ને કહા, યેહ કૌન હૈ ? ક્યા યેહ અમીરૂલ મો'મિનીન હૈં ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હાં.

હઝરત અબૂદર્દા ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! આપ બડી દેરસે આએ હૈં. મૈં સાલ ભરસે આપકા ઇન્તિઝાર કર રહા હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહ આપ પર રહમ ફરમાએ, ક્યા મૈંને આપ પર વુસ્અત નહીં કી ? ઔર ક્યા મૈંને આપ પર ફલાં ફલાં એહસાન નહીં કિયે ?

હઝરત અબૂદર્દા ને કહા, અય ઉમર ! ક્યા આપકો વોહ હદીસ યાદ નહીં હૈ, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમસે બયાન કી થી ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, કૌનસી હદીસ ?

ઉન્હોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા થા, તુમમેં સે એક આદમીકે પાસ ઝિંદગી ગુઝારનેકા ઇતના સામાન હોના ચાહિયે, જિતના સવારકે પાસ સફરકા તોશા હોતા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હાં (યાદ હૈ.)

હઝરત અબૂદર્દા ને કહા, અય ઉમર ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ હમને ક્યા કિયા ? ફિર દોનોં એક દૂસરેકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાતેં યાદ દિલાકર સુબહ તક રોતે રહે.[1]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૭૭

રિઆયા કે હાલાત કી ખબરગીરી

હઝરત અબૂ સાલેહ ગિફારી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને ખિદમતકે લિયે મદીનાકે કિનારેમેં રેહને વાલી એક નાબીના બુઢ્ઢીયાકી તલાશ કી, તાકે રાતકો ઉસકા પાની ભર દિયા કરેં ઔર ઉસકે કામકાજ કર દિયા કરેં, લેકિન જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસકે યહાં ગએ, તો ઉન્હોંને દેખા કે કોઇ આદમી ઉનસે પેહલે આકર ખિદમતકે સારે કામ બુઢ્ઢીયાકી મન્શાકે મુતાબિક કર ચુકા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કઇ બાર કોશિશ કી, લેકિન ઉસ આદમીસે પેહલે ન આ સકે.. વહી પેહલે આકર તમામ કામ કર જાતા.

આખિર ઇસકા પતા લગાને કે લિયે હઝરત ઉમર (રદિ.) રાસ્તેમેં ઘાત લગાકર બૈઠ ગએ. થોડી દેરમેં દેખા કે હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) (ઉસ બુઢ્ઢીયાકી ખિદમત કરને) આ રહે હૈં ઔર યેહી વોહ સાહબ હૈં જો હઝરત ઉમર (રદિ.) સે પેહલે આકર ખિદમત કર રહે થે, હાલાંકે વોહ ખલીફએ વક્ત થે.

ઉન્હેં દેખકર ઉમર (રદિ.) ને કહા, મેરી ઉમ્રકી કસમ ! આપ હૈં (જો મુઝસે ભી પેહલે આકર ઇસ બુઢ્ઢીયાકી ખિદમત કર રહે થે.)[1]

હઝરત ઔઝાઇ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) રાતકે અંધેરેમેં બાહિર નિકલે તો હઝરત તલ્હા (રદિ.) કી નઝર ઉન પર પડી. ઉન્હોંને દેખા કે હઝરત ઉમર (રદિ.) પેહલે એક ઘરમેં દાખિલ હુએ, ફિર દૂસરે ઘરમેં. સુબહકો હઝરત તલ્હા (રદિ.) ઉસ ઘરમેં ગએ તો દેખા કે ઘરમેં એક નાબીના ઔર અપાહજ બુઢ્ઢીયા હૈ.

હઝરત તલ્હાને પૂછા, ક્યા બાત હૈ ? યેહ આદમી તુમ્હારે પાસ કિસ લિયે આતા હૈ ?

ઉસ બુઢ્ઢીયાને કહા, યેહ ઇતને અર્સેસે યા'ની બરસોંસે મેરી દેખભાલ કર રહે હૈં, મેરી ઝરૂરતકે કામ કર દેતે હૈં ઔર મેરે ઘરકે પાખાને વગૈરહ તમામ ચીઝોંકી સફાઇ કર દેતે હૈં. ઇસ પર હઝરત તલ્હાને કહા ! તેરી માં તુઝે ગુમ કરે, ક્યા તુમ હઝરત ઉમર (રદિ.) કી લગઝિશોંકો તલાશ કરતે હો ?[2]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૩૪૭
૨ હુલીયા, ૧-૪૮

ઝાહિરી આ'માલ કે મુતાબિક ફૈસલા કરના

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉત્બા બિન મસઊદ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં લોગોં કે સાથ વહીકે મુતાબિક મા'મલા કિયા જાતા થા, (જિસમેં કભી કભી ઉનકે છુપે હુએ કામોંકે મુતાબિક અલ્લાહ ફૈસલા કિયા કરતે થે) ઔર અબ વહીકા સિલસિલા બંદ હો ગયા હૈ. અબ હમ તુમ્હારે ઝાહિરી આ'માલકે મુતાબિક મા'મલા કરેંગે. જો હમારે સામને અચ્છે કામ કરેગા, હમ ઉસે અમીન સમઝ કર અપને કરીબ કરેંગે. હમેં ઉનકે અંદરૂની અમલસે કોઇ વાસ્તા નહીં હોગા. ઉસકે અંદરૂની આ'માલકા અલ્લાહ હી મુહાસબા ફરમાએંગે. ઔર જો હમારે સામને બુરે અમલ કરેગા, ન હમ ઉસે અમીન સમઝેંગે ઔર ન ઉસે સચ્ચા માનેંગે. અગરચે વોહ યેહ કેહતા રહે કે ઉસકા અંદરૂન બહોત અચ્છા હૈ.[૧]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, (ખલીફા બનને કે બા'દ) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને સબસે પેહલે જો બયાન ફરમાયા, વોહ યેહ થા કે અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન કી. ઇસકે બા'દ ફરમાયા..

'અમ્મા બા'દ ! (અબ મેરા તુમસે વાસ્તા પડ ગયા હૈ). મેરી આઝમાઇશ તુમ્હારે ઝરીએ સે હોગી ઔર તુમ્હારી મેરે ઝરીએ સે. ઔર મેરે દોનોં સાથિયોં (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.)) કે બા'દ મુઝે તુમ લોગોંકા ખલીફા બના દિયા ગયા હૈ, જો હમારે પાસ મૌજૂદ હોગા, ઉસસે તો હમ ખુદ મા'મલા કર લેંગે ઔર જો હમસે ગાઇબ હોગા, ઉસ પર હમ તાકતવર ઔર અમાનતદાર આદમીકો અમીર બનાએંગે, ઇસલિયે અબ જો આદમી અચ્છી તરહ ચલેગા, ઉસકે સાથ હમ અચ્છા સુલૂક કરેંગે. ઔર જો ગલત ચલેગા, ઉસે હમ સઝા દેંગે. અલ્લાહ હમારી ઔર તુમ્હારી મગફિરત ફરમાએ.[૨]

અમીર બનાકર ઉસકે આ'માલ પર નિગાહ રખના

હઝરત તાઉસ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ બતાઓ, અગર મૈં તુમ્હારા અમીર ઐસે આદમીકો બના દૂં, જો ઇન આદમીયોંમેં સબસે

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૭, બૈહકી, ૮-૨૦૧
૨ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૧૯૬, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૭

અચ્છા હો, જિનકો મૈં જાનતા હૂં. ફિર મૈં ઉસે અદલો ઈન્સાફસે ચલને કા હુક્મ ભી દે દૂં, તો ક્યા ઈસ તરહ મૈં અપની ઝિમ્મેદારીસે છુટકારા પા જાઉંગા ? લોગોંને કહા, જી, હાં. આપને ફરમાયા, નહીં, જબ તક મૈં યેહ ન દેખ લૂં કે વોહ મેરે કેહને કે મુતાબિક કામ કર રહા હૈ યા નહીં.[૧]

બારી બારી લશ્કર ભેજના

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન કઅબ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, અન્સાર કા એક લશ્કર અપને અમીર કે સાથ મુલ્કે ફારિસમેં થા. હર સાલ હઝરત ઉમર (રદિ.) બારી બારી લશ્કર ભેજા કરતે થે. (દૂસરા લશ્કર ભેજકર પેહલે લશ્કર કો બુલા લિયા કરતે થે) લેકિન ઈસ સાલ હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર કામોં મેં મશ્ગૂલ રહે, જિસકી વજહસે બા'દ મેં દૂસરા લશ્કર ન ભેજ સકે.

જબ મુકર્રર કરદા વક્ત પૂરા હુવા, તો ઉસ સરહદ વાલા અન્સાર કા લશ્કર વાપસ આ ગયા (હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકે જગહ પર કામ કરનેવાલા લશ્કર અભી ભેજા નહીં થા ઈસલિયે) હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનસે નારાઝ હુએ ઔર ઉન્હેં ખૂબ ધમકાયા ઔર યેહ સબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા થે. તો ઉન્હોંને કહા, અય ઉમર, આપ તો હમેં ભૂલ ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હમારે બારે મેં આપકો યેહ હુક્મ દિયા થા કે બારી બારી લશ્કર ભેજતે રેહના. આપને ઉસ પર અમલ ન કિયા.[૨]

જો તકલીફ આમ મુસલમાનોં પર આએ, ઉસમેં અમીર કા મુસલમાનોં કી રિઆયત કરના

હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) કેહતે હૈં, જબ અમીરૂલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર (રદિ.) ને યેહ સુના કે શામમેં લોગ તાઊન (પ્લેગ) કે શિકાર હો રહે હૈં, તો ઉન્હોંને હઝરત અબૂ ઉબૈદહ બિન જર્રાહ (રદિ.) કો યેહ ખત લિખ્ખા કે મુઝે એક કામમેં તુમ્હારી ઝરૂરત પેશ આ ગઇ હૈ, મૈં તુમ્હારે બગૈર ઉસ કામકો નહીં કર સકતા, ઈસલિયે મૈં તુમ્હેં

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૫
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૮

કસમ દેકર કેહતા હૂં કે અગર તુમ્હેં મેરા યેહ ખત રાતમેં મિલે તો સુબહ હોનેસે પેહલે, ઔર અગર દિનમેં મિલે તો શામ હોનેસે પેહલે, તુમ સવાર હોકર મેરી તરફ ચલ પડો.

હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) ને (ખત પઢ્હ કર) કહા, અમીરૂલ મો'મિનીનકો યેહ ઝરૂરત પેશ આઈ હૈ, મૈં ઉસે સમઝ ગયા. જો આદમી અબ દુનિયામેં રેહને વાલા નહીં હૈ, વોહ ઉસે બાકી રખના ચાહતે હૈં (યા'ની હઝરત ઉમર (રદિ.) ચાહતે હૈં કે મૈં તાઊનકી વબા વાલા ઈલાકા છોડકર મદીના ચલા જાઉં ઔર ઈસ તરહ મૌતસે બચ જાઉં, લેકિન મૈં મૌતસે બચનેવાલા નહીં હૂં.)

હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો જવાબમેં યેહ લિખ્ખા કે મૈં મુસલમાનોંકે એક લશ્કરમેં હૂં. જાન બચાનેકે લિયે મૈં ઈન્હેં છોડકર જાનેકો તૈયાર નહીં હૂં. ઔર જો ઝરૂરત આપકો પેશ આઈ હૈ, મૈં ઉસે સમઝ ગયા હૂં. આપ ઉસે બાકી રખના ચાહતે હૈં, જો અબ દુનિયામેં બાકી રેહને વાલા નહીં હૈ. ઈસલિયે જબ મેરા યેહ ખત આપકી ખિદમતમેં પહોંચ જાએ, તો આપ મુઝે અપની કસમકે પૂરા કરનેસે મઆફ ફરમા દેં ઔર મુઝે યહીં ઠહેરનેકી ઈજાઝત દે દેં.

જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકા ખત પઢ્હા તો ઉનકી આંખેં ડબડબા આઈ ઔર રોને લગે, તો મજલિસમેં મૌજૂદ લોગોં ને કહા, ક્યા હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હો ગયા ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં, લેકિન યૂં સમઝો કે હો ગયા. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) કો ખત લિખ્ખા કે ઉરદુન કા સારા ઈલાકા વબાસે મુતઅસ્સિર હો ચુકા હૈ ઔર જાબીયા શહર વબાસે બચા હુવા હૈ. ઈસલિયે આપ મુસલમાનોંકો લેકર વહાં ચલે જાએં. હઝરત અબૂ ઉબૈદહ ને યેહ ખત પઢ્હ કર ફરમાયા, અમીરૂલ મો'મિનીન કી યેહ બાત તો હમ ઝરૂર માનેંગે.

હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) ને મુઝે હુક્મ દિયા કે મૈં સવાર હોકર લોગોંકો ઉનકી કિયામગાહોંમેં ઠહેરાઉં. ઈતનેમેં મેરી બીવીકો ભી તાઊન હો ગયા. મૈં (હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.)) કો બતાને કે લિયે ઉનકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) ખુદ જાકર લોગોંકો ઉનકી કિયામગાહોંમેં ઠહેરાને લગે. ફિર ખુદ ઉનકો તાઊન હો ગયા, જિસમેં ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર ફિર તાઊનકી વબા ખત્મ હો ગઈ.

હઝરત અબૂલ મુવર્જ્જહ (રદિ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) કે સાથ છત્તીસ હઝાર કા લશ્કર થા, જિનમેં સે સિર્ફ છ હઝાર ઝિંદા બચે (બાકી તીસ હઝારકા ઉસ તાઊનમેં ઈન્તિકાલ હો ગયા.) હઝરત સુફયાન બિન ઉયયૂનહ ને ઈસસે મુખ્તસર રિવાયત નક્લ કી હૈ.[1]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૩૪

હાકિમ ને ઈસી રિવાયતકો હઝરત સુફયાન કે વાસ્તે સે નકલ કિયા હૈ, ઉસમેં યેહ હૈ કે હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) ને (હઝરત ઉમર (રદિ.) કા ખત પઢકર) કહા, અલ્લાહ અમીરૂલ મો'મિનીન પર રહમ કરે, વોહ ઉન લોગોંકો બચાના ચાહતે હૈં, જો અબ બચને વાલે નહીં હૈં. ફિર ઉન્હોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો યેહ ખત લિખ્ખા કે મેરે સાથ મુસલમાનોંકા એક લશ્કર હૈ, જિનમેં તાઊનકી બીમારી ફૈલી હુઇ હૈ. મૈં અપની જાન બચાનેકે લિયે ઉનકો છોડકર નહીં જા સકતા.[1]

ઈબ્ને ઈસ્હાક ને હઝરત તારિક કે વાસ્તેસે ઈસી રિવાયતકો નકલ કિયા હૈ. ઉસમેં યેહ હૈ કે અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપકો જિસ વજહસે મેરી ઝરૂરત હૈ, વોહ મૈં સમઝ ગયા હૂં. મેરે સાથ મુસલમાનોંકી એક ફૌજ હૈ. મૈં અપની જાન બચાનેકે લિયે ઉનકો નહીં છોડ સકતા. ઈસલિયે જબ તક અલ્લાહ મેરે ઔર ઉનકે બારેમેં ફૈસલા ન કર દે, મૈં ઉનસે જુદા નહીં હો સકતા, ઈસ લિયે અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ અપની કસમકો પૂરા કરનેસે મુઝે મઆફ ફરમાએં ઔર મુઝે અપને લશ્કરમેં રેહને દેં.[2]

અમીર કા શફીક હોના

હઝરત અબૂ જઅફર (રદિ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ ઉસૈદ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં બહરૈનસે કુછ કૈદી લેકર આએ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન કૈદીયોંમેં એક ઔરતકો દેખાકે વોહ રો રહી હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે પૂછા, તુમ્હેં ક્યા હુવા ? ઉસને કહા, ઉન્હોંને યા'ની હઝરત અબૂ ઉસૈદ (રદિ.) ને મેરે બેટેકો બેચ દિયા હૈ. (મૈં બેટેકી જુદાઈમેં રો રહી હૂં.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત અબૂ ઉસૈદ (રદિ.) સે પૂછા, ક્યા તુમને ઉસ ઔરતકે બેટેકો બેચા હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, જી, હાં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, કિન લોગોં કે હાથ બેચા હૈ ? ઉન્હોંને કહા, કબીલા બનૂ અબ્સ કે હાથ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ખુદ સવાર હોકર ઉસ કબીલાકે પાસ જાઓ ઔર ઉસ બચ્ચેકો લેકર આઓ.[3]

હઝરત બુરૈદહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ બૈઠા હુવા થા કે અચાનક ઉન્હોંને એક ઔરતકે ચીખને કી આવાઝ સુની તો ઉન્હોંને (અપને

૧ હાકિમ, ૩-૨૬૩
૨ બિદાયા, ૭-૭૮, તબરી, ૪-૨૦૧
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૨૨૯

દરબાનસે) કહા, અય યરફા ! દેખો, યેહ આવાઝ કૈસી હૈ ? વોહ દેખકર આએ તો અર્ઝ
કિયા કે એક કુરૈશી લડકીકી માં બેચી જા રહી હૈ. (ઈસ વજહસે વોહ લડકી રો રહી હૈ)
હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, જાઓ ઔર મુહાજિરીન ઔર અન્સારકો મેરે પાસ
બુલાકર લાઓ. થોડી દેર નહીં ગુઝરી થી કે ઘર ઔર હુજરા (ઉન હઝરાતસે) ભર ગયા.

અલ્લાહકી હમ્દો સના કે બા'દ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા આપ લોગ જાનતે હૈં કે હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જો દીન લેકર આએ થે, ઉસમેં રિશ્તોંકા તોડના ભી શામિલ હૈ ? ઉન લોગોંને ફરમાયા, નહીં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, લેકિન રિશ્તોંકા યેહ તોડના આજ આપ લોગોંમેં બહોત ફૈલ ગયા હૈ, ફિર યેહ આયત પઢી..

فَهَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ تَوَلَّيْتُمْ اَنْ تُفْسِدُوْ فِی الاَرْضِ وَتُقَطِّعُوْا اَرْحَامَكُمْ

ફહલ્ અસયૂતુમ ઈન તવલ્લયૂતુમ અન્ તુફસિદૂ ફિલ અર્દિ વતુકત્તિઊ અરહામકુમ

'સો અગર તુમ કિનારાકશ રહો, તો આયા તુમકો યેહ ડર ભી હૈ કે તુમ દુનિયામેં ફસાદ મચા દો ઔર આપસમેં રિશ્તોંકો તોડો.'

ફિર ફરમાયા, ઈસસે ઝિયાદા સખ્ત ઔર કૌનસા રિશ્તોંકો તોડના હો સકતા હૈ કે એક (આઝાદ) ઔરતકી માંકો બેચા જા રહા હૈ, હાલાંકે અલ્લાહને આપ લોગોં કો અબ બહોત વુસ્અત દે રખ્ખી હૈ.

ઉન હઝરાત ને કહા, ઈસ બારે મેં આપ જૈસા મુનાસિબ સમઝેં, ઝરૂર કરેં. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને તમામ ઈલાકોંકો ખત લિખ્ખા કે કિસી આઝાદ ઈન્સાનકી માં કો ન બેચા જાએ. ક્યૂંકે ઉસે બેચના રિશ્તોંકા કાટના ભી હૈ ઔર હલાલ ભી નહીં હૈ.[1]

હઝરત અબૂ ઉસ્માન નહદી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કબીલા બનૂ અસદ કે એક આદમીકો એક કામકા અમીર મુકર્રર કિયા. વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ તકર્રૂરનામા લેને આએ. ઈતનેમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કા એક બચ્ચા ઉનકે પાસ લાયા ગયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ બચ્ચેકા બોસા લિયા. ઉસ અસદી ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ ઈસ બચ્ચેકા બોસા લે રહે હૈં ? અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને આજ તક કભી કિસી બચ્ચેકા બોસા નહીં લિયા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, (જબ તુમ્હારે દિલમેં બચ્ચોંકે બારેમેં શફકત નહીં હૈ) ફિર તો અલ્લાહકી કસમ ! દૂસરે લોગોંકે બારેમેં શફકત ઔર કમ હોગી. લાઓ હમારા તકર્રૂરનામા વાપસ દે દો, આઈન્દહ તુમ મેરી તરફ સે કભી અમીર ન બનના ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસે અમીર નહીં બનાયા.[2]

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૨૨૬
૨ બૈહકી ઔર હન્નાદ, ૯-૪૧, કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૫

ઔર ઈસી વાકિએ કો દીનવરી ને મુહમ્મદ બિન સલામ કે વાસ્તે સે નક્લ કિયા હૈ ઔર ઉસમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, જબ તુમ્હારે દિલ સે શફકત નિકાલ લી ગઈ હૈ, તો ઈસમેં મેરા ક્યા ગુનાહ હૈ? અલ્લાહ તો અપને બંદોં મેં સે ઉન્હીં બંદોં પર રહમ ફરમાતે હૈં, જો દૂસરોં પર શફીક હોતે હૈં ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસે મઅઝૂલ કર દિયા ઔર ફરમાયા, જબ તુમ અપને બચ્ચે પર શફકત નહીં કરતે હો તો દૂસરે લોગોં પર કૈસે કર સકોગે ?[૧]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૩૧૦

હુઝૂર અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા કિરામ (રદિ.) કા અદલો ઇન્સાફ

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા અદલો ઇન્સાફ

હઝરત ઉર્વહ (રહ.) કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાને મેં ફત્હે મક્કાકે મૌકે પર એક ઔરતને ચોરી કી. ઉસ ઔરતકી કૌમવાલે ઘભરાકર હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) કે પાસ ગએ, તાકે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઉસ ઔરતકી સિફારિશ કર દેં (ઔર યૂં ઉનકી ઔરત ચોરીકી સઝાસે બચ જાએ.)

જબ હઝરત ઉસામા (રદિ.) ને ઇસ બારેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાત કી તો આપકા મુબારક ચેહરા (ગુસ્સેકી વજહસે) બદલ ગયા ઔર ફરમાયા, અય ઉસામા ! તુમ મુઝસે અલ્લાહકી હદોંકે બારેમેં (સિફારિશકી) બાત કર રહે હો ? (હઝરત ઉસામા (રદિ.) સમઝ ગએ કે સિફારિશ કરકે ઉન્હોંને ગલતી કી હૈ ઇસલિયે ફૌરન) હઝરત ઉસામા (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે લિયે ઇસ્તિગફાર ફરમાએં.

શામકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બયાન ફરમાને ખડે હુએ. પેહલે અલ્લાહકી શાન કે મુનાસિબ સના બયાન કી, ફિર ફરમાયા, "તુમસે પેહલે લોગ સિર્ફ ઇસી વજહસે હલાક હુએ, કે જબ ઉનકા તાકતવર ઔર ઇઝઝતદાર આદમી ચોરી કરતા તો ઉસે છોડ દેતે ઔર જબ કમઝોર આદમી ચોરી કરતા તો ઉસ પર શરઇ હદ કાઇમ કરતે. ઉસ ઝાત કી કસમ જિસકે કબ્ઝે મેં મુહમ્મદ કી જાન હૈ ! અગર મુહમ્મદ કી બેટી ફાતિમા ભી ચોરી કરેગી, તો મૈં ઉસકા હાથ ઝરૂર કાટુંગા. (આઝનલ્લાહુ મિન્હા)"

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હુક્મ દિયા, જિસ પર ઉસ ઔરત કા હાથ કાટા ગયા ઔર ઉસને બહોત અચ્છી તૌબા કી ઔર ઉસને શાદી ભી કી. હઝરત આઇશા (રદિ.) કેહતી હૈં કે ઇસકે બા'દ વોહ ઔરત (મેરે પાસ) આયા કરતી થી ઔર મૈં ઉસકી ઝરૂરતકી બાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને પેશ કિયા કરતી.[1]

હઝરત અબૂ કતાદા (રદિ.) કેહતે હૈં કે હમ લોગ હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સાથ ગઝવએ હુનૈન કે મૌકે પર નિકલે. જબ હમારા (દુશ્મનસે)

---

૧ બિદાયા, ૪-૩૧૮, તરગીબ, ૪-૨૬

સામના હુવા તો અકસર મુસલમાન બિખર ગએ (અલબત્તા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર કુછ સહાબા (રદિ.) મૈદાને જંગમેં જમે રહે) મૈંને દેખા કે એક મુશરિક આદમી એક મુસલમાન પર ચઢ્હા હુવા હૈ. મૈંને પીછેસે ઉસ મુશરિકકે કંધે પર તલવારકા વાર કિયા, જિસસે ઉસકી ઝિરહ કટ ગઇ (ઔર કંધેકી રગ ભી કટ ગઇ, વોહ ઝખ્મી તો હો ગયા, લેકિન) વોહ મુઝ પર હમલાવર હુવા ઔર મુઝે ઇસ ઝોર સે ભીંચા કે મૈં મરનેકે કરીબ હો ગયા (લેકિન ઝિયાદા ખૂન નિકલ જાનેકી વજહસે વોહ કમઝોર હો ગયા) આખિર ઉસ પર મૌતકી પરછાઇ સાફ દિખાઇ દેને લગી ઔર ઉસને મુઝે છોડ દિયા (ઔર ફિર વોહ મર ગયા.)

મૈં હઝરત ઉમર (રદિ.) સે મિલા. મૈંને ઉનસે કહા, લોગોંકો ક્યા હુવા (કે ઇન મુસલમાનોંકો હાર કા મુંહ દેખના પડા ?) ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહકા હુક્મ ઐસા હી થા. (બા'દમેં કુફ્ફાર પૂરી તરહ હારે ઔર મુસલમાન જીત ગએ) ફિર મુસલમાન (મૈદાને જંગસે) વાપસ આએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બૈઠે હુએ થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જિસને કિસી કાફિરકો કત્લ કિયા હૈ ઔર ઉસકે પાસ ગવાહ ભી હૈ, તો ઉસ મકતૂલકા સામાન ઉસે હી મિલેગા.

મૈંને ખડે હોકર કહા, કૌન મેરે લિયે ગવાહી દેતા હૈ ? (જબ કિસીને જવાબ ન દિયા તો) મૈં બૈઠ ગયા. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઇસી તરહ ઇર્શાદ ફરમાયા. મૈંને ફિર કહા, કૌન મેરે લિયે ગવાહી દેતા હૈ ? ઔર ફિર મૈં બૈઠ ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફિર વહી ઇર્શાદ ફરમાયા. મૈંને ફિર કહા, કૌન મેરે લિયે ગવાહી દેતા હૈ ? ઔર ફિર મૈં બૈઠ ગયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફિર વહી ઇર્શાદ ફરમાયા. મૈં ફિર ખડા હો ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂ કતાદા ! તુમ્હેં ક્યા હુવા ?

મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સારા કિસ્સા સુનાયા તો એક આદમી ને કહા, યેહ સચ કેહતે હૈં. ઉસ મકતૂલ કાફિરકા સામાન મેરે પાસ હૈ. અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ઇનકો કિસી તરહ મુઝસે રાઝી ફરમા દેં કે યેહ ઉસ મકતૂલકા સામાન મેરે પાસ રેહને દેં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, નહીં. અલ્લાહકી કસમ ! ઐસે નહીં હો સકતા. જબ ઉનકી બાત ઠીક હૈ તો યેહ સામાન ઉનકો હી મિલના ચાહિયે. તુમ્હેં દેનેકા મતલબ તો યેહ હોગા કે અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે લડને વાલે અલ્લાહકે શેરકો મિલનેવાલા સામાન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમ્હેં દે દેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે ફરમાયા, અબૂબક્ર (રદિ.) ઠીક કેહતે હૈં, તુમ ઇનકો વોહ સામાન દે દો. ચુનાંચે ઉસને મુઝે વોહ સામાન દે દિયા.

જિસસે મૈંને બનૂ સલમા કે ઈલાકેમેં એક બાગ ખરીદા. યેહ વોહ પેહલા માલ થા જો મૈંને ઈસ્લામમેં જમા કિયા.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હદરદ અસ્લમી (રદિ.) કેહતે હૈં કે ઉનકે ઝિમ્મે એક યહૂદીકે ચાર દિરહમ કર્ઝ થે. ઉસ યહૂદીને ઈસ કર્ઝકી વસૂલીમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મદદ લેની ચાહી ઔર યૂં કહા, અય મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે ઈસ આદમીકે ઝિમ્મે ચાર દિરહમ કર્ઝ હૈં. યેહ ઉન દિરહમોંકે બારેમેં મુઝ પર ગાલિબ આ ચુકા હૈ, (યા'ની મૈં કઈ બાર ઈનસે તકાઝા કર ચુકા હૂં, લેકિન યેહ મુઝે દેતે નહીં હૈં.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, ઈસકા હક ઈસે દે દો.

ઉન્હોંને કહા, ઉસ ઝાત કી કસમ, જિસને આપકો હક દે કર ભેજા હૈ, દેનેકી મેરે પાસ બિલકુલ ગુંજાઈશ નહીં હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસકા હક ઈસે દે દો. ઉન્હોંને કહા, ઉસ ઝાત કી કસપ, જિસને આપકો હક દે કર ભેજા હૈ, દેનેકી મેરે પાસ બિલકુલ ગુંજાઈશ નહીં હૈ ઔર મૈંને ઈસે બતાયા થા કે આપ હમેં ખૈબર ભેજેંગે ઔર ઉમ્મીદ હૈ કે આપ હમેં કુછ માલે ગનીમત દેંગે, ઈસલિયે વહાંસે વાપસી પર ઈસકા કર્ઝ અદા કર દૂંગા. હુઝૂર સલ્લલ્લા કુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસકા હક અદા કર દો.

આપકી આદતે શરીફા યેહ થી કે આપ કિસીકી બાતકો તીન બારસે ઝિયાદા નહીં ફરમાતે થે (તીન બાર ફરમા દેના પૂરે એહતિમામ ઔર તા'કીદકી નિશાની થી.) ચુનાંચે હઝરત ઈબ્ને અબી હદરદ બાઝાર ગએ, ઉનકે સર પર પઘડી થી ઔર એક ચાદર બાંધ રખ્ખી થી.

ઉન્હોંને સર સે પઘડી ઉતાર કર ઉસે લુંગી બના લિયા ઔર ચાદર ખોલકર ઉસ યહૂદી સે કહા, તુમ મુઝસે યેહ ચાદર ખરીદ લો. ચુનાંચે વોહ ચાદર ઉસ યહૂદી કે હાથ ચાર દિરહમમેં બેચ દી.

ઈતને મેં એક બુઢીયાકા વહાં સે ગુઝર હુવા. ઉસને યેહ હાલ દેખકર કહા, અય હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબી ! તુમ્હેં ક્યા હુવા ? ઉન્હોંને ઉસે સારા કિસ્સા સુનાયા, તો ઉસ બુઢીયા ને અપને ઉપર સે ચાદર ઉતાર કર ઉન પર ડાલ દી ઔર કહા, યેહ ચાદર લે લો.[૨]

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે અન્સાર કે દો આદમી કિસી ઐસી મીરાસકા ઝગડા લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ જિસકે નિશાન મિટ ચુકે થે ઔર કોઈ ગવાહ ભી ઉનકે પાસ નહીં થા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ લોગ મેરે પાસ અપને ઝગડે લેકર આતે હો ઔર જિસકે બારેમેં મુઝ પર કોઈ વહી નહીં નાઝિલ હુઈ, મૈં ઉસમેં

---

૧ મુસ્લિમ, ૨-૮૬, અબૂ દાઉદ, ૨-૧૬, તિરમીઝી, ૧-૨૦૨, ઈબ્ને માજા, ૨૦૯, બૈહકી, ૯-૫૦
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૮૧, ઈસાબા, ૫-૨૯૫

અપની રાયસે ફૈસલા દેતા હૂં, ઈસલિયે જિસ આદમીકી દલીલકી વજહસે મૈં ઉસકે હકમેં ફૈસલા કર દૂં, જિસકી વજહસે વોહ અપને ભાઈકા હક લે રહા હૈ, તો ઉસે ચાહિયે કે વોહ અપને ભાઈકા હક હરગિઝ ન લે, ક્યૂંકે મૈં તો ઉસે આગકા ટુકડા દે રહા હૂં ઔર વોહ કિયામતકે દિન ઈસ હાલમેં આએગા કે યેહ ટુકડા ઉસકે ગલેકા હાર બના હુવા હોગા.

ઈસ પર વોહ દોનોં રોને લગે ઔર દોનોંમેં સે હર એકને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં અપના હક ઈસે દેતા હૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ તુમને યેહ ઈરાદા કર લિયા, તો જાઓ ઔર હક પર ચલો ઔર ઈસ મીરાસકો આપસમેં બાંટ લો ઔર બાંટનેકે લિયે કુરઆ અંદાઝી કર લો ઔર યેહ સબ કુછ કરનેકે બા'દ તુમ દોનોંમેં સે હર એક અપને સાથીકો અપના હક મુઆફ કર દે.[૧]

હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક અ'રાબી કા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર કર્ઝ થા. વોહ આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અપને કર્ઝકા તકાઝા કરને લગે ઔર ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર બડી સખ્તી કી, યહાં તક કે યેહ કેહ દિયા કે જબ તક આપ મેરા કર્ઝ અદા નહીં કરેંગે, મૈં આપકો તંગ કરતા રહૂંગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) ને ઉસે ઝિડકા ઔર કહા, તેરા નાસ હો, તુમ જાનતે હો કે તુમ કિસસે બાત કર રહે હો ?

ઉસને કહા, મૈં તો અપના હક માંગ રહા હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને હકવાલેકા સાથ ક્યૂં ન દિયા ? ઔર ફિર આપને હઝરત ખૌલા બિન્તે કૈસ (રદિ.) કે પાસ પૈગામ ભેજા કે અગર તુમ્હારે પાસ ખજૂરેં હોં, તો તુમ હમેં ઉધાર દે દો. જબ હમારે પાસ આએંગી, તો હમ તુમ્હારા કર્ઝ અદા કર દેંગે.

ઉન્હોંને કહા, ઝરૂર, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે કર્ઝ લેકર ઉસ અ'રાબીકા કર્ઝ અદા કર દિયા ઔર જિતના ઉસકા કર્ઝ થા, ઉસસે ઝિયાદા ઉસે દિયા.

ઉસ અ'રાબીને કહા, આપને કર્ઝ પૂરા અદા કર દિયા, અલ્લાહ આપકો પૂરા બદલા દે. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હક કા સાથ દેનેવાલે, લોગોંમેં બેહતરીન લોગ હૈં ઔર વોહ ઉમ્મત પાકીઝા નહીં હો સકતી, જિસમેં કમઝોર આદમી બગૈર કિસી તકલીફ ઔર પરેશાનીકે અપના હક વસૂલ ન કર સકે.[૨]

હઝરત હમઝા બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) કી અહલિયા (બીવી) હઝરત ખૌલા બિન્તે કૈસ (રદિ.) ફરમાતી હૈં, બનૂ સાઈદાકે એક આદમીકી એક વસક ખજૂરેં

---

૧ કન્ઝુલ ઉ. , ૩-૧૮૨
૨ તરગીબ, - ૨૭૧

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝિમ્મે કર્ઝ થી. (એક વસક તકરીબન સવાપાંચ મન કા હોતા હૈ) ઉસ આદમીને આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અપની ખજૂરોંકા તકાઝા કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક અન્સારી સહાબીસે ફરમાયા કે ઈસકા કર્ઝ અદા કર દો. ઉન્હોંને ઈસકી ખજૂરોંસે ઘટિયા કિસ્મકી ખજૂરેં દેની ચાહીં. ઉસ આદમીને લેનેસે ઈન્કાર કર દિયા. ઉન અન્સારીને કહા, ક્યા તુમ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉનકી ખજૂરેં વાપસ કરતે હો ? ઉસ આદમીને કહા, હાં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઝિયાદા અદલ (ઈન્સાફ) કરનેકા કૌન હકદાર હૈ ?

યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી આંખેં ડબડબા આઈ ઔર આપને ફરમાયા, યેહ ઠીક કેહતા હૈ. મુઝસે ઝિયાદા અદલ કરનેકા હકદાર કૌન હો સકતા હૈ ? ઔર અલ્લાહ ઉસ ઉમ્મતકો પાક નહીં ફરમાતે, જિસકા કમઝોર આદમી તાકતવરસે અપના હક ન લે સકે ઔર ન ઉસ પર ઝોર દે સકે, ફિર ફરમાયા, અય ખૌલા ! ઈસે ગિન કર અદા કર દો, ક્યૂંકે જિસ મકરૂઝકે પાસસે કર્ઝખ્વાહ ખુશ હોકર જાએગા, ઉસકે લિયે ઝમીનકે જાનવર ઔર સમંદરકી મછલીયાં દુઆ કરેંગી ઔર જિસ મકરૂઝકે પાસસે કર્ઝકી અદાએગીકે લિયે માલ હૈ ઔર વોહ અદા કરનેમેં ટાલ મટોલ કરતા હૈ તો અલ્લાહ દિન ઔર રાતકે બદલેમેં ઉસકે લિયે એક ગુનાહ લિખતે હૈં.[૧]

હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કા અદ્લો ઇન્સાફ

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) ને જુમ્આકે દિન ખડે હોકર ફરમાયા, જબ સુબહ હો, તો તુમ સદકાકે ઊંટ હમારે પાસ લે આઓ, હમ ઉન્હેં તકસીમ કરેંગે. ઔર હમારે પાસ ઈજાઝતકે બગૈર કોઈ ન આએ. એક ઔરતને અપને શૌહર સે કહા, યેહ નકીલ લે જાઓ, શાયદ અલ્લાહ હમેં ભી કોઈ ઊંટ દે દે. ચુનાંચે વોહ આદમી ગયા. ઉસને દેખા કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઊંટોં મેં દાખિલ હો રહે હૈં. યેહ ભી ઉન દોનોંકે સાથ દાખિલ હો ગયા.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉસે દેખકર ફરમાયા, તુમ હમારે પાસ ક્યૂં આ ગએ ? ફિર ઉસકે હાથસે નકીલ લેકર ઉસે મારી. જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઊંટોંકી તકસીમ સે ફારિગ હુએ, તો ઉસ આદમી કો બુલાયા ઔર ઉસે નકીલ દી ઔર ફરમાયા, તુમ અપના બદલા લે લો. તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે કહા, અલ્લાહકી કસમ !

૧ તરગીબ, ૩-૩૭૦

યેહ આપસે બિલકુલ બદલા નહીં લેગા. આપ ઈસે મુસ્તકિલ આદત ન બનાએં (કિ અમીર તંબીહ કરનેકે લિયે કિસીકો સઝા દે, તો ઉસસે બદલા લિયા જાએ.)

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, મુઝે કિયામતકે દિન અલ્લાહસે કૌન બચાએગા ? (ઈન લોગોંમેં અલ્લાહકા ડર બહોત ઝિયાદા થા) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપ (ઈસે કુછ દેકર) રાઝી કર લેં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અપને ગુલામસે કહા, તુમ મેરે પાસ એક ઊંટ, ઉસકા કજાવા, એક કમ્બલ ઔર પાંચ દીનાર લાઓ. ચુનાંચે યેહ સબ કુછ ઉસ આદમીકો દેકર ઉસે રાઝી કિયા.[1]

હઝરત ઉમર ફારૂક (રદિ.) કા અદ્લો ઈન્સાફ

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉબય બિન કઅબ (રદિ.) કે દર્મિયાન (ખજૂરકે એક દરખ્તકે બારેમેં) ઝગડા હો ગયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, આઓ, હમ આપસ કે ફૈસલેકે લિયે કિસીકો સાલિસ મુકર્રર કર લેતે હૈં. ચુનાંચે ઈન દોનોં ને હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદિ.) કો અપના સાલિસ (પંચ - હકમ) બના લિયા. ચુનાંચે યેહ લોગ હઝરત ઝૈદ (રદિ.) કે પાસ ગએ ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હમ આપકે પાસ ઈસ લિયે આએ હૈં તાકે આપ હમારે બીચ ફૈસલા કર દેં (ઔર અમીરૂલ મો'મિનીન હોકર મૈં ખુદ આપકે પાસ ઈસલિયે આયા હૂં ક્યૂંકે ફાઈદા યેહ હૈ કે) ફૈસલા કરવાને વાલે ખુદ સાલિસકે ઘર આયા કરતે હૈં.

જબ દોનોં હઝરાત, હઝરત ઝૈદ (રદિ.) કે પાસ અંદર દાખિલ હો ગએ, તો હઝરત ઝૈદ ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો અપને બિસ્તરકે સરહાને બિઠાના ચાહા ઔર કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! યહાં તશરીફ રખ્ખેં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, યેહ પેહલા ઝુલ્મ હૈ જો આપને અપને ફૈસલેમેં કિયા હૈ. મૈં તો અપને મુખાલિફ ફરીકકે પાસ બૈઠુંગા. હઝરત ઉબયને અપના દા'વા પેશ કિયા, જિસકા હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઈન્કાર કર દિયા. હઝરત ઝૈદને હઝરત ઉબય સે કહા, (કાઈદે કે મુતાબિક ઈન્કાર કરને પર મુદઆ અલૈહકો કસમ ખાની પડતી હૈ, લેકિન મૈં આપસે દરખ્વાસ્ત કરતા હૂં કે) આપ અમીરૂલ મો'મિનીનકો કસમ ખાનેકી ઝેહમત ન દેં ઔર મૈં અમીરૂલ મો'મિનીનકે અલાવા કિસી ઔર કે લિયે યેહ દરખ્વાસ્ત નહીં કર સકતા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (ઈસ રિઆયતકો કુબૂલ ન કિયા બલ્કે) કસમ ખાઈ ઔર ઉન્હોંને કસમ ખાકર કહા, ઝૈદ (રદિ.) સહીહ કાઝી તબ બન સકતે હૈં જબકે ઉનકે નઝદીક ઉમર ઔર એક આમ મુસલમાન બરાબર હોં.[2]

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૨૭
૨ ઈબ્ને અસાકિર ઔર બૈહકી

ઈબ્ને અસાકિરને ઈસી કિસ્સે કો શઅ્બી સે નક્લ કિયા હૈ ઔર ઈસમેં યેહ હૈ કે ખજૂર કે એક દરખ્તકે કાટનેમેં હઝરત ઉબય બિન કઅબ ઔર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) મેં ઝગડા હો ગયા. ઈસ પર હઝરત ઉબય (રદિ.) રો પડે ઔર ફરમાયા, અય ઉમર ! ક્યા તુમ્હારી ખિલાફતમેં ઐસા હો રહા હૈ ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, આઓ આપસકે ફૈસલે કે લિયે કિસીકો સાલિસ મુકર્રર કર લેતે હૈં. હઝરત ઉબય ને કહા, હમ ઝૈદ (રદિ.) કો સાલિસ બના લેતે હૈં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મુઝે ભી પસંદ હૈ. ચુનાંચે દોનોં હઝરાત ગએ ઔર હઝરત ઝૈદ કે પાસ અંદર દાખિલ હુએ. આગે પીછે જૈસી હદીસ ઝિક્ર કી હૈ.[૧]

હઝરત ઝૈદ બિન અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) કા એક ઘર મદીના મુનવ્વરાકી મસ્જિદ (નબવી) કે બિલકુલ સાથ થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસે મસ્જિદ મેં શામિલ કરના ચાહા, તો હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) સે ફરમાયા, આપ યેહ ઘર મેરે હાથ બેચ દેં. હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને ઈન્કાર કર દિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપ યેહ ઘર મુઝે હદિયા હી કર દેં. વોહ યેહ ભી ન માને.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપ ખુદ હી યેહ ઘર મસ્જિદમેં શામિલ કર દેં. ઉન્હોંને ઈસસે ભી ઈન્કાર કર દિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપકો ઈન તીન કામોંમેં સે કોઈ એક કામ તો કરના હી પડેગા, લેકિન હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ફિર ભી તૈયાર ન હુએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અચ્છા ફિર કિસીકો આપ સાલિસ મુકર્રર કર લેં, જો હમારા ફૈસલા કર દે. ઉન્હોંને હઝરત ઉબય બિન કઅબ (રદિ.) કો મુકર્રર કિયા.

યેહ દોનોં હઝરાત અપના મુકદ્દમા ઉનકે પાસ લે ગએ. હઝરત ઉબય (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા, મેરા ફૈસલા યેહ હૈ કે આપ ઈનકી મરઝી કે બગૈર ઉનસે યેહ ઘર નહીં લે સકતે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે પૂછા, આપકો યેહ ફૈસલા અલ્લાહકી કિતાબ યા'ની કુર્આનમેં મિલા હૈ યા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી હદીસમેં ? ઉન્હોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી હદીસમેં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, વોહ હદીસ ક્યા હૈ ?

હઝરત ઉબય (રદિ.) ને કહા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે હઝરત સુલેમાન બિન દાઉદ અલૈહિસ્સલામને જબ બૈતુલમુકદ્દસકો બનાના શુરૂ' કિયા, તો જબ ભી કોઈ દીવાર બનાતે, તો સુબહકો વોહ ગિરી હુઈ હોતી. આખિર અલ્લાહને ઉનકી તરફ યેહ વહી ભેજી કે અગર આપ કિસીકી ઝમીનમેં બનાના ચાહતે હૈં તો પેહલે ઉસે રાઝી કર લો. યેહ સુનકર હઝરત ઉમર

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૭૪, ૩-૧૮૧

(રદિ.) ને હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કો છોડ દિયા. બા'દ મેં હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને અપની ખુશીસે ઉસ ઘરકો મસ્જિદમેં શામિલ કર દિયા.[1]

હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઈરાદા ફરમાયા કે હઝરત અબ્બાસ બિન મુત્તલિબ (રદિ.) કા ઘર લેકર મસ્જિદે નબવીમેં શામિલ કર દેં. હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને ઘર દેનેસે ઈન્કાર કર દિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મૈં તો યેહ ઘર ઝરૂર લૂંગા. હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, હઝરત ઉબય બિન કઅબસે ફૈસલા કરવા લો. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ઠીક હૈ. ચુનાંચે યેહ દોનોં હઝરાત, હઝરત ઉબયકે પાસ ગએ ઔર ઉનસે સારા કિસ્સા બયાન કિયા. હઝરત ઉબયને ફરમાયા, અલ્લાહને હઝરત સુલયમાન બિન દાઉદ અલૈહિસ્સલામકી તરફ વહી ભેજી થી કે બૈતુલમુકદ્દસકી તામીર કરેં. વોહ ઝમીન એક આદમીકી થી. હઝરત સુલયમાન અલૈહિસ્સલામને ઉસસે વોહ ઝમીન ખરીદી. જબ ઉસસે કીમત અદા કરને લગે, તો ઉસ આદમીને કહા, જો કીમત તુમ મુઝે દે રહે હો, વોહ ઝિયાદા બેહતર હૈ યા જો ઝમીન તુમ મુઝસે લે રહે હો, વોહ ઝિયાદા બેહતર હૈ?

હઝરત સુલયમાન અલૈહિસ્સલામ ને ફરમાયા, જો ઝમીન મૈં તુમસે લે રહા હૂં, વોહ ઝિયાદા બેહતર હૈ. ઈસ પર ઉસ આદમીને કહા, તો ફિર મૈં ઈસ કીમત પર રાઝી નહીં હૂં. ફિર હઝરત સુલયમાન અલૈહિસ્સલામને ઉસે પેહલેસે ઝિયાદા કીમત દેકર ખરીદા. ઉસ આદમીને હઝરત સુલયમાન અલૈહિસ્સલામકે સાથ દો તીન બાર ઐસા હી કિયા (એક કીમત તય કરકે ફિર ઉસસે ઝિયાદા કા મુતાલબા કર દેતા) આખિર હઝરત સુલયમાન અલૈહિસ્સલામ ને ઉસ પર યેહ શર્ત લગાઈ કે તુમ જિતની કીમત કેહ રહે હો, મૈં ઉતનેમેં ખરીદતા હૂં, લેકિન તુમ બા'દમેં યેહ ન પૂછના કે ઝમીન ઔર કીમતમેં સે કૌનસી ચીઝ બેહતર હૈ. ચુનાંચે ઉસકી બતાઈ હુઈ કીમત પર ખરીદને લગે, તો ઉસને બારહ હઝાર કિન્તાર સોના કીમત લગાઈ. (એક કિન્તાર ચાર હઝાર દિરહમકો કેહતે હૈં.) હઝરત સુલયમાન અલૈહિસ્સલામ કો યેહ કીમત બહોત ઝિયાદા મા'લૂમ હુઈ તો અલ્લાહ ને ઉનકી તરફ વહી ભેજી, અગર તુમ ઉસે યેહ કીમત અપને પાસસે દે રહે હો, તો ફિર તો તુમ જાનો ઔર અગર હમારે દિયે હુએ માલમેં સે દે રહે હો, તો ફિર ઉસે ઈતના દો કે વોહ રાઝી હો જાએ. ચુનાંચે હઝરત સુલયમાન અલૈહિસ્સલામ ને ઐસા હી કિયા ઔર ફિર હઝરત ઉબય (રદિ.) ને ફરમાયા કે મેરા ફૈસલા યેહ હૈ કે હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) અપને ઘર કે ઝિયાદા હકદાર હૈં. અગર ઉનકા ઘર મસ્જિદમેં શામિલ કરના હી હૈ, તો ફિર વોહ જિસ તરહ રાઝી હોં, ઉન્હેં રાઝી કિયા જાએ.

ઈસ પર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, જબ આપને મેરે હકમેં ફૈસલા કર દિયા હૈ, તો મૈં અબ યેહ ઘર મુસલમાનોંકે લિયે સદકા કરતા હૂં.[2]

---

૧ અબ્દુર્રઝ્ઝાક

૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૨૬૦, ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૩, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૬૫,૬૬

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિલાફત કે ઝમાને મેં મેરે ભાઈ અબ્દુર્રહમાનને ઔર ઉનકે સાથ અબૂ સિરવઆ ઉકબા બિન હારિસને નબીઝ પી લી (પાનીમેં ખજૂરેં ડાલ દી જાતી થીં, કુછ દેર ખજૂરેં પડી રેહતી થીં, જિસસે વોહ પાની મીઠા હો જાતા થા, ઉસે નબીઝ કહા જાતા થા. ઝિયાદા દેર પડે રેહનેસે ઉસમેં નશા ભી પૈદા હો જાતા થા.) જિસસે ઉન્હેં નશા હો ગયા. સુબહ કો યેહ દોનોં મિસર કે અમીર હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કે પાસ ગએ ઔર ઉનસે કહા, (સઝા દેકર) હમેં પાક કર દેં, ક્યૂંકે હમને એક મશરૂબ પિયા થા, જિસસે હમેં નશા હો ગયા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મુઝસે મેરે ભાઈને કહા, મુઝે નશા હો ગયા થા. મૈંને ઉસસે કહા, ઘર ચલો મૈં તુમ્હેં (સઝા દેકર) પાક કર દૂંગા. મુઝે યેહ મા'લૂમ નહીં થા કે યેહ દોનોં હઝરત અમ્ર કે પાસ જા ચુકે હૈં. ફિર મેરે ભાઈ ને મુઝે બતાયા કે વોહ મિસર કે અમીર કો યેહ બાત બતા ચુકે હૈં, તો મૈંને કહા, તુમ ઘર ચલો, મૈં તુમ્હારા સર મૂંડ દૂંગા, તાકે તમામ લોગોં કે સામને તુમ્હારા સર ન મૂંડા જાએ. ઉસ ઝમાને કા ચલન યેહ થા કે હદ લગાને કે સાથ સર ભી મૂંડ દેતે થે. ચુનાંચે વોહ દોનોં ઘર ચલે ગએ. મૈંને અપને ભાઈ કા સર અપને હાથ સે મૂંડા, ફિર હઝરત અમ્ર ને ઉન પર શરાબ કી હદ લગાઈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઈસ કિસ્સેકા પતા ચલા તો ઉન્હોંને હઝરત અમ્રકો ખત લિખ્ખા કે અબ્દુર્રહમાનકો મેરે પાસ બગૈર કજાવાકે ઊંટ પર સવાર કરકે ભેજ દો. ચુનાંચે ઉન્હોંને ઐસા હી કિયા. ચુનાંચે જબ વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ પહોંચે તો ઉન્હોંને ઉસે કોડે લગાએ ઔર અપના બેટા હોનેકી વજહસે ઉસે સઝા દી, ફિર છોડ દિયા. ઈસકે બા'દ વોહ એક મહીના તો ઠીક રહે, ફિર તકદીરે ઈલાહી ગાલિબ આ ગઈ ઔર ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. આમ લોગ યેહ સમઝતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે કોડે લગાનેસે ઉનકા ઈન્તિકાલ હુવા હૈ, હાલાંકે ઉનકા ઈન્તિકાલ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે કોડે લગાને સે નહીં હુવા (બલ્કે ફિતરી મૌત મરે હૈં.)[૧]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, એક ઔરતકા શૌહર ગાયબ થા. ઉસકે પાસ કિસીકા આનાજાના થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઉસસે ખટક હુઈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને બુલાનેકે લિયે ઉસકે પાસ આદમી ભેજા. ઉસ આદમીને ઉસ ઔરત સે કહા, હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ ચલો. હઝરત ઉમર (રદિ.) તુમ્હેં બુલા રહે હૈં. ઉસને કહા, હાય મેરી હલાકત, મુઝે ઉમર (રદિ.) સે ક્યા વાસ્તા ? વોહ ઘર સે ચલી (વોહ પેટસે થી) અભી વોહ રાસ્તેમેં હી થી કે વોહ ઘભરા ગઈ. આજસે ઉસે દર્દે ઝેહ શુરૂ' હો ગયા. વોહ એક ઘરમેં ચલી ગઈ. જહાં ઉસકા બચ્ચા પૈદા હુવા. બચ્ચા દો બાર રોયા ઔર મર ગયા.

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૨૨, મુન્તખબ, ૪-૪૨૦

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથિયોંસે મશ્વરા કિયા (કે મેરે ડરકી વજહસે વોહ ઔરત ઘભરા ગઈ ઔર ઈસ વજહસે બચ્ચા વક્તસે પેહલે પૈદા હો ગયા, ઈસ વજહસે વોહ બચ્ચા મર ગયા, તો ક્યા ઉસ બચ્ચેકે યૂં મર જાનેકી વજહસે મુઝ પર કોઈ ચીઝ શરઈ તૌર પર લાઝિમ આતી હૈ ?) કુછ સહાબા (રદિ.) ને કહા, આપ પર કોઈ ચીઝ લાઝિમ નહીં આતી, ક્યૂંકે આપ મુસલમાનોંકે વાલી હૈં ઔર ઈસ વજહસે આપકે ઝિમ્મે હૈ કે આપ ઉનકો અદબ સિખાએં, કોઈ કમી દેખેં તો ઉન્હેં બુલા કર તંબીહ કરેં. હઝરત અલી (રદિ.) ખામોશ થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકી તરફ મુતવજ્જહ હોકર કહા, ઈસ બારે મેં આપ ક્યા કેહતે હૈં ?

હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, અગર ઈન લોગોંને યેહ બાત બગૈર કિસી દલીલકે સિર્ફ અપની રાયસે કહી હૈ, તો ઈનકી રાય ગલત હૈ ઔર અગર ઈન્હોંને આપકો ખુશ કરનેકે લિયે યેહ બાત કહી હૈ, તો ઉન્હોંને આપકા ભલા નહીં ચાહા. મેરી રાય યેહ હૈ કે ઈસ બચ્ચેકી દિયત યા'ની ખૂનબહા આપકો દેના હોગા, ક્યૂંકે આપકે બુલાનેકી વજહસે વોહ આપસે ઘભરાઈ હૈ, ઈસલિયે યૂં બચ્ચેકે વક્તસે પેહલે પૈદા હોનેકી વજહ આપ હી હૈં. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અલી (રદિ.) કો હુક્મ દિયા કે ઈસ બચ્ચેકા ખૂનબહા સારે કુરૈશસે વસૂલ કરેં, ઈસલિયે યેહ કત્લ ઉનસે ખતા કે તૌર પર વાકેઅ હુવા હૈ.[૧]

હઝરત અતા (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) અપને ગવર્નરોંકો હુક્મ દિયા કરતે થે કે વોહ હજકે મૌકે પર ઉનકે પાસ આયા કરેં. જબ સારે ગવર્નર આ જાતે તો (આમ મુસલમાનોંકો જમા કરકે) ફરમાતે અય લોગો ! મૈંને અપને ગવર્નર તુમ્હારે યહાં ઈસલિયે નહીં ભેજે હૈં કે વોહ તુમ્હારી ખાલ ઉધેડેં યા તુમ્હારે માલ પર કબ્ઝા કરેં યા તુમ્હેં બેઈઝ્ઝત કરેં બલ્કે મૈંને તો સિર્ફ ઈસલિયે ઈનકો ભેજા હૈ તાકે તુમ્હેં એક દૂસરે પર ઝુલ્મ ન કરને દેં ઔર તુમ્હારે દર્મિયાન માલે ગનીમત તકસીમ કરેં, ઈસલિયે જિસકે સાથ ઈસકે ખિલાફ કિયા ગયા હો, વોહ ખડા હો જાએ (ઔર અપની બાત બતાએ).

ચુનાંચે એક બાર ઉન્હોંને ગવર્નરોંકો જમા કર કે લોગોંમેં યેહી એ'લાન કિયા તો સિર્ફ એક આદમી ખડા હુવા ઔર ઉસને કહા, અય અમીરુલ મો'મિનીન ! આપકે ફલાં ગવર્નરને મુઝે ઝુલ્મન સો (૧૦૦) કોડે મારે હૈં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ ગવર્નર સે કહા, તુમને ઉસે ક્યૂં મારા? (ઔર ઉસ આદમીસે કહા) ઉઠ, ઔર ઈસ ગવર્નરસે બદલા લે.

ઈસપર હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ને ખડે હોકર કહા, અગર આપને ઈસ તરહ ગવર્નરોંસે બદલા દિલાના શુરૂ' કર દિયા તો ફિર આપકે પાસ બહોત ઝિયાદા શિકાયતેં આને લગ જાએંગી ઔર યેહ ગવર્નરોંસે બદલા લેના ઐસા દસ્તૂર બન જાએગા

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૩૦૦

કે જો ભી આપકે બા'દ આએગા ઉસે યેહ ઈખ્તિયાર કરના પડેગા (હાલાંકે અપને ગવર્નરોંસે બદલા દિલવાના હર અમીરકે બસમેં નહીં હૈ.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, જબ મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અપની ઝાતે અકદસસે બદલા દિલવાનેકે લિયે તૈયાર રેહતે હુએ દેખા હૈ, તો મૈં (અપને ગવર્નરસે) ક્યૂં ન બદલા દિલવાઉં ? હઝરત અમ્રને કહા, આપ હમેં ઉસ આદમીકો રાઝી કરનેકા મૌકા દેં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અચ્છા ચલો, તુમ ઉસે રાઝી કર લો. ચુનાંચે ઉસ ગવર્નરને હર કોડેકે બદલે દો દીનાર કે હિસાબસે દો સૌ દીનાર ઉસ આદમીકો બદલે મેં દિયે.[1]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મિસરસે એક આદમી હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિદમતમેં આયા ઔર ઉસને અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મુઝ પર ઝુલ્મ હુવા હૈ, મૈં આપકી પનાહ લેના ચાહતા હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, હાં, તુમ મેરી મઝબૂત પનાહમેં હો, તો ઉસને કહા, મૈંને હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કે બેટે (મુહમ્મદ) સે દૌડનેમેં મુકાબલા કિયા તો મૈં ઉનસે આગે નિકલ ગયા, તો વોહ મુઝે કોડે મારને લગે ઔર કેહને લગે, મૈં બડે ઔર શરીફ લોગોંકી ઔલાદ હૂં. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અમ્ર (રદિ.) કો ખત લિખ્ખા કે વોહ ખુદ ભી (મિસરસે મદીના મુનવ્વરા) આએં ઔર અપને સાથ ઉસ બેટેકો ભી લાએં.

ચુનાંચે હઝરત અમ્ર (મદીના) અપને બેટે કે સાથ આએ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, વોહ (શિકાયત કરનેવાલા) મિસરી કહાં હૈ ? જબ વોહ આ ગયા તો ઉસસે કહા, કોડા લો ઔર ઈસે મારો. વોહ મિસરી કોડે મારે જા રહા થા ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે જા રહે થે, કમીનોંકે બેટેકો મારો.

હઝરત અનસ (રદિ.) કેહતે હૈં, ઉસ મિસરી ને હઝરત અમ્રકે બેટેકો ખૂબ પીટા ઔર હમ ચાહતે થે કે વોહ ઉન્હેં ખૂબ પીટે ઔર ઉસકો મારના તબ છોડા જબ હમેં ભી તકાઝા હો ગયા કે વોહ અબ ઔર ન મારે યા'ની ઉસને મારનેમેં કોઈ કસર ન છોડી.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ મિસરીસે ફરમાયા, અબ હઝરત અમ્ર (રદિ.) કી ચંદીયા પર ભી મારો. (હઝરત ઉમર (રદિ.) કા મકસદ ઈસ પર તંબીહ કરના થા કે હઝરત અમ્ર (રદિ.) કો અપને બેટેકી ઐસી તરબિયત કરની ચાહિયે થી, જિસસે ઉસમેં કિસી પર ભી ઝુલ્મ કરનેકી જુર્અત પૈદા ન હોતી.)

ઉસ મિસરી ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મુઝે તો ઉનકે બેટેને મારા થા ઔર મૈંને ઉસસે બદલા લે લિયા હૈ (ઈસ લિયે મૈં હઝરત અમ્ર (રદિ.) કો નહીં મારૂંગા) ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અમ્રસે ફરમાયા, કબસે તુમને લોગોંકો અપના

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૨૧૧, મુન્તખબ, ૪-૪૧૯

ગુલામ બના રખ્ખા હૈ ? હાલાંકે ઉનકી માઓં ને ઉનકો આઝાદ જના થા. હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને કહા, મુઝે ઈસ કિસ્સેકા બિલકુલ પતા નહીં ચલા ઔર ન મિસરી મેરે પાસ શિકાયત લેકર આયા વરના મૈં અપને બેટે કો ખુદ સઝા દેતા.[૧]

હઝરત યઝીદ બિન અબી મન્સૂર (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો યેહ ખબર મિલી કે બહરૈનમેં ઉનકે મુકર્રર કિયે હુએ ગવર્નર હઝરત ઈબ્ને જારૂદ યા ઈબ્ને અબી જારૂદ કે પાસ એક શખ્સ લાયા ગયા, જિસકા નામ અદિરયાસ થા. ઉસને મુસલમાનોંકે દુશ્મનકે સાથ ખુફીયા ખતો કિતાબત કર રખ્ખી થી ઔર ઉન દુશ્મનોંકે સાથ મિલ જાનેકા ઉસકા ઈરાદા ભી થા ઔર ઉસકે ઈન જુર્મો પર ગવાહ ભી મૌજૂદ થે. ઈસ પર ઉસ ગવર્નરને ઉસે કત્લ કર દિયા. વોહ આદમી કત્લ હોતે હુએ કેહ રહા થા, અય ઉમર ! મૈં મઝલૂમ હૂં, મેરી મદદકો આએં, અય ઉમર ! મૈં મઝલૂમ હૂં, મેરી મદદ કો આએં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપને ઉસ ગવર્નર કો ખત લિખ્ખા કે મેરે પાસ આઓ. ચુનાંચે વોહ આ ગએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનકે ઈન્તિઝારમેં બૈઠે હુએ થે ઔર ઉનકે હાથમેં એક છોટા નેઝા થા. જબ વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ અંદર આએ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને છોટા નેઝા ઉસકે જબડોં પર મારના ચાહા, (લેકિન મારા નહીં કે હઝરત જારૂદ ને ઈજતિહાદી ગલતી કી વજહસે ઉસ આદમીકો કત્લ કિયા થા, ઈસલિયે છોડ દિયા).

હઝરત ઉમર (રદિ.) કેહતે જા રહે થે, અય અદિરયાસ ! મૈં તેરી મદદ કો હાઝિર હૂં, અય અદિરયાસ ! મૈં તેરી મદદ કો હાઝિર હૂં ઔર હઝરત જારૂદ કેહને લગે, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ઈસને મુસલમાનોંકી ખુફીયા બાતેં દુશ્મનકો લિખ્ખીં થીં ઔર દુશ્મનસે જા મિલનેકા ઉસને ઈરાદા ભી કર રખ્ખા થા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, સિર્ફ બુરાઈકે ઈરાદે પર હી તુમને ઉસે કત્લ કર દિયા. હમમેં ઐસા કૌન હૈ, જિસકે દિલમેં ઐસે બુરે ઈરાદે નહીં આતે ? અગર ગવર્નરોં કો કત્લ કરનેકા મુસ્તકિલ દસ્તૂર બન જાનેકા ખતરા ન હોતા, તો મૈં તુમ્હેં ઈસકે બદલેમેં ઝરૂર કત્લ કર દેતા.[૨]

હઝરત ઝૈદ બિન વહબ (રહ.) કેહતે હૈં, એક બાર હઝરત ઉમર (રદિ.) દોનોં કાનોંમેં ઉંગલીયાં ડાલે હુએ બાહિર નિકલે ઔર આપ કેહ રહે થે, યા લબ્બૈકાહ ! મૈં મદદ કો હાઝિર હૂં, મૈં મદદ કો હાઝિર હૂં.

લોગોંને ઉનસે પૂછા, ઉન્હેં ક્યા બાત પેશ આઈ હૈ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને બતાયા કે ઉનકે મુકર્રર કિયે હુએ એક અમીરકી તરફસે કાસિદ યેહ ખબર લાયા હૈ કે ઉનકે ઈલાકેમેં મુસલમાનોંકે રાસ્તેમેં એક નહર પડતી થી, જિસે પાર કરનેકે લિયે

---

૧ મુન્તખબ, ૪-૪૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૨૯૮

મુસલમાનોંકો કોઈ કશ્તી (નાવ) ન મિલ સકી, તો ઉનકે અમીર ને કહા, કોઈ ઐસા આદમી તલાશ કરો, જો નહરકી ગેહરાઈ મા'લૂમ કરના જાનતા હો. ચુનાંચે ઉનકે પાસ એક બૂઢ્હેકો લાયા ગયા. ઉસ બૂઢ્હે ને કહા, મુઝે સરદીસે ડર લગતા હૈ, ઔર વોહ મૌસમ સરદી કા થા, લેકિન ઉસ અમીરને ઉન્હેં મજબૂર કરકે ઉસ નહરમેં દાખિલ કર દિયા. થોડી દેરમેં હી ઉસ પર સરદીકા બહોત ઝિયાદા અસર હો ગયા ઔર વોહ ઝોર ઝોરસે પુકારને લગા, અય ઉમર ! મેરી મદદ કો આઓ ઔર વોહ બૂઢ્હા ડૂબ ગયા (ઉસ બૂઢ્હેકી ફરિયાદ કે જવાબમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કાનોંમેં ઉંગલીયાં ડાલે હુએ યા લબ્બૈકાહ કેહતે હુએ નિકલે થે.)

ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ અમીર કો ખત લિખ્ખા, જિસ પર વોહ મદીના મુનવ્વરા આ ગએ. ઉનકો આએ હુએ કઈ દિન હો ગએ, લેકિન હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકી તરફ કોઈ તવજ્જોહ ન ફરમાઈ ઔર યેહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કી આદત થી કે જબ ઉનકો કિસી પર ગુસ્સા આતા થા, તો ઉસસે એ'રાઝ ફરમા લેતે થે, ઉસકી તરફ તવજ્જોહ ન ફરમાતે થે. ફિર ઉસ અમીર કો કહા, જિસ આદમી કો તુમને માર ડાલા, ઉસકા ક્યા બના ?

ઉસને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મેરા ઈરાદા ઉસે કત્લ કરને કા નહીં થા. હમેં નહર પાર કરને કે લિયે કોઈ ચીઝ નહીં મિલ રહી થી, હમ તો સિર્ફ યેહ ચાહતે થે કે યેહ પતા ચલ જાએ કે નહર કે પાની કી ગેહરાઈ કિતની હૈ ? ફિર બા'દમેં હમને અલ્લાહકે ફઝલસે ફલાં ફલાં ઈલાકે ફતહ કિયે. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ જો કુછ (ફુતૂહાત વગૈરહ) કી ખબર લેકર આએ હો, મુઝે એક મુસલમાન ઉસસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ. અગર મુસ્તકિલ દસ્તૂર બન જાનેકા ખતરા ન હોતા તો મૈં તેરી ગરદન ઉડા દેતા. તુમ ઈસકે રિશ્તેદારોંકો ખૂનબહા દે દો ઔર મેરે પાસ સે ચલે જાઓ, આઈન્દહ તુમ્હેં કભી ન દેખું.[૧]

હઝરત જરીર (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત મૂસા (રદિ.) કે સાથ (જિહાદમેં) એક આદમી થા. (ઉસ લડાઈમેં) મુસલમાનોંકો ગનીમતકા માલ મિલા, હઝરત અબૂ મૂસાને ઉસે ગનીમતકે માલમેં સે ઉસકા હિસ્સા તો દિયા, લેકિન પૂરા ન દિયા. ઉસને કહા, લૂંગા તો પૂરા લૂંગા, નહીં તો નહીં લૂંગા. હઝરત અબૂ મૂસાને ઉસે બીસ કોડે મારે ઔર ઉસકા સર મૂંડ દિયા. વોહ અપને બાલ જમા કરકે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ લે ગયા. (વહાં જાકર) ઉસને અપની જેબસે બાલ નિકાલે ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સીને પર દે મારે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, તુમ્હેં ક્યા હુવા ? ઉસને અપના સારા કિસ્સા સુનાયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂ મૂસા કો યેહ ખત લિખ્ખા..

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૨૯૯

'સલામુન અલૈક ! અમ્મા બા'દ ! ફલાં બિન ફલાં ને મુઝે અપના સારા કિસ્સા ઈસ ઈસ તરહ સુનાયાં. મૈં આપકો કસમ દેકર કેહતા હું, અગર યેહ કામ (ઈસકે સાથ) આપને ભરે મજમેમેં લોગોં કે સામને કિયા હૈ, તો આપ ઈસકે લિયે ભરે મજમેમેં લોગોંકે સામને બૈઠ જાએં ઔર ફિર વોહ આપસે અપના બદલા લે ઔર અગર યેહ કામ (ઉસકે સાથ આપને તન્હાઈમેં કિયા હૈ, તો આપ ઈસકે લિયે તન્હાઈમેં બૈઠ જાએં ઔર ફિર વોહ આપસે અપના બદલા લે.)'

ચુનાંચે જબ હઝરત અબૂ મૂસાકો યેહ ખત મિલા, તો વોહ બદલા દેને કે લિયે (ઉસ આદમીકે સામને) બૈઠ ગએ. ઈસ પર ઉસ આદમીને કહા, મૈંને ઈનકો અલ્લાહકે લિયે મઆફ કર દિયા.[1]

હઝરત હિરમાઝી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત ફિરોઝ દૈલમી (રદિ.) કો યેહ ખત લિખ્ખા..

'અમ્મા બા'દ ! મુઝે યેહ ખબર મિલી હૈ કે આપ મૈદેકી રોટી શહદકે સાથ ખાને લગ ગએ હૈં, ઈસલિયે જબ આપકે પાસ મેરા યેહ ખત પહોંચે તો આપ અલ્લાહકા નામ લેકર મેરે પાસ આ જાએં ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કરેં.'

ચુનાંચે હઝરત ફિરોઝ (ખત મિલતે હી મદીના) આ ગએ. ઉન્હોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ અંદર આનેકી ઈજાઝત માંગી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો ઈજાઝત દે દી. (વોહ અંદર જાને લગે તો) એક કુરૈશી નૌજવાન ભી અંદર જાને લગા, જિસસે ઉનકા રાસ્તા તંગ હો ગયા. ઉન્હોંને ઉસ કુરૈશીકી નાક પર ઈસ ઝોરસે થપ્પડ મારા (કે ખૂન નિકલ આયા.) વોહ કુરૈશી નૌજવાન ઈસી હાલતમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ અંદર ચલા ગયા કે ઉસકી નાક સે ખૂન બેહ રહા થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ નૌજવાન સે પૂછા, તુમ્હારે સાથ યેહ કિસને કિયા હૈ ?

ઉસને કહા, હઝરત ફિરોઝ ને ઔર ઈસ વક્ત વોહ દરવાઝે હી પર હૈં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત ફિરોઝ કો અંદર આનેકી ઈજાઝત દી. વોહ અંદર આ ગએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય ફિરોઝ ! યેહ ક્યા હૈ ?

હઝરત ફિરોઝ ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! હમને કુછ દિનોં પેહલે હી બાદશાહત છોડી હૈ (જિસકા અસર અભી હમારી તબીયતોંમેં બાકી હૈ) બાત યેહ હુઈ. આપને મુઝે ખત ભેજકર બુલવાયા. ઈસે આપને કોઈ ખત નહીં લિખ્ખા ઔર (ઈજાઝત માંગને પર) આપને મુઝે તો અંદર આનેકી ઈજાઝત દે દી. ઉસને ન ઈજાઝત માંગી ઔર ન આપને ઉસે ઈજાઝત દી. (ઉસને કાઈદેકે ખિલાફ કરતે હુએ બેઈજાઝત) મુઝસે પેહલે મેરી ઈજાઝતસે ફાઈદા ઉઠાતે હુએ અંદર દાખિલ હોના ચાહા (ઈસ પર મુઝે ગુસ્સા આ ગયા). ઈસ લિયે મુઝસે વોહ હરકત હો ગઈ, જો યેહ આપકો બતા રહા હૈ.

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૨૯૯

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપકો બદલા દેના હોગા. હઝરત ફિરોઝને પૂછા, ક્યા બદલા ઝરૂર દેના પડેગા ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, હાં, ઝરૂર દેના પડેગા. હઝરત ફિરોઝ ઘુટનોંકે બલ બદલા દેને કે લિયે બૈઠ ગએ ઔર વોહ નૌજવાન બદલા લેનેકે લિયે ખડા હો ગયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસસે કહા, અય નૌજવાન ! ઝરા ઠહેરના, મૈં તુમ્હેં વોહ બાત સુનાતા હૂં, જો મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુની હૈ. એક દિન સુબહકે વક્ત મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે ઝૂઠે નબી અસ્વદ અનસીકો આજ રાત કત્લ કર દિયા ગયા હૈ ઔર ઉસકો અલ્લાહકે નેક બંદે ફિરોઝ દૈલમીને કત્લ કિયા હૈ. જબ તુમને ઉનકે બારેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી યેહ હદીસ સુન લી હૈ, તો ક્યા ઈસકે બા'દ ભી તુમ ઈનસે બદલા લેના ચાહતે હો ?

ઉસ નૌજવાન ને કહા, જબ આપને ઈનકે બારેમેં મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી યેહ હદીસ સુનાઈ હૈ, તો મૈંને ઈનકો મઆફ કર દિયા હૈ. હઝરત ફિરોઝને કહા, મૈંને અપની ગલતીકા એ'તિરાફ (ઈકરાર) કર લિયા ઔર ઈસને ખુશી ખુશી મુઝે મઆફ કર દિયા, તો ક્યા ઈસકે બા'દ મૈં અપની ઈસ ગલતી પર (અલ્લાહકી પકડસે) બચ જાઉંગા ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, હાં. ઈસ પર હઝરત ફિરોઝ ને કહા, મૈં આપકો ઈસ બાતકા ગવાહ બનાતા હૂં કે મેરી તલવાર, મેરા ઘોડા ઔર મેરે માલમેં સે તીસ હઝાર ઈસ નૌજવાનકો હદિયા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય કુરૈશી, તુમને મઆફ કરકે સવાબ ભી લે લિયા ઔર ઈતના માલ ભી મિલ ગયા.[1]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાંદી ને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિદમતમેં આકર કહા, મેરે આકાને મુઝ પર તોહમત લગાઈ હૈ. મુઝે આગ પર બિઠા દિયા. જિસસે મેરી શરમગાહ જલ ગઈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસસે પૂછા, ક્યા તુમ્હારે આકાને તુમકો વોહ બુરા કામ કરતે હુએ દેખા થા ? ઉસ બાંદીને કહા, નહીં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, ક્યા તુમને કિસી બુરાઈકા ઉસકે સામને ઈકરાર કિયા થા ? ઉસ બાંદીને કહા, નહીં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ઉસે મેરે પાસ લાઓ (ચુનાંચે વોહ આદમી આ ગયા.) જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ આદમીકો દેખા તો ફરમાયા, ક્યા તુમ ઈન્સાનોંકો વોહ અઝાબ દેતે હો, જો અલ્લાહકે સાથ ખાસ હૈ ? ઉસ આદમીને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મુઝે ઈસ પર શુબહ હુવા થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, ક્યા તુમને ઉસે વોહ કામ કરતે હુએ દેખા થા ? ઉસને કહા, નહીં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફિર પૂછા, ક્યા ઈસ બાંદીને તુમ્હારે સામને ઈસ જુર્મકો માન લિયા થા ? ઉસને કહા, નહીં.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૮૩

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ઉસ ઝાત કી કસમ જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ ! અગર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ ન સુના હોતા કે માલિકસે ઉસકે ગુલામકો ઔર વાલિદસે ઉસકે બેટેકો બદલા નહીં દિલવાયા જાએગા, તો મૈં તુઝસે ઈસ બાંદીકો બદલા દિલવાતા. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ આદમીકો સો (૧૦૦) કોડે મારે ઔર ઈસ બાંદીસે ફરમાયા, તૂ જા, તૂ અલ્લાહકે લિયે આઝાદ હૈ. તૂ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આઝાદ કી હુઈ હૈ. મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ, જિસે આગમેં જલાયા ગયા, યા જિસકી શકલ આગસે જલાકર બિગાડી ગઈ, વોહ આઝાદ હૈ ઔર વોહ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા આઝાદ કિયા હુવા હૈ.[૧]

હઝરત મક્હૂલ કેહતે હૈં, હઝરત ઉબાદહ બિન સામિત (રદિ.) ને એક દેહાતીકો બુલાયા, તાકે વોહ બૈતુલ મુકદ્દસકે પાસ ઉનકી સવારીકો પકડકર ખડા રહે, ઉસને ઈન્કાર કર દિયા. ઈસ પર હઝરત ઉબાદહને ઉસે મારા. જિસસે ઉસકા સર ઝખ્મી હો ગયા. ઉસને ઉનકે ખિલાફ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) સે મદદ તલબ કી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે પૂછા, આપને ઉનકે સાથ ઐસા ક્યૂં કિયા. ઉન્હોંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મૈંને ઉસે કહા થા કે મેરી સવારી પકડકર ખડા રહે, લેકિન ઉસને ઈન્કાર કર દિયા ઔર મુઝમેં ઝરા તેઝી હૈ. ઈસલિયે મૈંને ઉસે માર દિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, આપ બદલા દેનેકે લિયે બૈઠ જાએં.

હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદિ.) ને કહા, ક્યા આપ અપને ગુલામકો અપને ભાઈસે બદલા દિલા રહે હૈં ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને બદલા દિલાનેકા ઈરાદા છોડ દિયા ઔર યેહ ફૈસલા કિયા કે હઝરત ઉબાદહ ઉસે ઉસ ઝખ્મકે બદલેમેં મુકર્રરહ રકમ દેં.[૨]

હઝરત સુવૈદ બિન ગફલા (રહ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) મુલ્કે શામ તશરીફ લે ગએ, તો અહલે કિતાબમેં સે એક આદમી ખડા હુવા, જિસકા સર ઝખ્મી થા ઔર ઉસકી પિટાઈ હો ચુકી થી. ઉસને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ મેરી જો હાલત દેખ રહે હૈં, વોહ સબ કુછ એક મુસલમાનને મેરે સાથ કિયા હૈ. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો બહોત ઝિયાદા ગુસ્સા આયા ઔર હઝરત સુહૈબ (રદિ.) સે કહા, જાઓ ઔર દેખો કે કિસને ઈસકે સાથ ઐસા કિયા હૈ, ઉસે મેરે પાસ લાઓ.

હઝરત સુહૈબ (રદિ.) ને જાકર પતા કિયા, તો મા'લૂમ હુવા કે યેહ સબ કુછ ઔફ બિન માલિક અશ્જઈ (રદિ.) ને કિયા હૈ. હઝરત સુહૈબ (રદિ.) ને ઉનસે કહા,

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૨૯૯
૨ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૩૦૩

અમીરૂલ મો'મિનીનકો તુમ પર બહોત ઝિયાદા ગુસ્સા આયા હુવા હૈ. તુમ હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) કે પાસ જાકર ઉનસે કહો કે વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) સે તુમ્હારે બારેમેં બાત કરેં (ઔર વોહ તુમ્હારે લિયે ઉનસે સિફારિશ કરેં). ક્યૂંકે મુઝે ડર હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) તુમ્હેં દેખતે હી ફૌરન સઝા દેને લગ જાએંગે. ચુનાંચે જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) નમાઝસે ફારિગ હુએ તો ઉન્હોંને પૂછા, સુહૈબ કહાં હૈ ? ક્યા તુમ ઉસ આદમીકો લે આએ હો?

હઝરત સુહૈબ (રદિ.) ને કહા, જી હાં.હઝરત ઔફ જાકર હઝરત મઆઝ (રદિ.) કો સારા કિસ્સા બતા ચુકે થે ઔર હઝરત મઆઝ ઉસ વક્ત વહાં આએ હુએ થે. ચુનાંચે હઝરત મઆઝને ખડે હોકર કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! વોહ મારને વાલે ઔફ બિન માલિક (જૈસે કાબિલે એ'તિમાદ ઇન્સાન) હૈં. આપ ઉનકી બાત સુન લેં ઔર સઝા દેનેમેં જલ્દી ન કરેં. ઇસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત ઔફ સે કહા, તુમ્હેં ઇસ આદમીકે સાથ ક્યા બાત પેશ આઇ ?

ઉન્હોંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મૈંને દેખા કે એક મુસલમાન ઔરત ગધે પર સવાર હૈ. યેહ પીછે સે ઉસ ગધેકો હાંક રહા હૈ. ઇતનેમેં ઇસને ઉસ ઔરતકો ગિરાને કે લિયે ઉસે લકડીસે ચૌકા મારા, લેકિન વોહ ન ગિરી. ફિર ઇસને ઉસે હાથસે ધક્કા દિયા, જિસસે વોહ ઔરત ગિર ગઇ ઔર યેહ ઉસકે ઉપર ચઢ ગયા ઔર ઉસકી આબરૂ લૂટ લી. મૈં યેહ મંઝર બરદાશ્ત ન કર સકા ઔર મૈંને ઉસકે સર પર માર દિયા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસસે કહા, તુમ ઉસ ઔરતકો લાઓ તાકે વોહ તુમ્હારી બાતકી તસ્દીક કરે. હઝરત ઔફ ઉસ ઔરતકે પાસ ગએ તો ઉસકે બાપ ઔર ખાવિંદને ઉનસે કહા, તુમને હમારી ઔરતકે સાથ ક્યા કરના ચાહા ? તુમને તો (યેહ સારા વાકિઆ સુનાકર) હમેં રૂસ્વા (ઝલીલ) કર દિયા. લેકિન ઉસ ઔરતને કહા, નહીં, મૈં તો ઇનકે સાથ (હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ખુદ બતાને) ઝરૂર જાઉંગી. ઉસકે બાપ ઔર શૌહર ને કહા, તુમ ઠહેરો. હમ જાકર તુમ્હારી તરફસે સારી બાત પહોંચા આતે હૈં. ચુનાંચે વોહ દોનોં હઝરાત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આએ ઔર બિલકુલ ઐસા હી કિસ્સા બતાયા જૈસા હઝરત ઔફને બતાયા થા.

ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે હુક્મ દેને પર ઉસ યહૂદીકો સૂલી દી ગઇ ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય યહૂદીયો ! હમને તુમસે ઇસ પર સુલેહ નહીં કી થી કે તુમ હમારી ઔરતોંકે સાથ ઝિના કરો ઔર હમ કુછ ન કહેં. ફિર ફરમાયા, અય લોગો ! હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અમાનકે બારેમેં અલ્લાહસે ડરતે રહો, લેકિન ઇનમેં સે જો કિસી મુસલમાન ઔરતકે સાથ ઝિના કરેગા, ઉસકે લિયે કોઇ અમાન નહીં હોગી. હઝરત સુવૈદ કેહતે હૈં, યેહ પેહલા યહૂદી હૈ, જિસે મૈંને ઇસ્લામમેં સૂલી પર ચઢતે હુએ દેખા.[1]

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૨૯૯, હૈસમી, ૬-૧૩

હઝરત અબ્દુલ મલિક બિન યઅલા લૈસી કેહતે હૈં, હઝરત બુકૈર બિન શદ્દાખ (રદિ.) ઉન સહાબા (રદિ.) મેં સે હૈં જો બચપનસે હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત કિયા કરતે થે. જબ યેહ બાલિગ હુએ તો ઈન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં આપકે ઘર આતા જાતા થા, લેકિન અબ મૈં બાલિગ હો ગયા હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને (ખુશ હોકર) યેહ દુઆ દી, અય અલ્લાહ ! ઈસકી બાતકો સચ્ચા કર દે ઔર ઈસે કામિયાબી નસીબ ફરમા. જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિલાફતકા ઝમાના આયા તો એક યહૂદી મકતૂલ પાયા ગયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઈસે બહોત બડા હાદસા સમઝા ઔર આપ ઘભરા ગએ ઔર મિમ્બર પર તશરીફ લે ગએ ઔર ફરમાયા, અલ્લાહને મુઝે ખલીફા બનાયા હૈ, તો ક્યા મેરી ખિલાફતકે ઝમાનેમેં લોગોંકો યૂં અચાનક કત્લ કિયા જાએગા ?

જિસ આદમીકો ઈસ કત્લકે બારેમેં કુછ ઈલ્મ હૈ, મૈં ઉસે અલ્લાહકી યાદ દિલા કર કેહતા હૂં કે વોહ મુઝે ઝરૂર બતાએ. ઈસ પર હઝરત બુકૈર બિન શદ્દાખને ખડે હોકર કહા, મૈંને ઈસે કત્લ કિયા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહુ અકબર ! તુમને ઈસકે કત્લકા ઈકરાર કર લિયા હૈ, તો અબ ઐસી વજહ બતાઓ, જિસસે તુમ સઝાસે બચ સકો. ઉન્હોંને કહા, હાં, મૈં બતાતા હૂં. ફલાં મુસલમાન અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કે લિયે ગયા ઔર અપને ઘરવાલોંકી દેખભાલ મેરે ઝિમ્મે કર ગયા. મૈં ઉસકે ઘર ગયા તો મૈંને ઈસ યહૂદી કો વહાં પાયા ઔર વોહ યેહ શઅર પઢ રહા થા..

وَاَشْعَثُ غَرَّهُ الاِسْلَامُ حَتّٰى　　خَلَوْتُ بِعِرْسِهِ لَيْلَ التَّمَامِ

'અશઅસ (ઉસ ઔરત કે શૌહર કા નામ હૈ) કો તો ઈસ્લામ ને ધોકે મેં ડાલા હુવા હૈ. (વોહ ઈસ્લામી જઝબે સે ઘર છોડકર ખુદા કે રાસ્તે મેં ગયા હુવા હૈ ઔર મૈંને ઈસ ધોકે સે યેહ ફાઈદા ઉઠાયા કે) મૈંને સારી રાત ઉસકી બીવી કે સાથ તન્હાઈમેં ગુઝારી હૈ.'

اَبِيْتُ عَلٰى تَرَائِبِهَا وَيُمْسِى　　عَلٰى جَرْدَاءَ لَاحِقَةِ الْحِزَامِ

'મૈં તો સારી રાત ઉસકી બીવી કે સીને પર ગુઝાર રહા હૂં ઔર વોહ ખુદ છોટે બાલોં વાલી ઊંટનીકી પીઠ પર શામ ગુઝારતા હૈ, જિસકા તંગ (ઝીન કસનેકા રસ્સા) બંધા હુવા હૈ.'

كَاَنَّ مَجَامِعَ الرَّبَلَاتِ مِنْهَا　　فِئَامٌ يَنْهَضُوْنَ اِلٰى فِئَامِ

(અરબોં કો ઔરત કા મોટા હોના ઔર મર્દ કા દુબલા હોના પસંદ થા ઈસ લિયે કેહ રહા હૈ કે ઉસકી બીવી ઈતની મોટી હૈ કે) ઉસકે રાનોં કે મિલને કી જગહ યા'ની સુરીન તહ બ તહ હૈ, વહાં ગોશ્ત કે બડે બડે ટુકડે હૈં.

યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત બુકૈર કી બાત કો સચ્ચા માન લિયા ઔર ઉસ યહૂદી કે ખૂન કો મઆફ કર દિયા (ઔર ઉનસે બદલા યા ખૂનબહા ન લિયા) ઔર બુકૈર કે સાથ યેહ સબ કુછ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દુઆકી બરકતસે હુવા (કે બગૈર ગવાહકે ઉનકી બાત સચ્ચી માન લી ગઈ.)[1]

હઝરત કાસિમ બિન અબી બઝ્ઝા કેહતે હૈં, શામમેં એક મુસલમાનને એક ઝિમ્મી કાફિરકો કત્લ કર દિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદહ બિન જર્રાહ (રદિ.) કે સામને યેહ મુકદમા પેશ કિયા ગયા, તો ઉન્હોંને યેહ કિસ્સા લિખકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ભેજા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને જવાબમેં યેહ લિખ્ખા કે યૂં ઝિમ્મીયોંકો કત્લ કરના સહી નહીં હૈ. અગર ઉસ મુસલમાનકી મુસ્તકિલ આદત બન ગઈ હૈ, ફિર તો ઉસે આગે કરકે ઉસકી ગરદન ઉડા દો ઔર અગર વોહ તૈશમેં આકર અચાનક ઐસા કર બૈઠા હૈ, તો ઉસપર ચાર હઝારકી દિયત કા જુર્માના લગા દો.[2]

કૂફાકે એક સાહબ બયાન કરતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એક ફૌજ ભેજી થી. ઉસકે અમીરકો યેહ ખત લિખ્ખા કે મુઝે પતા ચલા હૈ કે તુમ્હારે કુછ સાથી મોટે તાઝે કાફિરકા પીછા કર રહે હોતે હૈં, વોહ કાફિર દૌડકર પહાડ પર ચળ્હ જાતા હૈ ઔર ખુદ કો મેહફૂઝ કર લેતા હૈ, તો ફિર ઉસસે તુમ્હારા સાથી (ફારસીમેં) કેહતા હૈ, 'મતરસ' યા'ની 'મત ડરો'. (યેહ કેહ કર ઉસે અમાન દે દેતા હૈ. વોહ કાફિર ખુદકો ઉસ મુસલમાનકે હવાલે કર દેતા હૈ) ફિર યેહ મુસલમાન ઉસ કાફિરકો પકડકર કત્લ કર દેતા હૈ (યેહ કત્લ ધોકા દેકર કિયા હૈ) ઉસ ઝાત કી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ ! આઈન્દહ અગર મુઝે કિસીકે બારેમેં પતા ચલા કે ઉસને ઐસા કિયા હૈ તો મૈં ઉસકી ગરદન ઉડા દૂંગા.[3]

હઝરત અબૂ સલમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ ! અગર તુમમેં સે કિસીને ઉંગલીસે આસમાનકી તરફ ઈશારા કરકે કિસી મુશ્રિકકો અમાન દે દી ઔર વોહ મુશ્રિક ઉસ અમાનકી વજહસે ઉસ મુસલમાનકે પાસ આ ગયા ઔર ફિર મુસલમાનને ઉસે કત્લ કર દિયા તો (યૂં ધોકેસે કત્લ કરને પર) મૈં ઉસ મુસલમાનકો ઝરૂર કત્લ કરૂંગા.[4]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૩, ઈસાબા, ૧-૫૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૨૯૮
૩ માલિક
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૨૯૮

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમને તુસ્તરકા મુહાસરા કિયા (આખિર મુહાસરા ઔર લડાઈસે તંગ આકર તુસ્તરકે હાકિમ) હુરમુઝાનને અપને બારે મેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ફૈસલે પર ઉતરના કુબૂલ કિયા. મૈં ઉસે લેકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. જબ હમ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ પહોંચે તો આપને કહા, કહો ક્યા કેહતે હો ? ઉસને કહા, ઝિંદા રેહને વાલેકી તરહ બાત કરૂં યા મર જાનેવાલે કી તરહ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, લા બાસ ! યા'ની તુમ અપને બારેમેં મત ડરો, બાત કરો.

હુરમુઝાન ને કહા, અય અરબવાલો ! જબ તક અલ્લાહ ખુદ તુમ્હારે સાથ ન થે, બલ્કે અલ્લાહને મા'મલા હમારે ઔર તુમ્હારે દર્મિયાન છોડ રખ્ખા થા, ઉસ વક્ત તક તો હમ તુમ્હેં અપના ગુલામ બનાતે થે, તુમ્હેં કત્લ કરતે થે ઔર તુમસે સારા માલ છીન લિયા કરતે થે, લેકિન જબસે અલ્લાહ તુમ્હારે સાથ હો ગયા હૈ, ઉસ વક્તસે હમમેં તુમસે મુકાબલે કી ભી તાકત નહીં રહી.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને(મુઝસે) પૂછા, અય અનસ ! તુમ ક્યા કેહતે હો ? મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મૈં અપને પીછે બડી તા'દાદમેં દુશ્મન ઔર ઉનકા દબદબા છોડકર આયા હૂં. અગર આપ ઈસે કત્લ કર દેંગે તો ફિર ઉસકી કૌમ અપની ઝિંદગીસે નાઉમ્મીદ હોકર મુસલમાનોંસે લડનેમેં ઔર ઝિયાદા ઝોર લગાએગી (ઈસલિયે આપ ઉસકો કત્લ ન કરેં)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મૈં હઝરત બરાઅ બિન માલિક ઔર હઝરત હજઝા બિન સૌર (રદિ.) (જૈસે બહાદુર સહાબા) કે કાતિલ કો કૈસે ઝિંદા છોડ દૂં (ઉસને ઈન દોનોં કો કત્લ કિયા હૈ ?)

હઝરત અનસ (રદિ.) કેહતે હૈં, જબ મુઝે ખતરા હુવા કે હઝરત ઉમર (રદિ.) તો ઉસે ઝરૂર કત્લ કર દેંગે તો મૈંને ઉનસે કહા, આપ ઉસે કત્લ નહીં કર સકતે, ક્યૂંકે આપ ઈસસે 'લા બાસ', 'તુમ મત ડરો ઔર બાત કરો' કેહ ચુકે હૈં. (ઔર 'તુમ મત ડરો ઔર બાત કરો' કેહનેસે જાનકી અમાન મિલ જાતી હૈ ઈસલિયે આપ તો ઈસે અમાન દે ચુકે હૈં.) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મા'લૂમ હોતા હૈ, તુમને ઈસસે કોઈ રિશ્વત લી હૈ ઔર ઉસસે કોઈ ફાઈદા હાસિલ કિયા હૈ.

હઝરત અનસ ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને ઉસસે ન કોઈ રિશ્વત લી હૈ ઔર ન ફાઈદા (મૈં તો એક હક બાત કેહ રહા હૂં.) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, તુમ અપને દા'વા (કે 'તુમ મત ડરો ઔર બાત કરો' કેહનેસે કાફિર કો અમાન મિલ જાતી હૈ) કી તસ્દીક કરને વાલે કોઈ ઔર ગવાહ અપને અલાવા લાઓ, વરના મૈં તુમસે હી સઝા કી શુરૂઆત કરૂંગા.

ચુનાંચે મૈં ગયા, મુઝે હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (રદિ.) મિલે. મૈં ઉનકો લેકર આયા, ઉન્હોંને મેરી બાત કી તસ્દીક કી. ઈસપર હઝરત ઉમર (રદિ.) હુરમુઝાન

કે કત્લસે રૂક ગએ ઔર હુરમુઝાન મુસલમાન હો ગયા ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસકે લિયે બૈતુલમાલમેં સે વઝીફા મુકર્રર કિયા.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હદરદ અસ્લમી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હમ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સાથ (દમિશ્કકી બસ્તી) જાબિયા પહોંચે, તો આપને એક બૂઢે ઝિમ્મી કો દેખા, કે વોહ લોગોંસે ખાના માંગ રહા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસકે બારેમેં લોગોંસે પૂછા કે યેહ ક્યૂં માંગ રહા હૈ ? કિસીને કહા, યેહ ઝિમ્મી હૈ, જો કમઝોર ઔર બૂઢા હો ગયા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસકે ઝિમ્મે જો જિઝયા થા વોહ મઆફ કર દિયા ઔર ફરમાયા, પેહલે તુમને ઉસ પર જિઝયા લગાયા (જિસે વોહ દેતા રહા) અબ જબ વોહ કમઝોર હો ગયા હૈ, તો તુમને ઉસે ખાના માંગનેકે લિયે છોડ દિયા હૈ. ફિર આપને ઉસકે લિયે બૈતુલમાલમેં સે દસ દિરહમ વઝીફા મુકર્રર કિયા, વોહ બૂઢા બાલબચ્ચોં વાલા થા.[૨]

એક મરતબા હઝરત ઉમર (રદિ.) કા એક બૂઢે ઝિમ્મી પર ગુઝર હુવા જો લોગોંસે મસ્જિદોંકે દરવાઝોં પર માંગતા ફિર રહા થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય ઝિમ્મી ! હમને તુમસે ઈન્સાફ નહીં કિયા, જવાનીમેં તો હમ તુમસે જિઝયા લેતે રહે ઔર બુઢાપેમેં હમને તુમ્હારા કોઈ ખયાલ ન કિયા. ફિર આપને ઉસકે લિયે બૈતુલમાલમેં સે ગુઝારા ભરકા વઝીફા જારી કર દિયા.[3]

હઝરત યઝીદ બિન અબી માલિક (રહ.) કેહતે હૈં, મુસલમાન જાબિયા બસ્તીમેં ઠહેરે હુએ થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ભી ઉનકે સાથ થે. એક ઝિમ્મીને આકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો બતાયા કે લોગ ઉસકે અંગૂરોંકે બાગ પર ટૂટ પડે હૈં. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) બાહિર નિકલે, તો ઉનકી અપને એક સાથીસે મુલાકાત હુઈ, જિસને અપની ઢાલ પર અંગૂર ઉઠા રખ્ખે થે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, અરે મિયાં, તુમ ભી ? ઉસને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! હમેં બહોત ઝિયાદા ભૂક લગી હુઈ હૈ (ખાનેકા ઔર સામાન હૈ નહીં) યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) વાપસ આ ગએ ઔર યેહ હુક્મ દિયા કે ઈસ ઝિમ્મી કો ઈસકે અંગૂરોંકી કીમત અદા કી જાએ.[૪]

હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ (રહ.) કેહતે હૈં, એક મુસલમાન ઔર યહૂદી અપને ઝગડે કા ફૈસલા કરાને કે લિયે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આએ. આપને દેખા કે યહૂદી હક પર હૈ તો આપને ઉસકે હકમેં ફૈસલા કર દિયા. ઈસ પર ઉસ યહૂદી ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! આપને હક કા ફૈસલા કિયા હૈ. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.)

---

૧ બૈહકી, ૯-૯૬, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૨૯૮, બિદાયા, ૭-૮૭
૨ ઈબ્ને અસાકિર, વાકિદી
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૦૧, ૩૦૨
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૨૯૯

ને ઉસે (ખુશીમેં હલકાસા) કોડા મારા ઔર ફરમાયા, તુઝે કિસ તરહ પતા ચલા કે હક ક્યા હોતા હૈ ?

ઉસ યહૂદી ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! હમેં તૌરાતમેં યેહ લિખ્ખા હુવા મિલતા હૈ કે જો કાઝી હકકા ફૈસલા કરતા હૈ, ઉસકે દાહિની તરફ એક ફરિશ્તા ઔર બાઈ તરફ એક ફરિશ્તા હોતા હૈ, જો ઉસે સહી રાસ્તે પર ચલાતે હૈં ઔર ઉસે હક બાતકા ઇલ્હામ કરતે હૈં, જબ તક વોહ કાઝી હકકા ફૈસલા કરનેકા ઈરાદા રખતા હૈ. જબ વોહ યેહ ઈરાદા છોડ દેતા હૈ, તો દોનોં ફરિશ્તે ઉસે છોડકર આસમાન પર ચળ્હ જાતે હૈં.[૧]

હઝરત ઈયાસ બિન સલમા અપને બાપ (હઝરત સલમા) સે નક્લ કરતે હૈં કે ઉન્હોંને કહા, એક બાર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) બાઝારસે ગુઝરે. ઉનકે હાથમેં કોડા ભી થા. ઉન્હોંને ધીરેસે વોહ કોડા મુઝે મારા, જો મેરે કપડેકે કિનારે કો લગ ગયા ઔર ફરમાયા, રાસ્તેસે હટ જાઓ. જબ અગલા સાલ આયા, તો આપકી મુઝસે મુલાકાત હુઇ. મુઝસે કહા, અય સલમા ! ક્યા તુમ્હારા હજ કા ઈરાદા હૈ ?

મૈંને કહા, જી, હાં. ફિર મેરા હાથ પકડકર અપને ઘર લે ગએ ઔર મુઝે છે સો (૬૦૦) દિરહમ દિયે ઔર કહા, ઈન્હેં અપને હજકે સફરમેં કામ લે આના ઔર યેહ ઉસ હલકેસે કોડે કે બદલેમેં હૈ જો મૈંને તુમકો મારા થા. મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મુઝે તો વોહ કોડા યાદ ભી નહીં રહા. ફરમાયા, લેકિન મૈં તો ઉસે નહીં ભૂલા, યા'ની મૈંને માર તો લિયા, લેકિન સારા સાલ ખટકતા રહા.[૨]

હઝરત ઉસ્માન ઝુન્નૂરૈન (રદિ.) કા અદ્લો ઇન્સાફ

હઝરત અબૂલ ફુરાત (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કા એક ગુલામ થા. આપને ઉસસે ફરમાયા, મૈંને એક બાર તુમ્હારા કાન મરોડા થા, ઈસલિયે તુમ મુઝસે બદલા લે લો. ચુનાંચે ઉસને આપકા કાન પકડ લિયા, તો આપને ઉસસે ફરમાયા, ઝોર સે મરોડો, દુનિયામેં બદલા દેના કિતના અચ્છા હૈ, અબ આખિરતમેં બદલા નહીં દેના પડેગા.[3]

હઝરત નાફેઅ બિન અબ્દુલ હારિસ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) મક્કા મુકર્રમા તશરીફ લાએ તો જુમ્આકે દિન દારૂન્નદવા તશરીફ લે ગએ (જહાં કુરૈશ મશ્વરા કિયા કરતે થે ઔર બા'દમેં યેહ જગહ મસ્જિદે હરામમેં શામિલ કર દી ગઇ) આપકા ઈરાદા યેહ થા કે યહાંસે મસ્જિદે હરામ જાના નઝદીક

૧ તરગીબ, ૩-૪૫૫
૨ તબરી, ૫-૩૨
3 તબરી, ૨-૧૧૧

પડેગા. આપને વહાં કમરેમેં એક ખૂંટી પર અપની ચાદર લટકા દી. ઉસ પર હરમકા એક કબૂતર આ બૈઠા. આપને ઉસે ઉડા દિયા તો એક સાંપ ઉસકી તરફ લપકા ઔર ઉસે માર ડાલા. જબ આપ જુમ્આકી નમાઝસે ફારિગ હુએ, તો મૈં ઔર હઝરત ઉસ્માન બિન અફફાન (રદિ.) ઉનકે પાસ આએ. આપને કહા, આજ મુઝસે એક કામ હો ગયા હૈ, તુમ દોનોં ઉસ કામકે બારેમેં મેરે મુતઅલ્લિક ફૈસલા કરો. આજ મૈં ઈસ ઘરમેં દાખિલ હુવા. મેરા ઈરાદા યેહ થા કે યહાં સે મસ્જિદે હરામ જાના નઝદીક પડેગા. મૈંને અપની ચાદર ઉસ ખૂંટી પર લટકા દી. તો ઉસ પર હરમકા એક કબૂતર આ બૈઠા. મુઝે ડર હુવા કે યેહ બીટ કરકે કહીં ચાદરકો ખરાબ ન કર દે, ઈસલિયે મૈંને ઉસે ઉડા દિયા. વોહ ઉડ કર ઉસ દૂસરી ખૂંટી પર આ બૈઠા. વહાં લપકકર એક સાંપ ને ઉસે પકડ લિયા ઔર ઉસે માર ડાલા. અબ મેરે દિલમેં યેહ ખયાલ આ રહા હૈ કે વોહ પેહલી ખૂંટી પર હિફાઝતસે થા, વહાંસે મૈંને ઉસે ઉડા દિયા. વોહ ઉડ કર ઉસ દૂસરી ખૂંટી પર આ ગયા, જહાં ઉસે મૌત આ ગઈ. યા'ની મૈં હી ઉસકે કત્લકી વજહ બના હૂં.

યેહ સુનકર મૈંને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે કહા, આપકા ક્યા ખયાલ હૈ, અગર આપ અમીરૂલ મો'મિનીન પર દો દાંતવાલી સફેદ બકરી દેને કા ફૈસલા કર દેં ? ઉન્હોંને કહા, મેરી ભી યેહી રાય હૈ. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઈસ તરહ કી બકરી દેને કા હુકમ દિયા.[1]

હઝરત અલી મુર્તઝા (રદિ.) કા અદ્‌લો ઇન્સાફ

હઝરત કુલૈબ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અલી (રદિ.) કે પાસ ઈસ્બહાન સે માલ આયા. આપને ઉસે સાત હિસ્સોંમેં તકસીમ કર દિયા. ઉસમેં આપકો એક રોટી ભી મિલી. આપને ઉસકે સાત ટુકડે કિયે ઔર હર હિસ્સે પર એક ટુકડા રખ દિયા. ફિર ફૌજકે સાતોં હિસ્સોં કે અમીરોં કો બુલાયા ઔર ઉનમેં કુરઆ અંદાઝી કી, તાકે પતા ચલે કે ઈનમેં સે પેહલે કિસકો દિયા જાએ.[2]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ હાશમી અપને વાલિદસે નકલ કરતે હૈં, હઝરત અલી (રદિ.) કે પાસ દો ઔરતેં માંગને કે લિયે આઈં. ઉનમેંસે એક અરબી થી ઔર દૂસરી ઉસકી આઝાદ કી હુઈ બાંદી થી આપને હુકમ દિયા કે ઈનમેં સે હર એકકો એક કુર (તકરીબન તેંસઠ મન) અનાજ ઔર ચાલીસ દિરહમ દિયે જાએં. ઉસ આઝાદ કી હુઈ લૌંડી કો જો મિલા, વોહ ઉસે લેકર ચલી ગઈ. લેકિન અરબી ઔરત ને કહા, અય

૧ મુસ્નદ ઈમામ શાફઈ, ૪૭
[illegible]ી, ૬ ૪૮, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૧૬, ઈસ્તીઆબ, ૩-૪૯

અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપને ઉસકો જિતના દિયા, મુઝે ભી ઉતના હી દિયા, હાલાંકે મૈં અરબી હૂં ઔર વોહ આઝાદ કી હુઇ લૌંડી હૈ.

ઉસસે હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, મૈંને અલ્લાહકી કિતાબમેં બહોત ધ્યાન સે દેખા, તો ઉસમેં મુઝે હઝરત ઇસ્માઇલ અલૈહિસ્સલામકી ઔલાદ કી, હઝરત ઇસ્હાક અલૈહિસ્સલામકી ઔલાદ પર કોઇ ફઝીલત નઝર નહીં આઇ.[1]

હઝરત અલી બિન રબીઅહ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત જાઅદહ બિન હુબૈરહ ને હઝરત અલી (રદિ.) કી ખિદમતમેં આકર કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપકે પાસ દો આદમી આએંગે. ઉનમેં સે એક કો તો અપની જાનસે ભી ઝિયાદા આપસે મુહબ્બત હૈ, યા યૂં કહા, અપને બીવી બચ્ચોં ઔર માલો દૌલતસે ભી ઝિયાદા મુહબ્બત હૈ ઔર દૂસરેકા બસ ચલે તો આપ કો ઝબહ કર દે. ઇસલિયે આપ દૂસરેકે ખિલાફ પેહલે કે હકમેં ફૈસલા કરેં.

ઇસ પર હઝરત અલી (રદિ.) ને હઝરત જાઅદહકે સીને પર મુક્કા મારા ઔર ફરમાયા અગર યેહ ફૈસલે અપને આપકો રાઝી કરનેકે લિયે હોતે તો મૈં ઝરૂર ઐસા કરતા, લેકિન યેહ ફૈસલે તો અલ્લાહકો રાઝી કરને કે લિયે હોતે હૈં (ઇસલિયે મૈં તો હક કે મુતાબિક ફૈસલા કરૂંગા. અબ વોહ ફૈસલા ચાહે જિસકે હકમેં હો જાએ.)[2]

હઝરત અસબગ બિન નુબાતા (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કે સાથ બાઝાર ગયા.

આપને દેખા કે બાઝાર વાલે અપની જગહસે આગે બઢ ગએ હૈં. આપને પૂછા કે યેહ ક્યા હૈ ? લોગોં ને બતાયા કે બાઝાર વાલે અપની જગહસે આગે બઢ ગએ હૈં.

આપને ફરમાયા, અપની જગહ બઢા લેનેકા ઉન્હેં કોઇ હક નહીં. મુસલમાનોંકા બાઝાર નમાઝીયોંકે નમાઝ પઢનેકી જગહ યા'ની મસ્જિદકી તરહ હોતા હૈ, ઇસલિયે જિસ જગહકા કોઇ માલિક નહીં હૈ, વહાં પેહલે આકર જો કબ્ઝા કર લેગા, વોહ જગહ ઉસ દિન ઉસીકી હોગી. હાં, વોહ ખુદ ઉસે છોડકર કહીં ચલા જાએ, તો ઉસકી મરઝી.[3]

એક યહૂદી કે સાથ હઝરત અલી (રદિ.) કા કિસ્સા પેહલે હિસ્સેમેં સહાબા કિરામ (રદિ.) કે ઉન અખ્લાકો આ'માલ કે કિસ્સોં મેં ગુઝર ચુકા હૈ, જિનકી વજહસે લોગોં કો હિદાયત મિલતી થી.

---

૧ બૈહકી, ૬-૩૪૯
૨ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૬
૩ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૭૬

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા (રદિ.) કા અદ્‌લો ઇન્સાફ

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ખૈબર કે બારે મેં લંબી હદીસ બયાન કરતે હૈં. ઉસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા (રદિ.) હર સાલ ખૈબરવાલોં કે પાસ જાકર દરખ્તોં પર લગી હુઈ ખજૂરોં ઔર બેલોં પર લગે હુએ અંગૂરોં કા અંદાઝા લગાતે કે યેહ કિતને હૈં ? ફિર જિતને ફલકા ઉનકો અંદાઝા હોતા, ઉસકે આધે ફલ કી ઉન પર ઝિમ્મેદારી ડાલ દેતે કે ઈતને કા આધા ફલ તુમ્હેં દેના હોગા.

ખૈબર વાલોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઉનકે અંદાઝા લગાનેમેં સખ્તી કરનેકી શિકાયત કી ઔર વોહ લોગ ઉનકો રિશ્વત દેને લગે, તો ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહ કે દુશ્મનો ! મુઝે હરામ ખિલાતે હો ? અલ્લાહકી કસમ ! મૈં તુમ્હારે પાસ ઉસ આદમી કી તરફ સે આયા હૂં જો મુઝે સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ. ઔર તુમ લોગ મુઝે બંદરોં ઔર ખિન્ઝીરોંસે ભી ઝિયાદા બુરે લગતે હો, લેકિન તુમ્હારી નફરત ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુહબ્બત મુઝે તુમ્હારે સાથ નાઈન્સાફી કરને પર તૈયાર નહીં કર સકતી. ઉન લોગોં ને કહા, ઈસી ઈન્સાફકી બરકતસે ઝમીન આસમાન કાઈમ હૈં.[૧]

હઝરત મિકદાદ બિન અસ્વદ (રદિ.) કા અદ્‌લો ઇન્સાફ

હઝરત હારિસ બિન સુવૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત મિક્દાદ બિન અસ્વદ (રદિ.) એક ફૌજમેં ગએ હુએ થે. દુશ્મનને ઉન્હેં ઘેર લિયા. ફૌજકે અમીરને હુક્મ દિયા કે કોઈ ભી અપની સવારી ચરાનેકે લિયે લેકર બાહિર ન જાએ. એક આદમીકો અમીર કે ઈસ હુક્મકા પતા ન ચલા, વોહ અપની સવારી લેકર ચલા ગયા, જિસ પર અમીરને ઉસે મારા.

વોહ અમીરકે પાસસે વાપસ આકર કેહને લગા, જો સુલૂક આજ મેરે સાથ હુવા હૈ, ઐસા મૈંને કભી નહીં દેખા. હઝરત મિક્દાદ (રદિ.) ઉસ આદમી કે પાસસે વાપસ ગુઝરે, તો ઉસસે પૂછા, તુમ્હેં ક્યા હુવા ? ઉસને અપના કિસ્સા સુનાયા. ઈસ પર હઝરત મિક્દાદ (રદિ.) ને તલવાર ગલેમેં ડાલી ઔર ઉસકે સાથ ચલ પડે ઔર અમીરકે પાસ પહોંચકર ઉસસે કહા, (આપને ઈસે બેવજહ મારા હૈ, ઈસલિયે) આપ ઈસે અપની જાનસે બદલા દિલવાએં.

---

૧ બિદાયા, ૪-૧૯૯

વોહ અમીર બદલા દેને કે લિયે તૈયાર હો ગએ. ઈસ પર ઉસ આદમીને અમીરકો મઆફ કર દિયા. હઝરત મિકદાદ (રદિ.) યેહ કેહતે હુએ વાપસ આએ, મૈં ઈન્શાઅલ્લાહ ઈસ હાલ મેં મરૂંગા કે ઈસ્લામ ગાલિબ હોગા (કે કમઝોર કો તાકતવર સે બદલા દિલાયા જા રહા હોગા.)[૧]

---

૧ હુલીયા, ૧-૧૭૬

હઝરાત ખુલફાએ કિરામ (રદિ.) કા અલ્લાહ સે ડરના

હઝરત ઝહહાક (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) ને એક બાર એક પરિંદા દરખ્ત પર બૈઠે હુએ દેખા, (તો પરિંદે કો મુખાતબ કરકે) કેહને લગે, અય પરિંદે ! તુમ્હેં ખૂશખબરી હો, (તુમ કિસ કદર મઝેમેં હો) અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ચાહતા હૂં કે મૈં ભી તુમ્હારી તરહ હોતા. તુમ દરખ્તોં પર બૈઠતે હો, ફલ ખાતે હો, ફિર ઉડ જાતે હો ઔર (કિયામતકે દિન) ન તુમ્હારા હિસાબ હોગા ઔર ન તુમ પર કોઈ અઝાબ હોગા. અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ચાહતા હૂં કે મૈં રાસ્તેકે કિનારેકા એક દરખ્ત હોતા, મેરે પાસસે કોઈ ઊંટ ગુઝરતા, મુઝે પકડકર અપને મુંહમેં ડાલ લેતા, ફિર વોહ મુઝે ચબાતા ઔર જલ્દીસે નિગલ લેતા ઔર મુઝે મેંગની બનાકર નિકાલ દેતા ઔર મૈં ઈન્સાન ન હોતા.[૧]

હઝરત ઝહહાક બિન મુઝાહિમ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) ને એક ચિડીયા કો દેખા, તો ફરમાને લગે, અય ચિડીયા ! તુઝે ખૂશખબરી હો, તૂ ફલ ખાતી હૈ ઔર દરખ્તોં પર ઉડતી ફિરતી હૈ ઔર ન તુઝે હિસાબ દેના પડેગા ઔર ન તુઝે અઝાબ હોગા. અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ચાહતા હૂં કે મૈં કોઈ દુમ્બા હોતા, મેરે ઘરવાલે મુઝે ખિલા પિલા કર મોટા કરતે ઔર જબ મૈં ખૂબ મોટા હો જાતા, તો વોહ મુઝે ઝબહ કરતે ઔર મેરા કુછ હિસ્સા ભૂનકર ઔર કુછ હિસ્સેકી બોટીયાં બનાકર ખા જાતે ઔર ફિર મુઝે પાખાના બનાકર બૈતુલખલા મેં ફેંક દેતે ઔર મુઝે ઈન્સાન ન બનાયા જાતા.[૨]

ઈમામ અહમદ ને કિતાબે ઝુહદમેં રિવાયત કિયા હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને એક બાર ફરમાયા, અય કાશ ! મૈં કિસી મો'મિન બંદે કે પેહલૂમેં કોઈ બાલ હોતા.[3]

હઝરત ઝહહાક (રહ.) કેહતે હૈં, એક બાર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, કાશ, મૈં અપને ઘરવાલોંકા દુમ્બા હોતા. વોહ કુછ દિનોં તક ખિલા પિલા કર મોટા કરતે રેહતે. જબ મૈં ખૂબ મોટા હો જાતા તો ઉનકા મેહબૂબ દોસ્ત ઉનકો મિલને આતા. વોહ (ઉસકી મેહમાનીકે લિયે મુઝે ઝબહ કરતે ઔર) મેરે કુછ હિસ્સેકો ભૂનકર ઔર કુછ હિસ્સેકી બોટીયાં બનાકર ખા જાતે ઔર ફિર મુઝે પાખાના બનાકર નિકાલ દેતે ઔર મૈં ઈન્સાન ન હોતા.[૪]

---

૧ ઇબ્ને અબી શૈબા, હન્નાદ, બૈહકી
૨ વજલ
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-3૬૧
૪ હુલીયા, ૧-૫૨

હઝરત આમિર બિન રબીઅહ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને એક બાર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો દેખા કે ઉન્હોંને ઝમીનસે એક તિનકા ઉઠાયા ઔર ફરમાયા, અય કાશ ! મૈં યેહ તિનકા હોતા, કાશ, મૈં પૈદા ન હોતા, કાશ, મૈં કુછ ભી ન હોતા, કાશ, મેરી માં મુઝે ન જનતી ઔર કાશ, મૈં બિલકુલ ભૂલા બિસરા હોતા.[1]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એક બાર ફરમાયા, અગર આસમાનસે કોઇ મુનાદી યેહ એ'લાન કરે કે અય લોગો ! એક આદમીકે અલાવા બાકી તુમ સબકે સબ જન્નતમેં જાઓગે, તો મુઝે (અપને અમલકી વજહસે) ડર હૈ કે વોહ એક આદમી મૈં હી હોઉંગા ઔર અગર કોઇ મુનાદી યેહ એ'લાન કરે કે અય લોગો ! એક આદમીકે અલાવા બાકી તુમ સબકે સબ દોઝખમેં જાઓગે, તો મુઝે (અલ્લાહકે ફઝલસે) ઉમ્મીદ હૈ કે વોહ આદમી મૈં હી હોઉંગા. (ઈમાન ઈસી ખૌફ ઔર ઉમ્મીદકે બીચકી હાલતકા નામ હૈ.)[2]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હઝરત ઉમર (રદિ.) કી હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી (રદિ.) સે મુલાકાત હુઈ, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, અય અબૂ મૂસા ! ક્યા તુમકો યેહ બાત પસંદ હૈ કે તુમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ રેહકર જો અમલ કિયે હૈં, વોહ અમલ તો તુમ્હારે લિયે સહી સાલિમ ઔર ઠીક રહેં (કે ઉનકા અચ્છા બદલા તુમ્હેં અલ્લાહકી તરફસે મિલે) ઔર તુમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ (ખાસ તૌર પર અમારતકે ઝમાનેમેં) જો અમલ કિયે હૈં, ઉનસે તુમ બરાબર સરાબર પર છૂટ જાઓ. ઉસ ઝમાનેકા ખૈર, શરકે બદલેમેં ઔર શર, ખૈરકે બદલેમેં હો જાએ. ન કિસી નેકી પર તુમ્હેં સવાબ મિલે ઔર ન કિસી ગુનાહ પર તુમ્હારી પકડ હો.

હઝરત અબુ મૂસા (રદિ.) ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! નહીં. (બાદ વાલે ઝમાનેકે આ'માલસે બરાબર-સરાબર પર છૂટનેકે લિયે મૈં તૈયાર નહી હૂં, બલ્કે મુઝે તો ઉસ ઝમાનેકે અચ્છે અચ્છે અમલ પર બડે સવાબકી ઉમ્મીદ હૈ, ક્યૂંકે) અલ્લાહકી કસમ ! જબ મૈં બસરા આયા થા, તો બસરાવાલોં મેં બદસુલૂકી ઔર ઉજડપન આમ થા. ફિર મૈંને ઉનકો કુર્આનો સુન્નત સિખાયા, ઉનકો સાથ લેકર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કિયા. ઉન તમામ આ'માલકી વજહસે મુઝે અલ્લાહકે ફઝલકી ઉમ્મીદ હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં તો ચાહતા હૂં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ વાલે ઝમાને (ખાસ તૌરસે ખિલાફતકે ઝમાને) કે આ'માલકે બરાબર સરાબર છૂટ જાઉં ઔર ઉસ ઝમાનેકા ખૈર, શરકે બદલેમેં ઔર શર, ખૈર કે બદલે મેં હો જાએ, ન કિસી અમલ પર સવાબ મિલે ઔર ન કિસી ગુનાહ પર સઝા. ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ રેહકર મૈંને જો અમલ કિયે હૈં, વોહ મેરે લિયે સહી સાલિમ રહેં, (ઉનકા અચ્છા બદલા મિલે.)[3]

---

૧ ઇબ્ને મુબારક, ઇબ્ને અસાકિર વગૈરહ
૨ હુલીયા, ૧-૫૩
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૦૧

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) પર નેઝેસે હમલા હુવા ઔર આપ ઝખ્મી હો ગએ, તો મૈં ઉનકે પાસ ગયા ઔર મૈંને ઉનસે કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપકો ખૂશખબરી હો, ક્યૂંકે અલ્લાહને આપકે ઝરીએ કઇ શહરોંકો આબાદ કિયા. નિફાકકો ખત્મ કિયા ઔર આપકે ઝરીએ અલ્લાહને આમ ઇન્સાનોંકે લિયે રોઝી ખૂબ બઢાઇ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય ઇબ્ને અબ્બાસ ! ક્યા અમારતકે બારેમેં તુમ મેરી તા'રીફ કર રહે હો ? મૈંને કહા, મૈં તો દૂસરે કામોંમેં ભી આપકી તા'રીફ કરતા હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, મૈં તો યેહ ચાહતા હૂં કે અમારતમેં સે વૈસા હી નિકલ આઉં, ન કિસી અચ્છે અમલ પર મુઝે સવાબ મિલે ઔર ન કિસી બુરે અમલ પર સઝા.

ઇબ્ને સઅદને હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) સે યેહી હદીસ એક ઔર સનદસે નક્લ કી હૈ. ઉસમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે મૈંને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા, આપકો જન્નતકી ખૂશખબરી હો. આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબતમેં રહે ઔર બડી લમ્બી મુદ્દત તક ઉનકી સોહબતમેં રહે ઔર ફિર આપ મુસલમાનોંકે અમીર બનાએ ગએ, તો આપને મુસલમાનોંકો ખૂબ તાકત પહોંચાઇ ઔર અમાનત સહી તૌરસે અદા કી.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમને મુઝે જન્નતકી બશારત દી હૈ, તો ઉસ અલ્લાહકી કસમ ! જિસકે સિવા કોઇ મઅબૂદ નહીં હૈ, અગર સારી દુનિયા ઔર જો કુછ ઉસમેં હૈ, વોહ સબ મુઝે મિલ જાએ, તો ઇસ વક્ત મેરે સામને આખિરતકા જો વહશતનાક મંઝર હૈ, ઉસસે બચનેકે લિયે મૈં વોહ સબ કુછ, યેહ જાનનેસે પેહલે હી ફિદયે મેં દે દૂં કે મેરે સાથ ક્યા હોને વાલા હૈ ? તુમને મુસલમાનોંકા અમીર બનનેકા ભી ઝિક્ર કિયા હૈ, તો અલ્લાહકી કસમ ! મૈં યેહ ચાહતા હૂં કે અમારત બરાબર સરાબર રહે, ન સવાબ મિલે ઔર ન સઝા ઔર તુમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબતકા ભી ઝિક્ર કિયા હૈ, તો યેહ હૈ ઉમ્મીદકી ચીઝ.[૧]

ઇબ્ને સઅદકી એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મુઝે બિઠાઓ. જબ બૈઠ ગએ, તો હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) સે ફરમાયા, અપની બાત દોબારા કહો. ઉન્હોંને દોબારા કહી, તો ફરમાયા, અલ્લાહસે મુલાકાતકે દિન યા'ની કિયામત કે દિન, ક્યા તુમ અલ્લાહ કે સામને ઇન તમામ બાતોં કી ગવાહી દે દોગે ? હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, જી હાં. ઇસસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ખુશ હો ગએ ઔર ઉનકો યેહ બાત બહોત પસંદ આઇ.[૨]

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૨૫૬
2 ઇબ્ને સઅદ, ૩-૨૫૭

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મરઝુલ વફાતમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કા સર મેરી રાન પર રખ્ખા હુવા થા, તો મુઝસે ઉન્હોંને કહા, મેરા સર ઝમીન પર રખ દો. મૈંને કહા, આપકા સર મેરી રાન પર રહે યા ઝમીન પર, ઇસમેં આપકા ક્યા હરજ હૈ ? ફરમાયા, નહીં, ઝમીન પર રખ દો. ચુનાંચે મૈંને ઝમીન પર સર રખ દિયા, તો ફરમાયા, અગર મેરે રબને મુઝ પર રહમ ન કિયા તો મેરી ભી હલાકત હૈ ઔર મેરી માં કી ભી હલાકત હૈ.

હઝરત મિસ્વર કેહતે હૈં, જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો નેઝા મારા ગયા, તો ફરમાયા, અગર મુઝે ઇતના સોના મિલ જાએ, જિસસે સારી ઝમીન ભર જાએ, તો મૈં અલ્લાહ કે અઝાબ કો દેખને સે પેહલે હી ઉસસે બચને કે લિયે વોહ સારા સોના ફિદયા મેં દે દૂં.[૧]

ક્યા અમીર કિસી કી મલામત સે ડરે ?

હઝરત સાઇબ બિન યઝીદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક આદમી ને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) સે પૂછા કે મેરે લિયે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં કિસીકી મલામતસે ન ડરના બેહતર હૈ યા અપને નફ્સકી ઇસ્લાહકી તરફ મુતવજ્જેહ રેહના બેહતર હૈ ?

આપને ફરમાયા, જો મુસલમાનોંકે કિસી કામકા ઝિમ્મેદાર બનાયા ગયા હો, ઉસે તો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં કિસીકી મલામતસે નહીં ડરના ચાહિયે ઔર જો ઇજતિમાઇ ઝિમ્મેદારીસે ફારિગ હો, ઉસે અપને નફ્સકી ઇસ્લાહકી તરફ મુતવજ્જેહ રેહના ચાહિયે, અલબત્તા અપને અમીરકે સાથ ખૈરખ્વાહીકા મા'મલા રખ્ખે.[૨]

---

૧ હુલીયા, ૧-૫૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૪

હઝરાત ખુલફા એ કિરામ કા દીગર ખુલફા ઔર ઉમરા કો વસિય્યત કરના

હઝરત અબૂબક (રદિ.) કા હઝરત ઉમર (રદિ.) કો વસિય્યત કરના

હઝરત અગર, અગર્રી બની માલિક (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ખલીફા બનાના ચાહા, તો ઉન્હોંને આદમી ભેજકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો બુલાયા. જબ વોહ આ ગએ તો ઉનસે ફરમાયા..

'મૈં તુમ્હેં એક ઐસે કામકી તરફ બુલાને લગા હૂં, કે જોભી ઈસકી ઝિમ્મેદારી ઉઠાએગા, યેહ કામ ઉસે થકા દેગા. ઈસ લિયે અય ઉમર ! અલ્લાહકી ઈતાઅતકે ઝરીએ તુમ ઉસસે ડરો ઔર ઉસસે ડરતે હુએ ઉસકી ઈતાઅત કરો, ક્યૂંકે અલ્લાહસે ડરનેવાલા હી (હર ખૌફમેં) અમનમેં હોતા હૈ ઔર (હર શર ઔર મુસીબતસે) બચા હુવા હોતા હૈ. ફિર ખિલાફતકે ઈસ મા'મલેકા હિસાબ અલ્લાહકે સામને પેશ કરના હોગા ઔર ઈસ કામકા હકદાર સિર્ફ વહી હૈ જો ઈસકા હક અદા કર સકે. ઔર જો દૂસરોંકો હક કા હુક્મ દે ઔર ખુદ બાતિલ પર અમલ કરે ઔર નેકીકા હુક્મ કરે ઔર ખુદ બુરાઈ પર અમલ કરે, ઉસકી કોઇ ઉમ્મીદ પૂરી ન હોગી ઔર ઉસકે નેક આ'માલ બરબાદ હો જાએંગે. (વોહ આ'માલ આખિરતમેં ઉસકે કામ ન આએંગે.) ઈસલિયે અગર તુમ પર મુસલમાનોંકી ખિલાફતકી ઝિમ્મેદારી ડાલ દી જાએ, તો ફિર તુમ અપને હાથોંકો ઉનકે ખૂનસે દૂર રખ સકો ઔર અપને પેટકો ઉનકે માલસે ખાલી રખ સકો ઔર ઉનકી આબરૂરેઝીસે અપની ઝબાનકો બચા સકો તો ઝરૂર ઐસે કરના ઔર નેકી કરનેકી તાકત સિર્ફ અલ્લાહ હ સે મિલતી હૈ'[૧]

હઝરત સાલિમ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઈન્તિકાલ કા વક્ત કરીબ આયા તો ઉન્હોંને યેહ વસિય્યત નામા લિખવાયા..

---

૧ હૈસમી, ૫-૧૯૮, તરગીબ, ૪-૧૫

બિસ્મીલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

યેહ અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કી તરફસે વસિય્યતનામા હૈ (ઔર વોહ યેહ વસિય્યતનામા ઉસ વક્ત કર રહે હૈં) જબ કે ઉનકા ઈસ દુનિયામેં આખિરી વક્ત આ ગયા હૈ ઔર વોહ ઈસ દુનિયાસે જા રહે હૈં ઔર ઉનકી આખિરત શુરૂ' હો રહી હૈ, જિસમેં વોહ દાખિલ હો રહે હૈં ઔર યેહ મૌતકા વક્ત ઐસા હૈ કે જિસ વક્ત કાફિર ભી ગૈબ પર ઈમાન લે આતા હૈ ઔર ફાસિક ઔર ફાજિર ભી મુત્તકી બન જાતા હૈ ઔર ઝૂઠા આદમી ભી સચ બોલને લગતા હૈ. મૈંને અપને બા'દ ઉમર બિન ખત્તાબકો ખલીફા બના દિયા હૈ. અગર વોહ અદ્દલ ઔર ઈન્સાફસે કામ લે, તો ઉનકે બારેમેં મેરા ગુમાન યેહી હૈ ઔર અગર વોહ ઝુલ્મ કરે ઔર બદલ જાએ તો (ઉસકા વબાલ ઉનપર હી હોગા ઔર ઉનકો ખલીફા બનાનેસે) મેરા ઈરાદા ખૈરકા હી થા ઔર મુઝે ગૈબકા ઈલ્મ નહીં. ઝાલિમોંકો બહોત જલ્દ મા'લૂમ હો જાએગા કે ઉનકે ઝુલ્મકા અંજામ ક્યા હોગા ઔર વોહ કિસ બુરે ઠિકાને કી તરફ લૌટને વાલે હૈં ?'

ફિર ઉન્હોંને આદમી ભેજકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો બુલાયા ઔર ઉનકો ઝબાની યેહ વસિય્યત ફરમાઈ..

'અય ઉમર (રદિ.) ! કુછ લોગ તુમસે બુગ્ઝ રખતે હૈં ઔર કુછ તુમસે મુહબ્બત કરતે હૈં. પુરાને ઝમાનેસે યેહ દસ્તૂર ચલા આ રહા હૈ કે ખૈરકો બુરા સમઝા જાતા હૈ ઔર શરકો પસંદ કિયા જાતા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ફિર તો મુઝે ખિલાફત કી ઝરૂરત નહીં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, લેકિન ખિલાફતકો તુમ્હારી ઝરૂરત હૈ, ક્યૂંકે તુમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખા હૈ ઔર ઉનકે સાથ રહે હો ઔર તુમને યેહ ભી દેખા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમેં અપની ઝાત પર તરજીહ દિયા કરતે થે. કભી કભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે જો મિલતા થા, હમ ઉસે ઈસ્તીમાલ કરતે થે ઔર ઉસમેં જો બચ જાતા થા, વોહ હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરવાલોંકો ભેજ દિયા કરતે થે, (યા'ની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને ઘરવાલોંકો પેહલે ન દેતે બલ્કે ઉન પર તરજીહ દેતે હુએ પેહલે હમેં દેતે) ઔર ફિર તુમને મુઝે ભી દેખા હૈ ઔર મેરે સાથ ભી રહે હો ઔર મૈંને અપનેસે પેહલેવાલે કી યા'ની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પૈરવી કી હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! યેહ બાત નહીં હૈ કે મૈં સો રહા હૂં ઔર ખ્વાબમેં તુમસે બાત કર રહા હૂં યા કિસી વહમકે તૌર પર તુમ્હારે સામને યેહ ગવાહીયાં દે રહા હૂં ઔર મૈંને (સોચ સમઝકર) જો રાસ્તા અપનાયા હૈ, ઉસસે ઈધર ઉધર નહીં હટા હૂં.'

'અય ઉમર ! ઈસ બાત કો અચ્છી તરહ જાન લો કે રાતમેં અલ્લાહકે કુછ હક ઐસે હૈં, જિન્હેં વોહ દિનમેં કુબૂલ નહીં કરતે હૈં યા દિનમેં કુછ હક ઐસે હૈં જિનકો વોહ રાતમેં કુબૂલ નહીં કરતે. (યા'ની ઈન્સાન દિનમેં ઈન્સાનોં પર મેહનત કરે ઔર

મુસલમાનોંકે ઈજતિમાઈ કામમેં લગા રહે ઔર રાતકો કુછ વક્ત અલ્લાહકી ઈબાદત, ઝિક્ર ઔર તિલાવત ઔર દુઆમેં લગા રહે. દિન ઔર રાતકી યેહ તરતીબ અલ્લાહને મુકર્રર ફરમાઈ હૈ) ઔર કિયામતકે દિન સિર્ફ હક કી પૈરવી કરનેકી વજહસે હી આ'માલકા તરાઝૂ ભારી હોગા ઔર જિસ તરાઝૂમેં સિર્ફ હક હી હો, ઉસકા ભારી હોના ઝરૂરી હૈ ઔર કિયામતકે દિન સિર્ફ બાતિલકી પૈરવીકી વજહસે હી તરાઝૂ હલકા હોગા ઔર જિસ તરાઝૂમેં સિર્ફ બાતિલ હી હો, ઉસકા હલકા હોના ઝરૂરી હૈ.'

'સબસે પેહલે મૈં તુમ્હેં તુમ્હારે અપને નફ્સસે ડરાતા હૂં, ફિર લોગોંસે ડરાતા હૂં, ક્યૂંકે લોગોંકી નિગાહેં (લાલચકી વજહસે) ઝાંકને લગ ગઈ હૈં ઔર ઉનકી નફ્સાની ખ્વાહિશાત ફૂલ ગઈ હૈ યા'ની ઝોર પકડ ચુકી હૈં, લેકિન જબ ઈન ખરાબીયોં કી વજહસે ઉન્હેં ઝિલ્લત ઉઠાની પડેગી તો ઉસ વક્ત વોહ હૈરાનો પરેશાન હોંગે, ક્યૂંકે જબ તક તુમ અલ્લાહસે ડરતે રહોગે, ઉસ વક્ત તક વોહ તુમસે ડરતે રહેંગે. યેહ મેરી વસિય્યત હૈ. મેરી તરફસે તુમ્હેં સલામ હો.'

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન સાબિત, હઝરત ઝૈદ બિન ઝુબૈર બિન હારિસ ઔર હઝરત મુજાહિદ (રદિ.)કેહતે હૈં, જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી વફાતકા વક્ત કરીબ આયા તો ઉન્હોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો બુલાકર ઉન્સે યેહ ફરમાયા..

'અય ઉમર ! અલ્લાહસે ડરતે રેહના ઔર તુમ્હેં મા'લૂમ હોના ચાહિયે કે અલ્લાહકી તરફસે (ઈન્સાનોંકે ઝિમ્મે) દિનમેં કુછ ઐસે અમલ હૈં, જિનકો વોહ રાતમેં કુબૂલ નહીં કરતે ઔર ઐસે હી અલ્લાહકી તરફસે (ઈન્સાનોંકે ઝિમ્મે) રાતમેં કુછ ઐસે અમલ હૈં, જિનકો વોહ દિનમેં કુબૂલ નહીં કરતે ઔર જબ તક ફર્ઝ ન અદા કિયા જાએ, ઉસ વક્ત તક અલ્લાહ નફ્લ કુબૂલ નહીં ફરમાતે. દુનિયામેં હક કી પૈરવી કરને ઔર હકકો બડા સમઝનેકી વજહસે હી કિયામતકે દિન આ'માલકા તરાઝૂ ભારી હોગા. કલ જિસ તરાંઝૂમેં હક રખ્ખા જાએ, ઉસે ભારી હોના હી ચાહિયે ઔર દુનિયામેં બાતિલકી પૈરવી કરને ઔર બાતિલ કો મઅમૂલી સમઝને કી વજહસે હી કિયામતકે દિન તરાઝૂ હલકા હોગા ઔર કલ જિસ તરાઝૂમેં બાતિલ રખ્ખા જાએ, ઉસે હલકા હોના હી ચાહિયે.'

'ઔર અલ્લાહને જહાં જન્નતવાલોંકા ઝિક્ર કિયા હૈ, વહાં અલ્લાહને ઉનકો ઉનકે સબસે અચ્છે આ'માલકે સાથ ઝિક્ર કિયા હૈ ઔર ઉનકે બુરે આ'માલસે દરગુઝર ફરમાયા હૈ. મૈં જબ ભી જન્નત વાલોંકા ઝિક્ર કરતા હૂં, તો કેહતા હૂં, મુઝે યેહ ડર હૈ કે શાયદ મૈં ઉનમેં શામિલ ન હો સકૂં ઔર અલ્લાહને જહાં દોઝખવાલોંકા ઝિક્ર કિયા હૈ વહાં ઉનકો સબસે બુરે આ'માલકે સાથ ઝિક્ર કિયા હૈ ઔર ઉનકે અચ્છે આ'માલકો ઉન પર રદ કર દિયા હૈ યા'ની ઉનકો કુબૂલ નહીં ફરમાયા.'

'મૈં જબ ભી દોઝખવાલોં કા ઝિક્ર કરતા હૂં, તો કેહતા હૂં કે મુઝે યેહ ડર હૈ કે શાયદમેં ઉન્હીં કે સાથ હોઉંગા ઔર અલ્લાહને રહમતકી આયત ભી ઝિક્ર ફરમાઈ હૈ

ઔર અઝાબકી આયત ભી, ઈસલિયે બંદેકો રહમતકા શૌક ઔર અઝાબકા ડર હોના ચાહિયે ઔર અલ્લાહસે ગલત ઉમ્મીદેં ન બાંધે (કે અમલ તો અચ્છે ન કરે ઔર ઉમ્મીદ જન્નતકી રખ્ખે) ઔર ઉસકી રહમતસે નાઉમ્મીદ ભી ન હો ઔર અપને હાથોં અપને આપકો હલાકતમેં ન ડાલે.'

'અગર તુમને મેરી યેહ વસિય્યત યાદ રખ્ખી (ઔર ઈસપર અચ્છી તરહ અમલ કિયા) તો કોઈ ગાયબ ચીઝ તુમ્હેં મૌતસે ઝિયાદા મેહબૂબ ન હોગી ઔર તુમ્હેં મૌત આકર રહેગી ઔર અગર તુમને મેરી વસિય્યત બરબાદ કર દી ઔર ઉસ પર અમલ ન કિયા) તો કોઈ ગાયબ ચીઝ તુમ્હેં મૌતસે ઝિયાદા બુરી નહીં લગેગી ઔર વોહ મૌત તુમ્હેં પકડકર રહેગી, તુમ ઉસસે બચ નહીં સકતે.'[૧]

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ઔર દીગર સહાબાએ કિરામ (રદિ.) કો વસિય્યત કરના

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબૂબક્ર બિન મુહમ્મદ બિન અમ્ર બિન હઝમ (રદિ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને શામ ભેજને કે લિયે લશ્કરોં કો જમા કરને કા ઈરાદા ફરમાયા, (ચુનાંચે લશ્કર જમા હો ગએ ઔર) ઉનકે મુકર્રર કિયે હુએ અમીરોંમેં સે સબસે પેહલે હઝરત અમ્ર બિન આસ રવાના હુએ. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉનકો હુક્મ દિયા કે ફલસ્તીન જાનેકે ઈરાદેસે વોહ ઐલા શહરસે ગુઝરેં ઔર હઝરત અમ્ર (રદિ.) કા લશ્કર, જો મદીનાસે ચલા થા, ઉસકી તા'દાદ તીન હઝાર થી, ઉસમેં મુહાજિરીન ઔર અન્સારકી બડી તા'દાદ થી. (જબ યેહ લશ્કર રવાના હુવા તો ઉનકો વિદાઅ કરનેકે લિયે) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.), હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કી સવારીકે સાથ ચલ રહે થે ઔર ઉનકો હિદાયત દેતે જા રહે થે ઔર ફરમા રહે થે..

'અય અમ્ર ! અપને હર કામમેં અલ્લાહ સે ડરતે રેહના ચાહિયે, ચાહે વોહ કામ છુપ કર કરો યા સબકે સામને ઔર અલ્લાહસે શરમ કરના ક્યૂંકે વોહ તુમ્હારે સારે કામોંકો દેખતા હૈ ઔર તુમ દેખ ચુકે હો કે મૈંને તુમ્હેં (અમીર બનાકર) ઉન લોગોંસે આગે કર દિયા હૈ, જો તુમસે ઝિયાદા પુરાને હૈં ઔર તુમસે પેહલે ઈસ્લામ લાએ હૈં ઔર ઈસ્લામ ઔર મુસલમાનોંકે લિયે તુમસે ઝિયાદા ફાઈદામંદ હૈં.

તુમ આખિરતકે લિયે કામ કરનેવાલે બનો ઔર તુમ જો કામ ભી કરો, અલ્લાહકી રઝાકી નિય્યતસે કરો ઔર જો મુસલમાન તુમ્હારે સાથ જા રહે હૈં, તુમ ઉનકે

---

૧ મુન્તખબ, ૪-૩૬૩

લોગોંકી અંદરકી બાતોંકો હરગિઝ ન સાથ વાલિદકી તરહ શફકત કા મા'મલા કરના. લોગોંકી અંદરકી બાતોંકો હરગિઝ ન ખોલના, બલ્કે ઉનકે ઝાહિરી આ'માલકો કાફી સમઝના ઔર અપને કામમેં પૂરી મેહનત કરના ઔર દુશ્મનસે મુકાબલેકે વક્ત જમ કર લડના ઔર બુઝદિલ ન બનના ઔર ગનીમતકે માલમેં અગર ખયાનત હોને લગે તો ઉસ (ખયાનતકો જલ્દીસે આગે બઢકર રોક દેના ઔર ઉસ પર સઝા દેના ઔર જબ તુમ અપને સાથિયોંમેં બયાન કરો તો મુખ્તસર કરના, તુમ અપને આપકો ઠીક રખ્ખો, તો તુમ્હારે સારે મામૂર તુમ્હારે સાથ ઠીક ચલેંગે.)[1]

હઝરત કાસિમ બિન મુહમ્મદ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર હઝરત વલીદ બિન ઉકબા (રદિ.) કો ખત લિખ્ખા. ઇન દોનોંમેં સે હર એક કબીલા કુઝાઅહકે આધે સદકે વસૂલ કરને પર મુકર્રર થા. જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને સદકોંકે વસૂલ કરનેકે લિયે ઇન દોનોંકો ભેજા થા તો ઇન દોનોંકો વિદાઅ કરનેકે લિયે ઉનકે સાથ બાહિર આએ થે ઔર ઇન દોનોંકો એક હી વસિય્યત ફરમાઇ થી કે ..

'ઝાહિર ઔર બાતિનમેં અલ્લાહસે ડરતે રેહના, ક્યૂંકે જો અલ્લાહસે ડરેગા, અલ્લાહ ઉસકે લિયે (હર મુશ્કિલ ઔર સખ્તી ઔર પરેશાનીસે) નિકલનેકા રાસ્તા ઝરૂર બના દેગા ઔર ઉસકો વહાંસે રોઝી દેગા, જહાંસે રોઝી મિલનેકા ગુમાન ભી ન હોગા ઔર જો અલ્લાહસે ડરેગા અલ્લાહ ઉસકી બુરાઇયાં દૂર કર દેગા ઔર ઉસે બડા અજ્ર દેગા. અલ્લાહકે બંદે જિન આ'માલકી એક દૂસરેકો વસિય્યત કરતે હૈં, ઉનમેં સબસે બેહતરીન અલ્લાહકા ડર હૈ. તુમ ઇસ વક્ત અલ્લાહકે રાસ્તોંમેંસે એક રાસ્તેમેં હો. તુમ્હારે ઇસ કામમેં હક કી કિસી બાત પર આંખ ચુરાનેકી ઔર કિસી કામમેં કોતાહી કરનેકી કોઇ ગુંજાઇશ નહીં હૈ ઔર જિસ કામમેં તુમ્હારે દીનકી દુરૂસ્તગી હૈ ઔર તુમ્હારે કામકી હર તરહ હિફાઝત હૈ, ઉસ કામસે ગફલત બરતનેકી ભી કોઇ ગુંજાઇશ નહીં, ઇસલિયે સુસ્ત ન પડના ઔર કોતાહી ન કરના.'[2]

હઝરત મુત્તલિબ બિન સાઇબ બિન અબી વદાઅહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) ને હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કો યેહ ખત લિખ્ખા ..

'મૈંને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો ખત લિખ્ખા હૈ કે વોહ તુમ્હારી મદદકે લિયે તુમ્હારે પાસ ચલે જાએં. જબ વોહ તુમ્હારે પાસ આ જાએં, તો તુમ ઉનકે સાથ અચ્છી તરહ રેહના ઔર ઉન પર બડે બનનેકી કોશિશ ન કરના. ચૂંકે મૈંને તુમકો (અમીર બનાકર) હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર દૂસરે લોગોંસે આગે કર દિયા હૈ, ઇસલિયે તુમ ઉન(કે મશ્વરે) કે બિના કિસી કામમેં ફૈસલા ન કરના ઔર ઉન સબસે મશ્વરા લેતે રેહના ઔર ઉનકી મુખાલફત ન કરના.'[3]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૩૩, ઇબ્ને અસાકિર, ૧-૧૨૯
૨ તબરી, ૪-૨૯, ઇબ્ને અસાકિર, ૧-૧૩૨
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૩૩

હઝરત અબ્દુલ હમીદ બિન જઅફર અપને વાલિદ જઅફર સે નકલ કરતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) સે ફરમાયા..

'કબીલા બલી, કબીલા ઉઝરા ઔર કબીલા કુઝાઅહ કી દૂસરી શાખોંકે જિન લોગોં કે પાસસે તુમ ગુઝરો ઔર વહાં જો અરબ આબાદ હૈં, મૈંને તુમકો ઉન સબકા અમીર બનાયા હૈ. ઉન સબકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કરનેકી દઅવત દેના ઔર ઇસ પર ખૂબ ઉભારના, ઇસલિયે ઉનમેં સે જો તુમ્હારે સાથ ચલ પડે, ઉસે સવારી ઔર તોશા દેના ઔર ઉનકા આપસમેં જોડ કાઇમ રખના, હર કબીલેકો અલગ રખના ઔર હર કબીલેકો ઉસકે દર્જે પર રખના.'[૧]

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા હઝરત શુરહબીલ બિન હસના (રદિ.) કો વસીય્યત કરના

હઝરત મુહમ્મદ બિન ઇબ્રાહીમ બિન હારિસ તૈમી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ખાલિદ બિન સઇદ બિન આસ (રદિ.) કો અમારતસે મઅઝૂલ કિયા, તો ઉન્હોંને હઝરત શુરહબીલ બિન હસના (રદિ.) કો હઝરત ખાલિદ બિન સઇદ કે બારેમેં યેહ વસિય્યત ફરમાઇ ઔર શુરહબીલ ભી (હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે) એક અમીર થે. ચુનાંચે ઉન્હોંને ફરમાયા..

'હઝરત ખાલિદ બિન સઇદકા હમેશા ખયાલ રખના, ઉનકા અપને ઉપર ઉસી તરહ હક પેહચાનના, જિસ તરહ ઉનકે અમીર હોનેકી શકલમેં તુમ ઉનસે અપને હક કે પેહચાનનેકો પસંદ કરતે ઔર તુમ ઉનકા ઇસ્લામમેં મર્તબા પેહચાન હી ચુકે હો ઔર જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઇન્તિકાલ હુવા, ઉસ વક્ત વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે (ફલાં કબીલાકે) ગવર્નર થે ઔર મૈંને ભી ઉનકો અમીર બનાયા થા. ફિર મૈંને ઉનકો ઇસ ઝિમ્મેદારીસે હટાના મુનાસિબ સમઝા ઔર શાયદ યેહી દીની એ'તિબારસે ઉનકે લિયે ઝિયાદા બેહતર હોગા. મૈં કિસીકી અમારત પર રશ્ક નહીં કરતા, મૈંને ઉનકો લશ્કરોંકે અમીરોંકે બારેમેં ઇખ્તિયાર દિયા થા (કે વોહ જિસ અમીરકો ચાહેં, અપને લિયે પસંદ કર લેં). ઉન્હોંને દૂસરોંકો ઔર અપને ચચેરે ભાઇકો છોડકર તુમ્હેં ઇખ્તિયાર કિયા હૈ. જબ તુમ્હેં કોઇ ઐસા કામ પેશ આએ, જિસમેં કિસી મુત્તકી ઔર ભલા ચાહને વાલે આદમીકી રાય કી ઝરૂરત હો, તો સબસે પેહલે હઝરત અબૂ ઉબૈદહ બિન જર્રાહ ઔર હઝરત મુઆઝ બિન જબલસે મશ્વરા લેના ઔર

---

(૧) ૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૩૩, ઇબ્ને અસાકિર, ૧-૧૨૯

ઇન દો કે બા'દ તીસરે હઝરત ખાલિદ બિન સઇદ હોં, ક્યૂંકે તુમ્હેં ઇન તીનોં હઝરાતકે પાસ ખૈરખ્વાહી ઔર ખૈર હી મિલેગી ઔર ઇન હઝરાતસે મશવરા છોડકર સિર્ફ અપની રાય પર અમલ ન કરના ઔર ઉનસે કુછ ભી ન છુપાના.'[૧]

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન કો વસીય્યત કરના

હઝરત હારિસ બિન ફુઝૈલ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાનકો લશ્કર કા ઝંડા દિયા યા'ની ઉનકો ફૌજકા અમીર બનાયા, તો ઉનસે ફરમાયા...

'અય યઝીદ ! તુમ જવાન હો, એક નેક અમલકી વજહસે તુમ્હારા ઝિક્રે ખૈર હોતા હૈ, જો લોગોંને તુમ્હેં કરતે હુએ દેખા હૈ ઔર યેહ એક નિજી અમલ હૈ જો તુમને તન્હાઇમેં કિયા થા ઔર મૈંને ઇસ બાતકા ઇરાદા કિયા હૈ કે મૈં તુમ્હેં (અમીર બનાકર) આઝમાઉં ઔર તુમ્હેં ઘરવાલોંસે નિકાલ કર બાહિર ભેજૂં ઔર દેખૂં કે તુમ કૈસે હો ? ઔર તુમ્હારી અમારત કૈસી હૈ ? બહરહાલ મૈં તુમ્હેં આઝમાને લગા હૂં. અગર તુમને (અમારતકો) અચ્છી તરહ સંભાલા તો તુમ્હેં તરક્કી દૂંગા ઔર અગર તુમ ઠીક તરહ ન સંભાલ સકે તો મૈં તુમ્હેં મઅઝૂલ કર દૂંગા. હઝરત ખાલિદ બિન સઇદ વાલે કામકા મૈંને તુમકો ઝિમ્મેદાર બના દિયા હૈ.'

ફિર ઇસ સફરમેં હઝરત યઝીદ કો જો કુછ કરના થા, ઉસકે બારેમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉનકો હિદાયાત દે દીં ઔર યૂં ફરમાયા...

'મૈં તુમ્હેં હઝરત અબૂ ઉબૈદહ બિન જર્રાહ (રદિ.) કે સાથ ભલાઇ કરનેકી તા'કીદ કરતા હૂં, ક્યૂંકે તુમ જાનતે હો કે ઇસ્લામમેં ઉનકા બડા મકામ હૈ ઔર અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ કે હર ઉમ્મતકા એક અમીન હુવા કરતા હૈ ઔર ઇસ ઉમ્મતકા અમીન હઝરત અબૂ ઉબૈદહ બિન જર્રાહ હૈં. ઉનકે ફઝાઇલ ઔર દીની સબકતકા લિહાઝ રખના ઔર ઐસે હી હઝરત મઆઝ બિન જબલ કા ભી ખયાલ રખના. તુમ જાનતે હી હો કે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ગઝવાતમેં શરીક રહે હૈં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ કે (કિયામતકે દિન) હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) ઉલમાકે આગે એક ઉંચી જગહ પર ચલતે હુએ આએંગે યા'ની ઉસ દિન ઇલ્મી ફઝીલતકી વજહસે ઉનકી એક

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૪-૭૦, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૩૪

ઇખ્તિયારી શાન હોગી. ઇન દોનોંકે મશવરેકે બગૈર કિસી કામકા ફૈસલા ન કરના ઔર યેહ દોનોં ભી તુમ્હારે સાથ ભલાઇ કરનેમેં હરગિઝ કોઇ કમી ન કરેંગે.'

હઝરત યઝીદ ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા ! જૈસે આપને મુઝે ઇન દોનોંકે બારેમેં તા'કીદ ફરમાઇ હૈ, ઐસે હી ઇન દોનોંકો મેરે બારેમેં તા'કીદ ફરમા દેં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મૈં ઇન દોનોંકો તુમ્હારે બારેમેં ઝરૂર તા'કીદ કરૂંગા. હઝરત યઝીદને કહા, અલ્લાહ આપ પર રહમ ફરમાએ ઔર ઇસ્લામકી તરફસે આપકો બેહતરીન બદલા અતા ફરમાએ.[1]

હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને મુઝે મુલ્કે શામ ભેજા, તો યૂં ફરમાયા...

'અય યઝીદ ! તુમ્હારે બહોતસે રિશ્તેદાર હૈં. હો સકતા હૈ કે તુમ અમીર બનાનેમેં ઉન રિશ્તેદારોંકો દૂસરોં પર તરજીહ દે દો. મુઝે તુમસે સબસે ઝિયાદા ઇસી બાતકા ડર હૈ, લેકિન ધ્યાનસે સુનો, અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જો મુસલમાનોંકે કિસી કામકા ઝિમ્મેદાર બના ઔર ફિર ઉસને ઝાતી મૈલાનકી વજહસે કિસી ગૈર મુસ્તહિક કો મુસલમાનોંકા અમીર બના દિયા, તો ઉસ પર અલ્લાહકી લઅનત હોગી ઔર અલ્લાહ ઉસસે ન કોઇ નફિલ ઇબાદત કુબૂલ ફરમાએંગે ઔર ન ફર્ઝ બલ્કે ઉસે જહન્નમમેં દાખિલ કરેંગે ઔર જિસને ઝાતી તઅલ્લુકકી વજહસે કિસી ગૈર મુસ્તહિક કો અપને ભાઇકા માલ દે દિયા તો ઉસ પર અલ્લાહકી લઅનત હોગી યા ફરમાયા, અલ્લાહકા ઝિમ્મા ઉસસે બરી હૈ. અલ્લાહને લોગોંકો ઇસ બાતકી દઅવત દી હૈ કે વોહ અલ્લાહ પર ઇમાન લાએં, તાકે વોહ અલ્લાહકી હિમાયત ઔર હિફાઝતમેં આ જાએં. અબ જો અલ્લાહકી હિમાયત ઔર હિફાઝતમેં આ ચુકા હૈ, ઉસકો જો નાહક બેઇઝ્ઝત કરેગા ઉસ પર અલ્લાહકી લઅનત હોગી, યા ફરમાયા, અલ્લાહકા ઝિમ્મા ઉસસે બરી હો જાએગા.'[2]

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા અપને બા'દ હોને વાલે ખલીફા કો વસીય્યત કરના

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા...

'મૈં અપને બા'દ હોને વાલે ખલીફા કો શુરૂ' કે મુહાજિરીનકે બારે મેં વસિય્યત કરતા હૂં કે વોહ ઉનકા હક પેહચાને ઔર ઉનકી ઇઝ્ઝતો એહતિરામકી હિફાઝત કરે

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૩૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૩, હૈસમી, ૫-૨૩૨

ઔર જો અન્સાર દારે હિજરત ઔર દારે ઈમાન યા'ની મદીના મુનવ્વરામેં મુહાજિરીનસે પેહલે રેહતે થે, ઉનકે બારેમેં ભી ઉસે વસિય્યત કરતા હૂં કે વોહ ઉનકે નેક આદમીયોંસે કુબૂલ કરતા રહે ઔર ઉનકે બુરોં કો મઆફ કરતા રહે.

ઔર મૈં ઉસે શહેરીયોં કે બારે મેં ભી ભલાઈ કી વસિય્યત કરતા હૂં કે યેહ લોગ ઈસ્લામકે મદદગાર લોગોંસે (ફર્ઝ ઝકાત ઔર સદકોંકા) માલ જમા કરને વાલે (ઔર અમીરકો લાકર દેનેવાલે) ઔર દુશ્મનકે ગુસ્સેકા સબબ બનને વાલે હૈં, ઐસે શહરીયોંસે (સિર્ફ ઝરૂરતસે) ઝિયાદા માલ ઉનકી રઝામંદીસે લિયા જાએ ઔર મૈં ઉસે દેહાતીયોંકે બારેમેં ભી ભલાઈકી વસિય્યત કરતા હૂં, ક્યૂંકે યેહ લોગ અરબકી અસલ ઔર ઈસ્લામકી જડ હૈં.

વોહ ખલીફા ઐસે દેહાતીયોંકે જાનવરોંમેં સે સિર્ફ કમ ઉમ્રકે જાનવરોંકો લે ઔર ઉનસે લેકર ઉનકે ફકીરોંમેં તકસીમ કર દેં ઔર અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે ઉનકે દેહાતીયોંકે લિયે જો અહદ ઔર ઝિમ્મેદારી ખલીફા પર આતી હૈ, વોહ ઉસે પૂરી તરહસે અદા કરે ઔર ઉન દેહાતીયોંકે બા'દ વાલે ઈલાકેમેં જો (દુશ્મન ઔર કાફિર) રેહતે હૈં, ઉનસે યેહ ખલીફા જંગ કરે ઔર ઉન દેહાતીયોંકી તાકતસે ઝિયાદા કા ઉનકો મુકલ્લફ ન બનાએ.'[૧]

હઝરત કાસિમ બિન મુહમ્મદ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને ફરમાયા...

'મેરે બાદ ઈસ અમ્રે ખિલાફતકા ઝિમ્મેદાર બને, ઉસે યેહ મા'લૂમ હોના ચાહિયે કે મેરે બા'દ બહોતસે દૂર ઔર નઝદીકકે લોગ ઉસસે ખિલાફત લેના ચાહેંગે (મેરે બા'દ વાલે ઝમાનેમેં લોગોંમેં અમારતકી તલબ પૈદા હો જાએગી. મેરે ઝમાનેમેં લોગોંમેં યેહ અમારતકી તલબ બિલકુલ નહીં હૈ, ઈસલિયે) મૈં તો લોગોંસે ઈસ બાત પર બહોત ઝગડતા હૂં કે વોહ કિસી ઔરકો ખલીફા બનાકર મુઝે ઉસસે નજાત દે દેં (ઔર મૈં સિર્ફ ઈસ વજહસે ખલીફા બના હુવા હૂં કે મુઝે અપનેસે ઝિયાદા મઝબૂતી ઔર તાકતસે ખિલાફતકે મા'મલેકો સંભાલને વાલા કોઈ નઝર નહીં આતા.)

અગર મુઝે કોઈ ઐસા આદમી મા'લૂમ હુવા જો ખિલાફતકે મા'મલોંકો મુઝસે ઝિયાદા તાકત ઔર મઝબૂતીસે સંભાલ સકે તો (એક લમ્હેકે લિયે ખલીફા ન બનું, બલ્કે ઉસે હી બના દૂં, ક્યૂંકે) ઐસે આદમીકી મૌજૂદગીમેં ખલીફા બનનેસે મુઝે ઝિયાદા યેહ મેહબૂબ હૈ કે આગે કરકે મેરી ગરદન ઉડા દી જાએ.'[૨]

---

૧ મુન્તખબ, ૪-૪૩૯

૨ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૧૯૭, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૭

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) કો વસીય્યત કરના

હઝરત સાલેહ બિન કૈસાન (રહ.) કેહતે હૈં, ખલીફા બનને કે બા'દ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પેહલા ખત, જો હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) કો લિખ્ખા, જિસમેં ઉન્હોંને હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) કો હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કે લશ્કરકા અમીર બનાયા, ઉસમેં યેહ મઝમૂન થા...

'મૈં તુમ્હેં ઉસ અલ્લાહસે ડરનેકી વસિય્યત કરતા હૂં, જો કે બાકી રહેગા ઔર ઉસકે અલાવા બાકી તમામ ચીઝેં ફના હો જાએંગી ઔર ઉસીને હમેં ગુમરાહીસે નિકાલ કર હિદાયત દી ઔર વહી અંધેરોંસે નિકાલ કર હમેં નૂરકી તરફ લે આયા. ઔર મૈંને તુમ્હેં ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કે લશ્કરકા અમીર બના દિયા હૈ. ચુનાંચે મુસલમાનોંકે જો કામ તુમ્હારે ઝિમ્મે હૈં, ઉનકો પૂરા કરો ઔર ગનીમતકે માલકી ઉમ્મીદમેં મુસલમાનોંકો હલાકતકી જગહ ન લે જાઓ. કિસી જગહ પડાવ કરનેસે પેહલે આદમી ભેજકર મુસલમાનોંકે લિયે મુનાસિબ જગહ તલાશ કર લો ઔર યેહ ભી મા'લૂમ કર લો કે ઉસ જગહ પહોંચનેકા રાસ્તા કૈસા હૈ ? ઔર જબ ભી કોઇ જમાઅત ભેજો તો ભરપૂર જમાઅત બનાકર ભેજો, (થોડે આદમી ન ભેજો) ઔર મુસલમાનોંકો હલાકતમેં ડાલનેસે બચો. અલ્લાહ તુમ્હેં મેરે ઝરીએ ઔર મુઝે તુમ્હારે ઝરીએ આઝમા રહે હૈં. અપની આખેં દુનિયાસે બંદ રખ્ખો ઔર અપના દિલ ઉસસે હટા લો. ઈસકા ખયાલ રખ્ખો કે કહીં દુનિયા (કી મુહબ્બત) તુમ્હેં હલાક ન કર દે, જૈસા કે તુમસે પેહલે લોગોંકો હલાક કર ચુકી હૈ ઔર તુમ ઉન લોગોંકી હલાકતકી જગહ દેખ ચુકે હો.'[1]

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.)કા હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) કો વસીય્યત કરના

હઝરત મુહમ્મદ ઔર હઝરત તલ્હા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૈગામ ભેજકર હઝરત સઅદ (રદિ.) કો બુલાયા. જબ વોહ આ ગએ તો હઝરત ઉમર

---

૧ ઇબ્ને જરીર, ૩-૯૨

(રદિ.) ને ઉનકો ઈરાકકી લડાઈ કા અમીર બનાયા ઔર ઉનકો યેહ વસિય્યત ફરમાઈ...

'અય સઅદ ! અય કબીલા બનૂ વુહૈબ કે સઅદ ! તુમ અલ્લાહસે ઈસ બાતસે ધોકા મેં ન પડ જાના કે લોગ તુમ્હેં અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મામૂં ઔર સહાબી કેહતે હૈં, ક્યૂંકે અલ્લાહ બુરાઈકો બુરાઈ સે નહીં મિટાતે બલ્કે બુરાઈકો અચ્છાઈસે મિટાતે હૈં. અલ્લાહકી ઈતાઅત કે અલાવા અલ્લાહકા કિસીસે કોઈ રિશ્તા નહીં. અલ્લાહકે યહાં બડે ખાનદાન કે લોગ ઔર છોટે ખાનદાનકે લોગ સબ બરાબર હૈં. અલ્લાહ ઉન સબકે રબ હૈં ઔર વોહ સબ ઉનકે બંદે હૈં. જો આફિયતમેં એક દૂસરેસે આગે બઢતે હુએ નઝર આતે હૈં, લેકિન યેહ બંદે અલ્લાહકે ઈન્આમ, ઈતાઅત હી સે હાસિલ કર સકતે હૈં.'

તુમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો નબી બનાએ જાનેસે લેકર હમસે જુદા હોને તક, જિસ કામકો કરતે હુએ દેખા હૈ, ઉસ કામકો ગૌરસે દેખના ઔર ઉસકી પાબંદી કરના, ક્યૂંકે યેહી અસલ કામ હૈ. યેહ મેરી તુમ્હેં ખાસ નસીહત હૈ. અગર તુમને ઈસે છોડ દિયા ઔર ઈસકી તરફ તવજ્જોહ ન દી તો તુમ્હારે અમલ ઝાએ' હો જાએંગે ઔર તુમ ખસારે વાલોંમેં સે હો જાઓગે.

જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો રવાના કરનેકા ઈરાદા ફરમાયા, તો ઉન્હેં બુલાકર ફરમાયા...

'મૈંને તુમ્હેં ઈરાકકી લડાઈકા અમીર બનાયા હૈ, ઈસલિયે તુમ મેરી વસિય્યત યાદ રખ્ખો. તુમ ઐસે કામકે લિયે આગે જા રહે હો, જો બહોત સખ્ત દુશ્વાર ભી હૈ ઔર તબીયતકે ખિલાફ ભી હૈ. હક પર ચલકર હી તુમ ઉससે ખલાસી પા સકતે હો. અપને આપકો ઔર અપને સાથિયોંકો ભલાઈ કા આદી બનાઓ ઔર ભલાઈકે ઝરીએ હી મદદ તલબ કરો. તુમ્હેં યેહ મા'લૂમ હોના ચાહિયે કે હર અચ્છી આદત હાસિલ કરનેકે લિયે કોઈ ચીઝ ઝરીઆ બના કરતી હૈ.

ભલાઈ હાસિલ કરનેકા સબસે બડા ઝરીઆ સબ્ર હૈ. હર મુસીબત ઔર હર મુશ્કિલમેં ઝરૂર સબ્ર કરના. ઈસ તરહ અલ્લાહકા ડર હાસિલ હોગા ઔર તુમ્હેં મા'લૂમ હોના ચાહિયે કે અલ્લાહકા ડર દો બાતોંસે હાસિલ હોતા હૈ. એક અલ્લાહકી ઈતાઅતસે ઔર દૂસરા ઉસકી નાફરમાનીસે બચને સે'.

જિસકો દુનિયાસે નફરત હો ઔર આખિરતસે મુહબ્બત હો, વહી આદમી અલ્લાહકી ઈતાઅત કરતા હૈ, ઔર જિસે દુનિયાસે મુહબ્બત ઔર આખિરતસે નફરત હો, વહી અલ્લાહકી નાફરમાની કરતા હૈ. ઔર દિલોંમેં અલ્લાહ કુછ હકીકતેં પૈદા કરતે હૈં, ઉનમેં સે કુછ છુપી હુઈ હોતી હૈં ઔર કુછ ઝાહિર. એક ઝાહિરી હકીકત યેહ હૈ કે હક બાતકે બારેમેં ઉસકી તા'રીફ કરને વાલા ઔર ઉસે બુરા કેહને વાલા, દોનોં ઉસકે નઝદીક બરાબર હોં (કે હક બાત પર ચલનેકા મકસૂદ અલ્લાહકા રાઝી હોના હૈ. લોગ

ચાહે બુરા કહેં યા તા'રીફ કરેં, ઉસસે કોઇ અસર ન લેં) ઔર છુપી હુઇ હકીકતેં દો નિશાનીયોંસે પેહચાની જાતીં હૈં, એક યેહ હૈ કે હિકમતો મઅરિફતકી બાતેં ઉસકે દિલસે ઉસકી ઝબાન પર જારી હોને લગેં.

દુસરી યેહ કે લોગ ઉસસે મુહબ્બત કરને લગેં, ઇસલિયે લોગોંકે મેહબૂબ બનનેસે બેરગબતી ઇખ્તયાર ન કરો (બલ્કે ઇસે અપને લિયે અચ્છી ચીઝ સમઝો), ક્યૂંકે અંબિયા અલૈહિસ્સલામને લોગોંકી મુહબ્બત અલ્લાહસે માંગી હૈ ઔર અલ્લાહ જબ બંદેસે મુહબ્બત કરતે હૈં, તો લોગોંકે દિલોંમેં ઉસકી મુહબ્બત ડાલ દેતે હૈં ઔર જબ કિસી બંદેસે નફરત કરતે હૈં, તો લોગોંકે દિલોંમેં ઉસકી નફરત પૈદા ફરમા દેતે હૈં. ઇસલિયે જો લોગ તુમ્હારે સાથ દિન રાત બૈઠતે હૈં, ઉનકે દિલોંમેં તુમ્હારે બારેમેં (મુહબ્બત યા નફરતકા) જો જઝબા હૈ, તુમ અલ્લાહકે યહાં ભી અપને લિયે વહી સમઝ લો.[૧]

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા હઝરત ઉત્બા બિન ગઝવાન (રદિ.) કો વસીય્યત કરના

હઝરત ઉમૈર બિન અબ્દુલ મલિક (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત ઉત્બા બિન ગઝવાન (રદિ.) કો બસરા ભેજા, તો ઉનસે ફરમાયા..

'અય ઉત્બા ! મૈંને તુમ્હેં હિન્દકી ઝમીનકા ગવર્નર બના દિયા હૈ. (ચૂંકે બસરા ખલીજકી સાહિલ પર વાકેઅ હૈ ઔર યેહ ખલીજ હિન્દકી ઝમીન તક પહોંચ જાતી હૈ, ઇસ વજહસે બસરાકો હિન્દકી ઝમીન કેહ દિયા). યેહ દુશ્મનકી સખ્ત જગહોંમેં સે એક જગહ હૈ ઔર મુઝે ઉમ્મીદ હૈ કે અલ્લાહ આસપાસકે ઇલાકેસે તુમ્હારી કિફાયત ફરમાએગા ઔર વહાં વાલોંકે ખિલાફ તુમ્હારી મદદ ફરમાએગા.'

'મૈંને હઝરત અલા બિન હઝરમીકો ખત લિખ્ખા હૈ કે વોહ તુમ્હારી મદદકે લિયે હઝરત અરફઝા બિન હરસમાકો ભેજ દેં. યેહ દુશ્મનસે સખ્ત જંગ કરને વાલે ઔર ઉનકે ખિલાફ ઝબરદસ્ત તદબીરેં કરને વાલે હૈં. જબ વોહ તુમ્હારે પાસ આ જાએં, તો તુમ ઉનસે મશ્વરા કરના ઔર ઉનકો અપને કરીબ કરના, ફિર (બસરા વાલોંકો) અલ્લાહકી તરફ દઅવત દેના. જો તુમ્હારી દઅવત કુબૂલ કર લે તુમ ઉસકે ઇસ્લામકો કુબૂલ કર લેના ઔર જો (ઇસ્લામકી દઅવતસે) ઇન્કાર કરે, તો ઉસે ઝલીલ ઔર છોટા બનાકર જિઝયા અદા કરનેકી દઅવત દેના. અગર વોહ ઇસે ભી ન માને, તો ફિર તલવાર લેકર ઉસસે લડના ઔર ઉસકે સાથ નરમી ન બરતના ઔર જિસ કામકી ઝિમ્મેદારી તુમ્હેં દી ગઇ, ઉસમેં અલ્લાહસે ડરતે રેહના ઔર ઇસ બાતસે બચતે રેહના કે

૧ ઇબ્ને જરીર, ૩-૯૨

કહીં તુમ્હારા નફ્સ તુમ્હેં તકબ્બુરકી તરફ ન લે જાએ, ક્યૂંકે તકબ્બુર તુમ્હારી આખિરત ખરાબ કર દેગા.'

તુમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબતમેં રહે હો, તુમ ઝલીલ થે, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વજહસે તુમ્હેં ઇઝ્ઝત મિલી હૈ, તુમ કમઝોર થે, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વજહસે તુમ્હેં તાકત મિલી હૈ ઔર અબ તુમ લોગોં પર અમીર ઔર ઉનકે બાદશાહ બન ગએ હો, જો તુમ કહોગે, ઉસે સુના જાએગા ઔર જો તુમ હુક્મ દોગે ઉસે પૂરા કિયા જાએગા. યેહ અમારત બહોત બડી નેઅમત હૈ, બશર્તે કે અમારતકી વજહસે તુમ અપને આપકો અપને દર્જેસે ઉંચા ન સમઝને લગ જાઓ ઔર નીચે વાલોં પર તુમ અકડને ન લગ જાઓ, ઈસ નેઅમતસે ઐસે બચો, જૈસે તુમ ગુનાહોંસે બચતે હો ઔર મુઝે અમારતકી નેઅમત ઔર ગુનાહમેં સે અમારતકી નેઅમતકે નુકસાનકા તુમ પર ઝિયાદા ખતરા હૈ કે યેહ ધીરે ધીરે તુમ્હેં ધોકા દેગી (ઔર તુમ્હેં તકબ્બુર ઔર મુસલમાનોંકો નીચા સમઝનેમેં ફંસા દેગી ઔર ફિર તુમ ઐસા ગિરોગે કે સીધે જહન્નમમેં ચલે જાઓગે. મૈં તુમ્હેં ઔર અપને આપકો અમારતકે ઈન નુકસાનોંસે અલ્લાહકી પનાહમેં દેતા હું યા'ની મુઝે ઔર તુમ્હેં અલ્લાહ અમારતકે શરસે બચાકે રખ્ખે.) લોગ અલ્લાહકી તરફ તેઝીસે ચલે, (ખૂબ દીનકા કામ કિયા) જબ (દીનકા કામ કરનેકે નતીજેમેં) દુનિયા ઉનકે સામને આઇ તો ઉન્હોંને ઉસે હી અપના મકસદ બના લિયા. ઈસલિયે તુમ અલ્લાહ હી કો મકસદ બનાના, દુનિયાકો ન બનાના ઔર ઝાલિમોંકે ગિરનેકી જગહ યા'ની દોઝખસે ડરતે રેહના.'[૧]

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા હઝરત અલા બિન હઝરમી (રદિ.) કો વસીય્યત કરના

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અલા બિન હઝરમી (રદિ.) બહરૈનમેં થે. વહાં હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો યેહ ખત લિખ્ખા..

'તુમ હઝરત ઉત્બા બિન ગઝવાનકે પાસ ચલે જાઓ. મૈંને તુમકો ઉનકે કામકા ઝિમ્મેદાર બનાયા હૈ. તુમ્હેં મા'લૂમ હોના ચાહિયે કે તુમ ઐસે આદમી કે પાસ જા રહે હો, જો ઉન શુરૂકે મુહાજિરીનમેં સે હૈ, જિનકે લિયે અલ્લાહકી તરફસે પેહલે ભી ભલાઇ મુકદ્દર હો ચુકી હૈ. મૈંને ઉનકો અમારતસે ઈસલિયે નહીં હટાયા કે વોહ પાકદામન, કવી ઔર સખ્ત લડાઇ લડને વાલે નહીં થે, (બલ્કે યેહ તમામ ખૂબિયાં ઉનમેં હૈં) બલ્કે મૈંને

૧ ઇબ્ને જરીર, ૪-૧૫૦, બિદાયા, ૭-૪૮

ઉનકો ઈસલિયે હટાયા હૈ કે મેરે ખયાલમેં તુમ ઉસ ઈલાકે કે મુસલમાનોંકે લિયે ઉનસે ઝિયાદા મુફીદ રહોગે, ઈસલિયે તુમ ઉનકા હક પેહચાનના.'

'તુમસે પેહલે મૈંને એક આદમીકો અમીર બનાયા થા, લેકિન વહાં પહોંચનેસે પેહલે હી ઈન્તિકાલ કર ગયા. અગર અલ્લાહ ચાંહેંગે તો તુમ વહાંકે અમીર બન સકોગે ઔર અગર અલ્લાહ યેહ ચાહેં કે ઉત્બા હી અમીર રહેં (ઔર તુમ્હેં મૌત આ જાએ), તો ફિર ઐસા હી હોગા, ક્યૂંકે પૈદા કરના ઔર હુક્મ દેના અલ્લાહ રબ્બુલ આલમીન હી કે લિયે હૈ.

તુમ્હેં મા'લૂમ હોના ચાહિયે કે અલ્લાહ હી આસમાનસે ફૈસલા ઉતારતે હૈં ઔર ફિર અપની હિફાઝતકી સિફતસે ઉસકી હિફાઝત ફરમાતે હૈં (ઉસે ઝાએ' નહીં હોને દેતે, બલ્કે વોહ ફૈસલા પૂરા હોકર રેહતા હૈ) ઔર તુમ તો સિર્ફ ઉસ કામ કો દેખો, જિસકે લિયે તુમ પૈદા કિયે ગએ હો, ઉસકે લિયે પૂરી મેહનત કરો, કોશિશ કરો ઔર ઉસકે અલાવા ઔર તમામ કામોંકો છોડ દો, ક્યૂંકે દુનિયાકે ખત્મ હોનેકા વક્ત મુકર્રર હૈ ઔર આખિરત હમેશા રેહને વાલી હૈ.

તુમ દુનિયાકી ઉન નેઅમતોંમેં લગકર, જો કે ખત્મ હોને વાલી હૈં, આખિરતકે ઉસ અઝાબસે ગાફિલ ન હો જાના, જો બાકી રેહને વાલા હૈ. અલ્લાહકે ગુસ્સેસે ભાગ કર અલ્લાહકી તરફ આ જાઓ ઔર અલ્લાહ જિસકે લિયે ચાહે, ઉસકે હુક્મ ઔર ઈલ્મમેં પૂરી ફઝીલત જમા ફરમા દેતે હૈં.

હમ અલ્લાહસે અપને લિયે ઔર તુમ્હારે લિયે ઉસકી ઈતાઅત કરને પર મદદ ઔર ઉસકે અઝાબસે નજાત માંગતે હૈં.'[1]

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી (રદિ.) કો વસીય્યત કરના

હઝરત ઝબ્બા બિન મિહસન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી (રદિ.) કો યેહ ખત લિખ્ખા..

'અમ્મા બા'દ, કભી કભી લોગોંકો અપને બાદશાહસે નફરત હો જાયા કરતી હૈ. મૈં ઈસ બાતસે અલ્લાહકી પનાહ ચાહતા હૂં કે મેરે ઔર તુમ્હારે બારેમેં લોગોં કે દિલોંમેં નફરત કા જઝબા પૈદા હો. (અગર સારા દિન શરીઅતકી હદેં ન કાઈમ કર સકો તો) દિનમેં એક ઘડી હી હદેં કાઈમ કરો, લેકિન હર દિન ઝરૂર કાઈમ કરો. જબ દો કામ

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૭૮

ઐસે પેશ આ જાએં કે ઉનમેં સે એક અલ્લાહ કે લિયે હો ઔર દૂસરા દુનિયા કે લિયે હો, તો દુનિયા વાલે કામ પર અલ્લાહ વાલે કામકો તરજીહ દેના, ક્યૂંકે દુનિયા તો ખત્મ હો જાએગી ઔર આખિરત બાકી રહેગી ઔર બદકારોંકો ડરાતે રહો ઔર ઉનકો એક જગહ ન રેહને દો, બલ્કે ઉન્હેં બિખેર દો (વરના ઈકઠે હોકર બદકારીકે મન્સૂબે બનાતે રહેંગે) બીમાર મુસલમાનકી ઈયાદત કરો ઔર ઉનકે જનાઝેમેં શિરકત કરો ઔર અપના દરવાઝા ખુલા રખ્ખો ઔર મુસલમાનોંકે કામ ખુદ કરો, ક્યૂંકે તુમ ભી ઉનમેં સે એક હો. બસ ઈતની સી બાત હૈ કે અલ્લાહ ને તુમ પર ઉનસે ઝિયાદા ઝિમ્મેદારીકા બોઝ ડાલ દિયા હૈ.'

'મુઝે યેહ ખબર પહોંચી હૈ કે તુમને ઔર તુમ્હારે ઘરવાલોંને લિબાસ, ખાને ઔર સવારીમેં એક ખાસ તરીકા અપનાયા હૈ જો આમ મુસલમાનોંમેં નહીં હૈ.

અય અબ્દુલ્લાહ ! તુમ અપને આપકો ઈસસે બચાઓ કે તુમ ઉસ જાનવરકી તરહ હો જાઓ જિસકા હરી ભરી ઘાટી પર ગુઝર હો ઔર ઉસે ઝિયાદા સે ઝિયાદા ઘાસ ખા કર મોટા હો જાને કે અલાવા ઔર કોઈ ફિક્ર ન હો.

વોહ ઝિયાદા ખા કર મોટા તો હો ગયા લેકિન ઉસીમેં મર ગયા ઔર તુમ્હેં મા'લૂમ હોના ચાહિયે કે અમીર જબ ટેઢા હો જાએગા, તો ઉસકે મામૂર ભી ટેઢે હો જાએંગે ઔર લોગોં મેં સબસે ઝિયાદા બદબખ્ત વોહ હૈ જિસકી વજહસે ઉસકી રિઆયા બદબખ્ત હો જાએ.'[૧]

હઝરત ઝહહાક (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત અબૂમૂસા (રદિ.) કો યેહ ખત લિખ્ખા..

'અમ્મા બા'દ ! અમલમેં કુવ્વત ઔર પુખ્તગી ઈસ તરહ પૈદા હોતી હૈ કે તુમ આજકા કામ કલ પર ન છોડો, ક્યૂંકે જબ તુમ ઐસા કરોગે તો તુમ્હારે પાસ બહોત સારે કામ જમા હો જાએંગે, ફિર તુમ્હેં પતા નહીં ચલેગા કે કૌનસા કામ કરૂં ઔર કૌનસા ન કરૂં ઔર યૂં બહોત સારે કામ રેહ જાએંગે.

અગર તુમ્હેં દો કામોંમેં ઈખ્તિયાર દિયા જાએ જિનમેં સે એક કામ દુનિયાકા હો ઔર દૂસરા આખિરતકા, તો આખિરતવાલે કામ કો દુનિયા વાલે કામ પર તરજીહ દો, ક્યૂંકે દુનિયા ફાની હૈ ઔર આખિરત બાકી રેહને વાલી.

અલ્લાહસે ડરતે રહો ઔર અલ્લાહકી કિતાબ સીખતે રહો, ક્યૂંકે ઉસમેં ઈલ્મકે ચશ્મે ઔર દિલોંકી બહાર હૈ.(યા'ની કુર્આનસે દિલકો રાહત મિલતી હૈ.)'[૨]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૯, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૨૦૯
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૨૦૮

હઝરત ઉસ્માન ઝુન્નૂરૈન (રદિ.) કા વસીય્યત કરના

હઝરત અલા બિન ફઝલ કી વાલિદા કેહતી હૈં, હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે શહીદ હોને કે બા'દ લોગોંને ઉનકે ખઝાનેકી તલાશી લી, તો ઉસમેં એક સંદૂક મિલા જિસે તાલા લગા હુવા થા. જબ લોગોંને ઉસે તોડા તો ઉસમેં એક કાગઝ મિલા જિસમેં યેહ વસિય્યત લિખ્ખી હુઈ થી..

'યેહ ઉસ્માન કી વસિય્યત હૈ. બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ.

ઉસ્માન બિન અફ્ફાન ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૈ કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં, વોહ અકેલા હૈ, ઉસકા કોઈ શરીક નહીં, ઔર હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકે બંદે ઔર રસૂલ હૈં. જન્નત હક હૈ, દોઝખ હક હૈ ઔર અલ્લાહ ઉસ દિન લોગોંકો કબ્ર સે ઉઠાએંગે જિસ દિનકે આનેમેં કોઈ શક નહીં હૈ. બેશક અલ્લાહ અપને વા'દાકે ખિલાફ નહીં કરતા. ઈસી ગવાહી પર ઉસ્માન ઝિંદા રહા, ઈસી પર મરેગા ઔર ઈસી પર ઈન્શાઅલ્લાહ (કિયામત કે દિન) ઉઠાયા જાએગા.'[૧]

નિઝામુલ મુલ્કમેં ભી ઈસ હદીસકો બયાન કિયા હૈ ઔર ઉસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે લોગોંને ઉસ કાગઝકે પીછે યેહ લિખ્ખા હુવા દેખા..

غِنَى النَّفْسِ يُغْنِي النَّفْسَ حَتّٰى يُجِلَّهَا   وَإِنْ غَضَّهَا حَتّٰى يَضُرَّ بِهَا الْفَقْرُ

'દિલકા ગિના આદમીકો ગની બના દેતા હૈ, યહાં તકકે ઉસે બડે મરતબે વાલા બના દેતા હૈ, અગરચે યેહ ગિના ઉસે ઈતના નુકસાન પહોંચાએ કે ફક્ર ઉસે સતાને લગે.'

وَمَا عُسْرَةٌ فَاصْبِرْ لَهَا إِنْ لَقِيتَهَا   بِكَائِنَةٍ إِلَّا سَيَتْبَعُهَا يُسْرُ

'અગર તુમ્હેં કોઈ મુશ્કિલ પેશ આએ, તો ઉસ પર સબ્ર કરો, ક્યૂંકે હર મુશ્કિલ કે બા'દ આસાની ઝરૂર આતી હૈ.'

وَمَنْ لَّمْ يُقَاسِ الدَّهرَ لَمْ يَعْرِفِ الْأَسٰى   وَفِي غَيْرِ الْأَيَّامِ مَا وَعَدَ الدَّهْرُ

'જો ઝમાનેકી સખ્તીયાં બરદાશ્ત નહીં કરતા, ઉસે કભી ગમખ્વારીકે મઝેકા પતા નહીં ચલ સકતા. ઝમાનેકે હાદિસોં પર હી અલ્લાહને સબ કુછ દેનેકા વા'દા કિયા હૈ.'[૨]

---

૧ રાઝી
૨ તબરી, ૨-૧૩૩

હઝરત શદ્દાદ બિન ઔસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે ઘર કા મુહાસરા (ઘેરાવ) સખ્ત હો ગયા, તો આપને લોગોંકી તરફ ઝાંક કર ફરમાયા, અય અલ્લાહકે બંદો ! રાવી કેહતે હૈં મૈંને દેખા કે હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ઘરસે બાહિર આ રહે હૈં, ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા અમામા બાંધા હુવા હૈ. અપની તલવાર ગલેમેં ડાલી હુઈ હૈ.

ઈનસે આગે મુહાજિરીન ઔર અન્સારકી એક જમાઅત હૈ, જિનમેં હઝરત હસન (રદિ.) ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ભી હૈં. ઈન લોગોંને બાગીયોં પર હમલા કરકે ઉન્હેં ભગા દિયા ઔર ફિર યેહ સબ હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) કે પાસ ઉનકે ઘર ગએ તો ઉનસે હઝરત અલી (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અસ્સલામુ અલયક યા અમીરૂલ મો'મિનીન ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દીન કી બુલંદી ઔર મઝબૂતી ઉસ વક્ત હાસિલ હુઈ, જબ આપને માનનેવાલોંકો સાથ લેકર ન માનને વાલોંકો મારના શુરૂ' કર દિયા ઔર અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે તો યેહી નઝર આ રહા હૈ કે યેહ લોગ આપકો કત્લ કર દેંગે, ઈસલિયે આપ હમેં ઈજાઝત દેં તાકે હમ ઈનસે જંગ કરેં.

ઈસ પર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, 'જો આદમી અપને ઉપર અલ્લાહકા હક માનતા હૈ ઔર ઈસ બાતકા ઈકરાર કરતા હૈ કે મેરા ઉસ પર હક હૈ, ઉસકો મૈં કસમ દેકર કેહતા હૂં કે વોહ મેરી વજહસે કિસીકા એક સિંગી ભર ભી ખૂન ન બહાએ ઔર ન અપના ખૂન બહાએ.'

હઝરત અલી (રદિ.) ને અપની બાત દોબારા અર્ઝ કી, હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને વહી જવાબ દિયા.

રાવી કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત અલી (રદિ.) કો દેખા કે વોહ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે દરવાઝેસે નિકલતે હુએ યેહ ફરમા રહે થે, અય અલ્લાહ ! આપ જાનતે હૈં કે હમને અપના સારા ઝોર લગા લિયા હૈ. ફિર હઝરત અલી (રદિ.) મસ્જિદમેં દાખિલ હુએ ઔર નમાઝકા વક્ત હો ગયા. લોગોં ને હઝરત અલી (રદિ.) સે કહા, અય અબુલ હસન ! આગે બઢેં ઔર નમાઝ પઢાએં. ઉન્હોંને કહા, ઈમામકે ઘરકા મુહાસરા કિયા હુવા હૈ. મૈં ઈસ હાલમેં તુમ લોગોંકો નમાઝ નહીં પઢા સકતા, મૈં તો અકેલે નમાઝ પઢુંગા. ચુનાંચે વોહ અકેલે નમાઝ પઢકર અપને ઘર ચલે ગએ. પીછેસે ઉનકે બેટેને આકર ખબર દી, અય અબ્બાજાન ! અલ્લાહકી કસમ ! વોહ બાગી લોગ ઉનકે ઘરમેં ઝબરદસ્તી ઘુસ ગએ હૈં.

હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, ઈન્ના લિલ્લાહિ વઈન્ના ઈલયહિ રાજિઊન. અલ્લાહકી કસમ ! વોહ લોગ તો ઉનકો કત્લ કર દેંગે. લોગોંને પૂછા અય અબૂલ હસન ! શહીદ હોકર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કહાં જાએંગે? ઉન્હોંને કહા, જન્નતમેં,

અલ્લાહકા ખાસ કુર્બ પાએંગે. ફિર ઉન્હોંને પૂછા, અય અબુલ હસન ! યેહ કાતિલ લોગ કહાં જાએંગે ? ઉન્હોંને તીન બાર કહા, અલ્લાહકી કસમ ! દોઝખમેં જાએંગે.[1]

હઝરત અબૂ સલમા બિન અબ્દુર્રહમાન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કા બાગીયોંને મુહાસરા કિયા હુવા થા. ઈતનેમેં હઝરત કતાદા (રદિ.) ઔર એક ઔર સાહબ ઉનકે સાથ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે પાસ ઉનકે ઘર ગએ. દોનોં ને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે હજકી ઈજાઝત માંગી. ઉન્હોંને હજકી ઈજાઝત દે દી. ઉન દોનોં ને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે પૂછા કે અગર યેહ બાગી ગાલિબ આ ગએ તો હમ કિસકા સાથ દેં ?

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, મુસલમાનોંકી આમ જમાઅતકા સાથ દેના. ઉન્હોંને પૂછા, અગર ગાલિબ આકર યેહ બાગી હી મુસલમાનોંકી જમાઅત બના લેં, તો ફિર હમ કિસકા સાથ દેં ? હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને કહા, મુસલમાનોંકી આમ જમાઅતકા હી સાથ દેના, વોહ જમાઅત ભલે હી કિસીકી હો.

રાવી કેહતે હૈં કે હમ બાહિર નિકલને લગે તો હમેં ઘર કે દરવાઝે પર હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) સામનેસે આતે હુએ મિલે જો હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે પાસ જા રહે થે, તો હમ ઉનકે સાથ વાપસ હો ગએ કે સુનેં કે વોહ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે ક્યા કેહતે હૈં ? ઉન્હોંને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો સલામ કરકે કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ જો ચાહેં મુઝે હુક્મ દેં. ઈસ પર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા..

'અય મેરે ભતીજે ! વાપસ ચલે જાઓ ઔર અપને ઘર બૈઠ જાઓ, યહાં તક કે અલ્લાહ જો ચાહતે હૈં, ઉસે વુજૂદમેં લે આએં.'

ચુનાંચે હઝરત હસન (રદિ.) ભી ઔર હમ ભી હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે પાસસે બાહિર આ ગએ, તો હમેં સામનેસે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) આતે હુએ મિલે. વોહ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે પાસ જા રહે થે, તો હમ ભી ઉનકે સાથ વાપસ હો ગએ કે સુનેં કે યેહ ક્યા કેહતે હૈં ? ચુનાંચે ઉન્હોંને જાકર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો સલામ કિયા ઔર અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મૈં અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબતમેં રહા ઔર ઉનકી હર બાત માનતા રહા. ફિર મૈં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ રહા ઔર ઉનકી પૂરી તરહ ફરમાંબરદારી કી, ફિર મૈં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સાથ રહા ઔર ઉનકી હર બાત માનતા રહા ઔર મૈં ઉનકા અપને ઉપર દોહરા હક સમઝતા થા, એક બાપ હોને કી વજહસે ઔર એક

---

૧ મનાકિબુલ અશરા, ૨-૧૨૮

ખલીફા હોને કી વજહસે ઔર અબ મૈં આપકા પૂરી તરહ ફરમાંબરદાર હૂં, આપ મુઝે જો ચાહેં હુક્મ દેં. (મૈં ઉસે ઈન્શાઅલ્લાહ પૂરા કરૂંગા.) ઈસ પર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા..

'અય આલે ઉમર ! અલ્લાહ તુમ્હેં દુગની જઝાએ ખૈર અતા ફરમાએ, મુઝે કિસીકા ખૂન બહાનેકી કોઈ ઝરૂરત નહીં હૈ. મુઝે કિસીકા ખૂન બહાનેકી કોઈ ઝરૂરત નહીં હૈ.'[1]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં ભી હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે સાથ ઘરમેં ઘિરા હુવા થા. હમારે એક આદમીકો (બાગીયોંકી તરફસે) તીર મારા ગયા. ઈસ પર મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ચૂંકે ઉન્હોંને હમારા એક આદમી કત્લ કર દિયા હૈ, ઈસલિયે અબ ઉનસે લડના હમારે લિયે જાઈઝ હો ગયા હૈ. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા..

'અય અબૂ હુરૈરહ ! મૈં તુમ્હેં કસમ દેકર કેહતા હૂં કે અપની તલવાર ફેંક દો. વોહ લોગ તો મેરી જાન લેના ચાહતે હૈં, ઈસલિયે મૈં અપની જાન દેકર દૂસરે મુસલમાનોંકી જાન બચાના ચાહતા હૂં.'

હઝરત અબૂ હુરૈરહ કેહતે હૈં, (હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે ઈસ ફરમાન પર) મૈંને અપની તલવાર ફેંક દી ઔર અબ તક મુઝે ખબર નહીં કે વોહ કહાં હૈ ?[2]

હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કા અપને અમીરોં કો વસીય્યત કરના

હઝરત મુહાજિર આમિરી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ને અપને એક સાથીકો એક શહરકા ગવર્નર બના રખ્ખા થા, ઉસે યેહ ખત લિખ્ખા થા..

'અમ્મા બા'દ, તુમ અપની રિઆયાસે ઝિયાદા દેર ગાયબ ન રહો. (જબ કિસી ઝરૂરતકી વજહસે ઉનસે અલગ હોના પડે, તો ઉનકે પાસ જલ્દી વાપસ આ જાઓ). ક્યૂંકે અમીરકે રિઆયાસે અલગ રેહનેકી વજહસે લોગ તંગ હોંગે ઔર ખુદ અમીરકો લોગોંકે હાલાત થોડે મા'લૂમ હો સકેંગે, બલ્કે જિનસે અલગ રહેગા, ઉનકે હાલાત બિલકુલ ન મા'લૂમ હો સકેંગે.(જબ અમીર લોગોંકે સાથ મેલજોલ નહીં રખ્ખેગા, બલ્કે

૧ રિયાઝુન્નઝરહ ફી મનાકિબિલ અશરહ, ૨-૧૬૯
૨ રિયાઝુન્નઝરહ ફી મનાકિબિલ અશરહ, ૨-૧૨૯

અલગ રહેગા તો ઉસે સુની સુનાઈ બાતોં પર હી કામ ચલાના પડેગા, ઈસ તરહ સારા દારોમદાર સુનાને વાલોં પર આ જાએગા ઔર સુનાને વાલોમેં ગલત લોગ ભી હો સકતે હૈં, જિસકા નતીજા યેહ નિકલેગા કે) ફિર ઉસકે સામને બડી ચીઝકો છોટા ઔર છોટી ચીઝકો બડા ઔર અચ્છી ચીઝકો બુરા ઔર બુરી ચીઝકો અચ્છા બનાકર પેશ કિયા જાએગા ઔર યૂં હક બાતિલમેં ખલત મલત હો જાએગા ઔર અમીર ભી ઈન્સાન હી હૈ. લોગ ઉસસે છુપકર જો કામ કર રહે હૈં, વોહ ઉનકો નહીં જાનતા હૈ ઔર ઈન્સાનકી હર બાત પર ઐસી નિશાનીયાં નહીં પાઈ જાતીં હૈં જિનસે પતા ચલ સકે કે ઉસકી યેહ બાત સચ્ચી હૈ યા ઝૂઠી, ઈસલિયે અબ ઉસકા હલ યેહી હૈ કે અમીર અપને પાસ લોગોંકે આને જાનેકો આસાન ઔર આમ રખ્ખે. (જબ લોગ ઉસકે પાસ ઝિયાદા આએંગે તો ઉસે હાલાત ઝિયાદા મા'લૂમ હો સકેંગે ઔર ફિર યેહ ફૈસલા સહી કર સકેગા) ઔર ઈસ તરહ અમીર હર એક કો ઉસકા હક દે સકેગા ઔર એક કા હક દૂસરે કો દેનેસે મેહફૂઝ રહેગા, લિહાઝા તુમ ઈન દો કિસમકે આદમીયોંમેં સે એક કિસ્મકે ઝરૂર હોંગે, યા તો તુમ સખી આદમી હોંગે ઔર હકમેં ખર્ચ કરનેમેં તુમ્હારા હાથ બહોત ખુલા હોગા. અગર તુમ ઐસે હો ઔર તુમ્હેં લોગોંકો દેના હી હૈ ઔર ઉનસે અચ્છે અખ્લાકસે પેશ આના હી હૈ, તો ફિર તુમ્હેં લોગોંસે અલગ રેહને કી ક્યા ઝરૂરત ? અગર તુમ કંજૂસ હો, અપના સબ કુછ રોકકર રખનેકી તબીયત રખતે હો, તો ફિર તો લોગ કુછ દિન તુમ્હારે પાસ આએંગે ઔર જબ ઉન્હેં તુમસે કુછ ન મિલેગા તો વોહ ખુદ હી માયૂસ હોકર તુમ્હારે પાસ આના છોડ દેંગે. ઈસ હાલતમેં ભી તુમ્હેં ઉનસે અલગ રેહનેકી ઝરૂરત નહીં હૈ ઔર વૈસે ભી લોગ તુમ્હારે પાસ અપની ઝરૂરત હી લેકર આતે હૈં, કે યા તો કિસી ઝાલિમકી શિકાયત કરેંગે યા તુમસે ઈન્સાફ ચાહ રહે હોંગે ઔર યેહ ઝરૂરતેં ઐસી હૈં કે ઉનકે પૂરા કરનેમેં તુમ પર કોઈ બોઝ નહીં પડતા. (ઈસલિયે લોગોંસે અલગ રેહનેકી ઝરૂરત નહીં હૈ.) ઈસલિયે જો કુછ મૈંને લિખ્ખા હૈ ઉસપર અમલ કરકે ઉસસે ફાઈદા ઉઠાઓ ઔર મૈં તુમ્હેં સિર્ફ વહી બાતેં લિખ રહા હૂં, જિનમેં તુમ્હારા ફાઈદા હૈ ઔર જિનસે તુમ્હેં હિદાયત મિલેગી ઈન્શાઅલ્લાહ.'[૧]

હઝરત મદાઈની (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ને અપને એક અમીરકો યેહ ખત લિખ્ખા..

'ઠહેરો ઔર યેહ સમઝો કે તુમ ઝિંદગીકે આખિરી કિનારે પર પહોંચ ગએ હો. તુમ્હારી મૌતકા વક્ત આ ગયા હૈ ઔર તુમ્હારે આ'માલ તુમ્હારે સામને ઈસ જગહ પેશ કિયે જા રહે હૈં, જહાં દુનિયાકે ધોકેમેં પડા હુવા હાય હસરત પુકારેગા ઔર ઝિંદગી બરબાદ કરનેવાલા તમન્ના કરેગા કે કાશ મૈં તૌબા કર લેતા ઔર ઝાલિમ તમન્ના કરેગા

૧ મુન્તખબુલ કન્ઝ, ૫-૫૮

કે ઉસે (એક બાર દુનિયામેં) વાપસ ભેજ દિયા જાએ (તાકે વોહ નેક અમલ કરકે આએ ઔર યેહ જગહ હશ્ર કા મૈદાન હૈ.)'[૧]

કબીલા સકીફ કે એક સાહબ બયાન કરતે હૈં કે હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ને મુઝે ઉકબરા શહરકા ગવર્નર બનાયા ઔર વહાંકે મકામી લોગ જો કે ઝિમ્મી થે, વોહ મેરે પાસ બૈઠે હુએ થે, તો હઝરત અલી (રદિ.) ને મુઝસે ફરમાયા..

'ઇરાકકે દેહાતી લોગ ધોકેબાઝ હોતે હૈં. ખયાલ રખના, કહીં તુમ્હેં ધોકા ન દે દેં. ઇસલિયે ઇનકે ઝિમ્મે જો હક હૈ, વોહ ઉનસે પૂરે વસૂલ કરના.'

ફિર મુઝે ફરમાયા, શામકો મેરે પાસ આના, ચુનાંચે જબ મૈં શામકો ખિદમતમેં હાઝિર હુવા તો મુઝસે ફરમાયા..

'મૈંને સુબહ તુમકો જો કહા થા, વોહ ઉન લોગોંકો સુનાને કે લિયે કહા થા. રકમકી વસૂલી કે લિયે ઉનમેં સે કિસીકો કોડા ન મારના ઔર ન (ધૂપમેં) ખડા કરના ઔર ઉનસે (શરઇ હકકે બગૈર અપને લિયે) બકરી ઔર ગાય ન લેના. હમેં તો યેહ હુક્મ દિયા ગયા હૈ કે હમ ઉનસે અફ્વ લેં ઔર જાનતે હો કે અફ્વ કિસે કેહતે હૈં, જિસે વોહ આસાનીસે દે સકેં (ઔર વોહ ઉસકી ઝરૂરતસે ઝિયાદા હો.)'[૨]

બૈહકી કી રિવાયતમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે ઉનકા ગલ્લા ઔર ગરમી સરદી કે કપડે ઔર ઉનકી ખેતી ઔર બાર બરદારીમેં કામ આનેવાલે જાનવર ન બેચના ઔર પૈસોંકી વુસૂલીકે લિયે કિસીકો (ધૂપમેં) ખડા ન કરના. ઉસ અમીરને કહા, ફિર તો મૈં જૈસા આપકે પાસસે જા રહા હૂં, ઐસા હી ખાલી હાથ વાપસ આ જાઉંગા. હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, (કોઇ બાત નહીં) ચાહે તુમ જૈસે જા રહે હો, વૈસે હી વાપસ આ જાઓ, તેરા નાસ હો ! હમેં યેહી હુક્મ દિયા ગયા હૈ કે હમ ઉનસે ઝરૂરતસે ઝિયાદા માલ હી લેં.[3]

રિઆયા કા અપને ઇમામ કો નસીહત કરના

હઝરત મક્હૂલ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત સઇદ બિન આમિર બિન હિઝયમ જુમહી (રદિ.), જો નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબામેં સે હૈં, ઉન્હોંને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) સે કહા, અય ઉમર! મૈં આપકો કુછ વસિય્યત કરના ચાહતા હૂં.

---

૧ મુન્તખબુલ કન્ઝ, ૫-૫૮
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૬
૩ બયહકી, ૯-૨૦૫

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હાં ઝરૂર વસિય્યત કરો. (અમીરકો ગલતી પર મુતનબ્બેહ ન કરના ખયાનત હૈ ઔર ભરે મજમેમેં મુતનબ્બેહ કરના ગુસ્તાખી હૈ ઔર તન્હાઇમેં મુતનબ્બેહ કરના નસીહત હૈ.) ઉન્હોંને ફરમાયા..

'મૈં આપકો યેહ વસિય્યત કરતા હૂં કે આપ લોગોંકે બારેમેં અલ્લાહસે ડરેં ઔર આપકે કૌલો ફૈઅલમેં તઝાદ નહીં હોના ચાહિયે, ક્યૂંકે બેહતરીન કૌલ વોહ હૈ, જિસકી તસ્દીક અમલ કરે. એક હી મા'મલેમેં દો મુતઝાદ ફૈસલે ન કરના, વરના આપકે કામમેં ઇખ્તિલાફ પૈદા હો જાએગા ઔર આપકો હકસે હટના પડેગા. દલીલ વાલે પેહલૂકો ઇખ્તિયાર કરેં, ઈસ તરહ આપકો કામિયાબી હાસિલ હોગી ઔર અલ્લાહ આપકી મદદ કરેગા ઔર આપકે હાથોં આપકી રિઆયાકી ઇસ્લાહ કરેગા ઔર દૂર વ નઝદીકકે જિન મુસલમાનોંકા અલ્લાહને આપકો ઝિમ્મેદાર બનાયા હૈ, ઉનકી તરફ અપના પૂરા ધ્યાન રખ્ખેં ઔર ઉનકે ફૈસલે ખુદ કરેં ઔર જો કુછ અપને લિયે ઔર અપને ઘરવાલોંકે લિયે પસંદ કરતે હૈં, વોહ તમામ મુસલમાનોંકે લિયે પસંદ કરેં ઔર જો કુછ અપને લિયે ઔર અપને ઘરવાલોંકે લિયે નાપસંદ સમઝતે હૈં, વોહ ઉનકે લિયે ભી નાપસંદ સમઝેં ઔર હક તક પહોંચનેકે લિયે મુશ્કિલાતમેં ઘુસ જાએં (ઔર ઉનસે ન ઘભરાએં) ઔર અલ્લાહકે કામમેં કિસીકી મલામતસે ન ડરેં.'

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, યેહ કામ કૌન કર સકતા હૈ ? હઝરત સઇદ (રદિ.) ને કહા, આપ જૈસે લોગ કર સકતે હૈં જિનકો અલ્લાહને હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઉમ્મતકા ઝિમ્મેદાર બનાયા હૈ ઔર (વોહ ઐસે બહાદુર હૈં કે) ઉનકે ઔર અલ્લાહકે બીચ કોઇ રૂકાવટ ન બન સકા.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન બુરૈદહ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને એક વફદકે આને પર લોગોંકો જમા ફરમાના ચાહા, તો અપને ઇજાઝત દેને વાલે ઇબ્ને અરકમ (રદિ.) સે ફરમાયા, હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) કો ખાસ તૌરસે દેખો ઔર ઉન્હેં દૂસરે લોગોંસે પેહલે અંદર આનેકી ઇજાઝત દો, ફિર ઉનકે બા'દ આને વાલે લોગોં (યા'ની તાબિઇન) કો ઇજાઝત દો.

ચુનાંચે યેહ લોગ અંદર આએ ઔર ઉન્હોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કે આગે સફેં બના લીં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉન લોગોંકો દેખા તો ઉન્હેં એક સાહબ ભારી ભરકમ નઝર આએ, જિન્હોંને મુનક્કશ ચાદરેં ઓઢી હુઇ થીં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકી તરફ ઇશારા કિયા, જિસ પર વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને તીન બાર ઉનસે યેહ કહા, તુમ મુઝે કુછ બાત કહો. ઉન્હોંને ભી તીન બાર યેહ કહા, નહીં, આપ કુછ ફરમાએં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (કુછ નાગવારી ઝાહિર કરતે હુએ) ફરમાયા, ઓહો ! આપ ખડે હો જાએં. ચુનાંચે વોહ ખડે હોકર ચલે ગએ.

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૩૯૦

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને દોબારા હાઝિર લોગોં પર નઝર ડાલી તો ઉન્હેં એક અશ્અરી નઝર આએ જિનકા રંગ સફેદ, જિસ્મ હલ્કા, કદ છોટા ઔર હાલ કમઝોર થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકી તરફ ઈશારા કિયા, જિસ પર વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આ ગએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે કહા, આપ મુઝસે કુછ બાત કરેં. ઉસ અશ્અરી ને કહા, નહીં, આપ કુછ ફરમાએં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપ કુછ બાત કરેં. ઉન્હોંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ પેહલે કુછ બાત શુરૂ' કરેં, બા'દમેં હમ ભી કુછ કેહ લેંગે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઓહો ! આપ ભી ખડે હો જાએં. (મૈં તો બકરીયાં ચરાનેવાલા ઈન્સાન હૂં) બકરીયાં ચરાનેવાલે (કી બાત) સે આપકો ક્યા ફાઈદા હો સકતા હૈ ? (ચુનાંચે વોહ ચલે ગએ.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફિર નઝર ડાલી, તો ઉન્હેં એક સફેદ ઔર હલ્કે જિસ્મ વાલા આદમી નઝર આયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસે ઈશારે સે બુલાયા. વોહ આ ગએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે કહા, આપ મુઝે કુછ કહેં. ઉન્હોંને ફૌરન ખડે હોકર અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન કી ઔર ખૂબ અલ્લાહસે ડરાયા ઔર ફિર કહા..

'આપકો ઈસ ઉમ્મતકે જિન મા'મલોંકા ઝિમ્મેદાર બનાયા ગયા હૈ, ઉનમેં ઔર અપની રિઆયાકે બારેમેં, ખાસ તૌરસે અપની ઝાતકે બારેમેં અલ્લાહસે ડરેં, ક્યૂંકે (કિયામત કે દિન) આપસે (ઈન સબકા) હિસાબ લિયા જાએગા ઔર આપસે પૂછા જાએગા ઔર આપકો અમીન બનાયા ગયા હૈ, ઈસલિયે આપ પર યેહ ઝરૂરી હૈ કે આપ અમાનતકી ઈસ ઝિમ્મેદારીકો પૂરે એહતિમામસે અદા કરેં ઔર આપકો આપકે અમલકે મુતાબિક (અલ્લાહકી તરફસે) અજ્ર દિયા જાએગા.'

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, જબસે મૈં ખલીફા બના હૂં, તુમ્હારે અલાવા કિસીને ભી મુઝે ઐસી સાફ ઔર સહી બાત નહીં કહી હૈ, તુમ કૌન હો ? ઉન્હોંને કહા, મૈં રબીઅ બિન ઝિયાદ હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, હઝરત મુહાજિર બિન ઝિયાદ કે ભાઈ ? ઉન્હોંને કહા, જી હાં.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એક લશ્કર તૈયાર કિયા ઔર હઝરત (અબૂ મૂસા) અશ્અરી (રદિ.) કો ઉસકા અમીર બનાયા ઔર ઉનસે ફરમાયા કે રબીઅ બિન ઝિયાદ કો એહતિમામસે દેખના. અગર યેહ અપની બાતમેં સચ્ચા નિકલા (ઈસ પર ખુદ ભી અમલ કિયા) તો વોહ ઈસ અમારતકી ઝિમ્મેદારીયોંમેં તુમ્હારી ખૂબ મદદ કરેગા, ઈસલિયે ઈન્હેં (ઝરૂરત પડને પર કિસી જમાઅતકા) અમીર બના દેના, ફિર હર દસ દિન કે બા'દ ઉનકે કામકી દેખભાલ કરતે રેહના ઔર ઉનકે કામ કરનેકે તરીકેકો મુઝે ઈસ તફસીલસે લિખના કે મુઝે યૂં લગે કે જૈસે મૈંને ખુદ ઈનકો અમીર બનાયા હો. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં નસીહત કી થી ઔર ફરમાયા થા..

'મુઝે અપને બા'દ તુમ પર સબસે ઝિયાદા ડર ઉસ મુનાફિક કા હૈ જો બાતેં કરનેકા ખૂબ માહિર હો. યા'ની દિલ તો ખોટા હો, લેકિન ઝબાનસે બડી અચ્છી બાતેં ખૂબ બનાતા હો.'[૧]

હઝરત મુહમ્મદ બિન સૂકા (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત નઈમ બિન અબી હિન્દ (રહ.) કે પાસ આયા, ઉન્હોંને એક પરચા નિકાલ કર મુઝે દિયા, જિસમેં યેહ લિખ્ખા હુવા થા..

'અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ઔર મુઆઝ બિન જબલ કી તરફ સે ઉમર બિન ખત્તાબ કે નામ..

સલામુન અલૈક ! અમ્મા બા'દ ! હમ તો શુરૂ' સે હી આપકો દેખ રહે હૈં કે આપકો અપને નફ્સકી ઈસ્લાહકા બહોત એહતિમામ હૈ ઔર અબ તો આપ પર કાલે ઔર ગોરે યા'ની અરબો અજમ, ઉમ્મતકે તમામ લોગોંકી ઝિમ્મેદારી ડાલ દી ગઇ હૈ. આપકી મજલિસમેં બડે મરતબે વાલે ઔર કમ મરતબે વાલે, દોસ્ત દુશ્મન હર તરહકે લોગ આતે હૈં. ઇનમેં સે હર એક કો અદ્લમેં સે ઉસકા હિસ્સા મિલના ચાહિયે. અય ઉમર (રદિ.) ! આપ દેખ લેં કે આપ ઉનકે સાથ કૈસે ચલ રહે હૈં ? હમ આપકો ઉસ દિનસે ડરાતે હૈં, જિસ દિન તમામ ચેહરે ઝુકે હુએ હોંગે ઔર દિલ (ડરકે મારે) સૂખ જાએંગે ઔર ઉસ બાદશાહકી દલીલ કે સામને તમામ (ઇન્સાનોંકી) દલીલેં ફેલ હો જાએંગી, જો અપની કિબ્રિયાઇકી વજહસે ઉન પર ગાલિબ ઔર ઝોરાવર હોગા ઔર સારી મખ્લૂક ઉસકે સામને ઝલીલ હોગી. સબ ઉસકી રહમત કી ઉમ્મીદ કર રહે હોંગે ઔર ઉસકી સઝા સે ડર રહે હોંગે. હમ આપસમેં યેહ હદીસ બયાન કિયા કરતે થે કે ઈસ ઉમ્મતકા આખિર ઝમાનેમેં ઈતના બુરા હાલ હો જાએગા કે લોગ ઉપરસે દોસ્ત હોંગે ઔર અંદરસે દુશ્મન. હમ ઈસ બાતસે અલ્લાહકી પનાહ ચાહતે હૈં કે હમને આપકો યેહ ખત જિસ દિલી હમદર્દીકે સાથ લિખ્ખા, આપ ઈસકે અલાવા કુછ ઔર સમઝેં, ક્યૂંકે હમને યેહ ખત સિર્ફ આપકી ખૈરખ્વાહીકે જઝબેસે લિખ્ખા હૈ, વસ્સલામુ અલૈક.'

જવાબમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઇન દોનોંકો યેહ ખત લિખ્ખા..

'ઉમર બિન ખત્તાબકી તરફસે અબૂ ઉબૈદા ઔર મઆઝ કે નામ, સલામુન અલૈકુમ ! અમ્મા બા'દ ! મુઝે આપ દોનોંકા ખત મિલા, જિસમેં આપને લિખ્ખા કે આપ દોનોં મુઝે શુરૂ'સે દેખ રહે હૈં કે મુઝે અપને નફ્સકી ઈસ્લાહકા બહોત એહતિમામ હૈ ઔર અબ મુઝ પર કાલે ઔર ગોરે યા'ની અરબ ઔર અજમ, ઉમ્મતકે તમામ લોગોંકી ઝિમ્મેદારી ડાલ દી ગઇ હૈ. મેરી મજલિસમેં બડે મરતબેવાલે ઔર કમ મરતબેવાલે, દોસ્ત દુશ્મન હર તરહકે લોગ આતે હૈં. ઉનમેં સે હર એક કો અદ્લમેંસે ઉસકા હિસ્સા મિલના ચાહિયે.'

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૩૬

'આપ દોનોં ને યેહ ભી લિખ્ખા કે અય ઉમર ! આપ દેખ લેં કે આપ ઉનકે સાથ કૈસે ચલ રહે હૈં ? ઔર સચ તો યેહ હૈ કે અલ્લાહકી મદદસે હી ઉમર સહી ચલ સકતા હૈ ઔર ગલતસે બચ સકતા હૈ ઔર આપ દોનોં મુઝે ઉસ દિનસે ડરા રહે હૈં જિસ દિનસે હમસે પેહલેકી તમામ ઉમ્મતેં ડરાઇ ગઇ હૈં ઔર બહોત પેહલેસે યેહ બાત ચલી આ રહી હૈ કે દિન રાતકા બદલતે રેહના ઔર દિન રાતમેં મુકર્રર વક્ત કે આને પર લોગોંકા દુનિયાસે જાતે રેહના હર દૂર કો નઝદીક કર રહા હૈ ઔર હર નયેકો પુરાના કર રહા હૈ ઔર હર વા'દાકો લા રહા હૈ ઔર યેહ સિલસિલા યૂંહી ચલતા રહેગા, યહાં તક કે સારે લોગ જન્નત ઔર દોઝખમેં અપની અપની જગહ પહોંચ જાએંગે. આપ દોનોં મુઝે ઈસ બાતસે ડરા રહે હૈં કે ઈસ ઉમ્મતકા આખિરી ઝમાનેમેં ઈતના બુરા હાલ હો જાએગા કે લોગ ઉપરસે દોસ્ત હોંગે ઔર અંદરસે દુશ્મન, લેકિન ન તો આપ ઉન બુરે લોગોંમેં સે હૈં ઔર ન યેહ વોહ બુરા ઝમાના હૈ ઔર યેહ તો ઉસ ઝમાનેમેં હોગા, જિસમેં લોગોંમેં શૌક ઔર ખૌફ તો ખૂબ હોગા, લેકિન એક દૂસરેસે મિલનેકા શૌક સિર્ફ દુન્યવી અગરાઝકી વજહસે હોગા.'

'આપ દોનોં ને મુઝે લિખ્ખા કે આપ દોનોં મુઝે ઈસ બાતસે અલ્લાહકી પનાહમેં દેતે હૈં કે આપ દોનોંને મુઝે યેહ ખત જિસ દિલી હમદર્દીકે સાથ લિખ્ખા હૈ, મૈં ઉસકે અલાવા કુછ ઔર સમઝું ઔર યેહ કે આપ દોનોં ને યેહ ખત સિર્ફ મેરી ખૈરખ્વાહીકે જઝબેસે લિખ્ખા હૈ, આપ દોનોંને યેહ બાત ઠીક લિખ્ખી હૈ, ઈસલિયે મુઝે ખત લિખના ન છોડેં, ક્યૂંકે મૈં આપ દોનોં (કી નસીહતોં) કા મોહતાજ હૂં, આપ લોગોંસે મુસ્તગની (બેપરવા) નહીં હો સકતા. વસ્સલામુ અલૈકુમા.'[1]

હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) કા વસીય્યત કરના

હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) ઉરદુનમેં તાઊન કે શિકાર હુએ, તો જિતને મુસલમાન વહાં થે, ઉનકો બુલાકર ઉનસે ફરમાયા..

'મૈં તુમસે એક વસિય્યત કર રહા હૂં. અગર તુમને ઉસે માન લિયા તો હમેશા ખૈર પર રહોગે ઔર વોહ યેહ કે નમાઝ કાંઈમ કરો, રમઝાન મહીને કે રોઝે રખ્ખો, ઝકાત અદા કરો, હજ ઔર ઉમરા કરો, આપસમેં એક દૂસરેકો (નેકી કી) તા'કીદ કરતે રહો ઔર અપને અમીરોંકે સાથ ખૈરખ્વાહી કરો ઔર ઉનકો ધોકા મત દો ઔર દુનિયા તુમ્હેં (આખિરતસે) ગાફિલ ન કરને પાએ, ક્યૂંકે અગર ઈન્સાનકી ઉમ્ર એક હઝાર સાલ

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૩૮, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૨૦૯, મજમા, ૫-૨૧૪

ભી હો જાએ, તો ભી ઉસે (એક ન એક દિન) ઉસ ઠિકાને યા'ની મૌતકી તરફ આના પડેગા, જિસે તુમ દેખ રહે હો. અલ્લાહને તમામ બની આદમકે લિયે મરના તય કર દિયા હૈ, ઈસલિયે વોહ સબ ઝરૂર મરેંગે ઔર બની આદમમેં સબસે ઝિયાદા સમઝદાર વોહ હૈ જો અપને રબકી સબસે ઝિયાદા ઈતાઅત કરે ઔર અપની આખિરતકે લિયે સબસે ઝિયાદા અમલ કરે, વસ્સલામુ અલૈકુમ વ રહમતુલ્લાહ. અય મઆઝ બિન જબલ ! આપ લોગોંકો (મેરી જગહ) નમાઝ પઢાઓ.'

ઈસકે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હો ગયા. ફિર હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને લોગોંમેં ખડે હોકર યેહ બયાન કિયા..

'અય લોગો ! તુમ અલ્લાહકે આગે અપને ગુનાહોંસે તૌબા કરો, ક્યૂંકે જો બંદા ભી અપને ગુનાહોંસે તૌબા કરકે (કિયામતકે દિન) અલ્લાહસે મિલેગા તો અલ્લાહકે ઝિમ્મે ઉસકા હક હોગા કે અલ્લાહ ઉસકી મગફિરત ફરમા દેં ઔર જિસકે ઝિમ્મે કર્ઝ હૈ, ઉસે ચાહિયે કે વોહ અપના કર્ઝ અદા કરે, ક્યૂંકે બંદા અપને કર્ઝકી વજહસે બંધા રહેગા (કે જબ તક ઉસે અદા નહીં કરેગા, અલ્લાહકે યહાં ઉસે છૂટ નહીં મિલેગી) ઔર જિસ કિસીને અપને (મુસલમાન) ભાઈસે તઅલ્લુક તોડ રખ્ખા હો, ઉસે ચાહિયે કે વોહ ઉસસે મિલકર સુલહ કર લે.'

'અય મુસલમાનો ! તુમ્હેં એક ઐસે આદમીકી મૌતકા સદમા પહોંચા હૈ જિસકે બારે મેં મુઝે યકીન હૈ કે ઉનસે ઝિયાદા નેક દિલ, ઉનસે ઝિયાદા શરો ફસાદસે દૂર રેહને વાલા, ઉનસે ઝિયાદા આમ લોગોંસે મુહબ્બત કરને વાલા ઔર ઉનસે ઝિયાદા ખૈરખ્વાહી કરને વાલા મૈંને કોઈ નહીં દેખા, ઈસલિયે ઉનકે લિયે રહમત ઉતરનેકી દુઆ કરો ઔર ઉનકી નમાઝે જનાઝામેં શિરકત કરો.'[૧]

---

૧ તબરી, ૨-૩૧૭

હઝરાત ખુલફા ઔર ઉમરા કા તર્ઝે ઝિંદગી

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા તર્ઝે ઝિંદગી

હઝરત ઈબ્ને ઉમર, હઝરત આઈશા ઔર હઝરત ઈબ્ને મુસય્યિબ (રદિ.) વગૈરહ હઝરાતસે મરવી હૈ, લેકિન ઈનકી હદીસેં આપસમેં મિલ ગઈ હૈં, બહરહાલ યેહ હઝરાત ફરમાતે હૈં, હિજરત કે ગ્યારહવેં સાલ ૧૨ રબીઉલ અવ્વલકો પીર કે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હુવા, ઉસી દિન લોગ હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) સે બૈઅત હુએ.

આપકા કિયામ અપની બીવી હઝરત હબીબા બિન્તે ખારિજા બિન ઝૈદ બિન અબી ઝુહૈર કે યહાં સુખ મોહલ્લેમેં થા, જો કે કબીલા બનૂ હારિસ બિન ખઝરજમેં સે થીં. અપને લિયે બાલોંકા એક ખૈમા ડાલ રખ્ખા થા, ઉસમેં ઉન્હોંને કુછ ઈઝાફા નહીં કિયા, યહાં તક કે અપને મદીના વાલે ઘર મુન્તકિલ હો ગએ. બૈઅતકે બા'દ છે માહ તક સુખમેં હી ઠહેરે રહે. અક્સર સુબહ પૈદલ મદીના મુનવ્વરા જાતે, કભી અપને ઘોડે પર સવાર હોકર જાતે ઔર ઉનકે જિસ્મ પર એક લુંગી ઔર ગેરવે રંગ સે રંગી હુઈ એક ચાદર હોતી. ચુનાંચે મદીના આતે ઔર લોગોંકો નમાઝેં પળ્હાતે, જબ ઈશાકી નમાઝ પળ્હા લેતે, તો સુખ અપને ઘર વાલોંકે પાસ વાપસ આતે.

જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ખુદ (મદીનામેં) હોતે તો, ખુદ લોગોં કો નમાઝ પળ્હાતે. જબ ખુદ ન હોતે તો હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) નમાઝ પળ્હાતે. જુમ્આકે દિન, દિન કે શુરૂ' મેં સુખ હી રેહતે. અપને સર ઔર દાઢી પર મેહંદી લગાતે, ફિર જુમ્આકે વક્ત તશરીફ લે જાતે ઔર લોગોંકો જુમ્આ પળ્હાતે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) તાજિર થે, હર દિન સુબહ બાઝાર જાકર ખરીદો ફરોખ્ત કરતે. ઈનકા બકરીયોંકા એક રેવડ ભી થા. જો શામકો ઉનકે પાસ વાપસ આતા, કભી ઉનકો ચરાને ખુદ જાતે ઔર કભી કોઈ ઔર ચરાને જાતા. અપને મોહલ્લે વાલોંકી બકરીયોંકા દૂધ ભી નિકાલ દિયા કરતે. જબ યેહ ખલીફા બને તો મોહલ્લેકી એક લડકીને કહા, (અબ તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ખલીફા બન ગએ હૈં, ઈસલિયે) હમારે ઘરકી બકરીયોંકા દૂધ અબ તો કોઈ નહીં નિકાલા કરેગા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને યેહ સુનકર ફરમાયા, નહીં, મેરી ઉમ્ર કી કસમ ! મૈં આપ લોગોંકે લિયે દૂધ ઝરૂર નિકાલા કરૂંગા ઔર મુઝે

ઉમ્મીદ હૈ કે ખિલાફતકી ઝિમ્મેદારી જો મૈંને ઉઠાઇ હૈ, વોહ મુઝે ઉન કરીમાના અખ્લાકસે નહીં હટાએગી જો પેહલેસે મુઝમેં હૈ. ચુનાંચે ખિલાફતકે બા'દ ભી મોહલ્લે વાલોંકા દૂધ નિકાલા કરતે ઔર કભી કભી મઝાકકે તૌર પર લડકીસે કેહતે, અય લડકી ! તુમ કૈસા દૂધ નિકલવાના ચાહતી હો ? ઝાગવાલા નિકાલૂં યા બગૈર ઝાગવાલા ? વોહ કેહતી, ઝાગવાલા ઔર કભી કેહતી બગૈર ઝાગ કે. બહરહાલ જૈસે વોહ કેહતી વૈસે યેહ કર દેતે.

ચુનાંચે સુખ મોહલ્લેમેં છે માહ ઐસે હી ઠહેરે રહે ફિર મદીના આ ગએ ઔર વહાં મુસ્તકિલ કિયામ કર લિયા. ફિર અપની ખિલાફતકે બારેમેં ગૌર કિયા તો ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! તિજારતમેં લગે રેહનેસે તો લોગોંકે કામ ઠીક તરહસે નહીં હો સકેંગે. ઉનકે કામ તો તભી ઠીક હો સકેંગે, જબકે મૈં તિજારતસે ફારિગ હોકર મુસલમાનોંકે કામમેં પૂરે તૌરસે લગ જાઉં ઔર ઉનકી દેખભાલ કરૂં, લેકિન મેરે ઘર ખાનદાનકે લિયે ગુઝારેકે કાબિલ ખર્ચા હોના ભી ઝરૂરી હૈ, યેહ સોચ કર ઉન્હોંને તિજારત છોડ દી ઔર મુસલમાનોંકે બૈતુલમાલમેં સે રોઝાના ઈતના વઝીફા લેને લગે, જિસસે ઉનકા ઔર ઉનકે ઘરવાલોંકા એક દિનકા ગુઝારા હો જાએ ઔર ઈસ વઝીફેસે હજ ઔર ઉમરા ભી કર સકેં. ચુનાંચે શૂરા વાલોં ને ઉનકી ઈન તમામ ઝરૂરતોંકે લિયે સાલાના છે હઝાર દિરહમ મુકર્રર કિયે.

જબ ઉનકે ઈન્તિકાલકા વક્ત કરીબ આયા, તો ફરમાયા, હમારે પાસ મુસલમાનોંકે બૈતુલમાલમેં સે જો કુછ (બચા હુવા) હૈ, વોહ વાપસ કર દો, ક્યૂંકે મૈં ઈસ માલસે ફાઇદા નહીં ઉઠાના ચાહતા ઔર મૈં મુસલમાનોંકા જિતના માલ ઈસ્તે'માલ કર ચુકા હૂં, ઉસકે બદલેમેં મૈંને અપની ફલાં ઈલાકે વાલી ઝમીન મુસલમાનોં (કે બૈતુલમાલ) કો દે દી, ચુનાંચે ઉનકી વફાત કે બા'દ વોહ ઝમીન ઔર એક દૂધ વાલી ઊંટની ઔર તલવારોંકો તેઝ કરને વાલા ગુલામ ઔર એક ચાદર જિસકી કીમત પાંચ દિરહમ થી, હઝરત ઉમર (રદિ.) કો દે દી ગઈ, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, વોહ અપને બા'દ વાલોંકો મુશ્કિલમેં ડાલ ગએ (કે ઉનકી તરહ કૌન કર સકેગા કે સારી ઝિંદગી અપના સારા માલ ઔર સારી જાન ઈસ્લામ પર લગાઇ ઔર જબ મજબૂરીમેં લેના પડા તો કમસે કમ લિયા ઔર દુનિયાસે જાતે વક્ત વોહ ભી વાપસ કર ગએ.)

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને સન ૧૧ હિજરી મેં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો અમીરે હજ બનાકર ભેજા, ફિર રજબ સન ૧૨ હિજરીમેં ખુદ ઉમરેકે લિયે તશરીફ લે ગએ, ચાશ્તકે વક્ત મક્કા મુકર્રમામેં દાખિલ હુએ ઔર અપને ઘર તશરીફ લે ગએ. (હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે વાલિદ) હઝરત અબૂ કુહાફા (રદિ.) અપને ઘરકે દરવાઝે પર બૈઠે હુએ થે. ઉનકે પાસ કુછ નૌજવાન બૈઠે હુએ થે, જિનસે વોહ બાતેં કર રહે થે. કિસીને ઉનકો બતાયા કે યેહ આપકે બેટે આ ગએ હૈં, તો વોહ ખડે હો ગએ, લેકિન હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઊંટની બિઠાએ બગૈર જલ્દીસે ઊંટનીસે નીચે ઉતર ગએ

ઔર કેહને લગે, અય અબ્બા જાન ! આપ ખડે ન હોં, ફિર ઉનસે મિલકર ઉનસે ચિમટ ગએ ઔર ઉનકી પેશાની ચૂમી ઔર બડે મિયાં યા'ની હઝરત અબૂ કુહાફા (રદિ.) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે આને કી ખુશીમેં રો પડે.

મક્કા કે ઝિમ્મેદાર ઔર સરદાર હઝરાત, હઝરત અત્તાબ બિન અસીદ, સુહૈલ બિન અમ્ર, હઝરત ઈકરમા બિન અબી જહલ, હઝરત હારિસ બિન હિશામ (રદિ.) મિલને આએ ઔર ઉન્હોંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો સલામ કિયા ઔર યૂં કહા, સલામુન અલૈક, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા ! ઔર સબને ઉનસે મુસાફહા કિયા. ફિર જબ ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા તઝકિરા શુરૂ' કિયા, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) રોને લગે.

ફિર સબને હઝરત અબૂ કુહાફાકો સલામ કિયા. હઝરત અબૂ કુહાફા (રદિ.) ને (હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા નામ લેકર) કહા, અય અતીક ! યેહ લોગ મક્કા કે સરદાર હૈં. ઈનકે સાથ હુસ્ને સુલૂક સે રેહના.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અય અબ્બા જાન ! અલ્લાહકી મદદસે હી ઈન્સાન નેકી કર સકતા હૈ ઔર બુરાઈસે બચ સકતા હૈ ઔર મુઝ પર (ખિલાફતકે) બહોત બડે કામકી ઝિમ્મેદારી ડાલ દી ગઈ હૈ, જિસે અદા કરનેકી મુઝમેં બિલકુલ તાકત નહીં હૈ. હાં, અલ્લાહ મદદ ફરમાએ તો ફિર યેહ ઝિમ્મેદારી અદા હો સકતી હૈ. ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઘર ગએ ઔર ગુસલ કિયા ઔર બાહિર આએ. આપકે સાથી આપકે પીછે ચલને લગે. આપને ઉનકો હટા દિયા ઔર ફરમાયા, આરામસે ચલો. (મેરે પીછે ભીડ કરનેકી ઝરૂરત નહીં હૈ.)

રાસ્તેમેં લોગ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો મિલતે, ઉનકે સાથ ચલતે ઔર ઉનસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તઅઝિયત કરતે ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) રોતે જા રહે થે, યહાં તકકે બૈતુલ્લાહ તક પહોંચ ગએ. ફિર આપને તવાફકે લિયે ઈઝતિબાઅ કિયા (યા'ની દાએં કંધેકે નીચેસે એહરામકી ચાદર નિકાલ કર ઉસકે દોનોં કિનારે બાએં કંધે પર ડાલ દિયે). ફિર હજરે અસ્વદકા બોસા લેકર સાત ચક્કર લગાએ, ફિર દો રકઅત નમાઝ પઢી, ફિર અપને ઘર વાપસ આ ગએ. જબ ઝોહરકા વક્ત હુવા તો ઘરસે બાહિર આએ ઔર બૈતુલ્લાહકા તવાફ કિયા ઔર દારૂન્નદવાકે કરીબ બૈઠ ગએ ઔર ફરમાયા, કોઈ આદમી ઐસા હૈ જો કિસી ઝુલ્મકી શિકાયત લાયા હો યા કિસી હકકી માંગ કર રહા હો ?

ઈસ પર કોઈ ન આયા, તો લોગોં ને અપને અમીર (હઝરત અત્તાબ બિન અસીદ) કી તા'રીફ કી, ફિર અસર કી નમાઝ પઢાઈ ઔર બૈઠ ગએ. ફિર લોગોં ને ઉનકો રૂખ્સત કિયા ઔર યેહ મદીના મુનવ્વરાકો વાપસ હો ગએ. સન ૧૨ હિજરીમેં

લોગોં કે સાથ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ખુદ હજ કિયા ઔર સિર્ફ હજકા એહરામ બાંધા, જિસે ઈફરાદ કહા જાતા હૈ ઔર મદીનામેં હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) કો અપના નાયબ બનાયા.[૧]

હઝરત ઉમૈર બિન સઅદ અન્સારી (રદિ.) કા કિસ્સા

હઝરત અન્તરા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમૈર બિન સઅદ અન્સારી (રદિ.) કો હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હિમ્સકા ગવર્નર બનાકર ભેજા. યેહ વહાં એક સાલ રહે, લેકિન ઈસ અર્સેમેં ઉનકી કોઈ ખબર નહીં આઈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપને કાતિબ સે ફરમાયા, ઉમૈરકો ખત લિખ્ખો, અલ્લાહકી કસમ ! મેરા તો યેહી ખયાલ હૈ કે ઉમૈરને હમસે ખયાનત કી હૈ. (ખત કા મઝમૂન યેહ થા..)

'જૂંહી મેરા યેહ ખત તુમ્હેં મિલે, મેરે પાસ આ જાઓ ઔર મેરા ખત પઢતે હી તુમ વોહ માલ સાથ લેકર આઓ જો તુમને મુસલમાનોંકે માલે ગનીમતમેં સે જમા કર રખ્ખા હૈ.'

(ખત પઢતે હી હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ચલ પડે ઔર) હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ને અપના ચમડે કા થેલા લિયા ઔર ઉસમેં અપના તોશા ઔર પ્યાલા રખ્ખા ઔર અપના ચમડે કા લોટા (શાયદ થેલેસે બાંધકર) લટકા લિયા ઔર અપની લાઠી લી ઔર હિમ્સસે પૈદલ ચલકર મદીના મુનવ્વરા પહોંચે. જબ વહાં પહોંચે તો રંગ બદલા હુવા થા, ચેહરા ધૂલસે અટા હુવા થા ઔર બાલ લંબે હો ચુકે થે.

ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં ગએ ઔર કહા, અસ્સલામુ અલૈક યા અમીરૂલ મો'મિનીન ! હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપકા ક્યા હાલ હૈ ? હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ને કહા, આપ મેરા ક્યા હાલ દેખ રહે હૈં ? ક્યા આપ દેખ નહીં રહે હૈં કે મૈં સિહહતમંદ પાક ખૂન વાલા હૂં ઔર મેરે સાથ દુનિયા હૈ, જિસકી બાગ પકડ કર મૈં ઉસે ખીંચ લાયા હૂં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) સમઝે કે યેહ બહોત સા માલ લાએ હોંગે, ઈસલિયે પૂછા તુમ્હારે સાથ ક્યા હૈ ?

હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ને કહા, મેરે સાથ મેરા થેલા હૈ જિસમેં અપના તોશા ઔર પ્યાલા રખતા હૂં. પ્યાલેમેં ખા ભી લેતા હૂં ઔર ઉસીમેં અપના સર ઔર કપડે ધો લેતા હૂં ઔર એક લોટા હૈ જિસમેં વુઝૂ ઔર પીનેકા પાની રખતા હૂં ઔર મેરી એક લાઠી હૈ, જિસ પર મૈં ટેક લગાતા હૂં ઔર અગર કોઈ દુશ્મન સામને આ જાએ તો ઉસીસે

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૩૧

ઉસકા મુકાબલા કરતા હૂં. અલ્લાહકી કસમ ! દુનિયા મેરે ઇસ સામાનકે પીછે હૈ, (યા'ની મેરી સારી ઝરૂરતેં ઇસી સામાનસે પૂરી હો જાતી હૈં) ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, તુમ વહાં સે પૈદલ ચલકર આએ હો ? ઉન્હોંને કહા, હાં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, ક્યા તુમ્હારા વહાં (તઅલ્લુકવાલા) કોઇ આદમી ઐસા નહીં થા, જો તુમ્હેં સવારીકે લિયે જાનવર દે દેતા ?

ઉન્હોંને કહા, વહાં વાલોંને મુઝે સવારી દી નહીં ઔર મૈંને માંગી નહીં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, વોહ બુરે મુસલમાન હૈં જિનકે પાસસે તુમ આએ હો (કે ઉન્હોંને અપને ગવર્નરકા ઝરા ભી ખયાલ નહીં કિયા).

હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ને કહા, અય ઉમર ! આપ અલ્લાહસે ડરેં. અલ્લાહને આપકો ગીબતસે મના કિયા હૈ ઔર મૈંને ઉનકો દેખા હૈ કે વોહ સુબહકી નમાઝ પઢ રહે થે (ઔર જો સુબહકી નમાઝ પઢ લે, વોહ અલ્લાહકી ઝિમ્મેદારીમેં આ જાતા હૈ.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મૈંને તુમ્હેં કહાં ભેજા થા ? ઔર તબરાનીકી રિવાયતમેં યૂં હૈ, મૈંને તુમકો જિસ ચીઝકી વસૂલી કે લિયે ભેજા થા, વોહ કહાં હૈ ? ઔર વહાં તુમને ક્યા કિયા ? ઉન્હોંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ ક્યા પૂછ રહે હૈં ? (મૈં સમઝ નહીં સકા.) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, સુબ્હાનલ્લાહ ! (સવાલ તો બહોત સાફ હૈ.)

હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ને કહા, અગર યેહ ડર ન હોતા કે ન બતાનેસે આપ ગમગીન હો જાએંગે તો મૈં આપકો ન બતાતા. આપને મુઝે વહાં ભેજા. વહાં પહોંચ કર મૈંને વહાં કે નેક લોગોંકો જમા કિયા ઔર મુસલમાનોંસે માલે ગનીમત જમા કરનેકા ઉનકો ઝિમ્મેદાર બનાયા. જબ વોહ જમા કરકે લે આએ, તો મૈંને વોહ સારા માલ સહી મસરફ પર ખર્ચ કર દિયા. અગર ઉસમેં શરઅન આપકા હિસ્સા ભી હોતા તો મૈં વોહ આપકે પાસ ઝરૂર લેકર આતા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, તો ક્યા તુમ હમારે પાસ કુછ નહીં લાએ? હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ને કહા, નહીં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, (યેહ તો બહોત અચ્છે ગવર્નર હૈં, કુછ લેકર નહીં આએ હૈં) ઉમૈર (રદિ.) કે લિયે (હિમ્સ કી ગવર્નરીકા) અહદનામા ફિર લિખ દો.

હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ને કહા, અબ મૈં ન આપકી તરફસે ગવર્નર બનને કે લિયે તૈયાર હૂં ઔર ન આપકે બા'દ કિસી ઔર કી તરફ સે, ક્યૂંકે અલ્લાહકી કસમ ! મૈં (ઇસ ગવર્નરીમેં ખરાબી સે) બચ ન સકા. મૈંને એક ઇસા સે (અમારતકે ઝઅમમેં) કહા થા, અય ફલાં ! અલ્લાહ તુઝે રૂસ્વા કરે (ઔર ઝિમ્મીકો તકલીફ પહોંચાના બુરા કામ હૈ) અય ઉમર (રદિ.) ! આપને મુઝે ગવર્નર બનાકર ઐસી ખરાબીયોંમેં પડ જાનેકે ખતરેમેં ડાલ દિયા હૈ. અય ઉમર ! મેરી ઝિંદગીકે સબસે બુરે દિન વોહ હૈં, જિનમેં મૈં આપકે સાથ પીછે રેહ ગયા (ઔર દુનિયાસે ચલા નહીં ગયા) ફિર ઉન્હોંને હઝરત ઉમર

(રદિ.) સે ઈજાઝત માંગી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો ઈજાઝત દે દી. વોહ અપને ઘર વાપસ આ ગએ. ઉનકા ઘર મદીનાસે ચંદ મીલકે ફાસલે પર થા.

જબ હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ચલે ગએ, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મેરા તો યેહી ખયાલ હૈ કે ઉમૈર (રદિ.)ને હમસે ખયાનત કી હૈ. (યેહ હિમ્સસે ઝરૂર માલ લેકર આએ હૈં, જિસે અપને સાથ મેરે પાસ નહીં લાએ, બલ્કે સીધે અપને ઘર ભેજ દિયા હૈ.) હારિસ નામી એક આદમીકો સો દીનાર દેકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, યેહ દીનાર લે જાઓ, જાકર ઉમૈર (રદિ.)કે યહાં અંજાને મેહમાન બનકર ઠહેરો. અગર ઉનકે ઘરમેં ફરાવાની દેખો, તો ઐસે હી મેરે પાસ વાપસ આ જાઓ ઔર અગર તંગીકી સખ્ત હાલત દેખો, તો ઉન્હેં યેહ સો દીનાર દે દેના.

હઝરત હારિસ ગએ. વહાં જાકર દેખા કે હઝરત ઉમૈર (રદિ.) દીવારકે સાથ એક કોનેમેં બૈઠે અપને કમીઝસે જૂંએં નિકાલ રહે હૈં. ઉન્હોંને જાકર હઝરત ઉમૈર (રદિ.)કો સલામ કિયા. હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ને (સલામ કા જવાબ દિયા ઔર) કહા, અલ્લાહ આપ પર રહમ કરે. આ જાઓ, હમારે મેહમાન બન જાઓ. ચુનાંચે વોહ સવારીસે ઉતરકર ઉનકે યહાં ઠહર ગએ. ફિર હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ને ઉનસે પૂછા, આપ કહાં સે આએ હૈં?

ઉન્હોંને કહા, મદીના સે. હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ને પૂછા, અમીરૂલ મો'મિનીનકો કિસ હાલમેં છોડા? ઉન્હોંને કહા, અચ્છે હાલમેં થે. હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ને પૂછા, મુસલમાનોંકો કિસ હાલમેં છોડા? ઉન્હોંને કહા, વોહ ભી ઠીક થે. હઝરત ઉમૈર (રદિ.)ને પૂછા, ક્યા અમીરૂલ મો'મિનીન શરઇ હદેં કાઇમ નહીં કરતે હૈં? ઉન્હોંને કહા, કરતે હૈં. ઉનકે બેટેસે એક કબીરા ગુનાહ હો ગયા થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ પર હદ્દે શરઇ કાઇમ કી થી ઔર ઉસે કોડે લગાએ થે, જિસસે ઉસકા ઇન્તિકાલ હો ગયા થા. (લેકિન સહી રિવાયત યેહ હૈ કે ઇસ વાકિઆ કે એક મહીને કે બા'દ તબઇ મૌતસે ઉનકા ઇન્તિકાલ હુવા.) હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહ! ઉમર (રદિ.) કી મદદ ફરમા, જહાં તક મૈં જાનતા હૂં વોહ આપસે બહોત ઝિયાદા મુહબ્બત કરને વાલે હૈં.

ચુનાંચે વોહ હઝરત ઉમૈર (રદિ.)કે યહાં તીન દિન મેહમાન રહે. ઉનકે યહાં સિર્ફ જવ કી એક રોટી હોતી થી, જિસે વોહ હારિસકો ખિલા દિયા કરતે થે ઔર ખુદ ભૂકે રેહતે. આખિર જબ ફાકા બહોત ઝિયાદા હો ગયા, તો ઉન્હોંને હઝરત હારિસસે કહા, તુમ્હારી વજહસે હમ લોગોં પર ફાકે પર ફાકે આ ગએ, અગર તુમ મુનાસિબ સમઝો તો કહીં ઔર ચલે જાઓ. ઇસ પર હઝરત હારિસને વોહ દીનાર નિકાલ કર ઉનકો દિયે ઔર કહા, અમીરૂલ મો'મિનીનને યેહ દીનાર આપકે લિયે ભેજે હૈં. આપ ઇન્હેં અપને કામમેં લાએં. બસ દીનાર દેખતે હી ઉનકી ચીખ નિકલ ગઇ ઔર ઉન્હોંને કહા, મુઝે ઇનકી કોઇ ઝરૂરત નહીં હૈ, ઇન્હેં વાપસ લે જાઓ.

ઉનકી બીવી ને કહા, વાપસ ન કરો, લે લો. આપકો ઝરૂરત પડ ગઇ, તો ઈસમેં સે ખર્ચ કર લેના, વરના મુનાસિબ જગહ ખર્ચ કર દેના. (ઝરૂરતમંદોંકો દે દેના) હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મેરે પાસ તો કોઇ ઐસી ચીઝ નહીં હૈ, જિસમેં મૈં ઇનકો રખ લું. ઈસ પર ઉનકી બીવી ને અપને કમીઝકે નીચેકા દામન ફાડ કર ઉન્હેં એક ટુકડા દિયા જિસમેં ઉન્હોંને વોહ દીનાર રખ લિયે ઔર ફૌરન ઘરસે બાહિર નિકલ ગએ ઔર શોહદા ઔર ફુકરામેં સબ તકસીમ કર દિયે, ઔર ઘર વાપસ આ ગએ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) કે કાસિદ યા'ની હઝરત હારિસ કા ખયાલ થા કે હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ઉનકો ભી ઉન દીનારોંમેં સે કુછ દેંગે, (લેકિન ઉનકો કુછ ન દિયા) ઔર ઉનસે કહા, અમીરૂલ મો'મિનીનકો મેરા સલામ કેહના. ચુનાંચે હઝરત હારિસ (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ વાપસ આએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, તુમને ક્યા દેખા ?

હઝરત હારિસ ને કહા, મૈંને બડા સખ્ત હાલ દેખા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, ઉન્હોંને ઉન દીનારોં કા ક્યા કિયા ? હઝરત હારિસ ને કહા, મુઝે પતા નહીં. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત ઉમૈર (રદિ.) કો ખત લિખ્ખા કે જૂંહી તુમ્હેં મેરા યેહ ખત મિલે, મિલતે હી ખત રખનેસે પેહલે હી મેરી તરફ ચલે આઓ. ચુનાંચે વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આએ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે પૂછા, આપને ઉન દીનારોંકા ક્યા કિયા ? ઉન્હોંને કહા, મૈંને જો મરઝી આઇ, કિયા. આપ ઉન દીનારોંકે બારેમેં ક્યૂં પૂછ રહે હૈં ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મૈં તુમ્હેં કસમ દેકર કેહતા હૂં કે તુમ મુઝે ઝરૂર બતાઓ કે તુમને ઉનકા ક્યા કિયા હૈ ? હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ને કહા, મૈંને ઉનકો અપને લિયે અગલે જહાંમેં ભેજ દિયા હૈ યા'ની ઝરૂરતમંદોંમેં તકસીમ કર દિયે હૈં.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહ આપ પર રહમ ફરમાએ ઔર હુક્મ દિયા કે હઝરત ઉમૈર (રદિ.) કો એક વસક (યા'ની પાંચ મન દસ સેર) ગલ્લા ઔર દો કપડે દિયે જાએં. હઝરત ઉમૈર (રદિ.) ને કહા, ગલ્લે કી મુઝે ઝરૂરત નહીં હૈ, ક્યૂંકે મૈં ઘરમેં દો સાઅ (યા'ની સાત સેર) જવ છોડકર આયા હૂં ઔર ઈન દો સાઅ ખાનેસે પેહલે હી અલ્લાહ ઔર રોઝી પહોંચા દેંગે. ચુનાંચે ગલ્લા તો લિયા નહીં, અલબત્તા દોનોં કપડે લે લિયે ઔર યૂં કહા, ફલાની, ઉમ્મે ફલાંકે પાસ કપડે નહીં હૈં (ઉસે દે દૂંગા) ઔર અપને ઘર વાપસ આ ગએ ઔર થોડે હી દિનોંકે બા'દ ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. અલ્લાહ ઉન પર રહમત નાઝિલ ફરમાએ.

જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઉનકે ઈન્તિકાલ કી ખબર મિલી તો ઉનકો બહોત રંજ ઔર સદમા હુવા ઔર ઉનકે લિયે રહમત ઔર મગફિરતકી ખૂબ દુઆ કી. ફિર (ઉનકો દફન કરને) હઝરત ઉમર (રદિ.) પૈદલ (મદીનાકે કબ્રસ્તાન) જન્નતુલ

બકીઅ ગએ ઔર આપકે સાથ ઔર લોગ ભી પૈદલ ચલ રહે થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપને સાથિયોંસે ફરમાયા, તુમમેં સે હર આદમી અપની આરઝૂ ઔર તમન્ના ઝાહિર કરે. ચુનાંચે એક આદમીને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મેરા દિલ ચાહતા હૈ કે મેરે પાસ બહોત સા માલ હો ઔર મૈં ખરીદ ખરીદ કર ઇતને ઇતને ગુલામ અલ્લાહકે લિયે આઝાદ કર દૂં. દૂસરે ને કહા, મેરા દિલ ચાહતા હૈ કે મેરે પાસ બહોત સા માલ હો, જિસે મૈં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કર દૂં. તીસરેને કહા, મેરા દિલ ચાહતા હૈ કે મુઝે ઇતની જિસ્માની તાકત મિલ જાએ કે મૈં ખુદ ઝમઝમસે ડોલ નિકાલ કર બૈતુલ્લાહકે હાજીયોં કો ઝમઝમ પિલાઉં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મેરા દિલ ચાહતા હૈ કે મેરે પાસ ઉમૈર બિન સઅદ (રદિ.) જૈસા આદમી હો જિસે મૈં મુસલમાનોંકે અલગ અલગ કામોંમેં ઇત્મીનાનસે લગા સકૂં.[૧]

હઝરત સઇદ બિન આમિર બિન હિઝયમ જુમહી (રદિ.) કા કિસ્સા

હઝરત ખાલિદ બિન મઅદાન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત સઇદ બિન આમિર બિન હિઝયમ જુમહી (રદિ.) કો હિમ્સ પર હમારા ગવર્નર બનાયા. જબ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) હિમ્સ તશરીફ લાએ, તો ફરમાયા, અય હિમ્સ વાલો ! તુમને અપને ગવર્નરકો કૈસા પાયા ?

ઇસ પર ઉન્હોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે અપને ગવર્નરકી શિકાયતેં કીં. ચૂંકે હિમ્સ વાલે ભી અપને ગવર્નરકી હમેશા શિકાયત કિયા કરતે થે, ઇસ વજહસે હિમ્સ કો છોટા કૂફા કહા જાતા થા. ઉન્હોંને કહા, હમેં ઉનસે ચાર શિકાયતેં હૈં..

પેહલી તો યેહ હૈ કે જબ અચ્છી તરહ દિન નહીં ચઢ જાતા, ઉસ વક્ત તક યેહ હમારે પાસ ઘરસે બાહિર નહીં આતે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, વાકઇ યેહ તો બહોત બડી શિકાયત હૈ. ઇસકે અલાવા ઔર ક્યા ? ઉન્હોંને કહા, યેહ રાતકો કિસીકી બાત નહીં સુનતે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ ભી બડી શિકાયત હૈ. ઇસકે અલાવા ઔર ક્યા ? ઉન્હોંને કહા, મહીનેમેં એક દિન ઘરમેં હી રેહતે હૈં. હમારે પાસ બાહિર આતે હી નહીં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ ભી બડી શિકાયત હૈ. ઇસકે અલાવા ઔર ક્યા ? ઉન્હોંને કહા, કભી કભી ઉનકો મૌત જૈસી બેહોશીકા દૌરા પડતા હૈ.

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૪૭, હૈસમી, ૯-૩૮૪, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૭૯

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હિમ્સ વાલોં ઔર ઉનકે ગવર્નરકો એક જગહ જમા કિયા ઔર યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! સઈદ બિન આમિરકે બારેમેં (અચ્છે હોનેકા) મેરા જો અંદાઝા થા, આજ ઉસે ગલત ન હોને દે. ઈસકે બા'દ હિમ્સ વાલોંસે ફરમાયા, તુમ્હેં ઈનસે ક્યા શિકાયત હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, જબ તક અચ્છી તરહ દિન નહીં ચળ્હ જાતા, ઉસ વક્ત તક યેહ હમારે પાસ બાહિર નહીં આતે. હઝરત સઈદને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! ઈસકી વજહ બતાના મુઝે પસંદ નહીં થી, લેકિન અબ મૈં મજબૂરન બતાતા હૂં. બાત યેહ હૈ કે મેરે ઘરવાલોંકા કોઈ ખાદિમ નહીં હૈ. ઈસલિયે મૈં ખુદ આટા ગૂંદતા હૂં, ફિર ઈસ ઈન્તિઝારમેં બૈઠતા હૂં કે આટેમેં ખમીર પૈદા હો જાએ, ફિર મૈં રોટી પકાતા હૂં, ફિર વુઝૂ કરકે બાહિર ઈન લોગોં કે પાસ આતા હૂં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ્હેં ઈનસે ઔર ક્યા શિકાયત હૈ ? ઉન્હોંને કહા, યેહ રાતકો કિસીકી બાત નહીં સુનતે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, (અય સઈદ !) આપ ઈસ બારેમેં ક્યા કેહતે હૈં ?

હઝરત સઈદ (રદિ.) ને કહા, ઈસકી વજહ ભી બતાના મુઝે પસંદ નહીં હૈ. બાત યેહ હૈ કે મૈંને દિન ઔર રાતકો તકસીમ કર રખ્ખા હૈ. દિન ઈન લોગોંકો દિયા હૈ ઔર રાત અલ્લાહકો.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ્હેં ઈનસે ઔર ક્યા શિકાયત હૈ ? ઉન્હોંને કહા, મહીનેમેં એક દિન યેહ હમારે પાસ બાહિર નહીં આતે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, આપ ઈસ બારેમેં ક્યા કેહતે હૈં ?

હઝરત સઈદ (રદિ.) ને કહા, ન તો મેરે પાસ કોઈ ખાદિમ હૈ, જો મેરે કપડે ધો દે ઔર ન મેરે પાસ ઔર કપડે હૈં જિન્હેં પહેનકર મૈં બાહિર જા સકૂં. ઈસલિયે મૈં મહીનેમેં એક દિન અપને કપડે ધોતા હૂં ફિર ઈનકે સૂખનેકા ઈન્તિઝાર કરતા હૂં. જબ સૂખ જાતે હૈં તો વોહ મોટે હોનેકી વજહસે સખ્ત હો જાતે હૈં, ઈસલિયે મૈં ઉનકો રગડ રગડ કર નરમ કરતા હૂં. સારા દિન ઈસીમેં ગુઝર જાતા હૈ. ફિર ઈન્હેં પહેનકર શામકો ઈન લોગોંકે પાસ બાહિર આતા હૂં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, તુમ્હેં ઈનસે ઔર ક્યા શિકાયત હૈ ? ઉન્હોંને કહા, ઈન્હેં કભી કભી બેહોશી કા દૌરા પડ જાતા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈસ બારે મેં આપ ક્યા કેહતે હૈં ? હઝરત સઈદ (રદિ.) ને કહા, હઝરત ખુબૈબ અન્સારી (રદિ.) કી શહાદત કે વક્ત મૈં મક્કા મેં મૌજૂદ થા. પેહલે કુરૈશને ઉનકે ગોશ્તકો જગહ જગહસે કાટા, ફિર ઉનકો સૂલી પર લટકાયા ઔર કહા, ક્યા તુમ યેહ પસંદ કરતે હો કે તુમ્હારી જગહ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હોં (યા'ની તુમ્હારી જગહ ઉનકો સૂલી દે દી જાએ) હઝરત ખુબૈબ (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે તો યેહ ભી પસંદ નહીં કે મૈં અપને બીવી બચ્ચોંમેં હોઉં ઔર (ઈસકે

બદલેમેં) હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો એક કાંટા ચુભે ઔર ફિર (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુહબ્બતકે જોશમેં આકર) ઝોરસે પુકારા, યા મુહમ્મદ!

જબ ભી મુઝે વોહ દિન યાદ આતા હૈ ઔર યેહ ખયાલ આતા હૈ કે મૈંને ઇસ હાલતમેં ઉનકી મદદ નહીં કી ઔર મૈં ઉસ વક્ત મુશ્રિક થા, અલ્લાહ પર ઇમાન નહીં લાયા થા. તો મેરે દિલમેં ઝોરસે યેહ ખયાલ પૈદા હો જાતા હૈ કે અલ્લાહ મેરે ઇસ ગુનાહકો કભી મઆફ નહીં ફરમાએંગે, બસ ઇસ ખયાલસે મુઝે બેહોશીકા દૌરા પડ જાતા હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને યેહ જવાબ સુનકર ફરમાયા, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં જિસને મેરી ફિરાસતકો ગલત નહીં હોને દિયા. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકે પાસ હઝાર દીનાર ભેજે ઔર ફરમાયા, ઇન્હેં અપને કામમેં લે આઓ. ઇસ પર ઉનકી બીવીને કહા, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહ કે લિયે હૈં, જિસને હમેં આપકી ખિદમતસે બેનિયાઝ કર દિયા.

હઝરત સઇદ (રદિ.) ને કહા, ક્યા તુમ ઇસસે બેહતર બાત ચાહતી હો કે હમ યેહ દીનાર ઉસે દે દેં જો હમેં સખ્ત ઝરૂરત કે વક્ત દે દે ? ઉન્હોંને કહા, ઠીક હૈ. ચુનાંચે ઉન્હોંને અપને ઘરવાલોંમેં સે એક આદમીકો બુલાયા, જિસ પર ઉન્હેં ભરોસા થા ઔર ઇન દીનારોંકો બહોત સી થેલીયોંમેં ડાલકર ઉસસે કહા, જાકર યેહ દીનાર ફલાં ખાનદાનકી બેવાઓં, ફલાં ખાનદાનકે યતીમોં, ફલાં ખાનદાનકે મિસ્કિનોં ઔર ફલાં ખાનદાનકે મુસીબતકે મારોંકો દે આઓ. થોડેસે દીનાર બચ ગએ તો અપની બીવીસે કહા, લો યેહ ખર્ચ કર લો. ફિર અપની ગવર્નરીકે કામમેં લગ ગએ.

કુછ દિનોં કે બા'દ ઉનકી બીવી ને પૂછા, ક્યા આપ હમારે લિયે કોઇ ખાદિમ નહીં ખરીદ દેંગે ? ઉસ માલકા ક્યા હુવા ? હઝરત સઇદ (રદિ.) ને કહા, વોહ માલ તુમ્હેં સખ્ત ઝરૂરતકે વક્ત મિલેગા.[૧]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કા કિસ્સા

હઝરત સઅલબા બિન અબી માલિક કુરઝી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) મરવાનકી જગહ મદીના કે ગવર્નર થે. એક દિન લકડીયોંકા ગઠર ઉઠાએ બાઝારમેં આએ ઔર બતૌરે મઝાહ ફરમાયા, અય ઇબ્ને અબી માલિક !

૧ હુલીયા, ૧-૨૪૫

અમીરકે લિયે રાસ્તા કુશાદા કર દો. મૈંને ઉનસે કહા, યેહ રાસ્તા તો અમીરકે લિયે કાફી હૈ.

ઉન્હોંને કહા, અરે, અમીરકે સર પર લકડીયોંકા ગઠ્ઠર ભી હૈ, ઈસલિયે ઉનકે લિયે યેહ રાસ્તા કાફી નહીં હૈ, ઈસલિયે અમીરકે લિયે રાસ્તા કુશાદા કર દો.[૧]

---

૧ હુલીયા, ૧-૩૮૫

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા કિરામ (રદિ.) કિસ તરહ અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં ઔર અલ્લાહકી રઝામંદી કી જગહોં મેં માલ કો ઔર અલ્લાહ કી દી હુઇ હર નેઅમત કો ખર્ચ કિયા કરતે થે ઔર યેહ ખર્ચ ઉનકો કિસ તરહ આપને ઉપર ખર્ચ કરને સે ઝિયાદા મેહબૂબ થા, ચુનાંચે યેહ હઝરાત ફાકા કે બાવુજૂદ દૂસરોં કો આપને ઉપર મુકદ્દમ રખતે થે

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ખર્ચ કરને કી તરગીબ દેના

હઝરત જરીર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ લોગ દિન કે શુરૂ' હિસ્સે મેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં બૈઠે હુએ થે કે ઇતનેમેં કુછ લોગ આએ જો નંગે બદન ઔર નંગે પાંવ ઔર ધારીદાર ઊની ચાદરેં ઔર અબા પહેને હુએ થે ઔર તલવારેં ગરદનોંમેં લટકા રખ્ખી થીં. ઉનમેંસે અકસર લોગ કબીલા મુઝર કે થે, બલ્કે સારે હી લોગ મુઝરકે થે.

ઉનકે ફાકે કી હાલત દેખકર આપકા મુબારક ચેહરા બદલ ગયા, ફિર આપ ઘર તશરીફ લે ગએ (કે શાયદ વહાં ઉનકે લિયે કુછ મિલ જાએ, લેકિન વહાં ભી કુછ ન મિલા યા આપ નમાઝકી તૈયારી કરને ગએ હોંગે) ફિર બાહિર તશરીફ લા કર હઝરત બિલાલ (રદિ.) કો હુક્મ ફરમાયા. ઉન્હોંને પેહલે અઝાન દી (ઝોહર યા જુમ્આકી નમાઝ થી) ફિર ઇકામત કહી. આપને નમાઝ પઢાઇ, ફિર બયાન ફરમાયા ઔર યેહ આયત તિલાવત ફરમાઇ..

يَاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمُ الَّذِىْ خَلَقَكُمْ مِنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ ...... اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيْبًا

યા અય્યુહન્નાસુત્તકૂ રબ્બકુમુલ્લઝી ખલકકુમ મિન્નફસિંવ્ વાહિદતિંવ્ ... ઈન્નલ્લાહ કાન અલયકુમ રકીબા.

'અય લોગો ! અપને પરવરદિગાર સે ડરો જિસને તુમકો એક જાનદારસે પૈદા કિયા ઔર ઉસ જાનદારસે ઉસકા જોડા પૈદા કિયા ઔર ઉન દોનોંસે બહોતસે મર્દ ઔર ઔરતેં ફૈલાઈ ઔર તુમ અલ્લાહસે ડરો, જિસકે નામસે એક દૂસરેસે મુતાલબા કિયા કરતે હો ઔર કરાબતસે ભી ડરો. યકીનન અલ્લાહ તુમ સબકી ખબર રખતે હૈં.'

ઔર સૂરએ હશ્ર મેં હૈ..

اِتَّقُوا اللّٰهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ

ઈત્તકુલ્લાહ વલ્ તન્ઝુર નફસુમ્ મા કદ્દમત લિગદિન

'ઔર અલ્લાહસે ડરતે રહો ઔર હર આદમી દેખ ભાલ લે કે કલ (કિયામત) કે વાસ્તે ઉસને ક્યા ઝખીરા ભેજા હૈ.' આદમીકો ચાહિયે કે અપને દીનાર, દિરહમ, કપડે, એક સાઅ ગેહૂં (ઘઉં) ઔર એક સાઅ ખજૂરમેં સે કુછ ઝરૂર સદકા કરે, યહાં તક કે આપને ફરમાયા, અગરચે ખજૂરકા એક ટુકડા હી હો તો ઉસે હી સદકા કર દે. યા'ની યેહ ઝરૂરી નહીં હૈ કે જિસકે પાસ ઝિયાદા હો, સિર્ફ વહી સદકા કરે, બલ્કે જિસકે પાસ થોડા હૈ, વોહ ભી ઉસમેં સે ખર્ચ કરે.

રાવી કેહતે હૈં, ચુનાંચે એક અન્સારી એક થેલી લેકર આએ, (વોહ ઈતની ભારી થી કે) ઉનકા હાથ ઉઠાનેસે આજીઝ હોને લગા, બલ્કે આજીઝ હો હી ગયા થા, ફિર તો લોગોંકા તાંતા બંધ ગયા (ઔર લોગ બહોત સામાન લાએ) યહાં તક કે મૈંને ગલ્લા ઔર કપડે (ઔર દિરહમ ઔર દીનાર) કે દો બડે ઢેર દેખે, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ચેહરએ અનવર (ખુશીસે) ઐસા ચમક રહા થા કે ગોયા આપકે ચેહરે પર સોનેકા પાની ફેરા હુવા હૈ.

(ઈસ કામકી ફઝીલત સુનાતે હુએ) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જો અચ્છા તરીકા જારી કરતા હૈ, તો ઉસે અપના અજ્ર મિલેગા ઔર ઉસકે બા'દ જિતને લોગ ઉસ તરીકે પર અમલ કરેંગે, ઉન સબકે બરાબર ઉસે અજ્ર મિલેગા ઔર ઉનકે અજ્રમેં સે કુછ કમ નહીં હોગા ઔર જો ઈસ્લામમેં બુરા તરીકા જારી કરતા હૈ તો ઉસે અપના ગુનાહ મિલેગા ઔર ઉસકે બા'દ જિતને લોગ ઈસ તરીકે પર અમલ કરેંગે, ઉન સબકે બરાબર ગુનાહ ઉસે મિલેગા ઔર ઉનકે ગુનાહમેં કુછ ભી કમ નહીં હોગા.[૧] ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરનેકે બારેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તરગીબ દેને કી હદીસ ગુઝર ચુકી હૈ.

---

૧ તરગીબ, ૧-૫૩

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બુધકે દિન કબીલા બની અમ્ર બિન ઔફ કે પાસ તશરીફ લે ગએ. ફિર ઉન્હોંને ઔર આગે હદીસ ઝિક્ર કી. ઈસકે બા'દ યેહ મઝમૂન હૈ કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય જમાઅતે અન્સાર ! ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, લબ્બૈક અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને ફરમાયા,જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં તુમ લોગ અલ્લાહકી ઈબાદત નહીં કિયા કરતે થે, લેકિન ઉસ ઝમાનેમેં તુમમેં યેહ ખૂબિયાં થીં કે તુમ યતીમોંકા બોઝ ઉઠાતે થે, અપના માલ દૂસરોં પર ખર્ચ કરતે થે ઔર મુસાફિરોંકી હર તરહકી ખિદમત કરતે થે, યહાં તક કે જબ અલ્લાહને તુમ્હેં ઈસ્લામકી દૌલત દેકર ઔર અપને નબી ભેજકર તુમ પર બહોત બડા એહસાન કિયા, તો અબ તુમ અપને માલ સંભાલકર રખને લગ ગએ હો. (હાલાંકે મુસલમાન હોનેકે બા'દ ઔર ઝિયાદા ખર્ચ કરના ચાહિયે થા, ક્યૂંકે ઈસ્લામ તો દૂસરોં પર ખર્ચ કરને પર ઉભારતા હૈ) ઈસલિયે ઈન્સાન જો કુછ ખાતા હૈ, ઉસ પર અજ્ર મિલતા હૈ, બલ્કે દરિંદે ઔર પરિંદે જો કુછ (બાગોં ઔર ખેતોં વગૈરહમેં સે) ખા જાતે હૈં, ઉસ પર ભી ઉસે અજ્ર મિલતા હૈ. (બસ યેહ ફઝીલત સુનને કી દેર થી કે) વોહ અન્સાર એકદમ (અપને બાગોં કો) વાપસ ગએ ઔર હર એક ને અપને બાગકી દીવારમેં તીસ-તીસ દરવાઝે ખોલ દિયે.[1] તાકે હર એક આએ ઔર ખાએ.

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને સબસે પેહલે જો બયાન ફરમાયા, ઉસકી સૂરત યેહ હુઈ કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મિમ્બર પર તશરીફ લે ગએ ઔર અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન કી ઔર ફરમાયા..

'અય લોગો ! અલ્લાહ ને તુમ્હારે લિયે ઈસ્લામકો બતૌરે દીનકે પસંદ ફરમાયા હૈ, ઈસલિયે ઈસ્લામમેં સખાવત ઔર હુસ્ને અખ્લાકકે સાથ અચ્છી ઝિંદગી ગુઝારો. ધ્યાનસે સુનો ! સખાવત જન્નતકા એક દરખ્ત હૈ ઔર ઉસકી ટેહનીયાં દુનિયામેં ઝુકી હુઈ હૈં, ઈસલિયે તુમમેં સે જો આદમી સખી હોગા, વોહ ઉસ દરખ્તકી એક ટેહનીકો મઝબૂતીસે પકડને વાલા હોગા ઔર વોહ યૂં હી ઉસે પકડે રહેગા, યહાં તકકે અલ્લાહ ઉસે જન્નતમેં પહોંચા દેંગે. ગૌરસે સુનો ! કંજૂસી દોઝખકા એક દરખ્ત હૈ ઔર ઉસકી ટેહનીયાં દુનિયામેં ઝુકી હુઈ હૈં, ઈસલિયે તુમમેં સે જો આદમી કંજૂસ હોગા, વોહ ઉસ દરખ્તકી એક ટેહનીકો મઝબૂતીસે પકડને વાલા હોગા ઔર વોહ યૂં હી ઉસે પકડે રહેગા, યહાં તક કે અલ્લાહ ઉસે દોઝખમેં પહોંચા દેંગે. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દો બાર ફરમાયા, તુમ લોગ અલ્લાહકી વજહસે સખાવતકો અપનાઓ. સખાવતકો અપનાઓ.'[2]

---

૧ તરગીબ, ૪-૧૫૬
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૧૦

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબાએ કિરામ (રદિ.) કા માલ ખર્ચ કરને કા શૌક

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક આદમી ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર સવાલ કિયા કે આપ મુઝે કુછ દે દેં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમાયા, તુમ્હેં દેનેકે લિયે ઈસ વક્ત મેરે પાસ કોઈ ચીઝ નહીં હૈ. તુમ ઐસા કરો કે મેરી તરફસે કોઈ ચીઝ ઉધાર પર ખરીદ લો. જબ મેરે પાસ કુછ આએગા, તો મૈં વોહ ઉધાર અદા કર દૂંગા. (ઈસસે મા'લૂમ હોતા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દૂસરોંકો દેનેકા બહોત ઝિયાદા શૌક થા.)

ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (અઝ રાહે શફકત) કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ઈસે પેહલે દે ચુકે હૈં. (અબ ઔર દેનેકે લિયે ક્યૂં ઈસકા ઉધાર અપને ઝિમ્મે લે રહે હૈં) જો આપકે બસમેં નહીં હૈ. ઈસકા અલ્લાહને આપકો મુકલ્લફ નહીં બનાયા. આપકો હઝરત ઉમર (રદિ.) કી યેહ બાત પસંદ ન આઈ. એક અન્સારીને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ખર્ચ કરેં ઔર અર્શ વાલેસે કમીકા ડર ન રખ્ખેં. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુસ્કુરાએ. અન્સારીકી ઈસ બાત પર ખુશી ઔર મુસ્કુરાહટકી નિશાનીયાં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરે પર નઝર આને લગીં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસીકા મુઝે (અલ્લાહકી તરફસે) હુક્મ દિયા ગયા હૈ.[1]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા ઔર ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે માંગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે દે દિયા. ફિર એક ઔર આદમીને આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે માંગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે વા'દા ફરમા લિયા, (ક્યૂંકે દેનેકે લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ કુછ થા ભી નહીં.) ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ખડે હોકર (અઝ રાહે શફકત) અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપસે ફલાંને માંગા, આપને ઉસે દિયા, ફિર ફલાંને માંગા, આપને ઉસે ભી દિયા (ફિર દેનેકો કુછ ન રહા) ફિર ફલાંને માંગા, આપને ઉસસે વાં'દા ફરમા લિયા. ફિર ફલાંને માંગા, આપને ઉસસે ભી વા'દા ફરમા લિયા. મતલબ યેહ થા કે આપકે પાસ હુવા કરે તો ઝરૂર દિયા કરેં ઔર ન હુવા કરે તો ઈન્કાર ફરમા દિયા કરેં, ઉસસે આગે દેનેકા વા'દા ન કરેં) ઐસા મા'લૂમ હુવા કે

[1] બિદાયા, ૬-૫૬, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૨, હૈસમી, ૧-૨૪૨

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હઝરત ઉમર (રદિ.) કી યેહ બાત અચ્છી ન લગી. ફિર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા સહમી (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ખર્ચ કરેં ઔર અર્શકે માલિકસે કમી કા ખૌફ ન કરેં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે ઈસીકા હુક્મ દિયા ગયા હૈ.[૧]

હઝરત ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત બિલાલ (રદિ.) કે પાસ તશરીફ લે ગએ, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દેખા કે ઉનકે પાસ ખજૂરકે કુછ ઢેર હૈં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, અય બિલાલ ! યેહ ક્યા હૈ ?

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, આપકે મેહમાનોંકે લિયે યેહ ઈન્તિઝામ કિયા હૈ (કે જબ ભી વોહ આએં, તો ઉનકે ખિલાનેકા સામાન પેહલેસે મૌજૂદ હો) આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હેં ઈસ બાતકા ડર નહીં કે દોઝખકી આગકા ધુંવા તુમ તક પહોંચ જાએ ? (યા'ની અગર તુમ ઉનકે ખર્ચ કરનેસે પેહલે હી મર ગએ, તો ફિર ઉનકે બારેમેં અલ્લાહકે યહાં સવાલ હોગા) અય બિલાલ ! ખર્ચ કરો ઔર અર્શકે માલિકસે કમીકા ડર ન રખ્ખો.[૨]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ તીન પરિંદે હદિયામેં આએ. આપને એક પરિંદા અપની ખાદિમાકો દિયા. અગલે દિન વોહ પરિંદા લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા મૈંને તુઝે મના નહીં કિયા થા કે અગલે દિનકે લિયે કુછ ન રખ્ખા કરો ? જબ અગલા દિન આએગા, તો ઉસ દિનકી રોઝી ભી અલ્લાહ પહોંચાએગા. (ઈસલિયે આજ જો કુછ પાસ હૈ, વોહ સારા હી આજ ખર્ચ કર દિયા કરો.[3] આનેવાલે દિનોંકે લિયે ઝખીરા બનાકર રખના જાઈઝ હૈ, લેકિન જો કુછ પાસ હૈ, ઉસે ફૌરન ખર્ચ કર દેના ઔર આગેકે લિયે અલ્લાહ પર તવક્કુલ કરના દર્જએ કમાલ હૈ.

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) ને લોગોં સે કહા, હમારે પાસ ઉસ માલમેં સે કુછ બચ ગયા હૈ (મૈં ઉસે કહાં ખર્ચ કરૂં ?) લોગોંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ હમારે ઈજતિમાઈ કામોંમેં હર વક્ત લગે રેહતે હૈં, જિસકી વજહસે આપકો અપને બાલબચ્ચોંકો દેખનેકા ઔર અપને પેશે ઔર કારોબારમેં લગનેકા મૌકા નહીં મિલતા, ઈસલિયે યેહ માલ આપ લે લેં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મુઝસે કહા, આપ ક્યા કેહતે હૈં ?

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૧૧
૨ હુલીયા, ૧-૧૪૯, તરગીબ, ૨-૧૭૪
૩ હૈસમી, ૧-૨૪૧

મૈંને કહા, લોગોંને આપકો મશ્વરા દે હી દિયા હૈ. ઉન્હોંને કહા, નહીં અપને દિલકી બાત કહેં. ઈસ પર મૈંને કહા, આપ અપને યકીનકો ગુમાનમેં ક્યૂં બદલતે હૈં ? (આપકો યકીન હૈ કે યેહ માલ આપકા નહીં હૈ, તો ફિર આપ ક્યૂં લોગોંસે મશ્વરા લેકર ઔર મુસલમાનોંકા યેહ માલ ખુદ લેકર અપને યકીનકો ગુમાનમેં બદલ રહે હૈં ?) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપ જો કેહ રહે હૈં, આપકો ઈસકી દલીલ દેની હોગી. મૈંને કહા, હાં, મૈં ઈસકી દલીલ ઝરૂર દૂંગા. ક્યા આપકો યાદ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આપકો લોગોંસે ઝકાત લેનેકે લિયે ભેજા થા ? જબ આપ હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) કે પાસ ઝકાત લેને ગએ થે તો ઉન્હોંને આપકો ઝકાત દેનેસે ઈન્કાર કર દિયા થા, જિસ પર આપ દોનોંમેં કુછ બાત હુઈ થી. ફિર આપને મુઝસે કહા થા, મેરે સાથ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ચલો, તાકે હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાએં કે હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને ઐસે કિયા હૈ. ચુનાંચે હમ દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં ગએ તો હમને દેખા કે આપકી તબીયત પર ગિરાની (બોઝ) હૈ, તો હમ વાપસ આ ગએ.

અગલે દિન હમ ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગએ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હશ્શાશ બશ્શાશ થે. આપને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાયા કે હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને ઈસ તરહ કિયા હૈ. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાંહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આપકો કહા થા, ક્યા આપકો મા'લૂમ નહીં કે આદમીકા ચચા ઉસકે બાપકી તરહ હોતા હૈ ? ઔર હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાયા કે હમ પેહલે દિન આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ થે તો આપકી તબીયત પર બોઝ થા ઔર અગલે દિન હાઝિર હુએ તો આપ હશ્શાશ બશ્શાશ થે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, તુમ પેહલે દિન જબ મેરે પાસ આએ થે, તો મેરે પાસ સદકાકે દો દીનાર બચે હુએ થે, ઈસ વજહસે તુમ્હેં મેરી તબીયત પર બોઝ નઝર આયા ઔર અગલે દિન જબ તુમ મેરે પાસ આએ તો મૈં વોહ ખર્ચ કર ચુકા થા, ઈસ વજહસે તુમને હશ્શાશ બશ્શાશ પાયા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, (અય અલી !) તુમને ઠીક કહા, અલ્લાહકી કસમ ! તુમને પેહલે મુઝે કહા, અપને યકીનકો ગુમાનમેં ક્યૂં બદલતે હો ? ઔર ફિર મુઝે યેહ સારા કિસ્સા સુનાયા. મૈં ઈન દોનોં બાતોં પર તુમ્હારા શુક્રિયા અદા કરતા હૂં.[1]

હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ માલ આયા, આપને ઉસે મુસલમાનોંમેં તકસીમ કર દિયા, લેકિન ઉસમેં સે કુછ માલ બચ ગયા. આપને ઉસકે બારેમેં લોગોંસે મશ્વરા લિયા. લોગોંને કહા, અગર આપ ઉસે આગે પેશ આને વાલી ઝરૂરતકે લિયે રખ લેં તો ઝિયાદા બેહતર હોગા. હઝરત

[1] ૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૩૯, હુલીયા, ૪-૩૮૨, હૈસમી, ૧૦-૨૩૮

અલી (રદિ.) બિલકુલ ખામોશ થે. ઉન્હોંને કુછ ન કહા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય અબુલ હસન ! ક્યા હુવા, આપ ઈસ બારેમેં કુછ નહીં કેહ રહે હૈં ? ઉન્હોંને કહા, લોગોંને અપની રાય તો બતા દી હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, નહીં, આપકો ભી અપના મશ્વરા ઝરૂર દેના હોગા. હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહ (કુર્આન મજીદમેં ખર્ચ કરનેકી જગહેં બતા કર) ઈસ માલકી તકસીમ (બતાને) સે ફારિગ હો ચુકે હૈં. (આપકો યેહ બચા હુવા માલ ભી વહાં હી ખર્ચ કરના ચાહિયે.) ફિર હઝરત અલી (રદિ.) ને યેહ કિસ્સા બયાન કિયા કે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બહરૈનસે માલ આયા થા (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે તકસીમ કરના શુરૂ' કિયા, લેકિન) અભી ઉસકે તકસીમ કિયે જાનેસે ફારિગ નહીં હુએ થે કે રાત આ ગઈ (તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ રાત મસ્જિદમેં ગુઝારી ઔર) સારી નમાઝેં મસ્જિદમેં પઢ઼ાઈ (યા'ની સારા દિન મસ્જિદમેં બૈઠકર તકસીમ કરતે રહે, ઘર ન ગએ). મૈંને દેખા, જબ તક આપને યેહ સારા માલ તકસીમ નહીં કર લિયા, આપકે ચેહરે પર પરેશાની ઔર ફિક્રકે આસાર રહે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અબ તો યેહ બાકી માંલ આપકો હી તકસીમ કરના હોગા. ચુનાંચે હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉસે તકસીમ કિયા. હઝરત તલ્હા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુઝે ઉસમેં સે આઠ સૌ દિરહમ મિલે.[૧]

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે એક બાર હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે પાસ તશરીફ લાએ, તો આપકે ચેહરએ અનવરકા રંગ બદલા હુવા થા. મુઝે ડર હુવા કે કહીં યેહ કિસી દર્દકી વજહસે ન હો. મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપકો ક્યા હુવા ? આપકે ચેહરેકા રંગ બદલા હુવા હૈ ? આપને ફરમાયા, ઉન સાત દીનારકી વજહસે જો કલ હમારે પાસ આએ હૈં ઔર આજ શામ હો ગઈ હૈ ઔર વોહ અભી તક બિસ્તરેકે કિનારે પર પડે હુએ હૈં. એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે વોહ સાત દીનાર હમારે પાસ આએ ઔર હમ અભી તક ઉનકો ખર્ચ નહીં કર સકે.[૨]

હઝરત સહલ બિન સઅદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ સાત દીનાર થે, જો આપને હઝરત આઈશા (રદિ.) કે પાસ રખવાએ થે. જબ આપ ઝિયાદા બીમાર હુએ તો આપને ફરમાયા, અય આઈશા ! યેહ સોના અલી (રદિ.) કે પાસ ભેજવા દો. ઈસકે બા'દ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બેહોશ હો ગએ તો હઝરત આઈશા (રદિ.) આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સંભાલનેમેં ઐસી મશ્ગૂલ હુઈ કે વોહ દીનાર ભેજવા ન સકીં. યેહ બાત હુઝૂર

૧ હૈસમી, ૧૦-૨૩૯
૨ હૈસમી, ૧૦-૨૩૮

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કઈ બાર ઈર્શાદ ફરમાઈ લેકિન હર મરતબા આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમાને કે બા'દ બેહોશ હો જાતે ઔર હઝરત આઈશા (રદિ.) આપકે સંભાલનેમેં મશ્ગૂલ હો જાતીં ઔર વોહ દીનાર ન ભેજવા પાતીં. આખિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ દીનાર ખુદ હઝરત અલી (રદિ.) કો ભેજવાએ ઔર ઉન્હોંને ઉન્હેં સદકા કર દિયા.

પીર કી રાતકો શામકે વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર નઝઅકી કૈફિયત છાને લગી તો હઝરત આઈશા (રદિ.) ને અપના ચિરાગ અપને પડોસકી એક ઔરત કે પાસ ભેજા (જો કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝૌજએ મોહતરમા થી) ઔર ઉનસે કહા કે હમારે ઈસ ચિરાગમેં અપને ઘી કે ડિબ્બેમેં સે કુછ ઘી ડાલ દો., ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર નઝઅ કી કૈફિયત છા ચુકી હૈ.[૧]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને અપને મરઝુલ વફાતમેં મુઝે હુક્મ દિયા કે જો સોના હમારે પાસ હૈ, મૈં ઉસે સદકા કર દૂં. (લેકિન મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં મશ્ગૂલ રહી ઔર સદકા ન કર સકી) ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સુકૂન હુવા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને ઉસ સોનેકા ક્યા કિયા ? મૈંને કહા કે મૈંને દેખા કે આપ બહોત ઝિયાદા બીમાર હો ગએ હૈં ઈસલિયે મૈં આપકી ખિદમતમેં ઐસી લગી કે ભૂલ ગઈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, વોહ સોના લે આઓ. ચુનાંચે હઝરત આઈશા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં સાત યા નવ દીનાર લાઈં. અબૂ હાઝિમ રાવી કો શક હુવા કે દીનાર કિતને થે ? જબ હઝરત આઈશા (રદિ.) લે આઈં તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અલ્લાહસે મુલાકાત ઈસ હાલમેં હોતી (યા'ની અગર ઉનકા ઈન્તિકાલ ઈસ હાલમેં હોતા) કે યેહ દીનાર ઉનકે પાસ હોતે તો મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ક્યા ગુમાન કર સકતે ? (યા'ની ઉનકો બહોત નદામત હોતી) અગર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અલ્લાહસે મુલાકાત ઈસ હાલમેં હોતી કે યેહ દીનાર ઉનકે પાસ હોતે તો યેહ દીનાર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ભરોસેકો અલ્લાહ પર ન રેહને દેતે.[૨]

હઝરત ઉબૈદુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મુઝસે હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય મેરે ભતીજે ! મૈં હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા દસ્તે મુબારક પકડે હુએ થા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, અય અબૂઝર ! મુઝે યેહ બાત પસંદ

૧ તરગીબ, ૨-૧૭૮
૨ હૈસમી, ૧૦-૨૪૦, બૈહકી, ૬-૩૫૬

નહીં હૈ કે મુઝે ઉહદ કે પહાડકે બરાબર સોના ઔર ચાંદી મિલ જાએ ઔર મૈં ઉસે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કર દૂં ઔર મરતે વક્ત મેરે પાસ ઉસમેં સે એક કિરાત (દીનારકા બીસવાં હિસ્સા) હી બચા હુવા હો (યા'ની મૈં ચાહતા હૂં કે મરતે દમ મેરે પાસ દીનાર ઔર દિરહમમેં સે કુછ ભી ન હો) મૈંને કહા, આપ કિરાત ફરમા રહે હૈં યા કિન્તાર (યા'ની ચાર હઝાર દીનાર) ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં કમ મિકદાર કેહના ચાહતા હૂં ઔર તુમ ઝિયાદા કેહ રહે હો. મૈં આખિરત ચાહતા હૂં ઔર તુમ દુનિયા. એક કિરાત. (યા'ની કિન્તાર નહીં, બલ્કે કિરાત) યેહ બાત મુઝસે તીન બાર ફરમાઈ.[૧]

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) કે પાસ આએ (ઔર ઉન્હોંને અંદર આનેકી ઈજાઝત માંગી) હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ઉનકો ઈજાઝત દી. (વોહ અંદર આ ગએ) ઉનકે હાથમેં લાઠી થી. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને કહા, અય કઅબ ! હઝરત અબ્દુર્રહમાન (બિન ઔફ (રદિ.)) કા ઈન્તિકાલ હુવા હૈ ઔર વોહ બહોત સા માલ છોડકર ગએ હૈં, આપકા ઈસ બારેમેં ક્યા ખયાલ હૈ ?

હઝરત કઅબ (રદિ.) ને કહા, અગર વોહ ઈસ માલકે બારેમેં અલ્લાહકા હક યા'ની ઝકાત અદા કરતે રહે હૈં, તો ઉનકી પકડ નહીં હોગી. યેહ સુનકર હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને અપની લાઠી ઉઠાકર હઝરત કઅબ (રદિ.) કો મારી ઔર કહા, મૈંને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે મુઝે યેહ બાત પસંદ નહીં હૈ કે ઈસ પહાડકે બરાબર મુઝે સોના મિલ જાએ ઔર મૈં ઉસે ખર્ચ કર દૂં ઔર વોહ ખર્ચ કરના અલ્લાહકે યહાં કુબૂલ ભી હો જાએ ઔર મૈં અપને પીછે છે ઉકિયા યા'ની દો સૌ ચાલીસ દિરહમ છોડ જાઉં.

ફિર ઉન્હોંને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો મુખાતબ કરકે તીન બાર ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકા વાસ્તા દેકર પૂછતા હૂં કે ક્યા આપને યેહ હદીસ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુની હૈ ? ઉન્હોંને કહા, જી હાં, સુની હૈ.[૨]

હઝરત ગઝવાન બિન અબી હાતિમ સે ભી યેહ વાકિઆ બહોત લંબા નકલ કિયા ગયા હૈ ઔર ઉસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને હઝરત કઅબ (રદિ.) સે ફરમાયા, અય અબૂ ઈસ્હાક ! આપ ઝરા યેહ બતાએં કે જિસ માલકી ઝકાત અદા કર દી જાએ (ઔર વોહ માલ આદમીકે પાસ હો, દૂસરોં પર ખર્ચ ન કિયા ગયા હો, તો ક્યા) ઉસ માલ વાલે પર ઉસ માલકે બારેમેં જુર્માને ઔર સઝાકા ખતરા હૈ ?

હઝરત કઅબ (રદિ.) ને કહા, નહીં. હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કે પાસ એક લાઠી થી. ઉન્હોંને ખડે હોકર હઝરત કઅબ (રદિ.) કે દોનોં કાનોંકે દર્મિયાન સર પર મારી ઔર ફરમાયા, અય યહૂદી ઔરતકે બેટે ! આપ યેહ સમઝતે હૈં કે જબ ઉસસે

---

૧ હૈસમી, ૧૦-૨૩૯
૨ હૈસમી, ૧૦-૨૩૯

ઝકાત અદા કર દી તો અબ ઉસકે માલમેં કિસીકા કોઇ હક બાકી ન રહા, હાલાંકે અલ્લાહ ફરમાતે હૈં..

وَيُؤْثِرُوْنَ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ

વયુઅ્ષિરૂન અલા અન્ફુસિહિમ વલવ્ કાન બિહિમ ખસાસહ

'ઔર અપને સે મુકદ્દમ રખતે હૈં, અગરચે ઉન પર ફાકા હી હો.'

ઔર દૂસરી જગહ ફરમાતે હૈં..

وَيُطْعِمُوْنَ الطَّعَامَ عَلٰى حُبِّهٖ مِسْكِيْنًا وَّيَتِيْمًا وَّاَسِيْرًا

વયુત્ઈમૂનત્તઆમ અલા હુબ્બિહિ મિસ્કીનંવ્ વયતીમંવ્ વઅસીરા

'ઔર વોહ લોગ સિર્ફ ખુદાકી મુહબ્બતસે ગરીબ ઔર યતીમ ઔર કૈદીકો ખાના ખિલાતે હૈં.'

ઔર તીસરી જગહ ફરમાતે હૈં..

وَالَّذِيْنَ فِيْٓ اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُوْمٌ لِّلسَّآئِلِ وَالْمَحْرُوْمِ

વલ્લઝીન ફી અમવાલિહિમ હક્કુમ્ મઅલૂમુલ્ લિસ્સાઇલિ વલ્ મહરૂમ

'ઔર જિનકે માલોંમેં સવાલી ઔર બેસવાલી સબકા હક હૈ.'

ઈસી તરહકી ઔર આયાતકા હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ઝિક્ર કરતે રહે.[1]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં (અલ્લાહકે રાસ્તેમેં) સદકા કરનેકા હુક્મ ફરમાયા. ઉસ દિન મેરે પાસ કાફી માલ થા. મૈંને અપને દિલમેં કહા, અગર મૈં (નેકીમેં) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે આગે બઢ સકતા હૂં તો આજકે દિન હી બઢ સકતા હૂં. (યા'ની મૈં ઉનસે આગે બઢનેકી કોશિશ તો કઈ બાર કર ચુકા હૂં, લેકિન કભી ઉનસે આગે નહીં બઢ સકા, આજ બઢ સકતા હૂં.) ચુનાંચે મૈંને અપના આધા માલ લાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પેશ કર દિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, તુમ અપને ઘરવાલોંકે લિયે ક્યા છોડકર આએ હો ? મૈંને કહા, મૈં ઉનકે લિયે ભી કુછ છોડ આયા હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફિર ફરમાયા, ઉનકે લિયે ક્યા છોડા હૈ ? મૈંને કહા, જિતના મૈં લાયા હૂં ઉતના હી ઘરવાલોંકે લિયે છોડકર આયા હૂં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ (ઘરમેં) જો કુછ થા, વોહ સબ કુછ લે આએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે પૂછા, અય અબૂબક્ર ! તુમ અપને ઘરવાલોંકે

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૧૦

લિયે ક્યા છોડકર આએ હો ? હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મૈં ઉનકે લિયે અલ્લાહ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (કી રઝામંદી) છોડકર આયા હૂં. યેહ જવાબ સુનકર મૈંને (યા'ની હઝરત ઉમર (રદિ.) ને) અપને દિલમેં કહા, મૈં કભી ભી કિસી ચીઝમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે આગે નહીં બઢ સકતા.[૧]

હઝરત હસન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક આદમીને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે કહા, અય માલવાલો ! નેકીયાં તો તુમ લે ગએ હો કે તુમ લોગ સદકા કરતે હો, ગુલામોંકો આઝાદ કરતે હો, હજ કરતે હો ઔર અલ્લાહકે રાસ્તે મેં માલ ખર્ચ કરતે હો. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, ઔર તુમ લોગ હમ પર રશ્ક કરતે હો ? ઉસ આદમીને કહા, હમ લોગ આપ લોગોં પર રશ્ક કરતે હૈં. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! કોઇ આદમી તંગદસ્તીકી હાલતમેં એક દિરહમ ખર્ચ કરે, વોહ હમ માલદારોંકે દસ હઝારસે ઝિયાદા બેહતર હૈ, ક્યૂંકે હમ બહોત ઝિયાદામેં સે થોડા સા દે રહે હૈં.[૨]

હઝરત ઉબૈદુલ્લાહ બિન મુહમ્મદ બિન આઇશા (રદિ.) કેહતે હૈં, એક માંગને વાલા અમીરૂલ મો'મિનીન હઝરત અલી (રદિ.) કે પાસ આકર ખડા હુવા. હઝરત અલી (રદિ.) ને હઝરત હસન (રદિ.) યા હઝરત હુસૈન (રદિ.) સે કહા, અપની માં કે પાસ જાઓ ઔર ઉનસે કહો, મૈંને આપકે પાસ છ (૬) દિરહમ રખવાએ થે, ઉનમેં સે એક દિરહમ દે દો. વોહ ગએ ઔર ઉન્હોંને વાપસ આકર કહા, અમ્મીજાન કેહ રહી હૈં, વોહ છ દિરહમ તો આપને આટે કે લિયે રખવાએ થે. હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, કિસી ભી બંદેકા ઇમાન ઉસ વક્ત તક સચ્ચા સાબિત નહીં હો સકતા, જબ તકકે ઉસકો જો ચીઝ ઉસકે પાસ હૈ, ઉસસે ઝિયાદા ભરોસા ઉસ ચીઝ પર ન હો જાએ, જો અલ્લાહકે ખઝાનોંમેં હૈ. અપની માંસે કહો કે છ દિરહમ ભેજ દેં. ચુનાંચે છ દિરહમ હઝરત અલી (રદિ.) કો ભેજવા દિયે, જો હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉસ માંગનેવાલેકો દે દિયે.

રાવી કેહતે હૈં, હઝરત અલી (રદિ.) ને અપની જગહ ભી નહીં બદલી થી કે ઇતનેમેં એક આદમી ઉનકે પાસસે એક ઊંટ લિયે ગુઝરા જિસે વોહ બેચના ચાહતા થા. હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, યેહ ઊંટ કિતને મેં દોગે ? ઉસને કહા, એક સૌ ચાલીસ દિરહમ મેં.

હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, ઇસે યહાં બાંધ દો. અલબત્તા ઇસકી કિમત કુછ દિનોંમેં દેંગે. વોહ આદમી ઊંટ વહાં બાંધ કર ચલા ગયા. થોડી હી દેરમેં એક ઔર આદમી આયા, ઔર ઉસને કહા, યેહ ઊંટ કિસકા હૈ ? હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, મેરા. ઉસ આદમીને કહા, ક્યા આપ ઇસે બેચેંગે ? હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, હાં. ઉસ આદમીને કહા, કિતનેમેં ? હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, દો સો દિરહમમેં. ઉસને

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૩૪૭
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૨૦

કહા, મૈંને ઈસ કીમતમેં યેહ ઊંટ ખરીદ લિયા ઔર હઝરત અલી (રદિ.) કો દો સો દિરહમ દેકર વોહ ઊંટ લે ગયા. હઝરત અલી (રદિ.) ને જિસ આદમીસે ઊંટ ઉધાર ખરીદા થા, ઉસે એક સો ચાલીસ દિરહમ દિયે ઔર બાકી સાઠ દિરહમ લાકર હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કો દે દિયે.

ઉન્હોંને પૂછા, યેહ ક્યા હૈ ? હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, યેહ વોહ હૈ જિસકા અલ્લાહ ને અપને નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝબાની હમસે વા'દા કિયા હૈ..

مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا

મન્ જાઅ બિલ્ હસનતિ ફલહુ અશ્રુ અમ્સાલિહા

'જો આદમી નેક કામ કરેગા ઉસકો ઉસકે દસ હિસ્સે મિલેંગે.'[1]

હઝરત ઉબય (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે ઝકાત વસૂલ કરને ભેજા. મૈં એક આદમીકે પાસસે ગુઝરા. જબ ઉસને અપને સારે જાનવર જમા કર દિયે તો મૈંને દેખા કે ઉન જાનવરોંમેં ઉસ પર સિર્ફ એક સાલા ઊંટની વાજિબ હોતી હૈ. મૈંને કહા, તુમ એક સાલા ઊંટની દે દો, ક્યૂંકે ઝકાત તુમ પર ઉતની હી બનતી હૈ.

ઉસ આદમી ને કહા, યેહ કમ ઉમ્ર ઊંટની ન તો દૂધ દે સકતી હૈ ઔર ન સવારી કે કામ આ સકતી હૈ, અલબત્તા યેહ ઊંટની જવાન ઔર મોટી તાઝી હૈ, તુમ ઈસે લે લો. મૈંને કહા, જિસ જાનવરકે લેને કા મુઝે હુક્મ નહીં મિલા, મૈં ઉસે નહીં લે સકતા હૂં. અલબત્તા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમ્હારે કરીબ હી હૈં, અગર તુમ મુનાસિબ સમઝો તો તુમ મુઝે જો દેના ચાહતે હો, વોહ ખુદ જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પેશ કર દો. અગર વોહ કુબૂલ ફરમા લેંગે તો મૈં ભી કુબૂલ કર લૂંગા. અગર ઉન્હોંને કુબૂલ ન ફરમાયા, તો ફિર મૈં નહીં લે સકતા.

ઉસને કહા, ચલો ઐસા કર લેતા હૂં. ચુનાંચે વોહ મેરે સાથ ચલ પડા ઔર અપને સાથ વોહ ઊંટની ભી લે લી જો મુઝે પેશ કી થી, ફિર હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચ ગએ. ઉસને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપકા કાસિદ મુઝસે મેરે જાનવરોંકી ઝકાત લેનેકે લિયે આયા થા ઔર અલ્લાહકી કસમ ! ઈસસે પેહલે ન તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (મેરે જાનવરોંકી ઝકાત લેને) આએ ઔર ન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા કાસિદ. ચુનાંચે આપકે કાસિદકે સામને મૈંને અપને સારે જાનવર જમા કર દિયે. આપકે કાસિદને બતાયા કે મુઝ પર ઝકાતમેં સિર્ફ એક સાલા ઊંટની વાજિબ હૈ,

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૧૧

જો કે ન દૂધ દેતી હૈ ઔર ન સવારીકે કામ આ સકતી હૈ, ઈસલિયે મૈંને આપકે કાસિદકે સામને એક જવાન મોટી તાઝી ઊંટની પેશ કી કે ઈસે લે લો, લેકિન ઉન્હોંને ઉસે લેનેસે ઈન્કાર કર દિયા. અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! વોહ ઊંટની યેહ હૈ, મૈં ઈસે લેકર આપકી ખિદમતમેં આયા હૂં. તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે ફરમાયા, વાજિબ તો તુમ પર વહી એક સાલા ઊંટની હૈ, તુમ અપની મરઝીસે ઉસસે બેહતર જાનવર દેના ચાહતે હો, તો અલ્લાહ તુમ્હેં ઈસકા બેહતર બદલા દે, હમ ઈસે કુબૂલ કરતે હૈં.

ઉસને ખુશીમેં દો બાર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! વોહ ઊંટની યેહ હૈ, મૈં આપકે પાસ ઉસે લાયા હૂં. આપ ઉસે લે લેં. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે લેનેકા હુક્મ ફરમા દિયા ઔર ઉસકે લિયે ઉસકે જાનવરોંમેં બરકતકી દુઆ ફરમાઈ.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને હઝરત આઈશા (રદિ.) ઔર હઝરત અસ્મા (રદિ.) સે ઝિયાદા સખી કોઈ ઔરત નહીં દેખી, અલબત્તા ઈન દોનોંકી સખાવતકા તરીકા અલગ અલગ થા. હઝરત આઈશા (રદિ.) થોડી થોડી ચીઝ જમા કરતી રહતીં. જબ કાફી ચીઝેં જમા હો જાતીં તો ફિર ઉનકો તકસીમ ફરમા દેતીં ઔર હઝરત અસ્મા (રદિ.) તો અગલે દિનકે લિયે કોઈ ચીઝ ન રખતીં, યા'ની જો કુછ થોડા બહોત આતા, ઉસી દિન તકસીમ ફરમા દેતીં.[૨]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન કઅબ બિન માલિક (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) બહોત સખી, નૌજવાન ઔર બહોત ખૂબસૂરત થે ઔર અપની કૌમકે નૌજવાનોંમેં સબસે ઝિયાદા ફઝીલત વાલે થે, વોહ કોઈ ચીઝ બચાકર નહીં રખતે થે, ચુનાંચે વોહ કર્ઝ લેતે રહે (ઔર દૂસરોં પર ખર્ચ કરતે રહે) યહાં તક કે સારા માલ કર્ઝમેં ઘિર ગયા. ઈસ પર વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અર્ઝ કિયા, કે વોહ કર્ઝખ્વાહોંસે કહેં કે વોહ મેરા કર્ઝ મઆફ કર દેં. (ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉનકી સિફારિશ ફરમાઈ) લેકિન કર્ઝખ્વાહોંને ઈન્કાર કર દિયા. અગર યેહ કર્ઝખ્વાહ કિસીકે કેહનેકી વજહસે કિસીકા કર્ઝ મઆફ કરનેવાલે હોતે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વજહસે ઝુરૂર મઆફ કર દેતે. આખિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકા કર્ઝ અદા કરનેકે લિયે ઉનકા સારા માલ બેચ દિયા, યહાં તક કે હઝરત મઆઝ (રદિ.) વહાંસે ખાલી હાથ ઉઠે. ઉનકે પાસ કોઈ ચીઝ ન બચી. જબ ફત્હે મક્કાકા સાલ આયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો યમનકે એક હિસ્સેકા ગવર્નર બનાકર ભેજ દિયા, તાકે ઉનકે નુકસાનકી તલાફી હો સકે.

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૦૯
૨ અદબુલ મુફરદ, ૪૩

હઝરત મઆઝ (રદિ.) યમનમેં ગવર્નર બનકર ઠહેરે રહે ઔર વોહ સબસે પેહલે આદમી હૈં, જિન્હોંને અલ્લાહકે માલસે યા'ની ઝકાતકે માલસે તિજારત કી, ચુનાંચે યેહ યમનમેં ઠહેરકર તિજારત કરતે રહે, યહાં તકકે ઉનકે પાસ માલ જમા હો ગયા ઔર ઇતને દિનોંમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ભી ઇન્તિકાલ હો ગયા. જબ યેહ (મદીના) વાપસ આએ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે કહા, ઇસ આદમી યા'ની હઝરત મઆઝ (રદિ.) કે પાસ કાસિદ ભેજેં ઔર જિતને માલસે ઉનકા ગુઝર હો સકે, ઉતના માલ ઉનકે પાસ રેહને દેં બાકી સારા માલ ઉનસે લે લેં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો (યમન) ભેજા હી ઇસલિયે થા તાકે ઉનકે નુકસાન કી તલાફી હો, ઇસલિયે મૈં તો ઉનસે ખુદસે કુછ ન લૂંગા. હાં, અગર વોહ ખુદ દે દેં તો લે લૂંગા.

જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કી બાત ન માની, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) હઝરત મઆઝ (રદિ.) કે પાસ ખુદ ચલે ગએ. ઉનસે અપની બાતકા ઝિક્ર કિયા. હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે તો અપને નુકસાનકી તલાફીકે લિયે હી ભેજા થા, ઇસલિયે મૈં તો આપકી બાત માનનેકે લિયે તૈયાર નહીં હૂં. (ઝકાતકા માલ લેકર ઉન્હોંને તિજારત કી થી, ઉસસે જો નફા હુવા થા, વોહ ઉન્હોંને રખ લિયા ઔર અસલ ઝકાતકા માલ વાપસ કર દિયા, ઇસલિયે કે યેહ નફા ઉનકા હી થા, લેકિન હઝરત ઉમર (રદિ.) કા મતલબ યેહ થા ચૂંકે ઇજતિમાઇ માલ ઇસ નફાકા ઝરીઆ બના હૈ, ઇસલિયે સારા નફા ન રખ્ખેં, બલ્કે ઝરૂરતભર લે લેં, બાકી નફા બયતુલમાલમેં જમા કરા દેં.

(યેહ ફઝીલતકી બાત થી, કુછ દિનોં કે બા'દ) હઝરત મઆઝ (રદિ.) કી હઝરત ઉમર (રદિ.) સે મુલાકાત હુઇ, તો ઉનસે હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને કહા, મૈંને આપકી બાત માન લી, જૈસે આપ કેહ રહે હૈં, વૈસે મૈં કર લેતા હૂં. મૈંને ખ્વાબમેં દેખા હૈ કે મૈં બહોત ઝિયાદા પાનીમેં હૂં ઔર ડૂબનેસે ડર રહા હૂં ઔર અય ઉમર (રદિ.) ! ફિર આપને મુઝે ડૂબનેસે બચાયા.

ફિર હઝરત મઆઝ (રદિ.) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ આએ ઔર ઉનકો સારા કિસ્સા સુનાયા (ઔર અપના સારા માલ લાકર ઉનકો દે દિયા) ઔર કસમ ખાકર ઉનસે કહા કે ઉન્હોંને ઉનસે કુછ નહીં છુપાયા. ચુનાંચે અપના કોડા ભી લાકર રખ દિયા.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં તુમસે યેહ માલ નહીં લૂંગા.મૈંને તુમકો યેહ હદિયા કર દિયા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અબ હઝરત મઆઝ (રદિ.) કા યેહ માલ લેના ઠીક હૈ, ક્યૂંકે ઉન્હોંને તો યેહ સારા માલ બૈતુલમાલકો દે દિયા, જિસસે યેહ માલ ઉનકે લિયે હલાલ ઔર પાકીઝા હો ગયા.ઇસકે

બા'દ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉનકો હદિયા કિયા હૈ. ઈસકે બા'દ હઝરત મઆઝ (રદિ.) મુલ્કે શામ ચલે ગએ.[1]

હઝરત ઈબ્ને કઅબ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) એક જવાન, બહોત ખૂબસૂરત ઔર બહોત સખી આદમી થે. અપની કૌમકે બેહતરીન જવાનોંમેં સે થે. જો આદમી ભી ઉનસે કોઈ ચીઝ માંગતા, વોહ ફૌરન ઉસે દે દેતે. ઈસી વજહસેકે વોહ (કર્ઝ લેકર દૂસરોંકો દે દેતે) ઉનપર ઈતના કર્ઝ હો ગયા કે ઉનકા સારા માલ કર્ઝમેં ઘિર ગયા. આગે પિછલી હદીસ જૈસી ઝિક્ર કી ગઈ.[2]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) લોગોંમેં સબસે ઝિયાદા ખૂબસૂરત ચેહરેવાલે, સબસે ઝિયાદા અચ્છે અખ્લાક વાલે ઔર સબસે ઝિયાદા ખુલે હાથવાલે યા'ની સખી થે. ઈસી સખાવતકે લિયે બહોતસા કર્ઝ ઉઠા લિયા, (ચૂંકે સારા દૂસરોં પર ખર્ચ કરતે થે, ઈસલિયે કર્ઝ અદા કરનેકે લિયે ઉનકે પાસ કુછ થા હી નહીં) આખિર કર્ઝ દેનેવાલે ઉનકે પીછે પડ ગએ, તો યેહ ઉનસે છુપકર કઈ દિન અપને ઘર બૈઠે રહે. (થક હારકર) ઉનકે કર્ઝ દેનેવાલે મદદ લેનેકે લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કાસિદ ભેજકર હઝરત મઆઝ (રદિ.) કો બુલાયા.

હઝરત મઆઝ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આએ તો વોહ કર્ઝ દેનેવાલે ભી ઉનકે સાથ આ ગએ ઔર ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમેં ઈનસે હમારા હક દિલવાએં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (કર્ઝ મઆફ કરને પર ઉભારતે હુએ) ફરમાયા, જો મઆઝ (રદિ.) કા કર્ઝ મઆફ કરે, અલ્લાહ ઉસ પર રહમ ફરમાએ.

યેહ દુઆ સુનકર કુછ કર્ઝ દેનેવાલોંને કર્ઝ મઆફ કર દિયા, લેકિન બાકી કર્ઝ દેનેવાલોંને મઆફ કરનેસે ઈન્કાર કર દિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય મઆઝ ! ઈન (કા કર્ઝ અદા કરને) કે લિયે તુમ સબ્રસે કામ લો, યા'ની સારા માલ ભી દેના પડે તો તુમ દે દો ઔર સબ્રસે કામ લો.

આખિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત મઆઝ (રદિ.) કા સારા માલ લેકર ઉનકે કર્ઝ દેનેવાલોંકો દે દિયા. ઉન્હોંને આપસમેં તકસીમ કર લિયા તો હર એક કો ઉસકે સાત હિસ્સોંમેં સે પાંચ હિસ્સે મિલે. ઈસ પર ઉન કર્ઝ દેનેવાલોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા, (હમારા બાકી કર્ઝ અદા કરને કે લિયે) ઉન્હેં (ગુલામ બનાકર) બેચ દેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અબ ઈન્હેં છોડ દો, અબ ઈનસે બાકી કર્ઝ વસૂલ કરને કે લિયે તુમ્હારે પાસ કોઈ રાસ્તા નહીં રહા. ઈસકે બા'દ

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૨૬
૨ હુલીયા, ૧-૨૩૧

હઝરત મુઆઝ બનૂ સલમાકે યહાં ચલે ગએ. યહાં ઉનસે એક સહાબીને કહા, અય અબૂ અબ્દુર્રહમાન ! ચૂંકે તુમ બિલકુલ ફકીર હો ગએ હો, ઈસલિયે તુમ જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કુછ માંગ લો. ઉન્હોંને કહા, મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કુછ નહીં માંગૂંગા.

હઝરત મુઆઝ (રદિ.)કુછ દિન ઈસી તરહ રહે. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો બુલાકર યમન ભેજ દિયા ઔર ફરમાયા, હો સકતા હૈ કે અલ્લાહ તુમ્હારે નુકસાનકી તલાફી કર દે ઔર તુમ્હારે કર્ઝકો અદા કરા દે. ચુનાંચે હઝરત મુઆઝ (રદિ.)યમન ચલે ગએ ઔર વહીં રહે, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ઈન્તિકાલ હો ગયા.

જિસ સાલ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો અમીરે હજ બનાકર ભેજા, ઉસ સાલ હઝરત મુઆઝ (રદિ.) ભી હજ કે લિયે આએ. આઠ ઝિલહિજ્જહકો દોનોંકી હજ પર મુલાકાત હુઈ, દોનોં એક દૂસરેસે ગલે મિલે, ફિર દોનોંને એક દૂસરેસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બારેમેં તઅઝિયત કી, ફિર દોનોં ઝમીન પર બૈઠકર આપસમેં બાતેં કરને લગે ઔર ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત મુઆઝ (રદિ.) કે પાસ કુછ ગુલામ દેખે.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર લોગોંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો ખલીફા બના લિયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (અપની ઝિંદગીમેં) હઝરત મુઆઝ (રદિ.)કો યમન ભેજા, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો અમીરે હજ બનાકર ભેજા.

વહાં મક્કામેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કી હઝરત મુઆઝ (રદિ.) સે મુલાકાત હો ગઈ. હઝરત મુઆઝ (રદિ.) કે સાથ બહોતસે ગુલામ થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, યેહ લોગ કૌન હૈં ?

હઝરત મુઆઝ (રદિ.) ને કહા, યેહ તો યમનવાલોંને મુઝે હદિયા કિયે હૈં ઔર યેહ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે લિયે હૈં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે કહા, તુમ્હારે લિયે મેરી રાય યેહ હૈ કે તુમ ઈન સબ ગુલામોં કો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ લે જાઓ.

રાવી કેહતે હૈં, હઝરત મુઆઝ (રદિ.) કી અગલે દિન હઝરત ઉમર (રદિ.) સે ફિર મુલાકાત હુઈ, તો હઝરત મુઆઝ (રદિ.)ને ઉનસે કહા, અય ઈબ્નુલ ખત્તાબ ! આજ રાત મૈંને દેખા કે મૈં આગમેં કૂદના ચાહતા હૂં ઔર આપ મુઝે કમરસે પકડે હુએ હૈં, ઈસલિયે અબ તો મેરી રાય યેહી હૈ કે મૈં આપકી બાત માન લૂં.

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૨૩

ચુનાંચે ઉન ગુલામોંકો લેકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર ઉનસે કહા, યેહ ગુલામતો મુઝે હદિયામેં મિલે હૈં ઔર યેહ ગુલામ આપકે લિયે હૈં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, હમ તુમ્હારે હદિયાકી તુમ્હારે લિયે મંઝૂરી દેતે હું ઔર ફિર હઝરત મઆઝ (રદિ.)વહાંસે નમાઝકે લિયે બાહિર નિકલે ઔર (ઉન્હોંને) નમાઝ પઢાઇ તો ઉન્હોંને દેખા કે વોહ સબ ઉનકે પીછે નમાઝ પઢ રહે હૈં. હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને પૂછા, તુમ કિસલિયે નમાઝ પઢતે હો?

ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહ કે લિયે. ઇસ પર હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને કહા, અબ તો તુમ લોગ ભી અલ્લાહકે હો ગએ હો ઔર યેહ કેહકર ઉન સબકો આઝાદ કર દિયા.[૧]

અપની પ્યારી ચીઝોં કો ખર્ચ કરના

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ખૈબરમેં એક ઝમીન મિલી. ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, મુઝે એક ઐસી ઝમીન મિલી હૈ કે ઉસસે ઝિયાદા ઉમદા માલ મુઝે કભી નહીં મિલા. આપકી ક્યા રાય હૈ કે મૈં ઉસકે બારેમેં ક્યા કરૂં?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર તુમ ચાહો તો ઝમીનકો વક્ફ કર દો ઔર ઉસકી આમ્દનીકો સદકા કર દો. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઇન શર્તોં પર ઉસ ઝમીનકી આમ્દની કો સદકા કિયા કે ન તો યેહ ઝમીન બેચી જા સકેગી, ન કિસીકો હદિયા કી જા સકેગી ઔર ન કિસીકો વિરાસતમેં મિલ સકેગી ઔર ઇસકી આમ્દની ફકીરોં, રિશ્તેદારોં, ગુલામોંકો આઝાદ કરાને, અલ્લાહકે રાસ્તેમેં કિયે જા રહે જિહાદમેં ઔર મેહમાનોં પર ખર્ચ કી જાએગી ઔર જો ઇસ ઝમીનકા મુતવલ્લી બને ઉસે ઇજાઝત હૈ કે વોહ આમ દસ્તૂરકે મુતાબિક ઉસકી આમ્દનીમેં સે ખુદ ખા લે ઔર અપને દોસ્તકો ખિલા દે, લેકિન ઉસે અપને લિયે ઉસમેં સે માલ જમા કરનેકી ઇજાઝત નહીં હૈ.[૨]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી (રદિ.) કો ખત લિખ્ખા કે વોહ ઉનકે લિયે જલૂલા (ખુરાસાનકે રાસ્તેમેં એક શહર હૈ, હિજરી સન ૧૬ મેં મુસલમાનોંને ઉસે ફતહ કિયા થા) કે કૈદીયોંમેં સે એક બાંદી ખરીદ લેં. (ચુનાંચે ઉન્હોંને એક બાંદી ખરીદ કર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ ભેજ દી. વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો બહોત અચ્છી લગી) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ બાંદી કો બુલાયા ઔર ફરમાયા, અલ્લાહ ફરમાતે હૈં..

૧ હાકિમ, ૩-૨૭૨
૨ નસ્બુર્રાયા, ૩-૪૭૬

لَنۡ تَنَالُوا الۡبِرَّ حَتّٰی تُنۡفِقُوۡا مِمَّا تُحِبُّوۡنَ

લન્ તનાલુલ્ બિર્રે હત્તા તુન્ફિકૂ મિમ્મા તુહિબ્બૂન

'તુમ પૂરે ખૈર કો કભી હાસિલ ન કર સકોગે યહાં તક કે અપની પ્યારી ચીઝકો ખર્ચ ન કરો.' ઔર ઉસ બાંદીકો આઝાદ કર દિયા.[1]

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કી એક બાંદી થી. જબ વોહ (અપને અખ્લાક, આદત ઔર હુસ્નો જમાલકી વજહસે) ઉન્હેં ઝિયાદા પસંદ આને લગી, તો ઉસે આઝાદ કરકે અપને એક આઝાદ કિયે હુએ ગુલામસે ઉસકી શાદી કર દી.

ફિર ઉસકા લડકા પૈદા હુવા, તો હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કો દેખા કે વોહ ઉસ બચ્ચેકો ઉઠા કર બોસા લેતે ઔર કેહતે, વાહ ! વાહ ! ફલાં કી કિતની અચ્છી ખુશ્બૂ ઈસમેં સે આ રહી હૈ.

ઉનકી મુરાદ વહી આઝાદ કી હુઇ બાંદી થી.[2]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મુઝે એક બાર ..

لَنۡ تَنَالُوا الۡبِرَّ حَتّٰی تُنۡفِقُوۡا مِمَّا تُحِبُّوۡنَ

લન્ તનાલુલ્ બિર્રે હત્તા તુન્ફિકૂ મિમ્મા તુહિબ્બૂન

વાલી આયત યાદ આઈ. (આયતકા તર્જમા પેહલે ગુઝર ચુકા હૈ) તો મૈંને ઉન તમામ ચીઝોંમેં ગૌર કિયા, જો અલ્લાહને મુઝે દે રખ્ખી થીં (કે ઈનમેં સે કૌનસી ચીઝ મુઝે સબસે ઝિયાદા પ્યારી લગતી હૈ) તો અપની રૂમી બાંદી મરજાનાસે ઝિયાદા કોઇ ચીઝ પ્યારી નઝર ન આઈ. ઈસલિયે મૈંને કહા, યેહ મરજાના અલ્લાહકે લિયે આઝાદ હૈ. (આઝાદ કરનેકે બા'દ ભી દિલમેં ઉસસે તઅલ્લુક બાકી રહા, જિસકી વજહસે મૈં યેહ કેહતા હૂં) કે અલ્લાહકો દેને કે બા'દ ચીઝ કો વાપસ લેના લાઝિમ ન આતા, તો મૈં ઝરૂર ઉસસે શાદી કર લેતા.[3]

હાકિમ કી રિવાયતમેં ઈસકે બા'દ યેહ મઝમૂન હૈ કે ફિર મૈંને ઉસકી શાદી નાફેઅસે કર દી. ચુનાંચે વોહ અબ નાફેઅકી ઔલાદકી માં હૈ.[4]

અબૂ નઈમ ને હુલિયામેં બયાન કિયા હૈ કે હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કી યેહ આદત થી કે જબ ઉન્હેં અપને માલમેં સે કોઇ ચીઝ ઝિયાદા પસંદ આને લગતી તો ઉસે ફૌરન અલ્લાહકે નામ પર ખર્ચ કર દેતે ઔર યૂં

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૧૪
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૨૩
૩ હૈસમી, ૬-૩૨૬
૪ હાકિમ, ૩-૧૬૧, હુલીયા, ૧-૨૯૫

અલ્લાહકા કુર્બ હાસિલ કર લેતે ઔર ઉનકે ગુલામ ભી ઉનકી ઈસ આદતકો જાન ગએ થે, ચુનાંચે કભી કભી ઉનકે કુછ ગુલામ નેક કામોંમેં ખૂબ ઝોર દિખાતે ઔર હર વક્ત મસ્જિદમેં અમલમેં લગે રેહતે. જબ હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ઉનકો ઈસ અચ્છી હાલત પર દેખતે તો ઉનકો આઝાદ કર દેતે.

ઈસ પર ઉનકે સાથી ઉનસે કેહતે, અય અબૂ અબ્દુર્રહમાન ! અલ્લાહકી કસમ ! યેહ લોગ તો ઈસ તરહ આપકો ધોકા દે જાતે હૈં (ઈન્હેં મસ્જિદસે ઔર મસ્જિદવાલે આ'માલસે દિલી લગાવ કોઈ નહીં હૈ, સિર્ફ આપકો દિખાને કે લિયે યેહ કરતે હૈં, તાકે આપ ખુશ હોકર ઉન્હેં આઝાદ કર દેં.) તો યેહ જવાબ દેતે કે હમેં જો અલ્લાહકે અમલમેં લગકર ધોકા દેગા, હમ અલ્લાહકે લિયે ઉસસે ધોકા ખા જાએંગે.

ચુનાંચે મૈંને એક દિન શામકો દેખા કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) એક અચ્છે ઊંટ પર જા રહે હૈં, જિસે ઉન્હોંને બહોત ઝિયાદા કીમત દેકર ખરીદા થા. ચલતે ચલતે ઉન્હેં ઉસકી ચાલ બડી પસંદ આઈ, વહીં ઊંટ કો બિઠાયા ઔર ઉસસે નીચે ઉતરકર ફરમાયા, અય નાફેઅ ! ઈસકી નકીલ નિકાલ દો ઔર ઈસકા કંજાવા ઉતાર દો ઔર ઈસ પર ઝોલ ડાલ દો ઔર ઈસકે કોહાનકે એક તરફ ઝખ્મ કર દો. (ઉસ ઝમાનેમેં યેહ ઝખ્મ ઈસ બાતકી નિશાની થી કે યેહ જાનવર અલ્લાહકે નામ પર કુર્બાન કિયા જાએગા) ઔર ફિર ઈસે કુર્બાનીકે જાનવરોંમેં શામિલ કર દો.[૧]

અબૂ નઈમ કી એક ઔર રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં, એક બાર હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) અપની ઊંટની પર જા રહે થે કે વોહ ઊંટની ઉન્હેં અચ્છી લગને લગી, તો ફૌરન ઉસે બિઠાને કે લિયે ફરમાયા, 'ઈખ-ઈખ' (ઉસ ઝમાનેમેં અરબ ઈસ આવાઝસે ઊંટકો બિઠાયા કરતે થે) ઔર ઉસે બિઠા કર ફરમાયા, અય નાફેઅ ! ઈસસે કજાવા ઉતાર લો.

મૈં યેહ સમઝા કે વોહ મુઝે કજાવા ઉતારનેકો જો ફરમા રહે હૈં, યા તો અપની કોઈ ઝરૂરત ઉસ કજાવેસે પૂરી કરના ચાહતે હૈં યા આપકો ઉસ ઊંટનીકે બારેમેં કોઈ શક ગુઝરા હૈ (કે કહીં ઉસકો કોઈ તકલીફ તો નહીં હો રહી હૈ) ચુનાંચે મૈંને ઉસસે કજાવા ઉતાર દિયા તો મુઝસે ફરમાયા, દેખો, ઉસ પર જો સામાન હૈ, ક્યા ઉસસે દૂસરી ઊંટની ખરીદી જા સકતી હૈ ? (યા'ની ઈસે તો અલ્લાહકે નામ પર કુર્બાન કર દિયા જાએ, ક્યૂંકે યેહ પસંદ આ ગઈ હૈ ઔર પસંદીદા માલ અલ્લાહકે નામ પર કુર્બાન કર દેના ચાહિયે ઔર ઉસકે સામાનકો બેચકર ઈસસે સફરકે લિયે દૂસરી ઊંટની ખરીદ લી જાએ.)

મૈંને કહા, મૈં આપકો કસમ દેકર કેહતા હૂં કે અગર આપ ચાહેં તો ઈસે બેચકર ઈસકી કીમતસે દૂસરી ઊંટની ખરીદ સકતે હૈં .ચુનાંચે ઉસ ઊંટનીકો ઝોલ પહેનાઈ ઔર ઉસકી ગરદનમેં જૂતેકા હાર ડાલા. (યેહ હાર ભી ઈસ બાત કી નિશાની થી કે ઈસ

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૯૪

જાનવરકો હરમ શરીફમેં લે જાકર કુર્બાન કિયા જાએગા) ઔર ઉસે અપને કુર્બાનીકે ઊંટોંમેં શામિલ કર દિયા ઔર ઉનકો જબ ભી અપની કોઇ ચીઝ અચ્છી લગને લગતી તો ઉસે ફૌરન આગે ભેજ દેતે (યા'ની અલ્લાહકે નામ પર ખર્ચ કર દેતે, તાકે કલ કિયામતકો કામ આએ.)

અબૂ નઈમ કી એક ઔર રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કા મુસ્તકિલ તરીકા યેહ થા કે જબ ભી ઉન્હેં અપને માલમેં સે કોઇ ચીઝ પસંદ આ જાતી તો ફૌરન ઉસે અલ્લાહકે નામ પર ખર્ચ કર દેતે ઔર ઉસકી મિલકીયતસે હાથ ઉઠા લેતે ઔર કભી કભી એક હી મજલિસમેં તીસ હઝાર અલ્લાહકે લિયે દે દેતે ઔર એક મરતબા ઉનકો ઇબ્ને આમિરને તીસ હઝાર દિયે તો ઉન્હોંને (મુઝસે) ફરમાયા, અય નાફેઅ ! મૈં ડરતા હૂં કે કહીં ઇબ્ને આમિર કે દિરહમ મુઝે ફિત્નેમેં ન ડાલ દેં, જા, તૂ આઝાદ હૈ.

સફર ઔર રમઝાન શરીફકે અલાવા કભી ભી પૂરે મહીને મુસલસલ ગોશ્ત નહીં ખાતે થે. કભી કભી તો પૂરા મહીના ગુઝર જાતા ઔર ગોશ્તકા એક ટુકડા ભી ન ચખતે.[૧]

હઝરત સઈદ બિન અબી હિલાલ (રહ.) કેહતે હૈં, એક બાર હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ને જુહફા નામકી જગહ પર કિયામ ફરમાયા ઔર વોહ બીમાર ભી થે. ઉન્હોંને કહા, મછલી ખાનેકો મેરા દિલ ચાહ રહા હૈ. ઉનકે સાથિયોંને બહોત તલાશ કિયા, બસ સિર્ફ એક મછલી મિલી. ઉનકી બીવી હઝરત સફિય્યા બિન્તે અબી ઉબૈદ ને ઉસ મછલીકો લિયા ઔર ઉસે તૈયાર કરકે ઉનકે સામને રખ દિયા.

ઇતનેમેં એક મિસ્કીન ઉનકે પાસ આકર ખડા હો ગયા. ઉન્હોંને ઉસ મિસ્કીનસે કહા, તુમ યેહ મછલી લે લો. ઇસ પર ઉનકી બીવી ને કહા, સુબ્હાનલ્લાહ ! હમને આપકે લિયે બડી મશક્કત ઉઠાકર યેહ મછલી ખાસ તૌર પર આપકે લિયે તૈયાર કી હૈ (ઇસલિયે ઇસે તો આપ ખુદ ખાએં) હમારે પાસ સફરકા સામાન હૈ, ઉનમેં સે ઇસ મિસ્કિનકો દે દેંગે. ઉન્હોંને (અપના નામ લેકર) કહા, અબ્દુલ્લાહ કો યેહ મછલી બહોત પસંદ આ રહી હૈ, (ઇસલિયે ઇસ મિસ્કિનકો યેહી મછલી દેની હૈ).[૨]

ઇબ્ને સઅદ ને ઇસ જૈસી રિવાયત ઝિક્ર કી હૈ. ઉસમેં યેહ હૈ કે ઉનકી બીવીને કહા, હમ ઇસ મિસ્કિનકો એક દિરહમ દે દેતે હૈં, યેહ દિરહમ ઇસ મછલીસે ઝિયાદા ઇસકે કામ આએગા. આપ યેહ મછલી ખાએં ઔર અપની ચાહત પૂરી કર લેં. ઉન્હોંને કહા, મેરી ચાહત વહી હૈ જો મૈં કેહ રહા હૂં.[3]

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૯૪, મજમા, ૯-૩૪૭, ઇબ્ને સઅદ, ૪-૧૩૨
૨ હુલીયા, ૧-૨૯૭
૩ ઇબ્ને સઅદ, ૪-૧૨૨

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મદીના મુનવ્વરામેં અન્સારમેં સબસે ઝિયાદા ખજૂરોંકે બાગ હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) કે પાસ થે ઔર ઉન્હેં અપને બાગોંમેં સબસે મેહબૂબ બૈરૂહા બાગ થા, જોકે બિલકુલ મસ્જિદે નબવીકે સામને થા. ઉસકા પાની બહોત ઉમદા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી અકસર ઉસ બાગમેં તશરીફ લે જાતે ઔર ઉસકા પાની નોશ ફરમાતે. જબ યેહ આયત નાઝિલ હુઇ..

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوْا مِمَّا تُحِبُّوْنَ

લન્ તનાલુલ્ બિર્ર હત્તા તુનફિકૂ મિમ્મા તુહિબ્બૂન

‘તુમ કામિલ ખૈર કો કભી હાસિલ ન કર સકોગે, યહાં તક કે અપની પ્યારી ચીઝકો ન ખર્ચ કર દો.’ તો હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહ ફરમાતે હૈં કે જબ તક તુમ અપની પ્યારી ચીઝ ખર્ચ ન કરોગે, ઉસ વક્ત તક તુમ નેકી કે કમાલકો નહીં પહોંચ સકતે હો ઔર મુઝે અપને સારે માલમેં સે સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ બૈરૂહા બાગ હૈ. મૈં ઉસે અલ્લાહકે લિયે સદકા કરતા હૂં ઔર મુઝે ઉમ્મીદ હૈ કે અલ્લાહ ઈસ નેકી પર મુઝે જન્નત અતા ફરમાએંગે ઔર ઈસકે અજ્રકો મેરે લિયે ઝખીરા બનાકર રખ્ખેંગે જો મુઝે કિયામતકે દિન કામ આએગા. અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ જહાં મુનાસિબ સમઝેં, ઉસે ખર્ચ ફરમા દેં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખુશ હોકર ફરમાયા, વાહ ! વાહ ! યેહ બડે નફા વાલા માલ હૈ. યેહ બડે નફા વાલા માલ હૈ.

બુખારી મેં ઈસકે બા'દ યેહ મઝમૂન હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈંને તુમ્હારી બાત સુન લી હૈ. મેરી રાય યેહ હૈ કે તુમ ઈસે અપને રિશ્તેદારોંમેં તકસીમ કર દો. હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઐસે હી કરૂંગા. ચુનાંચે હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને વોહ બાગ અપને રિશ્તેદારોં ઔર ચચેરે ભાઈયોંમેં તકસીમ કર દિયા.

હઝરત મુહમ્મદ બિન મુન્કદિર (રહ.) કેહતે હૈં, જબ યેહ આયત ..

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوْا مِمَّا تُحِبُّوْنَ

લન્ તનાલુલ્ બિર્ર હત્તા તુનફિકૂ મિમ્મા તુહિબ્બૂન

નાઝિલ હુઇ તો હઝરત ઝૈદ બિન હારિસા (રદિ.) અપની એક ઘોડી લેકર હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ, જિસકા નામ

૧ તર્ગીબ, ૨-૪૦

શિબલા થા ઔર ઉન્હેં અપને માલમેં સે કોઇ ચીઝ ઉસ ઘોડીસે ઝિયાદા મેહબૂબ નહીં થી ઔર અર્ઝ કિયા કે યેહ ઘોડી અલ્લાહકે લિયે સદકા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે કુબૂલ ફરમાકર ઉનકે બેટે ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) કો સવારી કે લિયે દે દી.

(હઝરત ઝૈદ બિન હારિસા (રદિ.) કો યેહ અચ્છા ન લગા કે ઉનકી સદકા દી હુઇ ઘોડી ઉનકે હી બેટે કો મિલ ગઇ, યૂં સદકા કી હુઇ ચીઝ અપને હી ઘર વાપસ આ ગઇ.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઇસ નાગવારી કા અસર ઉનકે ચેહરે પર મેહસૂસ ફરમાયા, તો ઈર્શાદ ફરમાયા, અલ્લાહ તુમ્હારે ઇસ સદકેકો કુબૂલ કર ચુકે હૈં (ઇસલિયે અબ યેહ ઘોડી જિસે ભી મિલ જાએ, તુમ્હારે અજ્રમેં કમી ન આએગી.)

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હર માલમેં તીન શરીક હોતે હૈં. એક તો તકદીર હૈ, જો માલકે હલાક હોને ઔર જાનવરોંકે મર જાનેકી સૂરતમેં તેરા માલ લે જાતી હૈ ઔર તુઝસે પૂછતી ભી નહીં હૈ કે વોહ તેરા અચ્છા માલ લે જાએ યા ઘટિયા. દૂસરા શરીક વારિસ હૈ, જો ઇસકા ઇન્તિઝાર કર રહા હૈ કે તુઝે (કબ્રમેં) રખ્ખે, યા'ની તૂ મર જાએ ઔર વોહ તેરા માલ લે જાએ. વોહ તેરા માલ ભી લે જાએગા ઔર તૂ ઉસકી નિગાહમેં બુરા ભી હોગા. ઔર તીસરા શરીક તૂ ખુદ હૈ. ઇસલિયે તુમ ઇસ બાતકી પૂરી કોશિશ કરો કે તુમ ઇન તીનોં શરીકોંમેં સબસે કમઝોર શરીક ન બનો. (યા'ની તુમ ઇન દોનોંસે ઝિયાદા માલ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કર લો.) અલ્લાહ કા ઇર્શાદ હૈ..

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوْا مِمَّا تُحِبُّوْنَ

લન્ તનાલુલ્ બિર્રે હત્તા તુન્ફિકૂ મિમ્મા તુહિબ્બૂન

ગૌર સે સુનો ! યેહ ઊંટ મુઝે અપને માલમેં સે બહોત અચ્છા લગતા હૈ, ઇસલિયે મૈંને ચાહા કે મૈં ઇસે અપને (કામ આનેકે) લિયે આગે (આખિરતમેં) ભેજ દૂં.[1]

અપની ઝરૂરત કે બાવજૂદ માલ દૂસરોં પર ખર્ચ કરના

હઝરત સહલ બિન સઅદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક ઔરત હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં એક ચાદર લેકર આઇ જો કે બુની હુઇ થી ઔર ઉસકા કિનારા ભી ઉસીકે સાથ બુના હુવા થા. (યા'ની વોહ ચાદર કિસી ઔર

---

૧ હુલીયા, ૧-૧૬૩

કપડેસે કાટકર નહીં બનાઇ ગઇ થી, બલ્કે કિનારે સમેત ચાદરકે તૌર પર હી વોહ બુની ગઇ થી.) ઉસ ઔરતને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં યેહ ચાદર ઈસલિયે લાઇ હૂં, તાકે આપ ઈસે પહેન લેં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ ઔરતસે ચાદર લે લી ઔર ચૂંકે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉસ ચાદર કી વાકઇ ઝરૂરત થી, ઈસલિયે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે પહેન લિયા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા મેં સે એક સહાબીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર વોહ ચાદર દેખી તો અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ તો બહોત અચ્છી ચાદર હૈ, યેહ તો આપ મુઝે પહેનને કો દે દેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, બહોત અચ્છા ! ઔર યેહ કેહકર ચાદર ઉન્હેં દે દી, હાલાંકે આપકો ખુદ ઉસકી ઝરૂરત થી.)

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાં સે ખડે હોકર તશરીફ લે ગએ તો આપકે સહાબા (રદિ.) ને ઉન સાહબ કો બહોત મલામત કી ઔર યૂં કહા કે તુમને અચ્છા નહીં કિયા. તુમ ખુદ દેખ રહે હો કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ખુદ ઈસ ચાદરકી ઝરૂરત થી, ઈસી વજહસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે લેકર પહેન લિયા થા, ફિર ભી તુમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે વોહ ચાદર માંગ લી ઔર તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે જબ ભી કોઇ ચીઝ માંગી જાએ, તો આપ ઉસકા ઈન્કાર નહીં ફરમાતે, બલ્કે દે દેતે હૈં.

ઉન સહાબી ને કહા, મૈંને તો સિર્ફ ઈસલિયે માંગી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પહેનનેસે યેહ ચાદર બરકતવાલી હો ગઇ હૈ. મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે લેકર ઈસે હમેશા અપને સાથ સંભાલ કર રખ્ખુંગા, તાકે મુઝે ઈસમેં કફન દિયા જાએ.[૧]

હઝરત સહલ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે એક ધારીદાર ઊની કાલે રંગકા જોડા બુનકર તૈયાર કિયા ગયા. ઉસકા કિનારા સફેદ રખ્ખા ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસે પહેનકર સહાબા (રદિ.) કે પાસ બાહિર તશરીફ લાએ. આપને અપની રાન પર (ખુશી કી વજહસે) હાથ મારકર ફરમાયા, ક્યા તુમ દેખતે નહીં, યેહ જોડા કિતના અચ્છા હૈ ! એક અ'રાબી (દેહાતી) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં, યેહ તો આપ મુઝે દે દેં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આદત યેહ થી કે જબ ભી આપસે કોઇ ચીઝ માંગી જાતી થી, આપ ઉસકે જવાબમેં

---

૧ હુલીયા, ૧-૧૬૩

'નહીં' નહીં ફરમાતે થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બહોત અચ્છા, તુમ લે લો ઔર યેહ કેહકર વોહ જોડા ઉસે દે દિયા ઔર અપને પુરાને દો કપડે મંગવાકર પહેન લિયે ઔર ફિર આપને ઉસી તરહકા જોડા બનાને કા હુકમ દિયા. ચુનાંચે વોહ જોડા બનના શુરૂ' હો ગયા, લેકિન અભી વોહ બન હી રહા થા ઔર ખડ્ડી પર ચઢ્હા હુવા થા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા.[૧]

હઝરત અબૂ અકીલ (રદિ.) કે ખર્ચ કરને કા કિસ્સા

હઝરત અબૂ અકીલ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, વોહ સારી રાત દો સાઅ (સાત સેર) ખજૂરોંકે બદલેમેં અપની કમર પર રસ્સી બાંધકર કુંએંમેં સે પાની નિકાલતે રહે, ફિર એક સાઅ ખજૂર લાકર અપને ઘરવાલોંકો દી, તાકે વોહ ઉસે અપને કામમેં લાએં ઔર દૂસરા સાઅ અલ્લાહકા કુર્બ હાસિલ કરનેકે લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પેશ કિયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતા દિયા કે યેહ સાઅ મેહનત કરકે હાસિલ કિયા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસે સદકેકે માલમેં રખ દો. (ચૂંકે વોહ ખુદ ગરીબ ઔર મોહતાજ થે ઔર ઈસ એક સાઅ ખજૂરકી ખુદ ઉનકો ઝરૂરત થી, ઈસ વજહસે) મુનાફિકોંને ઉનકા મઝાક ઉડાતે હુએ ઉનકે બારેમેં કહા, અલ્લાહકો ઈસકે સાઅકી ક્યા ઝરૂરત થી ? યેહ તો ખુદ ઈસ સાઅકા મોહતાજ થા. ઈસ પર અલ્લાહને યેહ આયતેં નાઝિલ ફરમાઈ..

اَلَّذِيْنَ يَلْمِزُوْنَ الْمُطَّوِّعِيْنَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ فِى الصَّدَقَاتِ وَالَّذِيْنَ لَا يَجِدُوْنَ اِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُوْنَ مِنْهُمْ ط سَخِرَ اللّٰهُ مِنْهُمْ ز وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ • .... الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ •

અલ્લઝીન યલ્મિઝૂનલ્ મુત્તવ્વીન મિનલ્ મુઅમિનીન ફિસ્સદકાતિ વલ્લઝીન લા યજિદૂન ઈલ્લા જુહ્દહુમ ફયસ્ખરૂન મિનહુમ્. સખિરલ્લાહુ મિનહુમ વલહુમ અઝાબુન અલીમ ... કવ્મલ ફાસિકીન.

'યેહ (મુનાફિક) ઐસે હૈં કે નફલી સદકા દેનેવાલે મુસલમાનોં પર સદકોંકે બારે મેં તઅન કરતે હૈં ઔર (ખાસ તૌર પર) ઉન લોગોં પર (ઔર ઝિયાદા) જિનકો મેહનત મઝદૂરીકી આમ્દનીકે અલાવા કુછ નહીં મિલતા' યા'ની ઉનકા મઝાક ઉડાતે હૈં. અલ્લાહ ઉનકો ઈસ મઝાકકા (તો ખાસ) બદલા દેગા ઔર (તાનેકા તો યેહ બદલા મિલેગા હી, કે આખિરતમેં દર્દનાક સઝા હોગી.)[૨]

---

૧ હૅસમી, ૭-૩૩
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૨

હઝરત અબૂ સલમા ઔર હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એ'લાન ફરમાયા, સદકા કરો, ક્યૂંકે મૈં એક જમાઅત ભેજના ચાહતા હૂં. ઈસ પર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હો કર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે પાસ ચાર હઝાર દિરહમ હૈં. ઉનમેં સે દો હઝાર તો મૈં અપને રબકો ઉધાર દે રહા હૂં. (અલ્લાહકો ઉધાર દેનેકા મતલબ યેહ હૈ કે અબ મૈં યેહ માલ ઝરૂરતમંદોં પર ખર્ચ કર દેતા હૂં ઔર આખિરતમેં ઈસકા બદલા લૂંગા.) ઔર દો હઝાર મૈં અપને બાલ બચ્ચોંકો દે રહા હૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને (ખુશ હોકર) ઉનકો દુઆ દી. અલ્લાહ ઉસમેં ભી બરકત દે જો તુમ દે રહે હો ઔર ઉસમેં ભી બરકત દે જો તુમ (ઘરવાલોં કે લિયે) રખ રહે હો ઔર એક અન્સારીને રાતભર મઝદૂરી કરકે દો સાઅ ખજૂરેં ભી જમા કીં. ઉન્હોંને ખિદમતમેં આકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈંને (મઝદૂરી કરકે) દો સાઅ ખજૂરેં જમા કીં હૈં, એક સાઅ મૈં અપને રબકો દે રહા હૂં ઔર એક સાઅ મૈં અપને બાલ બચ્ચોંકે લિયે રખ રહા હૂં.

ઈસ પર મુનાફિકોંને (ઝિયાદા દેનેવાલે ઔર કમ દેનેવાલે) દોનોં કિસ્મકે લોગોંમેં ઐબ નિકાલને શુરૂ' કર દિયે ઔર કેહને લગે, અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ જૈસે ઝિયાદા ખર્ચ કરનેવાલે તો સિર્ફ રિયા ઔર દિખાવેકી વજહસે ઈતના ખર્ચ કર રહે હૈં ઔર યેહ ગરીબ ઔર ઝરૂરતમંદ આદમી જો એક સાઅ ખજૂર દે રહા હૈ, અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉસકે સાઅકી ઝરૂરત નહીં હૈ. ઈસ પર અલ્લાહ ને 'અલ્લઝીન યલ્મિઝૂન' વાલી આયત નાઝિલ ફરમાઈ.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝૈદ (રદિ.) કા ખર્ચ કરને કા કિસ્સા

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝૈદ બિન અબ્દી રબ્બિહી (રદિ.) જિન્હોંને ખ્વાબમેં (ફરિશ્તેકો) અઝાન (દેતે હુએ) દેખા થા, વોહ ફરમાતે હૈં કે ઉન્હોંને હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરા યેહ બાગ સદકા હૈ. મૈં અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકો દે રહા હૂં, વોહ જહાં ચાહે ખર્ચ કર દેં. જબ ઉનકે વાલિદૈનકો મા'લૂમ હુવા તો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમારા ગુઝારા તો ઈસી બાગ પર હો

૧ હૈસમી, ૭-૩૨

રહા થા. (હમારે બેટેને ઉસે સદકા કર દિયા). હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને વોહ બાગ ઉન દોનોંકો દે દિયા.

ફિર જબ ઇન દોનોં કા ઇન્તિકાલ હો ગયા, તો ફિર વોહ બાગ ઉનકે બેટે (હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝૈદ) કો વિરાસતમેં મિલ ગયા (ઔર વારિસ બનકર ઉસ બાગકે માલિક હો ગએ.)[૧]

એક અન્સારી કે ખ़र्च કરને કા કિસ્સા

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, મુઝે ભૂકને પરેશાન કર રખ્ખા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની પાક બીવીયોંમેં સે એક કે પાસ આદમી ભેજા (કે અગર કુછ ખાનેકો હૈ તો ભેજ દેં.) ઉન્હોંને જવાબ દિયા કે ઘરમેં ખાને કો કુછ નહીં. ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ, મેરે પાસ પાનીકે અલાવા ઔર કુછ નહીં.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દૂસરી બીવીયોંકે પાસ બારી બારી પૈગામ ભેજા તો સબને યેહી જવાબ દિયા કે ઘરમેં ખાનેકો કુછ નહીં. ફિર આપને (સહાબા (રદિ.) સે) ફરમાયા, ઇસે આજ રાત કૌન અપના મેહમાન બનાતા હૈ ? અલ્લાહ ઉસ પર અપની રહમત નાઝિલ ફરમાએ.

એક અન્સારીને ખડે હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં તૈયાર હૂં. ચુનાંચે વોહ ઉસ આદમીકો અપને ઘર લે ગએ ઔર અપની બીવીસે પૂછા કે તુમ્હારે પાસ કુછ હૈ ?

ઉસને કહા, ઔર તો કુછ નહીં, સિર્ફ બચ્ચોંકે લિયે કુછ ખાને કો હૈ. ઉસ અન્સારી ને કહા, બચ્ચોંકો કિસી ચીઝસે બેહલા કર સુલા દેના ઔર જબ હમારા મેહમાન અંદર આએ તો ચિરાગ બુઝા દેના ઔર ઉસકે સામને ઐસે ઝાહિર કરના કે જૈસે હમ ભી ખા રહે હૈં ઔર એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે જબ યેહ મેહમાન ખાના ખાને લગે તો તૂ ખડી હોકર (ઠીક કરનેકે બહાનેસે) ચિરાગ બુઝા દેના.

ચુનાંચે વોહ સબ ખાને કે લિયે બૈઠે, લેકિન સિર્ફ મેહમાનને ખાયા ઔર અન્સારી ઔર ઉનકી બીવી દોનોંને ભૂકે હી રાત ગુઝાર દી. જબ વોહ સુબહ કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ દોનોંને આજ રાત અપને મેહમાનકે સાંથ જો સુલૂક કિયા હૈ,

---

૧ હાકિમ, ૩-૩૩૬

વોહ અલ્લાહકો બહોત પસંદ આયા હૈ ઔર એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે ઈસ પર યેહ નાઝિલ હુઈ..

وَيُؤْثِرُوْنَ عَلٰىٓ اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ

વયુઅ્ષિરૂન અલા અન્ફુસિહિમ વલવ કાન બિહિમ ખસાસહ

'ઔર અપને સે મુકદ્દમ રખતે હૈં, અગરચે ઉન પર ફાકા હો.'[૧]

સાત ઘરોં કા કિસ્સા

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, બકરીકી એક સિરી (મુંડી) સાત ઘરોંમેં ઘૂમતી રહી. હર એક દૂસરેકો અપને પર તરજીહ દેતા રહા, હાલાંકે ઉનમેં સે હર એક કો ઉસ સિરી કી ઝરૂરત થી, યહાં તક કે સાત ઘરોંકા ચક્કર કાટ કર આખિર વોહ સિરી ઉસી પેહલે ઘરમેં વાપસ આ ગઈ, જહાંસે વોહ ચલી થી.[૨]

અલ્લાહ કો કર્ઝે હસનહ દેને વાલે

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક આદમી ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ફલાં આદમીકા ખજૂરકા એક દરખ્ત હૈ ઔર મુઝે અપની દીવારકો ઠીક કરને કે લિયે ઉસકી ઝરૂરત હૈ. આપ ઉસે હુક્મ ફરમા દેં કે વોહ યેહ દરખ્ત મુઝે દે દે, તાકે મૈં અપની દીવારકો ઉસકે ઝરીએ ઠીક કર સકૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ આદમીકો ફરમાયા, તુમ ખજૂરકા યેહ દરખ્ત ઈસે દે દો, તુમ્હેં ઈસકે બદલેમેં જન્નતમેં ખજૂરકા દરખ્ત મિલેગા. ઉસ આદમીને ઈન્કાર કર દિયા.

(હઝરત અબૂ દહદાહ (રદિ.) કો પતા ચલા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ આદમીસે ખજૂરકા યેહ દરખ્ત જન્નતકે ખજૂરકે દરખ્તકે બદલેમેં લેકર ઉસ દૂસરે આદમી કો દેના ચાહતે હૈં, તો) હઝરત અબૂ દહદાહ (રદિ.) ઉસ ખજૂર વાલે કે પાસ ગએ ઔર ઉનસે કહા, તુમ મેરે ઈસ બાગકે બદલેમેં અપના ખજૂરકા દરખ્ત મેરે હાથ બેચ દો. વોહ રાઝી હો ગયા.

---

૧ તરગીબ, ૪-૧૪૯, તફસીર ઈબ્ને કસીર, ૪-૩૩૮
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૭૬

ફિર હઝરત અબૂ દહદાહ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈંને અપના બાગ દેકર ખજૂરકા વોહ દરખ્ત ખરીદ લિયા હૈ ઔર અબ આપકો દે રહા હૂં. આપ ઉસ આદમીકો વોહ દરખ્ત દે દેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (ખુશ હોકર) કઇ બાર ફરમાયા, અબૂ દહદાહ (રદિ.) કો જન્નતમેં ખજૂરકે ફલદાર ઔર બડે બડે દરખ્ત બહોતસે મિલેંગે.

ફિર ઉન્હોંને અપની બીવીસે આકર કહા, અય ઉમ્મે દહદાહ ! તુમ ઇસ બાગસે બાહિર આ જાઓ. મૈંને ઇસે જન્નતકે ખજૂરકે એક દરખ્તકે બદલેમેં બેચ દિયા હૈ. ઉનકી બીવી (ભી ઉનકી તરહ જન્નતકી તલબ રખતી થી, ઇસલિયે ઉન્હોંને) કહા, બડે નફા કા સૌદા કિયા યા ઇસ જૈસા જુમ્લા કહા.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ યેહ આયત નાઝિલ હુઇ..

مَنْ ذَاالَّذِیْ یُقْرِضُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا

મન ઝલ્લઝી યુકરિદુલ્લાહ કરદન્ હસના

'કૌન આદમી હૈ ઐસા જો અલ્લાહકો કર્ઝ દે. અચ્છે તૌર પર કર્ઝ દેના, ફિર અલ્લાહ ઉસ (કે સવાબ) કો બઢાકર બહોતસે હિસ્સે કર દે.' તો હઝરત અબૂ દહદાહ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા વાકઇ અલ્લાહ હમસે કર્ઝ લેના ચાહતે હૈં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં.

હઝરત અબૂ દહદાહ (રદિ.) ને કહા, આપ અપના હાથ ઝરા મુઝે ઇનાયત ફરમાએં. આપને મુબારક હાથ ઉનકી તરફ બઢા દિયા. ઉન્હોંને (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા મુબારક હાથ પકડકર) અર્ઝ કિયા, મેરા એક બાગ હૈ, જિસમેં ખજૂરકે છે સો (૬૦૦) દરખ્ત હૈં. મૈંને યેહ બાગ અપને રબકો કર્ઝકે બતૌર દે દિયા.

ફિર વહાં સે ચલકર અપને બાગમેં પહોંચે. ઉનકી બીવી હઝરત ઉમ્મે દહદાહ ઔર ઉનકે બચ્ચે ઉસ બાગમેં થે. ઉન્હોંને આવાઝ દી, અય ઉમ્મે દહદાહ ! ઉનકી બીવીને કહા, લબ્બૈક. ઉન્હોંને કહા, બાગસે બાહિર આ જાઓ, ક્યૂંકે મૈંને યેહ બાગ અલ્લાહકો કર્ઝ દે દિયા હૈ.[૨]

પીછે ગુઝર ચુકા હૈ કે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે પાસ ચાર હઝાર દિરહમ હૈં, ઇનમેં સે દો હઝાર તો મૈં અપને રબકો ઉધાર દે રહા હૂં.

---

૧ ઇસાબા, ૪-૫૯, હૈસમી, ૯-૩૨૪
૨ હૈસમી, ૯-૩૨૪, મજમા, ૩-૧૧૩, ઇસાબા, ૪-૫૯, ઇબ્ને કસીર, ૧-૨૯૯

લોગોંમેં ઇસ્લામ કા શૌક પૈદા કરને કે લિયે માલ ખર્ચ કરના

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ ભી હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસ્લામ (મેં દાખિલ કરને ઔર ઉસ પર જમાને) કે લિયે કોઇ ચીઝ માંગી જાતી તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વોહ ચીઝ ઝરૂર દેતે.

ચુનાંચે આપકી ખિદમતમેં એક આદમી આયા. આપને હુક્મ દિયા કે ઈસે સદકાકી બકરીયોંમેં સે ઈતની બકરીયાં દી જાએં જો દો પહાડોંકે બીચકી સારી ઘાટીકો ભર દેં. વોહ બકરીયાં લેકર અપની કૌમકે પાસ વાપસ ગયા ઔર ઉનસે કહા, અય મેરી કૌમ ! તુમ ઈસ્લામ લે આઓ, ક્યૂંકે હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈતના ઝિયાદા દેતે હૈં કે ઉન્હેં અપને ઉપર ફાકે કા કોઇ ડર હી નહીં હૈ.

એક ઔર રિવાયતમેં યેહ હૈ કે કભી કભી કોઇ આદમી હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં સિર્ફ દુનિયા લેને કે હી ઈરાદેસે આતા, લેકિન શામ હોનેસે પેહલે હી ઉસકા ઈમાન (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબત ઔર હુસ્ને તરબિયત ઔર આપ વાલી મેહનતકી બરકતસે) ઈતના મઝબૂત હો જાતા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા દીન ઉસકી નિગાહમેં દુનિયા ઔર દુનિયાકી તમામ ચીઝોંસે ઝિયાદા મેહબૂબ ઔર અઝીઝ હો જાતા.[૧]

હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક અરબી આદમીને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર આપસેદો પહાડોંકે બીચકી ઝમીન માંગી. આપને વોહ ઝમીન ઉસકે નામ લિખ દી, ઈસ પર વોહ મુસલમાન હો ગયા. ફિર ઉસને અપની કૌમકો જાકર કહા, તુમ ઈસ્લામ લે આઓ, મૈં તુમ્હારે પાસ ઉસ આદમી કે યહાંસે આ રહા હૂં,જો ઉસ આદમીકી તરહ દિલ ખોલકર દેતા હૈ, જિસે ફાકેકા કોઇ ડર ન હો.[૨]

સફવાન બિન ઉમૈયહકે ઈસ્લામ લાનેકે કિસ્સેમેં ગુઝર ચુકા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ચલફિર કર માલે ગનીમત કો દેખ રહે થે. સફવાન બિન ઉમૈયહ ભી આપકે સાથ થે. સફવાન બિન ઉમૈયહ ને ભી દેખના શુરૂ' કિયા કે જીઈર્રાના કી તમામ ઘાટી જાનવરોં, બકરીયોં ઔર ચરવાહોંસે ભરી હુઇ હૈ ઔર બડી દેર તક ગૌરસે દેખતે રહે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી ઉનકો કનખીયોંસે દેખતે રહે.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબુલ વહબ ! (યેહ સફવાન કી કુન્નિયત હૈ) ક્યા યેહ (માલે ગનીમતસે ભરી હુઇ) ઘાટી તુમ્હેં પસંદ હૈ ?

---

૧ બિદાયા, ૬-૪૨, મુસ્લિમ, ૨-૨૫૩
૨ હૈસમી, ૯-૧૩

ઉન્હોંને કહા, જી હાં. આપને ફરમાયા, યેહ સારી ઘાટી તુમ્હારી હૈ ઔર ઇસમેં જિતના માલે ગનીમત હૈ, વોહ ભી તુમ્હારા હૈ. યેહ સુનકર સફવાનને કહા, ઇતની બડી સખાવતકી હિંમત સિર્ફ નબી હી કર સકતા હૈ ઔર કલિમએ શહાદત, "અશહદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વઅશહદુ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહુ વરસૂલુહુ" પઢ કર વહી મુસલમાન હો ગએ.[1]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૨૯૪

જિહાદ ફી સબીલિલ્લાહમેં માલ ખર્ચ કરના

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા માલ ખર્ચ કરના

હઝરત અસ્મા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, જબ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (મક્કાસે હિજરત કે લિયે) રવાના હુએ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ભી આપકે સાથ રવાના હુએ તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અપને સાથ સારા માલ, પાંચ હઝાર યા છે હઝાર દિરહમ જિતના ભી થા, સારા લે લિયા ઔર લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ચલે ગએ.

ફિર હમારે દાદા હઝરત અબૂ કુહાફા (રદિ.) હમારે ઘર આએ. ઉનકી આંખોંકી રોશની જા ચુકી થી. ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મેરે ખયાલમેં તો અબૂબક્ર (રદિ.) તુમ લોગોંકો જાનેકે સદમેકે સાથ માલકા સદમા ભી પહોંચા ગએ હૈં, યા'ની ખુદ તો વોહ ગએ હી હૈં, મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે વોહ માલ ભી સારા લે ગએ હૈં ઔર તુમ્હારે લિયે કુછ ભી નહીં છોડા હૈ.

મૈંને કહા, દાદાજાન ! હરગિઝ નહીં. વોહ તો હમારે લિયે બહોત કુછ છોડ કર ગએ હૈં ઔર મૈંને (છોટી છોટી) પથરીયાં લેકર ઘર કે ઉસ તાકમેં રખ દીં, જિસમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) અપના માલ રખ્ખા કરતે થે. (ઉસ ઝમાનેમેં દિરહમ ઔર દિનાર છોટી પથરીયોંકી તરહ હુવા કરતે થે, ઈસલિયે દિરહમ ઔર દિનારકી સાઈઝકી પથરીયાં રખ્ખી હોંગી.) ફિર મૈંને ઉન પથરીયોં પર એક કપડા ડાલ દિયા. ફિર મૈંને અપને દાદાજાન કા હાથ પકડકર ઉનસે કહા, અય દાદાજાન ! અપના હાથ ઈસ માલ પર રખ્ખેં.

ચુનાંચે ઉન્હોંને અપના હાથ ઉસપર રખ્ખા. (વોહ યેહ સમઝે કે યેહ દિરહમ ઔર દિનાર હી હૈં) તો ઉન્હોંને કહા, કોઈ બાત નહીં. અગર વોહ તુમ્હારે લિયે ઈતના માલ છોડ ગએ હૈં, તો ઉન્હોંને અચ્છા કિયા, ઈસસે તુમ્હારા ગુઝારા હો જાએગા.

હઝરત અસ્મા (રદિ.) કેહતી હૈં, અલ્લાહકી કસમ ! ઉન્હોંને હમારે લિયે કુછ નહીં છોડા થા, લેકિન મૈંને યેહ કામ બડેમિયાં (દાદાજાન) કી તસલ્લીકે લિયે કિયા થા.[1]

---

[1] બિદાયા, ૩-૧૭૯, હૈસમી, ૬-૫૯

યેહ પેહલે ગુઝર ચુકા હૈ કે યેહ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને તબૂક કી લડાઈમેં અપના સારા માલ, જો કે ચાર હઝાર દિરહમ થા, ખર્ચ કિયા થા.

હઝરત ઉસ્માન બિન અફફાન (રદિ.) કા માલ ખર્ચ કરના

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ખબ્બાબ સલમી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બયાન ફરમાયા ઔર જૈશે ઉસ્રહ (ગઝવએ તબૂકમેં જાનેવાલી ફૌજ) પર ખર્ચ કરને પર ઉભારા, તો હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) ને કહા, કજાવે ઔર પાલાન સમેત સૌ ઊંટ મેરે ઝિમ્મે હૈં, યા'ની મૈં દૂંગા.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મિમ્બર પર એક દર્જા નીચે તશરીફ લાએ ઔર (ફિર ખર્ચ કરને પર ઉભારા) તો હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફિર કહા, કજાવે ઔર પાલાન સમેત સૌ ઊંટ મેરે ઝિમ્મે હૈં.

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કેહતે હૈં, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો દેખા કે (હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે ઈતને ઝિયાદા ખર્ચ કરને પર બહોત ખુશ હૈં ઔર ખુશીકી વજહસે) હાથ કો ઐસે હિલા રહે હૈં જૈસે તઅજ્જુબ ઔર હૈરાનીમેં ઈન્સાન હિલાયા કરતા હૈ. ઈસ મૌકે પર અબ્દુસ્સમદ રાવીને સમઝાને કે લિયે અપના હાથ બાહિર નિકાલકર હિલા કર દિખાયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમા રહે હૈં, અગર ઈતના ઝિયાદા ખર્ચ કરને કે બા'દ ઉસ્માન (રદિ.) કોઈ ભી (નફ્લ) અમલ ન કરેં તો ઉનકા કોઈ નુકસાન નહીં હોગા.

બૈહકી કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈસ પર તીન બાર ઉભારા ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને કજાવે ઔર પાલાન સમેત તીન સો (૩૦૦) ઊંટ અપને ઝિમ્મે લિયે.

હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) કેહતે હૈં, મૈં ઉસ વક્ત મૌજૂદ થા, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મિમ્બર પર યેહ ફરમા રહે થે, ઈતના ખર્ચ કરને કે બા'દ યા ફરમાયા કે આજ કે બા'દ ઉસ્માન (રદિ.) કા કિસી ગુનાહસે નુકસાન નહીં હોગા.[૧]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન સમુરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જૈશે ઉસ્રહ (યા'ની ગઝવએ તબૂક કી ફૌજ) કો તૈયાર કર રહે થે, તો હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ એક હઝાર દીનાર લેકર આએ ઔર લાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝોલીમેં ડાલ દિયે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન દીનારોંકો ઉલટતે પલટતે જા રહે થે

૧ બિદાયા, ૫-૪, હુલીયા, ૧-૫૯

ઔર યેહ કેહતે જા રહે થે, આજ કે બા'દ ઉસ્માન (રદિ.) જો ભી (ગુનાહે સગીરા યા ખિલાફે ઔલા) કામ કરેંગે તો ઉસસે ઉનકા નુકસાન નહીં હોગા. યેહ બાત આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કઇ બાર ફરમાઇ.[1]

અબૂ નઇમ ને યેહી રિવાયત હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) સે નકલ કી હૈ. ઉસમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! ઉસ્માન કે ઇસ કારનામેકો ન ભૂલના ઔર ઇસકે બા'દ ઉસ્માન (રદિ.) કોઇ નેકીકા કામ ન કરેં, તો ઇસસે ઉનકા નુકસાન નહીં હોગા.

હઝરત હુઝૈફા બિન યમાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે પાસ જૈશે ઉસ્રહ કી મદદ કરનેકે લિયે પૈગામ ભેજા, તો હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને દસ હઝાર દીનાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ભેજે. લાનેવાલેને વોહ દીનાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ડાલ દિયે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સામને ઉન દીનારોંકો ઉપર નીચે ઉલટને પલટને લગે ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે લિયે દુઆ કરને લગે, અય ઉસ્માન (રદિ.) ! અલ્લાહ તેરી મગફિરત ફરમાએ ઔર જો ગુનાહ તુમને છુપકર ઔર એ'લાનીયા કિયે ઔર જો ગુનાહ તુમસે કિયામત તક હોંગે અલ્લાહ ઉન સબકો મઆફ ફરમાએ. ઇસ અમલકે બા'દ ઉસ્માન (રદિ.) કોઇ ભી નેક અમલ ન કરેં તો કોઇ પરવાહ નહીં.[2] (ઇન્સાન જબ મરતા હૈ, તો ઉસકી કિયામત કાઇમ હો જાતી હૈ, ઇસલિયે મતલબ યેહ હૈ કે ઉસ્માન (રદિ.) સે મરતે દમ તક જિતને ગુનાહ હોં, અલ્લાહ ઉન્હેં મઆફ કરેં.)

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જૈશે ઉસ્રહ કી તૈયારીકે લિયે સામાન દિયા ઔર સાતસો ઉકિયા સોના લાકર દિયા, ઉસ વક્ત મૈં ભી વહાં મૌજૂદ થા.[3]

હઝરત કતાદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ગઝવએ તબૂકમેં હઝાર સવારીયાં દીં, જિનમેં પચાસ ઘોડે થે.[4]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, ગઝવએ તબૂકમેં હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને સાઢે નૌ સો ઊંટનીયાં ઔર પચાસ ઘોડે દિયે થે યા યેહ કહા કે નવસો સત્તર ઊંટનીયાં ઔર તીસ ઘોડે દિયે થે.[1]

---

૧ હાકિમ, ૩-૧૦૨, હુલીયા, ૧-૫૯
૨ મુન્તખબ, ૫-૧૨
૩ હૈસમી, ૯-૮૫
૪ હુલીયા, ૧-૫૯

યેહ પેહલે ગુઝર ચુકા હૈ કે તબૂક કી લડાઈમેં હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને એક તિહાઈ ફૌજકો ઉનકી ઝરૂરત કા સામાન દિયા થા, યહાં તક કે કહા જાતા થા કે એક તિહાઈ ફૌજકી ઝરૂરતકી હર ચીઝ ઉન્હોંને જમા કર રખ્ખી થી.

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કા માલ ખર્ચ કરના

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત આઈશા (રદિ.) અપને ઘરમેં થી કે ઉન્હોંને મદીનેમેં એક શોર સુના. ઉન્હોંને પૂછા, યેહ ક્યા હૈ ? લોગોંને બતાયા કે અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કા તિજારતી કાફલા મુલ્કે શામસે ઝરૂરત કી હર ચીઝ લેકર આ રહા હૈ. હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, (ઉસ કાફલેમેં) સાત સો ઊંટ થે ઔર સારા મદીના ઉસ શોરકી આવાઝ સે ગૂંજ ઉઠા. ઈસ પર હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે મૈંને દેખા હૈ કે અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ઘુટનોંકે બલ ઘસીટતે હુએ જન્નતમેં દાખિલ હો રહે હૈં.

યેહ બાત હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કો પહોંચી, તો ઉન્હોંને કહા, મૈં પૂરી કોશિશ કરૂંગા કે મૈં જન્નતમેં (કદમોં પર) ચલકર દાખિલ હોઉં ઔર યેહ કેહકર અપના સારા કાફલા તિજારતકે સામાન ઔર કજાવોંકે સાથ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં સદકા કર દિયા.[૨]

હઝરત ઝુહરી (રહ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં અપના આધા માલ ચાર હઝાર દિરહમ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં સદકા કિયે, ફિર ચાલીસ હઝાર સદકા કિયે, ફિર ચાલીસ હઝાર સદકા કિયે, ફિર પાંચસો ઘોડે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં દિયે, ફિર ડેઢ હઝાર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં દિયે. ઉનકા અકસર માલ તિજારતકે ઝરીએ કમાયા હુવા થા.[3]

હઝરત ઝુહરી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં અપના આધા માલ સદકા કિયા, ફિર બા'દ મેં ચાલીસ હઝાર સદકા કિયે, ફિર પાંચસો ઘોડે ઔર પાંચસો ઊંટ સદકા કિયે. ઉનકા અકસર માલ તિજારતકે ઝરીએ કમાયા હુવા થા.[૪]

હયાતુસ્સહાબા હિસ્સા એકમેં ગુઝર ચુકા હૈ કે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને ગઝવએ તબૂક મેં દો સો (૨૦૦) ઉકિયા સદકા કિયે.

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૩
૨ હુલીયા, ૧-૯૮, ઈબ્ને સઅદ, ૩-૯૩, બિદાયા, ૭-૧૬૪
૩ હુલીયા, ૧-૯૯, બિદાયા, ૭-૧૬૩
૪ ઇસાબા, ૨-૪૧૬

હઝરત હકીમ બિન હિઝામ (રદિ.) કા માલ ખર્ચ કરના

હઝરત અબૂ હાઝિમ (રહ.) કેહતે હૈં, હમને મદીનામેં કિસીકે બારેમેં યેહ નહીં સુના કે ઉસને હઝરત હકીમ બિન હિઝામ (રદિ.) સે ઝિયાદા સવારીયાં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં દીં હોં. એક બાર દો દેહાતી આદમી મદીના આકર યેહ સવાલ કરને લગે કે કૌન અલ્લાહકે રાસ્તેમેં સવારી દેગા ?

લોગોં ને ઉનકો હકીમ બિન હિઝામ કે બારેમેં બતાયા કે વોહ સવારીકા ઇન્તિઝામ કર દેંગે. વોહ દોનોં હઝરત હકીમ કે પાસ ઉનકે ઘર આ ગએ. હઝરત હકીમ (રદિ.) ને ઉન દોનોંસે પૂછા કે વોહ દોનોં ક્યા ચાહતે હૈં ? જો વોહ ચાહતે થે, વોહ ઉન્હોંને હઝરત હકીમ (રદિ.) કો બતા દિયા.

હઝરત હકીમ (રદિ.) ને ઉન દોનોંસે કહા, તુમ જલ્દી ન કરો. (કુછ દેર ઠહેરો) મૈં અભી તુમ દોનોંકે પાસ બાહિર આતા હૂં. (જબ હઝરત હકીમ (રદિ.) બાહિર આએ તો) હઝરત હકીમ (રદિ.) વો કપડા પહેને હુએ થે, જો મિસર સે લાયા ગયા થા ઔર જાલ કી તરહ પતલા ઔર સસ્તા થા ઔર ઉસકી કિમત ચાર દિરહમ થી. હાથમેં લાઠી પકડી હુઇ થી ઔર ઉનકે સાથ ઉનકે ગુલામ ભી બાહિર આએ (ઔર દોનોં દેહાતીયોંકો લેકર બાઝારકી તરફ ચલ દિયે.)

ચલતે ચલતે જબ વોહ કિસી કૂડે કરકટકે પાસસે ગુઝરતે ઔર ઉસમેં ઉનકો કપડેકા કોઇ ઐસા ટુકડા નઝર આતા, જો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં દિયે જાનેવાલે ઊંટોંકે સામાનકી મરમ્મતમેં કામ આ સકતા હો, તો ઉસે અપની લાઠીકે કિનારેસે ઉઠાતે ઔર ઉસે ઝાડતે, ફિર અપને ગુલામોંસે કેહતે, ઊંટોંકે સામાનકી મરમ્મતકે લિયે ઇસે રખ લો.

હઝરત હકીમ (રદિ.) ઇસ તરહ કપડા ઉઠા રહે થે કે ઉનમેં સે એક દેહાતીને અપને સાથી સે કહા, તેરા નાસ હો, ઇનસે હમારી જાન છુડાઓ. અલ્લાહકી કસમ ! ઇનકે પાસ તો સિર્ફ કૂડેસે ઉઠાએ હુએ ચીથડે હી હૈં. (યે હમેં સવારીકે જાનવર કૈસે દે સકેંગે ?)

ઉસકે સાથીને કહા, અરે મિયાં, જલ્દી ન કરો. અભી ઝરા ઔર દેખતે હૈં. ફિર હઝરત હકીમ (રદિ.) ઉન દોનોંકો બાઝાર લે ગએ. વહાં ઉન્હેં દો મોટી, તાઝી, ખૂબ બડી ઔર ગાભન ઊંટનીયાં નઝર આઇં. ઉન્હોંને ઉન દોનોંકો ખરીદા ઔર ઉનકા સામાન ભી ખરીદા, ફિર અપને ગુલામોંસે કહા, જિસ સામાનકી મરમ્મતકી ઝરૂરત હો, ઉસકી મરમ્મત કપડેકે ઇન ટુકડોંસે કર લો.

ફિર ઉન દોનોં ઊંટનીયોં પર ખાના ઔર ગેહૂં ઔર ચરબી રખ દી ઔર ઉન દોનોં દેહાતીયોંકો ખર્ચ ભી દિયા, ફિર ઉનકો વોહ દોનોં ઊંટનીયાં ભી દે દીં. (જબ

ઈતના કુછ હઝરત હકીમ (રદિ.) ને દિયા તો) એક દેહાતીને અપને સાથી સે કહા, મૈંને આજ ઈનસે બેહતર (સખી) કોઇ કપડેકે ટુકડે ઉઠાનેવાલા નહીં દેખા.[1]

હઝરત હકીમ બિન હિઝામ (રદિ.) ને અપના ઘર હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) કે હાથ સાઠ હઝારમેં બેચા. લોગોંને હઝરત હકીમ (રદિ.) સે કહા, અલ્લાહકી કસમ ! હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને (સસ્તા ખરીદકર) આપકો કીમતમેં નુકસાન પહોંચાયા હૈ. હઝરત હકીમ (રદિ.) ને કહા, (કોઇ બાત નહીં) અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને ભી યેહ ઘર જાહિલિયત કે ઝમાનેમેં સિર્ફ એક મશક શરાબમેં (સસ્તે દામોં) મેં ખરીદા થા. (ઇસ હિસાબસે તો મુઝે બહોત ઝિયાદા કીમત મિલ ગઈ હૈ.) મૈં આપ લોગોં કો ગવાહ બનાતા હૂં કે ઇસકી સારી કીમત અલ્લાહકે રાસ્તેમેં, મિસ્કીનોંકી મદદમેં ઔર ગુલામોંકો આઝાદ કરાનેમેં હી ખર્ચ હોગી. અબ બતાઓ હમ દોનોંમેં સે કૌન ઘાટેમેં રહા ?

ઔર એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે ઉન્હોંને વોહ ઘર એક લાખમેં બેચા.[2]

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ઔર દૂસરે સહાબા કિરામ (રદિ.) કા માલ ખર્ચ કરના

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ને અપની એક ઝમીન દો સો ઊંટનીયોંકે બદલેમેં બેચી. ફિર ઉનમેં સે સો ઊંટનીયાં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જાનેવાલોંકો દે દીં ઔર ઉનકો ઇસ બાતકા પાબંદ કિયા કે વોહ લોગ કુરા ઘાટીસે ગુઝરનેસે પેહલે ઇનમેંસે કોઇ ભી ઊંટની ન બેચેં.[3]

હિસ્સા અવ્વલમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે જિહાદ પર ઔર માલ ખર્ચ કરનેકી તરગીબ દેનેકે બાબમેં ગુઝર ચુકા હૈ કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને ગઝવએ તબૂક કે મૌકે પર એક સો ઉકિયા યા'ની ચાર હઝાર દિરહમ દિયે ઔર હઝરત આસિમ બિન અદી (રદિ.) ને નવ્વે વસક (તકરીબન પૌને પાંચસો મન) ખજૂરેં દીં ઔર હઝરત અબ્બાસ, હઝરત તલ્હા, હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ ઔર હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બહોત ઝિયાદા માલ લાકર દિયા ઔર હિસ્સા અવ્વલમેં ગુઝર ચુકા હૈ કે એક સહાબીને એક ઊંટની અલ્લાહકે રાસ્તેમેં દી થી ઔર હઝરત કૈસ બિન સલઅ અન્સારી (રદિ.) ને જિહાદમેં બહોતસા માલ ખર્ચ કિયા થા.

---

૧ મજમઉઝઝવાઇદ, ૯-૩૮૪
૨ હૈસમી, ૯-૩૮૪
૩ હુલીયા, ૧-૨૯૬

હઝરત ઝૈનબ બિન્તે જહશ (રદિ.) ઔર દીગર સહાબી ઔરતોં કા માલ ખર્ચ કરના

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (અપની અઝવાજે મુતહહરાતસે) ફરમાયા કે (મેરે દુનિયાસે જાનેકે બા'દ) તુમમેં સે સબસે જલ્દી મુઝે વોહ મિલેગી, જિસકા હાથ સબસે ઝિયાદા લંબા હોગા.

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, ઇસકે બા'દ અઝવાજે મુતહહરાત આપસમેં મુકાબલા કિયા કરતી થીં કે કિસકા હાથ સબસે ઝિયાદા લંબા હૈ. (હમ તો હાથકી લંબાઇ હી સમઝતી રહીં, લેકિન હાથકે લંબે હોનેસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુરાદ સખાવત ઔર ઝિયાદા માલ ખર્ચ કરના થા, ઇસ વજહસે) ઇસમેં સબસે ઝિયાદા લંબે હાથ વાલી હઝરત ઝૈનબ (રદિ.) હી નિકલીં, ક્યૂંકે વોહ અપને હાથસે કામ કિયા કરતી થીં ઔર (ઉસકી આમ્દની) સદકા કર દિયા કરતી થીં.

દૂસરી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વફાતકે બા'દ હમ જબ અપનેમેં સે કિસીકે ઘરમેં જમા હો જાતીં તો અપને હાથ દીવારકે સાથ લંબે કરકે નાપા કરતી થીં કે કિસકા હાથ લંબા હૈ ? હમ ઐસા હી કરતી રહીં. યહાં તક કે (સબસે પેહલે) હઝરત ઝૈનબ બિન્તે જહશ (રદિ.) કા ઇન્તિકાલ હુવા. હઝરત ઝૈનબ (રદિ.) છોટે કદકી ઔરત થીં ઔર હમમેં સબસે લંબી નહીં થીં. હઝરત ઝૈનબ (રદિ.) કે સબસે પેહલે વફાત પાનેસે હમેં પતા ચલા કે હાથકી લંબાઇસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુરાદ (ઝિયાદાસે ઝિયાદા) સદકા કરના હૈ. હઝરત ઝૈનબ (રદિ.) દસ્તકારી ઔર હાથોં કે હુનરકી માહિર થીં. વોહ ખાલ રંગા કરતીં ઔર ખાલ સિયા કરતીં. (સી કર બેચ દેતીં ઔર ઉસકી કીમત) અલ્લાહકે રાસ્તેમેં સદકા કર દિયા કરતીં.[૧]

તબરાની કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હઝરત ઝૈનબ (રદિ.) સૂત કાતા કરતી થીં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લશ્કરોંકો દે દિયા કરતી થીં. વોહ લોગ ઉસ સૂતસે સિયા કરતે ઔર અપને સફરમેં દૂસરે કામોંમેં લાતે.[૨]

પેહલે હિસ્સે મેં યેહ મઝમૂન ગુઝર ચુકા હૈ કે ગઝવએ તબૂકકી તૈયારીમેં મુસલમાનોંકી મદદ કે લિયે ઔરતોંને કંગન, બાઝૂબંદ, પાઝેબ, બાલીયાં ઔર અંગૂઠીયાં ભેજીં.

---

૧ ઇસાબા, ૪-૩૧૪
૨ હૈસમી, ૮-૨૮૯

ફુકરા, મસાકિન ઔર ઝરૂરતમંદોં પર ખર્ચ કરના

હઝરત ઉમૈર બિન સલમા દુઅલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હઝરત ઉમર (રદિ.) દોપહર કો એક દરખ્ત કે સાયેમેં સો રહે થે. એક દેહાતી ઔરત મદીના આઇ ઔર લોગોંકો બડે ગૌરસે દેખતી રહી (કે ઇનમેંસે કૌન મેરા કામ કરા સકતા હૈ) ઔર દેખતે દેખતે વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ પહોંચ ગઇ. (ઉન્હેં દેખ કર ઉસે ઇત્મીનાન હુવા કે યેહ આદમી મેરા કામ કરા દેગા.)

ઉસને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા, મૈં એક મિસ્કીન ઔરત હૂં ઔર મેરે બહોતસે બચ્ચે હૈં ઔર અમીરૂલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) કો (હમારે ઇલાકેસે) સદકોંકો વુસૂલ કરનેકે લિયે ભેજા થા. (વોહ સદકે વુસૂલ કરકે વાપસ આ ગએ) ઔર ઉન્હોંને હમેં કુછ ન દિયા. અલ્લાહ આપ પર રહમ ફરમાએ, આપ હમારી સિફારિશ કર દેં. (શાયદ વોહ આપકી બાત માન લેં.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (અપને દરબાન) યરફા કો પુકાર કર કહા, હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમાકો બુલાકર મેરે પાસ લાઓ. ઉસ ઔરતને કહા, મેરી ઝરૂરતકે પૂરા હોનેકી ઝિયાદા બેહતર સૂરત યેહ હૈ કે આપ મેરે સાથ ઉનકે પાસ જાએં. (ઉસ ઔરતકો મા'લૂમ નહીં થા કે વોહ જિનસે બાત કર રહી હૈં, વોહ ખુદ અમીરૂલ મો'મિનીન હૈં.) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, (મેરે બુલાને પર) ઇન્શાઅલ્લાહ વોહ તુમ્હારા કામ કર દેગા.

હઝરત યરફાને જાકર હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમાસે કહા, ચલેં, આપકો અમીરૂલ મો'મિનીન બુલા રહે હૈં. ચુનાંચે હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) આએ ઔર ઉન્હોંને કહા, અસ્સલામુ અલયક યા અમીરૂલ મો'મિનીન ! અબ ઇસ ઔરતકો પતા ચલા કે યેહ અમીરૂલ મો'મિનીન હૈં તો બહોત શરમિંદા હુઇ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા સે ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં તો તુમમેં સે બેહતરીન આદમીકે ચુનનેમેં કોઇ કમી નહીં કરતા. જબ અલ્લાહ તુમસે ઇસ ઔરતકે બારેમેં પૂછેંગે, તો તુમ ક્યા કહોગે ? યેહ સુન કર હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) કી આંખોં મેં આંસૂ આ ગએ.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહને અપને નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હમારે પાસ ભેજા, હમને ઉનકી તસ્દીક કી ઔર ઉનકી પૈરવી કી. અલ્લાહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જો હુક્મ દેતે, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ પર અમલ કરતે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સદકે (વુસૂલ કરકે)

ઉસકે હકદાર મિસ્કીનોંકો દિયા કરતે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા અમલ યૂં હી ચલતા રહા, યહાં તક કે અલ્લાહને ઉનકો અપને પાસ બુલા લિયા. ફિર અલ્લાહને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખલીફા બનાયા, તો વોહ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તરીકે હી પર અમલ કરતે રહે, યહાં તક કે અલ્લાહને ઉનકો ભી અપને પાસ બુલા લિયા.

ફિર અલ્લાહને મુઝે ઉનકા ખલીફા બનાયા ઔર મૈંને તુમમેં સે સબસે બેહતર આદમી ચુનનેમેં કભી કોઇ કમી નહીં કી. અબ અગર મૈં તુમ્હેં ભેજૂં તો ઈસ ઔરતકો ઈસ સાલકા ઔર પિછલે સાલકા ઈસકા હિસ્સા (સદકોંમેં સે) દે દેના ઔર મુઝે મા'લૂમ નહીં, શાયદ અબ મૈં તુમ્હેં (સદકાત વસૂલ કરને) ન ભેજું.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ ઔરત કે લિયે એક ઊંટ મંગવાયા ઔર ઉસ ઔરતકો આટા ઔર તેલ દિયા ઔર ફરમાયા, યેહ લે લો. ફિર હમારે પાસ ખૈબર આ જાના, ક્યૂંકે અબ હમારા ખૈબર જાનેકા ઈરાદા હૈ.

ચુનાંચે વોહ ઔરત ખૈબર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આઇ ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને દો ઊંટ મંગવાએ ઔર ઉસ ઔરત સે કહા, યેહ લે લો. હઝરત મુહમ્મદ (રદિ.) કે તુમ્હારે યહાં આને તક યેહ તુમ્હારે લિયે કાફી હો જાએંગે ઔર મૈંને હઝરત મુહમ્મદ (રદિ.) કો હુકમ કર દિયા હૈ કે વોહ તુમ્હેં તુમ્હારા ઈસ સાલકા ઔર પિછલે સાલકા હિસ્સા દે દેં.[૧]

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં એક બાર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે સાથ બાઝાર ગયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) કો એક જવાન ઔરત મિલી ઔર ઉસને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મેરા શૌહર મર ગયા હૈ ઔર ઉસને અપને પીછે છોટે છોટે બચ્ચે છોડે હૈં ઔર કહા, અલ્લાહકી કસમ! (ફક્રો ફાકાકી વજહસે પાએ ભી નહીં પકા સકતે. મુલ્કે અરબમેં પાએ મુફ્ત મિલા કરતે થે, બિકા નહીં કરતે થે). ન ઉનકે પાસ કોઇ ખેતી હૈ ઔર ન દૂધકા કોઇ જાનવર, ઔર મુઝે ડર હૈ કે કહતસાલી મેં કહીં વોહ મર ન જાએં ઔર મૈં હઝરત ખુફાફ બિન ઈમા ગિફારી (રદિ.) કી બેટી હૂં. મેરે વાલિદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ હુદૈબિયહમેં શરીક હુએ થે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસ ઔરત કે પાસ ખડે (બાતેં સુનતે) રહે ઔર આગે નહીં ગએ, ફિર ફરમાયા, ખુશઆમદેદ હો, કરીબી રિશ્તેદારી નિકલ આઇ. યા'ની તુમ્હારે કબીલા ગિફારકા હમારે કબીલા કુરૈશસે કરીબી રિશ્તા હૈ, યા તુમ એક મશહૂર સહાબી કે ખાનદાન મેં સે હો).

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) વહાં સે ઘર વાપસ ગએ. ઉનકે ઘરમેં એક ખૂબ બોઝ ઉઠાને વાલા ઊંટ બંધા હુવા થા. દો બોરે ગલ્લે (અનાજ) સે ભરકર ઉસ પર રખ દિયે

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૧૯

ઔર ઉન દોનોં બોરોંકે બીચ ખર્ચેકે પૈસે ઔર કપડે રખ દિયે ઔર ફિર ઉસ ઊંટકી નકીલ ઉસ ઔરતકો પકડા કર કહા, યેહ ઊંટ લે જાઓ. ઈન્શાઅલ્લાહ ઈન ચીઝોંકે ખત્મ હોનેસે પેહલે હી અલ્લાહ તુમ્હારે લિયે બેહતર ઈન્તિઝામ ફરમા દેંગે.

એક આદમી ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપને ઈસ ઔરતકો બહોત ઝિયાદા દિયા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા તેરી માં તુઝે ગુમ કરે. ઈસ ઔરતકા વાલિદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ હુદૈબિયહમેં શરીક હુવા થા ઔર અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને ઈસ ઔરતકે વાલિદ ઔર ભાઈકો દેખા હૈ કે એક અર્સે તક ઉન્હોંને એક કિલેકા મુહાસરા કિયે રખ્ખા, ફિર ઉસ કિલેકો ઉન્હોંને ફત્હ કર લિયા ઔર હમ ઉસમેં સે અપને હિસ્સે ખૂબ વુસૂલ કર રહે હૈં. (ચૂંકે યેહ બહોત ઝિયાદા દીની ફઝાઈલ વાલે ખાનદાનકી ઔરત હૈ, ઈસ વજહસે મૈંને ઉસે ઝિયાદા દિયા હૈ.[૧]

હઝરત સઈદ બિન આમિર બિન હિઝયમ જુમહી કા માલ ખર્ચ કરના

હઝરત હસ્સાન બિન અતિય્યા (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) કો મુલ્કે શામકી ગવર્નરીસે અલગ કિયા તો ઉનકી જગહ હઝરત સઈદ બિન આમિર બિન હિઝયમ (રદિ.) કો ભેજા. વોહ અપની નૌજવાન બીવીકો સાથ લે ગએ, જિસકા ચેહરા બહોત ખૂબસૂરત થા ઔર વોહ કુરૈશ કબીલાકી થી.

થોડે હી દિન ગુઝરે થે કે ફાકા ઔર સખ્ત તંગીકા દૌર શુરૂ' હો ગયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઈસકી ખબર મિલી તો ઉન્હોંને ઉનકે પાસ એક હઝાર દીનાર ભેજે. વોહ હઝાર દીનાર લેકર અપની બીવીકે પાસ ઘર ગએ ઔર ઉસસે કહા, તુમ જો યેહ દીનાર દેખ રહી હો, યેહ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ભેજે હૈં.

ઉસને કહા, મેરા દિલ યેહ ચાહતા હૈ કે આપ હમારે લિયે સાલનકા સામાન ઔર ગલ્લા (અનાજ) ખરીદ લેં ઔર બાકી દીનાર સંભાલ કર રખ લેં, આગે કામ આએંગે.

હઝરત સઈદ (રદિ.) ને કહા, મૈં તુમ્હેં ઈસસે બેહતર સૂરત બતા દૂં કે હમ યેહ માલ એક તાજિર કો દે દેતે હૈં, જો ઈસસે હમારે લિયે તિજારત કરતા રહે, હમ ઉસસે નફા ખાતે રહેં ઔર હમારે ઉસ સરમાયે કી ઝિમ્મેદારી ભી ઉસ પર હોગી.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૭

ઉનકી બીવી ને કહા, ફિર તો યેહ ઠીક હૈ. ચુનાંચે ઉન્હોંને સાલનકા સામાન ઔર ગલ્લા ખરીદા ઔર દો ઊંટ ઔર દો ગુલામ ખરીદે. ગુલામોંને ઉન ઊંટોં પર ઝરૂરતકા સારા સામાન ઈકઠ્ઠા કર લિયા ઔર ઉન્હોંને યેહ સબ કુછ મિસ્કીનોં ઔર ઝરૂરતમંદોંમેં તકસીમ કર દિયા. કુછ હી દિનોં કે બા'દ ઉનકી બીવીને ઉનસે કહા, ખાને પીનેકા સામાન ખત્મ હો ગયા હૈ. આપ ઉસ તાજિરકે પાસ જાએં ઔર જો નફા હુવા હૈ, ઉસમેં સે કુછ લેકર હમારે લિયે ખાને પીને કા સામાન ખરીદ લેં. હઝરત સઈદ (રદિ.) ચુપ રહે. ઉસને દોબારા કહા, યેહ ફિર ચુપ રહે.

આખિર ઉસને તંગ આકર ઉનકો સતાના શુરૂ' કિયા. જિસ પર ઉન્હોંને દિનમેં ઘર આના છોડ દિયા, સિર્ફ રાતકો ઘર આતે. ઉનકે ઘરવાલોંમેં એક આદમી થા, જો ઉનકે સાથ ઘર આયા કરતા થા. ઉસને ઉનકી બીવીસે કહા, તુમ ક્યા કર રહી હો ? તુમ ઉનકો બહોત તકલીફ પહોંચા ચુકી હો, વોહ તો સારા માલ સદકા કર ચુકે હૈં. યેહ સુનકર હઝરત સઈદ (રદિ.) કી બીવીકો સારે માલકે સદકા કરનેકા ઈતના અફસોસ હુવા કે વોહ રોને લગી.

એક દિન હઝરત સઈદ (રદિ.) અપની બીવીકે પાસ ઘર આએ ઔર ઉસસે કહા, ઐસે હી આરામસે બૈઠી રહો. મેરે કુછ સાથી થે જો થોડે દિનોં પેહલે મુઝસે જુદા હો ગએ હૈં (ઈસ દુનિયાસે ચલે ગએ હૈં) અગર મુઝે સારી દુનિયા ભી મિલ જાએ, તો ભી મુઝે ઉનકા રાસ્તા છોડના પસંદ નહીં હૈ. અગર જન્નતકી ખૂબસૂરત હૂરોંમેં સે એક હૂર આસમાને દુનિયાસે ઝાંક લે, તો વોહ સારી ઝમીન ઉસકે નૂરસે રોશન હો જાએ ઔર ઉસકે ચેહરેકા નૂર ચાંદ ઔર સૂરજકી રોશની પર ગાલિબ આ જાએ ઔર જો દુપટ્ટા ઉસે પહેનાયા જાતા હૈ, વોહ દુનિયા ઔર ઉસકી ચીઝોં સે ઝિયાદા કીમતી હૈ. અબ મેરે લિયે યેહ તો આસાન હૈ કે ઉન હુરોં કે લિયે તુઝે છોડ દૂં, લેકિન તેરે લિયે ઉનકો નહીં છોડ સકતા. યેહ સુનકર વોહ નરમ પડ ગઈ ઔર રાઝી હો ગઈ.[1]

અબૂ નઈમ ને ઈસ વાકિઅહ કો હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન સાબિત જુમહી (રહ.) સે નક્લ કિયા હૈ ઔર ઉસમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે જબ હઝરત સઈદ બિન આમિર (રદિ.) કો તનખ્વાહ મિલતી તો ઘરવાલોંકે ગુઝારેકા સામાન ખરીદ લેતે ઔર બાકીકો સદકા કર દેતે તો ઉનકી બીવી ઉનસે કેહતી, આપકી બાકી તનખ્વાહ કહાં હૈ ? વોહ કેહતે, મૈંને વોહ કર્ઝ દે દી હૈ. (ઉનકા યેહ તરીકા દેખકર) કુછ લોગ ઉનકે પાસ આએ ઔર ઉનસે ઉન્હોંને કહા, આપકે ઘરવાલોંકા આપ પર હક હૈ, આપકે સુસરાલવાલોંકા આપ પર હક હૈ. તો હઝરત સઈદ (રદિ.) ને કહા, મૈંને ઉનકે હુકૂકકે અદા કરનેમેં કભી કિસીકો ઉન પર તરજીહ નહીં દી હૈ. મૈં મોટી આંખોં વાલી હૂરેં હાસિલ કરના ચાહતા હૂં, તો મૈં કિસીભી ઈન્સાનકો ઈસ તરહ ખુશ કરના નહીં ચાહતા કે ઉસસે હૂરોંકે

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૪૪

મિલનેમેં કમી આએ યા વોહ ન મિલ સકે ક્યૂંકે અગર જન્નતકી એક હૂર ભી ઝાંક લે તો ઉસકી વજહસે સારી ઝમીન ચમકને લગે, જૈસે સૂરજ ચમકતા હૈ. મૈં જન્નતમેં સબસે પેહલે જાને વાલી જમાઅતસે પીછે રેહ જાનેકે લિયે બિલકુલ તૈયાર નહીં હૂં, ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે 'અલ્લાહ કિયામતકે દિન તમામ લોગોંકો હિસાબકે લિયે જમા ફરમાએંગે તો ફુકરા મો'મિન જન્નતકી તરફ ઐસી તેઝીસે જાએંગે જૈસે કબૂતર અપને ઘોંસલેકી તરફ તેઝીસે પર ફૈલા કર ઉતરતા હૈ.

ફરિશ્તે ઉનસે કહેંગે, ઠહેરો, હિસાબ દેકર જાઓ. વોહ કહેંગે, હમારે પાસ હિસાબકે લિયે કુછ હૈ હી નહીં. હમેં દિયા હી ક્યા થા જિસકા હમ હિસાબ દેં. ઈસપર ઉનકા રબ ફરમાએગા, મેરે બંદે ઠીક કેહ રહે હૈં. ફિર ઉનકે લિયે જન્નતકા દરવાઝા ખોલ દિયા જાએગા ઔર વોહ લોગોંસે સત્તર સાલ પેહલે જન્નતમેં ચલે જાએંગે.

ઈસી હિસ્સે દૌમમેં ઈન્હીં હઝરત સઈદ બિન આમિર (રદિ.) કા યેહ કિસ્સા ગુઝર ચુકા હૈ કે ઉન્હોંને અપની બીવીસે કહા, ક્યા તુમ ઈસસે બેહતર બાત ચાહતી હો કે હમ યેહ દીનાર ઉસે દે દેતે હૈં, જો હમેં સખ્ત ઝરૂરતકે વક્ત દે દે ? ઉનકી બીવીને કહા, ઠીક હૈ. ચુનાંચે ઉન્હોંને અપને ઘરવાલોંમેં સે એક આદમી કો બુલાયા, જિસ પર ઉન્હેં ભરોસા થા ઔર ઉન દીનારોંકો બહોતસી થેલીયોંમેં ડાલકર ઉસસે કહા, જાકર યેહ દીનાર ફલાં ખાનદાનકી બેવાઓં, ફલાં ખાનદાનકે યતીમોં, ફલાં ખાનદાનકે મિસ્કીનોં ઔર ફલાં ખાનદાનકે મુસીબતઝદા લોગોંકો દે આઓ. થોડેસે દીનાર બચ ગએ તો અપની બીવીસે કહા, લો યેહ ખર્ચ કર લો. ફિર અપની ગવર્નરીકે કામમેં મશ્ગૂલ હો ગએ.

કુછ દિનોં કે બા'દ ઉનકી બીવીને કહા, ક્યા આપ હમારે લિયે કોઈ ખાદિમ નહીં ખરીદ લેતે ? ઉસ માલકા ક્યા હુવા ? હઝરત સઈદ (રદિ.) ને કહા, વોહ માલ તુમ્હેં સખ્ત ઝરૂરતકે વક્ત મિલેગા.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કા માલ ખર્ચ કરના

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં, એક બાર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) બીમાર હો ગએ. ઉનકે લિયે એક દિરહમમેં અંગૂરકા એક ખોશા ખરીદા ગયા. (જબ વોહ ખોશા ઉનકે સામને રખ્ખા ગયા તો) ઉસ વક્ત એક મિસ્કીનને આકર સવાલ કિયા. ઉન્હોંને કહા, યેહ ખોશા ઈસે દે દો. (ઘરવાલોં ને વોહ ખોશા ઉસ મિસ્કીનકો દે દિયા. વોહ લેકર ચલ દિયા) ઘર કે એક આદમીને જાકર ઉસ મિસ્કીનસે વોહ ખોશા એક

૧ હુલીયા, ૧-૨૪૫

દિરહમમેં ખરીદ લિયા (ક્યૂંકે બાઝારમેં ઉસ વક્ત અંગૂર નાયાબ થા. ઈસ લિયે ઉસસે ખરીદા) ઔર હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં પેશ કિયા.

ઉસ મિસ્કીનને આકર ફિર સવાલ કિયા. આપને ફરમાયા, યેહ ઉસે દે દો. (ઘરવાલોંને ઉસે દે દિયા. વોહ લેકર ચલ દિયા.) ઘર કે એક આદમી ને જાકર ઉસ મિસ્કીનસે વોહ ખોશા ફિર એક દિરહમમેં ખરીદ લિયા ઔર લાકર ફિર હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં પેશ કર દિયા. ઉસ મિસ્કીનને આકર ફિર સવાલ કિયા. આપને ફરમાયા, યેહ ઉસે દે દો. (ઘરવાલોંને ઉસે દે દિયા. વોહ લેકર ચલ દિયા.) ઘર કે એક આદમી ને જાકર ઉસ મિસ્કીનસે વોહ ખોશા ફિર એક દિરહમમેં ખરીદ લિયા (ઔર લાકર ફિર ઉનકી ખિદમતમેં પેશ કર દિયા.)

ઉસ મિસ્કીનને ફિર વાપસ આકર માંગને કા ઈરાદા કિયા, તો ઘરવાલોં ને ઉસે રોક દિયા. અગર હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કો મા'લૂમ હો જાતા કે વોહ ખોશા ઉસ મિસ્કીનસે ખરીદા ગયા હૈ ઔર ઉસે સવાલ કરને સે ભી રોકા ગયા હૈ, તો વોહ ઉસે બિલકુલ ન ચખતે.[1]

અબૂ નઈમ ને હી યેહ કિસ્સા એક ઔર સનદ સે નકલ કિયા હૈ કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) એક બાર બીમાર હુએ, ઉનકા અંગૂર ખાનેકો દિલ ચાહા. મૈંને ઉનકે લિયે અંગૂરકા એક ખોશા એક દિરહમમેં ખરીદા ઔર લાકર મૈંને વોહ ખોશા ઉનકે હાથમેં દે દિયા.આગે હદીસ કા મઝમૂન પિછલી હદીસ કી તરહ હૈ ઔર ઉસકે આખિરમેં યેહ હૈ કે વોહ માંગને વાલા બાર બાર આતા ઔર વોહ હર બાર ઉસે ખોશા દેને કા હુક્મ ફરમા દેતે (ઔર હમ ઉસે દે દેતે ઔર ફિર ઉસસે ખરીદ કર લે આતે) યહાં તક કે મૈંને માંગનેવાલે કો તીસરી યા ચૌથી બારમેં કહા, તેરા નાસ હો. તુઝે શરમ નહીં આતી. (હર બાર વાપસ આકર ફિર માંગ લેતા હૈ)

ચુનાંચે મૈંને ઉસસે એક દિરહમમેં ખરીદ કર ઉનકી ખિદમતમેં પેશ કર દિયા (ઔર વોહ માંગનેવાલા મના કર દેને પર ઉસ બાર નહીં આયા) તો આખિર ઉન્હોંને વોહ ખોશા ખા લિયા.[2]

હઝરત ઉસ્માન બિન અબીલ આસ (રદિ.) કા માલ ખર્ચ

હઝરત અબૂ નઝરા (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં ઝિલહજ કે પેહલે અશરેમેં હઝરત ઉસ્માન બિન અબીલ આસ (રદિ.) કે પાસ આયા ઔર ઉન્હોંને એક કમરા

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૯૭
૨ ઇસાબા, ૨-૨૪૮, મજમા, ૯-૩૪૭, ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૧૭

(મેહમાનોંસે) બાતચીત કે લિયે ખાલી રખ્ખા હુવા થા. એક આદમી ઉનકે પાસ મેંઢા લેકર ગુઝરા. ઉન્હોંને મેંઢેવાલે સે પૂછા કે તુમને યેહ મેંઢા કિતનેમેં ખરીદા હૈ ?

ઉસને કહા, બારહ દિરહમમેં. મૈંને (દિલમેં) કહા, કાશ, કે મેરે પાસ ભી બારહ દિરહમ હોતે તો મૈં ભી એક મેંઢા ખરીદ કર (ઈદ પર) કુર્બાન કરતા ઔર અપને બાલ બચ્ચોં કો ખિલાતા. જબ મૈં ઉનકે પાસસે ખડા હોકર અપને ઘર આયા, તો ઉન્હોંને મેરે પીછે એક થેલી ભેજી, જિસમેં પચાસ દિરહમ થે. મૈંને ઉનસે ઝિયાદા બરકતવાલે દિરહમ કભી નહીં દેખે. ઉન્હોંને મુઝે વોહ દિરહમ સવાબકી નિય્યતસે દિયે ઔર મુઝે ઉન દિનોં ઈન દિરહમોંકી બહોત ઝિયાદા ઝરૂરત થી.[૧]

હઝરત આઇશા (રદિ.) કા માલ ખર્ચ કરના

હઝરત ઈમામ માલિક (રહ.) ને મુઅત્તા મેં નક્લ કિયા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝૌજએ મોહતરમા હઝરત આઈશા (રદિ.) ને રોઝા રખ્ખા હુવા થા. ઉનસે એક મિસ્કીનને સવાલ કિયા. ઉનકે ઘરમેં સિર્ફ એક રોટી થી. ઉન્હોંને અપની બાંદીસે કહા, યેહ રોટી ઉસ મિસ્કીનકો દે દો.

ઉસ બાંદી ને કહા, (ઈસ રોટીકે અલાવા) આપકી ઈફ્તારીકે લિયે ઔર કુછ નહીં હૈ. હઝરત આઈશા (રદિ.)ને કહા, (કોઇ બાત નહીં) તુમ ફિર ભી ઉસે યેહ રોટી દે દો.

ચુનાંચે વોહ બાંદી કેહતી હૈ કે મૈંને ઉસ મિસ્કીનકો વો રોટી દે દી. જબ શામ હુઇ તો એક ઐસે ઘરવાલેને યા એક ઐસે આદમીને, જો કે હમેં હદિયા નહીં દિયા કરતા થા, હમેં એક (પકી હુઇ) બકરી ઔર ઉસકે સાથ બહોતસી રોટીયાં હદિયામેં ભેજીં. હઝરત આઈશા (રદિ.)ને મુઝે બુલાકર ફરમાયા, ઈસમેં સે ખાઓ, યેહ તુમ્હારી (રોટીકી) ટિકીયાસે બેહતર હૈ.[૨]

ઈમામ માલિક (રહ.) કેહતે હૈં, મુઝે યેહ બાત પહોંચી હૈ કે એક મિસ્કીનને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝૌજએ મોહતરમા હઝરત આઈશા (રદિ.) સે ખાના માંગા. હઝરત આઈશા (રદિ.) કે સામને અંગૂર રખ્ખે હુએ થે. ઉન્હોંને એક આદમીસે કહા, અંગૂરકા એક દાના લેકર ઈસે દે દો.

વોહ હઝરત આઈશા (રદિ.) કી તરફ (યા ઉસ દાનેકી તરફ) તઅજ્જુબસે દેખને લગા, તો હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કહા, ક્યા તુમ્હેં તઅજ્જુબ હો રહા હૈ ? ઈસ

---

૧ હૈસમી, ૯-૩૭૧
૨ મુઅત્તા, ૩૯૦

દાનેમેં તુમ્હેં કિતને ઝર્રે નઝર આ રહે હૈં? (યેહ ફરમા કર ઉન્હોંને ઇસ આયતકી તરફ ઇશારા ફરમાયા હૈ..)

فَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَّرَهٗ

ફમંય્યઅમલ્ મિષ્કાલ ઝર્રતિન્ ખયૂરંય્યરહ

'સો જો આદમી દુનિયામેં ઝર્રા કે બરાબર નેકી કરેગા, વોહ વહાં ઉસકો દેખ લેગા.'

અપને હાથ સે મિસ્કીન કો દેના

હઝરત ઉસ્માન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત હારિસા બિન નોઅમાન (રદિ.) કી બીનાઇ (આંખોંકી રોશની) જા ચુકી થી. ઉન્હોંને અપની નમાઝકી જગહસે લેકર અપને કમરેકે દરવાઝે તક એક રસ્સી બાંધ રખ્ખી થી. જબ દરવાઝે પર કોઇ મિસ્કીન આતા, તો અપને ટોકરેમેં સે કુછ લેતે ઔર રસ્સીકો પકડકર (દરવાઝે તક જાતે ઔર) ખુદ અપને હાથસે ઉસ મિસ્કીન કો દેતે. ઘરવાલે ઉનસે કેહતે, આપકી જગહ હમ જાકર મિસ્કીનકો દે આતે હૈં.

વોહ ફરમાતે, મૈંને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે મિસ્કીનકો અપને હાથસે દેના બુરી મૌતસે બચાતા હૈ.[૧]

હઝરત અમ્ર લૈસી (રહ.) કેહતે હૈં, હમ હઝરત વાસિલા બિન અસ્કઅ (રદિ.) કે પાસ થે. ઉનકે પાસ એક માંગનેવાલા આયા. ઉન્હોંને રોટીકા એક ટુકડા લિયા, ઉસ પર એક પૈસા રખ્ખા ઔર ખુદ જાકર રોટીકા વોહ ટુકડા ઉસકે હાથ પર રખ્ખા. મૈંને ઉનસે કહા, અય અબુલ અસ્કઅ! ક્યા આપકે ઘરમેં કોઇ ઐસા આદમી નહીં હૈ જો આપકી જગહ યેહ કામ કર દે?

ઉન્હોંને કહા, આદમી તો હૈ, લેકિન જબ કોઇ આદમી મિસ્કીનકો સદકા દેનેકે લિયે ચલકર જાએ તો ઉસકે હર કદમકે બદલેમેં એક ગુનાહ મઆફ કર દિયા જાતા હૈ ઔર જબ વોહ જાકર વોહ ચીઝ ઉસ મિસ્કીનકે હાથમેં રખ દે તો હર કદમકે બદલેમેં દસ ગુનાહ મઆફ કર દિયે જાતે હૈં.[૨]

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) રોઝાના રાતકો અપને ઘરવાલોંકો જમા કરતે ઔર સબ ઉનકે બડે પ્યાલેમેં સે ખાતે (ખાનેકે દૌરાન)

---

૧ ઇસાબા, ૧-૨૯૯, હુલીયા, ૧-૩૫૬, ઇબ્ને સઅદ, ૩-૫૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૧૫

કભી કભી વોહ કિસી મિસ્કીનકી આવાઝ સુનતે તો અપને હિસ્સેકા ગોશ્ત ઔર રોટી જાકર ઉસે દે દેતે. જિતની દેરમેં વોહ મિસ્કીનકો દેકર વાપસ આતે તો ઉતની દેરમેં ઘરવાલે પ્યાલા ખત્મ કર ચુકે હોતે. અગર મુઝે ઉસ પ્યાલેમેં કુછ મિલ જાતા તો ઉનકો ભી મિલ જાતા. ફિર ઈસી હાલમેં હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) સુબહ રોઝા રખ લેતે.[1]

માંગનેવાલોં પર માલ ખર્ચ કરના

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મસ્જિદમેં તશરીફ લાએ. આપકે ઉપર નજરાન (યમનકે એક શહર) કી બની હુઇ એક ચાદર થી, જિસકા કિનારા મોટા થા. આપકે પીછેસે એક દેહાતી આયા. ઉસને આપકી ચાદરકા કિનારા પકડકર ઈસ ઝોરસે ખીંચા કે આપકી ગરદન મુબારક પર ઉસ મોટે કિનારેકા નિશાન પડ ગયા ઔર ઉસને કહા, અય મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહકા જો માલ આપકે પાસ હૈ, ઉસમેં સે હમેં ભી દો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકી તરફ દેખતે હુએ મુસ્કુરાએ ઔર ફરમાયા, ઈસે કુછ ઝરૂર દો.[2]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ સુબહકો મસ્જિદમેં બૈઠે રેહતે થે. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘર જાને કે લિયે ખડે હોતે તો હમ લોગ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરમેં દાખિલ હોને તક ખડે રેહતે.

ચુનાંચે એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘર જાનેકે લિયે ખડે હુએ. જબ આપ મસ્જિદકે દર્મિયાન મેં પહોંચે તો એક દેહાતી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ પહોંચા ઔર ઉસને ઈસ ઝોરસે આપકી ચાદર ખીંચી કે આપકી ગરદન મુબારક લાલ હો ગઇ ઔર ઉસને કહા, અય મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે દો ઊંટ દેં, ક્યૂંકે યેહ દો ઊંટ ન તો આપ અપને માલમેં સે દેંગે ઔર ન અપને વાલિદકે માલમેં સે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, નહીં, મૈં તો અલ્લાહકી મગફિરત ચાહતા હૂં, જબ તક તુમ મુઝે ઉસકા બદલા નહીં દોગે, મૈં તુમ્હેં ઊંટ નહીં દૂંગા. યેહ બાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તીન બાર ફરમાઇ. (ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે મઆફ કર દિયા, બલ્કે ઉસકે સાથ અચ્છા સુલૂક ભી ફરમાયા) ઔર ફિર એક આદમીકો બુલાકર કહા, ઈસે દો ઊંટ દે દો. એક ઊંટ જવ કા, દૂસરા ખજૂર કા.[3]

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૪-૧૨૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૩, બિદાયા, ૬-૩૮
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૭, બિદાયા, ૬-૩૮

હઝરત નોઅમાન બિન મુકરિન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ કબીલા મુઝૈના કે ચારસો આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં અપને દીનકે હુક્મ બતાએ. (જબ હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ફારિગ હોકર વાપસ જાને લગે, તો) એક આદમીને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! રાસ્તેકે લિયે હમારે પાસ કોઇ ચીઝ નહીં હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે ફરમાયા, ઇન્હેં રાસ્તે કે લિયે તોશા દે દો. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મેરે પાસ તો બસ થોડીસી બચી હુઇ ખજૂરેં હૈં. મેરે ખયાલમેં તો વોહ ખજૂરેં ઉનકી કુછ ભી ઝરૂરત પૂરી નહીં કર સકેંગી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જાઓ ઔર ઇન્હેં રાસ્તેકે લિયે તોશા દે દો. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) હમેં એક બાલાખાનેમેં લે ગએ. વહાં એક ખાકસ્તરી જવાન ઊંટ જિતની ખજૂરેં રખ્ખી હુઇ થીં. (યા'ની બૈઠે હુએ એક ઊંટ જિતની ખજૂરોંકા એક ઢેર થા.) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપ લોગ યેહ ખજૂરેં લે લેં.

હમારે તમામ કાફલેવાલોંને અપની ઝરૂરતકે મુતાબિક ખજૂરેં લે લીં ઔર મૈં સબસે આખિરમેં લેને ગયા. મૈંને દેખા તો નઝર આયા કે (ખજૂરેં શુરૂ'મેં જિતની થીં, અબ ભી ઉતની હી હૈં) ઉનમેં સે એક ખજૂર ભી કમ ન હુઇ થી, હાલાંકે ઉસ ઢેરમેં સે ચારસો આદમી ખજૂરેં લે ચુકે થે. (યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ફરમાનકી બરકત થી.)[૧]

હઝરત દુકૈન બિન સઇદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ ચાર સૌ ચાલીસ આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ (સફરકે લિયે) ખાનેકી કોઇ ચીઝ માંગને ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ફરમાયા, જાઓ ઔર ઇન્હેં સફરકે લિયે કુછ દો. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મેરે પાસ તો સિર્ફ ઇતના હૈ, જિસસે મેરે ઔર મેરે બચ્ચોં કે ગરમી કે ચાર મહીને ગુઝર સકેં. (ઇસસે ઇનકા કામ નહીં ચલ સકેગા.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, નહીં, જાઓ ઔર જો હૈ ઇન્હેં દે દો. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! બહોત અચ્છા, જૈસે આપ ફરમાએં. મૈં તો આપકી હર બાત સુનૂંગા ઔર માનૂંગા.

ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) વહાંસે ખડે હુએ ઔર હમ ભી ઉનકે સાથ ખડે હુએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) હમેં ઉપર અપને એક બાલાખાનેમેં લે ગએ ઔર અપને નેફામેં સે ચાબી નિકાલ કર બાલાખાનેકા દરવાઝા ખોલા તો બાલાખાનેમેં બૈઠે હુએ ઊંટકે બચ્ચેકે બરાબર ખજૂરોંકા એક ઢેર થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપ લોગ

૧ હૈસમી, ૮-૩૦૪

ઇસમેંસે જિતના ચાહેં લે લેં. ચુનાંચે હમમેં સે હર આદમીને અપની ઝરૂરતકે લિયે ખજૂરેં અપની મરઝીકે મુતાબિક લીં. મૈંને સબસે આખિરમેં લેને ગયા, તો મૈંને દેખા કે ઐસા લગ રહા થા કે જૈસે હમને ઉસ ઢેરમેં સે એક ભી ખજૂર ન લી હો.[૧]

હઝરત દુકૈન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ ચારસો સવાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ખાનેકી કોઇ ચીઝ માંગને આએ. ફિર આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા ઔર ઉસ હદીસમેં યેહ ભી હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, મેરે પાસ તો કુછ સાઅ ખજૂરેં હૈં જો શાયદ મુઝે ઔર મેરે બાલબચ્ચોંકો ગરમીયોંકે લિયે કાફી ન હોં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અરે, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાત સુનો ઔર માનો. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાત સુનતા હૂં ઔર માનતા હૂં.[૨]

હઝરત અફલહ બિન કસીર (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) કિસી ભી માંગને વાલે કો વાપસ નહીં કિયા કરતે થે, યહાં તક કે કોઢી આદમી ભી ઉનકે સાથ ઉનકે પ્યાલેમેં ખાના ખાતા થા ઔર ઉસકી ઉંગલીયોંસે ખૂન ટપક રહા હોતા થા.[૩]

સહાબા એ કિરામ (રદિ.) કા સદકા કરના

હઝરત હસન બસરી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ અપના સદકા લાએ ઔર ચુપકેસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દિયા ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ મેરી તરફસે સદકા હૈ ઔર આગે જબ ભી અલ્લાહ મુતાલબા ફરમાએંગે, મૈં ઝરૂર સદકા કરૂંગા.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) અપના સદકા લાએ ઔર લોગોંકે સામને ઝાહિર કરકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દિયા ઔર અર્ઝ કિયા, યેહ મેરી તરફસે સદકા હૈ ઔર મુઝે અલ્લાહકે યહાં લૌટકર જાના હૈ. (મૈં વહાં અલ્લાહસે) ઇસકા બદલા લે લૂંગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને અપની કમાનમેં તાંતકે અલાવા કુછ ઔર લગા દિયા. (યા'ની તુમ અબૂબક્ર (રદિ.) સે પીછે રેહ ગએ કે ઉનકા

૧ હૈસમી, ૮-૩૦૪
૨ હુલીયા, ૧-૩૫૬
૩ હુલીયા, ૧-૩૦૦

જઝબા અલ્લાહકો ઔર દેને કા હૈ ઔર તુમ્હારા જઝબા અલ્લાહસે બદલા લેનેકા હૈ. અબૂબક્ર (રદિ.) કા જઝબા આલા ઔર અફ્ઝલ હૈ.) જો તુમ દોનોંકે બોલોંમેં ફર્ક હૈ, વહી તુમ દોનોંકે સદકોંમેં ફર્ક હૈ. (કુબૂલ તો દોનોં હુએ, લેકિન અબૂબક્ર (રદિ.) કા સદકા ઝિયાદા ઈખ્લાસ ઔર કુર્બાની વાલા હૈ કે ઉનકી તવજ્જોહ અલ્લાહકો ઔર દેનેકી તરફ હૈ.)[૧]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કૌન હૈ જો બીરે રૂમા (મદીનેકે એક કુંવેકા નામ હૈ) કો ખરીદ કર મુસલમાનોંકે લિયે સદકા કર દે ? કિયામતકે દિન સખ્ત પ્યાસકે વક્ત અલ્લાહ ઉસકો પાની પિલાએંગે. ચુનાંચે યેહ ફઝીલત સુનકર હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) ને વોહ કુંઆં ખરીદકર મુસલમાનોંકે લિયે સદકા કર દિયા.[૨]

હઝરત બશીર અસ્લમી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ મુહાજિર મદીના આએ તો ઉનકો યહાંકા પાની મુવાફિક ન આયા. બનૂ ગિફારકે એક આદમીકા એક કુંવા થા, જિસકા નામ રૂમા થા. વોહ ઉસ કુંવેસે પાનીકી એક મશક એક મુદ (તકરીબન ૧૪ છટાંક) મેં બેચતા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ કુંવે વાલેસે ફરમાયા, તુમ મેરે હાથ યેહ કુંવા બેચ દો. તુમ્હેં ઈસકે બદલેમેં જન્નતમેં એક ચશ્મા મિલેગા.

ઉસને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે ઔર મેરે બાલબચ્ચોંકે લિયે ઈસકે અલાવા આમ્દનીકા ઔર કોઈ ઝરીઆ નહીં હૈ, ઈસ લિયે મૈં નહીં દે સકતા. યેહ બાત હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો પહોંચી, તો ઉન્હોંને વોહ કુંવા પૈંતીસ હઝાર દિરહમમેં ખરીદ લિયા, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! જૈસે આપને ઉસસે જન્નતકે ચશ્મેકા વા'દા ફરમાયા, તો ક્યા અગર મૈં ઉસ કુંવેકો ખરીદ લું, તો મુઝે ભી જન્નત મેં વોહ ચશ્મા મિલેગા ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, બિલકુલ મિલેગા. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, મૈંને વોહ કુંવા ખરીદ કર મુસલમાનોંકે લિયે સદકા કર દિયા હૈ.[3]

હઝરત તલ્હા (રદિ.) કી બીવી હઝરત સૌદા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે એક દિન હઝરત તલ્હા (રદિ.) ને એક લાખ દિરહમ સદકા કિયે. ફિર ઉસ દિન ઉનકો મસ્જિદમેં જાનેમેં સિર્ફ ઈસ વજહસે દેર હો ગઈ કે મૈંને ઉનકે કપડેકે દોનોં કિનારોંકો મિલાકર સિયા (લાખ દિરહમ સબ દૂસરોંકો દે દિયે, અપને પર કુછ ન લગાયા).[૪]

---

૧ હુલીયા, ૧-૩૨, મુન્તખબ, ૪-૩૪૮
૨ ઈબ્ને અદી વ ઈબ્ને અસાકિર
૩ મુન્તખબ, ૫-૧૧
૪ હુલીયા, ૧-૮૮

ઔર પીછે ગુઝર ચુકા હૈ કે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં અપના આધા માલ ચાર હઝાર (દિરહમ) સદકા કિયે, ફિર ચાલીસ હઝાર સદકા કિયે, ફિર ચાલીસ હઝાર દીનાર સદકા કિયે.

હઝરત અબૂ લુબાબા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ અલ્લાહને મેરી તૌબા કુબૂલ ફરમાઈ (ઉનસે ગઝવએ બનૂ કુરૈઝા યા ગઝવએ તબૂકકે વક્ત ગલતી હો ગઈ થી) તો મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! મૈં અપની કૌમકા વોહ ઘર છોડના ચાહતા હૂં જિસમેં મુઝસે યેહ ગુનાહ હુવા હૈ ઔર મૈં અપના સારા માલ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે સદકા કરના ચાહતા હૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂ લુબાબા! તિહાઈ માલકા સદકા તુમ્હારે લિયે કાફી હૈ. ચુનાંચે મૈંને તિહાઈ માલ સદકા કર દિયા.[૧]

હઝરત નોઅમાન બિન હુમૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં અપને મામૂંકે સાથ મદાઈન શહરમેં હઝરત સલમાન (રદિ.) કે પાસ ગયા. વોહ ખજૂરકે પત્તોંસે કુછ બના રહે થે. મૈંને ઉનકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે મૈં એક દિરહમકે ખજૂરકે પત્તે ખરીદતા હૂં, ફિર ઉનકા કુછ બનાકર તીન દિરહમમેં બેચ દેતા હૂં ઔર ફિર એક દિરહમકે દોબારા પત્તે ખરીદતા હૂં ઔર એક દિરહમ અપને બાલ બચ્ચોં પર ખર્ચ કર દેતા હૂં ઔર એક દિરહમ સદકા કર દેતા હૂં. અગર (અમીરૂલ મો'મિનીન) હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ભી મુઝે ઇસસે રોકેંગે, તો મૈં નહીં રૂકૂંગા. (હઝરત સલમાન (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કી તરફ સે મદાઈન કે ગવર્નર થે.)[૨]

સહાબા કિરામ (રદિ.) કા હદિયા દેના

હઝરત અબૂ મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ એક ગઝવહમેં થે. લોગોંકો (સખ્ત ભૂકકી) મશક્કત ઉઠાની પડી (જિસકી વજહસે) મૈંને મુસલમાનોંકે ચેહરોં પર ગમ ઔર પરેશાનીકે આસાર ઔર મુનાફિકોંકે ચેહરોં પર ખુશીકે આસાર દેખે.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ભી યેહ બાત દેખી, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! સૂરજ ડૂબનેસે પેહલે હી અલ્લાહ આપ લોગોંકે લિયે રોઝી ભેજ દેંગે.

---

૧ હાકિમ, ૩-૬૩૨
૨ ઇબ્ને સઅદ, ૪-૬૪

જબ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને યેહ સુના તો ઉન્હેં યકીન હો ગયા કે અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાત ઝરૂર પૂરી હોગી, ચુનાંચે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ચૌદહ ઊંટનીયાં ખાનેસે લદી હુઇ ખરીદીં ઔર ઉનમેં સે નવ ઊંટનીયાં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ભેજ દીં: જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને યેહ ઊંટનીયાં દેખીં તો ફરમાયા, યેહ ક્યા હૈ ? અર્ઝ કિયા ગયા, યેહ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને આપકો હદિયામેં ભેજી હૈં.

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈતને ઝિયાદા ખુશ હુએ કે ખુશીકે આસાર આપકે ચેહરે પર મેહસૂસ હોને લગે ઔર મુનાફિકોંકે ચેહરોં પર ગમ ઔર પરેશાનીકે આસાર ઝાહિર હોને લગે. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખા કે આપને દુઆકે લિયે હાથ ઈતને ઉપર ઉઠાએ કે આપકી બગલોંકી સફેદી નઝર આને લગી ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે લિયે ઐસી ઝબરદસ્ત દુઆ કી કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો ન ઈસસે પેહલે ઔર ન ઈસકે બા'દ કિસીકે લિયે ઐસી દુઆ કરતે હુએ સુના..

'અય અલ્લાહ ! ઉસ્માન કો (યેહ ઔર યેહ) અતા ફરમા ઔર ઉસ્માન કે સાથ (ઐસા ઔર ઐસા) મા'મલા ફરમા.[૧]'

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં એક મહીના યા એક હફ્તા યા જિતના અલ્લાહ ચાહેં, ઉસ વક્ત તક મુસલમાનોંકે કિસી ઘરાનેકી ઝિંદગીકી ઝરૂરતેં પૂરી કરૂં યેહ મુઝે ઉસસે ઝિયાદા પસંદ હૈ કે મૈં હજ પર હજ કરૂં ઔર એક દાનિક (યા'ની દિરહમકે છઠે હિસ્સે) કા તબાક (ખરીદકર) અલ્લાહકી નિસ્બત પર તઅલ્લુક રખને વાલે અપને ભાઈકો હદિયા કર દૂં, યેહ મુઝે એક દીનાર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરનેસે ઝિયાદા પસંદ હૈ (હાલાંકે દીનાર એક દાનિકસે બહોત ઝિયાદા હોતા હૈ).[૨]

---

૧ હૈસમી, ૧-૩૨૮
૨ હુલીયા, ૧-૩૨૮

ખાના ખિલાના

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં અપને કુછ સાથિયોં કો એક સાઅ ખાને પર જમા કર લું, યેહ મુઝે ઈસસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ કે બાઝાર જાઉં ઔર એક ગુલામ ખરીદ કર આઝાદ કર દૂં. (હાલાંકે એક ગુલામ કી કીમત એક સાઅ ખાને સે બહોત ઝિયાદા હૈ).[1]

હઝરત અબ્દુલ વાહિદ બિન ઐમન અપને વાલિદ હઝરત ઐમન (રહ.) સે નક્લ કરતે હૈં કે હઝરત જાબિર (રદિ.) કે યહાં કુછ મેહમાન આએ. હઝરત જાબિર ઉનકે લિયે રોટી ઔર સિરકા લેકર આએ ઔર ફરમાયા, ખાઓ, ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે સિરકા બેહતરીન સાલન હૈ. મેહમાનોંકે સામને જો કુછ પેશ કિયા જાએ, વોહ ઉસે હકીર સમઝેં, ઈસસે વોહ મેહમાન તબાહ ઔર બરબાદ હો જાએંગે ઔર મેઝબાન ઘરમેં જો કુછ હૈ, ઉસે મેહમાનોંકે સામને પેશ કરને મેં હકારત સમઝે, તો ઈસસે મેઝબાન તબાહ ઔર બરબાદ હો જાએગા.[2]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) એક બાર બીમાર હુએ, તો કુછ લોગ ઉનકી ઈયાદત કે લિયે આએ. ઉન્હોંને (અપની બાંદી સે) કહા, અય બાંદી ! હમારે સાથિયોં કે લિયે કુછ લાઓ, ચાહે રોટીકે ટુકડે હી હોં, ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે અચ્છે અખ્લાક જન્નતકે આ'માલમેં સે હૈં.[3]

હઝરત શકીક બિન સલમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં ઔર મેરા એક સાથી હમ દોનોં હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) કે પાસ ગએ. ઉન્હોંને ફરમાયા, અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને (મેહમાનકે લિયે ખાનેમેં) તકલ્લુફ કરનેસે મના ન કિયા હોતા, તો મૈં આપ લોગોં કે લિયે ઝરૂર તકલ્લુફ કરતા ઔર ફિર રોટી ઔર નમક લે આએ (ઘરમેં ઔર કુછ થા ભી નહીં).

મેરે સાથી ને કહા, અગર નમકકે સાથ પુદીના હો જાએ (તો બેહતર હૈ). (ચૂંકે હઝરત સલમાન (રદિ.) કે પાસ પુદીના ખરીદને કે લિયે ભી પૈસે નહીં થે, ઈસ લિયે) ઉન્હોંને અપના લોટા ભેજકર ગિરવી રખવાયા ઔર ઉસકે બદલે મેં પુદીના લેકર આએ.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૬૫
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૬૬, હૈસમી, ૮-૧૮૦
3 તર્ગીબ, ૪-૧૫૨, હૈસમી, ૮-૧૭૭, ઈબ્ને અસાકિર, ૧-૪૩૮

જબ હમ ખાના ખા ચુકે, તો મેરે સાથી ને કહા, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં, જિસને હમેં દી હુઇ રોઝી પર કનાઅતકી તૌફીક અતા ફરમાઈ.

યેહ સુનકર હઝરત સલમાન (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર દી હુઇ રોઝી પર કનાઅત કરતે, તો મેરા લોટા ગિરવી રખ્ખા હુવા ન હોતા.[૧]

તબરાની કી એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં ઇસ બાતસે મના ફરમાયા કે હમ મેહમાનકે લિયે ઉસ ચીઝકા તકલ્લુફ કરેં જો હમારે પાસ ન હો.

હઝરત હમઝા બિન સુહૈબ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત સુહૈબ (રદિ.) (લોગોંકો) બહોત ઝિયાદા ખાના ખિલાયા કરતે થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, અય સુહૈબ ! તુમ બહોત ઝિયાદા ખાના ખિલાતે હો, હાલાંકે યેહ માલકી ફુઝૂલ ખર્ચી હૈ. હઝરત સુહૈબ (રદિ.) ને કહા, હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમાયા કરતે થે, તુમમેં સે બેહતરીન આદમી વોહ હૈ જો ખાના ખિલાએ ઔર સલામકા જવાબ દે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઇસ ફરમાનકી વજહસે મૈં લોગોંકો ખૂબ ખાના ખિલાતા હૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ખાના ખિલાના

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં એક બાર ઘરમેં બૈઠા હુવા થા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે પાસસે ગુઝરે, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે ઇશારા કિયા, મૈં ઉઠકર આપકે પાસ ચલા ગયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરા હાથ પકડ લિયા, ફિર હમ દોનોં ચલને લગે, યહાં તક કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની ઝૌજએ મોહતરમાકે હુજરે તક પહોંચ ગએ ઔર ખુદ હુજરેમેં તશરીફ લે ગએ ઔર ફિર મુઝે અંદર આનેકી ઇજાઝત દી. મૈં અંદર પરદે વાલે હિસ્સેમેં દાખિલ હો ગયા.

(દેખનેમેં તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝૌજએ મોહતરમા ઉનસે પરદેમેં થીં ઔર યેહ હુજરેકે ઉસ પરદે વાલે હિસ્સેમેં ચલે ગએ થે, જહાં આમ લોગ ઇજાઝતસે હી અંદર આ સકતે થે) ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, દોપહર કા ખાના હૈ ?

ઘરવાલોંને કહા, હાં હૈ. ચુનાંચે રોટીકી તીન ટિકીયાં આપ કે પાસ લાઇ ગઈ, જિનકો (એક ઉંચી જગહ પર યા) ખજૂરકે પત્તોંકે દસ્તરખ્વાન પર રખ દિયા ગયા. હુઝૂર

૧ હૈસમી, ૮-૧૭૯

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક ટિકીયા ઉઠા કર અપને સામને રખ લી ઔર દૂસરી ટિકીયા ઉઠા કર મેરે સામને રખ દી, ફિર તીસરી ટિકીયા ઉઠા કર ઉસકે દો હિસ્સે કિયે ઔર ફિર આધી ટિકીયા અપને સામને રખ્ખી ઔર આધી મેરે સામને.

ફિર (ઘરવાલોંસે) ફરમાયા, કોઈ સાલન હૈ ? તો ઘરવાલોં ને કહા ઔર તો કુછ હૈ નહીં, બસ થોડાસા સિરકા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહી સિરકા લે આઓ, ક્યૂંકે સિરકા તો બેહતરીન સાલન હૈ.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દેખા કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) એક ઊંટની લેકર આ રહે હૈં, જિસ પર આટા, ઘી ઔર શહદ હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઊંટનીકો બિઠાઓ. ચુનાંચે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ઊંટનીકો બિઠા દી. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પત્થરકી એક હાંડી મંગવાઈ ઔર ઉસમેં કુછ ઘી, શહદ ઔર આટા ડાલા. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હુક્મ દિયા તો ઉસકે નીચે આગ જલાઈ ગઈ, યહાં તક કે વોહ પક ગયા. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (સહાબા (રદિ.) સે) ફરમાયા, ખાઓ ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખુદ ભી ઉસમેં સે ખાયા, ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસે ફારિસ વાલે ખબીસ કેહતે હૈં.[૨]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન બુસ્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈતના બડા પ્યાલા થા, જિસે ચાર આદમી ઉઠાતે થે ઔર ઉસકો ગર્રા કહા જાતા થા. જબ ચાશતકા વક્ત હો જાતા ઔર સહાબા કિરામ ચાશતકી નમાઝ પઢ લેતે તો વોહ પ્યાલા લાયા જાતા, ઉસમેં સરીદ બની હુઈ હોતી, સબ ઉસ પર જમા હો જાતે. જબ લોગ ઝિયાદા હો જાતે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘુટનોંકે બલ બૈઠ જાતે. (ચુનાંચે એક બાર આપ ઘુટનોંકે બલ બૈઠે, તો) એક દેહાતી ને કહા, યેહ કૈસા બૈઠના હૈ ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહ ને મુઝે મુતવાઝેઅ, ગુલામ ઔર સખી આદમી બનાયા હૈ (ઔર ઈસ તરહ બૈઠના તવાઝોઅકે ઝિયાદા કરીબ હૈ) ઔર મુઝે મુતકબ્બિર ઔર જાનબૂઝ કર હકસે ઝિદ કરનેવાલા નહીં બનાયા. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, પ્યાલેકે કિનારોંસે ખાઓ, દર્મિયાનકો છોડ દો, ઉસ પર બરકત નાઝિલ હોતી હૈ.[3]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂબક્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમારે યહાં કુછ મેહમાન આએ. મેરે વાલિદ રાત દેર તક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાતેં

---

૧ મુસ્લિમ, ૧-૧૮૨, જમઉલ ફવાઈદ, ૧-૨૯૫
૨ જમઉલ ફવાઈદ, ૧-૨૯૭, હૈસમી, ૫-૩૮
3 મિશ્કાત, ૩૬૧

કરતે રેહતે થે. ચુનાંચે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ચલે ગએ ઔર જાતે વક્ત કેહ ગએ, અય અબ્દુર્રહમાન ! અપને મેહમાનોંકો ખાના વગૈરહ ખિલાકર ફારિગ હો જાના (ઔર મેરા ઈન્તિઝાર ન કરના).

જબ શામ હો ગઈ, તો હમ મેહમાનોંકે લિયે ખાના લે આએ. ઉન્હોંને ખાનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર કહા, જબ તક ઘરકે માલિક યા'ની હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) આકર હમારે સાથ ખાના ન ખાએં (ઉસ વક્ત તક હમ ભી નહીં ખાએંગે). મૈંને કહા, વોહ બહોત ગુસ્સેવાલે આદમી હૈં. અગર આપ લોગ નહીં ખાએંગે, તો મુઝે ખતરા હૈ કે વોહ મુઝસે સખ્ત નારાઝ હોંગે. વોહ લોગ ફિર ભી ન માને.

જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) આએ તો સબસે પેહલે ઉન્હોંને મેહમાનોંકે બારેમેં પૂછા કે ક્યા આપ લોગ અપને મેહમાનોંસે ફારિગ હો ચુકે હૈં ? ઘરવાલોંને કહા, નહીં, અલ્લાહકી કસમ ! હમ તો ઉનસે અભી ફારિગ નહીં હુએ હૈં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, ક્યા મૈંને અબ્દુર્રહમાન કો નહીં કહા થા (કે મેહમાનોંસે ફારિગ હો જાના) ? ઈસ પર મૈં ઉનસે છુપ ગયા.

ઉન્હોંને કહા, અય અબ્દુર્રહમાન ! મૈં ઔર ઝિયાદા છુપ ગયા. ઉન્હોંને કહા, અય ગુનસર ! યા'ની અય બેવકૂફ ! મૈં તુમ્હેં કસમ દેકર કેહતા હૂં કે અગર તુમ મેરી આવાઝ સુન રહે હો, તો ઝરૂર મેરે પાસ આઓ. ચુનાંચે મૈં આ ગયા ઔર મૈંને કહા, મેરા કોઈ કુસૂર નહીં હૈ. યેહ આપકે મેહમાન હૈં, આપ ઈનસે પૂછ લેં. મૈં ઈનકે પાસ ખાના લેકર ગયા થા, લેકિન ઈન્હોંને ઈન્કાર કર દિયા કે જબ તક આપ નહીં આ જાતે, વોહ ખાના નહીં ખાતે.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉન મેહમાનોં સે કહા, આપ લોગોં કો ક્યા હુવા, આપ લોગ હમારી મેહમાની ક્યૂં કુબૂલ નહીં કરતે ? અલ્લાહકી કસમ ! આજ રાત મૈં ખાના નહીં ખાઉંગા. (ગુસ્સે મેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કસમ ખા લી.) ઈસ પર મેહમાનોંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! જબ તક આપ ખાના નહીં ખાએંગે, હમ ભી ખાના નહીં ખાએંગે. (મેહમાનોંને ભી કસમ ખા લી.)

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, આજ રાત જૈસા શર તો મૈંને કભી નહીં દેખા, આપ લોગોંકા ભલા હો. આપ લોગોંકો ક્યા હો ગયા હૈ કે આપ લોગ હમારી મેહમાની કુબૂલ નહીં કરતે હૈં ?

ફિર (જબ ગુસ્સા ઠંડા હુવા તો) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, પેહલી કસમ, યા'ની મેરી કસમ તો શૈતાનકી વજહસે થી, આઓ અપની મેહમાની ખાઓ. ચુનાંચે ખાના લાયા ગયા ઔર આપને બિસ્મિલ્લાહ પઢકર ખાના શુરૂ' કિયા તો મેહમાનોંને ભી ખા લિયા.

જબ સુબહ હુઈ તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગએ ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ

સલ્લમ ! મેરે મેહમાનોંકી કસમ તો પૂરી હો ગઇ હૈ, લેકિન મેરી કસમ ન પૂરી હો સકી ઔર રાતકા સારા વાકિઆ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બલ્કે તુમ ઉનસે ઝિયાદા કસમ પૂરી કરને વાલે હો ઔર ઉનસે ઝિયાદા અચ્છે હો. રાવી કેહતે હૈં કે મુઝ તક યેહ બાત ન પહોંચી કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને (કસમ ન પૂરી હોનેકા) કફ્ફારા દિયા યા નહીં. (હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કફ્ફારા ઝરૂર દિયા હોગા, ક્યૂંકે ઈસ સૂરતમેં કફ્ફારા લાઝિમ હો જાતા હૈ, તમામ ઉલમાકી યેહી રાય હૈ.)[1]

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા ખાના ખિલાના

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા, સવારી ઔર માલ ઢોને વાલે ઊંટોંમેં એક અંધી ઊંટની હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, વોહ ઊંટની કિસીકો દે દો, વોહ ઉસસે ફાઈદા ઉઠાતા રહેગા. મૈંને કહા, વોહ તો અંધી હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, વોહ ઉસે ઊંટોંકી કતારમેં બાંધ લેંગે (ઉનકે સાથ ફિરતી રહેગી). મૈંને કહા, વોહ ઝમીન સે (ઘાસ વગૈરહ) કૈસે ખાએગી ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, વોહ જિઝયાકે જાનવરોંમેં સે હૈ યા સદકા કે ? (યેહ ઈસ વજહસે પૂછા કે જિઝયાકા જાનવર માલદાર ઔર ફકીર દોનોં ખા સકતે હૈં ઔર સદકાકા જાનવર સિર્ફ ફકીર હી ખા સકતા હૈ.)

મૈંને કહા, નહીં, વોહ તો જિઝયાકે જાનવરોંમેં સે હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! આપ લોગોંને તો ઉસે ખાનેકા ઈરાદા કર રખ્ખા હૈ. મૈંને કહા, (મૈં ઐસે નહીં કેહ રહા હૂં, બલ્કે) ઈસ પર જિઝયાકે જાનવરોંકી નિશાની લગી હુઇ હૈ. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસે ઝબહ કરનેકા હુક્મ દિયા. ચુનાંચે ઉસે ઝબહ કિયા ગયા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ નવ ચૌડે પ્યાલે થે. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અઝવાજે મુતહહરાત ચૂંકે નવ થીં, ઈસ વજહસે ઉનકી તા'દાદકે મુતાબિક પ્યાલે ભી નવ બના રખ્ખે થે, તાકે ઉન સબકો ચીઝ હદિયામેં ભેજી જા સકે.) જબ ભી હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ કોઇ ફલ યા કોઈ નાદિર ઔર પસંદીદા મેવા આતા, તો ઉસે ઉન પ્યાલોંમેં ડાલકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અઝવાજે મુતહહરાતકે પાસ ભેજ દેતે ઔર અપની બેટી હઝરત હફસા (રદિ.) કે પાસ સબસે આખિરમેં ભેજતે, તાકે અગર કમી આએ, તો હઝરત હફસા (રદિ.) કે હિસ્સેમેં આએ.

---

૧ મુસ્લિમ, ૨-૧૮૬

ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ ઊંટનીકા ગોશ્ત ઉન પ્યાલોંમેં ડાલા ઔર ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અઝવાજે મુતહહરાતકે પાસ ભેજ દિયા ઔર ઊંટનીકા જો ગોશ્ત બચ ગયા, ઉસે પકાનેકા હુક્મ દે દિયા.

જબ વોહ પક ગયા તો મુહાજિર ઔર અન્સાર સહાબા કિરામ (રદિ.) કો બુલાકર ઉન્હેં ખિલા દિયા.[૧]

હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) કા ખાના ખિલાના

હઝરત સલમા બિન અક્વઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) ને પહાડકે કિનારે એક કુંવા ખરીદા ઔર (ઉસકી ખુશીમેં) લોગોંકો ખાના ખિલાયા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય તલ્હા ! તુમ બડે ફય્યાઝ ઔર બહોત સખી આદમી હો.[૨]

હઝરત જઅફર બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કા ખાના ખિલાના

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત જઅફર બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ગરીબોં મિસ્કીનોંકે હકમેં સબસે અચ્છે આદમી થે. વોહ હમેં (અપને ઘર) લે જાતે ઔર જો કુછ ઘરમેં હોતા, વોહ હમેં ખિલા દેતે, યહાં તક કે કભી કભી તો ઘી કી ખાલી કુપ્પી હમારે પાસ લે આતે, જિસમેં કુછ ભી ન હોતા. વોહ ઉસે ઝાડ દેતે ઔર જો કુછ ઉસમેં હોતા, ઉસે હમ ચાટ લેતે.[3]

હઝરત સુહૈબ રૂમી (રદિ.) કા ખાના ખિલાના

હઝરત સુહૈબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે કુછ ખાના તૈયાર કિયા. મૈં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આયા. આપ

---

૧ જમઉલ ફવાઇદ, ૧-૨૯૬
૨ મુન્તખબ, ૫-૬૭
3 ઇબ્ને સઅદ, ૧-૧૫૪

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કુછ લોગોંમેં બૈઠે હુએ થે. મૈં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ખડા હો ગયા ઔર મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈશારા કિયા (કે ખાને કે લિયે તશરીફ લે ચલેં) તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે ઈશારા કરકે પૂછા કે યેહ લોગ ભી (ખાનેકે લિયે સાથ ચલેં?) મૈંને કહા, નહીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખામોશ હો ગએ. મૈં અપની જગહ ખડા રહા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને દોબારા મુઝે દેખા તો મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે ઈશારા કિયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઔર યેહ લોગ ભી ? મૈંને કહા, નહીં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈસ તરહ દો યા તીન બાર ફરમાયા, તો મૈંને કહા, અચ્છા, યેહ લોગ ભી (આ જાએં). વોહ થોડા સા ખાના થા, જિસે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે તૈયાર કિયા થા, ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી તશરીફ લાએ ઔર આપકે સાથ વોહ લોગ ભી આએ ઔર ઉન સબને ખાયા. (અલ્લાહને ઈતની બરકત અતા ફરમાઈ કે) ખાના ફિર ભી બચ ગયા.[1]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કા ખાના ખિલાના

હઝરત મુહમ્મદ બિન કૈસ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) સિર્ફ ગરીબોં કે સાથ ખાના ખાયા કરતે થે (ઔર ઉનકા ખાના અકસર ગરીબ લોગ હી ખા જાયા કરતે ઔર યેહ ભૂકે રેહ જાતે) ઈસકી વજહસે ઉનકા જિસ્મ કમઝોર હો ગયા થા, તો ઉનકી બીવીને ઉનકે લિયે ખજૂરોંકા કોઈ શરબત તૈયાર કિયા જબ યેહ ખાનેસે ફારિગ હો જાતે તો ઉનકો યેહ શરબત પિલા દેતીં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) બિન હફ્સ (રહ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ખાના તબ ખાતે, જબ ઉનકે દસ્તરખ્વાન પર કોઈ યતીમ હોતા.[2]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) જબ ભી દોપહર યા રાતકા ખાના ખાતે, તો અપને આસપાસકે યતીમોંકો ભી બુલા લેતે. એક દિન દોપહરકા ખાના ખાને લગે તો એક યતીમકો બુલાનેકે લિયે આદમી ભેજા, લેકિન વોહ યતીમ મિલા નહીં. (ઈસ લિયે યતીમકે બગૈર ખાના શુરૂ' કર દિયા). હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે લિયે મીઠે સત્તૂ તૈયાર કિયે જાતે થે, જિસે વોહ ખાનેકે બા'દ પિયા કરતે થે. ચુનાંચે વોહ યતીમ આ ગયા ઔર યેહ લોગ ખાનેસે ફારિગ હો ચુકે થે. હઝરત ઈબ્ને

૧ હુલીયા, ૧-૧૫૪
૨ અબૂ નઈમ, ૧-૨૯૮

ઉમર (રદિ.) ને અપને હાથમેં પીનેકે લિયે સત્તૂ (કા પ્યાલા) પકડા હુવા થા તો વોહ પ્યાલા ઉસ યતીમકો દે દિયા ઔર ફરમાયા, યેહ લો. મેરા ખયાલ હૈ, તુમ નુકસાનમેં નહીં રહે.

હઝરત મયમૂન બિન મેહરાન (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) કી બીવી પર કુછ લોગ હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) કે બારે મેં નારાઝ હુએ ઔર ઉનસે કહા, કે તુમ ઇન બડે મિયાં પર તરસ નહીં ખાતી હો કે યેહ કમઝોર હોતે જા રહે હૈં ? (ઇન્હેં કુછ ખિલાયા પિલાયા કરો). તો ઉન્હોંને કહા, મૈં ઇનકા ક્યા કરૂં ? જબ ભી હમ ઇનકે લિયે ખાના તૈયાર કરતે હૈં તો વોહ ઝરૂર ઔર લોગોં કો બુલા લેતે હૈં જો સારા ખાના ખા જાતે હૈં. (યૂં દૂસરોંકો ખિલા દેતે હૈં, ખુદ ખાતે નહીં.)

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) જબ મસ્જિદ સે નિકલતે તો કુછ ગરીબ લોગ ઉનકે રાસ્તેમેં બૈઠ જાતે થે (જિનકો હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) અપને સાથ ઘર લે આતે ઔર ઉનકો અપને ખાનેમેં શરીક કર લેતે.) ઉનકી બીવીને ઉન ગરીબોંકે પાસ મુસ્તકિલ ખાના પેહલેસે ભેજ દિયા ઔર ઉનસે કેહલા ભેજા કે તુમ યેહ ખાના ખા લો ઔર ચલે જાઓ ઔર હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) કે રાસ્તે મેં ન બૈઠો.

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) મસ્જિદ સે ઘર આ ગએ. ઉન્હેં રાસ્તેમેં કોઇ ગરીબ બૈઠા હુવા ન મિલા) તો ફરમાયા, ફલાં ઔર ફલાં કે પાસ આદમી ભેજો (તાકે વોહ ખાનેકે લિયે આ જાએં. આદમી ઉનકો બુલાને ગએ, લેકિન ઉનમેં સે કોઇ ન આયા, ક્યૂંકે) ઉનકી બીવીને ઉન ગરીબોંકો ખાનેકે સાથ યેહ પૈગામ ભી ભેજા થા કે અગર તુમ્હેં હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) બુલાએં, તો મત આના. (જબ કોઇ ન આયા) તો હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ને કહા, તુમ લોગ ચાહતે હો કે મૈં આજ રાત ખાના ન ખાઉં, ચુનાંચે ઉસ રાત ખાના ન ખાયા.[૧]

હઝરત અબૂ જઅફર કારી (રહ.) કેહતે હૈં, મુઝે મેરે માલિક (અબ્દુલ્લાહ બિન અય્યાશ બિન અબી રબીઅતુલ મખ્ઝૂમી) ને કહા, તુમ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કે સાથ સફરમેં જાઓ ઔર ઉનકી ખિદમત કરો. (ચુનાંચે મૈં ઉનકે સાથ સફરમેં ગયા) વોહ જબ ભી કિસી ચશ્મે પર પડાવ ડાલતે, તો ચશ્મે વાલોંકો અપને સાથ ખાનેકે લિયે બુલાતે ઔર ઉનકે બડે બેટે ભી ઉનકે પાસ આકર ખાના ખાતે (તો ખાના કમ ઔર આદમી ઝિયાદા હોનેકી વજહસે) હર આદમીકો દો યા તીન લુકમે મિલતે થે.

ચુનાંચે જુહફા નામકી જગહ પર ઉનકા કિયામ હુવા, તો વહાં કે લોગ ભી (ઉનકે બુલાને પર) ખાનેકે લિયે આ ગએ. ઇતનેમેં કાલે રંગકા એક નંગા લડકા ભી આ ગયા. હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ઉસકો ભી બુલાયા. ઉસને કહા, મુઝે તો બૈઠનેકી જગહ ભી નઝર નહીં આ રહી હૈ. યેહ સબ લોગ બહોત મિલ મિલ કર બૈઠે હુએ હૈં.

---

૧ અબૂ નઇમ, ૧-૨૯૮, ઇબ્ને સઅદ, ૪-૧૨૨

હઝરત અબૂ જઅફર (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને દેખા કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) અપની જગહસે થોડા સા હટ ગએ ઔર ઉસ લડકેકો અપને સીનેસે લગાકર બિઠા લિયા.[1]

હઝરત અબૂ જઅફર કારી (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે સાથ મક્કાસે મદીનાકો ચલા. ઉનકે સાથ બહોત બડા પ્યાલા થા, જિસમેં સરીદ તૈયાર કિયા જાતા થા, ફિર ઉનકે બેટે, ઉનકે સાથી ઔર જો ભી વહાં આ જાતા, વોહ સબ ઈકઠ્ઠે હોકર ઉસ પ્યાલેમેં સે ખાતે ઔર કભી કભી ઈતને આદમી ઈકઠ્ઠે હો જાતે કે કુછ આદમીયોંકો ખડે હોકર ખાના પડતા.

ઉનકે સાથ ઉનકા એક ઊંટ થા, જિસ પર નબીઝ (વોહ પાની, જિસમેં ખજૂર કુછ દેર ડાલકર ઉસે મીઠા બના લિયા જાએ) ઔર સાદે પાની સે ભરે હુએ દો મશ્કીઝે હોતે થે. ખાને કે બા'દ હર આદમી કો સત્તૂ ઔર નબીઝ સે ભરા હુવા એક પ્યાલા મિલતા જિસકે પીને સે ખૂબ અચ્છી તરહ પેટ ભર જાતા.[2]

હઝરત મઅન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) જબ ખાના તૈયાર કર લેતે ઔર ઉનકે પાસસે કોઇ અચ્છી વઝઅ કતઅ વાલા (અચ્છે ઢંગવાલા) આદમી ગુઝરતા તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસે ન બુલાતે, લેકિન ઉનકે બેટે યા ભતીજે ઉનકો બુલા લેતે. ઔર જબ ગરીબ આદમી ગુઝરતા, તો હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ઉસે બુલા લેતે, લેકિન ઉનકે બેટે યા ભતીજે ઉસે ન બુલાતે, તો હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે, જો ખાના ખાના નહીં ચાહતા ઉસે યેહ લોગ બુલાતે હૈં ઔર જો ખાના ચાહતા હૈ ઉસે છોડ દેતે હૈં.[3]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કા ખાના ખિલાના

હઝરત સુલયમાન બિન રબીઆ (રહ.) કેહતે હૈં કે ઉન્હોંને હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) કી ખિલાફતકે ઝમાનેમેં હજ કિયા. ઉનકે સાથ બસરાકે ઉલમાકી એક જમાઅત ભી થી જિનમેં મુન્તસિર બિન હારિસ ઝબ્બી ભી થે. ઉન લોગોં ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! જબ તક હમ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબામેં સે કિસી ઐસે મુમતાઝ ઔર પસંદીદા સહાબીસે ન મિલ લેં જો હમેં હદીસેં સુનાએં, ઉસ વક્ત તક

૧ અબૂ નઈમ, ૪-૧૯, હુલીયા, ૧-૩૦૨
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૦૯
૩ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૦૯

હમ લોગ (બસરા) વાપસ નહીં જાએંગે. ચુનાંચે હમ લોગોંસે પૂછતે રહે, તો હમેં બતાયા ગયા કે મશહૂર સહાબામેં સે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર બિન આસ (રદિ.) મક્કાકે નિચલે હિસ્સેમેં ઠહેરે હુએ હૈં. ચુનાંચે હમ ઉનકે પાસ ગએ તો દેખા કે બહોત બડી મિક્દારમેં સામાન લેકર લોગ જા રહે હૈં.

તીનસો ઊંટોંકા કાફલા હૈ, જિનમેં સો ઊંટ તો સવારી કે લિયે હૈં ઔર દોસો ઊંટોં પર સામાન લદા હુવા હૈ. હમને પૂછા, યેહ સામાન કિસકા હૈ ? લોગોંને બતાયા કે યેહ અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર કા હૈ. હમને હૈરાન હોકર કહા, ક્યા યેહ સારા ઉન્હીંકા હૈ ? હમેં તો યેહ બતાયા ગયા થા કે વોહ લોગોંમેં સબસે ઝિયાદા મુતવાઝેઅ ઈન્સાન હૈં (ઔર યહાં નકશા ઔર હી તરહકા નઝર આ રહા થા)

લોગોં ને બતાયા કે (યેહ સારા સામાન હૈ તો ઉનકા હી, લેકિન અપને ઉપર ખર્ચ કરનેકે લિયે નહીં હૈ) યેહ સો ઊંટ તો મુસલમાન ભાઈયોં કે લિયે હૈં જિનકો વોહ સવારીકે લિયે દેંગે ઔર ઈન દોસો ઊંટોંકા સામાન ઉનકે પાસ અલગ અલગ શહરોંસે આને વાલે મેહમાનોંકે લિયે હૈ.

યેહ સુનકર હમેં બહોત ઝિયાદા તઅજ્જુબ હુવા. લોગોંને કહા, તઅજ્જુબ ન કરો. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) માલદાર આદમી હૈં ઔર વોહ અપને પાસ આનેવાલે હર મેહમાન (કી મેહમાની કરતે હૈં ઔર જાતે વક્ત ઉસે) ઝાદે રાહ દેના અપને ઝિમ્મે મુસ્તકિલ હક સમઝતે હૈં. હમને કહા, હમેં બતાઓ, વોહ કહાં હૈં ?

લોગોંને બતાયા કે ઈસ વક્ત વોહ મસ્જિદે હરામમેં હૈં, ચુનાંચે હમ ઉન્હેં ઢૂંઢને ગએ, તો દેખા કે કા'બાકે પીછે બૈઠે હુએ હૈં, છોટે કદ કે હૈં, આંખોંમેં નમી હૈ, દો ચાદરેં ઓઢ્હી હુઇ હૈં ઔર સર પર પઘડી બંધી હુઇ હૈ ઔર ઉન પર કમીઝ નહીં હૈ ઔર અપને દોનોં જૂતે બાઈં તરફ લટકાએ હુએ હૈં.[૧]

હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) કા ખાના ખિલાના

એક બાર હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) મગ્ઝ સેં ભરા હુવા એક બડા પ્યાલા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લાએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દરયાફ્ત ફરમાયા, અય અબૂ સાબિત ! યેહ ક્યા હૈ ? ઉન્હોંને કહા, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ, મૈંને ચાલીસ ઊંટ ઝબહ કિયે થે, તો મેરા દિલ ચાહા કે મૈં આપકો પેટ ભર કર ભેજા ખિલાઉં. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે ખાયા ઔર હઝરત સઅદ (રદિ.) કે લિયે દુઆએ ખૈર ફરમાઈ.[૨]

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૯૧, ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૪૦.

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો (અપને ઘર આનેકી) દઅવત દી. (જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે ઘર તશરીફ લાએ તો) વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ખજૂરેં ઔર કુછ રોટીકે ટુકડે લાએ, જિન્હેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખાયા, ફિર દૂધકા એક પ્યાલા લાએ, જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પી લિયા ઔર ફિર ઉનકે લિયે યેહ દુઆ ફરમાઇ, 'તુમ્હારા ખાના નેક આદમી ખાએં ઔર રોઝેદાર તુમ્હારે યહાં ઇફ્તાર કરેં ઔર ફરિશ્તે તુમ્હારે લિયે રહમતકી દુઆ કરેં. અય અલ્લાહ ! સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) કી ઔલાદ પર અપની રહમતેં નાઝિલ ફરમા.'[1]

દૂસરી લંબી હદીસ મેં હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને કુછ તિલ ઔર ખજૂરેં પેશ કીં.[2]

હઝરત ઉર્વહ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) કો દેખા કે વોહ અપને કિલે પર ખડે હુએ યેહ એ'લાન કર રહે હૈં કે જો ચરબી યા ગોશ્ત ખાના ચાહતે હૈં, વોહ સઅદ બિન ઉબાદહ કે યહાં આ જાએ. ફિર મૈંને (ઉનકે ઇન્તિકાલ કે બા'દ) ઉનકે બેટેકો ઇસી તરહ એ'લાન કરતે હુએ દેખા.

(ફિર ઇન દોનોં બાપ બેટેકે ઇન્તિકાલ કે બા'દ) એક દિન મૈં મદીનાકે રાસ્તે પર જા રહા થા. ઉસ વક્ત મૈં નૌજવાન થા કે ઇતનેમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) આલિયા મોહલ્લેમેં અપની ઝમીન પર જાતે હુએ મેરે પાસસે ગુઝરે, તો ઉન્હોંને મુઝસે ફરમાયા, અય જવાન ! જાઓ ઔર દેખ કર આઓ કે સઅદ બિન ઉબાદહકે કિલે પર ક્યા કોઇ આદમી ખાને પર બુલાનેકે લિયે એ'લાન કર રહા હૈ ?

મૈંને દેખ કર બતાયા કે કોઇ નહીં હૈ, તો ઉન્હોંને ફરમાયા, તુમને સચ કહા (ઇતની ઝિયાદા સખાવત તો ઉન બાપ બેટે હી કી ખુસૂસિયત થી. અબ વોહ બાત ન રહી.[3]

હઝરત અબૂ શુઐબ અન્સારી (રદિ.) કા ખાના ખિલાના

ઇમામ બુખારી ને રિવાયત કિયા હૈ કે હઝરત અબૂ મસ્ઊદ અન્સારી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, અન્સારમેં એક આદમી થે જિનકો અબૂ શુઐબ (રદિ.) કહા જાતા થા.

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૬૬
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૬૬
3 ઇબ્ને સઅદ, ૩-૧૪૨

ઉનકા એક ગુલામ ગોશ્ત બનાનેકા માહિર થા. ઉન્હોંને ઉસ ગુલામસે કહા, તુમ મેરે લિયે ખાના તૈયાર કરો. મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઔર આપકે અલાવા ચાર આદમીયોંકો બુલાના ચાહતા હૂં. ચુનાંચે ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ચાર ઔર આદમીયોંકે સાથ ખાના ખાનેકી દઅવત દી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ચાર ઔર આદમીયોં કો સાથ લેકર ચલે તો એક આદમી ખુદ હી ઉન લોગોંકે પીછે પીછે આને લગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબૂ શુઐબ (રદિ.) સે કહા, તુમને પાંચ આદમીયોં કો દઅવત દી થી, યેહ આદમી ખુદસે હમારે પીછે આ રહા હૈ. અબ અગર તુમ ચાહો તો ઈસે ભી ઈજાઝત દે દો, વરના રેહને દો. હઝરત અબૂ શુઐબ (રદિ.) ને કહા, નહીં, ઈસે ભી ઈજાઝત હૈ.

ઈમામ મુસ્લિમ ને હઝરત અબૂ મસઊદ (રદિ.) સે ઐસી હી રિવાયત નકલ કી હૈ ઔર ઉસમેં યેહ હૈ કે હઝરત અબૂ શુઐબ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખા તો મેહસૂસ કિયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મુબારક ચેહરે પર ભૂકકી નિશાની હૈ, તો અપને ગુલામસે કહા, તુમ્હારા ભલા હો, તુમ હમારે લિયે પાંચ આદમીયોંકા ખાના તૈયાર કરો. આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા હૈ.[૧]

એક દરજી કા ખાના ખિલાના

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક દરજીને ખાના તૈયાર કરકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ખાનેકે લિયે બુલાયા. મૈં ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ઉસ દઅવતમેં ચલા ગયા, તો ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને જવકી રોટી ઔર શોરબા પેશ કિયા, જિસમેં કદુ (દૂધી) ઔર ગોશ્તકી બોટીયાં થીં. મૈંને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પ્યાલેકે કિનારોંસે કદુ તલાશ કર રહે થે. ઉસ દિનસે મુઝે ભી કદુ બહોત પસંદીદા હો ગયા હૈ.[૨]

હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કા ખાના ખિલાના

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ લોગ ખંદક ખોદ રહે થે કે ઈતને મેં એક સખ્ત ચટ્ટાન ઝાહિર હુઇ (જો સહાબા (રદિ.) સે ટૂટ ન સકી) સહાબા (રદિ.) ને

૧ મુસ્લિમ, ૨-૧૭૬
૨ મુસ્લિમ, ૨,૧૮૦, બુખારી

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા કે યેહ ખંદકમેં એક સખ્ત ચટ્ટાન ઝાહિર હુઇ હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં ખુદ ઉતરતા હૂં. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખડે હુએ તો આપકે મુબારક પેટ પર (ભૂકકી વજહસે) પત્થર બંધા હુવા થા, ક્યૂંકે તીન દિનસે હમ લોગોંને કોઇ ચીઝ નહીં ચખી થી. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કુદાલ લેકર ઇસ ઝોરસે ઉસ ચટ્ટાન પર મારી કે વોહ રેતકે ઢેરકી તરહ રેઝા રેઝા હો ગઇ. ફિર મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે ઘર જાને કી ઇજાઝત દેં. (આપને ઇજાઝત દે દી).

મૈંને ઘર જાકર અપની બીવી સે કહા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી શદીદ ભૂક કી ઐસી હાલત દેખી હૈ કે જિસકે બા'દ મૈં રેહ નહીં સકા, ક્યા તુમ્હારે પાસ ખાનેકો કુછ હૈ ? ઉસને કહા, કુછ જવ ઔર બકરીકા એક બચ્ચા હૈ. મૈંને બકરીકા વોહ બચ્ચા ઝબહ કિયા ઔર ઉસકા ગોશ્ત તૈયાર કિયા. ઉસને જવ પીસ કર ઉસકા આટા ગૂંધા. ફિર હમને ગોશ્ત હાંડીમેં ડાલકર ચૂલ્હે પર ચળ્હા દિયા. ઇતનેમેં આટા ભી ખમીર હોકર રોટી પકને કે કાબિલ હો ગયા ઔર હાંડી ભી ચૂલ્હે પર પકને વાલી હો ગઇ.

ફિર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાકર અર્ઝ કિયા, મૈંને થોડા સા ખાના તૈયાર કિયા હૈ, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ તશરીફ લે ચલેં ઔર એક દો આદમી ભી સાથ હો જાએં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને પૂછા, ખાના કિતના હૈ ? મૈંને આપકો બતા દિયા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બડા ઉમદા ખાના હૈ ઔર બહોત ઝિયાદા હૈ ઔર અપની બીવીસે કેહ દો કે જબ તક મૈં ન આ જાઉં, ન વોહ હાંડી ચૂલ્હેસે ઉતારે ઔર ન રોટી તનૂરસે નિકાલે. ફિર આપને સહાબા (રદિ.) સે ફરમાયા, ઉઠો, (ખાનેકે લિયે ચલો). ચુનાંચે મુહાજિરીન ઔર અન્સાર ખડે હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ચલ પડે.

મૈં જબ ઘર પહોંચા તો મૈંને બીવી સે કહા, તેરા ભલા હો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સાથ મુહાજિરીન ઔર અન્સાર ઔર દૂસરે લોગોંકો લેકર તશરીફ લા રહે હૈં. મેરી બીવીને કહા, ક્યા તુમસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા થા (કે ખાના કિતના હૈ ?) મૈંને કહા, હાં. (ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સબકો લા રહે હૈં તો અબ વોહ હી સબકે ખાનેકા ઇન્તિઝામ કરેંગે.)

(જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે ઘર પહોંચ ગએ તો સહાબા (રદિ.) સે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અંદર આ જાઓ ઔર ભીડ ન કરો ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ રોટીકે ટુકડે કરકે ઉસ પર ગોશ્ત રખ કર સહાબા (રદિ.) કો દેતે જાતે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ હાંડીસે ગોશ્ત

ઔર તનૂરસે રોટી લેતે, તો ઉન્હેં ઢાંક દેતે. ઈસી તરહ આપ સહાબા (રદિ.) કો ગોશ્ત હાંડીસે નિકાલ કર ઔર રોટી તોડ તોડ કર દેતે રહે, યહાં તક કે સબ સૈર હો ગએ ઔર ખાના ફિર ભી બચ ગયા ઔર (મેરી બીવીસે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અબ તુમ ભી ખા લો ઔર દૂસરોંકે ઘરોં મેં ભી ભેજ દો, ક્યૂંકે તમામ લોગોંકો ભૂક લગી હુઈ હૈ.[1]

ઈમામ બૈહકી ને દલાઈલમેં હઝરત જાબિર (રદિ.) સે યેહી હદીસ ઈસસે ઝિયાદા મુકમ્મલ તૌર પર નક્લ કી હૈ. ઉસમેં મઝમૂન ઈસ તરહ હૈ કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ખાનેકી મિકદાર કા ઈલ્મ હુવા તો તમામ મુસલમાનોંકો કહા, ઉઠો ઔર જાબિર કે યહાં ચલો.

હઝરત જાબિર (રદિ.) કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા યેહ એ'લાન સુનકર અલ્લાહ હી જાનતા હૈ કે મુઝે કિતની શરમ આઈ ઔર મૈંને દિલમેં ચાહા કે મૈંને તો સિર્ફ એક સાઅ જવ ઔર એક બકરી કે બચ્ચેસે ખાનેકા ઈન્તિઝામ કિયા હૈ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે યહાં ઈતની સારી મખ્લૂકકો લેકર આ રહે હૈં.

ફિર મૈંને જાકર અપને બીવીસે કહા, આજ તો તુમ રૂસ્વા હો જાઓગી, ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તમામ ખંદકવાલોંકો લેકર આ રહે હૈં. મેરી બીવીને કહા, તુમસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા થા કે ખાના કિતના હૈ ? મૈંને કહા, હાં. મેરી બીવીને કહા, અબ તો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ હી જાનેં. (હમેં ફિક્ર કરનેકી ઝરૂરત નહીં.) બીવી કી ઈસ બાતસે મેરી બડી પરેશાની દૂર હો ગઈ.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘર તશરીફ લાએ ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ કામ કરતી રહો ઔર ગોશ્ત મેરે હવાલે કર દો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ રોટીકા સરીદ બનાકર ઉસ પર ગોશ્ત ડાલતે જાતે ઔર ઉસે ભી ઢાંક દેતે ઔર ઉસે ભી (યા'ની રોટીયોં ઔર ગોશ્ત દોનોંકો ઢાંક દેતે) આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈસી તરહ લોગોંકે સામને રખતે રહે, યહાં તકકે તમામ લોગોંને પેટ ભર કર ખા લિયા ઔર તનૂર ઔર હાંડી અબ ભી પૂરે ભરે હુએ થે.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરી બીવી સે ફરમાયા, અબ તુમ ખુદ ભી ખાઓ ઔર દૂસરે ઘરોંમેં ભી ભેજો. ચુનાંચે વોહ ખુદ ભી ખાતી રહી ઔર સારા દિન ઘરોંમેં ભેજતી રહી.

ઈબ્ને અબી શૈબા ને ઈસ રિવાયત કો ઔર ઝિયાદા તફસીલ સે નક્લ કિયા હૈ ઔર ઉસકે આખિરમેં યેહ હૈ કે રાવી કેહતે હૈં કે હઝરત જાબિર (રદિ.) ને મુઝે બતાયા કે ખાના ખાને વાલોંકી તા'દાદ આઠસો થી યા ફરમાયા તીનસો થી.[2]

---

૧ બુખારી
૨ બિદાયા, ૪-૯૭

ઇમામ બુખારી ને એક ઔર સનદસે ઈસી તરહકી હદીસ હઝરત જાબિર (રદિ.) સે નકલ કી હૈ, જિસમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉંચી આવાઝસે યેહ એ'લાન ફરમાયા કે અય ખંદકવાલો ! જાબિર ને દઅવતકા ખાના તૈયાર કિયા હૈ, ઈસ લિયે તુમ જલ્દીસે ચલો ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (મુઝસે) ફરમાયા, જબ તક મૈં ન આઉં, તુમ અપની હાંડીકો (ચૂલ્હેસે) ન ઉતારના ઔર ન અપને આટે કી રોટીયાં પકાના શુરૂ' કરના.

ચુનાંચે મૈં (ખંદક સે) ઘર આયા ઔર (થોડી હી દેર બા'દ) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી તશરીફ લે આએ. આપ લોગોંસે આગે આગે તશરીફ લા રહે થે, યહાં તક કે ઘર પહોંચકર મૈંને બીવી કો બતલાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સબ ખંદકવાલોં કો લા રહે હૈં. ઉસને મુઝે બહોત કુછ કહા કે આજ તો તુમ રૂસ્વા હો જાઓગે ઔર સબ તુમ્હેં બુરા કહેંગે (કે ખાના તો થોડા હૈ ઔર ખાને વાલે બહોત ઝિયાદા હૈં. જબ સબકો ખાના નહીં મિલેગા તો રૂસ્વાઈ ઔર શરમિંદગી હોગી.) મૈંને ઉસસે કહા, તુમને જો કહા થા, મૈંને વૈસે હી કિયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તશરીફ લાને પર મેરી બીવીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને આટા રખ્ખા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસમેં મુબારક લુઆબ ડાલા ઔર બરકતકી દુઆ ફરમાઈ.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારી હાંડીકે પાસ તશરીફ લે ગએ ઔર ઉસમેં ભી મુબારક લુઆબ ડાલ કર બરકતકી દુઆ ફરમાઈ, ફિર ફરમાયા, એક ઔર રોટી પકાને વાલીકો બુલાઓ, તાકે વોહ તુમ્હારે સાથ રોટી પકાએ ઔર અપની હાંડીસે પ્યાલે ભર ભર કે દેતી જાઓ, લેકિન ઉસે ચૂલ્હેસે મત ઉતારના.

(પિછલી હદીસ મેં યેહ ગુઝરા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હાંડીસે ગોશ્ત નિકાલ રહે થે, ઈસ લિયે ઝાહિરમેં તો યેહ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ગોશ્ત નિકાલ રહી હોંગી) યેહ ખાનેકે લિયે આને વાલે એક હઝાર થે.

મૈં અલ્લાહકી કસમ ખાકર કેહતા હૂં કે યેહ લોગ ખાના ખાકર વાપસ ચલે ગએ ઔર ખાના બચા હુવા થા ઔર હમારી હાંડી ઉસી તરહ જોશ ખા રહી થી ઔર આટે કી ઉસી તરહ રોટીયાં પક રહી થીં.[1]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મેરી મા ને એક બાર ખાના તૈયાર કિયા ઔર મુઝસે કહા, જાઓ, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ખાને કે લિયે બુલા લાઓ. ચુનાંચે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર ચુપકે સે અર્ઝ કિયા કે મેરી માં ને કુછ ખાના તૈયાર કિયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સહાબા (રદિ.) સે ફરમાયા, ખડે હો જાઓ. ચુનાંચે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ

---

૧ મુસ્લિમ, ૨-૧૭૮

વ સલ્લમકે સાથ પચાસ આદમી ખડે હોકર ચલ પડે. (આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે ઘર તશરીફ લે આએ) ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દરવાઝે પર બૈઠ ગએ ઔર મુઝ સે ફરમાયા, દસ દસ કો અંદર ભેજતે જાઓ.

ચુનાંચે સબને પેટ ભર કર ખાયા ઔર ખાના જિતના પેહલે થા, ઉતના હી બચ ગયા. (દસ કા ઈસ લિયે ફરમાયા કે અંદર ઉસસે ઝિયાદા કે બૈઠને કી જગહ ન હોગી.)[૧]

હઝરત અબૂ તલ્હા અન્સારી (રદિ.) કા ખાના ખિલાના

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) સે કહા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આવાઝકો સુના, બહોત કમઝોર હો રહી થી ઔર સાફ પતા ચલ રહા થા કે યેહ કમઝોરી ભૂકકી વજહસે હૈ. ક્યા તુમ્હારે પાસ કુછ હૈ ?

ઉન્હોંને કહા, હાં હૈ. ફિર ઉન્હોંને જવકી કુછ રોટીયાં નિકાલીં ઔર અપની ઓળ્હનીકે એક હિસ્સેમેં લપેટ કર મેરે કપડેકે નીચે છુપા દીં ઔર ઓળ્હનીકા બાકી હિસ્સા મુઝે ઓળ્હા દિયા. ફિર મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ભેજ દિયા. મૈં યેહ લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચા. મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મસ્જિદમેં બૈઠા હુવા પાયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ઔર લોગ ભી બૈઠે હુએ થે. મૈં ઉન લોગોંકે પાસ જાકર ખડા હો ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હેં અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને ભેજા હૈ ? મૈંને કહા, જી હાં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા ખાને કે લિયે ભેજા હૈ ? મૈંને કહા, જી હાં. (યેહ તમામ બાતેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અલ્લાહને બતાઇ થીં) આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને પાસ બૈઠે લોગોંસે ફરમાયા ,ચલો, ઉઠો. ફિર આપ (ઉન તમામ સહાબાકો લેકર) ચલ પડે. મૈં ઉન લોગોંસે આગે આગે ચલ રહા થા. મૈંને જલ્દીસે ઘર પહોંચ કર હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) કો બતાયા (કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સહાબા (રદિ.) કો સાથ લેકર ખાનેકે લિયે તશરીફ લા રહે હૈં.)

હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને કહા, અય ઉમ્મે સુલૈમ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ લોગોંકો લેકર તશરીફ લા રહે હૈં ઔર હમારે પાસ ઉન્હેં ખિલાનેકે લિયે કુછ નહીં હૈ. ઉન્હોંને કહા, (જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પતા હૈ કે

---

૧ હૈસમી, ૮-૩૦૮

હમારે પાસ કિતના ખાના હૈ ઔર ફિર ઈતને સારે લોગોંકો લેકર આ રહે હૈં, તો અબ તો) અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હી જાનેં. (હમેં પરેશાન હોને ઔર ફિક્ર કરનેકી ઝરૂરત નહીં).

ચુનાંચે હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને આગે બઢકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા રાસ્તે હી મેં ઈસ્તિકબાલ કિયા, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) કે સાથ ઘરકે અંદર તશરીફ લે ગએ ઔર ફરમાયા, અય ઉમ્મે સુલૈમ ! તુમ્હારે પાસ જો કુછ હૈ, વોહ લે આઓ. ચુનાંચે વોહ જવકી રોટીયાં લે આઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે ટુકડે કરને કા હુક્મ દિયા તો ઉનકે છોટે છોટે ટુકડે કર દિયે. ફિર હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) ને ઉન પર કુપ્પીસે ઘી નિચોડ કર સાલન બનાયા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ ખાને પર થોડી દેર કુછ પઢતે રહે. (યા'ની બરકત કી દુઆ ફરમાઈ). ફિર ફરમાયા, દસ આદમીયોંકો અંદર આનેકી ઈજાઝત દે દો.

ચુનાંચે હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને દસ આદમીયોં કો અંદર આને કી ઈજાઝત દી. જબ ઉન્હોંને ને ખૂબ પેટ ભર કર ખા લિયા ઔર બાહિર ચલે ગએ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અબ ઔર દસ કો ઈજાઝત દે દો. ઉન્હોંને દસ કો ઈજાઝત દે દી. જબ ઉન દસ આદમીયોં ને ખૂબ પેટ ભરકર ખા લિયા ઔર બાહિર ચલે ગએ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અબ ઔર દસ આદમીયોં કો ઈજાઝત દે દો. ઉન્હોંને દસ કો ઈજાઝત દે દી. જબ ઉન દસ આદમીયોં ને ભી ખૂબ પેટ ભરકર ખા લિયા ઔર બાહિર ચલે ગએ, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અબ ઔર દસ આદમીયોં કો ઈજાઝત દે દો. ઈસ તરહ સબને પેટ ભરકર ખાના ખા લિયા. ઈન લોગોં કી તા'દાદ સત્તર યા અસ્સી થી. તબરાની કી એક રિવાયત મેં યેહ હૈ કે યેહ લોગ સો કે કરીબ થે.[1]

હઝરત અશઅસ બિન કૈસ કિંદી (રદિ.) કા ખાના ખિલાના

હઝરત કૈસ બિન અબી હાઝિમ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત અશઅસ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી વફાત કે બા'દ મુર્તદ હો ગએ થે ઔર બા'દ મેં ફિર મુસલમાન હો ગએ થે ઔર ઉનકો કૈદ કરકે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ લાયા ગયા, તો ઉન્હોંને ઉનકી બેડીયાં ખોલ દીં (ઔર ઉન્હેં ઈસ્લામ લે આને કી વજહસે આઝાદ કર દિયા) ઔર અપની બહન સે ઉનકી શાદી કર દી. યેહ અપની

૧ મુસ્લિમ, ૨-૧૭૮, બિદાયા, ૯-૧૦૫, મજમા, ૮-૩૦૬

તલવાર સૌંત કર ઊંટોં કે બાઝાર મેં દાખિલ હો ગએ ઔર જિસ ઊંટ યા ઊંટની પર નઝર પડતી, ઉસકી કૂંચેં કાટ ડાલતે. લોગોં ને શોર મચા દિયા કે અશઅસ તો કાફિર હો ગયા.

જબ યેહ ફારિગ હુએ તો અપની તલવાર ફેંક કર ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને કુફ્ર નહીં ઈખ્તિયાર કિયા, લેકિન ઉસ આદમી ને યા'ની અબૂબક્ર (રદિ.) ને અપની બહન સે મેરી શાદી કી હૈ. અગર હમ અપને ઈલાકે મેં હોતે, તો હમારા વલીમા કુછ ઔર તરહ કા હોતા યા'ની બહોત અચ્છા હોતા. અય મદીના વાલો ! તુમ ઈન તમામ ઊંટોં કો ઝબહ કરકે ખા લો ઔર અય ઊંટોં વાલો ! આઓ ઔર ઊંટોં કી કીમત લે લો.[1]

હઝરત અબૂ બરઝા (રદિ.) કા ખાના ખિલાના

હઝરત હસન બિન હકીમ (રહ.) અપની વાલેદા સે નકલ કરતે હૈં કે હઝરત અબૂ બરઝા (રદિ.) કે યહાં સુબહો શામ સરીદકા એક બડા પ્યાલા બેવાઓં, યતીમોં ઔર મિસ્કીનોં કે લિયે તૈયાર કિયા જાતા થા.[2]

---

૧ ઈસાબા, ૧-૫૧, મજમા, ૯-૪૧૫
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૩૫

મદીના તૈયિબા મેં આને વાલે મેહમાનોં કી મેહમાની કા બયાન

હઝરત તલ્હા બિન અમ્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ ભી કોઇ આદમી મદીના મુનવ્વરા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આતા ઔર મદીનામેં કોઇ જાનને વાલા હોતા તો વોહ ઉસકા મેહમાન બન જાતા ઔર અગર કોઇ જાનને વાલા ન હોતા, તો વોહ સુફ્ફાવાલોંકે સાથ ઠહેર જાતા. ચુનાંચે મૈં ભી સુફ્ફામેં ઠહેરા હુવા થા ઔર મૈંને એક આદમી કે સાથ વહાં જોડી બના લી થી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે રોઝાના દો આદમીયોંકો એક મુદ્દ યા'ની ચૌદહ છટાંક ખજૂરેં મિલા કરતી થીં. (ઇસ તરહ હર આદમીકો સાત છટાંક ખજૂરેં મિલા કરતીં.)

એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને નમાઝસે સલામ ફેરા, તો ઇન સુફ્ફા વાલોંમેં સે એક આદમીને પુકાર કર કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઇન ખજૂરોંને હમારે પેટ જલા ડાલે ઔર હમારી ચાદરેં ફટ ગઇં. યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મિમ્બરકી તરફ ચલે ઔર ઉસ પર ચઢ કર અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન કી. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની કૌમ કુરૈશકી તરફસે જો તકલીફેં ઉઠાની પડીં, ઉનકા તઝકિરા ફરમાયા.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ ભી ફરમાયા કે એક બાર મુઝ પર ઔર મેરે સાથી પર દસસે ઝિયાદા રાતેં ઐસી ગુઝરીં કેં હમારે પાસ પીલુકે ફલકે અલાવા ખાનેકો કુછ નહીં થા. ફિર હમ હિજરત કરકે અપને અન્સારી ભાઇયોં કે પાસ આએ, ઉનકે યહાં આમ ગિઝા ખજૂર હૈ ઔર વહી ઝિયાદા ખાઇ જાતી હૈ. ચુનાંચે યેહ ખજૂરેં ખિલા કરકે હી હમારે સાથ ગમખ્વારીકા મા'મલા કરતે હૈં. અલ્લાહકી કસમ ! અગર મેરે પાસ રોટી ઔર ગોશ્ત હોતા તો મૈં તુમ્હેં ઝરૂર ખિલાતા. (આજ તુમ તંગીસે ગુઝારા કર રહે હો) લેકિન એક ઝમાના ઐસા આએગા કે તુમ કા'બા કે પરદોં જૈસે કીમતી કપડે પહેનોગે ઔર સુબહો શામ તુમ્હારે સામને ખાને કે બડે બડે પ્યાલે લાએ જાએંગે.[1]

હઝરત ફઝાલા લૈસી (રહ.) ફરમાતે હૈં, હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં (મદીના મુનવ્વરા) હાઝિર હુએ. વહાંકા દસ્તૂર યેહ થા કે જિસ જાને વાલેકા વહાં કોઇ જાનને વાલા હોતા, વોહ ઉસકા મેહમાન બન જાતા ઔર ઉસકે યહાં ઠહેર જાતા ઔર જિસકા કોઇ જાનનેવાલા ન હોતા તો વોહ સુફ્ફામેં ઠહેર જાતા.

---

૧ હુલીયા, ૧-૩૭૪, હૈસમી, ૧૦-૩૨૩, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૧, ઇસાબા, ૨-૨૩૧

ચૂંકે મેરા કોઇ જાનનેવાલા ન થા, ઈસ લિયે મૈં સુફ્ફામેં ઠહેર ગયા (સુફ્ફામેં ઔર મુહાજિરીન ભી થે).

એક બાર જુમ્આકે દિન એક આદમીને પુકાર કર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ખજૂરોંને હમારે પેટ જલા ડાલે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બહોત જલ્દ ઐસા ઝમાના આએગા કે તુમમેં સે જો ઝિંદા રહા ઉસકે સામને ખાનેકે બડે બડે પ્યાલે લાએ જાએંગે. જૈસે કા'બા પર પરદે ડાલે જાતે હૈં ઐસે કીમતી કપડે તુમ પહેનોગે.[૧]

હઝરત સલમા બિન અકવઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સહાબા (રદિ.) કો નમાઝ પઢાતે ઔર નમાઝસે ફારિગ હોકર અપને સહાબા (રદિ.) સે ફરમાતે, હર આદમીકે પાસ જિતને ખાનેકા ઈન્તિઝામ હૈ ઉતને મેહમાન અપને સાથ લે જાએ. ચુનાંચે કોઇ આદમી એક મેહમાન લે જાતા, કોઇ દો ઔર કોઇ તીન. ઔર જિતને મેહમાન બચ જાતે ઉનકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સાથ લે જાતે.[૨]

હઝરત મુહમ્મદ બિન સીરીન (રહ.) કેહતે હૈં, જબ શામ હો જાતી તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સુફ્ફા વાલોંકો અપને સહાબામેં તકસીમ કર દેતે. કોઇ એક આદમી લે જાતા કોઇ દો ઔર કોઇ તીન. યહાં તક કે કોઇ આદમી દસ આદમી લે જાતા ઔર હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) હર રાત અપને ઘર અસ્સી મેહમાન લે જાતે ઔર ઉન્હેં ખાના ખિલાતે.[3]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મેરે પાસસે ગુઝર હુવા, આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂ હિર ! મૈંને અર્ઝ કિયા, લબ્બૈક, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને ફરમાયા, જાઓ, સુફ્ફા વાલોંકો બુલા લાઓ. સુફ્ફા વાલે ઈસ્લામકે મેહમાન થે, ન ઉનકે બાલ બચ્ચે થે ઔર ન ઉનકે પાસ માલ થા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ સદકા આતા તો વોહ સારા ઉનકે પાસ ભેજ દેતે ઔર ઉસમેં સે ખુદ કુછ ભી ઈસ્તે'માલ ન કરતે ઔર જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ હદિયા આતા તો ઉસે ખુદ ભી ઈસ્તે'માલ ફરમાતે ઔર ઉનકો ભી ઉસમેં અપને સાથ શરીક ફરમા લેતે ઔર હદિયામેં સે કુછ ઉનકે પાસ ભી ભેજ દેતે.[૪]

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં સુફ્ફા વાલોંમેં સે થા. જબ શામ હોતી તો હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દરવાઝે પર હાઝિર હો જાતે. આપ

---

૧ હૈસમી, ૧૦-૩૨૩
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૬૫
૩ હુલીયા, ૧-૩૪૧, મુંતખબુલ કંઝ, ૫-૧૯૦
૪ હુલીયા, ૧-૩૩૮

સહાબા કિરામ (રદિ.) કો ફરમાતે તો હર આદમી અપને સાથ હમમેં સે એક આદમી અપને ઘર લે જાતા. આખિરમેં સુફ્ફા વાલોંમેં સે દસ યા ઉસસે કમોબેશ આદમી બચ જાતે. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા રાતકા ખાના આતા તો હમ (બાકી બચ જાને વાલે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ખાના ખાતે. જબ હમ ખાનેસે ફારિગ હો જાતે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમાતે, જાઓ, મસ્જિદે નબવીમેં સો જાઓ.

એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે પાससે ગુઝરે. મૈં ચેહરેકે બલ સો રહા થા. આપને મુઝે ઠોકર મારકર ફરમાયા, અય જુન્દુબ ! યેહ કૈસે લેટે હો ? ઈસ તરહ તો શૈતાન લેટતા હૈ ?[૧]

હઝરત તિખફા બિન કૈસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને સહાબા (રદિ.) સે (સુફ્ફા વાલોંકો અપને સાથ લે જાનેકે બારેમેં) ફરમાયા. કોઈ એક આદમી લે ગયા ઔર કોઈ દો. આખિરમેં હમ પાંચ આદમી બચ ગએ. મેરે અલાવા ચાર આદમી ઔર થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમસે ફરમાયા, ચલો.

ચુનાંચે હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ હઝરત આઈશા (રદિ.) કે યહાં ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય આઈશા (રદિ.) ! હમેં ખિલાઓ ઔર પિલાઓ. તો હઝરત આઈશા (રદિ.) ગન્દુમકા ગોશ્ત વાલા દલિયા લે આઈ. હમને વોહ ખા લિયા, તો ફિર ખજૂરકા હલવા લે આઈ, જિસકા રંગ ફાખતા જૈસા થા. હમને વોહ ભી ખા લિયા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય આઈશા (રદિ.) ! હમેં કુછ પિલાઓ, તો હઝરત આઈશા (રદિ.) દૂધકા એક છોટા પ્યાલા લે આઈ. હમને વોહ દૂધ ભી પી લિયા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર તુમ ચાહો, તો યહાં હી રાત ગુઝાર લો ઔર અગર ચાહો તો મસ્જિદમેં ચલે જાઓ.

હમને કહા, હમ મસ્જિદ જાના ચાહતે હૈં. (ચુનાંચે હમ લોગ મસ્જિદ જાકર સો ગએ.) મૈં મસ્જિદમેં પેટ કે બલ લેટા હુવા થા કે એક આદમીને મુઝે પાંવસે હિલાયા ઔર કહા કે ઈસ તરહસે લેટના તો અલ્લાહકો પસંદ નહીં હૈ. મૈંને દેખા તો વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ થે.[૨]

હઝરત જહજાહ ગિફારી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં અપની કૌમકે કુછ લોગોંકે સાથ (મદીના મુનવ્વરા) આયા. હમારા ઈરાદા ઈસ્લામ લાનેકા થા. હમ લોગોંને મગરિબકી નમાઝ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ પઢી. સલામ ફેરનેકે બા'દ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હર આદમી અપને સાથ બૈઠને

૧ હુલીયા, ૧-૩૫૨
૨ હુલીયા, ૧-૩૪૭

વાલેકા હાથ પકડ લે (ઔર ઉસે અપને ઘર ખાનેકે લિયે લે જાએ. ચુનાંચે તમામ લોગોંકો સહાબા (રદિ.) લે ગએ) ઔર મસ્જિદમેં મેરે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે અલાવા ઔર કોઇ ન બચા.

ચૂંકે મૈં લંબા તડંગા આદમી થા, ઈસ લિયે મુઝે કોઇ ન લે ગયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝે અપને ઘર લે ગએ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે લિયે એક બકરીકા દૂધ નિકાલ કર લાએ. મૈં વોહ દૂધ સારા પી ગયા, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સાત બકરીયોંકા દૂધ નિકાલ કર લાએ ઔર મૈં વોહ સારા પી ગયા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પત્થરકી એક હંડીયામેં સાલન લાએ, મૈં વોહ ભી સારા ખા ગયા.

યેહ દેખ કર હઝરત ઉમ્મે ઐમન (રદિ.) ને કહા, (યેહ આદમી તો સબ કુછ ખા પી ગયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભૂકે રેહ ગએ, ઈસ લિયે) જો આજ રાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ભૂકે રેહ જાનેકા ઝરીઆ બના હૈ, અલ્લાહ ઉસે ભૂકા રખ્ખે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઉમ્મે ઐમન ! ખામોશ રહો. ઉસને અપની રોઝી ખાઇ હૈ ઔર હમારી રોઝી અલ્લાહ કે ઝિમ્મે હૈ. સુબહ કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) ઔર યેહ બાહિરસે આએ હુએ મેહમાન સબ ઈકઠ્ઠે હો ગએ ઔર હર મેહમાનકે સાથ રાત જો ખાના લાયા ગયા, વોહ બતાને લગા. મૈંને કહા, મુઝે સાત બકરીયોં કા દૂધ લાકર દિયા ગયા, મૈં વોહ સારા પી ગયા. ફિર એક હંડીયા મેં સાલન લાયા ગયા, મૈં વોહ ભી સારા ખા ગયા.

ઈન સબને ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ મગરિબકી નમાઝ પઢી. (નમાઝકે બા'દ) ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હર આદમી અપને સાથ બૈઠને વાલેકા હાથ પકડ લે (ઔર અપને ઘર લે જાકર ખાના ખિલા દે) આજ ભી મસ્જિદમેં મેરે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અલાવા ઔર કોઈ ન બચા. મૈં લંબા તડંગા આદમી થા, ઈસ લિયે મુઝે કોઈ ન લે ગયા.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝે લે ગએ. ઔર એક બકરીકા દૂધ નિકાલ કર દિયા. આજ મેરા ઉસીસે પેટ ભર ગયા. યેહ દેખ કર હઝરત ઉમ્મે ઐમન ને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા યેહ હમારા કલ વાલા મેહમાન નહીં હૈ ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, વહી હૈ, લેકિન આજ રાત ઉસને મો'મિનકી આંતમેં ખાયા ઔર ઈસસે પેહલે વોહ કાફિરકી આંતમેં ખાતા થા. કાફિર સાત આંતોંમેં ખાતા હૈ ઔર મો'મિન એક આંતમેં ખાતા હૈ (યા'ની મો'મિનકો ઝિયાદા ખાને પીનેકા ફિક્ર ઔર શૌક નહીં હોતા ઔર કાફિરકો હોતા હૈ.)[૧]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૯૩, ઈસાબા, ૧-૨૫૩, મજમા, ૫-૩૧

હઝરત વાસિલા બિન અસ્કઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ અહલે સુફ્ફામેં થે. રમઝાન કા મહીના આ ગયા. હમને રોઝે રખને શુરૂ' કર દિયે. જબ હમ ઇફ્તાર કર લેતે તો જિન લોગોં ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત કી હુઇ થી, વોહ લોગ આતે ઔર ઉનમેં સે હર આદમી હમમેં સે એક આદમીકો અપને સાથ લે જાતા ઔર ઉસે રાતકા ખાના ખિલાતા.

એક રાત હમેં લેને કોઇ ન આયા, ફિર સુબહ હો ગઇ, ફિર અગલી રાત આ ગઇ ઔર હમેં લેને કોઇ ન આયા, ફિર હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર અપની હાલત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાઇ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની અઝવાજે મુતહહરાતમેં સે હર એક કે પાસ આદમી ભેજા કે ઉનસે પૂછ કર આએ કે ઉનકે પાસ કુછ હૈ ? ઉનમેં સે હર એક ને કસમ ખા કર યેહી જવાબ ભેજા કે ઉસકે ઘરમેં ઐસી કોઇ ચીઝ નહીં હૈ જિસે કોઇ જાનદાર ખા સકે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન સુફ્ફા વાલોંસે ફરમાયા, તુમ સબ જમા હો જાઓ. જબ વોહ લોગ જમા હો ગએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે લિયે યેહ દુઆ ફરમાઇ, 'અય અલ્લાહ ! મૈં તુઝસે તેરા ફઝલ ઔર તેરી રહમત માંગતા હૂં, ઇસ લિયે કે તેરી રહમત તેરે હી કબ્ઝેમેં હૈ. તેરે અલાવા કોઇ ઉસકા માલિક નહીં હૈ.'

અભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ દુઆ માંગી હી થી કે એક આદમી ને અંદર આનેકી ઇજાઝત માંગી. (આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે ઇજાઝત દે દી) તો વોહ એક ભૂની હુઇ બકરી ઔર રોટીયાં લેકર આયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાને પર વોહ બકરી હમારે સામને રખ દી ગઇ. હમને ઉસમેં સે ખાયા ઔર ખૂબ પેટ ભરકર ખાયા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હમસે ફરમાયા, હમને અલ્લાહ સે ઉસકા ફઝલ ઔર ઉસકી રહમત માંગી થી, તો યેહ ખાના અલ્લાહકા ફઝલ હૈ ઔર અલ્લાહને અપની રહમત હમારે લિયે જમા કરકે (આખિરતકે લિયે) રખ લી હૈ.[૧]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂબક્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, સુફ્ફા વાલે ગરીબ ફકીર લોગ થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક બાર એ'લાન ફરમાયા, જિસકે પાસ દો આદમીયોંકા ખાના હૈ, તો વોહ (સુફ્ફા વાલોંમેં સે) તીસરેકો લે જાએ ઔર જિસકે પાસ ચાર આદમીયોં કા ખાના હૈ, વોહ પાંચવેં યા છઠે કો લે જાએ. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખુદ દસ આદમીયોં કો લે ગએ ઔર (મેરે વાલિદ) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) તીન આદમી ઘર લાએ ઔર ઘરમેં ખુદ મૈં થા ઔર મેરે વાલિદ ઔર વાલિદા થીં.

---

૧ બિદાયા, ૬-૧૨૦

રાવી કેહતે હૈં, મુઝે યેહ મા'લૂમ નહીં હૈ કે યેહ ભી કહા થા કે ઔર મેરી બીવી થી ઔર મઝીદ એક ખાદિમ થા જો હમારે ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) દોનોંકે ઘરોંમેં કામ કરતા થા. (ઘર કે લોગ કુલ ચાર યા પાંચ થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિને ફરમાયા થા કે ચાર હોં તો એક યા દો લે જાના, લેકિન હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) શૌંકમેં તીન આદમી લે આએ.)

ખુદ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે યહાં રાત કા ખાના ખાયા ઔર ફિર ઈશા તક વહીં ઠહેરે રહે, ફિર ઈશા કી નમાઝ કે બા'દ ઔર ઠહેર ગએ, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખા લિયા.

રાતકા કાફી હિસ્સા ગુઝરને કે બા'દ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઘર આએ. (વોહ સમઝે કે મેહમાનોંને ખાના ખા લિયા હોગા) ઉનકી બીવીને ઉનસે કહા, આપ અપને મેહમાનોંકે પાસ ક્યૂં નહીં આએ ? હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, ક્યા તુમને ઉન મેહમાનોંકો ખાના નહીં ખિલાયા ? ઉન્હોંને કહા, હમને તો ઉનસે કહા થા કે ખાના ખા લો, લેકિન ઉન્હોં ને ઈન્કાર કર દિયા ઔર કહા કે જબ અબૂબક્ર (રદિ.) આએંગે, તબ હમ ખાએંગે. હમને બહોત ઝોર લગાયા, લેકિન વોહ બિલકુલ ન માને ઔર હમ પર ગાલિબ આ ગએ, મૈં યેહ સુનકર અંદર જાકર છુપ ગયા (કે મુઝસે નારાઝ હોંગે.)

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને મુઝે નારાઝ હોતે હુએ કહા, ઓ બેવકૂફ ! (તુમને ઈનકો ખાના ક્યૂં નહીં ખિલાયા ?) ઔર મુઝે ખૂબ બુરા ભલા કહા. (ફિર અબૂબક્ર (રદિ.) ને ગુસ્સેમેં કસમ ખા લી કે વોહ ખાના નહીં ખાએંગે) ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને મેહમાનોં સે કહા, તુમ ખાના ખાઓ, મૈં યેહ ખાના કભી નહીં ખાઉંગા. (ઈસ પર મેહમાનોંને ભી કસમ ખા લી કે અગર અબૂબક્ર (રદિ.) નહીં ખાએંગે, તો વોહ ભી નહીં ખાએંગે.)

(આખિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા ગુસ્સા ઠંડા હુવા, ઉન્હોંને અપની કસમ તોડી ઔર મેહમાનોંકે સાથ ખાના શુરૂ' કર દિયા. ઈસ પર) હઝરત અબ્દુર્રહમાન કેહતે હૈં, હમ ખાના ખા રહે થે. અલ્લાહકી કસમ ! હમ જો ભી લુક્મા ઉઠાતે, ઉસકે નીચે ખાના ઉસસે ભી ઝિયાદા બઢ જાતા, યહાં તક કે સબ મેહમાનોંને પેટ ભરકર ખા લિયા ઔર ખાના પેહલેસે ભી ઝિયાદા હો ગયા.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને જબ દેખા કે ખાના પેહલેસે ભી ઝિયાદા હો ગયા હૈ, તો અપની બીવીસે કહા, અય કબીલા બનૂ ફિરાસ વાલી ખાતૂન ! (દેખો યેહ ક્યા હો રહા હૈ ?) બીવીને કહા, કોઈ બાત નહીં, મેરી આંખોંકી ઠંડકકી કસમ ! યેહ ખાના તો પેહલેસે તીન ગુના હો ગયા હૈ. ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ભી વોહ ખાના ખાયા ઔર કહા, મેરી (ન ખાને કી) કસમ તો શૈતાનકી તરફસે થી. ફિર ઉન્હોંને ઉસમેં સે એક લુકમા ઔર ખાયા, ફિર વોહ ઉઠાકર યેહ ખાના હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લે ગએ.

હમ મુસલમાનોંકા એક કૌમસે મુઆહદા હુવા થા, જિસકી મુદ્દત ખત્મ હો ગઈ થી, ઈસ વજહસે હમ મુસલમાનોંને ઉનકી તરફ ભેજનેકે લિયે એક ફૌજ તૈયાર કી થી, જિસમેં બારહ આદમીયોંકો ઝિમ્મેદાર બનાકર હર એક કે સાથ બહોતસે મુસલમાન કર દિયે થે. ઝિમ્મેદારોંકી તા'દાદ તો મા'લૂમ હૈ કે બારહ થી, લેકિન હર એક કે સાથ કિતને મુસલમાન થે, યેહ તા'દાદ અલ્લાહ હી જાનતે હૈં. બહરહાલ ઉસ સારી ફૌજ ને ઉસ ખાનેમેં સે ખાયા થા.

કુછ રાવીયોંને બારહ ઝિમ્મેદાર બનાને કે બજાએ બારહ જમાઅતેં બનાનેકા તઝકિરા કિયા હૈ.[૧]

હઝરત યહયા બિન અબ્દુલ અઝીઝ (રહ.) કેહતે હૈં, એક સાલ હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) ગઝવા મેં જાતે ઔર એક સાલ ઉનકે બેટે હઝરત કૈસ (રદિ.) જાતે. ચુનાંચે એક બાર હઝરત સઅદ (રદિ.) મુસલમાનોંકે સાથ ગઝવામેં ગએ હુએ થે, ઉનકે પીછે મદીનામેં બહોતસે મુસલમાન મેહમાન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આ ગએ.

હઝરત સઅદ (રદિ.) કો વહાં લશ્કરમેં યેહ બાત મા'લૂમ હુઈ તો ઉન્હોંને કહા, અગર કૈસ મેરા બેટા હુવા તો વોહ (મેરે ગુલામ નિસ્તાસસે) કહેગા, અય નિસ્તાસ ! ચાબિયાં લાઓ, તાકે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે ઉનકી ઝરૂરતકી ચીઝેં (અપને વાલિદકે ગોદામમેં સે) નિકાલ લૂં. ઈસ પર નિસ્તાસ કહેગા, અપને વાલિદકી તરફસે ઈજાઝતકી કોઈ તહરીર લાઓ, તો મેરા બેટા કૈસ માર કર ઉસકી નાક તોડ દેગા ઔર ઉસસે ઝબરદસ્તી ચાબિયાં લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝરૂરતકા સામાન નિકાલ લેગા.

ચુનાંચે મદીનામેં ઐસે હી હુવા ઔર હઝરત કૈસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સૌ વસક (તકરીબન પાંચસૌ પચીસ મન) લાકર દિયે.[૨]

હઝરત મયમૂના બિન્તે હારિસ (રદિ.) ફરમાતી હૈં, એક સાલ કહત પડા, તો દેહાતી લોગ મદીના મુનવ્વરા આને લગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાને પર હર સહાબી ઉનમેં સે એક આદમીકા હાથ પકડકર લે જાતા ઔર ઉસે અપના મેહમાન બના લેતા ઔર ઉસે રાતકા ખાના ખિલાતા.

ચુનાંચે એક રાત એક દેહાતી આયા. (ઉસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને યહાં લે આએ.)હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ થોડા સા ખાના ઔર કુછ દૂધ થા. વોહ દેહાતી યેહ સબ કુછ ખા પી ગયા ઔર ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે કુછ ન છોડા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક દો રાતેં ઔર ઉસકો સાથ લાતે રહે ઔર વોહ રોઝાના સબ કુછ ખા જાતા. ઈસ પર મૈંને હુઝૂર

૧ બિદાયા, ૬-૧૧૨
૨ ઈસાબા, ૩-૫૫૩

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ ! ઈસ દેહાતીમેં બરકત ન કર, ક્યૂંકે યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા સારા ખાના ખા જાતા હૈ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે કુછ નહીં છોડતા.

ફિર વોહ મુસલમાન હો ગયા ઔર ઉસે ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક રાત સાથ લેકર આએ. ઉસ રાત ઉસને થોડાસા ખાના ખાયા. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અર્ઝ કિયા, ક્યા યેહ વહી આદમી હૈ ? (જો પેહલે સારા ખાના ખા લિયા કરતા થા ?) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, (હાં, યેહ વહી આદમી હૈ, લેકિન પેહલે કાફિર થા, અબ મુસલમાન હો ગયા હૈ.) કાફિર સાત આંતોંમેં ખાતા હૈ ઔર મો'મિન એક આંતમેં ખાતા હૈ.[૧]

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ (હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિલાફતકે ઝમાનેમેં) ઝબરદસ્ત કહત પડા, જિસે આમુર્રમાદા કહા જાતા હૈ (રમાદા કે મઅના હલાકતકે હૈં યા રાખ, યા'ની હલાકતકા સાલ યા વોહ સાલ જિસમેં લોગોંકે રંગ કહતકી વજહસે રાખ જૈસે હો ગએ થે) તો હર તરફસે અરબ ખીંચકર મદીના મુનવ્વરા આ ગએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કુછ લોગોંકો ઉનકે ઈન્તિઝામ ઔર ઉનમેં ખાના ઔર સાલન તકસીમ કરને કે લિયે મુકર્રર કિયા. ઈન લોગોં મેં હઝરત યઝીદ બિન ઉખ્તે નમિર, હઝરત મિસ્વર બિન મખ્રમા, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબ્દે કારી ઔર અબ્દુલ્લાહ બિન ઉત્બા બિન મસઊદ (રદિ.) થે. શામ કો યેહ લોગ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ જમા હોતે ઔર દિનભર કી સારી કારગુઝારી સુનાતે.

ઈનમેં સે હર એક આદમી મદીનાકે એક કિનારે પર મુકર્રર થા ઔર યેહ દેહાતી લોગ સન્નિયતુલ વદાઅ કે શુરૂ' સે લેકર રાઈજ કિલા, બનૂ હારિસા, બનૂ અબ્દુલ અશ્હલ, બકીઅ ઔર બનૂ કુરૈઝા તક ઠહેરે હુએ થે. ઈનમેં સે કુછ લોગ બનૂ સલમાકે ઈલાકેમેં ભી ઠહેરે હુએ થે. બહરહાલ યેહ લોગ મદીના મુનવ્વરાકે બાહિર ચારોં તરફ ઠહેરે હુએ થે.

એક દિન જબ યેહ દેહાતી લોગ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે યહાં ખાના ખા ચુકે, તો મૈંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે હમારે યહાં જો રાતકા ખાના ખાતે હૈં, ઉનકી ગિનતી કરો. ચુનાંચે અગલી રાત ગિનતી કી તો ઉનકી તા'દાદ સાત હઝાર થી. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, વોહ ઘરાને જો યહાં નહીં આતે હૈં, ઉનકી ઔર બીમારોં ઔર બચ્ચોં કી ભી ગિનતી કરો. ઉનકો ગિના તો ઉનકી તા'દાદ ચાલીસ હઝાર થી.

ફિર કુછ રાતેં ઔર ગુઝરીં, તો લોગ ઔર ઝિયાદા હો ગએ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ફરમાને પર દોબારા ગિના ગયા, તો જિન લોગોં ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કે

---

૧ હૈસમી, ૫-૩૩

યહાં રાત કા ખાના ખાયા થા, વોહ દસ હઝાર થે ઔર દૂસરે લોગ પચાસ હઝાર થે. યેહ સિલસિલા યૂંહી ચલતા રહા, યહાં તક કે અલ્લાહને બારિશ ભેજ દી ઔર કહત દૂર ફરમા દિયા.

જબ ખૂબ બારિશ હો ગઇ તો મૈંને દેખા કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉન ઇન્તિઝામી લોગોંમેં સે હર એક કી કૌમકે ઝિમ્મે યેહ કામ લગાયા કે ઇન આને વાલે લોગોંમેં સે જો ઉનકે ઇલાકોંમેં ઠહેરે હુએ હૈં, ઉનકો ઉનકે દેહાત કી તરફ વાપસ ભેજ દેં ઔર ઉન્હેં રાસ્તેકા ખાના ઔર ઉનકે દેહાત તક જાનેકી સવારીયાં ભી દીં ઔર મૈંને દેખા કે ખુદ હઝરત ઉમર (રદિ.) ભી ઉન્હેં ભેજનેમેં લગે હુએ થે. ઇન કહતવાલે ઇલાકોંમેં મૌતેં ભી બહોત હુઇ થીં. મેરે ખયાલમેં ઇનમેં સે દો તિહાઇ લોગ મર ગએ હોંગે ઔર એક તિહાઇ બચે હોંગે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) કી બહોત સારી દેગેં થીં. પકાને વાલે લોગ સુબહ તહજ્જુદમેં ઉઠ કર ઉન દેગોં મેં કુરકૂર (એક કિસ્મ કા દલિયા) પકાતે, ફિર સુબહ યેહ દલિયા બીમારોં કો ખિલા દેતે, ફિર આટે મેં ઘી મિલાકર એક કિસ્મ કા ખાના પકાતે. હઝરત ઉમર (રદિ.) કે કેહને પર બડી બડી દેગોંમેં તેલ ડાલકર આગ પર ઇતના જોશ દિયા જાતા કે તેલકી ગરમી ઔર તેઝી ચલી જાતી. ફિર રોટીકા સરીદ બનાકર ઉસમેં યેહ તેલ સાલનકે તૌર પર ડાલ દિયા જાતા. (ચૂં કે અરબ તેલ ઇસ્તે'માલ કરને કે આદી નહીં થે) ઇસ લિયે તેલ ઇસ્તે'માલ કરનેસે ઉનકો બુખાર હો જાતા થા.

કહત કે ઇસ પૂરે ઝમાનેમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ન અપને કિસી બેટે કે યહાં ખાના ખાયા ન અપની કિસી બીવી કે યહાં, બલ્કે ઇન કહતકે મારે લોગોં કે સાથ હી રાતકા ખાના ખાતે રહે, યહાં તક કે અલ્લાહને (બારિશ ભેજકર) ઇન્સાનોંકો ઝિંદગી અતા ફરમાઇ.[૧]

હઝરત ફિરાસ દૈલમી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ને મિસરસે જો ઊંટ ભેજે થે, ઉનમેં સે હઝરત ઉમર (રદિ.) રોઝાના બીસ ઊંટ ઝબહ કરકે અપને દસ્તરખ્વાન પર (લોગોંકો) ખિલાતે થે.[૨]

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) એક રાત ગશ્ત કર રહે થે, તો વોહ એક ઔરતકે પાસ સે ગુઝરે, જો અપને ઘરકે દર્મિયાનમેં બૈઠી હુઇ થી ઔર ઉસકે આસપાસમેં બચ્ચે રો રહે થે ઔર એક દેગચી પાનીસે ભર કર આગ પર રખ્ખી હુઇ થી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને દરવાઝેકે કરીબ આકર કહા, અય અલ્લાહકી બંદી ! યેહ બચ્ચે ક્યૂં રો રહે હૈં ? ઉસ ઔરતને કહા, ભૂકકી વજહસે રો રહે હૈં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, યેહ દેગચી આગ પર કૈસે રખ્ખી હુઇ હૈ ? ઉસ ઔરત ને કહા, બચ્ચોંકો બેહલાનેકે લિયે પાની ભરકર રખ્ખી હુઇ હૈ, તાકે બચ્ચે સો જાએં ઔર

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૩૧૬
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૩૮૭

મૈંને બચ્ચોં સે કેહ રખ્ખા હૈ કે ઈસમેં કુછ હૈ. યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) રોને લગે, ફિર જિસ ઘરમેં સદકેકા માલ રખ્ખા હુવા થા, વહાં આએ ઔર એક બોરા લેકર ઉસમેં કુછ આટા, ચરબી, ઘી, ખજૂરેં, કુછ કપડે ઔર દિરહમ ડાલે, યહાં તક કે વોહ પૂરા ભર ગયા. ફિર કહા, અય અસ્લમ ! યેહ બોરા ઉઠાકર મેરે ઉપર રખ દો. મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપકી જગહ મૈં ઉઠા લેતા હૂં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મુઝસે કહા, અય અસ્લમ ! તેરી માં મરે, મૈં હી ઈસે ઉઠાઉંગા, ક્યૂંકે આખિરતમેં ઈનકે બારેમેં મુઝસે હી પૂછા જાએગા. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ખુદ હી ઉસે ઉઠા કર ઉસ ઔરતકે ઘર લાએ ઔર દેગચી લેકર ઉસમેં આટા ઔર ચરબી ઔર ખજૂરેં ડાલીં, ફિર (આગ પર ઉસે રખ કર) ખુદ હી ઉસે અપને હાથસે હિલાને લગ ગએ ઔર દેગચી કે નીચે (આગકો) ફૂંક મારને લગ ગએ. મૈં કિતની દેર દેખતા રહા કે ધુંવા હઝરત ઉમર (રદિ.) કી દાઢી કે દર્મિયાનસે નિકલ રહા હૈ, યહાં તકકે ઉનકે લિયે ખાના પક ગયા. ફિર અપને હાથસે ખાના ડાલકર ઈન બચ્ચોંકો ખિલાને લગે, યહાં તક કે બચ્ચોંકા પેટ ભર ગયા. ફિર ઘરસે બાહિર ઘુટનોંકે બલ નરમીકે સાથ બૈઠ ગએ, લેકિન મુઝ પર ઐસા રો'બ છા ગયા કે મૈં ડરકે મારે ઉનસે બાત ન કર સકા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ઐસે હી બૈઠે રહે, યહાં તક કે બચ્ચે ખેલકૂદમેં લગકર હંસને લગે, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉઠે ઔર કેહને લગે, અય અસ્લમ! તુમ જાનતે હો, મૈં બચ્ચોંકે સામને ક્યૂં બૈઠા ? મૈંને કહા, નહીં. ઉન્હોંને કહા, મૈંને ઉનકો રોતે હુએ દેખા થા, મુઝે યેહ અચ્છા નહીં લગા કે ઈન બચ્ચોંકો હંસતે હુએ દેખે બગૈર હી છોડકર ચલા જાઉં. જબ વોહ હંસને લગે, તો મેરા દિલ ખુશ હો ગયા.[૧]

એક રિવાયત મેં યેહ હૈ કે હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, એક રાત મૈં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સાથ હર્રએ વાકિમ (મદીના કે એક ઈલાકેકા નામ હૈ) કી તરફ નિકલા. જબ હમ સિરાર મકામ પર પહોંચે તો હમેં આગ જલતી હુઈ નઝર આઈ, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય અસ્લમ ! યેહ કોઈ કાફલા હૈ, જો રાત હો જાનેકી વજહસે યહીં ઠહેર ગયા હૈ, ચલો ઈનકે પાસ ચલતે હૈં. હમ ઉનકે પાસ ગએ તો હમને દેખા કે એક ઔરત હૈ, જિસકે પાસ ઉસકે બચ્ચે ભી હૈં. આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા હૈ.[૨]

ખાના તકસીમ કરના

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં (દૂમતુલ જુન્દલ મકામ કે બાદશાહ) ઉગૈદિર ને હલવે કા ભરા હુવા એક ઘડા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૫
૨ બિદાયા, ૭-૧૩૬, તબરી, ૫-૨૦

હદિયા ભેજા. નમાઝ સે ફારિગ હોકર આપ લોગોં કે પાસ સે ગુઝરે ઔર આપ ઉનમેં સે હર એક કો હલવે કા ટુકડા દેતે જા રહે થે, ચુનાંચે હઝરત જાબિર (રદિ.) કો ભી એક ટુકડા દિયા. ફિર ઉનકે પાસ વાપસ આકર ઉનકો એક ઔર ટુકડા દિયા. હઝરત જાબિર ને અર્ઝ કિયા, આપ મુઝે એક બાર તો દે ચુકે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, યેહ દૂસરા ટુકડા હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કી બેટીયોં યા'ની તુમ્હારી બેહનોં કે લિયે દિયા હૈ.[1]

હઝરત હસન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, દૂમતૂલ જુન્દલ કે બાદશાહ ઉગૈદિરને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હલવેકા એક ઘડા હદિયામેં ભેજા, જિસે તુમને દેખા થા ઔર અલ્લાહકી કસમ ! ઉસ દિન ખુદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઔર આપકે ઘરવાલોંકો ઉસ ઘડે કી ઝરૂરત થી. નમાઝ સે ફારિગ હોકર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક આદમીસે ફરમાયા, તો વોહ ઉસ ઘડે કો લેકર સહાબા (રદિ.) કે પાસ ગયા. વોહ જિસ આદમીકે પાસ પહોંચતા, વોહ ઘડેમેં હાથ ડાલકર ઉસમેંસે હલવા નિકાલ લેતા ઔર ફિર ઉસે ખા લેતા. ચુનાંચે વોહ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કે પાસ પહોંચા, તો ઉન્હોંને હાથ ડાલા (ઔર ઉસમેં સે દો બાર લિયા) ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઔર લોગોંને તો એક બાર લિયા હૈ ઔર મૈંને દો બાર લિયા હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા (કોઇ બાત નહીં) તુમ ખુદ ભી ખા લો ઔર અપને ઘરવાલોં કો ભી ખિલાઓ.[2]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને સહાબામેં ખજૂરેં તકસીમ ફરમાઈ ઔર હર એકકો સાત સાત ખજૂરેં દીં, જિનમેં એક બગૈર ગુઠલી વાલી ઘટિયા ખજૂર ભી થી જો મુઝે ઉન તમામ ખજૂરોંસે ઝિયાદા અચ્છી લગી, ક્યૂંકે વોહ સખ્ત થી, ઇસ લિયે ઉસકે ચબાને મેં દેર લગી ઔર મૈં ઉસે કાફી દેર તક ચબાતા રહા.[3]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં કુછ ખજૂરેં લાઈ ગઈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઇન્હેં સહાબા (રદિ.) મેં તકસીમ ફરમાને લગે ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઇસ તરહ બૈઠ કર વોહ ખજૂરેં જલ્દી જલ્દી ખા રહે થે, જૈસેકે અભી ઉઠને વાલે હોં (કિસી ઝરૂરી કામસે કહીં જાના હોગા, ઇસ લિયે ઇત્મીનાનસે બૈઠ કર ન ખાઈ.)[4]

હઝરત લૈસ બિન સઅદ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિલાફતકે ઝમાનેમેં રમાદા વાલે સાલમેં મદીના મુનવ્વરામેં લોગોંકો ઝબરદસ્ત કહત

૧ જમઉલ ફવાઇદ, ૧-૩૯૭, હૈસમી, ૫-૪૪
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૭
૩ બુખારી
૪ મુસ્લિમ, ૨-૧૮૦

કી વજહસે બડી મશક્કત ઉઠાની પડી. ચુનાંચે ઉન્હોંને મિસર હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કો યેહ ખત લિખ્ખા..

'અલ્લાહકે બંદે ઉમર, અમીરૂલ મો'મિનીનકી તરફસે નાફરમાનકી તરફ જો આસકે બેટે હૈં, સલામ હો, અમ્મા બા'દ ! અય અમ્ર ! મેરી જાન કી કસમ ! જબ તુમ ખુદ ઔર તુમ્હારે સાથી પેટ ભરકર ખા રહે હોં, તો ફિર તુમ્હેં ઈસકી ક્યા પરવાહ કે મૈં ઔર મેરે સાથી હલાક હો રહે હૈં. હમારી મદદ કરો, હમારી મદદ કરો.' (ચૂંકે હઝરત ઉમર (રદિ.) કા લેહજા તંબીહ ઔર ઈતાબકા હૈ, ઈસ લિયે હઝરત અમ્ર કો નાફરમાનસે ખિતાબ કિયા ઔર અપની જાનકી કસમ ખાનેકા અરબોંમેં આમ રિવાજ થા, લેકિન ઈસસે કસમ મુરાદ નહીં હોતી થી, બલ્કે તા'કીદ મકસૂદ હોતી થી.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) અપને આખિરી જુમ્લેકો બાર બાર દોહરાતે રહે. હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ને જવાબમેં યેહ મઝમૂન લિખ્ખા..

'અલ્લાહકે બંદે ઉમર અમીરૂલ મો'મિનીનકી ખિદમતમેં અમ્ર બિન આસ કી તરફસે. અમ્મા બા'દ. મૈં મદદકે લિયે હાઝિર હૂં. મૈં મદદકે લિયે હાઝિર હૂં. મૈં આપકી ખિદમતમેં ગલ્લે (અનાજ) કા ઈતના બડા કાફલા ભેજ રહા હૂં જિસકા પેહલા ઊંટ આપકે પાસ મદીનામેં હોગા ઔર ઉસકા આખિરી ઊંટ મેરે પાસ મિસરમેં હોગા. વસ્સલામુ અલૈક રહમતુલ્લાહિ વબરકાતુહ.'

ચુનાંચે હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને બહોત બડા કાફલા ભેજા, જિસકા પેહલા ઊંટ મદીનામેં થા ઔર આખિરી મિસરમેં ઔર ઊંટકે પીછે ઊંટ ચલ રહા થા. જબ યેહ કાફલા હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ પહોંચા, તો આપને ખૂબ દિલ ખોલકર લોગોંમેં તકસીમ કર દિયા ઔર યેહ તય કિયા કે મદીના મુનવ્વરા ઔર ઉસકે આસપાસકે હર ઘરમેં એક ઊંટ મઅ ઉસ પર લદે હુએ સારે અનાજકે દે દિયા જાએ ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ, હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ ઔર હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) કો લોગોંમેં સામાન તકસીમ કરને કે લિયે ભેજા.

ચુનાંચે ઈન લોગોંને હર ઘરમેં એક ઊંટ મઅ ઉસ પર લદે હુએ ગલ્લેકે દે દિયા, તાકે વોહ ગલ્લા ભી ઈસ્તે'માલ કરેં ઔર ઊંટ ઝબહ કરકે ઉસકા ગોશ્ત ખાએં ઔર ઉસકી ચરબીકા સાલન બના લેં ઔર ઉસકી ખાલસે જૂતે બના લેં ઔર જિસ બોરીમેં ગલ્લા હૈ, ઉસે અપની ઝરૂરત પર લિહાફ વગૈરહ બનાકર ઈસ્તે'માલ કરેં. ઈસ તરહ અલ્લાહને ખૂબ વુસ્અત અતા ફરમાઈ.

ઈસકે બા'દ રાવીને મઝીદ લંબી હદીસ બયાન કી હૈ, જિસમેં યેહ મઝમૂન હૈ કે મદીના મુનવ્વરા ઔર મક્કા મુકર્રમા તક ગલ્લા પહોંચાનેકે લિયે દરિયાએ નીલ સે બેહરે કુલઝુમ તક એક નહર ખોદી ગઈ.[1]

17

[1] ઈબ્ને અબ્દુલ હકમ

હઝરત અસ્લમ (રહ.) ઈસી વાકિઆ કો ઈસ તરહ બયાન કરતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.)ને રમાદા વાલે (કહતકે) સાલમેં હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કો ખત લિખ્ખા.

ફિર ઈસ કિસ્સેકો બયાન કરને કે બા'દ હઝરત અસ્લમ (રદિ.) કેહતે હૈં, જબ ઈસ કાફલેકા પેહલા હિસ્સા મદીના મુનવ્વરા પહોંચા, તો હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કો બુલાકર ફરમાયા, યેહ ઊંટ લેકર તુમ નજ્દ ચલે જાઓ ઔર વહાંકે રેહને વાલોંમેં સે જિતનોંકો તુમ મેરે પાસ સવારી પર લા સકો, ઉનકો મેરે પાસ લે આઓ ઔર જિનકો ન લા સકો, ઉનમેં હર ઘર કો એક ઊંટ મઅ ઉસ પર લદે હુએ અનાજકે દો ઔર ઉનસે કેહ દો કે ચાદરેં તો પહેન લેં ઔર ઊંટકો ઝબહ કરકે ઉસકી ચરબીકો પિઘલાકર તેલ બના લેં ઔર ગોશ્તકો કાટ કર સુખા લેં ઔર ઉસકી ખાલસે જૂતી બના લેં ઔર કુછ ગોશ્ત, કુછ ચરબી ઔર કુછ મુઠ્ઠીભર આટા લેકર ઉસે પકા લેં ઔર ઉસે ખા લેં. ઈસ તરહ ગુઝારા કરતે રહેં, યહાં તકકે અલ્લાહ ઉનકે લિયે મઝીદ રોઝીકા ઈન્તિઝામ ફરમા દેં, લેકિન હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને ઈસ કામકે લિયે જાનેસે મઅઝિરત કર દી.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! તુમકો ફિર મૌત તક ઈતને બડે સવાબ વાલે કામકા મૌકા નહીં મિલ સકેગા. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એક ઔર આદમી શાયદ હઝરત તલ્હા (રદિ.) કો બુલાયા, લેકિન ઉન્હોંને ભી જાનેસે ઈન્કાર કર દિયા. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) કો બુલાયા. (વોહ જાને કે લિયે તૈયાર હો ગએ) ઔર ચલે ગએ.

આગે ઉન્હોંને હદીસ ઝિક્ર કી હૈ જિસમેં યેહ હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) કો હઝાર દીનાર દિયે, જો ઉન્હોંને વાપસ કર દિયે. લેકિન હઝરત ઉમર (રદિ.) કે કુછ કેહને પર આખિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને કુબૂલ કર લિયે. અન્સાર સહાબીયોં કે ઈકરામ ઔર ખિદમતકે બાબમેં યેહ ગુઝર ચુકા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અન્સારમેં ઔર બનૂ ઝફરમેં અનાજ તકસીમ ફરમાયા.

જોડે પહેનાના ઔર ઉનકી તકસીમ

હઝરત હિબ્બાન બિન જઝી સુલમી અપને વાલિદ હઝરત જઝી સુલમી (રદિ.) સે નક્લ કરતે હૈં કે વોહ ઉસ (સહાબી) કૈદીકો લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ (જિસે ઉનકી કૌમને કૈદ કર રખ્ખા થા) હઝરત જઝી વહાં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે યહાં મુસલમાન હો ગએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો દો ચાદરેં પહેનાનેકા ઈરાદા ફરમાયા તો ઉનસે ફરમાયા કે તુમ આઈશા (રદિ.) કે પાસ જાઓ, જો ચાદરેં ઉનકે પાસ હૈં, ઉનમેં સે વોહ તુમ્હેં દો ચાદરેં દેંગી.

ચુનાંચે ઉન્હોંને હઝરત આઇશા (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અલ્લાહ આપકો સરસબ્ઝો શાદાબ રખ્ખે. આપકે પાસ જો ચાદરેં હૈં, ઉનમેં સે દો ચાદરેં પસંદ કરકે મુઝે દે દેં, ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનમેં સે દો ચાદરેં મુઝે દેનેકા હુક્મ ફરમાયા હૈ. હઝરત આઇશા (રદિ.) ને પીલૂ કી લંબી મિસ્વાક બળ્હાતે હુએ ફરમાયા, યેહ ઔર યેહ લે લો ઔર અરબ ઔરતેં નઝર નહીં આતી થીં (ક્યૂંકે વોહ પરદા કરતી થીં ઔર ઇસી વજહસે હઝરત આઇશા (રદિ.) ને મિસ્વાકસે ઇશારા કિયા.)[૧]

હઝરત જઅફર બિન મુહમ્મદ અપને વાલિદ હઝરત મુહમ્મદ (રહ.) સે નક્લ કરતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ યમનસે જોડે આએ, જો ઉન્હોંને લોગોંકો પહેના દિયે. શામકો લોગ વોહ જોડે પહેન કર આએ, ઉસ વક્ત હઝરત ઉમર (રદિ.) કબ્રે અત્હર ઔર મિમ્બર શરીફકે દર્મિયાન બૈઠે હુએ થે. લોગ ઉનકે પાસ આકર ઉનકો સલામ કરતે ઔર ઉનકો દુઆએં દેતે.

ઇતનેમેં હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન (રદિ.) અપની માં હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કે ઘર સે નિકલે ઔર લોગોંકો ફલાંગતે હુએ આગે બળ્હ રહે થે ઔર ઉનકે જિસ્મ પર ઇન જોડોંમેં સે કોઇ જોડા નહીં થા. યેહ દેખકર આપ ગમગીન ઔર પરેશાન હો ગએ ઔર આપકી પેશાની પર બલ પડ ગએ ઔર ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! તુમ લોગોંકો જોડે પહેના કર મુઝે ખુશી નહીં હુઇ (ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે નવાસોંકો તો પહેના નહીં સકા).

લોગોંને અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપને અપની રિઆયાકો જોડે પહેનાકર અચ્છા કિયા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મૈં ઇસ વજહસે પરેશાન હૂં કે યેહ દો લડકે લોગોંકો ફલાંગતે હુએ આ રહે થે ઔર ઉનકે જિસ્મ પર ઇન જોડોંમેં સે કોઇ જોડા નહીં હૈ. યેહ જોડે ઇન દોનોંસે બડે હૈં ઔર યેહ દોનોં ઉન જોડોંસે છોટે હૈં. (ઇસ વજહસે ઉનકો જોડે નહીં દિયે) ફિર ઉન્હોંને યમનકે ગવર્નરકો ખત લિખ્ખા કે હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન (રદિ.) કે લિયે જલ્દીસે દો જોડે ભેજો. ચુનાંચે ઉન્હોંને દો જોડે ભેજે જો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઇન દોનોં કો પહેના દિયે.[૨]

અન્સાર કે ઇકરામકે બાબમેં લોગોંમેં જોડે તકસીમ કરનેકે બારેમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સાથ હઝરત ઉસૈદ બિન હુઝૈર ઔર હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) કા કિસ્સા ગુઝર ચુકા હૈ ઔર ઔરતોંકે જંગ કરનેકે બાબમેં યેહ ભી ગુઝર ચુકા હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત ઉમ્મે અમ્મારા (રદિ.) કો ઇસ લિયે એક બડી ચાદર દી થી કે ઉન્હોંને જંગે ઉહદકે દિન જંગ કી થી.

---

૧ મુન્તખબ, ૫-૧૫૩
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૦૬

હઝરત મુહમ્મદ બિન સલામ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત શિફા બિન્તે અબ્દુલ્લાહ અદવિયા (રદિ.) કો પૈગામ ભેજા કે સુબહકે વક્ત મેરે પાસ આના. વોહ ફરમાતી હૈં, મૈં સુબહકે વક્ત હઝરત ઉમર (રદિ.) કે યહાં ગઈ, તો મુઝે ઉનકે દરવાઝે પર આતિકા બિન્તે અસીદ બિન અબિલ ઐસ (રદિ.) મિલીં. ફિર હમ દોનોં અંદર ગઈં. વહાં હમને કુછ દેર બાત કી. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એક ચાદર મંગવાકર હઝરત આતિકા (રદિ.) કો દી, ફિર એક ઔર ચાદર મંગવાઈ, જો પેહલીસે કમ દર્જે કી થી, વોહ મુઝે દી.

મૈંને કહા, અય ઉમર (રદિ.) ! મૈં ઈનસે પેહલે ઈસ્લામ લાઈ હૂં ઔર મૈં આપકી ચચેરી બહેન હૂં ઔર યેહ નહીં હૈં ઔર આપને મુઝે પૈગામ ભેજકર બુલવાયા હૈ ઔર યેહ ખુદ આઈ હૈં. (ઈન તમામ બાતોં કી વજહસે બઢીયા (અચ્છી) ચાદર મુઝે મિલની ચાહિયે) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને યેહ ચાદર તુમ્હારે લિયે હી ઉઠા કર રખ્ખી થી, લેકિન જબ તુમ દોનોં ઈકઠ્ઠી હુઈં તો મુઝે યાદ આયા કે ઉનકી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે રિશ્તેદારી તુમસે ઝિયાદા કરીબ કી હૈ (ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી રિશ્તેદારી મેરી રિશ્તેદારી સે ઝિયાદા દર્જા રખતી હૈ, ઈસ લિયે મૈંને ઉન્હેં બઢીયા ચાદર દી.)[૧]

હઝરત અસબગ બિન નુબાતા (રહ.) કેહતે હૈં, એક આદમીને હઝરત અલી (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મુઝે આપસે એક કામ હૈ, જિસે મૈં આપકે સામને પેશ કરનેસે પેહલે અલ્લાહકે સામને પેશ કર ચુકા હૂં. અગર આપ મેરા વોહ કામ કર દેંગે, તો મૈં અલ્લાહકી ભી તા'રીફ કરૂંગા ઔર આપકા ભી શુક્રિયા અદા કરૂંગા ઔર અગર આપને વોહ કામ ન કિયા તો ભી મૈં અલ્લાહકી તા'રીફ કરૂંગા ઔર આપકો મા'ઝૂર સમઝૂંગા કે યેહ કામ આપકે બસ મેં નહીં હૈ.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ અપના કામ ઝમીન પર લિખ કર મુઝે બતા દો, ક્યૂંકે ઝબાનસે માંગનેકી ઝિલ્લત, મૈં તુમ્હારે ચેહરે પર દેખના પસંદ નહીં કરતા. ચુનાંચે ઉસને ઝમીન પર લિખ્ખા, મૈં ઝરૂરતમંદ હૂં. હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, એક જોડા મેરે પાસ લાઓ. ચુનાંચે હઝરત અલી (રદિ.) ને વોહ જોડા ઉસ આદમીકો દે દિયા. ઉસ આદમી ને લેકર વોહ જોડા પહેન લિયા, ફિર વોહ હઝરત અલી (રદિ.) કી તા'રીફમેં યેહ શઅર પઢને લગા..

كَسَوْتَنِي حُلَّةً تَبْلَى مَحَاسِنُهَا فَسَوْفَ أَكْسُوكَ مِنْ حُسْنِ الثَّنَا حُلَلًا

'આપને તો મુઝે એક ઐસા જોડા પહેનાયા હૈ, જિસકી ખૂબિયાં પુરાની હોકર ખત્મ હો જાએંગી, ઔર મૈં આપકો અચ્છી તા'રીફ કે (ઐસે) જોડે પહેનાઉંગા (જિનકી ખૂબિયાં ખત્મ ન હોંગી)'

---

૧ ઇસાબા, ૪-૩૪૭

اِنْ نِلْتَ حُسْنَ ثَنَائِیْ نِلْتَ مَكْرُمَةً   وَلَسْتَ تَبْغِی بِمَا قَدْ قُلْتُهُ بَدَلاً

'આપકો મેરી અચ્છી તા'રીફસે બડી ઈઝઝત હાસિલ હોગી ઔર મૈંને જો કુછ કહા હૈ, આપ ઈસકે બદલેમેં કુછ નહીં ચાહતે હૈં.'

اِنَّ الثَّنَاءَ لَيُحْيِیْ ذِكْرَ صَاحِبِهٖ   كَالْغَيْثِ يُحْيِیْ نَدَاهُ السَّهْلَ وَالْجَبَلاَ

તા'રીફ, તા'રીફ વાલેકે ઝિક્રકો ઈસ તરહ ઝિંદા રખતી હૈ જિસ તરહ બારિશકી તરી મૈદાની ઔર પહાડી ઈલાકોંકો ઝિંદા કરતી હૈ.'

لاَ تَزْهَدِ الدَّهْرَ فِی خَيْرٍ تُوَفَّقُهُ   فَكُلُّ عَبْدٍ سَيُجْزٰی بِالَّذِیْ عَمِلاَ

'જિસ ખૈરકે કામકી અલ્લાહ તુમ્હેં તૌફીક દે, તુમ ઝિંદગી ભર ઉસે કરતે રહો ઔર બેરગબતીસે ઉસે મત છોડો, ક્યૂંકે હર બંદેકો અપને કિયે હુએ કામોંકા બદલા મિલેગા.'

(યેહ અશઆર સુનકર) હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, મેરે પાસ દીનાર લાઓ. ચુનાંચે આપકે પાસ સો (૧૦૦) અશરફીયાં લાઈ ગઈ. આપને વોહ અશરફીયાં ઉસ આદમીકો દે દીં. હઝરત અસબગ કેહતે હૈં, મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ ઈસે એક જોડા ઔર સૌ દીનાર દે રહે હૈં? હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, હાં, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે લોગોંકે સાથ ઉનકે દર્જેકે મુતાબિક મા'મલા કરો ઔર ઈસ આદમીકા મેરે નઝદીક યેહી દર્જા હૈ.[1]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કે પાસ એક માંગને વાલા આયા (ઔર ઉસને કુછ માંગા). હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ઉસસે કહા, ક્યા તુમ ઈસ બાતકી ગવાહી દેતે હો કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અલ્લાહકે રસૂલ હૈં? ઉસને કહા, જી હાં.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને પૂછા, રમઝાન કે રોઝે રખતે હો ? ઉસને કહા, જી હાં. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, તુમને માંગા હૈ ઔર માંગનેવાલેકા હક હોતા હૈ ઔર યેહ હમ પર હક હૈ કે હમ તુમ્હારે સાથ એહસાન કરેં. ફિર હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ઉસે એક કપડા દિયા ઔર ફરમાયા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જો મુસલમાન ભી કિસી મુસલમાનકો કપડા પહેનાતા હૈ, તો જબ તક ઉસકે જિસ્મ પર ઉસ કપડેકા એક ટુકડા રહેગા, ઉસ વક્ત તક વોહ પહેનાને વાલા અલ્લાહકી હિફાઝતમેં રહેગા.[2]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૨૪
૨ જમઉલ ફવાઈદ, ૧-૧૪૭

મુજાહિદીન કો ખાના ખિલાના

હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને એક લશ્કર રવાના ફરમાયા, જિસકે અમીર હઝરત કૈસ બિન સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) થે. સફરમેં ઇન લોગોં કો ફાકા કી નૌબત આ ગઇ, તો હઝરત કૈસ ને અપને સાથિયોં કે લિયે નવ ઊંટ ઝબહ કર દિયે. જબ યેહ લોગ મદીના મુનવ્વરા વાપસ આએ તો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ કિસ્સા સુનાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, સખાવત તો ઇસ ઘરાને કી ખાસ ખૂબી હૈ.[૧]

હઝરત રાફેઅ બિન ખદીજ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, (જબ હઝરત કૈસ બિન સઅદ (રદિ.) નવ ઊંટ ઝબહ કરને લગે, તો) હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કો સાથ લેકર હઝરત કૈસ કે પાસ આએ ઔર ઉનસે કહા, મૈં આપકો કસમ દેકર કેહતા હૂં કે આપ ઊંટ ઝબહ ન કરેં. (ઇસસે ઊંટ કમ હો જાએંગે ઔર સફરમેં પરેશાની હોગી) લેકિન ફિર ભી ઉન્હોંને ઝબહ કર દિયે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો યેહ સારા કિસ્સા મા'લૂમ હુવા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અરે યેહ તો સખી ઘરકા આદમી હૈ ઔર યેહ ગઝવએ ખબતકા વાકિઆ હૈ, જિસમેં સહાબાને ખબત યા'ની દરખ્તોંકે પત્તે ખાએ થે.[૨]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં એક બાર હઝરત કૈસ બિન સઅદ બિન ઉબાદા (રદિ.) ગુઝરે. ઉસ વક્ત હમેં સખ્ત ભૂક લગી હુઇ થી. ઉન્હોંને હમારે લિયે સાત ઊંટ ઝબહ કિયે. (ફિર હમને સફર કિયા) ઔર સમંદર કે કિનારે હમને પડાવ ડાલા.

વહાં હમેં એક બહોત બડી મછલી મિલી. હમ તીન દિન તક ઉસકા ગોશ્ત ખાતે રહે. હમને ઉસમેં સે અપની મરઝીકે મુતાબિક બહોત સારી ચરબી નિકાલી ઔર અપને મશ્કીઝોં ઔર બોરીયોંમેં ભર લીં ઔર હમ વહાંસે ચલકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ પહોંચે ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ કિસ્સા સુનાયા ઔર યેહ ભી સાથિયોંને કહા, અગર હમેં યકીન હોતા કે મછલીકા ગોશ્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચને તક ખરાબ નહીં હોગા તો હમ અપને સાથ ઝરૂર લાતે.[3]

---

૧ ઇબ્ને અસાકિર
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૨૬૦
૩ હૈસમી, ૫-૩૭

હઝરત કૈસ બિન અબી હાઝિમ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) મુલ્કે શામ તશરીફ લે ગએ, તો ઉનકે પાસ હઝરત બિલાલ (રદિ.) આએ. ઉસ વક્ત હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ લશ્કરોંકે અમીર બૈઠે હુએ થે, તો હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને કહા, અય ઉમર (રદિ.) ! અય ઉમર (રદિ.) ! હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ ઉમર (રદિ.) હાઝિર હૈ. (કહો, ક્યા કેહતે હો ?)

હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને કહા, આપ ઈન લોગોં કે ઔર અલ્લાહકે દર્મિયાન વાસ્તા હૈં, લેકિન આપકે ઔર અલ્લાહકે દર્મિયાન કોઇ નહીં હૈ. આપકે સામને ઔર દાએં બાએં જિતને લોગ બૈઠે હુએ હૈં, આપ ઉનકો અચ્છી તરહ દેખેં, ક્યૂંકે અલ્લાહકી કસમ ! યેહ સબ જિતને આપકે પાસ આએ હુએ હૈં, યેહ સબ પરિંદોંકા ગોશ્ત ખાતે હૈં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, તુમને ઠીક કહા હૈ ઔર જબ તક યેહ લોગ મુઝે ઈસ બાત કી ઝમાનત નહીં દેંગે કે વો (અપને લશ્કર કે) હર મુસલમાનકો દો મુદ (પૌને દો સેર) ગેહૂં ઔર ઉસકે મુનાસિબ મિક્દારમેં સિરકા ઔર તેલ દિયા કરેંગે, ઉસ વક્ત તક મૈં ઈસ જગહસે નહીં ઉઠૂંગા. સબને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! હમ ઈસકી ઝમાનત દેતે હૈં, યેહ હમારે ઝિમ્મે હૈ, ક્યૂંકે અલ્લાહને માલમેં બડી કસરત ઔર વુસ્અત અતા ફરમા રખ્ખી હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અચ્છા ફિર ઠીક હૈ. (અબ મૈં મજ્લિસસે ઉઠતા હૂં ઔર આપ લોગ જા સકતે હૈં.)[1]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ખર્ચ ઇખ્રાજાત કી ક્યા સૂરત થી ?

હઝરત અબ્દુલ્લાહ હૌઝની (રહ.) કેહતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મુઅઝ્ઝિન હઝરત બિલાલ (રદિ.) સે હલબમેં મેરી મુલાકાત હુઇ. મૈંને અર્ઝ કિયા, અય બિલાલ (રદિ.) ! આપ મુઝે ઝરા યેહ બતાએં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઈખ્રાજાત (ખર્ચ) કી ક્યા સૂરત થી ?

ઉન્હોંને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે પાસ કુછ હોતા તો થા નહીં. આપકી બેઅસત સે લેકર આપકી વફાત તક યેહ ખિદમત મેરે સુપુર્દ રહી, જિસકી સૂરત યેહ થી કે જબ કોઇ મુસલમાન આપકે પાસ આતા ઔર આપ ઉસે ઝરૂરતમંદ સમઝતે તો આપ ઈર્શાદ ફરમા દેતે, મૈં જાકર કહીં સે કર્ઝ લેકર ચાદર ઔર ખાને કી કોઇ ચીઝ ખરીદ લાતા ઔર ચાદર ઉસકો પહેના દેતા ઔર ખાના ખિલા દેતા.

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૧૮, હૈસમી, ૫-૨૧૩

એક બાર એક મુશ્રિક મુઝે સામને સે આતા હુવા મિલા. ઉસને કહા, અય બિલાલ ! મુઝે ખૂબ વુસ્અત હાસિલ હૈ, તુમ કિસી સે કર્ઝ ન લિયા કરો, જબ ઝરૂરત હો, મુઝસે હી લિયા કરો. મૈંને ઉસી સે કર્ઝ લેના શુરૂ' કર દિયા. એક દિન મૈં વુઝૂ કરકે અઝાન દેને કે લિયે ખડા હી હુવા થા કે વોહ મુશ્રિક તાજિરોં કી એક જમાઅત કે સાથ આયા ઔર મુઝે દેખ કર કેહને લગા, ઓ હબશી ! મૈંને કહા, હાઝિર હૂં, (ક્યા કેહતે હો ?)

વોહ બડી તુર્શરૂઈ સે પેશ આયા ઔર બહોત બુરા ભલા કેહને લગા. કેહને લગા, તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ કે મહીનેમેં કિતને દિન બાકી હૈં ? મૈંને કહા, બહોત જલ્દ ખત્મ હોને વાલા હૈ. ઉસને કહા, ચાર દિન બાકી હૈં. અગર તૂને ઈસ મુદ્દતમેં કર્ઝ અદા ન કિયા, તો મૈં તુઝે ઈસકે બદલેમેં ગુલામ બના લૂંગા. મૈંને તુમકો યેહ જો કર્ઝ દિયા હૈ, વોહ તુમ્હારી યા તુમ્હારે સાથીકી બુઝુર્ગીકી વજહસે નહીં દિયા હૈ, બલ્કે ઈસ લિયે દિયા હૈ, તાકે તુમ મેરે ગુલામ બન જાઓ. ફિર તુમ પેહલે જિસ તરહ બકરીયાં ચરાતે થે, ઉસી તરહ મૈં તુમ્હેં બકરીયાં ચરાનેમેં લગા દૂં.

(યેહ કેહકર વોહ તો ચલા ગયા) ઔર ઐસી બાતેં સુનકર લોગોંકે દિલોંમેં જો ખયાલ પૈદા હોતે હૈં, વોહ સબ મેરે દિલમેં ભી પૈદા હુએ. ફિર મૈંને જાકર અઝાન દી. જબ મૈં ઈશાકી નમાઝ પઢ ચુકા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી અપને ઘર તશરીફ લે ગએ, તો મૈંને અંદર હાઝિર હોનેકી ઈજાઝત માંગી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈજાઝત દે દી.

મૈંને અંદર જાકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં, જિસ મુશ્રિકકા મૈંને આપસે તઝકિરા કિયા થા કે મૈં ઉસસે કર્ઝ લેતા રેહતા હૂં, આજ ઉસને આકર મુઝે બહોત બુરા ભલા કહા ઔર ઈસ વક્ત ન આપકે પાસ ઉસકે કર્ઝકા ફૌરી ઈન્તિઝામ હૈ ઔર ન મેરે પાસ હૈ ઔર વોહ મુઝે ઝરૂર રૂસ્વા (ઝલીલ) કરેગા, ઈસ લિયે આપ મુઝે ઈજાઝત દે દેં. મૈં ઈન મુસલમાન કબીલોંમેં સે કિસી કબીલેમેં ચલા જાતા હૂં. જબ અલ્લાહ અપને રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈતના દે દેંગે, જિસસે મેરા કર્ઝ અદા હો સકે, તો મૈં ફિર આ જાઉંગા.

યેહ અર્ઝ કરકે મૈં અપને ઘર આયા ઔર અપની તલવાર, થેલા, નેઝા ઔર જૂતી અપને સિરહાને રખ કર મશરિકકી તરફ મુંહ કરકે સુબહકે ઈન્તિઝાર મેં લેટ ગયા. થોડી દેર નીંદ આતી ફિર ફિક્રકી વજહસે મેરી આંખ ખુલ જાતી, લેકિન જબ મૈં દેખતા કે અભી રાત બાકી હૈ, તો મૈં દોબારા સો જાતા.

જબ સુબહે કાઝિબ હો ગઈ, તો મૈંને જાનેકા ઈરાદા કિયા હી થા કે ઈતનેમેં એક સાહબ ને આકર આવાઝ દી, અય બિલાલ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જલ્દી ચલો. મૈં ફૌરન ચલ પડા. વહાં પહોંચ કર દેખા કે ચાર ઊંટનીયાં સામાનસે લદી હુઈ બૈઠી હૈં.

મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઈજાઝત માંગી, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, ખુશ હો જાઓ. અલ્લાહને તુમ્હારે કર્ઝકી અદાયગીકા ઈન્તિઝામ કર દિયા હૈ. મૈંને અલ્લાહકા શુક્ર અદા કિયા. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હારા ગુઝર બૈઠી હુઈ ચાર ઊંટનીયોં પર નહીં હુવા હૈ? મૈંને કહા, જી, હુવા હૈ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ સામાન સમેત તુમ્હારે હવાલે હૈં, તુમ યેહ લે લો ઔર અપના કર્ઝ અદા કર લો. મૈંને દેખા તો ઉન પર કપડા ઔર અનાજ લદા હુવા થા, જો ફદકકે રઈસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હદિયામેં ભેજા થા. ચુનાંચે મૈંને વોહ ઊંટનીયાં લીં ઔર ઉનકા સારા સામાન ઉતારા ઔર ઉનકે સામને ચારા ડાલા. ફિર મૈંને ફજરકી અઝાન દી.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નમાઝસે ફારિગ હુએ તો મૈં બકીઅ ચલા ગયા ઔર વહાં જાકર દોનોં કાનોંમેં ઉંગલીયાં ડાલકર ઉંચી આવાઝસે યેહ એ'લાન કિયા કે જિસકા ભી અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝિમ્મે કર્ઝ હૈ, વોહ આ જાએ. ચુનાંચે વોહ કપડા ઔર ગલ્લા ખરીદારોંકે સામને પેશ કરતા ઔર ઉસે બેચકર કર્ઝ અદા કરતા રહા, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર રૂએ ઝમીનમેં કુછ ભી કર્ઝ બાકી ન રહા. બલ્કે દો યા ડેઢ ઉકિયા ચાંદી નફામેં બચ ગઈ, યા'ની અસ્સી યા સાઠ દિરહમ. ઈસીમેં દિનકા અકસર હિસ્સા ગુઝર ચુકા થા.

ફિર મૈં મસ્જિદ ગયા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાં અકેલે બૈઠે હુએ થે. મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સલામ કિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે પૂછા, જો કામ તુમ્હારે ઝિમ્મે થા, ઉસકા ક્યા હુવા ? મૈંને અર્ઝ કિયા, અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝિમ્મે જિતના કર્ઝ થા, વોહ સબ અલ્લાહને ઉતરવા દિયા, અબ કુછ બાકી નહીં રહા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસમેં સે કુછ બચા હૈ ? મૈંને કહા, જી હાં, દો દીનાર બચે હૈં. (કર્ઝ અદા કરને કે બા'દ દો યા ડેઢ ઉકિયા ચાંદી બચી થી, લેકિન વહાં સે મસ્જિદ આતે આતે હઝરત બિલાલ (રદિ.) લોગોંકો દેતે ચલે આએ હોંગે, ઈસ લિયે જબ મસ્જિદમેં પહોંચે, તો સિર્ફ દો દીનાર બાકી રેહ ગએ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસે ભી તકસીમ કર દો, તાકે મુઝે રાહત હાસિલ હો. જબ તક તુમ ઉન્હેં ખર્ચ કરકે મુઝે રાહત નહીં પહોંચા દેતે, મૈં ઉસ વક્ત તક અપને કિસી ઘરમેં નહીં જાઉંગા. ચુનાંચે ઉસ દિન હમારે પાસ કોઈ નહીં આયા (ઔર વોહ ખર્ચ ન હો સકે) તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ રાત મસ્જિદમેં ગુઝારી ઔર અગલા દિન ભી સારા મસ્જિદ હી મેં ગુઝારા. શામકો દો સવાર આએ. મૈંને ઉન દોનોંકો કપડે પહેનાએ ઔર ગલ્લા (અનાજ) ભી દિયા. જબ આપ

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઇશાસે ફારિગ હુએ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે બુલાયા ઔર ફરમાયા, જો તુમ્હારે પાસ થા ઉસકા ક્યા બના?

મૈંને અર્ઝ કિયા, અલ્લાહને ઉસકે ખર્ચ કરનેકી સૂરત બનાકર આપકી રાહતકી સૂરત પૈદા કર દી હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખુશ હોકર ફરમાયા, અલ્લાહુ અકબર ઔર અલ્લાહકા શુક્ર અદા કિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ડર થા કે કહીં ઐસા ન હો કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મૌત આ જાએ ઔર યેહ બચા હુવા સામાન આપકે પાસ હી હો.

ફિર વહાં સે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ચલે ઔર મૈં ભી આપકે પીછે પીછે ચલા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની અઝવાજે મુતહહરાતમેં સે એક એહલિયા મોહતરમાકે પાસ ગએ ઔર હર એક કો અલગ અલગ સલામ કિયા ઔર ફિર જિસ ઘરમેં રાત ગુઝારની થી, વહાં તશરીફ લે ગએ. યેહ થી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખર્ચ ઇખ્રાજાત કી સૂરત, જિસકે બારેમેં તુમને પૂછા થા.[1]

---

૧ બિદાયા, ૬-૫૫, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૩૯

માલ તકસીમ કર દેને કા બયાન

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ખુદ માલ તકસીમ કરને ઔર તકસીમ કી સૂરત કા બયાન

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, મૈં ખૂબ જાનતી હૂં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વિસાલ તકકી મુબારક ઝિંદગીમેં (આપકે ઘરમેં) સબસે ઝિયાદા માલ કબ આયા ? એક બાર રાતકે પેહલે હિસ્સેમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ એક થેલી આઇ, જિસમેં આઠસૌ દિરહમ ઔર એક પરચા થા. વોહ થેલી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને મેરે પાસ ભેજ દી. ઉસ રાત મેરી બારી થી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઇશાકે બા'દ ઘર વાપસ તશરીફ લાએ ઔર હુજરા શરીફમેં અપની નમાઝકી જગહ નમાઝ શુરૂ' કર દી.

મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે ઔર અપને લિયે બિસ્તર બિછાયા હુવા થા. મૈં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઇન્તિઝાર કરને લગી, લેકિન આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બહોત દેર તક નમાઝ પઢતે રહે. નમાઝકે બા'દ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની નમાઝકી જગહસે બાહિર તશરીફ લાએ ઔર ફિર વહીં વાપસ ચલે ગએ ઔર નમાઝ શુરૂ' કર દી. ઇસી તરહ બાર બાર ફરમાતે રહે, યહાં તક કે ફજરકી અઝાન હો ગઇ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મસ્જિદ મેં જાકર નમાઝ પઢાઇ ઔર ફિર ઘર વાપસ તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયા, વોહ થેલી કહાં હૈ જિસને આજ સારી રાત મુઝે પરેશાન કિયે રખ્ખા ? ચુનાંચે વોહ થેલી મંગવાઇ ઔર ઉસમેં જો કુછ થા, વોહ સબ તકસીમ કર દિયા.

મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આજ રાત આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઐસા કામ કિયા, જો આપ કભી નહીં કિયા કરતે થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં નમાઝ પઢતા થા, તો ફિર મુઝે ઉસ થેલીકા ખયાલ આ જાતા. મૈં જાકર ઉસે દેખતા ઔર ફિર વાપસ આકર નમાઝ શુરૂ' કર દેતા. (સારી રાત ઇસ વજહસે ન સો સકા કે ઇતના ઝિયાદા માલ મેરે પાસ હૈ તો મૈં કૈસે સો જાઉં ? જબ માલ તકસીમ હો ગયા, તબ મુઝે ચૈન આયા.

હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અલા બિન હઝરમી (રદિ.) ને બહરૈનસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અસ્સી હઝાર ભેજે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ઈસસે ઝિયાદા માલ ન ઈસસે પેહલે કભી આયા ઔર ન કભી ઈસકે બા'દ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફરમાયા, તો વોહ અસ્સી હઝાર ચટાઈ પર ફૈલા દિયે ગએ. ઈસકે બા'દ નમાઝ કે લિયે અઝાન હો ગઈ. (નમાઝસે ફારિગ હોકર) આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ માલકે પાસ ઝુકકર ખડે હો ગએ. લોગ આને લગે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકો દેને લગે. ઉસ દિન ન આપ ગિન કર દે રહે થે ન તોલકર, બલ્કે મુઠ્ઠીયાં ભરકર દે રહે થે.

ઈતનેમેં હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) આએ ઔર ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈંને બદરકી લડાઈ કે દિન અપના ફિદયા ભી દિયા થા ઔર અકીલ કા ભી દિયા થા, ક્યૂં કે ઉસ દિન અકીલ કે પાસ કુછ માલ નહીં થા, ઈસ લિયે આપ મુઝે ઈસ માલમેં સે કુછ ઈનાયત ફરમાએં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, લે લો. ચુનાંચે હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) પર કાલે રંગ કી બેલ બૂટે વાલી ચાદર થી. ઉન્હોંને ઉસે બિછાયા ઔર ખૂબ લપ મુઠ્ઠી ભર કર ઉસમેં માલ ડાલા, ફિર ઉઠા કર લે જાને લગે તો ઉઠા ન સકે, તો ઉન્હોંને સર ઉઠા કર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ ઉઠાકર મુઝ પર રખ દેં. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુસ્કરાએ, યહાં તક કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મુબારક દાંત નઝર આને લગે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને જિતના માલ લિયા હૈ, ઉસમેં સે કુછ વાપસ કર દો, જિતના ઉઠા સકતે હો ઉતના લે લો.

ચુનાંચે ઉન્હોંને ઐસા હી કિયા ઔર જિતના માલ ઉઠા સકતે થે, ઉતના લે ગએ ઔર જાતે હુએ ફરમા રહે થે કે અલ્લાહને દો વા'દે ફરમાએ થે. ઉનમેં સે એક તો અલ્લાહને પૂરા ફરમા દિયા ઔર દૂસરે વા'દે કા મુઝે પતા નહીં ક્યા હોગા ઔર અલ્લાહ કે વા'દોં કા ઝિક્ર કુર્આન પાક કી ઈસ આયત મેં હૈ.

قُلْ لِمَنْ فِيْٓ اَيْدِيْكُمْ مِّنَ الْاَسْرٰٓى اِنْ يَّعْلَمِ اللّٰهُ فِيْ قُلُوْبِكُمْ
خَيْرًا يُّؤْتِكُمْ خَيْرًا مِّمَّآ اُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ

કુલ લિમન્ ફી અયૂદીકુમ્ મિનલ અસ્રા ઈંય્યઅ્લમિલ્લાહુ ફી કુલૂબિકુમ ખયૂરંમ્ મિમ્મા ઉખિઝ મિનકુમ્ વયગફિર લકુમ.

'આપકે કબ્ઝે મેં જો કૈદી હૈં, આપ ઉનસે ફરમા દીજિએ કે અગર અલ્લાહ કો તુમ્હારે દિલમેં ઈમાન મા'લૂમ હોગા તો જો કુછ (ફિદયેમેં) તુમસે લિયા ગયા હૈ,

(દુનિયામેં) ઉસસે બેહતર તુમકો દે દેગા ઔર (આખિરતમેં) તુમકો બખ્શ દેગા.' ઔર વાકઇ યેહ માલ ઉસ માલસે બેહતર હૈ, જો (બદરકે મૌકે પર) મુઝ સે (ફિદયેમેં) લિયા ગયા થા, લેકિન મુઝે યેહ મા'લૂમ નહીં કે અલ્લાહ મેરી મગફિરતકા ક્યા કરેંગે? [૧]

હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કા માલ તકસીમ કરના ઔર સબકો બરાબર બરાબર દેના

હઝરત સહલ બિન અબી હસ્મા (રદિ.) ઔર દૂસરે લોગ ફરમાતે હૈં, હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કા બૈતુલમાલ(મદીનાકે મુહલ્લા) સુંખ મેં થા જોકે લોગોંમેં મશહૂર થા ઔર કોઇ આદમી ઉસકા પેહરા નહીં દિયા કરતા થા, તો ઉનસે અર્ઝ કિયા ગયા, અય અલ્લાહકે રસૂલકે ખલીફા ! ક્યા આપ બૈતુલમાલકે પેહરેકે લિયે કિસીકો મુકર્રર નહીં ફરમાતે ?

ઉન્હોંને ફરમાયા, બૈતુલમાલકે બારેમેં કિસી કિસ્મકા ખતરા નહીં હૈ (ઇસ લિયે પેહરેદાર મુકર્રર કરનેકી ઝરૂરત નહીં.) મૈંને કહા, ક્યૂં ? ઉન્હોંને ફરમાયા, ઉસે તાલા લગા હુવા હૈ.

ઉનકા તરીકા યેહ થા કે જો કુછ ઉસ બૈતુલમાલમેં આતા, વોહ સારા લોગોંકો દે દેતે, યહાં તક કે બૈતુલમાલમેં કુછ ન બચતા. ફિર જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સુંખ મોહલ્લેસે મદીના મુનવ્વરા ચલે ગએ તો ઉન્હોંને વહાં ઉસ ઘરમેં અપના બૈતુલમાલ ભી મુન્તકિલ કર લિયા, જિસમેં વોહ રહા કરતે થે. ઉનકે પાસ કબલીયા વાદીયોંકી કાનોંસે ઔર કબીલા જુહૈના કી કાનોંસે બહોત માલ આયા કરતા થા ઔર ઉનકી ખિલાફતકે ઝમાનેમેં કબીલા બનૂ સુલૈમ કી કાન ભી ખુલ ગઇ થી, વહાંસે ભી ઝકાતકા માલ આને લગ ગયા થા. યેહ સબ કુછ બૈતુલમાલમેં રખ્ખા જાતા થા ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સોને ચાંદીકે ટુકડે કરવા કર લોગોંમેં તકસીમ કર દિયા કરતે થે.

હર સો (૧૦૦) આદમીયોંકો એક મિક્દાર દિયા કરતે થે, (જિસે વોહ આપસમેં તકસીમ કર લિયા કરતે) તમામ લોગોંમેં વોહ માલ બરાબર તકસીમ ફરમાતે. આઝાદ, ગુલામ, મર્દ, ઔરત, છોટે ઔર બડે સબકો બરાબર હિસ્સા મિલા કરતા થા ઔર કભી કભી ઉસ માલસે ઊંટ, ઘોડે ઔર હથિયાર ખરીદ કર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જાને વાલોંકો દે દિયા કરતે. એક સાલ ગરમ ઊની ચાદરેં ખરીદી થીં, જો દેહાતસે લાઇ ગઇ થીં ઔર સરદીકે મૌસમમેં મદીનાકી બેવા ઔરતોંમેં ઉન્હોંને યેહ ચાદરેં તકસીમ કી થીં.

---

૧ હાકિમ, ૩-૩૨૯, ઇબ્ને સઅદ, ૪-૯

જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા ઇન્તિકાલ હો ગયા ઔર વોહ દફન હો ગએ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે મુકર્રર કિયે હુએ બૈતુલમાલકે નિગરાનોંકો બુલાયા ઔર ઉનકો લેકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે બૈતુલમાલમેં ગએ. ઉનકે સાથ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ ઔર હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) ઔર દૂસરે લોગ ભી થે. ઇન લોગોંને જાકર બૈતુલમાલકો ખોલા તો ઉસમેં ન કોઇ દીનાર મિલા ઔર ન કોઇ દિરહમ, અલબત્તા માલ રખનેકા એક મોટા ખુરદુરા કપડા મિલા, ઉસે ઝાડા તો ઉસમેંસે એક દિરહમ નિકલા. યેહ દેખ કર ઇન લોગોં ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે લિયે યેહ દુઆ ફરમાઇ કે અલ્લાહ ઉન પર રહમત નાઝિલ ફરમાએ.

મદીના મુનવ્વરામેં દિરહમ ઔર દીનાર તોલને વાલા એક આદમી થા, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં તોલનેકા કામ કિયા કરતા થા ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ જો માલ આતા થા, વોહ ઉસે ભી તોલતા થા. ઉસસે પૂછા ગયા કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ જો માલ આતા થા, ઉસકી કુલ મિક્દાર કિતની હોતી થી ? ઉસને કહા, દો લાખ.[૧]

હઝરત ઇસ્માઇલ બિન મુહમ્મદ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને એક બાર કુછ માલ લોગોંમેં તકસીમ કિયા ઔર સબકો બરાબર હિસ્સા દિયા, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા ! આપ બદર વાલોં ઔર દૂસરોંકો બરાબર રખ રહે હૈં ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, દુનિયા તો ગુઝારેકી ચીઝ હૈ ઔર બેહતરીન ગુઝારેકી ચીઝ વોહ હૈ જો દર્મિયાની દર્જેકી હો. (ઇસ લિયે ઇસ દુનિયામેં તો મૈંને સબકો બરાબર રખ્ખા હૈ) ઔર બદર વાલોંકો દૂસરે લોગોં પર જો ફઝીલત હાસિલ હૈ, ઉસકા અસર અજરો સવાબમેં ઝાહિર હોગા (કે આખિરતમેં ઉનકા અજરો સવાબ બરાબર નહીં હોગા, બલ્કે બદર વાલોંકા અજરો સવાબ દૂસરોંસે ઝિયાદા હોગા.)[૨]

હઝરત ઇબ્ને અબી હબીબ (રહ.) ઔર દૂસરે લોગ કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા ગયા કે વોહ (સબમેં માલ બરાબર બરાબર ન તકસીમ કરેં, બલ્કે) માલ તકસીમ કરનેમેં લોગોંમેં દર્જે મુકર્રર કરેં. (ઔર જિસકી દીની ફઝીલતેં જિતની ઝિયાદા હોં, ઉનકો ઉતના ઝિયાદા માલ દેં) ઇસ પર ઉન્હોંને ફરમાયા, લોગોંકી દીની ફઝીલતોંકા બદલા તો અલ્લાહ (કિયામતકે દિન) અતા ફરમાએંગે. દુનિયાકી ઝરૂરતોંમેં સબકે બીચ બરાબરી કરના હી બેહતર હૈ.[૩]

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં કે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો ખલીફા બનાયા ગયા તો ઉન્હોંને લોગોંમેં માલ બરાબર તકસીમ કર દિયા, તો ઉનસે કુછ સહાબા

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૩૧
૨ અહમદ
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૦૦

(રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલકે ખલીફા ! અગર આપ મુહાજિરો અન્સાર સહાબા કિરામકો દૂસરોં પર ફઝીલત દેં (ઔર ઉનકો દૂસરોંસે ઝિયાદા દેં) તો યેહ ઝિયાદા અચ્છા હોગા. ઉન્હોંને ફરમાયા, તુમ લોગ ચાહતે હો કે માલ ઝિયાદા દેકર ઉનકી દીની ફઝીલતેં ઉનસે ખરીદ લૂં (યેહ હરગિઝ મુનાસિબ નહીં હૈ) માલકી તકસીમમેં ઈન સબકો બરાબર રખના એક દૂસરે પર તરજીહ દેનેસે બેહતર હૈ.

હઝરત ગુફરા (રહ.) કે આઝાદ કરદા ગુલામ હઝરત ઉમર (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) પેહલી મરતબા માલ તકસીમ કરને લગે, તો ઉનસે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને કહા, હઝરાત મુહાજિરીન અવ્વલીન ઔર ઈસ્લામમેં સબકત રખને વાલોંકો ઝિયાદા દેં. તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા મૈં ઉનસે ઉનકે ઈસ્લામમેં પહેલ કરનેકી નેકીકો (દુનિયાકે બદલેમેં) ખરીદ લૂં ? (નહીં, ઐસે નહીં હો સકતા) ચુનાંચે ઉન્હોંને માલ તકસીમ કિયા ઔર સબકો બરાબર દિયા.

હઝરત ગુફરા (રહ.) કે આઝાદ કરદા ગુલામ હઝરત ઉમર (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા તો બહરૈનસે માલ આયા તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને એ'લાન ફરમાયા કે જિસ આદમીકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝિમ્મે કર્ઝ હો યા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે કુછ દેનેકા વા'દા ફરમા રખ્ખા હો, વોહ ખડા હોકર લે લે.

ચુનાંચે હઝરત જાબિર (રદિ.) ને ખડે હોકર કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા થા, અગર મેરે પાસ બહરૈનસે માલ આએગા, તો મૈં તુમ્હેં તીન મરતબા ઈતના દૂંગા ઔર દોનોં હાથોંસે લપ ભરકે ઈશારા ફરમાયા થા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, ઉઠો ઔર ખુદ અપને હાથસે લે લો. ચુનાંચે ઉન્હોંને એક બાર લપ ભરકર લિયા, ઉસે ગિના ગયા તો વોહ પાંચ સૌ દિરહમ થે.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઉન્હેં ઔર એક હઝાર ગિન કર દે દો. (તાકે તીન લપેં હો જાએં) ઈસકે બા'દ લોગોંમેં દસ દસ દિરહમ તકસીમ કિયે ઔર ફરમાયા, યેહ તો વોહ વઅદે પૂરે હો રહે હૈં, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લોગોંસે કિયે થે. અગલે સાલ ઈસસે ભી ઝિયાદા માલ આયા, તો લોગોંમેં બીસ બીસ દિરહમ તકસીમ કિયે ઔર ફિર ભી કુછ માલ બચ ગયા, તો ગુલામોંમેં પાંચ પાંચ દિરહમ તકસીમ કિયે ઔર ફરમાયા, યેહ તુમ્હારે ગુલામ તુમ્હારી ખિદમત કરતે હૈં ઔર તુમ્હારે કામ કરતે હૈં, ઈસ લિયે હમને ઈનકો ભી કુછ દે દિયા હૈ.

ઈસ પર લોગોંને અર્ઝ કિયા, અગર આપ હઝરાત મુહાજિર ઔર અન્સાર સહાબા કિરામકો દૂસરોંસે ઝિયાદા દેં તો યેહ ઝિયાદા બેહતર હોગા, ક્યૂંકે યેહ પુરાને હૈં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે યહાં ઈન લોગોંકા ખાસ દર્જા થા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, ઈન લોગોંને જો કુછ કિયા હૈ, ઈસકા બદલા તો અલ્લાહ હી ઈનકો દેંગે. યેહ માલો મતાઅ તો બસ ગુઝારેકી ચીઝ હૈ. ઈસે બરાબર તકસીમ કર દેના

કમ ઝિયાદા દેનેસે બેહતર હૈ. આપને અપની ખિલાફતકે ઝમાનેમેં ઈસી ઉસૂલ પર અમલ ફરમાયા.

આગે ઉસી તરહકી હદીસ ઝિક્ર કી જૈસે આગે આએગી. હઝરત અલી (રદિ.) કા અદ્‌લો ઈન્સાફ ઔર બરાબર તકસીમ કરના ગુઝર ચુકા હૈ. ઉસમેં યેહ ભી ગુઝર ચુકા હૈ કે હઝરત અલી (રદિ.) ને એક અરબી ઔરત ઔર એક આઝાદ કી હુઈ બાંદી કો બરાબર દિયા. ઈસ પર ઉસ અરબી ઔરત ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપને ઉસકો જિતના દિયા હૈ, મુઝે ભી ઉતના હી દિયા હૈ, હાલાંકે મૈં અરબી હૂં ઔર યેહ આઝાદ કી હુઈ બાંદી હૈ. હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને અલ્લાહકી કિતાબમેં બહોત ગૌર સે દેખા તો ઉસમેં મુઝે ઔલાદે ઈસ્માઈલ અલૈહિસ્સલામકો ઔલાદે ઈસ્હાક અલૈહિસ્સલામ પર કોઈ ફઝીલત નઝર નહીં આઈ.[1]

હઝરત ઉમર ફારૂક (રદિ.) કા માલ તકસીમ કરના ઔર પુરાનોં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે રિશ્તેદારોં કો ઝિયાદા દેના

હઝરત ગુફરા (રહ.) કે આઝાદ કરદા ગુલામ હઝરત ઉમર (રહ.) પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન બયાન કરતે હૈં ઔર ઉસમેં મઝીદ યેહ ભી હૈ કે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હો ગયા તો હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ખલીફા બનાયા ગયા ઔર અલ્લાહ ને ઉનકે લિયે ફુતૂહાત કે બડે દરવાઝે ખોલે ઔર ઉનકે પાસ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઝમાનેસે ભી ઝિયાદા માલ આયા તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈસ માલકી તકસીમમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ઔર રાય થી ઔર મેરી ઔર રાય હૈ ઔર વોહ યેહ હૈ કે જિસને (કુફ્રકી હાલતમેં) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે જંગ કી ઔર જિસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા સાથ દેકર (કાફિરોંસે) જંગ કી, ઉન દોનોંકો મૈં બરાબર નહીં કર સકતા.

ચુનાંચે ઉન્હોંને અન્સાર ઔર મુહાજિરીનકો દૂસરોંસે ઝિયાદા દેનેકા ફૈસલા કિયા ઔર જો સહાબા જંગે બદરમેં શરીક હુએ થે, ઉનકે લિયે પાંચ પાંચ હઝાર મુકર્રર કિયે ઔર જો બદરી સહાબાસે પેહલે ઈસ્લામ લાએ (લેકિન જંગે બદરમેં શરીક નહીં હો સકે) ઉનકે લિયે ચાર ચાર હઝાર મુકર્રર કિયે ઔર હઝરત સફિયા ઔર હઝરત જુવૈરિયહ (રદિ.) કે અલાવા બાકી તમામ અઝવાજે મુતહહરાતકે લિયે બારહ બારહ

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૨૭

હઝાર મુકર્રર કિયે ઔર ઈન દોનોં કે લિયે છે છે હઝાર મુકર્રર કિયે (ક્યૂં કે બાકી તમામ અઝવાજે મુતહહરાત તો હમેશા આઝાદ હી રહીં, કભી બાંદી ન બનના પડા, ઔર ઈન દોનોંકો કુછ થોડેસે અર્સેકે લિયે બાંદી બનના પડા થા.) ઈન દોનોંને છે છે હઝાર લેનેસે ઈન્કાર કર દિયા. તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને બાકી અઝવાજે મુતહહરાતકે લિયે બારહ બારહ હઝાર ઈસ લિયે મુકર્રર કિયે હૈં કે ઈન સબને હિજરત કી હૈ (ઔર આપ દોનોંને નહીં કી હૈ).

ઈન દોનોંને કહા, નહીં. આપને ઉનકે લિયે હિજરતકી વજહસે મુકર્રર નહીં કિયે હૈં, બલ્કે ઉનકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તઅલ્લુકકી વજહસે ઈતને મુકર્રર કિયે હૈં ઔર હમારા ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઉન જૈસા હી તઅલ્લુક હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઈન દોનોંકી બાતકો મંઝૂર ફરમા લિયા ઔર તમામ બીવીયોંકો બરાબર કર દિયા. યા'ની ઈન દોનોંકે લિયે ભી બારહ બારહ હઝાર મુકર્રર કર દિયે ઔર હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) કી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ખાસ રિશ્તેદારી થી. ઈસ વજહસે ઉનકે લિયે બારહ હઝાર મુકર્રર કિયે. હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) કે લિયે ચાર હઝાર ઔર હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન (રદિ.)કે લિયે પાંચ પાંચ હઝાર મુકર્રર કિયે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે નવાસે હોનેકી રિશ્તેદારીકી વજહસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઈન દોનોંકો ઉનકે વાલિદ હઝરત અલી (રદિ.) કે બરાબર દિયા ઔર (અપને બેટે) હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કે લિયે તીન હઝાર મુકર્રર કિયે.

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અબ્બા જાન ! આપને હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ કે લિયે ચાર હઝાર મુકર્રર કિયે હૈં ઔર મેરે લિયે તીન હઝાર. હાલાંકે ઈનકે વાલિદ (હઝરત ઝૈદ બિન હારિસા (રદિ.)) કો ઐસી કોઈ ફઝીલત હાસિલ નહીં હૈ, જો આપકો હાસિલ ન હો ઔર ખુદ ઉનકો ભી ઐસી કોઈ ફઝીલત હાસિલ નહીં હૈ, જો મુઝે હાસિલ ન હો (ઈસ લિયે મુઝે ભી ઉનકે બરાબર કર દેં.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં (ઉસે ઔર ઉસકે વાલિદકો) ઐસી ફઝીલત હૈ જો તુઝે ઔર તેરે વાલિદકો નહીં ઔર વોહ યેહ હૈ કે ઉસકે વાલિદ તેરે વાલિદસે ઝિયાદા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મેહબૂબ થે ઔર વોહ ખુદ તુમસે ઝિયાદા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મેહબૂબ થે. જો મુહાજિરીન જંગે બદરમેં શરીક હુએ થે, ઉનકે બેટોંકે લિયે દો દો હઝાર મુકર્રર કિયે. હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ સે હઝરત ઉમર બિન અબી સલમા (રદિ.) ગુઝરે તો ફરમાયા, ઈન્હેં એક હઝાર ઔર દે દો તો હઝરત મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ (બિન જહશ (રદિ.) ને) અર્ઝ કિયા, આપ ઈન્હેં હમસે ઝિયાદા ક્યૂં દેને લગે હૈં ? જો ફઝીલત હમારે વાલિદોંકો હાસિલ હૈ, વહી ઈનકે વાલિદકો હાસિલ હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને ઈનકે લિયે દો હઝાર તો (ઈનકે વાલિદ) હઝરત અબૂ સલમા (રદિ.) કી વજહસે મુકર્રર કિયે હૈં ઔર એક હઝાર ઈનકો ઈનકી માં ઉમ્મે સલમા (રદિ.) કી વજહસે દેના ચાહતા હૂં. (ક્યૂં કે વોહ બા'દમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝૌજએ મોહતરમા બન ગઈ થીં). અગર હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) જૈસી તેરી માં હૈ, તો તુમ્હેં ભી એક હઝાર ઔર દે દૂંગા.

હઝરત ઉસ્માન બિન ઉબૈદુલ્લાહ બિન ઉસ્માન (રદિ.) કે લિયે આઠસૌ મુકર્રર કિયે. યેહ હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) કે ભાઈ હૈં ઔર હઝરત નઝર બિન અનસ (રદિ.) કે લિયે દો હઝાર મુકર્રર કિયે તો હઝરત ઉમર (રદિ.) સે હઝરત તલ્હા ને કહા કે આપકે પાસ ઈસી જૈસે (ઉસ્માન બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) બિન ઉસ્માન (રદિ.)) આએ તો ઉસકે લિયે આપને આઠસો મુકર્રર કિયે ઔર આપકે પાસ અન્સારકા એક લડકા યા'ની હઝરત નઝર બિન અનસ આયા, ઉસકે લિએ આપને દો હઝાર મુકર્રર કર દિયે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈસ લડકે યા'ની હઝરત નઝરકે વાલિદસે મેરી મુલાકાત જંગે ઓહદકે દિન હુઈ. ઉન્હોંને મુઝસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બારેમેં પૂછા.

મૈંને કહા, મેરા તો ખયાલ યેહી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો (નઊઝુબિલ્લાહ મિન ઝાલિક) શહીદ કર દિયા હૈ. યેહ સુનતે હી ઉન્હોંને અપને બાઝુ ચળ્હાએ ઔર અપની તલવાર સોંતી ઔર કહા, અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો શહીદ કર દિયા ગયા હૈ, તો ક્યા બાત હૈ, અલ્લાહ તો ઝિંદા હૈ. ઉન પર તો મેરી મૌત તારી નહીં હો સકતી (ઔર હમ જો કુછ કર રહે થે વોહ અલ્લાહકી વજહસે કર રહે થે) યેહ કેહકર ઉન્હોંને જંગ શુરૂ' કર દી, યહાં તક કે વોહ શહીદ હો ગએ ઔર યેહ યા'ની હઝરત ઉસ્માન બિન ઉબૈદુલ્લાહ કે વાલિદ હઝરત ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) ઉસ વક્ત બકરીયાં ચરા રહે થે. તો તુમ ચાહતે હો કે મૈં દોનોંકો બરાબર કર દૂં ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઝિંદગી ભર ઈસી ઉસૂલ પર અમલ કિયા. આગે ઔર મઝમૂન ઝિક્ર કિયા, જિસમેં સે કુછ મઝમૂન બહોત જલ્દ આગે આએગા.[1]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ઔર હઝરત ઈબ્ને મુસય્યિબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને મુહાજિરીનકો પાંચ હઝાર વાલોંમેં ઔર અન્સારકો ચાર હઝાર વાલોંમેં લિખ્ખા ઔર મુહાજિરીનકે જો બેટે જંગે બદરમેં શરીક નહીં હો સકે, ઉનકો ચાર હઝાર વાલોંમેં લિખ્ખા. ઉનમેં હઝરત ઉમર બિન અબી સલમા બિન અબ્દુલ અસદ મખ્ઝૂમી, હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ, હઝરત મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ અસદી ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ભી થે. ઈસ પર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને કહા, હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ઉનમેં

---

૧ મજમા, ૬-૪

સે નહીં હૈં ઔર ઉનકે યેહ યેહ ફઝાઇલ હૈં. (યેહ ઉન સબસે પેહલે ઈસ્લામ લાએ હૈં ઔર યેહ ઉન સબ સે અફઝલ હૈં, ઈસ લિયે ઉનકો ઈન સબ સે ઝિયાદા દિયા જાએ.) હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને કહા, અગર મેરા હક બનતા હૈ તો મુઝે દેં વરના ન દેં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત ઈબ્ને ઔફ (રદિ.) સે કહા, ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કો પાંચ હઝાર વાલોં મેં લિખ દો ઔર મુઝે ચાર હઝાર વાલોં મેં. ઈસ પર હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, મેરા મતલબ યેહ નહીં થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઔર તુમ દોનોં પાંચ હઝાર વાલોંમેં ઈકઠ્ઠે નહીં હો સકતે.[1]

હઝરત ઝૈદ બિન અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને લોગોંકે લિયે વઝીફા મુકર્રર કિયા તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હંઝલહ (રદિ.) કે લિયે દો હઝાર વઝીફા મુકર્રર કિયા. ફિર હઝરત તલ્હા (રદિ.) અપને ભતીજે કો હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ લાએ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસકે લિયે ઉસસે કમ વઝીફા મુકર્રર કિયા. હઝરત તલ્હા (રદિ.) ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપને ઉસ અન્સારીકે લિયે મેરે ભતીજેસે ઝિયાદા વઝીફા મુકર્રર કિયા હૈ ઔર યૂં ઉસ અન્સારીકો મેરે ભતીજે પર ફઝીલત દે દી ? હાલાંકે મેરા ભતીજા તો મુહાજિરોંમેં સે હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યૂંકે મૈંને ઉસ અન્સારીકે વાલિદ (હઝરત હંઝલહ) કો દેખા હૈ કે વોહ જંગે ઉહદ કે દિન અપની તલવાર સે હી અપના બચાવ કર રહે થે ઔર તલવાર દાએં, બાએં, ઉપર, નીચે ઈસ તરહ તેઝીસે હિલા રહે થે જૈસે ઊંટ અપની દુમ હિલાતા હૈ. (ઉનકે પાસ બચાવકે લિયે ઢાલ ભી ન થી. તલવાર હી સે ઢાલકા કામ લે રહે થે.)[2]

હઝરત નાશિરા બિન સુમઈ યઝની (રહ.) કેહતે હૈં, ઝાબિયા કે દિન મૈંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો લોગોંમેં યેહ બયાન કરતે હુએ સુના કે અલ્લાહને મુઝે ઉસ માલકા ખઝાનચી ઔર ઉસે તકસીમ કરને વાલા બનાયા હૈ, બલ્કે અસલમેં તો ખુદ અલ્લાહ હી તકસીમ કરને વાલે હૈં. (અબ માલ તકસીમ કરનેમેં મેરે ઝેહનમેં યેહ તરતીબ હૈ કે) મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અઝવાજે મુતહહરાતસે તકસીમ કરના શુરૂ' કરૂંગા ઔર ફિર ઉનકે બા'દ લોગોંમેં જો ઝિયાદા બુઝુર્ગ હૈં, ઉનકો દૂંગા.

ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત જુવૈરિયહ, હઝરત સફિયા ઔર હઝરત મૈમૂના (રદિ.) કે અલાવા બાકી તમામ અઝવાજે મુતહહરાત કે લિયે દસ દસ હઝાર મુકર્રર કિયે, ઈસ પર હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે દર્મિયાન હર ચીઝમેં બરાબરી કિયા કરતે થે, ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને તમામ અઝવાજે મુતહહરાતકા વઝીફા એક જૈસા કર દિયા.

---

૧ બૈહકી, ૬-૩૫૦, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૧૫
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૧૯

ફિર ફરમાયા કે ઇનકે બા'દ મૈં અપને મુહાજિરીને અવ્વલીન સાથિયોંકો દે દૂંગા, ક્યૂં કે હમેં અપને ઘરોંસે ઝુલ્મ કે સાથ ઔર ઝબરદસ્તી નિકાલા ગયા, ફિર ઇનકે બા'દ જો ઝિયાદા બુઝુર્ગ હોંગે, ઉનકો દૂંગા. ચુનાંચે મુહાજિરીનમેં સે જો જંગે બદર મેં શરીક હુએ, ઉનકે લિયે પાંચ હઝાર મુકર્રર કિયે ઔર જો અન્સારી જંગે બદરમેં શરીક હુએ, ઉનકે લિયે ચાર હઝાર મુકર્રર કિયે ઔર જંગે ઉહદ મેં શરીક હોને વાલોં કે લિયે તીન હઝાર મુકર્રર કિયે ઔર ફરમાયા, જિસને પેહલે હિજરત કી, ઉસે પેહલે દૂંગા ઔર જિસને બા'દમેં હિજરત કી, ઉસે બા'દ મેં દૂંગા. (ઇસ લિયે જિસે બા'દ મેં મિલે, વોહ દેને વાલેકો મલામત ન કરે, બલ્કે) અપને આપકો ઇસ બાત પર મલામત કરે કે ઉસને અપની સવારી ક્યૂં બિઠાએ રખ્ખી (ઔર જલ્દી હિજરત ક્યૂં ન કી ?)

ઔર મૈં તુમ્હેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો મઅઝૂલ કરનેકે અસ્બાબ બતાના ચાહતા હૂં. મૈંને ઉનસે કહા થા કે વોહ માલ સિર્ફ કમઝોર મુહાજિરીનકો દેં, લેકિન ઉન્હોંને તાકતવર, હૈસિયતવાલોં ઔર ઝિયાદા બાતેં કરને વાલોંકો સારા માલ દે દિયા, ઇસ લિયે મૈંને ઉન્હેં હટાકર ઉનકી જગહ હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) કો અમીર બના દિયા હૈ.

ઇસ પર હઝરત અબૂ અમ્ર બિન હફ્સ (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! અય ઉમર બિન ખત્તાબ ! આપને મઅઝૂલ કરનેકા જો સબબ બતાયા હૈ, વોહ ઠીક નહીં હૈ. આપને ઉસ શખ્સકો મઅઝૂલ કિયા હૈ, જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અમીર બનાયા થા ઔર આપને ઉસ તલવારકો મિયાનમેં રખ દિયા જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સૌંતા થા ઔર આપને વોહ ઝંડા ઉતાર દિયા, જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ગાડા થા ઔર આપકે દિલમેં ચચાઝાદ ભાઇસે હસદ પૈદા હો ગયા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, તુમ્હારી ઉનસે કરીબી રિશ્તેદારી હૈ ઔર અભી તુમ નૌઉમ્ર હો ઔર અપને ચચાઝાદ ભાઇ કી ખાતિર નારાઝ હો રહે હો.[૧]

હઝરત ઉમર (રદિ.) કા લોગોં કો વઝીફે દેને કે લિયે રજીસ્ટર બનાના

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી (રદિ.) કે યહાં સે આઠ લાખ દિરહમ લેકર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી

૧ કંસમી, ક-૩, બૈહકી, ક-૩૪૯

ખિદમતમેં હાઝિર હુવા તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મુઝસે પૂછા, ક્યા લેકર આએ હો ? મૈંને કહા, આઠ લાખ દિરહમ. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તેરા ભલા હો, ક્યા યેહ પાકીઝા માલ હૈ ?

મૈંને કહા, જી હાં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને વોહ સારી રાત જાગ કર ગુઝારી. જબ ફજરકી અઝાન હો ગઈ તો ઉનસે ઉનકી બીવીને કહા, આપ આજ રાત ક્યૂં નહીં સોએ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ઉમર બિન ખત્તાબ કૈસે સો સકતા હૈ, જબકે ઉસકે પાસ લોગોંકે લિયે ઈતના ઝિયાદા માલ આયા હૈ કે ઈસ્લામકી શુરૂઆતસે લેકર આજ તક કભી ઈતના નહીં આયા. અગર ઉમર (રદિ.) કો ઈસ હાલમેં મૌત આ જાએ કે યેહ માલ ઉસકે પાસ રખ્ખા હુવા હો ઔર ઉસને સહી જગહ ખર્ચ ન કિયા હો, તો વોહ કૈસે અલ્લાહકી પકડસે બચ સકતા હૈ ?

જબ આપ સુબહકી નમાઝસે ફારિગ હુએ, તો આપકે પાસ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કુછ સહાબા (રદિ.) જમા હુએ. આપને ઉનસે ફરમાયા, આજ રાત લોગોંકે લિયે ઈતના ઝિયાદા માલ આયા હૈ કે શુરૂ' ઈસ્લામસે લેકર આજ તક કભી ઈતના નહીં આયા. ઈસ માલકી તકસીમકે બારેમેં એક બાત મેરે ઝેહનમેં આઈ હૈ, આપ લોગ ભી મુઝે ઈન બાતોંમેં મશ્વરા દેં. મેરા ખયાલ હૈ કે મૈં લોગોંમેં નાપ કર તકસીમ કરૂં.

ઉન લોગોંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ઐસા ન કરેં, ક્યૂંકે લોગ ઈસ્લામમેં દાખિલ હોતે રહેંગે ઔર આનેવાલા માલ ધીરે ધીરે ઝિયાદા હોતા જાએગા (ઈસ લિયે યેહ યાદ રખના મુશ્કિલ હોગા કે કિસકો દિયા હૈ ઔર કિસે નહીં દિયા હૈ) બલ્કે આપ એક રજીસ્ટરમેં લોગોંકે નામ લિખ લેં ઔર ઉસકે મુતાબિક લોગોંકો માલ દેતે રહેં, ફિર જબ ભી લોગોંકી તા'દાદ બળ્હી ઔર માલકી મિક્દાર ભી ઝિયાદા હુઈ, તો આપ ઉસ રજીસ્ટરકે મુતાબિક લોગોંકો દેતે રેહના.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, (અચ્છા ચલો, રજીસ્ટર બના લેતે હૈં, લેકિન) ઈસકા મશ્વરા દો કે કિસસે દેના શુરૂ' કરૂં ? ઈન લોગોં ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ અપને આપસે શરૂ કરેં ક્યૂં કે આપ હી ખલીફા ઔર મુતવલ્લી હૈં ઔર ઈનમેં સે કુછ લોગોંને કહા, અમીરૂલ મો'મિનીન હમસે બેહતર જાનતે હૈં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, નહીં, ઐસે નહીં, બલ્કે મૈં તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે શુરૂ' કરૂંગા, ફિર જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સબસે ઝિયાદા કરીબી રિશ્તેદાર હૈં, ઉનકો દૂંગા, ફિર ઉનકે બા'દ જો રિશ્તેદાર હૈં, ઉનકો દૂંગા. ચુનાંચે ઉન્હોંને ઈસી તરતીબ પર રજીસ્ટર બનવાયા, પેહલે બનૂ હાશિમ ઔર બનૂ મુત્તલિબ કે નામ લિખવાએ ઔર ઉન સબકો દિયા, ફિર બનૂ અબ્દે શમ્સકો દિયા, ફિર નૌફલ બિન અબ્દે મનાફ કો દિયા. બનૂ અબ્દે શમ્સ કો પેહલે ઈસ લિયે દિયા ક્યૂં કે

અબ્દે શમ્સ હાશિમ કે માં જાએ ભાઈ થે. (નૌફલ નહીં થા, ઈસ લિયે અબ્દે શમ્સ ઝિયાદા કરીબી હુવા.)[1]

હઝરત જુબૈર બિન હુવૈરિસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને મુસલમાનોંસે જો રજીસ્ટર બનાનેકે બારેમેં મશવરા કિયા, તો ઉનસે હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ને કહા, આપ રજીસ્ટર બનાએં બલ્કે હર સાલ જિતના માલ ઈકઠ્ઠા હો જાયા કરે, વોહ સારા મુસલમાનોંમેં તકસીમ કર દિયા કરેં ઔર ઉસમેં સે કુછ ન બચાયા કરેં.

હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) ને કહા, મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે બહોત ઝિયાદા માલ આ રહા હૈ, જો તમામ લોગોંકો દિયા જા સકતા હૈ, અગર લેને વાલોંકી તા'દાદકો ગિના નહીં જાએગા, તો આપકો પતા નહીં ચલેગા કે કિસને લિયા ઔર કિસને નહીં લિયા, ઔર મુઝે ડર હૈ કે ઈસ તરહ તકસીમકા મા'મલા બેકાબૂ હો જાએગા.

હઝરત વલીદ બિન હિશામ બિન મુગીરહ (રદિ.) ને કહા, મૈં મુલ્કે શામ ગયા હૂં. મૈંને વહાં કે બાદશાહોંકો દેખા હૈ. ઉન્હોંને રજીસ્ટર ભી બનાએ હુએ હૈં ઔર અપની ફૌજ ભી મુરત્તબ ઔર મુનઝઝમ બના રખ્ખી હૈ. આપ ભી રજીસ્ટર બના લેં ઔર બાકાઈદા ફૌજ તૈયાર કર લેં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત વલીદ (રદિ.) કી ઈસ રાય કો કુબૂલ ફરમા લિયા ઔર હઝરત અકીલ બિન અબી તાલિબ, હઝરત મખ્રમા બિન નૌફલ ઔર હઝરત ઝુબૈર બિન મુત્ઈમ (રદિ.) કો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને બુલાકર ઉનસે ફરમાયા, રજીસ્ટરમેં લોગોંકે નામ ઉનકે દર્જો કે મુતાબિક લિખ દો.

યેહ તીનોં કુરૈશ કે નસબકો અચ્છી તરહ જાનતે થે. ચુનાંચે ઉન્હોંને રજીસ્ટરમેં નામ લિખને શુરૂ' કિયે. પેહલે બનૂ હાશિમ કે નામ લિખ્ખે, ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર ઉનકી કૌમકે નામ લિખ્ખે, ઈસકે બા'દ હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર ઉનકી કૌમકે નામ લિખ્ખે. ઉન્હોંને ખિલાફતકી તરતીબકા લિહાઝ કરતે હુએ ઐસા કિયા.

જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને રજીસ્ટર દેખા તો ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! દિલ તો મેરા ભી યેહી ચાહતા હૈ કે તરતીબ યેહી હોતી, લેકિન તુમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે રિશ્તેદારોંસે શુરૂ' કરો ઔર જો રિશ્તેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે જિતના ઝિયાદા કરીબ હો, ઉસકા નામ ઉતના પેહલે લિખ્ખો.

બસ ઈસી રિશ્તેદારીકે લિહાઝસે તુમ લોગ નામ લિખતે જાઓ. ઉસમેં જહાં ઉમરકા નામ આ જાએ, વહાં ઉસકા નામ ભી લિખ દો.[2]

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૨૧૬, બૈહકી, ૬-૩૫૦, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૧૫
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૨૧૨, તબરી, ૩-૨૭૮, કંઝુલ જદીદ, ૪-૩૬૩

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, (જબ તીનોં લોગોંને બનૂ હાશિમ કે બા'દ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર ઉનકી કૌમ ઔર ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર ઉનકી કૌમકે નામ રજીસ્ટરમેં લિખ્ખે ઔર ઉસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઈન્કાર ફરમાયા તો હઝરત ઉમર (રદિ.) કી કૌમ કે લોગ (બનૂ અદી) હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આએ ઔર કેહને લગે, આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા હૈં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં, બલ્કે યૂં કહો, કે આપ અબૂબક્ર (રદિ.) કે ખલીફા હૈં ઔર અબૂબક્ર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ખલીફા હૈં.

બનૂ અદી ને કહા, અચ્છા, યૂં હી સહી, લેકિન આપ અપના નામ વહાં હી રેહને દેં, જહાં ઈન તીનોંને લિખ્ખા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, વાહ ! વાહ ! અય બનૂ અદી ! તુમ યેહ ચાહતે હો કે મેરી પીઠ પર સવાર હોકર (દૂસરોંસે પેહલે) ખા લો ઔર યૂં મૈં અપની નેકીયાં તુમ લોગોંકી વજહસે બરબાદ કર લું, નહીં, અલ્લાહકી કસમ ! ઐસે નહીં હોગા (બલ્કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી રિશ્તેદારીકો બુનિયાદ બનાકર માલ તકસીમ કિયા જાએગા) ચાહે તુમ્હારે નામ લિખનેકી બારી રજીસ્ટરમેં સબસે આખિરમેં આએ. મેરે દો સાથી (યા'ની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.)) એક રાસ્તે પર ચલે હૈં, અગર મૈં ઉનકા રાસ્તા છોડ દૂંગા તો મૈં ઉન દોનોંકી મંઝિલ પર નહીં પહોંચ સકૂંગા. (આખિરતમેં વોહ કહીં હોંગે ઔર મૈં કહીં ઔર.)

અલ્લાહકી કસમ ! હમેં દુનિયા મેં જો ઈઝઝત મિલી હૈ ઔર આખિરતમેં હમેં અપને આ'માલ પર અલ્લાહસે સવાબ મિલનેકી જો ઉમ્મીદ હૈ, યેહ સબ કુછ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બરકતસે હૈ, વહી હમારે લિયે બાઈસે શર્ફ હૈં.

આપકી કૌમ તમામ અરબમેં સબસે ઝિયાદા ઈઝઝત વાલી હૈ. ફિર આપકે બા'દ જો રિશ્તેમેં આપસે જિતના કરીબ હૈ, વોહ ઉતના હી ઝિયાદા ઈઝઝત વાલા હૈ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હી કી બરકતસે આજ તમામ અરબોંકો ઈઝઝત મિલી હૈ. અબ અગર હમમેં સે કિસીકા રિશ્તા બહોત સી પુશ્તોં કે બા'દ આપસે મિલે ઔર ઈસ મિલનેમેં હઝરત આદમ અલૈહિસ્સલામ તક કુછ પુશ્તેં બાકી રેહ જાએં તો ભી ઉસીકી રિઆયત કી જાએગી, લેકિન ઈસ ખાનદાની શરાફત ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે રિશ્તે કી વજહસે ઈસ દુન્યવી એજાઝકે બાવજૂદ અલ્લાહકી કસમ ! અગર અજમી લોગ કિયામત કે દિન નેક આ'માલ લેકર આએં ઔર હમ નેક આ'માલકે બગૈર પહોંચેં તો વોહ અજમી લોગ હમસે ઝિયાદા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કરીબ હોંગે, ઈસ લિયે કોઈ ભી આદમી સિર્ફ રિશ્તેદારી પર નિગાહ ન રખ્ખે, બલ્કે અલ્લાહકે યહાં જો અજર ઔર દર્જે હૈં, ઉન્હેં હાસિલ કરનેકે લિયે નેક અમલ કરે, ક્યૂંકે જો અપને અમલમેં પીછે રેહ ગયા, વોહ અપને નસબકી વજહસે આગે નહીં બળ્હ સકેગા.[1]

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૨૧૨, તબરી, ૩-૨૭૮

માલ કી તકસીમ મેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કા હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત અલી (રદિ.) કી રાય કી તરફ રૂજૂઅ કરના

હઝરત ગુફરા (રહ.) કે આઝાદ કરદા ગુલામ હઝરત ઉમર બિન અબ્દુલ્લાહ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ બહરૈનસે માલ આયા, ફિર આગે લંબી હદીસ બયાન કી જૈસે કે પેહલે ગુઝર ચુકી હૈ, ઈસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે જુમ્આકે દિન હઝરત ઉમર (રદિ.) બાહિર તશરીફ લાએ ઔર અલ્લાહકી હમ્દો સના કે બા'દ ફરમાયા, મુઝે પતા ચલા હૈ કે તુમમેં સે કિસી ને યેહ બાત કહી હૈ કે જબ ઉમર (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હો જાએગા (યા યૂં કહા, જબ અમીરૂલ મો'મિનીન કા ઈન્તિકાલ હો જાએગા) તો હમ ફલાંકો ખડા કરકે ઉસસે એકદમ અચાનક બૈઅત હો જાએંગે. આખિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી (બૈઅત) ખિલાફત ભી તો અચાનક હી હુઈ થી.

હાં, અલ્લાહકી કસમ ! યેહ ઠીક હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી (બૈઅત) ખિલાફત અચાનક હી હુઈ થી, લેકિન અબ હમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) જૈસા આદમી કહાં મિલ સકતા હૈ જિસકા એહતિરામ ઔર જિસકી ઈતાઅત હમ ઈસ તરહ કરતે હોં જિસ તરહ અબૂબક્ર (રદિ.) કી કરતે થે ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી રાય યેહ થી કે માલ તમામ મુસલમાનોંમેં બરાબર તકસીમ કર દિયા જાએ ઔર મેરી રાય યેહ થી કે દીની ફઝાઈલકે હિસાબસે મુસલમાનોંકો માલ કમ યા ઝિયાદા દિયા જાએ. (મૈંને અપની ખિલાફતકે ઝમાનેમેં ઈસી પર અમલ કિયા, લેકિન અબ) અગર મૈં અગલે સાલ તક ઝિંદા રહા, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી રાય પર અમલ કરૂંગા (ઔર સબકો બરાબર માલ દૂંગા.) ઉનકી રાય મેરી રાયસે બેહતર થી. આગે ઔર ભી હદીસ ઝિક્ર કી હૈ.[1]

હઝરત ઉમર (રદિ.) કા માલ દેના

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં કે એક બાર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને લોગોંમેં માલ તકસીમ કિયા તો બૈતુલ માલમેં થોડા સા માલ બચ ગયા. હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર દૂસરે લોગોંસે કહા, ઝરા મુઝે યેહ બતાઓ કે અગર તુમ

---

૧ હૈસમી, ૬-૬

લોગોંમેં હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલામકે ચચા હોતે તો ક્યા તુમ ઉનકા ઈકરામ કરતે? સબને કહા, જી હાં, કરતે.

હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, મૈં ઈકરામકા ઉનસે ઝિયાદા હકદાર હૂં, ક્યૂંકે મૈં તુમ્હારે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ચચા હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને લોગોંસે (હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કો બચા હુવા માલ દેનેકે બારેમેં) બાત કી. સબને રાઝી હો કર વોહ માલ હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કો દે દિયા.[1]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, એક ઝનાના ઈત્રદાન હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે પાસ આયા. આપકે સાથી ઉસે દેખને લગે કે યેહ કિસે દિયા જાએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા આપ લોગ ઈજાઝત દેતે હૈં કે મૈં યેહ ઈત્રદાન હઝરત આઈશા (રદિ.) કે પાસ ભેજવા દૂં? ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉનસે બહોત મુહબ્બત થી. સબને કહા, જી હાં, ઈજાઝત હૈ.

ચુનાંચે જબ વોહ ઈત્રદાન હઝરત આઈશા (રદિ.) કે પાસ પહોંચા તો ઉન્હોંને ઉસે ખોલા ઔર ઉન્હેં બતાયા ગયા કે યેહ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને આપકે લિયે ભેજા હૈ. હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) પર કિતની ઝિયાદા ફુતૂહાત હો રહી હૈં? અય અલ્લાહ! મુઝે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે તોહફોં કે લિયે અગલે સાલ તક ઝિંદા ન રખિયો.[2]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબૂબક (રદિ.) ને મુઝે સદકે વસૂલ કરનેકે લિયે આમિલ બનાકર એક ઈલાકેમેં ભેજા. જબ મૈં વાપસ આયા તો હઝરત અબૂબક (રદિ.) ઈન્તિકાલ ફરમા ચુકે થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય અનસ! ક્યા તુમ હમારે પાસ સદકોંકે જાનવર લાએ હો? મૈંને કહા, જી હાં. આપને ફરમાયા, વોહ જાનવર તો હમારે પાસ લે આઓ ઔર જો માલ તુમ લાએ હો વોહ તુમ્હારા હૈ. મૈંને કહા, વોહ માલ તો બહોત ઝિયાદા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ચાહે બહોત ઝિયાદા હો, વોહ તુમ્હારા હૈ ઔર વોહ ચાર હઝાર થે. ચુનાંચે મૈંને વોહ માલ લે લિયા ઔર ઈસ તરહ મૈં મદીને વાલોંમેં સબસે ઝિયાદા માલદાર હો ગયા.[3]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબૈદ બિન ઉમૈર (રહ.) કેહતે હૈં કે એક બાર લોગ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સામને અતાયા લે રહે થે (અતાયા વોહ માલ હૈ, જિસકી ન મિક્દાર તય હો ન ઉસકે દેનેકા વક્ત) ઈતને મેં હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપના સર ઉઠાયા, તો ઉનકી નઝર એક આદમી પર પડી, જિસકે ચેહરે પર તલવારકે ઝખ્મકા

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૨૦
૨ હૈસમી, ૯-૯
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૪૮

નિશાન થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ નિશાનકે બારેમેં ઉસસે પૂછા તો ઉસને બતાયા કે વોહ એક જંગમેં ગયા થા, વહાં ઉસે દુશ્મનકી તલવારસે યેહ ઝખ્મ લગા થા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈસે એક હઝાર ગિન કર દે દો. ચુનાંચે ઉસે એક હઝાર દિરહમ દે દિયે ગએ. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસ માલકો થોડી દેર ઉલટતે પલટતે રહે. ઉસકે બા'દ ફરમાયા, ઈસે એક હઝાર દિરહમ ઔર ગિનકર દે દો. ચુનાંચે ઉસ આદમીકો એક હઝાર દિરહમ ઔર દે દિયે ગએ. યેહ બાત હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ચાર બાર ફરમાઇ ઔર હર બાર ઉસે એક હઝાર દિરહમ દિયે ગએ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ઝિયાદા દેનેકી વજહસે ઉસ આદમી કો ઐસી શરમ આઇ કે વોહ બાહિર ચલા ગયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસકે બારે મેં પૂછા કે વોહ ક્યૂં ચલા ગયા ? લોગોંને બતાયા કે હમારા ખયાલ યેહ હૈ કે વોહ ઝિયાદા દેને કી વજહસે શરમા કર ચલા ગયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર વોહ ઠહેરા રેહતા તો જબ તક એક દિરહમ બાકી રેહતા, મૈં ઉસે દેતા હી રેહતા, ક્યૂંકે યેહ એક ઐસા આદમી હૈ, જિસે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં તલવારકા ઐસા વાર લગા હૈ, જિસસે ઉસકે ચેહરે પર કાલા નિશાન પડ ગયા હૈ.[૧]

હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કા માલ તકસીમ કરના

હઝરત અલી (રદિ.) ને એક સાલ તીન બાર લોગોંમેં માલ તકસીમ કિયા. ઉસકે બા'દ ઉનકે પાસ ઈસ્ફહાનસે ઔર માલ આ ગયા તો આપને એ'લાન ફરમાયા, અય લોગો ! સુબહ સુબહ આકર ચૌથી બાર માલ ફિર લે જાઓ. મૈં તુમ્હારા ખઝાનચી નહીં હૂં (કે વોહ માલ જમા કરકે રખું) ચુનાંચે વોહ સારા માલ તકસીમ કર દિયા યહાં તક કે રસ્સીયાં ભી તકસીમ કર દીં. કુછ લોગોંને તો રસ્સીયાં લે લીં ઔર કુછ ને વાપસ કર દીં.[૨]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર હઝરત અલી (રદિ.) કા બૈતુલમાલ કા સારા માલ તકસીમ કરના

હઝરત સઈદ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને (બૈતુલમાલકે ખઝાનચી) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અરકમ (રદિ.) કો ફરમાયા, હર

૧ હુલીયા, ૩-૩૫૫
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૨૦

મહીને એક બાર બૈતુલમાલકા સારા માલ મુસલમાનોંમેં તકસીમ કર દિયા કરો (ઈસકે કુછ દિનોં બા'દ ફરમાયા) નહીં, હર હફ્તે બૈતુલમાલકા સારા માલ મુસલમાનોંમેં તકસીમ કર દિયા કરો. ઈસકે કુછ દિનોં બા'દ ફરમાયા, રોઝાના બૈતુલમાલકા સારા માલ તકસીમ કર દિયા કરો.

ઈસ પર એક આદમીને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! અગર આપ બૈતુલમાલમેં કુછ માલ રેહને દેં તો અચ્છા હૈ. મુસલમાનોંકો અચાનક કોઈ ઝરૂરત પેશ આ જાતી હૈ, ઉસમેં કામ આ જાએગા યા બાહિરવાલે કિસી વક્ત મદદ માંગ લેતે હૈં તો ઉનકો દિયા જા સકતા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસસે ફરમાયા, યેહ શયતાન તુમ્હારી ઝબાન પર બોલ રહા હૈ ઔર ઉસકા જવાબ અલ્લાહ મુઝે સીખા રહા હૈ ઔર ઈસકે શરસે મુઝે બચા રહા હૈ ઔર વોહ યેહ હૈ કે મૈંને ઈન તમામ ઝરૂરતોંકે લિયે વહી સબ કુછ તૈયાર કિયા હુવા હૈ, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તૈયાર કિયા હુવા થા ઔર વોહ હૈ અલ્લાહકી ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઈતાઅત (હર મુસીબતકા ઈલાજ ઔર હર ઝરૂરતકા ઈન્તિઝામ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી માનના હૈ)[૧]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ ઈરાકસે માલ આયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસે તકસીમ કરને લગે. એક આદમીને ખડે હોકર કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! હો સકતા હૈ કભી દુશ્મન હમલાવર હો જાએ યા મુસલમાનોં પર કોઈ અચાનક મુસીબત ટુટ પડે તો ઉન ઝરૂરતોંકે લિયે અગર આપ ઈસ માલમેં સે કુછ બચાકર રખ લેં તો અચ્છા હૈ. યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ્હેં ક્યા હો ગયા ? અલ્લાહ તુમ્હેં મારે ! યેહ બાત તુમ્હારી ઝબાનસે શૈતાનને કહેલવાઈ હૈ ઔર અલ્લાહને ઈસકા જવાબ મુઝે બતાયા હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! કલકો પેશ આને વાલી ઝરૂરત કે લિયે મૈં આજ અલ્લાહકી નાફરમાની નહીં કર સકતા.

નહીં ! (મૈં માલ જમા કરકે નહીં રખ સકતા, બલ્કે) મૈં તો મુસલમાનોંકી ઝરૂરતોંકે લિયે વોહ કુછ તૈયાર કરકે રખ્ખુંગા જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તૈયાર કિયા થા (ઔર વોહ હૈ, અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઈતાઅત ઔર તક્વા, માલ જમા કરના નહીં હૈ, બલ્કે માલ દૂસરોં પર ખર્ચ કરના હૈ)[૨]

હઝરત સલમા બિન સઈદ (રહ.) કેહતે હૈં, એક બાર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે પાસ બહોતસા માલ લાયા ગયા, તો હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને ખડે હોકર કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન! મુસલમાનોં પર કોઈ નાગહાની મુસીબત આ જાતી હૈ યા અચાનક કોઈ ઝરૂરત પેશ આ જાતી હૈ, ઈસકે લિયે ઈસ માલમેં

---

૧ બૈહકી, ૬-૩૫૭
૨ હુલીયા, ૧-૪૫

સે કુછ બચાકર આપ બૈતુમાલમેં રખ લેં તો બહોત અચ્છા હોગા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમને ઐસી બાત કહી હૈ, જો શૈતાન હી સામને લા સકતા હૈ. અલ્લાહને મુઝે ઈસકા જવાબ સમઝાયા હૈ ઔર ઈસકે ફિત્નેસે બચા લિયા હૈ. આગે કે સાલકી ઝરૂરતોંકે ડરસે મૈં ઈસ સાલ અલ્લાહકી નાફરમાની કરૂં ? મૈંને મુસલમાનોંકી ઝરૂરતોંકે લિયે અલ્લાહકા તક્વા તૈયાર કિયા હુવા હૈ. અલ્લાહને ફરમાયા હૈ..

وَمَنْ يَّتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَّهٗ مَخْرَجًا وَّيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ

વમંય્યત્તકિલ્લાહ યજ્અલ્લહુ મખ્રજંવ્ વયરઝુકહુ મિન્ હયષુ લા યહતસિબ.

'ઔર જો આદમી અલ્લાહસે ડરતા હૈ, અલ્લાહ ઉસકે લિયે (નુકસાનોંસે) નજાત પાનેકી શક્લ નિકાલ દેતા હૈ ઔર ઉસકો ઐસી જગહસે રોઝી પહોંચાતા હૈ, જહાં ઉસકા ગુમાન ભી નહીં હોતા.'

અલબત્તા શૈતાનકી યેહ બાત મેરે બા'દ વાલોં કે લિયે ફિત્ના બન જાએગી.[1]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) કો યેહ ખત લિખ્ખા..

'અમ્મા બા'દ ! મૈં યેહ ચાહતા હૂં કે સાલમેં એક દિન ઐસા ભી હો કે બૈતુલમાલમેં એક દિરહમ ભી બાકી ન રહે ઔર ઉસમેં સે સારા માલ નિકાલ કર તકસીમ કર દિયા જાએ, તાકે અલ્લાહ કે સામને યેહ બાત ખુલકર આ જાએ કે મૈંને હર હક વાલેકો ઉસકા હક દે દિયા હૈ.'[2]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) કો યેહ લિખ્ખા કે લોગોંકો ઉનકે અતાયા ઔર ઉનકે મુકર્રર કિયે હુએ વઝીફે સબ દે દો. હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ને જવાબમેં લિખ્ખા, હમ સબ કુછ દે ચુકે હૈં, લેકિન ફિર ભી બહોતસા માલ બચા હુવા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને જવાબમેં લિખ્ખા, ગનીમતકા યેહ માલ મુસલમાનોંકા હૈ, જો અલ્લાહને ઉનકો દિયા હૈ. યેહ ઉમર યા ઉસકી આલ ઔલાદ કા નહીં હૈ. ઈસ લિયે ઈસે ભી મુસલમાનોં હી મેં તકસીમ કર દો.[3]

હઝરત અલી બિન રબીઅહ વાલિબી (રહ.) કેહતે હૈં, ઈબ્ને નબ્બાજ (રદિ.) ને હઝરત અલી (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મુસલમાનોંકા બૈતુલમાલ સોને ચાંદીસે ભર ગયા હૈ. યેહ સુનકર હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહુ અકબર ! ઔર ઈબ્ને નબ્બાજ પર ટેક લગા કર ખડે હુએ ઔર મુસલમાનોં કે બૈતુલમાલ પર પહોંચે ઔર યેહ શઅર પઢ્હા..

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૩૯૧
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૨૧૮, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૨૧૭
૩ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૨૧૫

هٰذَا جَنَایَ وَخِیَارُهُ فِیْهِ وَكُلُّ جَانٍ یَدُهُ اِلٰی فِیْهِ

'યેહ મેરે ચુને હુએ ફલ હૈં, ઔર જો ફલ ઉમદા થે, વોહ ઇન્હી મેં હૈં (મૈંને ઇન્હેં નહીં ખાયા ઔર મેરે અલાવા) હર ફલ ચુનનેવાલેકા હાથ ઉસકે મુંહકી તરફ જા રહા થા. યા'ની મૈંને ઇસ બૈતુલમાલમેં સે કુછ નહીં લિયા હૈ.'

અય ઇબ્ને નબ્બાજ ! કૂફા વાલોંકો મેરે પાસ લે આઓ. ચુનાંચે લોગોંકો એ'લાન કરકે બુલાયા ગયા. જબ લોગ આ ગએ તો હઝરત અલી (રદિ.) ને બૈતુલમાલકા સારા માલ લોગોં મેં તકસીમ કર દિયા ઔર તકસીમ કરતે હુએ વોહ યૂં ફરમા રહે થે, અય સોને ! અય ચાંદી ! મેરે અલાવા કિસી ઔર કો ધોકા દો (ઔર લોગોંસે કેહ રહે થે) લે લો, લે લો ઔર યૂં હી તકસીમ કરતે રહે, યહાં તક કે ન કોઇ દીનાર બચા ઔર ન હી કોઇ દિરહમ. ફિર ઇબ્ને નબ્બાજ સે ફરમાયા, ઇસ બૈતુલમાલમેં પાની છિડક દો. ઉન્હોંને છિડક દિયા. ફિર આપને ઉસમેં દો રકઅત નમાઝ પઢી.[1]

હઝરત મુજમ્મેઅ તૈમી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અલી (રદિ.) બૈતુલમાલકા સારા માલ તકસીમ કરકે ઉસમેં ઝાડૂ દિયા કરતે ઔર ઉસમેં નમાઝ પઢા કરતે ઔર વહાં સજદહ ઇસ લિયે કિયા કરતે તાકે યેહ બૈતુલમાલ કિયામતકે દિન આપકે હકમેં ગવાહી દે.[2]

હઝરત અલા કે વાલિદ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કો યેહ ફરમાતે હુએ સુના, મૈંને ગનીમતકે તુમ્હારે માલમેં સે ખજૂરોં કે ઇસ બરતનકે અલાવા ઔર કુછ નહીં લિયા ઔર યેહ ભી મુઝે દેહાતકે એક ચૌધરીને હદિયામેં દિયા થા. ફિર હઝરત અલી (રદિ.) બૈતુલમાલ તશરીફ લે ગએ ઔર જિતના માલ ઉસમેં થા, વોહ સારા તકસીમ કર દિયા ઔર ફિર વોહ યેહ શઅર પઢને લગે..

اَفْلَحَ مَنْ كَانَتْ لَهُ قَوْصَرَهْ یَاكُلُ مِنْهَا كُلَّ یَوْمٍ مَّرَّهْ

'વોહ આદમી કામિયાબ હો ગયા, જિસકે પાસ એક ટોકરા હો, જિસમેં સે વોહ રોઝાના એક બાર ખા લે (કામિયાબીકે લિયે થોડી દુનિયા ભી કાફી હૈ)'

હઝરત અન્તરહ શૈબાની (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અલી (રદિ.) હર સનઅત વાલેસે ઉસકી સનઅતકારી ઔર દસ્તકારીમેં સે જિઝયા ઔર ખિરાજ વસૂલ કિયા કરતે થે. યહાં તક કે સુઇવાલોં સે સુઇયાં, સૂએ, ધાગે ઔર રસ્સીયાં લિયા કરતે થે. ફિર ઉસે લોગોંમેં તકસીમ કર દિયા કરતે થે ઔર રોઝાના બૈતુલમાલકા સારા માલ શામ તક તકસીમ કર દિયા કરતે ઔર રાતકો ઉસમેં કુછ ન હોતા. અલબત્તા અગર કિસી ઝરૂરી

---

૧ હુલીયા, ૧-૮૧
૨ ઇસ્તીઆબ, ૩-૪૯

કામમેં મશ્ગૂલ હો જાતે ઔર માલ તકસીમ કરનેકી ઉસ દિન ફુરસત ન મિલતી, તો ફિર વોહ માલ બૈતુલમાલમેં રાતભર રેહ જાતા, લેકિન અગલે દિન સુબહ સુબહ જાકર ઉસે તકસીમ કર દેતે ઔર ફરમાયા કરતે, અય દુનિયા ! મુઝે ધોકા ન દે. જા, કિસી ઔર કો જાકર ધોકા દે ઔર યેહ શઅર પળ્હા કરતે..

هٰذَا جَنَایَ وَخِیَارُهُ فِیْهِ وَكُلُّ جَانٍ یَّدُهُ اِلٰی فِیْهِ

'યેહ મેરે ચુને હુએ ફલ હૈં ઔર જો ઉમદા ફલ થે વોહ ઇન્હીંમેં હૈં (મેરે અલાવા) હર ફલ ચુનનેવાલેકા હાથ ઉસકે મુંહ કી તરફ જા રહા થા.'

હઝરત અન્તરહ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં એક દિન હઝરત અલી (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. થોડી દેરમેં ઉનકા ગુલામ કનબર આયા ઔર ઉસને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ (સારા હી તકસીમ કર દેતે હૈં ઔર) કુછ ભી બાકી નહીં છોડતે હાલાંકે ઇસ માલમેં આપકે ઘરવાલોં કા ભી હિસ્સા હૈ. ઇસ લિયે મૈંને આપકે લિયે કુછ બહોત અચ્છા માલ છુપા કર રખ્ખા હૈ. હઝરત અલી (રદિ.) ને પૂછા, વોહ ક્યા હૈ ? કનબર ને કહા, આપ ચલકર ખુદ હી દેખ લેં કે વોહ ક્યા હૈ. ચુનાંચે હઝરત અલી (રદિ.) ચલે ઔર કનબર ઉનકો એક કમરેમેં લે ગયા. વહાં એક બડા બરતન રખ્ખા હુવા થા, જિસ પર સોને કા પાની ચળ્હા હુવા થા ઔર વોહ સોને ચાંદીકે બરતનોંસે ભરા હુવા થા.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉસે દેખા તો ફરમાયા, તેરી માં તુઝે ગુમ કરે ! તુમ મેરે ઘરમેં બડી આગ દાખિલ કરના ચાહતે હો. ફિર હઝરત અલી (રદિ.) ને તોલ તોલ કર હર કૌમકે સરદારકો ઉસકે હિસ્સેકે મુતાબિક દેના શુરૂ' કિયા ઔર ફિર યેહ શઅર પળ્હા, જિસકા તર્જમા અભી ગુઝરા.

هٰذَا جَنَایَ وَخِیَارُهُ فِیْهِ وَكُلُّ جَانٍ یَّدُهُ اِلٰی فِیْهِ

ઔર ફરમાયા, (અય દુનિયા) મુઝે ધોકા મત દે. જા, કિસી ઔર કો જાકર ધોકા દે.[૧]

મુસલમાનોં કે માલી હુકૂક કે બારે મેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કી રાય

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે ઇસ માલકે બારેમેં મશ્વરા કરનેકે લિયે જમા હો જાઓ ઔર ગૌર કરો કે

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૫૭, હુલીયા, ૫-૫૭

યેહ માલ કિન લોગોંમેં તકસીમ કિયા જાએ. (જબ બુલાએ હુએ લોગ જમા હો ગએ, તો ફરમાયા, મૈંને આપ લોગોંકો ઈસ લિયે જમા કિયા હૈ, તાકે ઈસ માલકે બારેમેં મશ્વરા કર લિયા જાએ ઔર ગૌર કર લિયા જાએ કે યેહ માલ કિન લોગોંમેં તકસીમ કિયા જાએ. મૈંને અલ્લાહકી કિતાબ (કુર્આન મજીદ) કી કુછ આયતેં પઢી હૈં. મૈંને અલ્લાહકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ..

مَا اَفَاءَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُوْلِهٖ مِنْ اَهْلِ الْقُرٰى فَلِلّٰهِ وَلِلرَّسُوْلِ وَلِذِى الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنِ وَابْنِ السَّبِيْلِ كَىْ لَا يَكُوْنَ دُوْلَةً بَيْنَ الْاَغْنِيَآءِ مِنْكُمْ وَمَآ اٰتٰكُمُ الرَّسُوْلُ فَخُذُوْهُ وَمَا نَهٰكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوْا وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ • لِلْفُقَرَآءِ الْمُهٰجِرِيْنَ الَّذِيْنَ اُخْرِجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ وَاَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُوْنَ فَضْلًا مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا وَّ يَنْصُرُوْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ اُولٰٓئِكَ هُمُ الصّٰدِقُوْنَ •

મા અફાઅલ્લાહુ અલા રસૂલિહી મિન્ અહલિલ્ કુરા ફલિલ્લાહિ વલિર્રસૂલિ વલિઝિલ કુરબા વલયતામા વલમસાકીનિ વબ્નિસ્સબીલિ કયૂલા યકૂન દુલતમ્ બયૂનલ્ અગનિયાઈ મિનકુમ. વમા આતાકુમુર્રસૂલુ ફખુઝૂહુ વમા નહાકુમ અન્હુ ફન્તહુ વત્તકુલ્લાહ. ઈન્નલ્લાહ શદીદુલ ઈકાબ. લિલફુકરાઈલ્ મુહાજિરીનલ્લઝીન ઉખરિજૂ મિન્ દિયારિહિમ વઅમવાલિહિમ યબ્તગૂન ફદલમ્ મિનલ્લાહિ વરિદવાનંવ્વ યન્સુરૂનલ્લાહ વરસૂલહુ ઉલાઈક હુમુસ્સાદિકૂન.

'જો કુછ અલ્લાહ (ઈસ તૌર પર) અપને રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દૂસરી બસ્તીયોંકે (કાફિર) લોગોંસે દિલવા દે (જૈસે ફિદક ઔર એક હિસ્સા ખૈબરકા) સો વોહ ભી અલ્લાહકા હક હૈ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઔર (આપકે) રિશ્તેદારોંકા ઔર યતીમોંકા ઔર ગરીબોંકા ઔર મુસાફિરોંકા, તાકે વોહ (ફયકા માલ) તુમ્હારે તવંગરોંકે કબ્ઝેમેં ન આ જાએ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમકો જો કુછ દે દિયા કરેં, વોહ લે લિયા કરો. ઔર જિસ ચીઝ (કે લેનેસે) તુમકો રોક દેં (ઔર બઉમૂમે અલ્ફાઝ યેહી હુક્મ હૈ, અફઆલ ઔર અહકામમેં ભી) તુમ રૂક જાયા કરો ઔર અલ્લાહસે ડરો. બેશક અલ્લાહ (મુખાલિફત કરને પર) સખ્ત સઝા દેને વાલા હૈ ઔર ઉન હાજતમંદ મુહાજિરોંકા (ખાસ તૌરસે) હક હૈ જો અપને ઘરોંસે ઔર અપને માલોંસે (જબ્ર ઔર ઝુલ્મસે) અલગ કર દિયે ગએ. વોહ અલ્લાહકી મહેરબાની (યા'ની જન્નત) ઔર રઝામંદીકે તાલિબ હૈં ઔર વોહ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ (કે દીન) કી મદદ કરતે હૈં (ઔર) યેહી લોગ (ઈમાન કે) સચ્ચે હૈં.'

અલ્લાહકી કસમ ! યેહ માલ સિર્ફ ઈન્હીં લોગોં કે લિયે નહીં હૈ. ફિર અલ્લાહ ને ફરમાયા હૈ..

وَالَّذِيْنَ تَبَوَّءُوْ الدَّارَ وَالْإِيْمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّوْنَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُوْنَ فِيْ صُدُوْرِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوْتُوْا وَيُؤْثِرُوْنَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ.....

વલ્લઝીન તબવ્વઉદ્દાર વલ્ ઈમાન મિન કબ્લિહિમ યુહિબ્બુન મન હાજર ઈલયહિમ વલા યજિદૂના ફી સુદૂરિહિમ્ હાજતમ્ મિમ્મા ઊતૂ વયુઅષિરૂન અલા અન્ફુસિહિમ...

'ઔર (સાથ હી) ઉન લોગોંકા (ભી હક હૈ) જો દારૂલ ઈસ્લામ (યા'ની મદીનામેં) ઉન (મુહાજિરીન) કે (આનેકે) પેહલે કરાર પકડે હુએ હૈં. જો ઉનકે પાસ હિજરત કરકે આતા હૈ, ઉસસે યેહ લોગ મુહબ્બત કરતે હૈં ઔર મુહાજિરીનકો જો કુછ મિલતા હૈ, ઉસસે યેહ (અન્સાર) અપને દિલોંમેં કોઇ રશ્ક નહીં પાતે ઔર અપનેસે મુકદ્દમ રખતે હૈં, અગરચે ઉન પર ફાકા હી હો ઔર (વાકઇ) જો આદમી અપની તબીઅતકે બુખ્લસે મેહફૂઝ રખ્ખા જાએ, ઐસે હી લોગ ફલાહ પાને વાલે હૈં.'

અલ્લાહકી કસમ ! યેહ માલ સિર્ફ ઈન્હીં લોગોં કે લિયે નહીં હૈ. ફિર અલ્લાહ ને ફરમાયા હૈ..

وَالَّذِيْنَ جَآءُوْ مِنْ بَعْدِهِمْ **વલ્લઝીન જાઉ મિમ્ બઅ્દિહિમ**

'ઔર ઉન લોગોંકા (ભી ઈસ ફયકે માલમેં હક હૈ) જો ઉનકે બા'દ આએ, જો (ઉન મઝકુરીનકે હકમેં) દુઆ કરતે હૈં કે અય હમારે પરવરદિગાર! હમકો બખ્શ દે ઔર હમારે ઉન ભાઈયોંકો (ભી) જો હમસે પેહલે ઈમાન લા ચુકે હૈં ઔર હમારે દિલોંમેં ઈમાન વાલોંકી તરફસે કીના ન હોને દીજિયે. અય હમારે રબ ! આપ બડે શફીક (ઔર) રહીમ હૈં.'

ફિર ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! ઈસ માલમેં હર મુસલમાનકા હક મા'લૂમ હોતા હૈ, ચાહે વોહ અદનમેં બકરીયાં ચરા રહા હો. યેહ અલગ બાત હૈ કે ઉસે માલ દિયા જાએ યા ન દિયા જાએ.[૧]

હઝરત માલિક બિન ઔસ બિન હદસાન (રદિ.) ઈસી કિસ્સેકો બયાન કરતે હુએ ફરમાતે હૈં કે ઈસકે બા'દ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને યેહ આયત આખિર તક પઢી..

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَآءِ وَالْمَسَاكِيْنِ...

ઈન્નમસ્સદકાતુ લિલ્ ફુકરાઇ વલ્ મસાકીનિ...

'સદકાત તો સિર્ફ હક હૈ ગરીબોંકા ઔર મુહતાજોંકા, ઔર જો કારકુન ઈન સદકાત પર મુતઅય્યન હૈં ઔર જિનકી દિલજોઇ કરના (મંઝૂર) હૈ ઔર ગુલામોંકી

૧ બૈહકી, ૬-૩૫૧

ગરદન છુડાનેમેં ઔર કર્ઝદારોંકે કર્ઝમેં ઔર જિહાદમેં ઔર મુસાફિરોંમેં. યેહ હુકમ અલ્લાહકી તરફસે મુકર્રર હૈ ઔર અલ્લાહ બડે ઇલ્મવાલે ઔર બડી હિકમત વાલે હૈં.'

ઔર ફરમાયા કે યેહ ઝકાત ઔર સદકે તો ઇન્હીં લોગોંકે લિયે હૈં, (જિનકા ઇસ આયત મેં ઝિક્ર હૈ) ફિર યેહ આયત આખિર તક પઢી..

وَاعْلَمُوْا اَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَیْءٍ فَاَنَّ لِلّٰهِ خُمُسَهٗ وَلِلرَّسُوْلِ ...

વઅ્લમૂ અન્નમા ગનિમ્તુમ મિન્ શયઇન ફઅન્ન લિલ્લાહિ ખુમુસહુ વલિર્રસૂલિ...

'ઔર ઇસ બાતકો જાન લો કે જો ચીઝ કુફ્ફારસે ગનીમતકે તૌર પર તુમકો હાસિલ હો તો ઉસકા હુકમ યેહ હૈ કે કુલકા પાંચવાં હિસ્સા અલ્લાહકા ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હૈ ઔર (એક) હિંસ્સા આપકે કરાબત વાલોંકા હૈ ઔર (એક હિસ્સા) યતીમોંકા હૈ ઔર (એક હિસ્સા) ગરીબોંકા હૈ ઔર (એક હિસ્સા) મુસાફિરોંકા હૈ, અગર તુમ અલ્લાહ પર યકીન રખતે હો ઔર ઉસ ચીઝ પર જિસકો હમને અપને બંદે (મુહમ્મદ) પર ફૈસલેકે દિન યા'ની જિસ દિનકે દોનોં જમાઅતેં (મો'મિનીનો કુફ્ફારકી) બાહમ મુકાબિલ હુઇ થીં, નાઝિલ ફરમાયા થા ઔર અલ્લાહ (હી) હર ચીઝ પર પૂરી કુદરત રખનેવાલે હૈં.'

ફિર ફરમાયા, ગનીમત કા યેહ માલ ઉન્હીં લોગોંકે લિયે હૈ, (જિનકા ઇસ આયતમેં ઝિક્ર હૈ) ફિર યેહ આયત આખિર તક પઢી..

لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِيْنَ ....

લિલફુકરાઇલ્ મુહાજિરીન ...

જિસકા તર્જમા પેહલી આયતમેં ગુઝર ચુકા હૈ ઔર ફરમાયા, યેહ મુહાજિરી લોગ હૈં. ફિર યેહ આયત આખિર તક પઢી..

وَالَّذِيْنَ تَبَوَّؤُ الدَّارَ وَالْاِيْمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ .....

વલ્લઝીન તબવ્વઉદ્દાર વલ્ ઇમાન મિન કબ્લિહિમ

જિસકા તર્જમા દૂસરે નંબર પર ગુઝર ચુકા હૈ ઔર ફરમાયા, ઇસ આયતમેં જિન લોગોંકા ઝિક્ર હૈ, વોહ અન્સાર હૈં, ફિર યેહ આયત આખિર તક પઢી..

وَالَّذِيْنَ جَآءُوْ امِنْ بَعْدِهِمْ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَا اغْفِرْلَنَا وَلِاِخْوَانِنَا الَّذِيْنَ سَبَقُوْنَا بِالْاِيْمَانِ

વલ્લઝીન જાઉ મિમ્ બઅ્દિહિમ યકૂલૂન રબ્બનગ્ ફિરલના વલિઇખ્વાનિનલ્લઝીન સબકૂના બિલ્ ઇમાન.

જિસકા તર્જમા તીસરે નંબર પર ગુઝર ચુકા હૈ ઔર ફરમાયા, ઇસ આયતમેં તો સબ લોગ આ ગએ, ઇસ લિયે હર મુસલમાનકા ઇસ માલમેં હક હૈ અલબત્તા તુમ્હારે

ગુલામોંકા ઈસ માલમેં કોઈ હક નહીં. અગર મૈં ઝિંદા રહા તો ઈન્શાઅલ્લાહ હર મુસલમાનકો ઉસકા હક પહોંચ જાએગા, યહાં તક કે હિમયર વાદી (જો કે યમનમેં હૈ) કે ઉપરી હિસ્સેકે ચરવાહેકો ભી ઉસકા હિસ્સા પહોંચ કર રહેગા ઔર ઈસ માલકો હાસિલ કરનેમેં ઉસકી પેશાની પર ઝર્રા બરાબર પસીના નહીં આએગા યા'ની ઉસકે લિયે ઉસે કુછ ભી નહીં કરના પડેગા.[૧]

હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) કા માલ તકસીમ કરના

હઝરત સુઅદા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, એક દિન મૈં હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ કે પાસ ગઈ તો મૈંને ઉનકી તબીઅત પર બોઝ મેહસૂસ કિયા. મૈંને ઉનસે કહા, આપકો ક્યા હુવા ? ક્યા હમારી તરફસે આપકો કોઈ નાગવાર બાત પેશ આઈ હૈ ? અગર ઐસા હૈ તો ફિર ઈસ નાગવાર બાતકો દૂર કરકે આપકો રાઝી કરેંગે.

હઝરત તલ્હા (રદિ.) ને કહા, નહીં. ઐસી કોઈ બાત નહીં હૈ, તુમ તો મુસલમાન મર્દકી બહોત અચ્છી બીવી હો. મૈં ઈસ વજહસે પરેશાન હૂં કે મેરે પાસ માલ જમા હો ગયા હૈ ઔર મુઝે સમઝમેં નહીં આ રહા કે ઉસકા ક્યા કરૂં ?

મૈંને કહા, ઈસમેં પરેશાન હોનેકી ક્યા બાત હૈ ? આપ અપની કૌમકો બુલા લેં ઔર યેહ માલ ઉનમેં તકસીમ કર દેં. હઝરત તલ્હા (રદિ.) ને ફરમાયા, અય લડકે ! મેરી કૌમકો મેરે પાસ લે આઓ. (ચુનાંચે ઉનકી કૌમ વાલે આ ગએ તો સારા માલ ઉનમેં તકસીમ કર દિયા.) મૈંને ખઝાનચીસે પૂછા કે ઉન્હોંને કિતના માલ તકસીમ કિયા ? ખઝાનચીને કહા, ચાર લાખ.[૨]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત તલ્હા (રદિ.) ને અપની એક ઝમીન સાત લાખમેં બેચી, તો યેહ રકમ એક રાત ઉનકે પાસ રેહ ગઈ, તો ઉન્હોંને વોહ સારી રાત ઉસ માલકે ડરસે જાગ કર ગુઝારી. સુબહ હોતે હી વોહ સારી રકમ તકસીમ કર દી.[3]

હઝરત તલ્હા (રદિ.) કી બીવી હઝરત સુઅદા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, એક દિન હઝરત તલ્હા (રદિ.) મેરે પાસ આએ, વોહ મુઝે બડે ગમગીન નઝર આએ. મૈંને કહા, ક્યા બાત હૈ, મુઝે આપકા ચેહરા બડા પરેશાન નઝર આ રહા હૈ ? ક્યા હમારી તરફસે કોઈ નાગવાર બાત પેશ આઈ હૈ ?

---

૧ બૈહકી, ૬-૩૫૨, તફસીર ઈબ્ને કસીર, ૪-૩૪૦
૨ તરગીબ, ૨-૧૭૬, હૈસમી, ૯-૧૪૮, ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૫૭, અબૂ નઈમ, ૧-૮૮
૩ હુલીયા, ૧-૮૯, ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૫૭

ઉન્હોંને કહા, નહીં, અલ્લાહકી કસમ ! તુમ્હારી તરફસે કોઇ નાગવાર બાત પેશ નહીં આઇ હૈ. તુમ તો બહોત અચ્છી બીવી હો. મૈં ઇસ વજહસે ગમગીનો પરેશાન હૂં કે મેરે પાસ બહોત સા માલ જમા હો ગયા હૈ. મૈંને કહા, આપ આદમી ભેજકર અપને રિશ્તેદારોં ઔર અપની કૌમકો બુલા લેં ઔર ઉનમેં યેહ માલ તકસીમ કર દેં. ચુનાંચે ઉન્હોંને બુલાકર ઉનમેં સારા માલ તકસીમ કર દિયા. ફિર મૈંને ખઝાનચીસે પૂછા કે ઉન્હોંને કિતના માલ તકસીમ કિયા હૈ ? ઉસને બતાયા, ચાર લાખ.

ઉનકી રોઝાના કી આમ્દની એક હઝાર વાફી થી. (એક વાફી એક દિરહમ ઔર ચાર દાનિક કા હોતા હૈ) ઔર એક દિરહમમેં છે દાનિક હોતે હૈં, ઇસ લિયે હઝાર વાફી કે એક હઝાર છે સૌ છિયાસઠ દિરહમ ઔર ચાર દાનિક હુએ. ઇસી સખાવતકી વજહસે ઉન્હેં તલ્હા ફય્યાઝ કહા જાતા થા, યા'ની બહોત ઝિયાદા સખી.[૧]

હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (રદિ.) કા માલ તકસીમ કરના

હઝરત સઇદ બિન અબ્દુલ અઝીઝ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (રદિ.) કે હઝાર ગુલામ થે, જો ઉન્હેં કમા કર માલ દિયા કરતે થે. વોહ રોઝાના શામકો ઉનસે માલ લેકર રાત હી કો સારા માલ તકસીમ કર દેતે ઔર જબ ઘર વાપસ જાતે તો ઉસમેંસે કુછ ભી બચા હુવા ન હોતા.[૨]

હઝરત મુગીસ બિન સુમય (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કે એક હઝાર ગુલામ થે, જો ઉન્હેં માલ કમા કર દિયા કરતે થે. વોહ ઉન ગુલામોં કી આમ્દની મેં સે એક દિરહમ ભી ઘર નહીં લે જાતે થે (બલ્કે સારી આમ્દની દૂસરોં મેં તકસીમ કર દેતે થે.)[3]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જંગે જમલકે દિન (મેરે વાલિદ) હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ખડે હુએ, તો મુઝે બુલાયા. મૈં ઉનકે પેહલૂમેં આકર ખડા હો ગયા, તો ઉન્હોંને કહા, અય મેરે બેટે ! આજ જો ભી કત્લ હોગા, ઉસે મુખાલિફ ફરીક ઝાલિમ સમઝેગા ઔર વોહ ખુદ અપને આપકો મઝલૂમ સમઝેગા ઔર મુઝે ઐસા નઝર આ રહા હૈ કે મૈં ભી ઝુલ્મન કત્લ હો જાઉંગા ઔર મુઝે સબસે ઝિયાદા ફિક્ર અપને કર્ઝ કી હૈ.

તુમ્હારા ક્યા ખયાલ હૈ, કર્ઝ અદા કરને કે બા'દ હમારે માલમેં સે કુછ બચેગા? અય મેરે બેટે ! હમારા માલ બેચ કર કર્ઝ અદા કર દેના. ફિર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને

૧ હાકિમ, ૩-૩૭૮
૨ હુલીયા, ૧-૯૦
૩ બૈહકી, ૮-૯, ઇસાબા, ૧-૫૪૬

યેહ વસિય્યત ફરમાઇ કે કર્ઝ અદા કરનેકે બા'દ જો માલ બચે, ઉસકા એક તિહાઇ (વારિસોંકે અલાવા) દૂસરોંકો દે દિયા જાએ ઔર ઉસ એક તિહાઇકા એક તિહાઇ (યા'ની બચે હુએ માલકા નવ્વાં હિસ્સા) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈરકી ઔલાદકો દે દિયા જાએ (ક્યૂંકે હઝરત અબ્દુલ્લાહ કે બચ્ચે બડે થે, બલ્કે ઉનકી શાદીયાં ભી હો ચુકી થીં).

ચુનાંચે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કે કુછ બેટે હઝરત ખુબૈબ ઔર હઝરત અબ્બાદ (ઉમ્રમેં યા માલકે હિસ્સે મેં) હઝરત ઝુબૈર (રદિ.)કે કુછ બેટોંકે બરાબર થે ઔર ખુદ હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કે નવ બેટે ઔર નવ બેટીયાં થીં. હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને મુઝે અપને કર્ઝકે બારેમેં વસિય્યત કરતે હુએ ફરમાયા, અય મેરે બેટે ! અગર મેરે કર્ઝકી અદાયગીમેં કુછ મુશ્કિલ પેશ આએ તો મેરે મૌલાસે મદદ લે લેના.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કેહતે હૈં, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં સમઝ ન સકા કે મૌલાસે ઉનકી મુરાદ કૌન હૈ ? ઇસ લિયે મૈંને પૂછા, અબ્બા જાન ! આપકે મૌલા કૌન હૈં ? ઉન્હોંને ફરમાયા, અલ્લાહ.

ચુનાંચે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કેહતે હૈં, જબ ભી મુઝે ઉનકે કર્ઝકે બારેમેં કોઇ મુશ્કિલ પેશ આતી, તો મૈં કેહતા, અય ઝુબૈર (રદિ.) કે મૌલા ! ઝુબૈર (રદિ.) કા કર્ઝ અદા કર દે. અલ્લાહ ફૌરન ઉસકા ઇન્તિઝામ ફરમા દેતે. ચુનાંચે હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ઉસ દિન શહીદ હો ગએ. ઉન્હોંને તરકામેં કોઇ દીનાર યા દિરહમ ન છોડા, અલબત્તા કુછ ઝમીનેં, મદીનામેં ગ્યારહ ઘર, બસરામેં દો ઘર, કૂફામેં એક ઘર ઔર મિસરમેં એક ઘર છોડા. ઇન ચંદ ઝમીનોંમેં સે એક ઝમીન (મદીનાસે ચંદ મીલ દૂર) ગાબા કી થી.

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) પર ઇતના કર્ઝ ઇસ વજહસે હુવા કે ઉનકે પાસ જો આદમી અપના માલ અમાનતકે તૌર પર રખવાને આતા, ઉસસે ફરમાતે, મેરે પાસ અમાનત ન રખવાઓ, મુઝે ડર હૈ કે કહીં ઝાએ' ન હો જાએ, ઇસ લિયે મુઝે કર્ઝ દે દો. (જબ ઝરૂરત હો, લે લેના. ઔર લોગોંસે લેકર દૂસરોં પર ખર્ચ કર દેતે.)

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ન કભી અમીર બને ઔર ન કભી ખિરાજ-ઝકાત વગૈરહ વસૂલ કરનેકી ઝિમ્મેદારી લી, અલબત્તા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.), હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે સાથ ગઝવાતમેં શરીક હોતે રહે (ઔર ઇન ગઝવાતમેં ગનીમતકા માલ મિલા, ઉસસે ઉનકી ઇતની જાયદાદ હો ગઇ થી.)

બહરહાલ મૈંને અપને વાલિદકે કર્ઝકા હિસાબ લગાયા, તો વોહ બાઇસ લાખ નિકલા. એક દિન હઝરત હકીમ બિન હિઝામ (રદિ.) મુઝસે મિલે. ઉન્હોંને કહા, અય મેરે ભતીજે ! મેરે ભાઇ (હઝરત ઝુબૈર (રદિ.)) પર કિતના કર્ઝ હૈ ? મૈંને છુપાતે હુએ

કહા, એક લાખ. (જિતના બતાયા, ઉસમેં તો સચ્ચે હૈં.) હઝરત હકીમને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મેરે ખયાલ મેં તો તુમ્હારા સારા માલ ઈસ કર્ઝકી અદાયગીકે લિયે કાફી નહીં હોગા.

મૈંને કહા, અગર બાઈસ લાખ કર્ઝ હો તો ફિર ? ઉન્હોંને કહા, મેરે ખયાલમેં તો તુમ ઈસે અદા નહી કર સકતે, ઈસ લિયે અગર તુમ્હેં કર્ઝ કી અદાયગીમેં કોઈ મુશ્કિલ પેશ આએ, તો મુઝસે મદદ લે લેના.

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને ગાબા કી ઝમીન એક લાખ સત્તર હઝારમેં ખરીદી થી. મૈંને ઉસકી કીમત લગવાઈ તો સોલહ લાખ કીમત લગી. (મૈંને ઉસ ઝમીનકે સોલહ હિસ્સે બનાએ થે. એક હિસ્સેકી કીમત એક લાખ લગી.) ફિર મૈંને ખડે હોકર એ'લાન કિયા, જિસકા હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કે ઝિમ્મે કોઈ હક હો, વોહ હમેં ગાબા મેં આકર મિલ લે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જઅફર (રદિ.) કે, હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કે ઝિમ્મે ચાર લાખ દિરહમ થે, ઉન્હોંને મુઝસે આકર કહા, અગર તુમ કહો તો મૈં તુમ્હારે લિયે યેહ કર્ઝ છોડ દેતા હૂં. મૈંને કહા, નહીં, ઈસકી ઝરૂરત નહીં હૈ. ફિર ઉન્હોંને કહા, અગર તુમ ચાહો તો મેરા કર્ઝ આખિરમેં અદા કર દેના. મૈંને કહા, નહીં, આપ અભી લે લેં. ઉન્હોંને કહા, અચ્છા, ફિર મુઝે ઈસ ઝમીનમેં સે મેરે કર્ઝ જિતના ટુકડા દે દો.

મૈંને કહા, યહાંસે લેકર યહાં તક આપકી ઝમીન હૈ. ચુનાંચે ગાબા કી ઝમીન (ઔર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કે ઘરોંકો બેચ બેચ કર મૈં ઉનકા કર્ઝ અદા કરતા રહા, યહાં તક કે સારા કર્ઝ અદા હો ગયા ઔર ગાબા કી ઝમીન (કે સોલહ હિસ્સોં) મેં સે સાઢે ચાર હિસ્સે બચ ગએ. મૈં બા'દ મેં હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) (કી ખિલાફતકે ઝમાનેમેં) ઉનકે પાસ ગયા. ઉસ વક્ત ઉનકે પાસ હઝરત અમ્ર બિન ઉસ્માન, હઝરત મુંઝિર બિન ઝુબૈર ઔર હઝરત ઈબ્ને ઝમઅહ (રદિ.) ભી થે. હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને મુઝસે ફરમાયા, તુમને ગાબા કી ઝમીનકી ક્યા કીમત લગાઈ ? મૈંને કહા, (ઉસકે સોલહ હિસ્સે કર દિયે થે ઔર) હર હિસ્સા એક લાખકા બના થા. હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને પૂછા, અબ કિતને હિસ્સે બાકી હૈં ? મૈંને કહા, સાઢે ચાર હિસ્સે. હઝરત મુંઝિર બિન ઝુબૈર (રદિ.) ને કહા, એક હિસ્સા મૈંને એક લાખમેં ખરીદ લિયા. ફિર હઝરત ઉમર બિન ઉસ્માન (રદિ.) ને કહા, એક હિસ્સા મૈંને એક લાખમેં ખરીદ લિયા, ફિર હઝરત ઈબ્ને ઝમઅહ (રદિ.) ને કહા, એક હિસ્સા મૈંને એક લાખ મેં ખરીદ લિયા. હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને પૂછા, અબ કિતને હિસ્સે રેહ ગએ ? મૈંને કહા, ડેઢ.

ઉન્હોંને કહા, ડેઢ લાખમેં મૈંને ઉસે ખરીદ લિયા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જઅફર (રદિ.) ને અપના હિસ્સા હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) કે હાથ છે લાખમેં બેચા. જબ મૈં હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કે કર્ઝકી અદાયગીસે ફારિગ હુવા, તો હઝરત ઝુબૈર

(રદિ.) કી ઔલાદ યા'ની મેરે બહન ભાઈયોં ને કહા, અબ મીરાસ હમારે દર્મિયાન તકસીમ કર દેં.

મૈંને કહા, નહીં, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં તુમ લોગોં મેં મીરાસ ઉસ વક્ત નહી તકસીમ કરૂંગા, જબ તક મૈં ચાર સાલ હજકે મૌસમમેં યેહ એ'લાન નહીં કર લેતાકે જિસકા ઝુબૈર (રદિ.) કે ઝિમ્મે કોઈ કર્ઝ હો, વોહ હમારે પાસ આ જાએ, હમ ઉસકા કર્ઝ અદા કર દેંગે. ચુનાંચે મૈં હર સાલ હજકે મૌસમમેં યેહ એ'લાન કરતા રહા.

જબ ચાર સાલ ગુઝર ગએ, તો ફિર મૈંને ઉનકે દર્મિયાન મીરાસ તકસીમ કર દી. હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કી ચાર બીવીયાં થીં. હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને એક તિહાઈ માલકી વસિય્યત કી થી. વોહ તિહાઈ માલ દેને કે બા'દ હર બીવીકો બારહ લાખ મિલે. ઈસ લિયે ઉનકા સારા માલ પાંચ કરોડ દો લાખ હુવા.[૧]

અલ બિદાયામેં અલ્લામા ઈબ્ને કસીરને ફરમાયા હૈ કે વારિસોંમેં જો માલ તકસીમ હુવા, વોહ તીન કરોડ ચૌરાસી લાખ થા ઔર એક તિહાઈ કી જો વસિય્યત કી થી, વોહ એક કરોડ બાનવે લાખ થા. ઈસ લિયે યેહ મીરાસ ઔર એક તિહાઈ મિલકર પાંચ કરોડ છિહત્તર લાખ હુવા ઔર પેહલે જો કર્ઝ અદા કિયા ગયા, વોહ બાઈસ લાખ થા. ઈસ હિસાબસે કર્ઝ એક તિહાઈ ઔર મીરાસ મિલકર કુલ માલ પાંચ કરોડ અઠાનવે લાખ હુવા. યેહ તફસીલ હમને ઈસ લિયે બતાઈ કે બુખારીમેં જો માલ કી તફસીલ હૈ, ઉસમેં ઈશ્કાલ હૈ, ઈસ લિયે ઈસકી તફસીલ બતાના મુનાસિબ નઝર આયા.[૨]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કા માલ તકસીમ

હઝરત ઉમ્મે બક્ર બિન્તે મિસ્વર (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને અપની એક ઝમીન ચાલીસ હઝાર દીનારમેં બેચી ઔર યેહ સારી રકમ કબીલા બનૂ ઝોહરા, ગરીબ મુસલમાનોં. મુહાજિરોં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અઝવાજે મુતહહરાતમેં તકસીમ કર દી. ઈસમેં સે કુછ રકમ હઝરત આઈશા (રદિ.) કી ખિદમતમેં ભેજી. ઉન્હોંને પૂછા, યેહ માલ કિસને ભેજા હૈ ?

મૈંને કહા, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને. ફિર માલ લે જાને વાલેને હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કે ઝમીન બેચને ઔર ઉસકી કીમત સારી તકસીમ કર દેનેકા કિસ્સા બયાન કિયા. ઈસ પર હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ફરમાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા થા કે મેરે બા'દ તુમ્હારે

---

૧ બુખારી
૨ બિદાયા, ૭-૨૫૦

(અઝવાજે મુતહહરાત કે સાથ) શફકતકા મા'મલા સિર્ફ સબ્ર કરને વાલે લોગ હી કરેંગે. (ફિર હઝરત આઈશા (રદિ.) ને દુઆ દી) અલ્લાહ અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કો જન્નતકે સલસબીલ ચશ્મેસે પિલાએ.[૧]

હઝરત જઅફર બિન બુરકાન (રહ.) કેહતે હૈં, મુઝે યેહ બાત પહોંચી હૈ કે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને તીસ હઝાર ઘરાને આઝાદ કિયે.[૨] (એક રિવાયત યેહ હૈ કે તીસ હઝાર બાંદીયાં આઝાદ કીં.)

હઝરત અબૂ ઉબૈદહ બિન જર્રાહ, હઝરત મઆઝ બિન જબલ ઔર હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) કા માલ તકસીમ કરના

હઝરત માલિકુદ્દાર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને ચારસૌ દીનાર લેકર એક થેલીમેં ડાલે ઔર ગુલામસે કહા, યેહ હઝરત અબૂ ઉબૈદહ બિન જર્રાહ કે પાસ લે જાઓ ઔર ઉન્હેં દેનેકે બા'દ ઘરમેં થોડી દેર કે લિયે કિસી કામમેં મશ્ગૂલ હો જાના ઔર દેખના કે વોહ ઈન દીનારોંકા ક્યા કરતે હૈં?

ચુનાંચે વોહ ગુલામ ઉસ થેલીકો ઉનકે પાસ લે ગયા ઔર ઉનસે અર્ઝ કિયા કે અમીરૂલ મો'મિનીન આપસે ફરમા રહે હૈં કે આપ યેહ દીનાર અપની ઝરૂરતમેં ખર્ચ કર લેં. હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહ તઆલા ઉન્હેં ઈસકા બદલા દે ઔર ઉન પર રહમ ફરમાએ. ફિર ફરમાયા, અય બાંદી, ઈધર આઓ. યેહ સાત દીનાર ફલાં કે પાસ લે જાઓ, યેહ પાંચ દીનાર ફલાં કે પાસ ઔર યેહ પાંચ દીનાર ફલાં કે પાસ લે જાઓ. ઈસ તરહ ઉન્હોંને સારે દીનાર ખત્મ કર દિયે. ઉસ ગુલામને વાપસ જાકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો સારી બાત બતાઈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઈતને હી દીનાર તૈયાર કરકે હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) કે લિયે રખ્ખે હુએ થે, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ ગુલામસે ફરમાયા, યેહ દીનાર હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) કે પાસ લે જાઓ ઔર ઉન્હેં દેનેકે બા'દ ઘરમેં કિસી કામમેં મશ્ગૂલ હો જાના ઔર દેખના કે વોહ ઈન દીનારોંકા ક્યા કરતે હૈં. ચુનાંચે વોહ ગુલામ હઝરત મઆઝ (રદિ.) કી ખિદમતમેં પહોંચા ઔર ઉનસે અર્ઝ કિયા કે અમીરૂલ મો'મિનીન ફરમા રહે હૈં કે આપ યેહ દીનાર અપની ઝરૂરતમેં

૧ હાકિમ, ૩-૩૧૦, હુલીયા, ૧-૯૮, ઈબ્ને સઅદ, ૩-૯૪
૨ હાકિમ, ૩-૩૦૮, હુલીયા, ૧-૯૯

ખર્ચ કર લેં. હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહ ઉન પર રહમ ફરમાએ ઔર ઉન્હેં ઈસકા બદલા દે. ફિર ફરમાયા, અય બાંદી, ઈધર આઓ, ફલાં કે ઘરમેં ઈતને લે જાઓ, ફલાં કે ઘરમેં ઈતને ઔર ફલાં કે ઘરમેં ઈતને લે જાઓ. ઈતનેમેં ઉનકી બીવી આ ગઈ ઔર ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! હમ ભી મિસ્કીન હૈં, હમેં ભી કુછ દેં. થેલીમેં દો દીનાર બચે હુએ થે. હઝરત મઆઝ ને વોહ દો દીનાર ઉનકી તરફ લુઢકા દિયે. ગુલામને વાપસ આ કર હઝરત મઆઝ (રદિ.) કી તકસીમકા સારા કિસ્સા સુનાયા. ઈસસે હઝરત ઉમર (રદિ.) બહોત ખુશ હુએ ઔર ફરમાયા, યેહ સબ આપસમેં ભાઈ ભાઈ હૈં ઔર (દૂસરોં પર સારા માલ ખર્ચ કરનેમેં) યેહ સબ એક જૈસે મિઝાજ કે હૈં.[1]

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, એક બાર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને અપને સાથિયોં સે ફરમાયા, અપની અપની તમન્ના ઝાહિર કરો. એક સાહબને કહા, મેરી દિલી તમન્ના યેહ હૈ કે યેહ ઘર દિરહમોંસે ભર જાએ ઔર મૈં ઉન સબકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કર દૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફિર ફરમાયા, અપની અપની તમન્ના ઝાહિર કરો. તો દૂસરે સાહબને કહા, મેરી દિલી તમન્ના યેહ હૈ કે યેહ ઘર સોનેસે ભરા હુવા મુઝે મિલ જાએ ઔર મૈં ઈસે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કર દૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફિર ફરમાયા, અપની અપની તમન્ના ઝાહિર કરો. ઈસ પર તીસરે સાહબને કહા, મેરી દિલી તમન્ના યેહ હૈ કે યેહ ઘર જવાહરસે ભરા હુવા હો ઔર મૈં ઈન સબકો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કર દૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફિર ફરમાયા, અપની અપની તમન્ના ઝાહિર કરો. લોગોંને કહા, ઈતની બડી તમન્નાઓંકે બા'દ ઔર તમન્ના ક્યા હો સકતી હૈ ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મેરી દિલી તમન્ના યેહ હૈ કે યેહ ઘર હઝરત અબૂ ઉબૈદહ બિન જર્રાહ (રદિ.), હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) ઔર હઝરત હુઝૈફા બિન યમાન (રદિ.) જૈસે આદમીયોંસે ભરા હુવા હો ઔર મૈં ઉન્હેં અલ્લાહકી ઈતાઅતકે મુખ્તલિફ કામોંમેં ઈસ્તે'માલ કરૂં (કામકે આદમીયોં કી ઝિયાદા ઝરૂરત હૈ).

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઈન સબ લોગોંકી મૌજૂદગીમેં કુછ માલ હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) કે પાસ ભેજા ઔર લે જાને વાલેસે ફરમાયા, દેખના વોહ ઈસ માલકા ક્યા કરતે હૈં ? જબ હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) કે પાસ વોહ માલ પહોંચા તો ઉન્હોંને વોહ સારા માલ તકસીમ કર દિયા. ફિર હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) કે પાસ કુછ માલ ભેજા. ઉન્હોંને ઉસે તકસીમ કર દિયા. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદહ (રદિ.) કે પાસ કુછ માલ ભેજા ઔર લે જાનેવાલેસે ફરમાયા, દેખના વોહ ઈસ માલકા ક્યા કરતે હૈં. ઉન્હોંને ભી સારા તકસીમ કર દિયા. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને તુમસે પેહલે કેહ દિયા થા કે યેહ તીનોં કામકે આદમી હૈં ઔર ઈનકી એક ખૂબી યેહ હૈ કે માલ દૂસરોં પર ખર્ચ કરતે હૈં.[2]

---

૧ તરગીબ, ૨-૧૭૭, હૈસમી, ૩-૧૨૫, ઇસાબા, ૩-૪૮૪, હુલીયા, ૧-૨૩૭, ઇબ્ને સઅદ, ૩-૩૦૦
૨ તારીખે સગીર, ૨૯

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કા માલ તક્સીમ કરના

હઝરત મૈમૂન બિન મેહરાન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે પાસ એક મજિલસમેં બાઈસ હઝાર દિરહમ આએ. ઉન્હોંને ઉસ મજ્લિસસે ઉઠનેસે પેહલે હી સારે તકસીમ કર દિયે.હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે પાસ એક લાખ ભેજે. સાલ બીતનેસે પેહલે હી ઉન્હોંને સારે ખર્ચ કર દિયે ઔર ઉનમેં સે કુછ બાકી ન રહા.

હઝરત ઐયુબ બિન વાઈલ રાસબી (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં મદીના મુનવ્વરા આયા તો મુઝે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે એક પડોસીને યેહ કિસ્સા સુનાયા કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે પાસ હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) કી તરફસે ચાર હઝાર, એક ઔર આદમીકી તરફસે ચાર હઝાર ઔર એક ઔર આદમીકી તરફસે દો હઝાર, કુલ દસ હઝાર ઔર એક ઝાલર વાલી ચાદર આઈ. ફિર વોહ બાઝાર ગએ ઔર અપની સવારીકે લિયે એક દિરહમકા ચારા ઉધાર ખરીદા. મુઝે મા'લૂમ થા કે ઉનકે પાસ ઈતના માલ આયા હૈ. (ઈસ લિયે મૈં બડા હૈરાન હુવા કે ઈનકે પાસ ઈતના માલ આયા હુવા હૈ ઔર યેહ એક દિરહમકા ચારા ઉધાર ખરીદ રહે હૈં. ઈસ લિયે) મૈં ઉનકી બાંદીકે પાસ ગયા ઔર મૈંને ઉસસે કહા, મૈં તુમસે કુછ પૂછના ચાહતા હૂં, તુમ સચ સચ બતાના. ક્યા હઝરત અબૂ અબ્દુર્રહમાન (યેહ હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કી કુન્નિયત હૈ) કે પાસ હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) કી તરફસે ચાર હઝાર, એક ઔર આદમીકી તરફસે ચાર હઝાર ઔર એક ઔર આદમીકી તરફસે દો હઝાર, ઔર એક ચાદર નહીં આઈ ? ઉસને કહા, હાં આઈ હૈ.

મૈંને કહા, મૈંને ઉન્હેં દેખા હૈ કે વોહ એક દિરહમકા ચારા ઉધાર ખરીદ રહે થે (તો યેહ ક્યા બાત હૈ ? ઈતને માલકે હોતે હુએ વોહ ઉધાર ક્યૂં ખરીદ રહે થે ?) ઉસ બાંદીને કહા, રાત સોનેસે પેહલે હી ઉન્હોંને વોહ દસ હઝાર તકસીમ કર દિયે થે ઔર ફિર વોહ ચાદર અપની કમર પર ડાલકર બાહિર ચલે ગએ થે ઔર વોહ ભી કિસીકો દે દી. ફિર ઘર વાપસ આએ.

ચુનાંચે મૈંને (બાઝાર મેં જાકર) એ'લાન કિયા, અય તાજિરોં કી જમાઅત ! તુમ ઈતની દુનિયા કમા કર ક્યા કરોગે ? (હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કી તરહ દૂસરોં પર સારા માલ ખર્ચ કર દો) કલ રાત હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે પાસ દસ હઝાર ખરે

દિરહમ આએ થે. વોહ ઉન્હોંને રાત હી સારે ખર્ચ કર દિયે ઈસ લિયે આજ અપની સવારીકે લિયે વોહ એક દિરહમકા ચારા ઉધાર ખરીદ રહે થે.[૧]

હઝરત નાફેઅ (રહ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે પાસ એક મજ્લિસમેં બીસ હઝારસે ઝિયાદા દિરહમ આએ તો ઉન્હોંને ઉસ મજ્લિસસે ઉઠનેસે પેહલે હી વો સારે તકસીમ કર દિયે ઔર ઈસકે અલાવા ઉનકે પાસ જો પેહલે થે, વો ભી સબ દે દિયે ઔર જો કુછ પાસ થા, વોહ સબ ખત્મ કર દિયા. તો એક સાહબ આએ, જિનકો દેનેકા ઉનકા પુરાના મઅમૂલ થા. (અબ અપને પાસ દેનેકે લિયે કુછ બચા નહીં થા, ઈસ લિયે) જિનકો દિયા થા, ઉનમેંસે એક આદમીસે ઉધાર લેકર ઉન સાહબકો દિયે. હઝરત મૈમૂન કેહતે હૈં, કુછ લોગ યેહ કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) કંજૂસ હૈં. યેહ લોગ ગલત કેહતે હૈં. અલ્લાહકી કસમ ! જહાં ખર્ચ કરને સે આખિરત કા નફા હોતા હૈ, વહાં ખર્ચ કરને મેં વોહ બિલકુલ કંજૂસ નહીં હૈં. (હાં, અપને ઉપર ખર્ચ નહીં કરતે ઔર ખ્વાહ મ ખ્વાહ નહીં દેતે.)[૨]

હઝરત અશ્અસ બિન કૈસ (રદિ.) કા માલ તકસીમ કરના

હઝરત અબૂ ઈસ્હાક (રહ.) કેહતે હૈં, કબીલા કિન્દા કે એક આદમી પર મેરા કર્ઝ થા. મૈં ઉસકે પાસ કર્ઝ વસૂલ કરનેકે લિયે ફજરસે પેહલે આખિર રાતમેં જાયા કરતા થા. એક દિન હઝરત અશ્અસ બિન કૈસ (રદિ.) કી મસ્જિદકે પાસસે ગુઝર રહા થા કે ફજર કી નમાઝકા વક્ત હો ગયા. મૈંને વહીં નમાઝ પઢી. જબ ઈમામને સલામ ફેરા તો ઈમામને હર આદમીકે સામને કપડોંકા એક જોડા, જૂતીકા એક જોડા ઔર પાંચસૌ દિરહમ રખ્ખે. મૈંને કહા, મૈં ઈસ મસ્જિદ વાલોં મેં સે નહીં હૂં. ઈસ લિયે મુઝે ન દો. ફિર મૈંને પૂછા, યેહ ક્યા હૈ ? યેહ લોગોંકો ક્યૂં દે રહે હૈં ? લોગોં ને બતાયા, હઝરત અશ્અસ બિન કૈસ મક્કા મુકર્રમાસે આએ હૈં, ઈસ ખુશીમેં વોહ હર નમાઝી કો દે રહે હૈં.[૩]

ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત આઇશા બિન્તે અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કા માલ તકસીમ કરના

હઝરત ઉમ્મે ઝર્રા (રહ.) કેહતી હૈં, હઝરત આઈશા (રદિ.) કે પાસ એક લાખ આએ. ઉન્હોંને ઉસી વક્ત વોહ સારે તકસીમ કર દિયે. ઉસ દિન ઉનકા રોઝા થા,

---

૧ હુલીયા, ૧-૧૯૬
૨ ઇબ્ને સઅદ, ૪-૧૦૯
૩ હૈસમી, ૯-૪૧૫

મૈંને ઉનસે કહા, આપને ઈતના ખર્ચ કિયા હૈ, તો ક્યા આપ અપને લિયે ઈતના ભી નહીં કર સકતીં કે ઈફ્તારકે લિયે એક દિરહમકા ગોશ્ત મંગા લેતીં ? ઉન્હોંને કહા, મુઝે તો યાદ હી નહીં રહા કે મેરા રોઝા હૈ. અગર તૂ મુઝે પેહલે યાદ કરા દેતી, તો મૈં ગોશ્ત મંગા લેતી.[૧]

ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત સવદહ બિન્તે ઝમ્અહ (રદિ.) કા માલ તકસીમ કરના

હઝરત મુહમ્મદ બિન સીરીન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત સવદહ (રદિ.) કે પાસ દિરહમોંસે ભરા હુવા થેલા ભેજા. હઝરત સવદહ (રદિ.) ને પૂછા કે યેહ ક્યા હૈ ? લાને વાલેને બતાયા, યેહ દિરહમ હૈં. તો હૈરાન હોકર તઅજ્જુબસે ફરમાયા, અરે, ખજૂરોંકી તરહ થેલેમેં દિરહમ ? (યા'ની ઈતને બડે થેલેમેં તો ખજૂરેં ડાલીં જાતીં હૈં, દિરહમ તો થોડે હુવા કરતે હૈં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને બહોત ઝિયાદા દિરહમ ભેજ દિયે હૈં) ઔર ફિર ઉન્હોંને વોહ સારે દિરહમ તકસીમ કર દિયે.[૨]

ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત ઝયનબ બિન્તે જહશ (રદિ.) કા માલ તકસીમ કરના

હઝરત બર્રા બિન્તે રાફેઅ (રહ.) કેહતી હૈં, જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને લોગોં મેં અતાયા તકસીમ કિયે તો હઝરત ઝયનબ બિન્તે જહશ (રદિ.) કે પાસ ઉનકા હિસ્સા ભેજા. જબ વોહ માલ ઉનકે પાસ પહોંચા, તો ફરમાને લગીં, અલ્લાહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કી મગફિરત ફરમાએ. મેરી દૂસરી બેહનેં ઈસ માલકો મુઝસે ઝિયાદા અચ્છે તરીકેસે તકસીમ કર સકતી હૈં, ઈસ લિયે ઉનકે પાસ લે જાઓ. લાને વાલોંને કહા, યેહ સારા માલ આપકા હી હૈ. ફરમાને લગીં, સુબ્હાનલ્લાહ ! ઔર એક કપડેસે પરદા કર લિયા ઔર ફરમાયા, અચ્છા રખ દો. ઔર ઉસ પર કપડા ડાલ દો. ફિર મુઝસે ફરમાયા, ઈસ કપડેમેં હાથ ડાલકર એક મુઠ્ઠી ભરકર બનૂ ફલાંકો ઔર બનૂ ફલાંકો દે આઓ. યેહ સબ ઉનકે રિશ્તેદાર થે ઔર યતીમ થે. યૂંહી તકસીમ કરતી રહીં યહાં તક કે

---

૧ ઈસાબા, ૪-૩૫૦
૨ ઈસાબા, ૪-૩૩૯

કપડેકે નીચે થોડેસે દિરહમ બચ ગએ તો મૈંને ઉનકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય ઉમ્મુલ મો'મિનીન ! અલ્લાહ આપકી મગફિરત ફરમાએ. અલ્લાહકી કસમ ! ઈસ માલમેં હમારા ભી તો હક હૈ. ફરમાયા, અચ્છા, કપડેકે નીચે જિતને દિરહમ હૈં, વોહ સબ તુમ્હારે.

હમેં કપડેકે નીચે પચાસી દિરહમ મિલે. ઈસકે બા'દ આસમાનકી તરફ હાથ ઉઠાકર હઝરત ઝયનબ (રદિ.) ને યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! ઈસ સાલકે બા'દ મુઝે હઝરત ઉમર (રદિ.) કી અતા ન મિલે. ચુનાંચે ઉનકી દુઆ કુબૂલ હો ગઈ ઔર ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા.[૧]

હઝરત મુહમ્મદ બિન કઅબ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત ઝયનબ બિન્તે જહશ (રદિ.) કા સાલાના વઝીફા બારહ હઝાર થા ઔર વોહ ભી ઉન્હોંને સિર્ફ એક સાલ લિયા ઔર લેનેકે બા'દ યેહ દુઆ ફરમાઈ, અય અલ્લાહ ! અગલે સાલ યેહ માલ મુઝે ન મિલે, ક્યૂંકે યેહ ફિત્ના હી હૈ. (અગલે સાલસે પેહલે હી મુઝે ઉઠા લે) ફિર અપને રિશ્તેદારોં ઔર ઝરૂરતમંદોંમેં સારા માલ તકસીમ કર દિયા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) કો પતા ચલા કે ઉન્હોંને સારા માલ ખર્ચ કર દિયા હૈ, તો ઉન્હોંને ફરમાયા, યેહ ઐસી ઉંચે દર્જે કી ખાતૂન હૈં, જિનકે સાથ અલ્લાહને ભલાઈ હી કા ઈરાદા કિયા હૈ. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ગએ ઔર ઉનકે દરવાઝે પર ખડે હોકર અંદર સલામ ભેજવાયા ઔર કહા, મુઝે પતા ચલા હૈ કે આપને સારા માલ તકસીમ કર દિયા હૈ. યેહ મૈં એક હઝાર ઔર ભેજ રહા હૂં, ઉસે આપ અપને પાસ રખ્ખેં (એકદમ ન ખર્ચ કર દેં) લેકિન જબ યેહ એક હઝાર દિરહમ ઉનકે પાસ પહોંચે તો ઉન્હોંને ઉનકો ભી પેહલે કી તરહ તકસીમ કર દિયા.[૨]

દૂધ પીતે બચ્ચોં કે લિયે વઝીફા મુકર્રર કરના

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક તિજારતી કાફલા મદીના મુનવ્વરા આયા ઔર ઉન્હોંને ઈદગાહમેં કિયામ કિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) સે ફરમાયા, ક્યા તુમ ઈસ બાત કે લિયે તૈયાર હો કે હમ દોનોં ઈસ કાફલેકા ચોરોં સે પેહરા દેં ? (ઉન્હોંને કહા, ઠીક હૈ.)

ચુનાંચે યેહ દોનોં રાતભર કાફલેકા પેહરા દેતે રહે ઔર બારી બારી નમાઝ ભી પઢતે રહે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એક બચ્ચેકે રોને કી આવાઝ સુની તો ઉન્હોંને જાકર

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૩૦૦
૨ ઈસાબા, ૪-૩૧૪

ઉસકી માં સે કહા, અલ્લાહસે ડર ઔર અપને બચ્ચેકા ખયાલ કર ઔર ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) અપની જગહ વાપસ આ ગએ. ફિર બચ્ચેકે રોનેકી આવાઝ સુની તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને જાકર દોબારા ઉસકી માં કો વહી બાત કહી ઔર અપની જગહ વાપસ આ ગએ.

જબ આખિર રાત હુઇ તો ફિર ઉન્હોંને ઉસ બચ્ચેકે રોનેકી આવાઝ સુની તો જાકે ઉસકી માં સે કહા, તેરા ભલા હો ! મેરા ખયાલ હૈ કે તૂ બચ્ચે કે હકમેં બુરી માં હૈ, ક્યા બાત હૈ કે તેરા બેટા આજ સારી રાત આરામ ન કર સકા ? ઉસ ઔરતને કહા, અય અલ્લાહ કે બંદે ! આજ રાત તો (બાર બાર આ આકર) તુમને મુઝે તંગ કર દિયા. મૈં બેહલા ફુસલા કર ઉસકા દૂધ છુડાના ચાહતી હૂં, લેકિન વોહ માનતા નહીં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, તુમ ઉસકા દૂધ ક્યૂં છુડાના ચાહતી હો ? ઉસ ઔરત ને કહા, ક્યૂંકે ઉમર (રદિ.) સિર્ફ ઉસી બચ્ચેકા વઝીફા મુકર્રર કરતે હૈં, જો દૂધ છોડ ચુકા હો. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ઇસ બચ્ચેકી ઉમ્ર ક્યા હૈ ? ઉસ ઔરત ને કહા, ઇતને મહીનેકા હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, તેરા ભલા હો. ઇસકા દૂધ છુડાનેમેં જલ્દી ન કર. (ફિર આપ વહાં સે વાપસ આએ) ઔર ફજર કી નમાઝ પઢાઇ ઔર નમાઝમેં બહોત રોએ, ઝિયાદા રોનેકી વજહસે ઉનકા કુર્આન લોગોંકી સમઝમેં નહીં આ રહા થા. સલામ ફેરનેકે બા'દ આપને લોગોંસે કહા, ઉમર (રદિ.) કે લિયે હલાકત હો. ઉસને મુસલમાનોંકે કિતને બચ્ચે માર ડાલે (કે ઉમર (રદિ.) ને) યેહ ઉસૂલ બનાયા હૈ કે દૂધ છુડાનેકે બા'દ બચ્ચેકો વઝીફા મિલેગા, ઇસ લિયે ન મા'લૂમ કિતને બચ્ચોંકા દૂધ વક્તસે પેહલે છુડાયા ગયા હોગા ઔર બચ્ચોં કો તકલીફ હુઇ હોગી.

ફિર આપને મુનાદીકો હુક્મ દિયા કે વોહ યેહ એ'લાન કરે કે ખબરદાર ! તુમ અપને બચ્ચોંકા જલ્દી દૂધ ન છુડાઓ, ક્યૂંકે હમ દૂધ પીતે મુસલમાન બચ્ચેકા ભી વઝીફા મુકર્રર કરેંગે ઔર તમામ ઇલાકોંમેં ભી (અપને ગવર્નરોંકો) યેહ લિખવા ભેજા કે હમ હર દૂધ પીતે મુસલમાન બચ્ચેકા ભી વઝીફા મુકર્રર કરેંગે.[1]

બૈતુલમાલ મેં સે અપને ઉપર ઔર અપને રિશ્તેદારોં પર ખર્ચ કરને મેં એહતિયાત બરતના

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં અલ્લાહ કે માલ કો (યા'ની મુસલમાનોં કે ઇજતિમાઇ માલકો જો બૈતુલમાલમેં હોતા હૈ) અપને લિયે યતીમકે માલ કી તરહ

[1] ઇબ્ને સઅદ, ૩-૨૧૭, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૧૭

સમઝતા હૂં. અગર મુઝે ઝરૂરત ન હો તો મૈં ઉસકે ઈસ્તે'માલસે બચતા હૂં ઔર અગર મુઝે ઝરૂરત હો તો ઝરૂરતકે મુતાબિક મુનાસિબ મિક્દારમેં ઉસસે લેતા હૂં.

દૂસરી રિવાયત મેં યેહ હૈ કે મૈં અલ્લાહ કે માલકો અપને લિયે યતીમકે માલકી તરહ સમઝતા હૂં. અલ્લાહને યતીમકે માલકે બારેમેં કુર્આન મજીદમેં ફરમાયા હૈ..

مَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَمَنْ كَانَ فَقِيْرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوْفِ

મન કાન ગનિય્યન્ ફલ્યસ્તઅફીફ વમન્ કાન ફકીરન્ ફલયઅકુલ બિલ મઅરૂફ

'ઔર જો આદમી બેનિયાઝ હો સો વોહ તો અપનેકો બિલકુલ બચાએ ઔર જો આદમી ઝરૂરતમંદ હો તો વોહ મુનાસિબ મિક્દારસે ખા લે.'[1]

હઝરત ઉર્વહ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈસ ઈજતિમાઈ માલમેં સે મુઝે સિર્ફ ઈતના લેના જાઈઝ હૈ, જિતના મૈં અપની ઝાતી કમાઈમેં સે ખર્ચ કરતા (યેહ નહીં કે બૈતુલમાલમેં બેએહતિયાતી ઔર ફુઝૂલ ખર્ચી કરૂં)[2]

હઝરત ઈમરાન (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઝરૂરત પેશ આતી તો બૈતુલમાલકે નિગરાંકે પાસ આતે ઔર ઉસસે ઉધાર લે લેતે. કભી કભી આપ તંગદસ્ત હોતે (ઔર કર્ઝ વાપસ કરનેકા વક્ત આ જાતા) તો બૈતુલમાલકા નિગરાં આકર ઉનસે કર્ઝ અદા કરનેકા તકાઝા કરતા ઔર ઉનકે પીછે પડ જાતા. આખિર હઝરત ઉમર (રદિ.) કર્ઝકી અદાયગીકી કહીં સે કોઈ સૂરત બનાતે. કભી કભી ઐસા હોતા કે આપકો વઝીફા મિલતા તો ઉસસે કર્ઝ અદા કરતે.[3]

હઝરત ઈબ્રાહીમ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.)અપની ખિલાફતકે ઝમાનેમેં ભી તિજારત કિયા કરતે થે. ચુનાંચે એક બાર આપને એક તિજારતી કાફલા મુલ્કે શામ ભેજનેકા ઈરાદા કિયા તો ઉન્હોંને ચાર હઝાર કર્ઝ લેનેકે લિયે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કે પાસ આદમી ભેજા. હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને ઉસ કાસિદસે કહા, જા કર અમીરૂલ મો'મિનીનસે કેહ દો કે વોહ અબ બૈતુલમાલસે ચાર હઝાર ઉધાર લે લેં. બા'દમેં બૈતુલમાલમેં વાપસ કર દેં.

જબ કાસિદને વાપસ આકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઉનકા જવાબ બતાયા, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઈસસે બડા બોઝ હુવા. ફિર જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કી હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) સે મુલાકાત હુઈ તો ઉનસે કહા, તુમને હી કહા થા કે ઉમર (રદિ.) ચાર હઝાર બૈતુલમાલસે ઉધાર લે લેં. અગર (બૈતુલમાલસે ઉધાર લેકર તિજારતી કાફલેકે સાથ ભેજ દૂં ઔર ફિર) તિજારતી કાફલેકી વાપસીસે પેહલે મૈં મર

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૯૮
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૧૮
૩ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૯૮

જાઉં, તો તુમ લોગ કહોગે કે અમીરૂલ મો'મિનીનને ચાર હઝાર લિયે થે, અબ ઉનકા ઇન્તિકાલ હો ગયા હૈ, ઈસ લિયે યેહ ઉનકે ચાર હઝાર છોડ દો. (તુમ લોગ તો છોડ દોગે) ઔર મૈં ઉનકે બદલે કિયામતકે દિન પકડા જાઉંગા.

નહીં, મૈં બૈતુલમાલ સે બિલકુલ નહીં લૂંગા, બલ્કે મૈં ચાહતા હૂં કે તુમ જૈસે લાલચી ઔર કંજૂસ આદમીસે ઉધાર લું, તાકે અગર મૈં મર જાઉં તો વોહ મેરે માલમેં સે અપના ઉધાર વસૂલ કર લે.[૧]

હઝરત બરાઅ બિન મઅરૂર (રદિ.) કે એક બેટે કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) એક બાર બીમાર હુએ. ઈનકે ઈલાજકે લિયે શહદ તજવીઝ કિયા ગયા ઔર ઉસ વક્ત બૈતુલમાલમેં શહદકી એક કુપ્પી મૌજૂદ થી. (ઉન્હોંને ખુદ ઉસ શહદકો ન લિયા બલ્કે) મસ્જિદ જાકર મિમ્બર પર તશરીફ લે ગએ ઔર ફરમાયા, મુઝે ઈલાજકે લિયે શહદ કી ઝરૂરત હૈ ઔર શહદ બૈતુલમાલમેં મૌજૂદ હૈ. અગર આપ લોગ ઈજાઝત દેં તો મૈં ઉસે લે લું વરના વોહ મેરે લિયે હરામ હૈ. ચુનાંચે લોગોંને ખુશીસે ઉનકો ઈજાઝત દે દી.[૨]

હઝરત હસન (રદિ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ એક બાર કહીંસે માલ આયા તો ઉનકી બેટી ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત હફસા (રદિ.) કો ઈસકી ખબર મિલી. ઉન્હોંને આકર હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! અલ્લાહને રિશ્તેદારોંકે સાથ અચ્છે સુલૂકકા હુક્મ દિયા હૈ, ઈસ લિયે ઈસ માલમેં આપકે રિશ્તેદારોંકા ભી હક હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, અય મેરી બિટીયા ! મેરે રિશ્તેદારોંકા હક મેરે માલમેં હૈ ઔર યેહ તો મુસલમાનોંકા માલે ગનીમત હૈ. તુમ અપને બાપકો ધોકા દેના ચાહતી હો, જાઓ તશરીફ લે જાઓ. ચુનાંચે હઝરત હફસા (રદિ.) ખડી હુઈ ઔર ચાદરકા દામન ઘસીટતી હુઈ વાપસ ચલી ગઈં.[3]

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અરકમ (રદિ.) કો દેખા કે વોહ હઝરતે ઉમર (રદિ.) કે પાસ આએ ઔર અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! હમારે પાસ જલૂલા શહરકે (માલે ગનીમતકે) કુછ ઝેવર ઔર કુછ ચાંદીકે બરતન હૈં, આપ દેખ લેં. જિસ દિન આપ ફારિગ હોં, ઉસ દિન આપ ઉન ઝેવરોં ઔર બરતનોંકો દેખ લેં ઔર ફિર ઉનકે બારેમેં આપ જો ઈર્શાદ ફરમાએં, હમ વૈસે કરેંગે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, જિસ દિન તુમ મુઝે ફારિગ દેખો, યાદ કરા દેના. ચુનાંચે એક દિન હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અરકમ (રદિ.) ને આકર અર્ઝ કિયા,

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૯૯, મુન્તખબ , ૪-૪૧૮
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૮
3 મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૨

આજ આપ ફારિગ નઝર આ રહે હૈં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હાં. મેરે સામને ચમડેકા દસ્તરખ્વાન બિછાકર ઉનપર વોહ ચાંદીકે બરતન ડાલ દો. ચુનાંચે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અરકમ (રદિ.) ને દસ્તરખ્વાન બિછા કર વોહ સારા માલ ઉસ પર ડાલ દિયા.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસ માલકે પાસ આકર ખડે હો ગએ ઔર ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! આપને ઈસ માલકા તઝકેરા કરતે હુએ ફરમાયા હૈ ઔર યેહ આયત આખિર તક તિલાવત ફરમાઈ..

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ... ઝુય્યિન લિન્નાસિ હુબ્બુશ્શહવાતિ...

'ખુશનુમા મા'લૂમ હોતી હૈ (અકસર) લોગોં કો મુહબ્બત મરગૂબ ચીઝોંકી (જૈસે) ઔરતેં હુઈં, બેટે હુએ, લગે હુએ ઢેર સોને ઔર ચાંદી કે, નંબર (યા'ની નિશાન) લગે હુએ ઘોડે હુએ (યા દૂસરે) મવેશી હુએ ઔર ખેતી હુઈ (લેકિન) યેહ સબ ઈસ્તે'માલી ચીઝેં હૈં દુનિયાકી ઝિંદગીકી ઔર અંજામે કાર કી ખૂબી તો અલ્લાહ હી કે પાસ હૈ.'

ઔર અય અલ્લાહ ! આપને યેહ ભી ફરમાયા હૈ..

لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ

લિકય્લા તઅ્સવ્ અલા મા ફાતકુમ્ વલા તફરહૂ બિમા આતાકુમ્

'તાકે જો ચીઝ તુમસે જાતી રહે, તુમ ઉસ પર રંજ (ઈતના) ન કરો ઔર જો ચીઝ તુમકો અતા ફરમાઈ હૈ, ઉસ પર ઈતરાઓ નહીં.'

(અય અલ્લાહ !) જિન મરગૂબ ચીઝોંકી મુહબ્બત હમારે દિલોંમેં ભલી ઔર ખુશનુમા કર દી ગઈ હૈ, ઉનસે ખુશ હોને કો છોડના હમારે બસમેં નહીં હૈ. અય અલ્લાહ ! હમેં ઈન ચીઝોંકો હકમેં સહી જગહ ખર્ચ કરને વાલા બના ઔર મૈં ઉનકે શરસે તેરી પનાહ માંગતા હૂં.

ઈતને મેં એક સાહબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે બેટે અબ્દુર્રહમાન બિન બુહૈયાકો ઉઠા કર લાએ. (બુહૈયા હઝરત ઉમર (રદિ.) કી બાંદી થી, જિનસે અબ્દુર્રહમાન પૈદા હુએ થે. કુછ લોગ ઉસ બાંદીકા નામ લુહૈયા બતાતે હૈં.) ઉસ બચ્ચે ને કહા, અબ્બા જાન ! મુઝે એક અંગૂઠી દે દેં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, જા, અપની માંકે પાસ. વોહ તુઝે સત્તૂ પિલાએગી. રાવી કેહતે હૈં, અલ્લાહકી કસમ ! હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપને બેટેકો કુછ નહીં દિયા.[૧]

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૨

હઝરત ઈસ્માઈલ બિન મુહમ્મદ બિન સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રહ.) કેહતે હૈં, એક બાર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ મુશ્ક ઔર અંબર આયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ચાહતા હૂં કે મુઝે કોઈ ઐસી ઔરત મિલ જાએ, જો તોલના અચ્છી તરહ જાનતી હો ઔર વોહ મુઝે યેહ ખુશ્બૂ તોલ દે, તાકે મૈં ઈસે મુસલમાનોંમેં તકસીમ કર સકૂં. ઉનકી બીવી હઝરત આતેકા બિન્તે ઝૈદ બિન અમ્ર બિન નુફૈલ (રદિ.) ને કહા, મૈં તોલનેમેં બડી માહિર હૂં, લાઈયે મૈં તોલ દેતી હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં, તુમસે નહીં તુલવાતા.

ઉન્હોંને કહા, ક્યૂં ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મુઝે ડર હૈ કે તૂ ઉસે અપને હાથોંસે તરાઝૂમેં રખ્ખેગી (યૂં કુછ ન કુછ ખુશ્બૂ તેરે હાથોં કો લગ જાએગી ઔર કનપટી ઔર ગરદનકી તરફ ઈશારા કરતે હુએ ફરમાયા) યૂં તૂ અપની કનપટી ઔર ગરદન પર અપને હાથ ફેરેગી, ઈસ તરહ તુઝે મુસલમાનોંસે કુછ ઝિયાદા ખુશ્બૂ મિલ જાએગી.[૧]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.)ને એક લડકીકો દેખા જો કમઝોરીકી વજહસે લડખડા કર ચલ રહી થી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, યેહ લડકી કૌન હૈ ? તો (ઉનકે બેટે) હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, યેહ આપકી બેટી હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, યેહ મેરી કૌનસી બેટી હૈ ?

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, યેહ મેરી બેટી હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, યેહ ઈતની કમઝોર ક્યૂં હૈ ? હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, આપકી વજહસે, ક્યૂંકે આપ ઈસે કુછ નહીં દેતે હૈં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય આદમી ! અલ્લાહકી કસમ ! મૈં તુમ્હેં તુમ્હારી ઔલાદકે બારેમેં ધોકેમેં નહીં રખના ચાહતા. (ખુદ કમા કર) તુમ અપની ઔલાદ પર ખૂબ ખર્ચ કરો. (મૈં બૈતુલમાલમેં સે તુમ્હેં નહીં દૂંગા.)[૨]

હઝરત આસિમ બિન ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મેરી શાદી કી તો એક મહીને તક અલ્લાહકે માલમેં સે (યા'ની બૈતુલમાલમેં સે) મુઝે ખર્ચ દેતે રહે. ફિર ઈસકે બા'દ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (અપને દરબાન) યરફાકો મુઝે બુલાને ભેજા. મૈં ઉનકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈં ખલીફા બનનેસે પેહલે ભી યેહી સમઝતા થા કે મેરા બૈતુલમાલસે અપને હકસે ઝિયાદા લેના જાઈઝ નહીં ઔર અબ ખલીફા બનને કે બા'દ યેહ માલ મેરે લિયે ઔર ઝિયાદા હરામ હો ગયા હૈ, ક્યૂંકે અબ યેહ મેરે પાસ અમાનતકે તૌર પર હૈ ઔર મૈં તુઝે અલ્લાહકે માલમેં સે એક મહીના ખર્ચ દે ચુકા હૂં. અબ ઈસમેં સે ઔર નહીં દે સકતા હૂં.

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૩
૨ મુન્તખબ, ૪-૪૧૮

હાં, મૈં તુમ્હારી મદદ ઈસ તરહ કર સકતા હૂં કે ગાબામેં મેરી જાયદાદ હૈ, તુમ ઉસકા ફલ કાટકર બેચ દો, ફિર (ઉસકે પૈસે લેકર) અપની કૌમકે કિસી તાજિરકે પાસ જાકર ખડે હો જાઓ ઔર દેખો, જબ વોહ કોઈ ચીઝ ખરીદને લગે તો તુમ ઉસકે સાથ સાઝા કર લો. (ઈસસે જો નફા હો, ઉસસે) ખર્ચ લેકર અપને ઘરવાલોં પર ખર્ચ કરતે રહો.[1]

હઝરત માલિક બિન ઔસ બિન હદસાન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે પાસ રૂમકે બાદશાહકા કાસિદ આયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) કી બીવીને એક દીનાર ઉધાર લેકર ઈત્ર ખરીદા ઔર શીશીયોંમેં ડાલકર વોહ ઈત્ર ઉસ કાસિદકે હાથ રૂમ કે બાદશાહકી બીવીકો હદિયામેં ભેજ દિયા.

જબ યેહ કાસિદ બાદશાહકી બીવીકે પાસ પહોંચા ઔર ઉસે વોહ ઈત્ર દિયા તો ઉસને વોહ શીશીયાં ખાલી કરકે જવાહિરાતસે ભર દીં ઔર કાસિદસે કહા, જાઓ, યેહ ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી બીવીકો દે આઓ. જબ યેહ શીશીયાં હઝરત ઉમર (રદિ.) કી બીવીકે પાસ પહોંચી, તો ઉન્હોંને શીશીયોંસે વોહ જવાહિરાત નિકાલકર એક બિછૌને પર રખ દિયે.

ઈતને મેં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ઘર આ ગએ ઔર ઉન્હોંને પૂછા, યેહ ક્યા હૈ ? ઉનકી બીવીને ઉનકો સારા કિસ્સા સુનાયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને વોહ તમામ જવાહિરાત લેકર બેચ દિયે ઔર ઉનકી કીમતમેં સે સિર્ફ એક દીનાર અપની બીવીકો દિયા ઔર બાકી સારી રકમ મુસલમાનોંકે લિયે બૈતુલમાલમેં જમા કરા દી.[2]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર મૈંને કુછ ઊંટ ખરીદે ઔર ઉનકો બૈતુલમાલકી ચરાગાહમેં છોડ આયા. જબ વોહ ખૂબ મોટે હો ગએ તો મૈં ઉન્હેં (બેચનેકે લિયે બાઝાર) લે આયા. ઈતને મેં હઝરત ઉમર (રદિ.) ભી બાઝાર તશરીફ લે આએ ઔર ઉન્હેં મોટે મોટે ઊંટ નઝર આએ, તો ઉન્હોંને પૂછા કે યેહ ઊંટ કિસકે હૈં ?

લોગોંને બતાયા કે યેહ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કે હૈં, તો ફરમાયા, અય અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ! વાહ વાહ ! અમીરૂલ મો'મિનીનકે બેટેકે ક્યા કેહને ? મૈં દૌડતા હુવા આયા ઔર મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ક્યા બાત હૈ ? આપને ફરમાયા, યેહ ઊંટ કૈસે હૈં ? મૈંને અર્ઝ કિયા, મૈંને યેહ ઊંટ ખરીદે થે ઔર બૈતુલમાલકી ચરાગાહમેં ચરનેકે લિયે ભેજે થે (અબ ઈનકો બાઝાર લે આયા હૂં) તાકે મૈં દૂસરે મુસલમાનોંકી તરહ ઉન્હેં બેચકર નફા હાસિલ કરૂં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હાં. બૈતુલમાલકી ચરાગાહમેં લોગ એક દૂસરેકો કેહતે હોંગે, અમીરૂલ મો'મિનીનકે બેટેકે ઊંટોંકો ચરાઓ ઔર અમીરૂલ મો'મિનીનકે બેટેકે ઊંટોંકો પાની પિલાઓ. (મેરે બેટે હોનેકી વજહસે તુમ્હારે ઊંટોંકી

---

૧ મુન્તખબ, ૪-૪૧૮
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૨૨

ઝિયાદા રિઆયત કી હોગી, ઇસ લિયે) અય અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ! ઇન ઊંટોંકો બેચો ઔર તુમને જિતની રકમમેં ખરીદે થે વોહ તો તુમ લે લો ઔર બાકી બચી રકમ મુસલમાનોંકે બૈતુલમાલમેં જમા કરા દો.[1]

હઝરત મુહમ્મદ બિન સીરીન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સુસરાલ વાલોંમેં સે એક સાહબ આએ ઔર ઉન્હોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઇશારોં ઇશારોંમેં યેહ બાત કહી કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનકો બૈતુલમાલમેં સે કુછ દે દેં, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉન્હેં ડાંટ દિયા ઔર ફરમાયા, તુમ યેહ ચાહતે હો કે મૈં અલ્લાહકે સામને ખયાનત કરને વાલા બાદશાહ બનકર હાઝિર હોઉં ઔર ઉસકે બા'દ ઉન્હેં અપને ઝાતી માલમેં સે દસ હઝાર દિરહમ દિયે.[2]

હઝરત અન્તરહ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં (કૂફા કે મોહલ્લે) ખવરનક મેં હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. આપને એક પુરાની ચાદર ઓળ્હ રખ્ખી થી ઔર આપ સરદીકી વજહસે કાંપ રહે થે. મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! અલ્લાહને (બૈતુલમાલકે) ઇસ માલમેં આપકા ઔર આપકે બાલ બચ્ચોંકા ભી હિસ્સા રખ્ખા હૈ (ફિર ભી આપકે પાસ સરદીસે બચનેકા કોઇ ઇન્તિઝામ નહીં હૈ) ઔર આપ સરદીસે કાંપ રહે હૈં, તો ઉન્હોંને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં તુમ્હારે માલમેં સે કુછ નહીં લેના ચાહતા હૂં ઔર યેહ પુરાની ચાદર ભી વોહ હૈ જો મૈં અપને ઘર મદીના મુનવ્વરાસે લાયા થા.[3]

---

૧ મુન્તખબ, ૪-૪૧૯
૨ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૨૧૯, કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૧૭
૩ બિદાયા, ૮-૩, હુલીયા, ૧-૮૨

માલ વાપસ કરના

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ઉસ માલ કો કુબૂલ ન કરના જો આપકો પેશ કિયા ગયા

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર અલ્લાહને એક ફરિશ્તા અપને નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ભેજા. ઉસ ફરિશ્તે કે સાથ હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામ ભી થે. ઉસ ફરિશ્તેને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અલ્લાહ આપકો દો બાતોંકા ઈખ્તિયાર દે રહે હૈં, ચાહે બંદગી વાલી નુબુવ્વત ઈખ્તિયાર ફરમાએં, ચાહે બાદશાહત વાલી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામકી તરફ ઈસ તરહ મુતવજ્જહ હુએ, ગોયા કે આપ ઉનસે મશ્વરા કર રહે હૈં તો ઉન્હોંને તવાઝોઅ ઈખ્તિયાર કરનેકા મશ્વરા દિયા. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં તો બંદગી વાલી નુબુવ્વત ચાહતા હૂં.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, ઈસકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની વફાત તક કભી ટેક લગાકર ખાના નહીં ખાયા.[1]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામ સફા પહાડી પર થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય જિબ્રઈલ ! ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને તુમ્હેં હક દેકર ભેજા હૈ. શામકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરવાલોં કે પાસ ન એક ફંકી આટા થા ઔર ન એક મુઠ્ઠી સત્તૂ. આપકી બાત અભી પૂરી નહીં હુઈ થી કે આપને આસમાનસે ઐસી ધમાકેકી ઝોરદાર આવાઝ સુની જિસસે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘભરા ગએ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામસે પૂછા, ક્યા અલ્લાહને કિયામત કાઈમ હોનેકા હુક્મ દે દિયા હૈ ?

હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામને અર્ઝ કિયા, નહીં, બલ્કે અલ્લાહને આપકી બાત સુનતે હી ઈસરાફીલ અલૈહિસ્સલામકો હુક્મ દિયા ઔર વોહ ઉતરકર આપકે પાસ આએ હૈં, ચુનાંચે હઝરત ઈસરાફીલ અલૈહિસ્સલામને આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર

---

૧ બિદાયા, ૬-૪૮

અર્ઝ કિયા, આપને જો બાત હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામસે કહી, વોહ અલ્લાહને સુની ઔર અલ્લાહને મુઝે ઝમીનકે ખઝાનોંકી ચાબીયાં દેકર આપકે પાસ ભેજા હૈ ઔર મુઝે યેહ હુકમ દિયા હૈ કે મૈં આપકી ખિદમતમેં યેહ પેશ કરૂં કે અગર આપ કહેં, તો મૈં તહામા કે પહાડોંકો ઝમુર્રદ, યાકૂત, સોને ઔર ચાંદીકા બના દૂં ઔર યેહ પહાડ આપકે સાથ ચલા કરેં. અબ આપ ફરમાએં, આપ બાદશાહત વાલી નુબુવ્વત ચાહતે હૈં યા બંદગી વાલી ?

હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામને આપકો તવાઝોઅ ઈખ્તિયાર કરનેકા ઈશારા કિયા તો આપને તીન બાર ફરમાયા, નહીં, મૈં બંદગી વાલી નુબુવ્વત ચાહતા હૂં.[1]

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરે રબને મુઝ પર યેહ બાત પેશ ફરમાઈ કે મેરે લિયે મક્કાકે પથરીલે મૈદાનકો સોનેકા બના દિયા જાએ. મૈંને અર્ઝ કિયા, નહીં, અય મેરે રબ ! મૈં તો યેહ ચાહતા હૂં કે એક દિન પેટ ભરકર ખાઉં ઔર એક દિન ભૂકા રહું. આપને દો તીન બાર યેહી કલિમાતે શહાદત ઈર્શાદ ફરમાએ, તાકે જબ ભૂક લગે તો મૈં આપકે સામને આજિઝી કરૂં ઔર આપકો યાદ કરૂં ઔર જબ પેટ ભરકર ખાઉં તો આપકા શુક્ર અદા કરૂં ઔર આપકી તા'રીફ કરૂં.[2]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરે પાસ એક ફરિશ્તા આયા ઔર ઉસને કહા, અય મુહમ્મદ ! આપકે રબ આપકો સલામ કેહ રહે હૈં ઔર ફરમા રહે હૈં કે અગર આપ ચાહેં તો મૈં મક્કા કે પથરીલે મૈદાન આપકે લિયે સોનેકે બના દૂં.હઝરત અલી (રદિ.) કેહતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આસમાનકી તરફ મુંહ ઉઠા કર અર્ઝ કિયા, નહીં, અય મેરે રબ ! મૈં યેહ નહીં ચાહતા. મૈં યેહ ચાહતા હૂં કે એક દિન પેટ ભરકર ખાઉં તાકે આપકી તા'રીફ કરૂં, ઔર એક દિન ભૂકા રહું તાકે આપસે માંગું.[3]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, ગઝવએ અહ્ઝાબ (યા'ની ગઝવએ ખંદક) મેં એક મુશ્રિક મારા ગયા તો મુશ્રિકોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ પૈગામ ભેજા કે ઉસકી લાશ હમેં દે દેં, હમ આપકો ઈસકે બદલેમેં બારહ હઝાર દેંગે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ન ઈસકી લાશમેં ખૈર હૈ, ન ઈસકી કીમતમેં, (ઈસ લિયે ઈસકી લાશ કુછ દિયે બગૈર હી દે દો.)

ઈમામ અહમદ ને ઈસ રિવાયતમેં યેહ લફ્ઝ નક્લ કિયે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસકી લાશ ઉન મુશ્રિકોંકો વૈસે હી દે દો, ઈસ લિયે કે

---

૧ તરગીબ, ૫-૧૫૭, હૈસમી, ૧૦-૩૧૫
૨ તરગીબ, ૫-૧૫૦
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૩૯

ઉસકી લાશ ભી નાપાક હૈ ઔર ઉસકી કીમત ભી નાપાક હૈ. ચુનાંચે આપને ઉનસે કુછ નહીં લિયા (ઔર લાશ ઉનકો વૈસે હી દે દી.)[૧]

હઝરત ઈકરમા (રહ.) કેહતે હૈં, ગઝવએ ખંદકકે દિન નૌફલ યા ઈબ્ને નૌફલ અપને ઘોડે પર સવાર થા. વોહ ઘોડા ગિર પડા, જિસસે નૌફલ મર ગયા તો (કાફિરોંકે સરદાર) અબૂ સુફિયાનને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ઉસકી લાશકે બદલેમેં સો (૧૦૦) ઊંટ ભેજે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈન્કાર ફરમા દિયા ઔર ફરમાયા, ઈસકી લાશ લે જાઓ. ઉસકા બદલા ભી નાપાક હૈ ઔર વોહ ખુદ ભી નાપાક હૈ.[૨]

હઝરત ઉર્વહ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત હકીમ બિન હિઝામ (રદિ.) યમન ગએ ઔર ઉન્હોંને વહાં (હિમયરકે નવાબ) ઝૂયઝન કા જોડા ખરીદા ઔર ઉસે લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં મદીના આએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હદિયા કે તૌર પર પેશ કિયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લેનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર ફરમાયા, હમ કિસી મુશ્રિકકા હદિયા કુબૂલ નહીં કરતે. (ઉસ વક્ત તક હઝરત હકીમ મુસલમાન નહીં હુએ થે) ચુનાંચે હઝરત હકીમ ઉસે બેચને લગે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે ખરીદ લેનેકા હુક્મ ફરમાયા, તો વોહ જોડા આપકે લિયે ખરીદા ગયા.

આપ ઉસે પહેન કર મસ્જિદે નબવીમેં તશરીફ લાએ. હઝરત હકીમ ફરમાતે હૈં, ઉસ જોડેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બહોત ખૂબસૂરત નઝર આ રહે થે ઔર મૈંને ઉસ જોડેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઝિયાદા ખૂબસૂરત આદમી કભી નહીં દેખા. આપ ઐસે લગ રહે થે, જૈસે ચૌદહવીંકા ચાંદ. દેખતે હી બેઈખ્તિયાર યેહ અશઆર મેરી ઝબાન પર આ ગએ..

مَا تَنْظُرُ الْحُكَّامُ بِالْحُكْمِ بَعْدَهَا ۔ بَدَا وَاضِحٌ ذُوْ غُرَّةٍ وَّ حُجُوْلِ

‘જબ એક રોશન ઔર ચમકદાર ઐસી હસ્તી યા’ની અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જૈસી હસ્તી ઝાહિર હો ગઈ હૈ, જિસકા ચેહરા, હાથ ઔર પૈર સભી ચમક રહે હૈં, તો અબ ઉસકે બા’દ હુક્કામ હુક્મ દેનેકે બારેમેં સોચ કર ક્યા કરેંગે ? (યા’ની અબ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી માની જાએગી, ઈન હાકિમોં કી નહીં)’

اِذَا قَايَسُوْهُ الْمَجْدَ اَرْبٰى عَلَيْهِمْ ۔ كَمُسْتَفْرِغٍ مَّاءَ الذِّنَابِ سَجِيْلِ

---

૧ બિદાયા, ૪-૧૦૭
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૨૮૧

'જબ યેહ હાકિમ બુઝુર્ગી ઔર શરાફતમેં ઉનકા મુકાબલા કરેંગે, તો યેહ ઉનસે બળહ જાએંગે, ક્યૂંકે ઉન પર બુઝુર્ગી ઔર શરાફત ઐસે કસરતસે બહાઇ ગઇ હૈ, જૈસે કિસી પર પાનીસે ભરે હુએ બડે બડે ડોલ ડાલે ગએ હુએ હોં.'

યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુસ્કુરાને લગે.[1]

હઝરત હકીમ બિન હિઝામ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં હી મુઝે હઝરત નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સબસે ઝિયાદા મુહબ્બત થી. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને નુબુવ્વત કા દા'વા કિયા ઔર મદીના તશરીફ લે ગએ તો મૈં હજકે મૌસમ મેં યમન ગયા, વહાં મુઝે (હિમયરકે નવાબ) કા યમનકા જોડા પચાસ દિરહમમેં બિકતા હુવા નઝર આયા. મૈંને ઉસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હદિયા દેનેકી નિય્યતસે ખરીદ લિયા.

મૈં વોહ જોડા લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં (મદીના મુનવ્વરા) હાઝિર હુવા ઔર મૈંને બહોત કોશિશ કી કે આપ ઉસે લે લેં, લેકિન આપને ઇન્કાર કર દિયા ઔર આપને ફરમાયા, હમ મુશ્રિકોંસે કુછ નહીં લેતે. (ઔર તુમ મુશ્રિક હો.) લેકિન અગર તુમ ચાહો તો હમ કીમત દેકર યેહ તુમસે ખરીદ લેતે હૈં. ચુનાંચે મૈંને કીમત લેકર વોહ જોડા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દે દિયા.

ફિર મૈંને એક દિન દેખા કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મિમ્બર પર તશરીફ રખતે હૈં ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ જોડા પહેન રખ્ખા હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ જોડેમેં ઇતને હસીન નઝર આ રહે થે કે મૈંને ઇતના હસીન કભી કિસી કો નહીં દેખા. ફિર આપને વોહ જોડા હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) કો દે દિયા. મૈંને વોહ જોડા ઉસામા (રદિ.) કો પહેને હુએ દેખા તો મૈંને કહા, અય ઉસામા (રદિ.) ! તુમને ઝૂયઝન (નવાબ) કા જોડા પહેન રખ્ખા હૈ ? ઉન્હોંને કહા, હાં, મૈં ઝૂયઝન સે બેહતર હૂં ઔર મેરા બાપ ઉસકે બાપસે ઔર મેરી માં ઉસકી માં સે બેહતર હૈ. ફિર મૈં મક્કા મુકર્રમા આ ગયા ઔર ઉન્હેં હઝરત ઉસામા (રદિ.) કી બાત સુનાઇ, જિસસે વોહ સબ બડે હૈરાન હુએ (કે ગુલામકા બેટા હોકર ભી ખુદકો ઔર અપને વાલિદૈન કો ઇસ્લામકી વજહસે નવાબોંસે ઝિયાદા કીમતી સમઝતા હૈ).

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન બુરૈદા (રહ.) કેહતે હૈં, મેરે ચચા આમિર બિન તુફૈલ આમિરી ને મુઝે યેહ કિસ્સા સુનાયા કે આમિર બિન માલિકને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં એક ઘોડા હદિયામેં ભેજા ઔર યેહ લિખ્ખા કે મેરે પેટમેં એક ફોડા હૈ, અપને પાસસે ઉસકી દવા ભેજ દેં.

આમિર બિન તુફૈલ કેહતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઘોડા વાપસ કર દિયા ક્યૂંકે આમિર બિન માલિક મુસલમાન નહીં થે ઔર ઉનકો હદિયામેં શહદકી એક કુપ્પી ભેજી ઔર ફરમાયા, ઇસસે અપના ઇલાજ કર લો.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૭૭, મજમા, ૮-૨૭૮

હઝરત કઅબ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, કે મુલાઈબુલ અસિન્ના (નેઝોંકા ખિલાડી, યેહ આમિર બિન માલિકકા લકબ હૈ) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં કુછ હદિયા લેકર આયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ પર ઈસ્લામ પેશ કિયા, લેકિન ઉસને મુસલમાન હોનેસે ઈન્કાર કર દિયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં કિસી મુશ્રિકકા હદિયા કુબૂલ નહીં કર સકતા.[1]

હઝરત ઈયાઝ બિન હિમાર મુજાશિઈ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉન્હોંને ઊંટની યા કોઈ ઔર જાનવર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હદિયાકે તૌર પર પેશ કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ મુસલમાન હો ચુકે હો ? ઉન્હોંને કહા, નહીં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે અલ્લાહને મુશ્રિકોંકા હદિયા લેનેસે મના ફરમાયા હૈ.[2]

હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કા માલ વાપસ કરના

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, કે એક બાર હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) ને લોગોંમેં બયાન ફરમાયા ઔર અલ્લાહકી હમ્દો સનાકે બા'દ ફરમાયા, સબસે બડી અકલમંદી તક્વા ઈખ્તિયાર કરના હૈ ફિર આગે ઔર હદીસ ઝિક્ર કી, જિસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે અગલે દિન સુબહકો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) બાઝાર જાને લગે, તો ઉનસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, આપ કહાં જા રહે હો ?

ઉન્હોંને ફરમાયા, બાઝાર ! હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, જબ આપ પર ઈતની બડી ઝિમ્મેદારી (ખિલાફતકી વજહસે) આ ગઈ હૈ કે જિસકી વજહસે અબ આપ બાઝાર નહીં જા સકતે (સારા વક્ત ખિલાફતકી ઝિમ્મેદારીયોંમેં લગાએંગે તો ફિર યેહ ઝિમ્મેદારીયાં પૂરી હો સકેંગી). હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, સુબ્હાનલ્લાહ ! ઈતના લગના પડેગા કે બાલબચ્ચોંકે લિયે કમાનેકા વક્ત ન બચે (તો ફિર ઉન્હેં કહાંસે ખિલાઉંગા?) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, હમ (આપકે લિયે ઔર આપકે બાલબચ્ચોં કે લિયે બૈતુલમાલમેં સે) મુનાસિબ મિક્દારમેં વઝીફા મુકર્રર કર દેતે હૈં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઉમર (રદિ.) કા નાસ હો, મુઝે ડર હૈ કે મુઝે કહીં ઉસ માલમેં સે કુછ લેનેકી ગુંજાઈશ ન હો. ચુનાંચે (મશ્વરેસે ઉનકા વઝીફા મુકર્રર હુવા ઔર) ઉન્હોંને દો સાલસે ઝિયાદા (ખિલાફતકી) મુદ્દતમેં આઠ હઝાર

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૭૭
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૭૭

દિરહમ લિયે. જબ ઉનકી મૌતકા વક્ત આયા તો ફરમાયા, મૈંને ઉમર (રદિ.) સે કહા થા, મુઝે ડર હૈ કે મુઝે ઉસ માલમેં સે લેનેકી ગુંજાઇશ બિલકુલ નહીં હૈ, લેકિન ઉમર (રદિ.) ઉસ વક્ત મુઝ પર ગાલિબ આ ગએ ઔર મુઝે ઉનકી બાત માનકર બૈતુલમાલમેં સે વઝીફા લેના પડા, ઈસ લિયે જબ મૈં મર જાઉં તો મેરે માલમેં સે આઠ હઝાર લેકર બૈતુલમાલમેં વાપસ કર દેના.

ચુનાંચે જબ વોહ આઠ હઝાર હઝરત (અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઇન્તિકાલકે બા'દ) હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ લાએ ગએ તો આપને ફરમાયા, અલ્લાહ અબૂબક્ર (રદિ.) પર રહમ ફરમાએ, ઉન્હોંને અપને બા'દ વાલોંકો મુશ્કિલમેં ડાલ દિયા (કે અપની જાન ઔર સારા માલ દીન પર લગા દેં ઔર દુનિયા મેં કુછ ન લેં).[૧]

હઝરત અબૂબક્ર બિન હફ્સ બિન ઉમર (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત આઇશા (રદિ.) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિદમત મેં આઈ. ઉસ વક્ત આપ (રદિ.) કો નઝઅકી તકલીફ હો રહી થી ઔર આપકા સાંસ સીનેમેં થા. યેહ હાલત દેખ કર હઝરત આઇશા (રદિ.) ને યેહ શઅર પઢ્હા..

لَعَمْرُکَ مَا يُغْنِي الثَّرَاءُ عَنِ الْفَتىٰ   اِذَا حَشْرَجَتْ يَوْمًا وَّضَاقَ بِهَا الصَّدْرُ

'તેરી જાન કી કસમ ! માલ ઔર કૌમકી ઝયાદતી નૌજવાનકો ઉસ દિન કોઇ ફાઇદા નહીં દે સકતી, જિસ દિન સાંસ ઉખડને લગે ઔર સીના ઘુટને લગે.'

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત આઇશા (રદિ.) કી તરફ ગુસ્સેસે દેખા ઔર ફરમાયા, અય ઉમ્મુલ મો'મિનીન ! યેહ બાત નહીં હૈ, યેહ તો વોહ હાલત હૈ, જિસકા ઝિક્ર અલ્લાહને કુર્આન મેં કિયા હૈ..

وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذٰلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيْدُ

વજાઅત્ સકરતુલ્ મવતિ બિલહક્કિ ઝાલિક મા કુન્ત મિન્હુ તહીદ

'ઔર મૌત કી સખ્તી કરીબ આ પહોંચી, યેહ (મૌત વોહ ચીઝ હૈ, જિસસે તૂ બિદકતા થા.'

મૈંને તુમ્હેં એક બાગ દિયા થા, લેકિન મેરા દિલ ઉસસે મુત્મઇન નહીં. ઈસ લિયે તુમ ઉસે મેરી મીરાસમેં વાપસ કર દો. મૈંને કહા, બહોત અચ્છા ઔર ફિર મૈંને વોહ બાગ વાપસ કર દિયા. ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, હમ જબસે મુસલમાનોંકે ખલીફા બને હૈં, હમને મુસલમાનોંકા ન કોઇ દીનાર ખાયા હૈ ઔર ન કોઇ દિરહમ. અલબત્તા ઉનકા મોટા ઝોટા ખાના ઝરૂર ખાયા હૈ ઐસે હી ઉનકે મોટે ઔર ખુરદુરે કપડે ઝરૂર પહેને હૈં ઔર ઈસ વક્ત હમારે પાસ મુસલમાનોંકે માલે ગનીમતમેં સે

---

૧ બૈહકી, ૬-૩૫૩

ઔર તો કુછ નહીં હૈ, અલબત્તા યેહ તીન ચીઝેં હૈં, એક હબશી ગુલામ, દૂસરા પાની વાલા ઊંટ ઔર તીસરે પુરાની ઊની ચાદર. જબ મૈં મર જાઉં તો યેહ તીનોં ચીઝેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ ભેજ દેના ઔર ઉનકી ઝિમ્મેદારીસે મુઝે ફારિગ કર દેના. ચુનાંચે હઝરત આઇશા (રદિ.) ને ઐસા હી કિયા.

જબ કાસિદ વોહ ચીઝેં લેકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આયા તો વોહ રોને લગે ઔર ઈતના રોએ કે ઉનકે આંસૂ ઝમીન પર ગિરને લગે ઔર વોહ ફરમા રહે થે, અલ્લાહ અબૂબક્ર (રદિ.) પર રહમ ફરમાએ, ઉન્હોંને અપને બા'દ વાલોંકો મુશ્કિલમેં ડાલ દિયા હૈ. (દુનિયામેં કુછ ન લેનેકા ઐસા ઉંચા મેઅયાર કાઈમ કિયા હૈ કે બા'દ વાલોંકે લિયે ઉસે ઈખ્તિયાર કરના બહોત મુશ્કિલ હૈ. અય ગુલામ ! ઈન ચીઝોંકો ઉઠા કર રખ લો.

ઈસ પર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને કહા, સુબ્હાનલ્લાહ ! આપ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઘરવાલોંસે હબશી ગુલામ, પાની વાલા ઊંટ ઔર પુરાની ચાદર જિસકી કીમત પાંચ દિરહમ હૈ, છીન રહે હૈં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપ ક્યા ચાહતે હૈં. હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને કહા, આપ યેહ ચીઝેં અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઘરવાલોંકો વાપસ કર દેં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં, ઉસ ઝાત કી કસમ ! જિસને હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હક દેકર ભેજા હૈ, યેહ મેરી ખિલાફતકે ઝમાનેમેં નહીં હોગા, નહીં હોગા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) તો મૌતકે વક્ત ઈન ચીઝોંસે જાન છુડા કર ગએ ઔર મૈં યેહ ચીઝેં ઉન કે ઘરવાલોંકો વાપસ કર દૂં ઔર મૌત ઈસસે ભી ઝિયાદા કરીબ હૈ (યા'ની મૈં વાપસ કર દૂંગા તો યેહ તો ખુશ હો જાએંગે લેકિન અલ્લાહ નારાઝ હો જાએંગે, ઈસ લિયે મૈં યેહ કામ નહીં કર સકતા, મુઝે ભી દુનિયાસે જાના હૈ, તો વહાં જાકર અબૂબક્ર (રદિ.) કો ક્યા મુંહ દિખાઉંગા ?)[૧]

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા માલ વાપસ કરના

હઝરત અતા બિન યસાર (રહ.) કેહતે હૈં, હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.)કો એક તોહફા ભેજા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને વાપસ કર દિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે પૂછા, તુમને યેહ ક્યૂં વાપસ કર દિયા ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, આપને હમેં બતાયા હૈ કે હમારે લિયે બેહતર યેહ હૈ કે હમ કિસીસે કુછ ન લેં.

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૫૯

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરા મકસદ યેહ થા કે માંગ કર ન લિયા જાએ. ઔર જો બગૈર માંગે મિલ રહા હો, તો વોહ અલ્લાહકા દિયા હુવા રિઝ્ક હૈ, ઉસે લે લેના ચાહિયે. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, આજ કે બા'દ મૈં કભી કિસીસે કુછ ન માંગૂંગા ઔર જો બગૈર માંગે આએગા, ઉસે ઝરૂર લૂંગા.[1]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કી બીવી હઝરત આતિકા બિન્તે ઝૈદ બિન અમ્ર બિન નુફૈલ (રદિ.) કો એક બિછોના હદિયામેં ભેજા. મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે વોહ એક હાથ લંબા ઔર એક બાલિશ્ત ચૌડા હોગા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનકે પાસ આએ ઔર વોહ બિછોના દેખા તો પૂછા કે યેહ તુમ્હેં કહાંસે મિલા હૈ. ઉન્હોંને કહા, યેહ મુઝે હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરીને હદિયા કિયા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસે ઉઠાયા ઔર ઈસ ઝોરસે ઉનકે સર પર મારા કે ઉનકે સરકે બાલ ખુલ ગએ ઔર ફિર ફરમાયા કે અબૂ મૂસાકો ફૌરન જલ્દીસે મેરે પાસ લાઓ. (યા'ની દૌડાતે હુએ ઈતની જલ્દી લાઓ કે વોહ થક જાએં). ચુનાંચે વોહ બડી તેઝીસે ચલતે હુએ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આએ ઔર આતે હી ઉન્હોંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ મેરે બારેમેં જલ્દી ન કરેં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ મેરી ઔરતોંકો હદિયા ક્યૂં દેતે હો ? ફિર વોહ બિછોના ઉઠા કર ઉનકે સર પર મારા ઔર ફરમાયા, ઈસે લે જાઓ, હમેં ઈસકી ઝરૂરત નહીં.[2]

હઝરત કૈસ બિન સઅદ (રહ.) કેહતે હૈં, (ઈસ્કંદરીયા કે બાદશાહ) મુકૌકિસ ને હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) સે કહા કે વોહ મુઅઝઝમ પહાડકા દામન સત્તર હઝાર દીનારમેં ઉસે બેચ દેં. ઈતની ઝિયાદા કીમત સુનકર હઝરત અમ્ર (રદિ.) બહોત હૈરાન હુએ ઔર મુકૌકિસ સે કહા, મૈં ઈસ બારેમેં ખત લિખકર અમીરૂલ મો'મિનીનકો પૂછૂંગા. ચુનાંચે હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઈસ બારેમેં ખત લિખ્ખા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને જવાબમેં યેહ લિખ્ખા કે ઉસસે પૂછો કે વોહ તુમ્હેં ઈતની ઝિયાદા કીમત ક્યૂં દે રહા હૈ ? હાલાંકે ન વોહ ઝમીન ખેતીકે કાબિલ હૈ ઔર ન ઉસસે પાની નિકાલા જા સકતા હૈ ઔર ન વોહ કિસી ઔર કામ આ સકતી હૈ ? હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને મુકૌકિસ સે પૂછા તો ઉસને કહા, હમેં અપની આસમાની કિતાબોંમેં ઉસ જગહકી યેહ ફઝીલત મિલી હૈ કે ઉસમેં જન્નતકે દરખ્ત હૈં. હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને યેહ બાત હઝરત ઉમર (રદિ.) કો લિખ્ખી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉન્હેં જવાબમેં લિખ્ખા, કે હમ તો સિર્ફ યેહી જાનતે હૈં કે જન્નત કે દરખ્ત સિર્ફ ઈમાન વાલોંકો મિલેંગે. ઈસ

---

૧ તરગીબ, ૪-૧૧૮

૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૩૬૩

લિયે તુમ ઉસ ઝમીનમેં અપને યહાંકે મુસલમાનોંકો દફના દિયા કરો ઔર ઉસે કબ્રસ્તાન બના લો ઔર કિસી કીમત પર ઉસે મત બેચો.[૧]

હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) કા માલ વાપસ

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, રમાદા વાલે સાલ (સન ૧૮ હિજરીમેં ઝબરદસ્ત કહત પડા થા, જો નવ મહીને રહા થા, ઈસ લિયે ઉસ સાલકો આમુર્રમાદા યા'ની રાખવાલા સાલ કહા જાતા હૈ, બારિશ ન હોને કી વજહસે મિટ્ટી રાખકી તરહ હો ગઈ થી. રંગ ભી ઐસા હો ગયા થા ઔર રાખકી તરહ ઉડતી થી.) અરબોંકા સારા ઈલાકા કહતકી લપેટમેં આ ગયા થા. ઉસ વક્ત હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કો ખત લિખ્ખા.

આગે ઔર હદીસ હૈ, જિસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) કો બુલાયા ઔર કહતઝદા લોગોંમેં અનાજ વગૈરહ તકસીમ કરનેકે લિયે ભેજા. જબ વોહ અપને કામસે ફારિગ હોકર વાપસ આએ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકે પાસ એક હઝાર દીનાર ભેજે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) ને કહા, અય ઈબ્નુલ ખત્તાબ ! મૈંને આપકે લિયે યેહ કામ નહીં કિયા થા. બલ્કે સિર્ફ અલ્લાહકે લિયે કિયા થા ઔર મૈં ઈસ કામ પર કુછ નહીં લૂંગા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમેં બહોતસે કામોંકે લિયે ભેજા કરતે થે ઔર વાપસી પર હમેં કુછ દિયા કરતે થે, તો હમારા લેનેકો બિલકુલ દિલ નહીં ચાહતા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમેં ફરમાતે, ઈન્કાર ન કરો. અય આદમી ! ઈસે લે લો ઔર ઈસે અપને દીની ઔર દુન્યવી કામોંમેં ખર્ચ કર લો. યેહ સુનકર હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) ને વોહ હઝાર દીનાર લે લિયે.[૨]

હઝરત સઈદ બિન આમિર (રદિ.) કા માલ વાપસ કરના

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝિયાદ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત સઈદ બિન આમિર (રદિ.) કો એક હઝાર દીનાર દેને ચાહે તો હઝરત સઈદ બિન આમિર (રદિ.) ને કહા, મુઝે ઈનકી ઝરૂરત નહીં. જો મુઝસે ઝિયાદા

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૫૨
૨ બૈહકી, ૬-૩૫૪, મુન્તખબુલ કન્ઝ, ૪-૩૯૬

ઝરૂરતમંદ હો ઉસે દે દેં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઝરા ઠહેરો તો સહી, ઈન્કારમેં જલ્દી ન કિયા કરો. મૈં તુમ્હેં ઈસ મા'મલે મેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા મુબારક ઈર્શાદ સુનાતા હૂં, પેહલે ઉસે સુન લો. ફિર દિલ ચાહે તો લે લેના વરના ન લેના. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને એક બાર મુઝે કોઈ ચીઝ ઈનાયત ફરમાઈ તો મૈંને ઈન્કારમેં વોહી બાત કહી જો તુમ અબ કેહ રહે હો, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જિસે કોઈ ચીઝ બગૈર સવાલ ઔર લાલચ કે મિલે તો યેહ અલ્લાહકી અતા હૈ. ઉસે ચાહિયે કે ઉસે લે લે ઔર વાપસ ન કરે.

હઝરત સઈદ (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા આપને યેહ બાત ખુદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુની હૈ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હાં. તો ફિર હઝરત સઈદ (રદિ.) ને વોહ દીનાર લે લિયે.[૧]

હઝરત ઝૈદ બિન અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત સઈદ બિન આમિર બિન હિઝયમ (રદિ.) સે પૂછા, ક્યા બાત હૈ શામ વાલે તુમસે બડી મુહબ્બત કરતે હૈં ? (હઝરત સઈદ (રદિ.) શામમેં ગવર્નર રહે થે) હઝરત સઈદ (રદિ.) ને કહા, મૈં ઉનકે હુકૂકકા ખયાલ રખતા હૂં ઔર ઉનકે ગમમેં શરીક રેહતા હૂં.

યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો દસ હઝાર દિયે. ઉન્હોંને વોહ વાપસ કર દિયે ઔર યૂં કહા, મેરે પાસ બહોતસે ગુલામ ઔર ઘોડે હૈં ઔર મેરી હાલત અચ્છી હૈ ઔર મૈં ચાહતા હૂં કે મૈં (ગવર્નરીકા) જો કામ કર રહા હૂં યેહ સબ મુસલમાનોં પર સદકા હો. યા'ની ઈસ કામકે કરનેકે બા'દ મુસલમાનોંકે બૈતુલમાલમેં સે કુછ ન લું.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ ઐસા ન કરો. ક્યૂંકે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે દસ હઝારસે કમ માલ દિયા થા તો મૈંને ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો વૈસી બાત કહી થી, જૈસી તુમ મુઝે અબ કેહ રહે હો, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, જબ અલ્લાહ તુમ્હેં બગૈર સવાલ ઔર તલબકે દે રહે હૈં તો ઉસે લે લો. ક્યૂંકે યેહ અલ્લાહકી તરફસે અતા હૈ જો વોહ તુમ્હેં દે રહે હૈં.[૨]

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, એક સાહબકો શામવાલે બહોત પસંદ કરતે થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે પૂછા, શામ વાલે તુમસે ક્યૂં મુહબ્બત કરતે હૈં ? ઉન્હોંને કહા, મૈં ઉન્હેં સાથ લેકર ગઝવામેં જાતા હૂં ઔર ઉનકે ગમમેં શરીક રેહતા હૂં. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો દસ હઝાર પેશ કિયે ઔર ફરમાયા, યેહ લે લો ઔર ઉનકો અપને ગઝવોંમેં કામમેં લે આના. ઉન્હોંને કહા, મુઝે ઈનકી ઝરૂરત નહીં ઔર આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા.[૩]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૨૫
૨ હાકિમ, ૩-૨૮૬
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૨૫

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સઅદી (રદિ.) કા માલ વાપસ કરના

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સઅદી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિલાફતકે ઝમાનેમેં ઉનકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. મુઝસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા કે મુઝે લોગોંને બતાયા કે તુમ પર મુસલમાનોંકે બહોતસે ઈજતિમાઈ કામોંકી ઝિમ્મેદારીયાં ડાલી જાતી હૈં, તુમ વોહ કામ કર દેતે હો, લેકિન બા'દમેં ઉન કામોં પર જબ તુમ્હેં કુછ દિયા જાતા હૈ તો બુરા માનતે હો ઔર નહીં લેતે હો. ક્યા યેહ ઠીક હૈ ? મૈંને કહા, ઠીક હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ન લેનેસે તુમ્હારા મકસદ ક્યા હૈ ? મૈંને કહા, મેરે પાસ બહોતસે ઘોડે ઔર ગુલામ હૈં ઔર મેરી માલી હાલત અચ્છી હૈ ઈસ લિયે મૈં ચાહતા હૂં કે મેરી ખિદમતોંકા મુઆવઝા મુસલમાનોં પર સદકા હો ઔર મૈં ઉનકે માલમેં સે કુછ ન લું. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઐસા મત કરો. ક્યૂંકે શુરૂમેં મેરી ભી યેહી નિય્યત થી, જો તુમને કર રખ્ખી હૈ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝે કુછ અતા ફરમાયા કરતે તો મૈં કેહ દિયા કરતા, મુઝસે ઝિયાદા ઝરૂરતમંદકો દે દેં. ચુનાંચે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે કુછ દેના ચાહા, તો મૈંને અપને મા'મૂલકે મુતાબિક કેહ દિયા, મુઝસે ઝિયાદા ઝરૂરતમંદકો દે દેં તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અરે મિયાં ! યેહ લે લો, ચાહે અપને પાસ રખ લેના યા સદકા કર દેના ક્યૂંકે જો માલ અપને આપ આએ, ન તુમને ઉસે માંગા હો ઔર ન તબીઅતમેં ઉસકી તલબ હો તો ઉસે લિયા કરો ઔર અગર ઐસી સૂરત ન હો તો અપને આપકો ઉસકે પીછે ન લગાઓ (યા'ની ઝબાનસે માંગો મત ઔર દિલમેં ઉસકી તલબ હો ઔર વોહ આએ તો ઉસે લો મત.)[1]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સઅદી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મુઝે સદકાત વસૂલ કરને પર મુકર્રર કિયા. મૈંને સદકે વસૂલ કરકે હઝરત ઉમર (રદિ.) કો દે દિયે તો ઉન્હોંને મેરી ઈસ ખિદમતકા મુઆવઝા દેના ચાહા, ઈસપર મૈંને કહા, મૈંને તો યેહ કામ સિર્ફ અલ્લાહકે લિયે કિયા હૈ ઔર ઈસકા બદલા અલ્લાહકે ઝિમ્મે હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, જો મૈં તુમ્હેં દે રહા હૂં, ઉસે લે લો. ક્યૂંકે મૈંને ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં ઈન સદકાતકે વસૂલ કરનેકા કામ કિયા થા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસપર મુઝે કુછ દેના ચાહા. મૈંને ભી વોહી બાત કહી થી, જો તુમ કેહ રહે હો. તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા

---

૧ નસાઈ

થા, જબ મૈં તુમ્હેં કોઈ ચીઝ માંગે બિના દિયા કરૂં, તો ઉસે લેકર યા ખુદ ખા લિયા કરો યા દૂસરોં પર સદકા કર દિયા કરો, જમા ન કિયા કરો.[૧]

હઝરત હકીમ બિન હિઝામ (રદિ.)કા માલ વાપસ કરના

હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ (રહ.) કેહતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જંગે હુનૈન કે દિન હઝરત હકીમ બિન હિઝામ (રદિ.) કો કુછ અતા ફરમાયા. ઉન્હોંને ઉસે કમ સમઝા (ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઔર માંગા). હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં ઔર દે દિયા. ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને મુઝે દો બાર દિયા હૈ. ઈન દોનોંમેં સે કૌન સા ઝિયાદા બેહતર હૈ ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, પેહલા, જો બિન માંગે મિલા થા. અય હકીમ બિન હિઝામ ! યેહ માલ સરસબ્ઝ ઔર મીઠી ચીઝ હૈ, (જો દેખનેમેં ખુશનુમા ઔર ખાનેમેં મઝેદાર લગતી હૈ) જો ઉસે દિલકી સખાવતકે સાથ લેગા (યા'ની દેને વાલા ભી દિલકી ખુશીકે સાથ દે ઔર લેને વાલા ભી લેકર જમ્આ કરનેકી તબીઅત વાલા ન હો, બલ્કે દૂસરોંકો દેનેકા મિઝાજ રખતા હો ઔર ઈસ્તિગના વાલા હો) ઔર ઉસે અચ્છે તરીકેસે ઈસ્તે'માલ કરેગા, ઉસકે લિયે ઈસ માલમેં બરકત્ત દી જાએગી ઔર જો દિલકી લાલચકે સાથ લેગા ઔર ઉસે બુરી તરહ ઈસ્તે'માલ કરેગા, ઉસકે લિયે ઉસ માલમેં બરકત નહીં હોગી ઔર યેહ ઉસ આદમીકી તરહ હો જાએગા, જો બરાબર ખાતા જા રહા હૈ ઔર ઉસકા પેટ નહીં ભરતા. ઉપર વાલા હાથ (યા'ની દેનેવાલા હાથ) નીચે વાલે હાથ (યા'ની લેનેવાલે હાથ) સે બેહતર હૈ.

હઝરત હકીમ (રદિ.) ને પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપસે માંગનેમેં ભી યેહી બાત હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, મુઝસે માંગનેમેં ભી. હઝરત હકીમ (રદિ.) ને કહા, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ, અબ આજકે બા'દ કભી ભી કિસીસે કુછ નહીં લૂંગા.

રાવી કેહતે હૈં, ઉસકે બા'દ હઝરત હકીમ (રદિ.) ને ન તો મુકર્રર કિયા હુવા વઝીફા કુબૂલ કિયા ઔર ન અતિય્યા, યહાં તક કે ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. ઔર જબ વોહ ન લિયા કરતે, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાયા કરતે, અય અલ્લાહ ! મૈં તુમ્હેં ઈસ બાત પર ગવાહ બનાતા હૂં કે હકીમ બિન હિઝામ (રદિ.) કો બુલાતા હૂં, તાકે વોહ ઈસ માલમેં સે અપના હિસ્સા લે લેં. લેકિન વોહ હમેશા ઈન્કાર કર દેતે હૈં.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૨૫

હઝરત હકીમ (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કો યેહી કહા કરતે અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે ન આપસે કુછ લેના હૈ ઔર ન આપકે અલાવા કિસી ઔર સે.[૧]

હઝરત હકીમ બિન હિઝામ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે માંગા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અતા ફરમા દિયા. મૈંને ફિર માંગા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફિર અતા ફરમા દિયા. મૈંને ફિર તીસરી બાર માંગા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફિર અતા ફરમાયા ઔર ઈર્શાદ ફરમાયા, અય હકીમ ! યેહ માલ સરસબ્ઝ ઔર મીઠી ચીઝ હૈ ફિર પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા.

ઈસકે બા'દ યેહ મઝમૂન હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હઝરત હકીમ (રદિ.) કો કુછ દેનેકે લિયે બુલાયા કરતે તો વોહ ઈન્કાર કર દેતે. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત હકીમ (રદિ.) કો કુછ દેને કે લિયે બુલાયા તો ઉન્હોંને લેનેસે ઈન્કાર કર દિયા. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય મુસલમાનોંકી જમાઅત ! મૈં ઈસ બાત પર આપ લોગોંકો ગવાહ બનાતા હૂં કે અલ્લાહને ગનીમતકે ઈસ માલમેં હઝરત હકીમ (રદિ.) કા હિસ્સા તય કિયા હૈ, વોહ હિસ્સા મૈંને ઉનકો પેશ કિયા હૈ, લેકિન ઉન્હોંને લેનેસે ઈન્કાર કર દિયા હૈ. ચુનાંચે હઝરત હકીમ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ અપની વફાત તક કભી ભી કિસીસે કુછ નહીં લિયા.[૨]

હઝરત ઉર્વહ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત હકીમ બિન હિઝામ (રદિ.) ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે ઉનકી વફાત તક કુછ કુબૂલ નહીં કિયા ઔર ઐસે હી હઝરત ઉમર (રદિ.) સે ઉનકી વફાત તક કુછ કુબૂલ નહીં કિયા ઔર ન હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે કુછ લિયા ઔર ન હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) સે, યહાં તક કે ઉનકા ઈસી હાલ પર ઈન્તિકાલ હો ગયા.[3]

હઝરત આમિર બિન રબીઆ (રદિ.) કા ઝમીન વાપસ કરના

હઝરત ઝૈદ બિન અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, એક અરબી શખ્સ હઝરત આમિર બિન રબીઆ (રદિ.) કા મેહમાન બના. ઉન્હોંને ઉસકા ખૂબ ઈકરામ કિયા ઔર ઈઝઝતસે રખ્ખા ઔર ઉનકે બારે મેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે (સિફારિશકી) બાત ભી કી.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૨૨
૨ તરગીબ, ૨-૧૦૧
૩ હાકિમ, ૨-૪૮૩

વોહ આદમી (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસસે) હઝરત આમિર (રદિ.) કે પાસ આયા ઔર કહા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે એક એસી ઘાટી જાગીરકે તૌર પર માંગી થી કે પૂરે અરબમેં ઉસસે અચ્છી ઘાટી નહીં હૈ. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ મુઝે દે દી હૈ) અબ મૈં ચાહતા હૂં કે ઉસ ઘાટીકા એક ટુકડા આપકો દે દૂં, જો આપકી ઝિંદગીમેં આપકા હો ઔર આપકે બા'દ આપકી ઔલાદકા.

હઝરત આમિર (રદિ.) ને કહા, મુઝે તુમ્હારે ઉસ ટુકડેકી કોઈ ઝરૂરત નહીં હૈ, ક્યૂંકે આજ એક સૂરત નાઝિલ હુઈ હૈ, જિસને હમેં દુનિયા હી ભૂલા દી હૈ ઔર વોહ સૂરત યેહ હૈ..

اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ

ઈક્તરબ લિન્નાસિ હિસાબુહુમ્ વહુમ ફી ગફ્લતિમ્ મુઅરિદૂન

'ઈન (મુન્કિર) લોગોંસે ઈનકે હિસાબ (કા વક્ત) નઝદીક આ પહોંચા ઔર યેહ (અભી) ગફલત (હી) મેં (પડે હૈં ઔર એ'રાઝ) કિયે હુએ હૈં.'[1]

હઝરત અબૂઝર ગિફારી (રદિ.) કા માલ વાપસ કરના

હઝરત અબૂઝર ગિફારી (રદિ.) કે ભતીજે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સામિત (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં અપને ચચા (હઝરત અબૂઝર (રદિ.)) કે સાથ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. મેરે ચચાને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે કહા, મુઝે રબ્ઝા બસ્તીમેં રેહનેકી ઈજાઝત દે દેં.

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, ઠીક હૈ, ઈજાઝત હૈ ઔર હમ આપકે લિયે સદકે કે કુછ ઊંટ મુકર્રર કિયે દેતે હૈં જો સુબહ શામ આપકે પાસ આ જાયા કરેંગે. (આપ ઉનકા દૂધ ઈસ્તે'માલ કર લિયા કરેં.) મેરે ચચાને કહા, મુઝે ઉનકી ઝરૂરત નહીં. અબૂઝર કો ઉસકે ઊંટોંકી છોટીસી તા'દાદ કાફી હૈ. ફિર ખડે હો ગએ ઔર યેહ કહા, તુમ અપની દુનિયામેં ખૂબ લગે હો ઔર હમેં અપને રબ ઔર દીનકે લિયે છોડ દો.

ઉસ વક્ત યેહ લોગ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કી મીરાસ તકસીમ કર રહે થે ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે પાસ હઝરત કઅબ બિન માલિક (રદિ.) ભી બૈઠે હુએ થે.

૧ હુલીયા, ૧-૧૭૯

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને હઝરત કઅબ (રદિ.) સે પૂછા કે આપ ઉસ આદમીકે બારેમેં ક્યા કેહતે હૈં જિસને ઈતના માલ જમા કિયા ? યેહ (અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.)) ઉસમેંસે ઝકાત ભી દિયા કરતે થે ઔર નેકીકે તમામ કામોંમેં ભી ખર્ચ કિયા કરતે થે. હઝરત કઅબ (રદિ.) ને કહા, મુઝે તો ઉસ આદમીકે બારેમેં ખૈર હી કી ઉમ્મીદ હૈ.

યેહ સુનતે હી હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કો ગુસ્સા આયા ઔર ઉન્હોંને હઝરત કઅબ પર લાઠી ઉઠાકર કહા, ઓ યહૂદી ઔરતકે બેટે ! તુઝે ક્યા ખબર ? ઈસ માલ વાલા કિયામત કે દિન ઈસ બાતકી ઝરૂર તમન્ના કરેગા કે કાશ, દુનિયામેં બિચ્છુ ઉસકે દિલકે સબસે નાઝુક હિસ્સેકો ડંખ માર દેતે (ઔર યેહ માલ પીછે છોડકર ન મરતા, બલ્કે સારા માલ સદકા કર દેતા.)[1]

હઝરત અબૂ શોઅબા (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમી હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કે પાસ આયા ઔર ઉન્હેં કુછ ખર્ચ દેના ચાહા. હઝરત અબૂઝર ને ફરમાયા, હમારે પાસ કુછ બકરીયાં હૈં જિનકા દૂધ નિકાલકર હમ ઈસ્તે'માલ કર લેતે હૈં ઔર સવારી ઔર માલ બરદારીકે લિયે કુછ ગધે હૈં ઔર એક આઝાદકી હુઈ બાંદી હૈ જો હમારી ખિદમત કરતી હૈ ઔર કપડોંમેં ઝરૂરતસે ઝિયાદા એક ચુગા (જુબ્બા) ભી હૈ. મુઝે ડર હૈ કે ઝરૂરતસે ઝિયાદા રખને પર કહીં મુઝસે ઉસકા હિસાબ ન લિયા જાએ.[2]

શામ કે ગવર્નર હઝરત હબીબ બિન મસ્લમા (રદિ.) ને હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કી ખિદમતમેં તીન સૌ દીનાર ભેજે ઔર યૂં કહા કે ઈન્હેં અપની ઝરૂરતમેં ખર્ચ કર લેં. હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને લાને વાલેસે કહા, યેહ ઉન્હીકે પાસ વાપસ લે જાઓ, ક્યા ઉન્હેં હમારે અલાવા કોઈ ઔર ન મિલા, જો અલ્લાહકે બારેમેં હમસે ઝિયાદા ધોકેમેં પડા હુવા હો ? (જો અલ્લાહકે હુક્મોંકો છોડ કર ઉસકે અઝાબસે બેખૌફ હોકર ઉસકી નાફરમાનીયોંમેં લગા હુવા હો. (હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ઝરૂરતસે ઝિયાદા માલ રખનેકો ભી ગલત સમઝતે થે.)

હમારે પાસ સાયેમેં બૈઠને કે લિયે એક મકાન હૈ ઔર બકરીયોંકા એક રેવડ હૈ જો શામકો આ જાતા હૈ ઔર આઝાદકી હુઈ લૌંડી હૈ જો મુફ્તમેં હમારી ખિદમત કર દેતી હૈ. બસ યેહી ચીઝેં હમારે પાસ હૈં ઔર કુછ નહીં, લેકિન ફિર ભી મુઝે ઝરૂરતસે ઝિયાદા રખનેકા ડર લગા રેહતા હૈ.[3]

હઝરત મુહમ્મદ બિન સીરીન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત હારિસ કુરૈશી જો કે શામમેં રહા કરતે થે, ઉનકો યેહ ખબર પહોંચી કે હઝરત અબૂઝર (રદિ.) બડી તંગદસ્તીમેં હૈં, તો ઉન્હોંને હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કી ખિદમતમેં તીનસો દીનાર ભેજ

---

૧ હુલીયા, ૧-૧૬૦
૨ હુલીયા, ૧-૧૬૩
૩ હુલીયા, ૧-૧૬૧

દિયે. ઉસે દેખ કર હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઉસે કોઇ ઐસા અલ્લાહકા બંદા નહીં મિલા, જો ઉસકે નઝદીક મુઝસે ઝિયાદા બેકીમત હોતા.

મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુના હૈ કે જિસકે પાસ ચાલીસ દિરહમ હૈં ઔર ફિર વોહ માંગે તો વોહ લોગોંસે ચિમટકર સવાલ કરને વાલા હૈ (ઔર ઇસસે અલ્લાહ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મના ફરમાયા હૈ) ઔર અબૂઝર (રદિ.) કે પાસ ચાલીસ બકરીયાં, ચાલીસ દિરહમ ઔર દો ખાદિમ હૈં.[1]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે આઝાદ કરદા ગુલામ હઝરત અબૂ રાફેઅ (રદિ.) કા માલ વાપસ કરના

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે આઝાદ કરદા ગુલામ હઝરત અબૂ રાફેઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂ રાફેઅ ! ઉસ વક્ત તુમ્હારા ક્યા હાલ હોગા, જબ તુમ ફકીર હો જાઓગે ? મૈંને કહા, તો મૈં અભી સદકા કરકે અપની આખિરતકે લિયે આગે ન ભેજ દૂં ? (બા'દમેં તો ફકીર હો જાઉંગા, સદકા કરનેકે લિયે કુછ પાસ ન હોગા.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઝરૂર ! લેકિન આજકલ તુમ્હારે પાસ કિતના માલ હૈ ? મૈંને કહા, ચાલીસ હઝાર ઔર મૈં વોહ સારે અલ્લાહકે લિયે સદકા કરના ચાહતા હૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, સારા નહીં, કુછ સદકા કર દો, કુછ અપને પાસ રખ લો ઔર અપની ઔલાદકે સાથ અચ્છા સુલૂક કરો. મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા ઉનકા ભી હમ પર ઉસી તરહ હક હૈ, જિસ તરહ હમારા ઉન પર હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં. બાપ પર બચ્ચેકા યેહ હક હૈ કે વોહ ઉસે અલ્લાહકી કિતાબ સિખાએ ઔર તીરંદાઝી ઔર તૈરના ભી સિખાએ ઔર જબ દુનિયાસે જાએ તો ઉનકે લિયે હલાલ ઔર પાક માલ છોડ કર જાએ. મૈંને પૂછા, મૈં કિસ ઝમાનેમેં ફકીર હો જાઉંગા ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરે બા'દ.

અબૂ સુલૈમ રાવી કેહતે હૈં, મૈંને ઉન્હેં દેખા કે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ ઇતને ફકીર હો ગએ થે કે વો બૈઠે હુએ કહા કરતે થે, કોઇ હૈ જો અંધે બુઢ્ઢે પર સદકા કરે, કોઇ હૈ જો ઉસ આદમી પર સદકા કરે જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બતાયા થા કે વોહ ઉનકે બા'દ ફકીર હો જાએગા, કોઇ હૈ જો સદકા

---

૧ હૈસમી, ૯-૩૩૧

કરે, ક્યૂંકે અલ્લાહકા હાથ સબસે ઉપર હૈ ઔર દેનેવાલેકા હાથ બીચમેં હૈ ઔર લેનેવાલેકા હાથ સબસે નીચે હૈ ઔર જો માલદાર હોતે હુએ બગૈર ઝરૂરતકે સવાલ કરેગા, તો ઉસકે જિસ્મ પર એક બદનુમા દાગ હોગા, જિસસે વોહ કિયામતકે દિન પેહચાના જાએગા ઔર માલદાર ઔર તાકતવર ઈન્સાનકો જિસકે જિસ્મકે આ'ઝા ઠીક હોં, સદકા લેના જાઈઝ નહીં હૈ.

રાવી કેહતે હૈં, મૈંને દેખા કે એક આદમીને ઉનકો ચાર દિરહમ દિયે, તો ઉન્હોંને ઉનમેં સે એક દિરહમ ઉન્હેં વાપસ કર દિયા, તો ઉસ આદમીને કહા, અય અલ્લાહકે બંદે ! મેરા સદકા વાપસ ન કરો. ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈંને ઈસ લિયે એક દિરહમ વાપસ કિયા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે ઝરૂરતસે ઝિયાદા માલ રખનેસે મના ફરમાયા હૈ. (ઔર મુઝે ઝરૂરત તીન કી હૈ.)

અબૂ સુલૈમ રાવી કેહતે હૈં, મૈંને ઉન્હેં દેખા કે વોહ બા'દમેં ઈતને માલદાર હો ગએ થે કે ઉશ્ર વસૂલ કરને વાલા ઉનકે પાસ ભી આયા કરતા થા, લેકિન વોહ ફરમાયા કરતે થે, કાશ, અબૂ રાફેઅ (રદિ.) ફકીરી કી હાલતમેં મર જાતા, (દોબારા માલદાર ન બનતા) ઔર ગુલામકો જિતનેમેં ખરીદતે ઉતને પર હી મુકાતબ બના દેતે.[૧]

(ગુલામકો મુકાતબ બનાનેકી સૂરત યેહ હૈ કે માલિક અપને ગુલામસે યૂં કહે કે તુંમ મુઝે ઈતના માલ કમા કર લા દો તો તુમ આઝાદ હો જાઓગે.)

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂબક્ર (રદિ.) કા માલ વાપસ કરના

હઝરત અબ્દુલ અઝીઝ બિન ઉમર બિન અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂબક્ર (રદિ.) ને યઝીદ બિન મુંઆવિયહકી બૈઅત સે ઈન્કાર કર દિયા, તો હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને ઉનકે પાસ એક લાખ દિરહમ ભેજે તો હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને ઉન્હેં વાપસ કર દિયા ઔર લેનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર ફરમાયા, ક્યા મૈં અપના દીન દુનિયાકે બદલેમેં બેચ દૂં ઔર યેહ કેહકર મક્કા મુકર્રમા ચલે ગએ ઔર વહીં ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા.[૨]

---

૧ હુલીયા, ૧-૧૮૪
૨ હાકિમ, ૩-૪૭૬, ઈસાબા, ૨-૪૦૮

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ફારૂક (રદિ.) કા માલ વાપસ કરના

હઝરત મયમૂન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કો ચુપકેસે ઈસ ટોહ મેં લગાયા કે વોહ યેહ પતા લગાએં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કે દિલમેં ક્યા ઈરાદા હૈ ? ક્યા વોહ (યઝીદકી બૈઅત ન કરને ઔર ખુદ ખલીફા બનનેકે લિયે) જંગ કરના ચાહતે હૈં ? યા કુછ ઔર સોચતે હૈં ? તો હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) સે કહા, અય અબૂ અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ! (યેહ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કી કુન્નિયત હૈ) આપ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબી ઔર અમીરૂલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સાહબઝાદે હૈં ઔર આપ ખિલાફતકે સબસે ઝિયાદા હકદાર હૈં. આપ વક્તકે ખલીફાકે સામને ક્યૂં ઉઠ ખડે નહીં હોતે ?, અગર આપ ઐસા કરેં તો હમ આપસે બૈઅત હોનેકો તૈયાર હૈં.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, ક્યા આપકી ઈસ રાયસે તમામ લોગોંકો ઈત્તિફાક હૈ ? હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને કહા, હાં, થોડેસે આદમીયોંકે અલાવા બાકી સબકો ઈત્તિફાક હૈ. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને કહા, અગર સબ મુસલમાન ઈસ રાયસે ઈત્તિફાક કર લેં, લેકિન હજર મકામકે તીન આદમી ઈત્તિફાક ન કરેં તો ભી મુઝે ઈસ ખિલાફતકી ઝરૂરત નહીં હૈ. ઈસસે હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) સમઝ ગએ કે ઉનકા જંગકા ઈરાદા નહીં હૈ.

ફિર હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ને પૂછા, ક્યા આપ ઉસ આદમીસે બૈઅત હોને કે લિયે તૈયાર હૈં, જિસકી બૈઅત પર તમામ લોગ ઈત્તિફાક કરને હી વાલે હૈં ઔર વોહ આદમી આપકે નામ ઉતની ઝમીન ઔર ઉતના માલ લિખ દેગા કે ફિર આપકો ઔર આપકી ઔલાદકો ઔર કિસી ચીઝકી ઝરૂરત નહીં રહેગી ? હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપ પર સખ્ત હૈરત હૈ, આપ મેરે પાસસે તશરીફ લે જાએં ઔર આગે કભી (ઈસ કામકે લિયે) મેરે પાસ ન આએં. આપકા ભલા હો. મેરા દીન આપ લોગોંકે દીનારો દિરહમકી વજહસે નહીં હૈ. મૈં ચાહતા હૂં કે મૈં ઈસ દુનિયાસે ઈસ તરહ જાઉં કે મેરા હાથ દુનિયાકી ગંદગીયોંસે બિલકુલ પાક સાફ હો.[1]

હઝરત મૈમૂન બિન મેહરાન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને અપને એક ગુલામકો મુકાતબ બનાયા યા'ની ઉસસે ફરમાયા કે ઈતની રકમ દે દોગે તો

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૨૧

તુમ આઝાદ હો જાઓગે ઔર માલકી અંદાયગીકી કિશ્તેં મુકર્રર કર દીં. જબ પેહલી કિશ્તકી અદાયગીકા વક્ત આયા, તો ગુલામ વોહ કિશ્ત ઉનકે પાસ લે આયા. ઉન્હોંને ઉસસે પૂછા, યેહ માલ તુમને કહાંસે હાસિલ કિયા ? ઉસને કહા, કુછ મઝદૂરી કરકે કમાયા હૈ ઔર કુછ લોગોંસે માંગ કર લાયા હૂં. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ મુઝે લોગોંકા મૈલ કુચૈલ ખિલાના ચાહતે હો ? જાઓ, તુમ અલ્લાહકે લિયે આઝાદ હો ઔર માલ જો તુમ લેકર આએ હો, વોહ ભી તુમ્હારા હી હૈ.[1]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જઅફર બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કા માલ વાપસ કરના

હઝરત મુહમ્મદ બિન સીરીન (રહ.) કેહતે હૈં, ઈરાક કે દેહાતકે એક ચૌધરીને હઝરત ઈબ્ને જઅફર (રદિ.) સે કહા કે વોહ ઉસકી ઝરૂરત કે બારે મેં હઝરત અલી (રદિ.) સે સિફારિશ કર દેં. ચુનાંચે ઉન્હોંને હઝરત અલી (રદિ.) સે ઉસકી સિફારિશ કર દી. હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉસકી વોહ ઝરૂરત પૂરી કર દી. ઈસ પર ઉસ ચૌધરીને હઝરત ઈબ્ને જઅફર (રદિ.) કે પાસ ચાલીસ હઝાર ભેજે. લોગોં ને બતાયા કે યેહ ઉસ ચૌધરીને ભેજે હૈં. તો ઉન્હોંને વાપસ કર દિયે ઔર ફરમાયા, હમ નેકી બેચા નહીં કરતે.[2]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અરકમ (રદિ.) કા માલ વાપસ

હઝરત અમ્ર બિન દીનાર (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અરકમ (રદિ.) કો બૈતુલમાલકા ઝિમ્મેદાર ઔર નિગરાં મુકર્રર કિયા ઔર ઉન્હેં તીન લાખ ઈસ ખિદમતકે બદલેમેં દેના ચાહા તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અરકમ ને લેનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર હઝરત ઈમામ માલિક (રહ.) કેહતે હૈં, મુઝે યેહ બાત પહોંચી હૈ કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અરકમ (રદિ.) કો તીસ હઝાર મુઆવઝેકે તૌર પર દેના ચાહે, લેકિન ઉન્હોંને લેનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર કહા કે મૈંને તો અલ્લાહકે લિયે કામ કિયા થા.[3]

---

૧ હુલીયા, ૧-૩૦૧
૨ ઈસાબા, ૨-૨૯૦
૩ ઈસાબા, ૨-૨૭૪

હઝરત અમ્ર બિન નોઅમાન બિન મુકરિન (રદિ.) કા માલ વાપસ કરના

હઝરત મુઆવિયા બિન કુર્રા (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત અમ્ર બિન નોઅમાન બિન મુકરિન (રદિ.) કે યહાં ઠહેરા હુવા થા. જબ રમઝાન શરીફકા મહીના આયા તો એક આદમી દિરહમોંકી થેલી લેકર ઉનકે પાસ આયા ઔર કહા, અમીર હઝરત મુસ્અબ બિન ઝુબૈર (રદિ.) આપકો સલામ કેહતે હૈં ઔર કેહતે હૈં, હર કુર્આન પઢને વાલેકી ખિદમતમેં હમારી તરફસે હદિયા ઝરૂર પહોંચ ગયા હૈ (ઈસ લિયે આપકી ખિદમતમેં ભી ભેજા હૈ.) યેહ દિરહમ અપની ઝરૂરતમેં ખર્ચ કર લેં.

તો હઝરત અમ્ર બિન નોઅમાન ને લાને વાલે સે કહા, જાકર ઉનસે કેહ દેના, અલ્લાહકી કસમ ! હમને કુર્આન દુનિયા હાસિલ કરનેકે લિયે નહીં પઢા ઔર વોહ થેલી ઉનકો વાપસ કર દી.[૧]

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી સાહબઝાદીયોં હઝરત અસ્મા ઔર હઝરત આઇશા (રદિ.) કા માલ વાપસ કરના

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, કુતૈલા બિન્તે અબ્દુલ ઉઝ્ઝા બિન અબ્દે અસ્અદ જો કે બનૂ માલિક કે બની હિસ્લ કબીલેસે થીં. વોહ અભી મુશ્રિક હી થીં કે વોહ ગોશ્ત, રોટીયાં ઔર ઘી હદિયેમેં લેકર અપની બેટી હઝરત અસ્મા બિન્તે અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ આઈ. તો હઝરત અસ્મા (રદિ.) ને ઉનકા હદિયા લેનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર ઉન્હેં અપને ઘર આનેસે રોક દિયા.

હઝરત આઇશા (રદિ.) ને ઈસ બારેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછા તો અલ્લાહને યેહ આયાત નાઝિલ ફરમાઈ..

لَايَنْهٰكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذِيْنَ لَمْ يُقَاتِلُوْكُمْ فِى الدِّيْنِ...

લા યન્હાકુમુલ્લાહુ અનિલ્લઝીન લમ્ યુકાતિલૂકુમ ફીદ્દીન...

---

૧ ઇસાબા, ૩-૨૧

'ઔર અલ્લાહ તુમકો ઉન લોગોં કે સાથ એહસાન ઔર ઈન્સાફકા બરતાવ કરનેસે મના નહીં કરતા જો તુમસે દીનકે બારેમેં નહીં લડે ઔર તુમકો તુમ્હારે ઘરોંસે નહીં નિકાલા.' ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અસ્મા (રદિ.) કો કહા, કે વોહ અપની માં કા હદિયા કુબૂલ કર લેં ઔર ઉન્હેં અપને ઘર આને દેં.[1]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, એક મિસ્કીન ઔરત મેરે પાસ આઇ. વોહ મુઝે થોડીસી ચીઝ હદિયા કરના ચાહતી થી. મુઝે ઉસકી ગરીબી પર તરસ આયા, ઇસ લિયે મુઝે હદિયા લેના અચ્છા ન લગા. ઇસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને ઐસા ક્યૂં ન કિયા કે તુમ ઉસકા હદિયા કુબૂલ કર લેતીં ઔર ફિર ઉસે હદિયાકે બદલેમેં કુછ દે દેતી. મેરા ખયાલ હૈ કે તુમને ઉસ ઔરતકો હકીર સમઝા હૈ. અય આઇશા ! તવાઝોઅ ઇખ્તિયાર કરો, ક્યૂંકે અલ્લાહ તવાઝોઅ ઇખ્તિયાર કરને વાલોંકો પસંદ કરતે હૈં ઔર ઘમંડ કરને વાલોંકો પસંદ નહીં કરતે હૈં.[2]

સવાલ કરને સે બચના

હઝરત અબૂ સઇદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હમ લોગ બહોત ઝિયાદા મોહતાજ ઔર બદહાલ હો ગએ, તો મુઝે મેરે ઘરવાલોંને કહા કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાકર કુછ માંગ લું. ચુનાંચે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. વહાં મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સબસે પેહલી જો બાત સુની, વોહ યેહ થી કે આપ ફરમા રહે થે, જો અલ્લાહસે ગિના તલબ કરેગા (ગિના યેહ કે દિલમેં દુનિયાકી તલબ ઔર હિર્સ ન રહે) ઉસે અલ્લાહ ગિના અતા ફરમા દેંગે ઔર જો ઇફ્ફત તલબ કરેગા, (ઇફ્ફત યેહ હૈ કે આદમી અલ્લાહકી તમામ મના કી હુઇ ચીઝોંસે ઔર માંગનેસે રૂકે ઔર પાક દામન હો) અલ્લાહ ઉસે ઇફ્ફત અતા ફરમાએંગે ઔર જો હમસે કોઇ ચીઝ માંગેગા ઔર વોહ ચીઝ હમારે પાસ મૌજૂદ હુઇ તો હમ ઉસે અપને લિયે બચાકર નહીં રખ્ખેંગે, બલ્કે હમ ઉસે વોહ ચીઝ દે દેંગે.

યેહ સુનકર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કુછ ન માંગા ઔર વૈસે હી વાપસ આ ગયા. (હમને ફકો ફાકા ઔર તકલીફોંકે સાથ દીનકી મેહનત કી, જિસકે નતીજે મેં) બા'દમેં દુનિયા હમ પર ટૂટ પડી.[3]

---

૧ હૈસમી, ૭-૧૨૩
૨ હુલીયા, ૪-૨૪
૩ ઇબ્ને જરીર

હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક દિન મૈં સુબહકો ભૂકકી ઝયાદતકી વજહસે પેટ પર પત્થર બાંધે હુએ થા, તો મેરી બીવી યા બાંદીને મુઝસે કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાઓ ઔર ઉનસે કુછ માંગ લો. ફલાં આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાકર માંગા થા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે અતા ફરમાયા હૈ. ચુનાંચે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગયા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બયાન ફરમા રહે થે.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને બયાનમેં યેહ ભી ફરમાયા, જો અલ્લાહસે પાકદામની ઔર ઈફ્ફત તલબ કરેગા, અલ્લાહ ઉસે પાકદામની ઔર ઈફ્ફત અતા ફરમાએંગે ઔર જો અલ્લાહસે ગિના તલબ કરેગા, અલ્લાહ ઉસે ગની બના દેંગે ઔર હમસે જો માંગેગા, હમ યા તો ઉસે દે દેંગે યા ઉસકે સાથ ગમખ્વારી કરેંગે ઔર જો હમસે ગિના બરતતા હૈ ઔર હમસે માંગતા નહીં, વોહ હમેં માંગને વાલેસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ.

યેહ સુનકર મૈં વાપસ આ ગયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કુછ ન માંગા (જબ મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાત પર અમલ કિયા ઔર માંગા નહીં ઔર ફાકા પર સબ્ર કિયા ઔર ફિર દીનકી મેહનત પૂરી તરહ કરતા રહા, તો અલ્લાહને કુર્બાનીયોંકે સાથ દીનકી મેહનત કરને પર જો બરકતો રહમતકા વા'દા ફરમા રખ્ખા હૈ, વોહ પૂરા ફરમાયા) ઔર ફિર અલ્લાહ હમેં દેતે રહે, યહાં તક કે અબ મેરી જાનકારીકે મુતાબિક અન્સારમેં સે કોઇ ઘરાના હમસે ઝિયાદા માલદાર નહીં હૈ.[૧]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે કુછ વા'દા ફરમા રખ્ખા થા. જબ બનૂ કુરૈઝા યહૂદીયોંકા ઈલાકા ફતહ કર લિયા ગયા, તો મૈં આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા, તાકે આપ અપના વા'દા પૂરા ફરમાએં ઔર મુઝે અતા ફરમાએં.

ઉસ વક્ત મૈંને સુના કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમા રહે થે, જો અલ્લાહસે ગિના તલબ કરેગા, અલ્લાહ ઉસે ગની બના દેંગે ઔર જો કનાઅત ઈખ્તિયાર કરેગા, અલ્લાહ ઉસે કનાઅત અતા ફરમા દેંગે. (કનાઅત યેહ હૈ કે ઈન્સાનકો થોડી બહોત જિતની દુનિયા મિલે, ઉસ પર રાઝી હો જાએ.) જબ મૈંને યેહ સુના તો મૈંને અપને દિલમેં કહા, ઐસી બાત હૈ તો ફિર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કુછ નહીં માંગૂંગા.[૨]

હઝરત સવબાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જો આદમી મુઝે ઈસ બાતકી ઝમાનત દે કે વોહ લોગોંસે કુછ નહીં માંગેગા, મૈં

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૨૨
૨ તરગીબ, ૨-૧૦૪

ઉસકે લિયે જન્નતકા ઝિમ્મેદાર બનતા હૂં. મૈંને અર્ઝ કિયા કે મૈં ઝમાનત દેતા હૂં. રાવી કેહતે હૈં કે હઝરત સવબાન કભી ભી કિસીસે કુછ નહીં માંગા કરતે થે.[1]

ઈબ્ને માજા કી રિવાયત યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત સવબાન (રદિ.) સે ફરમાયા, લોગોંસે કુછ ન માંગા કરો. ચુનાંચે હઝરત સવબાન (રદિ.) સવારી પર સવાર હોતે ઔર ઉનકે હાથસે ઉનકા કોડા ગિર જાતા તો કિસીસે ન કેહતે કે વોહ મુઝે પકડા દો, બલ્કે ખુદ સવારીસે નીચે ઉતરકર ઉઠાતે.[2]

ઈસ્લામકે આ'માલ પર બૈઅત હોનેકે બાબમેં હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) કી રિવાયતમેં ગુઝરા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત સવબાન (રદિ.) કો ઈસ બાત પર બૈઅત કિયા કે વોહ કિસીસે કુછ નહીં માંગેગે. હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત સવબાન (રદિ.) કો મક્કા મુકર્રમામેં ભરે મૃજમા'મેં દેખા કે વોહ સવારી પર સવાર હોતે થે, ઉનકા કોડા ગિર જાતા ઔર કભી કભી વોહ કોડા કિસીકે કંધે પર ગિર જાતા ઔર વોહ આદમી કોડા ઉનકો પકડાના ચાહતા તો વોહ ઉસસે કોડા ન લેતે, બલ્કે ખુદ સવારીસે નીચે ઉતરકર ઉસ કોડે કો ઉઠાતે.[3]

હઝરત ઈબ્ને અબી મુલૈકા (રહ.) કેહતે હૈં, કભી કભી હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે હાથસે ઊંટનીકી નકીલ છૂટ કર ઝમીન પર ગિર જાતી, તો વોહ ઊંટનીકી અગલી ટાંગ પર મારકર ઉસે બિઠાતે ઔર નકીલકો ખુદ ઉઠાતે. લોગ ઉનસે કેહતે કે આપ હમેં (ઊંટની કે ઉપરસે) ફરમા દેતે, હમ આપકો નકીલ પકડા દેતે, તો ફરમાતે, મેરે મેહબૂબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે હુક્મ ફરમાયા થા કે મૈં લોગોંસે કુછ ભી ન માંગું.[4]

---

૧ અહમદ, નસઈ, ઈબ્ને માજા, અબૂ દાઉદ
૨ તરગીબ, ૨-૧૦૧
૩ તબરાની, અહમદ, નસઈ
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૨૧

દુનિયા કી વુસ્અતો કસરત સે ડરના

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ડર

હઝરત ઉકબા બિન આમિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આઠ સાલ બા'દ ઉહદ કે શહીદોં પર ઈસ તરહ જનાઝેકી નમાઝ પળ્હી, જૈસે કે આપ ઝિંદા ઔર મુર્દા લોગોંકો રૂખ્સત ફરમા રહે હૈં. (યા'ની આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અંદાઝા થા કે દુનિયાસે જાનેકા વક્ત કરીબ આ ગયા હૈ) ઈસ લિયે ઝિંદા લોગોંકો ખાસ ખાસ વસિય્યત ઔર તા'કીદ ફરમા રહે થે ઔર મુર્દા લોગોંકે લિયે બડે એહતિમામસે દુઆઓ ઈસ્તિગફાર ફરમા રહે થે કે ફિર ઈસકા મૌકા તો રહેગા નહીં.)

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મિમ્બર પર તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયા, મૈં તુમ લોગોંસે પેહલે આગે જા રહા હૂં ઔર મૈં તુમ્હારે હકમેં ગવાહ બનૂંગા ઔર તુમસે વા'દા હૈ કે હૌઝે કૌસર પર તુમસે મુલાકાત હોગી ઔર મૈં અપની ઈસ જગહસે ઈસ વક્ત હૌઝે કૌસરકો દેખ રહા હૂં (ક્યૂંકે અલ્લાહને બીચકે તમામ પર્દે હટા દિયે હૈં). મુઝે તુમ્હારે બારેમેં ઈસ બાતકા ડર નહીં હૈ કે તુમ શિર્ક કરને લગો, બલ્કે ઈસ બાતકા ડર હૈ કે તુમ લોગ દુનિયાકે હાસિલ કરનેમેં એક દૂસરેસે આગે બળ્હને લગો.

હઝરત ઉકબા (રદિ.) કેહતે હૈં, યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝિયારતકા મેરે લિયે આખરી મૌકા થા.[૧]

હઝરત ઉકબા બિન આમિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક દિન બાહિર તશરીફ લે ગએ ઔર ઉહદ વાલોંકી નમાઝે જનાઝા પળ્હી, ફિર પિછલી હદીસ વાલા મઝમૂન બયાન ફરમાયા. ઉસ હદીસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઈસ વક્ત અપને હૌઝકો દેખ રહા હૂં ઔર મુઝે ઝમીનકે તમામ ખઝાનોંકી ચાબીયાં દે દી ગઈ હૈં. (જિસકી વજહસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ કૈસરો કિસ્રાકે ખઝાને સહાબાકો મિલે ઔર કઈ મુલ્ક ફતહ કર લિયે ગએ) ઔર અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે ઈસ બાતકા ડર નહીં હૈ કે તુમ મેરે બા'દ શિર્ક કરને લગોગે, બલ્કે ઈસ બાત કા ડર હૈ કે તુમ દુનિયા હાસિલ કરનેકે શૌકમેં એક દૂસરેસે આગે બળ્હને લગોગે.[૨]

---

૧ બુખારી, ૫૭૮
૨ બુખારી, બાબ રિકાક

હઝરત અમ્ર બિન ઔફ અન્સારી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) કો બહરૈન જિઝયા લેનેકે લિયે ભેજા. ચુનાંચે વોહ બહરૈનસે બહોત સા માલ (એક લાખ અસ્સી હઝાર યા દો લાખ દિરહમ) લેકર આએ. હઝરાતે અન્સારને જબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) કે વાપસ આનેકી ખબર સુની તો ઉન્હોંને ફજરકી નમાઝ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ પઢી. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નમાઝકે બા'દ ઉનકી તરફ મુતવજ્જેહ હુએ, તો યેહ સબ લોગ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને આકર બૈઠ ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન્હેં દેખ કર મુસ્કુરાએ ઔર ફરમાયા, મેરા ખયાલ હૈ કે તુમને સુન લિયા હૈ કે અબૂ ઉબૈદા બહરૈનસે કુછ લેકર આએ હૈં.

ઉન્હોંને કહા, જી હાં, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! (અપની ઈસ બાતકો છુપાયા નહીં) આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં ખૂશખબરી દેતા હૂં ઔર ખુશી હાસિલ હોનેકી ઉમ્મીદ રખ્ખો. (યા'ની અબૂ ઉબૈદા જો માલ લાએ હૈં, ઉસમેં સે ઝરૂર તુમ્હેં કુછ મિલેગા) અલ્લાહકી કસમ! મુઝે તુમ પર ફક્રકા ડર નહીં હૈ, બલ્કે ઈસ બાતકા ડર હૈ કે તુમ પર દુનિયા ઈસ તરહ ફૈલા દી જાએગી જિસ તરહ તુમસે પેહલે લોગોં પર ફૈલા દી ગઇ થી ઔર તુમ ભી ઉસકે પાનેમેં એક દૂસરેસે આગે બઢનેકી કોશિશ કરને લગોગે, જૈસે પેહલોંને કી થી, ફિર યેહ દુનિયા તુમ્હેં ઉસી તરહ હલાક કર દેગી, જૈસે ઉસને ઉનકો હલાક કિયા થા.[૧]

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બયાન ફરમા રહે થે કે ઈતનેમેં એક દેહાતી ખડા હુવા, જિસકી તબીઅતમેં ઉજડ પન થા ઔર ઉસને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમેં તો કહતને માર ડાલા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે તુમ પર કહતકા ઈતના ડર નહીં હૈ, જિતના ઈસ બાતકા હૈ કે દુનિયા તુમ પર ખૂબ ફૈલા દી જાએગી. કાશ મેરી ઉમ્મત સોના ન પહેનતી.[૨]

હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદિ.) એક હદીસમેં ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક બાર મિમ્બર પર બૈઠે. હમ ભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે આસપાસ બૈઠ ગએ.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે જિન બાતોંકા તુમ પર ડર હૈ, ઉનમેં સે એક યેહ હૈ કે અલ્લાહ તુમ્હારે લિયે દુનિયાકી ઝેબો ઝીનત ઔર સરસબ્ઝી ઔર શાદાબી ખોલ દેંગે. (ક્યૂંકે દુનિયાકી મુહબ્બત હર ગુનાહકી જડ હૈ.)[૩]

---

૧ તરગીબ, ૫-૧૪૧
૨ તરગીબ, ૫-૧૪૪
૩ તરગીબ, ૫-૧૪૪

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે તુમ પર ફક્રો ફાકા ઔર બદહાલીકી આઝમાઈશસે ઝિયાદા ડર ખુશહાલી ઔર ફરાવાનીકી આઝમાઈશકા હૈ.

અલ્લાહ તુમકો ફક્રો ફાકા ઔર બદહાલીકે ઝરીએ આઝમા ચુકે હૈં. ઈસમેં તુમને સબ્રસે કામ લિયા (ઔર કામિયાબ હો ગએ) ઔર દુનિયા મીઠી ઔર સરસબ્ઝ હૈ. પતા નહીં, ઈસ આઝમાઈશમેં કામિયાબ હોતે હો યા નહીં.[૧]

હઝરત ઔફ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક બાર અપને સહાબા (રદિ.) મેં ખડે હોકર ફરમાયા, તુમ ફક્રો ફાકાસે ડરતે હો યા તુમ્હેં દુનિયાકા ફિક્રો ગમ લગા હુવા હૈ ? અલ્લાહ ફારિસ ઔર રૂમ પર તુમ્હેં ફત્હ દે દેંગે ઔર તુમ પર દુનિયાકી બહોત ઝિયાદા ફરાવાની હોગી ઔર ઈસ દુનિયાકી વજહસે હી તુમ લોગ સહી રાસ્તે સે હટ જાઓગે.[૨]

દુનિયા કી વુસ્અત સે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા ડરના ઔર રોના

હઝરત મિસ્વર બિન મખ્રમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે પાસ કાદસિયા કા કુછ માલે ગનીમત આયા. આપ ઉસકા જાયઝા લે રહે થે ઔર ઉસે દેખ રહે થે ઔર રો રહે થે. ઉનકે સાથ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ભી થે. ઉન્હોંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! યેહ તો ખુશીકા દિન હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, હાં, લેકિન જિન લોગોંકે પાસ યેહ માલ આતા હૈ, ઈસકી વજહસે આપસમેં બુગ્ઝ ઔર અદાવત ઝરૂર પૈદા હો જાતી હૈ.[3]

હઝરત ઈબ્રાહીમ બિન અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ કિસરાકે ખઝાને આએ, તો ઉનસે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અરકમ ઝુહરી (રદિ.) ને કહા, આપ ઈસે બૈતુલમાલમેં ક્યૂં નહીં રખ દેતે ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં, હમ ઈસે બૈતુલમાલમેં નહીં રખ્ખેંગે, બલ્કે તકસીમ કર દેંગે, યેહ કેહકર હઝરત ઉમર (રદિ.) રો પડે, તો ઉનસે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ ક્યૂં રો રહે હૈં ? અલ્લાહકી કસમ ! યેહ તો અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરને ઔર ખુશી મનાનેકા દિન હૈ.

---

૧ તરગીબ, ૫-૧૪૫
૨ તરગીબ, ૫-૧૪૨
૩ બૈહકી, ૬-૩૫૮, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૨૧

ઉસ વક્ત વહાં લોગોંમેં હઝરત સુરાકા બિન માલિક બિન જુઅશુમ (રદિ.) ભી થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કિસરા બિન હુરમુઝકે દોનોં કંગન ઉનકે સામને રખ દિયે.

હઝરત સુરાકા (રદિ.) ને દોનોં કંગન અપને હાથોંમેં ડાલે, તો ઉનકે કંધોં તક પહોંચ ગએ. જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને દોનોં કંગન ઉનકે હાથોંમેં દેખે, તો ફરમાયા, અલ્હમ્દુલિલ્લાહ ! અલ્લાહકી કુદરત દેખો કે કિસરા બિન હુરમુઝ કે દો કંગન ઈસ વક્ત બનૂ મુદલિજકે એક દેહાતી સુરાકા બિન માલિક બિન જુઅશુમ કે દો હાથોંમેં હૈં. ફિર ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! મુઝે મા'લૂમ હૈ કે તેરે રસૂલ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ યેહ ચાહતે થે કે ઉન્હેં કહીંસે માલ મિલે ઔર વોહ ઉસે તેરે રાસ્તેમેં તેરે બંદોં પર ખર્ચ કરેં, લેકિન તૂને ઉન પર શફકત ફરમાતે હુએ ઔર ઉનકે લિયે ઝિયાદા ખૈર વાલી સૂરત ઈખ્તિયાર કરતે હુએ ઉનસે માલકો દૂર રખ્ખા ઔર અય અલ્લાહ ! મુઝે મા'લૂમ હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) યેહ ચાહતે થે કે ઉન્હેં કહીંસે માલ મિલે ઔર વોહ ઉસે તેરે રાસ્તેમેં તેરે બંદોં પર ખર્ચ કરેં, લેકિન તૂને ઉન પર શફકત કરતે હુએ ઔર ઉનકે લિયે ઝિયાદા બેહતર સૂરત ઈખ્તિયાર કરતે હુએ ઉનસે માલકો દૂર રખ્ખા (ઔર અબ મેરે ઝમાનેમેં યેહ માલ બહોત ઝિયાદા આ રહા હૈ) અય અલ્લાહ ! મૈં ઈસ બાતસે તેરી પનાહ ચાહતા હૂં કે યેહ માલકા ઝિયાદા આના કહીં તેરી તરફ ઉમર કે ખિલાફ દાવ ન હો. (યા'ની કહીં ઈસસે ઉમર કે દીન ઔર આખિરત કા નુકસાન ન હો.)

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને યેહ આયત પઢી..

اَيَحْسَبُوْنَ اَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهٖ مِنْ مَّالٍ وَّبَنِيْنَ نُسَارِعُ لَهُمْ فِى الْخَيْرَاتِ بَلْ لَّايَشْعُرُوْنَ

અયહસબૂન અન્નમા નુમિદ્દુહુમ્ બિહિ મિમ્માલિંવ્વ્ બનીન નુસારિઉ લહુમ ફિલ ખયરાતિ બલ્ લા યશઉરૂન.

'ક્યા યેહ લોગ યૂં ગુમાન કર રહે હૈં કે હમ ઉનકો જો કુછ માલ ઔર ઔલાદ દેતે ચલે જાતે હૈં, તો હમ ઉનકો જલ્દી જલ્દી ફાઇદા પહોંચા રહે હૈં. (યેહ બાત હરગિઝ નહીં) બલ્કે યેહ લોગ (ઉસકી વજહ) નહીં જાનતે.'[૧]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, કિસરાકા તાજ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિદમતમેં લાયા ગયા ઔર ઉનકે સામને રખ્ખા ગયા. (તાજકે સાથ કિસરાકી ઝેબો ઝીનતકા સામાન ભી થા.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહને જિસ કૌમકો ભી યેહ માંલ દિયા હૈ, ઉસ માલને ઉનકે દર્મિયાન બુગ્ઝો અદાવત ઝરૂર પૈદા કી હૈ.[૨]

હઝરત અબૂ સિનાન દુઅલી (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિદમતમેં ગયા. ઉનકે પાસ મુહાજિરીને અવ્વલીનકી એક જમાઅત બૈઠી

૧ બૈહકી, ૬-૩૫૮, મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૨
૨ બૈહકી, ૬-૩૫૮, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૨૧, ૧૪૬

હુઇ થી. આપને ખુશ્બૂ વગૈરહ રખનેકા થેલા યા'ની જામાદાન લાને કે લિયે આદમી ભેજા. વોહ થેલા ટોકરી યા બોરી જૈસા થા. યેહ થેલા ઇરાક કે એક કિલેસે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ લાયા ગયા થા. ઉસમેં એક અંગૂઠી ભી થી, જિસે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે એક બચ્ચેને લેકર મુંહમેં ડાલ દિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસસે વોહ અંગૂઠી લે લી ઔર ફિર રો પડે.

પાસ બૈઠે હુએ લોગોંને ઉનસે કહા, આપ ક્યૂં રો રહે હૈં, જબ કે અલ્લાહને આપકો ઈતની ફુતૂહાત અતા ફરમા રખ્ખી હૈં ઔર આપકો આપકે દુશ્મન પર ગાલિબ કર દિયા હૈ ઔર આપકી આંખેં (ખુશિયાં દેકર) ઠંડી કર દી હૈં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જિન લોગોં પર દુનિયાકી ફુતૂહાત હોને લગતી હૈં ઔર ઉન્હેં દુનિયા મિલ જાતી હૈ, તો ઉનમેં ઐસી બુગ્ઝો અદાવત પૈદા હો જાતી હૈ જો કિયામત તક ચલતી રેહતી હૈ. મુઝે ઈસકા ડર લગ રહા હૈ, (ઈસ લિયે રો રહા હૂં).[1]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા મઅમૂલ યેહ થા કે જબ વોહ નમાઝસે ફારિગ હો જાતે તો લોગોં કે લિયે બૈઠ જાતે, જિસકી કોઇ ઝરૂરત હોતી વોહ ઉનસે બાત કર લેતા ઔર અગર કિસીકો કોઇ ઝરૂરત ન હોતી તો ખડે હો જાતે.

એક બાર ઉન્હોંને લોગોંકો બહોત સી નમાઝેં પળ્હાઈ, લેકિન કિસી નમાઝકે બા'દ બૈઠે નહીં. મૈંને (ઉનકે દરબાનસે) કહા, અય યરફા ! ક્યા અમીરૂલ મો'મિનીનકો કોઇ તકલીફ યા બીમારી હૈ ? ઉસને કહા, નહીં. અમીરૂલ મો'મિનીનકો કઇ તકલીફ યા બીમારી નહીં હૈ. મૈં વહીં બૈઠ ગયા. ઈતને મેં હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) ભી તશરીફ લાએ. વોહ ભી આ કર બૈઠ ગએ. થોડી દેરમેં યરફા બાહિર આયા ઔર ઉસને કહા, અય ઇબ્ને અફ્ફાન (રદિ.) ! અય ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ! આપ દોનોં અંદર તશરીફ લે ચલેં.

ચુનાંચે હમ દોનોં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ અંદર ગએ. વહાં હમને દેખા કે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સામને માલકે બહોતસે ઢેર રખ્ખે હુએ હૈં ઔર હર ઢેર પર કંધેકી હડ્ડી રખ્ખી હુઇ થી (જિસ પર કુછ લિખ્ખા હુવા થા. ઉસ ઝમાનેમેં કાગઝકી કમીકી વજહસે હડ્ડીયોં પર ભી લિખ્ખા જાતા થા.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને તમામ મદીના વાલોં પર નિગાહ ડાલી તો તુમ દોનોં હી મુઝે મદીનામેં સબસે બડે ખાનદાન વાલે નઝર આએ હો. યેહ માલ લે જાઓ ઔર આપસમેં તકસીમ કર લો ઔર જો બચ જાએ, વોહ વાપસ કર દેના. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને તો લપ ભર કર લેના શુરૂ' કર દિયા લેકિન મૈંને ઘુટનોંકે બલ બૈઠ કર

---

૧ તરગીબ, ૫-૧૪૪

અર્ઝ કિયા કે અગર કમ પડ ગયા તો આપ હમેં ઔર દેંગે ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હૈ ના પહાડકા એક ટુકડા, યા'ની હૈ ના અપને બાપ અબ્બાસ (રદિ.) કા બેટા ! (કે ઉનકી હી તરહ બહાદુર સમઝદાર ઔર હોંશિયાર હૈ.) ક્યા યેહ માલ ઉસ વક્ત અલ્લાહ કે પાસ નહીં થા, જબ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર ઉનકે સહાબા (રદિ.) (ફક્રો ફાકાકી વજહસે) ખાલ ખાયા કરતે થે ?

મૈંને કહા, થા, અલ્લાહકી કસમ ! જબ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઝિંદા થે તો યેહ સબ કુછ અલ્લાહકે પાસ થા, લેકિન અગર ઉનકો યેહ સબ કુછ દેતે તો વોહ કિસી ઔર તરહ તકસીમ કર દેતે, જિસ તરહ આપ કરતે હૈં ઈસ તરહ ન કરતે. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ગુસ્સા આ ગયા ઔર ફરમાયા, અચ્છા કિસ તરહ તકસીમ કરતે ? મૈંને કહા, ખુદ ભી ખાતે ઔર હમેં ભી ખિલાતે.

યેહ સુનતે હી હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉંચી આવાઝસે રોને લગે, જિસસે ઉનકી પસલીયાં ઝોર ઝોરસે ચલને લગી. ફિર ફરમાયા, મૈં યેહ ચાહતા હૂં કે મૈં ઈસ ખિલાફતસે બરાબર સરાબર છૂટ જાઉં. ન ઈસ પર મુઝે કોઈ ઈન્આમ મિલે ઔર ન મેરી પકડ હો.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને મુઝે બુલાયા, મૈં ઉનકી ખિદમતમેં ગયા. મૈંને દેખાકે ઉનકે સામને ચમડેકે દસ્તરખ્વાન પર સોના બિખરા હુવા પડા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, આઓ ઔર યેહ સોના અપની કૌમમેં તકસીમ કર દો. અલ્લાહને યેહ સોના ઔર માલ અપને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે દૂર રખ્ખા ઔર મુઝે દે રહે હૈં. અબ અલ્લાહ હી ઝિયાદા જાનતે હૈં કે મુઝે યેહ માલ ખૈરકી વજહસે દિયા જા રહા હૈ યા શરકી વજહસે.

ફિર ફરમાયા, નહીં. અલ્લાહને અપને નબી ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે યેહ માલ ઈસ વજહસે દૂર નહીં રખ્ખાકે ઈન દોનોંકે સાથ શરકા ઈરાદા થા ઔર મુઝે ઈસ વજહસે નહીં દે રહે હૈં કે મેરે સાથ ખૈરકા ઈરાદા હૈ (બલ્કે મા'મલા ઈસકે બિલકુલ બરઅક્સ મા'લૂમ હોતા હૈ).[૨]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને બુલાનેકે લિયે મેરે પાસ એક આદમી ભેજા. મૈં ઉનકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા.

જબ મૈં દરવાઝે કે કરીબ પહોંચા, તો મૈંને અંદરસે ઉનકે ઝોરસે રોનેકી આવાઝ સુની. મૈંને ઘભરાકર કહા, ઈન્ના લિલ્લાહિ વઈન્ના ઈલયહિ રાજિઊન. અલ્લાહકી

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૨૦૭, બૈહકી, ૬-૩૫૮, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૨૦, હૈસમી, ૧૧-૨૪૨
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૨૧૮, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૧૭

કસમ ! અમીરૂલ મો'મિનીનકો કોઇ ઝબરદસ્ત હાદિસા પેશ આયા હૈ (જિસકી વજહસે ઇતને ઝોરસે રો રહે હૈં.)

મૈંને અંદર જાકર ઉનકા કંધા પકડકર કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! પરેશાન હોનેકી કોઇ બાત નહીં. ઉન્હોંને કહા, નહીં ! પરેશાન હોનેકી બહોત બડી બાત હૈ ઔર મેરા હાથ પકડકર અંદર લે ગએ. મૈંને વહાં જાકર દેખા કે ઉપરસે નીચે બહોતસે થેલે રખ્ખે હુએ હૈં.

ઉન્હોંને ફરમાયા, અબ ખત્તાબકી ઔલાદકી અલ્લાહકે યહાં કોઇ કીમત નહીં રહી. અગર અલ્લાહ ચાહતે તો મેરે દોનોં સાથિયોં યા'ની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો ભી યેહ માલ દેતે ઔર વોહ દોનોં ઇસે ખર્ચ કરનેમેં જો તરીકા ઇખ્તિયાર કરતે, મૈં ભી ઉસે ઇખ્તિયાર કરતા.

મૈંને કહા, આઇએ, બૈઠ કર સોચતે હૈં કે ઇસે કૈસે ખર્ચ કરના હૈ ? ચુનાંચે હમ લોગોંને ઉમ્મત કી માંઓં (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અઝવાકે મુતહહરાત) કે લિયે ચાર ચાર હઝાર ઔર મુહાજિરોંકે લિયે ચાર ચાર હઝાર ઔર બાકી લોગોંકે લિયે દો દો હઝાર તજવીઝ કિયે ઔર સારા માલ તકસીમ કર દિયા.[1]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કા દુનિયા કી વુસ્અત સે ડરના ઔર રોના

હઝરત ઇબ્રાહીમ (રહ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને રોઝા રખ્ખા હુવા થા . (રોઝા ખોલનેકે લિયે) ઉનકે પાસ ખાના લાયા ગયા તો ઉસે દેખકર ફરમાયા, હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) મુઝસે બેહતર થે, ઉન્હેં શહીદ કિયા ગયા ઔર ફિર ઐસી ચાદરમેં કફન દિયા ગયા જો ઇતની છોટી થી કે અગર ઉનકા સર ઢક દિયા જાતા, તો ઉનકે પૈર ખુલ જાતે ઔર અગર પૈર ઢકે જાતે તો ઉનકા સર ખુલ જાતા. હઝરત હમ્ઝા (રદિ.) મુઝસે બેહતર થે. ઉનકો ભી શહીદ કિયા ગયા.

ફિર દુનિયાકી હમ પર બહોત વુસ્અત હો ગઇ ઔર હમેં અલ્લાહકી તરફસે દુનિયા બહોત ઝિયાદા દી ગઇ. અબ હમેં ડર હૈ કે કહીં હમારી નેકીયોંકા બદલા દુનિયામેં તો નહીં દે દિયા ગયા ? ફિર રોના શુરૂ' કર દિયા, જિસકી વજહસે વોહ ખાના ન ખા સકે.[2]

હઝરત નૌફલ બિન ઇયાસ હુઝલી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) હમારે સાથી થે ઔર બડે અચ્છે સાથી થે. એક દિન હમેં અપને ઘર લે ગએ. હમ

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૧૮
૨ બુખારી, ૫૭૯, હુલીયા, ૧-૧૦૦

ઉનકે ઘરમેં દાખિલ હો ગએ. ફિર વોહ અંદર ગએ ઔર ગુસલ કરકે બાહિર આએ ઔર હમારે સાથ બૈઠ ગએ. ફિર અંદરસે એક પ્યાલા આયા, જિસમેં રોટી ઔર ગોશ્ત થા. જબ વોહ પ્યાલા સામને રખ્ખા ગયા, તો હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) રો પડે. હમ લોગોંને ઉનસે કહા, અય અબૂ મુહમ્મદ (રદિ.) ! (યેહ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કી કુન્નિયત હૈ) આપ ક્યૂં રો રહે હૈં ?

ઉન્હોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દુનિયાસે ઇસ હાલમેં તશરીફ લે ગએ કે આપને ઔર આપકે ઘરવાલોંને કભી જવકી રોટી પેટ ભરકર નહીં ખાઇ, ઇસ લિયે મેરે ખયાલમેં યેહ નહીં હો સકતા કે અલ્લાહને હમેં જો દુનિયામેં ઝિંદા રખ્ખા હૈ ઔર દુનિયાકી વુસ્અત હમેં દી હૈ, હમારી યેહ હાલત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી હાલતસે બેહતર હો ઔર હમારે લિયે ઇસમેં ખૈર ઝિયાદા હો.[1]

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.)મેરે પાસ આએ ઔર ઉન્હોંને કહા, અય અમ્મા જાન ! મુઝે ડર હૈ કે મેરા માલ મુઝે હલાક કર દેગા, ક્યૂંકે મૈં કુરૈશમેં સબસે ઝિયાદા માલદાર હૂં. મૈંને કહા, અય મેરે બેટે ! તુમ (અપના માલ દૂસરોં પર) ખૂબ ખર્ચ કરો, ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ, મેરે કુછ સાથી ઐસે હૈં જો જુદા હોનેકે બા'દ મુઝે દેખ નહીં સકેંગે.

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) વહાંસે ચલે ગએ ઔર ઉનકી હઝરત ઉમર (રદિ.) સે મુલાકાત હુઇ તો ઉન્હોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો મેરી વાલી હદીસ સુનાઇ. હદીસ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) મેરે પાસ આએ ઔર ફરમાયા, મૈં ખુદાકા વાસ્તા દેકર પૂછતા હૂં કે ક્યા મૈં ઉનમેં સે હૂં ? મૈંને કહા, નહીં. આપ ઉનમેં સે નહીં હૈં ઔર આપકે ઇસ સવાલકા તો મૈંને જવાબ દે દિયા, લેકિન આગે આપકે બા'દ કિસીકો નહીં બતાઉંગી કે વોહ ઉનમેં સે નહીં હૈ.[2]

હઝરત ખબ્બાબ બિન અરત્ત (રદિ.) કા દુનિયા કી વુસ્અત ઔર કસરત સે ડરના ઔર રોના

હઝરત યહયા બિન જઅદા (રહ.) કેહતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કુછ સહાબા (રદિ.) હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) કી ઇયાદત કરને આએ. ઉન્હોંને ઉનસે કહા, અય અબૂ અબ્દુલ્લાહ ! આપકો ખૂશખબરી હો, આપ હઝરત મુહમ્મદ

---

૧ હુલીયા, ૧-૯૯, ઇસાબા, ૨-૪૧૭
૨ હૈસમી, ૯-૭૨

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ હૌઝે કૌસર પર જાએંગે, તો ઉન્હોંને ઘરકે ઉપર ઔર નીચે વાલે હિસ્સેકી તરફ ઈશારા કરતે હુએ ફરમાયા, ઈસ ઘરકે હોતે હુએ મૈં કૈસે (હૌઝે કૌસર પર જા સકતા હૂં?) હાલાંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા થા, તુમ્હેં ઈતની દુનિયા કાફી હૈ, જિતના એક સવારકે પાસ સવારી પર તોશા હોતા હૈ (ઔર મેરે પાસ તોશેસે કહીં ઝિયાદા હૈ.)[1]

હઝરત તારિક બિન શિહાબ (રહ.) કેહતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કુછ સહાબા (રદિ.) હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) કી ઈયાદત કરને ગએ, તો ઉન્હોંને હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) સે કહા, અય અબૂ અબ્દુલ્લાહ! (યેહ હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) કી કુન્નિયત હૈ) આપકો ખૂશખબરી હો. કલ આપ (ઈન્તિકાલ કે બા'દ) અપને ભાઈયોંકે પાસ પહોંચ જાએંગે.

યેહ સુનકર હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) રો પડે ઔર ફરમાયા, મુઝે મૌતસે ઘભરાહટ નહીં હૈ, લેકિન તુમને મેરે ભાઈયોંકા નામ લેકર મુઝે ઉન લોગોંકી યાદ તાઝા કરા દી હૈ જો અપને નેક અમલ ઔર દીની મેહનતકા સારા અજ્રો સવાબ સાથ લેકર આગે ચલે ગએ (ઔર દુનિયામેં ઉન્હેં કુછ નહીં મિલા) ઔર મુઝે ઈસ બાતકા ડર હૈ કે ઉનકે જાનેકે બા'દ હમેં અલ્લાહને જો માલો દૌલત દુનિયામેં દી હૈ, વોહ કહીં હમારે ઉન આ'માલકા બદલા ન હો, જિનકા તુમ ઝિક્ર કર રહે હો.[2]

હઝરત હારિસા બિન મુઝર્રિબ (રહ.) કેહતે હૈં, હમ લોગ હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) કે પાસ ગએ. ઉન્હોંને (ઉસ ઝમાનેકે દસ્તૂરકે મુતાબિક ઈલાજકે લિયે) અપને પેટ પર ગરમ લોહેકે સાત દાગ લગવા રખ્ખે થે.

ઉન્હોંને કહા, અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા યેહ ઈર્શાદ ન હોતા કે તુમમેં સે કોઈ ભી હરગિઝ મૌતકી તમન્ના ન કરે, તો મૈં ઝરૂર મૌતકી તમન્ના કરતા. એક સાથીને અર્ઝ કિયા (આપ ઐસા ક્યૂં ફરમા રહે હૈં ?) આપ ઝરા ખયાલ ફરમાએં, દુનિયામેં આપકો નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબત હાસિલ રહી ઔર અગર અલ્લાહને ચાહા તો (મરનેકે બા'દ) આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચ જાએંગે.

ઉન્હોંને કહા, અબ જો મેરે પાસ ઈતની દુનિયા જમા હો ગઈ હૈ, ઉસકી વજહસે મુઝે ડર હૈ કે શાયદ મૈં ઉનકી ખિદમતમેં ન પહોંચ સકૂં. દેખો, યેહ ઘરમેં ચાલીસ હઝાર દિરહમ પડે હુએ હૈં.[3]

હઝરત હારિસા (રદિ.) કી એક રિવાયત મેં યેહ હૈ કે હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) ને કહા, મૈંને અપને આપકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ઈસ હાલમેં દેખા

---

૧ તરગીબ, ૫-૧૮૪
૨ હુલીયા, ૧-૧૪૫, ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૧૮
૩ હુલીયા, ૧-૧૪૪

હૈ કે મૈં એક દિરહમકા ભી માલિક નહીં થા ઔર આજ મેરે ઘરમેં એક કોનેમેં ચાલીસ હઝાર દિરહમ પડે હુએ હૈં. ફિર ઉનકે લિયે જબ કફન લાયા ગયા તો ઉસે દેખ કર રો પડે ઔર ફરમાયા, (મુઝે તો ઐસા અચ્છા ઔર મુકમ્મલ કફન મિલ રહા હૈ) ઔર હઝરત હમઝા (રદિ.) કે કફનકી તો સિર્ફ એક ધારીદાર ચાદર થી ઔર વોહ ભી ઈતની છોટી કે ઉસે સર પર ડાલા જાતા તો પાંવ નંગે હો જાતે ઔર અગર પાંવ ઢાંકે જાતે તો સર નંગા હો જાતા. આખિર સર ઢક કર પૈરોં પર ઈઝખર ઘાસ ડાલ દી ગઈ.[1]

હઝરત અબૂ વાઈલ શકીક બિન સલમા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ખબ્બાબ બિન અરત્ત (રદિ.) બીમાર થે. હમ લોગ ઉનકી ઈયાદત કરને ગએ તો ઉન્હોંને ફરમાયા, ઈસ સંદૂકમેં અસ્સી હઝાર દિરહમ રખ્ખે હુએ હૈં ઔર અલ્લાહકી કસમ ! (યેહ ખુલે રખ્ખે હુએ હૈં) મૈંને ઉન્હેં કિસી થેલીમેં ડાલકર ઉસકા મુંહ બંદ નહીં કિયા. (ઈન્હેં જમા કરકે રખનેકા મેરા ઈરાદા નહીં હૈ) ઔર ન મૈંને કિસી માંગનેવાલેસે ઈન્હેં બચાકર રખ્ખા હૈ (જો ભી માંગનેવાલા આયા હૈ, ઉસે ઝરૂર દિયા હૈ, મૈં તો ઈન્હેં ખર્ચ કરનેકી પૂરી કોશિશ કરતા રહા, લેકિન યેહ ફિર ભી ઈતને બચ ગએ) ઔર ઈસકે બા'દ રો દિયે.

હમને અર્ઝ કિયા, આપ ક્યૂં રોતે હૈં ? ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈં ઈસ વજહસે રોતા હૂં કે મેરે સાથી ઈસ દુનિયાસે ઈસ હાલમેં ગએ કે (દીન કે ઝિંદા કરનેકી મેહનત ઉન્હોંને ખૂબ કુર્બાનીયોં ઔર મુજાહદોંકે સાથ કી ઔર) ઉન્હેં દુનિયા કુછ ન મિલી (યૂંહી ફક્રો ફાકામેં યહાંસે ચલે ગએ, ઈસ લિયે ઉનકી મેહનત ઔર અમલકા સારા બદલા ઉન્હેં અગલી દુનિયામેં મિલેગા) ઔર હમ ઉનકે બા'દ યહાં દુનિયામેં રેહ ગએ ઔર હમેં માલો દૌલત ખૂબ મિલી, જો હમને સારી ગારે મિટ્ટીમેં યા'ની તા'મીરાતમેં લગા દી.[2]

હઝરત અબૂ ઉસામા (રદિ.) ને જો રિવાયત હઝરત ઈદરીસ (રદિ.) સે નકલ કી હૈ, ઉસમેં યેહ હૈ કે હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) ને યેહ ભી ફરમાયા, મેરા દિલ ચાહતા હૈ કે યેહ દુનિયા તો મૈંગની વગૈરહ હોતી.[3]

હઝરત કૈસ (રહ.) કેહતે હૈં, ફિર હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) ને ફરમાયા, હમસે પેહલે બહોતસે ઐસે લોગ આગે ચલે ગએ હૈં, જિન્હેં દુનિયા કુછ નહીં મિલી ઔર હમ ઉનકે બા'દ ઈસ દુનિયામેં રેહ ગએ ઔર હમેં બહોત ઝિયાદા દુનિયા મિલી હૈ જિસે તા'મીરાતમેં ખર્ચ કરનેકે અલાવા હમેં ઔર કોઈ મસરફ ભી નઝર નહીં આ રહા ઔર મુસલમાનકો હર જગહ ખર્ચ કરનેકા સવાબ મિલતા હૈ ઔર (બિલા ઝરૂરત) તા'મીર કરનેકા સવાબ નહીં મિલતા.[4]

---

૧ અબૂ નઈમ, ૧-૧૪૫, ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૧૭
૨ હુલીયા, ૧-૧૪૫
૩ અબૂ નઈમ
૪ અબૂ નઈમ, ૧-૧૪૬

હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ અલ્લાહકી રઝા કે લિયે હિજરત કી. ઈસકા અજર અલ્લાહ હમેં ઝરૂર અતા ફરમાએંગે. અબ હમારે કુછ સાથી તો ઈસ દુનિયાસે ચલે ગએ ઔર ઉન્હોંને અપને આ'માલ ઔર અપની મેહનતકા બદલા દુનિયામેં તો કુછ નહીં લિયા. ઉનમેં સે એક હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) હૈં, જો જંગે ઉહદકે દિન શહીદ હુએ. વોહ સિર્ફ એક ધારીદાર ચાદર હી છોડકર ગએ થે ઔર વોહ ઈતની છોટી થી કે જબ હમ ઉસસે ઉનકા સર ઢાંકતે તો ઉનકે પાંવ ખુલ જાતે ઔર જબ ઉસસે ઉનકે પાંવ ઢાંકે જાતે તો સર ખુલ જાતા. આખિર હમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસ ચાદરસે ઉનકા સર ઢાંક દો ઔર ઉનકે પાંવોં પર ઈઝખર ઘાસ ડાલ દો ઔર હમારે કુછ સાથિયોંકે ફલ પક ચુકે હૈં, જિન્હેં વોહ ચુન રહે હૈં યા'ની અબ ઉનકો દુનિયાકી માલો દૌલત ખૂબ મિલ ગઈ હૈ.[૧]

હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) કા દુનિયા કી કસરત સે ડરના ઔર રોના

કબીલા બનૂ અબ્સ કે એક સાહબ કેહતે હૈં, મૈં હઝરત સલમાન (રદિ.) કી સોહબતમેં રહા. એક બાર ઉન્હોંને કિસરાકે ઉન ખઝાનોંકા ઝિક્ર કિયા જો અલ્લાહને મુસલમાનોં કો ફુતૂહાતમેં દિયે થે ઔર ફરમાયા, જિસ અલ્લાહને તુમ્હેં યેહ ખઝાને દિયે ઔર તુમ્હેં યેહ ફુતૂહાત દીં, ઉસને હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝિંદગીમેં યેહ સારે ખઝાને રોક રખ્ખે થે. (હાલાંકે અલ્લાહને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તમામ ખૈરાતો બરકાત અતા ફરમાઈ થી) ઔર સહાબા (રદિ.) ઈસ હાલમેં સુબહ કરતે કે ઉનકે પાસ ન દિરહમ ઔર દીનાર હોતા ઔર ન એક મુદ (૧૪ છટાંક) ગલ્લા. અય કબીલા બનૂ અબ્સ વાલે ! ફિર ઈસકે બા'દ અબ યેહ સૂરતે હાલ હૈ.

ફિર હમારા કુછ ખલયાનોં પર ગુઝર હુવા, જહાં ઉડાકર દાનોંસે ભૂસા અલગ કિયા જા રહા થા, ઉસે દેખકર ફરમાયા, જિસ અલ્લાહને તુમ્હેં યેહ સબ કુછ દિયા હૈ ઔર તુમ્હેં યેહ ફુતૂહાત અતા ફરમાઈ હૈં, ઉસને હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝિંદગીમેં યેહ તમામ ખઝાને રોક રખ્ખે થે ઔર સહાબા ઈસ હાલમેં સુબહ કરતે કે ઉનકે પાસ ન દીનારો દિરહમ હોતા ઔર ન એક મુદ ગલ્લા. અય અબ્સી ભાઈ ! ફિર ઈસકે બા'દ અબ (ફરાવાનીકી) યેહ સૂરતે હાલ હૈ.[૨]

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૮૫, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૮૬
૨ હુલીયા, ૧-૧૯૯

કબીલા બનૂ અબ્સ કે એક સાહબ કેહતે હૈં, મૈં એક બાર હઝરત સલમાન (રદિ.) કે સાથ દજલા નદીકે કિનારે ચલા જા રહા થા, તો ઉન્હોંને ફરમાયા, અય કબીલા બનૂ અબ્સ વાલે ! ઉતર કર પાની પી લો. ચુનાંચે મૈંને ઉતરકર પાની પી લિયા. ફિર ઉન્હોંને પૂછા, તુમ્હારે ઇસ પીનેસે ક્યા દજલામેં કોઇ કમી આઇ હૈ ? મૈંને કહા, મેરે ખયાલ સે તો કોઇ કમી નહીં આઇ હૈ. ઉન્હોંને ફરમાયા, ઇલ્મ ભી ઇસી તરહસે હૈ, ઉસમેં સે જિતના ભી લે લિયા જાએ, વોહ કમ નહીં હોતા હૈ. ફિર ફરમાયા, સવાર હો જાઓ.

ચુનાંચે મૈં સવાર હો ગયા. ફિર ગેહૂં ઔર જવ કે ખલયાનોં પર હમારા ગુઝર હુવા. ઉન્હેં દેખકર ફરમાયા, તુમ્હારા ક્યા ખયાલ હૈ, અલ્લાહને હમેં યેહ ફુતૂહાત દે રખ્ખી હૈં ઔર અલ્લાહને યેહ સબ કુછ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) સે રોકે રખ્ખા, તો ક્યા યેહ ફુતૂહાત હમેં ઇસ લિયે દીં કે હમારે પાસ ખૈરકા ઇરાદા હૈ ઔર ઉનસે ઇસ લિયે રોકે રખ્ખીં કે ઉનકે સાથ શરકા ઇરાદા થા ? મૈંને કહા, મુઝે મા'લૂમ નહીં. ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈં જાનતા હૂં, હમારે સાથ શરકા ઇરાદા હૈ ઔર ઉનકે સાથ ખૈરકા ઇરાદા થા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આખિરી દમ તક કભી તીન દિન લગાતાર પેટ ભરકર ખાના નહીં ખાયા. [1]

હઝરત અબૂ સુફયાન (રહ.) અપને અસાતિઝાસે નકલ કરતે હૈં કે હઝરત સલમાન (રદિ.) બીમાર થે. હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ઉનકી ઇયાદત કરને ગએ તો હઝરત સલમાન (રદિ.) રોને લગે. હઝરત સઅદ (રદિ.) ને ઉનસે કહા, આપ ક્યૂં રો રહે હૈં ? આપ તો (ઇન્તિકાલકે બા'દ) અપને સાથિયોંસે જા મિલેંગે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ હૌઝે કૌસર પર જાએંગે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઇસ હાલમેં ઇન્તિકાલ હુવા કે વોહ આપસે રાઝી થે.

હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, મૈં ન તો મૌતસે ઘભરાકર રો રહા હૂં ઔર ન દુનિયાકે લાલચકી વજહસે રો રહા હૂં, બલ્કે ઇસ વજહસે રો રહા હૂં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં યેહ વસિય્યત ફરમાઇ થી કે ગુઝારેકે લિયે તુમ્હારે પાસ ઇતની દુનિયા હોની ચાહિયે, જિતનાકે સવારકે પાસ તોશા હોતા હૈ ઔર (મૈં ઇસ વસિય્યતકે મુતાબિક અમલ નહીં કર સકા, ક્યૂંકે) મેરે પાસ યેહ બહોતસે કાલે સાંપ હૈં, યા'ની દુનિયાકા બહોત સા સામાન હૈ.

રાવી કેહતે હૈં, વોહ સામાન ક્યા થા ? બસ એક લોટા ઔર કપડે ધોનેકા બરતન ઔર ઇસ તરહકી કુછ ઔર ચીઝેં થીં. હઝરત સઅદ (રદિ.) ને ઉનસે કહા, આપ હમેં કોઇ વસિય્યત ફરમા દેં, જિસ પર આપકે બા'દ ભી અમલ કરેં. ઉન્હોંને હઝરત સઅદ (રદિ.) સે ફરમાયા, જબ આપ કિસી કામકે કરનેકા ઇરાદા કરને લગેંગે

---

૧ હૈસમી, ૧૦-૩૨૪

ઔર કોઇ ફૈસલા કરને લગેંગે ઔર જબ આપ અપને હાથસે કોઇ ચીઝ તકસીમ કરને લગેં, તો ઉસ વક્ત અપને રબકો યાદ કર લિયા કરેં યા'ની કોઇ ભી કામ કરને લગેં તો અલ્લાહકા ઝિક્ર ઝરૂર કરેં.[1]

હાકિમ કી રિવાયત મેં યેહ હૈ કે ઉસ વક્ત ઉનકે ઈર્દ ગિર્દ (સિર્ફ તીન બરતન) કપડે ધોને કા એક બરતન, એક લગન (થાલ) ઔર એક લોટા થા.

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત સલમાન (રદિ.) બીમાર હુએ તો હઝરત સઅદ (રદિ.) ઉનકી ઈયાદતકે લિયે ગએ, તો ઉન્હોંને દેખા કે હઝરત સલમાન (રદિ.) રો રહે હૈં.

હઝરત સઅદ (રદિ.) ને ઉનસે પૂછા, અય મેરે ભાઇ ! આપ ક્યૂં રો રહે હૈં ? ક્યા આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબતમેં નહીં રહે ? ક્યા ફલાં ફઝીલત ઔર ફલાં ફઝીલત આપકો હાસિલ નહીં ?

હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, મૈં ઈન દો બાતોંમેં સે કિસી પર નહીં રો રહા, ન તો દુનિયાકે લાલચકી વજહસે ઔર ન આખિરતકો બુરા ઔર નાગવાર સમઝનેકી વજહસે, બલ્કે ઈસ વજહસે રો રહા હૂં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં એક વસિય્યત ફરમાઇ થી. મેરા ખયાલ હૈ કે મૈં ઉસ વસિય્યતકી પાબંદી નહીં કર સકા.

હઝરત સઅદ (રદિ.) ને પૂછા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આપકો ક્યા વસિય્યત ફરમાઇ થી ? ઉન્હોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં યેહ વસિય્યત ફરમાઇ થી કે તુમમેં સે હર એક કો ઈતની દુનિયા કાફી હૈ, જિતના સવારકા તોશા હોતા હૈ ઔર મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુકર્રર કી હુઇ ઈસ હદસે આગે બઢ ચુકા હૂં (ઔર સવારકે તોશાસે ઝિયાદા સામાન મેરે પાસ હૈ.)

અય સઅદ ! જબ તુમ ફૈસલા કરને લગો ઔર જબ તુમ તકસીમ કરને લગો ઔર જબ તુમ કિસી કામકા પક્કા ઈરાદા કરને લગો તો ઈન તીનોં વક્તોંમેં અલ્લાહસે ડરતે રેહના.

હઝરત સાબિત કેહતે હૈં, મુઝે યેહ બાત પહોંચી હૈ કે હઝરત સલમાન (રદિ.) ને તર્કેમેં બીસસે કુછ ઉપર દિરહમ ઔર થોડાસા ખર્ચા છોડા થા.[2]

હઝરત આમિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત સલમાન અલ ખૈર (રદિ.) (મદીનામેં શુરૂ' ઝમાનેમેં ઈસ્લામ લાનેકી વજહસે યેહ અલ ખૈર કેહલાતે થે) કી મૌતકા વક્ત કરીબ આયા, તો લોગોંને ઉન પર કુછ ઘભરાહટ મેહસૂસ કી, તો ઉન્હોંને કહા, અય અબૂ અબ્દુલ્લાહ ! (યેહ હઝરત સલમાન (રદિ.) કી કુન્નિયત હૈ)

---

૧ હુલીયા, ૧-૧૯૫, તરગીબ, ૫-૧૨૭, ઈબ્ને સઅદ, ૪-૬૫, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૭
૨ તરગીબ, ૫-૧૨૮

આપ ક્યૂં ઘભરા રહે હૈં ? આપકો ઈસ્લામ લાનેમેં દૂસરોં પર સબકત હાસિલ હૈ ઔર આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ અચ્છી અચ્છી લડાઈયોં ઔર બડી બડી જંગોંમેં શરીક હુએ હૈં.

ઉન્હોંને કહા, મૈં ઈસ વજહસે ઘભરા રહા હૂં કે હમારે હબીબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દુનિયાંસે જાતે વક્ત હમેં યેહ વસિય્યત કી થી કે તુમમેં સે હર આદમીકો સવારકે તોશે જિતના સામાન કાફી હોના ચાહિયે. (મૈં વસિય્યતકી પાબંદી નહીં કર સકા) ઈસ વજહસે ઘભરા રહા હૂં. હઝરત સલમાન (રદિ.) કે ઈન્તિકાલકે બા'દ જબ ઉનકા માલ જમા કિયા ગયા તો ઉસકી કીમત પંદરહ દિરહમ થી. ઈબ્ને અસાકિરમેં યેહ હૈ કે પંદરહ દીનાર થી.

અબૂ નઈમ ને હઝરત અલી બિન વઝીમાસે યૂં રિવાયત નક્લ કી હૈ કે હઝરત સલમાન (રદિ.) કે તર્કે કા સામાન બેચા ગયા તો વોહ ચૌદહ દિરહમમેં બિકા.[1]

હઝરત અબૂ હાશિમ બિન ઉત્બા બિન રબીઆ કુરશી (રદિ.) કા ઝિક્ર

હઝરત અબૂ વાઈલ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબૂ હાશિમ બિન ઉત્બા (રદિ.) બીમાર થે. હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ઉનકી ઈયાદત કરને આએ, તો દેખા કે વોહ રો રહે હૈં, તો ઉનસે પૂછા, અય મામૂં જાન ! આપ ક્યૂં રો રહે હૈં ? ક્યા કિસી દર્દને આપકો બેચૈન કર રખ્ખા હૈ ? યા દુનિયાકી લાલચમેં રો રહે હૈં ?

ઉન્હોંને કહા, યેહ બાત બિલકુલ નહીં હૈ. બલ્કે મૈં ઈસ વજહસે રો રહા હૂં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં એક વસિય્યત ફરમાઈ થી, હમ ઉસ પર અમલ નહીં કર સકે. હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ને પૂછા, વોહ ક્યા વસિય્યત થી ? હઝરત અબૂ હાશિમ (રદિ.) ને કહા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે આદમીકો માલ જમા કરના હી હૈ તો એક ખાદિમ ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેકે જિહાદકે લિયે એક સવારી કાફી હૈ ઔર મૈં દેખ રહા હૂં કે મૈંને આજ (ઉસસે ઝિયાદા) માલ જમા કર રખ્ખા હૈ.

ઈબ્ને માજા કી રિવાયતમેં યૂં હૈ કે હઝરત સમુરા બિન સહમકી કૌમકે એક સાહબ કેહતે હૈં કે મૈં હઝરત અબૂ હાશિમ બિન ઉત્બા (રદિ.) કા મેહમાન બના, તો ઉનકે પાસ હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) આએ.

---

૧ તરગીબ, ૫-૧૮૪, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૪૫, હુલીયા, ૧-૧૯૭, તરગીબ, ૫-૧૮૬

ઈબ્ને હિબ્બાન કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત સમુરા બિન સહમ કેહતે હૈં, મૈં હઝરત અબૂ હાશિમ બિન ઉત્બા (રદિ.) કા મેહમાન બના તો વોહ પ્લેગકી બીમારીકે શિકાર થે, ફિર ઉનકે પાસ હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) આએ ઔર રઝીન કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે જબ હઝરત અબૂ હાશિમ (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હો ગયા તો ઉનકે તર્કેકા હિસાબ કિયા ગયા તો ઉસકી કીમત તીસ દિરહમ બની થી ઔર ઉસમેં વોહ પ્યાલા ભી શામિલ થા, જિસમેં વોહ આટા ગૂંધા કરતે થે ઔર ઉસીમેં વોહ ખાતે થે.[1]

હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) કા દુનિયા કી વુસ્અતો કસરત પર ડરના ઔર રોના

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન આમિર કે આઝાદ કરદા ગુલામ હઝરત અબૂ હસ્ના મુસ્લિમ બિન અક્યસ (રહ.) કેહતે હૈં, એક સાહબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) કી ખિદમતમેં ગએ તો ઉન્હોંને દેખા કે વોહ રો રહે હૈં. ઉન્હોંને પૂછા, અય અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) ! આપ ક્યૂં રો રહે હૈં? હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) ને કહા, ઈસ વજહસે રો રહા હૂં કે એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન ફુતૂહાત ઔર ગનીમતકે માલોંકા ઝિક્ર કિયા જો અલ્લાહ મુસલમાનોંકો અતા ફરમાએંગે.

ઉસમેં મુલ્કે શામકે ફતહ કિયે જાનેકા ભી ઝિક્ર ફરમાયા, ઔર ફરમાયા, અય અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) ! અગર તુમ (ઈન ફુતૂહાત તક) ઝિંદા રહે તો તુમ્હેં તીન ખિદમત કરને વાલે કાફી હૈં. એક તુમ્હારી રોઝમર્રાકી ખિદમતકે લિયે ઔર દૂસરા તુમ્હારે સાથ સફર કરને કે લિયે ઔર તીસરા તુમ્હારે ઘરવાલોંકી ખિદમત કે લિયે, જો ઉનકે લિયે કામ કરતા રહે ઔર તીન સવારીયાં તુમ્હારે લિયે કાફી હૈં. એક સવારી તુમ્હારે ઘરકે લિયે, દૂસરી તુમ્હારે ઈધર ઉધર જાનેકે લિયે ઔર તીસરી તુમ્હારે ગુલામકે લિયે. (અબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તીન નોકર ઔર તીન સવારીયાં રખનેકો ફરમાયા થા) ઔર મૈં અપને ઘરકો દેખતા હૂં તો વોહ ગુલામોંસે ભરા હુવા હૈ ઔર અસ્તબલ કો દેખતા હૂં તો વોહ ઘોડોં ઔર જાનવરોંસે ભરા હુવા હૈ. અબ મૈં ઈસકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કિસ મુંહસે મુલાકાત કરૂંગા. જબકે આપને હમેં યેહ તા'કીદ ફરમાઈ થી કે તુમમેં સે મુઝે સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ ઔર મેરે સબસે ઝિયાદા કરીબ વોહ આદમી હોગા, જો (કિયામત કે દિન) મુઝે ઉસી હાલમેં મિલે જિસ હાલમેં મુઝસે જુદા હુવા થા.[2]

૧ તરગીબ, ૫-૧૮૪, ઈસાબા, ૪-૨૧૦, હાકિમ, ૩-૬૩૮, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૯
૨ હૈસમી, ૧૦-૨૬૩, મુન્તખબ, ૫-૭૩

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા (રદિ.) કા દુનિયા સે બેરગબતી ઇખ્તિયાર કરના ઔર દુનિયા કો ઇસ્તે'માલ કિએ બગૈર ઇસ દુનિયા સે ચલે જાના

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ઝુહદ

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુઝે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને અપના યેહ કિસ્સા સુનાયા ઔર ફરમાયા, મૈં એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા, તો આપ ચટાઇ પર તશરીફ ફરમા થે. મૈં અંદર જાકર બૈઠ ગયા, તો મૈંને દેખા કે આપને સિર્ફ લુંગી બાંધી હુઇ હૈ ઔર ઉસકે અલાવા જિસ્મ પર ઔર કોઇ કપડા નહીં હૈ. ઇસ વજહસે આપકે જિસ્મે અત્હર પર ચટાઇ કે નિશાન પડે હુએ હૈં ઔર એક સાઅ (સાઢે તીન સેર) જવ ઔર કીકર કે પત્તે (જો ખાલ રંગનેકે કામ આતે હૈં) એક કોનેમેં પડે હુએ હૈં ઔર એક બગૈર રંગી હુઇ ખાલ લટકી હુઇ હૈ. (ઇતના કમ સામાન દેખ કર) મેરી આંખોંમેં આંસુ આ ગએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, ક્યૂં રોતે હો અય ઇબ્નુલ ખત્તાબ ? મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ક્યૂં ન રોઉં, જબકે મૈં દેખ રહા હૂં કે ચટાઇકે નિશાન આપકે જિસ્મે અત્હર પર પડે હુએ હૈં ઔર ઘરકી કુલ કાએનાત યેહ હૈ, જો મુઝે નઝર આ રહી હૈ. ઉધર કૈસરો કિસ્રા તો ફલોં ઔર નેહરોં (દુનિયાકી ફરાવાની) મેં હોં ઔર આપ અલ્લાહકે નબી ઔર બેહતરીન બંદે હોકર ભી આપકી યેહ હાલત ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઇબ્નુલ ખત્તાબ ! ક્યા તુમ ઇસ બાત પર રાઝી નહીં હો કે હમારે લિયે આખિરત હો ઔર ઉનકે લિયે દુનિયા.[1]

હાકિમ ને ઇસ રિવાયતકો ઇન અલ્ફાઝકે સાથ બયાન કિયા હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં ઇજાઝત લે કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં

૧ ઇબ્ને માજા, હાકિમ, મુસ્લિમ

બાલાખાનેમેં દાખિલ હુવા તો દેખા કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક બોરીએ પર લેટે હુએ હૈં ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે જિસ્મે મુબારકકા કુછ હિસ્સા મિટ્ટી પર હૈ ઔર આપકે સરહાને એક બગૈર રંગી હુઇ ખાલ લટકી હુઇ હૈ ઔર એક કોનેમેં કીકરકે પત્તે પડે હુએ હૈં.

ચુનાંચે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સલામ કરકે બૈઠ ગયા ઔર મૈંને અર્ઝ કિયા, આપ અલ્લાહકે નબી ઔર ઉસકે ખાસ બંદે (ઔર આપકા યેહ હાલ) ઔર કિસ્રા ઔર કૈસર સોનેકે તખ્તોં પર રેશમો દીબાઝકે બિછૌનોં પર હોં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉન લોગોંકો મઝેદાર ઔર અચ્છી ચીઝેં દુનિયામેં જલ્દી દે દી ગઈ હૈં ઔર યેહ દુનિયા જલ્દ ખત્મ હો જાને વાલી હૈ ઔર હમેં બા'દમેં આખિરતમેં મઝેદાર ઔર અચ્છી ચીઝેં દી જાએંગી.[1]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગએ તો દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક ચટાઇ પર લેટે હુએ હૈં, જિસકી વજહસે આપકે પેહલૂ પર ચટાઇકે નિશાન પડે હુએ હૈં, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અગર આપ ઈસસે ઝિયાદા નરમ બિસ્તર લે લેતે તો અચ્છા થા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે ઈસ દુનિયાસે ક્યા વાસ્તા. મેરી ઔર દુનિયાકી મિસાલ ઉસ સવારકી સી હૈ, જો સખ્ત ગરમ દિનમેં ચલા. ફિર ઉસને થોડી દેર એક દરખ્તકે નીચે આરામ કિયા, ફિર ઉસ દરખ્તકો છોડકર ચલ દિયા.[2]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, એક અન્સારી ઔરત મેરે પાસ આઇ, ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મુબારક બિસ્તર દેખા કે એક ચાદર હૈ, જિસે દોહરા કરકે બિછાયા હુવા હૈ (ફિર વોહ ચલી ગઇ) ઔર ઉસને મેરે પાસ એક બિસ્તર ભેજા, જિસકે અંદર ઊન ભરી હુઇ થી. જબ આપ મેરે પાસ તશરીફ લાએ તો ઉસે દેખ કર ફરમાયા, અય આઇશા, યેહ ક્યા હૈ? મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ફલાં અન્સારી ઔરત મેરે પાસ આઇ થી. ઉસને આપકા બિસ્તર દેખા થા, ફિર ઉસને વાપસ જાકર મેરે પાસ યેહ બિસ્તર ભેજા હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય આઇશા ! યેહ વાપસ કર દો. અલ્લાહકી કસમ ! અગર મૈં ચાહતા તો અલ્લાહ મેરે સાથ સોને ઔર ચાંદી કે પહાડ ચલા દેતા.[3]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઊનકા કપડા પહેના ઔર પૈવન્દ વાલા જૂતા ઈસ્તે'માલ ફરમાયા ઔર ખુરદુરે ટાટકે

---

૧ તરગીબ, ૫-૧૬૧, હૈસમી, ૧૦-૩૨૬
૨ તરગીબ, ૫-૧૫૯,૧૬૦,૧૬૨, મજમા, ૧૦-૩૨૭
૩ તરગીબ, ૫-૧૬૩

કપડે પહેને ઔર બશીઅ ખાના ખાયા. હઝરત હસન (રહ.) સે પૂછા ગયા, બશીઅ ખાના કૌન સા હોતા હૈ ? ઉન્હોંને બતાયા કે મોટે પીસે હુએ જવ, જિન્હેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પાનીકે ઘૂંટકે ઝરીએ નિગલા કરતે થે.[1]

હઝરત ઉમ્મે ઐમન (રદિ.) ફરમાતી હૈં, મૈંને આટા છાન કર ઉસકી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે એક ચપાતી પકાઈ (ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પેશ કી). હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, યેહ ક્યા હૈ ? મૈંને કહા, યેહ ખાનેકી એક કિસ્મ હૈ, જિસે હમ અપને ઈલાકે (હબશા) મેં પકાયા કરતે હૈં, તો મેરા દિલ ચાહા કે ઉસમેં સે આપકે લિયે એક ચપાતી બનાઉં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં છાન બોરે કો ઉસી આટેમેં વાપસ મિલાકર ગૂંધો (ઔર ફિર ઉસમેં સે મેરે લિયે રોટી બનાઓ).[2]

હઝરત અબૂ રાફેઅ કી બીવી હઝરત સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હઝરત હસન બિન અલી, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જઅફર ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદિ.) મેરે પાસ આએ ઔર કેહને લગે, આપ હમારે લિયે ખાના તૈયાર કરેં, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પસંદ થા. મૈંને કહા, અય મેરે બેટો ! મૈં પકા તો દુંગી, લેકિન આજ તુમ્હેં વોહ ખાના અચ્છા નહીં લગેગા. (ખૈર, તુમ લોગોંકા ઈસરાર હૈ તો મૈં પકા દેતી હૂં.) ચુનાંચે મૈં ઉઠી ઔર જવ લેકર ઉનકો પીસા ઔર ફૂંક માર કર મોટી મોટી ભૂસી ઉડા દી ઔર ફિર ઉસકી એક રોટી તૈયાર કી ઔર ફિર ઉસ રોટી પર તેલ લગાયા ઔર ઉસ પર કાલી મિર્ચ છિડકી ઔર ફિર ઉસે ઉનકે સામને રખ્ખા ઔર મૈંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ખાના પસંદ થા.[3]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ બાહિર નિકલે. આપ અન્સારકે એક બાગમેં તશરીફ લે ગએ ઔર ઝમીનસે ખજૂરેં ચુનકર નોશ ફરમાને લગે ઔર મુઝસે ફરમાયા, અય ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ! ક્યા હુવા તુમ્હેં, તુમ ક્યૂં નહીં ખાતે ? મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઈન ખજૂરોંકે ખાનેકો મેરા દિલ નહીં ચાહ રહા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, લેકિન મેરા દિલ તો ચાહ રહા હૈ ઔર યેહ ચૌથી સુબહ હૈ જો મૈંને કુછ નહીં ખાયા. અગર મૈં ચાહતા તો અપને રબસે દુઆ કરતા તો વોહ મુઝે કિસ્રા ઔર કૈસર જૈસા મુલ્ક દે દેતા. અય ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ! તુમ્હારા ઉસ વક્ત ક્યા હાલ હોગા, જબ તુમ ઐસે લોગોંમેં રેહ જાઓગે, જો એક સાલકી રોઝી જમા કરકે રખ્ખેંગે ઔર યકીન કમઝોર હો જાએગા ?

---

૧ તરગીબ, ૫-૧૬૩
૨ તરગીબ, ૩-૧૫૪
૩ હૈસમી, ૧૦-૩૨૫, તરગીબ, ૫-૧૫૯

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કેહતે હૈં, અલ્લાહકી કસમ ! હમ અભી વહાં હી થે કે યેહ આયત નાઝિલ હુઈ..

وَكَأَيِّنْ مِّنْ دَآبَّةٍ لَّا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ

વકઅય્યિમ્ મિન્ દાબ્બતિલ્ લા તહમિલુ રિઝકહલ્લાહુ યરઝુકુહા વઈય્યાકુમ વહુવસ્સમીઉલ અલીમ.

'ઔર બહોતસે જાનવર ઐસે હૈં, જો અપની ગિઝા ઉઠાકર નહીં રખતે. અલ્લાહ હી ઉનકો (મુકદ્દર કી) રોઝી પહોંચાતા હૈ ઔર તુમકો ભી ઔર વોહ સબ કુછ સુનતા હૈ ઔર સબ કુછ જાનતા હૈ.'

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહને મુઝે ન દુનિયા જમા કરનેકા ઔર ન ખ્વાહિશોંકે પીછે ચલનેકા હુક્મ દિયા, ઇસ લિયે જો આદમી ઈસ ઈરાદેસે દુનિયા જમા કરતા હૈ કે બાકી ઝિંદગીમેં કામ આએગી, તો ઉસે સમઝ લેના ચાહિયે કે ઝિંદગી તો અલ્લાહકે હાથ મેં હૈ. (ન જાને કિતને દિનકે લિયે કુછ છુપાકર રખતા હું.[૧]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં એક પ્યાલા લાયા ગયા, જિસમેં દૂધ ઔર શહદ થા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, પીનેકી દો ચીઝોંકો એક બના દિયા. ઔર એક પ્યાલેમેં દો સાલન જમા કર દિયે. (યા'ની દૂધ ઔર શહદમેં સે હર એક પીને ઔર સાલનકે કામ આ સકતા હૈ.) મુઝે ઈસકી ઝરૂરત નહીં. ગૌર સે સુનો ! મૈં યેહ નહીં કેહતા કે યેહ હરામ હૈ, લેકિન મૈં યેહ પસંદ નહીં કરતા કે અલ્લાહ મુઝસે કિયામતકે દિન ઝરૂરતસે ઝિયાદા ચીઝોંકે બારેમેં પૂછે. મૈં તો અલ્લાહકે લિયે તવાઝોઅ ઇખ્તિયાર કરતા હું, ક્યૂંકે જો ભી અલ્લાહકે લિયે તવાઝોઅ ઈખ્તિયાર કરેગા, અલ્લાહ ઉસે બુલંદ કરેંગે. ઔર જો તકબ્બુર કરેગા, અલ્લાહ ઉસે ગિરાએંગે. ઔર જો (ખર્ચ કરનેમેં બીચકા રાસ્તા ઈખ્તિયાર કરેગા, અલ્લાહ ઉસે ગની કરેંગે. ઔર જો મૌતકો ઝિયાદા સે ઝિયાદા યાદ કરેગા, અલ્લાહ ઉસસે મુહબ્બત કરેંગે.[૨]

હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કા ઝુહદ

હઝરત ઝૈદ બિન અરકમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ લોગ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે સાથ થે. આપને પીનેકે લિયે પાની માંગા, તો આપકી ખિદમતમેં શહદ મિલા

૧ તરગીબ, ૫-૧૪૯, તફસીર ઈબ્ને કસીર, ૩-૪૨૦
૨ તરગીબ, ૫-૧૫૮, હૈસમી, ૧૦,૩૨૫

હુવા પાની પેશ કિયા ગયા. જબ આપને ઉસે હાથમેં લિયા તો રોને લગે ઔર હિચકીયાં માર માર કર રોના શુરૂ' કર દિયા, જિસસે હમ યેહ સમઝે કે ઉન્હેં કુછ હો ગયા હૈ, લેકિન (રો'બ કી વજહસે) હમને ઉનસે કુછ ન પૂછા.

જબ આપ ચુપ હો ગએ તો હમને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા ! આપ ઈતના ઝિયાદા ક્યૂં રોએ ? ઉન્હોંને ફરમાયા (શહદ મિલા હુવા પાની દેખકર મુઝે એક વાકિઆ યાદ આ ગયા થા, જિસકી વજહસે રોયા થા ઔર વાકિઆ યેહ હૈ કે) મૈં એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થા. ઈતનેમેં મૈંને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કિસી ચીઝકો અપનેસે દૂર કર રહે હૈં, લેકિન મુઝે કોઈ ચીઝ નઝર નહીં આ રહી થી. મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ ક્યા ચીઝ હૈ, જિસે આપ દૂર કર રહે હૈં, મુઝે તો કોઈ ચીઝ નઝર નહીં આ રહી હૈ ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફરમાયા, દુનિયા મેરી તરફ બઢી, તો મૈંને ઉસસે કહા, દૂર હો જા, તો ઉસને કહા આપ તો મુઝે લેને વાલે નહીં હૈં (યા'ની યેહ તો મુઝે યકીન હૈ કે આપ મુઝે નહીં લેંગે, મૈં વૈસે હી ઝોર લગા રહી હૂં.)

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, (ઈસ વાકિઆકે યાદ આનેસે મૈં રોયા થા) ઔર શહદ મિલા હુવા પાની પીના મેરે લિયે મુશ્કિલ હો ગયા ઔર મુઝે ડર લગા કે ઉસે પીકર કહીં મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તરીકેસે હટ ન જાઉં ઔર દુનિયા મુઝસે ચિમટ ન જાએ.[૧]

હઝરત ઝૈદ બિન અરકમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને પીનેકે લિયે પાની માંગા, તો ઉનકી ખિદમતમેં એક બરતન લાયા ગયા, જિસમેં શહદ ઔર પાની થા. જબ ઉસે અપને મુંહ કે કરીબ લે ગએ, તો રો પડે ઔર ઈતના રોએ કે આસ પાસ વાલે ભી રોને લગે.

આખિર વોહ તો ખામોશ હો ગએ લેકિન આસપાસ વાલે ખામોશ ન હો સકે. ફિર ઉસે દોબારા મુંહ કે કરીબ લે ગએ તો ફિર રોને લગે ઔર ઈતના ઝિયાદા રોએ કે ઉનસે રોનેકી વજહ પૂછનેકી કિસીકી હિંમત ન હુઈ. આખિર જબ ઉનકી તબીઅત હલકી હો ગઈ ઔર ઉન્હોંને અપના મુંહ પૂંછા, તો લોગોંને ઉનસે પૂછા, આપ ઈતના ઝિયાદા ક્યૂં રોએ ?

ઈસકે બા'દ પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા ઔર ઉસમેં યેહ ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દૂર કરનેસે દુનિયા એક તરફકો હોકર કેહને લગી, અલ્લાહકી કસમ ! અગર આપ મેરે હાથસે છૂટ ગએ હૈં તો (કોઈ બાત નહીં) આપકે બા'દ વાલે મેરે હાથસે નહીં છૂટ સકેંગે.[૨]

---

૧ હૈસમી, ૧૦-૨૫૪, તરગીબ, ૫-૧૬૮
૨ હુલીયા, ૧-૩૦, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૩૭

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઈન્તિકાલ પર કોઈ દીનારો દિરહમ તર્કે મેં ન છોડા, બલ્કે ઉન્હોંને તો ઈન્તિકાલ સે પેહલે હી અપના સારા માલ બૈતુલમાલ મેં જમા કરા દિયા થા.

હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ખલીફા બનનેકે બા'દ અપને તમામ દીનારો દિરહમ બૈતુલમાલમેં જમા કરા દિયે થે ઔર ફરમાયા, મૈં અપને ઈસ માલમેં સે તિજારત કિયા કરતા થા ઔર રોઝી તલાશ કિયા કરતા થા. અબ મુસલમાનોંકા ખલીફા બન જાનેકી વજહસે તિજારત ઔર તલબે મંઆશકી ફુરસત ન રહી.[1]

હઝરત અતા બિન સાઈબ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ મુસલમાન હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે બૈઅત હો ગએ, તો વોહ આદતકે મુતાબિક સુબહકો બાઝૂ પર ચાદરેં ડાલકર બાઝાર જાને લગે. ઉનસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, કહાંકા ઈરાદા હૈ ? ફરમાયા, બાઝાર જા રહા હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, આપ પર ખિલાફતકી વજહસે મુસલમાનોંકી ઝિમ્મેદારી આ ચુકી હૈ, ઉસકા ક્યા કરેંગે ? ફરમાયા, ફિર બાલ બચ્ચોંકો કહાં સે ખિલાઉં ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) કે પાસ ચલેં, વોહ આપકે લિયે બૈતુલમાલસે કુછ તય કર દેંગે. દોનોં ઉનકે પાસ તશરીફ લે ગએ તો ઉન્હોંને એક મુહાજિરીકો ઔસતન જો મિલતા થા, ન કમ ન ઝિયાદા, વોહ મુકર્રર કર દિયા ઔર યેહ ભી તય કિયા કે એક જોડા સરદીમેં મિલા કરેગા ઔર એક ગરમીમેં, લેકિન પુરાના જોડા વાપસ કરેંગે તો નયા મિલેગા ઔર રોઝાના આધી બકરીકા ગોશ્ત મિલેગા, જિસમેં સિરી, કલેજી દિલ, ગુર્દે વગૈરહ નહીં હોંગે.[2]

હઝરત હુમૈદ બિન હિલાલ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ખલીફા બન ગએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફાકે લિયે ઈતના વઝીફા મુકર્રર કરો, જો ઉનકે લિયે કાફી હો.

ચુનાંચે મુકર્રર કરને વાલોંને કહા, હાં, ઠીક હૈ. એક તો ઉનકો (બૈતુલમાલસે) પહેનનેકે લિયે દો ચાદરેં મિલા કરેંગી. જબ વોહ પુરાની હો જાયા કરેં તો ઉન્હેં વાપસ કર કે ઉન જૈસી ઔર દો નઈ ચાદરેં લે લિયા કરેં ઔર દૂસરે, સફરકે લિયે ઉનકો સવારી મિલા કરેગી ઔર તીસરે ખલીફા બનનેસે પેહલે યેહ અપને ઘરવાલોંકો જિતના ખર્ચ દિયા કરતે થે, ઉતના ખર્ચ ઉનકો મિલા કરેગા. ઈસ પર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં ઈસ પર રાઝી હૂં.[3]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૩૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૨૯
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૩૦

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા ઝુહદ

હઝરત સાલિમ બિન અબ્દુલ્લાહ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ખલીફા બને તો ઉન્હોંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) વાલે ઉસી વઝીફાકો કાફી સમઝા, જો સહાબા (રદિ.) ને ઉનકે લિયે મુકર્રર કિયા થા. ચુનાંચે વોહ કુછ દિનોં તક ઉતના હી લેતે રહે, લેકિન વોહ ઉનકી ઝરૂરતસે કમ થા, ઈસ લિયે ઉનકે ગુઝરમેં તંગી હોને લગી તો મુહાજિરીનકી એક જમાઅત ઈકઠ્ઠી હુઈ, જિનમેં હઝરત ઉસ્માન, હઝરત અલી, હઝરત તલ્હા ઔર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ભી થે.

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને કહા, અગર હમ હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહેં કે હમ આપકે વઝીફામેં ઈઝાફા કરના ચાહતે હૈં, તો યેહ કૈસા રહેગા ? હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, હમ તો પેહલે હી સે ઉનકા વઝીફા બઢ઼ાના ચાહતે હૈં, ચલો ચલતે હૈં.

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને કહા, યેહ ઉમર (રદિ.) હૈં, પેહલે હમેં ઈધર ઉધરસે ઉનકી રાય મા'લૂમ કરની ચાહિયે. (ફિર ઉનસે સીધે સીધે બાત કરની ચાહિયે.) મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે હમ ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત હફસા (રદિ.) કે પાસ જાતે હૈં ઔર ઉનકે ઝરીએસે હઝરત ઉમર (રદિ.) કી રાય મા'લૂમ કરતે હૈં ઔર ઉનસે કેહ દેંગે કે વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો હમ લોગોંકે નામ ન બતાએં.

ચુનાંચે યેહ લોગ હઝરત હફસા (રદિ.) કે પાસ ગએ ઔર ઉનસે કહા કે આપ યેહ બાત એક જમાઅતકી તરફસે હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કરેં ઔર ઉન્હેં કિસીકા નામ ન બતાએં. લેકિન અગર વોહ યેહ બાત માન લેં તો ફિર નામ બતાનેમેં હરજ નહીં હૈ. યેહ બાત કેહકર વોહ લોગ હઝરત હફસા (રદિ.) કે પાસસે ચલે આએ.

ફિર હઝરત હફસા (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં ગઈ ઔર નામ લિયે બગૈર ઉનકી ખિદમતમેં યેહ બાત પેશ કી તો હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ચેહરે પર ગુસ્સેકે આસાર ઝાહિર હો ગએ ઔર ઉન્હોંને પૂછા કે તુમ્હેં યેહ બાત કિન લોગોંને કહી હૈ ?

હઝરત હફસા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, પેહલે આપકી રાય મા'લૂમ હો જાએ, ફિર મૈં આપકો ઉનકે નામ બતા સકતી હૂં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર મુઝે ઉનકે નામ મા'લૂમ હો જાતે તો મૈં ઉન્હેં ઐસી સખ્ત સઝા દેતા, જિસસે ઉનકે ચેહરોં પર નિશાન પડ જાતે. તુમ હી મેરે ઔર ઉનકે દર્મિયાન વાસ્તા બની હો, ઈસ લિયે મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકી કસમ દે કર પૂછતા હૂં કે તુમ યેહ બતાઓ કે તુમ્હારે ઘરમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા સબસે અચ્છા લિબાસ કૌનસા થા ?

ઉન્હોંને કહા, ગેરવે રંગ કે દો કપડે, જિન્હેં કિસી વફદકે આને પર ઔર જુમ્આકે ખુત્બેકે લિયે પહેના કરતે થે. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તુમ્હારે યહાં સબસે અચ્છા ખાના કૌનસા ખાયા ? ઉન્હોંને કહા, એક બાર હમને જવકી એક રોટી પકાઇ, ફિર ઉસ પર ઘીકે ડિબ્બેકી તલછટ ઉલટ કર ઉસે ચુપઠ દિયા, જિસસે વોહ રોટી ખૂબ ચિકની, ચુપડી ઔર નરમ હો ગઇ, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખૂબ મઝે લેકર ઉસે ખાયા ઔર વોહ રોટી આપકો બહોત અચ્છી લગ રહી થી.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા તુમ્હારે યહાં સબસે ઝિયાદા નરમ બિસ્તર કૌનસા થા ? ઉન્હોંને કહા, હમારા એક મોટા સા કપડા થા, ગરમીમેં ઉસકો ચોહરા કરકે બિછા લેતે થે ઔર સરદીમેં આધેકો બિછા લેતે ઔર આધેકો ઓળ્હ લેતે.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાંયા, અય હફસા ! ઉન લોગોં તક યેહ બાત પહોંચા દો કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને તર્ઝે અમલસે હર ચીઝમેં એક અંદાઝા મુકર્રર ફરમાયા હૈ ઔર ઝરૂરતસે ઝિયાદા ચીઝોંકો અપની અપની જગહોંમેં રખ્ખા હૈ (ઔર ઉનમેં નહીં લગે) ઔર કમસે કમ પર ગુઝારા કિયા હૈ. મૈંને ભી હર ચીઝકા અંદાઝા મુકર્રર કિયા હૈ ઔર અલ્લાહકી કસમ ! ઝરૂરતસે ઝિયાદા ચીઝોંકો ઉનકી જગહોંમેં રખ્ખૂંગા ઔર મૈં ભી કમસે કમ પર ગુઝારા કરૂંગા.

મેરી ઔર મેરે દો સાથિયોંકી મિસાલ ઉન તીન આદમીયોંકી સી હૈ, જો એક રાસ્તે પર ચલે. ઉનમેં સે પેહલા આદમી તોશા લેકર ચલા ઔર મંઝિલે મકસૂદ તક પહોંચ ગયા. ફિર દૂસરેને ભી ઉસીકી ઇત્તિબાઅ કી ઔર ઉસીકે રાસ્તે પર ચલા, તો વોહ ભી ઉસી મંઝિલ તક પહોંચ ગયા. ફિર તીસરે આદમીને ભી ઉસી પેહલેકા ઇત્તિબાઅ કિયા. અગર વોહ ઇન દોનોંકે રાસ્તેકા ખુદકો પાબંદ બનાએગા ઔર ઉન જૈસા તોશા રખ્ખેગા તો ઉનકે સાથ જા મિલેગા ઔર ઉનકે સાથ રહા કરેગા ઔર અગર વોહ ઇન દોનોંકે રાસ્તેકો છોડકર કિસી ઔર રાસ્તે પર ચલેગા તો કભી ભી ઉનકે સાથ નહીં મિલ સકેગા.[1]

હઝરત હસન બસરી (રહ.) કેહતે હૈં, બસરાકી જામેઅ મસ્જિદમેં એક મજ્લિસ લગી હુઇ થી. મૈં ઉનકે કરીબ પહોંચા તો દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કુછ સહાબા હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ઝુહદ, હુસ્ને સીરત, ઇસ્લામ ઔર ઉન દીની ફઝાઇલકા તઝકેરા કર રહે હૈં, જો અલ્લાહને ઉનકો અતા ફરમાઇ થીં. મૈં ઉન લોગોંકે બિલકુલ કરીબ ચલા ગયા, તો મૈંને દેખા કે

૧ તબરી, ૪-૧૬૪, મુન્તખબુલ કુંઝ, ૪-૪૦૮

હઝરત અહનફ બિન કૈસ તમીમી (રદિ.) ભી ઉન લોગોંમેં બૈઠે હુએ હૈં. મૈંને સુના, વોહ અપના કિસ્સા યૂં બયાન કર રહે થે કે હમેં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને એક જમાઅતકે સાથ ઈરાક ભેજા. અલ્લાહને હમેં ઈરાક ઔર ફારિસકે મુખ્તલિફ શહેરોં પર ફત્હ નસીબ ફરમાઇ. ઇન ઈલાકોંમેં હમેં ફારિસ ઔર ખુરાસાનકે સુફેદ કપડે મિલે. યેહ કપડે હમને સાથ રખ લિયે ઔર ઉનકો પહેનના શુરૂ' કર દિયા. (હમ લોગ વાપસ મદીના મુનવ્વરા પહોંચે.)

જબ હમ લોગ હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં પહોંચે, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હમસે ચેહરા ફેર લિયા ઔર હમસે કોઇ બાત ન કી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે જો સહાબા હમારે સાથ થે, ઉન્હેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ઈસ રવૈયેસે બડી પરેશાની હુઈ. ફિર હમ લોગ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સાહબઝાદે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં ગએ ઔર અમીરૂલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી બેરૂખી ઔર સખ્ત રવૈયે કી ઉનસે શિકાયત કી.

ઉન્હોંને કહા, અમીરૂલ મો'મિનીનને તુમ લોગોંસે બેરૂખી ઈસ વજહસે કી હૈ કે ઉન્હોંને તુમ લોગોં પર ઐસા લિબાસ દેખા હૈ કે જો ઉન્હોંને ન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પહેને હુએ દેખા ઔર ન ઉનકે બા'દ ઉનકે ખલીફા હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો પહેને હુએ દેખા.

યેહ સુનતે હી હમ લોગ અપને ઘર ગએ ઔર વોહ કપડે ઉતાર દિયે ઔર વોહ કપડે પહેને, જો પેહલેસે હમ લોગ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સામને પહેના કરતે થે ઔર ઉનકી ખિદમતમેં દોબારા હાઝિર હુએ. ઈસ બાર વોહ હમારે ઈસ્તિકબાલકે લિયે ખડે હો ગએ ઔર એક એક આદમીકો અલગ સલામ કિયા ઔર હર એક સે મુઆનકા કિયા ઔર ઐસે ગરમજોશીસે મિલે કે ગોયા ઇસસે પેહલે ઉન્હોંને હમેં દેખા હી નહીં થા.

ફિર હમને માલે ગનીમત આપકી ખિદમતમેં પેશ કિયા, જિસે આપને હમારે દર્મિયાન બરાબર બરાબર તકસીમ કર દિયા. ફિર ઉસ માલે ગનીમતમેં ખજૂર ઔર ઘી કે સુર્ખ ઔર ઝર્દ રંગકે હલવેકે ટોકરે આપકે સામને પેશ કિયે ગએ. ઉસ હલવેકો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ચખા, તો વોહ ઉન્હેં ખૂબ મઝેદાર ઔર ખુશ્બૂદાર લગા.

ફિર હમ લોગોંકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા, અય મુહાજિરીન ઔર અન્સારકી જમાઅત ! અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે નઝર આ રહા હૈ કે ઈસ ખાનેકી વજહસે તુમમેં સે બેટા અપને બાપકો ઔર ભાઇ અપને ભાઇકો ઝરૂર કત્લ કરેગા. ફિર આપને ઉસે તકસીમ કરનેકા હુક્મ દિયા ઔર ઉસે ઉન મુહાજિરીન ઔર અન્સારકી ઔલાદમેં તકસીમ કર દિયા જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને શહીદ હુએ થે.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ખડે હોકર વાપસ ચલ પડે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) આપકે પીછે પીછે ચલ પડે ઔર કેહને લગે, અય મુહાજિરીન ઔર અન્સારકી જમાઅત ! તુમ લોગ ઇન હઝરતકે ઝુહદ ઔર ઇનકી

ઝાહિરી હાલતકો નહીં દેખતે હો ? હમેં તો ઈનકી વજહસે બડી શરમિંદગી ઉઠાની પડતી હૈ, ક્યૂંકે અલ્લાહને ઈનકે હાથોં કિસ્રા ઔર કૈસરકે મુલ્ક ઔર મશ્રિકો મગરિબકે ઈલાકે ફતહ કરાવાએ હૈં ઔર અરબો અજમકે વફદ ઈનકે પાસ આતે હૈં તો વોહ ઈન પર યેહ જુબ્બા દેખતે હૈં, જિસમેં ઉન્હોંને બારહ પૈવંદ લગા રખ્ખે હૈં, ઈસ લિયે અય મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબાકી જમાઅત ! આપ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ બડી બડી લડાઈયોંમેં શરીક હોને વાલોંમેં સે બડે દર્જે કે હૈં ઔર મુહાજિરીન ઔર અન્સારમેં સે શુરૂ' ઝમાનેકે હૈં.

અગર આપ લોગ ઈનસે યેહ માંગ કરેં કે યેહ જુબ્બા પહેનના છોડ દેં ઔર ઈસકે બજાએ કિસી નરમ કપડેકા અચ્છા જુબ્બા બના લેં જિસકે દેખનેસે લોગોંમેં રો'બ પડે ઔર સુબહો શામ ઉનકે સામને ખાનેકે બડે બડે પ્યાલે લાએ જાએં, જિનમેં સે ખુદ ભી ખાએં ઔર મુહાજિરીન ઔર અન્સારમેં સે જો હાઝિર હોં, ઉનકો ભી ખિલાએં, તો બહોત અચ્છા હોગા.

સબ લોગોંને કહા, હઝરત ઉમર (રદિ.) સે યેહ બાત સિર્ફ દો આદમી કર સકતે હૈં, યા તો હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કર સકતે હૈં, ક્યૂંકે વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સામને સબસે ઝિયાદા જુરઅતસે બાત કરતે હૈં ઔર ફિર વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સસુર ભી હૈં યા ફિર ઉનકી સાહબઝાદી હઝરત હફસા (રદિ.) કર સકતી હૈં, ક્યૂંકે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝૌજએ મોહતરમા હૈં ઔર ઈસ નબવી નિસ્બતકી વજહસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનકા બહોત એહતિરામ કરતે હૈં. ચુનાંચે ઈન લોગોંને હઝરત અલી (રદિ.) સે બાત કી.

હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, મૈં હઝરત ઉમર (રદિ.) સે યેહ બાત નહીં કર સકતા. આપ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અઝવાજે મુતહહરાતકે પાસ જાઓ.' ક્યૂંકે વોહ તમામ મુસલમાનોંકી માંએં હૈં. વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સામને જુરઅતસે બાત કર સકતી હૈં. ચુનાંચે એક મૌકે પર હઝરત આઈશા (રદિ.) ઔર હઝરત હફસા (રદિ.) ઈકઠ્ઠી બૈઠી હુઈ થીં. ઉન લોગોંને જાકર ઈન દોનોંકી ખિદમતમેં અપની દરખ્વાસ્ત પેશ કી (કે હઝરત ઉમર (રદિ.) સે યેહ બાત કરેં.)

ઈસપર હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કહા, મૈં ઉનકી ખિદમતમેં યેહ મુતાલબા પેશ કરતી હૂં. હઝરત હફસા (રદિ.) ને કહા, મેરે ખયાલમેં તો હઝરત ઉમર (રદિ.) કભી ઐસા નહીં કરેંગે, આપ ઉનસે બાત કરકે દેખ લેં, આપકો પતા ચલ જાએગા.

ચુનાંચે દોનોં અમીરૂલ મો'મિનીનકી ખિદમતમેં ગઈ, તો ઉન્હોંને ઈન દોનોંકો અપને કરીબ બિઠાયા. હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! અગર ઈજાઝત હો તો મૈં આપસે કુછ બાત કરૂં ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય ઉમ્મુલ મો'મિનીન ! ઝરૂર કરો.

હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને રાસ્તે પર ચલતે રહે ઔર આખિરકાર અલ્લાહકી જન્નત ઔર ખૂશ્નુદી ઉનકો હાસિલ હો ગઈ, ન આપ દુનિયા હાસિલ કરના ચાહતે થે ઔર ન હી દુનિયા આપકે પાસ આઈ ઔર ફિર ઈસી તરહ ઉનકે બા'દ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઉનકે રાસ્તે પર ચલે ઔર ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સુન્નતોંકો ઝિંદા કિયા ઔર ઝુઠલાને વાલોંકો ખત્મ કિયા ઔર બાતિલ વાલોંકી તમામ દલીલોંકા મુંહ તોડ જવાબ દિયા. ઉન્હોંને તમામ રિઆયામેં ઈન્સાફ કિયા ઔર માલ સબમેં બરાબર તકસીમ કર દિયા ઔર મખ્લૂકકે રબકો રાઝી કિયા.

ફિર અલ્લાહને ઈનકો અપની રહમત ઔર ખૂશ્નુદીકી તરફ ઉઠા લિયા ઔર રફીકે આઅલામેં અપને નબીકે પાસ પહોંચા દિયા. (રફીકે આઅલાસે મુરાદ અંબિયાએ કિરામ અલૈહિમુસ્સલામકી જમાઅત હૈ, જો આઅલા ઈલ્લિય્યીનમેં રેહતે હૈં) ન વોહ દુનિયા હાસિલ કરના ચાહતે થે ઔર ન હી દુનિયા ઉનકે પાસ આઈ.

લેકિન અબ અલ્લાહને આપકે હાથોં કિસ્રા ઔર કૈસરકે ખઝાને ઔર મુલ્ક ફતહ કરાએ હૈં ઔર ઈન દોનોંકે ખઝાને વહાંસે આપકી ખિદમતમેં પહોંચા દિયે ગએ હૈં ઔર મશ્રિકો મગરિબકે આખિરી ઈલાકે ભી આપકે માતહત હો ગએ હૈં, બલ્કે હમેં તો અલ્લાહસે ઉમ્મીદ હૈ કે વોહ ઈસ સિલસિલેકો ઔર બઢાએંગે ઔર ઈસ્લામકો ઔર ઝિયાદા મઝબૂત ફરમાએંગે.

અબ અજમી બાદશાહોંકે કાસિદ ઔર અરબકે વફ્દ આપકે પાસ આતે હૈં ઔર આપને યેહ જુબ્બા પહેન રખ્ખા હૈ, જિસમેં આપને બારહ પૈબંદ લગા રખ્ખે હૈં. અગર આપ મુનાસિબ સમઝેં તો ઈસે ઉતાર દેં ઔર ઈસકી જગહ નરમ કપડેકા અચ્છા જુબ્બા પહેન લેં, જિસકે દેખનેસે લોગોં પર રો'બ પડે. ઔર સુબહો શામ આપકે પાસ ખાનેકે બડે બડે પ્યાલે લાએ જાએં, જિનમેં સે આપ ભી ખાએં ઔર મુહાજિરીન ઔર અન્સારમેં સે જો હાઝિર હોં ઉનકો ભી ખિલાએં.

યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) બહોત રોએ, ફિર ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકી કસમ દેકર પૂછતા હું, ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની વફાત તક લગાતાર દસ દિન યા પાંચ દિન યા તીન દિન ગેહૂં કી રોટી પેટ ભરકર ખાઈ હો યા કિસી દિન દોપહરકા ખાના ભી ખાયા હો ઔર રાતકા ભી ? હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કહા, નહીં.

ફિર ઉનકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ કે કભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ઝમીનસે એક બાલિશ્ત ઉંચે દસ્તરખ્વાન પર ખાના રખ્ખા ગયા હો ? બલ્કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાને પર ખાના ઝમીન પર રખ્ખા જાતા થા ઔર ફારિગ હોને કે બા'દ દસ્તરખ્વાન

ઉઠા લિયા જાતા થા. હઝરત આઈશા ઔર હઝરત હફ્સા (રદિ.) દોનોંને કહા, હાં, ઐસે હી હોતા થા.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઈન દોનોંસે ફરમાયા, તુમ દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બીવીયાં હો ઔર તમામ મુસલમાનોંકી માંએં હો. તુમ દોનોંકા તમામ મુસલમાનોં પર આમ તૌરસે ઔર મુઝ પર ખાસ તૌરસે બડા હક હૈ.

તુમ દોનોં મુઝે દુનિયાકી તરગીબ દેને આઈ હો, હાલાંકે મુઝે અચ્છી તરહ મા'લૂમ હૈ કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઊનકા જુબ્બા પહેના થા, વોહ બહોત ખુરદુરા ઔર સખ્ત થા, જિસકી રગડકી વજહસે ઉનકે જિસ્મમેં ખુજલી હોને લગ ગઈ થી. ક્યા તુમ્હેં ભી યેહ બાત મા'લૂમ હૈ? દોનોંને કહા, જી, હાં, મા'લૂમ હૈ.

ફિર ફરમાયા, ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈકહરે ચુન્ને પર સોયા કરતે થે ઔર અય આઈશા ! તુમ્હારે ઘર એક બોરીયા થા, જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દિનમેં બિછોના ઔર રાતમેં બિસ્તર બના લિયા કરતે થે. જબ હમ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોતે તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે જિસ્મ પર ઉસ બોરીયેકે નિશાન હમેં નઝર આયા કરતે થે ઔર અય હફ્સા ! અબ તુમ સુનો, તુમને હી મુઝે એક બાર બતાયા થા કે તુમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે એક રાત બિસ્તર દોહરા કરકે બિછા દિયા થા, જો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો નરમ મેહસૂસ હુવા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ પર સો ગએ ઔર ઐસે સોએ કે હઝરત બિલાલ (રદિ.) કી અઝાન પર આપકી આંખ ખુલી તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તુમ સે ફરમાયા થા, અય હફ્સા ! યેહ તુમને ક્યા કિયા? આજ રાત તુમને મેરા બિસ્તર દોહરા કરકે બિછાયા થા, જિસકી વજહસે મૈં સુબ્હે સાદિક તક સોતા રહા. મુઝે દુનિયાસે ક્યા વાસ્તા? તુમને નરમ બિસ્તરમેં મુઝે લગા દિયા (જિસકી વજહસે મૈં તહજ્જુદમેં નહીં ઉઠ સકા.)

અય હફ્સા ! ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ નહીં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અગલે પિછલે તમામ ગુનાહ મઆફ હો ચુકે થે, લેકિન ફિર ભી આપ દિનભર ભૂકે રેહતે ઔર રાતકા અકસર હિસ્સા સજદેમેં ગુઝારતે ઔર સારી ઉમ્ર યૂં હી રૂકુઅ ઔર સજદેમેં રોને ધોને ઔર ગિડગિડાનેમેં ગુઝાર દી, યહાં તક કે અલ્લાહને ઉનકો અપની રહમત ઔર ખૂશ્નુદીકી તરફ ઉઠા લિયા.

ઉમર કભી અચ્છા ખાના નહીં ખાએગા ઔર કભી નરમ કપડા નહીં પહેનેગા, વોહ અપને દોનોં સાથિયોંકે નક્શે કદમ પર ચલેગા ઔર કભી દો સાલન એક વક્તમેં નહીં ખાએગા, અલબત્તા નમક ઔર તેલ ભી દો સાલન હૈં, લેકિન ઈનકો એક વક્ત મેં ઈસ્તે'માલ કર લેગા ઔર મહીનેમેં સિર્ફ એક દિન ગોશ્ત ખાએગા, તાકે ઉસકા મહીના ભી આમ લોગોંકી તરહ ગુઝરે.

ફિર હઝરત આઈશા (રદિ.) ઔર હઝરત હફ્સા (રદિ.) દોનોં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ઘરસે નિકલીં ઔર ઉનકી સારી બાત ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબાકો બતાઈ. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને લિબાસ ઔર ખાને વગૈરહકા મેઅયાર ન બદલા, બલ્કે ઉસી ઝુહદકે સાથ ઝિંદગી ગુઝાર દી, યહાં તકકે અલ્લાહસે જા મિલે.[1]

હઝરત ઈકરમા બિન ખાલિદ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત હફ્સા, હઝરત ઈબ્ને મુતીઅ ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે યેહ બાત કી કે અગર આપ અચ્છા ખાના ખાયા કરેં, તો ઈસસે આપકો હક પર ચલનેમેં ઝિયાદા તાકત હાસિલ હોગી. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મુઝે મા'લૂમ હૈ, તુમમેં સે હર આદમી મેરા ભલા ચાહતા હૈ, લેકિન મૈંને અપને દોનોં સાથિયોં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો એક રાસ્તે પર ચલતે હુએ છોડા. અગર મૈં ઈન દોનોંકા રાસ્તા છોડ દેતા હૂં, તો મંઝિલે મક્સૂદમેં ઉનસે નહીં મિલ સકૂંગા, યા'ની ઉનકી વાલી મંઝિલ તક નહીં પહોંચ સકૂંગા.[2]

હઝરત અબૂ ઉમામા બિન સહલ બિન હુનૈફ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક ઝમાને તક હઝરત ઉમર (રદિ.) ને બૈતુલમાલસે કુછ ન લિયા (ઔર મુસલમાનોંકે ઈજતિમાઈ કામોંમેં મશ્ગૂલીકી વજહસે તિજારતમેં લગનેકી ફુરસત ન મિલી) ઈસ વજહસે ઉન પર તંગી ઔર ફક્રો ફાકાકી નૌબત આ ગઈ, તો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) કો બુલાયા ઔર ઉનસે મશ્વરા લિયા કે મૈં ખિલાફતકે કામોંમેં બહોત મશ્ગૂલ હો ગયા હૂં (કારોબારકી ફુરસત નહીં મિલતી) તો મેરે લિયે બૈતુલમાલસે કિતના લેના મુનાસિબ હૈ ?

હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) ને કહા, આપ બૈતુલમાલસે ખુદ ભી ખાએં ઔર દૂસરોંકો ભી ખિલાએં. યેહી બાત હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ બિન અમ્ર બિન નુફૈલ (રદિ.) ને કહી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અલી (રદિ.) સે પૂછા કે ઈસ બારેમેં આપ ક્યા કેહતે હૈં ?

હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, આપ દોપહર ઔર રાત દો વક્તકા ખાના લે લિયા કરેં. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અલી (રદિ.) કે મશ્વરે પર અમલ કિયા.[3]

હઝરત કતાદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમેં યેહ બતાયા ગયા કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાયા કરતે થે, અગર મૈં ચાહતા તો તુમ સબસે ઉમદહ ખાના ખાતા, ઔર તુમ સબસે ઝિયાદા નરમ કપડે પહેનતા, લેકિન મૈં અપની નેકીયોંકા બદલા યહાં નહીં

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૦૮
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૧
૩ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૧

લેના ચાહતા, બલ્કે આખિરતમેં લેના ચાહતા હૂં ઔર હમેં યેહ ભી બતાયા ગયા હૈ કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) મુલ્કે શામસે આએ તો ઉનકે લિયે ઐસા અચ્છા ખાના તૈયાર કિયા ગયા કે ઉન્હોંને ઉસ જૈસા ખાના ઈસસે પેહલે કભી નહીં દેખા થા, તો ઉસે દેખ કર ફરમાયા, હમેં તો યેહ ખાના મિલ ગયા, લેકિન વોહ મુસલમાન ફકીર, જિનકા ઈસ હાલમેં ઈન્તિકાલ હુવાકે ઉનકો પેટ ભર જવ કી રોટી ભી ન મિલતી થી, ઉનકો ક્યા મિલેગા ? ઈસપર હઝરત ઉમર બિન વલીદ (રદિ.) ને કહા, ઉન્હેં જન્નત મિલેગી.

યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કી આંખેં ડબડબા આઈં ઔર ફરમાયા, અગર હમારે હિસ્સેમેં દુનિયાકા યેહ માલો મતાઅ હૈ ઔર વોહ જન્નત લે જાએં તો વોહ હમસે બહોત આગે નિકલ ગએ ઔર બડી ફઝીલત હાસિલ કર લી.[1]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં ઘરમેં અપને દસ્તરખ્વાન પર ખાના ખા રહા થા કે ઈતનેમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) તશરીફ લે આએ. મૈંને ઉનકે લિયે બીચ મજ્લિસમેં જગહ ખાલી કર દી (વોહ વહાં બૈઠ ગએ). ફિર ઉન્હોંને બિસ્મિલ્લાહ પઢ કર અપના હાથ બઢાયા ઔર એક લુકમા લિયા ઔર ફિર દૂસરા લિયા, ફિર ફરમાયા, મુઝે ઈસ સાલનમેં ચીકનાઈ મેહસૂસ હો રહી હૈ, જો કે ગોશ્તકી અપની નહીં હૈ, બલ્કે અલગસે ડાલી ગઈ હૈ.

મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મૈં આજ બાઝાર (દો દિરહમ લેકર) ગયા થા. મેરા ખયાલ થા કે મૈં અચ્છા ઔર ચરબી વાલા ગોશ્ત ખરીદૂંગા, લેકિન વોહ મેહંગા થા, ઈસ લિયે મૈંને એક દિરહમકા કમઝોર જાનવરકા ઘટિયા ગોશ્ત ખરીદ લિયા ઔર એક દિરહમકા ઘી ખરીદ કર ઉસમેં ડાલ દિયા. (મૈંને અપના ખર્ચ નહીં બઢાયા) મૈંને સોચા, ઈસ તરહ મેરે બીવી બચ્ચ મેં સે હર એકકો એક એક હડ્ડી તો મિલ જાએગી.

યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, જબ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ગોશ્ત ઔર ઘી દોનોં આ જાતે તો એક કો ખા લેતે ઔર દૂસરેકો સદકા કર દેતે. (દોનોંકો ન ખાતે, ઈસ લિયે મૈં ભી યેહ સાલન નહીં ખા સકતા, ઈસમેં ગોશ્ત ભી હૈ ઔર ઘી ભી.)

મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ઈસ વક્ત તો આપ યેહ સાલન ખા લેં, આગે જબ ભી ગોશ્ત ઔર ઘી મુઝે મિલેગા, મૈં યેહી કરૂંગા (કે એક કો ખા લૂંગા ઔર દૂસરે કો સદકા કર દૂંગા, દોનોંકો મિલાકર એક સાલન નહીં બનાઉંગા.) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મૈં ઈસ સાલનકો ખાને કે લિયે હરગિઝ તૈયાર નહીં હૂં.[2]

હઝરત અબૂ હાઝિમ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) અપની બેટી હઝરત હફસા (રદિ.) કે યહાં ગએ. ઉન્હોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સામને

---

૧ મુન્તખબ, ૪-૪૦૬
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૬

ઠંડા શોરબા ઔર રોટી રખ્ખી ઔર શોરબે પર તેલ ડાલ દિયા. તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, એક બરતનમેં દો સાલન ? (એક શોરબા ઔર દૂસરા તેલ) મૈં મરતે દમ તક ઐસે સાલનકો નહીં ચખ સકતા.[1]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને ખિલાફતકે ઝમાનેમેં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે યહાં રાતકા ખાના ખાયા. વોહ ગોશ્ત રોટી ખાતે ઔર ફિર અપને હાથકો અપને પાંવ પર ફેર કર સાફ કર લેતે ઔર ફરમાતે, યેહ ઉમર ઔર આલે ઉમર (રદિ.) કે હાથ સાફ કરનેકા તૌલિયા હૈ.[2]

હઝરત સાબિત (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત જારૂદ (રદિ.) ને એક બાર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે યહાં ખાના ખાયા. જબ હઝરત જારૂદ ખાના ખા ચુકે તો ઉન્હોંને કહા, અય બાંદી ! ઝરા તૌલિયા લે આના. વોહ ઉસસે હાથ સાફ કરના ચાહતે થે, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અપને સુરીનસે હાથ સાફ કર લો.[3]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ લૈલા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ ઈરાકસે કુછ લોગ આએ. (હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો ખાના ખિલાયા તો) હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઐસે લગા કે જૈસે ઉન્હોંને કમ ખાયા હો: (વોહ લોગ અચ્છા ખાના ખાનેકે આદી થે ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કા ખાના મોટાઝોટા ઔર સાદા થા.) હઝરત ઉમર (રદિ.)ને ફરમાયા, અય ઈરાકવાલો ! અગર મૈં ચાહતા તો મેરે લિયે ભી અચ્છે ઔર નરમ ખાને તૈયાર કિયે જાતે, જૈસે તુમ્હારે લિયે કિયે જાતે હૈં, લેકિન હમ દુનિયાકી ચીઝેં કમસે કમ ઈસ્તે'માલ કરના ચાહતે હૈં, તાકે હમેં ઝિયાદા સે ઝિયાદા નેકીયોંકા બદલા આખિરતમેં મિલ સકે. ક્યા તુમને સુના નહીં કે અલ્લાહને કુર્આન મજીદમેં યેહ ફરમાયા હૈ કે ઇનસે કિયામતકે દિન કહા જાએગા..

اَذْهَبْتُمْ طَيِّبَا تِكُمْ فِىْ حَيَا تِكُمُ الدُّنْيَا

અઝહબ્તુમ તૈયિબાતિકુમ ફી હયાતિકુમુદ્દુન્યા ...

'તુમ અપની લઝઝત કી ચીઝેં અપની દુનિયાકી ઝિંદગીમેં હાસિલ કર ચુકે.'[4]

હઝરત હબીબ બિન અબી સાબિત (રહ.) અપને એક સાથીસે રિવાયત કરતે થે કે ઈરાકકે કુછ લોગ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આએ. ઉનમેં જરીર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ભી થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનકે લિયે એક બડા પ્યાલા લાએ, જિસમેં રોટી ઔર તેલ થા ઔર ઉનસે કહા, ખાઓ, તો ઉન્હોંને થોડા સા ખાયા. (હઝરત ઉમર (રદિ.) સમઝ ગએ કે ઉનકો યેહ ખાના પસંદ નહીં આયા હૈ.)

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૨૩૦
૨ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૨૩૦
૩ દૈનૂરી
૪ હુલીયા, ૧-૪૯

ઇસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, તુમ જો કર રહે હો, વોહ મૈં દેખ રહા હૂં, તુમ લોગ ક્યા ચાહતે હો ? યેહી ચાહતે હો ના કે રંગ બિરંગે, ખટ્ટે મીઠે, ગરમ ઔર ઠંડે ખાને હોં ઔર ઉન સબકો પેટમેં ઠોંસ દિયા જાએ. (ઔર મૈં ઐસા કરનેકે લિયે બિલકુલ તૈયાર નહીં હૂં.)[૧]

હઝરત હુમૈદ બિન હિલાલ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત હફ્સ બિન અબીલ આસ (રદિ.) ખાને કે વક્ત હઝરત ઉમર (રદિ.) કે યહાં હાઝિર થે, લેકિન ઉનકા ખાના ન ખાયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે પૂછા, તુમ હમારા ખાના ક્યૂં નહીં ખાતે ? ઉન્હોંને કહા, આપકા ખાના સખ્ત ઔર મોટા ઝોટા હૈ. (મૈં ઉસે ખા નહીં સકતા) મેરે લિયે અચ્છા ઔર નરમ ખાના પકાયા ગયા હૈ, મૈં વાપસ જાકર વોહ ખાઉંગા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હારા યેહ ખયાલ હૈ કે યેહ મેરે બસમેં નહીં હૈ કે મૈં અપને આદમીયોંકો હુક્મ દૂં, તો વોહ બકરીકે બાલ સાફ કરકે ઉસે ભૂન લેં ઔર વોહ આટેકો કપડેમેં છાન કર ઉસકી પતલી ચપાતીયાં પકા લેં ઔર વોહ એક સાઅ કિશમિશ ડોલમેં ડાલકર ઉસમેં પાની ડાલ દેં, જિસસે હિરનકે ખૂનકી તરહ લાલ મશરૂબ તૈયાર હો જાએ ?

હઝરત હફ્સ ને કહા, આપકી યેહ બાત સુનકર તો પતા ચલા કે આપ અચ્છી ઝિંદગીકે તરીકોં ઔર ખાને પીનેકી કિસ્મોંકો અચ્છી તરહ જાનતે હૈં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હાં, મૈં જાનતા હૂં, લેકિન ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, અગર મૈં કિયામતકે દિન અપની નેકીયોંકે બદલેમેં કમીકો બુરા ન સમઝતા તો મૈં ભી તુમ્હારે સાથ ઇસ ઝિંદગીકે મઝોંમેં ઝરૂર શરીક હો જાતા.[૨]

હઝરત સાલિમ બિન અબ્દુલ્લાહ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ફરમાયા કરતે થે, અલ્લાહકી કસમ ! હમેં દુનિયાકી લઝઝતોંકી કોઇ પરવાહ નહીં હૈ. હમારે કેહને પર લઝઝતોંકે યેહ સામાન તૈયાર હો સકતે હૈં. જવાન બકરોંકે બાલ સાફ કરકે ઉનકો ભૂન લિયા જાએ ઔર મૈદેકી અચ્છી રોટીયાં પકા લી જાએં ઔર ડોલમેં કિશમિશકો પાની ડાલકર ઇતની દેર રખ્ખા જાએ કે ચકોર (તેતર જૈસા પરિંદા) કી આંખ જૈસે રંગકા સાફ સુથરા મશરૂબ તૈયાર હો જાએ ઔર ફિર હમ ઉન તમામ ચીઝોંકો ખા પી જાએં. હમ યેહ સબ કુછ કર સકતે હૈં, લેકિન ઇસ વજહસે નહીં કરતે હૈં કે હમ ચાહતે હૈં કે હમારી નેકીયોંકા બદલા આખિરતમેં મિલે, યહાં ન મિલે, ક્યૂંકે હમને અલ્લાહકા ઇર્શાદ સુન રખ્ખા હૈ..[3]

---

૧ અબૂ નઇમ, ૧-૪૯, મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૦૫
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૦૩
3 હુલીયા, ૧-૪૯

اَذْ هَبْتُمْ طَيِّبَا تِكُمْ فِىْ حَيَا تِكُمُ الدُّنْيَا

અઝહબ્તુમ તૈયિબાતિકુમ ફી હયાતિમુદુન્યા ...

હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં બસરા વાલોં કે વફ્દ કે સાથ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિદમતમેં આયા, હમ ઉનકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા કરતે થે. (હમને દેખા કે) ઉનકે લિયે રોઝાના એક રોટી તોડ કર લાઈ જાતી હૈ ઔર વોહ ઉસે કભી ઘી સે, કભી તેલ સે ઔર કભી દૂધ સે ખા લેતે હૈં. કભી ધૂપમેં સુખાએ હુએ ગોશ્તકે ટુકડે ભી લાએ જાતે, જો પાનીમેં ઉબલે હુએ હોતે થે. કભી હમને તાઝા ગોશ્ત ભી ઉનકે સામને દેખા, લેકિન બહોત કમ.

(વોહ હમેં યેહી ખાના ખિલાયા કરતે થે, તો) એક દિન હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હમસે ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં દેખ રહા હૂં કે તુમ લોગ મેરે ખાનેકો ઘટિયા સમઝતે હો ઔર અચ્છા નહીં સમઝતે હો. અલ્લાહકી કસમ ! અગર મૈં ચાહતા તો તુમ સબસે ઝિયાદા અચ્છા ખાનેવાલા ઔર તુમ સબસે ઝિયાદા નાઝો નેઅમતકી ઝિંદગી ગુઝારને વાલા હોતા. ગૌરસે સુનો ! અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઊંટકે સીને ઔર કોહાનકે (ઈન દો જગહોંકા ગોશ્ત સબસે અચ્છા સમઝા જાતા હૈ) ભુને હુએ ગોશ્તસે નાવાકિફ નહીં હૂં, લેકિન (મૈં ઈન્હેં જાન બૂઝકર ઈસ્તે'માલ નહીં કરતા, ક્યૂંકે) મૈંને અલ્લાહ કા ઈર્શાદ સુના હૈ કે વોહ એક કૌમકો ઉનકે કિયે હુએ ગલત કામ પર આર દિલાતે હુએ ફરમાતે હૈં..

اَذْ هَبْتُمْ طَيِّبَا تِكُمْ فِىْ حَيَا تِكُمُ الدُّنْيَاوَ اسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا

અઝહબ્તુમ તૈયિબાતિકુમ ફી હયાતિમુદુન્યા વસ્તમતઅ્તુમ્ બિહા ...

'તુમ અપની લઝઝતકી ચીઝેં અપની દુનિયામેં હાસિલ કર ચુકે ઔર ઉનકો ખૂબ બરત ચુકે.'

હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ને અપને સાથિયોં સે કહા, અગર તુમ લોગ અમીરૂલ મો'મિનીન સે બાત કર લો કે વોહ તુમ્હારે લિયે બૈતુલમાલસે કુછ ખાના મુકર્રર કર દેં, જિસે તુમ ખા લિયા કરો તો યેહ બેહતર હોગા. ચુનાંચે ઉન લોગોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે બાત કી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમ લોગ અપને લિયે વોહ ખાના પસંદ નહીં કરતે જો મૈં અપને લિયે પસંદ કરતા હૂં ?

ઉન લોગોં ને કહા,અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મદીના મુનવ્વરા ઐસા શહર હૈ, જહાં (હમારે લિયે) ઝિંદગી ગુઝારના બડા મુશ્કિલ કામ હૈ ઔર આપકા ખાના ઐસા અચ્છા ઔર મઝેદાર નહીં હૈ, જિસે ખાનેકે લિયે કોઈ આએ. હમ લોગ સરસબ્ઝો શાદાબ ઈલાકેકે રેહનેવાલે હૈં. હમારે અમીર ઐસે હૈં કે લોગ શૌકસે ઉનકે પાસ આતે હૈં ઔર ઉનકા ખાના ઐસા અચ્છા હોતા હૈ કે વોહ ખૂબ ખાયા જાતા હૈ.

યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને થોડી દેર અપના સર ઝુકાએ રખ્ખા, ફિર સર ઉઠા કર ફરમાયા, મૈં તુમ લોગોંકે લિયે બૈતુલમાલસે રોઝાના દો બકરીયાં ઔર દો બોરીયાં મુકર્રર કર દેતા હૂં. સુબહકો એક બકરી ઔર એક બોરી પકા લિયા કરો, ફિર ખુદ ભી ખાઓ ઔર અપને સાથિયોંકો ભી ખિલાઓ ઔર ફિર હલાલ મશરૂબ મંગાકર પેહલે ખુદ પિયો ફિર અપને દાએં તરફ વાલેકો પિલાઓ, ફિર ઉસકે સાથ વાલેકો, ફિર અપને કામકે લિયે ખડે હો જાઓ ઔર ઐસે હી શામકો દૂસરી બકરી ઔર દૂસરી બોરી પકાઓ, ખુદ ભી ખાઓ ઔર અપને સાથિયોંકો ભી ખિલાઓ.

ગૌર સે સુનો, તુમ લોગ આમ લોગોંકે ઘરોંમેં ઈતના ભેજો કે ઉનકા પેટ ભર જાએ ઔર ઉનકે બાલ બચ્ચોંકો ખિલાઓ, ક્યૂંકે અગર તુમ લોગોંસે બદ-અખ્લાકીસે પેશ આઓગે, તો ઈસસે ઉન લોગોંકે અખ્લાક અચ્છે નહીં હો સકેંગે ઔર ઉનકે ભૂકોંકે ખાનેકા ઈન્તિઝામ નહીં હો સકેગા. અલ્લાહકી કસમ ! ઈસ સબકે બાવજૂદ મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે જિસ ગાંવસે રોઝાના દો બકરીયાં ઔર દો બોરીયાં લી જાએંગી, વોહ જલ્દ ઉજડ જાએગા.[1]

હઝરત ઉત્બા બિન ફરકદ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં ખજૂર ઔર ઘી કે હલવેકે ટોકરે લેકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં આયા. ઉન્હોંને પૂછા, યેહ ક્યા હૈ ? મૈંને કહા, યેહ કુછ ખાનેકી ચીઝ હૈ જિસે મૈં ઈસ વજહસે આપકી ખિદમત મેં લાયા હૂં કે આપ દિનકે શુરૂમેં લોગોંકી ઝરૂરતોંમેં લગે રેહતે હૈં, તો મેરા દિલ ચાહા કે જબ આપ ઉસસે ફારિગ હોકર ઘર જાયા કરેં તો ઉસમેં સે કુછ ખા લિયા કરેં, ઈસસે ઈન્શાઅલ્લાહ આપકો તાકત હાસિલ હો જાયા કરેગી.

ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એક ટોકરેકો ખોલ કર દેખા ઔર ફરમાયા, અય ઉત્બા ! મૈં તુમ્હેં કસમ દેકર પૂછતા હૂં કે ક્યા તુમને હર મુસલમાનકો ઐસા એક ટોકરા હલવેકા દે દિયા હૈ ?

મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મોં'મિનીન ! મૈં અગર કબીલા બનૂ કૈસ કા સારા માલ ભી ખર્ચ કર દૂં, તો ભી યેહ નહીં હો સકતા (કે હર મુસલમાનકો હલવેકા એક ટોકરા દે દૂં). હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, તો ફિર મુઝે તુમ્હારે ઈસ હલવેકી ઝરૂરત નહીં. ફિર ઉન્હોંને એક બડા પ્યાલા મંગવાયા, જિસમેં સખ્ત રોટી ઔર ગોશ્તકે ટુકડોંસે બના હુવા સરીદ થા. (હમ દોનોં ઉસમેં સે ખાને લગે.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) મેરે સાથ બડી રગબતસે ખા રહે થે. મૈં કોહાનકી ચરબી સમઝ કર એક સુફેદ ટુકડેકી તરફ હાથ બળ્હાતા, તો ઉસે ઉઠાનેકે બા'દ પતા ચલતા કે યેહ તો પઠ્ઠેકા ટુકડા હૈ ઔર મૈં ગોશ્તકે ટુકડેકો તો ચબાતા રેહતા, લેકિન વોહ ઈતના સખ્ત હોતા કે મૈં ઉસે નિગલ ન સકતા. આખિર જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કી તવજ્જોહ

૧ મુન્તખબ, ૪-૪૦૨

ઈધર ઉધર હો જાતી, તો મૈં ગોશ્તકે ઉસ ટુકડેકો મુંહસે નિકાલકર પ્યાલે ઔર દસ્તરખ્વાનકે દર્મિયાન છુપા દેતા.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને નબીઝ (ખજૂર યા કિશમિશકા શરબત) એક બડે પ્યાલેમેં મંગાયા, જો સિરકા બનને વાલા થા (ઔર મઝેદાર નહીં થા). ઉન્હોંને મુઝસે ફરમાયા, પી લો. મૈં ઉસે લેકર પીને લગા, લેકિન હલકસે નીચે બડી મુશ્કિલસે ઉતારા. ફિર ઉન્હોંને વોહ પ્યાલા મુઝસે લિયા ઔર ઉસે પી ગએ, ફિર ફરમાયા, અય ઉત્બા ! સુનો, હમ રોઝાના એક ઊંટ ઝબહ કરતે હૈં ઔર ઉસકી ચરબી ઔર અચ્છા ગોશ્ત બાહિરસે આને વાલે મુસલમાનોંકો ખિલા દેતે હૈં. ઉસકી ગરદન આલે ઉમરકો મિલતી હૈ. વોહ યેહ સખ્ત ગોશ્ત ખાતે હૈં ઔર યેહ બાસી નબીઝ ઈસી લિયે પીતે હૈં, તાકે યેહ નબીઝ પેટમેં જાકર ઈસ ગોશ્તકે ટુકડે ટુકડે કરકે હઝમ કર દે ઔર યેહ સખ્ત ગોશ્ત હમેં તકલીફ ન દે સકે.[૧]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) એક આદમીકે ઘર તશરીફ લે ગએ. આપકો પ્યાસ લગી હુઈ થી. આપને ઉસ આદમીસે પાની માંગા, વોહ શહદ લે આયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, યેહ ક્યા હૈ ? ઉસને કહા, શહદ હૈ. ઉન્હોંને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! (શહદ પીના ઈન્સાનકી બુનિયાદી ઝરૂરતોંમેં સે નહીં હૈ, બલ્કે યેહ તો મઝે લેનેકી ચીઝ હૈ, ઈસ લિયે) શહદ ઉન ચીઝોંમેં સે નહીં હોગા, જિનકા મુઝસે કિયામતકે દિન હિસાબ લિયા જાએગા.[૨]

હઝરત ઝૈદ બિન અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, એક બાર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પીનેકા પાની માંગા. એક સાહબ પાનીમેં શહદ મિલાકર લે આએ, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ હૈ તો બડા મઝેદાર, લેકિન મૈં સુન રહા હૂં કે અલ્લાહ એક કૌમકી યેહ બુરાઈ બતા રહે હૈં કે વોહ અપની ખ્વાહિશોંકો પૂરા કરનેમેં લગ ગએ, ચુનાંચે અલ્લાહ ફરમા રહે હૈં..

اَذْ هَبْتُمْ طَيِّبَا تِكُمْ فِىْ حَيَا تِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا

અઝહબ્તુમ તૈયિબાતિકુમ ફી હયાતિમુદુન્યા વસ્તમતઅ્તુમ્ બિહા ...

ચુનાંચે મુઝે ઈસ બાત કા ડર હૈ કહીં ઐસા ન હો કે હમારી નેકીયોં કા બદલા હમેં દુનિયા હી મેં દે દિયા જાએ ઔર ઉસ પાની કો ન પિયા.[3]

હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ઐલા શહર તશરીફ લે ગએ ઔર ઉનકે સાથ મુહાજિરીન ઔર અન્સાર ભી થે, હઝરત

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૦૪
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૨૩૦, મુન્તખબ, ૪-૪૦૪
3 તરગીબ, ૫-૧૬૮

ઉમર (રદિ.) મદીનાસે કાફી લંબા સફર કરકે આએ થે, ઈસ લિયે લગાતાર બૈઠનેકી વજહસે ઉનકા ખુરદુરે કપડે વાલાં કુરતા પીછે સે ફટ ગયા થા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને વોહ કુરતા પાદરી કો દિયા ઔર ફરમાયા, ઈસે ધો ભી દો ઔર ઈસમેં પૈવંદ ભી લગા દો. વોહ પાદરી કુરતા લે ગયા ઔર ઉસે ધોકર ઉસમેં પૈવંદ ભી લગા લાયા ઔર ઉસ જૈસા એક ઔર કુરતા ભી સી કર હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં લે આયા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, યેહ ક્યા હૈ ? ઉસ પાદરી ને કહા, યેહ આપકા કુરતા હૈ જિસે ધોકર મૈંને પૈવંદ લગા દિયા હૈ ઔર યેહ દૂસરા કુરતા મેરી તરફસે આપકી દમતમેં હદિયા હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને નયે કુરતે કો દેખા ઔર ઉસ પર હાથ ફેરાં (વોહ નરમ ઔર બારીક થા) ફિર અપના કુરતા પહેન લિયા ઔર ઉસકા વાપસ કર દિયા ઔર ફરમાયા, યેહ (પુરાના) કુરતા ઉસસે ઝિયાદા પસીના જઝબ કરતા હૈ. (ક્યૂંકે યેહ મોટા હૈ.)[૧]

હઝરત કતાદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) અપની ખિલાફતકે ઝમાનેમેં ઐસા ઊની જુબ્બા પહેનતે, જિસમેં ચમડેકે પૈવંદ ભી લગે હુએ હોતે ઔર કંધે પર કોડા રખકર લોગોંકો અદબ ઔર સલીકા સિખાનેકે લિયે બાઝારોંમેં ચક્કર લગાયા કરતે થે ઔર ગિરે પડે ટૂટે હુએ ધાગે ઔર રસ્સીયાં ઔર ગુઠલીયાં ઝમીનસે ઉઠાકર લોગોંકે ઘરોંમેં ડાલ દેતે, તાકે લોગ ઉન્હેં અપને કામમેં લે આએં.[૨]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, એક બાર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) અપની ખિલાફતકે ઝમાનેમેં લોગોંમેં બયાન કર રહે થે ઔર ઉન્હોંને એક લુંગી બાંધ રખ્ખી થી, જિસમેં બારહ પૈવંદ થે.[૩]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને એક બાર ખિલાફતકે ઝમાનેમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કો દેખા કે ઉન્હોંને અપને દોનોં કંધોંકે દર્મિયાન ઉપર નીચે પૈવંદ લગા રખ્ખે થે.[૪]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) અપને ઔર અપને ઘરવાલોંકે લિયે ગુઝારે કે કાબિલ ખોરાક લિયા કરતે થે, ગરમીયોં મેં એક જોડા પહેનતે, કભી કભી ઉનકી લુંગી ફટ જાતી, તો ઉસે પૈવંદ લગા લેતે, લેકિન (નયા જોડા લેનેકા) વક્ત આનેસે પેહલે ઉસકી જગહ બૈતુલમાલસે ઔર લુંગી ન લેતે, ઉસીસે કામ ચલાતે રેહતે ઔર જિસ સાલ માલ ઝિયાદા આતા, ઉસ સાલ ઉનકા જોડા પિછલે સાલસે ઔર ઘટિયા હો જાતા.

---

૧ તબરી, ૪-૨૦૩, મુન્તખબ, ૪-૪૦૨
૨ દૈનૂરી, ઈબ્ને અસાકિર
૩ મુન્તખબ, ૪-૪૦૫
૪ તરગીબ, ૩-૩૯૬

હઝરત હફ્સા (રદિ.) ને ઉનસે ઈસ બારેમેં બાત કી તો ફરમાયા, મૈં મુસલમાનોંકે માલમેં સે પહેનનેકે જોડે લેતા હૂં ઔર યેહ મેરી ઝરૂરતકે લિયે કાફી હૈ.[1]

હઝરત મુહમ્મદ બિન ઈબ્રાહીમ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) રોઝાના બૈતુલમાલ સે અપને ઔર અપને ઘરવાલોં કે લિયે દો દિરહમ ખર્ચ લિયા કરતે થે.[2]

હઝરત ઉસ્માન ઈબ્ને અફ્ફાન (રદિ.) કા ઝુહદ

હઝરત અબ્દુલ મલિક બિન શદ્દાદ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને જુમ્આ કે દિન હઝરત ઉસ્માન ઈબ્ને અફ્ફાન (રદિ.) કો મિમ્બર પર દેખા કે ઉન પર અદનકી બની હુઈ મોટી લુંગી થી, જિસકી કીમત ચાર યા પાંચ દિરહમ થી ઔર ગેરવે રંગકી એક કૂફી ચાદર થી.

હઝરત હસન (રહ.) સે ઉન લોગોંકે બારેમેં પૂછા ગયા જો મસ્જિદમેં કયલૂલા કરતે હૈં, તો ઉન્હોંને કહા, મૈંને હઝરત ઉસ્માન ઈબ્ને અફ્ફાન (રદિ.) કો દેખા કે વોહ અપની ખિલાફતકે ઝમાનેમેં એક દિન મસ્જિદમેં કયલૂલા ફરમા રહે થે ઔર જબ વોહ સો કર ઉઠે તો ઉનકે જિસ્મ પર કંકરીયોંકે નિશાન થે (મસ્જિદમેં કંકરીયાં બિછી હુઈ થી) ઔર લોગ (ઉનકી ઈસ સાદા ઔર બેતકલ્લુફ ઝિંદગી પર હૈરાન હોકર) કેહ રહે થે, યેહ અમીરૂલ મો'મિનીન હૈં, યેહ અમીરૂલ મો'મિનીન હૈં.[3]

હઝરત શુરહબીલ બિન મુસ્લિમ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉસ્માન ઈબ્ને અફ્ફાન (રદિ.) લોગોંકો ખિલાફત વાલા અચ્છા ખાના ખિલાતે ઔર ખુદ ઘર જાકર સિરકા ઔર તેલ યા'ની સાદા ખાના ખાતે.

હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કા ઝુહદ

કબીલા સકીફ કે એક સાહબ બયાન કરતે હૈં, હઝરત અલી (રદિ.) ને મુઝે ઉકબરા કસ્બેકા હાકિમ બનાયા ઔર ઈરાકકે ઉન દેહાતોંમેં મુસલમાન નહીં રહા કરતે થે. મુઝસે હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, ઝોહરકે વક્ત મેરે પાસ આના. મૈ આપકી ખિદમતમેં ગયા. મુઝે વહાં કોઈ રોકનેવાલા દરબાન ન મિલા. હઝરત અલી (રદિ.)

---

૧ મુન્તખબ, ૪-૪૧૧
૨ મુન્તખબ, ૪-૪૧૧
૩ હુલીયા, ૧-૬૦, સિફતુસ્સફવા, ૧-૧૧૬

બૈઠે હુએ થે ઔર ઉનકે પાસ પ્યાલા ઔર પાનીકા એક કૂઝા રખ્ખા હુવા થા. ઉન્હોંને એક છોટા થેલા મંગવાયા. મૈંને અપને દિલમેં કહા, યેહ મુઝે અમાનતદાર સમઝતે હૈં, ઈસ લિયે મુઝે ઈસ થેલેમેં સે કોઈ કીમતી પત્થર નિકાલકર દેંગે. મુઝે પતા નહીં થા કે ઉસ થેલેમેં ક્યા હૈ? ઉસ થેલે પર મુહર લગી હુઈ થી. ઉન્હોંને ઉસ મુહરકો તોડા ઔર થેલેકો ખોલા તો ઉસમેં સત્તૂ થે.

ચુનાંચે ઉસમેં સે સત્તૂ નિકાલકર પ્યાલેમેં ડાલે ઔર ઉસમેં પાની ડાલા ઔર ખુદ ભી પિયા ઔર મુઝે ભી પિલાયા. મૈં ઈતની સાદગી દેખકર રેહ ન સકા ઔર મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ ઈરાકમેં રેહકર યેહ ખા રહે હૈં ? હાલાંકે ઈરાકમેં તો ઈસસે બહોત ઝિયાદા ખાનેકી ચીઝેં હૈં.(ઈરાકમેં રેહકર સિર્ફ સત્તૂ ખાના બડે તઅજ્જુબ ઔર હૈરાનીકી બાત હૈ.)

ઉન્હોંને કહા, હાં, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં કંજૂસીકી વજહસે ઉસપર મુહર નહીં લગાતા હૂં, બલ્કે મૈં અપની ઝરૂરતકે મુતાબિક સત્તૂ ખરીદતા હૂં (મદીનાસે મંગવાતા હૂં) ઐસે હી ખુલા રેહને દૂં તો મુઝે ડર હૈ કે (ઈધર ઉધર ગિર ન જાએં ઔર ઉડ ન જાએં ઔર યૂં) યેહ ખત્મ ન હો જાએં, તો મુઝે ઈરાકકે સત્તૂ બનાને પડેંગે. ઈસ વજહસે મૈં ઈન સત્તૂઓંકો ઈતના સંભાલકર રખતા હૂં ઔર મૈં અપને પેટમેં પાક ચીઝ હી ડાલના ચાહતા હૂં. હઝરત અઅમશ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અલી (રદિ.) લોગોંકો દોપહરકા ઔર રાતકા ખાંના ખૂબ ખિલાયા કરતે થે ઔર ખુદ સિર્ફ વહી ચીઝ ખાયા કરતે થે, જો ઉનકે પાસ મદીના મુનવ્વરાસે આયા કરતી થી.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન શરીક (રહ.) કે દાદા બયાન કરતે હૈં કે હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કે પાસ એક બાર ફાલૂદા લાયા ગયા ઔર ઉનકે સામને રખ્ખા ગયા તો ફાલૂદેકો મુખાતબ કર કે ફરમાયા, અય ફાલૂદે ! તેરી ખુશ્બૂ બહોત અચ્છી હૈ ઔર રંગ બહોત ખૂબસૂરત હૈ ઔર ઝાઈકા બહોત અચ્છા હૈ, લેકિન મુઝે યેહ પસંદ નહીં હૈ કે મુઝે જિસ ચીઝકી આદત નહીં હૈ, મૈં ખુદકો ઉસકા આદી બનાઉં.[૨]

હઝરત ઝૈદ બિન વહબ (રહ.) કેહતે હૈં, એક દિન હઝરત અલી (રદિ.) હમારે પાસ બાહિર આએ ઔર ઉન્હોંને એક ચાદર ઓઢી હુઈ થી ઔર લુંગી બાંધી હુઈ થી, જિસ પર પૈવંદ લગા રખ્ખા થા. કિસીને ઉનસે ઈતને સાદા કપડે પહેનનેકે બારેમેં કુછ કહા, તો ફરમાયા, મૈં યેહ દો સાદા કપડે ઈસ લિયે પહેનતા હૂં કે મૈં ઈનકી વજહસે અકડસે બચા રહૂંગા ઔર ઈનમેં નમાઝ ભી બેહતર હોગી ઔર મો'મિન બંદેકે લિયે યેહ સુન્નત ભી હૈં. (યા આમ મુસલમાન ભી ઐસે સાદા કપડે પહેનને લગ જાએંગે.)[3]

---

૧ હુલીયા, ૧-૮૨
૨ અબૂ નંઈમ, ૧-૮૧, મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૫૮
3 મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૫૮

એક સાહબ બયાન કરતે હૈં કે મૈંને હઝરત અલી (રદિ.) પર એક મોટી લુંગી દેખી. હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને ઇસે પાંચ દિરહમમેં ખરીદા હૈ. મુઝે જો આદમી ઇસમેં એક દિરહમકા નફા દેગા, મૈં ઇસે ઉસકે હાથ બેચ દૂંગા.[૧]

હઝરત મુજમ્મેઅ બિન સમઆન તૈમી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) અપની તલવાર લેકર બાઝાર ગએ ઔર ફરમાયા, મુઝસે મેરી યેહ તલવાર ખરીદને કે લિયે કૌન તૈયાર હૈ ? અગર લુંગી ખરીદને કે લિયે મેરે પાસ ચાર દિરહમ હોતે તો મૈં યેહ તલવાર ન બેચતા.[૨]

હઝરત સાલેહ બિન અબિલ અસ્વદ (રહ.) એક સાહબ સે નકલ કરતે હૈં કે ઉન્હોંને હઝરત અલી (રદિ.) કો દેખા કે વોહ એક ગધે પર સવાર હૈં ઔર ઉન્હોંને અપને દોનોં પાંવ એક તરફ લટકા રખ્ખે હૈં ઔર ફરમા રહે હૈં, મૈં હી વોહ આદમી હૂં, જિસને દુનિયાકી તૌહીન કર રખ્ખી હૈ.[3]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુરૈર (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં ઇદુલ અદહાકે દિન હઝરત અલી બિન અબી તાલિબકી ખિદમતમેં ગયા. ઉન્હોંને હમારે સામને ભૂસી ઔર ગોશ્તકા હરીરા રખ્ખા. હમને કહા, અલ્લાહ આપકો ઠીક ઠાક રખ્ખે, અગર હમેં યેહ બતક ખિલાતે તો ઝિયાદા અચ્છા થા, ક્યૂંકે અબ તો અલ્લાહને માલ બહોત દે રખ્ખા હૈ.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, અય ઇબ્ને ઝુરૈર ! મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે વક્તકે ખલીફાકે લિયે અલ્લાહકે માલમેં સે સિર્ફ દો બડે પ્યાલે લેને હલાલ હૈં, એક પ્યાલા અપને ઔર ઘરવાલોંકે લિયે ઔર દૂસરા પ્યાલા આનેવાલે લોગોંકે સામને રખને કે લિયે.[૪]

હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) કા ઝુહ્દ

હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) કે યહાં ગએ, તો વોહ કજાવેકી ચાદર પર લેટે હુએ થે ઔર ઘોડેકો દાના ખિલાને વાલે થેલેકો તકિયા બનાયા હુવા થા. ઉનસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, આપકે સાથિયોંને જો મકાન ઔર સામાન બના લિયે, વોહ આપને ક્યૂં નહીં બના લિયે ? ઉન્હોંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! કબ્ર તક પહોંચનેકે લિયે યેહ સામાન હી કાફી હૈ. ઔર રાવી હઝરત મઅમરકી હદીસમેં યેહ હૈ કે જબ

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૫૮
૨ બિદાયા, ૮-૩
૩ બિદાયા, ૮-૫
૪ બિદાયા, ૮-૩

હઝરત ઉમર (રદિ.) મુલ્કે શામ તશરીફ લે ગએ તો લોગોંને ઔર વહાંકે સરદારોંને ઉનકા ઇસ્તિકબાલ કિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મેરા ભાઇ કહાં હૈ ? લોગોં ને કહા, વોહ કૌન હૈ ? ઉન્હોંને ફરમાયા, અબૂ ઉબૈદા (રદિ.)

લોગોં ને કહા, વોહ અભી આપકે પાસ આ જાએંગે. ચુનાંચે જબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) આએ તો સવારીસે નીચે ઉતરકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉન્હેં ગલે લગાયા, ફિર ઉનકે ઘર તશરીફ લે ગએ ઔર ઉન્હેં ઘર મેં સિર્ફ યેહ ચીઝેં નઝર આઇ, એક તલવાર, એક ઢાલ ઔર એક કજાવા. ફિર પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન નક્લ કિયા.[1]

હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) કા ઝુહદ

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં સરદી કે મોસમમેં સુબહકે વક્ત અપને ઘરસે નિકલા. ભૂક ભી લગી હુઇ થી. ભૂક કે મારે બુરા હાલ થા, સરદી ભી તંગ કર રહી થી. હમારે યહાં બગૈર રંગી હુઇ ખાલ પડી હુઇ થી, જિસમેં સે કુછ બૂ ભી આ રહી થી, ઉસે મૈંને કાટ કર અપને ગલેમેં ડાલ દિયા ઔર અપને સીનેસે બાંધ લિયા, તાકે ઉસકે ઝરીએસે કુછ તો ગરમી હાસિલ હો. અલ્લાહકી કસમ ! ઘરમેં મેરે ખાનેકી કોઇ ચીઝ ન થી ઔર અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરમેં ભી કોઇ ચીઝ હોતી તો વોહ મુઝે મિલ જાતી (વહાં ભી કુછ નહીં થા).

મૈં મદીના મુનવ્વરાકી એક તરફકો ચલ પડા. વહાં એક યહૂદી અપને બાગમેં થા. મૈંને દીવારકે સૂરાખસે ઉસકી તરફ ઝાંકા, ઉસને કહા, અય અ'રાબી ! ક્યા બાત હૈ ? (મઝદૂરી પર કામ કરોગે ?) એક ડોલ પાની નિકાલને પર એક ખજૂર લેનેકો તૈયાર હો ? મૈંને કહા, આપકા દરવાઝા ખોલો. ઉસને દરવાઝા ખોલ દિયા. મૈં અંદર ગયા ઔર ડોલ નિકાલને લગા ઔર વોહ મુઝે હર ડોલ પર એક ખજૂર દેતા રહા, યહાં તક કે મેરી મુઠ્ઠી ખજૂરોંસે ભર ગઇ ઔર મૈંને કહા, અબ મુઝે ઇતની ખજૂરેં કાફી હૈં. ફિર મૈંને વોહ ખજૂરેં ખાઇં ઔર બેહતે પાનીસે મુંહ લગાકર પિયા.

મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા ઔર મસ્જિદમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠ ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સહાબા (રદિ.) કી એક જમાઅત મેં તશરીફ ફરમા થે. ઇતનેમેં હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) અપની પૈવંદ વાલી ચાદર ઓઢે હુએ આએ. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ

૧ હુલીયા, ૧-૧૦૧, સિફતુસ્સફવા, ૧-૧૪૩, ઇસાબા, ૨-૨૫૩

અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં દેખા તો ઉનકા નાઝો નેઅમત વાલા ઝમાના યાદ આ ગયા ઔર અબ ઉનકી મૌજૂદા હાલત (ફક્રો ફાકા વાલી હાલત) ભી નઝર આ રહી થી, ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આંખોંસે આંસુ બેહ પડે ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ રોને લગે.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, (આજ તો ફક્રો ફાકા ઔર તંગીકા ઝમાના હૈ, લેકિન) તુમ્હારા ઉસ વક્ત ક્યા હાલ હોગા, જબ તુમમેં કા હર આદમી સુબહ એક જોડા પહેનેગા ઔર શામકો દૂસરા ઔર તુમ્હારે ઘરોં પર ઐસે પરદે લટકાએ જાએંગે જૈસે કા'બા પર લટકાએ જાતે હૈં. હમને કહા, ફિર તો હમ ઉસ ઝમાનેમેં ઝિયાદા બેહતર હોંગે. ઝરૂરતકે કામોંમેં દૂસરે લગા કરેંગે, હમેં લગના નહીં પડેગા ઔર હમ ઈબાદતકે લિયે ફારિગ હો જાએંગે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં. આજ તુમ ઉસ દિનસે ઝિયાદા બેહતર હો (કે દીનકા કામ તુમ તકલીફોં ઔર મશક્કતોંકે સાથ કર રહે હો.[૧]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) કો સામનેસે આતે હુએ દેખા, ઉન્હોંને દુમ્બે કી ખાલકો અપની કમર પર બાંધ રખ્ખા થા, ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસ આદમીકી તરફ દેખો જિસકે દિલકો અલ્લાહને નૂરાની બના રખ્ખા હૈ. મૈંને ઉનકા વોહ ઝમાના ભી દેખા હૈ જિસ ઝમાનેમેં ઉનકે વાલિદૈન ઉનકો સબસે અચ્છા ખાના ઔર સબસે બેહતર મશરૂબ પિલાયા કરતે થે ઔર મૈંને ઉન પર વોહ જોડા ભી દેખા હૈ, જો ઉન્હોંને દોસો દિરહમમેં ખરીદા થા. અબ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુહબ્બતને ઉનકા ફક્રો ફાકા વાલા હાલ કર દિયા જો તુમ લોગ દેખ રહે હો.[૨]

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કુબામેં બૈઠે હુએ થે ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ કુછ સહાબા (રદિ.) ભી થે. ઈતનેમેં હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) આતે હુએ દિખાઈ દિયે. ઉન્હોંને ઈતની છોટી ચાદર ઓઢી હુઈ થી, જો ઉનકે સતરકો પૂરી તરહ ઢાંક નહીં રહી થી. તમામ સહાબા (રદિ.) ને સર ઝુકા લિયે. પાસ આકર હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) ને સલામ કિયા. સહાબા (રદિ.) ને સલામકા જવાબ દિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકી ખૂબ તા'રીફ કી ઔર ફરમાયા, મૈંને મક્કા મુકર્રમામેં દેખા હૈ કે ઉનકે વાલિદૈન ઉનકા ખૂબ ઈકરામ કરતે થે, ઉનકો હર તરહકી નેઅમતેં દિયા કરતે થે. ઔર કુરૈશકા કોઈ જવાન ઉન જૈસા નહીં થા, લેકિન ફિર

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૨૧, હૈસમી, ૧૦-૩૧૪
૨ તરગીબ, ૩-૩૯૫, કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૮૬, હુલીયા, ૧-૧૦૮

ઉન્હોંને અલ્લાહકી રઝામંદી હાસિલ કરને ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મદદ કરનેકે લિયે યેહ સબ કુછ છોડ દિયા.

ગૌરસે સુનો ! થોડા અર્સા હી ગુઝરેગા કે અલ્લાહ તુમ્હેં ફતહ દેકર ફારિસ ઔર રૂમ દે દેંગે ઔર દુનિયામેં ઈતની ફરાવાની હો જાએગી કે તુમમેં સે હર આદમી એક જોડા સુબહ પહેનેગા ઔર એક જોડા શામકો ઔર સુબહ બડા પ્યાલા ખાનેકા તુમ્હારે સામને આએગા ઔર શામકો ભી ખાનેકા બડા પ્યાલા આએગા.

સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ આજ બેહતર હૈં યા ઉસ દિન બેહતર હોંગે ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, આજ તુમ લોગ બેહતર હો. ગૌરસે સુનો, તુમ લોગ દુનિયાકે બારેમેં વોહ જાન લો જો મૈં જાનતા હૂં તો તુમ્હારી તબીઅતેં દુનિયાસે બિલકુલ સર્દ હો જાએં.[1]

હઝરત ખબ્બાબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત મુસ્અબ (રદિ.) ને અપની શહાદત પર સિર્ફ એક કપડા છોડા થા, જો ઈતના છોટા થા કે જબ ઉસસે સર ઢાંક્તે તો ઉનકે પાંવ ખુલ જાતે થે, ઔર જબ પાંવ ઢાંકતે થે તો ઉનકા સર ખુલ જાતા થા, આખિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે ઉનકે પૈરોં પર ઈઝખર ઘાસ ડાલ દો.[2]

હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઊન (રદિ.) કા ઝુહદ

હઝરત ઈબ્ને શિહાબ (રહ.) કેહતે હૈં કે એક દિન હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઊન (રદિ.) મસ્જિદ મેં દાખિલ હુએ. ઉન્હોંને એક ચાદર ઓળ્ઢી હુઈ થી, જો કઈ જગહસે ફટી હુઈ થી, જિસ પર ઉન્હોંને ખાલકા પૈવંદ લગા રખ્ખા થા. યેહ દેખ કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉન પર બડા તરસ આયા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ રોને લગે ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વજહસે સહાબા ભી રોને લગે.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસ દિન તુમ લોગોંકા ક્યા હાલ હોગા, જિસ દિન તુમમેં સે હર આદમી એક જોડા સુબહ પહેનેગા ઔર એક જોડા શામકો ઔર ખાનેકા એક બડા પ્યાલા ઉસકે સામને રખ્ખા જાએગા ઔર એક ઉઠાયા જાએગા ઔર તુમ ઘરોં પર ઐસે પરદે લટકાઓગે, જૈસે કા'બા પર લટકાએ જાતે

૧ હાકિમ, ૩-૬૨૮
૨ ઈસાબા, ૩-૪૨૧

હૈં. સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા કે હમ તો ચાહતે હૈં કે ઐસા હો જાએ ઔર હમેં ભી વુસ્અત ઔર આસાનીકે દિન મિલ જાએં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઐસા ઝરૂર હોકર રહેગા, લેકિન આજ તુમ લોગ ઉસ દિનસે બેહતર હો. (કે દીનકા કામ મુજાહદોંકે સાથ કર રહે હો.)[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જિસ દિન હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઊન (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હુવા, ઉસ દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે પાસ તશરીફ લે ગએ ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) પર ઐસે ઝુકે કે ગોયા ઉનકો વસિય્યત ફરમા રહે હોં. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સર ઉઠાયા તો સહાબા (રદિ.) ને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આંખોંમેં રોનેકા અસર દેખા.

આપ દોબારા ઉન પર ઝુકે, ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સર ઉઠાયા, તો ઈસ બાર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ રોતે હુએ નઝર આએ. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન પર તીસરી બાર ઝુકે, ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સર ઉઠાયા, તો ઈસ બાર આપ સિસકીયાં લે રહે થે, જિસસે સહાબા (રદિ.) સમઝે કે ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા હૈ, ઈસ પર સહાબા (રદિ.) ભી રોને લગ ગએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઠહેરો. યેહ આવાઝસે રોના શૈતાનકી તરફસે હૈ. અલ્લાહસે ઈસ્તિગફાર કરો.

ફિર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો ખિતાબ કરતે હુએ ફરમાયા, અય અબૂ સાઈબ ! તુમ ગમ ન કરો, તુમ દુનિયાસે ચલે ગએ ઔર તુમને દુનિયાસે કુછ ન લિયા.[૨]

એક રિવાયતમેં હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે ઈન્તિકાલકે બા'દ ઉનકો ખિતાબ કરતે હુએ ફરમાયા, અય ઉસ્માન ! અલ્લાહ તુમ પર રહમ ફરમાએ, ન તો તુમને દુનિયાસે કોઇ ફાઈદા ઉઠાયા ઔર ન હી દુનિયા તુમ્હારે પાસ આઈ.[3]

હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) કા ઝુહદ

હઝરત અતિય્યા બિન આમિર (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને એક બાર હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) કો દેખા કે વોહ ખાના ખા રહે થે. ઉનસે મઝીદ ઔર ખાના ખાનેકા ઈસરાર કિયા ગયા, તો ઉન્હોંને કહા, મેરે લિયે યેહી કાફી હૈ, ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે દુનિયામેં ઝિયાદા પેટ

---

૧ હુલીયા, ૧-૧૦૫,
૨ હૈસમી, ૯-૩૦૩, હુલીયા, ૧-૧૦૫, ઈસ્તીઆબ, ૩-૮૭
૩ અબૂ નઈમ

ભરકર ખાનેવાલે કિયામતકે દિન ઝિયાદા ભૂકે હોંગે. અય સલમાન ! દુનિયા મો'મિનકે લિયે જેલખાના હૈ ઔર કાફિરકે લિયે જન્નત. (કે મો'મિન અલ્લાહકે હુક્મોંકા ખુદકો પાબંદ કરકે ચલતા હૈ ઔર કાફિર અપની મરઝી પર ચલતા હૈ.)[૧]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત સલમાન (રદિ.) કો બૈતુલમાલસે પાંચ હઝાર વઝીફા મિલતા થા ઔર વોહ તકરીબન તીસ હઝાર મુસલમાનોંકે અમીર થે. ઉનકા એક ચુગા થા, જિસકે કુછ હિસ્સેકો નીચે બિછાકર બાકીકો ઉપર ઓઢ લિયા કરતે થે ઔર ઉસી ચુગેકો પહેનકર લોગોંમેં બયાન કિયા કરતે થે. જબ ઉન્હેં વઝીફા મિલતા તો ઉસે ઉસી વક્ત આગે ખર્ચ કર દિયા કરતે, ઉસમેં સે અપને પાસ કુછ નહીં રખતે થે ઔર અપને હાથસે ખજૂરકે પત્તોંકી ટોકરીયાં બનાતે થે ઔર ઉસકી કમાઇસે ગુઝારા કરતે થે.[૨]

હઝરત અઅમશ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંનેં લોગોં કો યેહ કિસ્સા બયાન કરતે હુએ સુના કે હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ને હઝરત સલમાન (રદિ.) કો યેહ ફરમાયા, અય અબૂ અબ્દુલ્લાહ ! (યેહ હઝરત સલમાન (રદિ.) કી કુન્નિયત હૈ) ક્યા મૈં તુમ્હારે લિયે એક કમરા બના દૂં ? હઝરત સલમાન (રદિ.) કો યેહ બાત બુરી લગી, તો હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ને કહા, ઝરા ઠહેરો તો સહી, સુન તો લો, મૈં તુમ્હારે લિયે કૈસા કમરા બનાના ચાહતા હૂં ? મૈં તુમ્હારે લિયે ઐસા કમરા બનાના ચાહતા હૂં કે જબ તુમ ઉસમેં લેટો તો તુમ્હારા સર એક દીવારકો લગે ઔર પાંવ દૂસરી દીવારકો ઔર જબ તુમ ખડે હો તો તુમ્હારા સર છત પર લગે. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, ઐસા મા'લૂમ હોતા હૈ કે તુમ તો મેરે દિલમેં રેહતે હો, યા'ની અબ તુમને મેરે દિલકી બાત કહી.[3]

હઝરત માલિક બિન અનસ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) (કિસી દરખ્તકે) સાયેમેં બૈઠા કરતે થે (ઔર મુસલમાનોંકે ઇજતિમાઇ કામોંકો અંજામ દિયા કરતે થે) ઔર સાયા ઘૂમ કર જીધર જાતા, ખુદ ભી ખિસક કર ઉધર હો જાતે. ઇસ કામકે લિયે ઉનકા કોઇ ઘર ન થા.

ઉનસે એક આદમીને કહા, ક્યા મૈં આપકો એક કમરા ન બના દૂં કે ગરમીયોંમેં ઉસકે સાયેમેં રહા કરેં ઔર સરદીયોંમેં ઉસમેં રેહ કર સરદીસે બચાવ કર લિયા કરેં ? હઝરત સલમાન (રદિ.) ને ઉસસે ફરમાયા, હાં, બના દો. જબ વોહ આદમી પીઠ ફેરકર ચલ પડા તો હઝરત સલમાન (રદિ.) ને ઉસે ઝોરસે આવાઝ દે કર કહા, કૈસા કમરા બનાઓગે ? ઉસ આદમીને કહા, ઐસા કમરા બનાઉંગા કે અગર આપ ઉસમેં ખડે હોં તો આપકા સર છતકો લગે ઔર અગર આપ ઉસમેં લેટો તો આપકે પાંવ દીવાર કો લગે. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, ફિર ઠીક હૈ.[૪]

---

૧ હુલીયા, ૧-૧૯૮, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૪૫
૨ હુલીયા, ૧-૧૯૭, ઇબ્ને સઅદ, ૪-૬૨
3 હુલીયા, ૧-૨૦૨
૪ ઇબ્ને સઅદ, ૪-૬૩

હઝરત અબૂઝર ગિફારી (રદિ.) કા ઝુહદ

હઝરત અબૂ અસ્મા (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કે પાસ ગયા. ઉસ વક્ત વોહ રબ્ઝહ બસ્તીમેં થે. ઉનકે પાસ એક કાલી ઔરત બૈઠી હુઇ થી, જિસકે બાલ બિખરે હુએ થે. ઉસ પર ન ખૂબસૂરતીકા કોઇ અસર થા ન હી ખુશ્બૂ કા.

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને કહા, ક્યા તુમ લોગ દેખતે નહીં હો કે યેહ કાલી કલોટી મુઝે ક્યા કેહ રહી હૈ ? મુઝે યેહ કેહ રહી હૈ, ઇરાક ચલા જાઉં (ઔર વહાં રહા કરૂં). મૈં જબ ઇરાક ચલા જાઉંગા, તો વહાં કે લોગ અપની દુનિયા લેકર મુઝ પર ટૂટ પડેંગે, (ક્યૂંકે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બડે સહાબામેં સે હૂં, ઇસ લિયે વહાં વાલે મુઝે ખૂબ હદિયા દેંગે ઔર યૂં મેરે પાસ દુનિયા ઝિયાદા હો જાએગી ઔર ઉનકે કામ ભી કરને પડેંગે, જિસકી વજહસે ઇબાદત ઔર આ'માલકા વક્ત કમ હો જાએગા) ઔર મેરે ગેહરે દોસ્ત (હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) ને મુઝસે યેહ અહદ લિયા હૈ કે પુલસિરાતસે પેહલે એક ફિસલન વાલા રાસ્તા હૈ, જબ હમ ઉસસે ગુઝરેં તો હમારા બોઝ ઇતના હલકા હો ઔર ઐસા સિમટા હુવા હો કે હમ ઉસે ઉઠા સકેં, યેહ હમારી નજાતકે લિયે ઝિયાદા બેહતર હૈ, ઇસકે મુકાબલેમેં કે હમ ઉસ રાસ્તે પરસે ગુઝરેં ઔર હમારા બોઝ બહોત ઝિયાદા હો.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ખિરાશ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કો રબ્ઝહ બસ્તીમેં દેખા કે વોહ અપને એક કાલે છપ્પરકે નીચે બૈઠે હુએ હૈં ઔર ઉસી છપ્પરકે નીચે ઉનકી કાલી ઔરત બૈઠી હુઇ હૈ ઔર વોહ બોરીકે એક ટુકડે પર બૈઠે હુએ હૈં. ઉનસે અર્ઝ કિયા ગયા કે આપકી ઔલાદ ઝિંદા ક્યૂં નહીં રૈહતી ? ઉન્હોંને ફરમાયા, અલ્લાહકા શુક્ર હૈ કે વોહ ઉન્હેં ઇસ ફાની ઘરમેં લે લેતા હૈ ઔર હમેશા બાકી રેહને વાલે ઘરમેં ઝરૂરત પડને પર હમેં વાપસ કર દેગા ઔર વોહ બચ્ચે વહાં કામ આએંગે.

ફિર સાથિયોંને અર્ઝ કિયા, આપ ઇસ ઔરત કે અલાવા કોઇ ઔર (ખૂબસૂરત) ઔરત લે લેતે, તો અચ્છા થા. ફરમાયા, મૈં ઐસી ઔરતસે શાદી કરૂં, જિસસે મુઝમેં તવાઝોઅ પૈદા હો, યેહ મુઝે ઇસસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ કે મૈં ઐસી ઔરતસે શાદી કરૂં, જીસ્સે મુઝમેં બડાઇ પૈદા હો. ફિર સાથિયોંને કહા, આપ ઇસસે ઝિયાદા નરમ બિસ્તર લે લેતે ? ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! મગફિરત ફરમા ઔર જો તૂને દિયા હૈ ઉસમેં સે જિતના જી ચાહે લે લે.[૨]

---

૧ તરગીબ, ૫-૯૩, હુલીયા, ૧-૧૬૧, ઇબ્ને સઅદ, ૪-૧૭૪

૨ હુલીયા, ૧-૧૬૦, હૈસમી, ૯-૩૩૧

હઝરત ઈબ્રાહીમ તૈમી (રહ.) કે વાલિદે મોહતરિમ કેહતે હૈં, હઝરત અબૂઝર (રદિ.) સે કિસીને કહા, જૈસે ફલાં ફલાં આદમીયોંને જાયદાદ બનાઈ હૈ, આપ ભી ઈસી તરહ જાયદાદ ક્યૂં નહીં બના લેતે ? ફરમાયા, મૈં અમીર બનકર કયા કરૂંગા ? મુઝે તો રોઝાના પાની યા દૂધકા એક ઘૂંટ ઔર હર હફતે ગેહૂં એક કફીઝ (એક પૈમાનેકા નામ હૈ, જિસકી મિકદાર હર ઈલાકેમેં અલગ અલગ હોતી હૈ. મિસર મૈં કફીઝ સોલહ કિલોકા હોતા હૈ) કાફી હૈ.

અબૂ નઈમ કી એક રિવાયત મૈં હૈ કે હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને ફરમાયા, મેરી રોઝી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં એક સાઅ થી. મૈં મરતે દમ તક ઈસસે ઝિયાદા નહીં કર સકતા.[1]

હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) કા ઝુહદ

હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી બેઅસત સે પેહલે મૈં તાજિર થા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મબ્ઉસ હુએ તો મૈંને તિજારત ઔર ઈબાદતકો જમા કરના ચાહા, લેકિન ઐસા ઠીક તૌરસે ન હો સકા, ઈસ લિયે મૈંને તિજારત છોડ દી ઔર ઈબાદતકી તરફ મુતવજ્જહ હો ગયા.[2]

હઝરત અબૂદર્દા સે પિછલી હદીસ જૈસી હદીસ રિવાયત કી ગઈ હૈ ઔર ઉસમેં ઈતના ઔર ભી હૈ કે ઉન્હોંને યેહ ભી ફરમાયા કે ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, આજ મુઝે યેહ બાત ભી પસંદ નહીં કે મસ્જિદકે દરવાઝે પર મેરી એક દુકાન હો ઔર મસ્જિદમેં જમાઅતસે એક ભી નમાઝ ફૌત ન હો ઔર મુઝે ઉસ દુકાનસે રોઝાના ચાલીસ દીનાર નફા હો, જો સબ મૈં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં સદકા કર દૂં.

ઉનસે કિસીને પૂછા કે આપકો યેહ ક્યૂં નાપસંદ હૈ ? ફરમાયા, હિસાબકી સખ્તીકી વજહસે.[3]

હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મુઝે ઈસ બાતસે ખુશી નહીં હો સકતી કે મૈં મસ્જિદકે દરવાઝે પર ખડે હોકર ખરીદું બેચું ઔર રોઝાના મુઝે તીનસો દિરહમ ઉસસે નફા હો ઔર મૈં તમામ નમાઝેં મસ્જિદમેં જમાઅતસે અદા કરૂં. મૈં યેહ નહીં કેહતા કે અલ્લાહને બેચનેકો હલાલ નહીં કિયા ઔર સૂદકો હરામ કિયા હૈ, બલ્કે મૈં ચાહતા હૂં કે મૈં ઉન લોગોંમેં સે હો જાઉં, જિન્હેં તિજારત ઔર બેચના અલ્લાહકી યાદસે ગાફિલ નહીં કર સકતા.[4]

---

૧ અબૂનઈમ, ૧-૧૬૨
૨ હૈસમી, ૯-૩૬૭
૩ હુલીયા, ૧-૨૦૯, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૯
૪ અબૂ નઈમ

હઝરત ખાલિદ બિન હુદૈર અસ્લમી (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) કી ખિદમતમેં ગયા. ઉનકે નીચે ખાલ યા ઊન કા બિસ્તર થા ઔર ઉનકે ઉપર ઊની ચાદર થી ઔર ખાલકે જૂતે થે ઔર વોહ બીમાર થે ઔર ઉન્હેં ખૂબ પસીના આયા હુવા થા. મૈંને ઉનસે કહા, અગર આપ ચાહતે તો અપને બિસ્તર પર ચાંદીવાલા ગિલાફ ચળ્હા લેતે ઔર ઝઅફરાની ચાદર ઓળ્હતે, જો કે અમીરૂલ મો'મિનીન આપકે પાસ ભેજા કરતે થે. ઉન્હોંને ફરમાયા, હમારા એક ઘર હૈ, જહાં હમ જા રહે હૈં ઔર ઉસીકે લિયે હમ અમલ કર રહે હૈં (કે જિતના માલ આતા હૈ, સબ દૂસરોંકો દે દેતે હૈં તાકે અગલે ઘર યા'ની આખિરતમેં કામ આએ.)

હઝરત હસ્સાન બિન અતિય્યા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) કે કુછ સાથી ઉનકે મેહમાન બને. ચુનાંચે ઉન્હોંને ઉનકો ખિલાયા પિલાયા ઔર ઉનકી મેહમાની કી, લેકિન (ઘરમેં સામાન ઔર બિસ્તર વગૈરહ કમ થે. જિસકી વજહસે) કુછ સાથિયોંને ઘોડેકી પીઠ પર કાઠીકે નીચે જો ચાદર ડાલી જાતી હૈ, ઉસ પર રાત ગુઝારી ઔર કુછ અપને કપડે પર જૈસે થે, વૈસે હી લેટે રહે.

જબ સુબહ કો હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ઉનકે પાસ આએ, તો ઉન્હોંને મેહસૂસ કિયા કે ઉનકે યેહ મેહમાન બિસ્તરોં કે ન હોનેકી વજહસે કુછ મેહસૂસ કર રહે હૈં, તો ફરમાયા, હમારા એક ઘર હૈ, હમ ઉસીકે લિયે જમા કર રહે હૈં ઔર હમેં લૌટ કર વહીં જાના હૈ (ઈસ લિયે જિતના માલ આતા હૈ, સબ દૂસરોં પર ખર્ચ કર દેતે હૈં, અપના કુછ નહીં બનાતે હૈં.)[1]

હઝરત મુહમ્મદ બિન કઅબ (રહ.) ફરમાતે હૈં, કુછ લોગ સખ્ત સરદીકી રાતમેં હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) કે મેહમાન બને. હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ને ઉનકે પાસ ગરમ ખાના તો ભેજા, લેકિન લિહાફ ન ભેજે. ઉનમેં સે એક આદમીને કહા, ઉન્હોંને હમારે લિયે ખાના તો ભેજા, લેકિન (સરદી દૂર કરનેકા ઈન્તિઝામ નહીં કિયા, ઈસ વજહસે) ઈસ સખ્ત સરદીમેં હમેં ખાના ખાનેકા મઝા ન આયા. મૈં તો હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) કો યેહ બાત ઝરૂર બતાઉંગા.

દૂસરે ને કહા, છોડો, ન બતાઓ. લેકિન વોહ ન માના ઔર હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) કે પાસ ચલા ગયા. જબ વોહ દરવાઝે પર જાકર ખડા હો ગયા તો ઉસને દેખા કે હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) બૈઠે હુએ હૈં ઔર ઉનકી બીવીકે જિસ્મ પર થોડેસે નાકાબિલે ઝિક્ર કપડે હૈં. યેહ દેખ કર ઉસને વાપસ જાનેકા ઈરાદા કિયા ઔર હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) સે કહા, મેરા ખયાલ હૈ, યેહ રાત આપને ભી હમારી તરહ (લિહાફકે બગૈર) હી ગુઝારી હૈ.

હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ને ફરમાયા, હમારા એક ઘર હૈ, જહાં હમ સબ કો જાના હૈ. હમને અપને સારે લિહાફ ઔર બિસ્તર પેહલેસે વહાં ભેજ દિયે હૈં. અગર

૧ હુલીયા, ૧-૨૨૨

ઇનમેં સે કોઇ ચીઝ તુમ્હેં યહાં મિલતી તો હમ ઉસે તુમ્હારે પાસ ઝરૂર ભેજ દેતે. હમારે સામને એક બહોત સખ્ત ઘાટી હૈ. જિસ પર ચઢના બહોત મુશ્કિલ હૈ. હલકા બોઝ લેકર ઉસમેં સે ગુઝરને વાલા બોઝવાલેસે બેહતર હૈ. સમઝ ગએ, મૈં તુમ્હેં ક્યા કેહ રહા હૂં? ઉસને કહા, જી, હાં, સમઝ ગયા હૂં.[૧]

અમીરકે મેઅયારે ઝિંદગીકે બુલંદ કરને પર નકીરકે બાબમેં યેહ કિસ્સા ગુઝર ચુકા હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.), હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) કે યહાં જાને લગે, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને દરવાઝેકો ધક્કા દિયા, તો ઉસકી કુંડી નહીં થી. હમ અંદર ગએ તો કમરેમેં અંધેરા થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનકો (અંધેરેકી વજહસે) ટટોલને લગે, યહાં તક કે ઉનકા હાથ અબૂદ્દર્દા (રદિ.) કો લગ ગયા. ફિર ઉનકે તકીયેકો ટટોલા તો વોહ પાલાનકા કમ્બલ થા. ફિર ઉનકે બિસ્તરકો ટટોલા, તો વોહ કંકરીયાં થીં. ફિર ઉનકે ઉપરકે કપડેકો ટટોલા, તો વોહ બારીક સી ચાદર થી.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા,અલ્લાહ આપ પર રહમ ફરમાએ, ક્યા મૈંને આપ પર વુસ્અત નહીં કી? ઔર ક્યા મૈંને આપકે સાથ ફલાં ફલાં એહસાન નહીં કિયે? હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) ને કહા, અય ઉમર (રદિ.) ! ક્યા આપકો વોહ હદીસ યાદ નહીં હૈં, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમસે બયાન કી થી? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, કૌનસી હદીસ? ઉન્હોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમમેં સે એક આદમીકે પાસ ઝિંદગી ગુઝારનેકા ઇતના સામાન હોના ચાહિયે, જિતના સવારકે પાસ સફરકા તોશા હોતા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હાં, યાદ હૈ. હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) ને કહા, અય ઉમર (રદિ.) ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ હમને ક્યા કિયા? ફિર દોનોં એક દૂસરેકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાતેં યાદ દિલાકર સુબહ તક રોતે રહે.

હઝરત મઆઝ બિન અફરા (રદિ.) કા ઝુહદ

હઝરત અબૂ ઐયુબ (રદિ.) કે ગુલામ હઝરત અફલહ (રહ.) બયાન કરતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) હુક્મ દેકર અહલે બદરકે લિયે ખાસ તૌરસે બડે અચ્છે જોડોંકા કપડા તૈયાર કરવાતે થે. ફિર ઉસસે જોડે બનાકર અહલે બદર કો ભેજા કરતે થે. ચુનાંચે હઝરત મઆઝ બિન અફરા (રદિ.) કો ઉનમેં સે એક જોડા ભેજા. હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને મુઝસે ફરમાયા, અય અફલહ! યેહ જોડા બેચ દો.

મૈંને વોહ જોડા ડેઢ હઝાર દિરહમમેં બેચા, તો ઉન્હોંને ફરમાયા, ઇસ ડેઢ હઝાર દિરહમકે મેરે લિયે ગુલામ ખરીદ લાઓ. મૈં પાંચ ગુલામ ખરીદ લાયા. ઉન્હેં

૧ સિફતુસ્સફવા, ૧-૨૬૩

દેખકર ફરમાયા, જો આદમી ડેઢ હઝાર દિરહમકે પાંચ ગુલામ ખરીદ કર ઉન્હેં આઝાદ કર સકતા હૈ. વોહ ઈસ રકમકે દો છિલકે (લુંગી ઔર ચાદર) પહેન લે, વાકઈ વોહ બહોત બેવકૂફ હૈ. (અય ગુલામો !) જાઓ તુમ સબ આઝાદ હો.

હઝરત ઉમર (રદિ.) કો યેહ ખબર પહોંચી કે હઝરત ઉમર (રદિ.) હઝરત મઆઝ (રદિ.) કે પાસ જો જોડે ભેજતે હૈં, હઝરત મઆઝ (રદિ.) ઉન્હેં પહેનતે નહીં હૈં, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને સો દિરહમ કા એક મોટા જોડા બનવાકર ઉનકે પાસ ભેજ દિયા. જબ કાસિદ વોહ જોડા લેકર ઉનકે પાસ આયા, તો હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને ફરમાયા, મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને યેહ જોડા દેકર તુમ્હેં મેરે પાસ નહીં ભેજા. ઉસ કાસિદને કહા, નહીં, આપકે પાસ હી ભેજા હૈ.

ઉન્હોંને વોહ જોડા લિયા ઔર લેકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં આએ ઔર કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ક્યા આપને યેહ જોડા મેરે પાસ ભેજા હૈ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હાં, મૈંને ભેજા હૈ. હમ પેહલે તુમ્હારે પાસ ઈન કીમતી જોડોંમેં સે ભેજવાયા કરતે થે, જો તુમ્હેં ઔર તુમ્હારે બદરી ભાઈયોં કે લિયે ભેજવાયા કરતે થે, લેકિન મુઝે પતા ચલા કે તુમ ઉસે પહેનતે નહીં હો, ઈસ લિયે ઈસ બાર મૈંને તુમ્હારે લિયે યેહ મઅમૂલી જોડા ભેજ દિયા. ઉન્હોંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મૈં અગરચે વોહ જોડા પહેનતા નહીં, લેકિન મૈં યેહ ચાહતા હૂં કે આપકે પાસ જો બેહતરીન ચીઝ હૈ, ઉસમેં સે મિલે. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પેહલે કી તરહ વહી અચ્છા જોડા દે દિયા.[૧]

હઝરત લજલાજ ગતફાની (રદિ.) કા ઝુહદ

હઝરત લજલાજ ગતફાની (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ સે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હાથ પર મુસલમાન હુવા હૂં, કભી મૈંને પેટ ભરકર ખાના ભી નહીં ખાયા. બસ ઝરૂરત ભર ખાતા ઔર પીતા હૂં.

ઈમામ બૈહકી ને ઈતના ઔર બઢા કર રિવાયત કિયા હૈ કે વોહ એકસો બીસ સાલ તક ઝિંદા રહે. પચાસ સાલ જાહિલિયતમેં ઔર સત્તર સાલ ઈસ્લામમેં.[૨]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કા ઝુહદ

હઝરત હમ્ઝા બિન અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ઉસ વક્ત ખાના ખાતે જબ સાથ ખાના ખાનેવાલા કોઈ

---

૧ સિફતુસ્સફવા, ૧-૧૮૮
૨ તરગીબ, ૩-૪૨૩, ઈસાબા, ૨-૩૨૮, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૮૬

ઔર ભી હોતા. ઔર જબ ખાતે તો ચાહે ખાના જિતના ઝિયાદા હોતા, પેટ ભરકર ન ખાતે.

ચુનાંચે એક બાર હઝરત ઈબ્ને મુતીઅ (રહ.) ઉનકી ઈયાદત કરને આએ તો ઉન્હોંને દેખા કે ઉનકા જિસ્મ બહોત દુબલા હો ચુકા હૈ, તો ઉન્હોંને (ઉનકી બીવી) હઝરત સફિય્યા (રહ.) સે કહા, ક્યા તુમ ઉનકી અચ્છી તરહ દેખભાલ નહીં કરતી હો? અગર તુમ ઉનકી દેખભાલ ઠીક તરહસે કરો, તો હો સકતા હૈ કે વોહ દુબલાપન ખત્મ હો જાએ ઔર કુછ તો ઈનકા જિસ્મ બન જાએ. ઈસ લિયે ઈનકે લિયે અચ્છા ખાના ખાસ તૌરસે એહતિમામસે તૈયાર કરો. હઝરત સફિય્યા ને કહા, હમ તો ઐસા કરતે હૈં, લેકિન યેહ અપને ખાને પર તમામ ઘરવાલોંકો ઔર (બાહિરકે) તમામ મૌજૂદ લોગોંકો બુલા લેતે હૈં ઔર સારા ખાના દૂસરોંકો ખિલા દેતે હૈં ઔર ખુદ બહોત કમ ખાતે હૈં. ઈસ લિયે આપ હી ઉનસે ઈસ બારેમેં બાત કરેં. ઈસ પર હઝરત ઈબ્ને મુતીઅ ને કહા, અય અબૂ અબ્દુર્રહમાન ! (યેહ ઉનકી કુન્નિયત હૈ) અગર આપ કુછ અચ્છા ખાના ખા લિયા કરેં, તો ઈસસે આપકી જિસ્માની કમઝોરી દૂર હો જાએગી. તો ઉન્હોંને ફરમાયા, આઠ સાલ લગાતાર ઐસે ગુઝરે હૈં કે મૈંને કભી પેટ ભરકર નહીં ખાયા યા સિર્ફ એક બાર હી પેટ ભર કર ખાયા હોગા. અબ તુમ ચાહતે હો કે મૈં પેટ ભરકર ખાયા કરૂં, જબકે ગધેકી પ્યાસ જિતની (થોડીસી) ઝિંદગી રેહ ગઈ હૈ.[૧]

હઝરત ઉમર બિન હમ્ઝા બિન અબ્દુલ્લાહ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં અપને વાલિદકે સાથ બૈઠા હુવા થા કે ઈતનેમેં એક આદમી ગુઝરા ઔર ઉસને કહા, આપ મુઝે બતાએં કે જિસ દિન મૈંને આપકો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) સે જુરૂફ મકામ પર બાત કરતે હુએ દેખા થા, આપને ઉનકો ક્યા કહા થા ? ઉન્હોંને કહા, મૈંને ઉનસે કહા થા, અય અબૂ અબ્દુર્રહમાન ! આપકા જિસ્મ બહોત દુબલા હો ગયા ઔર ઉમ્ર બહોત ઝિયાદા હો ગઈ. આપકી મજ્લિસમેં બૈઠને વાલે ન આપકા હક પેહચાનતે હૈં ન આપકા મકામ. આપ યહાંસે ઘર વાપસ જાકર ઘરવાલોંસે કહેં કે વોહ આપકે લિયે ખાસ તૌરસે અચ્છાસા ખાના તૈયાર કર લિયા કરેં. ઉન્હોંને કહા, તેરા ભલા હો, અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને ગ્યારહ સાલસે, બલ્કે બારહ સાલસે, બલ્કે તેરહ સાલસે, બલ્કે ચૌદહ સાલસે એક બાર ભી પેટ ભરકર નહીં ખાયા. અબ તો ગધેકી પ્યાસ જિતની (થોડી સી) ઝિંદગી રેહ ગઈ. અબ યેહ કૈસે હો સકતા હૈ?[૨]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અદી (રહ.), હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કે ગુલામ થે. વોહ ઈરાકસે આએ ઔર ઉન્હોંને હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર સલામ કિયા ઔર અર્ઝ કિયા, મૈં આપકે લિયે હદિયા લાયા હૂં. હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને પૂછા, ક્યા હૈ ? ઉન્હોંને કહા, જવારિશ હૈ.

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૯૮
૨ અબૂ નઈમ

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને પૂછા, જવારિશ ક્યા ચીઝ હોતી હૈ ? ઉન્હોંને કહા, ઈસસે ખાના હઝમ હોતા હૈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને ચાલીસ સાલસે કભી પેટ ભરકર નહીં ખાયા. મૈં ઈસ જવારિશકા ક્યા કરૂંગા ?[૧]

હઝરત ઈબ્ને સીરીન (રહ.) કેહતે હૈં, એક આદમી ને હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) સે કહા, ક્યા મૈં આપકે લિયે જવારિશ તૈયાર કર દૂં ? હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, જવારિશ ક્યા ચીઝ હોતી હૈ ? ઉસ આદમીને કહા, અગર આપ કિસી દિન ખાના ઈતના ઝિયાદા ખા લેં કે સાંસ લેના ભી મુશ્કિલ હો જાએ ઔર ફિર ઈસ જવારિશકો ઈસ્તે'માલ કર લેં તો ઈસસે ઉસ ખાનેકો હઝમ કરના આસાન હો જાએગા.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને તો ચાર માહસે કભી પેટ ભરકર ખાના નહીં ખાયા ઔર યેહ ઈસ વજહસે નહીં હૈ કે મુઝે ખાના મિલતા નહીં હૈ. ખાના તો બહોત મિલતા હૈ લેકિન મૈં ઐસે લોગોંકે સાથ રહા હૂં, જો એક વક્ત પેટ ભરકર ખાતે થે ઔર દૂસરે વક્ત ભૂકે રેહતે થે.[૨]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હુવા, મૈંને ન ઈંટ પર ઈંટ રખ્ખી (યા'ની કોઈ તા'મીર નહીં કી) ઔર ન હી કોઈ ખજૂરકા પૌદા લગાયા હૈ.[3]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કે અલાવા હમમેં સે જિસને ભી દુનિયા પાઈ, દુનિયા ઉસકી તરફ ઝુકી ઔર વોહ દુનિયાકી તરફ ઝુક ગયા.[૪]

હઝરત સુદી (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને સહાબાકી એક જમાઅત કો દેખા, જો યેહ સમઝતે થે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સહાબાકો (દુનિયાકી ચીઝોંકે ઈસ્તે'માલમેં) જિસ હાલત પર છોડ ગએ થે, ઉસ હાલત પર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કે અલાવા ઔર કોઈ નહીં રહા.[૫]

હઝરત હુઝૈફા બિન યમાન (રદિ.) કા ઝુહદ

હઝરત સાઈદા બિન સઅદ બિન હુઝૈફા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ફરમાયા કરતે થે કે સબસે ઝિયાદા મેરી આંખોંકી ઠંડકકા બાઈસ ઔર મેરે જી કો

૧ હુલીયા, ૧-300
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૧૦
3 હુલીયા, ૧-303, ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૨૫
૪ અબૂ સઈદ ઈબ્નુલ આઅરાબી
૫ ઈસાબા, ૨-3૪૭

સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ વોહ દિન હૈ જિસ દિન મૈં અપને એહલો અયાલકે પાસ જાઉં ઔર મુઝે ઉનકે પાસ ખાનેકી કોઇ ચીઝ ન મિલે ઔર વોહ યૂં કહે કે આજ હમારે પાસ ખિલાનેકે લિયે કુછ હૈ હી નહીં. ઇસકી વજહ યેહ હૈ કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે મરીઝકો ઉસકે ઘરવાલે જિતના ખાનેસે બચાતે હૈં, અલ્લાહ મો'મિનકો ઉસસે ઝિયાદા દુનિયાસે બચાતે હૈં ઔર બાપ અપની ઔલાદકે લિયે જિતની ફિક્ર કરતા હૈ, અલ્લાહ ઉસસે ઝિયાદા મો'મિનકી આઝમાઇશકા એહતિમામ કરતે હૈં.[1]

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૭૭, હૈસમી, ૧૦-૨૮૫

વો દુનિયા સે બેરગબતી ઇખ્તિયાર ન કરે ઔર ઉસકી લઝ્ઝતોં મેં મશ્ગૂલ હો જાએ ઉસ પર નકીર કરના ઔર દુનિયા સે બચને કી તા'કીદ કરના

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે દેખા કે મૈંને એક દિનમેં દો બાર ખાના ખાયા હૈ, તો મુઝસે ફરમાયા, અય આઇશા ! ક્યા તુમ યેહ ચાહતી હો કે સિર્ફ પેટ ભરના હી તુમ્હારા મશ્ગલા હો ? એક દિનમેં દો બાર ખાના ઈસરાફ હૈ ઔર ઈસરાફ વાલોંકો અલ્લાહ પસંદ નહીં ફરમાતે હૈં.

એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય આઇશા ! ક્યા તુમ્હેં ઈસ દુનિયામેં બસ પેટ ભરનેકી ફિક્ર હૈ ઔર કોઇ ફિક્ર નહીં હૈ ? એક દિનમેં એક બારસે ઝિયાદા ખાના ઈસરાફ હૈ ઔર ઈસરાફવાલોંકો અલ્લાહ પસંદ નહીં ફરમાતે.[1]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠી હુઇ રો રહી થી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ક્યૂં રો રહી હો ? અગર તુમ મુઝસે (જન્નતમેં) મિલના ચાહતી હો, તો તુમ્હેં દુનિયાકા ઈતના સામાન કાફી હોના ચાહિયે, જિતના સવારકા રાસ્તેકા સામાન હોતા હૈ ઔર માલદારોંસે મેલઝોલ ન રખના.[2]

તિર્મીઝી, હાકિમ ઔર બૈહકીકી રિવાયતમેં કુછ ઔર અલ્ફાઝ ભી હૈં, વોહ યેહ કે ઔર જબ તક કપડે પર પૈવંદ ન લગા લો, ઉસે પુરાના ન સમઝના.

રઝીન કી રિવાયતમેં મઝીદ યેહ મઝમૂન હૈ કે હઝરત ઉર્વહને કહા કે જબ તક હઝરત આઇશા (રદિ.) અપને કપડે પર પૈવંદ ન લગા લેતીં ઔર ઉસે ઉલટ ન લેતીં, ઉસ વક્ત તક નયા કપડા ન પહેનતીં. એક દિન ઉનકે પાસ અસ્સી હઝાર દિરહમ હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) કી તરફસે આએ, તો શામ તક ઉનકે પાસ અસ્સી હઝારમેં સે એક દિરહમ ભી ન બચા.

ઉનકી બાંદી ને કહા, આપને હમારે લિયે એક દિરહમકા ગોશ્ત ક્યૂં નહીં ખરીદ લિયા ? તો ફરમાયા, અગર તૂ મુઝે પેહલે યાદ કરા દેતી, તો મૈં ખરીદ લેતી, (મુઝે તો ગોશ્ત ખરીદના યાદ હી ન રહા.)[3]

---

૧ તરગીબ, ૩-૪૨૩
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૦
૩ તરગીબ, ૫-૧૨૬

હઝરત અબૂ જુહૈફા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને એક દિન ચરબી વાલે ગોશ્તકા સરીદ ખાયા, ફિર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર મુઝે ડકાર આ રહે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂ જુહૈફા ! હમારે સામને ડકાર ન લો, ક્યૂંકે જો દુનિયામેં પેટ ભરકર ખાએ, ઉન્હેં કિયામતકે દિન ઝિયાદા ભૂક બરદાશ્ત કરની પડેગી.

ચુનાંચે ઉસકે બા'દ હઝરત અબૂ જુહૈફા (રદિ.) ને આખિરી દમ તક કભી પેટ ભરકર ખાના ન ખાયા. જબ દોપહરકો ખા લેતે થે તો રાતકો ન ખાતે, ઔર જબ રાતકો ખા લેતે તો દિનકો ન ખાતે.[1]

હઝરત જઅદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક બડે પેટ વાલા આદમી દેખા, તો આપને ઉસકે પેટમેં ઉંગલી મારકર ફરમાયા, અગર યેહ ખાના ઇસ પેટકે અલાવા કિસી ઔર (ફકીર યા ઝરૂરતમંદ) કે પેટમેં હોતા, તો તુમ્હારે લિયે બેહતર થા.

એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે એક આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બારેમેં ખ્વાબ દેખા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આદમી ભેજકર ઉસે બુલાયા. ચુનાંચે ઉસને ખિદમતમેં હાઝિર હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો વોહ સારા ખ્વાબ સુનાયા.

ઉસ આદમીકા પેટ બડા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકે પેટમેં ઉંગલી મારકર ફરમાયા, અગર યેહ ખાના ઇસ પેટકે અલાવા કિસી ઔર કે પેટમેં હોતા તો તુમ્હારે લિયે ઝિયાદા બેહતર થા.[2]

હઝરત યહયા બિન સઇદ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) રાસ્તેમેં હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) સે મિલે. ઉનકે સાથ એક આદમી ગોશ્ત ઉઠાએ હુએ થા. (યા'ની વોહ ગોશ્ત ખરીદકર અપને ઘર જા રહે થે.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમમેં સે કોઇ આદમી ભી યેહ નહીં ચાહતા કે અપને પડોસી ઔર ચચાઝાદ ભાઇકી વજહસે અપનેકો ભૂકા રખ્ખે ? (યા'ની ખુદ ન ખાએ ઔર સારા દૂસરોંકો ખિલા દે.) યેહ આયત..

اَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِيْ حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا

અઝહબ્તુમ તૈયિબાતિકુમ ફી હયાતિમુદ્દુન્યા વસ્તમતઅ્તુમ્ બિહા ...

તુમ લોગોં સે કહાં ચલી ગઇ હૈ ? [3]

---

૧ હૈસમી, ૫-૩૧, ઇસ્તીઆબ, ૪-૩૭, હૈસમી, ૧૦-૩૨૩, હુલીયા, ૭-૨૫૬
૨ હૈસમી, ૫-૩૧
3 તરગીબ, ૩-૪૨૪

હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં એક દિરહમકા ગોશ્ત ખરીદ કર લે જા રહા થા. રાસ્તેમેં મુઝે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) મિલે. ઉન્હોંને પૂછા, અય જાબિર ! યેહ ક્યા હૈ ? મૈંને કહા, મેરે ઘર વાલોંકા ગોશ્ત ખાનેકો બહોત દિલ ચાહ રહા થા, ઈસ લિયે મૈંને ઉનકે લિયે એક દિરહમકા ગોશ્ત ખરીદા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) મેરા યેહ જુમ્લા બાર બાર દોહરાતે રહે, 'મેરે ઘરવાલોંકા ગોશ્ત ખાનેકો બહોત દિલ ચાહ રહા થા'. ઈતની બાર દોહરાયા કે મુઝે યેહ તમન્ના હોને લગી કે કાશ, યેહ દિરહમ મેરે પાસસે કહીં ગિર જાતા ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) સે મેરી મુલાકાત ન હોતી.[1]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત જાબિર (રદિ.) કે હાથમેં એક દિરહમ દેખા, તો ઉનસે પૂછા, યેહ દિરહમ ક્યા હૈ ? હઝરત જાબિર (રદિ.) ને કહા, મૈં ઈસકા અપને ઘરવાલોંકે લિયે ગોશ્ત ખરીદના ચાહતા હૂં, ઉનકા દિલ ગોશ્ત ખાનેકો બહોત ચાહ રહા થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા જિસ ચીઝ કા તુમ લોગોંકા દિલ ચાહેગા, ઉસે તુમ ઝરૂર ખરીદ લોગે ? 'અઝહબ્તુમ તૈય્યિબાતિકુમ..' વાલી આયત તુમ લોગોંસે કહાં ચલી ગઈ ?[2]

હઝરત હસન (રહ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) અપને બેટે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કે યહાં ગએ. ઉસ વક્ત હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કે સામને ગોશ્ત રખ્ખા હુવા થા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, યેહ ગોશ્ત કૈસા હૈ? હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, મેરા ગોશ્ત ખાનેકો દિલ ચાહ રહા થા, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ્હારા જિસ ચીઝકો દિલ ચાહેગા, ક્યા તુમ ઉસે ઝરૂર ખાઓગે ? આદમીકે ફુઝૂલખર્ચ હોનેકે લિયે યેહ કાફી હૈ કે ઉસકા જિસ ચીઝકો દિલ ચાહે, વોહ ઉસે ઝરૂર ખાએ.[3]

હઝરત સઈદ બિન જુબૈર (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો યેહ ખબર પહોંચી કે હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન અલગ અલગ કિસ્મકે ખાને ખાતે હૈં, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપને ગુલામ યરફાસે ફરમાયા, જબ તુમ્હેં પતા ચલ જાએ કે ઉનકા રાતકા ખાના તૈયાર હો ગયા હૈ તો મુઝે ખબર કર દેના.

ચુનાંચે જબ હઝરત યઝીદકા રાતકા ખાના તૈયાર હો ગયા, તો હઝરત યરફાને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ખબર કી. હઝરત ઉમર (રદિ.) તશરીફ લે ગએ ઔર હઝરત યઝીદ કે યહાં પહોંચકર ઉન્હેં સલામ કિયા ઔર ઉનસે અંદર આનેકી ઈજાઝત માંગી, ઉન્હોંને ઈજાઝત દી. હઝરત ઉમર (રદિ.) અંદર તશરીફ લે ગએ તો હઝરત યઝીદ

---

૧ તરગીબ, ૩-૪૨૪
૨ મુન્તખબ, ૬-૪૦૬
૩ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૦૧

(રદિ.) કા રાતકા ખાના લાયા ગયા ઔર વોહ સરીદ ઔર ગોશ્ત લેકર આએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકે સાથ ખાના ખાયા.

ફિર ભુના હુવા ગોશ્ત દસ્તરખ્વાન પર લાયા ગયા. હઝરત યઝીદને તો ઉસ ગોશ્તકી તરફ હાથ બળ્હાયા, લેકિન હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપના હાથ રોક લિયા ઔર ફરમાયા, અય યઝીદ બિન અબી સુફયાન ! હાય અલ્લાહ ! ક્યા એક ખાનેકે બા'દ દૂસરા ખાના ? ઉસ ઝાંત કી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, અગર તુમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર ઉનકે સહાબા (રદિ.) કે ઝિંદગીકે તરીકેસે હટ જાઓગે, તો તુમ્હેં ભી ઉનકે રાસ્તેસે હટા દિયા જાએગા.(જો જન્નતકે આઅલા દર્જોંકો જાતા હૈ.)[1]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, એક બાર હઝરત ઉમર (રદિ.) એક કૂડી કે પાસસે ગુઝરે તો ઉસકે પાસ રૂક ગએ. જબ આપને મેહસૂસ કિયા કે આપકે સાથિયોંકો ઉસકી ગંદગીસે નાગવારી હો રહી હૈ, તો ફરમાયા, યેહ હૈ તુમ્હારી વોહ દુનિયા, જિસકા તુમ લાલચ કરતે હો યા ફરમાયા, જિસ પર તુમ ભરોસા કરતે હો.[2]

હઝરત સલમા બિન કુલસૂમ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ને દમિશ્કમેં એક ઉંચી ઈમારત બનાઈ. હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો મદીના મુનવ્વરામેં ઈસકી ખબર મિલી, તો હઝરત અબૂ દર્દા (રદિ.) કો યેહ ખત લિખ્ખા..

'અય ઉવૈમિર બિન ઉમ્મે ઉવૈમિર ! ક્યા તુમ્હેં રૂમ ઔર ફારિસકી ઈમારતેં કાફી નહીં હૈં કે તુમ નઈ ઈમારતેં બનાને લગ ગએ હો ? ઔર અય હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબી ! (હર કામ સોચ સમઝ કર કિયા કરો, ક્યૂંકે) તુમ દૂસરોંકે લિયે નમૂના હો. (લોગ તુમ્હેં જૈસા દેખેંગે, વૈસા હી કરને લગ જાએંગે.)[3]

હઝરત રાશિદ બિન સઅદ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ખબર મિલી કે હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ને હિમ્સમેં દરવાઝે પર એક છજ્જા બનાયા હૈ, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉન્હેં ખત લિખ્ખા, 'અય ઉવૈમિર ! રૂમવાલોંને જો તામીરેં કી હૈં, ક્યા વોહ દુનિયાકી ઝૈબો ઝીનતકે લિયે તુમ્હેં કાફી નહીં થી ? હાલાંકે અલ્લાહને તો દુનિયાકો ઉજાડનેકા યા'ની સાદગીકા હુકમ દે રખ્ખા હૈ.[4]

અબૂ નઈમ કી રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે રૂમ વાલોંને જો તા'મીરાત કી હૈં, ક્યા વોહ દુનિયાકી ઝૈબો ઝીનત ઔર નઈ ઈમારતેં બનાનેકે લિયે કાફી નહીં થીં ? હાલાંકે અલ્લાહને તો દુનિયાકા વીરાન હોના બતાયા હૈ. જબ તુમ્હેં મેરા યેહ ખત મિલે, ફૌરન હિમ્સસે દમિશ્ક ચલે જાના. હઝરત સુફયાન રાવી કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) ને યેહ હુકમ ઉન્હેં સઝા કે તૌર પર દિયા થા.[5]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૦૧
૨ હુલીયા, ૧-૪૮
૩ ઈબ્ને અસાકિર
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૬૨
૫ હુલીયા, ૭-૩૦૫

હઝરત યઝીદ બિન અબી હબીબ (રહ.) કેહતે હૈં, મિસરમેં સબસે પેહલે હઝરત ખારિજા બિન હુઝાફા (રદિ.) ને બાલાખાના બનાયા થા. હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો જબ ઈસકી ખબર મિલી, તો ઉન્હોંને હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.)કો યેહ ખત લિખ્ખા..

'સલામ હો, અમ્મા બા'દ. મુઝે યેહ ખબર મિલી હૈ કે હઝરત ખારિજા બિન હુઝાફા ને બાલાખાના બનાયા હૈ. હઝરત ખારિજા અપને પડોસીયોંકી પરદેકી ચીઝોં પર ઝાંકના ચાહતે હૈં, ઈસ લિયે જૂંહી તુમ્હેં મેરા યેહ ખત મિલે, ઉસ બાલાખાનેકો ગિરા દો. ફક્ત વસ્સલામ.'[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ રૂમી (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત ઉમ્મે તલક (રદિ.) કે ઘર ઉનકી ખિદમતમેં ગયા, તો મૈંને દેખા કે ઉનકે ઘરકી છત નીચી હૈ. મૈંને કહા, અય ઉમ્મે તલક ! આપકે ઘરકી છત બહોત હી નીચી હૈ. ઉન્હોંને કહા, અય મેરે બેટે ! હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને અપને ગવર્નરોંકો યેહ ખત લિખ્ખા કે તુમ અપની ઈમારતેં ઉંચી ન બનાઓ, ક્યૂંકે તુમ્હારા સબસે બુરા દિન વોહ હોગા, જિસ દિન તુમ લોગ ઉંચી ઈમારતેં બનાઓગે.[૨]

હઝરત સુફયાન બિન ઉયયૂનહ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) કૂફા કે ગવર્નર થે. ઉન્હોંને ખત લિખકર હઝરત ઉમર (રદિ.) સે રેહનેકે લિયે ઘર બનાનેકી ઈજાઝત માંગી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉન્હેં જવાબ મેં લિખ્ખા કે ઐસા ઘર બનાઓ, જિસસે તુમ્હારી ધૂપ ઔર બારિશસે બચનેકી ઝરૂરત પૂરી હો જાએ, ક્યૂંકે દુનિયા તો ગુઝારા કરનેકી જગહ હૈ.

હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) મિસર કે ગવર્નર થે. ઉન્હેં હઝરત ઉમર (રદિ.) ને યેહ લિખ્ખા કે તુમ અપને સાથ અપને અમીરકા જૈસા રવૈયા પસંદ કરતે હો, તુમ વૈસા હી રવૈયા અપની રિઆયાકે સાથ ઈખ્તિયાર કરો.[3]

હઝરત સુફયાન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો ખબર મિલી કે એક આદમીને પક્કી ઈંટોંસે મકાન બનાયા હૈ, તો ફરમાયા, મેરા ખયાલ નહીં થા કે ઈસ ઉમ્મતમેં ભી ફિરઔન જૈસે લોગ હોંગે. રાવી કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ફિરઔન કે ઈસ જુમ્લેકી તરફ ઈશારા કર રહે થે..

فَاَوْقِدْ لِیْ یَا هَامَانُ عَلَى الطِّیْنِ فَاجْعَلْ لِّیْ صَرْحًا ...

ફઅવકિદ્લી યા હામાનુ અલત્તીનિ ફજ્અલ્લી સરહા...

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૬૩
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૬૩
3 મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૦૬

'અય હામાન ! તુમ હમારે લિયે મિટ્ટી (કી ઈંટેં બનવાકર ઉન) કો આગમેં (પઝાવા લગાકર) પકવાઓ. ફિર (ઇન પક્કી ઈંટોં સે) મેરે વાસ્તે એક ઉંચી ઇમારત બનવાઓ.'[૧]

હઝરત સાલિમ બિન અબ્દુલ્લાહ (રહ.) કેહતે હૈં, મેરે વાલિદકે ઝમાનેમેં મેરી શાદી હુઇ. મેરે વાલિદને લોગોંકો (ખાનેકે લિયે) બુલાયા ઔર ઉનમેં હઝરત અબૂ અય્યૂબ (રદિ.) કો ભી બુલાયા થા. ઘરવાલોંને કમરેકી દીવારોં પર હરે પરદે લટકા દિયે. હઝરત અબૂ અય્યૂબ (રદિ.) તશરીફ લાએ. ઉન્હોંને સર ઝુકા કર (ગૌરસે) દેખા તો કમરે પર પરદે લટકે હુએ થે.

ઉન્હોંને (મેરે વાલિદ સે) ફરમાયા, અય અબ્દુલ્લાહ ! તુમ લોગ દીવારોં પર પરદે લટકાતે હો ? મેરે વાલિદને શરમિંદા હોકર કહા, અય અબૂ અય્યૂબ ! ઔરતેં હમ પર ગાલિબ આ ગઈ. હઝરત અબૂ અય્યૂબ (રદિ.) ને ફરમાયા, દૂસરોંકે બારેમેં તો મુઝે ડર થા કે ઉન પર ઔરતેં ગાલિબ આ જાએંગી, લેકિન તુમ્હારે બારેમેં મુઝે યેહ ડર બિલકુલ નહીં થા કે તુમ પર ભી ગાલિબ આ જાએંગી. ન મૈં તુમ્હારે ઘરમેં દાખિલ હોઉંગા ઔર ન તુમ્હારા ખાના ખાઉંગા.[૨]

હઝરત સલમાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, મુઝે કુછ નસીહત કર દેં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય સલમાન ! અલ્લાહસે ડરતે રહો ઔર તુમ્હેં મા'લૂમ હોના ચાહિયે કે બહોત જલ્દ બહોતસી ફુતૂહાત હોંગી. ઉનમેં સે તુમ્હારા હિસ્સા સિર્ફ ઇતના હોના ચાહિયે કે ઝરૂરત ભર ખાના અપને પેટમેં ડાલ લો (અપની ઝરૂરતમેં કમસે કમ લગાકર બાકી સારા દૂસરોં પર ખર્ચ કર દેના.)ઔર તુમ યેહ ભી જાન લો કે જો આદમી પાંચ નમાઝેં પઢતા હૈ, વોહ સુબહો શામ હર વક્ત અલ્લાહકી ઝિમ્મેદારીમેં હોતા હૈ, ઇસ લિયે તુમ અલ્લાહવાલોંમેં સે કિસીકો હરગિઝ કત્લ ન કરના, ક્યૂંકે તુમ ઇસ તરહ અલ્લાહકી કિસી ઝિમ્મેદારીકો તોડ દોગે ઔર ફિર અલ્લાહ તુમ્હેં ઉંધે મુંહ (જહન્નમકી) આગમેં ડાલ દેંગે.[3]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ ઉનકે મરઝુલ વફાતમેં ગએ ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા ! મુઝે કુછ વસિય્યત કર દેં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહ તુમ લોગોંકે લિયે સારી દુનિયાકો ફતહ કર દેંગે (ઔર ખૂબ ગનીમતકા માલ આએગા) તુમમેં સે હર આદમી ઇન ફુતૂહાતમેં સે ગુઝારે ભર હી લે.[૪]

---

૧ હુલીયા, ૭-૩૦૪
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૬૩
૩ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૧૩૭, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૨૩૩
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૬

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ ઉનકે મરઝુલ વફાતમેં ગયા ઔર ઉન્હેં સલામ કિયા. ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈં દેખ રહા હૂં કે દુનિયા સામને આ રહી હૈ, અગરચે અભી તક આઇ નહીં હૈ, લેકિન વોહ બસ આને હી વાલી હૈ ઔર આપ લોગ રેશમકે પરદે ઔર દીબાઝકે તકિયે બનાઓગે ઔર આઝરબાઈજાન કે બને હુએ ઊની બિસ્તરોં (જો કે અચ્છે ગિને જાતે હૈં) પર ઐસે તકલીફ મેહસૂસ કરોગે, જૈસે ગોયા કે તુમ સઅદાન (બૂટી) કે કાંટોં પર હો.

અલ્લાહકી કસમ ! તુમમેં સે કિસી એક કો આગે કરકે બગૈર જુર્મકે ઉસકી ગરદનકો ઉડા દિયા જાએ, યેહ ઉસકે લિયે બેહતર હૈ કે વોહ દુનિયાકી ગેહરાઈયોંમેં તૈરતા રહે.[૧]

હઝરત અલી બિન રિબાહ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે તુમ લોગ ઉસ ચીઝમેં રગબત કરને લગે હો, જિસસે હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બેરગબતી કરતે થે, તુમ દુનિયામેં રગબત કરને લગે હો ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસસે કોઈ રગબત નહીં રખતે થે. અલ્લાહકી કસમ ! ઉનકી ઝિંદગીકી જો રાત ભી ઉન પર આતી થી, ઉસમેં ઉન પર કર્ઝ ઉનકે માલસે હમેશા ઝિયાદા હુવા કરતા થા.

યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કુછ સહાબા (રદિ.) ને કહા, હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કર્ઝ લેતે હુએ દેખા હૈ.[૨]

ઈમામ અહમદ ને હઝરત અમ્ર (રદિ.) સે યેહ રિવાયત નક્લ કી હૈ કે ઉન્હોંને ફરમાયા, તુમ્હારા તરીકા તુમ્હારે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તરીકેસે કિતના દૂર હો ગયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તો લોગોંમેં દુનિયાસે સબસે ઝિયાદા બેરગબતી વાલે થે ઔર તમામ લોગોંમેં તુમ લોગ દુનિયાકી સબસે ઝિયાદા રગબત કરને વાલે હો.[૩]

હઝરત મયમૂન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કે એક નૌજવાન બેટેને આપસે લુંગી માંગી ઔર કહા, મેરી લુંગી ફટ ગઈ હૈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, લુંગી જહાંસે ફટી હૈ, વહાંસે કાટ દો ઔર બાકી કો સી કર પહેન લો.

ઉસ નૌજવાનકો યેહ બાત અચ્છી ન લગી, તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ને કહા, તેરા ભલા હો, અલ્લાહસે ડરો ઔર ઉન લોગોંમેં સે હરગિઝ ન બનો, જો અલ્લાહકી રોઝીકો અપને પેટોંમેં ઔર અપની પુશ્તોં પર ડાલ દેતે હૈં, યા'ની અપના સારા માલ ખાને ઔર લિબાસ પર ખર્ચ કર દેતે હૈં.[૪]

---

૧ હુલીયા, ૧-૩૪, મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૩૬૨
૨ તરગીબ, ૫-૧૬૬
૩ હૈસમી, ૧-૩૧૫, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૮
૪ હુલીયા, ૧-૩૦૧

હઝરત સાબિત (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂઝર (રદિ.) હઝરત અબુદ્દર્દા (રદિ.) કે પાससે ગુઝરે. વોહ અપના ઘર બના રહે થે. હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને કહા, તુમને બડે બડે પત્થર લોગોંકે કંધોં પર લાદ દિયે હૈં. હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ને કહા, મૈં તો ઘર બના રહા હૂં. હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને ફિર વહી જુમ્લા દોહરાયા. હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ને કહા, મેરે ભાઇ ! શાયદ મેરે ઈસ કામકી વજહસે આપ મુઝસે નારાઝ હો ગએ હૈં. હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને કહા, અગર મૈં આપકે પાસસે ગુઝરતા ઔર આપ અપને ઘરવાલોંકે પાખાનોંમેં લગે હોતે, તો મુઝે ઈસ કામસે ઝિયાદા મેહબૂબ થા, જિસમેં આપ મશ્ગૂલ હુએ હૈં.[૧]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, મૈંને એક બાર અપની એક નઇ કમીઝ પહેની. મૈં ઉસે દેખકર ખુશ હોને લગી, વોહ મુઝે બહોત અચ્છી લગ રહી થી. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા દેખ રહી હો ? ઈસ વક્ત અલ્લાહ તુમ્હેં (રહમતકી નઝરસે) નહીં દેખ રહે હૈં. મૈંને કહા, યેહ ક્યૂં ? હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ નહીં હૈ કે જબ દુનિયાકી ઝીનતકી વજહસે બંદેમેં ઉજબ (ખુદકો અચ્છા સમઝના) પૈદા હો જાતા હૈ, તો જબ તક બંદા વોહ ઝીનત છોડ નહીં દેતા, ઉસ વક્ત તક ઉસકા રબ ઉસસે નારાઝ રેહતા હૈ. હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, મૈંને વોહ કમીઝ ઉતાર કર ઉસી વક્ત સદકા કર દી, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, શાયદ યેહ સદકા તુમ્હારે ઉસ ઉજબકે ગુનાહકા કફ્ફારા હો જાએ.[૨]

હઝરત હબીબ બિન હમઝા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કે એક બેટેકી વફાતકા વક્ત જબ કરીબ આયા તો વોહ જવાન કનખીયોંસે એક તકિયેકી તરફ દેખને લગા. જબ ઉસકા ઈન્તિકાલ હો ગયા તો લોગોંને કહા, આપકા બેટા કનખીયોંસે ઉસકો દેખ રહા થા. જબ લોગોંને ઉસ તકિયે કો ઉઠાયા, તો ઉસ તકિયે કે નીચે પાંચ યા છે દીનાર મિલે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અપના એક હાથ દૂસરે પર મારા ઔર વોહ બાર બાર 'ઈન્ના લિલ્લાહિ વ ઈન્ના ઇલયહિ રાજિઊન' પઢતે રહે ઔર ફરમાયા, મેરે ખયાલમેં તો તુમ્હારી ખાલ ઇન દીનારોંકી સઝા બરદાશ્ત નહીં કર સકતી (કે તુમને ઉસકો જમા કરકે રખ્ખા ઔર ખર્ચ ન કિયા.)[3]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબી હુઝૈલ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ને અપના ઘર બનાયા, તો હઝરત અમ્માર (રદિ.) સે કહા, આઓ, જો ઘર મૈંને બનાયા, વોહ દેખ લો. ચુનાંચે હઝરત અમ્માર (રદિ.) ઉનકે સાથ ગએ ઔર ઘર દેખ કર કેહને લગે, આપને બડા મેહબૂબ ઘર બનાયા હૈ ઔર બડી લંબી ઔર દૂરકી ઉમ્મીદેં લગાઇ હૈં, હાલાંકે આપ જલ્દ હી દુનિયાસે ચલે જાએંગે.[૪]

---

૧ હુલીયા, ૧-૧૬૩
૨ હુલીયા, ૧-૩૭
૩ હુલીયા, ૧-૩૭
૪ હુલીયા, ૧-૧૪૨

હઝરત અતા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદિ.) કો એક વલીમાકી દઅવત દી ગઇ. (વોહ ઉસમેં તશરીફ લે ગએ) ઔર મૈં ભી ઉનકે સાથ થા. વહાં ઉન્હોંને રંગ બિરંગે ખાને દેખે, તો ફરમાયા, ક્યા આપ લોગોંકો મા'લૂમ નહીં હૈ કે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ દોપહરકો ખાના ખા લિયા કરતે થે તો રાતકો ખાના નહીં ખાતે થે ઔર જબ રાતકો ખા લિયા કરતે થે તો દોપહરકો નહીં ખાતે થે.[૧]

---

૧ હુલીયા, ૩-૩૨૩

સહાબા કિરામ (રદિ.) ને અપને બાપ, બેટોં, ભાઇયોં, બીવીયોં, ખાનદાનોં, માલોં, તિજારતોં ઔર ઘરોં કે બારેમેં કિસ તરહ અપની નફસાની ખ્વાહિશાત ઔર ઝાતી જઝબાત બિલકુલ ખત્મ કર દિયે થે ઔર કિસ તરહ અલ્લાહ, ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હર મુસલમાન કી મુહબ્બતકો મઝબૂતી સે પકડ લિયા થા, જિસે અલ્લાહ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી નિસ્બત હાસિલ થી ઔર ઉન્હોંને કિસ તરહ હર ઉસ ઇન્સાન કા ખૂબ ઇકરામ કિયા, જિસે નિસ્બતે મુહમ્મદી હાસિલ હો ગઇ થી

ઇસ્લામ કે તઅલ્લુકાત કો મઝબૂત કરને કે લિયે જાહિલિયત કે તઅલ્લુકાત કો બિલકુલ ખત્મ કર દેના

હઝરત ઇબ્ને શૌઝબ (રહ.) કેહતે હૈં, જંગે બદરકે દિન હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) કે વાલિદ ઉનકે સામને આતે, યેહ ઉનકે સામનેસે હટ જાતે, લેકિન જબ ઉનકે વાલિદ બાર બાર ઉનકે સામને આએ, તો ઉન્હોંને ભી ઉનકો કત્લ કરનેકા ઇરાદા કર લિયા ઔર આખિર ઉન્હેં કત્લ કર હી દિયા. ઇસ પર અલ્લાહને યેહ આયતેં નાઝિલ ફરમાઇ..

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ يُوَآدُّوْنَ مَنْ حَآدَّ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَلَوْ كَانُوْٓا اٰبَآءَهُمْ اَوْ اَبْنَآءَهُمْ اَوْ اِخْوَانَهُمْ اَوْ عَشِيْرَتَهُمْ اُولٰٓئِكَ كَتَبَ فِيْ قُلُوْبِهِمُ الْاِيْمَانَ ......

લા તજિદુ કવ્મંય્યુઅમિનૂન બિલ્લાહિ વલ્ યવ્મિલ્ આખિરિ યુવાદ્દુન મન હાદ્દલ્લાહ વરસૂલહૂ વલવ્ કાનૂ આબાઅહુમ અવ્ અબ્નાઅહુમ અવ્ અશીરતહુમ ઉલાઇક કતબ ફી કુલૂબિહિમુલ્ ઈમાન ...

'જો લોગ અલ્લાહ પર ઔર કિયામતકે દિન પર (પૂરા પૂરા) ઈમાન રખતે હૈં, આપ ઉનકો ન દેખેંગે કે વોહ ઐસે લોગોંસે દોસ્તી રખતે હૈં, જો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મુખાલિફ હૈં, ભલે હી વોહ ઉનકે બાપ યા બેટે યા ભાઈ યા કુંબેકે લોગ હી ક્યૂં ન હોં, ઈન લોગોંકે દિલોંમેં અલ્લાહને ઈમાન સબ્ત કર દિયા હૈ.'[1]

હઝરત માલિક બિન ઉમૈર (રદિ.) ને જાહિલિયતકા ઝમાના ભી દેખા હૈ. વોહ ફરમાતે હૈં કે-એક આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર અર્ઝ કિયા કે મૈંને દુશ્મનકે લશ્કરકા મુકાબલા કિયા. ઉસ લશ્કરમેં મેરા બાપ ભી થા. મૈંને ઉસસે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બારેમેં બડી સખ્ત બાત સુની, મુઝસે રહા ન ગયા ઔર મૈંને નેઝા મારકર ઉસે કત્લ કર દિયા.

યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખામોશ રહે. ફિર એક ઔર આદમીને આકર અર્ઝ કિયા કે લડાઈમેં મેરા બાપ મેરે સામને આ ગયા થા, લેકિન મૈંને ઉસે છોડ દિયા. મૈં યેહ ચાહતા થા કે કોઈ ઔર ઉસે કત્લ કરે. યેહ સુનકર ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખામોશ રહે.[2]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય મુનાફિક એક કિલ્એકે સાયેમેં બૈઠા હુવા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકે પાસસે ગુઝરે, તો ઉસને કહા, ઈબ્ને અબી કબ્શા (અબૂ કબ્શા યા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે નાનાકી કુન્નિયત હૈ યા હઝરત હલીમા સઅદિયાકે શૌહર કી કુન્નિયત હૈ, ઈસ લિયે ઈબ્ને અબી કબ્શાસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુરાદ હૈં) ને હમારે ઉપર ગર્દો ગુબાર ડાલ દિયા હૈ.

ઈસ પર ઉસકે બેટે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને આપકો બુઝુર્ગી અતા ફરમાઈ હૈ. અગર આપ ચાહેં તો મૈં ઉસકા સર આપકી ખિદમતમેં લે આઉં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, બલ્કે તુમ અપને બાપકે સાથ અચ્છે બરતાવકા મા'મલા કરો ઔર ઉસકે સાથ અચ્છી તરહ પેશ આઓ.[3]

---

૧ હુલીયા, ૧-૧૦૧, બૈહકી, ૯-૨૭, હાકિમ, ૩-૨૬૫, ઈસાબા, ૨-૨૫૩
૨ બૈહકી, ૯-૨૭
૩ હૈસમી, ૯-૩૧૮

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અપને બાપકો કત્લ કરનેકી ઈજાઝત માંગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અપને બાપ કો મત કત્લ કરો.[૧]

હઝરત આસિમ બિન ઉમર બિન કતાદા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય બિન સલૂલ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે યેહ ખબર પહોંચી હૈ કે આપકો મેરે બાપકી તરફસે જો નાઝેબા બાતેં પહોંચી હૈં, ઉનકી વજહસે આપ ચાહતે હૈં કે મેરા બાપ અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય કત્લ કર દિયા જાએ. અગર આપ ઐસા ચાહતે હૈં તો આપ ઈસકા મુઝે હુક્મ ફરમાએં, મૈં ઉસકા સર કાટ કર આપકે પાસ લે આઉંગા. અલ્લાહકી કસમ ! તમામ કબીલા ખઝરજકો મા'લૂમ હૈ કે કબીલેમેં કોઇ આદમી મુઝસે ઝિયાદા અપને બાપકે સાથ અચ્છા સુલૂક કરને વાલા નહીં થા, ઈસ લિયે અબ મુઝે યેહ ડર હૈ કે આપ કિસી ઔર કો મેરે બાપકે કત્લ કરનેકા હુક્મ દેંગે ઔર વોહ મેરે બાપકો કત્લ કરેગા. ફિર વોહ મુઝે લોગોંમેં ચલતા હુવા નઝર આએગા, તો કહીં ઐસા ન હો કે મેરા નફ્સ ઝોરમેં આ જાએ ઔર મૈં ઉસે કત્લ કર ડાલું. ઈસ તરહ મૈં કાફિરકે બદલેમેં મુસલમાનકો કત્લ કર બૈઠું ઔર યૂં મૈં દોઝખકી આગમેં દાખિલ હો જાઉં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, હમ તો ઉનકે સાથ નરમી બરતેંગે ઔર વોહ જબ તક હમારે સાથ રહેગા, હમ ઉસકે સાથ અચ્છા સુલૂક કરેંગે.[૨]

હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ગઝવા બની મુસ્તલિકસે વાપસ તશરીફ લાએ તો હઝરત ઈબ્ને અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય (રદિ.) અપને બાપ (ઉનકા બાપ મુનાફિકોંકા સરદાર થા) પર તલવાર સૌંત કર ખડે હો ગએ ઔર ઉસસે કહા, મૈં અલ્લાહકે લિયે અપને પર યેહ લાઝિમ કરતા હૂં કે યેહ તલવાર ઉસ વક્ત મયાનમેં ડાલૂંગા, જબ તુમ કહોગે કે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઝિયાદા ઈઝઝત વાલે હૈં ઔર મૈં ઝિયાદા ઝિલ્લત વાલા હૂં.

આખિર ઉનકે બાપને ઝબાનસે કહા, તેરા નાસ હો, મુહમ્મદ અલૈહિસ્સલામ ઝિયાદા ઈઝઝત વાલે હૈં ઔર મૈં ઝિયાદા ઝિલ્લત વાલા હૂં. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈસ વાકિઆકી ખબર પહોંચી તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ બહોત પસંદ આયા ઔર આપને ઉનકી તહસીન (તા'રીફ) કી.[૩]

---

૧ તબરાની
૨ બિદાયા, ૪-૧૫૮
૩ હૈસમી, ૯-૩૧૮

હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત હંઝલા બિન અબી આમિર ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય બિન સલૂલ (રદિ.) ને અપને અપને વાલિદકો કત્લ કરનેકી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઇજાઝત માંગી, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મના ફરમા દિયા.[1]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર (રદિ.) ને (બા'દમેં અપને વાલિદ) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે કહા, મૈંને જંગે ઉહદકે દિન આપકો દેખ લિયા થા, લેકિન મૈંને આપસે અપના મુંહ ફેર લિયા થા (બાપ સમઝકર છોડ દિયા થા.) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, લેકિન અગર મૈં તુમ્હેં દેખ લેતા તો મૈં તુમસે મુંહ ન ફેરતા, બલ્કે અલ્લાહકા દુશ્મન સમઝકર કત્લ કર દેતા, ઉસ વક્ત હઝરત અબ્દુર્રહમાન મુસલમાન ન હુએ થે.[2]

હઝરત વાકેદી (રહ.) બયાન કરતે હૈં કે હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને જંગે બદર કે દિન મુકાબલેકે લિયે લલકારા (ઉસ દિન યેહ કાફિરોંકે સાથ થે) તો ઉનકે મુકાબલેકે લિયે ઉનકે વાલિદ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ખડે હુએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે ફરમાયા, (તુમ મુકાબલેકે લિયે ન જાઓ) હમેં અભી તુમસે બહોત કામ લેને હૈં.[3]

હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) ઔર ગઝવાતકે ખૂબ જાનનેવાલે દીગર હઝરાતકા બયાન હૈ કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) હઝરત સઈદ બિન આસ (રદિ.) કે પાસસે ગુઝરે, તો ઉનસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મૈં દેખ રહા હૂં કે તુમ્હારે દિલમેં કુછ હૈ. મેરે ખયાલમેં તુમ યેહ સમઝતે હો, કે મૈંને તુમ્હારે બાપ (આસ) કો કત્લ કિયા હૈ. અગર મૈંને ઉસે કત્લ કિયા હોતા તો મૈં ઉસ પર તુમ્હારે પાસ કોઈ મઅઝિરત ન પેશ કરતા. મૈંને તો અપને મામૂં આસ બિન હિશામ બિન મુગીરહકો કત્લ કિયા થા. મૈં તુમ્હારે બાપકે પાસસે ગુઝરા થા, વોહ ઝખ્મી હોકર ઝમીન પર ઐસે સર માર રહા થા, જૈસે (ગુસ્સેમેં આકર) બૈલ ઝમીન પર સીંગ મારતા હૈ. બહરહાલ મૈં ઉસસે કતરા કર આગે ચલા ગયા ઔર ઉસે ઉસકે ચચાઝાદ ભાઈ હઝરત અલી (રદિ.) ને કત્લ કિયા હૈ.[4]

ઈસ્તીઆબ ઔર ઇસાબા મેં ઇસકે બા'દ યેહ ભી હૈ કે હઝરત સઈદ બિન આસ (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા, અગર આપ ઉસે કત્લ કર દેતે તો (ઠીક થા, ક્યૂંકે) આપ હક પર થે ઔર વોહ બાતિલ પર થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) કો યેહ બાત બહોત અચ્છી લગી.

---

૧ ઇસાબા, ૧-૩૬૧
૨ કંઝુલ ઉ-મ્માલ, ૫-૨૭૪, હાકિમ, ૩-૪૭૫
૩ બૈહકી, ૮-૧૮૬
૪ બિદાયા, ૩-૨૯૦

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, જંગે બદરકે દિન કત્લ હોને વાલે કાફિરોંકે બારેમેં નબીએ અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હુક્મ દિયા કે ઉનકો ઘસીટ કર કુંવેમેં ડાલ દિયા જાએ, ચુનાંચે ઉન્હેં ઉસ કૂએંમેં ફેંક દિયા ગયા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને (ઉસ કુંવે કે કિનારે પર) ખડે હોકર ફરમાયા, અય કુંવે વાલો ! ક્યા તુમને અપને રબકે વઅદેકો સચ્ચા પાયા ? મુઝસે તો મેરે રબને જો વા'દા કિયા થા, મૈંને ઉસે સચ્ચા પાયા.

સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ મુર્દા લોગોંસે બાત કર રહે હૈં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અબ ઉનકો મા'લૂમ હો ગયા હૈ કે ઉનકે રબને ઉનસે જો વા'દા કિયા થા, વોહ સચ્ચા થા.

જબ હઝરત અબૂ હુઝૈફા બિન ઉત્બા (રદિ.) ને દેખા કે ઉનકે વાલિદ કો ઘસીટ કર કુંવેમેં ડાલા જા રહા હૈ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે ચેહરેમેં નાગવારીકે અસરાત મેહસૂસ કિયે ઔર ફરમાયા, અય અબૂ હુઝૈફા ! ઐસા મા'લૂમ હોતા હૈ કે તુમને અપને વાલિદકે મુતઅલ્લિક જો મંઝર દેખા હૈ, ઈસસે તુમ્હેં નાગવારી હો રહી હૈ.

ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરા બાપ સરદાર આદમી થા. મુઝે ઉમ્મીદ થી કે અલ્લાહ ઉસે ઝરૂર ઈસ્લામકી હિદાયત દેંગે, લેકિન જબ ઉસકા અંજામ યેહ હુવા (કે કુફ્ર પર ઝિલ્લતકે સાથ મારા ગયા) તો મુઝે ઈસકા રંજ હો રહા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબૂ હુઝૈફાકે લિયે દુઆએ ખૈર ફરમાઈ.[૧]

હઝરત અબૂઝઝનાદ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂ હુઝૈફા (રદિ.) જંગે બદરમેં શરીક હુએ થે ઔર ઉન્હોંને અપને વાલિદ ઉત્બાકે મુકાબલેમેં લડનેકી દઅવત દી થી. આગે ઉન અશઆરકા ઝિક્ર કિયા હૈ, જો ઉનકી બેહન હઝરત હિંદ બિન્તે ઉત્બા (રદિ.) ને ઈસ બારેમેં કહે થે.[૨]

બનૂ અબ્દુદ્દાર કબીલે કે હઝરત નુબૈહ બિન વહબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બદરકે કૈદીયોંકો લેકર આએ ઔર ઉન્હેં અપને સહાબામેં તકસીમ કર દિયા, તો ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં પૂરઝોર તા'કીદ કરતા હૂં કે ઈન કૈદીયોં કે સાથ અચ્છા સુલૂક કરના.

હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) કે સગે ભાઈ અબૂ અઝીઝ બિન ઉમૈર બિન હાશિમ ભી કૈદીયોંમેં થે. હઝરત અબૂ અઝીઝ હી બયાન કરતે હૈં કે એક અન્સારી

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૨૬૯, હાકિમ, ૩-૨૨૪. બિદાયા, ૩-૨૯૪
૨ હાકિમ, ૩-૨૨૩, બૈહકી, ૮-૧૮૬

આદમી મુઝે કૈદ કર રહે થે કે ઈતનેમેં મેરે ભાઈ મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) મેરે પાससે ગુઝરે, તો ઉસ અન્સારીસે કેહને લગે, દોનોં હાથોંસે ઈસે મઝબૂતીસે પકડે રેહના, ક્યૂંકે ઈસકી માં બહોત માલદાર હૈ, વોહ તુમ્હેં ઈસક ફિદયેમેં ખૂબ દેગી.

હઝરત અબૂ અઝીઝ કેહતે હૈં, સહાબા જબ મુઝે બદરસે લેકર ચલે તો મૈં અન્સારકી એક જમાઅતમેં થા, જબ ભી વોહ દિન યા રાતકો ખાના અપને સામને રખતે, તો રોટી મુઝે ખિલા દેતે ઔર ખુદ ખજૂર ખા લેતે, ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં હમારે બારેમેં તા'કીદ ફરમા રખ્ખી થી. ઉનમેં સે જિસે ભી રોટીકા ટુકડા મિલતા, વોહ મુઝે દે દેતા. મુઝે શરમ આ જાતી ઔર વોહ ટુકડા વાપસ કર દેતા, લેકિન વોહ અન્સારી ઉસે હાથ લગાએ બિના મુઝે વાપસ કર દેતા.

હઝરત અબુલ યસર (રદિ.) ને હઝરત અબૂ અઝીઝકો કૈદ કિયાં થા. જબ ઉનસે હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) ને વોહ બાત કહી થી (કે ઈસે મઝબૂત પકડો, ઈસકી માં બહોત માલદાર હૈ) તો હઝરત મુસ્અબ (રદિ.) સે હઝરત અબૂ અઝીઝને કહા થા, આપ (ભાઈ હોકર) મેરે બારેમેં યેહ તા'કીદ કર રહે હૈં ? તો હઝરત મુસ્અબ (રદિ.) ને ઉનસે કહા, યેહ (અન્સારી અબુલ યસર) મેરે ભાઈ હૈં, તુમ નહીં હો.

હઝરત અબૂ અઝીઝકી માંને પૂછા કે ઈન કુરૈશી કૈદીયોંકા ફિદયા સબસે ઝિયાદા ક્યા દિયા ગયા હૈ ? તો ઉસે બતાયા ગયા કે ચાર હઝાર દિરહમ. ઉસને હઝરત અબૂ અઝીઝ કે ફિદયેમેં ચાર હઝાર દિરહમ ભેજે.[૧]

હઝરત અય્યૂબ બિન નોઅમાન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) કે સગે ભાઈ હઝરત અબૂ અઝીઝ બિન ઉમૈર જંગે બદરકે દિન કૈદ હુએ થે ઔર યેહ મુહરિઝ બિન નઝલા (રદિ.) કે હાથ આએ થે, તો હઝરત મુસ્અબ (રદિ.) ને હઝરત મુહરિઝસે કહા, ઈસે દોનોં હાથોંસે મઝબૂતી સે પકડે રખના, ક્યૂંકે ઈસકી માં મક્કામેં રેહતી હૈ ઔર વોહ બહોત માલદાર હૈ. ઈસ પર હઝરત અબૂ અઝીઝ ને હઝરત મુસ્અબ (રદિ.) સે કહા, અય મેરે ભાઈ તુમ મેરે બારેમેં યેહ તા'કીદ કર રહે હો ? હઝરત મુસ્અબ (રદિ.) ને કહા, મુહરિઝ મેરા ભાઈ હૈ, તુમ નહીં હો. ચુનાંચે ઉનકી માંને ઉનકે ફિદયેમેં ચાર હઝાર ભેજે.[૨]

હઝરત ઝુહરી (રહ.) કેહતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (કુરૈશકી બદઅહદીકી વજહસે) મક્કા પર ચળ્હાઈ કરના ચાહતે થે. ઉન દિનોં હઝરત અબૂ સુફયાન બિન હરબ મદીના મુનવ્વરા આએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હુદૈબિયહ સમઝોતેકી મુદ્દત બળ્હાનેકી બાત કી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકી તરફ કોઈ તવજ્જોહ ન કી.

---

૧ બિદાયા, ૩-૩૦૭
૨ નસ્બુર્રાયા, ૩-૪૦૩

હઝરત અબૂ સુફયાન વહાંસે ખડે હોકર અપની બેટી હઝરત ઉમ્મે હબીબા (રદિ.) કે ઘર ગએ ઔર જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બિસ્તર પર બૈઠને લગે તો હઝરત ઉમ્મે હબીબા (રદિ.) ને ઉસે લપેટ દિયા. ઈસ પર ઉન્હોંને કહા, અય બિટીયા ! ક્યા તુમ મુઝે ઈસ બિસ્તરકે કાબિલ નહીં સમઝતી હો યા ઈસ બિસ્તરકો મેરે કાબિલ નહીં સમઝતી હો ? ઉન્હોંને કહા, યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા બિસ્તર હૈ ઔર આપ નાપાક મુશ્રિક ઈન્સાન હૈં. (આપ ઈસ બિસ્તરકે કાબિલ નહીં હૈં.) હઝરત અબૂ સુફયાનને કહા, અય બિટીયા ! મેરે બા'દ તુમ્હારે અખ્લાક બિગડ ગએ હૈં.[૧] ઈસકે બા'દ ઈબ્ને ઈસ્હાકને યેહ ઝિક્ર કિયા હૈ કે હઝરત ઉમ્મે હબીબા (રદિ.) ને કહા, મૈં નહીં ચાહતી કે આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બિસ્તર પર બૈઠેં.

હઝરત અબુલ અહવસ (રહ.) કેહતે હૈં, હમ લોગ હઝરત ઈબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. ઉનકે પાસ દીનાર જૈસે ખૂબસૂરત તીન બેટે બૈઠે હુએ થે. હમ ઉન તીનોંકો દેખને લગે તો વોહ સમઝ ગએ ઔર ફરમાયા, શાયદ તુમ ઈન બેટોંકી વજહસે મુઝ પર રશ્ક કર રહે હો (કે તુમ્હારે ભી ઐસે બેટે હોં) હમને અર્ઝ કિયા ઐસે બેટે હી તો આદમીકે લિયે કાબિલે રશ્ક હુવા કરતે હૈં. ઈસ પર ઉન્હોંને અપને કમરેકી છતકી તરફ સર ઉઠાયા, જો બહોત નીચી થી, જિસમેં ખુત્તાફ (અબાબીલ જૈસે પરિંદે) ને ઘોંસલા બના રખ્ખા થા, તો ફરમાયા, મૈં અપને ઈન બેટોંકો દફન કરકે ઉનકી કબ્રકી મિટ્ટીસે અપને હાથોંકો ઝાડૂં, યેહ મુઝે ઈસસે ઝિયાદા પસંદ હૈ કે ઈસ પરિંદેકા અંડા ગિરકર ટૂટ જાએ.

હઝરત અબૂ ઉસ્માન (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં કૂફામેં હઝરત ઈબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) કી મજિલસમેં બૈઠા કરતા થા. એક દિન વોહ અપને ચબૂતરે પર બૈઠે હુએ થે ઔર ફલાં ફલાં ઔરતેં ઉનકી બીવીયાં થીં, જો બડે મન્સબો જમાલ વાલી થીં ઔર ઉનકી ઈન દોનોંસે બડી ખૂબસૂરત ઔલાદ થીં કે ઈતનેમેં ઉનકે સરકે ઉપર એક ચિડીયા બોલને લગી ઔર ઉસને ઉન કે સર પર બીટ કર દી. ઉન્હોંને અપને હાથસે બીટ ફેંક દી ઔર ફરમાયા, અબ્દુલ્લાહકે સારે બચ્ચે મર જાએં ઔર ઉનકે બા'દ મૈં ભી મર જાઉં, યેહ મુઝે ઈસ ચિડીયાકે મરનેસે ઝિયાદા પસંદ હૈ.[૨] (સહાબા કિરામકે દિલોંમેં ખલ્કે ખુદા પર ઈતની શફકત થી કે ઉન્હેં જાનવર ભી અપને બચ્ચોં સે ઝિયાદા પ્યારે લગતે થે.)

હઝરાતે અહલુર્રાય સે મશ્વરા કરને કે બાબ મેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કા યેહ ફરમાન ગુઝર ચુકા હૈ કે અલ્લાહકી કસમ ! (બદર કે કૈદીયોંકે બારે મેં) જો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી રાય હૈ, વોહ મેરી નહીં હૈ, બલ્કે મેરી રાય તો યેહ હૈ કે ફલાં આદમી જો મેરા કરીબી રિશ્તેદાર હૈ, વોહ મેરે હવાલે કર દેં, મૈં ઉસકી ગરદન ઉડા દૂં ઔર અકીલકો હઝરત અલી (રદિ.) કે હવાલે કર દેં. વોહ અકીલકી ગરદન ઉડા દેં.

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૮-૭૦, બિદાયા, ૪-૨૮૦
૨ હુલીયા, ૧-૧૩૩

ફલાં આદમી જો હઝરત હમ્ઝા (રદિ.) કે ભાઇ હૈં યા'ની હઝરત અબ્બાસ (રદિ.), વોહ હઝરત હમ્ઝા (રદિ.) કે હવાલે કર દેં. હઝરત હમ્ઝા (રદિ.) ઉનકી ગરદન ઉડા દેં, તાકે અલ્લાહકો પતા ચલ જાએ કે હમારે દિલોંમેં મુશ્રિકોંકે બારેમેં કિસી કિસ્મકી નરમી નહીં હૈ. અન્સાર સહાબા કિરામ (રદિ.) કે ઐસે હી કિસ્સે (પેહલે હિસ્સેમેં) અન્સારકે (ઇસ્લામકે તઅલ્લુકાતકો મઝબૂત કરને કે લિયે) જાહિલિયતકે તઅલ્લુકાતકો કુર્બાન કરનેકે બાબમેં ગુઝર ચુકે હૈં.

હઝરાત સહાબા કિરામ (રદિ.) કે દિલોંમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી મુહબ્બત

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબૂબક્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત સઅદ બિન મઆઝ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા હમ આપકે લિયે એક છપ્પર ન બના દેં, જિસમેં આપ રહેં ઔર આપકી સવારીયાં તૈયાર કરકે આપકે પાસ ખડી કર દેં, ફિર હમ દુશ્મનસે લડને ચલે જાએં ? અગર અલ્લાહને હમેં ઇઝ્ઝત દે દી ઔર હમેં દુશ્મન પર ગાલિબ કર દિયા તો યેહ વોહ બાત હોગી, જો હમેં પસંદ હૈ ઔર અગર ખુદા ન કરે, દૂસરી સૂરત પેશ આ ગઇ (યા'ની હમ હાર જાએં) તો આપ સવારીયોં પર બૈઠ કર હમારી કૌમકે ઉન લોગોંકે પાસ ચલે જાએં, જો મદીના મુનવ્વરામેં પીછે રેહ ગએ હૈં, ક્યૂંકે મદીના મુનવ્વરામેં ઐસે બહોતસે લોગ રેહ ગએ હૈં કે હમેં ઉનસે ઝિયાદા આપસે મુહબ્બત નહીં હૈ (બલ્કે હમારે બરાબર હી હૈ.) અગર ઉન્હેં ઝરા ભી અંદાઝા હોતા કે આપકો લડાઇ લડની પડેગી, તો વોહ હરગિઝ મદીનામેં પીછે ન રેહતે. અલ્લાહ ઉનકે ઝરીએ આપકી હિફાઝત ફરમાએંગે, વો આપકે સાથ ખૈરખ્વાહીકા મા'મલા કરેંગે ઔર આપકે સાથ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કરેંગે.

યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત સઅદ (રદિ.) કી બડી તા'રીફ ફરમાઇ ઔર ઉનકે લિયે દુઆએ ખૈર ફરમાઇ ઔર ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે એક છપ્પર બનાયા ગયા, જિસમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ રહેં.[૧]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, એક આદમી ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ

૧ બિદાયા, ૩-૨૬૮

અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે આપસે અપની જાનસે ઔર અપની ઔલાદસે ભી ઝિયાદા મુહબ્બત હૈ. મૈં કભી કભી ઘરમેં હોતા હૂં, આપ મુઝે યાદ આ જાતે હૈં, તો ફિર જબ તક ખિદમતમેં હાઝિર હોકર આપકી ઝિયારત ન કર લું, મુઝે ચૈન નહીં આતા.

અબ મુઝે યેહ ખયાલ આયા હૈ કે મેરા ભી ઈન્તિકાલ હો જાએગા, આપ ભી દુનિયાસે તશરીફ લે જાએંગે ઔર આપ તો નબીયોંકે સાથ સબસે ઉપરકી જન્નતમેં ચલે જાએંગે ઔર મૈં નીચેકી જન્નતમેં રેહ જાઉંગા, તો મુઝે ડર હૈ કે મૈં વહાં આપકી ઝિયારત ન કર સકૂંગા (તો ફિર મેરા જન્નતમેં દિલ કૈસે લગેગા ?) અભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈસકા કુછ જવાબ નહીં દિયા થા કે ઈતનેમેં હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામ યેહ આયત લેકર આએ..

وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَا لرَّسُوْلَ فَاُوْ لٰٓئِکَ مَعَ الَّذِيْنَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيّٖنَ وَالصِّدِّيْقِيْنَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّا لِحِيْنَ

વમંય્યુતિઈલ્લાહ વર્રસૂલ ફઉલાઈક મઅલ્લઝીન અન્અમલ્લાહુ અલયહિમ્ મિનન્ નબીય્યિન વસ્સિદ્દીકીન વશ્શુહદાઈ વસ્સાલિહીન

'ઔર જો આદમી અલ્લાહ ઔર રસૂલકા કેહના માન લેગા, તો ઐસે લોગ ભી ઉન લોગોંકે સાથ હોંગે, જિન પર અલ્લાહને ઈન્આમ ફરમાયા હૈ, યા'ની અંબિયા ઔર સિદ્દીકીન, શુહદા ઔર સુલહા.'[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક આદમીને નબીએ અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે આપસે ઈતની ઝિયાદા મુહબ્બત હૈ કે જબ આપ મુઝે યાદ આ જાતે હૈં, તો અગર મૈં આપકી ઝિયારત ન કર લું, તો મુઝે ઐસા લગતા હૈ કે જૈસે મેરી જાન નિકલ જાએગી. અબ મુઝે યેહ ખયાલ આયા કે અગર મૈં જન્નતમેં ગયા ભી તો મુઝે આપસે નીચેકી જન્નત મિલેગી (ઔર મૈં વહાંસે આપકી ઝિયારત ન કર સકૂંગા) તો મુઝે જન્નતમેં બડી મશક્કત ઉઠાની પડેગી, ઈસ લિયે મૈં ચાહતા હૂં કે જન્નતકે દર્જેમેં મૈં આપકે સાથ હો જાઉં, (તાકે જબ દિલ ચાહે, આપકી ઝિયારત કર લિયા કરૂં.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કુછ જવાબ ન દિયા. ઈસ પર અલ્લાહને યેહ આયત નાઝિલ ફરમાઈ..

وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَا لرَّسُوْلَ فَاُوْ لٰٓئِکَ مَعَ الَّذِيْنَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيّٖنَ

વમંય્યુતિઈલ્લાહ વર્રસૂલ ફઉલાઈક મઅલ્લઝીન અન્અમલ્લાહુ અલયહિમ્ મિનન્ નબીય્યિન વસ્સિદ્દીકીન

---

૧ હૈસમી, ૭-૭, હુલીયા, ૪-૨૪૦

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ આદમીકો બુલાયા ઔર યેહ આયત પઢ કર સુનાઈ.[1]

બુખારી ઔર મુસ્લિમમેં યેહ હદીસ હૈ કે હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને આકર હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછા કે કિયામત કબ આએગી ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને ઉસકે લિયે ક્યા તૈયારી કર રખ્ખી હૈ ? ઉસને કહા, ઔર તો કુછ નહીં, બસ યેહ હૈ કે મુઝે અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુહબ્બત હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ઉસી કે સાથ હોગે, જિસસે તુમ્હેં યહાં મુહબ્બત હોગી.

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જો યેહ ફરમાયા કે તુમ ઉસીકે સાથ હોગે, જિસસે તુમ્હેં મુહબ્બત હોગી, ઈસસે હમેં જિતની ખુશી હુઈ, ઉતની ખુશી ઔર કિસી ચીઝસે નહીં હુઈ ઔર મુઝે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) સે મુહબ્બત હૈ ઔર ચૂંકે મુઝે ઈન લોગોંસે મુહબ્બત હૈ, ઈસ વજહસે મુઝે પૂરી ઉમ્મીદ હૈ કે મૈં ઈન્હીં લોગોંકે સાથ હોઉંગા.

બુખારીકી એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે એક દેહાતી આદમી હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા ઔર ઉસને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! કિયામત કબ કાઈમ હોગી ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તેરા ભલા હો, તુમને ઉસકે લિયે ક્યા તૈયારી કર રખ્ખી હૈ ?

ઉસને કહા, ઔર તો કુછ નહીં તૈયાર કર રખ્ખા હૈ. બસ ઈતની બાત ઝરૂર હૈ કે મુઝે અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુહબ્બત હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હેં જિસસે મુહબ્બત હોગી, તુમ ઉસીકે સાથ હોગે.

હઝરત અનસ (રદિ.) ને પૂછા, યેહ બશારત હમારે લિયે ભી હૈ (યા સિર્ફ ઈસ દેહાતીકે લિયે હૈ) ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, તુમ્હારે લિયે ભી હૈ. ઈસ પર ઉસ દિન બહોત ઝિયાદા ખુશી હુઈ. તિરમિઝીકી રિવાયતમેં ઈસકે બા'દ યેહ હૈ કે હઝરત અનસ (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) કો ઈસસે ઝિયાદા કિસી ઔર ચીઝસે ખુશ હોતે નહીં દેખા.

એક આદમીને પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! એક આદમી દૂસરેસે ઈસ વજહસે મુહબ્બત કરતા હૈ કે વોહ નેક અમલ કરતા હૈ, લેકિન યેહ ખુદ નેક અમલ નહીં કરતા (તો ક્યા યેહ ભી મુહબ્બતકી વજહસે સાથ હી હોગા ?)

---

૧ હૈસમી, ૭-૭

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આદમી જિસસે મુહબ્બત કરતા હૈ, ઉસીકે સાથ હોગા.

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! એક આદમી એક કૌમસે મુહબ્બત કરતા હૈ, લેકિન ઉન જૈસે આ'માલ નહીં કર સકતા (ક્યા વોહ ભી ઉનકે સાથ હોગા ?) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂઝર! તુમ ઉસીકે સાથ હોગે, જિસસે તુમ મુહબ્બત કરોગે. મૈંને કહા, મુઝે અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુહબ્બત હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ જિસસે મુહબ્બત કરોગે, ઉસી કે સાથ હોગે. મૈંને અપના જુમ્લા ફિર દોહરાયા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફિર યેહી ઈર્શાદ ફરમાયા.[1]

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર નબીએ અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સખ્ત ફાકાકી નૌબત આ ગઇ, જિસકી હઝરત અલી (રદિ.) કો કિસી તરહ ખબર હો ગઇ. વોહ કિસી કામકી તલાશમેં નિકલે તાકે ખાનેકી કિસી ચીઝકા ઇન્તિઝામ હો જાએ ઔર વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પેશ કર સકેં.

ચુનાંચે વોહ એક યહૂદીકે બાગમેં ગએ ઔર પાનીકે સતરહ ડોલ નિકાલે. હર ડોલકે બદલેમેં એક ખજૂર તય હુઇ થી. યહૂદીને અપની તમામ કિસ્મકી ખજૂરેં હઝરત અલી (રદિ.)કે સામને રખ દીં કે જિસમેં સે ચાહેં લે લેં. ચુનાંચે હઝરત અલી (રદિ.) ને સતરહ અજ્વા ખજૂરેં લે લીં ઔર જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પેશ કર દીં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, અય અબુલ હસન ! તુમ્હેં યેહ ખજૂરેં કહાંસે મિલ ગઈં ? હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે આપકે સખ્ત ફાકેકી ખબર મિલી, તો મૈં કિસી કામકી તલાશમેં ગયા, તાકે આપકે લિયે ખાનેકી કોઇ ચીઝ હાસિલ કર સકૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમને ઐસા અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુહબ્બતકી વજહસે કિયા હૈ ? હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, જી હાં, અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જો બંદા ભી અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુહબ્બત કરતા હૈ, ફક્રો ફાકા ઉસકી તરફ ઉસસે ભી તેઝીસે આતા હૈ જિતની તેઝીસે પાનીકા સૈલાબ નીચાઇકી તરફ જાતા હૈ, ઇસ લિયે જો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુહબ્બત કરે ઉસે

૧ તરગીબ, ૪-૪૨૯,૪૩૧,૪૩૩

ચાહિયે કે વોહ બલા ઔર આઝમાઇશકે લિયે ઢાલ (યા'ની સબ્ર, ઝુહદ ઔર કનાઅત) તૈયાર કર લે.[1]

હઝરત કઅબ બિન ઉજરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. મૈંને દેખા કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા રંગ બદલા હુવા હૈ. મૈંને અર્ઝ કિયા, મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં, ક્યા બાત હૈ, મુઝે આપકા રંગ બદલા હુવા નઝર આ રહા હૈ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તીન દિનસે મેરે પેટમેં ઐસી કોઇ ચીઝ નહીં ગઇ, જો કિસી જાનદારકે પેટમેં જા સકતી હૈ.

યેહ સુનતે હી મૈં વહાં સે ચલા ગયા તો મૈંને દેખા કે એક યહૂદી (કુંવેસે પાની નિકાલકર) અપને ઊંટોકો પિલાના ચાહતા હૈ. મૈંને એક ડોલકે બદલેમેં એક ખજૂર મઝદૂરી પર ઉસકે સબ ઊંટોંકો પાની પિલાના શુરૂ' કિયા, આખિરકાર કુછ ખજૂરેં જમા હો ગઈં, જો મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાકર પેશ કર દીં. આપને પૂછા, અય કઅબ! તુમ્હેં યેહ ખજૂરેં કહાંસે મિલીં? મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સારી બાત બતા દી.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય કઅબ! ક્યા તુમ્હેં મુઝસે મુહબ્બત હૈ? મૈંને કહા, જી હાં, મેરા બાપ આપ પર કુર્બાન હોં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જો મુઝસે મુહબ્બત કરતા હૈ, ઉસકી તરફ ફક્ર ઉસસે ભી ઝિયાદા તેઝીસે આતા હૈ, જિતની તેઝીસે સૈલાબ નીચાઇકી તરફ જાતા હૈ. અબ તુમ પર અલ્લાહકી તરફસે આઝમાઇશ આએગી. ઇસકે લિયે ઢાલ તૈયાર કર લો. (ઇસકે બા'દ મૈં બીમાર હો ગયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ન જા સકા તો) જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે કુછ દિનોં તક ન દેખા, તો સહાબા (રદિ.) સે પૂછા, કઅબ કો ક્યા હુવા? (નઝર નહીં આ રહા?) સહાબા (રદિ.) ને બતાયા કે વોહ બીમાર હૈ.

યેહ સુનકર આપ પૈદલ ચલકર મેરે ઘર તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયા, અય કઅબ! તુમ્હેં ખૂશખબરી હો. મેરી વાલિદાને કહા, અય કઅબ! તુમ્હેં જન્નતમેં જાના મુબારક હો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ અલ્લાહ પર કસમ ખાને વાલી ઔરત કૌન હૈ? મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! યેહ મેરી વાલિદા હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (મેરી વાલિદાકો) ફરમાયા, અય ઉમ્મે કઅબ! તુમ્હેં ક્યા મા'લૂમ? શાયદ કઅબ ને કોઇ બેફાઇદા બાત કહી હો ઔર (માંગનેવાલે ઝરૂરતમંદકો) ઐસી ચીઝ ન દી હો, જિસકી ખુદ કઅબ કો ઝરૂરત ન હો.[2]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૨૧
૨ હૈસમી, ૧૦-૩૧૪, તરગીબ, ૫-૧૫૩, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૨૦

કંઝુલ ઉમ્માલ કી રિવાયતમેં યેહ અલ્ફાઝ હૈં, શાયદ કઅબ (રદિ.) ને લાયા'ની બાત કહી હો યા ઐસી ચીઝ ન દી હો, જિસકી ખુદ ઉન્હેં ઝરૂરત ન હો.

હઝરત હુસૈન બિન દહવહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હઝરત તલ્હા બિન બરાઅ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં મિલને ગએ, તો વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ચિમટને લગે ઔર આપકે પાંવ મુબારકકા બોસા દેને લગે ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ મુઝે જો ચાહેં હુક્મ દેં, મૈં આપકે કિસી હુક્મકી નાફરમાની નહીં કરૂંગા.

હઝરત તલ્હા (રદિ.) નૌ ઉમ્ર લડકે થે. ઈસ લિયે ઉનકી ઈસ બાત પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બડા તઅજ્જુબ હુવા. ઈસ પર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, જાઓ ઔર જાકર અપને બાપકો કત્લ કર દો. વોહ અપને બાપકો કત્લ કરનેકે ઈરાદેસે ચલ પડે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં બુલાયા ઔર ફરમાયા, ઈધર આ જાઓ. મુઝે રિશ્તે તોડનેકે લિયે નહીં ભેજા ગયા હૈ. ઈસકે બા'દ હઝરત તલ્હા (રદિ.) બીમાર હો ગએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકી ઈયાદત કરને ઉનકે ઘર ગએ. સરદીકા ઝમાના થા. ખૂબ સરદી પડ રહી થી ઔર બાદલ ભી થે. જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાપસ આને લગે તો હઝરત તલ્હા (રદિ.) કે ઘરવાલોંસે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કહા, મુઝે તો હઝરત તલ્હા (રદિ.) પર મૌતકે નિશાન દિખાઈ પડ રહે હૈં . જબ ઉનકા ઈન્તિકાલ હો તો મુઝે ખબર કર દેના, તાકે મૈં ઉનકે જનાઝેકી નમાઝ પઢ સકૂં ઔર ઉનકી તજહીઝો તકફીનમેં જલ્દી કરના.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અભી કબીલા બનૂ સાલિમ બિન ઔફ તક નહીં પહોંચે થે કે હઝરત તલ્હા (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર રાતકા વક્ત હો ગયા થા. હઝરત તલ્હા (રદિ.) ને ઈન્તિકાલસે પેહલે જો બાતેં કીં, ઉનમેં યેહ વસિય્યત ભી થી કે મુઝે જલ્દીસે દફન કરકે મેરે રબકે પાસ પહોંચા દેના ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ન બુલાના, ક્યૂંકે મુઝે ડર હૈ કે કહીં ઐસા ન હો કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરી વજહસે રાત હી કો તશરીફ લાએં ઔર રાસ્તેમેં યહૂદી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કોઈ તકલીફ પહોંચા દેં.

ચુનાંચે (રાતકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ખબર દિયે બગૈર જનાઝેકી નમાઝ પઢ કર ઉનકે ઘરવાલોંને ઉનકો દફના દિયા ઔર) સુબહકો જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈસકી ખબર હુઈ, તો આપ હઝરત તલ્હા (રદિ.) કી કબ્ર પર તશરીફ લે ગએ ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકી કબ્ર પર ખડે હો ગએ ઔર લોગ ભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ સફ બનાકર ખડે હો ગએ ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દોનોં હાથ ઉઠાકર યેહ દુઆ માંગી,

'અય અલ્લાહ ! તેરી મુલાકાત તલ્હાસે ઈસ હાલમેં હો કે તૂ ઉસે દેખ કર હંસ રહા હો ઔર વોહ તુઝે દેખ કર હંસ રહા હો.'[૧]

હઝરત તલ્હા બિન બરાઅ (રદિ.) ખુદ ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. મૈંને અર્ઝ કિયા, આપ અપના હાથ બઢાએં, તાકે મૈં આપસે બૈઅત હો જાઉં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અગર મૈં તુમ્હેં અપને વાલિદૈનસે તઅલ્લુક તોડનેકો કહું, તો ભી તુમ બૈઅત હોનેકો તૈયાર હો ? મૈંને કહા, નહીં. મૈંને દોબારા હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, આપ અપના હાથ બઢાએં, તાકે મૈં આપસે બૈઅત હો જાઉં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કિસ બાત પર બૈઅત હોના ચાહતે હો ? મૈંને કહા, ઈસ્લામ પર. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઔર અગર મૈં તુમ્હેં વાલિદૈન સે તઅલ્લુક તોડનેકો કહું તો ફિર ?

મૈંને કહા, નહીં. મૈંને ફિર તીસરી બાર હાઝિર હોકર બૈઅતકી દરખ્વાસ્ત કી. મેરી વાલિદા ઝિંદા થી ઔર મૈં ઉનકે સાથ ઔરોંસે ઝિયાદા હુસ્ને સુલૂક કરતા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, અય તલ્હા ! હમારે દીનમેં રિશ્તા તોડના નહીં હૈ, લેકિન મૈંને ચાહા કે તુમ્હારે દીનમેં કિસી તરહકા શક ન રહે.

રાવી કેહતે હૈં, હઝરત તલ્હા (રદિ.) મુસલમાન હો ગએ ઔર બડે અચ્છે મુસલમાન બને. ઈસકે બા'દ યેહ બીમાર હો ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકી ઈયાદત કરને કે લિયે ઉનકે ઘર ગએ. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાએ તો યેહ બેહોશ થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે તો યેહી નઝર આ રહા હૈ કે આજ રાત હી ઈનકા ઈન્તિકાલ હો જાએગા, લેકિન અગર ઈન્હેં ફાઈદા હો, તો તુમ મુઝે પૈગામ ભેજવા દેના.

આધી રાતકો કહીં વોહ હોશમેં આએ તો પૂછા, ક્યા નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરી ઈયાદતકે લિયે તશરીફ નહીં લાએ ? ઘરવાલોંને કહા, આએ થે, ઔર યેહ ફરમા ગએ થે કે જબ તુમ્હેં હોશ આએ, તો હમ ઉન્હેં પૈગામ ભેજ દેં.

હઝરત તલ્હા (રદિ.) ને કહા, અબ ઉન્હેં પૈગામ ન ભેજો. ક્યૂંકે રાતકા વક્ત હૈ. કોઈ જાનવર ઉન્હેં કાટ લેગા યા ઉન્હેં કોઈ તકલીફ પહોંચ જાએગી. જબ મૈં મર જાઉં તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મેરા સલામ કેહ દેના ઔર ઉનસે અર્ઝ કર દેના કે વોહ મેરે લિયે ઈસ્તિગફાર ફરમા દેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ સુબહકી નમાઝસે ફારિગ હુએ, તો ઉનકે બારેમેં પૂછા. લોગોંને બતાયા કે ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા હૈ ઔર ઈન્તિકાલસે પેહલે ઉન્હોંને કહા થા કે આપકો ન બતાયા જાએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૫૦, ઈસાબા, ૩-૨૨૭, હૈસમી, ૯-૩૬૫

ઉસી વક્ત હાથ ઉઠાકર યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! ઉસસે તેરી મુલાકાત ઈસ હાલમેં હો કે તૂ ઉસે દેખ કર હંસ રહા હો ઔર વોહ તુઝે દેખકર હંસ રહા હો.[૧]

હઝરત ઝુહરી (રહ.) કેહતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા (રદિ.) કી યેહ શિકાયત બયાન કી ગઈ કે વોહ મઝાક બહોત કરતે હૈં ઔર બેકાર બાતેં કરતે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસે છોડ દો. ઉસમેં એક છુપી હુઈ ખૂબી હૈ ઔર વોહ યેહ હૈ કે વોહ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલસે મુહબ્બત કરતા હૈ.[૨]

હઝરત અદરઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં એક રાત આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા પેહરા દેને લગ ગયા, તો વહાં એક આદમી ઉંચી આવાઝસે કુર્આન પઢ રહા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાહિર તશરીફ લાએ. મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ (ઉંચી આવાઝસે કુર્આન પઢનેવાલા) રિયાકાર હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, (નહીં,) યેહ તો અબ્દુલ્લાહ ઝુલ્બજાદૈન (રદિ.) હૈં. ફિર ઉનકા મદીનામેં ઈન્તિકાલ હો ગયા. જબ સહાબા (રદિ.) ઉનકા જનાઝા તૈયાર કરકે ઉન્હેં ઉઠા કર લે ચલે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈનકે સાથ નરમી કરો, અલ્લાહને ઉનકે સાથ નરમીકા મા'મલા કિયા હૈ. યેહ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ મુહબ્બત કિયા કરતે થે. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કબ્રસ્તાન પહોંચે તો કબ્ર ખોદી જા રહી થી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉનકી કબ્ર ખૂબ ખુલી ઔર કુશાદા બનાઓ. અલ્લાહને ઉનકે સાથ કુશાદગીકા મા'મલા કિયા હૈ.

એક સહાબી (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપકો ઈનકે મરનેકા બડા ગમ હૈ ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, ક્યૂંકે યેહ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુહબ્બત કરતે થે.[3]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન સઅદ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે પાસ થા. ઉનકા પાંવ સો ગયા. મૈંને કહા, અય અબૂ અબ્દુર્રહમાન ! આપકે પાંવકો ક્યા હુવા ? ઉન્હોંને કહા, યહાંસે ઉસકા પઠ્ઠા ઈકઠ્ઠા હો ગયા હૈ.

મૈંને કહા, આપકો જિસસે સબસે ઝિયાદા મુહબ્બત હૈ, ઉસકા નામ લેકર પુકારેં (ઈન્શાઅલ્લાહ પાંવ ઠીક હો જાએગા) ઉન્હોંને કહા, અય મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઔર યેહ કેહતે હી ઉનકા પાંવ ઠીક હો ગયા. ઔર ઉન્હોંને ઉસે ફૈલા લિયા.[૪]

---

૧ હૈસમી, ૯-૩૬૫, ઈસાબા, ૩-૨૨૭
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૨૨૩
૩ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૩૨૨
૪ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૫૪

સહાબા કિરામ (રદિ.) કે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં શહીદ હોનેકે બાબમેં ગુઝર ચુકા હૈ કે હઝરત ઝૈદ બિન દસિના (રદિ.) કો કત્લ કરતે વક્ત ઉનસે હઝરત અબૂ સુફયાન (યેહ ઉસ વક્ત તક ઈસ્લામ નહીં લાએ થે) ને કહા, અય ઝૈદ ! મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકી કસમ દેકર પૂછતા હૂં, ક્યા તુમકો યેહ પસંદ હૈ કે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈસ વક્ત હમારે પાસ હોં ઔર હમ તુમ્હારી જગહ ઉનકી ગરદન માર દેં ઔર તુમ અપને બાલ બચ્ચોંમેં રહો ?

હઝરત ઝૈદ (રદિ.) ને જવાબમેં કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે તો યેહ ભી પસંદ નહીં કે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈસ વક્ત જહાં હૈં, વહાં હી ઉનકો એક કાંટા ચુભે ઔર ઉસ તકલીફકે બદલેમેં મૈં અપને બાલ બચ્ચોંમેં બૈઠા હુવા હોઉં.

અબૂ સુફયાન ને કહા, મૈંને કિસીકો કિસીસે ઈતની મુહબ્બત કરતે હુએ નહીં દેખા, જિતની મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) કો મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હૈ ઔર યેહ ભી ગુઝર ચુકા હૈ કે કાફિર હઝરત ખુબૈબ (રદિ.) કો સૂલી પર ચઢા કર ઉંચી આવાઝસે કસમ દેકર પૂછ રહે થે, ક્યા તુમ યેહ પસંદ કરતે હો કે હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમ્હારી જગહ હોં (ઔર ઉનકો સૂલી દી જાએ ?) હઝરત ખુબૈબ (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં, અઝીમ અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે તો યેહ ભી પસંદ નહીં કે મેરે બદલેમેં ઉનકે પાંવમેં એક કાંટા ભી ચુભે.

સહાબા કિરામ (રદિ.) કા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી મુહબ્બતકો અપની મુહબ્બત પર મુકદ્દમ રખના

હઝરત અનસ (રદિ.) હઝરત અબૂ કુહાફા (રદિ.) કે ઈસ્લામ લાનેકે કિસ્સેમેં બયાન કરતે હૈં, જબ હઝરત અબૂ કુહાફા ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હોનેકે લિયે અપના હાથ બઢાયા તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) રો પડે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા ક્યૂં રોતે હો ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અગર ઈસ વક્ત મેરે વાલિદકે હાથકી જગહ આપકે ચચાકા હાથ (બૈઅત હોનેકે લિયે) હોતા ઔર વોહ મુસલમાન હોતે ઔર અલ્લાહ ઉનકે ઈસ્લામસે આપકી આંખ ઠંડી કર દેતે, તો યેહ મેરે લિયે મેરે વાલિદકે મુસલમાન હોનેસે ઝિયાદા ખુશીકી વજહ હોતા ઔર મુઝે ઝિયાદા પસંદ હોતા (ક્યૂંકે આપકો ચચાકે ઈસ્લામ લાનેસે ઝિયાદા ખુશી હોતી.)[૧]

૧ ઈસાબા, ૪-૧૧૬

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) અપને વાલિદ હઝરત અબૂ કુહાફા (રદિ.) કો મક્કાકી ફતહકે દિન હાથ પકડ કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લેકર આએ, ક્યૂંકે વોહ બુઢે ભી થે ઔર અંધે ભી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે ફરમાયા, અરે તુમને યેહ બડે મિયાંકો ઘર હી ક્યૂં ન રેહને દિયા, હમ ઈનકે પાસ ચલે જાતે ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈંને ચાહા કે અલ્લાહ ઈનકો (ખુદ ચલકર ખિદમતમેં હાઝિર હોનેકા) અજ્ર અતા ફરમાએ. મુઝે અપને વાલિદકે ઈસ્લામ લાનેસે જિતની ખુશી હો રહી હૈ, (આપકે ચચા) કે ઈસ્લામ લાનેસે ઈસસે ઝિયાદા ખુશી હોતી, ક્યૂંકે ઈસસે આપકી આંખેં ઠંડી હોતી ઔર આપકી આંખોંકો ઠંડા કરના હી મેરી ઝિંદગીકા મકસૂદ હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ઠીક કેહતે હો. (તુમ્હારે દિલમેં યેહી બાત હૈ.)[1]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જંગે બદરકે દિન દૂસરે કૈદીયોંકે સાથ હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ભી કૈદ હુએ થે. ઉન્હેં એક અન્સારીને કૈદ કિયા થા. અન્સારને ઉન્હેં કત્લ કરનેકી ધમકી ભી દી થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈસકી ખબર પહોંચી, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આજ રાત મૈં અપને ચચા અબ્બાસકી વજહસે સો નહીં સકા, ક્યૂંકે અન્સાર કેહ ચુકે હૈં કે વોહ અબ્બાસકો કત્લ કર દેંગે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ક્યા મૈં અન્સારકે પાસ જાઉં ? (ઔર ઉનસે અબ્બાસ કો લે આઉં ?) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, જાઓ. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને જાકર અન્સારસે કહા, અબ્બાસકો છોડ દો. અન્સારને કહા, નહીં, અલ્લાહકી કસમ ! હમ ઈન્હેં નહીં છોડેંગે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અગર ઈનકે છોડનેસે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ રાઝી ઔર ખુશ હોં, તો ફિર ?

અન્સારને કહા, અગર ઈનકે છોડનેસે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ રાઝી ઔર ખુશ હૈં, તો ફિર તુમ ઉનકો લે લો. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અન્સારસે હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કો લે લિયા.

જબ વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સાથમેં આ ગએ, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, અય અબ્બાસ ! મુસલમાન હો જાઓ. અલ્લાહકી કસમ ! તુમ્હારા મુસલમાન હોના મુઝે (અપને બાપ ખત્તાબ) કે મુસલમાન હોનેસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ ઔર ઈસકી વજહ સિર્ફ યેહ હૈ કે મૈંને દેખા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તુમ્હારા મુસલમાન હોના બહોત ઝિયાદા પસંદ હૈ.[2]

---

૧ હૈસમી, ૬-૧૭૪
૨ બિદાયા, ૩-૨૯૮

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) સે કહા, ઈસ્લામ લે આઓ. તુમ્હારા ઈસ્લામ લાના મુઝે (અપને બાપ) ખત્તાબ કે ઈસ્લામ લાને સે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ ઔર ઈસકી વજહ સિર્ફ યેહ હૈ કે મૈંને દેખા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ચાહતે હૈં કે તુમ્હેં ઈસ્લામ લાને મેં સબકત હાસિલ હો જાએ.[૧]

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને અપને કિસી કામકે કરવાનેકે લિયે હઝરત ઉમર (રદિ.) પર બહોત ઝિયાદા તકાઝા કિયા ઔર ઉનસે કહા, અમીરૂલ મો'મિનીન ! અગર આપકે પાસ હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલામકે ચચા મુસલમાન હોકર આ જાતે તો આપ ઉનકે સાથ ક્યા કરતે ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઉનકે સાથ બહોત અચ્છા સુલૂક કરતા.

હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, મૈં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ચચા હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય અબુલ ફઝલ! (યેહ હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કી કુન્નિયત હૈ) આપકા ક્યા ખયાલ હૈ ? અલ્લાહકી કસમ ! આપકે વાલિદ મુઝે અપને વાલિદસે ઝિયાદા પસંદીદા હૈં. હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, ક્યા વાકઈ અલ્લાહકી કસમ ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, હાં, અલ્લાહકી કસમ ! ક્યૂંકે મુઝે મા'લૂમ હૈ કે આપકે વાલિદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મેરે વાલિદસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈં ઔર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુહબ્બતકો અપની મુહબ્બત પર તરજીહ દેતા હૂં.[૨]

હઝરત અબૂ જઅફર મુહમ્મદ બિન અલી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આએ ઔર ઉનસે કહા, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે બહરૈનકા ઈલાકા બતૌરે જાગીરકે દિયા થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈસ બાતકા ઔર કિસકો ઈલ્મ હૈ?

હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબા (રદિ.) કો. ચુનાંચે હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) હઝરત મુગીરહ (રદિ.) કો લે આએ ઔર હઝરત મુગીરહ (રદિ.) ને ઉનકે હકમેં ગવાહી દી, લેકિન હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કે હકમેં ફૈસલા ન કિયા, ગોયા કે ઉન્હોંને હઝરત મુગીરહ (રદિ.) કી ગવાહીકો કુબૂલ ન કિયા, ઈસ પર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો સખ્ત બાત કેહ દી.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કે બેટે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) સે) કહા, અય અબ્દુલ્લાહ ! અપને વાલિદકા હાથ પકડ લો. અલ્લાહકી કસમ

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૬૯
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૨૦

! અય અબુલ ફઝલ ! અગર મેરે બાપ ખત્તાબ મુસલમાન હો જાતે, તો ઉનકે ઈસ્લામ લાને પર મુઝે જિતની ખુશી હોતી, મુઝે આપકે ઈસ્લામ લાનેસે ઉસસે ઝિયાદા ખુશી હુઈ થી, ક્યૂંકે આપકા ઈસ્લામ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખુશીકા સબબ થા.[1]

હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મદીના મુનવ્વરા તશરીફ લાએ તો શુરૂમેં હમારા દસ્તૂર યેહ થા કે જબ હમમેં સે કિસીકા ઈન્તિકાલ હોને લગતા તો હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર ખબર કરતે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકે પાસ તશરીફ લે જાતે ઔર ઉસકે લિયે ઈસ્તિગફાર ફરમાતે, યહાં તક કે જબ ઉસકા ઈન્તિકાલ હો જાતા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સાથિયોંકે સાથ વાપસ તશરીફ લે જાતે ઔર કભી ઉસકે દફનાને તક વહીં તશરીફ રખતે. ઈસ તરહ કભી કભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો વહાં બડી દેર લગ જાતી.

જબ હમ લોગોંને મેહસૂસ કિયા કે ઈસ તરહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બડી મશક્કત હોતી હૈ, તો હમને આપસમેં એક દૂસરેસે કહા કે હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈન્તિકાલ હો જાનેકે બા'દ ખબર કિયા કરેં, તો ઉસસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો ઝિયાદા ઠહેરનેકી મશક્કત ન હોગી. ચુનાંચે ફિર હમ લોગ ઐસે હી કરને લગ ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સાથીકે ઈન્તિકાલકે બા'દ ખબર કરતે, આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાકર ઉસકી જનાઝેકી નમાઝ પઢ્હતે. ઉસકે લિયે ઈસ્તિગફાર કરતે, કભી જનાઝેકી નમાઝસે ફારિગ હોકર આપ વાપસ તશરીફ લે જાતે ઔર કભી દફન તક ઠહેરે રેહતે.

એક અરસે તક હમારા યેહી દસ્તૂર રહા, ફિર હમને આપસમેં કહા, અલ્લાહકી કસમ ! અગર હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તશરીફ લાનેકી ઝેહમત ન દિયા કરેં, બલ્કે હમ જનાઝેકો ઉઠા કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરકે પાસ લે જાયા કરેં, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને ઘરકે પાસ હી ઉસકે જનાઝેકી નમાઝ પઢ્હા દિયા કરેં, તો ઉસમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઝિયાદા આસાની હોગી. ચુનાંચે હમને ફિર ઐસા કરના શુરૂ' કર દિયા.

હઝરત મુહમ્મદ બિન ઉમર (રદિ.) કેહતે હૈં, ઈસ વજહસે ઉસ જગહ કો જનાઝાગાહ કહા જાતા હૈ, ક્યૂંકે જનાઝે ઉઠાકર વહાં લાએ જાતે થે ઔર ફિર ઈસકે બા'દસે આજ તક યેહી સિલસિલા ચલા આ રહા હૈ કે લોગ અપને જનાઝે વહાં લાતે હૈં ઔર વહાં ઉન પર જનાઝેકી નમાઝ પઢ્હી જાતી હૈ.[2]

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સાહબઝાદી હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કે પાસ તશરીફ લે

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૪
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૧-૨૫૭

ગએ ઔર ફરમાયા, અય ફાતિમા (રદિ.) ! અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને ઐસા કોઇ નહીં દેખા, જિસસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો આપસે ઝિયાદા મુહબ્બત હો. અલ્લાહકી કસમ ! આપકે વાલિદકે બા'દ આપસે ઝિયાદા મુઝે કિસીસે મુહબ્બત નહીં હૈ.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ઇઝઝત ઔર તઅઝીમ કરના

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, સહાબા કિરામ (રદિ.) મુહાજિરીન ઔર અન્સાર બૈઠે હુએ હોતે ઔર ઉનમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ભી હોતે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે પાસ તશરીફ લે જાતે, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે અલાવા ઔર કોઇ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ (અઝમતકી વજહસે) નિગાહ ન ઉઠાતા.

યેહ દોનોં હઝરાત આપકી તરફ દેખતે ઔર આપ ઉન દોનોંકી તરફ દેખતે. દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખકર મુસ્કુરાતે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન્હેં દેખકર મુસ્કુરાતે (ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઇન દોનોંસે બહોત તઅલ્લુક ઔર બહોત ઝિયાદા મુનાસિબત થી.)[૨]

હઝરત ઉસામા બિન શરીક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, કે એક બાર હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ઐસે સુકૂન સે બૈઠે હુએ થે કે ગોયા હમારે સરોં પર પરિંદે બૈઠે હુએ હૈં, યા'ની બિલકુલ હરકત નહીં કર રહે થે, ક્યૂંકે પરિંદા ઝરા સી હરકતસે ઉડ જાતા હૈ. હમમેં સે કોઇ આદમી બાત નહીં કર રહા થા કે ઇતનેમેં કુછ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર ઉન્હોંને પૂછા, અલ્લાહકે બંદોંમેં સે કૌન અલ્લાહકો સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અચ્છે અખ્લાક વાલા.[3]

હઝરત ઉસામા બિન શરીક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચારોં તરફ ઐસે સુકૂનસે બૈઠે હુએ થે કે જૈસે ઉનકે સરોં પર પરિંદે બૈઠે હુએ હોં.[૪]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૧૧
૨ શિફા, ૨-૩૩
3 તરગીબ, ૪-૧૮૭
૪ તર્જુમાનુસ્સુન્નહ, ૧-૩૬૭

હઝરત બરાઅ બિન આઝિબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં કિસી ચીઝ કે બારે મેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછનેકા ઇરાદા કરતા, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી હૈબતકી વજહસે દો સાલ બગૈર પૂછે ગુઝાર દેતા.[1]

હઝરત ઝુહરી (રહ.) કેહતે હૈં કે મુઝે એક કાબિલે એ'તિમાદ અન્સારીને યેહ બયાન કિયા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ વુઝૂ ફરમાતે યા ખંખારતે તો સહાબા ઝપટ કર વુઝૂકા પાની ઔર ખંખાર લે લેતે ઔર ઉસે અપને ચેહરે ઔર બદન પર મલ લેતે.

એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને પૂછા, તુમ ઐસા ક્યૂં કર રહે હો ? સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, હમ ઇસસે બરકત હાસિલ કરના ચાહતે હૈં.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે જો આદમી અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મેહબૂબ બનના ચાહતા હૈ, ઉસ ચાહિયે કે વોહ બાત સચ્ચી કરે, અમાનત અદા કરે ઔર અપને પડોસીકો તકલીફ ન પહોંચાએ.[2]

ઇમામ બુખારી ને હઝરત મિસ્વર બિન મખ્રમા ઔર મરવાન (રદિ.) સે સુલહે હુદૈબિયહ કી જો હદીસ બયાન કી હૈ, વોહ હિસ્સા એક મેં ગુઝર ચુકી હૈ કે ફિર હઝરત ઉર્વહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) કો ગૌર સે દેખને લગે.

વોહ કેહતે હૈં કે અલ્લાહકી કસમ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ ભી થૂકતે, તો ઉસે કોઇ ન કોઇ સહાબી અપને હાથ પર લે લેતા ઔર ઉસકો અપને ચેહરે ઔર જિસ્મ (બદન) પર મલ લેતા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ ઉન્હેં કિસી કામકે કરનેકા હુક્મ દેતે, તો સહાબા ઉસે ફૌરન કરતે ઔર જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વુઝૂ ફરમાતે તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે વુઝૂકે પાનીકો લેનેકે લિયે સહાબા (રદિ.) એક દૂસરે પર ટૂટ પડતે ઔર લડનેકે કરીબ હો જાતે ઔર જબ આપ બાતેં કરતે તો સહાબા (રદિ.) આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને અપની આવાઝેં પસ્ત કર લેતે ઔર સહાબા (રદિ.) કે દિલમેં આપકી ઇતની અઝમત થી કે વોહ આપકો નઝર ભર કર નહીં દેખ સકતે થે.

ચુનાંચે ઉર્વહ અપને સાથિયોંકે પાસ વાપસ ગએ ઔર ઉનસે યેહ કહા કે મૈં બડે બડે બાદશાહોંકે દરબારમેં ગયા હૂં, કૈસરો કિસ્રા ઔર નજ્જાશીકે દરબારમેં ગયા હૂં, અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને ઐસા કોઇ બાદશાહ નહીં દેખા, જિસકી તઅઝીમ ઉસકે દરબારી ઇતની કરતે હોં, જિતની મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી કરતે હૈં.

---

૧ તર્જુમાનુસ્સુન્નહ, ૧-૩૭૦
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૨૨૮

હઝરત અબૂ કુરાદ સુલમી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ લોગ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે પાસ બૈઠે હુએ થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વુઝૂ કે લિયે પાની મંગવાયા. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસમેં હાથ ડાલકર વુઝૂ કરના શુરૂ' કિયા. હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે વુઝૂકે પાનીકો હાથોંમેં લેકર પીતે જાતે. યેહ દેખકર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ઈસ તરહ ક્યૂં કર રહે હો ? સહાબાને અર્ઝ કિયા, અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુહબ્બતકી વજહસે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર તુમ ચાહતે હો કે અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી તુમસે મુહબ્બત કરને લગેં તો જબ તુમ્હારે પાસ અમાનત રખ્ખી જાએ ઔર રખને વાલા મુતાલબા કરે તો તુમ વોહ અમાનત અદા કરો ઔર જબ તુમ બાત કરો તો સચ બોલો ઔર જો તુમ્હારા પડોસી બન જાએ, ઉસકે સાથ અચ્છા સુલૂક કરો.[૧]

હઝરત આમિર બિન અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, કે ઉનકે બાપ (હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.)) ને ઉન્હેં યેહ કિસ્સા સુનાયા કે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ વક્ત પછને લગવા રહે થે. ફારિગ હોનેકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબ્દુલ્લાહ ! યેહ ખૂન લે જાઓ ઔર ઐસી જગહ ડાલકર આઓ જહાં તુમ્હેં કોઈ ન દેખે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરસે બાહિર આકર મેરે વાલિદને વોહ ખૂન પી લિયા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ પહોંચે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે પૂછા, અય અબ્દુલ્લાહ ! તુમને ખૂનકા ક્યા કિયા ?

ઉન્હોંને કહા, ઐસી છુપી હુઈ જગહ મેં ડાલકર આયા હૂં કે મુઝે યકીન હૈ કે લોગોંમેં કિસીકો પતા ન ચલ સકેગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, શાયદ તુમને ઉસે પી લિયા હૈ. ઉન્હોંને કહા, જી હાં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને ખૂન ક્યૂં પિયા ? લોગોંકો તુમસે હલાકત હો ઔર તુમ્હેં લોગોંસે. (મરવાન ઔર અબ્દુલ મલિકકી તરફસે જો ફિત્ના પેશ આયા, ઉસકી તરફ ઈશારા હૈ.) હઝરત અબૂ મૂસા કેહતે હૈં, હઝરત અબૂ આસિમને ફરમાયા કે લોગોંકા ખયાલ યેહ થા કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) મેં જો ઈતની ઝિયાદા તાકત થી, વોહ ઉસ ખૂનકી બરકતસે થી.[૨]

એક રિવાયત મેં યેહ હૈ, લોગોંકા યેહ ખયાલ હૈ કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) મેં જો બહોત ઝિયાદા તાકત થી, વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ

---

૧ હૈસમી, ૮-૨૭૧
૨ ઈસાબા, ૨-૩૧૦, હાકિમ, ૩-૫૫૪, હૈસમી, ૮-૨૭૦, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૫૭

સલ્લમકે ખૂનકી તાકતકી વજહસે થી. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફુઝલાત ઔર ખૂન સબ પાક થે.)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) કે ગુલામ હઝરત કૈસાન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત સલમાન (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ તો દેખા કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) કે પાસ એક તસલા (થાલ) હૈ જિસમેં સે કુછ પી રહે હૈં. ઉસે પીકર હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કામસે ફારિગ હો ગએ ?

ઉન્હોંને કહા, જી હાં. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા કામ થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈંને અપને પછનેકા ધોવન ઉસે ગિરાનેકે લિયે દિયા થા. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, ઉસ ઝાત કી કસમ ! જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ, ઉન્હોંને તો ઉસે પી લિયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને ઉસે પી લિયા હૈ ? હઝરત અબ્દુલ્લાહને કહા, જી હાં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યૂં ?

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, મૈંને ચાહા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખૂન મુબારક મેરે પેટમેં ચલા જાએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત (અબ્દુલ્લાહ) બિન ઝુબૈરકે સર પર હાથ ફેરકર ઈર્શાદ ફરમાયા, તુમ્હેં લોગોંસે હલાકત હો ઔર લોગોંકો તુમસે. તુમ્હેં આગ નહીં છૂએગી સિર્ફ અલ્લાહકી કસમ પૂરી કરને કે લિયે પુલસિરાતસે ગુઝરના પડેગા.[1]

હઝરત સફીના (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પછને લગવાએ ઔર ફરમાયા, યેહ ખૂન લે જાઓ ઔર ઇસે ઐસી જગહ દફન કર દો જહાં જાનવરોં, પરિંદોં ઔર ઇન્સાનોંસે મેહફૂઝ રહે. મૈં ખૂન લે ગયા ઔર છુપકર ઉસે પી લિયા, ફિર આકર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાયા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હંસ પડે.[2]

હઝરત અબૂ સઇદ ખુદરી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ જંગે ઉહદકે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મુબારક ચેહરા ઝખમી હો ગયા, તો મેરે વાલિદ માલિક બિન સિનાન (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખૂનકો ચુસ કર નિગલ લિયા. લોગોં ને ઉનસે કહા, અરે મિયાં, ક્યા તુમ ખૂન પી રહે હો ? ઉન્હોંને કહા. હાં, મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખૂન મુબારક પી રહા હૂં. ઇસ પર હુઝૂર

---

૧ હુલીયા, ૧-૩૩૦, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૫૬
૨ હૈસમી, ૮-૨૭૦

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉનકે ખૂનકે સાથ મેરા ખૂન મિલ ગયા હૈ, ઈસ લિયે જહન્નમકી આગ નહીં છૂએગી.[૧]

હઝરત હુકૈમા બિન્તે ઉમયમહ (રદિ.) અપની વાલિદાસે નક્લ કરતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા એક લકડીકા પ્યાલા થા, જિસે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને તખ્તકે નીચે રખતે થે ઔર કભી (રાતકો) ઉસમેં પેશાબ કર લિયા કરતે થે. એક બાર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખડે હોકર ઉસે તલાશ કિયા, વોહ પ્યાલા ન મિલા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા કે પ્યાલા કહાં હૈ ? ઘરવાલોંને બતાયા કે હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) કી નૌકરાની હઝરત સુર્રા (રદિ.), જો ઉનકે પાસ હબ્શાસે આઈ હૈ, ઉસને (ઉસ પ્યાલેકા પેશાબ) પી લિયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસને જહન્નમકી આગસે બડી મઝબૂત આડ બના લી હૈ.[૨]

હઝરત અબૂ ઐયૂબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ મદીના મુનવ્વરા તશરીફ લાએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે યહાં ઠહેરે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નીચે ઠહેરે થે ઔર મૈં (બાલ બચ્ચોં સમેત) ઉપરકી મંઝિલમેં. જબ રાત હો ગઈ તો મુઝે ખયાલ આયા કે મૈં ઉસ કમરેકી છત પર હૂં, જિસકે નીચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હૈં ઔર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઔર વહી કે દર્મિયાન હાઈલ હો રહા હૂં, ઈસ લિયે સારી રાત મુઝે નીંદ ન આઈ કે કહીં ઐસા ન હો કે સોનેકી હાલતમેં હમ કુછ હિલેં ઝુલેં ઔર ઉસસે ધૂલ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર ગિરે, જિસસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તકલીફ હો.

સુબહકો મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! આજ સારી રાત ન મુઝે નીંદ આઈ ઔર ન મેરી બીવી ઉમ્મે ઐયૂબ કો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂ ઐયૂબ ! ક્યૂં ? મૈંને અર્ઝ કિયા, મુઝે યેહ ખયાલ આ ગયા કે મૈં ઉસ કમરેકી છત પર હૂં, જિસમેં આપ મુઝસે નીચે હૈં. મૈં કુછ હિલૂંગા, તો ઈસસે ધૂલ આપ પર ગિરેગી, જિસસે આપકો તકલીફ હોગી ઔર દૂસરી બાત યેહ હૈ કે મૈં આપકે ઔર વહીકે દર્મિયાન હાઈલ હો રહા હૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અય અબૂ ઐયૂબ ! ઐસા ન કરો. ક્યા મૈં તુમ્હેં ઐસે કલમે ન સીખા દૂં કે જબ તુમ ઉન્હેં સુબહો શામ દસ દસ બાર કહોગે, તો તુમ્હેં દસ નેકીયાં મિલેંગી ઔર તુમ્હારે દસ ગુનાહ મિટા દિયે જાએંગે ઔર

---

૧ હૈસમી, ૮-૨૭૧
૨ હૈસમી, ૮-૨૭૧

ઉનકી વજહસે તુમ્હારે દસ દર્જે બુલંદ કર દિયે જાએંગે ઔર કિયામતકે દિન તુમ્હેં દસ ગુલામ આઝાદ કરનેકા સવાબ મિલેગા ઔર વોહ કલમે યેહ હૈં.[૧]

لَآاِلٰهَ اِلَّااللّٰهُ لَهُ الْمُلْکُ وَلَهُ الْحَمْدُ لَاشَرِيْکَ لَهٗ

લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ લહુલ્ મુલ્કુ વલહુલ્ હમ્દુ લા શરીક લહુ.

હઝરત અબૂ ઐયૂબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે મેહમાન બને, તો મૈંને અર્ઝ કિયા, મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં, મુઝે યેહ અચ્છા નહીં મા'લૂમ હોતા કે મૈં ઉપર રહું ઔર આપ નીચે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આસાની ઈસીમેં હૈ કે હમ નીચે રહેં, ક્યૂંકે હમારે પાસ લોગ આતે રેહતે હૈં.

મૈંને એક રાત દેખા કે હમારા ઘડા ટૂટ ગયા ઔર ઉસકા પાની ફર્શ પર ફૈલ ગયા. મૈં ઔર ઉમ્મે ઐયૂબ દોનોં અપના કમ્બલ લેકર ખડે હો ગએ ઔર ઉસ કમ્બલસે પાની સુખાને લગે. હમેં યેહ ડર થા કે હમારી તરફસે કોઈ ઐસી બાત ન હો જાએ જિસસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તકલીફ હો, યા'ની છતસે પાની કહીં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર ટપકને ન લગ જાએ. ઉસ કમ્બલ કે અલાવા હમારે પાસ કોઈ ઔર લિહાફ ભી નહીં થા. (વોહ કમ્બલ ગીલા હો ગયા ઔર હમને સારી રાત જાગ કર ગુઝારી.)

હમ ખાના તૈયાર કરકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ભેજ દિયા કરતે. જબ આપ બચા હુવા ખાના વાપસ કરતે તો હમ સબ ઉસ જગહસે ખાસ તૌરસે ખાના ખાતે, જહાં આપકી મુબારક ઉંગલીયાં લગી હોતીં, યૂં હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બરકત હાસિલ કરના ચાહતે. એક રાત આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખાના વાપસ કિયા. હમને ઉસમેં લેહસન યા પ્યાઝ ડાલા થા. હમેં ઉસમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઉંગલીયોંકા કોઈ નિશાન નઝર ન આયા. મૈંને જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અર્ઝ કિયા કે હમ આપકી ઉંગલીયોં વાલી જગહસે બરકત કે લિયે ખાના ખાયા કરતે થે, લેકિન આજ આપને ખાના વૈસે હી વાપસ કર દિયા, ઉસમેં સે કુછ નહીં ખાયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે ઉસ ખાનેસે લેહસન યા પ્યાઝકી બૂ મેહસૂસ હુઈ ઔર મૈં અલ્લાહસે મુનાજાત કરતા હૂં ઔર ફરિશ્તોંસે ભી બાત કરતા હૂં, ઈસ લિયે મૈં નહીં ચાહતા કે મેરે મુંહસે કિસી તરહકી બૂ આએ, લેકિન આપ લોગ યેહ ખાના ખા લો.[૨]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૨૯૪
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૫૦, હાકિમ, ૩-૪૬૧

અબૂ નઈમ ઔર ઈબ્ને અસાકિરમેં યેહ મઝમુન યૂં હૈ કે મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમં ! યેહ કિસી તરહ મુનાસિબ નહીં હૈ કે મૈં આપકે ઉપર રહું. આપ બાલાખાનેમેં તશરીફ લે ચલેં. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે મેરા સામાન મુન્તકિલ કર દો. ચુનાંચે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા સામાન મુન્તકિલ કર દિયા ગયા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા સામાન બહોત થોડા સા થા.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કે ઘરકા પરનાલા હઝરત ઉમર (રદિ.) કે રાસ્તે પર ગિરતા થા. એક બાર જુમ્આકે દિન હઝરત ઉમર (રદિ.) ને નયે કપડે પહેને. ઉસ દિન હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કે લિયે દો ચૂઝે ઝબહ કિયે ગએ થે. જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) પરનાલેકે પાસ પહોંચે તો ઉન ચૂઝોંકા ખૂન ઉસ પરનાલે સે ફેંકા ગયા, જો હઝરત ઉમર (રદિ.) પર ગિરા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈસ પરનાલેકો ઉખાડ દિયા જાએ ઔર ઘર વાપસ જાકર વોહ કપડે ઉતાર દિયે ઔર દૂસરે પહેને, ફિર મસ્જિદમેં આકર લોગોંકો નમાઝ પઢાઈ. ઈસકે બા'દ હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આએ ઔર ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! યેહી વોહ જગહ હૈ જહાં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ પરનાલા લગાયા થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) સે કહા, મૈં આપકો કસમ દેકર કેહતા હૂં કે આપ મેરી કમર પર ચઢ કર વોહ પરનાલા વહાં હી લગાએં, જહાં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લગાયા થા. ચુનાંચે હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને ઐસા હી કિયા.[૨]

ઈબ્ને સઅદ કી રિવાયતમેં યેહ ઈઝાફા ભી હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કો અપની ગરદન પર ઉઠાયા ઔર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કે કંધોં પર અપને દોનોં પાંવ રખકર પરનાલા જહાં થા, વહાં દોબારા લગા દિયા.[3]

હઝરત ઈબ્રાહીમ બિન અબ્દુર્રહમાન બિન અબ્દુલ કારી (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને દેખા કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને અપના હાથ મિમ્બર પર ઉસ જગહ રખ્ખા, જહાં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બૈઠા કરતે થે, ફિર ઉસે અપને ચેહરે પર રખ લિયા.[૪]

હઝરત યઝીદ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન કુસૈત (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બહોતસે સહાબા (રદિ.) કો દેખા કે જબ મસ્જિદ ખાલી

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૫૦, ઈસાબા, ૩-૪૦૫
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૨, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૬૬
૩ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૩, મજમા, ૪-૨૦૬
૪ ઈબ્ને સઅદ, ૧-૨૫૪

હો જાતી તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી કબ્રે અત્હરકી જાનિબ મિમ્બરકી જો ચમકદાર ઔર ચિકની મુઠ્ઠી હૈ, ઉસે દાએં હાથસે પકડ કર કિબ્લેકી તરફ મુંહ કરકે દુઆ કરતે થે.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે જિસ્મે મુબારક કા બોસા લેના

હઝરત અબૂ લૈલા (રદિ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉસૈદ બિન હુઝૈર (રદિ.) બડે નેક, હંસમુખ ઔર ખૂબસૂરત આદમી થે. એક બાર વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે પાસ બૈઠે હુએ બાતેં કરકે લોગોંકો હંસા રહે થે કે ઇતનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે પેહલૂમેં ઉંગલી મારી. ઉન્હોંને કહા, આપકે મારનેસે મુઝે દર્દ હો ગયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બદલા લે લો.

ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને તો કમીઝ પહેની હુઇ હૈ ઔર મેરે જિસ્મ પર કોઇ કમીઝ નહીં થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની કમીઝ ઉપર ઉઠા લી. (યેહ બદલા લેનેકે બજાએ) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ચિમટ ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પેહલૂકે બોસે લેને શુરૂ' કર દિયે ઔર ફિર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં, મેરા મકસદ તો યેહ થા. (બદલા લેનેકા તઝકેરા તો મૈંને વૈસે હી કિયા થા, મકસદ આપકા બોસા લેના થા.)[૨]

હઝરત હબ્બાન બિન વાસેઅ (રહ.) અપની કૌમ કે કુછ ઉમ્ર રસીદહ (બૂળ્હે) લોગોંસે રિવાયત કરતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જંગે બદરકે દિન અપને સહાબા (રદિ.) કી સફોંકો સીધા કિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હાથમેં બગૈર નોક ઔર પર કા એક તીર થા, જિસસે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમલોગોંકો બરાબર કર રહે થે.

આપ હઝરત સવાદ બિન ગુઝૈયા (રદિ.) કે પાસસે ગુઝરે. યેહ બનૂ અદી બિન નજ્જાર કબીલાકે હલીફ થે ઔર સફસે બાહિર નિકલે હુએ થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે પેટમેં તીર ચુભોકર ફરમાયા, અય સવાદ ! સીધે ખડે હો જાઓ.

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તીર ચુભોનેસે મુઝે દર્દ હો ગયા ઔર અલ્લાહને

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૧-૨૫૪
૨ હાકિમ, ૩-૨૮૮, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૩૦૧, ૩-૪૩

આપકો હક ઔર ઈન્સાફ દેકર ભેજા હૈ, ઈસ લિયે આપ મુઝે બદલા દે દેં. ઈસ પર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને પેટસે કપડા હટાકર ફરમાયા, લો, બદલા લે લો. વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ચિમટ ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પેટકે બોસે લેને લગે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય સવાદ ! તુમને ઐસા ક્યૂં કિયા ? ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ દેખ હી રહે હૈં કે લડાઈકા મૌકા આ ગયા હૈ (શાયદ મૈં ઈસમેં શહીદ હો જાઉં) તો મૈંને ચાહા કે મેરી આપસે આખિરી મુલાકાત ઈસ તરહ હો કે મેરી ખાલ આપકી ખાલસે મિલ જાએ. ઈસ પર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે લિયે દુઆએ ખૈર ફરમાઈ.[1]

હઝરત હસન (રહ.) ફરમાતે હૈં, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી એક આદમીસે મુલાકાત હુઈ, જિસને (કપડોં પર) ઝર્દ રંગ લગા રખ્ખા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હાથમેં ખજૂરકી એક ટેહની થી, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે ફરમાયા, યેહ વર્સ રંગ ઉતાર દો. (વર્સ યમનકી ઝર્દ રંગકી એક બૂટીકા નામ હૈ.)

ફિર આપને વોહ ટેહની ઉસ આદમીકે પેટમેં ચુભોકર ફરમાયા, ક્યા મૈંને તુમકો ઈસસે રોકા નહીં થા ? ટેહની ચુભોનેસે ઉસકે પેટ પર નિશાન પડ ગયા, લેકિન ખૂન નહીં નિકલા. ઉસ આદમીને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! બદલા દેના હોગા. લોગોંને કહા, તુમ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બદલા લોગે ? ઉસને કહા, કિસીકી ખાલ મેરી ખાલસે બઢીયા નહીં હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને પેટસે કપડા હટાકર ફરમાયા, લો, બદલા લે લો. ઉસ આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પેટકા બોસા લિયા ઔર કહા, મૈં અપના બદલા છોડ દેતા હૂં, તાકે આપ કિયામતકે દિન મેરી સિફારિશ ફરમાએં.[2]

હઝરત હસન (રહ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત સવાદ બિન અમ્ર (રદિ.) કો દેખા કે ઉન્હોંને ખલૂક ખુશ્બૂ લગા રખ્ખી હૈ (ખલૂક એક કિસ્મકી ખુશ્બૂ હૈ, જિસકા બડા હિસ્સા ઝઅફરાન હોતા હૈ) તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસ વર્સકો ઉતાર દો. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે પેટમેં લકડી યા મિસ્વાક ચુભોઈ ઔર ઉસે પેટ પર ઝરા હિલાયા, જિસસે ઉનકે પેટ પર નિશાન પડ ગયા ઔર આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા.[3]

---

૧ બિદાયા, ૩-૨૭૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૩૦૨
૩ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૭૨

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, એક અન્સારી આદમી ઈતની ઝિયાદા ખલૂક ખુશ્બૂ લગાયા કરતે થે કે વોહ ખજૂરકે ખોશેકી ટેહનીકી તરહ પીલે દિખાઈ પડતે થે. ઉન્હેં સવાદ બિન અમ્ર (રદિ.) કહા જાતા થા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન્હેં દેખતે તો ખુશ્બૂ ઉનકે કપડોંસે ઝાડતે.

ચુનાંચે એક દિન વોહ ખલૂક ખુશ્બૂ લગાએ હુએ આએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હાથમેં એક છડી થી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ છડી હલકી સી મારી, જિસસે કુછ ચોટ આ ગઈ, તો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! બદલા દેના હોગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ છડી ઉનકો દી ઔર ખુદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે જિસ્મ પર દો કુરતે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન્હેં ઉપર ઉઠાને લગે. ઈસ પર લોગોંને ઉનકો ડાંટા ઔર બદલા લેનેસે રોકા.

લેકિન જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે જિસ્મે મુબારકકા વોહ હિસ્સા નઝર આયા, જહાં ખુદ ઉનકો ઝખ્મ લગા હુવા થા, તો છડી ફેંકકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ચૂમને લગ ગએ ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં અપના બદલા છોડ દેતા હૂં, તાકે આપ મેરી કિયામતકે દિન સિફારિશ ફરમાએં.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સહાબા કિરામ (રદિ.) કી મુહબ્બતકે ઝૈલમેં હઝરત હુસૈન બિન દહવહ (રદિ.) કી રિવાયત ગુઝર ચુકી હૈ કે હઝરત તલ્હા બિન બરાઅ (રદિ.) જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મિલતે, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ચિમટ જાતે ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દોનોં કદમોંકે બોસે લેને શુરૂ' કર દેતે ઔર હઝરત અબૂબક (રદિ.) કા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વફાતકે બા'દ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પેશાનીકા બોસા લેનેકા તઝકિરા અન્કરીબ આએગા.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૩૦૨, ઈસાબા, ૨-૯૬

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે શહીદ હો જાને કી ખબર કે મશહૂર હોને પર સહાબા કિરામ (રદિ.) કા રોના ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બચાને કે લિયે ઉનસે જો કારનામે ઝાહિર હુએ ઉનકા બયાન

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જંગે ઉહદકે દિન અહલે મદીનાકો શિકસ્ત હો ગઇ, તો લોગોંને કહા, હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કત્લ હો ગએ હૈં. (યેહ ખબર સુનકર સબ મર્દોં ઔર ઔરતોંને રોના શુરૂ' કર દિયા) ઔર મદીના કે કોને કોનેસે રોને વાલી ઔરતોંકી આવાઝેં બહોત આને લગીં.

ચુનાંચે એક અન્સારી ઔરત પરદેમેં મદીનાસે નિકલી ઔર (મૈદાને જંગકી તરફ ચલ પડી) ઉનકે બાપ, બેટે, ખાવિંદ ઔર ભાઇ ચારોં ઉસ લડાઇમેં શહીદ હો ચુકે થે, યેહ ઉનકે પાससે ગુઝરીં. રાવી કેહતે હૈં, મુઝે યેહ મા'લૂમ નહીં કે ઇનમેંસે પેહલે કિસકે પાસસે ગુઝરીં ? જબ ભી ઉનમેં સે કિસી એકકે પાસસે ગુઝરતીં તો પૂછતીં, યેહ કૌન હૈ ?

લોગ બતાતે કે યેહ તુમ્હારે બાપ હૈં, ભાઇ હૈં, ખાવિંદ હૈં, બેટે હૈં. વોહ જવાબમેં યેહી કેહતીં કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ક્યા હુવા ? લોગ કેહતે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ આગે હૈં, યહાં તક કે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તક પહોંચ ગઇં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કપડેકે એક કોનેકો પકડ કર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં ! જબ આપ સહી સાલિમ હૈં, તો મુઝે અપને મર જાનેવાલોંકી કોઇ પરવાહ નહીં.[1]

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જંગે ઉહદકે દિન મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ મદીનામેં રેહા. ઉસ દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) મેં સે કોઇ ભી મદીના મુનવ્વરામેં નહીં રહા થા. (સારે હી જંગમેં શરીક થે, જંગ બહોત સખ્ત થી) ઔર શહીદોંકી તા'દાદ બઢતી જા રહી થી. ઇતનેમેં એક આદમીને ચીખ કર કહા, મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ શહીદ હો ગએ હૈં. (યેહ સુનકર) ઔરતેં રોને લગ ગઇં.

૧ હૈસમી, ૬-૧૧૫

એક ઔરત ને કહા, રોનેમેં જલ્દી ન કરો, મૈં દેખકર આતી હૂં. ચુનાંચે વોહ ઔરત પૈદલ ચલ પડી ઔર ઉસકો સિર્ફ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હી કા ગમ થા ઔર વોહ સિર્ફ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બારેમેં પૂછ રહી થી.[૧]

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કબીલા બનૂ દીનારકી એક ઔરતકે પાસસે ગુઝરે, ઉસકા શૌહર, ભાઇ ઔર બાપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જંગે ઉહદમેં શહીદ હો ચુકે થે. જબ લોગોંને ઉસે ઇન તીનોંકી શહાદતકી ખબર દી તો (ઉસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખૈરિયત મા'લૂમ કરનેકી ફિક્ર ઇતની ઝિયાદા થી કે ઇસ ખબરકા ઉસ પર કોઇ અસર નહીં હુવા, બલ્કે) ઉસને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ક્યા હુવા ? (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝે નઝર નહીં આ રહે હૈં ?)

લોગોંને કહા, અય ઉમ્મે ફલાં ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખૈરિયતસે હૈં ઔર અલ્હમ્દુલિલ્લાહ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વૈસે હી હૈં, જૈસે તુમ ચાહતી હો. ઉસ ઔરતને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મુઝે દિખાઓ, તાકે મૈં ઉન્હેં (અપની આંખોંસે) દેખ લું. લોગોંને ઉસ ઔરતકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ ઇશારા કરકે બતાયા કે વોહ હૈં. જબ ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખ લિયા, તો ઉસને કહા, આપ (કો સહી સાલિમ દેખ લેને) કે બા'દ અબ હર મુસીબત હલકી ઔર આસાન હૈ.[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જંગે ઉહદકે દિન હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ખડે હોકર (દુશ્મન પર) તીર ચલા રહે થે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઇનકે પીછે થે ઔર વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે ઢાલ બને હુએ થે ઔર વોહ બડે માહિર તીરંદાઝ થે. જબ વોહ તીર ચલાતે, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉપર હોકર દેખતે કે તીર કહાં ગિરા હૈ ઔર હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) અપના સીના ઉપર કરકે કેહતે, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં, આપ ઐસે હી નીચે રહેં, કહીં આપકો કોઇ તીર ન લગ જાએ, મેરા સીના આપકે સીનેકી હિફાઝતકે લિયે હાઝિર હૈ.

હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ખુદ કો ઢાલ બનાએ હુએ થે ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી હિફાઝતકે લિયે ખુદ કો શહીદ હોનેકે લિયે પેશ કર રહે થે ઔર કેહ રહે થે, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં બહોત મઝબૂત ઔર તાકતવર હૂં, આપ મુઝે અપની તમામ ઝરૂરતોંમેં ઇસ્તે'માલ ફરમાએં ઔર જો ચાહેં મુઝે હુક્મ દેં.[૩]

---

૧ હૈસમી, ૬-૧૧૫
૨ બિદાયા, ૪-૪૭
૩ બિદાયા, ૪-૨૭, ઇબ્ને સઅદ, ૩-૬૫

પેહલે હિસ્સેમેં હઝરત કતાદા (રદિ.) કી બહાદુરીકે બાબમેં તબરાનીકી રિવાયતસે યેહ હદીસ ગુઝર ચુકી હૈ કે હઝરત કતાદા બિન નોઅમાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હદિયામેં એક કમાન મિલી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ કમાન ઉહદકે દિન મુઝે દે દી. મૈં ઉસ કમાનકો લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ખડે હોકર ખૂબ તીર ચલાતા રહા, યહાં તક કે ઉસકા સિરા ટૂટ ગયા.

મૈં બરાબર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરેકે સામને ખડા રહા ઔર મૈં અપને ચેહરે પર તીરોંકો લેતા રહા. જબ ભી કોઇ તીર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરેકી તરફ મુડ જાતા, તો મૈં અપને સરકો ઘુમાકર તીરકે સામને લે આતા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરેકો બચા લેતા. (ચૂંકે મેરી કમાન ટૂટ ચુકી થી, ઇસ લિયે) મૈં તીર તો ચલા નહીં સકતા થા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી જુદાઇ કે યાદ આ જાને પર સહાબા કિરામ (રદિ.) કા રોના

હઝરત અબૂ સઇદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મરઝુલ વફાતમેં એક દિન હમારે પાસ બાહિર તશરીફ લાએ. હમ લોગ મસ્જિદમેં થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સર પર પટ્ટી બાંધ રખ્ખી થી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સીધે મિમ્બરકી તરફ તશરીફ લે ગએ ઔર મિમ્બર પર બૈઠ ગએ. હમ ભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પીછે પીછે ચલકર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠ ગએ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, મૈં ઇસ વક્ત હૌઝ (કૌસર) પર ખડા હુવા હૂં ઔર યેહ ભી ફરમાયા કે એક બંદે પર દુનિયા ઔર ઉસકી ઝીનત પેશ કી ગઇ, લેકિન ઉસને આખિરતકો ઇખ્તિયાર કર લિયા હૈ. ઔર તો કોઇ ન સમઝ સકા (કે ઉસ બંદેસે કૌન મુરાદ હૈ) અલબત્તા હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સમઝ ગએ (કે ઇસસે મુરાદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હૈં) ઔર ઉનકી દોનોં આંખોંમેં આંસુ ભર આએ ઔર વોહ રો પડે ઔર યૂં કહા, મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં, હમ અપને વાલિદૈન ઔર અપના માલ ઔર અપના જાન સબ આપ પર કુર્બાન કરતે હૈં. ઇસકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (મિમ્બરસે) નીચે તશરીફ લાએ ઔર ફિર ઇન્તિકાલ તક મિમ્બર પર તશરીફ ફરમા ન હુએ.[૧]

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૫૮, ઇબ્ને સઅદ, ૨-૪૬

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ..

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَ الْفَتْحُ ઈઝા જાઅ નસરૂલ્લાહિ વલ્ ફત્હુ ...

સૂરહ નાઝિલ હુઇ (ઔર ઉસમેં બતા દિયા ગયા કે આપ જિસ કામકે લિયે આએ થે, વોહ પૂરા હો ગયા) તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કો બુલાકર ફરમાયા, મુઝે (ઈસ સૂરહમેં) અપની વફાતકી ખબર દી ગઇ હૈ. યેહ સુનકર વોહ રો પડીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, મત રોઓ, ક્યૂં કે મેરે ખાનદાનમેં સે તુમ સબસે પેહલે મુઝસે મિલોગી. યેહ સુનકર વોહ હંસને લગીં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી એક ઝૌજએ મુહતરમા (બીવી) યેહ મંઝર દેખ રહી થીં. ઉન્હોંને (બા'દ મેં) હઝરત ફાતિમા (રદિ.) સે પૂછા, મૈંને તુમ્હેં પેહલે રોતે હુએ દેખા, ફિર હંસતે હુએ (ઈસકી ક્યા વજહ હૈ?)

હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ને બતાયા, પેહલે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, મુઝે અપની વફાતકી ખબર દી ગઇ હૈ, યેહ સુનકર મૈં રો પડી થી. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મત રો, ક્યૂંકે મેરે ખાનદાનમેં સે તુમ સબસે પેહલે મુઝસે મિલોગી, તો મૈં હંસ પડી થી.[૧]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની સાહબઝાદી હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કો અપને મરઝુલ વફાતમેં બુલાયા ઔર ઉનકે કાનમેં કોઇ બાત કહી, જિસ પર વોહ રો પડીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફિર ઉન્હેં બુલાકર ઉનકે કાનમેં કોઇ બાત કહી, જિસ પર વોહ હંસ પડીં.

મૈંને ઉનસે ઈસ બારેમેં કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પેહલે મુઝે બતાયા કે ઈસ બીમારીમેં ઉનકા ઈન્તિકાલ હો જાએગા, તો મૈં રો પડી. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બતાયા કે મૈં ઉનકે ખાનદાનમેં સે સબસે પેહલે ઉનસે જાકર મિલુંગી તો મૈં હંસ પડી.[૨]

ઈબ્ને સઅદને ઈસી જૈસી હદીસ હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) સે ભી નક્લ કી હૈ ઔર ઉસમેં યેહ હૈ કે હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મૈંને હઝરત ફાતિમા (રદિ.) સે ઉનકે પેહલે રોને ઔર ફિર હંસનેકી વજહ પૂછી તો ઉન્હોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પેહલે મુઝે બતાયા કે બહોત જલ્દ ઉનકા ઈન્તિકાલ હોને વાલા હૈ, ફિર યેહ બતાયા કે મૈં હઝરત મરયમ બિન્તે ઈમરાન અલૈહસ્સલામકે બા'દ જન્નતકી ઔરતોંકી સરદાર હૂં. ઈસ વજહસે મૈં હંસી થી.

હઝરત અલા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વફાતકા વક્ત કરીબ આયા તો હઝરત ફાતિમા (રદિ.) રોને લગીં. હુઝૂર

૧ હૈસમી, ૯-૨૩
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૨-૩૯

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, અય મેરી બિટીયા ! મત રોઓ. જબ મેરા ઈન્તિકાલ હો જાએ તો..

اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ ઈન્ના લિલ્લાહિ વઈન્ના ઈલયહિ રાજિઊન

પઢના, ક્યૂંકે ઈન્ના લિલ્લાહિ પઢ લેનેસે ઈન્સાનકો હર મુસીબતકા બદલા મિલ જાતા હૈ. હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપકા બદલ ભી મિલ જાએગા ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરા બદલ ભી મિલ જાએગા.[૧]

હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં યમન ભેજા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકો હિદાયતેં દેનેકે લિયે ઉનકે સાથ (શહરસે) બાહિર નિકલે. હઝરત મઆઝ (રદિ.) સવારી પર થે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકી સવારીકે સાથ પૈદલ ચલ રહે થે. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હિદાયતોંસે ફારિગ હો ગએ તો ફરમાયા, અય મઆઝ ! શાયદ ઈસ સાલકે બા'દ આગે તુમ મુઝસે ન મિલ સકો ઔર શાયદ તુમ મેરી ઈસ મસ્જિદમેં ઔર મેરી કબ્રકે પાસસે ગુઝરો.

યેહ સુનકર હઝરત મઆઝ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી જુદાઈ કે ગમમેં ફૂટ ફૂટ કર રોને લગે. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકી તરફ મુતવજ્જહ હુએ ઔર મદીનાકી તરફ મુંહ કરકે ફરમાયા, (કિયામતકે દિન) લોગોંમેં સે મેરે સબસે ઝિયાદા કરીબ તકવા વાલે લોગ હોંગે. જો ભી હોં ઔર જહાં ભી હોં. (ઉસકે લિયે કિસી ખાસ કૌમમેં સે હોના યા મેરે શહરમેં રેહના ઝરૂરી નહીં)[૨]

ઈમામ અહમદને ઈસી હદીસકો આસિમ બિન હુમૈદ રાવી સે નક્લ કિયા હૈ, જિસમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ ભી ફરમાયા, અય મઆઝ ! મત રોઓ. ક્યૂંકે (ફૂટ ફૂટ કર) રોના શયતાનકી તરફ સે હૈ (અસલ રઝા બર કઝા હૈ).

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી વફાત કે ખૌફ સે સહાબા કિરામ (રદિ.) કા રોના

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કિસીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા કે અન્સારકે મર્દ ઔર ઔરતેં મસ્જિદમેં બૈઠે હુએ રો રહે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, વોહ ક્યૂં રો રહે હૈં.

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૨-૩૧૨
૨ હૈસમી, ૯-૨૨

ઉસને કહા કે ઈસ ડરસે રો રહે હૈં કે કહીં આપકા ઈન્તિકાલ ન હો જાએ. ચુનાંચે ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હુજરેસે બાહિર તશરીફ લાએ ઔર અપને મિમ્બર પર બૈઠ ગએ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક કપડા ઓઢે હુએ થે, જિસકે દોનોં કિનારે અપને કંધોં પર ડાલ રખ્ખે થે ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સર પર એક મૈલી પટ્ટી બાંધે હુએ થે. હમ્દો સના કે બા'દ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અમ્મા બા'દ ! અય લોગો, આઈન્દહ લોગ ઝિયાદા હોતે જાએંગે ઔર અન્સાર કમ હોતે જાએંગે. યહાં તક કે અન્સાર લોગોંમેં ઐસે હો જાએંગે, જૈસે ખાનેમેં નમક. ઈસ લિયે જો ભી અન્સારકે કિસી કામકા ઝિમ્મેદાર બને, ઉસે ચાહિયે કે ઉનકે ભલા કરને વાલેકી ભલાઈકો કુબૂલ કરે ઔર ઉનકે બુરેસે દરગુઝર કરે.[૧]

હઝરત ઉમ્મે ફઝલ બિન્તે હારિસ (રદિ.) ફરમાતી હૈં, મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મરઝુલ વફાતમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આઈ ઔર મૈં રોને લગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સર ઉઠા કર ફરમાયા, ક્યૂં રો રહી હો ? મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપકે ઈન્તિકાલકે ડરસે ઔર ઈસ વજહસે કે પતા નહીં આપકે બા'દ હમેં લોગોંકી તરફસે કૈસા રવૈયા બરદાશ્ત કરના પડેગા ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હેં મેરે બા'દ કમઝોર સમઝા જાએગા.[૨]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા (સહાબા કિરામ ઔર ઉમ્મત કો) અલવિદાઅ કેહના

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમારે મેહબૂબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (મેરે વાલિદ ઔર મેરી જાન ઉન પર કુર્બાન હો) કે ઈન્તિકાલસે છે દિન પેહલે હમેં ઉનકે ઈન્તિકાલકી ખબર હો ગઈ થી. જબ જુદાઈકા વક્ત કરીબ આયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં અમ્માં જાન હઝરત આઈશા (રદિ.) કે ઘરમેં જમા ફરમાયા.

હમારે ઉપર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નઝર પડી તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આંખોંસે આંસુ બેહ પડે ઔર ફરમાયા, મરહબા, તુમ્હેં ખુશ આમદીદ હો. અલ્લાહ તુમ્હારી ઉમ્ર દરાઝ કરે, અલ્લાહ તુમ્હારી હિફાઝત ફરમાએ, અલ્લાહ તુમ્હેં ઠિકાના દે, અલ્લાહ તુમ્હારી મદદ ફરમાએ, અલ્લાહ તુમ્હે

---

૧ હૈસમી, ૧૦-૩૭, ઈબ્ને સઅદ, ૨-૨૫૨
૨ હૈસમી, ૯-૩૪

બુલંદ ફરમાએ, અલ્લાહ તુમ્હેં હિદાયત દે, અલ્લાહ તુમ્હેં રોઝી દે, અલ્લાહ તુમ્હેં તૌફીક અતા ફરમાએ, અલ્લાહ તુમ્હેં સલામત રખ્ખે, અલ્લાહ તુમ્હેં કુબૂલ ફરમાએ, મૈં તુમ્હેં વસિય્યત કરતા હૂં કે અલ્લાહસે ડરતે રેહના ઔર અલ્લાહસે દરખ્વાસ્ત કરતા હૂં કે વોહ તુમ્હારા ખયાલ રખ્ખે ઔર તુમ્હારે કામ ઉસીકે સુપુર્દ કરતા હૂં. મૈં તુમ્હેં ઇસ બાતસે વાઝેહ તૌર પર ડરાતા હૂં કે અલ્લાહકે મુકાબલેમેં ઉસકે બંદોંકે મુતઅલ્લિક ઉસકી ઝમીન પર તકબ્બુર ન કરના, ક્યૂંકે અલ્લાહને મુઝસે ઔર તુમસે ફરમાયા હૈ..

تِلْكَ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِيْنَ لَا يُرِيْدُوْنَ عُلُوًّا فِى الْاَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ

તિલ્કદ્દારૂલ આખિરતુ નજ્અલુહા લિલ્લઝીન લા યુરીદૂન ઉલૂવ્વન્ ફિલ્ અર્દિ વલા ફસાદંવ્વલ આકિબતુ લિલ્ મુત્તકીન.

'યેહ આલમે આખિરત હમ ઉન્હીં લોગોંકે લિયે ખાસ કરતે હૈં, જો દુનિયામેં ન બડા બનના ચાહતે હૈં ઔર ન ફસાદ પૈદા કરના ઔર નેક નતીજા મુત્તકી લોગોંકો મિલતા હૈ.'

ઔર અલ્લાહને ફરમાયા હૈ..

اَلَيْسَ فِىْ جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِيْنَ

અલયૂસ ફી જહન્નમ મષવલ્લિલ્ મુતકબ્બિરીન

'ક્યા ઉન મુતકબ્બિરીન કા ઠિકાના જહન્નમ નહીં હૈ ?'

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહકા મુકર્રર કિયા હુવા વક્ત ઔર સિદરતુલ મુન્તહા (સાતવેં આસમાન પર બેરીકા એક દરખ્ત હૈ. ફરિશ્તોંકે પહોંચનેકી હદ વહીં તક હૈ ઔર યેહ એક મરકઝી મકામ હૈ. અર્શે ઇલાહીસે અહકામ યહીં પહોંચતે હૈં) જન્નતુલ મઅવા (મુત્તકીયોંકી આરામગાહ વાલી જન્નત) લબરેઝ પ્યાલે ઔર સબસે બુલંદ રફીક (યા'ની અલ્લાહ) કી તરફ વાપસ જાનેકા વક્ત બિલકુલ કરીબ આ ગયા હૈ.

હમને પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઇસ વક્ત આપકો ગુસલ કૌન દે ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરે ખાનદાનકે મર્દ. સબસે ઝિયાદા કરીબકે રિશ્તે વાલા, ફિર ઉસકે બા'દ વાલા, દર્જા બ દર્જા. ફિર હમને પૂછા, હમ આપકો કિસમેં કફન દેં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર તુમ ચાહો તો મેરે ઇન્હીં કપડોંમેં કફન દે દેના યા યમની જોડેમેં યા મિસરી કપડોંમેં કફન દે દેના. ફિર હમને કહા, હમમેં સે કૌન આપકે જનાઝેકી નમાઝ પઢાએ ? યેહ કેહકર હમ ભી રો પડે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઝરા ઠહેરો. અલ્લાહ તુમ્હારી મગફિરત ફરમાએ ઔર તુમ્હેં તુમ્હારે નબીકી તરફસે બેહતરીન બદલા દે. જબ તુમ મુઝે ગુસલ દે ચુકો ઔર મેરે જનાઝેકો મેરે ઇસ કમરેમેં કબ્રકે કિનારે પર રખ દો, તો ફિર તુમ સબ થોડી દેર બાહિર ચલે જાના. ક્યૂંકે સબસે પેહલે, મેરે ખલીલ ઔર હમનશીં હઝરત જિબ્રઇલ અલૈહિસ્સલામ મેરી નમાઝે જનાઝા પઢેંગે. ફિર હઝરત મીકાઇલ ફિર હઝરત ઇસ્રાઇલ ફિર મલકુલ મૌત અલૈહિમુસ્સલામ અપને પૂરે લશ્કરકે સાથ. ફિર સારે ફરિશ્તે નમાઝે જનાઝા પઢેંગે.

ફિર તુમ એક એક જમાઅત બનકર અંદર આ જાના ઔર મુઝ પર સલાતો સલામ પઢના ઔર કિસી ઔરતકો નૌહા કરકે ન રોને દેના ઔર ન શોર મચાને દેના ઔર ન ઉંચી આવાઝસે રોને દેના વરના મુઝે તકલીફ હોગી. પેહલે મેરે ખાનદાનકે મર્દ અંદર આકર સલાતો સલામ પઢેં ફિર તુમ લોગ. તુમ મેરી તરફસે અપને લિયે સલામ કુબૂલ કર લો ઔર જિતને મેરે ભાઇ ઇસ વક્ત ગાઇબ હૈં, ઉન્હેં મેરા સલામ કેહ દેના ઔર મૈં તુમ્હેં ઇસ બાત પર ગવાહ બનાતા હૂં કે મેરે બા'દ જો ભી તુમ્હારે દીનમેં દાખિલ હો, મૈં ઉસે ભી સલામ કેહ રહા હૂં ઔર આજસે લેકર કિયામત તક જો ભી મેરે દીનકા ઇત્તિબાઅ કરેગા, મૈં ઉસે ભી સલામ કેહ રહા હૂં. ફિર હમને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમમેં સે કૌન આપકો કબ્રમેં ઉતારે ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરે ખાનદાનકે મર્દ ઔર ઉનકે સાથ બહોતસે ફરિશ્તે હોંગે. વોહ ફરિશ્તે તો તુમ્હેં દેખ રહે હોંગે, લેકિન તુમ ઉન્હેં ન દેખ સકોગે.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા વિસાલે મુબારક

હઝરત યઝીદ બિન બાબનૂસ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં અપને એક સાથી કે સાથ હઝરત આઇશા (રદિ.) કી ખિદમતમેં ગયા. હમને ઉનકી ખિદમતમેં અંદર આનેકી ઇજાઝત ચાહી. ઉન્હોંને હમારે લિયે એક તકિયા રખ દિયા ઔર દર્મિયાનમેં અપની તરફ પરદા ખીંચ લિયા. (ઔર હમેં અંદર આનેકી ઇજાઝત દે દી. અંદર જાકર) મેરે સાથીને કહા, અય ઉમ્મુલ મો'મિનીન ! આપ અરાકકે બારે મેં ક્યા ફરમાતી હૈં ? ઉન્હોંને કહા, અરાક ક્યા હોતા હૈ ? મૈંને અપને સાથીકે કંધે પર હાથ મારા. હઝરત આઇશા (રદિ.) ને કહા, ઐસે ન કરો. તુમને અપને ભાઇકો તકલીફ પહોંચાઇ હૈ. અચ્છા, અરાક ક્યા હોતા હૈ ? અરાક હૈઝકો કેહતે હૈં. (યા'ની હૈઝકી હાલતમેં બીવીકે જિસ્મકો હાથ ઔર જિસ્મ લગાનેકે બારેમેં પૂછ રહે હો ?) અલ્લાહને જો કુછ હૈઝકે

૧ હૈસમી, ૯-૨૫, હુલીયા, ૪-૧૬૮, ઇબ્ને સઅદ, ૨-૨૫૬

બારેમેં ફરમાયા હૈ, તુમ ઉસી પર અમલ કરો ઔર ઇસ બારેમેં મૈં અપના કિસ્સા સુનાતી હૂં.)

મૈં હૈઝ કી હાલતમેં હોતી થી, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝસે લિપટતે થે ઔર મેરે સરકા બોસા લે લેતે થે, લેકિન મેરે ઔર આપકે જિસ્મકે દર્મિયાન એક કપડા હોતા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા તરીકા યેહ થા કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ મેરે દરવાઝેકે પાસસે ગુઝરતે, તો અકસર ઐસી કોઇ બાત ઇર્શાદ ફરમા જાતે, જિસસે મુઝે ફાઇદા હોતા.

એક દિન આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે દરવાઝેકે પાસસે ગુઝરે, લેકિન આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કુછ ન ફરમાયા. ઇસકે બા'દ દો તીન બાર ઔર ગુઝરે, લેકિન કુછ ન ફરમાયા. મૈંને ખાદિમાસે કહા, અય લડકી ! મેરે લિયે દરવાઝે પર તકિયા રખ દો ઔર મૈંને સર પર પટ્ટી બાંધ લી (ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મુતવજ્જેહ કરનેકે લિયે બીમાર બનકર તકિયા પર ટેક લગા લી) ઇતનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે પાસસે ગુઝરે તો ફરમાયા, અય આઇશા ! તુમ્હેં ક્યા હો ગયા ? મૈંને કહા, સરમેં દર્દ હો રહા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાય, મેરે સરમેં ભી દર્દ હૈ, ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લે ગએ. અભી થોડી દેર હી ગુઝરી થી કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો એક કમ્બલમેં ઉઠાકર લાયા ગયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે પાસ તશરીફ લે આએ ઔર પાક બીવીયોંકો યેહ પૈગામ ભેજા કે મૈં બીમાર હો ગયા હૂં ઔર મુઝમેં ઇતની હિંમત નહીં હૈ કે મૈં બારી બારી તુમ્હારે યહાં જાઉં. તુમ મુઝે ઇજાઝત દે દો, તાકે મૈં આઇશા (રદિ.) કે પાસ ઠહેર જાઉં.

ચુનાંચે મૈં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તિમારદારી કરને લગી. ઇસસે પેહલે મૈંને કભી કિસીકી તિમારદારી નહીં કી થી. એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા સર મેરે કંધે પર રખ્ખા હુવા થા કે ઇતનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા સર મેરે સરકી તરફ ઝુક ગયા. મૈં સમઝી કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે સરકા બોસા વગૈરહ લેના ચાહતે હૈં કે ઇતનેમેં આપકે મુબારક મુંહસે એક ઠંડી બુંદ નિકલકર મેરી હંસુલીકે ગળ્હેમેં ગિરી તો ઇસસે મેરે સારે જિસ્મકે રોંગટે ખડે હો ગએ. મૈં યેહ સમઝી કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બેહોશ હો ગએ હૈં. મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર એક ચાદર ડાલ દી.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબા (રદિ.) આએ ઔર અંદર આનેકી ઇજાઝત ચાહી. મૈંને દોનોંકો ઇજાઝત દે દી ઔર અપની તરફ પરદા ખીંચ લિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખકર કહા, હાય બેહોશી ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બેહોશી કિતની ઝિયાદા હૈ ? ફિર દોનોં ખડે હોકર ચલ દિયે. જબ દરવાઝેકે કરીબ પહોંચે, તો હઝરત મુગીરહ

(રદિ.) ને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, નહીં, તુમ ગલત કેહતે હો ઔર તુમ હમેશા ફિત્ને વાલી બાત કરતે હો. જબ અલ્લાહ મુનાફિકોંકો બિલકુલ ખત્મ ન કર દેંગે, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ નહીં હોગા.

ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) આ ગએ. મૈંને વોહ પરદા હટા દિયા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખ કર કહા..

إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ **ઈન્ના લિલ્લાહિ વઈન્ના ઈલયહિ રાજિઊન**

અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સરકી તરફ ઉન્હોંને અપના મુંહ ઝુકાયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પેશાનીકા બોસા લેકર કહા, હાય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ફિર અપને સરકો ઉપર ઉઠાયા, ફિર અપને મુંહકો ઝુકા કર દોબારા પેશાનીકા બોસા લિયા ઔર કહા, હાય મેરે ખાસ દોસ્ત, ફિર સરકો ઉપર ઉઠાયા. ફિર મુંહકો ઝુકાકર બાહિર પેશાનીકા બોસા લિયા ઔર કહા, હાય મેરે જીગરી દોસ્ત, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા હૈ ઔર ફિર વોહ મસ્જિદ ચલે ગએ.

વહાં હઝરત ઉમર (રદિ.) લોગોમેં બયાન કર રહે થે ઔર કેહ રહે થે કે જબ તક અલ્લાહ મુનાફિકોંકો બિલકુલ ખત્મ નહીં કર દેગા, અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ નહીં હોગા (હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે આને પર હઝરત ઉમર (રદિ.) રૂક ગએ ઔર) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અલ્લાહકી હમ્દો સનાકે બા'દ યેહ બયાન કિયા કે અલ્લાહ (કુર્આન મજીદ મેં) ફરમાતે હૈં..

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَّ إِنَّهُمْ مَّيِّتُوْنَ **ઈન્નક મય્યિતુંવ્વઈન્નહુમ મય્યિતૂન**

'આપકો ભી મરના હૈ ઔર ઉનકો ભી મરના હૈ.'

ઔર યેહ આયત પૂરી પઢી ઔર અલ્લાહ યેહ ભી ફરમાતે હૈં..

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُوْلٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَّاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلٰى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَّنْقَلِبْ عَلٰى عَقِبَيْهِ

વમા મુહમ્મદુન ઈલ્લા રસૂલુન્ કદ ખલત્ મિન્ કબ્લિહિર્રૂસૂલુ અફઈમ્માત અવ્ કુતિલન્કલબ્તુમ અલા અઅકાબિકુમ વમંય્યન્કલિબ અલા અકિબયૂહિ...

'ઔર મુહમ્મદ નિરે રસૂલ હી તો હૈં, આપસે પેહલે ઔર ભી બહોતસે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ગુઝર ચુકે હૈં, સો અગર આપકા ઈન્તિકાલ હો જાયે યા આપ શહીદ હોં, તો ક્યા તુમ ઉલટે ફિર જાઓગે ? ઔર જો શખ્સ ઉલટા ફિર ભી જાએગા તો વોહ અલ્લાહકા કોઈ નુકસાન ન કરેગા.'

યેહ આયત ભી પૂરી પઢી. ઈસકે બા'દ ફરમાયા, જો અલ્લાહકો મઅબૂદ સમઝતા થા, તો વોહ સમઝ લે કે અલ્લાહ ઝિંદા હૈં, ઉન પર મૌત નહીં આ સકતી ઔર જો શખ્સ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મઅબૂદ સમઝતા થા, તો વોહ સુન લે કે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા હૈ. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અચ્છા, ક્યા યેહ આયતેં અલ્લાહકી કિતાબ (કુર્આન મજીદ) મેં હૈં ? (મુઝે યેહ આયતેં યાદ હી નહીં રહી. અબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પઢનેસે યાદ આઈ હૈં. ઈનમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન્તિકાલ પાનેકા ઝિક્ર હૈ) ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા અય લોગો ! યેહ અબૂબક્ર (રદિ.) હૈં ઔર યેહ મુસલમાનોંમેં બડે અચ્છે ઔર ઉંચે કારનામે વાલે હૈં. ઈસ લિયે ઈનસે બૈઅત હો જાઓ. ચુનાંચે ઉનસે લોગ બૈઅત હો ગએ.[1]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી તજહીઝો તકફીન

હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તજહીઝો તકફીન કી તૈયારી કરને લગે, તો બાહિર લોગ બહોત થે, ઈસ લિયે હમને દરવાઝા અંદરસે બંદ કર દિયા. ઈસ પર અન્સારને પુકાર કર કહા, હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મામૂં હૈં. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી માં મદીનાકી થીં.) ઔર હમેં ઈસ્લામમેં નુમાયાં મરતબા હાસિલ હૈ ઔર કુરૈશને પુકાર કર કહા, હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે વાલિદકે ખાનદાનકે લોગ હૈં (યા'ની અન્સાર ઔર કુરૈશકે લોગ સબ હી અંદર જાકર ગુસલ વગૈરહ દેનેમેં શરીક હોના ચાહતે થે).

ઈસ પર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉંચી આવાઝ સે કહા, અય મુસલમાનો ! હર ખાનદાન ઔર કરીબી રિશ્તેદાર અપને જનાઝેકે દૂસરોં સે ઝિયાદા હકદાર હોતે હૈં (ઈસ લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચચા હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ઔર ચચેરે ભાઈ ઝિયાદા હકદાર હૈં) ઈસ લિયે હમ તુમ્હેં ખુદાકા વાસ્તા દેકર કેહતે હૈં કે (તુમ

૧ બિદાયા, ૫-૨૪૧, હૈસમી, ૯-૩૩, ઇબ્ને સઅદ, ૨-૨૬૭

અંદર ન આઓ, ક્યૂંકે) અગર તુમ સબ અંદર આઓગે તો જો હકદાર હૈં, વોહ પીછે રેહ જાએંગે. અલ્લાહકી કસમ ! અંદર સિર્ફ વોહી આએગા, જિસે બુલાયા જાએગા.

હઝરત અલી બિન હુસૈન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, અન્સારને પુકાર કર કહા, (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તજહીઝો તકફીન મેં) હમારા ભી હક હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે ભાંજે હૈં ઔર ઈસ્લામમેં હમારા મકામ બહોત બડા હૈ. ઔર ઉન્હોંને યેહ માંગ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે સામને રખ્ખી, તો ઉન્હોંને ફરમાયા, કરીબી રિશ્તેદાર ઔર ખાનદાન વાલે ઈસ કામકે ઝિયાદા હકદાર હૈં. ઈસ લિયે તુમ યેહ મુતાલબા હઝરત અલી ઔર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કે સામને પેશ કરો ક્યૂંકે ઉનકે પાસ અંદર વહી જાએગા, જિસે યેહ લોગ ચાહેંગે.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બીમારી બઢ્હ ગઈ, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ હઝરત આઈશા ઔર હઝરત હફ્સા (રદિ.) થીં. ઈતનેમેં હઝરત અલી (રદિ.) દાખિલ હુએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં દેખ કર સર ઉઠાયા ઔર ફરમાયા, મેરે કરીબ આ જાઓ, મેરે કરીબ આ જાઓ.

હઝરત અલી (રદિ.) ને કરીબ જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અપને સહારે બિઠા લિયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે વિસાલ તક ઉન્હીંકે પાસ રહે. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા, તો હઝરત અલી (રદિ.) ને ખડે હોકર અંદરસે દરવાઝા બંદ કર દિયા. હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ઔર બનૂ અબ્દુલ મુત્તલિબ (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દાદાકે ખાનદાન વાલે) આકર દરવાઝેકે બાહિર ખડે હો ગએ.

હઝરત અલી (રદિ.) કેહને લગે, મેરે વાલિદ આપ પર કુર્બાન હોં, આપ ઝિંદગીમેં ભી પાક હૈં ઔર ઈન્તિકાલકે બાદ ભી પાક હૈં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે જિસ્મસે ઐસી અચ્છી ખુશ્બૂ મેહક રહી થી કે લોગોંને વૈસી ખુશ્બૂ કભી દેખી નહીં થી.

ફિર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને હઝરત અલી (રદિ.) સે ફરમાયા, ઔરતોંકી તરહ રોના છોડ દો ઔર અપને હઝરતકી તજહીઝો તકફીનકી તરફ મુતવજ્જહ હો જાઓ. ઈસ પર હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, હઝરત ફઝલ બિન અબ્બાસ (રદિ.) કો અંદર મેરે પાસ ભેજ દો.

અન્સારને કહા, હમ તુમ્હેં અલ્લાહકા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અપને તઅલ્લુકકા વાસ્તા દેકર કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કફન ઔર ગુસલમેં હમારા ભી હિસ્સા હો. (ઈસ પર હઝરત અલી (રદિ.) ને

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૨-૬૧

કહા અપના એક આદમી અંદર ભેજ દો.) ચુનાંચે અન્સારને અપના એક આદમી અંદર ભેજા, જિસકા નામ ઔસ બિન ખૌલી (રદિ.) થા. વોહ એક હાથમેં ઘડા ભી ઉઠાએ હુએ થે.

યેહ લોગ અભી અંદર હી થે, ગુસલ શુરૂ' નહીં કિયા થા કે ઉન્હેં યેહ આવાઝ સુનાઇ દી કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કપડે મત ઉતારો ઔર વોહ જૈસે હૈં, વૈસે હી ઉન્હેં ઉનકે કમીઝમેં ગુસલ દે દો. (અલ્લાહને ફરિશ્તે કે ઝરીએ ઇન હઝરાતકી ઇસ મૌકે પર રેહનુમાઇ ફરમાઇ.)

ચુનાંચે હઝરત અલી (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ગુસલ દિયા. વોહ કમીઝકે નીચે હાથ ડાલકર જિસ્મકો નેહલાતે થે ઔર હઝરત ફઝલ (પરદેકે લિયે) ચાદર થામે હુએ થે ઔર વોહ અન્સારી પાની લા રહે થે ઔર હઝરત અલી (રદિ.) ને અપને હાથ પર કપડા બાંધા હુવા થા.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર નમાઝે જનાઝા પઢ્હે જાને કી કેફિયત

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ઇન્તિકાલ હો ગયા તો પેહલે મર્દોં કો જમાઅતોંકી સૂરતમેં અંદર ભેજા ગયા ઔર ઉન્હોંને ઇમામકે બગૈર હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નમાઝે જનાઝા પઢ્હી. વોહ નમાઝ પઢ્હકર બાહિર આએ, ફિર ઔરતોંકો અંદર ભેજા ગયા ઔર ઉન્હોંને નમાઝે જનાઝા પઢ્હી. ફિર બચ્ચોંકો અંદર દાખિલ કિયા ગયા ઔર ઉન્હોંને નમાઝે જનાઝા પઢ્હી.[૨]

ફિર ગુલામોંકો જમાઅતોંકી સૂરતમેં અંદર ભેજા ગયા ઔર ઉન્હોંને નમાઝે જનાઝા પઢ્હી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નમાઝે જનાઝામેં ઇન સબ લોગોંકા ઇમામ કોઇ નહીં થા.

હઝરત સહલ બિન સઅદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કફન પહેના દિયા ગયા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ચારપાઇ પર રખ્ખા ગયા ઔર ફિર વોહ ચારપાઇ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી કબ્રકે કિનારે પર રખ દી ગઇ. ફિર લોગ અપને સાથિયોંકે સાથ અંદર આતે ઔર અકેલે અકેલે બગૈર ઇમામકે નમાઝ પઢ્હતે.

---

૧ હૈસમી, ૯-૩૬, ઇબ્ને સઅદ, ૨-૬૩
૨ ઇબ્ને ઇસ્હાક

હઝરત મૂસા બિન મુહમ્મદ બિન ઈબ્રાહીમ (રહ.) કેહતે હૈં, મુઝે અપને વાલિદકી લિખ્ખી હુઈ યેહ તેહરીર મિલી કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કફન પહેના દિયા ગયા ઔર ઉન્હેં ચારપાઈ પર રખ દિયા ગયા તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) અંદર તશરીફ લાએ ઔર ઉનકે સાથ ઈતને મુહાજિર ઔર અન્સાર ભી થે, જો ઈસ કમરેમેં આ સકતે થે. ઈન દોનોં ને કહા..

اَسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ

અસ્સલામુ અલયકુમ વરહમતુલ્લાહિ વબરકાતુહુ

ફિર ઈન્હીં અલ્ફાઝ કે સાથ મુહાજિરોં ઔર અન્સારને સલામ કિયા. ફિર ઈન સબને સફેં બના લીં ઔર ઈમામ કોઈ ન બના. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) પેહલી સફમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને થે. ઈન દોનોંને કહા, અય અલ્લાહ ! હમ ઈસ બાતકી ગવાહી દેતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર જો કુછ આસમાનસે નાઝિલ હુવા થા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ પહોંચા દિયા ઔર ઉન્હોંને અપની ઉમ્મતકે સાથ પૂરી ખૈરખ્વાહીકી ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ઉન્હોંને ખૂબ મેહનત કી ઔર જિહાદ કિયા, યહાં તકકે અલ્લાહને અપને દીનકો ઈઝઝત અતા ફરમા દી ઔર અલ્લાહકા કલિમા યા'ની દીને ઈસ્લામ પૂરા હો ગયા ઔર લોગ અલ્લાહ વહદહૂ લા શરીક લહૂ પર ઈમાન લે આએ. અય હમારે મઅબૂદ ! હમેં ઉન લોગોંમેં સે બના જો ઈસ બાત પર અમલ કરતે હૈં જો ઉન પર ઉતારી ગઈ ઔર હમેં આખિરતમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જમા ફરમા ઔર હમારા ઉનસે તઅરૂફ કરા દે ઔર ઉનકા તઅરૂફ હમસે ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈમાન વાલોંકે લિયે બડે મહેરબાન થે. હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર ઈમાન લાનેકા દુનિયામેં બદલા નહીં ચાહતે ઔર ન ઈસ ઈમાનકો કિસી કીમત પર બેચેંગે.

લોગ ઉનકી દુઆ પર આમીન કેહતે જાતે. ઈસ તરહ લોગ ફારિગ હોકર નિકલ જાતે ઔર દૂસરે અંદર આ જાતે યહાં તક કે તમામ મર્દોંને નમાઝ પઢી ફિર ઔરતોંને ફિર બચ્ચોંને પઢી.[૧]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો ચારપાઈ પર રખ દિયા ગયા, તો મૈંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નમાઝે જનાઝાકા કોઈ ઈમામ નહીં બનેગા, ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જૈસે ઝિંદગીમેં તુમ્હારે ઈમામ હૈં ઐસે હી ઈન્તિકાલકે વક્ત તુમ્હારે ઈમામ હૈં. ઈસ પર લોગ જમાઅતોંકી શક્લમેં દાખિલ હોતે ઔર સફેં બનાકર તકબીરેં કેહતે ઔર ઉનકા

૧ બિદાયા, ૫-૨૬૫, ઈબ્ને સઅદ, ૨-૬૯

કોઇ ઇમામ ન હોતા ઔર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ખડે હોકર યેહ કેહતા જાતા..

اَسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ

અસ્સલામુ અલયકુમ વરહમતુલ્લાહિ વબરકાતુહુ

'અય અલ્લાહ, હમ ઇસ બાતકી ગવાહી દેતે હૈં કે જો ઉન પર નાઝિલ કિયા ગયા થા, વોહ ઉન્હોંને સારા પહોંચા દિયા ઔર અપની ઉમ્મતકી પૂરી ખૈરખ્વાહી કી ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખૂબ મેહનત કી ઔર જિહાદ કિયા, યહાં તક કે અલ્લાહને અપને દીનકો ઇઝ્ઝત અતા ફરમાઇ ઔર અલ્લાહકા કલિમા પૂરા હો ગયા. અય અલ્લાહ ! હમેં ઉન લોગોં મેં સે બના, જો ઇસ વહી કી પૈરવી કરતે હૈં, જો ઉન પર ઉતારી ગઇ થી ઔર આપકે બા'દ હમારે કદમ જમા ઔર આખિરતમેં હમેં ઉનકે સાથ જમા ફરમા' ઔર લોગ આમીન કેહતે જાતે થે.

પેહલે મર્દોંને નમાઝ પઢી, ફિર ઔરતોંને ફિર બચ્ચોંને.[1]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી વફાત પર સહાબા કિરામ (રદિ.) કી હાલત ઔર ઉનકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી જુદાઇ પર રોના

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઇન્તિકાલ હો ગયા, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને દેખા કે લોગ આપસમેં ચુપકે ચુપકે બાતેં કર રહે હૈં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અપને ગુલામસે ફરમાયા, જાઓ ઔર સુનો, કે લોગ ચુપકે ચુપકે ક્યા બાતેં કર રહે હૈં, ફિર મુઝે આ કર બતાઓ. ઉસને વાપસ આકર બતાયા કે લોગ કેહ રહે હૈં કે હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઇન્તિકાલ હો ગયા હૈ.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) યેહ સુનતે હુએ તેઝીસે ચલે ઔર વોહ ફરમા રહે થે કે હાય, મેરી કમર ટૂટ રહી હૈ. ઉન્હેં ઇતના ઝિયાદા ગમ થા કે લોગ યેહી સમઝ રહે થે કે યેહ મસ્જિદ તક નહીં પહોંચ સકેંગે. બહરહાલ વોહ હિંમત કરકે કિસી તરહ મસ્જિદ પહોંચ હી ગએ.

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૨-૭૦, કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૫૫

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દુનિયાસે પરદા ફરમા લિયા, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હુજરેસે મસ્જિદમેં તશરીફ લાએ. ઉસ વક્ત હઝરત ઉમર (રદિ.) મસ્જિદમેં લોગોંસે બયાન કર રહે થે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અય ઉમર ! બૈઠ જાઓ. (ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) બૈઠ ગએ) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અલ્લાહકી હમ્દો સના ઔર કલિમએ શહાદતકે બા'દ ફરમાયા, અમ્મા બા'દ ! તુમમેં સે જો આદમી હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઈબાદત કરતા થા, ઉસે મા'લૂમ હો જાના ચાહિયે કે હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર જો અલ્લાહકી ઈબાદત કરતા થા, ઉસે યકીન હોના ચાહિયે કે અલ્લાહ હમેશા ઝિંદા રહેંગે, ઉનકો મૌત નહીં આ સકતી ઔર અલ્લાહને કુર્આન મજીદ મેં ફરમાયા હૈ..

وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُوْلٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ اَفَاۡئِنْ مَّاتَ اَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَّنْقَلِبْ عَلٰى عَقِبَيْهِ

વમા મુહમ્મદુન ઈલ્લા રસૂલુન્ કદ ખલત્ મિન્ કબ્લિહિર્રૂસુલુ અફઈમ્માત અવ્ કુતિલન્કલબ્તુમ અલા અઅકાબિકુમ વમંય્યન્કલિબ અલા અકિબયહિ...

'ઔર મુહમ્મદ નિરે રસૂલ હી તો હૈં, આપસે પેહલે ઔર બહોત સે રસૂલ ગુઝર ચુકે હૈં, સો અગર આપકા ઈન્તિકાલ હો જાયે યા આપ શહીદ હી હો જાવેં તો ક્યા તુમ લોગ ઉલ્ટે ફિર જાઓગે ? '

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કેહતે હૈં, અલ્લાહકી કસમ ! ઐસા મા'લૂમ હો રહા થા ગોયા કે લોગ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી તિલાવતસે પેહલે ઈસ આયતકો જાનતે હી નહીં થે કે યેહ ભી નાઝિલ હુઈ હૈ. તમામ લોગોંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે ઈસ આયતકો એકદમ લે લિયા ઔર હર આદમી ઉસે પળ્હને લગા ઔર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! જૂંહી મૈંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો યેહ આયત પળ્હતે હુએ સુના, તો મૈં દહશતકે મારે કાંપને લગ ગયા ઔર મૈં ઝમીન પર ગિર ગયા ઔર જબ મૈંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો યેહ આયત પળ્હતે હુએ સુના તબ મુઝે પતા ચલા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા હૈ.[૧]

હઝરત ઉસ્માન ઈબ્ને અફ્ફાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હુવા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) કો ઈસકા ઈતના ઝિયાદા રંજો સદમા હુવા કે કુછ સહાબા (રદિ.) કો તો (યેહ વસવસા ભી આને લગ ગયા કે અબ ઈસ્લામ મિટ જાએગા) મૈં ભી ઉન્હીં લોગોંમેં થા.

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૮

એક દિન મૈં મદીના કી એક હવેલીમેં બૈઠા હુવા થા ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી બૈઅત હો ચુકી થી કે ઇતનેમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) મેરે પાસસે ગુઝરે, લેકિન બેહદ ગમકી વજહસે મુઝે ઉનકે ગુઝરનેકા બિલકુલ પતા ન ચલા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) સીધે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ ગએ ઔર ઉનસે કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા ! ક્યા મૈં આપકો એક અજીબ બાત ન બતાઉં ? મૈં હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે પાससે ગુઝરા ઔર મૈંને ઉન્હેં સલામ કિયા, લેકિન ઉન્હોંને મેરે સલામકા જવાબ ન દિયા. આગે ઔર હદીસ ભી હૈ, જૈસા કે સલામકે બાબમેં આએગી.[1]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન સઈદ બિન યરબૂઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક દિન હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) આએ. ઉન્હોંને સર પર કપડા ડાલા હુવા થા ઔર બહોત ગમગીન થે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, ક્યા બાત હૈ ? બડે ગમગીન નઝર આ રહે હો ? હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, મુઝે વોહ ઝબરદસ્ત ગમ પેશ આયા હૈ, જો આપકો નહીં આયા હૈ.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, સુનો, યેહ ક્યા કેહ રહે હૈં. મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકા વાસ્તા દે કર પૂછતા હૂં, ક્યા તુમ્હારે ખયાલમેં કોઈ આદમી ઐસા હૈ, જિસે મુઝસે ઝિયાદા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ગમ હુવા હો ?[2]

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (કા ઇન્તિકાલ હો ચુકા થા ઔર ઉન) કા જનાઝા હમારે ઘરોંમેં રખ્ખા હુવા થા. હમ સબ અઝવાજે મુતહહરાત જમા થીં ઔર રો રહી થીં ઔર ઉસ રાત હમ બિલકુલ ન સોઈ થીં. હમ આપકો ચારપાઈ પર દેખ કર ખુદકો તસલ્લી દે રહી થીં કે ઇતનેમેં રાતકે આખિરી હિસ્સેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દફન કર દિયા ગયા ઔર કબ્ર પર મિટ્ટી ડાલનેકે લિયે હમને ફાવડોંકે ચલનેકી આવાઝ સુની, તો હમારી ભી ચીખ નિકલ ગઈ ઔર મસ્જિદ વાલોંકી ભી ઔર સારા મદીના ઉસ ચીખસે ગુંજ ઉઠા.

ઇસકે બા'દ હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને ફજર કી અઝાન દી, તો જબ ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા નામ લિયા, યા'ની 'અશહદુ અન્ન મુહમ્મદ ર્રસૂલુલ્લાહ' કહા તો ઝોર ઝોરસે રો પડે ઔર ઇસસે હમારા ગમ ઔર બઢ ગયા. તમામ લોગ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી કબ્ર કી ઝિયારતકે લિયે અંદર આનેકી કોશિશ કરને લગે, ઇસ લિયે દરવાઝા અંદરસે બંદ કરના પડા. હાય ! વોહ કિતની બડી મુસીબત થી. ઇસકે બા'દ જો ભી મુસીબત હમારે ઉપર આઈ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (કે જાને) કી મુસીબતકો યાદ કરનેસે વોહ મુસીબત હલકી હો ગઈ.[3]

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૪-૧૨૮
૨ ઇબ્ને સઅદ, ૪-૮૪
૩ બિદાયા, ૫-૨૭૧, ઇબ્ને સઅદ, ૪-૨૨૧

હઝરત અબૂ ઝુબૈબ હુઝલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં મદીના મુનવ્વરા આયા, તો મૈંને દેખા કે મદીના વાલે ઉંચી આવાઝસે ઐસે ઝોર ઝોરસે રો રહે હૈં, જૈસે કે સારે હાજી એહરામકી હાલતમેં ઝોરસે લબ્બૈક કેહ રહે હોં. મૈંને પૂછા, ક્યા હુવા ? લોગોંને બતાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા હૈ. (ઈસ વજહસે સબ રો રહે હૈં.)[૧]

હઝરત ઉબૈદુલ્લાહ બિન ઉમૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હુવા, ઉસ વક્ત મક્કા મુકર્રમા ઔર ઉસકે આસપાસકે ઈલાકેકે અમીર હઝરત અત્તાબ બિન ઉસૈદ (રદિ.) થે. જબ મક્કા વાલોંકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન્તિકાલકી ખબર મિલી, તો મસ્જિદે હરામમેં બૈઠે હુએ સારે મુસલમાન ઝોર ઝોરસે રોને લગ ગએ ઔર સખ્ત ગમકી વજહસે હઝરત અત્તાબ (રદિ.) તો મક્કા મુકર્રમાસે બાહિર એક ઘાટીમેં ચલે ગએ (તાકે તન્હાઈમેં બૈઠ કર રોતે રહેં).

હઝરત સુહૈલ બિન અમ્ર (રદિ.) ને આકર હઝરત અત્તાબ (રદિ.) કો કહા, (તન્હાઈ છોડો ઔર) ખડે હોકર લોગોંમેં બાત કરો. ઉન્હોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન્તિકાલકી વજહસે મુઝમેં બાત કરનેકી હિંમત નહીં.

હઝરત સુહૈલને કહા, આપ મેરે સાથ ચલેં, આપકી જગહ મૈં બાત કર લૂંગા. ચુનાંચે દોનોં ઘાટીસે નિકલકર મસ્જિદે હરામ આએ ઔર હઝરત સુહૈલ (રદિ.) ને ખડે હોકર બયાન કિયા.

ઉન્હોંને અલ્લાહકી હમ્દો સનાકે બા'દ અપને બયાનમેં વોહ તમામ બાતેં કેહ દીં, જો અબૂબક્ર (રદિ.) ને મદીનામેં ફરમાઈ થીં. ઉનમેં સે એક બાત ભી ન છોડી (ઔર અલ્લાહને ઉનકો મક્કા વાલોંકે સંભાલનેકા ઝરીઆ બના લિયા).

જંગે બદર કે મૌકે પર હઝરત સુહૈલ બિન અમ્ર ભી કાફિર કૈદિયોં મેં થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનકે આગેકે દાંત નિકાલના ચાહતે થે, તો ઉનસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા થા, અય ઉમર ! તુમ ક્યૂં ઉનકે આગેકે દાંત નિકાલને લગે હો ? ઉન્હેં છોડ દો. હો સકતા હૈ, અલ્લાહ ઉન્હેં (અપને દીનકી ખિદમતકે લિયે) ખડે હોનેકા ઐસા ઝબરદસ્ત મૌકા દેં, જિસસે તુમ્હેં બહોત ઝિયાદા ખુશી હો.

ચુનાંચે યેહ વહી મૌકા થા, જિસકી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ખબર દી થી ઔર ઉનકે ઈસ બયાન કા બહોત અસર હુવા ઔર મક્કા મુકર્રમા ઔર ઉસકે આસપાસ કે ઈલાકે કે મુસલમાન સંભલ ગએ ઔર હઝરત અત્તાબ (રદિ.) કી સરદારી ઔર મઝબૂત હો ગઈ.[૨]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૫૮
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૬

હઝરત અબૂ જઅફર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (કે ઈન્તિકાલ) કે બા'દ કભી હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કો હંસતે હુએ નહીં દેખા, હાં સિર્ફ થોડા મુસ્કુરા લેતીં, જિસસે ચેહરેકી એક જાનિબ ઝરા લંબી હો જાતી.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી વફાત પર સહાબા (રદિ.) ને ક્યા કહા ?

હઝરત ઈસ્હાક (રહ.) કેહતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન્તિકાલ પર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, આજ હમ વહીસે ઔર અલ્લાહકે પાસસે આને વાલે કલામસે મેહરૂમ હો ગએ.[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હુવા, તો ઉમ્મે ઐમન (રદિ.) રોને લગીં, તો કિસીને ઉનસે પૂછા કે આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન્તિકાલ પર ક્યૂં રો રહી હૈં ?

તો ઉન્હોંને ફરમાયા, (મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન્તિકાલ પર નહીં રો રહી હૂં) ક્યૂંકે મુઝે યકીન થા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા બહોત જલ્દ ઈન્તિકાલ હો જાએગા. મૈં તો ઈસ પર રો રહી હૂં કે વહીકા સિલસિલા અબ બંદ હો ગયા.[3]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વફાતકે બા'દ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે ફરમાયા, આઓ, હઝરત ઉમ્મે ઐમન (રદિ.) કી ઝિયારત કરને ચલતે હૈં. (મૈં ભી ઈન દોનોંકે સાથ ગયા.) જબ હઝરત ઉમ્મે ઐમન (રદિ.) કે પાસ પહોંચે તો વોહ રોને લગીં. ઈન લોગોંને ઉનસે ફરમાયા, આપ ક્યૂં રોતી હૈં ? અલ્લાહકે યહાં જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જો કુછ મિલા હૈ, વોહ ઉનકે લિયે યહાંસે (હઝારોં ગુના) બેહતર હૈ.

હઝરત ઉમ્મે ઐમન (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઈસ વજહસે નહીં રો રહી કે મુઝે મા'લૂમ નહીં કે અલ્લાહકે યહાં જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જો કુછ મિલા હૈ, વોહ ઉનકે લિયે યહાંસે (હઝારોં ગુના) બેહતર હૈ, બલ્કે મૈં તો ઈસ વજહસે રો રહી હૂં કે અબ આસમાનસે વહી આનેકા સિલસિલા રૂક ગયા હૈ. યેહ બાત ઐસી મુઅસ્સિર થી કે ઉસે સુનકર વોહ દોનોં ભી રોને લગ પડે.[૪]

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૨-૮૪
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૫૦
3 અહમદ
૪ બિદાયા, ૫-૨૭૪, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૮, ઈબ્ને સઅદ, ૮-૧૬૪

હઝરત તારિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઇન્તિકાલ હુવા તો હઝરત ઉમ્મે ઐમન (રદિ.) રોને લગીં. કિસીને ઉનસે કહા, અય ઉમ્મે ઐમન ! આપ ક્યૂં રોતી હૈં? ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈં ઇસ બાત પર રો રહી હૂં કે અબ આસમાન કી ખબરેં હમારે પાસ આની બંદ હો ગઇ હૈં.[1]

એક રિવાયત મેં યેહ હૈ કે હઝરત ઉમ્મે ઐમન ને ફરમાયા, મૈં ઇસ બાત પર રો રહી હૂં કે દિન રાત હમારે પાસ આસમાનકી ખબરેં તાઝા બ તાઝા આયા કરતી થીં, યેહ સિલસિલા અબ બંદ હો ગયા હૈ, મૈં ઇસ પર રો રહી હૂં. હઝરત ઉમ્મે ઐમન કી ઇસ બાત પર લોગોંકો બડા તઅજ્જુબ હુવા.[2]

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઇન્તિકાલ પર લોગ રોને લગે ઔર કેહને લગે, અલ્લાહકી કસમ! હમારી તમન્ના યેહ થી કે હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પેહલે મર જાતે, ક્યૂંકે અબ હમેં યેહ ખતરા હૈ કે આપકે બા'દ કહીં હમ ફિત્નોંમેં ન મુબ્તલા હો જાએં.

ઇસ પર હઝરત મઆન બિન અદી (રદિ.) ને ફરમાયા, લેકિન અલ્લાહકી કસમ ! મેરી તમન્ના તો યેહ નહીં થી કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પેહલે મર જાતા, બલ્કે મૈં તો યેહ ચાહતા હૂં કે જૈસે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝિંદગીમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સચ્ચા માના ઔર તસ્દીક કી, ઐસે હી ઉનકે ઇન્તિકાલકે બા'દ ઉનકી તસ્દીક કરૂં.

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બીમારી ઔર બઢ ગઇ ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બહોત ઝિયાદા બેચૈન હો ગએ, તો હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ને કહા, હાય અબ્બાજાન કી બેચૈની!

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, આજ કે બા'દ તુમ્હારે વાલિદ પર કભી બેચૈની નહીં આએગી. ફિર જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઇન્તિકાલ હો ગયા, તો હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ને ફરમાયા, હાય ! મેરે અબ્બાજાનને રબકી દઅવત કુબૂલ કર લી. હાય ! મેરે અબ્બાજાનકા ઠિકાના જન્નતુલ ફિરદૌસ બન ગયા. હાય મેરે અબ્બાજાન ! ઉનકી મૌત પર હમ હઝરત જિબ્રઇલ અલૈહિસ્સલામસે તઅઝિયત કરતે હૈં.

ફિર જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દફન હો ગએ તો હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ને ફરમાયા, અય અનસ (રદિ.) ! તુમ્હારે દિલ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર મિટ્ટી ડાલનેકે લિયે કૈસે આમાદહ હો ગએ?[3] હઝરત ફાતિમા

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૬૦, ઇબ્ને સઅદ, ૮-૧૬૪
૨ બિદાયા, ૬-૩૩૯, ઇસ્તીઆબ, ૩-૪૪૬, ઇસાબા, ૩-૪૫૦, ઇબ્ને સઅદ, ૩-૪૬૫
૩ બુખારી

(રદિ.) ને ફરમાયા, અય અનસ ! તુમ્હારે દિલ કૈસે આમાદહ હો ગએ કે તુમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મિટ્ટીમેં દફનાકર વાપસ આ ગએ ? હઝરત હમ્માદ કેહતે હૈં, જબ હઝરત સાબિત (રદિ.) યેહ હદીસ બયાન કરતે તો ઈતના રોતે કે પસલીયાં હિલને લગતીં.[1]

હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ફૂફી) હઝરત સફિયા બિન્તે અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વફાત પર કુછ અશઆર કહે, જિનકા તર્જમા યેહ હૈ..

'મેરા દિલ ગમગીન હૈ ઔર મૈંને રાત ઉસ આદમીકી તરહ ગુઝારી જિસકા સબ કુછ છિન ગયા હો. ઔર મૈંને ઈન્તિઝારમેં ઉસ આદમીકી તરહ વોહ સારી રાત જાગકર ગુઝારી જો લુટ ગયા હો ઔર ઉસકે પાસ કુછ ન બચા હો.'

'ઔર યેહ સબ કુછ ઉન ગમોં ઔર પરેશાનીયોંકી વજહસે હૈ જિન્હોંને મેરી નીંદ ઉડા રખ્ખી હૈ, કાશ કે મુઝે મૌતકા જામ ઉસ વક્ત પિલા દિયા જાતા.'

'જબ કે લોગોંને કહા, મુકદ્દરમેં લિખ્ખી હુઈ મૌત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર આ ગઈ હૈ.'

'જબ હમ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરવાલોંકે પાસ ગએ તો હમારી ગરદનકે બાલ ગમકી વજહસે સફેદ હો ગએ.'

'જબ હમને આપકે ઘરોંકો દેખા કે અબ વોહ વેહશતનાક હો ગએ હૈં ઔર મેરે હબીબ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ અબ ઉનમેં કોઈ નહીં રહા.'

'તો મુઝ પર ઈસસે બડા ગમ છા ગયા, જો બહોત દેર તક રહેગા, જો મેરે દિલમેં ઐસા પૈવસ્ત હો ગયા કે વોહ દિલ રો'બઝદા હો ગયા.' ઔર યેહ અશઆર ભી હઝરત સફિય્યા (રદિ.) ને કહે, જિનકા તર્જમા યેહ હૈ..

'ગૌરસે સુનો, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ હમારે સાથ આસાનીકા મા'મલા કરને વાલે થે, આપ હમારે સાથ અચ્છા સુલૂક કરતે થે ઔર સખ્ત મા'મલા કરને વાલે ન થે.'

'આપ હમારે સાથ બડા અચ્છા સુલૂક કરને વાલે ઔર નિહાયત મહેરબાન ઔર હમારે નબી થે ઔર હર રોને વાલેકો આજ આપ પર રો લેના ચાહિયે.'

'મેરી ઝિંદગીકી કસમ ! મૈં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મૌતકી વજહસે નહીં રો રહી હૂં, બલ્કે આપકે બા'દ આનેવાલે ફિત્નોં ઔર ઈખ્તિલાફાતકી વજહસે રો રહી હૂં.'

'હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તશરીફ લે જાને ઔર ઉનકી મુહબ્બતકી વજહસે મેરે દિલ પર ગરમ લોહેકે દાગ લગે હુએ હૈં.'

---

૧ બિદાયા, ૫-૧૭૩, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૫૭, ઈબ્ને સઅદ, ૨-૮૩

'અય ફાતિમા (રદિ.) ! હઝરત મુહમ્મદકા રબ અલ્લાહ ઉસ કબ્ર પર રહમત ભેજે, જો યસરિબમેં આપકા ઠિકાના બની હૈ.'

'મૈં હઝરત હસન (રદિ.) કો દેખ રહી હૂં કે આપને ઉસે યતીમ કર દિયા ઔર ઉસે ઈસ હાલમેં છોડ દિયા કે વોહ રો રો કર દૂરે ચલે જાને વાલે અપને નાનાકો પુકાર રહા હૈ.'

'મેરી માં, ખાલા, ચચા ઔર મેરી જાન ઔર મેરી આલ ઔલાદ સબ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર કુર્બાન હૈં.'

'આપને સબ્ર ફરમાયા ઔર ઈન્તિહાઈ સચ્ચાઈ કે સાથ આપને અલ્લાહકા પૈગામ પહોંચા દિયા ઔર આપકા ઈન્તિકાલ ઈસ હાલમેં હુવા કે આપ દીનમેં મઝબૂત ઔર આપકી મિલ્લત વાઝેહ ઔર આપકા દીન બિલકુલ સાફ સુથરા હૈ.'

'અગર અર્શકા માલિક આપકો હમમેં બાકી રખતા, તો હમ બડે ખુશ કિસ્મત હોતે, લેકિન (આપકે ઈન્તિકાલ ફરમાનેકા) અલ્લાહકા ફૈસલા પૂરા હોકર રહા.'

'અલ્લાહકી તરફસે આપ પર સલામ ઔર તહિય્યા હો ઔર આપકો ખુશી ખુશી જન્નતે અદ્ન મેં દાખિલ કિયા જાએ.'[૧]

હઝરત મુહમ્મદ બિન અલી બિન હુસૈન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ઈન્તિકાલ હુવા તો હઝરત સફિય્યા (રદિ.) (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સામને) અપની ચાદર સે ઈશારા કરકે યેહ શઅર પઢ રહી થીં, જિસકા તર્જમા યેહ હૈ..

'આપકે બા'દ પરેશાની મેં ડાલને વાલે હાલાત ઔર સખ્ત મુસીબતેં પેશ આ ગઈ હૈં, અગર આપ ઈસ મૌકે પર તશરીફ ફરમા હોતે તો યેહ હાલાત ઔર મુસીબતેં ઈતની ઝિયાદા ન હોતીં.'[૨]

હઝરત ગુનૈમ બિન કૈસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ઈન્તિકાલ હુવા તો મૈંને અપને બાપકો સુના કે વોહ યેહ અશઆર પઢ રહે હૈં, જિનકા તર્જમા યેહ હૈ..

'હોશ સે સુનો ! મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તશરીફ લે જાને કી વજહસે મૈં હલાક હો ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝિંદગીમેં મેરા ખાસ ઠિકાના થા.'

'જહાં મૈં સારી રાત સુબહ તક અમન ઔર ચૈનસે ગુઝારતા થા.'[૩]

૧ હૈસમી, ૯-૩૯
૨ હૈસમી, ૯-૩૯
૩ ઈસાબા, ૩-૨૬૪, હૈસમી, ૯-૩૯, ઈબ્ને ઝિયાદ, ૭-૮૯

સહાબાં કિરામ (રદિ.) કા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો યાદ કરકે રોના

હઝરત ઝૈદ બિન અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં કે એક રાત હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) દેખભાલ કરને કે લિયે નિકલે, તો ઉન્હોંને એક ઘરમેં ચિરાગ જલતે હુએ દેખા. વોહ ઉસ ઘરકે કરીબ ગએ તો દેખા કે એક બુઢ્ઢીયા કાતનેકે લિયે અપના ઊન તીરસે ધુન રહી હૈ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યાદ કરકે યેહ અશઆર પઢ રહી હૈ, જિનકા તર્જમા યેહ હૈ..

'હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર નેક લોગોંકા દુરૂદ હો. (અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ !) આપ પર ચુને હુએ બેહતરીન લોગ દુરૂદ ભેજેં.'

'આપ રાતોંકો ખૂબ ઈબાદત કરને વાલે ઔર સુબહ સેહરીકે વક્ત (અલ્લાહકે સામને) બહોત ઝિયાદા રોનેવાલે થે. મૌતકે આનેકે બહોતસે રાસ્તે હૈં.'

'ઔર કાશ મૈં જાન લેતી કે ક્યા મૈં ઔર મેરે હબીબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કિસી ઘરમેં કભી ઈકટ્ઠે હો સકેંગે ?'

યેહ મુહબ્બત ભરે અશઆર સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) બૈઠકર રોને લગે ઔર બડી દેર તક રોતે રહે. આખિર ઉન્હોંને ઉસ ઔરતકા દરવાઝા ખટખટાયા. ઉસ બુઢ્ઢીયાને કહા, કૌન હૈ ? ઉન્હોંને કહા, ઉમર બિન ખત્તાબ. ઉસ બુઢ્ઢીયા ને કહા, મુઝે ઉમર (રદિ.) સે ક્યા વાસ્તા ઔર ઉમર (રદિ.) ઈસ વક્ત યહાં કિસ વજહસે આએ હૈં ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહ તુમ પર રહમ ફરમાએ. તુમ દરવાઝા ખોલો, તુમ્હારે લિયે કોઈ ઐસી ખતરેકી બાત નહીં હૈ. ચુનાંચે ઉસ બુઢ્ઢીયાને દરવાઝા ખોલા. હઝરત ઉમર (રદિ.) અંદર ગએ ઔર ફરમાયા, અભી તુમ જો અશઆર પઢ રહી થીં, ઝરા મુઝે દોબારા સુનાના. ચુનાંચે ઉસને વોહ અશઆર દોબારા હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સામને પઢે.

જબ વોહ આખિરી શઅર પર પહોંચી, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસસે કહા, તુમને આખિરી શઅરમેં અપના ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા તઝકેરા કિયા હૈ, કિસી તરહ તુમ મુઝે ભી અપને દોનોંકે સાથ શામિલ કર લો. ઉસને યેહ શઅર પઢા..

وَعُمَرُ فَاغْفِرْ لَهُ يَاغَفَّارُ

'અય ગફ્ફાર, ઉમર (રદિ.) કી ભી મગફિરત ફરમા.' ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ખુશ હો ગએ ઔર વાપસ આ ગએ.[1]

હઝરત આસિમ બિન મુહમ્મદ (રહ.) અપને વાલિદસે નકલ કરતે હૈં, જબ ભી હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા તઝકેરા કરતે તો એકદમ બેઈખ્તિયાર ઉનકી આંખોંસે આંસુ બેહ પડતે.[2]

હઝરત મુસન્ના બિન સઈદ ફારેઅ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) કો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે હર રાત અપને હબીબ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ખ્વાબ મેં દેખતા હૂં ઔર યેહ ફરમા કર રોને લગ ગએ.[3]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી શાન મેં ગુસ્તાખી કરનેવાલે કો સહાબા કિરામ (રદિ.) કા મારના

હઝરત કઅબ બિન અલકમા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ગરફા બિન હારિસ કિન્દી (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સોહબત યાફ્તા સહાબી હૈં. ઉન્હોંને સુના કે એક નસરાની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બુરા ભલા કેહ રહા હૈ. તો ઉન્હોંને ઉસે ઐસા મારા કે ઉસકી નાક ટૂટ ગઈ.

યેહ મા'મલા હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કે સામને પેશ હુવા. હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને હઝરત ગરફા (રદિ.) સે ફરમાયા, હમ તો ઉનસે અમન દેનેકા સમઝોતા કર ચુકે હૈં. હઝરત ગરફા (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી પનાહ ! યેહ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બુરા ભલા કહેં ઔર હમ ઉનકે સમઝોતેકા ફિર ભી ખયાલ રખ્ખેં ? હમને તો ઈન શર્તોં પર ઈનસે સમઝોતા કિયા હૈ કે હમ ઈનકે ઈબાદતખાનોંકો કુછ નહીં કહેંગે. યેહ અપને ઈબાદતખાનોંમેં જો ચાહેં કહેં ઔર હમ ઈનકી તાકતસે ઝિયાદા બોઝ ઈન પર નહીં ડાલેંગે ઔર અગર કોઈ દુશ્મન ઈન પર હમલા કરેગા તો હમ ઈનકી તરફસે લડેંગે ઔર ઈનકે અહકામાતમેં હમ કોઈ દખલ ન દેંગે. હાં, અગર યેહ હમારે અહકામાત પર રાઝી હોકર હમારે પાસ ફૈસલા કરાને આએંગે તો હમ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અહકામાતકે મુતાબિક ઉનકે બારેમેં ફૈસલા કરેંગે. ઔર અગર યેહ અપને મા'મલોંકે બારેમેં હમસે

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૩૮૧
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૬૮
3 ઈબ્ને સઅદ, ૭-૨૦

અલગ થલગ રહેંગે, તો હમ ઈનસે કુછ નહીં કહેંગે. ઈસ પર હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને કહા, તુમ ઠીક કેહ રહે હો.[૧]

હઝરત ગરફા બિન હારિસ (રદિ.) કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી સોહબત હાસિલ થી ઔર ઉન્હોંને હઝરત ઈકરમા બિન અબી જહલ (રદિ.) કે સાથ ઈસ્લામ સે ફિરને વાલોં કે ખિલાફ જંગ ભી લડી થી. વોહ મિસર કે એક નસરાનીકે પાસસે ગુઝરે, જિસકો મુન્દકૂન કહા જાતા થા.

હઝરત ગરફા (રદિ.) ને ઉસે ઈસ્લામ કી દઅવત દી તો ઉસ નસરાનીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઝિક્ર બુરે અંદાઝમેં કિયા, ઉન્હોંને ઉસે મારા. ફિર યેહ મા'મલા હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કે સામને પેશ હુવા. હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને ઉન્હેં બુલાકર કહા, હમ તો ઉસે અમન દેને કા મુઆહદા કર ચુકે હૈં ઔર આગે ફિર પેહલી હદીસ જૈસા મઝમૂન નક્લ કિયા હૈ.[૨]

હઝરત કઅબ બિન અલકમા (રદિ.) કેહતે હૈં, હઝરત ગરફા બિન હારિસ કિન્દી (રદિ.) કો નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબત હાસિલ થી. યેહ એક આદમીકે પાસસે ગુઝરે, જિસકે સાથ અમન દેનેકા મુઆહદા કિયા હુવા થા.

હઝરત ગરફા (રદિ.) ને ઉસે ઈસ્લામકી દઅવત દી. ઉસને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બુરા ભલા કેહ દિયા. ઉન્હોંને ઉસે કત્લ કર દિયા. હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ને ઉનસે કહા, યેહ લોગ મુઆહદાકી પાબંદીકી વજહસે હમસે મુત્મઈન થે. (તુમને કત્લ કરકે મુઆહદા તોડ દિયા.)

હઝરત ગરફા (રદિ.) ને કહા, હમને ઉનસે ઈસ બારેમેં મુઆહદા નહીં કિયા કે યેહ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બારેમેં (બુરા ભલા કેહકર) હમેં તકલીફ પહોંચાએં.[3]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા હુકમ બજા લાના

હઝરત ઉર્વહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ (રદિ.) કો (બતને) નખલા મકામ પર ભેજા ઔર ઉનસે ફરમાયા, તુમ વહાં જાઓ ઔર કુરૈશકે બારેમેં કુછ ખબર લેકર આઓ.

---

૧ ઈસ્તીઆબ, ૩-૧૯૩, ઈસાબા, ૩-૧૯૫
૨ હૈસમી, ૬-૧૩, બૈહકી, ૯-૨૦૦
3 ઈબ્ને અસાકિર

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં લડનેકા હુકમ નહીં દિયા થા ઔર યેહ હરામ મહીનોંમેં કાફિર લોગ આપસમેં લડા નહીં કરતે થે, ઉન મહીનોંકા વાકિઆ હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં યેહ નહીં બતાયા થા કે ઉન્હેં કહાં જાના હૈ, બલ્કે ઉન્હેં એક ખત લિખકર દિયા થા (જો કે બંદ થા) ઔર ઉનસે ફરમાયા થા, તુમ અપને સાથિયોંકો લેકર જાઓ ઔર જબ ચલતે ચલતે દો દિન હો જાએં, તો યેહ ખત ખોલકર દેખ લેના ઔર ઉસમેં મૈંને તુમ્હેં જિસ ચીઝકા હુકમ દિયા હો, ઉસ પર અમલ કર લેના. (ખત પઢનેકે બા'દ) અપને કિસી સાથીકો અપને સાથ જાને પર મજબૂર ન કરના.

દો દિન સફર કરને કે બા'દ ઉન્હોંને વોહ ખત ખોલા ઔર ઉસે પઢા તો ઉસમેં લિખ્ખા હુવા થા કે યહાં સે ચલકર નખલા મકામ પર પહોંચો ઔર કુરૈશકે બારેમેં જો ખબરેં તુમ્હેં પહોંચે, વોહ લેકર હમારે પાસ આઓ.

ખત પઢકર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ (રદિ.) ને અપને સાથિયોં સે કહા, મૈં તો અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાત સુનૂંગા ભી ઔર માનૂંગા ભી. તુમમેં સે જિસે શહાદત કા શૌક હો, વોહ તો મેરે સાથ ચલે. મૈં તો વહાં જા રહા હૂં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હુક્મકો પૂરા કરૂંગા ઔર જિસે શૌક ન હો, વોહ વાપસ ચલા જાએ, ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મજબૂર કરકે સાથ લે જાનેસે મુઝે મના કિયા હૈ. લેકિન વોહ તમામ સહાબા (રદિ.) ઉનકે સાથ આગે નખલા ગએ. (ઉનમેં સે કોઇ વાપસ ન હુવા.)

જબ યેહ લોગ બહરાન પહોંચે તો હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ઔર હઝરત ઉત્બા બિન ગઝવાન (રદિ.) કા ઊંટ ગુમ હો ગયા, જિસ પર યેહ દોનોં બારી બારી સવાર હોતે થે. યેહ લોગ ઊંટ ઢૂંઢને કે લિયે પીછે રેહ ગએ ઔર બાકી લોગ નખલા પર પહોંચ ગએ.

અમ્ર બિન હઝરમી, હકમ બિન કૈસાન, ઉસ્માન બિન અબ્દુલ્લાહ ઔર મુગીરહ બિન અબ્દુલ્લાહ ઉનકે પાસસે ગુઝરે. યેહ લોગ અપના તિજારતી સામાન ચમડા ઔર કિશમિશ તાઇફસે લેકર આ રહે થે. જબ સહાબા (રદિ.) ને ઉન કુફ્ફારકો દેખા, તો હઝરત વાકિદ બિન અબ્દુલ્લાહકે સરકે બાલ મુંડે હુએ થે. ઉન્હોંને ઉન કુફ્ફારકી તરફ ઝાંકા.

જબ કુફ્ફારને દેખા કે ઉનકા સર મુંડા હુવા હૈ, તો ઉન્હોંને કહા, યેહ ઉમરા કરકે આ રહે હૈં. ઇસ લિયે તુમ્હેં ઇનસે કોઇ ખતરા નહીં હૈ. (યેહ લડને નહીં આએ.) યેહ રજબકા આખિરી દિન થા (ઔર રજબ હરામ મહીનોંમેં દાખિલ હૈ. યેહ ભી ઉન ચાર મહીનોંમેં સે હૈ, જિનમેં અરબકે કુફ્ફાર આપસમેં લડતે નહીં થે.)

ઇસ લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) ને આપસમેં ઇન કુફ્ફારકે બારેમેં મશવરા કિયા કે અગર તુમ ઇન કાફિરોંકો આજ કત્લ કરોગે, તો

હરામ શહર યા'ની રજબમેં કત્લ કરોગે. (જો કે તમામ અરબોંકે દસ્તૂરકે ખિલાફ હોગા) ઔર અગર ઈન્હેં છોડ દોગે તો યેહ આજ હરમમેં દાખિલ હોકર મેહફૂઝ હો જાએંગે (કે હરમકી હદોંકે અંદર કિસીકો કત્લ કરના જાઈઝ નહીં હૈ) ઈસ લિયે હઝરાત સહાબા કિરામ ઈસ પર એક રાય હો ગએ કે ઉન્હેં આજ હી કત્લ કર દિયા જાએ.

ચુનાંચે હઝરત વાકિદ બિન અબ્દુલ્લાહ ને અમ્ર બિન હઝરમી કો તીર મારકર કત્લ કર દિયા ઔર ઉસ્માન બિન અબ્દુલ્લાહ ઔર હકમ બિન કૈસાન કો ગિરિફ્તાર કર લિયા, મુગીરહ ભાગ ગયા. યેહ લોગ ઉસકો પકડ ન સકે. ઈન કાફિરોંકે તિજારતી કાફલે પર ભી ઈન લોગોંને કબ્ઝા કર લિયા ઔર દો કૈદિયોં ઔર ઈસ તિજારતી સામાનકો લેકર યેહ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ પહોંચે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને તો તુમ્હેં હરામ શહરમેં લડનેકા હુકમ નહીં દિયા થા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દોનોં કૈદિયોં ઔર ઉસ તિજારતી સામાનકો રોક દિયા ઔર ઉસમેં સે કોઈ ચીઝ ન લી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા યેહ ફરમાન સુનકર ઈન લોગોંકો બહોત હી ઝિયાદા શરમિંદગી હુઈ ઔર વોહ યેહ સમઝે કે હમ તો અબ હલાક હો ગએ ઔર ઉનકો મુસલમાન ભાઈયોંને સખ્તીસે ડાંટા ઔર જબ કુરૈશકો ઈસ વાકિઆકી ખબર મિલી તો ઉન્હોંને કહા, મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હરામ શહરમેં ખૂન બહાયા હૈ ઔર ઈસ મહીનેમેં માલ પર કબ્ઝા કિયા હૈ ઔર હમારે આદમીયોંકો કૈદ કિયા હૈ ઔર હરામ મહીનેકી બેહુરમતી કી હૈ ઔર ઉસે દૂસરે મહીનોંકી તરહ આમ મહીના બના દિયા હૈ. ઈસ પર અલ્લાહ ને ઈસ બારેમેં યેહ આયત નાઝિલ ફરમાઈ..

يَسْأَلُوْنَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيْهِ قُلْ قِتَالٌ فِيْهِ كَبِيْرٌ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَكُفْرٌ بِهٖ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
وَاِخْرَاجُ اَهْلِهٖ مِنْهُ اَكْبَرُ عِنْدَ اللّٰهِ وَالْفِتْنَةُ اَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ

યસ્અલૂનક અનિશ્શહરિલ્ હરામિ કિતાલિન્ ફીહ. કુલ્ કિતાલુન્ ફીહિ કબીર. વસદ્દુન્ અન સબીલિલ્લાહિ વ કુફરૂમ્ બિહિ વલ્ મસ્જિદિલ હરામિ વ ઈખ્રાજુ અહલિહિ મિન્હુ અકબરૂ ઈન્દલ્લાહિ વલ્ ફિત્નતુ અકબરૂ મિનલ્ કત્લ.

'લોગ આપસે હરામ મહીને મેં લડને કે બારે મેં પૂછતે હૈં, આપ ફરમા દિજીયે કે ઈસમેં ખાસ તૌર પર (યા'ની જાનબૂઝ કર) લડાઈ લડના જુર્મે અઝીમ હૈ ઔર અલ્લાહકી રાહસે રોકટોક કરના ઔર અલ્લાહકે સાથ કુફ્ર કરના ઔર મસ્જિદે હરામ (કા'બા) કે સાથ ઔર જો લોગ મસ્જિદે હરામકે અહલ થે, ઉનકો ઈસસે નિકાલ દેના

જુર્મે અઝીમ હૈ અલ્લાહકે નઝદીક ઔર ફિત્ના ફૈલાના ઇસ ખાસ કત્લસે કઇ દર્જે બળહકર હૈ.'

અલ્લાહ ફરમા રહે હૈં અલ્લાહકો ન માનના કત્લસે ભી બડા ગુનાહ હૈ. જબ યેહ આયત નાઝિલ હુઇ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તિજારતી સામાન તો લે લિયા લેકિન કૈદિયોંકો ફિદયા લે કર છોડ દિયા (નખલા જાનેવાલે) મુસલમાનોંને કહા, (અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ !) ક્યા આપકો ઉમ્મીદ હૈ કે હમેં ઇસ ગઝવા પર સવાબ મિલેગા ? તો અલ્લાહને ઇસ બારેમેં યેહ આયત નાઝિલ ફરમાઇ..

اِنَّ الَّذِيْنَ آمَنُوْا وَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا ...... اُولٰٓئِکَ يَرْجُوْنَ رَحْمَةَاللّٰهِ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌرَّحِيْمٌ

ઇન્નલ્લઝીન આમનૂ વલ્લઝીન હાજરૂ ... ઉલાઇક યરજૂન રહમતલ્લાહિ વલ્લાહુ ગફુરુર્રહીમ.

'હકીકતન જો લોગ ઇમાન લાએ હોં ઔર જિન લોગોંને ખુદાકે રાસ્તેમેં વતન છોડા હો ઔર જિહાદ કિયા હો ઐસે લોગ તો અલ્લાહકી રહમતકે ઉમ્મીદવાર હુવા કરતે હૈં ઔર અલ્લાહ (ઇસ ગલતી) કો મઆફ કર દેંગે ઔર તુમ પર રહમત કરેંગે.'

ઇસ ગઝવેમેં જાનેવાલે આઠ આદમી થે ઔર ઉનકે અમીર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ (રદિ.) નવવેં આદમી થે.[1]

હઝરત જુન્દુબ બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને એક જમાઅત ભેજી ઔર ઉનકા અમીર હઝરત ઉબૈદા બિન હારિસ (રદિ.) કો બનાયા. જબ હઝરત ઉબૈદા (રદિ.) ચલને લગે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુહબ્બતકે ગલબેમેં (જુદાઇકી વજહસે) રોને લગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકી જગહ દૂસરેકો ભેજ દિયા. જિનકા નામ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ (રદિ.) થા ઔર ઉન્હેં એક ખત લિખકર દિયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં હુક્મ દિયા કે મદીનામેં ફલાં જગહ જાએં ઔર વહાં જા કર યેહ ખત ખોલ કર પળ્હેં ઔર ફિર ઇસમેં જહાં જાનેકો લિખ્ખા હૈ, વહાં ચલે જાએં ઔર ઉસ જગહ પહોંચનેસે પેહલે યેહ ખત ન પળ્હેં ઔર યેહ ભી ફરમાયા, અપને સાથ કિસીકો આગે જાને પર મજબૂર ન કરના.

ચુનાંચે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ (રદિ.) ઉસ જગહ પહોંચે તો ઉન્હોંને યેહ ખત પળ્હા ઔર ખત પળ્હકર..

اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ

ઇન્ના લિલ્લાહિ વઇન્ના ઇલયહિ રાજિઊન

---

૧ બૈહકી, ૯-૫૮, ઇસાબા, ૩-૨૭૮

પઢ્હા ઔર યેહ કહા, મૈં તો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાત સુનૂંગા ઔર માનૂંગા. ઉનકે સાથિયોંમેં સે દો સાથી વાપસ ચલે ગએ ઔર બાકી સબ ઉનકે સાથ આગે ગએ. ઉન લોગોંકો ઇબ્નુલ હઝરમી મિલા તો ઉન્હોંને ઉસે કત્લ કર દિયા. લેકિન યેહ ન મા'લૂમ હો સકા કે યેહ વાકિઆ રજબ કા હૈ યા જમાદિઉસ્સાની કા. મુશ્રિકોંને કહા, મુસલમાનોંને હરામ મહીનેમેં યા'ની રજબમેં યેહ કત્લ કિયા.

ઈસ પર યેહ આયત નાઝિલ હુઇ..

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ

યસ્અલૂનક અનિશ્શહરિલ્ હરામિ કિતાલિન્ ફીહ. કુલ્ કિતાલુન્ ફીહિ કબીર. વસદ્દુન્ અન સબીલિલ્લાહિ વ કુફ્રુમ્ બિહિ વલ્ મસ્જિદિલ હરામિ વ ઇખ્રાજુ અહલિહિ મિન્હુ અકબરૂ ઇન્દલ્લાહિ વલ્ ફિત્નતુ અકબરૂ મિનલ્ કત્લ.

ઈસ પર કુછ મુસલમાનોં ને કહા, અગરચે ઇસ જમાઅત વાલોં ને કામ તો અચ્છા કિયા હૈ લેકિન ઇન્હેં સવાબ નહીં મિલેગા. ઈસ પર યેહ આયત નાઝિલ હુઇ.[1]

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

ઇન્નલ્લઝીન આમનૂ વલ્લઝીન હાજરૂ વજાહદૂ ફી સબીલિલ્લાહિ ઊલાઇક યરજૂન રહમતલ્લાહિ વલ્લાહુ ગફૂરુર્રહીમ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ગઝવએ ખંદકકે મૌકે પર ફરમાયા, કોઇ ભી રાસ્તેમેં અસ્રકી નમાઝ ન પઢ્હે, બલ્કે સબ બનૂ કુરૈઝા પહોંચ કર નમાઝ પઢ્હે. (ચુનાંચે સહાબા કિરામ (રદિ.) બનૂ કુરૈઝાકી તરફ ચલ પડે) કુછ સહાબા (રદિ.) અભી રાસ્તે હી મેં થે કે નમાઝકા વક્ત હો ગયા તો કુછ લોગોંને કહા, હમ તો અસ્ર કી નમાઝ વહાં બનૂ કુરૈઝા પહોંચ કર હી પઢ્હેંગે ઔર કુછ લોગોંને કહા, હમ તો યહાં રાસ્તે હી મેં નમાઝ પઢ્હ લેંગે. ક્યૂં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મકસદ (યેહ થા કે હમ તેઝ ચલેં) યેહ નહીં થા કે રાસ્તેમેં ચાહે વક્ત હો જાએ, ફિર ભી હમ નમાઝ ન પઢ્હેં. ઈસકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઝિક્ર કિયા ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઇન દોનોં કિસ્મકે લોગોંમેં સે કિસીકો ભી કુછ ન કહા.[2]

---

૧ બૈહકી, ૯-૧૧, બિદાયા, ૩-૨૯૧
૨ બુખારી

હઝરત કઅબ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ગઝવએ ખંદકસે વાપસ હુએ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (હથિયાર ઉતાર દિયે થે, ફિર) દોબારા હથિયાર લગા લિયે ઔર તહારત ફરમાઇ. દુહૈમ રાવીકી હદીસ મેં યેહ હૈ કે (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ગઝવએ ખંદકસે વાપસ આકર હથિયાર ઉતાર દિયે થે) ફિર હઝરત જિબ્રાઇલ અલૈહિસ્સલામને આસમાનસે ખિદમતમેં હાઝિર હોકર કહા, આપ લડને વાલે દુશ્મન (બનૂ કુરૈઝા) કે ખિલાફ અપને મદદગાર જમા કર લેં. ક્યા બાત હૈ? મૈં દેખ રહા હૂં કે આપને હથિયાર ઉતાર લિયે હૈં? હાલાંકે હમ (ફરિશ્તોં) ને અભી તક હથિયાર નહીં ઉતારે.

યેહ સુનતે હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘભરાકર ઉઠે ઔર લોગોંકો બડી તા'કીદસે યેહ હુક્મ દિયા કે વોહ સબ બનૂ કુરૈઝા પહોંચ કર હી અસ્રકી નમાઝ પઢેં. ચુનાંચે સહાબા (રદિ.) હથિયાર લગાકર ચલ પડે ઔર બનૂ કુરૈઝા પહોંચનેસે પેહલે હી સૂરજ ડૂબને લગા. ઇસ પર સહાબા (રદિ.) મેં અસ્રકે બારેમેં ઇખ્તિલાફ હો ગયા. કુછ લોગોંને કહા કે નમાઝ પઢ લો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા યેહ મકસદ નહીં થા કે તુમ (નમાઝ વક્ત પર પઢના) છોડ દો. ઔર કુછ લોગોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં બહોત ઝોરસે યેહ તા'કીદ ફરમાઇ થી કે હમ બની કુરૈઝા પહોંચકર હી નમાઝ પઢેં. ઇસ લિયે હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હુક્મ માનકર નમાઝ નહીં પઢ રહે હૈં ઇસ લિયે હમેં કોઇ ગુનાહ નહીં હોગા.

ચુનાંચે એક જમાઅતને રાસ્તેમેં અસ્ર કી નમાઝ ઇમાનકે સાથ સવાબકી ઉમ્મીદમેં પઢ લી ઔર દૂસરી જમાઅતને ન પઢી બલ્કે બનૂ કુરૈઝા પહોંચ કર સૂરજ ડૂબનેકે બા'દ ઇમાનકે સાથ સવાબકી ઉમ્મીદ મેં પઢ લી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (મા'લૂમ હોને પર) દોનોં જમાઅતોંમેં સે કિસીકો કુછ ન કહા.[૧]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જંગે હુનૈનકે દિન દેખા કે સહાબા કિરામ (રદિ.) મૈદાન છોડકર જા રહે હૈં તો ફરમાયા, અય અબ્બાસ (રદિ.)! ઝોર સે યેહ આવાઝ લગાઓ કે અય અન્સારકી જમાઅત! અય હુદૈબિયહમેં દરખ્તકે નીચે બૈઅત હોને વાલો (ચુનાંચે હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને ઝોરસે યેહ આવાઝ લગાઇ) જિસ પર અન્સારને ફૌરન જવાબ મેં કહા, લબ્બૈક (હાઝિર હૈં), લબ્બૈક (હાઝિર હૈં) (ઔર આવાઝકી તરફ આને લગે)

કુછ સહાબા (રદિ.) ને અપની સવારીકો આવાઝ કી તરફ મોડના ચાહા લેકિન ઘભરાહટ ઔર પરેશાનીકી વજહસે વોહ સવારી ન મુડ સકી તો વોહ અપની સવારીસે ઉતર ગએ ઔર સવારીકો વૈસે હી છોડ દિયા ઔર ઝિરહકો ઉતાર ફેંકા ઔર તલવાર ઔર ઢાલકો લેકર ઉસ આવાઝકી તરફ તેઝીસે ચલ પડે.

---

૧ હૈસમી, ૬-૧૪૦, બિદાયા, ૪-૧૧૭

ઈસ તરહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ઉનમેં સે સો (૧૦૦) આદમી જમા હો ગએ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દુશ્મનકે હાલાતકા અંદાઝા લગાએ બગૈર હી ઉનસે જંગ શુરૂ' કર દી ઔર બડે ધમસાનકી લડાઇ હુઇ. પેહલી આવાઝ તો અન્સારકે લિયે લગવાઇ થી. આખિરમેં કબીલા ખઝરજકે લિયે આવાઝ લગવાઇ. ક્યૂંકે યેહ લોગ જમકર લડને વાલે થે.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની સવારીયોંકી તરફ ઝાંકા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નઝર ઉસ જગહ પર પડી, જહાં ખૂબ ઝોરશોરસે તલવારેં ચલ રહી થીં. ઈસ પર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અબ તંદૂર ગરમ હુવા હૈ, યા'ની ખૂબ ધમસાનકા રન પડા હૈ.

હઝરત જાબિર (રદિ.) કેહતે હૈં, (ઉન સો (૧૦૦) આદમીયોંને જંગ કી ઔર ફૌરન અલ્લાહને ફતહ અતા ફરમા દી) અલ્લાહકી કસમ ! ભાગ કર જાનેવાલે સહાબા (રદિ.) અભી વાપસ નહીં આએ થે કે કાફિર કૈદી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ગિરિફ્તાર હોકર પહોંચ ચુકે થે. ઈન કૈદિયોંકે હાથ પીછે રસ્સીયોંસે બંધે હુએ થે. કાફિરોંમેં બહોતસે કત્લ હુએ ઔર બાકી સબ હારકર ભાગ ગએ. ઔર ઉન કાફિરોંકા સારા માલ, સામાન, આલ, ઔલાદ અલ્લાહને અપને રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ગનીમતકે માલકે તૌર પર દે દિયા.[૧]

હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ઈસી હદીસ કો ઈસ તરહ ઝિક્ર કરતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (મુઝસે) ફરમાયા, અય અબ્બાસ (રદિ.)! કીકર (કે દરખ્તકે નીચે બૈઅત હોને) વાલોંકો આવાઝ લગાકર બુલાઓ. (ચુનાંચે મૈંને આવાઝ લગાઇ તો વોહ મેરી આવાઝ સુનકર ઈસ તેઝીસે મુડે, જૈસે ગાય અપને બછડે કી તરફ પલટતી હૈ ઔર વોહ સબ 'યા લબ્બૈકાહ, યા લબ્બૈકાહ' કેહ રહે થે.[૨]

હઝરત ઈકરમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (હુદૈબિયહમેં) મક્કા વાલોંસે સુલહ કી તો કબીલા ખુઝાઆ વાલે જાહિલિયતકે ઝમાનેસે હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હલીફ ચલે આ રહે થે ઔર કબીલા બનૂ બક્ર વાલે કુરૈશ કે હલીફ થે, ઈસ લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સુલહ કે અંદર કબીલા ખુઝાઆ વાલે ભી આ ગએ ઔર કુરૈશકી સુલહકે અંદર બનૂ બક્ર દાખિલ હો ગએ. કબીલા ખુઝાઆ ઔર બનૂ બક્ર કે દર્મિયાન પેહલેસે લડાઇ ચલી આ રહી થી. ઈસ સુલહકે બા'દ કુરૈશને હથિયાર ઔર ગલ્લેસે બનૂ બક્ર કી મદદ કી ઔર બનૂ બક્ર ને ખુઝાઆ પર અચાનક ચળ્હાઇ કર દી ઔર ઉન પર ગાલિબ આકર ઉનકે કુછ આદમી કત્લ કર દિયે. ઈસ પર કુરૈશકો યેહ ડર હુવા કે વોહ સુલહ તોડ ચુકે હૈં. ઈસ લિયે

---

૧ બૈહકી
૨ બિદાયા, ૪-૩૩૧, ઇબ્ને સઅદ, ૪-૧૧

ઉન્હોંને અબૂ સુફયાનસે કહા, મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ જાઓ ઔર પૂરા ઝોર લગાઓકે યેહ સુલહ બાકી રહે.

અબૂ સુફયાન મક્કાસે ચલે ઔર મદીના પહોંચે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અબૂ સુફયાન તુમ્હારે પાસ આયા હૈ. ઉસકા કામ બનેગા તો નહીં, લેકિન યેહ ખુશ હોકર વાપસ જાએગા. ચુનાંચે અબૂ સુફયાન હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ આએ ઔર ઉનસે કહા, અય અબૂબક્ર (રદિ.) આપ ઈસ મુઆહદેકો બરકરાર ઔર સુલહકો બાકી રખ્ખેં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, ઈસકા ઈખ્તિયાર મુઝે નહીં, બલ્કે ઈસકા ઈખ્તિયાર તો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકો હૈ. ફિર વોહ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે પાસ ગએ ઔર ઉનસે ઉન્હોંને વહી બાત કહી, જો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે કહી થી.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, તુમને તો ખુદ હી સુલહ તોડી હૈ ઔર અબ જો સુલહ નઈ હો, ઉસે ખુદા પૂરા ન કરે ઔર જો સુલહ સખ્ત ઔર પુરાની હો, ઉસે ખુદા તોડ દે.

ઈસ પર અબૂ સુફયાન ને કહા, મૈંને તુમ જૈસા અપને કબીલેકા દુશ્મન નહીં દેખા. ફિર વોહ હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કે પાસ આએ ઔર ઉનસે કહા, અય ફાતિમા ! ક્યા તુમ ઐસા કામ કરનેકો ખુશી કે સાથ તૈયાર હો, જિસમેં તુમ અપની કૌમકી ઔરતોંકી સરદાર બન જાઓ ? ફિર ઉનસે વહી બાત કહી, જો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે કહી થી. હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ને કહા, ઈસકા ઈખ્તિયાર મુઝે નહીં હૈ, બલ્કે ઈસકા ઈખ્તિયાર તો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હૈ. ફિર ઉન્હોંને હઝરત અલી (રદિ.) કે પાસ જાકર વહી બાત કહી, જો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે કહી થી.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉનસે કહા, મૈંને તુમસે ઝિયાદા ભટકા હુવા આદમી કભી નહીં દેખા. તુમ તો ખુદ અપને કબીલેકે સરદાર હો. ઈસ લિયે તુમ ઈસ સુલહકો બરકરાર રખ્ખો ઔર ઈસ સુલહકો બાકી રખ્ખો (કિસીકો મત તોડને દો) ઈસ પર અબૂ સુફયાનને અપના એક હાથ દૂસરે પર મારકર કહા, મૈંને લોગોંકો એક દૂસરેસે પનાહ દી. ફિર મક્કા વાપસ ચલા ગયા ઔર વહાં વાલોંકો સારા હાલ બતાયા.

ઉન્હોંને કહા, આપ જૈસા કૌમકા નુમાઈંદા આજ તક નહીં દેખા. અલ્લાહકી કસમ ! આપ ન તો લડાઈકી ખબર લાએ હૈં કે હમ ચૌકન્ને હોકર ઉસકી તૈયારી કરતે ઔર ન સુલહકી ખબર લાએ હૈં કે હમ જંગસે મુત્મઈન હોકર આરામસે બૈઠ જાતે. ઈસકે બા'દ આગે ફત્હે મક્કાકા કિસ્સા બયાન કિયા.[૧]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૧૬૨

હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) કે ભાઈ હઝરત અબૂ અઝીઝ બિન ઉમૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં જંગે બદરકે દિન કાફિર કૈદિયોંમેં થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સહાબાકો ફરમાયા, તુમ ઇન કૈદિયોંકે સાથ અચ્છા સુલૂક કરો, ઇસકી મેરી તરફસે તુમકો પૂરી તા'કીદ હૈ. મૈં અન્સારકી જમાઅતમેં થા. વોહ જબ ભી દિન કો યા રાતકો ખાના સામને રખતે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તા'કીદકી વજહસે મુઝે ગેહૂંકી રોટી ખિલાતે ઔર ખુદ ખજૂર ખાતે.[૧]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી લૈલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક દિન હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મિમ્બર પર ખુત્બા દે રહે થે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને સુના કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમા રહે હૈં બૈઠ જાઓ. યેહ વહીં મસ્જિદસે બાહિર ઉસી જગહ બૈઠ ગએ. ઔર ખુત્બા ખત્મ હોને તક વહીં બૈઠે રહે.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ પતા ચલા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, અલ્લાહ અપની ઔર અપને રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઇતાઅતકા શૌક તુમ્હેં ઔર ઝિયાદા નસીબ ફરમાએ.[૨]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જુમ્આકે દિન મિમ્બર પર તશરીફ ફરમા હુએ ઔર ફરમાયા, સબ બૈઠ જાઓ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા (રદિ.) ને મસ્જિદ કે બાહિરસે હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા યેહ ફરમાન સુના કે સબ બૈઠ જાઓ ઔર વહીં કબીલા બનૂ ગનમકે મોહલ્લેમેં હી બૈઠ ગએ.

કિસીને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહાને આપકો બૈઠ જાઓ ફરમાતે હુએ સુના તો વહીં અપની જગહ બૈઠ ગએ.[૩]

હઝરત અતા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, નબીએ કરીમે સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક બાર ખુત્બા દે રહે થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લોગોંસે ફરમાયા, બૈઠ જાઓ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ઉસ વક્ત મસ્જિદકે દરવાઝે પર પહોંચ ચુકે થે. યેહ સુનતે હી વહીં બૈઠ ગએ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, અય અબ્દુલ્લાહ ! અંદર આ જાઓ.[૪]

---

૧ હૈસમી, ૬-૮૬
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૫૨, ઇસાબા, ૨-૩૦૬
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૫૧, હૈસમી, ૯-૩૧૬, ઇસાબા, ૨-૩૦૬
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૫૬

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર જુમ્આ કે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ મિમ્બર પર બૈઠ ગએ તો આપને ફરમાયા, બૈઠ જાઓ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) યેહ સુનતે હી મસ્જિદ કે દરવાઝે કે પાસ બૈઠ ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉન્હેં દેખા કે વોહ દરવાઝે કે પાસ બૈઠે હુએ હૈં, તો ઉનસે ફરમાયા, અય અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ! અંદર આ જાઓ.[1]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક દિન બાહિર તશરીફ લાએ. હમ ભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક ઉંચા કુબ્બા દેખા તો પૂછા, યેહ કિસકા હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, ફલાં અન્સારીકા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સુનકર ખામોશ રહે ઔર આપને દિલમેં યેહ બાત રખ્ખી. કિસી દૂસરે વક્ત વોહ અન્સારી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર લોગોંકી મૌજૂદગીમેં ઉન્હોંને સલામ કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એ'રાઝ ફરમાયા (ઔર સલામકા જવાબ ભી ન દિયા) કઈ બાર ઐસે હી હુવા (કે વોહ સલામ કરતે, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એ'રાઝ ફરમાતે) આખિર વોહ સમઝ ગએ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નારાઝ હૈં.

ઈસ લિયે એ'રાઝ ફરમા રહે હૈં. ઉન્હોંને સહાબા (રદિ.) સે ઈસકી વજહ પૂછી ઔર યૂં કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં આજ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નઝરોંકો ફિરા હુવા પાતા હૂં, ખૈર તો હૈ ?

સહાબા (રદિ.) ને બતાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાહિર તશરીફ લાએ થે, તો તુમ્હારા કુબ્બા દેખા થા. યેહ સુનકર વોહ અન્સારી ફૌરન ગએ ઔર કુબ્બેકો ગિરાકર બિલકુલ ઝમીનકે બરાબર કર દિયા કે નામો નિશાન ભી ન રહા. (ફિર આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અર્ઝ ભી ન કિયા)

એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઉસ જગહ ગુઝર હુવા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો વહાં વોહ કુબ્બા નઝર ન આયા. આપને પૂછા, ઈસ કુબ્બે કો ક્યા હુવા ? સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, કુબ્બે વાલે અન્સારી ને આપકે એ'રાઝ ફરમાને કા હમસે ઝિક્ર કિયા થા. હમને ઉસસે બતા દિયા થા. ઉન્હોંને ઉસે આકર બિલકુલ ગિરા દિયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, હર તા'મીર આદમી પર વબાલ હૈ, મગર વોહ તા'મીર જો સખ્ત ઝરૂરી ઔર મજબૂરી કી હો. યેહ રિવાયત અબૂ દાઉદ કી હૈ. ઔર ઈબ્ને માજામેં યેહ રિવાયત થોડી મુખ્તસર હૈ ઔર ઉસમેં યેહ હૈ કે ઈસકે બા'દ કિસી મૌકે પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા વહાંસે ગુઝર હુવા.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૫૫

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ કુબ્બા વહાં નઝર ન આયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકે બારેમેં પૂછા, તો સહાબા (રદિ.) ને બતાયા કે જબ ઉન અન્સારીકો પતા ચલા તો ઉન્હોંને ઇસ કુબ્બેકો ગિરા દિયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહ ઉસ પર રહમ કરે, અલ્લાહ ઉસ પર રહમ કરે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ અઝ્બા અઝાખિર ગયા. (યેહ મક્કા ઔર મદીનાકે બીચ એક જગહકા નામ હૈ) મેરે ઉપર લાલ રંગકી એક ચાદર થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા, યેહ કૈસા કપડા હૈ?

મૈં સમઝ ગયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ચાદર પસંદ નહીં આઇ. મૈં અપને ઘર વાપસ આયા, ઘરવાલે તન્નૂરમેં આગ જલા રહે થે. મૈંને વોહ ચાદર ઉસમેં ડાલ દી, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, ઉસ ચાદરકા ક્યા હુવા? મૈંને કહા, મૈંને ઉસે તન્નૂરમેં ડાલ દિયા હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અપને ઘરવાલોંમેં સે કિસીકો ક્યૂં ન દે દી? (ઔરતોંકે લિયે ઉસ રંગકે કપડે પહેનનેમેં કોઇ હરજ નહીં હૈ.)[1]

હઝરત સહલ બિન હંઝલિયા અબશમી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને મુઝસે ફરમાયા, ખુરૈમ અસદી બહોત અચ્છા આદમી હૈ, અગર ઉસમેં દો બાતેં ન હોં. એક તો ઉસકે સર કે બાલ બહોત બડે હૈં, દૂસરે વોહ લુંગી ટખનોંકે નીચે બાંધતા હૈ.

હઝરત ખુરૈમ (રદિ.) કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા યેહ ઇર્શાદ પહોંચા, તો તુરંત ચાકુ લેકર બાલ કાનોંકે નીચે સે કાટ દિયે ઔર લુંગી આધી પિંડલી તક બાંધના શુરૂ' કર દી.[2]

હઝરત જસામા બિન મુશાહિક બિન રબીઅ બિન કૈસ કિનાની (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કી તરફસે હિરક્લકે પાસ કાસિદ બનકર ગએ થે. વોહ ફરમાતે હૈં, મૈં હિરક્લકે પાસ જાકર બૈઠ ગયા. મૈંને ખયાલ ન કિયા કે મેરે નીચે ક્યા હૈ? મૈં કિસ પર બૈઠ રહા હૂં? વોહ સોનેકી કુર્સી થી. જબ મૈંને ઉસે દેખા તો મૈં ફૌરન ઉસસે ઉઠકર નીચે બૈઠ ગયા. તો હિરક્લ હંસ પડા ઔર ઉસને મુઝસે પૂછા, યેહ કુર્સી તુમ્હારે ઇકરામકે લિયે રખ્ખી થી. તુમ ઉસસે ઉઠ ક્યૂં ગએ? મૈંને કહા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઇસ જૈસી ચીઝોંસે મના કરતે સુના હૈ.[3]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૪૪
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૫૯
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૫, ઇસાબા, ૧-૨૨૭

હઝરત રાફેઅ બિન ખદીજ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક દિન મેરે મામૂંજાન મેરે પાસ આએ ઔર ઉન્હોંને કહા હમેં આજ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક કામસે મના ફરમાયા હૈ, જો તુમ્હારે નફાકા થા, લેકિન અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાત માનનેમેં હમારા તુમ્હારા ઝિયાદા નફા હૈ. ફિર આગે ઝમીન ઉજરત પર દેનેકે બારેમેં હદીસ બયાન ફરમાઇ.[1]

કબીલા બનૂ હારિસ બિન ખઝરજ કે હઝરત મુહમ્મદ બિન અસ્લમ બિન બજરા (રદિ.) બડી ઉમ્ર વાલે બડે મિયાં થે. વોહ અપના કિસ્સા ખુદ બયાન કરતે હૈં કે કભી કભી વોહ (અપને ગાંવસે) મદીના મુનવ્વરા કિસી કામસે જાતે ઔર બાઝારમેં અપના કામ પુરા કરકે અપને ગાંવ વાપસ આ જાતે. જબ અપની ચાદર ઉતાર કર રખ દેતે તો ઉન્હેં યાદ આતા કે ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મસ્જિદમેં નમાઝ નહીં પળ્હી, તો યૂં ફરમાતે..

'મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મસ્જિદમેં દો રકઅત નમાઝ નહીં પળ્હી હૈ, હાલાંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમસે ફરમાયા થા (અય કરીબકે દેહાત વાલો !) તુમમેં સે જો ઇસ બસ્તી (યા'ની મદીના મુનવ્વરા) મેં આએ, વોહ જબ તક ઇસ મસ્જિદ (નબવી) મેં દો રકઅત નમાઝ ન પળ્હ લે, ઉસે અપને ગાંવ મેં નહીં જાના ચાહિયે. ચુનાંચે વોહ અપની ચાદર લેતે ઔર મદીના વાપસ જાતે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મસ્જિદમેં દો રકઅત નમાઝ પળ્હતે.'[2]

હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને અન્સાર કી એલ લડકીસે મંગની કી ઔર ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઉસકા તઝકેરા કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમને ઉસે દેખા હૈ ? મૈંને કહા, નહીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસે દેખ લો. ઇસસે તુમ દોનોંકે દર્મિયાન મુહબ્બત ઔર જોડ બળ્હેગા. મૈંને ઉસ લડકીકે ઘર આકર ઉસકે માંબાપસે ઇસકા ઝિક્ર કિયા. વોહ દોનોં (હૈરાન હોકર) એક દૂસરેકો દેખને લગે. (ઔર લડકી દિખાનેમેં શરમ મેહસૂસ કરને લગે) ઇસ લિયે મૈં ખડા હોકર ઘરસે બાહિર આ ગયા.

ઇસ પર ઉસ લડકીને કહા, ઇસ આદમીકો મેરે પાસ લાઓ. ઔર વોહ ખુદ પરદેકે એક તરફ ખડી હો ગઇ ઔર ઉસને કહા, અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આપકો ઇસ બાતકા હુક્મ દિયા હૈ કે આપ મુઝે દેખેં, તો ઝરૂર દેખેં. વરના મેરી તરફસે દેખનેકી બિલકુલ ઇજાઝત નહીં હૈ. ચુનાંચે મૈંને ઉસે દેખા ઔર ફિર મૈંને ઉસસે શાદી કી. મૈંને જિતની ઔરતોંસે શાદી કી, ઉનમેં સબસે ઝિયાદા ઉસીસે મુહબ્બત થી ઔર ઉસકી કદર મેરી નિગાહમેં સબસે ઝિયાદા થી. હાલાંકે મૈંને સત્તર ઔરતોંસે શાદી કી હૈ. (એક વક્તમેં ચારસે ઝિયાદા બીવીયાં નહીં હોતી થી.)[3]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૭૩
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૪૬, ઇસાબા, ૩-૪૧૪
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૨૮૮

અબૂ દાઊદમેં યેહ રિવાયત હૈ કે હઝરત મઅરૂર બિન સુવૈદ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને રબ્ઝા બસ્તી મેં હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કો દેખા કે ઉનકે જિસ્મ પર એક મોટી ચાદર થી ઔર ઉનકે ગુલામકે જિસ્મ પર વૈસી હી મોટી ચાદર થી. લોગોંને કહા, અય અબૂઝર ! અગર આપ અપને ગુલામ વાલી ચાદર લેકર અપની ઈસ ચાદરકે સાથ મિલાકર ખુદ પહેન લેતે તો આપકા જોડા પૂરા હો જાતા ઔર અપને ગુલામકો કોઇ ઔર કપડા પહેનને કો દે દેતે.

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને ફરમાયા, એક બાર મૈંને એક આદમીકો ગાલી દી ઔર ઉસકી માં અજમી થી. મૈંને ઉસે માંકે નામસે આર દિલાઈ (યેહ દૂસરે હઝરત બિલાલ (રદિ.) થે. તો ઉનસે કેહ દિયા કે હૈ ના હબ્શનકા બેટા ?) ઉસને જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મેરી શિકાયત કર દી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂઝર (રદિ.) ! તુમ્હારે અંદર અભી તક જાહિલિયત વાલી બાતેં હૈં. યેહ ગુલામ તુમ્હારે ભાઇ હૈં. અલ્લાહને તુમ્હેં ઇન પર ફઝીલત દી હૈ. ઈસ લિયે જિસ ગુલામ સે તુમ્હારી તબીઅત કા જોડ ન બૈઠે, તુમ ઉસે બેચ દો ઔર અલ્લાહકી મખ્લૂકકો મત સતાઓ.

બુખારી, મુસ્લિમ ઔર તિરમિઝીકી રિવાયત મેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ ગુલામ તુમ્હારે ભાઇ હૈં. અલ્લાહને ઈસે તુમ્હારા માતહત બનાયા હૈ તો અલ્લાહ જિસકે ભાઈકો ઈસકા માતહત બનાએ, તો ઉસે ચાહિયેકે જો વોહ ખુદ ખાતા હૈ, ઉસીસે અપને માતહત ભાઈકો ખિલાએ. ઔર જો વોહ ખુદ પહેનતા હૈ, ઉસીમેં સે અપને ભાઈકો પહેનાએ. ઔર ઉસે ઐસા કામ ન કહે, જો ઉસકી તાકતસે ઝિયાદા હો. ઔર અગર ઉસે ઐસા કામ કેહ દે, તો ફિર ઉસકી ઉસ કામમેં મદદ કરે.[1]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે હુકમ કે ખિલાફ કરનેવાલે પર સહાબા કિરામ (રદિ.) કી સખ્તી

હઝરત અબૂ સલમા બિન અબ્દુર્રહમાન (રહ.) કેહતે હૈં, (મેરે વાલિદ) હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે જૂએં બહોત પડ જાતી હૈં, ઈસ લિયે ક્યા આપ મુઝે રેશમકા કુર્તા પહેનને કી ઈજાઝત દેતે હૈં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં ઈજાઝત દે દી.

---

૧ તરગીબ, ૩-૪૯૫, ઇબ્ને સઅદ, ૪-૪૩૭

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા ઇન્તિકાલ હો ગયા ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ખલીફા બન ગએ, તો હઝરત અબ્દુર્રહમાન અપને બેટે અબૂ સલમાકો લેકર સામને સે આએ. ઉનકે બેટેને રેશમ કા કુર્તા પહેના હુવા થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ ક્યા હૈ ? ઔર અપના હાથ કુર્તેકે ગિરેબાનમેં ડાલકર ઉસે નીચે તક ફાડ દિયા. હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને ઉનસે કહા, ક્યા આપકો મા'લૂમ નહીં હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે રેશમકી ઇજાઝત દે દી થી ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને તુમ્હેં ઇસ લિયે ઇજાઝત દી થી કે તુમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે જૂઓં કી શિકાયત કી થી. અબ યેહ ઇજાઝત સિર્ફ તુમ્હારે લિયે હૈ. તુમ્હારે અલાવા ઔર કિસીકે લિયે નહીં હૈ.[1]

હઝરત અબૂ સલમા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આએ. ઉનકે સાથ ઉનકા બેટા મુહમ્મદ ભી થા. જિસને રેશમકા કુર્તા પહેન રખ્ખા થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ખડે હોકર ઉસકે કુર્તેકે ગિરેબાનકો પકડા ઔર ઉસે ફાડ ડાલા.

હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને કહા, અલ્લાહ આપકી મગફિરત ફરમાએ, આપને બચ્ચેકો ડરા દિયા ઔર ઉસકા દિલ ઉડા દિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, આપ બચ્ચોંકો રેશમ પહેનાતે હૈં ? હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને કહા, હાં, ઇસ લિયે કે મૈં ખુદ રેશમ પહેનતા હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા યેહ બચ્ચે આપકી તરહ (જૂઓંકે ઝિયાદા હોનેકા શિકાર) હૈં ?[2]

ઇબ્ને અસાકિર ઔર ઇબ્ને સીરીન (રહ.) બયાન કરતે હૈં કે એક બાર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ ગએ. હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને રેશમકા કુર્તા પહેના હુવા થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, અય ખાલિદ! યેહ ક્યા પહેન રખ્ખા હૈ ? હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ઇસમેં ક્યા હરજ હૈ ? ક્યા ઇબ્ને ઔફ (રદિ.) રેશમ નહીં પહેનતે હૈં ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમ ભી ઇબ્ને ઔફ (રદિ.) કી તરહ (જૂઓંકે ઝિયાદા હોનેકે શિકાર) હો ઔર તુમ્હેં ભી વોહ ફઝીલતેં હાસિલ હૈં જો ઇબ્ને ઔફ કો હાસિલ હૈં ? ઇસ વક્ત ઇસ ઘરમેં જિતને આદમી હૈં, મૈં ઉન સબકો કસમ દેકર કેહતા હૂં કે જિસકે સામને ઉસ કુર્તેકા જોનસા ભી હિસ્સા હૈ, વોહ ઉસે પકડ કર ફાડ ડાલે. ચુનાંચે સબને ઉસ કુર્તેકો ઇસ તરહ ફાડ ડાલા કે હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કે જિસ્મ પર ઉસકા એક ટુકડા ભી ન બચા.[3]

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૯૩
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૫૭
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૫૭

'હઝરાત સહાબા કિરામ (રદિ.) કા ખિલાફતકે મા'મલેમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.)કો મુકદ્દમ સમઝના' ઉનવાન કે તહત હઝરત સખ્ર (રદિ.) કી હદીસ ગુઝર ચુકી હૈ, જિસમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન્તિકાલકે એક માહ બા'દ હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ (રદિ.) (મદીના મુનવ્વરા) આએ. ઉન્હોંને દીબાજકા રેશમી જુબ્બા પહેન રખ્ખા થા. ઉનકી હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર હઝરત અલી (રદિ.) સે મુલાકાત હુઈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને આસપાસ કે લોગોં કો બુલંદ આવાઝસે કહા, ઈસકે જુબ્બે કો ફાડ દો, ક્યા યેહ રેશમ પહેન રહા હૈ? હાલાંકે અમનકે ઝમાનેમેં હમારે મર્દોંકે લિયે ઈસકા ઈસ્તે'માલ દુરસ્ત નહીં હૈ. ચુનાંચે લોગોંને ઉનકા જુબ્બા ફાડ દિયા.

હઝરત અબ્દા બિન લુબાબા (રહ.) કેહતે હૈં, મુઝે યેહ રિવાયત પહોંચી હૈ કે એક બાર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) મસ્જિદે નબવીમેં સે ગુઝર રહે થે. મસ્જિદમેં એક સાહબ ખડે હુએ નમાઝ પઢ રહે થે, જિન્હોંને હરે રંગકી એક ચાદર પહેન રખ્ખી થી. જિસકી ઘુંડીયાં રેશમકી થીં. આપ ઉસકે પેહલૂમેં ખડે હો ગએ ઔર ઉસસે ફરમાયા, અરે મિયાં! જિતની ચાહો લંબી નમાઝ પઢ લો, જબ તક તુમ્હારી નમાઝ ખત્મ નહીં હો જાએગી, મૈં યહાંસે નહીં જાઉંગા.

જબ ઉસ આદમી ને યેહ દેખા, તો નમાઝ સે ફારિગ હોકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસસે ફરમાયા, ઝરા અપના યેહ કપડા મુઝે દિખાઓ ઔર ફિર વોહ કપડા પકડકર ઉસકી રેશમ વાલી તમામ ઘુંડીયાં કાટ દીં. ફિર ફરમાયા, લો, અપના કપડા લે લો.[૧]

હઝરત સઈદ બિન સુફયાન કારી (રહ.) કેહતે હૈં, મેરે ભાઈકા ઈન્તિકાલ હુવા ઔર ઉસને વસિય્યત કી કે સો (૧૦૦) દીનાર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કિયે જાએં. મૈં હઝરત ઉસ્માન ઈબ્ને અફ્ફાન (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. ઉનકે પાસ એક સાહબ બૈઠે હુએ થે. મૈંને એક કબા પહેન રખ્ખી થી. જિસકે ગિરેબાન ઔર કોલર પર રેશમકી કિનારી સિલી હુઈ થી. જૂંહી ઉન સાહબને મુઝે દેખા, તો ફાડનેકે લિયે મુઝસે કબા ખીંચને લગે. જબ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને યેહ મંઝર દેખા તો ફરમાયા, ઈસ આદમીકો છોડ દો. ઈસ પર ઉન્હોંને મુઝે છોડ દિયા.

ફિર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ લોગોંને (કબા ખીંચકર) જલ્દી કી. (યા તુમ લોગોંને દુનિયામેં રેશમ ઈસ્તે'માલ કરકે જલ્દી કી) ફિર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન! મેરે ભાઈકા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર ઉસને વસિય્યત કી કે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં સો દીનાર ખર્ચ કિયે જાએં. આપ ફરમાએં કે મૈં ઉસકી વસિય્યત કિસ તરહ પૂરી કરૂં. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૫૭

તુમને મુઝસે પેહલે કિસી ઔરસે યેહ બાત પૂછી હૈ ? મૈંને કહા, નહીં. તો ઉન્હોંને ફરમાયા, અગર તુમ મુઝસે પેહલે કિસી ઔર સે યેહ બાત પૂછતે ઔર વોહ યેહ જવાબ ન દેતા જો મૈં દેને લગા હૂં, તો મૈં તુમ્હારી ગરદન ઉડા દેતા (કે તુમને ઉસ જાહિલસે ક્યૂં પૂછા ?)

અલ્લાહ ને હમેં ઈસ્લામકા હુક્મ દિયા, તો હમ સબ ઈસ્લામ લે આએ ઔર (અલ્લાહકા શુક્ર હૈ કે) હમ સબ મુસલમાન હૈં. ફિર અલ્લાહ ને હમેં હિજરત કા હુક્મ દિયા તો હમને હિજરત કી. ચુનાંચે હમ મક્કા વાલે મુહાજિર હૈં. ફિર અલ્લાહને હમેં જિહાદકા હુક્મ દિયા (ઉસ ઝમાનેમેં) તુમને જિહાદ કિયા, તો તુમ અહલે શામ મુજાહિદ હો. તુમ યેહ સો દીનાર અપને ઉપર, અપને ઘરવાલોં પર ઔર આસપાસકે ઝરૂરતમંદોં પર ખર્ચ કર લો. ક્યૂંકે અગર તુમ એક દિરહમ લેકર ઘરસે નિકલો ઔર ફિર ઉસકા ગોશ્ત ખરીદો ઔર ફિર ઉસે તુમ ભી ખા લો ઔર તુમ્હારે ઘરવાલે ભી ખા લેં, તો તુમ્હારે લિયે, સાતસો દિરહમકા સવાબ લિખ્ખા જાએગા. (ઝરૂરતકે વક્ત ઘરવાલોં પર ખર્ચ કરને પર સદકેકા સવાબ મિલતા હૈ. ઈસરાફ પર પકડ હોગી.)

ફિર મૈંને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે પાસસે બાહિર આકર લોગોંસે પૂછા, કે વોહ આદમી જો મેરા જુબ્બા ખીંચ રહા થા, વોહ કૌન થા ? લોગોં ને બતાયા કે વોહ હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) થે. મૈં ઉનકે ઘર ઉનકી ખિદમતમેં ગયા ઔર મૈંને અર્ઝ કિયા, આપને મુઝમેં ક્યા દેખા થા ? ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈંને અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે બહોત જલ્દ મેરી ઉમ્મત ઔરતોંકી શરમગાહોંકો (યા'ની ઝિના કો) ઔર રેશમકો હલાલ સમઝને લગ જાએગી ઔર યેહ પેહલા રેશમ હૈ, જો મૈંને કિસી મુસલમાન પર દેખા હૈ. ફિર મૈંને ઉનકે પાસસે બાહિર આકર ઉસ કબાકો બેચ દિયા.[1]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન આમિર બિન રબીઆ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત કુદામા બિન મઝઉન (રદિ.) કો બહરૈનકા ગવર્નર બનાયા. યેહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કી લડકી હઝરત હફ્સા (રદિ.) ઔર ઉનકે બેટે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કે મામૂં થે. બહરૈનસે કબીલા અબ્દુલ કૈસકે સરદાર હઝરત જારૂદ (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં આએ ઔર કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! હઝરત કુદામા ને કુછ પી લિયા, જિસસે ઉન્હેં નશા હો ગયા. મૈંને ઐસા કામ દેખા હૈ જિસ પર અલ્લાહકી હદ લાઝિમ આતી હૈ. ઉસે આપ તક પહોંચાના મૈં અપને ઝિમ્મે સમઝતા હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ્હારે સાથ ઔર કૌન ગવાહ હૈ ? ઉન્હોંને કહા, હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.). હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કો બુલવાયા ઔર ઉનસે ફરમાયા, તુમ ક્યા ગવાહી દેતે હો ?

---

૧ ઇબ્ને અસાકિર, ૧-૫૩

ઉન્હોંને કહા, મૈંને ઇનકો પીતે હુએ તો નહીં દેખા અલબત્તા નશેમેં દેખા કે કય કર રહે થે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, આપને ગવાહી દેનેમેં બહોત બારીકીસે કામ લિયા હૈ. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ખત લિખકર હઝરત કુદામા (રદિ.) કો બહરૈનસે મદીના બુલાયા. ચુનાંચે વોહ મદીના આ ગએ તો હઝરત જારૂદ ને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા, ઈન પર અલ્લાહકી કિતાબકા હુકમ જારી કરેં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપ મુદઇ હૈં યા ગવાહ ? હઝરત જારૂદ ને કહા, ગવાહ હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તો આપ ગવાહી દે ચુકે હૈં (ઈસ લિયે સઝા દેનેકા મુતાલબા આપ નહીં કર સકતે હૈં).

ઈસ પર હઝરત જારૂદ ખામોશ હો ગએ લેકિન અગલે દિન સુબહકો હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ આકર ફિર ઉનસે કહા, ઈન પર અલ્લાહકી હદ જારી કરેં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, (આપ બાર બાર સઝાકા તકાઝા કર રહે હૈં, ઈસ લિયે) મેરે ખયાલમેં આપ ખૂદ મુદઇ હૈં (ગવાહ નહીં હૈં) ઔર આપકે સાથ સિર્ફ એક હી ગવાહ હૈ, યા'ની હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) (ઔર એક ગવાહસે આપકા દા'વા સાબિત નહીં હો સકતા) હઝરત જારૂદ ને કહા, મૈં આપકો અલ્લાહકા વાસ્તા દેકર કેહતા હૂં (કે ઈન પર હદ કાઇમ કરેં) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, આપ અપની ઝબાન રોકકર રખ્ખેં, નહીં તો (માર માર કર) આપકા બુરા હાલ કર દૂંગા.

હઝરત જારૂદ ને કહા, અય ઉમર (રદિ.) ! યેહ તો ઠીક નહીં હૈ કે શરાબ તો આપકા ચચેરા ભાઇ પીએ ઔર આપ સઝા મુઝે દેં. ઈસ પર હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! અગર આપકો હમારી ગવાહીમેં શક હૈ તો આપ હઝરત કુદામાકી બીવી હઝરત બિન્તુલ વલીદ (રદિ.) કે પાસ આદમી ભેજકર ઉસસે પૂછ લેં. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત હિન્દ બિન્તે વલીદ (રદિ.) કે પાસ આદમી ભેજા ઔર કસમ દેકર ઉન્હેં કહા, કે વોહ ઠીક ઠીક બતાએં. ચુનાંચે ઉન્હોંને અપને ખાવિંદકે ખિલાફ ગવાહી દી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત કુદામાસે કહા, અબ તો મૈં આપ પર હદ ઝરૂર જારી કરૂંગા. હઝરત કુદામા ને કહા, અગર મૈંને પી ભી હૈ, તો ભી આપ લોગ મુઝ પર હદ જારી નહીં કર સકતે હૈં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યૂં ? હઝરત કુદામા ને કહા, ક્યૂંકે અલ્લાહ ને ફરમાયા હૈ..

لَيْسَ عَلَى الَّذِيْنَ آمَنُوْا وَعَمِلُوْا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيْمَا طَعِمُوْا

લયસ અલલ્લઝીન આમનૂ વઅમિલૂસ્સાલિહાતિ જુનાહુન્ ફીમા તઇમૂ

'ઐસે લોગોં પર જો ઈમાન રખતે હોં ઔર નેક કામ કરતે હોં, ઉસ ચીઝમેં કોઇ ગુનાહ નહીં, જિસકો વોહ ખાતે પીતે હોં, જબકે વોહ લોગ પરહેઝ રખતે હોં ઔર

ઈમાન રખતે હોં ઔર નેક કામ કરતે હોં, ફિર પરહેઝ કરને લગતે હોં ઔર ઈમાન રખતે હોં ફિર પરહેઝ કરને લગતે હોં ઔર ખૂબ નેક અમલ કરતે હોં ઔર અલ્લાહ ઐસે નેકકારોંસે મુહબ્બત રખતે હૈં.'

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, આપ ઈસ આયતકા મતલબ ગલત સમઝતે હૈં. (ઈસ આયતકા મતલબ તો યેહ હૈ કે શરાબ હરામ હોનેસે પેહલે મુસલમાનોંને જો શરાબ પી હૈ, ઉસમેં ગુનાહ નહીં હૈ. ક્યૂંકે ઉસ ઝમાનેમેં શરાબ હલાલ થી. લેકિન અબ તો શરાબ હરામ હો ચુકી હૈ, ઈસ લિયે) અગર આપ અલ્લાહસે ડરતે, તો ઉસકી હરામ કી હુઈ ચીઝ યા'ની શરાબસે બચતે.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને લોગોં કી તરફ મુતવજ્જહ હોકર પૂછા, કુદામાકો કોડે લગાનેકે બારેમેં આપ લોગોંકા ક્યા ખયાલ હૈ ? લોગોંને કહા, હમારી રાય યેહ હૈ કે જબ તક યેહ બીમાર હૈં, ઈન્હેં કોડે ન લગાએ જાએં. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કુછ દિન સુકૂત ફરમાયા. ફિર એક દિન હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો કોડે લગાનેકા પક્કા ઈરાદા કર લિયા. ફિર લોગોંસે પૂછા, અબ કુદામાકો કોડે લગાનેકે બારેમેં આપ લોગોંકા ક્યા ખયાલ હૈ ? લોગોંને કહા, હમારી રાય અબ ભી યેહી હૈ કે જબ તકકે યેહ બીમાર હૈં, ઈન્હેં કોડે ન લગાએ જાએં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈન કોડોંકે લગાનેસે અગર યેહ મર જાએં, તો યેહ મુઝે ઈસસે ઝિયાદા પસંદીદા હૈ કે મુઝે ઈસ હાલમેં મૌત આએ, કે યેહ હદ મેરી ગરદનમેં પડી હો. મેરે પાસ પૂરા ઔર મઝબૂત કોડા લાઓ. (ચુનાંચે કોડા લાયા ગયા) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ફરમાન કે મુતાબિક હઝરત કુદામાકો કોડે મારે ગએ. ઈસ પર હઝરત કુદામા હઝરત ઉમર (રદિ.) સે નારાઝ હો ગએ ઔર ઉનસે બાતચીત છોડ દી.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) હજ કો ગએ ઔર હઝરત કુદામા ભી ઉસ હજમેં થે ઔર વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) સે નારાઝ હી થે. યેહ દોનોં જબ હજસે વાપસ હુએ ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) સુક્યા મંઝિલ પર ઉતરે, તો વહાં ઉન્હોંને આરામ ફરમાયા. જબ નીંદસે ઉઠે તો ફરમાયા, કુદામા કો જલ્દીસે મેરે પાસ લાઓ. અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને ખ્વાબમેં એક આદમી કો દેખા જો મુઝસે કેહ રહા હૈ, કુદામાસે સુલહ કર લો, ક્યૂંકે વોહ આપકે ભાઈ હૈં, ઈસ લિયે ઉન્હેં જલ્દી મેરે પાસ લાઓ.

જબ લોગ ઉન્હેં બુલાને ગએ, તો ઉન્હોંને આનેસે ઈન્કાર કર દિયા. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, વોહ જૈસે ભી આતે હૈં, ઉન્હેં લેકર આઓ. (ચુનાંચે વોહ આએ તો) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે બાતચીત કી (ઉન્હેં રાઝી કિયા) ઔર ઉનકે લિયે ઈસ્તિગફાર કિયા.[1]

---

૧ ઈસાબા, ૩-૨૨૯

હઝરત યઝીદ બિન ઉબૈદુલ્લાહ (રહ.) અપને કુછ સાથિયોંસે નક્લ કરતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઊદ (રદિ.) ને એક આદમીકો દેખા કે વોહ જનાઝેકે સાથ જા ભી રહા હૈ ઔર હંસ ભી રહા હૈ, તો ફરમાયા કે તુમ જનાઝે કે સાથ ચલતે હુએ ભી હંસ રહે હો? અલ્લાહકી કસમ! મૈં તુમસે કભી બાત નહીં કરૂંગા.[1]

ઇર્શાદે નબવી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ખિલાફ સરઝદ હો જાને પર સહાબા કિરામ (રદિ.) કા ખૌફો હિરાસ

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને જંગે બદર કે દિન અપને સહાબા (રદિ.) સે ફરમાયા, મુઝે યેહ મા'લૂમ હુવા હૈ કે બનૂ હાશિમ ઔર કુછ દૂસરે કબીલે કે લોગોંકો યહાં ઝબરદસ્તી લાયા ગયા હૈ. વોહ હમસે લડના નહીં ચાહતે. ઈસ લિયે તુમમેં સે જિસકે સામને બનૂ હાશિમ કા કોઇ આદમી આ જાએ, તો વોહ ઉસે કત્લ ન કરે ઔર જિસકે સામને અબુલ બખ્તરી બિન હિશામ બિન હારિસ બિન અસદ આ જાએ, વોહ ઉસે કત્લ ન કરે ઔર જિસકે સામને અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ચચા આ જાએં, વોહ ઉસે કત્લ ન કરે, ક્યૂંકે વોહ ભી મજબૂરન આએ હૈં.

ઈસ પર હઝરત અબૂ હુઝૈફા બિન ઉત્બા બિન રબીઆ (રદિ.) ને કહા, હમ તો અપને બાપ ઔર બેટોં કો કત્લ કરેં ઔર અબ્બાસ (રદિ.) કો છોડ દેં? અલ્લાહકી કસમ! અગર અબ્બાસ મેરે સામને આ ગએ, તો મૈં તો તલવાર સે ઉનકે ટુકડે ટુકડે કર દૂંગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો યેહ બાત પહોંચી, તો આપને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે ફરમાયા, અય અબૂ હફ્સ! હઝરત ઉમર (રદિ.) કેહતે હૈં, અલ્લાહકી કસમ! યેહ પેહલા દિન થા, જિસ દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને મેરી કુન્નિયત અબૂ હફ્સ રખ્ખી. (કુન્નિયત સે પુકારને કે બા'દ આપને ફરમાયા) ક્યા અલ્લાહ કે રસૂલ કે ચચા કે ચેહરે પર તલવાર કા વાર કિયા જાએગા?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! મુઝે ઇજાઝત દેં, મૈં તલવાર સે અબૂ હુઝૈફા કી ગરદન ઉડા દૂં. અલ્લાહકી કસમ! વોહ તો મુનાફિક હો ગયા હૈ. (ઉસ વક્ત જોશમેં હઝરત અબૂ હુઝૈફા (રદિ.) યેહ બાત કેહ બૈઠે, લેકિન બા'દ મેં) હઝરત અબૂ હુઝૈફા ને કહા, મૈં ઉસ દિન જો

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૧૧૬

(ગલત) બાત કેહ બૈઠા થા, અબ તક અપને કો (ખુદા કે અઝાબ કે) ખતરે મેં મેહસૂસ કર રહા હૂં ઔર મુઝે ડર લગ રહા હૈ ઔર મેરે ઈસ ગુનાહ કા કફ્ફારા સિર્ફ અલ્લાહ કે રાસ્તે કી શહાદત હી હો સકતી હૈ. ચુનાંચે વોહ જંગે યમામા મેં શહીદ હો ગએ.[1]

હઝરત મઅબદ બિન કઅબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને બનૂ કુરૈઝા (કે યહૂદીયોં) કા પચીસ દિન તક મુહાસરા કિયા, યહાં તક કે ઉસ મુહાસરા સે વોહ સખ્ત પરેશાન હો ગએ ઔર અલ્લાહ ને ઉનકે દિલોં મેં રો'બ ડાલ દિયા તો ઉનકે સરદાર કઅબ બિન અસદ ને બનૂ કુરૈઝા પર તીન બાતેં પેશ કીં, યા તો ઈમાન લે આઓ યા અપની ઔરતોં ઔર બચ્ચોં કો કત્લ કરકે અપની મૌત કી તલાશ મેં કિલ્આ સે બાહિર નિકલકર મુસલમાનોં સે મૈદાને જંગ મેં લડો યા હફ્તા કી રાત મેં મુસલમાનોં પર શબખૂન મારો.

બનૂ કુરૈઝા ને (સરદાર કી તીનોં બાતોં કા ઈન્કાર કરતે હુએ) કહા, હમ ઈમાન ભી નહીં લા સકતે ઔર (ચૂંકે હફ્તા કી રાત મેં દુશ્મન પર હમલા કરના હમારી શરીઅત મેં હરામ હૈ, ઈસ લિયે) હમ હફ્તા કી રાતમેં લડાઈ કો હલાલ નહીં કરાર દે સકતે ઔર અપને બચ્ચોં ઔર ઔરતોં કો ખૂદ કત્લ કર દેને કે બા'દ હમારી ક્યા ઝિંદગી હોગી?

યેહ યહૂદી (જાહિલિયત કે ઝમાને મેં) અબૂ લુબાબા બિન અબ્દુલ મુંઝિર (રદિ.) કે હલીફ થે, ઈસ લિયે ઉન્હોંને ઉનકે પાસ આદમી ભેજકર ઉનસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ફૈસલે પર ઉતરને કે બારે મેં મશ્વરા માંગા. ઉન્હોંને અપને હલક કી તરફ ઈશારા કરતે હુએ બતાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમ્હારે ઝબહ કિયે જાને કા ફૈસલા કરેંગે. (ઉસ વક્ત તો વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી બાત બતા ગએ, લેકિન) બા'દ મેં ઉનકો નદામત હુઈ, જિસ પર વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી મસ્જિદે નબવી મેં ગએ. અપને આપકો મસ્જિદ (કે સુતૂન) સે બાંધ દિયા, યહાં તક કે અલ્લાહ ને ઉનકી તૌબા કુબૂલ ફરમા લી.[2]

એક રિવાયત મેં યેહ હૈ કે બનૂ કુરૈઝા ને કહા, અય અબૂ લુબાબા ! યેહ આપકી ક્યા રાય હૈ ? હમ ક્યા કરેં ? ક્યૂંકે (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે) જંગ કરને કી તો હમમેં તાકત નહીં હૈ. તો હઝરત લુબાબા ને અપને હલક પર ઉંગલીયાં ફેરકર ઉન્હેં બતા દિયા કે મુસલમાન ઉન્હેં કત્લ કરના ચાહતે હૈં.

(ઉસ વક્ત તો વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા રાઝ બતા ગએ, લેકિન) જબ હઝરત અબૂ લુબાબા (રદિ.) વહાં સે વાપસ હુએ તો ઉન્હેં બડી નદામત હુઈ ઔર વોહ સમઝ ગએ કે વોહ બડી આઝમાઈશ મેં આ ગએ. ઈસ લિયે ઉન્હોંને કહા, મૈં ઉસ વક્ત તક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ચમકતે ચેહરે કી ઝિયારત

---

૧ બિદાયા, ૩-૨૮૪, ઈબ્ને સઅદ, ૪-૫, હાકિમ, ૩-૨૨૩
૨ ફત્હુલ બારી, ૭-૨૯૧

નહીં કરૂંગા, જબ તક મૈં અલ્લાહ કે સામને ઐસી સચ્ચી તૌબા ન કર લું કે અલ્લાહ ભી ફરમા દેં કે વાકઇ યેહ દિલ સે તૌબા કર રહા હૈ ઔર મદીના વાપસ જાકર અપને આપકો મસ્જિદ કે એક સુતૂન સે બાંધ દિયા.

લોગ બતાતે હૈં કે વોહ તકરીબન બીસ દિન તક બંધે રહે. જબ હઝરત અબૂ લુબાબા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો કુછ દિનોં તક નઝર ન આએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ક્યા અબૂ લુબાબા અભી તક અપને હલીફોં (કે મશ્વરે) સે ફારિગ નહીં હુએ ? ઇસ પર લોગોં ને બતાયા કે ઉન્હોંને તો સઝા કે તૌર પર ખૂદ કો મસ્જિદ કે સુતૂન સે બાંધ રખ્ખા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, યેહ તો મેરે બા'દ આઝમાઇશ મેં આ ગએ. અગર યેહ (ગલતી હો જાને કે બા'દ) મેરે પાસ આ જાતે, તો મૈં ઉનકે લિયે (અલ્લાહ સે) ઇસ્તિગફાર કરતા, લેકિન જબ વોહ ખૂદ કો સઝા કે તૌર પર સુતૂન સે બાંધ ચુકે હૈં, તો અબ મૈં ઉન્હેં નહીં ખોલ સકતા. અલ્લાહ હી ઉનકે બારે મેં ફૈસલા કરેંગે.[1]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત સાબિત બિન કૈસ (રદિ.) કો કુછ દિનોં તક ન દેખા, તો ઉનકે બારે મેં દરયાફ્ત કિયા (કે વોહ કહાં હૈં ?) એક સહાબી ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં અભી ઇસકા પતા કરકે આતા હૂં. ચુનાંચે વોહ સહાબી હઝરત સાબિત (રદિ.) કે પાસ ગએ તો દેખા કે અપને ઘરમેં સર ઝુકાએ હુએ બૈઠે હૈં. ઉન્હોંને પૂછા, ક્યા બાત હૈ ? ઉન્હોંને કહા, બુરા હાલ હૈ, ક્યૂંકે મુઝે ઉંચી આવાઝ સે બોલને કી આદત હૈ ઔર મેરી આવાઝ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી આવાઝ સે ઉંચી હો જાતી થી. (ઔર અબ ઇસ બારે મેં કુર્આન કી આયતેં નાઝિલ હો ચુકી હૈં, જિનકે મુતાબિક) મેરે પેહલે તમામ અમલ બરબાદ હો ચુકે હૈં ઔર મૈં દોઝખવાલોં મેં સે હો ગયા હૂં.

ઉન સહાબી ને ખિદમત મેં હાઝિર હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો બતાયા કે વોહ યેહ કેહ રહે હૈં. હઝરત મૂસા બિન અનસ રાવી કેહતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉન સહાબી સે ફરમાયા, જાકર હઝરત સાબિત (રદિ.) સે કેહ દો કે તુમ જહન્નમવાલોં મેં સે નહીં હો, બલ્કે જન્નતવાલોં મેં સે હો. ચુનાંચે ઉન્હોંને જાકર હઝરત સાબિત (રદિ.) કો યેહ ઝબરદસ્ત બશારત સુનાઇ.[2]

હઝરત બિન્તે સાબિત બિન કૈસ બિન શમ્માસ (રદિ.) ફરમાતી હૈં, મૈંને અપને વાલિદ (હઝરત સાબિત (રદિ.)) કો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર યેહ આયત નાઝિલ હુઇ..

---

૧ બિદાયા, ૪-૧૧૯
૨ બુખારી

اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُوْرٌ

ઈન્નલ્લાહ લા યુહિબ્બુ કુલ્લ મુખ્તાલિન ફખૂર

'બેશક અલ્લાહ કિસી ઘમંડ કરને વાલે ઔર અપને આપકો બડા સમઝને વાલે કો પસંદ નહીં કરતે.'

તો ઈસ આયત કે મઝમૂનકી વજહસે વોહ સખ્ત પરેશાન હો ગએ ઔર દરવાઝા બંદ કરકે રોને લગે. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈસકા પતા ચલા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે પાસ આદમી ભેજકર ઉસકી વજહ પૂછી. ઉન્હોંને બતાયા કે ઈસ આયતમેં યેહ બતાયા ગયા હૈ કે ઘમંડ કરને વાલે ઔર અપને આપકો બડા સમઝને વાલેકો અલ્લાહ પસંદ નહીં ફરમાતે (ઔર યેહ ખરાબીયાં મુઝમેં હૈં, ક્યૂંકે) મુઝે ખૂબસૂરતી ઔર જમાલ પસંદ હૈ ઔર મૈં ચાહતા હૂં કે મૈં અપની કૌમકા સરદાર બનું.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, તુમ ઉન લોગોંમેં સે નહીં હો. (જિનકો અલ્લાહ પસંદ નહીં કરતે) બલ્કે તુમ્હારી ઝિંદગી ભી અચ્છી હોગી ઔર તુમ્હેં મૌત ભી અચ્છી હાલત પર આએગી ઔર તુમ્હેં અલ્લાહ જન્નતમેં દાખિલ કરેગા ઔર જબ અલ્લાહને અપને રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર યેહ આયત નાઝિલ ફરમાઈ..

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ آمَنُوْا لَا تَرْفَعُوْٓا اَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوْا لَهٗ بِالْقَوْلِ

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનૂ લા તરફઊ અસ્વાતકુમ્ ફવ્ક સવ્તિન્નબિય્યિ વલા તજહરૂ લહુ બિલ કવ્લ્.

'અય ઈમાન વાલો, તુમ અપની આવાઝેં પૈગમ્બરકી આવાઝસે બુલંદ ન કિયા કરો ઔર ન ઉનસે ઐસે ખુલકર બોલા કરો, જૈસે તુમ આપસમેં એક દૂસરેસે ખુલકર બોલા કરતે હો. કભી તુમ્હારે આ'માલ બરબાદ હો જાએં ઔર તુમ કો ખબર ભી ન હો.'

તો ફિર યેહ પેહલેકી તરહ બહોત પરેશાન હુએ ઔર દરવાઝા બંદ કરકે રોને લગ ગએ. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈસકા પતા ચલા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે પાસ આદમી ભેજ કર ઉસકી વજહ પૂછી, તો ઉન્હોંને બતાયા કે ઉનકી આવાઝ ઉંચી હૈ ઔર ઈન્હેં ઈસ આયતકી વજહસે ડર હૈ કે કહીં ઉનકે આ'માલ બરબાદ ન હો ગએ હોં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, તુમ્હારી ઝિંદગી તારીફકે કાબિલ હોગી ઔર તુમ્હેં શહાદતકા દર્જા મિલેગા ઔર અલ્લાહ તુમ્હેં જન્નતમેં દાખિલ કરેગા.[1]

૧ હૈસમી, ૯-૩૨૨, હાકિમ, ૩-૨૩૫

હઝરત મુહમ્મદ બિન સાબિત અન્સારી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત સાબિત બિન કૈસ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે ડર હૈ કે મૈં કહીં હલાક ન હો ગયા હૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ક્યૂં ?

ઉન્હોંને કહા, ઈસ વજહસે કે અલ્લાહ ને હમેં ઈસ બાત સે રોકા હૈ કે જો કામ હમને નહીં કિયે, ઉન પર તા'રીફ કિયે જાનેકો હમ પસંદ કરેં ઔર મેરા હાલ યેહ હૈ કે મૈં અપની તા'રીફ કરનેકો બહોત પસંદ કરતા હૂં ઔર અલ્લાહને હમકો તકબ્બુર ઔર ઉજબસે મના ફરમાયા હૈ ઔર મેરા હાલ યેહ હૈ કે મુઝે ખૂબસૂરતી બહોત પસંદ હૈ ઔર અલ્લાહને હમેં આપકી આવાઝસે અપની આવાઝકો ઉંચા કરનેસે રોકા હૈ ઔર મેરી આવાઝ બહોત ઉંચી હૈ. (જો આપકી આવાઝસે ઉંચી હો જાતી હૈ.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય સાબિત ! ક્યા તુમ ઈસ બાત પર ખુશ નહીં હો, કે તા'રીફકે કાબિલ ઝિંદગી ગુઝારો ઔર તુમ્હેં શહાદતકા દર્જા મિલે ઔર અલ્લાહ તુમ્હેં જન્નતમેં દાખિલ કરે ? ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, ક્યૂં નહીં, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હઝરત મુહમ્મદ બિન સાબિત કેહતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ફરમાન પૂરા હુવા ઔર હઝરત સાબિત (રદિ.) ને વાકઈ તા'રીફકે કાબિલ ઝિંદગી ગુઝારી ઔર મુસયલમા કઝઝાબસે જંગમેં શહાદતકા દર્જા પાયા.[1]

સહાબા કિરામ (રદિ.) કા નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ઇત્તિબાઅ કરના

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા એક બોરીયા થા, જિસકા રાતકો હુજરા સા બનાકર ઉસમેં આપ નમાઝ પઢ્હા કરતે ઔર દિનકો ઉસે બિછાકર ઉસ પર બૈઠ જાતે. ધીરે ધીરે લોગ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આકર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઈકતિદામેં નમાઝ પઢ્હને લગે. (યેહ તરાવીહકી નમાઝ થી.)

જબ લોગ ઝિયાદા હો ગએ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા, અય લોગો, તુમ ઉતને અમલ ઈખ્તિયાર કરો, જિતને અમલકી પાબંદી તુમ્હારે બસમેં હૈ, ક્યૂંકે જબ તક તુમ (અમલ કરનેસે) નહીં

[1] બુખારી, મુસ્લિમ

ઉકતાઓગે, ઉસ વક્ત તક અલ્લાહ (સવાબ દેનેકા સિલસિલા) નહીં રોકેંગે ઔર અલ્લાહકો સબસે ઝિયાદા પ્યારા વોહ અમલ હૈ, જો હમેશા હો, ચાહે થોડા હો.

એક રિવાયત મેં યેહ હૈ કે હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરવાલે ઔર ખાસ તઅલ્લુક વાલે જબ કોઇ અમલ શુરૂ' કરતે, તો પૂરી પાબંદી ઔર એહતિમામસે ઉસે કરતે.[1]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હાથમેં એક દિન ચાંદીકી અંગૂઠી દેખી. (ઔર દૂસરે લોગોંને ભી દેખી) તો લોગોંને અંગૂઠીયાં બનવાકર પહેન લીં. બા'દમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ અંગૂઠી ઉતાર દી, તો લોગોંને ઉતાર દી.[2]

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સોનેકી અંગૂઠી પહેના કરતે થે. એક દિન આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ ઉતાર દી ઔર ફરમાયા, આઇન્દહ યેહ અંગૂઠી મૈં કભી નહીં પહેનૂંગા. યેહ દેખકર લોગોંને ભી અંગૂઠીયાં ઉતાર દીં.[3]

હઝરત સલમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, (હુદૈબિયહકે સમઝોતેકે મૌકે પર) કુરૈશને ખારિજા બિન કુર્ઝ કો મુસલમાનોંકી જાસૂસી કરનેકે લિયે ભેજા, તો ઉસને વાપસ આકર મુસલમાનોંકી બડી તા'રીફ કી. ઇસ પર કુરૈશને કહા, તુમ દેહાતી આદમી હો. મુસલમાનોંને તુમ્હારે સામને અપને હથિયારોંકો ઝરા ઝોરસે હિલાયા, જિનકી આવાઝસે તુમ્હારા દિલ હિલ ગયા (યા'ની મરઉબ હો ગયા) તો ફિર મુસલમાનોંને તુમસે ક્યા કહા, ઔર તુમને ઉનકો ક્યા કહા, ઇસ સબકા તુમકો પતા હી ન ચલ સકા.

ફિર કુરૈશને ઉર્વહ બિન મસઊદ (રદિ.) કો ભેજા (જો ઉસ વક્ત તક મુસલમાન નહીં હુએ થે) ઉન્હોંને આકર કહા, અય મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ ક્યા બાત હૈ ? આપ અલ્લાહકી ઝાતકી તરફ દઅવત દેતે હો ઔર અલગ અલગ કબીલોંકે ગિરે પડે લોગોંકો લેકર અપની કૌમકે પાસ આએ હો, ઔર આપ ઉનમેં સે બહોતોંકો જાનતે હો ઔર બહોતોંકો નહીં જાનતે હો. ઔર આપ ઉન લોગોંકે ઝરીએ અપની કૌમસે તઅલ્લુક તોડના ચાહતે હો ઔર ઉનકી બેઇઝ્ઝતી કરકે ઉનકા ખૂન બહાના ચાહતે હો ઔર ઉનકે માલ પર કબ્ઝા કરના ચાહતે હો.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં તો અપની કૌમકે સાથ સિર્ફ તઅલ્લુક જોડને આયા હૂં, તાકે અલ્લાહ ઉનકે દીનસે બેહતર દીન ઔર ઉનકી ઝિંદગીસે બેહતર ઝિંદગી ઉનકો અતા ફરમાએ. ચુનાંચે ઉન્હોંને વાપસ જાકર કુરૈશકે સામને મુસલમાનોંકી બડી તા'રીફ કી. તો મુશ્રિકોંકે હાથોંમેં જો મુસલમાન કૈદી થે, ઉન્હેં મુશ્રિકોંને ઔર ઝિયાદા તકલીફેં પહોંચાના શુરૂ' કર દીં.

---

૧ તરગીબ, ૫-૮૯
૨ અબૂ દાઉદ, બુખારી
૩ બિદાયા, ૬-૩

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો બુલાકર ફરમાયા, અય ઉમર (રદિ.) ! ક્યા (મક્કા જાકર) તુમ અપને મુસલમાન કૈદી ભાઈયોંકો મેરા પૈગામ પહોંચાનેકે લિયે તૈયાર હો ? ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, નહીં, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યૂંકે અલ્લાહકી કસમ ! મક્કામેં અબ મેરે ખાનદાનકા કોઈ આદમી બાકી નહીં રહા. ઈસ મજમેમેં ઔર બહોતસે સાથી ઐસે હૈં, જિનકા મક્કામેં કાફી બડા ખાનદાન મૌજૂદ હૈ (ઔર ખાનદાન વાલે અપને આદમીકી હિફાઝતો હિમાયત કરેંગે). ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો બુલાકર મક્કા મુકર્રમા ભેજ દિયા.

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) અપની સવારી પર સવાર હોકર ચલે ઔર મુશ્રિકોંકે લશ્કરમેં પહોંચ ગએ. મુશ્રિકોંને ઉનકા ખેલ બનાયા ઔર ઉનકો બુરી બાતેં કહીં. ફિર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે ચચેરે ભાઈ અબાન બિન સઈદ બિન આસ ને ઉનકો અપની પનાહમેં લે લિયા ઔર અપને પીછે ઝીન પર બિઠા લિયા.

જબ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ઉનકે પાસ પહોંચે તો અબાનને ઉનસે કહા, અય મેરે ચચેરે ભાઈ ! યેહ ક્યા બાત હૈ ? આપ મુઝે બહોત તવાઝોઅ ઔર આજિઝી વાલી શક્લો સૂરતકે આદમી નઝર આ રહે હો ? ઝરા લુંગી ટખનોંસે નીચે લટકાઓ (તાકે કુછ મુતકબ્બિરાના શાન પૈદા હો) ઉન્હોંને આધી પિંડલીયોં તક લુંગી બાંધ રખ્ખી થી. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, મૈં લુંગી નીચે નહીં કર સકતા, ક્યૂંકે હમારે હઝરતકા લુંગી બાંધનેકા યેહી તરીકા હૈ.

ચુનાંચે ઉન્હોંને મક્કામેં જાકર હર મુસલમાન કૈદીકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા પૈગામ પહોંચાયા. ઈધર હમ લોગ (હુદૈબિયહમેં) દોપહરકો કયલૂલા (આરામ) કર રહે થે કે ઈતનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મુનાદીને ઝોર સે એ'લાન કિયા કે બૈઅત હોનેકે લિયે આ જાઓ, બૈઅત હોનેકે લિયે આ જાઓ. રૂહુલ કુદુસ (હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામ) આસમાનસે તશરીફ લાએ હૈં.

ચુનાંચે હમ સબ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હો ગએ. ઉસ વક્ત આપ કીકરકે દરખ્તકે નીચે થે ઔર હમ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હુએ. અલ્લાહને ઈસ આયતમેં ઈસી વાકિઆકા તઝકિરા કિયા હૈ..

لَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ عَنِ الْمُؤْمِنِيْنَ اِذْ يُبَايِعُوْنَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ ...

લકદ્ રદિયલ્લાહુ અનિલ્ મુઅમિનીન ઈઝ્ યુબાયિઊનક તહતશ્શજરતિ ...

'તહકીક યેહ કે અલ્લાહ મુસલમાનોં સે ખુશ હુવા, જબ કે યેહ લોગ આપસે દરખ્ત કે (સમુરા) કે નીચે બૈઅત કર રહે થે.'

ચૂંકે ઉસ વક્ત હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) મક્કામેં થે ઔર યહાં મૌજૂદ નહીં થે, ઈસ લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકી બૈઅતકે લિયે અપના એક હાથ દૂસરે હાથ પર રખ્ખા કે યેહ ઉસ્માન (રદિ.) કી બૈઅત હો ગઇ. ઈસ પર લોગોંને કહા, (હઝરત ઉસ્માન (રદિ.)) અબૂ અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) મુબારક હો (કે ઉનકે બિના હી ઉનકી બૈઅત હો ગઇ ઔર ઉધર) વોહ બૈતુલ્લાહકા તવાફ કર રહે હૈં ઔર હમ યહાં હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, નહીં, હરગિઝ નહીં. ચાહે કિતને સાલ ગુઝર જાએં. જબ તક મૈં તવાફ નહીં કરૂંગા, ઉસ્માન (રદિ.) હરગિઝ તવાફ નહીં કરેંગે.[1]

ઈબ્ને સઅદ કી રિવાયત મેં યેહ હૈ કે અબાન ને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે કહા, અય મેરે ચચેરે ભાઈ, આપને બહોત તવાઝોઅ વાલી શકલ બના રખ્ખી હૈ. ઝરા લુંગી ટખનોંસે નીચે લટકાઓ, જૈસે કે આપકી કૌમકા તરીકા હૈ. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં, હમારે હઝરત ઈસી તરહ આધી પિંડલીયોં તક લુંગી બાંધતે હૈં. અબાનને કહા, અય મેરે ચચેરે ભાઈ ! બૈતુલ્લાહકા તવાફ કર લો. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, જબ તક હમારે હઝરત કોઈ કામ ન કર લેં, ઉસ વક્ત તક હમ વોહ કામ નહીં કરતે. હમ તો ઉનકે નકશે કદમ પર ચલતે હૈં.(ઈસ લિયે મૈં તવાફ નહીં કરૂંગા.)

હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જંગે યમામહમેં મુસયલમા કઝ્ઝાબ મારા ગયા ઔર ઉનકા ફિત્ના ઔર ઉસકા લશ્કર ખત્મ હો ગયા. લેકિન ઈસ લડાઈમેં સહાબા કિરામ (રદિ.) બડી તા'દાદમેં શહીદ હો ગએ. ખાસ તૌરસે કુર્આન પાકકે હાફિઝોંકી એક બડી તા'દાદ શહીદ હો ગઇ. તો ઈસ જંગકે બા'દ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને મુઝે બુલાયા. મૈં ઉનકી ખિદમતમેં ગયા તો વહાં ઉનકે પાસ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ભી થે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ (યા'ની હઝરત ઉમર (રદિ.)) મેરે પાસ આએ ઔર યૂં કહા, ઈસ જંગે યમામહમેં કુર્આનકે હાફિઝ બહોત ઝિયાદા તા'દાદમેં શહીદ હો ગએ હૈં.

(એક રિવાયતકે મુતાબિક ઈસ જંગમેં ચૌદહસૌ સહાબા (રદિ.) શહીદ હુએ, જિનમેં સાતસૌ સહાબા હાફિઝ થે) મુઝે યેહ ડર હો રહા હૈ કે અગર આગે જંગોંમેં યૂંહી કુર્આનકે હાફિઝ બડી તા'દાદમેં શહીદ હોતે રહે, તો ફિર કુર્આન મજીદકા અકસર હિસ્સા જાતા રહેગા. ઈસ લિયે મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે આપ સારા કુર્આન એક જગહ લિખવાકર મહફૂઝ કર લેં. (ઈસસે પેહલે સારા કુર્આન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં એક જગહ લિખ્ખા હુવા નહીં થા. બલ્કે અલગ અલગ સહાબા (રદિ.) કે પાસ થોડા થોડા કરકે લિખ્ખા હુવા થા.) મૈંને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા,

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૮૪, ૮-૫૬, ઈબ્ને સઅદ, ૧-૪૬૧

હમ ઉસ કામકી જુર્અત કૈસે કરેં, જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને નહીં કિયા હો ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મુઝસે કહા, યેહ કામ સરાસર ખૈર હી ખૈર હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) મુઝ પર ઈસરાર કરતે રહે ઔર ઝરૂરત ઝાહિર કરતે રહે. યહાં તક કે અલ્લાહને ઈસ કામકે લિયે મેરા દિલ ભી શરહે સદર કર દિયા. જિસકે લિયે હઝરત ઉમર (રદિ.) કા દિલ શરહે સદર કિયા થા, ઔર મેરી રાય ભી હઝરત ઉમર (રદિ.) કે મુવાફિક હો ગઈ. હઝરત ઝૈદ (રદિ.) કેહતે હૈં, ઉસ વક્ત હઝરત ઉમર (રદિ.) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ ખામોશ બૈઠે હુએ થે, કુછ બાત નહીં ફરમા રહે થે. ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ જવાન હો ઔર સમઝદાર હો, તુમસે કિસી કિસ્મકી બદગુમાની ભી હમેં નહીં. તુમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાને પર વહી લિખ્ખા કરતે થે, ઈસ લિયે તુમ હી સારે કુર્આનકો એક જગહ જમા કર દો.

હઝરત ઝૈદ (રદિ.) કેહતે હૈં, અલ્લાહકી કસમ ! અગર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મુઝે કિસી પહાડકે પત્થર ઈધર ઉધર મુન્તકિલ કરનેકા હુક્મ દેતે તો યેહ કામ મેરે લિયે કુર્આન એક જગહ જમા કરનેસે ભારી ઔર મુશ્કિલ ન હોતા. મૈંને અર્ઝ કિયા, આપ લોગ ઐસા કામ કિસ તરહ કર રહે હૈં, જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને નહીં કિયા ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ કામ સરાસર ખૈર હી ખૈર હૈ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) બાર બાર મુઝે ફરમાતે રહે યહાં તકકે અલ્લાહને મેરા ભી ઈસ બારેમેં દિલ શરહે સદર કર દિયા, જિસ બારેમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કા ફરમાન થા ઔર મેરી રાય ભી ઈન દોનોંકે મુવાફિક હો ગઈ. ફિર મૈંને કુર્આનકો તલાશ કરના શુરૂ' કિયા ઔર કાગઝોં પર, સુફેદ પત્થરોં પર, ચૌડી હડ્ડીયોં પર ઔર ખજૂર કી ટેહનીયોં પર જો કુર્આન લિખ્ખા હુવા થા, ઔર જો કુર્આન સહાબા કિરામ (રદિ.) કે સીનોં મેં મેહફૂઝ થા ઉસ સબકો જમા કર દિયા. યહાં તક કે..

لَقَدْ جَآئَكُمْ رَسُوْلٌ مِّنْ اَنْفُسِكُمْ عَزِيْزٌ عَلَيْهِ ...

લકદ્ જાઅકુમ્ રસૂલુમ્ મિન અન્ફુસિકુમ અઝીઝુન અલયહિ ...

સે લેકર સૂરએ બરાઅત કે આખિર તક કી આયતેં મુઝે સિર્ફ હઝરત ખુઝૈમા બિન સાબિત (રદિ.) કે પાસ લિખ્ખી હુઇ મિલીં ઔર કિસીકે પાસ ન મિલ સકીં. (યેહ આયતેં ઝબાની તો બહોતસે સહાબા (રદિ.) કો યાદ થીં, લેકિન લિખ્ખી હુઇ કિસી ઔરકે પાસ નહીં થીં, બાકી કુર્આનકી હર આયત કઇ સહાબા (રદિ.) કે પાસ લિખ્ખી હુઇ મિલી.) ફિર યેહ સહીફે જિનમેં સારા કુર્આન એક જગહ લિખ્ખા ગયા થા, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ઝિંદગીમેં ઉનકે પાસ રહે. ફિર ઉનકી વફાતકે બા'દ યેહ સહીફે

હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ ઉનકી ઝિંદગીમેં રહે. ફિર ઉનકી વફાતકે બા'દ હઝરત હફ્સા બિન્તે ઉમર (રદિ.) કે પાસ રહે.[૧]

પેહલે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા યેહ ફરમાન ગુઝર ચુકા હૈ કે ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, જિસ ચીઝ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જંગ કી હૈ, મૈં ઉસે છોડ દૂં. ઈસસે ઝિયાદા મુઝે યેહ મેહબૂબ હૈ કે મૈં આસમાનસે (ઝમીન પર) ગિર પડું. ઈસ લિયે મૈં તો ઈસ ચીઝ પર ઝરૂર જંગ કરૂંગા. ચુનાંચે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને (ઝકાત ન દેને પર) અરબોં સે જંગ કી, યહાં તક કે વોહ પૂરે ઈસ્લામકી તરફ વાપસ આ ગએ.[૨]

બુખારી, મુસ્લિમ ઔર મુસ્નદે અહમદમેં હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કી રિવાયતમેં ઈસ તરહ હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! જો આદમી નમાઝ ઔર ઝકાતમેં ફર્ક કરેગા (યા'ની નમાઝ પઢ્હે ઔર ઝકાત ન દે) મૈં ઉસસે ઝરૂર જંગ કરૂંગા, ક્યૂંકે ઝકાત માલકા હક હૈ (જૈસે નમાઝ જાનકા હક હૈ).

અલ્લાહકી કસમ ! અગર યેહ લોગ એક રસ્સી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દિયા કરતે થે, ઔર અબ મુઝે નહીં દેંગે, તો મૈં ઈસ રસ્સીકી વજહસે ભી ઉનસે લડુંગા. (દીનમેં એક રસ્સીકે બરાબર કમી ભી બરદાશ્ત નહીં કર સકતા.)

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા યેહ ઈર્શાદ ભી ગુઝર ચુકા હૈ કે ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે અલાવા કોઈ મઅબૂદ નહીં, અગર કુત્તે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અઝવાજે મુતહહરાતકી ટાંગોંકો ઘસીટતે ફિરેં, તો ભી મૈં ઉસ લશ્કરકો વાપસ ન બુલાઉંગા, જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને રવાના ફરમાયા થા ઔર મૈં ઉસ ઝંડકો નહી ખોલ સકતા જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બાંધા હૈ. ચુનાંચે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉસામા (રદિ.) કા લશ્કર રવાના ફરમાયા.[3]

હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) કી એક રિવાયતમેં યેહ ભી ગુઝર ચુકા હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, અગર મુઝે યકીન હો જાએ કે દરિંદે મુઝે ઉઠા લે જાએંગે તો ભી મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હુક્મકે મુતાબિક ઉસામા (રદિ.) કે લશ્કરકો ઝરૂર રવાના કરૂંગા. ચાહે આબાદીમેં મેરે સિવા કોઈ બાકી ન રહે, તો ભી મૈં ઉસ લશ્કરકો રવાના કર કે રહૂંગા.

એક રિવાયત મેં ઈબ્ને અસાકિર ને હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) સે નક્લ કિયા હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા મૈં ઉસ લશ્કરકો રોક લું, જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ભેજા થા ? અગર મૈં ઐસા કરૂં તો યેહ મેરી બહોત બડી જુર્અત હોગી. ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, સારે અરબ મુઝ પર ટૂટ

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૨૭૯
૨ અદની અન ઉમર (રદિ.)
3 બૈહકી અન અબૂ હુરૈરહ

પડેં, યેહ મુઝે ઈસસે ઝિયાદા પસંદ હૈ કે મૈં ઉસ લશ્કરકો જાનેસે રોક દૂં, જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને રવાના ફરમાયા થા. અય ઉસામા (રદિ.) ! તુમ અપને લશ્કરકો લેકર વહાં જાઓ, જહાં જાનેકા તુમ્હેં હુક્મ હુવા થા. વહાં જાકર મૂતહ વાલોંસે લડો. તુમ જિન્હેં યહાં છોડકર જા રહે હો, અલ્લાહ ઉનકે લિયે કાફી હૈ.

હઝરત સૈફ ને હઝરત હસન (રદિ.) સે નકલ કિયા હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કી દાઢી પકડકર કહા, અય ઈબ્ને ખત્તાબ ! તેરી માં તુઝે ગુમ કરે, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તો ઉન્હેં અમીર બનાયા હૈ ઔર તુમ મુઝે કેહ રહે હો કે મૈં ઉનકો હટા દૂં. યેહ સબ રિવાયતેં (પેહલે હિસ્સામેં) તફસીલસે ગુઝર ચુકી હૈં.

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત હફ્સા બિન્તે ઉમર (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ક્યા હી અચ્છા હોતા અગર આપ અપને ઈસ (ખુરદુરે) કપડોંસે ઝિયાદા નરમ કપડે પહેનતે ઔર અપને ઈસ ખાનેસે ઝિયાદા અચ્છા ખાના ખાતે. ક્યૂંકે અલ્લાહને રિઝકમેં બડી વુસ્અત અતા ફરમા દી હૈ ઔર માલ ભી પેહલેસે ઝિયાદા અતા ફરમા દિયા હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ્હારે ખિલાફ દલીલ તુમસે હી મુહય્યા કરતા હૂં. ક્યા તુમ્હેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મશક્કત ઔર સખ્તીવાલી ઝિંદગી યાદ નહીં ? ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મઅશિયતકી તંગીકે વાકિઆત યાદ દિલાતે રહે, યહાં તક કે વોહ રોને લગીં, ફિર ઉનસે ફરમાયા, તુમને મુઝે યેહ કહા હૈ, લેકિન મેરા ફૈસલા યેહ હૈ કે જહાં તક મેરા બસ ચલેગા, મૈં મશક્કત ઔર તંગી વાલી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) દોનોં જૈસી ઝિંદગી ગુઝારૂંગા. તાકે મુઝે આખિરતમેં નેઅમતોં ઔર રાહતોં વાલી ઈન દોનોં જૈસી ઝિંદગી મિલ સકે.[1]

હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ઝુહદકે બાબમેં ઈસ બારેમેં બહોત સી મુખ્તસર રિવાયતેં ગુઝર ચુકી હૈં.

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક દિન હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) અપને સાથિયોંમેં બૈઠે હુએ થે કે એક ખુરદુરા કુર્તા પહેનને લગે. જૂંહી વોહ કુર્તા હંસલીકી હડ્ડી સે નીચે હુવા તો ઉન્હોંને ફૌરન યેહ દુઆ પઢી..

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ کَسَانِیْ مَا اُوَارِیْ بِهٖ عَوْرَتِیْ وَاَتَجَمَّلُ بِهٖ فِیْ حَیَاتِیْ

અલ્હમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝી કસાની મા ઉવારી બિહિ અવ્રતિ વઅતજમ્મલુ બિહિ ફી હયાતિ.

---

૧ હુલીયા, ૧-૪૮, ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૯૯

ફિર લોગોંકી તરફ મુતવજ્જહ હોકર ફરમાયા, ક્યા આપ લોગ જાનતે હૈં કે મૈંને યેહ દુઆ ક્યૂં પઢી ? સાથિયોંને કહા, નહીં, આપ બતાએં તો હમેં પતા ચલે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, એક દિન મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર થા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ નયે કપડે લાએ ગએ, જિન્હેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પહેના, ફિર યેહ દુઆ પઢી..

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِىْ كَسَانِىْ مَا اُوَارِىْ بِهٖ عَوْرَتِىْ وَاَتَجَمَّلُ بِهٖ فِىْ حَيَاتِىْ

અલ્હમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝી કસાની મા ઉવારી બિહિ અવ્રતિ વઅતજમ્મલુ બિહિ ફી હયાતિ.

ફિર ફરમાયા, ઉસ ઝાત કી કસમ, જિસને મુઝે હક દેકર ભેજા. જિસ મુસલમાન બંદેકો અલ્લાહ નયે કપડે પહેનાએ ઔર વોહ અપને પુરાને કપડે કિસી મિસ્કીન મુસલમાન બંદેકો સિર્ફ અલ્લાહકે લિયે પહેના દે, તો જબ તક ઉસ મિસ્કીન બંદે પર ઇન કપડોંકા એક ધાગા ભી બાકી રહેગા, ઉસ વક્ત તક, યેહ પહેનાને વાલા, અલ્લાહકી હિફાઝત, પનાહ ઔર ઝમાનતમેં રહેગા. ચાહે ઝિંદા હો યા મરકર કબ્રમેં પહોંચ જાએ.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપને કુર્તેકો ફૈલાકર દેખા તો આસ્તીન ઉંગલિયોંસે લંબી થી. તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) સે ફરમાયા, અય મેરે બેટે, ઝરા ચૌડી છુરી લાના. વોહ ખડે હુએ ઔર છુરી લે આએ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને આસ્તીનકો અપની ઉંગલિયોં પર ફૈલા કર દેખા, તો જો હિસ્સા ઉંગલિયોં સે આગે થા, ઉસે ઉસ છુરીસે કાટ દિયા. હમને અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ક્યા હમ કોઇ દરઝી ન લે આએં, જો આસ્તીનકા કિનારા સી દે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, નહીં.

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) કેહતે હૈં, બા'દમેં મૈંને દેખા કે હઝરત ઉમર (રદિ.) કી આસ્તીનકે ધાગે, ઉનકી ઉંગલિયોં પર બિખરે હુએ થે, ઔર વોહ ઉન્હેં રોક નહીં રહે થે.[1]

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને નયા કુર્તા પહેના. ફિર મુઝસે છુરી મંગવાકર ફરમાયા, મેરે કુર્તે કી આસ્તીન કો ફૈલાઓ ઔર મેરી ઉંગલિયોંકે કિનારે પર દોનોં હાથ રખકર, જો ઉંગલિયોંસે ઝિયાદા કપડા હૈ, ઉસે કાટ દો. ચુનાંચે મૈંને છુરીસે દોનોં આસ્તીનોંકા ઝિયાદા કપડા કાટ દિયા. (વોહ છુરીસે સીધા ન કટ સકા, ઇસ લિયે) આસ્તીનકા કિનારા નાહમવાર ઉંચા નીચા હો ગયા. મૈંને ઉનસે અર્ઝ કિયા, અય અબ્બા જાન ! અગર આપ ઇજાઝત દેં તો મૈં કૈંચીસે બરાબર કર દૂં.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૫૫

ઉન્હોંને ફરમાયા, અય મેરે બેટે, ઐસે હી રેહને દો. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઐસે હી કરતે દેખા હૈ. ચુનાંચે વોહ કુર્તા હઝરત ઉમર (રદિ.) કે બદન પર ઈસી તરહ રહા, યહાં તક કે વોહ ફટ ગયા ઔર મૈંને કઈ બાર દેખા કે ઉસકે ધાગે પાંવ પર ગિર રહે હોતે થે.[1]

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હજરે અસ્વદકો મુખાતબ કરતે હુએ ફરમાયા, સુન લે, અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે મા'લૂમ હૈ કે તૂ એક પત્થર હૈ. ન નુકસાન દે સકતા હૈ ન નફા.

અગર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તુમ્હારા ઈસ્તિલામ કરતે હુએ ન દેખા હોતા, તો મૈં તુમ્હારા ઈસ્તિલામ ન કરતા. (ઈસ્તિલામ યેહ હૈ કે હજરે અસ્વદકો આદમી ચૂમે યા ઉસે હાથ યા લકડી લગાકર ઉસે ચૂમે.)

ફિર હજરે અસ્વદકા ઈસ્તિલામ કિયા. ઈસકે બા'દ ફરમાયા, હમેં રમલસે ક્યા લેના ? (રમલ તવાફકે પેહલે તીન ચક્કરોંમેં અકડકર ચલનેકો કેહતે હૈં) હમને તો રમલ મુશ્રિકોંકો (અપની તાકત) દિખાનેકે લિયે કિયા થા. અબ અલ્લાહને ઉનકો હલાક કર દિયા (ઈસ લિયે અબ ઝાહિરમેં ઝરૂરત નહીં હૈ) ફિર ફરમાયા, રમલ એક ઐસા કામ હૈ, જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કિયા, ઈસ લિયે હમ ઉસે છોડના નહીં ચાહતે.[2]

એક સહાબી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હજરે અસ્વદકે પાસ ખડે હુએ ફરમા રહે હૈં, મુઝે મા'લૂમ હૈ કે તુમ એક પત્થર હો. ન નુકસાન દે સકતે હો ઔર ન નફા. ઔર ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકો બોસા દિયા.

ફિર (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હજ કિયા ઔર હજરે અસ્વદકે સામને ખડે હુએ ઔર ઉન્હોંને ફરમાયા, મુઝે યેહ મા'લૂમ હૈ કે તુમ તો એક પત્થર હો. ન નુકસાન દે સકતે હો ઔર ન નફા. અગર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તુમ્હારા બોસા લેતે હુએ ન દેખા હોતા તો મૈં તુમ્હારા બોસા ન લેતા.[3]

હઝરત યઅલા બિન ઉમૈયા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે સાથ તવાફ કિયા તો હમને હજરે અસ્વદકા ઈસ્તિલામ કિયા. મૈં બૈતુલ્લાહકે સાથ સાથ ચલ રહા થા. જબ હમ મગરિબી રૂકન યા'ની રૂકને ઈરાકી કે પાસ પહોંચે, જો કે હજરે અસ્વદકે બા'દ આતા હૈ તો મૈંને ઉનકા હાથ ખીંચા, તાકે વોહ રૂકને ઈરાકીકા ઈસ્તિલામ કરેં. તો ઉન્હોંને ફરમાયા, તુમ્હેં ક્યા હો ગયા હો (મેરા હાથ ક્યૂં ખીંચ રહે

૧ હુલીયા, ૧-૪૫
૨ બિદાયા, ૫-૧૫૩
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૪

હો) ? મૈંને કહા, આપ ઈસ રૂકનકા ઈસ્તિલામ નહીં કરેંગે ? ઉન્હોંને ફરમાયા, ક્યા તુમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ તવાફ નહીં કિયા થા ?

મૈંને કહા, હાં, કિયા થા. ઉન્હોંને ફરમાયા, ક્યા તુમનેં ઉન્હેં ઈન દોનોં મગરિબી રૂકનોં (યા'ની રૂકને ઈરાકી ઔર રૂકને શામી) કા ઈસ્તિલામ કરતે હુએ દેખા થા ? મૈંને કહા, નહીં. ઉન્હોંને ફરમાયા, ક્યા તુમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પૈરવી નહીં કરતે ? મૈંને કહા, કરતા હૂં. ફિર ફરમાયા, ઈસકા ઈસ્તિલામ છોડ દો ઔર આગે ચલો.[૧]

હઝરત બક્ર બિન અબ્દુલ્લાહ (રહ.) કેહતે હૈં, એક દેહાતીને હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) સે પૂછા, યેહ ક્યા બાત હૈ ? આલે મુઆવિયા પાનીમેં શહદ મિલાકર પિલાતે હૈં ઔર આલે ફલાં દૂધ પિલાતે હૈં ઔર આપ લોગ નબીઝ (પાનીમેં કુછ દેર ખજૂર યા કિશમિશ પડી રહે, ઉસે નબીઝ કેહતે હૈં) પિલાતે હૈં. ક્યા આપ લોગ કંજૂસ હૈં ? (અલ્લાહને તો બહોત દે રખ્ખા હૈ, લેકિન કંજૂસીકી વજહસે નબીઝ પિલાતે હૈં, જો કે સસ્તી ચીઝ હૈ) યા સચમુચ આપલોગ હાજતમંદ (ઔર ગરીબ) હૈં ?

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા, હમ લોગ ન કંજૂસ હૈં ઔર ન હાજતમંદ ઔર ન ગરીબ, બલ્કે નબીઝ પિલાનેકી વજહ યેહ હૈ કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે પાસ તશરીફ લાએ. સવારી પર આપકે પીછે હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) બૈઠે હુએ થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પાની માંગા તો હમને ઈસ સબીલકી નબીઝ આપકી ખિદમતમેં પેશ કી, જિસે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પી લિયા ઔર ફરમાયા, તુમને બહોત અચ્છા ઈન્તિઝામ કિયા હૈ, ઐસે હી કરતે રેહના.[૨]

હઝરત જઅફર બિન તમ્માામ (રહ.) ફરમાતે હૈં, એક આદમીને આકર હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) સે કહા, ઝરા યેહ બતાએં કે આપ લોગ જો લોગોંકો કિશમિશકી નબીઝ પિલાતે હૈં, ક્યા યેહ સુન્નત હૈ, જિસકી આપ લોગ પૈરવી કર રહે હૈં યા આપકો ઈસમેં દૂધ ઔર શહદસે ઝિયાદા આસાની હૈ?

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક બાર મેરે વાલિદ હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કે પાસ આએ. હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) લોગોંકો પિલા રહે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, મુઝે ભી પિલાઓ. હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને નબીઝકે કુછ પ્યાલે મંગવાએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પેશ કિયે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉનમેં સે એક પ્યાલા લેકર ઉસે પિયા, ફિર ફરમાયા, તુમ લોગોંને અચ્છા ઈન્તિઝામ કર રખ્ખા હૈ, ઐસે હી કરતે રેહના. ચૂંકે

---

૧ અહમદ, ૧-૭૦
૨ અહમદ

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (નબીઝ કે ઈન્તિઝામકો પસંદ ફરમાયા ઔર ફરમાયા, તુમને અચ્છા ઈન્તિઝામ કર રખ્ખા હૈ, ઐસે હી કરતે રેહના, તો અબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈસ ફરમાનકી વજહસે નબીઝ કે બજાએ દૂધ ઔર શહદકી સબીલકા હોના મેરે લિયે ખુશીકી બાત નહીં હૈ.[૧]

હઝરત ઈબ્ને સીરીન (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં અરફાતકે મૈદાનમેં હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે સાથ થા. જબ વોહ કિયામગાહસે ચલે, તો મૈં ભી ઉનકે સાથ ચલા. વોહ ઈમામે હજકી જગહ પર પહોંચે ઔર ઉનકે સાથ ઝુહર ઔર અસ્રકી નમાઝ અદા કી, ફિર ઉન્હોંને જબલે રહમત પર વુકૂફ ફરમાયા. મૈં ઔર મેરે સાથી ભી ઉનકે સાથ થે, યહાં તક કે (ગુરૂબ કે બા'દ) જબ ઈમામ અરફાતસે મુઝદલિફાકી તરફ રવાના હુએ, તો હમ ભી હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે સાથ વહાંસે ચલ પડે. જબ હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) માઝમૈન મકામસે પેહલે એક તંગ જગહ પર પહોંચે, તો ઉન્હોંને અપની સવારી બિઠાઈ, તો હમને ભી અપની સવારીયાં બિઠા દીં. હમારા ખયાલ થા યેહ નમાઝ પઢના ચાહતે હૈં, તો હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે ગુલામને જો ઉનકી સવારીકો થામે હુએ થે, ઉસને કહા, નહીં, યેહ નમાઝ નહીં પઢના ચાહતે, બલ્કે ઈન્હેં યાદ આ ગયા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ ઈસ જગહ પહોંચે થે તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હાજત પૂરી કરને કે લિયે રૂકે થે. ઈસ લિયે યેહ ભી યહાં કઝાએ હાજત કરના ચાહતે હૈં.[૨]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) મક્કા ઔર મદીનાકે દર્મિયાન એક દરખ્તકે પાસ જબ પહોંચતે, તો ઉસકે નીચે દોપહરકો આરામ ફરમાતે ઔર ઉસકી વજહ યેહ બતાયા કરતે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ દરખ્તકે નીચે દોપહરકો આરામ ફરમાયા થા.[3]

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે આસાર ઔર નિશાનાતકા બહોત ઝિયાદા ઈત્તિબાઅ કિયા કરતે થે. ચુનાંચે જિસ જગહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (સફરકે દૌરાન) કોઈ નમાઝ પઢી હોતી, વહાં હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ઝરૂર નમાઝ પઢા કરતે થે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે આસારકા ઉન્હેં ઈતના ઝિયાદા એહતિમામ થા કે એક સફરમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક દરખ્તકે નીચે ઠહેરે થે, તો હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ઉસ દરખ્તકા બહોત ખયાલ રખતે થે ઔર ઉસકી જડમેં પાની ડાલતે, તાકે વોહ સૂખ ન જાએ.[૪]

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૧૬
૨ તરગીબ, ૧-૪૭
3 તરગીબ, ૧-૪૬, હૈસમી, ૧-૧૭૫
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૫૯

હઝરત મુજાહિદ (રહ.) કેહતે હૈં કે હમ એક સફરમેં હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે સાથ થે. ચલતે ચલતે જબ વોહ એક જગહકે પાસસે ગુઝરે, તો રાસ્તા છોડકર એક તરફકો હો ગએ. સાથિયોંને ઉનસે પૂછા કે આપને ઐસા ક્યૂં કિયા (રાસ્તા ક્યૂં છોડા ?) ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યહાં ઐસા હી કરતે દેખા થા, ઈસ લિયે મૈંને ભી ઐસા હી કિયા.[૧]

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) મક્કા મુકર્રમાકે રાસ્તેમેં (સીધા નહીં ચલતે થે, બલ્કે કભી રાસ્તેકે દાહની તરફ) સવારીકો મોડ લિયા કરતે થે (ઔર કભી બાઈં તરફ) ઔર ફરમાયા કરતે થે, મૈં ઐસા ઈસ લિયે કરતા હૂં, તાકે મેરી સવારીકા પાંવ, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સવારીકે પાંવ (વાલી જગહ) પર પડ જાએ.[૨]

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં, જિસ વક્ત હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કદમકે નિશાનોં પર પાંવ રખકર ચલા કરતે થે, અગર ઉસ વક્ત તુમ ઉન્હેં દેખ લેતે, તો કેહતે કે યેહ તો મજનૂન હૈ.[૩]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સફરોંમેં જિન જગહોં પર ઠહેરેં, ઉનકો જિસ તરહ હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) તલાશ કરતે હૈં, ઉસ તરહ કોઈ ભી તલાશ નહીં કરતા.[૪]

હઝરત આસિમ અહવલ (રહ.) અપને ઉસ્તાદસે નક્લ કરતે હૈં કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે યહાં સુન્નતકી પૈરવીકા ઈતના ઝિયાદા એહતિમામ થા કે જબ ઉનકો કોઈ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કદમકે નિશાનોંકો તલાશ કરતા હુવા દેખ લેતા તો વોહ યેહી સમઝ લેતા કે ઉન પર (જુનૂનકા) કુછ અસર હૈ.

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, અગર કિસી ઊંટનીકા બચ્ચા કિસી વીરાન જંગલમેં ગુમ હો જાએ, તો વોહ અપને બચ્ચેકો ઉતના ઝિયાદા તલાશ નહીં કર સકતી, જિતના ઝિયાદા હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કદમકે નિશાન તલાશ કિયા કરતે થે.[૫]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઉમૈયહ બિન અબ્દુલ્લાહ (રહ.) ને હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) સે પૂછા કે કુર્આનમેં ખૌફકી નમાઝ ઔર મુકીમકી નમાઝકા ઝિક્ર તો હમેં મિલતા હૈ, લેકિન મુસાફિરકી નમાઝકા કોઈ ઝિક્ર નહીં મિલતા ? હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હમ અરબ વાલે તમામ લોગોંમેં સબસે ઝિયાદા ઉજડ ઔર કમ

---

૧ તરગીબ, ૧-૪૬
૨ હુલીયા, ૧-૩૧૦
૩ હાકિમ, ૩-૫૬૧
૪ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૦૭
૫ અબૂ નઈમ, ૧-૩૧૦

ઈલ્મ થે. ફિર અલ્લાહને અપને નબીકો મબ્ઉસ ફરમાયા તો હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જૈસે કરતે હુએ દેખા, તો હમ ભી વૈસે હી કરને લગે. (ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુસાફિર વાલી નમાઝ પઢ્હી હૈ, તો હમ ભી પઢ્હેંગે. મતલબ યેહ હૈ કે હર હુકમકા કુર્આનમેં ઝિક્ર હોના ઝરૂરી નહીં હૈ, બલ્કે બહોતસે હુક્મ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી હદીસસે સાબિત હોતે હૈં.)[1]

હઝરત ઉમૈયહ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન ખાલિદ બિન ઉસૈદ (રહ.) ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) સે પૂછા કે ખૌફકી નમાઝકો કસર કરનેકા હુક્મ તો હમેં અલ્લાહકી કિતાબમેં મિલતા હૈ, લેકિન સફરકી નમાઝકો કસર કરનેકા હુક્મ નહીં મિલતા ? હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને ફરમાયા, હમને અપને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જો કામ ભી કરતે હુએ દેખા હૈ, હમ તો ઈસે ઝરૂર કરેંગે. (ઈસકા કુર્આનમેં ઝિક્ર હોના ઝરૂરી નહીં હૈ.)[2]

હઝરત વારિદ બિન અબી આસિમ (રહ.) કેહતે હૈં, મિનામેં મેરી મુલાકાત હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) સે હુઇ. મૈંને ઉનસે પૂછા, સફરકી નમાઝકી કિતની રકઅતેં હોતી હૈં ? ઉન્હોંને કહા, દો રકઅતેં. મૈંને કહા, ઈસ વક્ત હમ લોગ મિનામેં હૈં (હમારી તા'દાદ ભી બહોત હૈં, ઔર હર તરહકા અમન ભી હૈ, તો ક્યા યહાં ભી દો હી રકઅતેં પઢ્હી જાએંગી ?) ઈસકે બારેમેં આપકા ક્યા ખયાલ હૈ ? મેરે ઈસ સવાલસે ઉન્હેં બડી ગિરાની હુઈ ઔર ફરમાયા, તેરા નાસ હો, ક્યા તુમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બારેમેં કુછ સુના હૈ ?

મૈંને કહા, જી હાં, સુના હૈ ઔર મૈં ઉન પર ઈમાન ભી લાયા હૂં. ઈસ પર ઉન્હોંને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ સફરમેં તશરીફ લે જાયા કરતે તો દો રકઅત નમાઝ પઢ્હા કરતે. અબ તુમ્હારી મરઝી હૈ, ચાહે દો રકઅત નમાઝ પઢ્હો ચાહે છોડ દો.[3]

હઝરત અબૂ મુનીબ જુરશી (રહ.) કેહતે હૈં, એક આદમી ને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે પૂછા કે અલ્લાહને કુર્આનમેં ફરમાયા હૈ..

اِذَا ضَرَبْتُمْ فِی الْاَرْضِ فَلَیْسَ عَلَیْکُمْ جُنَاحٌ...

ઈઝા દરબ્તુમ ફીલ્ અર્દિ ફલયૂસ અલયૂકુમ્ જુનાહુન્ ...

'ઔર જબ તુમ ઝમીનમેં સફર કરો, તો તુમકો ઈસમેં કોઇ ગુનાહ ન હોગા કે તુમ નમાઝકો કમ કર દો, અગર તુમ કો યેહ અંદેશા હો કે તુમકો કાફિર લોગ પરેશાન

---

૧ અબ્દુર્રઝ્ઝાક
૨ ઈબ્ને જરીર
૩ ઈબ્ને જરીર

કરેંગે.' (અબ અલ્લાહને નમાઝ કસર કરને કે લિયે યેહ શર્ત લગાઇ હૈ કે કાફિરોંકા સતાનેકા ડર હો ઔર) યહાં મિનામેં ઇસ વક્ત હમ લોગ બડે અમનસે હૈં, કિસી કિસ્મકા ખૌફ ઔર ડર નહીં હૈ, તો ક્યા યહાં ભી હમ નમાઝકો કસર કરેં? હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમ્હારે લિયે પૈરવી કરને કે લાયક નમૂના હૈં. (ઇસ લિયે જબ ઉન્હોંને મિનામેં દો રકઅત નમાઝ પઢી હૈ, તો તુમ ભી દો રકઅત હી પઢો.)[1]

હઝરત ઝૈદ બિન અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) કો દેખા કે વોહ નમાઝ પઢ રહે હૈં ઔર ઉનકે કુર્તેકી ઘુંડીયાં ખુલી હુઇ હૈં (નમાઝકે બા'દ) મૈંને ઉનસે ઇસ બારેમેં પૂછા, તો ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઐસે હી નમાઝ પઢતે હુએ દેખા હૈ.[2]

હઝરત કુર્રા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં કબીલા મુઝૈનાકી એક જમાઅતકે સાથ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર હમ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હુએ. જબ હમ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હુએ, ઉસ વક્ત આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઘુંડીયાં ખુલી હુઇ થીં. મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કુર્તેકે ગિરેબાનમેં હાથ ડાલકર મોહરે નુબુવ્વત કો છુઆ. હઝરત ઉર્વહ રાવી કેહતે હૈં, મૈંને દેખા કે (હઝરત કુર્રા (રદિ.) કે સાહબઝાદે) હઝરત મુઆવિયા કી ઔર હઝરત મુઆવિયા કે બેટે કી ઘુંડીયાં ગરમી સરદી હર મૌસમમેં હમેશા ખુલી રેહતી થીં.[3]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો અપને સહાબા (રદિ.), ઘરવાલોં, ખાનદાનવાલોં ઔર અપની ઉમ્મત સે જો નિસ્બત હાસિલ હૈ, ઉસ નિસ્બત કા ખયાલ રખના

હઝરત કઅબ બિન ઉજરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક દિન હમ લોગ મસ્જિદે નબવીમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (કે હુજરે) કે સામને એક જમાઅતમેં બૈઠે હુએ થે. ઉસ જમાઅતમેં કુછ હમ અન્સારી, કુછ મુહાજિર ઔર કુછ બની હાશિમકે લોગ થે. હમારી આપસમેં ઇસ બાત પર બહસ હો ગઇ કે હમમેં સે કૌન હુઝૂર

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૨૪૦
૨ તરગીબ, ૧-૪૬
૩ તરગીબ, ૧-૪૫, ઇસાબા, ૩-૨૩૩, ઇબ્ને સઅદ, ૧-૪૬૦

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝિયાદા કરીબ ઔર ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ ? હમને કહા, હમ જમાઅતે અન્સાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર ઈમાન લાએ હૈં ઔર હમને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈત્તિબાઅ કિયા હૈ ઔર હમને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ હોકર કઈ બાર (કાફિરોં સે) જંગ કી હૈ. હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દુશ્મનકે મુકાબલેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લશ્કરકા દસ્તા હૈં. ઈસ લિયે હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝિયાદા કરીબ ઔર ઝિયાદા મેહબૂબ હૈં.

હમારે મુહાજિર ભાઈયોંને કહા, હમને અલ્લાહ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ હિજરત કી ઔર હમને અપને ખાનદાનોં, ઘરવાલોં ઔર માલ દૌલત કો (હિજરતકે લિયે) છોડા. (યેહ હમારી ખાસ સિફત ઔર ખુસૂસી કુર્બાની હૈ, જો આપ અન્સારકો હાસિલ નહીં હૈ) ઔર હમ ઉન તમામ મકામાત પર હાઝિર થે, જહાં આપ લોગ હાઝિર થે ઔર ઉન તમામ જંગોંમેં શરીક હુએ, જિનમેં આપ લોગ શરીક હુએ. ઈસ લિયે હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝિયાદા કરીબ ઔર ઝિયાદા મેહબૂબ હૈં.

હમારે હાશિમી ભાઈયોંને કહા, (હમારી ખાસ ખૂબી યેહ હૈ કે) હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખાનદાનકે લોગ હૈં ઔર હમ ઉન તમામ જગહોં પર હાઝિર થે, જહાં આપ લોગ હાઝિર થે ઔર તમામ જંગોંમેં શરીક હુએ, જિનમેં આપ લોગ શરીક હુએ. ઈસ લિયે હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝિયાદા કરીબ ઔર ઝિયાદા મેહબૂબ હૈં.

ઈતને મેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે પાસ બાહિર તશરીફ લાએ ઔર હમારી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા, તુમ લોગ આપસમેં કુછ બાતેં કર રહે થે. હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને અપની બાત અર્ઝ કી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમ અન્સાર સે કહા, તુમને ઠીક કહા. તુમ્હારી ઈસ બાતકા કૌન ઈન્કાર કર સકતા હૈ ? ફિર હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અપને મુહાજિરી ભાઈયોંકી બાત બતાઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ ભી ઠીક કેહતે હૈં, ઉનકી ઈસ બાતકા કૌન ઈન્કાર કર સકતા હૈ ? ફિર હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અપને હાશિમી ભાઈયોંકી બાત બતાઈ, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ ભી ઠીક કેહતે હૈં, ઉનકી ઈસ બાતકા કૌન ઈન્કાર કર સકતા હૈ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ક્યા મૈં તુમ લોગોંકા ફૈસલા ન કર દૂં ?

હમ લોગોંને કહા, ઝરૂર, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમારે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ અય જમાઅતે અન્સાર ! તો મૈં તુમ્હારા ભાઈ હૂં. ઈસ પર અન્સારને

કહા, અલ્લાહુ અકબર. રબ્બે કા'બા કી કસમ, હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો લે ઉડે.

ઔર તુમ અય મુહાજિરીન કી જમાઅત ! મૈં તુમમેં સે હૂં. ઈસ પર મુહાજિરીનને કહા, અલ્લાહુ અકબર. રબ્બે કા'બા કી કસમ, હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો લે ઉડે.

ઔર તુમ અય બનૂ હાશિમ ! તુમ મેરે હોં ઔર મેરે સુપુર્દ હો. ઈસ પર હમ સબ રાઝી હોકર ખડે હુએ ઔર હમમેંસે હર એક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ખાસ તઅલ્લુક હોનેકી વજહસે બડા ખુશ હો રહા થા.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબી ઔફા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કી શિકાયત કી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ખાલિદ ! જંગે બદરમેં શરીક હોને વાલોંમેં સે કિસીકો તકલીફ ન પહોંચાઓ (ઔર યેહ અબ્દુર્રહમાન ભી બદરી હૈં.) ક્યૂંકે અગર તુમ ઉહદ પહાડકે બરાબર ભી સોના ખર્ચ કર દો, તો ભી ઉનકે અમલકો નહીં પહોંચ સકતે હો. ઈસ પર હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને કહા, લોગ મુઝે બુરા ભલા કેહતે હૈં, મૈં ઉન્હેં વૈસા હી જવાબ દે દેતા હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (સહાબા (રદિ.) સે) ફરમાયા, ખાલિદકો તકલીફ ન પહોંચાઓ, ક્યૂંકે યેહ અલ્લાહકી તલવારોંમેં સે એક તલવાર હૈ, જિસે અલ્લાહને કુફ્ફાર પર સૌંતા હૈ.[૨]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કે દર્મિયાન તૂ તૂ, મૈં મૈં હો ગઈ, તો હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને કેહ દિયા, અય ઇબ્ને ઔફ, આપ મેરે સામને ઈસ બાતકી વજહસે ફખ્ર ન કરેં કે આપ મુઝસે એક દિન પેહલે ઈસ્લામમેં દાખિલ હુએ હૈં.

જબ યેહ બાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તક પહોંચી, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરી વજહસે મેરે (બદરી) સહાબા કો છોડે રખ્ખો. (ઉન્હેં કોઈ તકલીફ ન પહોંચાઓ) ક્યૂંકે ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ ! તુમ (ગૈર બદરી સહાબા (રદિ.)) મેં સે કોઈ ભી ઉહદ પહાડ કે જિતના સોના ખર્ચ કર દે, તો ઉનકે આધે મુદ કે સવાબ કો નહીં પહોંચ સકતા. (આધા મુદ સાત છટાંક યા'ની આધા કિલોસે કમ હોતા હૈ.)

ઈસકે બા'દ હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ઔર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) મેં કોઈ તેઝ બાત હો ગઈ, તો હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને મુઝે હઝરત અબ્દુર્રહમાન સે (ઝગડનેસે) રોકા થા ઔર યેહ

---

૧ હૈસમી, ૧૦-૧૪
૨ હૈસમી, ૯-૩૪૯, કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૩૮, ઈસ્તીઆબ, ૧-૪૦૯

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ઉન્હેં બુરા ભલા કેહ રહે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ દોનોં બદરી હૈં (દર્જેમેં બરાબર હૈં, તુમ્હારા દર્જા કમ થા) ઈસ લિયે યેહ આપસમેં એક દૂસરે કો કુછ કેહ સકતે હૈં, ઈસમેં કોઈ હરજ નહીં હૈ.[૧]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કે બીચ ઐસી બાત હો ગઈ, જૈસી લોગોંમેં હો જાયા કરતી હૈ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરી વજહસે મેરે (બદરી) સહાબા (રદિ.) કો છોડે રખ્ખો, ક્યૂંકે અગર તુમમેં સે કોઈ આદમી ઉહદ પહાડકે જિતના સોના ખર્ચ કર દે, તો ઈન બદરી સહાબામેં સે કિસી એક કે એક મુદ, બલ્કે આધે મુદ કે સવાબકો નહીં પહોંચ સકતા.[૨]

હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહને નબીયોં ઔર રસૂલોંકે અલાવા બાકી તમામ જહાનવાલોં પર મેરે સહાબા (રદિ.) કો ફઝીલત અતા ફરમાઈ ઔર ફિર મેરે લિયે મેરે સહાબા (રદિ.) મેંસે ચાર અબૂબક્ર, ઉમર, ઉસ્માન, અલી (રદિ.) કો ચુના ઔર ઉન્હેં મેરા ખાસ સહાબી બનાયા.

વૈસે તો મેરે તમામ સહાબા (રદિ.) મેં ખૈર હૈ ઔર અલ્લાહને મેરી ઉમ્મતકો તમામ ઉમ્મતોં પર ફઝીલત અતા ફરમાઈ હૈ ઔર મેરી ઉમ્મતમેં સે ચાર ઝમાનેવાલોંકો ચુના. પેહલા ઝમાના (ખૂદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા), દૂસરા ઝમાના (હઝરાત સહાબા કિરામ (રદિ.) કા), તીસરા ઝમાના (હઝરાત તાબિઈનકા) ઔર ચૌથા ઝમાના (હઝરાત તબ્એ તાબિઈન કા).[૩]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દુનિયા સે તશરીફ લે જાનેકા વક્ત કરીબ આયા, તો હઝરાત સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા કે અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમેં કુછ વસિય્યત ફરમા દેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુહાજિરીનમેં સે જો સાબિકીને અવ્વલીન (પેહલે હિજરત કરનેવાલે) હૈં, મૈં તુમ્હેં ઉનકે સાથ ઔર ઉનકે બા'દ ઉનકે બેટોંકે સાથ અચ્છે સુલૂકકી વસિય્યત કરતા હૂં. અગર તુમ ઈસ વસિય્યત પર અમલ નહીં કરોગે, તો ન તુમ્હારા નફ્લી અમલ કુબૂલ કિયા જાએગા ઔર ન ફર્ઝ.[૪]

બઝ્ઝાર કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે સાબિકીને અવ્વલીનકે સાથ, ઉનકે બા'દ ઉનકે બેટોંકે સાથ ઔર ઉનકે બા'દ ઉનકે બેટોંકે સાથ અચ્છે સુલૂકકી વસિય્યત કરતા હૂં.[૫]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૩૮, હૈસમી, ૧૦-૧૫
૨ હૈસમી, ૧૦-૧૫
૩ હૈસમી, ૧૦-૧૬
૪ હૈસમી, ૧૦-૧૭
૫ બઝ્ઝાર

હઝરત સઅદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ અલ્લાહને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતા દિયા કે અબ ઉનકે દુનિયાસે તશરીફ લે જાનેકા વક્ત કરીબ આ ગયા હૈ, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પુરાને કપડોંમેં લિપટે હુએ બાહિર તશરીફ લાએ ઔર મિમ્બર પર બૈઠ ગએ. લોગોંને ઔર બાઝારવાલોંને જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બારેમેં સુના (કે મિમ્બર પર તશરીફ ફરમા હૈં) તો વોહ સબ મસ્જિદમેં આ ગએ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અલ્લાહકી હમ્દો સના કે બા'દ ફરમાયા, અય લોગો ! ઈસ કબીલા અન્સારસે મુઝે જો તઅલ્લુક હૈ, ઉસકી હમેશા રિઆયત રખ્ખો, ક્યૂંકે યેહ લોગ મેરે લિયે મે'દા કી તરહ હૈં, જિસમેં મૈં ખાતા હૂં ઔર યેહ મેરા સંદૂક હૈં, યા'ની ઈનસે મુઝે ખાસ તઅલ્લુક હૈ, મેરે બહોતસે રાઝ ઈનકે પાસ હૈં. યેહ મેરે ખાસ ભરોસેકે લોગ હૈં. ઈસ લિયે તુમ ઈનકે નેક આદમીકે નેક અમલકો કુબૂલ કરો ઔર ઈનકે બુરેકો મઆફ કરો.[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને એક બાર હઝરત માલિક બિન દુખશૈન (રદિ.) કા ઝિક્ર હુવા, તો કુછ લોગોંને ઉન્હેં બુરા ભલા કહા ઔર યેહ ભી કેહ દિયા કે યેહ તો મુનાફિકોંકા સરદાર હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરે સહાબાકો છોડે રખ્ખો, મેરે સહાબાકો બુરા ભલા મત કહો.[૨]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જો મેરે સહાબા (રદિ.) કો બુરા ભલા કહેગા, ઉસ પર અલ્લાહ, ફરિશ્તોં ઔર તમામ લોગોંકી લઅનત હોગી.[3]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરે સહાબા (રદિ.) કો બુરા ભલા મત કહો. જો મેરે સહાબા (રદિ.) કો બુરા ભલા કહે, અલ્લાહ ઉસ પર લઅનત કરે.[૪]

હઝરત સઈદ બિન જુબૈર (રહ.) ફરમાતે હૈં, તુમ લોગ મુઝે અપને સાથિયોંકો બુરા ભલા કેહનેકા હુક્મ દે રહે હો, હાલાંકે અલ્લાહ ઉન પર રહમત ફરમા ચુકા ઔર ઉનકી મગફિરત ફરમા ચુકા હૈ. (ઈસ લિયે મૈં ઉન્હેં હરગિઝ બુરા નહીં કહુંગા.)[૫]

હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ બિન અમ્ર બિન નુફૈલ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક આદમીને હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર કહા, આપ મુઝે

---

૧ હૈસમી, ૧૦-૩૬
૨ હૈસમી, ૧૦-૨૧
3 હૈસમી, ૧૦-૨૧
૪ હૈસમી, ૧૦-૨૧
૫ હૈસમી, ૧૦-૨૧

કુછ વસિય્યત ફરમા દેં. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં અલ્લાહસે ડરનેકી વસિય્યત કરતા હૂં ઔર અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) કા બુરાઈસે તઝકેરા કરનેસે હમેશા બચતે રેહના, ક્યૂંકે તુમ્હેં મા'લૂમ નહીં હૈ કે વોહ ક્યા કારનામે અંજામ દેકર ગએ હૈં.[1]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આખિરી બાત યેહ ફરમાઈ કે તુમ લોગ મેરે ઘરવાલોંકે બારેમેં મેરી નિયાબત કરના યા'ની મેરે બા'દ મેરી તરહ ઉનકા ખયાલ રખના.[2]

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સાહબઝાદી હઝરત ફાતિમા (રદિ.) એક બાર હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન (રદિ.) કો ગોદમેં ઉઠાએ હુએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં આઈ. ઉનકે હાથમેં એક હાંડી થી, જિસમેં હઝરત હસન (રદિ.) કે લિયે ગરમ ગરમ ખાના થા. હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ને જબ વોહ હાંડી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને રખ દી, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અબૂ હસન યા'ની હઝરત અલી (રદિ.) કહાં હૈં?

હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ને કહા, ઘર મેં હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં બુલા લિયા. (જબ વોહ આ ગએ તો) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ, હઝરત અલી, હઝરત ફાતિમા, હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન (રદિ.) (પાંચોં મિલકર) ખાને લગે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે ખાને કે લિયે ન બુલાયા, હાલાંકે ઈસસે પેહલે જબ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખાના ખાતે, તો મુઝે ઝરૂર બુલાતે. ખાનેકે બા'દ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈન સબ પર અપની ચાદર ડાલ દી ઔર ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! જો ઈનસે દુશ્મની કરે, તૂ ઉસસે દુશ્મની કર ઔર જો ઈનસે દોસ્તી કરે, તૂ ઉસસે દોસ્તી કર.[3]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય બનૂ અબ્દુલ મુત્તલિબ ! મૈંને તુમ્હારે લિયે અલ્લાહસે તીન ચીઝેં માંગી હૈં, તુમમેં સે જો (દીન પર) કાઈમ હૈ, અલ્લાહ ઉસે ઉસ પર પુખ્તગી અતા ફરમાએ ઔર તુમ્હારે જાહિલકો ઈલ્મ અતા ફરમાએ ઔર તુમ્હારે બેરાહકો સીધી રાહ પર ડાલ દે ઔર મૈંને અલ્લાહસે યેહ ભી માંગા હૈ કે વોહ તુમ્હેં ખૂબ સખી ઔર રહમદિલ બનાએ. અગર કોઈ આદમી હજરે અસ્વદ ઔર રૂક્ને યમાનીકે દર્મિયાન ખડા હોકર નમાઝ પઢે ઔર રોઝા રખ્ખે (ઝિંદગી ભર ઈતની બેહતરીન ઈબાદત કરતા રહે)

---

૧ હૈસમી, ૧૦-૨૨
૨ હૈસમી, ૯-૧૬૩
૩ હૈસમી, ૯-૧૬૭

લેકિન મરતે વક્ત ઉસકે દિલમેં હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરવાલોંસે બુગ્ઝ હો તો વોહ (દોઝખકી) આગમેં દાખિલ હોગા.[૧]

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે જિસને અબ્દુલ મુત્તલિબકી ઔલાદમેં સે કિસીકે સાથ એહસાન કિયા ઔર વોહ ઉસકે એહસાનકા બદલા દુનિયામેં નહીં દે સકા, તો ઉસકા બદલા મેરે ઝિમ્મે હૈ, કલ (કિયામતકે દિન) જબ મુઝસે મિલે તો લે લે.[૨]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અલી (રદિ.) કી સાહબઝાદીસે શાદી કર લી, તો મૈંને સુના કે વોહ લોગોંસે ફરમા રહે હૈં, તુમ મુઝે મુબારકબાદ ક્યૂં નહીં દેતે ? મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે કિયામતકે દિન મેરે સુસરાલી રિશ્તે ઔર મેરે નસબકે અલાવા હર સુસરાલી રિશ્તા ઔર હર નસબ ટૂટ જાએગા (ઔર ઇસ શાદીસે મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા સુસરાલી રિશ્તા હાસિલ હો ગયા હૈ, ઇસ લિયે મુઝે મુબારકબાદ દો.)[3]

હઝરત મુહમ્મદ બિન ઇબ્રાહીમ તૈમી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત કતાદા બિન નોઅમાન ઝફરી (રદિ.) ને એક બાર કુરૈશકી મઝમ્મત કી ઔર ઉનકે ખિલાફ બેઇકરામીકે બોલ બોલ દિયે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂ કતાદા ! કુરૈશકો બુરા ભલા મત કહો, ક્યૂંકે તુમ્હેં ઉનમેં ઐસે આદમી ભી નઝર આએંગે, જિનકે અમલોંકે સામને તુમ્હેં અપને અમલ હકીર નઝર આએંગે. જબ તુમ ઉનકો દેખોગે, તો ઉન પર રશ્ક કરોગે. અગર મુઝે કુરૈશકે સરકશ હો જાનેકા ખતરા ન હોતા, તો અલ્લાહકે યહાં ઉનકી જો જગહ હૈ, મૈં વોહ ઉનકો બતા દેતા.[૪]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે જો ઇર્શાદાત મુઝે મા'લૂમ હૈં, ઉનમેંસે એક યેહ ભી હૈ કે કુરૈશકો આગે રખ્ખો, ઉનસે આગે ન બઢો. અગર મુઝે કુરૈશકે ઇતરાનેકા ડર ન હોતા, તો અલ્લાહકે યહાં ઉન્હેં જો કુછ મિલેગા, વોહ મૈં ઉન્હેં બતા દેતા.[૫]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે પાસ તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયા, મુઝે કુરૈશકે અકડનેકા ડર ન હોતા, તો અલ્લાહકે યહાં ઉન્હેં જો કુછ મિલેગા, વોહ મૈં ઉન્હેં બતા દેતા.[૬]

---

૧ હૈસમી, ૯-૧૭૧
૨ હૈસમી, ૯-૧૭૩
૩ હૈસમી, ૯-૧૭૩
૪ હૈસમી, ૧૦-૨૩
૫ હૈસમી, ૧૦-૨૫
૬ હૈસમી, ૧૦-૨૫

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અમાનતદારીકો કુરૈશમેં તલાશ કરો, ક્યૂંકે કુરૈશકે અમાનતદાર આદમીકો દૂસરોંકે અમાનતદાર પર એક ફઝીલત હાસિલ હૈ ઔર કુરૈશકે તાકતવરકો દૂસરોંકે તાકતવર આદમી પર દો ફઝીલતેં હાસિલ હૈં.[1]

હઝરત રિફાઅ બિન રાફેઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે ફરમાયા, અપની કૌમકો જમા કરો, મૈં ઉન્હેં કુછ કેહના ચાહતા હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉન્હેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરકે પાસ જમા ફરમાયા ઔર અંદર ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ઉન્હેં અંદર આપકી ખિદમત મેં લે આઉં યા આપ બાહિર ઉનકે પાસ તશરીફ લે આએંગે ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં ઉનકે પાસ બાહિર આઉંગા. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે પાસ બાહિર તશરીફ લાએ ઔર ઉનસે ફરમાયા, ક્યા તુમ્હારે ઈસ મજમેમેં દૂસરી કૌમકા ભી કોઈ આદમી હૈ ? ઉન્હોંને કહા, જી હાં, હૈ. ઈસ મજમેમેં હમારે અલાવા હમારે હલીફ, હમારે ભાંજે ઔર હમારે ગુલામ ભી હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હમારે હલીફ, હમારે ભાંજે ઔર ગુલામ, યેહ સબ હમમેં સે હી હૈં. તુમ લોગ અલ્લાહકા યેહ ઈર્શાદ ક્યૂં નહીં સુનતે કે ઈસ (મસ્જિદે હરામ) કે મુતવલ્લી બનને કે લાઈક સિર્ફ મુત્તકી લોગ હૈં. અગર તુમ લોગ મુત્તકી હો, ફિર તો ઠીક હૈ, વરના તુમ લોગ સોચ લો, ગૌર કર લો, ઐસા ન હો કે કલ કિયામતકે દિન ઔર લોગ આ'માલ લેકર આએં ઔર તુમ ગુનાહોંકા બોઝ લેકર આઓ ઔર ફિર મુઝે (તુમ્હારે ગુનાહ દેખકર) મુંહ દૂસરી તરફ કરના પડ જાએ.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને દોનોં હાથ ઉઠાકર ફરમાયા, અય લોગો ! કુરૈશ અમાનતદાર લોગ હૈં, ઈસ લિયે જો ભી ઉનકી ખામીયાં ઔર કુસૂર તલાશ કરેગા, અલ્લાહ ઉસે નથનોંકે બલ દોઝખમેં ડાલેંગે. યેહ જુમ્લા આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તીન બાર ઈર્શાદ ફરમાયા.[2]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, બનૂ હાશિમ ઔર અન્સારસે બુગ્ઝ રખના કુફ્ર હૈ ઔર અરબસે બુગ્ઝ રખના નિફાક હૈ.[3]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે પાસ અંદર તશરીફ લાએ, આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમા રહે

---

૧ હૈસમી, ૧૦-૨૬
૨ હૈસમી, ૧૦-૨૬
૩ હૈસમી, ૧૦-૨૭

થે, અય આઇશા (રદિ.) ! તુમ્હારી કૌમ મેરી ઉમ્મતમેં સબસે પેહલે મુઝસે આ મિલેગી. જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બૈઠ ગએ તો મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહ મુઝે આપ પર કુર્બાન કરે. આપ અંદર આતે હુએ ઐસી બાત ફરમા રહે થે, જિસે સુનકર તો મૈં ડર ગઇ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ ક્યા હૈ ? મૈંને કહા, આપ ફરમા રહે થે કે મેરી કૌમ આપકી ઉમ્મતમેં સે સબસે પેહલે આપસે આ મિલેગી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, મૈંને યેહ બાત કહી થી. મૈંને કહા, યેહ કિસ વજહસે હોગા ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૌત ઉનકો હલાક કરતી જાએગી ઔર ઉસ ઝમાનેકે લોગ ઉનસે હસદ કરેંગે. મૈંને કહા, ઉનકે બા'દ બાકી લોગોંકા ક્યા હાલ હોગા ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ લોગ છોટી ટિડ્ડીકી તરહ હોંગે. તાકતવર કમઝોરકો ખા જાએગા, યહાં તક કે ઉન્હીં પર કિયામત કાઇમ હોગી.

એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફરમાયા, અય આઇશા (રદિ.) ! લોગોંમેં સે સબસે પેહલે તુમ્હારી કૌમ હલાક હોગી. મૈંને અર્ઝ કિયા, અલ્લાહ મુઝે આપ પર કુર્બાન કરે, ક્યા વોહ લોગ ઝહર ખાનેસે હલાક હોંગે ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, યેહ મૌત ઉન્હેં હલાક કરતી જાએગી ઔર ઉસ ઝમાનેકે લોગ ઉનસે હસદ કરેંગે. વોહ લોગોંમેં સબસે પેહલે હલાક હોંગે.

મૈંને પૂછા, ઉનકે બા'દ લોગ કિતને દિન દુનિયામેં રહેંગે ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ લોગ તમામ લોગોંકે લિયે રીઢકી હડ્ડીકી હૈસિયત રખતે હૈં. જબ યેહ હલાક હો જાએંગે, તો ફિર બાકી તમામ લોગ ભી (જલ્દ) હલાક હો જાએંગે.[૧]

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક દિન મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠા હુવા થા, ઇતનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બતાઓ, ઈમાન વાલોંમેં સબસે બેહતર ઈમાનવાલા કૌન હૈ ? સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, ફરિશ્તે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ તો હૈં હી ઐસે ઔર ઉન્હેં ઇસ તરહ હોના હી ચાહિયે ઔર અલ્લાહને ઉનકો જો મર્તબા અતા ફરમા રખ્ખા હૈ, ક્યા ઉસકે લિહાઝ સે ઉનકે લિયે ઇસમેં કોઇ રૂકાવટ હૈ ? ફરિશ્તોંકે અલાવા (બતાઓ).

સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ફરિશ્તોં કે બા'દ નબી હૈં, જિન્હેં અલ્લાહને રિસાલત ઔર નુબુવ્વતસે

---

૧ હૈસમી, ૧૦-૨૮

નવાઝા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ તો હૈં હી ઐસે ઔર ઉન્હેં ઈસ તરહ હોના હી ચાહિયે ઔર અલ્લાહને ઉન્હેં જો મર્તબા અતા ફરમા રખ્ખા હૈ, ક્યા ઉસકો દેખતે હુએ ઉનકે લિયે ઉસમેં કોઈ રૂકાવટ હૈ ? સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! (ઈનકે બા'દ તો) વોહ શહીદ હૈં, જિન્હેં નબીયોંકે સાથ શહાદતકા દર્જા મિલા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ તો હૈં હી ઐસે ઔર ઉન્હેં ઈસી તરહ હોના ચાહિયે ઔર જબ ઉન્હેં અલ્લાહને શહાદતકા મર્તબા અતા ફરમાયા હૈ, તો ક્યા ઈસકે લિહાઝસે ઉનકે લિયે ઈસમેં કુછ રૂકાવટ હૈ ? સબસે બેહતર ઈમાન વાલે તો ઈનકે અલાવા ઔર લોગ હૈં.

સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! વોહ કૌન લોગ હૈં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ વોહ લોગ હૈં, જો ઈસ વક્ત અપને બાપ દાદાકી પુશ્તોંમેં હૈં. મેરે બા'દ ઈસ દુનિયામેં આએંગે ઔર મુઝે દેખે બગૈર મુઝ પર ઈમાન લાએંગે ઔર મેરી તસ્દીક કરેંગે, કુર્આનકે સિપારોંકો લટકા હુવા પાએંગે ઔર ઈસ કુર્આન પર અમલ કરેંગે. યેહ લોગ ઈમાનવાલોંમેં સબસે બેહતર ઈમાનવાલે હૈં. (બા'દમેં ઈમાન લાને વાલોંકો ફઝીલત સિર્ફ ઈસ એ'તિબારસે હૈ કે યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખે બગૈર ઈમાન લે આએ, ઈસ લિયે ઉનકા ગૈબ પર ઈમાન ઝિયાદા હૈ, વરના ઈસ પર ઈજ્મા (સબકા ઈત્તિફાક) હૈ કે સહાબા કિરામ (રદિ.) ઉમ્મતમેં સબસે અફઝલ હૈં.)[1]

હઝરત અમ્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, બતાઓ, કિયામતકે દિન અલ્લાહકે યહાં સબસે બડા મર્તબા મખ્લૂકમેં સે કિસકા હોગા ? સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, ફરિશ્તોંકા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં. અલ્લાહકે ઈતના કરીબ હોતે હુએ ઈસસે ઉનકે લિયે કૌનસી ચીઝ માનેઅ હૈ ? ઉનકે અલાવા બતાઓ. સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, નબીયોંકા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ ઉન પર વહી નાઝિલ હોતી હૈ, તો ઉનકે લિયે ઉસ મરતબેકે હાસિલ હોનેમેં કૌનસી ચીઝ માનેઅ હૈ ? ઉનકે અલાવા બતાઓ. સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ હી હમેં બતા દેં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ વોહ લોગ હૈં, જો તુમ્હારે બા'દ આએંગે ઔર મુઝે દેખે બગૈર હી મુઝ પર ઈમાન લાએંગે. વોહ કુર્આનકે સિપારે લટકે હુએ પાએંગે ઔર ઉસ પર વોહ ઈમાન લાએંગે. યેહ વોહ લોગ હૈં, જિનકા દર્જા કિયામતકે દિન અલ્લાહકે યહાં સારી મખ્લૂકમેં સબસે બડા હોગા.[2]

---

૧ હૈસમી, ૧૦-૬૫
૨ હૈસમી

હઝરત અબૂ જુમઆ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક દિન હમ લોગોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ દોપહરકા ખાના ખાયા. હમારે સાથ અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) ભી થે. ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ આપકે સાથ મુસલમાન હુએ ઔર હમને આપકે સાથ જિહાદ કિયા, ક્યા કોઇ હમસે ભી અફઝલ હો સકતા હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, વોહ લોગ જો મેરે બા'દ હોંગે ઔર મુઝે દેખે બગૈર મુઝ પર ઈમાન લાએંગે.[૧]

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, એક મર્તબા ખૂશખબરી હો ઉસ આદમીકે લિયે જિસને મુઝે દેખા ઔર ફિર મુઝ પર ઈમાન લાયા ઔર સાત મર્તબા ખૂશખબરી હો ઉસ આદમીકે લિયે જિસને મુઝે દેખા નહીં ઔર મુઝ પર ઈમાન લાયા.[૨]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરે બા'દ ઐસે લોગ આએંગે, જિનમેં સે હર એક ઇસકી તમન્ના કરેગા કે મેરી ઝિયારતકે બદલે મેં અપને અહલો અયાલકો ઔર માલો દૌલતકો ફિદયેમેં દે દે.[3]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરી બડી તમન્ના હૈ કે કાશ મૈં અપને ઉન ભાઇયોંકો દેખ લેતા, જો બગૈર દેખે મુઝ પર ઈમાન લાએંગે.[૪]

એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરી અપને ભાઇયોંસે મુલાકાત કબ હોગી ? સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, ક્યા હમ આપકે ભાઇ નહીં હૈં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ લોગ તો મેરે સહાબી (સાથી) ભી હો (ઔર ભાઇ ભી હો) મેરે ભાઇ તો વોહ લોગ હૈં, જો મુઝે દેખે બિના મુઝ પર ઈમાન લાએંગે.[૫]

હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરી ઉમ્મતકી મિસાલ બારિશકી તરહ સે હૈ, જિસકા પતા નહીં ચલતા કે પેહલે હિસ્સેમેં ખૈર હૈ યા આખિરી હિસ્સેમેં.[૬]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈર્શાદ નક્લ કરતે હૈં કે અલ્લાહકે કુછ ફરિશ્તે ઐસે હૈં જો ઝમીન પર ચલતે ફિરતે રેહતે હૈં ઔર મેરી ઉમ્મતકી તરફસે મુઝે સલામ પહોંચાતે રેહતે હૈં. મેરી ઝિંદગી તુમ્હારે લિયે ખૈર હૈ, તુમ મુઝસે બાતેં કરતે હો (ઔર મુઝસે શરઇ હુક્મ પૂછતે રેહતે

૧ હૈસમી, ૧૦-૬૬
૨ હૈસમી, ૧૦-૬૭
૩ હૈસમી, ૧૦-૬૬
૪ હૈસમી, ૧૦-૬૬
૫ તબરાની, હૈસમી
૬ હૈસમી, ૧૦-૬૮, મજમા, ૧૦-૬૮, મુનાદી, ૫-૫૧૭

હો) મૈં (તુમ્હારે સવાલોંકા જવાબ દેનેકે લિયે) તુમસે બાત કરતા હૂં ઔર મેરી વફાત ભી તુમ્હારે લિયે ખૈર હોગી (ઔર વોહ ઈસ તરહસે કે) તુમ્હારે અમલ મુઝ પર પેશ કિયે જાતે રહેંગે ઔર ઉન આ'માલમેં જો અચ્છે અમલ મુઝે નઝર આએંગે, ઉન પર અલ્લાહકી તા'રીફ કરૂંગા (કે ઉસકી તૌફીકસે હુએ) ઔર જો બુરે અમલ દેખૂંગા, ઉન પર તુમ્હારે લિયે ઈસ્તિગફાર કરૂંગા.[૧]

હઝરત અબૂ બુરદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં ઈબ્ને ઝિયાદકે પાસ બૈઠા હુવા થા. ઉસકે પાસ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન યઝીદ (રદિ.) ભી મૌજૂદ થે. ઉસકે પાસ ખારજીયોંકે સર કાટ કર લાએ જાને લગે. જબ વોહ કોઈ સર લેકર ગુઝરતે, તો મૈં કેહતા, યેહ દોઝખકી આગમેં જાએગા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન યઝીદ ને ફરમાયા, અય મેરે ભતીજે ! ઐસે ન કહો, ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ, ઈસ ઉમ્મતકે ગુનાહોંકા અઝાબ દુનિયામેં હોગા (યા'ની હો સકતા હૈ કે યેહ ખારજી જો કત્લ હો રહે હૈં, ઈસ દુનિયાકી સઝાકે બા'દ ઉનકો આખિરતમેં અઝાબ ન હો.[૨]

હઝરત અબૂ બુરદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં હઝરત ઉબૈદુલ્લાહ બિન ઝિયાદ કે પાસસે બાહિર નિકલા, તો મૈંને દેખા કે વોહ (ખારજીયોંકો) બહોત સખ્ત સઝા દે રહા હૈ. મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે એક સહાબીકે પાસ બૈઠ ગયા. ઉન્હોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ, ઈસ ઉમ્મતકી સઝા (દુનિયામેં) તલવાર સે (કત્લ કિયે જાના) હોગી.[3]

---

૧ હૈસમી, ૯-૨૪
૨ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૮૫
૩ હૈસમી, ૭-૨૨૫

મુસલમાન કે માલ ઔર જાન કા એહતિરામ કરના

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં એક આદમી કત્લ હો ગયા ઔર ઉસકે કાતિલકા પતા ન ચલા. (યેહ ખબર સુનકર) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને મિમ્બર પર તશરીફ ફરમા હુએ ઔર ફરમાયા, અય લોગો ! યેહ ક્યા બાત હૈ ? મૈં તુમ લોગોંમેં મૌજૂદ હૂં ઔર એક આદમી કત્લ હો ગયા ઔર ઉસકે કાતિલકા પતા નહીં ચલ રહા હૈ. અગર તમામ આસમાન વાલે ઔર ઝમીનવાલે મિલકર એક મુસલમાનકો કત્લ કર દેં, તો ભી અલ્લાહ ઉન્હેં બેહદ બેહિસાબ અઝાબ દેગા.[1]

હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં એક આદમી કત્લ હો ગયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બયાનકે લિયે મિમ્બર પર તશરીફ ફરમા હુએ. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તીન બાર પૂછા, ક્યા તુમ લોગ જાનતે હો કે તુમ સબકી મૌજૂદગીમેં કિસને ઈસે કત્લ કિયા હૈ ? સહાબાને અર્ઝ કિયા, નહીં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કસમ હૈ ઉસ ઝાતકી જિસકે કબ્ઝેમેં મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી જાન હૈ, અગર તમામ આસમાનોંવાલે ઔર ઝમીનવાલે મિલકર એક મો'મિનકો કત્લ કર દેં, તો ભી અલ્લાહ ઉન સબકો જહન્નમમેં દાખિલ કરેગા ઔર હમસે યા'ની હમારે ઘરવાલોંસે જો ભી બુગ્ઝ રખ્ખેગા, ઉસે અલ્લાહ ઊંધે મુંહ આગમેં દાખિલ કરેગા.[2]

હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં કબીલા જુહૈના કી શાખ બનૂ હુરકા કી તરફ ભેજા. હમને ઉન પર સુબહ સુબહ હમલા કિયા, ઉસમેં એક આદમી ઐસા થા કે જબ વોહ લોગ હમારી તરફ બઢતે, તો વોહ સબસે ઝિયાદા સખ્ત હમલા કરતા ઔર જબ વોહ પીછે હટતે, તો યેહ ઉનકી હિફાઝત કરતા. મૈંને ઔર એક અન્સારીને ઉસે ઘેર લિયા. જબ વોહ હમારે કાબૂમેં આ ગયા, તો ઉસને કહા, 'લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ', યેહ સુનકર અન્સારી તો રૂક ગયા, લેકિન મૈંને ઉસે કત્લ કર દિયા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો ઈસ વાકિઆ કી ખબર મિલી, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અય ઉસામા (રદિ.) ! ક્યા તુમને ઉસે 'લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ' કેહનેકે બા'દ કત્લ કર દિયા

---

૧ હૈસમી, ૭-૨૯૭
૨ હૈસમી, ૭-૨૯૬

? મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઉસને તો કત્લસે બચનેકે લિયે કહા થા (મુસલમાન હોનેકે લિયે નહીં કહા થા) લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને જુમ્લેકો બાર બાર દોહરાતે રહે, યહાં તક કે મુઝે ઈસ બાતકી તમન્ના હોને લગી કે મૈં આજ હી મુસલમાન હોતા (ઔર ઈસ્લામ લાનેસે) યેહ ગુનાહ ભી મઆફ હો જાતા.[૧]

ઈબ્ને ઈસ્હાક કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે જબ હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ પહોંચે, તો હમને આપકો યેહ બાત ભી બતાઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઉસામા ! જબ તુમસે ઈસ 'લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ' કે બારેમેં પૂછા જાએગા, તો ઉસ વક્ત કૌન તુમ્હારા મદદગાર હોગા? મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઉસને તો યેહ કલિમા કત્લસે બચનેકે લિયે કહા થા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ તુમ સે ઈસ 'લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ' કે બારેમેં પૂછા જાએગા, તો ઉસ વક્ત તુમ્હારા કૌન મદદગાર હોગા ? ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હક દેકર ભેજા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈસ જુમ્લેકો ઈતની બાર દોહરાયા કે મૈં તમન્ના કરને લગા કે મૈં આજસે પેહલે મુસલમાન હી ન હુવા હોતા, બલ્કે મૈં આજ હી મુસલમાન હુવા હોતા યા મૈં ઉસે કત્લ ન કરતા. મૈંને અર્ઝ કિયા, મૈં અલ્લાહસે અહદ કરતા હૂં, કે 'લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ' કેહને વાલે કિસી ઈન્સાનકો કભી કત્લ નહીં કરૂંગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઉસામા ! મેરે બા'દ ભી ? મૈંને અર્ઝ કિયા, આપકે બા'દ ભી.[૨]

હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને ઔર એક અન્સારી આદમીને મિરદાસ બિન નહીક પર કાબૂ પા લિયા. જબ હમને ઉસ પર તલવાર સૌંત લી, તો ઉસને કહા, 'અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ', યેહ સુનકર હમ રૂકે નહીં, બલ્કે ઉસે કત્લ કર દિયા. આગે ઈબ્ને ઈસ્હાક જૈસી રિવાયત ઝિક્ર કી હૈ.[3]

એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસને 'લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ' કહા ઔર તુમને ઉસે કત્લ કર દિયા ? મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઉસને તો કલિમા સિર્ફ હથિયારકે ડરસે પઢા થા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને ઉસકા દિલ ચીરકર ક્યૂં નહીં દેખ લિયા, જિસસે તુમ્હેં પતા ચલ જાતા કે ઉસને હથિયારકે ડરસે કલિમા પઢા થા યા નહીં. કિયામતકે દિન જબ લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ કે બારેમેં પૂછા જાએગા તો ઉસ વક્ત તુમ્હારા મદદગાર કૌન હોગા ?

---

૧ અહમદ, બુખારી, મુસ્લિમ
૨ બિદાયા, ૪-૨૨૨
૩ ઈબ્ને અસાકિર

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને જુમ્લેકો બાર બાર દોહરાતે રહે, યહાં તક કે મુઝે યેહ તમન્ના હોને લગી કે મૈં આજ હી મુસલમાન હુવા હોતા.[1]

હઝરત બક્ર બિન હારિસા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક જમાઅત ભેજી. મૈં ભી ઉસમેં ગયા. હમારી ઔર મુશ્રિકોંકી જંગ હુઇ. મૈંને એક મુશ્રિક પર હમલા કિયા તો ઉસને ઇસ્લામકા ઇઝહાર કરકે જાન બચાની ચાહી. મૈંને ઉસે ફિર ભી કત્લ કર દિયા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ખબર પહોંચી તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નારાઝ હુએ ઔર મુઝે અપનેસે દૂર કર દિયા. ફિર અલ્લાહ ને યેહ આયત વહી મેં ભેજી..

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ اَنْ يَّقْتُلَ مُؤْ مِنًا اِلَّا خَطَئًا

વમા કાન લિમુઅમિનિન્ અંય્યક્તૂલ મુઅમિનન્ ઇલ્લા ખત્અન્

'ઔર કિસી મો'મિનકી શાન નહીં કે વોહ કિસી મો'મિનકો કત્લ કરે, લેકિન ગલતીસે.'

(ચૂંકે મૈંને ઉસે ગલતીસે કત્લ કિયા થા, ઇસ વજહસે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝસે રાઝી હો ગએ ઔર મુઝે અપને કરીબ કર લિયા.[2]

હઝરત ઉક્બા બિન ખાલિદ લૈસી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક જમાઅત ભેજી. જિસને એક કાફિર કૌમ પર છાપા મારા. એક કાફિર આદમીને ઝોરસે હમલા કિયા. તો એક મુસલમાન આદમી સૌંતી હુઇ તલવાર લેકર ઉસકે પીછે લગ ગયા. જબ વોહ મુસલમાન ઉસ કાફિરકો મારને લગા, તો ઉસ કાફિરને કહા, મૈં મુસલમાન હૂં, મૈં મુસલમાન હૂં.

ઇસ મુસલમાનને ઉસકી બાતમેં કુછ ગૌર ન કિયા બલ્કે તલવાર મારકર ઉસે કત્લ કર દિયા. હોતે હોતે યેહ બાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તક પહોંચ ગઇ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ કાતિલ મુસલમાનકે બારેમેં સખ્ત બાત ફરમાઇ. જો ઉસ કાતિલ તક પહોંચ ગઇ. એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખુત્બા દે રહે થે, કે ઇતનેમેં ઉસ કાતિલ મુસલમાનને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહકી કસમ ! ઉસને તો સિર્ફ કત્લસે બચનેકે લિયે કહા થા કે મૈં મુસલમાન હૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉસ મુસલમાનસે ઔર ઉસ તરફકે તમામ લોગોંસે મુંહ ફેર લિયા ઔર ખુત્બા દેતે રહે. ઉસ મુસલમાનને દોબારા કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઉસને તો સિર્ફ કત્લસે બચને કે લિયે

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૭૮, બૈહકી, ૮-૧૯૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૩૧૬

કહા થા, કે મૈં મુસલમાન હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ મુસલમાનસે ઔર ઉસ તરફકે તમામ લોગોંસે મુંહ ફેર લિયા ઔર ખુત્બા દેતે રહે. લેકિન ઉસ મુસલમાનસે સબ્ર ન હો સકા ઔર ઉસને તીસરી બાર વહી બાત કહી તો ઈસ બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકી તરફ મુતવજ્જહ હુએ ઔર આપકે ચેહરે પર નાગવારી સાફ મેહસૂસ હો રહી થી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તીન બાર ફરમાયા, અલ્લાહને મુઝે કિસી મો'મિનકે કત્લ કરનેસે મના ફરમાયા હૈ.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક જમાઅત ભેજી. જિસમેં હઝરત મિક્દાદ બિન અસ્વદ (રદિ.) ભી થે. જબ યેહ લોગ કાફિરોં તક પહોંચે તો દેખા કે વોહ સબ ઈધર ઉધર બિખરે હુએ હૈં. અલબત્તા એક આદમી વહીં બૈઠા હુવા હૈ. વોહ અપની જગહસે નહીં હિલા ઔર ઉસકે પાસ બહોતસા માલ થા. (મુસલમાનોંકો દેખકર) વોહ કેહને લગા, 'અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ'. હઝરત મિક્દાદ (રદિ.) ને આગે બઢકર ઉસે કત્લ કર દિયા. ઉનસે ઉનકે એક સાથીને કહા, ક્યા આપને ઐસે આદમીકો કત્લ કર દિયા, જો કલિમએ શહાદત પઢ રહા થા ? મૈં યેહ બાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઝરૂર બતાઉંગા. જબ યેહ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ પહોંચે, તો ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! એક આદમીને કલિમએ શહાદત, 'અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ' પઢા, લેકિન ઉસે હઝરત મિક્દાદ ને કત્લ કર દિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મિક્દાદ કો બુલાકર મેરે પાસ લાઓ. (જબ હઝરત મિક્દાદ (રદિ.) આએ તો) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય મિક્દાદ ! ક્યા તુમને ઐસે આદમી કો કત્લ કર દિયા, જો 'અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ' કેહ રહા થા. કલકો 'લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ' કે મુતાલિબે કે વક્ત તુમ ક્યા કરોગે ? ઈસ પર અલ્લાહ ને યેહ આયત નાઝિલ ફરમાઈ..

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ كَذَٰلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનૂ ઈઝા દરબ્તુમ ફી સબીલિલ્લાહિ ફતબય્યનૂ વલા તકૂલૂ લિમન અલ્કા ઈલયકુમુસ્સલામ લસ્ત મુઅમિના. યબ્તગૂન અરદલ્ હયાતદ્દુન્યા ફઈન્દલ્લાહિ મગાનિમુ કષીરતુન કઝાલિક કુન્તુમ મિન્ કબ્લુ ફમન્નલ્લાહુ અલયકુમ્ ફતબય્યનૂ. ઈન્નલ્લાહ કાન બિમા તઅમલૂન ખબીરા.

---

૧ મૈસમી, ૭-૨૯૩, ઈસાબા, ૨-૨૯૧, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૭૯, બૈહકી, ૯-૧૧૬, ઈબ્ને સઅદ, ૭-૪૮

'અય ઈમાન વાલો ! જબ તુમ અલ્લાહકી રાહમેં સફર કિયા કરો તો હર કામકો તહકીક કરકે કિયા કરો ઔર ઐસે આદમીકો જો કે તુમ્હારે સામને ઈતાઅત ઝાહિર કરે, દુનિયવી ઝિંદગીકે સામાનકે ખ્વાહિશમેં યૂં મત કેહ દિયા કરો કે તૂ મુસલમાન નહીં હૈ, ક્યૂંકે ખુદાકે પાસ બહોત ગનીમતકે માલ હૈં. પેહલે તુમ ભી ઐસે હી થે. ફિર અલ્લાહને તુમ પર એહસાન કિયા. સો ગૌર કરો. બેશક અલ્લાહ તુમ્હારે અમલકી પૂરી પૂરી ખબર રખતે હૈં.'

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત મિકદાદ સે ફરમાયા, વોહ એક મો'મિન આદમી થા, જિસને અપના ઈમાન છુપા રખ્ખા થા, લેકિન વોહ કાફિરોંકે સાથ રેહતા થા. ઉસને તુમ્હારે સામને અપના ઈમાન ઝાહિર કિયા. તુમને ઉસે કત્લ કર દિયા ઔર તુમ ભી તો પેહલે મક્કામેં અપના ઈમાન છુપા કર રખ્ખા કરતે થે.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબી હદરદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં મુસલમાનોંકી એક જમાઅતકે સાથ ઇઝમ મકામકી તરફ ભેજા. ઉસ જમાઅતમેં હઝરત અબૂ કતાદા, હારિસ બિન રિબઈ ઔર મુહલ્લિમ બિન જસ્સામા (રદિ.) ભી થે. ચુનાંચે હમ લોગ મદીના મુનવ્વરાસે ચલે ઔર ઇઝમ મકામકે અંદરૂની હિસ્સેમેં પહોંચ ગએ. વહાં હમારે પાસસે આમિર બિન અઝબત અશ્જઈ ગુઝરે. વોહ અપને ઊંટ પર સવાર થે. ઉનકે સાથ થોડાસા સામાન ઔર દૂધકા એક મશ્કીઝા ભી થા. ઉન્હોંને હમેં ઈસ્લામવાલા સલામ કિયા. હમ તો સલામ સુનકર ઉન પર હમલા કરનેસે રૂક ગએ, લેકિન હઝરત મુહલ્લિમ બિન જસ્સામા ને ઉન પર હમલા કરકે ઉસ અદાવતકી વજહસે ઉસે કત્લ કર દિયા, જો ઉન દોનોંકે દર્મિયાન પેહલેસે થી.

જબ હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચે તો હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સારી કારગુઝારી સુનાઈ. ઈસ પર હમારે બારેમેં કુર્આનકી યેહ આયત નાઝિલ હુઈ..

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِذَا ضَرَبْتُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فَتَبَيَّنُوْا وَلَا تَقُوْلُوْا لِمَنْ اَلْقٰٓى اِلَيْكُمُ السَّلٰمَ لَسْتَ مُؤْمِنًا

تَبْتَغُوْنَ عَرَضَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللّٰهِ مَغَانِمُ كَثِيْرَةٌ كَذٰلِكَ كُنْتُمْ مِّنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوْا اِنَّ

اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرًا

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનૂ ઈઝા દરબ્તુમ ફી સબીલિલ્લાહિ ફતબય્યનૂ વલા તકૂલૂ લિમન્ અલ્કા ઈલયકુમુસ્સલામ લસ્ત મુઅમિના. યબ્તગૂન અર્દલ્ હયાતદુન્યા ફઈન્દલ્લાહિ મગાનિમુ કષીરતુન કઝાલિક કુન્તુમ મિન્ કબ્લુ ફમન્નલ્લાહુ અલયકુમ્ ફતબય્યનૂ. ઈન્નલ્લાહ કાન બિમા તઅમલૂન ખબીરા.

૧ હૈસમી, ૭-૯

(તર્જુમા ઉપર અભી ગુઝરા હૈ.)[1]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત મુહલ્લિમ બિન જસ્સામા (રદિ.) કો એક જમાઅતમેં ભેજા. આમિર બિન અઝબત ઈન લોગોંસે મિલે ઔર ઉન્હોંને ઈનકો ઈસ્લામવાલા સલામ કિયા. આમિર ઔર હઝરત મુહલ્લિમ (રદિ.) કે દર્મિયાન જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં દુશ્મની થી. હઝરત મુહલ્લિમ (રદિ.) ને તીર મારકર આમિરકો કત્લ કર દિયા.

યેહ ખબર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તક પહોંચી તો હઝરત ઉયયૂનહ (રદિ.) ને (આમિરકી હિમાયતમેં) ઔર અકરઅ (રદિ.) ને (હઝરત મુહલ્લિમ (રદિ.) કી હિમાયત મેં) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાત કી. ચુનાંચે હઝરત અકરઅને કહા, અયં અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આજ તો આપ (હઝરત મુહલ્લિમ કો) મઆફ ફરમા દેં આઈન્દહ ન ફરમાએં.

હઝરત ઉયયૂનહ (રદિ.) ને કહા, નહીં, નહીં. અલ્લાહકી કસમ ! (બિલકુલ ન મઆફ ફરમાએં, બલ્કે હઝરત મુહલ્લિમ (રદિ.) સે બદલા લેં) તાકે મેરી ઔરતોં પર (આમિર કે કત્લ હોનેસે) જો રંજો સદમા આયા હૈ, વહી હઝરત મુહલ્લિમ કી ઔરતોં પર ભી આએ.

ઈતનેમેં હઝરત મુહલ્લિમ (રદિ.) દો ચાદરોંમેં લિપટે હુએ આએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને બૈઠ ગએ તાકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે લિયે ઈસ્તિગફાર ફરમા દેં, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહ તુમ્હારી મગફિરત ન ફરમાએ (વોહ યેહ સુનકર રોને લગ પડે ઔર) વોહ અપની ચાદરોંસે અપને આંસુ પૂંછતે હુએ વહાંસે ખડે હુએ ઔર સાત દિન નહીં ગુઝરે થે કે ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા.

સહાબા કિરામ (રદિ.) ને ઉનકો દફન કર દિયા. લેકિન ઝમીનને ઉન્હેં બાહિર ફેંક દિયા. સહાબા (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર યેહ કિસ્સા સુનાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઝમીન તો ઈનસે ભી ઝિયાદા બુરેકો કુબૂલ કર લેતી હૈ, લેકિન અલ્લાહને ઈસ કિસ્સેકો દિખા કર યેહ ચાહા કે મુસલમાનકે એહતિરામકે બારેમેં તુમ્હેં પક્કી નસીહત હાસિલ હો. ફિર સહાબા (રદિ.) ને ઉનકી લાશકો એક પહાડકે દો કિનારોંકે દર્મિયાન રખ દિયા ઔર (છુપાને કે લિયે) ઉન પર પત્થર ડાલ દિયે ઔર યેહ આયત નાઝિલ હુઈ..[2]

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِذَا ضَرَبْتُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فَتَبَيَّنُوْا

---

૧ બિદાયા, ૪-૨૨૪, હૈસમી, ૭-૮, બૈહકી, ૯-૧૧૫, ઈબ્ને સઅદ, ૪-૨૮૨
૨ બિદાયા, ૪-૨૨૫

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનૂ ઈઝા દરબ્તુમ ફી સબીલિલ્લાહિ ફતબય્યનૂ...

હઝરત કબીસા બિન ઝુવૈબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે એક સહાબી (રદિ.) ને કાફિરોંકી એક જમાઅત પર છાપા મારા. ઉસ જમાઅતકો હારકા મુંહ દેખના પડા. ઉન સહાબીને હાર ખા કર ભાગતે હુએ એક આદમીકા પીછા કિયા ઔર ઉસ તક જા પહોંચે. જબ ઉસ પર તલવારકા વાર કરના ચાહા, તો ઉસ આદમીને કહા, 'લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ', લેકિન વોહ સહાબી ન રૂકે ઔર ઉસે કત્લ કર દિયા. (વોહ સહાબી કત્લ તો કર બૈઠે, લેકિન) બા'દમેં ઉન સહાબીકો ઈસકા બડા સદમા હુવા. ઉન્હોંને અપની સારી બાત જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતા દી ઔર યેહ અર્ઝ કિયા, ઉસને સિર્ફ અપની જાન બચાનેકે લિયે કલિમા પઢ્હા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને ઉસકા દિલ ચીરકર ક્યૂં નહીં દેખા? ક્યૂંકે દિલકી તર્જુમાની ઝબાનસે હી કી જાતી હૈ.

થોડે હી દિનોંમેં ઉન કત્લ કરનેવાલે સાહબકા (ગમ ઔર સદમેકી વજહસે) ઈન્તિકાલ હો ગયા. જબ ઉન્હેં દફન કિયા ગયા, તો સુબહકે વક્ત ઝમીન પર પડે હુએ મિલે. (ઝમીનને ઉન્હેં બાહિર ફેંક દિયા) ઉનકે ઘરવાલોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર ઉસકા તઝકેરા કિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉન્હેં દોબારા દફન કર દો.

દોબારા દફન કિયા ગયા તો ફિર સુબહકે વક્ત ઝમીન પર પડે હુએ મિલે. ઉનકે ઘરવાલોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ઝમીનને ઉનકો કુબૂલ કરને સે ઈન્કાર કર દિયા હૈ. ઈસ લિયે ઉન્હેં કિસી ગારમેં ડાલ દો.[૧]

હઝરત અબૂ જઅફર મુહમ્મદ બિન અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ મક્કા ફતહ હો ગયા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કો દઅવત દેને કે લિયે ભેજા ઔર ઉન્હેં જંગ કરને નહીં ભેજા. ઉનકે સાથ કબીલા સુલૈમ બિન મન્સૂર, કબીલા મુદલિજ બિન મુર્રા ઔર બહોતસે દૂસરે કબીલે થે.

જબ યેહ લોગ કબીલા બનૂ જઝીમા બિન આમિર અબ્દે મનાત બિન કિનાના કે પાસ પહોંચે ઔર ઉન્હોંને ઈન લોગોંકો દેખ લિયા તો ઉન્હોંને અપને હથિયાર ઉઠા લિયે. હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને ઉનસે કહા, આપ લોગ હથિયાર રખ દેં, ક્યૂંકે સારે લોગ મુસલમાન હો ચુકે હૈં (આપ સારે લોગોંકા મુકાબલા નહીં કર સકોગે) જબ ઉન્હોંને હથિયાર રખ દિયે તો હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કે કેહને પર ઉનકી મશકેં કસ લી ગઈં (ઔર મુંઢોંકે પીછે હાથ બાંધ દિયે ગએ) ફિર ઉનમેં સે બહોત સોં કો કત્લ કર દિયા.

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૩૧૬

જબ યેહ ખબર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તક પહોંચી, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દોનોં હાથ આસમાનકી તરફ ઉઠા કર ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) ને જો કુછ કિયા હૈ, મૈં ઉસસે બરી હૂં. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કો બુલાકર ફરમાયા, અય અલી (રદિ.)! ઈન લોગોંકે પાસ જાઓ ઔર ઈનકે મા'મલેમેં ગૌર કરો ઔર જાહિલિયતકી બાતેં અપને દોનોં કદમોં કે નીચે (ઝમીનમેં) દફન કર દો.

હઝરત અલી અપને સાથ બહોત સા માલ લેકર ઉન લોગોંકે પાસ ગએ. યેહ માલ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો દિયા થા. ચુનાંચે હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉનકે તમામ કત્લ હોને વાલે લોગોંકા ખૂનબહા અદા કિયા ઔર ઉનકા જિતના માલ લિયા ગયા થા, ઉસકા બદલા ભી દિયા, યહાં તકકે કુત્તે કે પાની પીનેકે બરતનકા બદલા ભી દિયા, યહાં તક કે ઉસ કબીલેકી તરફસે ન ખૂનકા મુતાલબા રહા ઔર ન કિસી કિસ્મકે માલ કા. હઝરત અલી (રદિ.) કે પાસ માલ બચ ગયા. ફારિગ હોકર હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, ક્યા ઐસા જાની યા માલી નુકસાન રેહ ગયા હૈ, જિસકા બદલા તુમ લોગોંકો ન મિલા હો ? ઉન લોગોં ને કહા, નહીં.

હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, હો સકતા હૈ કે ઐસા જાની યા માલી નુકસાન અભી બાકી હો, જિસે તુમ ન જાનતે હો ઔર ન અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ, ઈસ લિયે યેહ જિતના માલ બાકી રેહ ગયા હૈ, યેહ સારા માલ મૈં આપ લોગોંકો એહતિયાતકે તૌર પર દે દેતા હૂં. ચુનાંચે ઉન્હોંને સારા માલ ભી ઉન્હેં દે દિયા ઔર વાપસ પહોંચકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સારી કારગુઝારી સુનાઈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, તુમને ઠીક કિયા ઔર અચ્છા કિયા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખડે હુએ, કિબ્લેકી તરફ મુંહ કિયા ઔર અપને દોનોં હાથોંકો ઈતના ઉંચા ઉઠાયાકે બગલોંકે નીચેકા હિસ્સા નઝર આને લગા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તીન બાર ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) ને જો કુછ કિયા હૈ, મૈં ઉસસે બરી હૂં.[૧]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) કો કબીલા બનૂ જઝીમા કી તરફ ભેજા. હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને ઉન લોગોંકો ઈસ્લામકી દઅવત દી (વોહ મુસલમાન તો હો ગએ, લેકિન) 'અસ્લમ્ના' (હમ મુસલમાન હો ગએ) ન કહા. 'સબાના, સબાના' (હમને દીન બદલ દિયા, હમને દીન બદલ દિયા) કેહને લગે.

હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને સબકો ગિરિફ્તાર કરકે હમમેં સે હર એક કો એક એક કૈદી દે દિયા. એક દિન જબ સુબહ હુઈ, હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને હુક્મ દિયા કે

---

૧ ઈબ્ને ઈસ્હાક

હમમેં સે હર આદમી અપને કૈદીકો કત્લ કર દે. મૈંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! ન મૈં અપને કૈદીકો કત્લ કરુંગા ઔર ન મેરે સાથિયોંમેં સે કોઇ કરેગા.

સાથિયોંને વાપસ પહોંચકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હઝરત ખાલિદ કે ઇસ કામકા ઝિક્ર કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને દોનોં હાથ ઉઠાકર દો બાર ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! જો કુછ ખાલિદને કિયા હૈ, મૈં ઉસસે બરી હૂં.[૧]

ઇબ્ને ઇસ્હાક કેહતે હૈં, જો રિવાયત મુઝે પહોંચી હૈ, ઉસમેં યેહ હૈ કે હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કી આપસમેં ઇસ બારેમેં તેઝ બાતેં ભી હુઇ થીં. ચુનાંચે અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને હઝરત ખાલિદ (રદિ.) સે કહા, તુમ ઇસ્લામમેં જાહિલિયતવાલા કામ કર રહે હો. હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને કહા, મૈંને આપકે બાપ (કે કત્લકા) બદલા લિયા હૈ.

હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને કહા, ગલત કેહતે હો. અપને બાપકે કાતિલકો તો મૈંને ખૂદ કત્લ કિયા થા. તુમને તો અપને ચચા ફાકેહ બિન મુગીરહકા બદલા લિયા હૈ. ઇસ પર દોનોંમેં બાત બઢ ગઇ. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઇસકા પતા ચલા, તો ફરમાયા, અય ખાલિદ ! નરમીસે બાત કરો. મેરે (પુરાને) સહાબા (રદિ.) કો છોડે રખ્ખો. અલ્લાહકી કસમ ! અગર તુમ્હેં ઉહદકે પહાડકે બરાબર સોના મિલ જાએ ઔર ફિર તુમ ઉસે અલ્લાહકે રાસ્તેમેં ખર્ચ કર દો, તબ ભી તુમ મેરે (પુરાને) સહાબા (રદિ.) મેં સે કિસી એક કી એક સુબહ યા એક શામ (કે અજ્ર) કો નહીં પહોંચ સકતે.[૨]

હઝરત સખ્ર અહમસી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કબીલા બનૂ સકીફસે ગઝવહકે લિયે તશરીફ લે ચલે. જબ હઝરત સખ્ર ને યેહ ખબર સુની, તો વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મદદ કરને કે લિયે ઘોડેસવારોંકી જમાઅત લેકર ચલે. જબ વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાપસ મદીના તશરીફ લે જા ચુકે થે ઔર બનૂ સકીફકા કિલ્આ ઔર મહલ અભી તક ફતહ નહીં હુવા થા.

હઝરત સખ્ર ને અહદ કિયા, મૈં ઉસ વક્ત તક કિલ્આ ઔર મહલકો નહીં છોડૂંગા. જબ તક ઇસ કબીલે વાલે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફૈસલે પર નહીં ઉતર આતે. ચુનાંચે વોહ વહીં ઠહેર ગએ ઔર ઉન્હોંને ઉસ વક્ત ઉસ કિલ્આ ઔર મહલકો છોડા, જબ વોહ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફૈસલે પર ઉતર આએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં યેહ ખત લિખ્ખા..

'અમ્મા બા'દ ! અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! કબીલા બનૂ સકીફ ને આપકે ફૈસલે પર ઉતરના કુબૂલ કર લિયા હૈ. મૈં ઉન્હેં લેકર આ રહા હૂં.

---

૧ અહમદ, બુખારી, નસઇ
૨ બિદાયા, ૪-૩૧૩

વોહ મેરે ઘોડેસવારોં કે સાથ હૈં.' હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (જમા' કરનેકે લિયે)

اَلصَّلٰوةُ جَامِعَةٌ અસ્સલાતુ જામિઅહ

કા એ'લાન કરા દિયા. (કે નમાઝમેં સબ આ જાએં, કોઇ અહમ કામ હૈ) ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (હઝરત સખ્ર કે કબીલે) અહમસ કે લિયે દસ બાર યેહ દુઆ કી, અય અલ્લાહ ! કબીલા અહમસકે સવારોં ઔર પૈદલ લોગોંમેં બરકત ફરમા દે.

જબ યેહ લોગ આ ગએ તો હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબા (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાત કી ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હઝરત સખ્ર ને મેરી ફૂફીકો ગિરિફ્તાર કિયા હુવા હૈ. હાલાંકે વોહ ભી ઇસ દીનમેં દાખિલ હો ચુકી હૈં, જિસમેં બાકી તમામ મુસલમાન દાખિલ હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત સખ્ર કો બુલાકર ફરમાયા, અય સખ્ર ! જબ કોઇ કૌમ મુસલમાન હો જાતી હૈ, તો (ઇસ્લામ લાનેકી વજહસે) ઉનકી જાન ઔર માલ સબ મેહફૂઝ હો જાતે હૈં. ઇસ લિયે તુમ મુગીરહ કો ઉનકી ફૂફી દે દો.

ઉન્હોંને હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબા (રદિ.) કો ઉનકી ફૂફી દે દી ઔર હઝરત સખ્ર ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં અર્ઝ કિયા કે કબીલા બનૂ સુલૈમ એક પાની યા'ની એક ચશ્મે પર રહા કરતે થે, વોહ ઇસ્લામ નહીં લાએ ઔર વોહ પાની છોડકર ભાગ ગએ હૈં. અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! વોહ પાની મુઝે ઔર મેરી કૌમકો દે દેં. હમ લોગ વહાં રહા કરેંગે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઠીક હૈ. ઔર વોહ પાની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં દે દિયા. ફિર કબીલા બનૂ સુલૈમ મુસલમાન હો ગયા. ઉન્હોંને આ કર હઝરત સખ્ર સે અપને પાનીકા મુતાલબા કિયા. હઝરત સખ્ર ને ઉન્હેં પાની દેનેસે ઇન્કાર કર દિયા. ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ મુસલમાન હો ગએ થે, ફિર હમ હઝરત સખ્ર કે પાસ ગએ થે, તાકે વોહ હમેં હમારા પાની દે દેં. લેકિન ઉન્હોંને ઇન્કાર કર દિયા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય સખ્ર ! જબ કોઇ કૌમ મુસલમાન હો જાતી હૈ, તો ઉનકા માલ ઔર જાન સબ કુછ મેહફૂઝ હો જાતા હૈ. ઇસ લિયે ઉનકા પાની ઉન્હેં વાપસ કર દો. હઝરત સખ્ર (રદિ.) ને કહા, બહોત અચ્છા, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ. હઝરત સખ્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, પેહલે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને મુઝસે હઝરત મુગીરહ (રદિ.) કો ઉનકી ફૂફી વાપસ દિલવાઇ ઔર અબ બનૂ સુલૈમકો ઉનકા પાની વાપસ દિલવા રહે થે, તો

ઈસ વજહસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બહોત શરમ આ રહી થી. મૈંને દેખા, શરમકી વજહસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ચેહરા, સુર્ખીમેં બદલ રહા થા.[1]

મુસલમાન કો કત્લ કરને સે બચના ઔર મુલ્ક કી વજહસે લડના નાપસંદીદા હોના

હઝરત ઔસ બિન ઔસ સકફી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ મદીના મુનવ્વરામેં મસ્જિદે નબવીકે અંદર એક ખૈમેમેં ઠહેરે હુએ થે. એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે પાસ તશરીફ લાએ. ઈતનેમેં એક આદમી આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ચુપકે ચુપકે બાત કરને લગ ગયા. હમેં પતા ન ચલા કે વોહ ક્યા કેહ રહા હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જાઓ ઔર ઉનસે કેહ દો, કે વોહ ઉસે કત્લ કર દેં.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં બુલાકર ફરમાયા, શાયદ વોહ કલમએ શહાદત, 'અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહુ વઅશ્હદુ અન્ન મુહમ્મદ ર્રસૂલુલ્લાહ' પઢ્હતા હૈ ?ઉસ આદમીને કહા, જી હાં, (વોહ પઢ્હતા હૈ). હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જાઓ ઔર ઉનસે કેહ દો કે ઉસે છોડ દેં, ક્યૂંકે મુઝે ઈસ બાતકા હુક્મ દિયા ગયા હૈ, મૈં લોગોંસે યહાં તક જંગ કરૂં કે વોહ ઈસ બાતકી ગવાહી દે દેં કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં હૈ ઔર મૈં અલ્લાહકા રસૂલ હૂં. જબ વોહ યેહ કલમએ શહાદત પઢ્હ લેં, તો ફિર ઉનકા ખૂન ઔર માલ લેના મેરે લિયે હરામ હો જાતા હૈ. હાં, ઉનમેં સે કોઈ શરઈ હક બનતા હૈ, તો ઉસકા લેના જાઈઝ હૈ ઔર ઉનકા હિસાબ અલ્લાહ ખુદ લેંગે.[2]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અદી અન્સારી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ લોગોંકે દર્મિયાન તશરીફ રખતે થે કે ઈતનેમેં એક આદમી એક મુનાફિકકો કત્લ કરનેકે બારેમેં ચુપકેસે બાત કરનેકી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈજાઝત માંગને લગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે ઉંચી આવાઝસે ફરમાયા, ક્યા વોહ 'લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ' કી ગવાહી નહીં દેતા ? ઉસને કહા, દેતા હૈ. લેકિન ઉસકી ગવાહીકા એ'તિબાર નહીં હૈ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા વોહ નમાઝ નહીં પઢ્હતા હૈ ? ઉસને કહા, પઢ્હતા

૧ બિદાયા, ૩-૩૫૧, નસ્બુર્રાયા, ૩-૪૧૨, ઈસાબા, ૨-૧૮૦, બૈહકી, ૯-૧૧૪
૨ અહમદ, દારમી, તહાવી, તયાલસી

હૈ, લેકિન ઉસકી નમાઝકા એ'તિબાર નહીં હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈન્હીં લોગોં (કો કત્લ કરને) સે મુઝે રોકા ગયા હૈ.

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરે પાસ મેરે કિસી સહાબીકો બુલાઓ. મૈંને કહા, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કહા, નહીં. મૈંને કહા, હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં. મૈંને કહા, આપકે ચચેરે ભાઈ હઝરત અલી (રદિ.) કો? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં. મૈંને કહા, હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં. જબ વોહ આ ગએ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, ઝરા એક તરફ કો હટ જાઓ.

ફિર આપને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે કાનમેં બાત કરની શુરૂ' કર દી ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કા રંગ બદલ રહા થા. જબ યૌમુદ્દાર આયા (જિસ દિન હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે ઘર કા મુહાસરા કિયા ગયા) ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ઘરમેં ઘેર લિયે ગએ, તો હમને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ક્યા આપ (બાગીયોંસે) જંગ નહીં કરેંગે ? હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને મુઝસે એક વા'દા લિયા થા. મૈં ઉસ વા'દે પર પક્કા રહૂંગા ઔર જમા રહૂંગા.[1]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કા જિસ વક્ત મુહાસરા કર લિયા ગયા થા, ઉસ વક્ત ઉન્હોંને ઝાંક કર અપને સાથિયોંસે પૂછા, આપ લોગ મુઝે ક્યૂં કત્લ કરતે હો, ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે કિસી આદમીકા ખૂન બહાના, સિર્ફ તીન બાતોંકી વજહસે હલાલ હોતા હૈ. યા તો વોહ શાદી કે બા'દ ઝિના કરે. ઈસ સૂરતમેં ઉસે રજ્મ કિયા જાએગા (યા'ની પત્થર માર મારકર માર દિયા જાએગા.) યા વોહ કિસીકો જાનબૂઝ કર કત્લ કરે, ઈસ સૂરતમેં ઉસે ભી બદલેમેં કત્લ કર દિયા જાએગા યા ઈસ્લામ લાનેકે બા'દ નઉઝુબિલ્લાહ મિન ઝાલિક મુરતદ હો જાએ (અગર સમઝાનેસે ઈસ્લામમેં વાપસ ન આયા તો) ઉસે મુરતદ હોનેકી સઝામેં કત્લ કિયા જાએગા. અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને ન તો ઝમાનએ જાહિલિયતમેં કભી ઝિના કિયા ઔર ન ઈસ્લામ લાનેકે બા'દ ઔર ન મૈંને કિસીકો કત્લ કિયા હૈ કે જિસકે બદલેમેં મુઝે કત્લ કિયા જાએ ઔર ન ઈસ્લામ લાનેકે બા'દ મૈં મુરતદ હુવા હૂં. (મૈં તો અબ ભી મુસલમાન હૂં.)[2]

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ઘરમેં મેહસુર (કૈદ) થે, મૈં ભી આપકે સાથ ઘરમેં થા. ઘરમેં એક જગહ ઐસી થી, કે જબ હમ

---

૧ બિદાયા, ૭-૧૮૧, ઈબ્ને સઅદ, ૩-૪૬
૨ બિદાયા, ૭-૧૭૯

ઉસમેં દાખિલ હોતે તો વહાંસે બલાત નામકી જગહ પર બૈઠે હુએ લોગોંકી બાતેં સુન લેતે. એક દિન હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કિસી ઝરૂરતસે ઉસમેં ગએ. જબ વહાંસે બાહિર આએ તો ઉનકા રંગ બદલા હુવા થા. ઉન્હોંને ફરમાયા, વોહ લોગ તો અબ મુઝે કત્લકી ધમકી દે રહે હૈં.

હમને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! અલ્લાહ ઉનસે આપકી કિફાયત ફરમાએંગે. ફિર ઉન્હોંને ફરમાયા, યેહ લોગ મુઝે ક્યૂં કત્લ કરના ચાહતે હૈં ? ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે મુસલમાનોંકા ખૂન બહાના સિર્ફ તીન બાતોંકી વજહસે હલાલ હોતા હૈ. યા તો આદમી મુસલમાન હોનેકે બા'દ કાફિર હો જાએ, યા શાદીકે બા'દ ઝિના કરે, યા નાહક કિસીકો કત્લ કર દે (મૈંને તીનોંમેં સે કોઇ કામ નહીં કિયા હૈ) અલ્લાહકી કસમ ! ન મૈંને જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં કભી ઝિના કિયા હૈ ઔર ન ઇસ્લામ લાનેકે બા'દ ઔર જબસે અલ્લાહને મુઝે ઇસ્લામકી હિદાયત દી હૈ, કભી ભી મેરે દિલમેં ઇસ દીનકો છોડકર કિસી ઔર દીનકો ઇખ્તિયાર કરનેકી તમન્ના પૈદા નહીં હુઇ હૈ ઔર ન મૈંને નાહક કિસીકો કત્લ કિયા હૈ. તો અબ યેહ લોગ મુઝે કિસ વજહસે કત્લ કરના ચાહતે હૈં ?[૧]

હઝરત અબૂ લૈલા કિન્દી (રહ.) કેહતે હૈં, જિન દિનોં હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) અપને ઘરમેં મેહસૂર થે, મૈં ભી ઉન દિનોં વહાં હી થા. એક દિન હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને દરીચેસે બાહિર ઝાંકકર (બાગીયોંસે) ફરમાયા, અય લોગો ! મુઝે કત્લ ન કરો (અગર મુઝસે કોઇ ગલતી હો ગઇ હૈ, તો) મુઝસે તૌબા કરા લો. અલ્લાહકી કસમ ! અગર તુમ મુઝે કત્લ કરોગે, તો ફિર કભી ભી તુમ ઇકઠ્ઠે નમાઝ ન પઢ સકોગે ઔર ન દુશ્મનસે જિહાદ કર સકોગે ઔર તુમ લોગોંમેં ઇખ્તિલાફ પૈદા હો જાએગા. ફિર દોનોં હાથોંકી ઉંગલીયાં એક દૂસરેમેં દાખિલ કરકે ફરમાયા, તુમ્હારા હાલ ભી ઐસા હો જાએગા. ફિર યેહ આયત પઢી..

يَـٰقَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِىٓ أَن يُصِيبَكُم مِّثْلُ مَآ أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَـٰلِحٍ ۚ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِّنكُم بِبَعِيدٍ

યા કવ્મિ લા યજ્રિમન્નકુમ શિકાકી અંય્યુસીબકુમ્ મિષ્લુ મા અસાબ કવ્મ નૂહિન્ અવ્ કવ્મ હૂદિન્ અવ્ કવ્મ સાલિહિંવ્વમા કવ્મુ લૂતિમ્ મિન્કુમ્ બિબઇદ.

'અય મેરી કૌમ ! મેરી ઝિદ તુમ્હારે લિયે ઇસકા સબબ ન હો જાએ કે તુમ પર ભી ઇસી તરહકી મુસીબતેં આ પડે, જૈસી નૂહકી કૌમ યા હૂદકી કૌમ યા સાલેહકી કૌમ પર પડી થીં ઔર લૂતકી કૌમ (તો) અભી તુમસે (બહોત) દૂર (ઝમાનેમેં) નહીં હુઇ.'

---

૧ બિદાયા, ૭-૧૭૯, ઇબ્ને સઅદ, ૩-૪૬૧

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ (રદિ.) કે પાસ આદમી ભેજકર પૂછા કે આપકી ક્યા રાય હૈ ? ઉન્હોંને જવાબ દિયા કે આપ અપના હાથ (ઈન બાગીયોંસે) રોક કર રખ્ખેં, ઈસસે આપકી દલીલ ઝિયાદા મઝબૂત હોગી (કિયામતકે દિન)[1]

હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જિન દિનોં હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ઘરમેં મેહસૂર થે, મૈં ઉનકી ખિદમતમેં ગયા ઔર મૈંને ઉનસે કહા, આપ તમામ લોગોંકે ઈમામ હૈં ઔર યેહ મુસીબત જો આપ પર આઈ હૈ, વોહ આપ દેખ રહે હૈં, મૈં આપકે સામને તીન તજ્વીઝેં પેશ કરતા હૂં, ઈનમેં સે આપ જોનસી ચાહેં, ઈખ્તિયાર ફરમા લેં.

યા આપ અપને ઈસ ઘરસે બાહિર આકર ઈન બાગીયોંસે જંગ કરેં, ક્યૂંકે આપકે સાથ મુસલમાનોંકી બહોત બડી તા'દાદ ઔર બહોત ઝિયાદા તાકત હૈ ઔર ફિર આપ હક પર હૈં ઔર યેહ બાગી બાતિલ પર હૈં.

યા આપ અપને ઈસ ઘરસે બાહિર નિકલનેકે લિયે પીછેકી તરફ એક નયા દરવાઝા ખોલ લેં, ક્યૂંકે પુરાને દરવાઝે પર તો યેહ બાગી લોગ બૈઠે હુએ હૈં ઔર ઉસ નયે દરવાઝેસે (ચુપકેસે) બાહિર નિકલકર અપની સવારી પર બૈઠ કર મક્કા ચલે જાએં, ક્યૂંકે યેહ બાગી લોગ મક્કામેં આપકા ખૂન બહાના હલાલ નહીં સમઝેંગે.

યા ફિર આપ મુલ્કે શામ ચલે જાએં, વહાં શામ વાલે ભી હૈં ઔર હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ભી હૈં. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને (એક ભી તજ્વીઝ કુબૂલ ન ફરમાઈ ઔર) ફરમાયા, મૈં ઘરસે બાહિર નિકલકર ઈન બાગીયોંસે લડું, યેહ નહીં હો સકતા. મૈં નહીં ચાહતા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઉમ્મતમેં સબસે પેહલે (મુસલમાનોંકા) ખૂન બહાને વાલા મૈં બનું.

બાકી રહી યેહ તજ્વીઝ કે મૈં મક્કા ચલા જાઉં, વહાં યેહ બાગી મેરા ખૂન બહાના હલાલ નહીં સમઝેંગે, તો મૈં ઈસે ભી ઈખ્તિયાર નહીં કર સકતા, ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે કુરૈશકા એક આદમી મક્કામેં બેદીની ફૈલનેકા ઝરીઆ બનેગા, ઈસ લિયે ઉસ પર સારી દુનિયાકા આધા અઝાબ હોગા. મૈં નહીં ચાહતા કે મૈં વોહ આદમી બનું ઔર તીસરી તજ્વીઝકે મૈં મુલ્કે શામ ચલા જાઉં, વહાં શામવાલે ભી હૈં ઔર હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) ભી હૈં, સો મૈં અપને હિજરતવાલે વતન ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પડોસકો હરગિઝ નહીં છોડ સકતા.[2]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ઘરમેં મેહસૂર થે, મૈં ઉનકી ખિદમતમેં ગયા ઔર અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન !

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૪૯
૨ બિદાયા, ૭-૨૧૧, હૈસમી, ૭-૨૩૦

અબ તો આપકે લિયે ઈન બાગીયોંસે જંગ કરના બિલકુલ હલાલ હો ચુકા હૈ.(ઈસ લિયે આપ ઈનસે જંગ કરેં ઔર ઈન્હેં ભગા દેં.) હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને કહા, ક્યા તુમ્હેં ઈસ બાતસે ખુશી હો સકતી હૈ કે તુમ તમામ લોગોંકો કત્લ કર દો ઔર મુઝે ભી ?

મૈંને કહા, નહીં. ફરમાયા, અગર તુમ એક આદમીકો કત્લ કરોગે, તો ગોયા તુમને તમામ લોગોંકો કત્લ કર દિયા (જૈસે કે સૂરએ માઈદહ, આયત ૩૨ મેં ઉસકા તઝકેરા હૈ). યેહ સુનકર મૈં વાપસ આ ગયા ઔર જંગ કા ઈરાદા છોડ દિયા.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપકે સાથ ઈસ ઘરમેં ઐસી જમાઅત હૈ જો (અપની ખૂબીયોંકે એ'તિબાર સે) અલ્લાહકી મદદકી હર તરહ હકદાર હૈ.

ઈનસે કમ તા'દાદ પર અલ્લાહ મદદ ફરમા દિયા કરતે હૈં. આપ મુઝે ઈજાઝત દે દેં તાકે મૈં ઉનસે જંગ કરૂં. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં અલ્લાહકા વાસ્તા દેકર કેહતા હૂં કે કોઈ આદમી મેરી વજહસે ન અપના ખૂન બહાએ ઔર ન કિસી ઔર કા.[૨]

ઈબ્ને સઅદકી એક રિવાયત મેં યેહ હૈ કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જિસ વક્ત હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) અપને ઘરમેં મેહસૂર થે, ઉસ વક્ત મૈંને ઉનસે કહા, આપ ઈન બાગીયોંસે જંગ કરેં. અલ્લાહકી કસમ ! અલ્લાહને ઈનસે જંગ કરના આપકે લિયે હલાલ કર દિયા હૈ. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને કહા, નહીં, અલ્લાહકી કસમ ! નહીં. મૈં ઈનસે જંગ કભી નહીં કરૂંગા. આગે ઔર હદીસ ઝિક્ર કી હૈ.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન આમિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મુહાસિરેકે ઝમાનેમેં હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમમેં સે મેરે સબસે ઝિયાદા કામ આને વાલા વોહ આદમી હૈ, જો અપને હાથ ઔર હથિયારકો રોક લે (ઔર બાગીયોં પર ન ઉઠાએ).[૩]

હઝરત ઈબ્ને સીરીન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદિ.) ને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા કે યેહ અન્સાર દરવાઝે પર હાઝિર હૈં ઔર કેહ રહે હૈં, અગર આપ ફરમા દેં તો હમ દોબારા અલ્લાહકે અન્સાર બનકર દિખા દેં. (એક બાર તો જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મદીના હિજરત ફરમાઈ થી, દૂસરી બાર આજ ઈન બાગીયોં સે જંગ કરકે). હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, લડના તો બિલકુલ નહીં હૈ.[૪]

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૪૮, મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૨૫
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૪૯
૩ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૪૮
૪ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૪૮

હઝરત ઈબ્ને સીરીન (રહ.) કેહતે હૈં, મુહાસિરે કે ઝમાને મેં હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે સાથ ઉનકે ઘરમેં ઐસે સાતસો (૭૦૦) હઝરાત થે કે અગર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ઉનકો ઈજાઝત દે દેતે તો વોહ લોગ માર માર કર બાગીયોંકો મદીનાસે બાહિર નિકાલ દેતે. ઈન હઝરાતમેં હઝરત ઈબ્ને ઉમર, હઝરત હસન બિન અલી ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ભી થે.[1]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સાઈદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત સઈદ બિન આસ (રદિ.) ને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કી ખિદમતમેં આકર અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ કબ તક લોગોંકે હાથોંકો રોકે રખ્ખેંગે ? હમેં તો યેહ બાગી લોગ ખા ગએ. કોઈ હમ પર તીર ચલાતા હૈ, કોઈ હમેં પત્થર મારતા હૈ, કિસીને તલવાર સૌંતી હુઈ હૈ. (ઈસ લિયે આપ હમેં ઈનસે લડનેકા હુક્મ દેં.)

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! મેરા તો ઈનસે લડનેકા બિલકુલ ઈરાદા નહીં. અગર મૈં ઈનસે લડું, તો મૈં યકીની તૌર પર ઈનસે બચ જાઉંગા, લેકિન મૈં ઈન્હેં ભી ઔર ઈન્હેં મેરે ખિલાફ જમા કરકે લાનેવાલોંકો ભી અલ્લાહકે હવાલે કરતા હૂં, ક્યૂંકે હમ સબકો અપને રબકે પાસ જમા હોના હૈ. તુમ્હેં ઈનસે જંગ કરનેકા હુક્મ મૈં કિસી સૂરતમેં નહીં દે સકતા.

હઝરત સઈદ (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! આપકે બારેમેં કભી કિસીસે નહીં પૂછૂંગા. (યા'ની બાગીયોંસે જંગ કરકે મૈં શહીદ હો જાઉંગા, ઝિંદા નહીં રહૂંગા.) ચુનાંચે હઝરત સઈદ (રદિ.) ને બાહિર જાકર ઉનસે જંગ કી, યહાં તક કે ઉનકા સર ઝખ્મી હો ગયા.[2]

હઝરત ઉમર બિન સઅદ (રદિ.) કેહતે હૈં, હઝરત સઅદ (રદિ.) કે સાહબઝાદે હઝરત આમિર (રદિ.) ને આકર હઝરત સઅદ (રદિ.) કી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય અબ્બા જાન ! લોગ તો દુનિયા પર લડ રહે હૈં ઔર આપ યહાં બૈઠે હુએ હૈં ? હઝરત સઅદ (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમ મુઝે યેહ કેહ રહે હો કે મૈં ઈસ ફિત્નેમેં સરદાર બન જાઉં ? નહીં, અલ્લાહકી કસમ ! નહીં, મૈં ઈસ જંગમેં નહીં શરીક હો સકતા, અલબત્તા જંગમેં શરીક હોનેકી સિર્ફ એક સૂરત હૈ કે મુઝે ઐસી તલવાર મિલ જાએ કે મૈં વોહ તલવાર અગર કિસી મો'મિનકો મારૂં તો વોહ ઉચટ જાએ ઔર ઉસે ઝખમી ન કરે ઔર અગર કિસી કાફિરકો મારૂં તો ઉસે કત્લ કર દે.

(ઐસી તલવાર ચૂંકે મેરે પાસ હૈ નહીં, ઈસ લિયે મૈં છુપકર બૈઠા હુવા હૂં, ક્યૂંકે) મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે અલ્લાહ ઉસ માલદારકો પસંદ ફરમાતે હૈં જો છુપા હુવા હો ઔર તક્વે વાલા હો.[3]

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૪૯
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૫-૨૩
૩ બિદાયા, ૭-૨૮૩

હઝરત ઇબ્ને સીરીન (રહ.) કેહતે હૈં, એક આદમી ને હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) (રદિ.) સે કહા, આપ અહલે શૂરામેં સે હૈં ઔર ઇસ અમ્ર (ખિલાફત) કે દૂસરોંસેં ઝિયાદા હકદાર હૈં, તો આપ ક્યૂં નહીં જંગ કરતે હૈં ?

ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈં સિર્ફ ઇસ સૂરતમેં જંગ કર સકતા હૂં જબકે લોગ મુઝે ઐસી તલવાર લાકર દેં, જિસકી દો આંખેં, એક ઝબાન ઔર દો હોઠ હોં ઔર વોહ તલવાર મો'મિન ઔર કાફિરકો પેહચાનતી હો (ઔર કાફિરકો તો મારતી હો લેકિન મો'મિન પર અસર ન કરતી હો) મૈંને ખૂબ જિહાદ કિયા (જબકે કાફિરોંકે ખિલાફ થા ઔર બિલકુલ સહી તરીકે પર થા, આજ તો મુસલમાનોંસે લડા જા રહા હૈ ઔર વોહ ભી દુનિયા હાસિલ કરનેકે લિયે) ઔર મૈં ખૂબ અચ્છી તરહ જિહાદ કો જાનતા હૂં.[1]

હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) ને જિનકા પેટ બળ્હ ગયા થા, ફરમાયા, મૈં ઉસ આદમીસે કભી જંગ નહીં કરૂંગા, જો લા ઇલાહ ઇલ્લલ્લાહ કેહતા હો. હઝરત સઅદ બિન માલિક (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં ભી અલ્લાહકી કસમ ! ઉસ આદમીસે કભી જંગ નહીં કરૂંગા, જો લા ઇલાહ ઇલ્લલ્લાહ કેહતા હો. ઇસ પર એક આદમીને કહા, ક્યા અલ્લાહ ને યેહ નહીં ફરમાયા..

وَقَاتِلُوْهُمْ حَتّٰى لَاتَكُوْنَ فِتْنَةٌ وَّيَكُوْنَ الدِّيْنُ كُلُّهٗ لِلّٰهِ

વકાતિલૂહુમ્ હત્તા લા તકૂન ફિત્નતુંવ્વ યકૂનદ્દીનુ કુલ્લુહૂ લિલ્લાહ

'ઔર તુમ અરબકે ઉન (કુફ્ફાર) સે ઇસ હદ તક લડો કે ઉનમેં અકીદેકા બિગાડ (યા'ની શિર્ક) ન રહે ઔર દીન (ખાલિસ) અલ્લાહ હી કા હો જાએ.'

ઉન દોનોંને ફરમાયા, (હમ ઇસ આયત પર અમલ કર ચુકે હૈં) હમને જંગ કી થી, યહાં તકકે અકીદેકા ફસાદ ઔર ફિત્ના કુછ બાકી ન રહા થા ઔર દીન (ખાલિસ) અલ્લાહ હી કા હો ગયા થા. (ઝૂઠે મઝહબ સારે ખત્મ હો ગએ થે. આજકી જંગ ફિત્ના ખત્મ કરને ઔર અલ્લાહકે દીનકે લિયે નહીં હૈ.)

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઇબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) કે મુહાસિરેકે ઝમાનેમેં દો આદમીયોંને હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં આકર કહા, લોગ બરબાદ હો રહે હૈં ઔર આપ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે બેટે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબી હૈં, આપ યહાં બૈઠે હુએ હૈં ? આપકો બાહિર નિકલકર ઇસ જંગમેં શરીક હોનેમેં ક્યા ચીઝ રૂકાવટ બન રહી હૈ?હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ બાત રૂકાવટ હૈ કે અલ્લાહને મેરે મુસલમાન ભાઇકા ખૂન હરામ કરાર દિયા હૈ. ઇન દોનોં આદમીયોંને કહા, ક્યા અલ્લાહને યેહ નહીં ફરમાયા..

---

૧ હૈસમી, ૭-૨૯૯, હુલીયા, ૧-૯૪, ઇબ્ને સઅદ, ૩-૧૦૧

وَقَاتِلُوْهُمْ حَتّٰى لَاتَكُوْنَ فِتْنَةٌ وَّيَكُوْنَ الدِّيْنُ كُلُّهٗ لِلّٰهِ

વકાતિલૂહુમ્ હત્તા લા તકૂન ફિત્નતુંવ્વ યકૂનદ્દીનુ કુલ્લુહૂ લિલ્લાહ

તર્જમા ઉપર ગુઝર ચુકા હૈ. હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હમને જંગ કી થી. યહાં તક કે ફિત્ના વગૈરહ કુછ બાકી નહીં રહા થા ઔર દીન સિર્ફ અલ્લાહ હી કા હો ગયા થા ઔર તુમ લોગ ઇસ લિયે લડના ચાહતે હો તાકે ફિત્ના બરપા હો ઔર અલ્લાહકે અલાવા દૂસરોંકા દીન ચલ પડે.[1]

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં, એક આદમી ને હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં આકર કહા, અય અબૂ અબ્દુર્રહમાન ! ક્યા બાત હૈ ? આપ એક સાલ હજ કરતે હૈં ઔર એક સાલ ઉમરા. આપને અલ્લાહકે રાસ્તેકા જિહાદ છોડ દિયા હૈ, હાલાંકે આપ જાનતે હૈં કે અલ્લાહને જિહાદકી કિતની તરગીબ દી હૈ ?

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય મેરે ભતીજે ! ઇસ્લામકી બુનિયાદ પાંચ ચીઝોં પર હૈ. અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ પર ઇમાન લાના, પાંચ નમાઝેં પઢના, રમઝાનકે રોઝે રખના, ઝકાત અદા કરના ઔર અલ્લાહકે ઘર કા હજ કરના (ઔર મૈં યેહ સારે કામ કર રહા હૂં, મેરા દીન ઇસ્લામ પૂરા કાઇમ હૈ). ઉસ આદમીને કહા, અય અબ્દુર્રહમાન ! ક્યા આપને અલ્લાહકા યેહ ઇર્શાદ નહીં સુના, જો કુર્આનમેં હૈ ?

وَاِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اقْتَتَلُوْا فَاَصْلِحُوْا بَيْنَهُمَا

વઇન્ તાઇફતાનિ મિનલ્ મુઅમિનીનક્તતલૂ ફઅસલિહૂ બય્નહુમા

وَقَاتِلُوْا هُمْ حَتّٰى لَاتَكُوْنَ فِتْنَةٌ

વકાતિલૂહુમ્ હત્તા લા તકૂન ફિત્નતુન્

'ઔર અગર મુસલમાનોંમેં દો ગિરોહ આપસમેં લડ પડેં તો ઉનકે દર્મિયાન સુલહ કરા દો, ફિર અગર ઉનમેં કા એક ગિરોહ દૂસરે પર ઝયાદતી કરે તો ઉસ ગિરોહસે લડો જો ઝયાદતી કરતા હૈ. યહાં તક કે વોહ ખુદાકે હુક્મકી તરફ રૂજૂઅ હો જાએ.' ઔર દૂસરી આયતકા તર્જમા યેહ હૈ કે 'તુમ અરબ કે ઉન (કુફ્ફાર) સે ઇસ હદ તક લડો કે ઉનમેં અકીદેકા ફસાદ (યા'ની શિર્ક) ન રહે.'

આપને ફરમાયા, હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં ઇસ આયત પર અમલ કિયા થા. ઇસ્લામ વાલે થોડે થે ઔર હર મુસલમાનકો દીનકી વજહસે બહોત ઝિયાદા મુસીબતેં ઉઠાની પડતી થીં. કાફિર યા ઉસે કત્લ કર દેતે યા ઉસે

---

૧ બુખારી, ૨-૪૮

તરહ તરહકા અઝાબ દેતે. હમ લોગ લડાઇ કરતે રહે યહાં તક કે ઇસ્લામ વાલે ઝિયાદા હો ગએ યા'ની ફિત્ના ઔર ફસાદ યા'ની શિર્કો કુફ્ર બિલકુલ ખત્મ હો ગયા.

ઇસ આદમીને કહા, આપ હઝરત ઉસ્માન ઔર હઝરત અલી (રદિ.) કે બારેમેં ક્યા ફરમાતે હૈં ? (દિખનેમેં યેહ આદમી ખારજી થા). ઉન્હોંને ફરમાયા, હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) (સે ગઝવએ ઉહદકે દિન દૂસરે સહાબાકે સાથ કુછ ખતા હુઇ થી, લેકિન ઉન) કો અલ્લાહને મઆફ ફરમા દિયા, જૈસે કે અલ્લાહકા ફરમાન હૈ કે ..

وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ વલકદ્ અફા અન્કુમ્

'ઔર અલ્લાહ ને ઉનકો જો મઆફ ફરમાયા હૈ, તુમ ઉસે બુરા સમઝતે હો'.

હઝરત અલી (રદિ.) તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચચેરે ભાઇ ઔર ઉનકે દામાદ હૈં ઔર ફિર હાથસે ઇશારા કરકે ફરમાયા, ઔર વોહ દેખો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરોંકે બીચમેં હઝરત અલી (રદિ.) કા ઘર હૈ (યા'ની હઝરત અલી (રદિ.) રિશ્તેમેં ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કરીબ થે ઔર ઉનકા ઘર ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરસે કરીબ થા)[૧]

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમીને હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં આકર કહા, અય અબૂ અબ્દુર્રહમાન ! અલ્લાહને કુર્આનમેં જો ફરમાયા હૈ, વોહ આપને નહીં સુના..

وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اقْتَتَلُوْا

વઇન્ તાઇફતાનિ મિનલ્ મુઅમિનીનક્તતલૂ

તો જૈસે અલ્લાહ ફરમા રહે હૈં, આપ જંગ ક્યૂં નહીં કરતે હૈં ?

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય મેરે ભતીજે ! મૈં (મુસલમાનોંસે) જંગ ન કરૂં ઔર યેહ પિછલી આયત સુનાકર મુઝે કુર્આન પર અમલ ન કરનેકી આર દિલાઇ જાએ, યેહ મુઝે ઇસસે ઝિયાદા પસંદીદા હૈ કે મૈં મુસલમાનોંસે જંગ કરકે ઉન્હેં કત્લ કરૂં ઔર મુઝે દૂસરી આયત પર અમલ ન કરનેકી આર દિલાઇ જાએ ઔર વોહ દૂસરી આયત યેહ હૈ..

وَمَنْ يَّقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا વમંય્યક્તુલ્ મુઅમિનમ્ મુતઅમ્મિદન્

'ઔર જો આદમી કિસી મુસલમાનકો જાનબૂઝ કર કત્લ કર ડાલે, તો ઉસકી સઝા જહન્નમ હૈ, કે હમેશા હમેશાકો ઉસમેં રહેગા ઔર ઉસ પર અલ્લાહ ગઝબનાક હોગા ઔર ઉસકો અપની રહમતસે દૂર કરેગા ઔર ઉસકે લિયે બડી સઝાકા સામાન કરેગા'

---

૧ બૈહકી, ૮-૧૯૨, હુલીયા, ૧-૨૯૨

ઉસ આદમી ને કહા, અલ્લાહ ફરમાતે હૈં..

وَقَاتِلُوْ هُمْ حَتّٰى لَاتَكُوْنَ فِتْنَةٌ

વકાતિલૂહુમ્ હત્તા લા તકૂન ફિત્નતુન્

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હમ ઈસ આયત પર અમલ કર ચુકે હૈં. ફિર આગે પિછલી હદીસ જૈસી હદીસ ઝિક્ર કી.[૧]

હઝરત સઈદ બિન ઝુબૈર (રહ.) કેહતે હૈં, ફિર હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમ જાનતે હો કે ફિત્ના કિસે કેહતે હૈં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુશ્રિકોંસે જંગ કરતે થે ઔર ઉન મુશ્રિકોંસે લડને જાના બડી સખ્ત આઝમાઈશકી ચીઝ થી ઔર વોહ લડાઈ તુમ્હારી ઈસ લડાઈકી તરહ મુલ્ક હાસિલ કરનેકે લિયે નહીં થી.[૨]

હઝરત અબુલ આલિયહ બરાઅ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સફવાન (રદિ.) એક દિન હતીમમેં બૈઠે હુએ થે કે ઈતનેમેં હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) બૈતુલ્લાહકા તવાફ કરતે હુએ ઈન દોનોંકે પાससે ગુઝરે. ઈન દોનોંમેં સે એકને દૂસરેસે કહા, આપકા ક્યા ખયાલ હૈ ? ક્યા રૂએ ઝમીન પર ઈનસે ઝિયાદા બેહતર આદમી બાકી રેહ ગયા હૈ ?

ફિર ઉન્હોંને એક આદમીસે કહા, જબ યેહ અપના તવાફ ખત્મ કર લેં તો ઉન્હેં હમારે પાસ બુલા લાઓ. જબ ઉનકા તવાફ પૂરા હો ગયા ઔર ઉન્હોંને (તવાફકી) દો રકઅત પઢ લી તો ઈન લોગોં કે કાસિદ ને ઉનકી ખિદમત મેં અર્ઝ કિયા કે યેહ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સફવાન (રદિ.) આપકો બુલા રહે હૈં. વોહ ઈન દોનોંકે પાસ આએ તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સફવાન (રદિ.) ને કહા, અય અબૂ અબ્દુર્રહમાન ! અમીરૂલ મો'મિનીન હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) સે બૈઅત હોનેસે આપકો કૌનસી ચીઝ રોક રહી હૈ ? ક્યૂંકે મક્કા મદીના. યમન ઔર ઈરાક વાલે સબ ઔર અકસર શામવાલે ઉનસે બૈઅત હો ચુકે હૈં.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! જબ તક તુમ લોગોંને તલવારેં અપને કંધોંસે રખ્ખી હુઈ હૈં ઔર તુમ્હારે હાથ મુસલમાનકે ખૂનસે રંગે હુએ હૈં, ઉસ વક્ત તક મૈં તુમસે બૈઅત નહીં હો સકતા.[૩]

હઝરત હસન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ લોગ ફિત્નેમેં પરેશાન હો ગએ તો ઉન્હોંને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર કહા, આપ

---

૧ બુખારી
૨ તફસીર ઈબ્ને કસીર, ૨-૩૦૮
૩ બૈહકી, ૮-૧૯૨

લોગોંકે સરદાર હૈં ઔર સરદારકે બેટે હૈં ઔર તમામ લોગ આપ પર રાઝી હૈં. આપ બાહિર તશરીફ લાએં. હમ આપસે બૈઅત હોના ચાહતે હૈં. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હરગિઝ નહીં, અલ્લાહકી કસમ ! જબ તક મેરી જાનમેં જાન હૈ, ઉસ વક્ત તક મૈં અપની જગહસે એક સિંગી ભર ખૂન ભી નહીં બેહને દૂંગા. ફિર કુછ લોગોંને આકર હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કો ડરાયા ઔર યૂં કહા, યા તો આપ બાહિર તશરીફ લે ચલેં વરના ઈસી બિસ્તર પર આપકો કત્લ કર દિયા જાએગા. તો ઉન્હોંને ઉસકા કુછ અસર ન લિયા ઔર વહી પેહલા જવાબ દિયા ઔર બાહિર આનેસે ઈન્કાર કર દિયા.

હઝરત હસન (રદિ.) કેહતે હૈં, અલ્લાહકી કસમ ! લોગ ઉનકી વફાત તક ઉન્હેં બૈઅત કરને પર બિલકુલ તૈયાર ન કર સકે.[૧]

હઝરત ખાલિદ બિન સુમૈર (રહ.) કેહતે હૈં, લોગોં ને હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) સે કહા, ક્યા હી અચ્છા હો અગર આપ લોગોંકે ખિલાફતકે મા'મલેકો સંભાલ લેં ? ક્યૂંકે તમામ લોગ આપ (કે ખલીફા બનને) પર રાઝી હૈં. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઝરા યેહ બતાએં કે મશ્રિકમેં કિસી એક આદમીને મેરે ખલીફા બનનેકી મુખાલફત કર દી તો ? ઉન્હોંને કહા, અગર એક આદમીને મુખાલફત કી તો ઉસે કત્લ કર દિયા જાએગા ઔર ઉમ્મતકે મા'મલેકો સુધારનેકે લિયે એક આદમીકો કત્લ કરના પડે તો યેહ કોઈ ઐસી બડી બાત નહીં હૈ.

ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈં તો યેહ ભી પસંદ નહીં કરતા કે હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઉમ્મત નેઝેકા દસ્તા પકડે ઔર મૈં ઉસ નેઝેકા ભાલા પકડું ઔર ફિર એક મુસલમાનકો કત્લ કિયા જાએ ઔર ઉસકે બદલેમેં મુઝે દુનિયા ઔર દુનિયામેં જો કુછ હૈ, મિલ જાએ.[૨]

હઝરત કતન (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમીને હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર કહા, હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઉમ્મતકે લિયે આપસે ઝિયાદા કોઈ બુરા નહીં હૈ. ઉન્હોંને ફરમાયા, ક્યૂં ? અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને ન તો ઉનકા ખૂન બહાયા હૈ ઔર ન ઉનમેં ફૂટ ડાલી હૈ ઔર ન ઉનકી જમાઅતસે અલગ હુવા હૂં.

ઉસ આદમીને કહા, અગર આપ (ખલીફા બનના) ચાહેં તો આપકે બારેમેં દો આદમી ભી ઈખ્તિલાફ ન કરેંગે. ઉન્હોંને ફરમાયા, મુઝે તો યેહ ભી પસંદ નહીં હૈ કે મુઝે ખિલાફત અપને આપ મિલે ઔર એક આદમી કહે નહીં ઔર દૂસરા કહે હાં. (યા'ની અગર એક આદમી ભી ઈખ્તિલાફ કરે તો મુઝે મંઝૂર નહીં હૈ.)[૩]

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૯૩, ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૧૧
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૧૧
૩ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૧૧

હઝરત કાસિમ બિન અબ્દુર્રહમાન (રહ.) કેહતે હૈં, લોગોંને પેહલે ફિત્ના (જો કે હઝરત અલી ઔર હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) કે દર્મિયાન વાકેઅ હુવા થા) કે ઝમાનેમેં હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) સે કહા, ક્યા આપ બાહિર આકર જંગમેં હિસ્સા નહીં લે સકતે ?

ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈંને ઉસ વક્ત જંગ કી થી જબકે બૂત હજરે અસ્વદ ઔર બૈતુલ્લાહકે દરવાઝે કે દર્મિયાન રખ્ખે હુએ થે. યહાં તક કે અલ્લાહને બૂતોંકો સરઝમીને અરબસે નિકાલ દિયા. અબ મૈં ઈસ બાતકો બહોત બુરા સમઝતા હૂં કે મૈં 'લાઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ' કેહને વાલેસે જંગ કરૂં. ઉન લોગોંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! આપકે દિલમેં યેહ રાય નહીં હૈ. (સિર્ફ કેહનેકો હૈ, બલ્કે આપ યેહ ચાહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા એક દૂસરેકો ખત્મ કર દેં. ફિર આપકે અલાવ જબ કોઈ બચેગા નહીં તો લોગ ખૂદ હી કેહને લગેંગે, અમીરૂલ મો'મિનીન બનાનેકે લિયે અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) સે બૈઅત હો જાઓ.

ઉન્હોંને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! યેહ બાત બિલકુલ મેરે દિલમેં નહીં હૈ. બલ્કે મેરે દિલમેં યેહ હૈ કે જબ તુમ લોગ કહોગે, આઓ નમાઝકી તરફ, તો મૈં તુમ્હારી બાત માનૂંગા. ઔર જબ તુમ કહોગે, આઓ કામિયાબીકી તરફ, તો મૈં તુમ્હારી માનૂંગા. ઔર જબ તુમ અલગ અલગ હો જાઓગે, તો મૈં તુમ્હારે સાથ નહીં રહૂંગા. ઔર જબ તુમ ઈકઠ્ઠે હો જાઓગે તો મૈં તુમસે અલગ નહીં હોઉંગા.[૧]

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં કે જિન દિનોં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) કી તરફસે ખિલાફતકે લિયે કોશિશ ચલ રહી થી ઔર ખવારિજ ઔર (શીઓંકે) ફિરકા ખશબીયા કા ઝોર થા. ઉન દિનોં કિસીને હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) સે કહા, આપ ઉનકે સાથ ભી નમાઝ પઢ લેતે હૈં ઔર ઈનકે સાથ ભી, હાલાંકે યેહ તો એક દૂસરેકો કત્લ કર રહે હૈં. ઈસકી ક્યા વજહ હૈ ?

ઉન્હોંને ફરમાયા, જો કહેગા, આઓ નમાઝકી તરફ, મૈં ઉસકી બાત માન લૂંગા ઔર જો કહેગા, આઓ કામિયાબીકી તરફ, મૈં ઉસકી બાત માન લૂંગા ઔર જો કહેગા, આઓ અપને મુસલમાન ભાઈકો કત્લ કરકે ઉસકા માલ લેનેકી તરફ, મૈં કેહ દૂંગા, મૈં નહીં આતા.[૨]

હઝરત અબુલ ગરીફ (રહ.) કેહતે હૈં, હમ લોગ હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) કે આગેકે લશ્કરમેં બારહ હઝાર આદમી થે. શામ વાલોંસે જંગ કરનેકા ઈતના ઝિયાદા જઝબા થા કે લગતા થા કે હમારી તલવારોંસે ખૂન ટપકને લગ જાએગા (યા ગુસ્સે કી વજહસે હમારી તલવારેં ગિર જાએંગી).

૧ હુલીયા, ૧-૨૯૪
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૨૫

હમારે લશ્કરકે અમીર અબુલ ઉમર તાહા થે. જબ હમેં ખબર મિલી કે હઝરત હસન ઔર હઝરત મુઆવિયા (રદિ.) મેં સુલહ હો ગઇ, તો ગુસ્સેકે મારે હમારી કમર ટૂટ ગઇ. જબ હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) કૂફા આએ તો અબૂ આમિર સુફ્યાન બિન લૈલ નામકે આદમીને ઉનસે ખડે હોકર કહા, અસ્સલામુ અલૈક ! અય મુસલમાનોંકો ઝલીલ કરને વાલે !

હઝરત હસન (રદિ.) ને કહા, અય અબૂ આમિર ! યેહ ન કહો કે મૈંને મુસલમાનોંકો ઝલીલ કિયા, બલ્કે મૈં મુલ્ક તલબ કરનેકી વજહસે મુસલમાનોંકો કત્લ કરના પસંદ નહીં કરતા.[1]

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત હસન બિન અલી ઔર હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) મેં સુલહ હો ગઇ, તો હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ને હઝરત હસન (રદિ.) સે કહા, આપ ખડે હોકર લોગોં મેં બયાન કરેં ઔર અપના ખયાલ ઉન્હેં બતાએં. ચુનાંચે હઝરત હસન (રદિ.) ને ખડે હોકર બયાન ફરમાયા ઔર ઈર્શાદ ફરમાયા..

'તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહ કે લિયે હૈં, જિસને હમારે (બડોં કે) ઝરીએ સે તુમ્હારે પેહલે લોગોંકો હિદાયત નસીબ ફરમાઇ ઔર હમારે ઝરીએસે તુમ્હારે બા'દ વાલોંકે ખૂનકી હિફાઝત ફરમાઇ. ગૌરસે સુનો, સબસે ઝિયાદા અક્લમંદ વોહ હૈ, જો તક્વા ઈખ્તિયાર કરે ઔર સબસે ઝિયાદા આજીઝ વોહ હૈ, જો ફિસ્કો ફુજૂરમેં પડા રહે.

ખિલાફતકે મા'મલેમેં મેરા ઔર હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) કા ઈખ્તિલાફ હુવા થા. અબ યા તો હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ખિલાફતકે મુઝસે ઝિયાદા હકદાર થે યા વાકઇ મેરા હક બનતા થા. બહરહાલ જો ભી સૂરત થી, હમને અપના હક અલ્લાહકે લિયે છોડ દિયા હૈ, તાકે હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઉમ્મતકા કામ ઠીક રહે ઔર ઉનકે ખૂન મેહફૂઝ રહેં. ફિર હઝરત હસન (રદિ.) ને હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) કી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા ઔર કુર્આનકી યેહ આયત તિલાવત ફરમાઇ..

وَاِنْ اَدْرِیْ لَعَلَّهٗ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَاعٌ اِلٰی حِیْنٍ

વઈન્ અદરી લઅલ્લહુ ફિત્નતુલ્લકુમ વમતાઅન ઈલાહીન

'ઔર મૈં (યકીની તૌર પર) નહીં જાનતા (કે ક્યા મસ્લિહત હૈ ? શાયદ યેહ અઝાબમેં દેર) તુમ્હારે લિયે (સૂરતકે એ'તિબારસે) ઈમ્તિહાન હો ઔર એક વક્ત (યા'ની મૌત) તક (ઝિંદગીસે) ફાઇદા પહોંચાના હો.'

---

33 [1] હાકિમ, ૩-૧૭૫

ફિર આપ નીચે ઉતર આએ તો હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) સે કહા, તુમ યેહ ચાહતે થે (કે હઝરત હસન (રદિ.) દસ્તબરદારીકા એ'લાન કર દેં ઔર વોહ ઉન્હોંને કર દિયા.)[1]

હઝરત જુબૈર બિન નુફૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) સે કહા, લોગ યેહ કેહતે હૈં કે આપ ખલીફા બનના ચાહતે હૈં. ક્યા યેહ સહી હૈ ? હઝરત હસન (રદિ.) ને ફરમાયા, અરબકે બડે સરદાર મેરે હાથમેં થે. જિસસે મૈં જંગ કરતા થા, વોહ ઉસસે જંગ કરતે થે ઔર મૈં જિસસે સુલહ કરતા થા, વોહ ઉસસે સુલહ કરતે થે. લેકિન મૈંને ખિલાફતકો છોડ દિયા તાકે અલ્લાહ ખુશ હો જાએં ઔર હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઉમ્મતકે ખૂનકી હિફાઝત હો જાએ. ક્યા મૈં હિઝાજ વાલોંકે મેંઢોં યા'ની કમઝોર લોગોંકે ઝરીએ ખિલાફતકે ઝબરદસ્તી છીનનેકા અબ ઇરાદા કર સકતા હૂં ?(જબ મેરે સાથ બડે ઔર તાકતવર લોગ થે, ઉસ વક્ત તો મૈં ખિલાફતસે દસ્ત બરદાર હો ગયા. અબ તો મેરે સાથ કમઝોર લોગ હૈં, અબ ખિલાફત લેનેકા ઇરાદા કૈસે કર સકતા હૂં ?)[2]

હઝરત આમિર શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં, જબ મરવાન કી ઝહહાક બિન કૈસ સે જંગ હુઇ તો મરવાન ને હઝરત ઐમન બિન ખુરૈમ અસદી (રદિ.) કો આદમી ભેજકર બુલાયા ઔર કહા કે હમ ચાહતે હૈં કે આપ હમારે સાથ મિલકર જંગ કરેં.

હઝરત ઐમન (રદિ.) ને ફરમાયા, મેરે વાલિદ ઔર મેરે ચચા જંગે બદરમેં શરીક હુએ થે, દોનોંને મુઝસે યેહ અહદ લિયા થા કે જો આદમી 'લાઇલાહ ઇલ્લલ્લાહ' કી ગવાહી દે, મૈં ઉસસે ન લડું. અગર તુમ (જંગ કરને પર) આગસે છુટકારેકા પરવાના લા દો, તો મૈં તુમ્હારે સાથ મિલકર જંગ કર સકતા હૂં.

મરવાન ને કહા, આપ દૂર હો જાઓ ઔર ઉન્હેં બુરા ભલા ભી કહા. ઇસ પર હઝરત ઐમન ને યેહ અશઆર કહે..

وَلَسْتُ مُقَاتِلًا رَجُلًا يُصَلِّي عَلٰى سُلْطَانِ آخَرَ مِنْ قُرَيْشٍ

'કિસી દૂસરે કુરૈશીકે હુકૂમત હાસિલ કરનેકે લિયે મૈં ઉસ આદમીસે જંગ નહીં કર સકતા, જો નમાઝ પઢતા હો.'

أُقَاتِلُ مُسْلِمًا فِيْ غَيْرِ شَيْءٍ فَلَيْسَ بِنَافِعِيْ مَا عِشْتُ عَيْشِيْ

'મૈં બગૈર કિસી બાતકે મુસલમાનસે જંગ કરૂં, ઇસસે મુઝે ઝિંદગી ભર કુછ ફાઇદા નહીં હોગા.'

---

૧ ઇસ્તીઆબ, ૧-૩૭૪, હાકિમ, ૩-૧૭૫, બૈહકી, ૮-૧૭૩
૨ હાકિમ, ૩-૧૭૦

لَهُ سُلْطَانُهُ وَعَلَيَّ اِثْمِي مَعَاذَ اللّٰهِ مِنْ جَهْلٍ وَّطَيْشٍ

'મેરી જંગસે ઉસ બાદશાહકી સલ્તનત મઝબૂત હો ઔર મુઝે ગુનાહ હો, ઐસી જહાલત ઔર ગુસ્સેસે અલ્લાહકી પનાહ.'[1]

હઝરત ઈબ્ને હકમ બિન અમ્ર ગિફારી (રહ.) કેહતે હૈં, મેરે દાદાને મુઝસે બયાન કિયા કે મૈં હઝરત હકમ બિન અમ્ર (રદિ.) કે પાસ બૈઠા હુવા થા કે ઈતનેમેં ઉનકે પાસ હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કા કાસિદ આયા ઔર ઉસને કહા, અમ્રે ખિલાફતકે મા'મલેમેં આપ હમારી મદદ કરનેકે સબસે ઝિયાદા હકદાર હૈં.

હઝરત હકમ (રદિ.) ને કહા, મૈંને અપને ખાસ દોસ્ત, આપકે ચચાઝાદ ભાઈ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના કે જબ હાલાત ઐસે હો જાએં (યા'ની ખિલાફત પર મુસલમાન આપસમેં લડ પડેં) તો ઉસ વક્ત લકડીકી તલવાર બના લેના (યા'ની લડાઈમેં હિસ્સા ન લેના) ચુનાંચે મૈંને લકડીકી તલવાર બના લી હૈ.[2]

હઝરત અબુલ અશઅસ સન્આની (રહ.) કેહતે હૈં, મુઝે યઝીદ બિન મુઆવિયહ ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબી ઔફા (રદિ.) કે પાસ ભેજા. ઉનકે પાસ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બહોતસે સહાબા (રદિ.) બૈઠે હુએ થે. મૈંને કહા, આપ લોગ ઈસ વક્ત લોગોંકો ક્યા કરનેકા હુક્મ દેતે હૈં?

હઝરત ઈબ્ને અબી ઔફા ને ફરમાયા, હઝરત અબુલ કાસિમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે યેહ વસિય્યત ફરમાઈ થી કે અગર મૈં (મુસલમાનોંમેં આપસમેં લડનેકે) ઐસે હાલાત કુછ ભી પાઉં, તો મૈં ઉહદ પહાડ પર જાકર અપની તલવાર તોડ દૂં ઔર અપને ઘર બૈઠ જાઉં. મૈને અર્ઝ કિયા, અગર કોઈ મેરે ઘરમેં ઘુસ જાએ (તો કહાં જાઉં?)

આપને ફરમાયા, અંદર વાલી કોઠરીમેં બૈઠ જાના. અગર વહાં ભી (તુમ્હેં કત્લ કરને) કોઈ તુમ્હારે પાસ આ જાએ તો ફિર અપને ઘુટનોંકે બલ બૈઠ જાના. (કત્લકે લિયે તૈયાર હો જાના) ઔર ઉસસે કેહના (મુઝે કત્લ કરકે) અપના ગુનાહ ઔર મેરા ગુનાહ અપને સર લે લે ઔર દોઝખીયોંમેં શામિલ હો જા ઔર ઝાલિમોંકી યેહી સઝા હૈ, ઈસ લિયે કે મૈં અપની તલવાર તોડ ચુકા હૂં (ઔર બૈઠ ચુકા હૂં). જબ કોઈ મેરે ઘરમેં ઘુસ આએગા, તો મૈં અપને અંદર વાલી કોઠરીમેં ચલા જાઉંગા ઔર જબ વહાં ભી કોઈ આ જાએગા, તો મૈં ઘુટનોંકે બલ બૈઠ કર વહી કેહ દૂંગા, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બતાયા થા.[3]

---

[1] હૈસમી, ૭-૨૯૬, બૈહકી, ૮-૧૯૩
[2] હૈસમી, ૭-૩૦૧
[3] હૈસમી, ૭-૩૦૦

હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ તુમ દેખો કે લોગ દુનિયા પર લડ રહે હૈં, તો તુમ અપની તલવાર લેકર પથરીલે મૈદાનમેં ચલે જાના ઔર વહાં સબસે બડી ચટ્ટાન પર અપની તલવાર માર મારકર તોડ દેના. ફિર અપને ઘર આકર બૈઠ જાના, યહાં તક કે યા તો (નાહક કત્લ કરનેવાલા) ખતાકાર હાથ તુમ્હેં કત્લ કર દે યા ફિતરી મૌત તુમ્હારા ફૈસલા કર દે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે જિસ બાતકા હુક્મ દિયા થા, મૈં વોહ કર ચુકા હૂં.[1]

હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે એક તલવાર દી ઔર ફરમાયા, અય મુહમ્મદ બિન મસ્લમા ! ઈસ તલવારકો લેકર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કરતે રહો ઔર જબ તુમ દેખો કે મુસલમાનોંકી દો જમાઅતેં આપસમેં લડને લગી હૈં, તો યેહ તલવાર પત્થર પર મારકર તોડ દેના ઔર ફિર અપની ઝબાન ઔર હાથકો રોકે રખના, યહાં તક કે મૌત આકર ફૈસલા કર દે યા ખતાકાર હાથ તુમ્હેં કત્લ કર દે.

ચુનાંચે જબ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) શહીદ કર દિયે ગએ ઔર લોગોંમેં આપસમેં લડાઈ શુરૂ' હો ગઈ, તો હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) અપને ઘરકે સહનમેં રખ્ખી હુઈ ચટ્ટાનકે પાસ ગએ ઔર ઉસ પર મારકર વોહ તલવાર તોડ દી.[2]

હઝરત રિબઈ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) કે જનાઝેમેં એક આદમીકો યેહ કેહતે હુએ સુના કે મૈંને ઈસ ચારપાઈ વાલે (યા'ની હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) સે) સુના હૈ કે ફરમા રહે થે કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહ હદીસ સુની હૈ ઔર ઈસ સુનનેમેં મુઝે કોઈ શક યા તરદ્દુદ નહીં હૈ ઔર અગર તુમ આપસમેં લડોગે તો મૈં અપને ઘરકે અંદર ચલા જાઉંગા. ફિર અગર મેરે ઘરકે અંદર કોઈ મેરે પાસ આ ગયા, તો મૈં ઉસસે કહુંગા, લે (મુઝે કત્લ કર લે) ઔર મેરા ઔર અપના ગુનાહ અપને સર પર રખ લે.[3]

હઝરત વાઈલ બિન હુજર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મદીના હિજરત ફરમાનેકી ખબર પહોંચી તો મૈં અપની કૌમકા નુમાઈંદા બનકર ચલા. યહાં તક કે મદીના ચલા ગયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુલાકાતસે પેહલે આપકે સહાબા (રદિ.) સે મેરી મુલાકાત હુઈ ઔર ઉન્હોંને મુઝે બતાયા કે તુમ્હારે આનેસે તીન દિન પેહલે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં તુમ્હારી ખૂશખબરી દી થી ઔર ફરમાયા થા કે તુમ્હારે પાસ વાઈલ બિન હુજર આ રહે હૈં.

---

૧ હૈસમી, ૭-૩૦૧
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૨૦
૩ હૈસમી, ૭-૩૦૧

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુલાકાત હુઈ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે ખુશ આમદીદ કહા ઔર મુઝે અપને કરીબ જગહ દી ઔર અપની ચાદર બિછાકર મુઝે ઉસ પર બિઠાયા ફિર લોગોંકો બુલાયા. ચુનાંચે સબ લોગ જમા હો ગએ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મિમ્બર પર તશરીફ લાએ ઔર મુઝે અપને સાથ મિમ્બર પર લે ગએ. મૈં મિમ્બર પર આપસે નીચે થા. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમ્દો સના બયાન ફરમાઈ ઔર ફરમાયા..

'અય લોગો ! યેહ વાઈલ બિન હુજર હૈં ઔર બહોત દૂરકે ઈલાકે હઝર મૌતસે તુમ્હારે પાસ આએ હૈં. અપની ખુશીસે આએ હૈં. કિસીને ઉન્હેં મજબૂર નહીં કિયા હૈ ઔર વહાં શેહઝાદોંમેં સે યેહી બાકી રેહ ગએ હૈં. અય વાઈલ બિન હુજર ! અલ્લાહ તુમમેં ઔર તુમ્હારી ઔલાદમેં બરકત નસીબ ફરમાએ.'

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મિમ્બરસે નીચે તશરીફ લાએ ઔર મદીનાસે દૂર મુઝે એક જગહ ઠહેરાયા ઔર હઝરત મુઆવિયહ બિન અબી સુફયાન (રદિ.) સે ફરમાયા કે વોહ મુઝે સાથ લે જાકર ઉસ જગહ ઠહેરા દેં. ચુનાંચે મૈં (મસ્જિદસે ચલા ઔર હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ભી મેરે સાથ ચલે. રાસ્તેમેં હઝરત મુઆવિયહ ને કહા, અય વાઈલ ! ઈસ ગરમ ઝમીનને મેરે પાંવોંકે તલવે જલા દિયે. મુઝે અપને પીછે બિઠા લો. મૈંને કહા, મૈં તુમ્હેં ઈસ ઊંટની પર બિઠાનેમેં બુખ્લ ન કરતા, લેકિન તુમ શેહઝાદે નહીં હો. ઈસ લિયે તુમ્હેં સાથ બિઠાને પર લોગ મુઝે તા'ના દેંગે (કે ક્યા મઅમૂલી આદમીકો સાથ બિઠા રખ્ખા હૈ) ઔર યેહ મુઝે પસંદ નહીં હૈ. ફિર હઝરત મુઆવિયહને કહા, અચ્છા અપની જૂતી ઉતારકર મુઝે દે દો. ઉસે પહેનકર હી મૈં સૂરજકી ગરમીસે ખૂદકો બચા લું. મૈંને કહા, યેહ દો ચમડે તુમ્હેં દેનેમેં મૈં બુખ્લ ન કરતા, લેકિન તુમ ઉન લોગોંમેં સે નહીં હો, જો બાદશાહોંકા લિબાસ પહેનતે હો, ઈસ લિયે જૂતી દેને પર લોગ મુઝે તા'ના દેંગે ઔર યેહ મુઝે પસંદ નહીં હૈ.

આગે ઔર હદીસ ઝિક્ર કી હૈ. ઈસકે બા'દ યેહ હૈ કે જબ હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) બાદશાહ બન ગએ તો ઉન્હોંને કુરૈશ કે હઝરત બુસ્ર બિન અરતાત (રદિ.) કો ભેજા ઔર ઉનસે કહા, મૈંને ઈન કૂફાવાલોંકો તો અપને સાથ ઈકઠ્ઠા કર લિયા હૈ (યેહ સબ તો મુઝસે બૈઅત હો ગએ હૈં) તુમ અપના લશ્કર લેકર ચલો. જબ તુમ શામ કી હુદૂદસે આગે ચલે જાઓ તો અપની તલવાર સૌંત લેના ઔર જો મેરી બૈઅતસે ઈન્કાર કરે, ઉસે કત્લ કર દેના ઔર અગર તુમ્હેં હઝરત વાઈલ બિન હુજર ઝિંદા મિલે તો ઉન્હેં મેરે પાસ લે આના.

ચુનાંચે હઝરત બુસ્ર ને ઐસે હી કિયા ઔર વોહ જબ મુઝ તક પહોંચ ગએ તો મુઝે હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) કે પાસ લે ગએ. હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ને મેરી શાનકે મુતાબિક ઈસ્તિકબાલકા હુક્મ દિયા ઔર મુઝે અપને દરબારમેં આનેકી ઈજાઝત દી ઔર મુઝે અપને સાથ અપને તખ્ત પર બિઠાયા ઔર મુઝસે કહા, ક્યા યેહ મેરા

તખ્ત બેહતર હૈ યા ઊંટનીકી પીઠ ? મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મૈં કુફ્ર જાહિલિયત છોડકર નયા નયા ઈસ્લામમેં દાખિલ હુવા થા ઔર જાહિલિયત વાલે તૌર તરીકે અભી ખત્મ નહીં હુએ થે. મૈંને સવારી પર બિઠાનેસે ઔર જૂતી દેનેસે જો ઈન્કાર કિયા, યેહ સબ જાહિલિયતકા અસર થા. અલ્લાહ હમારે પાસ પૂરા ઈસ્લામ લે આએ હૈં. ઉસ ઈસ્લામને ઉન તમામ કામોં પર પરદા ડાલ દિયા હૈ, જો મૈંને કિયે હૈં.

હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ને કહા, હમારી મદદ કરનેસે આપકો કૌન સી ચીઝ રોકતી હૈ ? હાલાંકે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને આપ પર બહોત ભરોસા કિયા થા ઔર આપકો અપના દામાદ બનાયા થા. મૈંને કહા, (મૈં ઈસ વજહસે આપકી મદદ નહીં કર રહા હૂં) ક્યૂંકે આપને ઉસ શખ્સીયતસે જંગ કી હૈ, જો આપસે ઝિયાદા હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે હકદાર હૈં.

હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ને કહા, મૈં નસબમેં હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે ઝિયાદા કરીબ હૂં તો વોહ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે મુઝસે ઝિયાદા હકદાર કૈસે હો સકતે હૈં ?

મૈંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અલી (રદિ.) ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે દર્મિયાન ભાઈચારા કરાયા થા. (ઔર આપ ઉનકે ચચાઝાદ ભાઈ હૈં) ઔર ભાઈ ચચાઝાદ ભાઈસે ઝિયાદા હકદાર હુવા કરતા હૈ ઔર દૂસરી બાત યેહ ભી હૈ કે મૈં મુહાજિરીનસે લડના નહીં ચાહતા. હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ને કહા, ક્યા હમ મુહાજિરીન નહીં હૈં ? મૈંને કહા, ઝરૂર હૈં. લેકિન ક્યા હમ દોનોં જમાઅતોંસે અલગ નહીં હૈં ? ઔર એક ઔર દલીલ યેહ હૈ કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં મૈં હાઝિર થા ઔર બહોતસે લોગ ભી વહાં થે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મશ્રિકકી તરફ સર ઉઠા રખ્ખા થા (ઔર નિગાહ ભી મશ્રિકકી તરફ થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં દેખા) ફિર અપની નિગાહ મશ્રિકકી તરફ લે ગએ ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અંધેરી કાલી રાતકે ટુકડોં જૈસે ફિત્ને તુમ્હારે ઉપર આએંગે. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બતાયા કે વોહ ફિત્ને બહોત સખ્ત હોંગે ઔર વોહ જલ્દી આને વાલે હૈં ઔર વોહ બહોત બુરે હોંગે.

ઉન લોગોંમેં સે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! વોહ ફિત્ને ક્યા હૈં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય વાઈલ ! જબ મુસલમાનોંમેં દો તલવારેં ટકરાને લગેં (મુસલમાનોંકી દો જમાઅતેં આપસમેં લડ પડેં) તો તુમ ઈન દોનોંસે અલગ રેહના.

હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ને કહા, ક્યા આપ શીઆ હો ગએ હો ? (યા'ની હઝરત અલી (રદિ.) કે તરફદાર ઔર મદદગાર હો ગએ હો ?) મૈંને કહા, નહીં. મૈં તો તમામ મુસલમાનોંકા ભલા ચાહતા હૂં. હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ને કહા, અગર મૈંને

આપકી યેહ બાતેં પેહલે સુની હોતીં ઔર મુઝે મા'લૂમ હોતીં તો મૈં આપકો યહાં ન બુલવાતા.

મૈંને કહા કે આપકો મા'લૂમ નહીં કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કી શહાદત પર હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) ને ક્યા કિયા થા ? ઉન્હોંને ચટ્ટાન પર માર મારકર અપની તલવાર તોડ દી થી. હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ને કહા, યેહ અન્સાર તો હૈં હી ઐસે લોગ, કે ઉનકી ઐસી બાતેં બરદાશ્ત કર લી જાએંગી.

મૈંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈસ ફરમાનકા હમ ક્યા કરેં કે જિસને અન્સારસે મુહબ્બત કી ઉસને મેરી મુહબ્બતકી વજહસે ઉનસે મુહબ્બત કી ઔર જિસને અન્સારસે બુગ્ઝ રખ્ખા, ઉસને મેરે બુગ્ઝકી વજહસે ઉનસે બુગ્ઝ રખ્ખા. ફિર હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ને કહા, આપ જોનસા શહર ચાહો, અપને લિયે પસંદ કર લો, ક્યૂંકે અબ આપ હઝરમૌત વાપસ નહીં જા સકતે હૈં.

મૈંને કહા, મેરા કબીલા મુલ્કે શામમેં હૈ ઔર મેરે ઘરવાલે કૂફા મેં હૈં. હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ને કહા, આપકે ઘરવાલોંમેં સે એક આદમી કબીલાકે દસ આદમીયોંસે બેહતર હોગા. (ઈસ લિયે આપ કૂફા ચલે જાએં). મૈંને કહા, મૈં હઝરમૌત વાપસ ગયા થા, લેકિન વહાં વાપસ જાનેસે મુઝે કોઈ ખુશી નહીં થી, ક્યૂંકે ઈન્સાન જહાંસે હિજરત કરકે ચલા જાએ, ઉસે વહાં સખ્ત મજબૂરીકે બગૈર વાપસ નહીં જાના ચાહિયે.

હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ને કહા, આપકો ક્યા મજબૂરી થી ? મૈંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફિત્નોંકે બારેમેં જો ફરમાયા થા, જિસકા મૈં અભી ઝિક્ર કર ચુકા હૂં, ઉસકી વજહસે હઝર મૌત ચલા ગયા થા, ઈસ લિયે જબ આપ લોગોંમેં ઈખ્તિલાફ પૈદા હો જાએગા તો હમ આપ લોગોંસે અલાહિદગી ઈખ્તિયાર કર લેંગે ઔર જબ લોગ ઈકઠ્ઠે હો જાએંગે, તો હમ આપ લોગોંકે પાસ આ જાએંગે.

હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ને કહા, મૈંને આપકો કૂફાકા ગવર્નર બના દિયા, આપ વહાં ચલે જાએં. મૈંને કહા, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ કિસીકી તરફસે વિલાયત કુબૂલ નહીં કર સકતા. આપને દેખા નહીં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને મુઝે ગવર્નર બનાના ચાહા થા, લેકિન મૈંને ઈન્કાર કર દિયા થા. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને બનાના ચાહા થા, લેકિન મૈંને ઈન્કાર કર દિયા થા. ફિર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને બનાના ચાહા થા, લેકિન મૈંને ઈન્કાર કર દિયા થા ઔર ઈન હઝરાતકી બૈઅત ભી મૈંને નહીં છોડી થી.

જબ હમારે ઈલાકેમેં લોગ મુર્તદ હો ગએ થે, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા મેરે પાસ ખત આયા થા. જિસકી વજહસે મૈં મેહનત કરને ખડા હો ગયા થા ઔર સારે ઈલાકેમેં ઝોર લગાયા ઔર ગવર્નરીકે બગૈર હી અલ્લાહને મેરે ઝરીએસે તમામ ઈલાકે વાલોંકો ઈસ્લામમેં વાપસ ફરમા દિયા થા. ફિર હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ને હઝરત

અબ્દુર્રહમાન બિન ઉમ્મે હકમ (રદિ.) કો બુલાકર કહા, તુમ કૂફા ચલે જાઓ, મૈંને તુમકો વહાંકા ગવર્નર બના દિયા હૈ ઔર હઝરત વાઇલ (રદિ.) કો સાથ લે જાઓ. ઉનકા ઇકરામ કરના ઔર ઉનકી તમામ ઝરૂરતોંકો પૂરા કરના.

ઇસ પર હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને કહા, આપને મેરે સાથ બદગુમાનીસે કામ લિયા. આપ મુઝે ઉસ ઇન્સાનકે ઇકરામ કા હુક્મ દે રહે હૈં, જિસકા ઇકરામ કરતે હુએ મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.), હઝરત ઉમર (રદિ.), હઝરત ઉસ્માન (રદિ.), ઔર ખૂદ આપકો દેખા હૈ. (ઇસ લિયે આપ ન ભી તા'કીદ કરેં, તો ભી મૈં ઉનકા ઇકરામ કરૂંગા) ઉનકી ઇસ બાતસે હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) બહોત ખુશ હુએ. મૈં ઉનકે સાથ કૂફા આયા.

રાવી કેહતે હૈં, કૂફા આનેકે થોડે દિનોં બા'દ હી હઝરત વાઇલકા ઇન્તિકાલ હો ગયા.[1]

હઝરત અબૂ મિનહાલ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ ઇબ્ને ઝિયાદ કો (બસરાસે) નિકાલ દિયા ગયા, તો શામમેં મરવાન ખિલાફતકા દા'વા લેકર ખડા હો ગયા ઔર મક્કા મુકર્રમામેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ને ખિલાફતકા દા'વા કર દિયા ઔર બસરામેં ઇન (ખારજી) લોગોંને ખિલાફત કા દા'વા કર દિયા, જિનકો કારી કહા જાતા થા. ઇસસે મેરે વાલિદ સાહબકો બહોત ઝિયાદા ગમ હુવા. ઉન્હોંને મુઝસે કહા, તેરા બાપ ન રહે, આઓ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબી હઝરત અબૂ બરઝા અસ્લમી (રદિ.) કે પાસ ચલતે હૈં.

ચુનાંચે મૈં વાલિદ સાહબકે સાથ ગયા ઔર હમ લોગ હઝરત અબૂ બરઝા અસ્લમી (રદિ.) કી ખિદમતમેં ઉનકે ઘર હાઝિર હુએ. વોહ બાંસકે બને હુએ બાલાખાનેકે સાયેમેં બૈઠે હુએ થે. ઉસ દિન સખ્ત ગરમી પડ રહી થી. હમ ઉનકે પાસ જાકર બૈઠ ગએ. મેરે વાલિદ ઉનસે ઇધર ઉધરકી બાતેં કરને લગે, તાકે વોહ ભી અપને દિલકી બાતેં કેહને લગેં. ચુનાંચે મેરે વાલિદ અર્ઝ કરતે, અય અબૂ બરઝા ! ક્યા આપ નહીં દેખ રહે હૈં ? (કે લોગ યૂં કર રહે હૈં) ક્યા આપ નહીં દેખ રહે હૈં (કે ફલાં ક્યા કર રહા હૈ) ?

હઝરત અબૂ બરઝા (રદિ.) ને સબસે પેહલે યેહ બાત કહી કે આજ સુબહસે મુઝે કુરૈશકે ખાનદાનોં પર ગુસ્સા આ રહા હૈ ઔર મુઝે ઉમ્મીદ હૈ, ઇસ ગુસ્સે પર અલ્લાહ સવાબ અતા ફરમાએંગે. અય છોટે અરબોંકી જમાઅત ! તુમ જાનતે હી હો કે જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં તુમ લોગોંકી ક્યા હાલત થી ? તા'દાદ થોડી થી, લોગોંકી નિગાહમેં તુમ્હારી કોઇ ઇઝ્ઝત નહીં થી ઔર તુમ લોગ ગુમરાહ થે. ફિર અલ્લાહને હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝરીએ દીને ઇસ્લામ દેકર તુમ લોગોંકો બુલંદ કિયા ઔર આજ દુનિયામેં તુમ્હારી બહોત ઇઝ્ઝત હૈ, જૈસે તુમ દેખ રહે હો.

---

૧ હૈસમી, ૯-૩૭૬

લેકિન અબ દુનિયાને તુમ્હેં બિગાડના શુરૂ' કર દિયા હૈ ઔર યેહ જો મુલ્કે શામમેં મરવાન હૈ, યેહ ભી અલ્લાહકી કસમ ! સિર્ફ દુનિયાકે લિયે લડ રહા હૈ ઔર યેહ જો મક્કામેં હૈ યા'ની હઝરત ઇબ્ને ઝુબૈર (રદિ.), યેહ ભી અલ્લાહકી કસમ ! સિર્ફ દુનિયાકે લિયે લડ રહે હૈં ઔર યેહ લોગ જો તુમ્હારે ઇર્દ ગિર્દ હૈં, જિન્હેં તુમ કારી કેહતે હો, યેહ ભી અલ્લાહકી કસમ ! સિર્ફ દુનિયાકે લિયે લડ રહે હૈં.

જબ ઉન્હોંને કિસીકો ન છોડા, તો ઉનસે મેરે વાલિદને પૂછા, ફિર ઇન હાલાતમેં આપ હમેં ક્યા કરનેકા હુક્મ દેતે હૈં ? ઉન્હોંને કહા, મેરે ખયાલમેં આજ લોગોંમેં સબસે બેહતરીન વોહ જમાઅત હૈ, જિસને ખૂદકો ઝમીનસે ચિમટા રખ્ખા હૈ (ગુમનામીકા કોના ઇખ્તિયાર કર લિયા હો.) યેહ ફરમાતે હુએ વોહ હાથસે ઝમીનકી તરફ ઇશારા કર રહે થે. ઉનકે પેટ લોગોંકે માલસે બિલકુલ ખાલી હોં ઔર કિસીકે ખૂનકા ઉનકી કમર પર બોઝ ન હો.[1]

હઝરત શિમ્ર બિન અતિય્યા (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ને એક આદમીસે કહા, ક્યા તુમ્હેં ઇસ બાતસે ખુશી હોગી કે તુમ સબસે બડે બદકાર આદમીકો કત્લ કર દો. ઉસને કહા, હાં હોગી. હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ને કહા, (ઉસે કત્લ કરકે) તુમ ઉસસે ઝિયાદા બદકાર હો જાઓગે.[2]

મુસલમાન કી જાન ઝાએ' કરને સે બચના

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને મુઝસે પૂછા, જબ તુમ કિસી શહરકા મુહાસરા કરતે હો તો ક્યા કરતે હો ? મૈંને કહા, હમ શહરકી તરફ ખાલકી મઝબૂત ઢાલ દેકર કિસી આદમીકો ભેજતે હૈં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઝરા યેહ બતાઓ, અગર શહરવાલે ઉસે પત્થર મારેં તો ઉસકા ક્યા બનેગા ? મૈંને કહા, વોહ તો કત્લ હો જાએગા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઐસા ન કિયા કરો. ઉસ ઝાતકી કસમ જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, મુઝે ઇસ બાત સે બિલકુલ ખુશી નહીં હોગી કે તુમ લોગ એક મુસલમાનકી જાન ખત્મ કરકે ઐસા શહર ફતહ કર લો, જિસમેં ચાર હઝાર જંગજૂ જવાન હોં.[3]

---

૧ બૈહકી, ૮-૧૯૩, ફત્હુલ બારી, ૧૩-૫૭
૨ હુલીયા, ૧-૨૮૦
૩ બૈહકી, ૯-૪૨, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૫

મુસલમાન કો કાફિરોં કે હાથ સે છુડાના

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં એક મુસલમાનકો કાફિરોંકે હાથસે છુડા લૂં યેહ મુઝે સારે જઝીરતુલ અરબ (કે મિલ જાનેસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ).[૧]

મુસલમાન કો ડરાના, પરેશાન કરના

હઝરત અબુલ હસન (રદિ.) બૈઅતે અકબામેં ભી શરીક હુએ થે ઔર જંગે બદરમેં ભી. વોહ ફરમાતે હૈં, હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠે હુએ થે. એક આદમી ખડા હોકર કહીં ચલા ગયા ઔર અપની જૂતિયાં વહાં હી ભૂલ ગયા. એક આદમીને વોહ જૂતિયાં ઉઠા કર અપને નીચે રખ લીં. વોહ આદમી વાપસ આ કર કેહને લગા, મેરી જૂતિયાં (કહાં હૈં ?)

લોગોંને કહા, હમને તો નહીં દેખીં. (થોડી દેર તક વોહ પરેશાન હોકર ઢૂંઢતા રહા) ફિર ઉસકે બા'દ જિસ આદમીને છુપાઇ થીં, ઉસને કહા, જૂતિયાં યેહ હૈં. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મો'મિનકો પરેશાન કરનેકા ક્યા જવાબ દોગે ? ઉસ આદમીને કહા, મૈંને તો મઝાકમેં છુપાઇ થીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દો યા તીન બાર યેહી ફરમાયા, મો'મિનકો પરેશાન કરનેકા ક્યા જવાબ દોગે?[૨]

હઝરત આમિર બિન રબીઅહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક આદમીને દૂસરે આદમીકી જૂતી લેકર મઝાકમેં ગાઇબ કર દી. કિસીને ઈસકા તઝકેરા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કિસી મુસલમાનકો પરેશાન મત કરો, ક્યૂંકે મુસલમાનકો પરેશાન કરના બહોત બડા ઝુલ્મ હૈ.[3]

હઝરત નોઅમાન બિન બશીર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ સફરમેં ચલ રહે થે, એક આદમીકો અપની સવારી પર નીંદ આ ગઇ. દૂસરેને ઉસકે તરકશમેં સે એક તીર નિકાલ લિયા, જિસસે વોહ આદમી ચૌંક

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૧૨

૨ તરગીબ, ૪-૨૬૩, હૈસમી, ૬-૨૫૩, ઈસાબા, ૪-૪૩

3 તરગીબ, ૪-૨૬૩, હૈસમી, ૬-૨૫૩

ગયા ઔર ડર ગયા. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કિસીકે લિયે યેહ હલાલ નહીં કે વોહ કિસી મુસલમાનકો ડરાએ.[1]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી લૈલા (રહ.) કેહતે હૈં, હમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કુછ સહાબા (રદિ.) ને યેહ કિસ્સા સુનાયા કે એક બાર સહાબા કિરામ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ચલ રહે થે કે ઉનમેંસે એક આદમીકો નીંદ આ ગઈ. દૂસરે આદમીને જાકર ઉસકી રસ્સી લે લી ઔર ઉસે છુપા દિયા.

જબ ઉસ સોનેવાલેકી આંખ ખુલી ઔર ઉસે અપની રસ્સી નઝર ન આઈ તો વોહ પરેશાન હો ગયા, ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયાં, કિસી મુસલમાન કે લિયે યેહ હલાલ નહીં હૈ કે વોહ કિસી મુસલમાનકો પરેશાન કરે.[2]

હઝરત સુલૈમાન બિન સુરદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક દેહાતીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ નમાઝ પઢી. ઉસકે પાસ એક રસ્સી ભી થી, જો કિસીને લે લી. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સલામ ફેરા, તો ઉસ દેહાતીને કહા, મેરી રસ્સી પતા નહીં કહાં ચલી ગઈ. યેહ સુનકર લોગ હંસને લગે. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જો આદમી અલ્લાહ ઔર આખિરતકે દિન પર ઈમાન રખતા હૈ, ઉસે ચાહિયે કે વોહ કિસી મુસલમાનકો હરગિઝ પરેશાન ન કરે.[3]

મુસલમાન કો હલકા ઔર હકીર સમઝના

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હઝરત ઉસામા (રદિ.) ઠોકર ખાકર દરવાઝેકી ચૌખટ પર ગિર ગએ, જિસસે ઉનકી પેશાની પર ચોટ લગ ગઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય આઈશા (રદિ.) ! ઈસકા ખૂન સાફ કર દો. મુઝે ઉનસે ઝરા ઘિન આઈ. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકી ચોટસે ખૂન ચૂસ કર ફેંકને લગે ઔર ફરમાને લગે, અગર ઉસામા લડકી હોતા તો મૈં ઉસે ઐસે કપડે પહેનાતા ઔર ઐસે ઝેવર પહેનાતા, ફિર મૈં ઉસકી શાદી કર દેતા.[4]

૧ તબરાની
૨ તરગીબ, ૪-૨૬૨
૩ હૈસમી, ૬-૨૫૪
૪ ઇબ્ને સઅદ, ૪-૪૩, મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૩૫

હઝરત અતા બિન યસાર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) જબ શુરૂમેં મદીના આએ, તો ઉનકો ચેચક નિકલ આઇ ઔર ઉસ વક્ત વોહ ઇતને છોટે થે કે ઉનકી રેંટ ઉનકે મુંહ પર બેહતી રેહતી થી. હઝરત આઇશા (રદિ.) કો ઇસસે ઘિન આતી થી.

એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘર તશરીફ લાએ ઔર હઝરત ઉસામા (રદિ.) કા મુંહ ધોને લગે ઔર ઉન્હેં ચૂમને લગે. ઇસ પર હઝરત આઇશા (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઇસ રવૈયે (બરતાવ) કો દેખનેકે બા'દ અબ મૈં કભી ભી ઉનકો અપને સે દૂર નહીં કરૂંગી.[૧]

હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) કે ઇન્તિઝારમેં અરફાતસે (મુઝદલિફાકી) રવાનગી મુઅખ્ખર (લેટ) ફરમા દી. જબ હઝરત ઉસામા (રદિ.) આએ તો લોગોંને દેખા કે નૌ ઉમ્ર લડકે હૈં, નાક બૈઠી હુઇ હૈ ઔર રંગ કાલા હૈ. ઇસ પર યમનવાલોંને કહા, ઇસ (લડકે) કી વજહસે હમેં ઇતની દેર રોકા ગયા. હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, ઇસી વજહસે યમનવાલે કુફ્રમેં મુબ્તલા હુએ.

હઝરત ઇબ્ને સઅદ રાવી કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત યઝીદ બિન હારૂન સે પૂછા કે હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) જો યેહ ફરમા રહે હૈં, ઇસી વજહસે યમનવાલે કુફ્રમેં મુબ્તલા હુએ, ઇસકા ક્યા મતલબ હૈ ? ઉન્હોંને કહા, ઇસકા મતલબ યેહ હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઝમાનેમેં યમનવાલે જો મુર્તદ હુએ, વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઇસ રવૈયેકો હલકા સમઝનેકી સઝામેં હુએ.

ઇબ્ને અસાકિર કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) ને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વફાતકે બા'દ યમનવાલે હઝરત ઉસામા (રદિ.) (કો હલકા સમઝને) કી વજહસે હી કુફ્રમેં મુબ્તલા હુએ થે.[૨]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) કે પાસ કુછ લોગ આએ. ઉનમેં સે જો અરબ થે, ઉનકો તો હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ને દિયા ઔર જો અજમી ગુલામ થે, ઉનકો ન દિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) (કો ઇસકા પતા ચલા તો ઉન્હોંને) હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) કો યેહ લિખ્ખા, તુમને ઇન સબકો બરાબર ક્યૂં ન દિયા ? આદમીકે બુરા હોનેકે લિયે યેહ કાફી હૈ કે વોહ અપને મુસલમાનોં ભાઇકો હકીર સમઝે.[૩]

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૩૬
૨ ઇબ્ને સઅદ, ૪-૪૪, મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૩૫
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૭૨

મુસલમાન કો ગુસ્સા દિલાના

હઝરત આઈઝ બિન અમ્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબૂ સુફયાન (રદિ.) (અભી કાફિર થે, વોહ) હઝરત સલમાન, હઝરત સુહૈબ ઔર હઝરત બિલાલ (રદિ.) કે પાસ આએ. યેહ લોગ સહાબાકી જમાઅત મેં બૈઠે હુએ થે. ઉન લોગોંને કહા, અલ્લાહકી તલવારોંને અલ્લાહકે દુશ્મનકી ગરદનમેં અપની જગહ અભી તક નહીં બનાઈ. (યા'ની અભી તક હઝરત અબૂ સુફયાનકો ક્યૂં નહીં કત્લ કિયા ગયા ?) ઈસ પર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઈન લોગોંસે કહા, તુમ લોગ યેહ બાત કુરૈશકે બુઝુર્ગ ઔર ઉનકે સરદારકે બારેમેં કર રહે હો ? ઔર ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને યેહ બાત બતાઈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂબક્ર ! ઐસા મા'લૂમ હોતા હૈ કે શાયદ તુમને યેહ બાત કેહકર ઉનકો ગુસ્સા દિલાયા હૈ. અગર તુમને ઉનકો ગુસ્સા દિલાયા હૈ, તો ફિર તુમને અપને રબકો ગુસ્સા દિલાયા હૈ. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઈન લોગોંકે પાસ આએ ઔર ઈનસે પૂછા, અય ભાઈયો ! ક્યા મૈંને તુમકો ગુસ્સા દિલાયા હૈ ?

ઉન લોગોં ને કહા, નહીં, અય ભાઈ ! અલ્લાહ આપકી મગફિરત ફરમાએ.[1]

હઝરત સુહૈબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં મસ્જિદમેં બૈઠા હુવા થા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) અપના એક કૈદી લેકર મેરે પાસસે ગુઝરે. વોહ ઈસકે લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પનાહ લેના ચાહતે થે. મૈંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે પૂછા, યેહ આપકે સાથ કૌન હૈ ? ઉન્હોંને ફરમાયા, યેહ મેરા મુશ્રિક કૈદી હૈ. મૈં ઈસકે લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અમાન લેના ચાહતા હૂં.

મૈંને કહા, ઈસકી ગરદનમેં તો તલવારકે લિયે બહોત અચ્છી જગહ હૈ. ઈસ પર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો ગુસ્સા આ ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં દેખા તો ફરમાયા, ક્યા બાત હૈ ? તુમ બડે ગુસ્સેમેં નઝર આ રહે હો ? હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મૈં અપના યેહ કૈદી લેકર હઝરત સુહૈબ (રદિ.) કે પાસસે ગુઝરા, તો ઉન્હોંને કહા, ઈસકી ગરદનમેં તો તલવારકે લિયે બહોત અચ્છી જગહ હૈ. (ઉનકી ઈસ બાત પર મુઝે ગુસ્સા આયા હુવા હૈ.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, શાયદ તુમને ઉનકો કોઈ તકલીફ પહોંચાઈ હૈ ? હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, નહીં, અલ્લાહકી કસમ !

---

૧ મુસ્લિમ, ૨-૩૦૪, હુલીયા, ૧-૩૪૬, ઈસ્તીઆબ, ૨-૧૮૧

નહીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર તુમને ઉનકો સતાયા હૈ, તો ફિર તુમને અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સતાયા હૈ.[1]

મુસલમાન પર લઅનત કરના

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઝમાને મેં એક આદમી થે, જિનકા નામ અબ્દુલ્લાહ થા ઔર ઉનકા લકબ હિમાર થા. વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હંસાયા કરતે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં શરાબ પીનેકી વજહસે કોડે ભી લગાએ થે. ચુનાંચે ઉન્હેં એક દિન લાયા ગયા. (ઉન્હોંને શરાબ પી રખ્ખી થી.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હુક્મ દિયા કે ઈન્હેં કોડે લગાએ જાએં. ચુનાંચે ઉન્હેં કોડે લગાએ ગએ. ઈસ પર એક આદમીને કહા, અય અલ્લાહ ! ઈસ પર લઅનત ભેજ. ઈસે (શરાબ પીનેકે જુર્મમેં) કિતના ઝિયાદા લાયા જાતા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસે લઅનત ન કરો. અલ્લાહકી કસમ ! જહાં તક મૈં જાનતા હૂં, યેહ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુહબ્બત કરતા હૈ.[2]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીકા લકબ હિમાર થા. વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઘી કી કુપ્પી ઔર શહદકા કુપ્પીયાં હદિયામેં દિયા કરતે થે. જબ ઘી ઔર શહદવાલા ઉનસે કીમત લેને આતા, તો ઉસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લે આતે ઔર અર્ઝ કરતે, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઈસે ઈસકે સામાનકી કીમત દે દેં.

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સિર્ફ મુસ્કુરાતે ઔર કુછ ન ફરમાતે ઔર ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાને પર કીમત ઉસકો દે દી જાતી. એક દિન ઉનકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લાયા ગયા. ઉન્હોંને શરાબ પી રખ્ખી થી. ઈસ પર એક આદમીને કહા. આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા ગયા હૈ.[3]

હઝરત ઝૈદ બિન અસ્લમ (રદિ.) કેહતે હૈં કે ઈબ્ને નોઅમાન (રદિ.) કો (શરાબ પીનેકી વજહસે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લાયા ગયા.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૪૯
૨ બુખારી, ઈબ્ને જરીર, બૈહકી
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૦૭

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો કોડે લગાએ ઔર ચાર પાંચ બાર ઐસે હી હુવા. (ઈસી જુર્મમેં પકડકર ઉન્હેં લાયા જાતા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકો કોડે લગાતે) આખિર એક આદમીને કેહ દિયા, અય અલ્લાહ ! ઈસ પર લઅનત ભેજ, યેહ કિતની શરાબ પીતા હૈ ઔર ઈસે કિતની બાર કોડે લગાએ જા ચુકે હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસ પર લઅનત ન ભેજો, ક્યૂંકે યેહ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુહબ્બત કરતા હૈ.[1]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ એક આદમી લાયા ગયા, જિસને શરાબ પી રખ્ખી થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાને પર સહાબા (રદિ.) ને ઉસે મારા. કિસીને ઉસે અપની જૂતીસે મારા, કિસીને હાથસે ઔર કિસીને કપડે (કા કોડા બનાકર ઉસ) સે મારા. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અબ બસ કરો.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાને પર સહાબા (રદિ.) ને ઉસે મલામતકી ઔર ઉસસે કહા, તુમ્હેં અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે શરમ નહીં આતી ? તુમ યેહ (બુરા) કામ કરતે હો ? ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે છોડ દિયા. ફિર વોહ પીઠ ફેરકર ચલા ગયા. લોગ ઉસે બદદુઆ દેને લગે ઔર ઉસે બુરા ભલા કેહને લગે. કિસીને યહાં તક કેહ દિયા અય અલ્લાહ ! ઈસે રૂસ્વા ફરમા. અય અલ્લાહ ! ઈસ પર લઅનત ભેજ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઐસે ન કહો ઔર અપને ભાઈકે ખિલાફ શૈતાનકે મદદગાર ન બનો, બલ્કે યેહ દુઆ કરો, અય અલ્લાહ ! ઈસકી મગફિરત ફરમા. અય અલ્લાહ ! ઈસે હિદાયત દે. એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે તુમ ઐસે ન કહો. શૈતાનકી મદદ ન કરો. બલ્કે યેહ કહો, અલ્લાહ તુમ પર રહમ ફરમાએ.[2]

હઝરત સલમા બિન અક્વઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હમ દેખતે હૈં કે કોઈ આદમી દૂસરે પર લઅનત કર રહા હૈ, તો હમ યેહી સમઝતે હૈં કે યેહ કબીરા ગુનાહોંકે દરવાઝોંમેં સે એક દરવાઝે પર પહોંચ ગયા હૈ, યા'ની ઉસને કબીરા ગુનાહ કિયા હૈ.[3]

મુસલમાન કો ગાલી દેના

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, એક આદમી આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને બૈઠ ગયા. ફિર ઉસને અર્ઝ કિયા, મેરે કુછ ગુલામ હૈં, જો

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૦૮, ઈબ્ને સઅદ, ૩-૫૬
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૦૫
૩ તરગીબ, ૩-૨૫૧

મુઝસે ઝૂઠ બોલતે હૈં ઔર મેરે સાથ ખિયાનત કરતે હૈં ઔર મેરી નાફરમાની કરતે હૈં. ઈસ પર મૈં ઉન્હેં ગાલી દેતા હૂં ઔર મારતા હૂં. તો મેરા ઉનકે સાથ યેહ રવૈયા (બરતાવ) કૈસા હૈ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ કિયામતકા દિન હોગા તો ઉન્હોંને જો તુઝસે ખિયાનત કી ઔર તેરી નાફરમાની કી ઔર તુઝસે ઝૂઠ બોલા, ઉસકા હિસાબ કિયા જાએગા. ઔર તુમને ઉનકો જો સઝા દી, ઉસકા ભી હિસાબ કિયા જાએગા. અગર તુમ્હારી સઝા ઉનકે જુર્મકે બરાબર હોગી, તો મા'મલા બરાબર સરાબર હો જાએગા, ન તુમ્હેં ઈન્આમ મિલેગા ઔર ન સઝા ઔર અગર તુમ્હારી સઝા ઉનકે જુર્મસે કમ હોગી, તો તુમ્હેં ઉન પર ફઝીલત હો જાએગી ઔર અગર તુમ્હારી સઝા ઉનકે જુર્મસે ઝિયાદા હોગી, તો ઉસકી ઝાઈદ સઝાકા તુમસે બદલા લિયા જાએગા.

વોહ આદમી યેહ સુનકર એક તરફ હોકર ઝોર ઝોરસે રોને લગ ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે ફરમાયા, ક્યા તુમ અલ્લાહકા યેહ ઈર્શાદ નહીં પઢતે..

وَنَضَعُ الْمَوَازِيْنَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا
وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ اَتَيْنَا بِهَا وَكَفٰى بِنَا حَاسِبِيْنَ

વનદઉલ્ મવાઝીનલ્ કિસ્ત લિયવમિલ્ કિયામતિ ફલા તુઝલમુ નફસુન્ શય્આ. વઈન્ કાન મિષ્કાલ હબ્બતિમ્ મિન્ ખરદલિન અતય્ના બિહા વકફા બિના હાસિબીન

'ઔર (વહાં) કિયામતકે દિન હમ મીઝાને અદ્લ કાઈમ કરેંગે (ઔર સબકે અમલકા વઝન કરેંગે) સો કિસી પર અસલમેં ઝુલ્મ ન હોગા ઔર અગર (કિસીકા) અમલ રાઈકે દાનેકે બરાબર ભી હોગા, તો હમ ઉસકો (વહાં) હાઝિર કર દેંગે ઔર હમ હિસાબ લેને વાલે કાફી હૈં.'

તો ઉસ આદમીને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! મુઝે અપને લિયે ઔર અપને ગુલામોંકે લિયે ઈસસે બેહતર સૂરત નઝર નહીં આ રહી હૈ કે મૈં ઈનસે અલગ હો જાઉં. ઈસ લિયે મૈં આપકો ગવાહ બનાતા હૂં કે યેહ સબ ગુલામ આઝાદ હૈં.[1]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક આદમી હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો બુરા ભલા કેહ રહા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી વહાં તશરીફ રખતે થે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા જવાબ ન દેના હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પસંદ આ રહા થા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુસ્કુરા રહે થે.

---

૧ તરગીબ, ૩-૪૯૯, ૫-૪૬૪

જબ વોહ આદમી બહોત ઝિયાદા બુરા ભલા કેહને લગા, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ભી ઉસકી કિસી બાતકા જવાબ દે દિયા. ઇસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નારાઝ હોકર વહાંસે ખડે હોકર ચલ દિયે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ભી પીછે ચલ પડે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કેહને લગે, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! વોહ મુઝે બુરા ભલા કેહ રહા થા, આપ બૈઠે રહે. જબ મૈંને ઉસકી કિસી બાતકા જવાબ દિયા તો આપકો ગુસ્સા આ ગયા ઔર આપ ખડે હો ગએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, પેહલે તુમ્હારે સાથ એક ફરિશ્તા થા, જો તુમ્હારી તરફસે જવાબ દે રહા થા. જબ તુમને ઉસકી કિસી બાતકા જવાબ દે દિયા, તો શૈતાન બીચમેં આ કૂદા (ઔર ફરિશ્તા ચલા ગયા) ઔર મૈં શૈતાનકે સાથ નહીં બૈઠ સકતા.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તીન બાતેં ઐસી હૈં, જો બિલકુલ હક હૈં. જિસ બંદે પર કોઇ ઝુલ્મ કિયા જાએ ઔર વોહ અલ્લાહકી રઝાકે ખાતિર ઉસ ઝુલ્મ (કા બદલા લેને) સે આંખેં ચુરા જાએ, તો અલ્લાહ ઉસકી ઝોરદાર મદદ કરેંગે ઔર જો આદમી જોડ પૈદા કરનેકે લિયે હદિયા દેનેકા દરવાઝા ખોલતા હૈ, અલ્લાહ ઉસકે માલકો ખૂબ બઢાતે હૈં ઔર જો માલ બઢાનેકી નિય્યતસે માંગનેકા દરવાઝા ખોલતા હૈ, અલ્લાહ ઉસકે માલકો ઔર કમ કર દેતે હૈં.[1]

હઝરત બહી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ને હઝરત મિક્દાદ (રદિ.) કો બુરા ભલા કેહ દિયા. તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર મૈં અબ્દુલ્લાહ કી ઝબાન ન કાટૂં, તો મેરે ઉપર નઝર (મન્નત) વાજિબ હૈ. લોગોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે ઇસ બારેમેં બાત કી ઔર ઉનસે મઆફીકી દરખ્વાસ્ત કી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મુઝે ઉસકી ઝબાન કાટને દો, તાકે આગે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કિસી સહાબીકો ગાલી ન દે સકે.[2]

હઝરત બહી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ઔર હઝરત મિક્દાદ (રદિ.) કે દર્મિયાન બાત ઝરા બઢ ગઇ ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ને હઝરત મિક્દાદ (રદિ.) કો ગાલી દે દી. હઝરત મિક્દાદ (રદિ.) ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ કી ઉનકે બાપ હઝરત ઉમર (રદિ.) સે શિકાયત લગા દી, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને નઝર (મન્નત) માન લી કે વોહ અબ્દુલ્લાહ કી ઝબાન ઝરૂર કાટેંગે.

જબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ કો અપને વાલિદસે ખતરા હુવા તો ઉન્હોંને કુછ લોગોંકો અપને વાલિદકે પાસ સિફારિશકે લિયે ભેજા. (ઉનકી બાત સુનકર) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મુઝે ઉસકી ઝબાન કાટને દો, તાકે યેહ મુસ્તકિલ કાનૂન બન

---

[1] હૈસમી, ૮-૧૫૦
[2] અહમદ, ઇબ્ને અસાકિર

જાએ. જિસ પર મેરે બા'દ ભી અમલ હોતા રહે કે જો આદમી ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કિસી સહાબીકો ગાલી દેતા હુવા પાયા જાએગા, ઉસકી ઝબાન ઝરૂર કાટી જાએગી.[૧]

મુસલમાન કી બુરાઇ બયાન કરના

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ એક આદમીને દૂસરે આદમીકી બુરાઈકી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે ફરમાયા, યહાં સે ઉઠ જા, તેરે કલિમએ શહાદતકા એ'તિબાર નહીં. ઉસને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં આગે ઐસા નહીં કરૂંગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ કુર્આનકા મઝાક ઉડા રહે હો. જો કુર્આનકે હરામ કિયે હુએ કામોંકો હલાલ સમઝે, વોહ કુર્આન પર ઈમાન નહીં લાયા. (કુર્આનમેં મુસલમાન કી ગીબતકો હરામ કરાર દિયા ગયા હૈ ઔર તુમ ગીબત કર રહે હો.)[૨]

હઝરત તારિક બિન શિહાબ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ખાલિદ ઔર હઝરત સઅદ (રદિ.) કે દર્મિયાન કુછ તેઝ બાત હો ગઈ. હઝરત સઅદ (રદિ.) કે પાસ બૈઠકર એક આદમી હઝરત ખાલિદ (રદિ.) કી બુરાઈયાં બયાન કરને લગા. હઝરત સઅદ (રદિ.) ને કહા, ચુપ રહો. હમારે દર્મિયાન જો બાત હુઈ થી, વોહ (વહીં ખત્મ હો ગઈ થી, વોહ આગે બઢકર) હમારે દીન તક નહીં પહોંચ સકતી (કે ઈસ ઝગડેકી વજહસે હમ એક દૂસરેકી બુરાઈયાં બયાન કરકે દીનકા નુકસાન કર લેં.)[૩]

મુસલમાન કી ગીબત કરના

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત (માઈઝ બિન માલિક) અસ્લમી (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ ઔર ઉન્હોંને ચાર બાર અપને બારેમેં ઈસ બાતકા ઈકરાર કિયા કે ઉન્હોંને એક ઔરતસે

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૨૪
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૨૩૧
૩ હુલીયા, ૧-૯૪, હૈસમી, ૭-૨૨૩

હરામકારી કી હૈ. હર બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દૂસરી તરફ મુંહ ફેર લેતે થે.

ફિર આગે હદીસકા મઝમૂન ઔર ભી હૈ, જિસમેં યેહ ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાન પર ઉનકો રજ્મ કિયા ગયા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને દો સહાબાકો સુના કે ઉનમેં સે એક દૂસરેકો કેહ રહા થા, ઈસ આદમીકો દેખો, અલ્લાહને તો ઈસકે જુર્મ પર પરદા ડાલા હુવા થા, લેકિન યેહ ખૂદ અપને પીછે પડ ગયા, જિસકી વજહસે ઈસે કુત્તેકી તરહ પત્થર મારે ગએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ યેહ સુનકર ખામોશ હો ગએ. ફિર થોડી દેર ચલનેકે બા'દ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ગુઝર એક મુરદાર ગધેકે પાસસે હુવા જિસકા પાંવ ફૂલનેકી વજહસે ઉપર ઉઠા હુવા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ફલાં ઔર ફલાં દોનોં કહાં હૈં ? ઉન દોનોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ દોનોં યેહ હૈં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ દોનોં નીચે ઉતરો ઔર ઈસ મુરદાર ગધેકા ગોશ્ત ખાઓ. ઉન દોનોંને કહા, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મગફિરત ફરમાએ, ઈસકો કૌન ખા સકતા હૈ ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અભી તુમ દોનોંને અપને ભાઇ કી (પીઠ પીછે) બેઇઝ્ઝતી કી હૈ, વોહ મુરદાર ખાનેસે ઝિયાદા સખ્ત હૈ. ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, વોહ ઈસ વક્ત જન્નતકી નેહરોંમેં ગોતે લગા રહા હૈ.[૧]

હઝરત ઈબ્ને મુન્કદિર (રહ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક ઔરતકો રજ્મ કિયા, જિસકે બારેમેં એક મુસલમાનને કહા, ઉસ ઔરતકે તમામ નેક અમલ બરબાદ હો ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, બલ્કે ઈસ રજ્મને તો ઉસકે બુરે અમલકો મિટા દિયા ઔર તુમને જો (ઉસકી ગીબતકા બુરા) અમલ કિયા હૈ, ઉસકા તુમસે હિસાબ લિયા જાએગા.[૨]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કહા, હઝરત સફિય્યા (રદિ.) કી તરફસે આપકે લિયે ઈતની બાત કાફી હૈ કે વોહ ઐસી હૈ ઔર ઐસી હૈ, યા'ની છોટે કદવાલી હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને ઐસી બાત કહી હૈ કે અગર ઉસે સમંદરકે પાનીમેં મિલાયા જાએ, તો યેહ બાત ઉસકે પાનીકા મઝા ખરાબ કર દે.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૯૩, તરગીબ, ૪-૨૮૮, અદબુલ મુફરદ, ૧૦૮, ફત્હુલ બારી, ૧૦-૩૬૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૯૩

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, મૈંને એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને કિસી આદમીકી નકલ ઉતાર દી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે યેહ બાત બિલકુલ પસંદ નહીં હૈ કે મુઝે ઇતના ઔર ઇતના માલ મિલ જાએ ઔર તુમ મેરે સામને કિસી આદમીકી નકલ ઉતારો.[1]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હઝરત સફિય્યા બિન્તે હુયય (રદિ.) કા ઊંટ બીમાર હો ગયા. હઝરત ઝૈનબ (રદિ.) કે પાસ ઝાઇદ ઊંટ થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઝૈનબ સે કહા, તુમ સફિય્યાકો એક ઊંટ દે દો. હઝરત ઝૈનબ (રદિ.) ને કહા, મૈં ઔર ઉસ યહૂદનકો ઊંટ દૂં? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ યેહ સુનકર નારાઝ હો ગએ ઔર ઝિલહિજ્જહ, મુહર્રમ ઔર સફરકે કુછ દિનોં તક હઝરત ઝૈનબ (રદિ.) કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને છોડે રખ્ખા. (ઉનકે યહાં ન જાતે થે) યહાં તક કે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે માયૂસ હો ગઇ થીં.[2]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, મૈં એક બાર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠી હુઇ થી. મૈંને એક ઔરતકે બારે મેં કહા કે યેહ તો લંબે દામન વાલી હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, થૂકો થૂકો, (જો કુછ મુંહમેં હૈ, ઉસે બાહિર થૂક દો) ચુનાંચે મૈંને થૂકા તો ગોશ્તકા એક ટુકડા નિકલા.[3]

હઝરત ઝૈદ બિન અસ્લમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મરઝુલ વફાતમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અઝવાજે મુતહહરાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ જમા હુઇં. હઝરત સફિય્યા બિન્તે હુયય (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ! મેરી દિલી તમન્ના હૈ કે આપકો જો બીમારી હૈ, વોહ મુઝે હોતી. ઇસ પર દૂસરી અઝવાજે મુતહહરાતને (ઉનકી ઇસ બાતકો સચ્ચા ન સમઝા ઔર ઇસ વજહસે ઉન્હોંને) આંખોંસે ઇશારા કિયા, જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દેખ લિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ સબ કુલ્લી કરો.

ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! કિસ ચીઝસે કુલ્લી કરેં? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને અભી જો અપની સૌકન (હઝરત સફિય્યા (રદિ.)) કે બારેમેં એક દૂસરેકો આંખસે ઇશારા કિયા હૈ, ઉસકી વજહસે (તુમને મુરદાર ગોશ્ત ખા લિયા હૈ, ઇસ લિયે) કુલ્લી કરો. અલ્લાહકી કસમ! યેહ અપની બાતમેં બિલકુલ સચ્ચી હૈ.[4]

---

૧ અબૂ દાઉદ, તિરમીઝી, બૈહકી
૨ તરગીબ, ૪-૨૮૪, ઇબ્ને સઅદ, ૮-૧૨૮
૩ તરગીબ, ૪-૨૮૪
૪ ઇબ્ને સઅદ, ૮-૧૨૮, ૨-૩૧૩, ઇસાબા, ૪-૩૪૮

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠે હુએ થે કે ઈતનેમેં એક આદમી ખડા હુવા (ઔર ચલા ગયા). સહાબા (રદિ.) ને કહા, યેહ આદમી કિસ કદર આજીઝ હૈ ? કિસ કદર કમઝોર હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને અપને સાથીકી ગીબત કી ઔર ઉસકા ગોશ્ત ખાયા હૈ.

તબરાનીકી રિવાયત મેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસસે એક આદમી ખડા હુવા. લોગોંકો ઉસકે ખડે હોનેમેં કમઝોરી નઝર આઈ, તો ઉન્હોંને કહા, ફલાં આદમી કિસ કદર કમઝોર હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને અપને ભાઈકી ગીબત કરકે ઉસકા ગોશ્ત ખા લિયા હૈ.[1]

હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) ને પિછલી હદીસ જૈસી હદીસ રિવાયત કી હૈ ઔર ઉસમેં આગે યેહ મઝમૂન ભી હૈ. લોગોંને અર્ઝ કિયા, હમને વહી બાત કહી હૈ, જો ઉસમેં મૌજૂદ હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, (તભી તો યેહ ગીબત હૈ) અગર તુમ વોહ બાત કહો, જો ઉસમેં ન હો, ફિર તો તુમ ઉસ પર બોહતાન લગાને વાલે બન જાઓગે.[2]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ લોગોંને એક આદમીકા ઝિક્ર કિયા ઔર કહા, કોઈ દૂસરા ઉસકે ખાનેકા ઈન્તિઝામ કરે તો યેહ ખાતા હૈ ઔર કોઈ દૂસરા ઉસકી સવારી પર કજાવા કસ દે, તો ફિર યેહ ઉસ પર સવાર હોતા હૈ. (યેહ બહોત સુસ્ત હૈ, અપને કામ ખૂદ નહીં કર સકતા.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ઉસકી ગીબત કર રહે હો. ઉન લોગોંને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમને વહી બાત કહી હૈ, જો ઉસમેં મૌજૂદ હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ગીબત હોનેકે લિયે યેહી કાફી હૈ કે તુમ અપને ભાઈકા ઐબ બયાન કરો, જો ઉસમેં મૌજૂદ હૈ.[3]

હઝરત ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠે હુએ થે. એક આદમી ઉઠકર ચલા ગયા. ઉસકે જાનેકે બા'દ એક આદમી ઉસકે ઐબ બયાન કરને લગ ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તૌબા કરો. ઉસ આદમીને કહા, કિસ ચીઝ સે તૌબા કરૂં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, (ગીબત કરકે) તુમને અપને ભાઈકા ગોશ્ત ખાયા હૈ.[4]

---

૧ તરગીબ, ૪-૨૮૫, હૈસમી, ૮-૯૪
૨ હૈસમી, ૮-૯૪
૩ તરગીબ, ૪-૨૮૫
૪ તરગીબ, ૪-૨૮૫

હૈસમી કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ આદમીસે કહા, તુમ ખિલાલ કરો. ઉસ આદમીને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં કિસ વજહસે ખિલાલ કરૂં ? મૈંને ગોશ્ત તો ખાયા નહીં.[૧]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લોગોંકો રોઝા રખનેકા હુક્મ દિયા ઔર ફરમાયા, મુઝસે ઈજાઝત લિયે બગૈર કોઈ ભી રોઝા ન ખોલે. ચુનાંચે તમામ લોગોંને રોઝા રખ લિયા. શામકો લોગ આકર રોઝા ખોલનેકી ઈજાઝત માંગને લગે. આદમી આકર ઈજાઝત માંગતા ઔર કેહતા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈંને આજ સારા દિન રોઝા રખ્ખા. આપ અબ મુઝે ઈજાઝત દે દેં, તાકે મૈં રોઝા ખોલ લું.

ઈતનેમેં એક આદમી ને આકર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપકે ઘરકી દો નૌજવાન ઔરતોંને આજ સારા દિન રોઝા રખ્ખા ઔર ઉન દોનોંકો ખૂદ આકર આપસે ઈજાઝત લેનેમેં શર્મ આ રહી હૈ. આપ ઉન્હેં ભી ઈજાઝત દે દેં તાકે વોહ ભી રોઝા ખોલ લેં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ આદમીસે મુંહ ફેર લિયા. ઉસને સામને આકર ફિર અપની બાત પેશ કી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફિર મુંહ ફેર લિયા. ઉસને તીસરી બાર અપની બાત પેશ કી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફિર મુંહ ફેર લિયા. ઉસને ચૌથી બાર બાત પેશ કી, તો ઉસસે મુંહ ફેરકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉન દોનોંને રોઝા નહીં રખ્ખા ઔર ઉસ આદમીકા રોઝા કૈસે હો સકતા હૈ, જો સારા દિન લોગોંકા ગોશ્ત ખાતા રહા હો ? જાઓ ઔર દોનોંસે કહો કે અગર ઇન દોનોંકા રોઝા હૈ તો વોહ કય કરેં.

ઉસ આદમીને જાકર ઉન દોનોં ઔરતોંકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાત બતાઇ, તો ઉન દોનોંને કય કી. તો વાકઇ હર એકકી કય મેં ખૂનકા જમા હુવા ટુકડા નિકલા. ઉસ આદમીને આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, અગર ખૂનકે યેહ ટુકડે ઉનકે પેટમેં રેહ જાતે, તો દોનોંકો આગ ખાતી.[૨]

ઈમામ અહમદ કી રિવાયતમેં ઈસ તરહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન દોનોં ઔરતોંમેં સે એકસે ફરમાયા, કય કરો. ઉસને કય કી તો પીપ, ખૂન, ખૂન મિલી પીપ ઔર ગોશ્ત નિકલા, જિસસે આધા પ્યાલા ભર ગયા. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દૂસરીસે ફરમાયા, તુમ કય કરો. ઉસને કય કી તો પીપ, ખૂન, ખૂન મિલી પીપ ઔર તાઝા ગોશ્ત નિકલા, જિસસે પૂરા પ્યાલા ભર ગયા.

---

૧ હૈસમી, ૮-૯૪
૨ અબૂ દાઉદ, બૈહકી, અહમદ

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈન દોનોંને રોઝા તો ઉન ચીઝોંસે રખ્ખા થા, જો અલ્લાહને ઉનકે લિયે હલાલ કી થીં, લેકિન ઉસ ચીઝસે ખોલ લિયા, જો અલ્લાહને ઉન પર હરામ કી થીં. દોનોં એક દૂસરેકે પાસ બૈઠ કર લોગોંકે ગોશ્ત ખાને લગ ગઈં થીં.[1]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, અરબકે લોગ સફરમેં એક દૂસરેકી ખિદમત કિયા કરતે થે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સાથ એક આદમી હુવા કરતા થા, જો ઈન દોનોંકી ખિદમત કિયા કરતા થા. એક બાર યેહ દોનોં સો ગએ (ઔર ઉસકે ઝિમ્મે ખાના પકાના થા, વોહ ભી સો ગયા થા.)

જબ યેહ દોનોં ઉઠે, તો દેખા કે વોહ ખાના તૈયાર નહીં કર સકા, (બલ્કે સો રહા હૈ) તો ઈન દોનોં હઝરાતને કહા કે યેહ તો સોઉ હૈ. ઈન લોગોંને ઉસે જગા કર કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાકર અર્ઝ કરો કે અબૂબક્ર ઔર ઉમર (રદિ.) આપકી ખિદમતમેં સલામ અર્ઝ કર રહે હૈં ઔર આપસે સાલન માંગ રહે હૈં. (ઉસને જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ દોનોં તો સાલનસે રોટી ખા ચુકે હૈં. (ઉસને જાકર ઈન દોનોંકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા જવાબ બતાયા, ઈસ પર) ઈન દોનોં લોગોંને આકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમને કૌનસે સાલનસે રોટી ખાઈ હૈ ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અપને ભાઈકે ગોશ્ત સે. ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, મૈં ઉસકા ગોશ્ત તુમ દોનોંકે સામને વાલે દાંતોંમેં દેખ રહા હૂં. ઉન દોનોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમારે લિયે ઈસ્તિગફાર ફરમા દીજીએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસસે કહો, વોહ તુમ દોનોંકે લિયે ઈસ્તિગફાર કરે.[2]

મુસલમાનોં કી પોશીદહ બાતોં કો તલાશ કરના

હઝરત મિસ્વર બિન મખ્રમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને એક રાત હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે સાથ મદીના મુનવ્વરાકા પેહરા દિયા. યેહ લોગ ચલે જા રહે થે કે ઉન્હેં એક ઘરમેં ચિરાગકી રોશની નઝર આઈ. યેહ લોગ ઉસ ઘરકી તરફ ચલ પડે. જબ ઉસ ઘરકે કરીબ પહોંચે તો દેખા કે દરવાઝા ભિડા હુવા હૈ ઔર અંદર કુછ લોગ ઉંચા ઉંચા બોલ રહે હૈં ઔર શોર મચા રહે હૈં.

---

૧ તરગીબ, ૪-૨૮૬
૨ તફસીર ઈબ્ને કસીર, ૪-૨૧૬

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) કા હાથ પકડકર પૂછા, ક્યા તુમ જાનતે હો યેહ કિસકા ઘર હૈ ? હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને કહા, નહીં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યહ રબીઆ બિન ઉમૈયા બિન ખલ્ફ (રદિ.) કા ઘર હૈ ઔર યેહ સબ લોગ ઈસ વક્ત શરાબ પીએ હુએ હૈં. આપકા ક્યા ખયાલ હૈ ? (હમેં ક્યા કરના ચાહિયે ?)

હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને કહા, મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે હમ તો વોહ કામ કર બૈઠે હૈં, જિસસે અલ્લાહને હમેં રોકા હૈ. અલ્લાહને ફરમાયા હૈ..

وَلَا تَجَسَّسُوْا વલા તજસ્સસૂ

'ઔર સુરાગ મત લગાઓ.' ઔર હમ ઈન ઘરવાલોંકે સુરાગ લગાનેમેં લગ ગએ હૈં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉન્હેં ઈસી હાલમેં છોડકર વાપસ ચલે ગએ.[૧]

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને અપને એક સાથીકો કઈ દિન તક ન દેખા, તો હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) સે કહા, આઓ, ફલાંકે ઘર જાકર દેખતે હૈં (કે વોહ કિસ કામમેં લગા હુવા હૈ).

ચુનાંચે યેહ લોગ ઉસકે ઘર ગએ ઔર દેખા કે ઉસકા દરવાઝા ખુલા હુવા હૈ ઔર વોહ બૈઠા હુવા હૈ ઔર ઉસકી બીવી બરતનમેં ડાલ ડાલ કર ઉસે દે રહી હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) સે કહા, ઈસ કામમેં લગકર ઉસને હમારે પાસ આના છોડા હુવા હૈ. હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા, આપકો કૈસે પતા ચલા કે ઈસ બરતનમેં ક્યા હૈ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ક્યા આપકો યેહ ખતરા હૈ કે હમ સુરાગ લગા રહે હૈં ? (જિસસે અલ્લાહને રોકા હૈ.)

હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને કહા, બિલકુલ, યેહ યકીનન સુરાગ લગાના હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અબ ઈસ ગુનાહસે તૌબાકા ક્યા તરીકા હૈ ? હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને કહા, આપકો ઈસકી જો બાત મા'લૂમ હુઈ હૈ, વોહ ઈસે ન બતાએં ઔર આપ ઈસે અપને દિલસે બેહતર હી સમઝેં. ફિર વોહ દોનોં વાપસ ચલે ગએ.[૨]

હઝરત તાઉસ (રહ.) કેહતે હૈં, કુછ મુસાફિરોંને મદીનાકે એક કોનેમેં આકર પડાવ ડાલા. હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) એક રાત ઉનકા પેહરા દેને તશરીફ લે ગએ. જબ રાતકા કુછ હિસ્સા ગુઝર ગયા, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) કા એક ઘર પર ગુઝર હુવા, જિસમેં બૈઠે હુએ કુછ લોગ પી રહે થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો પુકારકર કહા, ક્યા અલ્લાહકી નાફરમાની હો રહી હૈ ? ક્યા અલ્લાહકી નાફરમાની હો

૧ અબ્દુર્રઝ્ઝાક, અબ્દ બિન હુમૈદ ખરાઈતી
૨ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૬૭

રહી હૈ ? ઉનમેં સે એક આદમી ને કહા, જી હાં, ક્યા અલ્લાહકી નાફરમાની હો રહી હૈ ? ક્યા અલ્લાહકી નાફરમાની હો રહી હૈ ? લેકિન અલ્લાહને આપકો ઐસા કરનેસે (ઘરોંકે અંદરૂની હાલાત મા'લૂમ કરનેસે) મના કિયા હૈ. યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનકો ઈસી હાલમેં છોડ કર ચલે ગએ.[1]

હઝરત સૌર કિન્દી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) રાતકો પેહરેકે લિયે મદીનામેં ગશ્ત કરતે થે. એક રાત ઉન્હોંને એક આદમીકી આવાઝ સુની, જો ઘરમેં ગાના ગા રહા થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) દીવાર ફાંદકર અંદર ઉસકે પાસ ચલે ગએ ઔર યૂં કહા, અય અલ્લાહકે દુશ્મન ! ક્યા તુમ્હારા યેહ ખયાલ હૈ કે તુમ અલ્લાહકી નાફરમાની કરતે રહોગે ઔર અલ્લાહ તુમ પર પરદા ડાલે રખ્ખેંગે ?

ઉસ આદમીને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ મેરે બારેમેં જલ્દી ન કરેં. અગર મૈંને અલ્લાહકી એક નાફરમાની કી હૈ, તો આપને અલ્લાહકી તીન નાફરમાનીયાં કી હૈં. પેહલી યેહ હૈ કે અલ્લાહ ને ફરમાયા હૈ..

وَلَا تَجَسَّسُوْا — વલા તજસ્સસૂ

'તુમ સુરાગ મત લગાઓ' ઔર આપને સુરાગ લગાયા હૈ. દૂસરી યેહ હૈ કે અલ્લાહને ફરમાયા હૈ..

وَأْتُوا الْبُيُوْتَ مِنْ اَبْوَابِهَا — વઅ્તુલ્ બુયૂત મિન અબ્વાબિહા

'ઔર ઘરોંમેં ઉનકે દરવાઝેસે જાઓ' ઔર આપ દીવાર ફાંદકર મેરે પાસ આએ હૈં ઔર આપ વગૈર ઈજાઝતકે આએ હૈં, હાલાંકે અલ્લાહને ફરમાયા હૈ..

لَاتَدْخُلُوْا بُيُوْتًا غَيْرَ بُيُوْتِكُمْ حَتّٰى تَسْتَاْنِسُوْا وَتُسَلِّمُوْا عَلٰى اَهْلِهَا

લા તદખુલૂ બુયૂતન્ ગય્ર બુયૂતિકુમ હત્તા તસ્તઅ્નિસૂ વતુસલ્લિમૂ અલા અહલિહા

'તુમ અપને ખાસ ઘરોંકે સિવા દૂસરે ઘરોંમેં દાખિલ ન હો, જબ તક કે (ઉનસે) ઈજાઝત હાસિલ ન કર લો ઔર (ઈજાઝત લેનેસે પેહલે) ઉનકે રેહનેવાલોંકો સલામ ન કર લો.'

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર મૈં તુમ્હેં મઆફ કર દૂં, તો ક્યા તુમ્હારા અપને આપકો ખૈરમેં લગાનેકા ઈરાદા હૈ ? ઉસને કહા, જી હાં. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસે મઆફ કર દિયા ઔર ઉસે છોડકર બાહિર આ ગએ.[2]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૬૭

હઝરત સુદ્દી (રહ.) કેહતે હૈં, એક બાર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) બાહિર તશરીફ લે ગએ. ઉનકે સાંથ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઊદ (રદિ.) ભી થે. ઉન્હેં એક જગહ આગકી રોશની નઝર આઇ. યેહ ઉસ રોશનીકી તરફ ચલ પડે, યહાં તક કે એક ઘરમેં દાખિલ હો ગએ. યેહ આધી રાતકા વક્ત થા. અંદર જાકર દેખા કે ઘરમેં ચિરાગ જલ રહા હૈ. વહાં એક બુઢ્ઢે મિયાં બૈઠે હુએ હૈં ઔર ઉનકે સામને કોઇ પીનેકી ચીઝ રખ્ખી હુઇ હૈ ઔર એક બાંદી ઉન્હેં ગાના સુના રહી હૈ. ઉન બુઢ્ઢે મિયાંકો ઉસ વક્ત પતા ચલા જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉનકે પાસ પહોંચ ગએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, આજ રાત જૈસા બુરા મંઝર મૈંને કભી નહીં દેખા કે એક બુઢ્ઢા અપની મૌતકા ઈન્તિઝાર કર રહા હૈ (ઔર વોહ યેહ બુરા કામ કર રહા હૈ).

ઉસ બુઢ્ઢેને સર ઉઠાકર કહા, આપકી બાત ઠીક હૈ, લેકિન અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપને જો કિયા હૈ, વોહ ઈસસે ભી ઝિયાદા બુરા હૈ. આપને ઘરમેં ઘુસકર તજસ્સુસ કિયા હૈ, હાલાંકે અલ્લાહને તજસ્સુસસે મના કિયા હૈ ઔર આપ ઈજાઝતકે બગૈર ઘરકે અંદર આ ગએ હૈં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપ ઠીક કેહ રહે હૈં ઔર ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) દાંતસે કપડા પકડકર રોતે હુએ ઉસ ઘરસે બાહિર નિકલે ઔર ફરમાયા, અગર ઉમર (રદિ.) કો ઉસકે રબને મઆફ ન કિયા તો ઉસે ઉસકી માં ગુમ કરે.

યેહ બુઢ્ઢા યેહ સમઝતા થા કે વોહ અપને ઘરવાલોંસે છુપકર યેહ કામ કરતા હૈ. અબ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મુઝે યેહ કામ કરતે હુએ દેખ લિયા હૈ, ઈસ લિયે અબ વોહ બિલા ઝિઝક યેહ કામ કરતા રહેગા. ઉસ બુઢ્ઢેને એક અર્સે તક હઝરત ઉમર (રદિ.) કી મજ્લિસમેં આના છોડ દિયા.

એક દિન હઝરત ઉમર (રદિ.) બૈઠે હુએ થે, વોહ બુઢ્ઢા ઝરા છુપતા હુવા આયા ઔર લોગોંકે પીછે બૈઠ ગયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસે દેખ લિયા તો ફરમાયા, ઉસ બુઢ્ઢેકો મેરે પાસ લાઓ. એક આદમી ને આકર ઉસ બુઢ્ઢેસે કહા, જાઓ, અમીરૂલ મો'મિનીન બુલા રહે હૈં. યેહ બુઢ્ઢા ખડા હુવા. ઉસકા ખયાલ યેહ થા કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ રાત જો મંઝર દેખા થા, આજ ઉસકી સઝા દેંગે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મેરે કરીબ આ જાઓ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસે અપને કરીબ કરતે રહે, યહાં તક કે ઉસે અપને પેહલૂમેં બિઠા લિયા, ફિર ફરમાયા, ઝરા અપના કાન મેરે નઝદીક કરો.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસકે કાનકે સાથ મુંહ લગાકર કહા, ગૌરસે સુનો, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હક દેકર ઔર રસૂલ બનાકર ભેજા હૈ, મૈંને ઉસ રાત તુમ્હેં જો કુછ કરતે હુએ દેખા થા, વોહ મૈંને કિસીકો નહીં બતાયા. યહાં તક કે હઝરત ઈબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) ઉસ રાત મેરે સાથ થે, લેકિન મૈંને ઉનકો ભી નહીં બતાયા.

ઉસ બુઢ્હે ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ઝરા અપના કાન મેરે કરીબ કરેં, ફિર ઉસ બુઢ્હેને હઝરત ઉમર (રદિ.) કે કાનસે મુંહ લગાકર કહા, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હક દેકર રસૂલ બનાકર ભેજા હે, મૈંને ભી વોહ કામ અબ તક દોબારા નહીં કિયા.

યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઝોર ઝોરસે અલ્લાહુ અકબર કેહને લગે ઔર લોગોંકો પતા નહીં થા કે હઝરત ઉમર (રદિ.) કિસ વજહસે અલ્લાહુ અકબર કેહ રહે હૈં.[૧]

હઝરત અબૂ કિલાબા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) કો કિસીને બતાયા કે હઝરત અબૂ મેહજન સકફી (રદિ.) અપને ઘર અપને સાથિયોંકો સાથ લેકર શરાબ પી રહે હૈં. હઝરત ઉમર (રદિ.) તશરીફ લે ગએ, યહાં તક કે હઝરત અબૂ મેહજન (રદિ.) કે પાસ ઉનકે ઘરમેં ચલે ગએ તો વહાં ઉનકે પાસ સિર્ફ એક આદમી થા.

હઝરત અબૂ મેહજન (રદિ.) ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! યેહ (ઘરમેં ઈજાઝતકે બગૈર તજસ્સુસકે લિયે દાખિલ હોના) આપકે લિયે જાઈઝ નહીં હૈ. અલ્લાહને આપકો તજસ્સુસસે મના ફરમાયા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ આદમી ક્યા કેહ રહા હૈ ?

હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અરકમ (રદિ.) ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! યેહ ઠીક કેહ રહે હૈં. આપકા ઈસ તરહ અંદર જાના વાકઈ તજસ્સુસ હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉન્હેં છોડકર બાહિર આ ગએ.[૨]

મુસલમાન કે ઐબ કો છુપાના

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં, એક આદમી ને આકર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા કે મેરી એક બેટી થી, જિસે મૈંને જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં એક બાર તો ઝિંદા કબ્રમેં દફન કર દિયા થા, લેકિન ફિર મરનેસે પેહલે ઈસે બાહિર નિકાલ લિયા થા. ફિર ઉસને હમારે સાથ ઈસ્લામકા ઝમાના પાયા ઔર મુસલમાન હો ગઈ.

ફિર ઉસસે ઐસા ગુનાહ હો ગયા, જિસ પર શરઈ હદ લાઝિમ આતી થી. ઉસને બડી છુરીસે ખૂદકો ઝબહ કરનેકી કોશિશ કી. હમ લોગ મૌકે પર પહોંચ ગએ ઔર ઉસે બચા લિયા, લેકિન ઉસકે ગલેકી કુછ રગેં કટ ગઈ થીં. ફિર હમને ઉસકા

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૧

ઈલાજ કિયા ઔર વોહ ઠીક હો ગઈ. ઈસકે બા'દ ઉસને તૌબા કી ઔર ઉસકી દીની હાલત બહોત અચ્છી હો ગઈ. અબ એક કૌમકે લોગ ઉસકી શાદીકા પૈગામ દે રહે હૈં. મૈં ઉન્હેં ઉસકી સારી બાત બતા દૂં?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહને તો ઉસકા ઐબ છુપાયા થા, તુમ ઉસે ઝાહિર કરના ચાહતે હો. અલ્લાહકી કસમ ! અગર તુમને કિસીકો ઉસ લડકીકી કોઈ બાત બતાઈ તો મૈં તુમ્હેં ઐસી સઝા દૂંગા, જિસસે તમામ શહરોંકો સબક મિલેગા, બલ્કે ઉસકી શાદી ઈસ તરહ કરો, જિસ તરહ એક પાકદામન મુસલમાન ઔરતકી કી જાતી હૈ.[1]

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં, એક લડકી સે બુરા કામ હો ગયા, જિસકી ઉસે શરઈ સઝા મિલ ગઈ. ફિર ઉસકી કૌમ વાલે હિજરત કરકે આએ ઔર ઉસ લડકીને તૌબા કર લી ઔર ઉસકી દીની હાલત અચ્છી હો ગઈ. ઉસ લડકીકી શાદીકા પૈગામ ઉસકે ચચાકે પાસ આયા, તો ઉસકી સમઝમેં ન આયા કે વોહ ક્યા કરે?

ઉસકી બાત બતાએ બગૈર શાદી કર દે, તો યેહ ભી ઠીક નહીં. અમાનતદારીકે ખિલાફ હૈ ઔર અગર બતા દે, તો યેહ ભી ઠીક નહીં. મુસલમાનકે ઐબ છુપાનેકે ખિલાફ હૈ. ઉસકે ચચાને યેહ બાત હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો બતાઈ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, (બિલકુલ ન બતાઓ, ઔર) ઉસકી ઐસી શાદી કરો, જૈસે તુમ અપની નેક ભલી લડકીયોંકી કરતે હો.[2]

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં, એક ઔરતને આકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મુઝે એક બચ્ચા મિલા ઔર ઉસકે સાથ એક મિસરી સુફેદ કપડા મિલા, જિસમેં સૌ દીનાર થે. મૈંને દોનોંકો ઉઠા લિયા (ઔર ઘર લે આઈ) ઔર ઉસ બચ્ચેકે લિયે ઉજરત પર દૂધ પિલાને વાલીકા ઈન્તિઝામ કિયા. અબ મેરે પાસ ચાર ઔરતેં આતી હૈં ઔર વોહ ચારોં ઉસે ચૂમતી હૈં. મુઝે પતા નહીં ચલતા કે ઈન ચારોંમેં સે કૌન ઉસ બચ્ચે કી માં હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અબ જબ વોહ ઔરતેં આએં, તો મુઝે બતા દેના. (વોહ ઔરતેં આઈં, તો) ઉસ ઔરતને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો પતા દે દિયા. (હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસકે ઘર ગએ ઔર) ઉનમેં સે એક ઔરત ને હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, તુમમેં સે કૌન ઈસ બચ્ચેકી માં હૈ?

ઉસ ઔરતને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! આપને (મા'લૂમ કરનેકા) અચ્છા અંદાઝા નહીં ઈખ્તિયાર કિયા. અલ્લાહને એક ઔરતકે ઐબ પર પરદા ડાલા હૈ, આપ ઉસકા પરદા ખોલના ચાહતે હૈં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમને ઠીક કહા હૈ. . ફિર ઉસ પેહલી ઔરતસે કહા, આગે જબ યેહ ઔરતેં તુમ્હારે પાસ આએં, તો ઉનસે

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૦
૨ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૨૯૬

કુછ ન પૂછના ઔર ઉનકે બચ્ચેકે સાથ અચ્છા સુલૂક કરતી રેહના ઔર ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) વાપસ તશરીફ લે ગએ.[૧]

હઝરત સાલેહ બિન કુર્ઝ (રહ.) કેહતે હૈં કે મેરી એક બાંદી ઝિનાકા શિકાર હો ગઈ. મૈં ઉસે લેકર હઝરત હકમ બિન ઐયૂબ (રહ.) કે પાસ ગયા. મૈં વહાં બૈઠા હુવા થા કે ઈતને મેં હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) તશરીફ લે આએ ઔર બૈઠ ગએ ઔર ફરમાયા, અય સાલેહ ! યેહ તુમ્હારે સાથ બાંદી ક્યૂં હૈ ? મૈંને કહા, મેરી યેહ બાંદી ઝિનાકા શિકાર હો ગઈ હૈ. અબ મૈં ઈસકા મા'મલા ઈમામકે સામને લે જાના ચાહતા હૂં તાકે વોહ ઈસે શરઈ સઝા દે.

હઝરત અનસ (રદિ.) ને કહા, ઐસે ન કરો, અપની બાંદી કો વાપસ લે જાઓ ઔર અલ્લાહસે ડરો ઔર ઉસકે ઐબ પર પરદા ડાલો. મૈંને કહા, નહીં, મૈં ઐસે નહીં કરૂંગા. હઝરત અનસ (રદિ.) ને ફરમાયા, ઐસે ન કરો ઔર મેરી બાત માનો. વોહ બાર બાર મુઝસે કેહતે રહે, યહાં તક કે મૈં બાંદીકો વાપસ ઘર લે ગયા.[૨]

હઝરત ઉકબા બિન આમિર (રદિ.) કે મુન્શી હઝરત દુખૈન અબુલ હૈસમ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત ઉકબા બિન આમિર (રદિ.) સે કહા, હમારે કુછ પડોસી શરાબ પીતે હૈં. મૈં ઉનકે લિયે પોલિસકો બુલાના ચાહતા હૂં, તાકે વોહ ઉનકો પકડ લેં.

હઝરત ઉકબા (રદિ.) ને કહા, ઐસે ન કરો, બલ્કે ઉસકો સમઝાઓ બુઝાઓ ઔર ઉનકો ડરાઓ. મૈંને કહા, ઉન્હેં રોકા થા, લેકિન વોહ રૂકે નહીં, ઈસ લિયે મૈં તો અબ ઉનકે લિયે પોલિસ કો બુલાના ચાહતા હૂં તાકે વોહ ઉનકો પકડ લેં.

હઝરત ઉકબા (રદિ.) ને કહા, તુમ્હારા નાસ હો, ઐસે ન કરો, ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જિસને કિસી (મુસલમાનકે) ઐબકો છુપાયા, તો ગોયા ઉસને કબ્રમેં ગાડી હુઈ ઝિંદા લડકીકો ઝિંદા કિયા હૈ.[3]

હઝરત બિલાલ બિન સઅદ અશ્અરી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ને હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) કો ખતમેં લિખ્ખા કે દમિશ્કકે બદમાશોંકે નામ લિખ કર મેરે પાસ ભેજો. હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ને ફરમાયા, મેરા દમિશ્કકે બદમાશોંસે ક્યા તઅલ્લુક હૈ ? ઔર મુઝે ઉનકા પતા કહાંસે ચલેગા ? ઈસ પર ઉનકે બેટે હઝરત બિલાલ ને કહા, મૈં ઉનકે નામ લિખ દેતા હૂં ઔર ઉનકે નામ લિખકર દે દિયે. હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ્હેં ઉનકા પતા કહાંસે ચલા ? તુમ્હેં ઉનકા પતા ઈસ વજહસે ચલા હૈ કે તુમ ભી ઉનમેં સે હો, ઈસ લિયે ઉનકે નામોંકી ફેહરિસ્ત અપને નામસે શુરૂ' કરો ઔર ઉનકે નામ હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) કો ન ભેજે.[૪]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૩૨૯
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૯૪
૩ તરગીબ, ૪-૧૭
૪ અદબુલ મુફરદ, ૧૮૮

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત 'ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) એક ઘરમેં થે. ઉનકે સાથ હઝરત જરીર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ભી થે. (ઇતનેમેં કિસીકી હવા નિકલી, જિસકી) બદબૂ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મેહસૂસ કી, તો ફરમાયા, મૈં તા'કીદ કરતા હૂં કે જિસ આદમીકી હવા નિકલી હૈ વોહ ખડા હો ઔર વુઝૂ કરે.

ઇસ પર હઝરત જરીર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન! ક્યા તમામ લોગ વુઝૂ ન કર લેં ? ઇસસે મકસદ ભી હાસિલ હો જાએગા ઔર જિસકી હવા નિકલી ઉસકે ઐબ પર ભી પરદા પડા રહેગા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહ આપ પર રહમ ફરમાએ. આપ જાહિલિયતમેં ભી બહોત અચ્છે સરદાર થે ઔર ઇસ્લામમેં ભી બહોત અચ્છે સરદાર હૈં. (પરદા ડાલનેકી કૈસી તરકીબ આપને બતાઇ.)[1]

મુસલમાન સે દરગુઝર કરના ઔર ઉસે મઆફ કરના

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મુઝે હઝરત ઝુબૈર ઔર હઝરત મિક્દાદ (રદિ.) કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ભેજા ઔર ફરમાયા, તુમ લોગ યહાંસે ચલો ઔર રવઝાએ ખાખ (જો મક્કા ઔર મદીનાકે દર્મિયાન મદીનેસે બારહ મીલકે ફાસલે પર એક મકામ હૈ) વહાં પહોંચ જાઓ. વહાં તુમ્હેં હૌદા નશીન એક ઔરત મિલેગી. ઉસકે પાસ એક ખત હૈ, વોહ ઉસસે લે આઓ.

ચુનાંચે હમ લોગ વહાંસે ચલે ઔર હમારે ઘોડે એક દૂસરેસે મુકાબલેમેં ખૂબ તેઝ દૌડ રહે થે. જબ હમ રવઝા પહોંચે તો હમેં વહાં એક હૌદા નશીન ઔરત મિલી. હમને ઉસસે કહા, ખત નિકાલ દે. ઉસને કહા, મેરે પાસ કોઇ ખત નહીં હૈ. હમને કહા, ખત નિકાલ દે, નહીં તો તેરે સારે કપડે ઉતાર દેંગે. (ઔર તેરી તલાશી લેંગે, ક્યૂંકે જાસૂસસે મુસલમાનોંકે રાઝકા ખત લેને કે લિયે ઉસકી આબરૂરેઝી કરના દુરસ્ત હૈ). ચુનાંચે ઉસને અપને સરકે જૂડેમેં સે વોહ ખત નિકાલ કર દે દિયા.

વોહ ખત લેકર હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આએ, તો વોહ ખત હઝરત હાતિબ બિન અબી બલતઆ (રદિ.) કી તરફસે મક્કાકે કુછ મુશ્રિકોંકે નામ થા, જિસમેં ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી રાઝકી બાત લિખ્ખી થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય હાતિબ ! યેહ ક્યા હૈ ?

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ મેરે બારેમેં જલ્દી ન ફરમાએં. મૈં કબીલા કુરૈશમેં સે નહીં હૂં બલ્કે ઉનકા દોસ્ત હૂં

[1] કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૧

ઔર આપકે સાથ જો મક્કાકે મુહાજિરીન હૈં, ઉન સબકી મક્કાકે મુશ્રિકોંસે રિશ્તેદારી હૈ. ઉસ રિશ્તેદારીકી વજહસે વોહ મુશ્રિક, મુસલમાનોં કે જો ઘરવાલે ઔર માલો દૌલત મક્કામેં હૈં, ઉન સબકી હિફાઝત કરતે હૈં. (મેરે ભી રિશ્તેદાર મક્કામેં હૈં) મૈંને સોચા કે કુરૈશસે મેરા નસબી રિશ્તા તો હૈ નહીં, ઇસ લિયે મૈં (આપકા રાઝ બતાકર) ઉન પર એહસાન કર દેતા હૂં, ઇસ વજહસે વોહ મેરે રિશ્તેદારોંકી હિફાઝત કરેંગે.

મૈંને યેહ કામ ઇસ વજહસે નહીં કિયા હૈ કે મૈં અપને દીનસે મુરતદ હો ગયા હૂં યા ઇસ્લામકે બા'દ અબ મુઝે કુફ્ર પસંદ આ ગયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ગૌરસે સુનો ! યેહ બાત તુમસે સચ્ચી કેહ રહે હૈં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મુઝે ઇજાઝત દેં, મૈં ઇસ મુનાફિકકી ગરદન ઉડા દૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, યેહ જંગે બદરમેં શરીક હુએ થે, તુમ્હેં ક્યા ખબર, શાયદ અલ્લાહને બદર વાલોંકી તરફ ઝાંક કર ફરમા દિયા હો, તુમ ચાહે જો કરો, મૈંને તુમ્હેં બખ્શ દિયા હૈ. ફિર અલ્લાહને યેહ સૂરત નાઝિલ ફરમાઇ..

يَاأَيُّهَا الَّذِيْنَ آمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوْا عَدُوِّىْ وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَاءَ..... قَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيْلُ

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનૂ લા તત્તખિઝૂ અદુવ્વી વઅદુવ્વકુમ્ અવલિયાઅ ... કદ દલ્લ સવાઅસ્સબીલ.

'અય ઇમાનવાલો ! તુમ મેરે દુશ્મનોં ઔર અપને દુશ્મનોંકો દોસ્ત મત બનાઓ કે ઉનસે દોસ્તીકા ઇઝહાર કરને લગો, હાલાંકે તુમ્હારે પાસ જો દીને હક આ ચુકા હૈ, વોહ ઇસકે મુન્કિર હૈં. રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર તુમકો ઇસ બિના પર કે તુમ અપને પરવરદિગાર અલ્લાહ પર ઇમાન લા ચુકે હો, શહર બદર કર ચુકે હૈં. અગર તુમ મેરે રાસ્તે પર જિહાદ કરનેકી ગર્ઝસે ઔર મેરી રઝામંદી ઢૂંઢનેકી ગર્ઝસે (અપને ઘરોંસે) નિકલે હો. તુમ ઇનસે ચુપકે ચુપકે દોસ્તીકી બાતેં કરતે હો, હાલાંકે મુઝે સબ ચીઝોંકા ઇલ્મ હૈ. તુમ જો કુછ છુપા કર કરતે હો ઔર ઝાહિર કરતે હો ઔર (આગે ઇસ પર વઇદ હૈ કે) જો આદમી તુમમેં સે ઐસા કરેગા, વોહ સીધે રાસ્તે સે ભટકેગા.'[1]

ઇમામ અહમદ ને યેહી હદીસ હઝરત જાબિર (રદિ.) સે નકલ કી હૈ. ઉસમેં યેહ હૈ કે હઝરત હાતિબ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા કે મૈંને યેહ કામ ન તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ધોકા દેને કે લિયે કિયા હૈ ઔર ન મુનાફિક હોનેકી વજહસે કિયા હૈ. મુઝે યકીન થા કે અલ્લાહ અપને રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દીનકો કમાલ દર્જે તક પહોંચાએંગે. (મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા રાઝ મક્કાકે કાફિરોંકો

---

૧ બિદાયા, ૪-૨૮૪

બતા દૂંગા, ઈસસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કોઈ નુકસાન ન હોગા.) અસલ બાત યેહ થી કે મૈં કુરૈશમેં અજનબી બાહિરકા આદમી હૂં ઔર મેરી માં ઉનકે સાથ રેહતી હૈ, તો મૈંને ચાહા કે ઉન પર એહસાન કર દૂં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા, મૈં ઈસકા સર ન ઉડા દૂં? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ બદર વાલોંમેં સે એક આદમીકો કત્લ કરોગે? તુમ્હેં ક્યા ખબર કે અલ્લાહ તઆલાને બદર વાલોંકી તરફ ઝાંક કર ફરમા દિયા હો કે તુમ જો ચાહો કરો.[1]

હઝરત અબૂ મતર (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને દેખા કે હઝરત અલી (રદિ.) કે પાસ એક આદમી લાયા ગયા ઔર લોગોંને બતાયા કે ઉસ આદમીને ઊંટ ચોરી કિયા હૈ. હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, મેરે ખયાલમેં તુમને ચોરી નહીં કી હૈ. ઉસને કહા, નહીં, મૈંને ચોરી કી હૈ. હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, શાયદ તુમ્હેં શુબાહ હો ગયા હો (કે તુમ્હારા ઊંટ હૈ યા કિસી ઔરકા). ઉસને કહા, નહીં, મૈંને તો ચોરી કી હૈ. હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, અય કનબર! ઈસે લે જાઓ, ઈસકી ઉંગલી બાંધ દો, આગ જલા દો ઔર જલ્લાદકો હાથ કાટનેકે લિયે બુલા લો ઔર મેરે વાપસ આનેકા ઈન્તિઝાર કરો.

જબ હઝરત અલી (રદિ.) વાપસ આએ, તો ઉસ આદમીસે કહા, ક્યા તુમને ચોરી કી હૈ? ઉસને કહા, નહીં. હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉસે છોડ દિયા. ઈસ પર લોગોંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન! જબ વોહ એક બાર આપકે સામને ઈકરાર કર ચુકા હૈ, તો આપને ઉસે ક્યૂં છોડ દિયા?

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને ઉસીકી બાત પર ઉસે પકડા થા ઔર ઉસીકી બાત પર ઉસે છોડા હૈ. ફિર હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ એક આદમી લાયા ગયા જિસને ચોરી કી થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાને પર ઉસકા હાથ કાટા જાને લગા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ રો પડે.

મૈંને અર્ઝ કિયા, આપ ક્યૂં રોતે હૈં? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં ક્યૂં ન રોઉં? જબકે મેરે ઉમ્મતીકા હાથ તુમ સબકી મૌજૂદગીમેં કાટા જા રહા હૈ. સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, આપને ઉસે મઆફ ન કર દિયા? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ બહોત બુરા હાકિમ હૈ, જો શરઈ સઝાકો મઆફ કર દે. હાં, તુમ લોગ આપસમેં ઐસે જુર્મ એક દૂસરેકો મઆફ કર દિયા કરો.[2] (શરઈ તૌર પર સાબિત હોનેકે બા'દ હાકિમ મઆફ નહીં કર સકતા.)

હઝરત અબૂ માજીદ (રહ.) કેહતે હૈં, એક આદમી હઝરત ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) કે પાસ અપને ભતીજેકો લેકર આયા. ઉસકા ભતીજા નશેમેં પડા હુવા થા. ઉસ

---

૧ બિદાયા. ૪-૨૮૪, હૈસમી, ૯-૩૦૩, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૩૭, હૈસમી, ૯-૩૦૪
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૧૭

આદમીને કહા, મૈંને ઉસે નશેમેં પડા પાયા. હઝરત ઈબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈસે ખૂબ અચ્છી તરહ હિલાઓ ઔર ઝિડઝિડાઓ ઔર ઈસકે મુંહસે બૂ સૂંઘો. લોગોંને ખૂબ હિલાયા ઔર સૂંઘા તો ઉસકે મુંહસે શરાબકી બૂ આ રહી થી.

હઝરત ઈબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) ને હુક્મ દિયા તો ઉસે જેલખાનેમેં ડાલ દિયા ગયા. અગલે દિન ઉસે જેલસે બાહિર નિકાલા ઔર ફરમાયા, કોડેકી ગાંઠકો કૂટ દો, તાકે ચાબૂક જૈસા હો જાએ. ચુનાંચે ઉસે કૂટ દિયા ગયા, ફિર જલ્લાદસે ફરમાયા, ઈસે મારો. લેકિન હાથ ઈતના ન ઉઠાઓ કે બગલ નઝર આને લગે ઔર હર ઉઝવકી ઉસકા હક દો.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને ઉસે ઈસ તરહ કોડે લગવાએ જો ઝિયાદા સખ્ત ન થે ઔર જલ્લાદકા હાથ ભી ઝિયાદા ઉપર નહીં ઉઠતા થા. કોડે લગવાનેકે વક્ત ઉસ આદમીને જુબ્બા ઔર શલવાર પહેની હુઇ થી. ફિર હઝરત ઈબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! યેહ આદમી યતીમકા બહોત બુરા સરપરસ્ત હૈ. (અય ફલાં) તુમને ઉસે તમીઝ ન સિખાઇ ઔર ન ઉસે અચ્છી તરહ અદબ ઔર સલીકા સિખાયા. ઉસને રૂસ્વાઇ વાલા કામ કર લિયા થા, લેકિન તુમને ઉસ પર પરદા ન ડાલા.

ફિર હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહ મઆફ ફરમાને વાલે હૈં ઔર મઆફ કરનેકો પસંદ કરતે હૈં ઔર જબ કિસી હાકિમકે સામને કિસીકા જુર્મ શરઅન સાબિત હો જાએ તો અબ ઉસ હાકિમ પર લાઝિમ હૈ કે વોહ ઉસ મુજરિમકો શરઇ સઝા દે.

ફિર હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) સુનાને લગે કે મુસલમાનોંમેં સબસે પેહલે જિસકા હાથ કાટા ગયા, વોહ એક અન્સારી આદમી થા. જબ ઉસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લાયા ગયા તો ગમ કે મારે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા બુરા હાલ હો ગયા. ઐસે લગ રહા થા કે જૈસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરે પર રાખ છિડકી ગઈ હો.

સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપકો ઈસ આદમીકે લાએ જાનેસે ઈતના બડા બોઝ લગ રહા હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે બોઝ ક્યૂં ન હો, જબ કે તુમ લોગ અપને ભાઇકે ખિલાફ શૈતાનકે મદદગાર બને હુએ હો ? (તુમ્હેં વહીં ઉસે મઆફ કર દેના ચાહિયે થા) અલ્લાહ મઆફ ફરમાને વાલે હૈં ઔર વોહ મઆફ કરનેકો પસંદ ફરમાતે હૈં.

(મૈં મઆફ નહીં કર સકતા, ક્યૂંકે) જબ હાકિમકે સામને કોઇ જુર્મ શરઇ તૌર પર સાબિત હો જાએ, તો ઝરૂરી હૈ કે વોહ ઈસ જુર્મકી શરઇ સઝા નાફિઝ કરે. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ આયત પઢી..

وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا વલ્ યઅ્ફૂ વલ્ યસ્ફહૂ

'ઔર ચાહિયે કે વોહ મઆફ કરેં ઔર દરગુઝર કરેં'[૧]

હઝરત અમ્ર બિન શુઐબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, ઈસ્લામમેં સબસે પેહલે જો શરઈ હદ કાઈમ કી ગઈ, ઉસકી સૂરત યેહ હુઈ કે એક આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લાયા ગયા. ફિર ઉસકે ખિલાફ ગવાહોંને ગવાહી દી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસકા હાથ કાટ દિયા જાએ.

જબ ઉસ આદમીકા હાથ કાટા જાને લગા, તો લોગોંને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ચેહરા ગમકી વજહસે ઐસા લગ રહા હૈ, જૈસે ઉસ પર રાખ છિડક દી ગઈ હો. સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપકો ઈસકે હાથ કટનેસે સદમા હો રહા હૈ ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે સદમા ક્યૂં ન હો ? જબ કે તુમ લોગ અપને ભાઈકે ખિલાફ શૈતાનકે મદદગાર બને હુએ હો? સહાબા (રદિ.) ને કહા, આપ છોડ દેતે (ઔર હાથ કાટનેકા હુક્મ ન દેતે.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરે પાસ લાનેસે પેહલે તુમ લોગોંને ઉસે ક્યૂં ન છોડ દિયા ? (મૈં નહીં છોડ સકતા, ક્યૂંકે) ઈમામકે સામને જબ શરઈ હદ સાબિત હો જાએ, તો વોહ ઉસે રોક નહીં સકતા.[૨]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં હજ યા ઉમરામેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સાથ થા, હમને એક સવાર આતે હુએ દેખા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મેરા યેહ ખયાલ હૈ કે યેહ હમેં તલાશ કર રહા હૈ. ઉસ આદમીને આકર રોના શુરૂ' કર દિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા બાત હૈ ? અગર તુમ કર્ઝ વાલે હો તો હમ તુમ્હારી મદદ કરેંગે ઔર અગર તુમ્હેં કિસીકા ડર હૈ તો હમ તુમ્હેં અમન દેંગે, લેકિન અગર તુમને નાહક કિસીકો કત્લ કિયા હૈ તો ફિર તુમ્હેં ભી ઉસકે બદલેમેં કત્લ કિયા જાએગા ઔર અગર તુમ્હેં કિસી કૌમકે પડોસમેં રેહના પસંદ નહીં હૈ, તો હમ તુમ્હેં વહાંસે કિસી ઔર જગહ લે જાએંગે.

ઉસને કહા, મૈં કબીલા બનૂ તૈમકા આદમી હૂં. મૈંને શરાબ પી થી, જિસ પર હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ને મુઝે કોડે ભી લગવાએ ઔર મેરે સરકે બાલ ભી મુંડવાએ ઔર મેરા મુંહ કાલા કરકે લોગોંમેં મેરા ચક્કર ભી લગવાયા ઔર લોગોંમેં યેહ એ'લાન કરાયા કે તુમ લોગ ન ઉસકે પાસ બૈઠો ઔર ન ઉસકે સાથ ખાના ખાઓ, ઈસ પર મેરે દિલમેં તીન બાતેં આઈ હૈં..

૧. યા તો મૈં તલવાર લેકર હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) કો કત્લ કર દૂં

૧ તબરાની, હાકિમ, બૈહકી
૨ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૮૩,૮૯

૨. યા મૈં આપકે પાસ આ જાઉં ઔર આપ મેરી જગહ બદલ દેં ઔર મુઝે મુલ્કે શામ ભેજ દેં, ક્યૂંકે મુલ્કે શામ વાલે મુઝે જાનતે નહીં હૈં (ઇસ લિયે વહાં રેહના મેરે લિયે આસાન હોગા)

૩. યા મૈં દુશ્મન કે સાથ જા મિલું ઔર ઉનકે સાથ ખાઉં પીયૂં.

યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) રો પડે ઔર ફરમાયા, તુમ દુશ્મનસે જા મિલો ઔર મુઝે બેઇન્તિહા માલ મિલ જાએ, તબ ભી મુઝે ઇસસે ઝર્રા બરાબર ખુશી નહીં હોગી ઔર મૈં તો જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં સબસે ઝિયાદા શરાબ પીનેવાલા થા ઔર યેહ શરાબ ઝિના જૈસા (જુર્મ) નહીં હૈ ઔર હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) કો યેહ ખત લિખવાયા..

'સલામુન અલૈક, અમ્મા બા'દ ! કબીલા બનૂ તૈમકે ફલાં બિન ફલાંને મુઝસે ઇસ તરહ બયાન કિયા હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! અગર આગે તુમ ઇસ તરહ દોબારા કરોગે, તો મૈં તુમ્હારા મુંહ કાલા કરકે લોગોંમેં તુમકો ફિરાઉંગા. જો મૈં તુમકો કેહ રહા હૂં, અગર તુમ ઉસકે હક હોનેકો જાનના ચાહતે હો, તો યેહ હરકત દોબારા કરકે દેખો, ઇસ લિયે લોગોંમેં યેહ એ'લાન કરાઓ કે લોગ ઉસકે સાથ બૈઠા કરેં ઔર ઉસકે સાથ ખાયા કરેં ઔર અગર વોહ (આગે શરાબ પીનેસે) તૌબા કર લે તો તુમ ઉસકી ગવાહી કુબૂલ કરો.'

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસે સવારી ભી દી ઔર દો સૌ દિરહમ ભી દિયે.[૧]

મુસલમાન કે નામુનાસિબ કામ કી ભી અચ્છી તાવીલ કરના

હઝરત અબૂ ઔન વગૈરહ હઝરાત કેહતે હૈં, હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (રદિ.) ને યેહ દા'વા કિયા કે ઉન્હેં જો બાત હઝરત માલિક બિન નુવૈરહ (રદિ.) કી તરફસે પહોંચી હૈ, ઉસકી બુનિયાદ પર વોહ મુરતદ હો ગએ હૈં. હઝરત માલિક (રદિ.) ને ઇસ દા'વાકા ઇન્કાર કિયા ઔર કહા, મૈં ઇસ્લામ પર હૂં. મૈંને અપના દીન નહીં બદલા.

હઝરત અબૂ કતાદા ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ને હઝરત માલિક (રદિ.) કે હકમેં ગવાહી દી, લેકિન હઝરત ખાલિદ અપને ફૈસલે પર બરકરાર રહે ઔર ઉન્હોંને હઝરત માલિક (રદિ.) કો આગે કિયા ઔર હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર કો હુક્મ દિયા, જિસ પર હઝરત ઝિરાર ને હઝરત માલિક કો કત્લ કર દિયા.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૦૭

(ઈદ્દત ગુઝરને કે બા'દ) હઝરત ખાલિદ ને હઝરત માલિક કી બીવી ઉમ્મે મુતમ્મિમકો કબ્ઝેમેં લેકર ઉસસે શાદી કર લી. જબ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો યેહ ખબર પહોંચી કે હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને હઝરત માલિકકો ખત્મ કરકે ઉનકી બીવીસે શાદી કર લી હૈ તો ઉન્હોંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે કહા કે હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને ઝિના કિયા હૈ. આપ ઉસે રજ્મ કરેં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં રજ્મ નહીં કર સકતા. ક્યૂંકે ઉન્હોંને ઈજ્તિહાદ કિયા હૈ. જિસમેં ઉનસે ગલતી હો ગઈ હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ઉન્હોંને નાહક કત્લ કિયા હૈ. ઈસ લિયે બદલેમેં આપ ઉન્હેં કત્લ કરેં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં ઉન્હેં કત્લ ભી નહીં કરૂંગા. ક્યૂંકે ઉન્હોંને ઈજ્તિહાદ કિયા હૈ, જિસમેં ઉનસે ગલતી હો ગઈ હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, તો ફિર ઉન્હેં હટા હી દેં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, જો તલવાર અલ્લાહકે કાફિરોં પર સૌંતી હૈ, મૈં ઉસે કભી ભી મિયાનમેં નહીં કર સકતા.[૧]

ગુનાહ સે નફરત કરના
ગુનાહ કરને વાલે સે નફરત ન કરના

હઝરત અબૂ કલાબા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) એક આદમીકે પાસસે ગુઝરે, જિસસે કોઈ ગુનાહ હો ગયા થા ઔર લોગ ઉસે બુરા ભલા કેહ રહે થે. હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ને લોગોંસે કહા, ઝરા યેહ તો બતાઓ, અગર તુમ્હેં યેહ આદમી કિસી કુંવેમેં ગિરા હુવા મિલતા, તો ક્યા તુમ ઉસે ન નિકાલતે ? લોગોંને કહા, ઝરૂર નિકાલતે.

હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ને કહા, તુમ ઉસે બુરા ભલા ન કહો ઔર અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરો કે ઉસને તુમ્હેં ઈસ ગુનાહસે બચા રખ્ખા હૈ. લોગોંને કહા, ક્યા આપકો ઈસ આદમીસે નફરત નહીં હૈ ? ઉન્હોંને ફરમાયા, મુઝે ઈસકે બુરે અમલસે નફરત હૈ. જબ યેહ ઈસે છોડ દેગા, તો ફિર યેહ મેરા ભાઈ હૈ.[૨]

હઝરત ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ તુમ દેખો કે તુમ્હારે ભાઈસે કોઈ ગુનાહ હો ગયા હૈ, તો ઉસકે ખિલાફ શૈતાનકે મદદગાર ન બન જાઓ કે યેહ બદદુઆએં કરને લગ જાઓ, કે અય અલ્લાહ ! ઈસે રૂસ્વા ફરમા. અય અલ્લાહ ! ઈસ પર લઅનત ભેજ. બલ્કે અલ્લાહસે ઉસકે લિયે ઔર અપને લિયે આફિયત માંગો.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૩૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૭૪, હુલીયા, ૧-૨૨૫

હમ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) ઉસ વક્ત તક કિસી આદમીકે બારેમેં કોઇ બાત નહીં કેહતે થે, જબ તક હમેં યેહ ન મા'લૂમ હો જાતા કે ઉસકી મૌત કિસ હાલત પર હુઇ હૈ. અગર ઉસકા ખાત્મા બિલ ખૈર હો જાતા તો હમ યકીન કર લેતે કે ઉસે બડી ખૈર હાસિલ હુઇ હૈ ઔર અગર ઉસકા ખાત્મા બુરા હોતા તો હમ ઉસકે બારેમેં ડરતે રેહતે.[1]

સીને કો ખોટ ઔર હસદ સે પાક સાફ રખના

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠે હુએ થે કે ઇતનેમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અભી તુમ્હારે પાસ એક જન્નતી આદમી આએગા. તો ઇતનેમેં એક અન્સારી આએ. જિનકી દાઢીસે વુઝૂકે પાનીકે કતરે ગિર રહે થે ઔર ઉન્હોંને બાએં હાથમેં જૂતિયાં લટકા રખ્ખી થીં.

અગલે દિન ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વહી બાત ફરમાઇ, તો ફિર વહી અન્સારી ઉસી તરહ આએ, જિસ તરહ પેહલી બાર આએ થે. તીસરે દિન ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વૈસી હી બાત ફરમાઇ ઔર વહી અન્સારી ઉસી હાલમેં આએ.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ મજિલસમેં સે ઉઠે તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ઉસ અન્સારીકે પીછે ગએ ઔર ઉનસે કહા, મેરા વાલિદ સાહબસે ઝગડા હો ગયા હૈ, જિસકી વજહસે મૈંને કસમ ખા લી હૈ કે મૈં તીન દિન તક ઉનકે પાસ નહીં જાઉંગા. અગર આપ મુનાસિબ સમઝેં તો આપ મુઝે અપને યહાં તીન દિન ઠહેરા લેં. ઉન્હોંને કહા, ઝરૂર.

ફિર હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) બયાન કરતે થે કે મૈંને ઉનકે પાસ તીન રાતેં ગુઝારીં. લેકિન મૈંને ઉનકો રાતમેં ઝિયાદા ઇબાદત કરતે હુએ ન દેખા. અલબત્તા જબ રાતમેં ઉનકી આંખ ખુલ જાતી તો બિસ્તર પર કરવટ બદલતે ઔર થોડાસા અલ્લાહકા ઝિક્ર કરતે ઔર અલ્લાહુ અકબર કેહતે ઔર ફજરકી નમાઝ કે લિયે બિસ્તરસે ઉઠતે. હાં, જબ બાત કરતે તો ખૈર હી કી બાત કરતે.

જબ તીન રાતેં ગુઝર ગઈ ઔર મુઝે ઉનકે તમામ આ'માલ આમ મા'મૂલકે હી નઝર આએ (ઔર મૈં હૈરાન હુવા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે લિયે બશારત તો ઇતની બડી દી ઔર ઉનકા કોઇ ખાસ અમલ તો હૈ નહીં) તો મૈંને ઉનસે

---

૧ અબૂ નઇમ, ૪-૨૦૫

કહા, અય અલ્લાહકે બંદે ! મેરા વાલિદ સાહબસે કોઇ ઝગડા નહીં હુવા, ન કોઇ નારાઝી હુઇ ઔર ન ઉન્હેં છોડનેકી કસમ ખાઇ, બલ્કે કિસ્સા યેહ હુવા કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો આપકે બારેમેં તીન બાર યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે અભી તુમ્હારે પાસ એક જન્નતી આદમી આને વાલા હૈ ઔર તીનોં બાર આપ હી આએ. ઇસ પર મૈંને સોચા કે મૈં આપકે યહાં રેહકર આપકા ખાસ અમલ દેખું ઔર ફિર ઉસ અમલમેં આપકી પૈરવી કરૂં. મૈંને આપકો કોઇ બડા કામ કરતે તો દેખા નહીં, તો અબ આપ બતાએં કે આપકા વોહ કૌનસા ખાસ અમલ હૈ, જિસકી વજહસે આપ ઉસ દર્જેકો પહોંચ ગએ, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બતાયા ?

ઉન્હોંને કહા, મેરા તો ખાસ અમલ હૈ નહીં, વહી અમલ હૈં જો તુમને દેખે હૈં. મૈં યેહ સુનકર ચલ પડા. જબ મૈંને પીઠ ફેરી, તો ઉન્હોંને મુઝે બુલાયા ઔર કહા, મેરે અમલ તો વહી હૈં જો તુમને દેખે હૈં, અલબત્તા યેહ એક ખાસ અમલ હૈ કે મેરે દિલમેં કિસી મુસલમાનકે બારેમેં કોઇ ખોટ નહીં હૈ ઔર કિસીકો અલ્લાહને કોઇ ખાસ નેઅમત અતા ફરમા રખ્ખી હો, તો મૈં ઉસ પર ઉસસે હસદ નહીં કરતા.

મૈંને કહા, ઇસી ચીઝને આપકો ઇતને બડે દર્જે તક પહોંચાયા હૈ.[1]

બઝ્ઝાર કી રિવાયતમેં ઉન સહાબી કા નામ હઝરત સઅદ (રદિ.) બતાયા ગયા હૈ ઔર રિવાયતકે આખિર મેં યેહ હૈ કે હઝરત સઅદ (રદિ.) ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) સે કહા, અય મેરે ભતીજે ! મેરે અમલ તો વહી હૈં, જો તુમને દેખે હૈં, અલબત્તા એક અમલ યેહ હૈ કે મૈં જબ રાતકો સોતા હૂં, તો મેરે દિલમેં કિસી મુસલમાનકે બારેમેં કીના વગૈરહ નહીં હોતા યા ઇસ જૈસી બાત ઇર્શાદ ફરમાઇ.

નસઇ, બૈહકી ઔર અસ્બહાની કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે ઇસ પર હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને કહા, ઇસી ચીઝને આપકો ઇસ બડે દર્જે તક પહોંચાયા હૈ ઔર યેહ હમારે બસમેં નહીં હૈ.[2]

ઇબ્ને અસાકિર કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે ઉન સાહબકા નામ હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) થા ઔર ઉસ રિવાયતકે આખિરમેં યેહ હૈ કે હઝરત સઅદ (રદિ.) ને કહા, મેરે અમલ તો વહી હૈં, જો તુમને દેખે હૈં, અલબત્તા એક અમલ યેહ હૈ કે મેરે દિલમેં કિસી મુસલમાનકે લિયે બુરા જઝબા નહીં હૈ ઔર ન મૈં ઝબાનસે બુરા બોલ નિકાલતા હૂં. હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, ઇસ ચીઝને આપકો ઇસ બડે દર્જે તક પહોંચાયા હૈ, યેહ મેરે બસમેં તો હૈ નહીં.[3]

હઝરત ઝૈદ બિન અસ્લમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, કુછ લોગ હઝરત અબૂ દુજાના (રદિ.) કી ખિદમતમેં આએ, વોહ બીમાર થે, લેકિન ઉનકા ચેહરા ચમક રહા થા, તો

---

૧ અહમદ, નસઇ
૨ તરગીબ, ૪-૩૨૮, હૈસમી, ૮-૭૯, તફસીર ઇબ્ને કસીર, ૪-૩૩૮
૩ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૪૩

કિસીને પૂછા કે આપકા ચેહરા ક્યૂં ચમક રહા હૈ ? ઉન્હોંને ફરમાયા, મુઝે અપને આ'માલમેં સે દો આ'માલ પર સબસે ઝિયાદા ભરોસા હૈ. એક તો યેહ હૈ મૈં કોઇ બેમતલબ બાત નહીં કરતા થા. દૂસરે યેહ હૈ કે મેરા દિલ તમામ મુસલમાનોંસે બિલકુલ સાફ થા.[૧]

મુસલમાનોં કી અચ્છી હાલત પર ખુશ હોના

હઝરત ઈબ્ને બુરૈદહ અંસ્લમી (રદિ.) કેહતે હૈં, એક આદમીને હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કો બુરા ભલા કહા. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, તુમ મુઝે બુરા ભલા ક્યૂં કેહતે હો ? હાલાંકે મુઝમેં તીન અચ્છી ખૂબિયાં પાઇ જાતી હૈં.

પેહલી યેહ કે જબ મૈં કુર્આનકી કિસી આયતકો પઢતા હૂં, તો મેરા દિલ ચાહતા હૈ કે ઉસ આયતકે બારેમેં જો કુછ મુઝે મા'લૂમ હૈ, વોહ તમામ લોગોંકો મા'લૂમ હો જાએ ઔર દૂસરી યેહ કે જબ મૈં મુસલમાનોંકે હાકિમકે બારે મેં સુનતા હૂં કે વોહ ઈન્સાફ વાલે ફૈસલે કરતા હૈ તો ઈસસે મુઝે ખુશી હોતી હૈ, હાલાંકે હો સકતા હૈ કે મુઝે કભી ભી અપના મુકદમા ઉસકે પાસ ફૈસલેકે લિયે લે જાના હી ન પડે. તીસરી યેહ હૈ કે જબ મૈં યેહ સુનતા હૂં કે મુસલમાનોંકે ફલાં ઈલાકેમેં બારિશ હુઇ હૈ, તો ઈસસે મુઝે ખુશી હોતી હૈ, હાલાંકે ઉસ ઈલાકે મેં મેરા કોઇ ચરને વાલા જાનવર નહીં હોતા.[૨]

દઅવત લોગોં કે સાથ નરમી બરતના તાકે ટૂટ ન જાએં

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, એક આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોનેકી ઈજાઝત માંગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અપને ખાનદાનકા બુરા આદમી હૈ (આપને ઈજાઝત દે દી) જબ વોહ ખિદમતમેં હાઝિર હુવા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બહોત ખુશી ઔર મસર્રત ઝાહિર કી. ફિર વોહ આદમી ચલા ગયા.

ફિર એક ઔર આદમીને ઈજાઝત માંગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ અપને ખાનદાનકા અચ્છા આદમી હૈ. જબ વોહ અંદર આયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કુછ ઝિયાદા ખુશી ઔર મસર્રત ઝાહિર ન કી.

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૦૨
૨ હૈસમી, ૯-૨૮૪, ઈસાબા, ૨-૨૩૪, હુલીયા, ૧-૩૨૨

જબ વોહ ચલા ગયા, તો મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ફલાંને ઇજાઝત માંગી તો આપને ઉસકે બારેમેં ફરમાયા કે વોહ બુરા આદમી હૈ, લેકિન જબ વોહ અંદર આયા તો આપને ઉસકે સામને બડી ખુશી ઔર મસર્રત ઝાહિર કી. ફિર દૂસરેને ઇજાઝત માંગી, આપને ઉસકે બારેમેં અચ્છે કલિમાત ફરમાએ. લેકિન જબ વોહ અંદર આયા તો આપકો ઉસકે સાથ વૈસા સુલૂક કરતે હુએ મૈંને નહીં દેખા. જૈસા આપને પેહલેકે સાથ કિયા થા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અય આઇશા ! લોગોંમેં સબસે બુરા આદમી વોહ હૈ, જિસકે શરકી વજહસે લોગ ઉસસે બચતે હોં.[૧]

હઝરત સફવાન બિન અસ્સાલ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ લોગ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ એક સફરમેં થે. સામનેસે એક આદમી આયા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉસે દેખા તો ફરમાયા, યેહ અપને ખાનદાન કા બુરા આદમી હૈ. જબ વોહ કરીબ આયા તો આપને ઉસે અપને પાસ બિઠાયા. જબ વોહ ઉઠકર ચલા ગયા, તો સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! જબ આપને ઉસે દેખા તો આપને ફરમાયા, યેહ અપને ખાનદાન કા બુરા આદમી હૈ. લેકિન જબ વોહ આયા તો ઉસે આપને અપને કરીબ બિઠાયા ?

આપને ફરમાયા, યેહ મુનાફિક હૈ. મૈં ઇસકે નિફાકકી વજહસે ઇસકે સાથ નરમી બરત રહા થા, ક્યૂંકે મુઝે યેહ ખતરા થા કે યેહ દૂસરોંકો મેરા મુખાલિફ બના દેગા ઔર ઇન્હેં બિગાડ દેગા.[૨]

હઝરત બુરૈદહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠે હુએ થે કે ઇતનેમેં કુરૈશકા એક આદમી સામને સે આયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે કરીબ બિઠાયા. જબ વોહ ઉઠ કર ચલા ગયા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય બુરૈદહ ! તુમ ઇસે જાનતે હો ?

મૈંને કહા, જી હાં. યેહ કુરૈશકે ઉંચે ખાનદાનકા આદમી હૈ ઔર ઉનમેં સબસે ઝિયાદા માલદાર હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તીન બાર પૂછા. મૈંને તીનોં બાર યેહી જવાબ દિયા. આખિરમેં મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈંને અપની જાનકારીકે મુતાબિક આપકો બતાયા હૈ, વૈસે આપ મુઝસે ઝિયાદા જાનતે હૈં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ ઉન લોગોંમેં સે હૈ જિન (કે નેક આ'માલકા) અલ્લાહ કિયામતકે દિન કોઇ વઝન નહીં કાઇમ ફરમાએંગે (ક્યૂંકે ઉનકે પાસ નેક અમલ હૈ હી નહીં).[3]

---

૧ હૈસમી, ૮-૧૭, અદબુલ મુફરદ, ૧૯૦
૨ હુલીયા, ૪-૧૯૧
૩ હૈસમી, ૮-૧૭

હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, કભી કભી હમ લોગ કુછ લોગોંકે સામને મુસ્કુરા રહે હોતે હૈં, લેકિન હમારે દિલ ઉન્હેં લઅનત કર રહે હોતે હૈં.[1]

મુસલમાન કો રાઝી કરના

હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠા હુવા થા કે ઈતને મેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) આએ. ઉન્હોંને અપના કપડા પકડ રખ્ખા થા. જિસસે ઉનકે ઘુટને નંગે હો રહે થે ઔર ઈસકા ઉન્હેં એહસાસ નહીં થા. ઉન્હેં દેખકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હારે યેહ સાથી ઝગડા કરકે આ રહે હૈં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને આકર સલામ કિયા ઔર અર્ઝ કિયા, મેરે ઔર ઈબ્ને ખત્તાબ (રદિ.) કે દર્મિયાન કુછ બાત હો ગઈ થી. જલ્દીમેં મૈં ઉનકો નામુનાસિબ બાત કેહ બૈઠા, લેકિન ફિર મુઝે શરમિંદગી હુઈ. જિસ પર મૈંને ઉનસે મઆફી માંગી, લેકિન ઉન્હોંને મઆફ કરનેસે ઈન્કાર કર દિયા. તો મૈં આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હો ગયા હૂં. (અબ આપ જૈસા ફરમાએં.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અબૂબક્ર (રદિ.)! અલ્લાહ તુમ્હેં મઆફ ફરમાએ. ઈધર કુછ દેર કે બા'દ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો નદામત હુઈ, તો ઉન્હોંને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઘર આકર પૂછા, ક્યા યહાં અબૂબક્ર (રદિ.) હૈં? ઘરવાલોં ને કહા, નહીં. તો વોહ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આ ગએ. ઉન્હેં દેખકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ચેહરા (ગુસ્સેકી વજહસે) બદલને લગા, જિસસે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ડર ગએ ઔર ઉન્હોંને ઘુટનોંકે બલ બૈઠ કર દો બાર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! અલ્લાહકી કસમ! કુસૂર મેરા ઝિયાદા હૈ.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહને મુઝે તુમ લોગોંકી તરફ રસૂલ બનાકર ભેજા થા. તો તુમ સબને કહા થા, તુમ ગલત કેહતે હો, લેકિન ઉસ વક્ત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા થા, આપ ઠીક કેહતે હૈં ઔર ઉન્હોંને અપને માલ ઔર જાનકે સાથ મેરા સાથ દિયા. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દો બાર ફરમાયા, ક્યા તુમ મેરે ઈસ સાથીકો મેરી વજહસે છોડ દોગે?

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈસ ફરમાનકે બા'દ કિસીને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો કોઈ તકલીફ ન પહોંચાઈ.[1]

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૨૨, ફત્હુલ બારી, ૨-૪૦૩, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૬૨

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો કુછ બુરા ભલા કેહ દિયા. ફિર અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, (મુઝસે ગલતી હો ગઇ, ઇસ લિયે) અય મેરે ભાઇ ! આપ મેરે લિયે અલ્લાહસે ઈસ્તિગફાર કરેં. હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ગુસ્સા આયા હુવા થા, ઇસ લિયે વોહ ખામોશ રહે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને યેહ બાત કઇ બાર કહી, લેકિન હઝરત ઉમર (રદિ.) કા ગુસ્સા ઠંડા નહીં હુવા. લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગએ ઔર વહાં જાકર બૈઠ ગએ ઔર સારી બાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતા દી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, (અય ઉમર (રદિ.)!) તુમસે તુમ્હારા ભાઇ ઈસ્તિગફારકી માંગ કર રહા હૈ ઔર તુમ ઉસકે લિયે ઈસ્તિગફાર નહીં કર રહે, યેહ ક્યા બાત હૈ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને આપકો હક દેકર નબી બનાકર ભેજા હૈ, યેહ જિતની બાર મુઝસે ઈસ્તિગફારકી માંગ કરતે રહે, મૈં હર બાર (ચુપકેસે) ઉનકે લિયે ઈસ્તિગફાર કરતા થા ઔર આપકે બા'દ અલ્લાહકી મખ્લૂકમેં મુઝે ઉનસે ઝિયાદા મેહબૂબ કોઇ નહીં હૈ.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, ઉસ ઝાત કી કસમ, જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ, આપકે બા'દ મુઝે ભી ઇનસે ઝિયાદા મેહબૂબ કોઇ નહીં હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરે સાથીકે બારેમેં મુઝે તકલીફ ન પહોંચાયા કરો, ક્યૂંકે અલ્લાહને મુઝે હિદાયત ઔર દીને હક દેકર ભેજા થા, તો તુમ સબને કહા થા કે તુમ ગલત કેહતે હો ઔર અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા થા, આપ ઠીક કેહ રહે હૈં.

અગર અલ્લાહને (કુર્આનમેં) ઉનકા નામ સાથી ન રખ્ખા હોતા, તો મૈં ઉન્હેં ખલીલ (ખાસ દોસ્ત) બના લેતા. બહરહાલ વોહ મેરે દીની ભાઇ તો હૈં હી ઔર યેહ ભાઇચારા અલ્લાહકી વજહસે હૈ. ગૌર સે સુનો ! (મસ્જિદે નબવીકી તરફ ખુલને વાલી) હર ખિડકી બંદ કર દો, લેકિન (અબૂબક્ર (રદિ.)) બિન અબી કુહાફાકી ખિડકી ખુલી રેહને દો.[૨]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝૌજએ મુહતરમા હઝરત ઉમ્મે હબીબા (રદિ.) ને મુઝે ઇન્તિકાલકે વક્ત બુલાયા (મૈં ઉનકે પાસ ગઇ, તો મુઝસે) કહા, હમારે દર્મિયાન કોઇ બાત હો જાયા કરતી થી, જૈસે સોકનોંમેં હુવા કરતી હૈ. તો જો કુછ હુવા હૈ, અલ્લાહ મુઝે ભી મઆફ કરે ઔર આપકો ભી.

મૈંને કહા, અલ્લાહ આપકી ઐસી સારી બાતેં મઆફ ફરમાએ ઔર ઉનસે દરગુઝર ફરમાએ ઔર ઇન બાતોંકી સઝાસે આપકો બચાએ. હઝરત ઉમ્મે હબીબા (રદિ.) ને કહા, આપને મુઝે ખુશ કિયા. અલ્લાહ આપકો ખુશ ફરમાએ. ફિર હઝરત

૧ સિફતુસ્સફવા, ૧-૯૨
૨ હંસમી, ૯-૪૫

ઉમ્મે હબીબા (રદિ.) ને પૈગામ ભેજકર હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) કો બુલાયા ઔર ઉનસે ભી યેહી કહા.[૧]

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત ફાતિમા (રદિ.) બીમાર હો ગઈ, તો હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) ઉનકે પાસ આએ ઔર અંદર આનેકી ઈજાઝત માંગી. હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, અય ફાતિમા (રદિ.) ! યેહ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) આપસે અંદર આનેકી ઈજાઝત માંગ રહે હૈં. હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ને કહા, ક્યા આપ ઈસે પસંદ કરતે હૈં કે મૈં ઉનકો ઈજાઝત દે દૂં ?

હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, હાં. હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ને ઈજાઝત દી. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) અંદર આકર હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કો રાઝી કરને લગે ઔર યૂં કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને ઘરબાર, માલો દૌલત, બાલ બચ્ચે ઔર ખાનદાનકો સિર્ફ ઈસ લિયે છોડા થા તાકે અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ રાઝી હો જાએં ઔર (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે) અહલે બૈત યા'ની આપ લોગ રાઝી હો જાએં.

બહરહાલ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઉન્હેં રાઝી કરતે રહે, યહાં તક કે વોહ રાઝી હો ગઈ.[૨]

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને કહા, મુઝે ફલાં આદમીસે નફરત હૈ. કિસીને આકર ઉસ આદમીસે કહા, ક્યા બાત હૈ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) તુમસે ક્યૂં નફરત કરતે હૈં ? જબ બહોતસે લોગોંને ઘર આકર ઉસ આદમીસે યેહ બાત કહી, તો ઉસ આદમીને આકર હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા, અય ઉમર (રદિ.) ! ક્યા મૈંને (મુસલમાનોંમેં ઈખ્તિલાફ પૈદા કરકે) ઈસ્લામમેં કોઈ શિગાફ ડાલા હૈ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, નહીં.

ફિર ઉસને કહા, ક્યા મૈંને કિસી ઈન્સાન પર ઝિયાદતી કી હૈ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, નહીં. ફિર ઉસને કહા, ક્યા મૈંને ઈસ્લામમેં કોઈ નઈ ચીઝ ચલા દી હૈ ? (જો સુન્નતકે ખિલાફ હો) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, નહીં. ફિર ઉસ આદમીને કહા, તો ફિર આપ કિસ વજહસે મુઝસે નફરત કરતે હૈં ? હાલાંકે અલ્લાહને ફરમાયા હૈ..

وَالَّذِيْنَ يُؤْ ذُوْنَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْ مِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوْا فَقَدِ احْتَمَلُوْا بُهْتَانًا وَّ اِثْمًا مُّبِيْنًا

વલ્લઝીન યુઅઝૂનલ્ મુઅમિનીન વલ્ મુઅમિનાતિ બિગયૂરિ મક્તસબૂ ફકદિહતમલૂ બુહતાનંવ્વ ઈષ્મમ્મુબીના.

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૮-૧૦૦
૨ બૈહકી, ૬-૩૦૧, ઈબ્ને સઅદ, ૮-૨૭

'ઔર જો લોગ ઈમાનવાલે મર્દોં ઔર ઈમાનવાલી ઔરતોંકો, અલાવા ઈસકે કે ઉન્હોંને કુછ કિયા હો, ઈઝા પહોંચાતે હૈં, તો વોહ લોગ બોહતાન ઔર ખુલે ગુનાહકા બોઝ ઉઠાતે હૈં.' ઔર આપને યેહ કેહકર મુઝે ઈઝા (તકલીફ) પહોંચાઈ હૈ. અલ્લાહ આપકો બિલકુલ મઆફ ન કરે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, યેહ આદમી બિલકુલ ઠીક કેહ રહા હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! ઈસને ન તો શિગાફ ડાલા હૈ ઔર ન કુછ ઔર કિયા હૈ (વાકઈ મુઝસે ગલતી હો ગઈ હૈ) અય અલ્લાહ ! મેરી યેહ ગલતી મઆફ ફરમા ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસસે મઆફી માંગતે રહે, યહાં તક કે ઉસને મઆફ કર દિયા.[૧]

હઝરત રજાઅ બિન રબીઆ (રહ.) ફરમાતે હૈં, મૈં મદીના મુનવ્વરામેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મસ્જિદમેં એક હલકેમેં બૈઠા હુવા થા. ઉસ હલકેમેં હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) ભી થે કે ઈતનેમેં ઉસ હલકે પર હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) કા ગુઝર હુવા. ઉન્હોંને સલામ કિયા.

સબ હલકે વાલોંને જવાબ દિયા મગર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) ખામોશ રહે, બલ્કે કુછ દેર બા'દ વોહ હઝરત હસન (રદિ.) કે પીછે ગએ ઔર જાકર કહા, 'વઅલૈકસ્સલામુ વ રહમતુલ્લાહ' ફિર (હઝરત અબૂ સઈદ સાથ થે, ઉનસે) કહા, યેહ વોહ ઈન્સાન હૈ, જો તમામ ઝમીનવાલોંસે આસમાનવાલોંકો સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ.

અલ્લાહકી કસમ ! જંગે સિફ્ફીનકે બા'દસે આજ તક મૈંને ઉનસે બાત નહીં કી, તો હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ને કહા, આપ ઉનકે પાસ જાકર અપના ઉઝર ક્યૂં નહીં બયાન કર દેતે ? ઉન્હોંને કહા, બહોત અચ્છા, (મૈં તૈયાર હૂં. ઈતને મેં હઝરત હસન (રદિ.) અપને ઘરમેં અંદર જા ચુકે થે.)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ વહાં ખડે હો ગએ ઔર હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ને અંદર આનેકી ઈજાઝત માંગી. હઝરત હસન (રદિ.) ને ઈજાઝત દે દી. ફિર અંદર જાકર હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) કે લિયે ઈજાઝત માંગી. (ઉનકો ભી ઈજાઝત મિલ ગઈ) ઔર વોહ અંદર ચલે ગએ.

હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) સે કહા, હઝરત હસન (રદિ.) કે ગુઝરને પર આપને જો બાત હમસે કહી થી, વોહ ઝરા અબ ફિર કેહ દેં.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, બહોત અચ્છા. મૈંને યેહ કહા થા કે યેહ તમામ ઝમીનવાલોંમેં સે આસમાનવાલોંકો સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈં. ઈસ પર હઝરત હસન (રદિ.) ને ફરમાયા, જબ તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ કે મૈં તમામ ઝમીનવાલોંમેં સે

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૨૬૦

આસમાનવાલોંકો સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૂં, તો ફિર તુમને જંગે સિફ્ફીનકે દિન હમસે જંગ ક્યૂં કી ? યા તુમને હમારે મુખાલિફોંકી તા'દાદમેં ઈઝાફા ક્યૂં કિયા ? હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને કહા, ખુદા કી કસમ ! ન તો મૈંને લશ્કરકી તા'દાદમેં ઈઝાફા કિયા ઔર ન મૈંને ઉનકે સાથ હોકર તલવાર ચલાઈ. અલબત્તા મૈં અપને વાલિદકે સાથ ગયા થા. હઝરત હસન (રદિ.) ને કહા, ક્યા આપકો મા'લૂમ નહીં હૈ કે જિસ કામસે અલ્લાહકી નાફરમાની હો રહી હો, ઉસ કામમેં મખ્લૂકકી બાત નહીં માનની ચાહિયે ?

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, જી, મા'લૂમ હૈ, લેકિન મૈં વાલિદ સાહબ કે સાથ ઈસ લિયે ગયા થા કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં લગાતાર રોઝે રખતા થા. મેરે વાલિદને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસ બારેમેં મેરી શિકાયત કી ઔર યૂં કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર દિનભર રોઝે રખતા હૈ ઔર રાતભર ઈબાદત કરતા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, કભી રોઝે રખ્ખા કરો, કભી ઈફ્તાર કિયા કરો ઔર રાતકો કભી નમાઝ પઢ્હા કરો ઔર કભી સોયા કરો, ક્યૂંકે મૈં નમાઝ ભી પઢ્હતા હૂં ઔર સોતા ભી હૂં ઔર રોઝે ભી રખતા હૂં ઔર ઈફ્તાર ભી કરતા હૂં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે યેહ ભી ફરમાયા થા, અય અબ્દુલ્લાહ ! અપને વાલિદકી બાત માના કરો (ચૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વાલિદકી બાત માનનેકી મુઝે બહોત તા'કીદ કી થી, ઈસ લિયે) જબ વોહ જંગે સિફ્ફીનમેં શરીક હુએ, તો મુઝે ઉનકે સાથ જાના પડા.[1]

હઝરત રજાઅ બિન રબીઆ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મસ્જિદમેં થા (વહાં ઔર લોગ ભી થે) કે ઈતને મેં હઝરત હુસૈન બિન અલી (રદિ.) વહાંસે ગુઝરે. ઉન્હોંને સલામ કિયા. લોગોંને સલામકા જવાબ દિયા, લેકિન હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) (ભી વહાં થે, વોહ) ખામોશ રહે. જબ લોગ ખામોશ હો ગએ, તો ફિર હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને ઉંચે આવાઝસે કહા, વ અલૈકસ્સલામુ વરહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહ. ફિર લોગોંકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર કહા, મૈં તુમ્હેં વોહ આદમી ન બતાઉં, જો ઝમીન વાલોંમેં સે આસમાનવાલોંકો સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ ?

લોગોંને કહા, ઝરૂર બતાએં. ઉન્હોંને કહા, યેહી હઝરત હૈં જો અભી યહાં સે ગુઝર ગએ હૈં. અલ્લાહકી કસમ ! જંગે સિફ્ફીનકે બા'દસે અબ તક ન મૈં ઈનસે બાત કર સકા હૂં ઔર ન ઈન્હોંને મુઝસે બાત કી હૈ ઔર અલ્લાહકી કસમ ! ઈનકા મુઝસે રાઝી હો જાના મુઝે ઉહદ પહાડ જિતના માલ મિલનેસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ.

---

૧ હૈસમી, ૯-૧૭૭

હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ને કહા, તુમ ઉનકે પાસ ચલે ક્યૂં નહીં જાતે? ઉન્હોંને કહા, મૈં ઉનકે પાસ જાને કો તૈયાર હૂં. ચુનાંચે દોનોંને તય કિયા કે અગલે દિન સુબહકો ઉનકે પાસ જાએંગે. (વોહ દોનોં અગલે દિન સુબહ ઉનકે પાસ ગએ) મૈં ભી ઉન દોનોંકે સાથ ગયા. હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ને અંદર આનેકી ઈજાઝત માંગી. હઝરત હુસૈન (રદિ.) ને ઈજાઝત દે દી. મૈં ઔર હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) અંદર ચલે ગએ.

હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ને હઝરત ઈબ્ને અમ્ર (રદિ.) કે લિયે ઈજાઝત માંગી, લેકિન હઝરત હુસૈન (રદિ.) ને ઈજાઝત ન દી, લેકિન હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ઈજાઝત માંગતે રહે. આખિર હઝરત હુસૈન (રદિ.) ને ઈજાઝત દે દી.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) અંદર આએ. ઉન્હેં દેખ કર હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) અપની જગહસે હટને લગે. વોહ હઝરત હુસૈન (રદિ.) કે પેહલૂમેં બૈઠે હુએ થે, તો હઝરત હુસૈન (રદિ.) ને હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) કો અપની તરફ ખીંચ લિયા. હઝરત ઈબ્ને અમ્ર (રદિ.) ખડે રહે, બૈઠે નહીં. જબ હઝરત હુસૈન (રદિ.) ને યેહ મંઝર દેખા તો ઉન્હોંને હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) કો ઝરા પરે કરકે બૈઠનેકી જગહ બના દી. વહાં આકર હઝરત અબ્દુલ્લાહ દોનોંકે બીચ બૈઠ ગએ.

ફિર હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ને સારા કિસ્સા સુનાયા, તો હઝરત હુસૈન (રદિ.) ને કહા, અય ઈબ્ને અમ્ર ! ક્યા ઐસી હી બાત હૈ ? ક્યા આપ યેહ સમઝતે હૈં કે મૈં તમામ ઝમીનવાલોંમેં સે આસમાનવાલોંકો સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ હું ? હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, જી હાં, બિલકુલ, રબ્બે કા'બાકી કસમ ! આપ તમામ ઝમીનવાલોંમેં સે આસમાન વાલોંકો સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈં.

હઝરત હુસૈન (રદિ.) ને કહા,તો ફિર આપને જંગે સિફ્ફીનકે દિન મુઝસે ઔર મેરે વાલિદ સાહબસે ક્યૂં જંગ કી ? અલ્લાહકી કસમ ! મેરે વાલિદ તો મુઝસે બેહતર થે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, બિલકુલ, આપકે વાલિદ આપસે ભી બેહતર હૈં. લેકિન બાત યેહ હૈ કે હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મેરી યેહ શિકાયત કી થી કે અબ્દુલ્લાહ દિનભર રોઝે રખતા હૈ ઔર રાતભર ઈબાદત કરતા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, રાતકો નમાઝ ભી પઢા કરો ઔર સોયા ભી કરો ઔર દિનમેં રોઝે ભી રખ્ખા કરો ઔર ઈફ્તાર ભી કિયા કરો ઔર (અપને વાલિદ) અમ્ર (રદિ.) કી બાત માના કરો. જંગે સિફ્ફીનકે મૌકે પર ઉન્હોંને મુઝે કસમ દેકર કહા થા કે ઈસમેં શિરકત કરો. અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને ન તો ઉનકે લશ્કરમેં ઈઝાફા કિયા ઔર ન મૈંને તલવાર સૌંતી ઔર ન નેઝા કિસીકો મારા, ન તીર ચલાયા.------

હઝરત હુસૈન (રદિ.) ને કહા, ક્યા તુમ્હેં યેહ મા'લૂમ નહીં કે જિસ કામસે ખાલિકકી નાફરમાની હો રહી હો, ઉસમેં મખ્લૂકકી નહીં માનની ચાહિયે ? હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, મા'લૂમ હૈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ અપના ઉઝર બાર બાર બયાન કરતે રહે, જિસ પર આખિરમેં હઝરત હુસૈન (રદિ.) ને ઉનકે ઉઝરકો કુબૂલ કર લિયા.[૧]

મુસલમાન કી ઝરૂરત પૂરી કરના

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મુઝે મા'લૂમ નહીં કે અલ્લાહને ઈન દો નેઅમતોંમેં સે કૌનસી નેઅમતસે નવાઝ કર મુઝ પર બડા એહસાન કિયા હૈ. એક યેહ કે એક આદમી ઉમ્મીદ લગાકર મેરી તરફ ખુલૂસ ભરે ચેહરેકે સાથ આતા હૈ કે ઉસકી ઝરૂરત મુઝસે પૂરી હોગી, દૂસરી યેહ કે અલ્લાહ મેરે હાથોં ઉસકી ઝરૂરત આસાનીસે પૂરી કર દેતે હૈં.

(અબ યેહ ઉસકા મુઝસે અપની ઉમ્મીદ લગાના, યેહ અલ્લાહકી બડી નેઅમત હૈ યા મેરા ઉસકી ઝરૂરત પૂરા કરના બડી નેઅમત હૈ) ઔર મૈં કિસી મુસલમાનકી એક ઝરૂરત પૂરી કર દૂં, યેહ મુંઝે ઝમીન પર સોના ચાંદી મિલનેસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ.[૨]

મુસલમાન કી ઝરૂરત કે લિયે ખડા હોના

હઝરત અબૂ યઝીદ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ખૌલા (રદિ.) લોગોંકે સાથ ચલી જા રહી થીં કે ઉનસે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી મુલાકાત હુઇ. ઉન્હોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે રૂકનેકો કહા. હઝરત ઉમર (રદિ.) રૂક ગએ ઔર ઉનકે કરીબ આ ગએ ઔર ઉનકી તરફ સર ઝુકા લિયા ઔર અપને દોનોં હાથ ઉનકે કંધોં પર રખ કર ઉનકી બાત સુનને લગે. (ચૂંકે વોહ બહોત બુળ્હી થીં, ઈસ લિયે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉન્હેં સંભાલનેકે લિયે ઉનકે કંધે પર હાથ રખ્ખે) ઔર યૂં હી ખડે રહે, યહાં તક કે હઝરત ખૌલા (રદિ.) ને અપની બાત પૂરી કર લી ઔર વાપસ ચલી ગઈ.

ઈસ પર એક આદમીને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ઈસ બુળ્હીયાકી વજહસે આપને કુરૈશકે બડે બડે મર્દોંકો રોકે રખ્ખા ?

૧ હૈસમી, ૯-૧૮૭
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૧૭

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તેરા નાસ હો, તૂ જાનતા હૈ, યેહ ઔરત કૌન હૈ? ઉસને કહા, મૈં નહીં જાનતા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ વોહ ઔરત હૈ, જિસકી શિકાયત અલ્લાહને સાત આસમાનોંકે ઉપર સે સુની થી. યેહ હઝરત ખૌલા બિન્તે સઅલબા હૈં. અલ્લાહકી કસમ! અગર યેહ રાત તક મેરે પાસસે ન હટતીં, તો મૈં ભી ઉનકી બાત પૂરા હોને તક યૂં હી ખડા રેહતા.[1]

હઝરત સુમામા બિન હઝન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) અપને ગધે પર ચલે જા રહે થે કે ઉન્હેં એક ઔરત મિલી. ઉસ ઔરતને કહા, ઠહેરિયે, અય ઉમર (રદિ.)! હઝરત ઉમર (રદિ.) ઠહેર ગએ. ઉસ ઔરતને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે બડી સખ્તીસે બાત કી. ઈસ પર એક આદમીને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન! મૈંને આજ જૈસા મંઝર તો કભી દેખા નહીં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મૈં ઉસ ઔરતકી બાત ક્યૂં ન સુનું, જબકે યેહ વોહ ઔરત હૈ, જિસકી બાતકો અલ્લાહને સુના ઔર ઈસી ઔરતકે બારેમેં અલ્લાહને યેહ આયત નાઝિલ ફરમાઈ..

قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا

કદ સમીઉલ્લાહુ કવ્લલ્લતી તુજાદિલૂક ફી ઝવ્જિહા

'બેશક અલ્લાહને ઉસ ઔરતકી બાત સુન લી, જો આપસે અપને શૌહરકે મા'મલેમેં ઝગડતી થી.'

મુસલમાન કી ઝરૂરત કે લિયે ચલકર જાના

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી મસ્જિદમેં એઅતિકાફ મેં થે. આપકે પાસ એક આદમી આયા ઔર સલામ કરકે (ચુપચાપ) બૈઠ ગયા. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ઉસસે ફરમાયા કે મૈં તુમ્હેં ગમઝદા ઔર પરેશાન દેખ રહા હૂં, ક્યા બાત હૈ?

ઉસને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચચાકે બેટે! મૈં બેશક પરેશાન હૂં કે ફલાંકા મુઝ પર હક હૈ ઔર (નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી કબ્રે અત્હરકી તરફ ઈશારા કરકે કહા કે) ઈસ કબ્ર વાલેકી ઈઝ્ઝતકી કસમ! મૈં ઈસ હક કે અદા કરને પર કુદરત નહીં રખતા.

---

૧ ઈબ્ને અબી હાતિમ, દારમી, બૈહકી

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, અચ્છા ક્યા મૈં ઉસસે તુમ્હારી સિફારિશ કરૂં ? ઉસને અર્ઝ કિયા, અગર આપ મુનાસિબ સમઝેં તો. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) યેહ સુનકર જૂતા પહેનકર મસ્જિદકે બાહિર તશરીફ લાએ. ઉસ આદમીને અર્ઝ કિયા, આપ અપના એઅતિકાફ ભૂલ ગએ ?

ફરમાયા ભૂલા નહીં હૂં, બલ્કે મૈંને ઈસ કબ્ર વાલે સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુના હૈ ઔર અભી ઝમાના કુછ ઝિયાદા નહીં ગુઝરા (યેહ લફ્ઝ કેહતે હુએ) હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કી આંખોંસે આંસૂ બેહને લગે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમા રહે થે કે જો આદમી અપને ભાઈકે કિસી કામકે લિયે ચલે ઔર ઉસ કામમેં કામિયાબ હો જાએ, તો ઉસકે લિયે યેહ દસ સાલકે એઅતિકાફસે અફઝલ હૈ ઔર જો આદમી એક દિનકા એઅતિકાફ ભી અલ્લાહકી રઝાકે વાસ્તે કરતા હૈ તો અલ્લાહ ઉસકે ઔર જહન્નમકે દર્મિયાન તીન ખંદકેં આડ ફરમા દેતે હૈં. જિસકી દૂરી, આસમાનો ઝમીનકી દૂરીસે ભી ઝિયાદા હૈ (ઔર જબ એક દિનકે એઅતિકાફકી યેહ ફઝીલત હૈ તો દસ બરસકે એઅતિકાફકી ક્યા કુછ હોગી?)[૧]

મુસલમાન કી ઝિયારત કરના

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન કૈસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખુસૂસી તૌર પર ભી ઔર આમ તૌર પર ભી અન્સારકો મિલને બહોત જાયા કરતે થે. જબ કિસીસે ખાસ મુલાકાત કરની હોતી, તો ઉસકે ઘર તશરીફ લે જાતે ઔર જબ આમ મુલાકાત કરની હોતી તો ઉનકી મસ્જિદમેં તશરીફ લે જાતે. (વહાં સબસે મુલાકાત હો જાતી.)[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અન્સારકે એક ઘરાનેસે મિલને તશરીફ લે ગએ, આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે પાસ ખાના ભી ખાયા. જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાંસે બાહિર આને લગે તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કમરેમેં નમાઝ પઢનેકે લિયે જગહ બનાનેકા હુક્મ દિયા. ઉન લોગોંને એક ચટાઈ બિછાકર ઉસ પર પાની છિડક દિયા (તાકે નરમ હો જાએ) ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ પર નમાઝ પઢી ઔર ઉનકે લિયે દુઆ ફરમાઈ.[૩]

---

૧ તરગીબ, ૨-૨૭૨
૨ હૈસમી, ૮-૧૭૩
૩ અદબુલ મુફરદ, ૫૩

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને દો સહાબા (રદિ.) કે દર્મિયાન ભાઇચારા કરા દેતે થે (તો ઉનમેં આપસમેં ઇતની મુહબ્બત હો જાતી થી) કે જબ ઉનમેં સે એક દૂસરેસે મિલ ન લેતા થા, ઉસ વક્ત તક ઉસે વોહ રાત લંબી મા'લૂમ હોતી થી.

ચુનાંચે વોહ અપને ભાઇસે બડી મુહબ્બત ઔર નરમીસે મિલતા ઔર પૂછતા, આપ મેરે બા'દ કૈસે રહે ? ઔર દૂસરે લોગોંકા (જિનમેં ભાઇચારા ન હોતા થા) યેહ હાલ થા કે તીન દિનકે અંદર હર એક દૂસરેસે મિલકર ઉસકા સારા હાલ મા'લૂમ કર લિયા કરતા થા.[1]

હઝરત ઔન (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) કે સાથી (કૂફાસે મદીના) ઉનકે પાસ આએ તો ઉનસે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને પૂછા, ક્યા તુમ એક દૂસરેકે પાસ બૈઠતે રેહતે હો ? ઉન લોગોંને કહા, (જી હાં,) યેહ કામ નહીં છોડ સકતે. ફિર પૂછા, ક્યા તુમ લોગ આપસમેં એક દૂસરેસે મિલતે રેહતે હો ? ઉન લોગોંને કહા, જી હાં, અય અબૂ અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ! (હમારી તો યેહ હાલત હૈ કે) હમમેં સે કિસીકો ઉસકા ભાઇ નહીં મિલતા, તો ઉસે પૈદલ ઢૂંઢતા હુવા કૂફાકે આખિરી કિનારે તક ચલા જાતા હૈ ઔર ઉસસે મિલકર હી વાપસ આતા હૈ.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને ફરમાયા, જબ તક તુમ યેહ કામ કરતે રહોગે, તુમ લોગ ખૈર પર રહોગે.[2]

હઝરત ઉમ્મે દર્દા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હઝરત સલમાન (રદિ.) હમેં મિલને કે લિયે પૈદલ ચલકર મદાઇનસે મુલ્કે શામ આએ. ઉસ વક્ત ઉન્હોંને ઘુટનોં તકકી છોટી શલવાર પહેની હુઇ થી.[3]

---

૧ હૈસમી, ૮-૧૭૪
૨ તરગીબ, ૪-૧૪૪
૩ અદબુલ મુફરદ, ૫૨

મુસલમાનોં કા ઇકરામ

મિલને આને વાલોં કા ઇકરામ કરના

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (ઇકરામકે લિયે) મેરી તરફ એક તકિયા કર દિયા, જિસમેં ખજૂરકી છાલ ભરી હુઇ થી, લેકિન મૈં (અદબકી વજહસે) ઉસ પર ન બૈઠા ઔર વોહ તકિયા યૂં હી મેરે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દર્મિયાન પડા રહા.[૧]

હઝરત ઉમ્મે સઅદ બિન્તે સઅદ બિન રબીઅ (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મૈં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિદમતમેં ગઇ. ઉન્હોંને મેરે લિયે અપના કપડા બિછા દિયા, જિસ પર મૈં બૈઠ ગઇ. ઇતને મેં હઝરત ઉમર (રદિ.) ભી અંદર આ ગએ. ઉન્હોંને પૂછા (કે યેહ ઔરત કૌન હૈ, જિસકા યેહ ઇકરામ હો રહા હૈ ?) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, યેહ ઉસ આદમીકી બેટી હૈ જો મુઝસે ભી બેહતર થા ઔર આપસે ભી.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ખલીફા (રદિ.) ! વોહ આદમી કૌન હૈ ? હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, યેહ ઉસ આદમીકી બેટી હૈ, જિસકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં ઇન્તિકાલ હો ગયા ઔર ઉન્હેં જન્નતમેં ઠિકાના મિલ ગયા. અબ પીછે મૈં ઔર આપ રેહ ગએ હૈં.[૨]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે પાસ આએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) તકિયે પર ટેક લગાએ હુએ થે. હઝરત સલમાન (રદિ.) કો દેખ કર ઉન્હોંને વોહ તકિયા હઝરત સલમાન (રદિ.) કે લિયે રખ દિયા. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સચ ફરમાયા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય અબૂ અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ! અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા વોહ ફરમાન ઝરા હમેં ભી સુનાએં. હઝરત

---

૧ હૈસમી, ૮-૧૭૪
૨ ઇસાબા, ૨-૨૭, હૈસમી, ૯-૩૧૦, હાકિમ, ૩-૬૦૭

સલમાન (રદિ.) ને કહા, એક બાર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક તકિયે પર ટેક લગાએ હુએ થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ તકિયા મેરે લિયે રખ દિયા. ફિર મુઝસે ફરમાયા, અય સલમાન (રદિ.) ! જો મુસલમાન અપને મુસલમાન ભાઈકે પાસ જાતા હૈ ઔર વોહ મેઝબાન ઉસકે ઈકરામકે લિયે તકિયા રખ દેતા હૈ, અલ્લાહ ઉસકી મગફિરત ઝરૂર ફરમાએંગે.[1]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત સલમાન (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ ગએ. વોહ એક તકિયા પર ટેક લગાએ હુએ થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને વોહ તકિયા હઝરત સલમાન (રદિ.) કે લિયે રખ દિયા. ફિર કહા, અય સલમાન (રદિ.) ! જો મુસલમાન અપને મુસલમાન ભાઈકે પાસ જાતા હૈ ઔર વોહ મેઝબાન ઉસકે ઈકરામમેં તકિયા રખ દેતા હૈ તો અલ્લાહ ઉસકી મગફિરત ઝરૂર ફરમાતે હૈં.[2]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) કે પાસ ગએ. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને ઉનકે લિયે એક તકિયા રખ દિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય અબૂ અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ! યેહ ક્યા હૈ ? હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) ને કહા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જિસ મુસલમાનકે પાસ ઉસકા મુસલમાન ભાઈ જાતા હૈ, વોહ ઉસકે ઈકરામો તાઝીમકે લિયે એક તકિયા રખ દેતા હૈ તો અલ્લાહ ઉસકી મગફિરત ઝરૂર ફરમા દેતે હૈં.[3]

હઝરત ઈબ્રાહીમ બિન નશીત (રેહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હારિસ બિન જઝ ઝુબૈદી (રદિ.) કી ખિદમત મેં ગયા. ઉનકે નીચે એક તકિયા થા. ઉન્હોંને ઉસે ઉઠા કર મેરી તરફ ફેંકા ઔર ફરમાયા, જો આદમી અપને હમનશીંકા ઈકરામ ન કરે ઉસકા હઝરત અહમદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત ઈબ્રાહીમ અલૈહિસ્સલામકે સાથ કોઈ તઅલ્લુક નહીં હૈ.[4]

મેહમાન કા ઇકરામ કરના

હઝરત સહલ બિન સઅદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબૂ ઉસૈદ સાઅદી (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અપની શાદી (કે વલીમા) મેં બુલાયા

---

૧ હાકિમ, ૩-૫૯૯
૨ હૈસમી, ૮-૧૭૪
૩ તબરાની
૪ તરગીબ, ૪-૧૪૬

ઔર ઉસ દિન ઉનકી બીવી ઉન મેહમાનોંકી ખિદમત કર રહી થી ઔર વોહ દુલ્હન થી. ઉનકી બીવીને કહા, ક્યા તુમ લોગોંકો પતા હૈ કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે ક્યા ભિગોયા થા ? મૈંને તાંબે યા પત્થરકે છોટે બરતનમેં રાતકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે ખજૂરેં ભિગોઇ થીં (તાકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ શરબત પી સકેં).[૧]

એક સાહબ બયાન કરતે હૈં કે દો આદમી હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હારિસ બિન જઝ ઝુબૈદી (રદિ.) કે પાસ ગએ. વોહ એક તકિયા પર ટેક લગાએ હુએ થે. ઉન્હોંને ઉસે ઉઠાકર ઉન દોનોંકે લિયે રખ દિયા. ઉન દોનોં આદમીયોંને કહા, હમ તો યેહ નહીં ચાહતે, હમ તો કુછ સુનને આએ થે, તાકે હમેં કુછ ફાઇદા હો.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને ફરમાયાં, જો અપને મેહમાનકા ઈકરામ નહીં કરતા, ઉસકા હઝરત મુહમ્મદ ઔર હઝરત ઈબ્રાહીમ અલૈહિસ્સલામસે કોઇ તઅલ્લુક નહીં. ખુશહાલી ઔર નેક અંજામી હૈ ઉસ આદમીકે લિયે જો અપને ઘોડેકી રસ્સી અલ્લાહકે રાસ્તેમેં પકડે હુએ હૈ ઔર રોટીકે એક ટુકડે ઔર ઠંડે પાની પર ઇફ્તાર કર લેતા હૈ ઔર બડી ખરાબી હૈ ઉન લોગોંકે લિયે જો ગાય ઔર બૈલકી તરહ (મુખ્તલિફ મઝેદાર ખાનેકે લિયે) અપની ઝબાન ઘુમાતે હૈં ઔર અપને ખાદિમસે કેહતે હૈં, ફલાં ચીઝ ઉઠા લે ઔર ફલાં ચીઝ રખ દે ઔર ખાનેમેં ઐસે લગતે હૈં કે અલ્લાહકા ઝિક્ર બિલકુલ નહીં કરતે.[૨]

કૌમ કે બડે ઔર મોહતરમ આદમી કા ઇકરામ કરના

હઝરત જરીર બિન અબ્દુલ્લાહ બજલી (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક ઘરમેં થે, જો સહાબાસે ભરા હુવા થા. હઝરત જરીર (રદિ.) દરવાઝે પર ખડે હો ગએ. ઉન્હેં દેખકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દાઈં બાઈં તરફ દેખા, આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બૈઠનેકી કોઇ જગહ નઝર ન આઇ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની ચાદર ઉઠાઇ ઔર ઉસે લપેટ કર હઝરત જરીર (રદિ.) કી તરફ ફેંક દિયા ઔર ફરમાયા, ઈસ પર બૈઠ જાઓ.

હઝરત જરીર (રદિ.) ને ચાદર ઉઠા લી ઔર ઉસે ચૂમકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ કર દિયા ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહ આપકા ઐસા ઈકરામ ફરમાએ, જૈસા આપને

---

૧ અદબુલ મુફરદ, ૧૧૦
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૬૬

મેરા ઈકરામ ફરમાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ તુમ્હારે પાસ કિસી કૌમકા કોઈ કાબિલે એહતિરામ આદમી આએ, તો તુમ ઉસકા ઈકરામ કરો.[૧]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત જરીર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં) ઘરમેં હાઝિર હુએ. ઘર સહાબા કિરામ (રદિ.) સે ભરા હુવા થા, ઉન્હેં બૈઠનેકી કોઈ જગહ ન મિલી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની ચાદર ઉનકી તરફ ફેંકી ઔર ફરમાયા, ઈસ પર બૈઠ જાઓ. હઝરત જરીર (રદિ.) ને ઉસે લિયા ઔર સીનેસે લગાકર ઉસે ચૂમા ઔર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહ આપકા ઐસે ઈકરામ ફરમાએ, જૈસે આપને મેરા ઈકરામ ફરમાયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ તુમ્હારે પાસ કિસી કૌમકા બડા ઔર મોહતરમ આદમી આએ, તો તુમ ઉસકા ઈકરામ કરો.[૨]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉયય્નહ બિન હિસ્ન (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ હઝરત અબૂબક્ર ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ભી થે ઔર યેહ સબ હઝરાત ઝમીન પર બૈઠે હુએ થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉયય્નહકે લિયે ગદ્દા મંગવાયા ઔર ઉન્હેં ઉસ પર બિઠાયા ઔર ફરમાયા, જબ તુમ્હારે પાસ કિસી કૌમકા બડા ઔર ઈઝઝતદાર આદમી આએ, તો તુમ ઉસકા ઈકરામ કરો.[3]

હઝરત અદી બિન હાતિમ (રદિ.) જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે લિયે એક તકિયા રખ દિયા, લેકિન યેહ ઝમીન પર હી બૈઠે ઔર અર્ઝ કિયા, મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે આપ રૂએ ઝમીન પર ન તો બરતરી ચાહતે હૈં ઔર ન ફસાદ બરપા કરના ચાહતે હૈં ઔર મુસલમાન હો ગએ.

સહાબા (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આજ હમને (અદી કે લિયે) આપકી તરફસે ઈકરામકા જો મંઝર દેખા હૈ, યેહ કભી ભી કિસીકે લિયે નહીં દેખા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઠીક કેહતે હો. યેહ એક કૌમકા બડા ઔર મોહતરમ આદમી હૈ ઔર જબ કિસી કૌમકા બડા ઔર મોહતરમ આદમી તુમ્હારે પાસ આએ તો તુમ ઉસકા ઈકરામ કરો.[૪]

---

૧ હૈસમી, ૮-૧૫
૨ હૈસમી, ૮-૧૬
3 હૈસમી, ૮-૧૬
૪ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૫

હઝરત અબૂ રાશિદ અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં અપની કૌમકે દોસો આદમીયોંકે સાથ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. જબ હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કરીબ પહોંચ ગએ, તો હમ રૂક ગએ ઔર મેરે સાથિયોં ને કહા, અય અબૂ મુગવિયહ ! તુમ આગે બઢો (ઔર હાલાત દેખો) અગર તુમ્હેં અચ્છે હાલાત નઝર આએં, તો વાપસ આકર હમેં બતાના, તો હમ ભી ઉનકી ખિદમતમેં હાઝિર હો જાએંગે ઔર અગર તુમ્હેં કુછ અચ્છે હાલાત નઝર ન આએં, તો ફિર વાપસ આકર બતાના, હમ અપને ઇલાકેકો લૌટ જાએંગે.

મૈં ઉમ્રમેં ઉન સબસે છોટા થા. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં હાઝિર હોકર (જાહિલિયતકે તરીકે પર સલામ કિયા ઔર) કહા, અય મુહમ્મદ ! આપકી સુબહ અચ્છી હો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુસલમાન ઇસ તરહ એક દૂસરેકો સલામ નહીં કરતે. મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુસલમાન એક દૂસરેસે કિસ તરહ સલામ કરતે હૈં?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ તુમ કિસી મુસલમાન કૌમકે પાસ પહોંચો, તો યૂં કહો, અસ્સલામુ અલૈકુમ વરહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહ. મૈંને કહા, અસ્સલામુ અલૈકુમ વરહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વઅલૈકસ્સલામુ વરહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહ. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હારા નામ ક્યા હૈ ? ઔર તુમ કૌન હો ?

મૈંને કહા, મૈં અબૂ મુગવિયહ અબ્દુલ્લાતિ વલ ઉઝ્ઝા હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા (યેહ કુન્નિયત ઔર નામ ઠીક નહીં હૈ) બલ્કે અબૂ રાશિદ અબ્દુર્રહમાન હો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરા ઇકરામ ફરમાયા ઔર મુઝે અપને પાસ બિઠાયા ઔર મુઝે અપની ચાદર પહેનાઇ ઔર અપની જૂતી ઔર લાઠી મુઝે અતા ફરમાઇ. ફિર મૈં મુસલમાન હો ગયા. પાસ બૈઠે હુએ કુછ લોગોંને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ દેખ રહે હૈં, આપ ઇસ આદમીકા બહોત ઇકરામ ફરમા રહે હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ અપની કૌમકા સરદાર ઔર ઇઝ્ઝતવાલા આદમી હૈ (ઇસ લિયે મૈંને ઇતના ઇકરામ કિયા હૈ) જબ તુમ્હારે પાસ કિસી કૌમકા સરદાર આએ તો તુમ ઉસકા ઇકરામ કરો. આગે ઔર હદીસ ભી હૈ.[૧]

---

૧ કુન્ની, ૧-૩૧, ઇસાબા, ૨-૪૦૯, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૨૧૬

કૌમ કે સરદાર કી દિલજોઇ કરના

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, તુમ જુઐલ કો કૈસા સમઝતે હો ?

મૈંને કહા, મુઝે તો વોહ ઔર લોગોંકી તરહ મિસ્કીન નઝર આતે હૈં. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ફલાંકો કૈસા સમઝતે હો ? મૈંને કહા, વોહ તો સરદાર લોગોંમેં સે એક સરદાર હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર ઇન જૈસોંસે સારી ઝમીન ભર જાએ તો એક જુઐલ ઇન સબસે બેહતર હૈ.

મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ફલાં હૈ તો ઐસા, લેકિન આપ ઉસકા બહોત ઇકરામ કરતે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ અપની કૌમકા સરદાર હૈ. મૈં દિલ રખનેકે લિયે ઉસકા ઇતના ઇકરામ કરતા હૂં.[૧]

હઝરત મુહમ્મદ બિન ઇબ્રાહીમ તૈમી (રહ.) કેહતે હૈં, એક આદમીને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને હઝરત ઉયય્નહ બિન હિસ્ન ઔર હઝરત અક્રઅ બિન હાબિસકો સો સો ઊંટ દિયે ઔર હઝરત જુઐલ કો આપને છોડ દિયા. (ઉન્હેં કુછ નહીં દિયા.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, અગર ઉયય્નહ ઔર અક્રઅસે સારી ઝમીન ભર જાએ, તો જુઐલ બિન સુરાકા ઇન સબસે બેહતર હૈ, લેકિન મૈં ઇન દોનોંકી દિલજોઇ કર રહા હૂં ઔર જુઐલ કો ઉનકે ઇમાનકે સુપૂર્દ કરતા હૂં. (કે અલ્લાહ ઉનકી મદદ કરેંગે.)[૨]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઘરવાલોં કા ઇકરામ

હઝરત યઝીદ બિન હય્યાન (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં હઝરત હુસૈન બિન સબરા ઔર હઝરત અમ્ર બિન મુસ્લિમ, તીનોં હઝરત ઝૈદ બિન અરકમ (રદિ.) કી ખિદમતમેં ગએ. જબ હમ ઉનકે પાસ બૈઠ ગએ, તો હઝરત હુસૈન ને ઉનકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય હઝરત ઝૈદ ! આપને બહોત ઝિયાદા ખૈરકી બાતેં દેખી હૈં. આપને હુઝૂર

૧ અબૂ નઇમ, ૧-૩૫૩, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૨૦
૨ ઇસાબા, ૧-૨૩૯, હુલીયા, ૧-૨૫૩

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખા હૈ, ઉનકી હદીસકો સુના હૈ, ઉનકે સાથ ગઝવોંમેં શરીક હુએ હૈં, ઉનકે પીછે નમાઝેં પઢી હૈં. અય હઝરત ઝૈદ ! આપને બહોત ઝિયાદા ખૈર કી બાતેં દેખી હૈં. અય હઝરત ઝૈદ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુની હુઇ કોઇ હદીસ હમેં ભી સુના દેં.

હઝરત ઝૈદ (રદિ.) ને ફરમાયા, અય મેરે ભતીજે ! અલ્લાહકી કસમ! મેરી ઉમ્ર ઝિયાદા હો ગઇ હૈ ઔર બડી મુદ્દત ગુઝર ગઇ હૈ, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી જો બાતેં મૈંને યાદ કી થીં ઔર સમઝી થીં, ઉનમેં સે કુછ મુઝે ભૂલ ગઇ હૈં. ઇસ લિયે જો હદીસ મૈં તુમ્હેં સુનાઉં, વોહ તો તુમ સુન લો ઔર જો મૈં તુમ્હેં ન સુના સકૂં, ઉસ પર તુમ મુઝે મજબૂર ન કરો.

ફિર ઉન્હોંને ફરમાયા, એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મક્કા ઔર મદીનાકે દર્મિયાન ખુમ નામી ચશ્મા (ઝરણા) કે પાસ હમ લોગોંમેં ખડે હોકર બયાન ફરમાયા, પેહલે અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન કી, ફિર વઅઝો નસીહત ફરમાઇ, ફિર ફરમાયા..

'અય લોગો ! ગૌર સે સુનો. મૈં એક ઇન્સાન હી હૂં. બહોત જલ્દ મેરે રબકા કાસિદ (મૌતકા ફરિશ્તા) મુઝે બુલાને આએગા, જિસ પર મૈં ચલા જાઉંગા. મૈં તુમમેં દો ભારી ચીઝેં છોડકર જા રહા હૂં, એક અલ્લાહકી કિતાબ (યા'ની કુર્આન મજીદ) હૈ, ઇસમેં હિદાયત ઔર નૂર હૈ. ઇસ લિયે અલ્લાહકી કિતાબકો લો ઔર ઉસે મઝબૂતીસે પકડો. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કુર્આનકે બારેમેં ખૂબ તરગીબ દી. ફિર ફરમાયા, દૂસરી ચીઝ મેરે ઘરવાલે હૈં. મૈં તુમ્હેં અપને ઘરવાલોંકે બારેમેં અલ્લાહસે ડરનેકી વસિય્યત કરતા હૂં. મૈં તુમ્હેં અપને ઘરવાલોંકે બારેમેં અલ્લાહસે ડરને કી વસિય્યત કરતા હૂં.' હઝરત હુસૈનને પૂછા, અય હઝરત ઝૈદ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઘરવાલે કૌન હૈં ? ક્યા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બીવીયાં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરવાલોંમેં સે નહીં હૈં ?

ઉન્હોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બીવીયાં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરવાલોંમેં સે હૈં, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અસલ ઘરવાલે વોહ હૈં, જિનકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ ઝકાત સદકા લેના હરામ હૈ.

હઝરત હુસૈન ને પૂછા, વોહ કૌન હૈં ? હઝરત ઝૈદ ને ફરમાયા, હઝરત અલી, આલે અકીલ, આલે જઅફર ઔર આલે અબ્બાસ (રદિ.) હૈં. હઝરત હુસૈન ને પૂછા, ક્યા ઇન સબકો ઝકાત સદકા લેના હરામ હૈ ? ઉન્હોંને કહા, હાં.[૧]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૯૫

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરવાલોંકે બારેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નિસ્બતકા ખયાલ રખ્ખો.[1]

ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સહાબા (રદિ.) કે સાથ તશરીફ ફરમા થે. આપકે પેહલૂમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) બૈઠે હુએ થે કે ઈતનેમેં હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) સામનેસે આએ. ઉનકો દેખકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને બૈઠનેકી જગહ બના લી. ચુનાંચે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે સામને બૈઠ ગએ.

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે ફરમાયા, ફઝીલત વાલોંકી ફઝીલતકો ફઝીલત વાલે હી જાનતે હૈં. ફિર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાતેં કરને લગે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની આવાઝકો બહોત હી ઝિયાદા પસ્ત (ધીમી) કર લિયા.

ઈસ પર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા, ઐસા મા'લૂમ હોતા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અચાનક કોઈ સખ્ત બીમારી પેશ આ ગઈ હૈ (જિસકી વજહસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ આવાઝ ઉંચી નહીં કર પા રહે હૈં.) મેરે દિલમેં ઈસ બીમારીસે સખ્ત પરેશાની હૈ. હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠે બાતેં કરતે રહે ઔર જબ કામ પૂરા હો ગયા, તો વોહ વાપસ ચલે ગએ.

ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા આપકો અભી કોઈ બીમારી પેશ આ ગઈ થી ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મૈંને દેખા કે આપને અપની આવાઝ બહોત પસ્ત કર લી થી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામને મુઝે હુક્મ દિયા હૈ કે જબ હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) આયા કરેં, તો મૈં અપની આવાઝ પસ્ત કર લિયા કરૂં. જૈસે જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામને તુમ્હેં હુક્મ દિયા હૈ કે તુમ મેરે સામને અપની આવાઝ પસ્ત કર લિયા કરો.[2]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મજ્લિસમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે લિયે બૈઠનેકી એક ખાસ જગહ થી.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૯૪
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૬૮

વહાંસે વોહ સિર્ફ હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કે લિયે ઉઠા કરતે થે. હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કે ઈસ ઈકરામસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બહોત ખુશી હોતી થી.

એક દિન હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) સામનેસે આએ. ઉન્હેં દેખકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) અપની જગહસે હટ ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો ફરમાયા, તુમ્હેં ક્યા હુવા? ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! આપકે ચચા સામનેસે આ રહે હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કી તરફ દેખા, ફિર મુસ્કુરાતે હુએ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા, યેહ અબ્બાસ (રદિ.) સામને આ રહે હૈં. ઉન્હોંને સુફેદ કપડે પહેન રખ્ખે હૈં, લેકિન ઈનકે બા'દ ઈનકી ઔલાદ કાલે કપડે પહેનેગી ઔર ઉનકી ઔલાદમેં સે બારહ આદમી બાદશાહ બનેંગે. જબ હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) પહોંચ ગએ તો ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! આપને અબૂબક્ર (રદિ.) કો કુછ ફરમાયા હૈ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈંને તો ઉનકો ખૈર કી હી બાત કહી હૈ. હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં, આપ ઠીક ફરમા રહે હૈં. આપ હમેશા ખૈર કી હી બાત ફરમાયા કરતે હૈં. (લેકિન ઝરા મુઝે બતા દેં કે આપને ક્યા ફરમાયા હૈ?)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈંને કહા થા, મેરે ચચા અબ્બાસ (રદિ.) આ રહે હૈં, ઉન્હોંને સુફેદ કપડે પહેન રખ્ખે હૈં ઔર ઉનકી ઔલાદ ઉનકે બા'દ કાલે કપડે પહેનેગી ઔર ઉનમેં સે બારહ આદમી બાદશાહ બનેંગે.[૧]

હઝરત જઅફર બિન મુહમ્મદ (રહ.) કે દાદા (રદિ.) (જો કે સહાબી હૈં) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મજ્લિસમેં તશરીફ ફરમા હોતે તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દાઈં તરફ, હઝરત ઉમર (રદિ.) બાઈં તરફ ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને બૈઠતે ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી રાઝકી બાતેં લિખ્ખા કરતે થે. જબ હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) આતે તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) અપની જગહ સે હટ જાતે ઔર વહાં હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) બૈઠ જાતે.[૨]

હઝરત મુત્તલિબ બિન રબીઆ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આએ. હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ગુસ્સેમેં થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા બાત પેશ આઈ

---

૧ હૈસમી, ૯-૨૭૦, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૨૧૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫ ૨૧૪

? ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ બનૂ હાશિમકા ઔર કુરૈશકા ક્યા બનેગા ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, તુમ્હેં ઉનકી તરફસે ક્યા બાત પેશ આઈ હૈ ? હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, જબ વોહ આપસમેં એક દૂસરેસે મિલતે હૈં તો બડી બશાશતસે ખુલકર મિલતે હૈં ઔર હમસે મિલતે વક્ત ઉનકી યેહ હાલત નહીં હોતી હૈ. યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈતના ગુસ્સા આ ગયા કે આપકી દોનોં આંખોંકે દર્મિયાનકી રગ ફૂલ ગઈ.

જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ગુસ્સા કમ હુવા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસ ઝાત કી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં મુહમ્મદકી જાન હૈ, કિસી આદમીકે દિલમેં ઉસ વક્ત તક ઈમાન દાખિલ નહીં હો સકતા, જબ તક વોહ તુમ (બનૂ હાશિમ) સે અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વજહસે મુહબ્બત ન કરે. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉન લોગોંકો ક્યા હો ગયા હૈ કે મુઝે અબ્બાસ (રદિ.) કે બારેમેં તક્લીફ દેતે હૈં. આદમીકા ચચા ઉસકે બાપ જૈસા હોતા હૈ.[૧]

હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ કુરૈશી લોગ આપસમેં હંસમુખ ઔર અચ્છે ચેહરેકે સાથ મિલતે હૈં ઔર હમસે ઐસે અજનબી ચેહરોંકે સાથ મિલતે હૈં કે જૈસે હમ ઉનકો જાનતે ન હોં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ સુનકર બહોત ઝિયાદા ગુસ્સા આ ગયા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસ ઝાત કી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં મુહમ્મદકી જાન હૈ, આદમીકે દિલમેં ઈમાન ઉસી વક્ત દાખિલ હોગા, જબ વોહ તુમ (બનૂ હાશિમ) સે અલ્લાહ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વજહસે મુહબ્બત કરેગા.[૨]

હઝરત ઈસ્મા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક દિન હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) મસ્જિદમેં ગએ, તો ઉન્હેં લોગોંકે ચેહરોંમેં નાગવારી નઝર આઈ. વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ઘર વાપસ આ ગએ ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ન મા'લૂમ મુઝસે ક્યા કુસૂર હો ગયા હૈ, જબ ભી મસ્જિદમેં જાતા હૂં, મુઝે લોગોંકે ચેહરોંમેં નાગવારી નઝર આતી હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મસ્જિદમેં તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયા, અય લોગો ! જબ તક તુમ અબ્બાસ (રદિ.) સે મુહબ્બત નહીં કરોગે, ઉસ વક્ત તક તુમ મો'મિન નહીં બન સકોગે.[૩]

---

૧ હાકિમ
૨ હાકિમ, ૩-૩૬૩૩
૩ હૈસમી, ૯-૨૬૯

હઝરત ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો લોગોંસે ઝકાત વુસૂલ કરને કે લિયે ભેજા. ઉનકી સબસે પેહલે હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) સે મુલાકાત હુઈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે કહા, અય અબુલ ફઝલ ! અપને માલકી ઝકાત દે દેં.

હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, અગર તૂ ઐસા હોતા, ઐસા હોતા ઔર ઉન્હોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો સખ્ત બાતેં કેહ દીં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે કહા, અગર અલ્લાહકા ડર ન હોતા ઔર આપકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે યહાં જો મર્તબા હૈ અગર ઉસકા ખયાલ ન હોતા તો મૈં ભી આપકી કુછ બાતોં કા ઐસા હી જવાબ દેતા. ફિર યેહ દોનોં એક દૂસરે સે અલગ હો ગએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપના રાસ્તા લિયા ઔર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને અપના.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ચલતે ચલતે હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કે પાસ પહોંચ ગએ ઔર ઉન્હેં જાકર સારી બાત બતાઈ. હઝરત અલી (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કા હાથ પકડા ઔર (દોનોં ચલ પડે ઔર) દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને મુઝે લોગોંસે ઝકાત વુસૂલ કરનેકે લિયે ભેજા. મેરી સબસે પેહલી મુલાકાત આપકે ચચા હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) સે હુઈ. મૈંને ઉનસે કહા, અય અબુલ ફઝલ ! અપને માલ કી ઝકાત દે દેં. ઈસ પર ઉન્હોંને મુઝે ઐસા ઔર ઐસા કહા ઔર ખૂબ ડાંટા ઔર મુઝે સખ્ત બાતેં કહીં. મૈંને ઉનસે કહા, અગર અલ્લાહકા ડર ન હોતા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે યહાં જો આપકા મર્તબા હૈ, ઉસકા ખયાલ ન હોતા તો મૈં ભી આપકી કુછ બાતોંકા વૈસા હી જવાબ દેતા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને ઉનકા ઈકરામ કિયા હૈ. અલ્લાહ તુમ્હારા ઈકરામ ફરમાએ. ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ નહીં હૈ કે આદમીકા ચચા બાપકી તરહ હોતા હૈ ? અબ્બાસસે ઝકાતકે બારેમેં બાત ન કરો, ક્યૂંકે હમ ઉનસે દો સાલકી ઝકાત પેહલે હી લે ચુકે હૈં.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કે વાલિદ (અબ્દુલ મુત્તલિબ) કા ઝિક્ર કિયા ઔર ઉનકે વાલિદકી બેઈઝઝતી કી. ઈસ પર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને ઉસ આદમીકો થપ્પડ માર દિયા. લોગ જમા હો ગએ ઔર કુછ લોગોંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! જૈસે હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને ઉસે થપ્પડ મારા હૈ, ઐસે હી હમ હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કો ઝરૂર થપ્પડ મારેંગે. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈસ કિસ્સેકા પતા ચલા તો આપ સલ્લલ્લાહુ

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૨૧૪, ઈબ્ને સઅદ, ૪-૨૭

અલૈહિ વ સલ્લમને લોગોંમેં બયાન ફરમાયા ઔર લોગોંસે પૂછા, બતાઓ, અલ્લાહકે યહાં લોગોંમેં સબસે ઝિયાદા ઈઝઝતદાર આદમી કૌન હૈ?

સહાબા (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, સુનો, અબ્બાસ મુઝમેં સે હૈં ઔર મૈં અબ્બાસ (રદિ.) મેં સે હૂં. (હમ દોનોંકા આપસમેં બહોત ઝિયાદા તઅલ્લુક હૈ) હમારે ખાનદાનકે જો લોગ મર ચુકે હૈં, ઉન્હેં બુરા ભલા મત કહો. ઈસસે હમારે ખાનદાનકે ઝિંદા લોગોંકો તકલીફ હોતી હૈ.[૧]

ઈબ્ને અસાકિર ને ઐસી હી હદીસ હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) સે રિવાયત કી હૈ. ઉસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ, સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ આપકે ગુસ્સેસે અલ્લાહકી પનાહ ચાહતે હૈં. આપ હમારે લિયે અલ્લાહસે ઈસ્તિગફાર કરેં. (હમસે ગલતી હો ગઇ હૈ.) ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે લિયે અલ્લાહસે ઈસ્તિગફાર ફરમાયા.[૨]

હઝરત ઈબ્ને શિહાબ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કા અપની અપની ખિલાફતકે દૌરમેં યેહ તરીકા થા કે જબ યેહ લોગ સવારી પર સવાર હોકર કહીં જા રહે હોતે ઔર રાસ્તે મેં હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) સે મુલાકાત હો જાતી, તો યેહ લોગ (ઉનકે ઈકરામમેં) સવારી સે નીચે ઉતર જાતે ઔર સવારીકી લગામ પકડ કર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કે સાથ પૈદલ ચલતે રેહતે ઔર ઉન્હેં ઉનકે ઘર યા બૈઠક પહોંચા કર ફિર ઉનસે જુદા હોતે.[૩]

હઝરત કાસિમ બિન મુહમ્મદ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને જો બહોતસે નયે કાનૂન બનાએ, ઉનમેં સે એક કાનૂન યેહ ભી થા કે એક આદમીને એક ઝગડેમેં હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કે સાથ હકારતકે સાથ મા'મલા કિયા. ઈસ પર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ઉસકી પિટાઇ કી. કિસીને ઈસ પર એ'તિરાઝ કિયા, તો ઉસસે ફરમાયા, ક્યા યેહ હો સકતા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તો અપને ચચાકી તઅઝીમ ફરમાએં ઔર મૈં ઉનકો હકીર સમઝનેકી ઈજાઝત દે દૂં ? ઉસ આદમીકી ઉસ ગુસ્તાખીકો જો અચ્છા સમઝ રહા હૈ, વોહ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુખાલિફત કર રહા હૈ. ચુનાંચે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે ઈસ નયે કાનૂનકો તમામ સહાબા (રદિ.) ને પસંદ કિયા. (કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચચાકે ગુસ્તાખકી પિટાઇ હોગી.)[૪]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મસ્જિદમેં તશરીફ ફરમા થે ઔર સહાબા કિરામ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ

---

૧ હાકિમ, ૩-૩૨૯
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૨૧૧, ઈબ્ને સઅદ, ૪-૨૪
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૬૯
૪ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૨૧૩

સલ્લમકે ચારોં તરફ બૈઠે હુએ થે કે ઈતનેમેં હઝરત અલી (રદિ.) સામનેસે આએ. ઉન્હોંને આકર સલામ કિયા ઔર ખડે હોકર અપની બૈઠકકી જગહ દેખને લગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સહાબા કિરામ (રદિ.) કે ચેહરોંકો દેખને લગે કે ઇનમેં સે કૌન હઝરત અલી (રદિ.) કો જગહ દેતા હૈ ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દાઈં જાનિબ બૈઠે હુએ થે. ઉન્હોંને અપની જગહસે ઝરા હટ કર કહા, અય અબુલ હસન (રદિ.) ! યહાં આ જાઓ. ઈસ પર હઝરત અલી (રદિ.) આગે આએ ઔર ઉસ જગહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે દર્મિયાન બૈઠ ગએ. હમેં એકદમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરએ અનવર પર ખુશીકે આસાર નઝર આએ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી તરફ મુતવજ્જહ હોકર ફરમાયા, ફઝીલત વાલેકે મકામકો ફઝીલત વાલા હી જાનતા હૈ.[૧]

હઝરત રિબાહ બિન હારિસ (રહ.) ફરમાતે હૈં, (કૂફાકે મોહલ્લે) રહબા મેં એક જમાઅત હઝરત અલી (રદિ.) કી ખિદમતમેં આઈ ઔર ઉન્હોંને કહા, અસ્સલામુ અલૈક યા મૌલાના ! (અય હમારે આકા) હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, તુમ લોગ તો અરબ હો. મૈં તુમ્હારા આકા કૈસે બન સકતા હૂં (અજમી લોગ ગુલામ હુવા કરતે હૈં, અરબ નહીં.)

ઉન્હોંને કહા, હમને ગદીરે ખુમ કે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે મૈં જિસકા આકા ઔર દોસ્ત હૂં, યેહ (અલી (રદિ.)) ભી ઉસકા આકા ઔર દોસ્ત હૈ. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે આકા થે, ઈસ લિયે આપ ભી હમારે આકા હુએ.)

હઝરત રિબાહ કેહતે હૈં, યેહ લોગ ચલે ગએ તો મૈં ઉનકે પીછે ગયા. મૈંને પૂછા, યેહ લોગ કૌન હૈં, તો લોગોંને બતાયા કે યેહ અન્સારકે કુછ લોગ હૈં, જિનમેં હઝરત અબૂ અય્યૂબ અન્સારી ભી હૈં.[૨]

હઝરત બુરૈદહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં એક લશ્કરમેં ભેજા ઔર હઝરત અલી (રદિ.) કો હમારા અમીર બનાયા. જબ હમ સફરસે વાપસ આએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, તુમને અપને અમીરકો કૈસા પાયા ? તો મૈંને યા કિસી ઔરને હઝરત અલી (રદિ.) કી કોઈ શિકાયત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કર દી.

મેરી આદત અકસર ઝમીનકી તરફ દેખને કી થી. મૈંને સર ઉઠાયા તો દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ચેહરએ અનવર (ગુસ્સેકી વજહસે) લાલ હો ચુકા હૈ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમા રહે હૈં, મૈં જિસકા દોસ્ત હૂં, અલી

૧ બિદાયા, ૭-૩૫૯
૨ હૈસમી, ૯-૧૦૪

(રદિ.) ભી ઉસકે દોસ્ત હૈં. મૈંને અર્ઝ કિયા, આગે મૈં આપકો કભી ભી હઝરત અલી (રદિ.) કે બારેમેં તકલીફ નહીં પહોંચાઉંગા.[1]

હઝરત અમ્ર બિન શાસ (રદિ.) સુલહે હુદૈબિયહમેં શરીક હુએ થે. વોહ ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અલી (રદિ.) કો ઘોડેસવારોંકી એક જમાઅતકે સાથ યમન ભેજા. મૈં ભી ઉનકે સાથ ગયા. હઝરત અલી (રદિ.) ને સફરમેં મુઝસે કુછ એ'રાઝ બરતા, જિસસે મુઝે દિલ હી દિલમેં ઉનપર ગુસ્સા આ ગયા. જબ મૈં મદીના વાપસ આયા તો મદીનાકી મુખ્તલિફ મજ્લિસોંમેં હઝરત અલી (રદિ.) કી શિકાયત કી ઔર જો મિલતા, ઉસસે ઉનકી શિકાયત કર દેતા.

એક દિન મૈં સામનેસે આયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મસ્જિદમેં તશરીફ ફરમા થે. જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે દેખા કે મૈં આપકી આંખોંકી તરફ દેખ રહા હૂં, તો આપ મુઝે દેખતે રહે. યહાં તક કે મૈં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આકર બૈઠ ગયા. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અમ્ર! ગૌરસે સુનો, અલ્લાહકી કસમ! તુમને મુઝે અઝિય્યત (તકલીફ) પહોંચાઇ હૈ.

મૈંને કહા, ઇન્ના લિલ્લાહિ વઇન્ના ઇલયહિ રાજીઉન. મૈં ઇસ બાતસે અલ્લાહ ઔર ઇસ્લામકી પનાહ ચાહતા હૂં કે મૈં અલ્લાહકે રસૂલકો તકલીફ પહોંચાઉં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જિસને અલી (રદિ.) કો તકલીફ પહોંચાઇ, ઉસને મુઝે તકલીફ પહોંચાઇ.[2]

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં મસ્જિદમેં બૈઠા હુવા થા. મેરે સાથ દો આદમી ઔર થે. હમ સબ ને હઝરત અલી (રદિ.) કે બારેમેં નામુનાસિબ બાત કેહ દી. ઇતનેમેં સામનેસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લે આએ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરએ અનવર પર સાફ ગુસ્સા નઝર આ રહા થા. મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ગુસ્સેસે અલ્લાહકી પનાહ ચાહને લગ ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ લોગોંકા ક્યા હુવા કે મુઝે તકલીફ પહોંચાતે હો ? જિસને અલી કો તકલીફ પહોંચાઇ, ઉસને મુઝે તકલીફ પહોંચાઇ હૈ.[3]

હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક આદમીને હઝરત ઉમર (રદિ.) કી મૌજૂદગી મેં હઝરત અલી (રદિ.) કી બુરાઇકા ઝિક્ર કિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી કબ્રકી તરફ ઇશારા કરતે હુએ) કહા, તુમ ઇસ કબ્રવાલેકો જાનતે હો ? યેહ હઝરત મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ હૈં

---

૧ હૈસમી, ૯-૧૦૮
૨ બિદાયા, ૭-૩૪૬, હૈસમી, ૯-૧૨૯
૩ બિદાયા, ૭-૩૪૭, હૈસમી, ૯-૧૨૯

ઔર વોહ અલી બિન અબૂ તાલિબ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ હૈં. (હઝરત અલી (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ચચાઝાદ ભાઇ હૈં) હમેશા હઝરત અલી (રદિ.) કા ઝિક્ર ખૈરકે સાથ કિયા કરો, ક્યૂંકે અગર તુમ ઉનકો તકલીફ પહોંચાઓગે, તો ઇસ ઝાતે અક્દસકો કબ્રમેં તકલીફ પહોંચાઓગે.[૧]

હઝરત અબૂબક્ર બિન ખાલિદ બિન ઉરફૂતા (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત સઅદ બિન માલિક (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર મૈંને ઉનસે પૂછા કે મુઝે યેહ ખબર મિલી હૈ કે આપ લોગોંકો કૂફામેં હઝરત અલી (રદિ.) કો બુરા ભલા કેહને પર મજબૂર કિયા જાતા હૈ, તો ક્યા આપને કભી ઉનકો બુરા ભલા કહા હૈ ?

હઝરત સઅદ ને ફરમાયા, અલ્લાહકી પનાહ ! ઉસ ઝાત કી કસમ! જિસકે કબ્ઝેમેં સઅદ કી જાન હૈ. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હઝરત અલી (રદિ.) કી શાનકે બારેમેં કુછ ઐસી ફઝીલતેં સુની હૈં કે અગર મેરે સરકી માંગ પર આરા ભી રખ દિયા જાએ, તો ભી મૈં હઝરત અલી (રદિ.) કો બુરા ભલા નહીં કહુંગા.[૨]

હઝરત આમિર બિન સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રહ.) કેહતે હૈં, મુઝે મેરે વાલિદ હઝરત સઅદ (રદિ.) ને યેહ કિસ્સા સુનાયા કે હઝરત મુઆવિયહ બિન અબી સુફયાન (રદિ.) ને મુઝે હુક્મ દિયા ઔર યૂં કહા, આપ અબૂ તુરાબ (હઝરત અલી (રદિ.)) કો બુરા ભલા ક્યૂં નહીં કેહતે ? મૈંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અલી (રદિ.) કે બારેમેં તીન ઐસી બાતેં ઇર્શાદ ફરમાઇ હૈં કે અગર મુઝે ઇનમેં સે એક બાત ભી મિલ જાતી તો મુઝે લાલ ઊંટોંસે ભી મેહબૂબ હોતી ઔર યેહ તીન બાતેં મુઝે અબ તક યાદ હૈં. મૈં ઉનકો બુરા ભલા નહીં કેહ સકતા.

એક ગઝવામેં (યા'ની ગઝવએ તબૂકમેં) જાતે હુએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અલી (રદિ.) કો મદીનામેં અપની જગહ પીછે છોડના ચાહા, તો હઝરત અલી (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા આપ મુઝે ઔરતોં ઔર બચ્ચોંકે સાથ પીછે છોડકર જા રહે હૈં?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ ઇસ બાત પર રાઝી નહીં હો કે તુમ મેરે લિયે ઐસે હો જાઓ, જૈસે હઝરત હારૂન અલૈહિસ્સલામ, હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલામકે લિયે થે. હાં, ઇતની બાત હૈ કે મેરે બા'દ કોઇ નબી નહીં હોગા ઔર ખૈબરકી જંગમેં મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે આજ મૈં ઝંડા ઉસ આદમીકો દૂંગા, જો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુહબ્બત કરતા હૈ ઔર અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસસે મુહબ્બત કરતે હૈં.

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૪૬
૨ હૈસમી, ૯-૧૩૦

યેહ ફઝીલત સુનકર મુઝે બહોત શૌક હુવા કે યેહ ઝંડા મુઝે મિલ જાએ ઔર ઈસ શૌકમેં મૈં બાર બાર અપના સર ઉઠાતા (કે શાયદ અબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝે બુલાકર ઝંડા દે દેં) લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલી (રદિ.) કો બુલાકર મેરે પાસ લાઓ. હઝરત અલી (રદિ.) આએ તો ઉનકી આંખેં દુખ રહી થીં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકી આંખોં પર મુબારક લુઆબ (થૂંક મુબારક) લગાયા ઔર ફિર ઝંડા ઉન્હેં દિયા ઔર અલ્લાહને ઉનકે હાથોં મુસલમાનોંકો ફત્હ નસીબ ફરમાઈ ઔર જબ યેહ આયત નાઝિલ હુઈ..

فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ اَبْنَآئَنَا وَاَبْنَآئَكُمْ وَنِسَآئَنَا وَنِسَآئَكُمْ وَاَنْفُسَنَا وَاَنْفُسَكُمْ

ફકુલ તઆલવ્ નદઉ અબ્નાઅના વ અબ્નાઅકુમ્ વનિસાઅના વ નિસાઅકુમ્ વઅન્ફુસના વઅન્ફુસકુમ્.

'તો આપ ફરમા દીજીયે કે આ જાઓ, હમ (ઔર તુમ) બુલા લેં અપને બેટોં ઔર તુમ્હારે બેટોંકો ઔર અપની ઔરતોંકો ઔર તુમ્હારી ઔરતોંકો ઔર ખૂદ અપને તનોં કો ફિર હમ (સબ મિલકર) ખૂબ દિલસે દુઆ કરેં, ઈસ તૌર પર કે અલ્લાહકી લઅનત ભેજેં ઉન પર જો (ઈસ બહસમેં) નાહક પર હોં.'

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અલી, હઝરત ફાતિમા, હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન (રદિ.) કો બુલાયા ઔર ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! યેહ મેરે ઘરવાલે હૈં.[૧]

હઝરત અબૂ નુજૈહ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) હજ કો આએ તો ઉન્હોંને હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) કા હાથ પકડ કર કહા, અય અબૂ ઈસ્હાક ! ગઝવાતકી મશ્ગૂલીકી વજહસે કઈ સાલોંસે હમ લોગ હજ ન કર સકે. જિસકી વજાહસે હમ હજકી બહોતસી સુન્નતેં ભૂલતે જા રહે હૈં. ઈસ લિયે આપ તવાફ કરેં, હમ ભી આપકે સાથ તવાફ કરેં. તવાફ કે બા'દ હઝરત મુઆવિયહ ઉનકો અપને સાથ દારુન્નદવા લે ગએ ઔર ઉન્હેં અપને સાથ અપને તખ્ત પર બિઠાયા. ફિર હઝરત અલી (રદિ.) કા ઝિક્ર શુરૂ' કર દિયા ઔર હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કે બારેમેં નામુનાસિબ બાતેં કેહને લગે.

હઝરત સઅદ (રદિ.) ને ફરમાયા, આપને મુઝે અપને ઘરમેં લાકર અપને તખ્ત પર બિઠાયા, ફિર આપ હઝરત અલી (રદિ.) કો બુરા ભલા કેહને લગે. અલ્લાહકી કસમ ! હઝરત અલી (રદિ.) મેં તીન ઐસી બાતેં પાઈ જાતીં હૈં કે અગર ઉનમેં સે એક ભી મુઝે મિલ જાએ તો યેહ મુઝે સારી દુનિયા કે મિલ જાને સે ભી ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ..

---

૧ અહમદ, મુસ્લિમ, તિરમીઝી

પેહલી બાત યેહ હૈ કે જંગે તબૂકમેં જાતે હુએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત અલી (રદિ.) કો ફરમાયા થા, તુમ મેરે લિયે ઐસે હો, જૈસે હઝરત હારૂન મૂસા અલૈહિસ્સલામકે લિયે થે. હાં, ઈતની બાત ઝરૂર હૈ કે મેરે બા'દ કોઈ નબી નહીં હોગા. અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝે યેહ ફરમા દેતે, તો યેહ મુઝે સારી દુનિયાકે મિલ જાનેસે ભી ઝિયાદા મેહબૂબ હોતા.

દૂસરી બાત યેહ હૈ કે ખૈબરકી જંગકે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અલી (રદિ.) કે બારેમેં ફરમાયા, મૈં આજ ઝંડા ઐસે આદમી કો દૂંગા, જો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુહબ્બત કરતા હૈ ઔર અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસસે મુહબ્બત કરતે હૈં. અલ્લાહ ઉસકે હાથોં ફત્હ નસીબ ફરમાએંગે ઔર વોહ મૈદાનસે ભાગનેવાલા આદમી નહીં. અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે બારેમેં યેહ કલિમાત ફરમા દેતે, તો યેહ મુઝે સારી દુનિયાકે મિલ જાનેસે ઝિયાદા મેહબૂબ હોતા.

તીસરી બાત યેહ હૈ (કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દામાદ હૈં) અગર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા દામાદ હોતા ઔર મેરી શાદી ઉનકી બેટીસે હોતી ઔર હઝરત અલી (રદિ.) કી તરહ મેરે બેટે હોતે, તો યેહ મુઝે સારી દુનિયાકે મિલ જાનેસે ઝિયાદા મેહબૂબ હોતા. મૈં આજકે બા'દ કભી તુમ્હારે ઘર નહીં આઉંગા. યેહ ફરમા કર હઝરત સઅદ (રદિ.) ને ચાદર ઝાડી ઔર બાહિર તશરીફ લે ગએ.[૧]

હઝરત અબૂ અબ્દુલ્લાહ જદલી (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા, તો ઉન્હોંને મુઝસે ફરમાયા, ક્યા તુમ સબકે બીચમેં અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બુરા ભલા કહા જાતા હૈ ? મૈંને કહા, અલ્લાહકી પનાહ, સુબ્હાનલ્લાહ યા ઈસ જૈસા કોઈ કલિમા મૈંને કહા.

ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જિસને અલી (રદિ.) કો બુરા ભલા કહા, ઉસને મુઝે બુરા ભલા કહા.[૨]

હઝરત અબૂ અબ્દુલ્લાહ જદલી (રહ.) કેહતે હૈં, મુઝસે હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમ સબ કે બીચ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બુરા ભલા નહીં કહા જાતા ? મૈંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કૈસે બુરા ભલા કહા જા સકતા હૈ ? ઉન્હોંને ફરમાયા, ક્યા હઝરત અલી (રદિ.) કો ઔર ઉનસે મુહબ્બત કરને વાલોંકો બુરા ભલા નહીં કહા જાતા ? હાલાંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનસે મુહબ્બત ફરમાતે થે.[3]

---

૧ બિદાયા, ૭-૩૪૦
૨ હૈસમી, ૯-૧૩૦
૩ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૪૬

હઝરત અબી સાદિક (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ખાનદાન થા, વહી મેરા ખાનદાન હૈ. જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા દીન થા, વહી મેરા દીન હૈ. ઈસ લિયે જો મેરી બેઈઝઝતી કર રહા હૈ, વોહ હકીકતમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બેઈઝઝતી કર રહા હૈ.[1]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અસ્બહાની (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મિમ્બર પર થે કે ઈતને મેં હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) આએ. (યેહ અભી કમ ઉમ્ર બચ્ચે થે) ઉન્હોંને કહા, આપ મેરે નાના અબ્બાકે મિમ્બરસે નીચે ઉતર આએં.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, તુમ ઠીક કેહ રહે હો. યેહ તુમ્હારે નાના અબ્બાકે બૈઠનેકી જગહ હૈ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉન્હેં અપની ગોદમેં બિઠા લિયા ઔર રો પડે. હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ! યેહ બચ્ચા મેરે કેહનેકી વજહસે નહીં કેહ રહા, (બલ્કે યેહ અપની તરફસે કેહ રહા હૈ). હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, આપ ઠીક કેહ રહે હૈં, અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે આપસે કોઈ શુબહ નહીં.[2]

હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) કેહતે હૈં, એક દિન હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મિમ્બર પર ખુત્બા દે રહે થે કે ઈતને મેં હઝરત હસન (રદિ.) આએ ઔર ઉન્હોંને મિમ્બર પર ચઢકર કહા, આપ મેરે નાના અબ્બાકે મિમ્બર સે નીચે ઉતર આએં. ઈસ પર હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, યેહ બાત હમારે મશ્વરેકે બગૈર હુઈ હૈ.[3]

હઝરત અબુલ બખ્તરી (રહ.) કેહતે હૈં, એક દિન હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) (રદિ.) મિમ્બર પર બયાન ફરમા રહે થે કે ઈતનેમેં હઝરત હુસૈન બિન અલી (રદિ.) ને ખડે હોકર કહા કે આપ મેરે નાના અબ્બાકે મિમ્બરસે નીચે ઉતર આએં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, બેશક, યેહ તુમ્હારે નાના અબ્બાકા મિમ્બર હૈ, મેરે બાપકા નહીં હૈ, લેકિન ઐસા કરનેકો તુમ્હેં કિસને કહા ?

ઈસ પર હઝરત અલી (રદિ.) ને ખડે હોકર કહા, ઈસે કિસીને નહીં કહા. (ફિર હઝરત અલી (રદિ.) ને હઝરત હુસૈન (રદિ.) કો મુખાતિબ હોકર ફરમાયા) ઓ ધોકેબાઝ ! મૈં તેરી ખૂબ પિટાઇ કરૂંગા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મેરે ભતીજેકો કુછ ન કેહના. યેહ ઠીક કેહ રહા હૈ. યેહ ઈસકે નાના અબ્બાકા મિમ્બર હૈ.[4]

હઝરત હુસૈન બિન અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં મિમ્બર પર ચઢ કર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે પાસ ગયા ઔર મૈંને ઉનસે કહા, મેરે નાના અબ્બાકે

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૪૬
૨ અબૂ નઈમ, જાબિરી
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૩૨
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૦૫

મિમ્બરસે આપ નીચે ઉતર જાએં ઔર અપને વાલિદકે મિમ્બર પર તશરીફ લે જાએં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, મેરે બાપકા તો કોઇ મિમ્બર નહીં. યેહ કેહકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મુઝે અપને પાસ બિઠા લિયા. ફિર વોહ મિમ્બરસે ઉતરકર મુઝે અપને ઘર લે ગએ ઔર મુઝસે ફરમાયા, અય મેરે બેટે ! તુમ્હેં યેહ કિસને સિખાયા થા ?

મૈંને કહા, કિસીને નહીં. ઉન્હોંને ફરમાયા, અગર તુમ હમારે પાસ આ જાયા કરો તો બહોત અચ્છા હોગા. ચુનાંચે મૈં એક દિન ઉનકે યહાં ગયા, તો વોહ હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) સે તન્હાઈમેં બાત કર રહે થે ઔર મૈંને દેખા કે હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) દરવાઝે પર ખડે હૈં. ઉન્હેં ભી ઈજાઝત નહીં મિલી હૈ. યેહ દેખકર મૈં વાપસ આ ગયા.

ઈસકે બા'દ જબ ઉનસે મુલાકાત હુઇ, તો ઉન્હોંને ફરમાયા, અય મેરે બેટે ! તુમ હમારે પાસ આતે ક્યૂં નહીં ? મૈંને કહા, મૈં એક દિન આયા થા. આપ હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) સે તન્હાઈમેં બાત કર રહે થે ઔર આપકે બેટે હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) કો ભી ઈજાઝત નહીં મિલી થી. તો મૈંને દેખા કે વોહ વાપસ ચલે ગએ. ઈસ લિયે મૈં ભી વાપસ આ ગયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં, તુમ અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) સે ઝિયાદા ઈજાઝત મિલનેકે હકદાર હો, ક્યૂં કે હમારે સરોં પર યેહ જો શરાફતકા તાજ આજ નઝર આ રહા હૈ, યેહ સબ કુછ અલ્લાહને આપકે ઘરાનેકી બરકતસે દિયા હૈ ઔર ફિર મેરે સર પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને શફકતસે હાથ રખ્ખા.[૧]

હઝરત ઉકબા બિન હારિસ (રહ.) કેહતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વફાતકે કુછ દિનોંકે બા'દ મૈં અસ્રકી નમાઝ પઢ કર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે સાથ મસ્જિદસે બાહિર નિકલા. હઝરત અલી (રદિ.) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે સાથ ચલ રહે થે કે ઈતનેમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) કે પાસસે ગુઝર હુવા. વોહ બચ્ચોંકે સાથ ખેલ રહે થે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉનકો અપને કંધે પર બિઠા લિયા ઔર યેહ શઅર પઢને લગે..

بِاَبِیْ شَبِیْهٌ بِالنَّبِیّ   لَیْسَ شَبِیْهًا بِعَلِی

'ઈસ બચ્ચે પર મેરા બાપ કુર્બાન હો, ઈસકી શક્લો સૂરત નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મિલતી જુલતી હૈ, હઝરત અલીસે નહીં મિલતી.' હઝરત અલી (રદિ.) યેહ શઅર સુનકર હંસ રહે થે.[૨]

હઝરત ઉમૈર બિન ઈસ્હાક (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને દેખા કે હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કી હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) સે મુલાકાત હુઇ તો હઝરત અબૂ હુરૈરહ

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૦૫, ઈસાબા, ૧-૩૩૩
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૦૩

(રદિ.) ને ઉનસે કહા, આપ અપને પેટકી ઉસ જગહસે કપડા હટા દેં, જિસ જગહકા બોસા લેતે હુએ મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખા થા. ચુનાંચે હઝરત હસન (રદિ.) ને અપને પેટસે કપડા હટાયા ઔર હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને ઉનકે પેટકા બોસા લિયા.

એક રિવાયત મેં યેહ હૈ કે હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને ઉનકી નાફકા બોસા લિયા.[1]

હઝરત મકબુરી (રહ.) કેહતે હૈં, હમ લોગ હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કે પાસ બૈઠે હુએ થે કે ઈતનેમેં હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) વહાં સે ગુઝરે. ઉન્હોંને સલામ કિયા, લોગોંને સલામકા જવાબ દિયા. હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) હમારે સાથ થે, લેકિન ઉન્હેં હઝરત હસન (રદિ.) કે ગુઝરનેકા ઔર સલામ કરનેકા પતા નહીં ચલા.

કિસીને ઉનસે કહા, યેહ સલામ હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) ને કિયા થા. વોહ ફૌરન ઉનકે પીછે ગએ ઔર ઉનસે કહા, અય મેરે સરદાર ! વ અલૈકુમુસ્સલામ. કિસીને પૂછા, આપ ઈન્હેં મેરે સરદાર કેહ રહે હૈં ? હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા થા કે યેહ સરદાર હૈં.[2]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કે પાસ ઉનકે મરઝુલ વફાતમેં મરવાન આયા ઔર ઉસને કહા, જબસે હમ આપકે સાથ રેહ રહે હૈં, ઉસ વક્તસે આજ તક મુઝે આપકી કિસી બાત પર ગુસ્સા નહીં આયા, બસ ઈસ બાત પર ગુસ્સા આયા હૈ કે આપ હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન (રદિ.) સે મુહબ્બત કરતે હૈં.

યેહ સુનતે હી હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સિમટકર બૈઠ ગએ ઔર ફરમાયા, મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે હમ લોગ એક સફરમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ગએ. રાસ્તેમેં એક જગહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત હસન ઔર હુસૈન (રદિ.) કે રોનેકી આવાઝ સુની. વોહ દોનોં અપની વાલિદાકે સાથ થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તેઝીસે ચલકર ઉનકે પાસ પહોંચે ઔર ફરમાયા, મેરે બેટોંકો ક્યા હુવા ? હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ને કહા, પ્યાસકી વજહસે રો રહે હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને પીછે મશ્કીઝાકી તરફ હાથ બઢાકર પાની દેખા (લેકિન ઉસમેં પાની નહીં થા) ઉસ દિન પાની બહોત કમ થા. લોગોંકો થોડા થોડા પાની મિલ રહા થા, લોગભી પાની તલાશ કર રહે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એ'લાન ફરમાયા, કિસીકે પાસ પાની હૈ ? ઈસ એ'લાન પર હર આદમીને અપને પીછે અપને મશ્કીઝેકો હાથ લગાકર દેખા કે ઉસમેં પાની હૈ યા

૧ હૈસમી, ૯-૧૭૭, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૦૪
૨ હૈસમી, ૯-૧૭૮, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૦૪, હાકિમ, ૩-૧૬૯

નહીં, લેકિન કિસીકો પાનીકા એક કતરા ભી ન મિલા. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, (અય ફાતિમા !) એક બચ્ચા મુઝે દે દો.

ઉન્હોંને પરદે કે નીચે સે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો એક બચ્ચા દે દિયા. બચ્ચા દેતે હુએ હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કે બાઝૂઓંકી સુફેદી મુઝે નઝર આઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બચ્ચેકો લેકર અપને સીનેસે લગાયા. વોહ બચ્ચા રો રહા થા, ચુપ નહીં હો રહા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની મુબારક ઝબાન નિકાલી, તો વોહ બચ્ચા ઉસે ચૂસને લગ ગયા ઔર ચૂસતે ચૂસતે ચુપ હો ગયા ઔર મુઝે ઉસકે રોનેકી આવાઝ સુનાઈ નહીં દે રહી થી. (ઉસને રોના છોડ દિયા થા.)

દૂસરા બચ્ચા વૈસે હી રો રહા થા, ચુપ નહીં હો રહા થા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ દૂસરા ભી મુઝે દે દો. હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ને દૂસરા બચ્ચા ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દે દિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને લેકર ઉસકે સાથ ભી વૈસે હી કિયા, વોહ ભી ચુપ હો ગયા ઔર મુઝે કિસીકે રોનેકી આવાઝ નહીં આ રહી થી. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ચલો. ચુનાંચે ઔરતોંકી વજહસે હમ ઈધર ઉધર ચલે ગએ (તાકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઔરતોંકે સાથ હમારા મિલના ન હો. હમ લોગ વહાંસે ચલ દિયે ઔર) રાસ્તેકે દર્મિયાની હિસ્સેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે દોબારા જા મિલે.

જબ મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન (રદિ.) કે સાથ યેહ મુહબ્બત ભરા રવૈયા (બરતાવ) દેખા હૈ, તો મૈં ઈન દોનોંસે ક્યૂં ન મુહબ્બત કરૂં ?[૧]

ઉલમાએ કિરામ, બડોં ઔર દીની ફઝાઇલ વાલોં કા ઇકરામ કરના

હઝરત અમ્માર બિન અબી અમ્માર (રહ.) કેહતે હૈં, એક દિન હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદિ.) સવાર હોને લગે, તો હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ઉનકી રિકાબ હાથસે પકડ લી. ઈસ પર હઝરત ઝૈદને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચચાકે બેટે ! આપ એક તરફ હો જાએં. (મેરી રિકાબ ન પકડેં)

૧ હૈસમી, ૯-૧૮૧

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, હમેં ઇસીકા હુક્મ દિયા ગયા હૈ કે હમ અપને ઉલમા ઔર બડોંકે સાથ ઐસે હી (ઇકરામકા મા'મલા) કરેં. હઝરત ઝૈદ ને કહા, આપ મુઝે ઝરા અપના હાથ દિખાએં. હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને અપના હાથ નિકાલા. હઝરત ઝૈદને ઉસે ચૂમા ઔર ફરમાયા, હમેં અપને નબીકે ઘરવાલોંકે સાથ ઐસે ઇકરામ કરનેકા હુક્મ દિયા ગયા હૈ.[1]

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં કે ઝૈદ બિન સાબિત (રદિ.) સવાર હોને લગે તો હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ઉનકી રિકાબ પકડ લી. હઝરત ઝૈદ (રદિ.) ને ફરમાયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચચાકે બેટે ! આપ એક તરફ હો જાએં. હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, નહીં, હમ ઉલમાકે સાથ ઔર બડોંકે સાથ ઐસે હી (ઇકરામકા મા'મલા) કિયા કરતે હૈં. હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદિ.) કી રિકાબ પકડ લી ઔર યૂં કહા કે હમેં હુક્મ દિયા ગયા હૈ કે હમ અપને તઅલીમ દેને વાલોં ઔર અપને બડોંકી રિકાબ પકડા કરેં.[2]

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક, હઝરત ઉમર ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) ઔર સહાબાકી એક જમાઅતકે પાસ બૈઠે હુએ થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ એક પ્યાલા લાયા ગયા, જિસમેં પીનેકી કોઇ ચીઝ થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ પ્યાલા હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) કો દિયા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપકા ઇસ પ્યાલે પર મુઝસે ઝિયાદા હક હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, તુમ લે લો. ઉન્હોંને લેકર પીનેસે પેહલે ફિર અર્ઝ કિયા કે યા નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ લે લેં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ પીઓ, ક્યૂંકે બરકત હમારે બડોંકે સાથ હૈ. જો હમારે છોટોંસે શફકત ન કરે ઔર હમારે બડોંકી તઅઝીમ ન કરે વોહ હમમેં સે નહીં હૈ.[3]

હઝરત રાફેઅ બિન ખદીજ ઔર હઝરત સહલ બિન અબી હશ્મા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સહલ ઔર હઝરત મુહય્યિસા બિન મસ્ઊદ (રદિ.) ખૈબર ગએ ઔર ખજૂરોંકે એક બાગમેં એક દૂસરેસે અલગ હો ગએ. કિસીને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સહલ કો કત્લ કર દિયા તો હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન સહલ, હઝરત હુવય્યિસા બિન મસ્ઊદ ઔર હઝરત મુહય્યિસા બિન મસ્ઊદ (રદિ.) હુઝૂર

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૩૭
૨ ઇસાબા, ૧-૫૬૧, ૩-૩૩૨, હૈસમી, ૯-૩૪૫, ઇબ્ને સઅદ, ૪-૧૭૫, હાકિમ, ૩-૪૨૩
૩ હૈસમી, ૮-૧૫

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આએ ઔર અપને કત્લ કિયે ગએ સાથીકે બારેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાત કરને લગે.

હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને બાત શુરૂ' કી. યેહ ઇન સબમેં છોટે થે. ઇસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બડોંકી બડાઇ કાઇમ કરો. રાવી યહયા કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મતલબ યેહ થા કે જો ઉમ્રમેં બડા હૈ વોહ બાત કરે. ચુનાંચે ઇન લોગોંને અપને કત્લ કિયે ગએ સાથીકે બારેમેં બાત કી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર તુમ લોગોંકે કબીલેકે પચાસ આદમી કસમ ખા લેં તો તુમ અપને કત્લ કિયે ગએ આદમીકે કિસાસ (બદલે) કે હકદાર બન સકતે હો.

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, યેહ ઐસા વાકિઆ હૈ, જિસે હમને દેખા નહીં હૈ (ઇસ લિયે હમ કસમ નહીં ખા સકતે હૈં) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તો ફિર યહૂદીયોંકે પચાસ આદમી કસમ ખા લેં તો ઉનકે ઝિમ્મે કિસાસ નહીં આએગા.

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ તો કાફિર લોગ હૈં. (યેહ તો ઝૂઠી કસમ ખા લેંગે) ઇસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (ઝગડા ખત્મ કરને કે લિયે) અપને પાસસે ઉનકો દીયત યા'ની ખૂનબહા દિયા.[૧]

હઝરત વાઇલ બિન હુજર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, (હઝરમૌતમેં) હમારી બડી સલ્તનત થી. વહાં કે તમામ લોગ હમારી બાત માનતે થે. હમેં વહાં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે નુબૂવ્વતકે એ'લાનકી ખબર મિલી તો મૈં યેહ સબ કુછ છોડકર અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે શૌકમેં વહાંસે ચલ પડા. મેરે પહોંચનેસે પેહલે હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સહાબા (રદિ.) કો મેરે આનેકી ખૂશખબરી સુના ચુકે થે.

જબ મૈં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચા તો મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સલામ કિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સલામકા જવાબ દિયા ઔર અપની ચાદર બિછાકર મુઝે ઉસ પર બિઠાયા. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને મિમ્બર પર તશરીફ લે ગએ ઔર મુઝે ભી અપને સાથ મિમ્બર પર બિઠાયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દોનોં હાથ ઉઠાકર પેહલે અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન કી ઔર તમામ નબીયોં પર દુરૂદ ભેજા. ઇતનેમેં તમામ લોગ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ જમા હો ચુકે થે.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય લોગો ! યેહ વાઇલ બિન હુજર તુમ્હારે પાસ બહોત દૂરકે ઇલાકે હઝરમૌતસે અપની ખુશીસે આએ હૈં. કિસીને

---

૧ બુખારી

ઉનકો આને પર મજબૂર નહીં કિયા ઔર યેહ અલ્લાહ, ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર ઉસકે દીનકે શૌકમેં આએ હૈં. મૈંને કહા, (અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ!) આપ ઠીક ફરમા રહે હૈં.[૧]

હઝરત વાઈલ બિન હુજર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચા તો આપને (સહાબા કિરામ (રદિ.) સે) ફરમાયા, યેહ વાઈલ બિન હુજર, ન તો તુમ લોગોંકે શૌકમેં આએ હૈં ઔર ન તુમ લોગોંસે ડર કર આએ હૈં, બલ્કે યેહ તો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુહબ્બતમેં આએ હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની ચાદર બિછા કર મુઝે ઉસ પર અપને પેહલૂમેં બિઠાયા ઔર મુઝે અપને સીનેસે લગાયા ઔર અપને સાથ મિમ્બર પર બિઠાયા ઔર લોગોંમેં બયાન ફરમાયા ઔર ફરમાયા, ઈનકે સાથ નરમીસે પેશ આઓ, ક્યૂંકે અભી યેહ અપની સલ્તનત છોડકર નયે નયે આએ હૈં. મૈંને અર્ઝ કિયા, મેરે ખાનદાન વાલોંને જો કુછ મેરા થા, વોહ સબ મુઝસે છીન લિયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જિતના ઉન્હોંને લિયા હૈ, વોહ ભી તુમ્હેં દૂંગા ઔર ઉસકા દુગના ઔર ભી દે દૂંગા. આગે ઔર ભી હદીસ ઝિક્ર કી હૈ.[૨]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હઝરત સઅદ (રદિ.) કે હાથકા ઝખ્મ હરા હો ગયા ઔર ઉસમેં સે ખૂન બેહને લગા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખડે હોકર ઉનકે પાસ ગએ ઔર ઉન્હેં અપને ગલે લગા લિયા ઔર ઉનકે ખૂનકે છીંટે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરે ઔર દાઢી પર પડ રહે થે. જો ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ખૂનસે બચાનેકી જિતની કોશિશ કરતા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉતને હી હઝરત સઅદ (રદિ.) કે ઔર કરીબ હો જાતે, યહાં તક કે ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા.[૩]

અન્સારકે એક સાહબ બયાન કરતે હૈં, જબ હઝરત સઅદ (રદિ.) ને કબીલા બનૂ કુરૈઝા કે બારેમેં અપના ફૈસલા સુના દિયા ઔર વાપસ આ ગએ તો ઉનકા ઝખ્મ ફટ ગયા (ઔર ઉસમેં સે ખૂન બેહને લગ ગયા) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જબ ઈસકા પતા ચલા તો આપ ઉનકે પાસ તશરીફ લે ગએ ઔર ઉનકા સર લેકર અપની ગોદમેં રખ લિયા. હઝરત સઅદ (રદિ.) કે જિસ્મકો એક સુફેદ કપડેસે ઢાંક દિયા ગયા, લેકિન વોહ કપડા ઈતના છોટા થા કે જબ ઉસે ચેહરે પર ડાલા ગયા તો ઉનકે દોનોં પાંવ ખુલ ગએ.

---

૧ હૈસમી, ૯-૩૭૩
૨ હૈસમી, ૯-૩૭૪
૩ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૪૨૬

હઝરત સઅદ (રદિ.) ગોરે ચિટ્ટે ઔર ભારી ભરકમ આદમી થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! સઅદ (રદિ.) ને તેરે રાસ્તેમેં ખૂબ જિહાદ કિયા હૈ ઔર તેરે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સચ્ચા માના હૈ ઔર જો કામ ઉનકે ઝિમ્મે લગા થા, વોહ કામ ઉન્હોંને અચ્છે તરીકેસે પૂરા કર દિયા હૈ. ઈસ લિયે તૂ ઉનકી રૂહકો અપને દરબારમેં ઈસ તરહ કુબૂલ ફરમા, જિસ તરહ તૂ બેહતરીનસે બેહતરીન રૂહકો કુબૂલ ફરમાતા હૈ.

જબ હઝરત સઅદ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી યેહ દુઆ સુની તો આંખે ખોલ કર કહા, અસ્સલામુ અલૈકુમ અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ગૌરસે સુનિયે, મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે આપ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હૈં. જબ હઝરત સઅદ (રદિ.) કે ઘરવાલોંને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત સઅદ (રદિ.) કે સરકો અપની ગોદમેં રખ લિયા હૈ, તો વોહ ઘભરા ગએ. કિસીને આ કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાયા કે હઝરત સઅદ (રદિ.) કે ઘરવાલોંને જબ યેહ દેખા કે આપને ઉનકા સર અપની ગોદમેં રખ લિયા હૈ, તો વોહ ઘભરા ગએ હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, (અબ યેહ તો દુનિયાસે જાને વાલે હૈં) ઔર ઈસ વક્ત તુમ ઈસ ઘરમેં જિતને હો, ઉતને ફરિશ્તોંને અલ્લાહસે સઅદ (રદિ.) કી વફાત પર હાઝિર હોનેકી ઈજાઝત માંગી હૈ. રાવી કેહતે હૈં કે હઝરત સઅદ (રદિ.) કી માં રો રો કર યેહ શઅર પઢને લગીં..

وَيْلُ اُمِّكَ سَعْدًا حَزَامَةً وَجِدًّا

'અય સઅદ ! તેરી માંકે લિયે હલાકત હો. તૂ તો ઐસા થા કે હર કામ પૂરી એહતિયાતસે અચ્છી તરહ કિયા કરતા થા ઔર પૂરી મેહનત કરતા થા.'

કિસીને ઉનકી વાલિદા સે કહા, ક્યા આપ હઝરત સઅદ (રદિ.) કા મરસીયા કેહ રહી હૈં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસે છોડો, યેહ સચ્ચે શઅર કેહ રહી હૈં. દૂસરે લોગ ઝૂઠે શઅર કેહતે હૈં.

હઝરત ખારિજા બિન ઝૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે લિયે રાતકા ખાના રખ્ખા ગયા, તાકે આપ લોગોંકે સાથ ખાના ખા લેં. આપ બાહિર તશરીફ લાએ ઔર હઝરત મુઐકીબ બિન અબી ફાતિમા દૌસી (રદિ.) કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબત હાસિલ થી. વોહ હબ્શા હિજરત કરકે ગએ થે. ઉનસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, કરીબ આકર યહાં બૈઠ જાઓ. અલ્લાહકી

કસમ ! અગર તુમ્હારે અલાવા કિસી ઔર કો કોઢકી યેહ બીમારી હોતી, તો યેહ મુઝસે એક નેઝેકી મિક્દાર દૂર બૈઠતા. ઉસસે કરીબ ન બૈઠતા.[1]

હઝરત ખારિજા બિન ઝૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને લોગોંકો દોપહરકે ખાને કે લિયે બુલાયા. લોગ ડર ગએ. લોગોંમેં હઝરત મુએકીબ (રદિ.) ભી થે. ઉન્હેં કોઢકી બીમારી થી. ઉન્હોંને ભી લોગોં કે સાથ ખાના શુરૂ' કિયા તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, તુમ અપને સામને ઔર અપને કરીબસે ખાઓ. અગર તુમ્હારે અલાવા કોઇ ઔર હોતા તો વોહ મેરે સાથ ઈસ પ્યાલેમેં ન ખાતા. બલ્કે મેરે ઔર ઉસકે દર્મિયાન એક નેઝેકા ફાસલા હોતા.[2]

હઝરત અબ્દુલ વાહિદ બિન અબી ઔન દૌસી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત તુફૈલ બિન અમ્ર (રદિ.)કબીલા બનૂ દૌસ સે વાપસ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગએ ઔર ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વફાત તક મદીનામેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ રહે. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વફાત પર) જબ અરબકે લોગ મુરતદ હો ગએ, તો વોહ મુસલમાનોંકે સાથ ગએ ઔર મુરતદ લોગોંકે સાથ ખૂબ જિહાદ કિયા. તૂલૈહા ઔર નજદકે સારે ઈલાકેકે મુરતદોંસે ફારિગ હોકર યેહ હઝરાત યમામા ચલે ગએ.

ઉનકે સાથ ઉનકે બેટે હઝરત અમ્ર બિન તુફૈલ ભી થે. ખૂદ હઝરત તુફૈલ જંગે યમામામેં શહીદ હો ગએ ઔર ઉનકે બેટે હઝરત અમ્ર ઝખ્મી હો ગએ ઔર ઉનકા એક હાથ કટ ગયા. એક બાર યેહ હઝરત અમ્ર (રદિ.), હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ બૈઠે હુએ થે કે ઈતનેમેં ખાના લાયા ગયા. હઝરત અમ્ર (રદિ.) એક તરફ કો હો ગએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, ક્યા બાત હૈ, શાયદ તુમ અપને કટે હુએ હાથકી વજહસે એક તરફ હો ગએ હો ? ઉન્હોંને કહા, જી હાં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઉસ વક્ત તક ઈસ ખાનેકો નહીં ચખુંગા, જબ તક તુમ અપને હાથસે ખાનેકો આપસમેં નહીં મિલાઓગે, ક્યૂંકે અલ્લાહકી કસમ ! ઈસ વક્ત યહાં જિતને લોગ હૈં, ઉનમેં સે એક ભી તુમ્હારે અલાવા ઐસા નહીં હૈ, જિસકે જિસ્મકા કુછ હિસ્સા જન્નતમેં હો. (ઐસે તો સિર્ફ તુમ હી હો.) ફિર હઝરત અમ્ર (રદિ.) મુસલમાનોંકે સાથ જંગે યરમૂકમેં ગએ ઔર વહાં શહીદ હો ગએ.[3]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત મૂસા અશ્અરી (રદિ.) કો ખતમેં યેહ લિખ્ખા કે મુઝે પતા ચલા હૈ કે તુમ લોગોંકે સારે મજમા' કો એક દિન ઈજાઝત દે દેતે હો (ઐસે ન કરો, બલ્કે) જબ તુમ્હેં મેરા યેહ ખત

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૮૭
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૮૭
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૭૮

મિલ જાએ, તો ફિર તુમ યેહ તરતીબ બનાઓ કે પેહલે ફઝીલત ઔર શરાફત વાલે ચુનંદા લોગોં કો ઈજાઝત દો. જબ યેહ લોગ બૈઠ જાયા કરેં, ફિર આમ લોગોંકો ઈજાઝત દો.[૧]

બડોં કો સરદાર બનાના

હઝરત હકીમ બિન કૈસ બિન આસિમ (રહ.) કેહતે હૈં કે ઉનકે વાલિદ હઝરતકૈસ બિન આસિમ (રદિ.) ને ઈન્તિકાલકે વક્ત અપને બેટોંકો યેહ વસિય્યત ફરમાઈ..

'અલ્લાહસે ડરતે રેહના ઔર અપને બડેકો સરદાર બનાના, ક્યૂંકે જબ કોઈ કૌમ અપને બડેકો સરદાર બનાતી હૈ, તો વોહ અપને આબાઓ અજદાદ (બાપ-દાદા) કી ઠીક તરહ જાંનશીન બનતી હૈ ઔર જબ વોહ અપને સબસે છોટેકો સરદાર બનાતી હૈ, તો ઈસસે ઉનકા દર્જા બરાબર વાલોંકી નિગાહમેં કમ હો જાતા હૈ. અપને પાસ માલ રખ્ખો ઔર ઉસે હાસિલ કરો. ક્યૂં કે માલસે કરીમ ઔર સખી આદમીકો શરાફત મિલતી હૈ ઔર ઉસીકે ઝરીએસે ઈન્સાન કમીને ઔર કંજૂસ આદમીકા ઝરૂરતમંદ નહીં રેહતા ઔર લોગોંસે કુછ ન માંગના, ક્યૂંકે યેહ ઈન્સાનકે લિયે કમાઈકા સબસે અદના ઔર ઘટિયા ઝરીઆ હૈ.(જિસે સખ્ત મજબૂરી હી મેં ઈખ્તિયાર કરના ચાહિયે) જબ મૈં મર જાઉં, તો મુઝ પર નૌહા ન કરના, ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર કિસીને નૌહા નહીં કિયા થા ઔર જબ મૈં મર જાઉં, તો મુઝે કિસી ઐસી જગહ દફન કરના, જિસકા કબીલા બનૂ બક્ર બિન વાઈલકો પતા ન ચલ સકે. (તાકે વોહ મેરી કબ્રકે સાથ કોઈ નામુનાસિબ હરકત ન કર સકે.) ક્યૂંકે મૈં જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં ઉનકો ગાફિલ દેખકર ઉનપર છાપે મારા કરતા થા.'[૨]

રાય ઔર અમલમેં ઇખ્તિલાફ કે બાવુજૂદ એક દૂસરે કા ઇકરામ કરના

હઝરત યહયા બિન સઈદ (રહ.) અપને ચચાસે નક્લ કરતે હૈં કે ઉનકે ચચા ફરમાતે હૈં કે જબ હમ જંગે જમલમેં ખડે હો ગએ ઔર હઝરત અલી (રદિ.) ને હમારી

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૫
૨ અદબુલ મુફરદ, ૫૪, ઈસાબા, ૩-૨૫૩, ઇબ્ને સઅદ, ૭-૨૬

સફોંકો તરતીબ દે દી, તો ઉન્હોંને લોગોંમેં યેહ એ'લાન કરાયા કે (ચૂંકે હમારે મુકાબલે પર મુસલમાનોંકી હી એક જમાઅત હૈ, ઈસ લિયે) કોઈ આદમી ન તીર ચલાએ ઔર ન નેઝા મારે ઔર ન તલવાર ચલાએ ઔર ઉન લોગોંસે ખૂદ જંગ ન શુરૂ' કરો ઔર ઉનકે સાથ બહોત નરમ બાત કરો, ક્યૂંકે યેહ ઐસા મકામ હૈ કે જો ઈસમેં કામિયાબ હો ગયા, વોહ કિયામત કે દિન ભી કામિયાબ હોગા.

ચુનાંચે હમ લોગ યૂં હી ખડે રહે, યહાં તક કે જબ દિન બુલંદ હો ગયા, તો (મુકાબિલ લશ્કર કે) તમામ લોગોં ને બુલંદ આવાઝ સે કહા, અય હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે ખૂનકે બદલેકા મુતાલબા કરને વાલો ! (હમલેકે લિયે તૈયાર હો જાઓ.)

હઝરત મુહમ્મદ બિન હનફીયા (રહ.) હમારે આગે ઝંડા લિયે ખડે થે. ઉનસે હઝરત અલીને પુકાર કર પૂછા, અય ઈબ્ને હનફીયા ! યેહ લોગ ક્યા કેહ રહે હૈં ?

ઉન્હોંને હમારી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! (ઉન્હોંને કહા,) અય હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે ખૂનકે બદલેકા મુતાલબા કરને વાલો ! ઈસ પર હઝરત અલી (રદિ.) ને હાથ ઉઠા કર યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! ઉસ્માન (રદિ.) કે કાતિલોં કો મુંહકે બલ ગિરા દે.[1]

હઝરત મુહમ્મદ બિન ઉમર બિન અલી બિન અબૂ તાલિબ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અલી (રદિ.) ને પેહલે અહલે જમલકો તીન દિન દઅવત દી, ફિર ઉનસે જંગ કી. જબ તીસરા દિન હુવા, તો હઝરત હસન, હઝરત હુસૈન ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જઅફર (રદિ.) ને હઝરત અલી (રદિ.) કે પાસ આકર કહા, ઉન્હોંને હમેં બહોત ઝિયાદા ઝખ્મી કિયા હૈ. હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, અય મેરે ભતીજે ! મુઝે લોગોંકે સારે હાલાત મા'લૂમ હૈં. મૈં ઉનસે નાવાકિફ નહીં હૂં.

ફિર હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, પાની ડાલકર લાઓ. ચુનાંચે પાની આયા તો ઉસસે વુઝૂ કરકે હઝરત અલી (રદિ.) ને દો રકઅત નમાઝ પઢી. નમાઝસે ફારિગ હોકર ઉન્હોંને હાથ ઉઠા કર અલ્લાહસે દુઆ માંગી. ફિર ઉનસે ફરમાયા, અગર તુમ ઈન લોગોં પર ગાલિબ આ જાઓગે, તો ભાગને વાલેકા પીછા ન કરના ઔર કિસી ઝખ્મીકા કામ તમામ ન કરના ઔર યેહ લોગ જંગકે મૈદાનમેં જો હથિયાર લાએ હૈં, ઉન પર તુમ કબ્ઝા કર લેના. ઈસકે અલાવા જિતના સામાન યા હથિયાર હૈં, વોહ સબ મરને વાલોંકે વારિસોં કે હૈં.

ઈમામ બૈહકી ફરમાતે હૈં, યેહ હદીસ મુન્કતઅ હૈ. સહીહ યેહ હૈ કે હઝરત અલી (રદિ.) ને કુછ નહીં લિયા ઔર કિસી મરને વાલેકે હથિયાર ભી નહીં લિયે.[2]

હઝરત અલી બિન હુસૈન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં મરવાન બિન હકમ કે પાસ ગયા, તો ઉસને કહા, મૈંને આપકે વાલિદસે ઝિયાદા અચ્છી તરહ ગલબા પાને વાલા

---

૧ બૈહકી, ૮-૧૮૦
૨ બૈહકી, ૮-૧૮૧

કોઇ નહીં દેખા. જંગે જમલ કે દિન જૂંહી હમ લોગ હાર ખાકર ભાગે, તો ઉનકે આદમીને ઝોરસે એ'લાન કિયા કે કિસી ભાગને વાલેકો કત્લ ન કિયા જાએ ઔર કિસી ઝખ્મીકા કામ તમામ ન કિયા જાએ.[૧]

હઝરત અબ્દે ખૈર (રહ.) કેહતે હૈં, કિસી ને હઝરત અલી (રદિ.) સે અહલે જમલ (યા'ની જો જંગે જમલમેં હઝરત અલી (રદિ.) કે મુખાલિફ થે, ઉન) કે બારેમેં પૂછા, તો હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ હમારે ભાઇ હૈં, જિન્હોંને હમારે ખિલાફ બગાવતકી થી. ઇસ લિયે હમને ઉનસે જંગ કી થી. અબ ઉન્હોંને બગાવતસે તૌબા કર લી હૈ, જિસે હમને કુબૂલ કર લિયા હૈ.[૨]

હઝરત મુહમ્મદ બિન ઉમર બિન અલી બિન અબી તાલિબ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અલી (રદિ.) ને જંગે જમલકે દિન ફરમાયા, હમ ઇન મુખાલિફોં પર કલિમએ શહાદતકી વજહસે એહસાન કરેંગે (યા'ની ઉન્હેં કત્લ નહીં કરેંગે.) ઔર જો કત્લ હો જાએંગે ઉનકે સામાન ઔર હથિયારકા વારિસ ઉનકે બેટોંકો બનાએંગે. (હમ નહીં લેંગે.)

હઝરત અબુલ બખ્તરી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અલી (રદિ.) સે અહલે જમલકે બારેમેં પૂછા ગયા, ક્યા વોહ મુશ્રિક હૈં ? ફરમાયા, શિર્કસે તો વોહ ભાગ કર આએ હૈં. ફિર પૂછા ગયા, ક્યા વોહ મુનાફિક હૈં ? તો ફરમાયા, મુનાફિક તો અલ્લાહકા બહોત કમ ઝિક્ર કરતે હૈં (ઔર યેહ લોગ તો અલ્લાહકા બહોત ઝિક્ર કરતે હૈં, ઇસ લિયે મુનાફિક નહીં હૈં). ફિર પૂછા ગયા, ફિર યેહ ક્યા હૈં ? ફરમાયા, યેહ હમારે ભાઇ હૈં, ઇન્હોંને હમારે ખિલાફ બગાવત કી થી.[3]

હઝરત તલ્હા (રદિ.) કે ગુલામ હઝરત અબૂ હબીબા (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત અલી (રદિ.) અહલે જમલસે ફારિગ હુએ (ઔર ઇસ જંગમેં હઝરત તલ્હા (રદિ.) હઝરત અલી (રદિ.) કી મુખાલિફ જમાઅતમેં થે, ઔર વોહ શહીદ હુએ થે) તો મૈં હઝરત તલ્હા (રદિ.) કે બેટે હઝરત ઇમરાન (રદિ.) કે સાથ હઝરત અલી (રદિ.) કી ખિદમતમેં ગયા. ઉન્હોંને હઝરત ઇમરાન (રદિ.) કો ખૂબ ખુશ આમદીદ કહા ઔર ઉન્હેં અપને કરીબ બિઠા કર કહા, મુઝે યકીન હૈ કે અલ્લાહ મુઝે ઔર આપકે વાલિદકો ઉન લોગોંમેં શામિલ કર દેંગે, જિસકે બારેમેં અલ્લાહને ફરમાયા હૈ..

وَنَزَعْنَا مَا فِىْ صُدُوْرِهِمْ مِنْ غِلٍّ اِخْوَانًا عَلٰى سُرُرٍ مُّتَقَابِلِيْنَ

વનઝઅ્ના મા ફી સુદૂરિહિમ્ મિન ગિલ્લિન્ ઇખ્વાનન્ અલા સુરૂરિમ્ મુતકાબિલીન

---

૧ બૈહકી, ૮-૧૮૧
૨ બૈહકી, ૮-૧૮૨
3 બૈહકી, ૮-૧૭૩

'ઔર ઉનકે દિલોંમેં જો કીના થા, હમ વોહ સબ દૂર કર દેંગે, કે સબ ભાઇ ભાઈકી તરહ રહેંગે. તખ્તોં પર આમને સામને બૈઠા કરેંગે.'

ફિર ફરમાયા, અય મેરે ભતીજે ! ફલાં ઔરતકા ક્યા હાલ હૈ ? ઔર ફલાં ઔરતકા ક્યા હાલ હૈ ? ઉનકે વાલિદ (હઝરત તલ્હા (રદિ.)) કી ઔલાદકી માંઓં (યા'ની ઉનકી બીવીયોં) કે બારેમેં પૂછા. ફિર ફરમાયા, હમને ઈન સાલોંમેં તુમ્હારી ઝમીન પર ઈસ લિયે કબ્ઝા કિયે રખ્ખા, તાકે લોગ તુમસે છીન ન લેં. ફિર ફરમાયા, અય ફલાં ! ઈન્હેં લેકર ઈબ્ને કર્ઝા કે પાસ જાઓ ઔર ઉસસે કહો કે વોહ ઈન ગુઝિશ્તા સાલોંકી તમામ આમ્દની ઉન્હેં દે દે ઔર ઉનકી ઝમીન ભી ઉન્હેં દે દે. એક કોનેમેં દો આદમી બૈઠે હુએ થે. ઉનમેં એક હારિસ અઅ્વર થા. ઈન દોનોંને કહા, અલ્લાહ (હઝરત અલી (રદિ.) સે ઝિયાદા) બેહતર ફૈસલા કરને વાલે હૈં. હમ ઈન્હેં કત્લ કર રહે હૈં ઔર વોહ જન્નતમેં હમારે ભાઇ બનેં (યેહ કૈસે હો સકતા હૈ ?)

ઈસ પર હઝરત અલી (રદિ.) ને (નારાઝ હોકર) ફરમાયા, તુમ દોનોં યહાંસે ઉઠ કર અલ્લાહકી ઝમીનકે સબસે દૂર વાલે ઈલાકેમેં ચલે જાઓ. અગર મૈં ઔર હઝરત તલ્હા (રદિ.) ઈસ આયતકા મિસ્દાક નહીં હૈં, તો ફિર કૌન હોગા ? અય મેરે ભતીજે ! જબ તુમ્હેં કોઈ ઝરૂરત હુવા કરે, તો તુમ હમારે પાસ આ જાયા કરો.[૧]

ઈબ્ને સઅદ ને હઝરત રિબઈ બિન હિરાશ (રહ.) સે પિછલી હદીસ જૈસી હદીસ નકલ કી હૈ. ઉસકે આખિરમેં યેહ હૈ કે ઈન દોનોંકી બાત સુનકર હઝરત અલી (રદિ.) ને ઝોરસે એક ચીખ મારી, જિસસે સારા મહલ દહલ ગયા ઔર ફિર ફરમાયા, જબ હમ ઈસ આયતકે મિસ્દાક નહીં હોંગે, તો ફિર કૌન હોગા ?

હઝરત ઈબ્રાહીમ (રહ.) કેહતે હૈં, ઈબ્ને જુરમુઝ ને આકર હઝરત અલી (રદિ.) સે અંદર આનેકી ઈજાઝત માંગી.(ઈબ્ને જુરમુઝ ને જંગે જમલમેં હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કો શહીદ કિયા થા) હઝરત અલી (રદિ.) ને બડી દેરકે બા'દ ઈજાઝત દી, તો ઉસને અંદર આકર કહા, જિન લોગોંને ખૂબ ઝોરશોરસે જંગ કી થી, આપ ઉનકે સાથ ઐસા રવૈયા ઈખ્તિયાર કરતે હૈં ?

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, તેરે મુંહમેં ખાક હો. મુઝે યકીન હૈ કે મૈં, હઝરત તલ્હા ઔર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ઉન લોગોંમેં સે હોંગે, જિનકે બારેમેં અલ્લાહ ને ફરમાયા હૈ..[૨]

وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُوْرِهِمْ مِنْ غِلٍّ اِخْوَانًا عَلٰى سُرُرٍ مُّتَقَابِلِيْنَ

વનઝઅ્ના મા ફી સુદૂરિહિમ્ મિન ગિલ્લિન્ ઈખ્વાનન્ અલા સુરૂરિમ્ મુતકાબિલીન

---

૧ બૈહકી, ૮-૧૭૩, ઈબ્ને સઅદ, ૩-૨૨૪
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૧૩

હઝરત જઅફર બિન મુહમ્મદ અપને વાલિદ હઝરત મુહમ્મદ (રહ.) સે નકલ કરતે હૈં કે હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, મુઝે યકીન હૈ કે મૈં, હઝરત તલ્હા ઔર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ઉન લોગોંમેં હોંગે, જિનકે બારેમેં અલ્લાહને ફરમાયા હૈ ઔર ફિર પિછલી આયત તિલાવત ફરમાઇ.

હઝરત અમ્ર બિન ગાલિબ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) ને સુના કે એક આદમી ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત આઇશા (રદિ.) કે બારેમેં નામુનાસિબ બાતેં કેહ રહા હૈ, તો ઉસે ડાંટ કર ફરમાયા, બકવાસ બંદ કરો. ચુપ રહો. અલ્લાહ તુઝે ખૈર સે દૂર કરે ઔર ગાલીયાં દેને વાલે તુઝ પર મુસલ્લત કરે. મૈં ઇસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે વોહ જન્નતમેં ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બીવી હોંગી.[1]

તિરમિઝી કી હદીસ મેં યેહ હૈ કે હઝરત અમ્માર (રદિ.) ને ફરમાયા, દફા હો જા, ખુદા તુઝે ખૈર સે દૂર કરે. ક્યા તૂ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મેહબૂબ બીવીકો તકલીફ પહોંચા રહા હૈ?[2]

હઝરત અમ્માર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમારી અમ્માં જાન, હઝરત આઇશા (રદિ.) ને અપના એક રાસ્તા ઇખ્તિયાર કિયા હૈ (જો કે હઝરત અલી (રદિ.) કે ખિલાફ હૈ) ઔર હમેં મા'લૂમ હૈ કે વોહ દુનિયા ઔર આખિરતમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બીવી હૈં, લેકિન અલ્લાહ ઉનકે ઝરીએસે હમારા ઇમ્તિહાન લેના ચાહતા હૈ કે હમ અલ્લાહકી બાત માનતે હૈં યા ઉનકી.[3]

હઝરત અબૂ વાઇલ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હઝરત અલી (રદિ.) ને હઝરત અમ્માર બિન યાસિર ઔર હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) કો કૂફા ભેજા, તાકે વોહ કૂફા વાલોં કો (હઝરત અલી (રદિ.) કી મદદ કે લિયે) તૈયાર કરકે લે આએં, તો હઝરત અમ્માર (રદિ.) ને યેહ બયાન ફરમાયા, કે મૈં જાનતા હૂં કે વોહ (હઝરત આઇશા (રદિ.)) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દુનિયા ઔર આખિરતમેં બીવી હૈં, લેકિન અલ્લાહ ઉનકે ઝરીએસે તુમ્હારા ઇમ્તિહાન લેના ચાહતે હૈં, દેખના ચાહતે હૈં કે તુમ લોગ અલ્લાહકે પીછે ચલતે હો યા ઉનકે?[4]

અપની રાય કે ખિલાફ બડોં કે પીછે ચલને કા હુકમ

હઝરત ઝૈદ બિન વહબ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત ઇબ્ને મસઊદ (રદિ.) કી ખિદમતમેં અલ્લાહકી કિતાબ (કુર્આન મજીદ) કી એક આયત પઢને ગયા. ઉન્હોંને

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૧૬, ઇબ્ને સઅદ, ૮-૬૫
૨ ઇસાબા, ૪-૩૬૦
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૧૬
૪ બૈહકી, ૮-૧૭૪

મુઝે વોહ આયત પળ્હા દી. મૈંને અર્ઝ કિયા કે આપને યેહ આયત મુઝે જિસ તરહ પળ્હાઈ હૈ, હઝરત ઉમર (રદિ.) ને તો મુઝે ઈસકે ખિલાફ ઔર તરહસે પળ્હાઈ થી. ઈસ પર વોહ રોને લગે ઔર ઈતના રોએ કે મુઝે ઉનકે આંસુ કંકરીયોંમેં ગિરે હુએ નઝર આ રહે થે. ફિર ફરમાયા, હઝરત ઉમર (રદિ.) ને જૈસે તુમ્હેં પળ્હાયા હૈ, તુમ વૈસે હી પળ્હો, ક્યૂંકે અલ્લાહકી કસમ ! ઉનકી કિરાઅત સૈલહીન શહર (યેહ બગદાદ કે કરીબ એક મશહૂર શહર થા) કે રાસ્તેસે ભી ઝિયાદા વાઝેહ હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ઈસ્લામકા એક મઝબૂત કિલ્આ થે. જિસમેં ઈસ્લામ દાખિલ હોતા થા, ઉસમેં સે નિકલતા નહીં થા ઔર જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) શહીદ હો ગએ, તો ઉસસે કિલ્એમેં શિગાફ પડ ગયા હૈ ઔર ઈસ્લામ અબ ઉસ કિલ્એસે બાહિર આ રહા હૈ, ઉસકે અંદર નહીં જા રહા હૈ.[1]

અપને બડોં કી વજહસે નારાઝ હોના

હઝરત શુરૈહ બિન ઉબૈદ (રહ.) કેહતે હૈં, એક આદમી ને હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) સે કહા, અય કારી લોગો ! (અય ઉલમાકી જમાઅત !) તુમ્હેં ક્યા હુવા ? તુમ હમસે ઝિયાદા બુઝદિલ હો ઔર જબ તુમસે કુછ માંગા જાએ, તો તુમ બહોત ઝિયાદા કંજૂસ બન જાતે હો ઔર જબ તુમ ખાતે હો તો સબસે બડે લુકમે લેતે હો.

હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ને ઉસસે એ'રાઝ ફરમા લિયા ઔર ઉસે કોઈ જવાબ ન દિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઈસ કિસ્સેકા પતા ચલા તો ઉન્હોંને હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) સે ઈસકે બારેમેં પૂછા. હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહ ઉસે મઆફ ફરમાએ. ક્યા યેહ ઝરૂરી હૈ કે હમ ઈનસે જો બાત ભી સુનેં, હર બાત પર ઉનકી પકડ કરેં ?

જિસ આદમીને હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) કો યેહ બાતેં કહી થીં, હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસકે પાસ ગએ ઔર ઉસકા ગરેબાન પકડ કર ઉસકા ગલા ઘોંટા ઔર ઉસે ખીંચ કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લે આએ.

ઉસ આદમીને કહા, હમ તો સિર્ફ મશગલા ઔર ખુશતબઈ કર રહે થે. ઈસ પર અલ્લાહને અપને નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર યેહ આયત વહીમેં ભેજી..

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُوْلُنَّ اِنَّمَا كُنَّا نَخُوْضُ وَنَلْعَبُ

વલઈન્ સઅલ્તહુમ્ લયકૂલુન્ન ઈન્નમા કુન્ના નખૂદુ વ નલ્અબ

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૩૭૧

'ઔર અગર આપ ઈનસે પૂછિયે, તો કેહ દેંગે કે હમ તો સિર્ફ મશગલા ઔર ખુશતબઈ કર રહે થે.'[૧]

હઝરત જુબૈર બિન નુફૈર (રહ.) કેહતે હૈં, કુછ લોગોં ને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) સે કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! હમને આપસે ઝિયાદા ઈન્સાફકા ફૈસલા કરને વાલા ઔર હક બાત કેહને વાલા ઔર મુનાફિકોં પર આપસે ઝિયાદા સખ્ત આદમી કોઈ નહીં દેખા, ઈસ લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે બા'દ આપ તમામ લોગોંસે બેહતર હૈં.

હઝરત ઔફ બિન માલિક (રદિ.) ને કહા, તુમ લોગ ગલત કેહ રહે હો. હમને વોહ આદમી દેખા હૈ, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ હઝરત ઉમર (રદિ.) સે ભી ઝિયાદા બેહતર હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, અય ઔફ ! વોહ કૌન હૈ ? ઉન્હોંને કહા, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હઝરત ઔફ (રદિ.) ઠીક કેહ રહે હૈં, તુમ સબ ગલત કેહ રહે હો. અલ્લાહકી કસમ ! હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મુશ્કસે ઝિયાદા પાકીઝા ખુશ્બૂ વાલે થે ઔર મૈં અપને ઘરવાલોંકે ઊંટસે ઝિયાદા બિચલા હુવા હૂં.[૨]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) ને લોગોંમેં અપને જાસૂસ છોડ રખ્ખે થે. એક બાર ઉન્હોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો બતાયા કે કુછ લોગ ફલાં જગહ જમા હૈં ઔર વોહ આપકો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે અફઝલ બતા રહે હૈં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) કો બહોત ગુસ્સા આયા ઔર આદમી ભેજકર ઉન સબકો બુલાયા. જબ વોહ સબ આ ગએ તો ઉનસે ફરમાયા, અય સબસે બુરે લોગો ! અય કબીલેકે શરીરો ! અય પાકદામન ઔરતોંકો બિગાડને વાલો ! ઉન્હોંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ હમેં ઐસા ક્યૂં કેહ રહે હૈં ? હમસે ક્યા ગલતી હો ગઈ હૈ ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને તીન બાર યેહ સખ્ત બાતેં કહીં. ફિર ફરમાયા, તુમ લોગોંને મુઝમેં ઔર હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) મેં ક્યૂં ફર્ક ડાલા ? (ઔર મુઝે ઉનસે બેહતર ક્યૂં બતાયા ?) ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, મેરી દિલી તમન્ના હૈ કે મુઝે જન્નતમેં ઐસી જગહ મિલે, જહાંસે મુઝે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) જહાં તક નઝર જાએ, વહાં તક નઝર આતે રહેં.[૩]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, ઈસ ઉમ્મતકે નબીકે બા'દ ઈનમેં સબસે અફઝલ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હૈં, ઈસ લિયે જો ભી મેરી ઈસ બાતકે બા'દ કોઈ ઔર બાત કહેગા, વોહ બોહતાન બાંધને વાલા જાના જાએગા ઔર ઉસે બોહતાન બાંધને વાલેકી સઝા મિલેગી.[૪]

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૧૦
૨ હુલીયા, ૧-૨૧૦, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૩૫૦
૩ અસદ બિન મૂસા
૪ અલ કાઈ

હઝરત ઝિયાદ બિન ઇલાકા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) ને દેખા કે એક આદમી કેહ રહા હૈ, યેહ (યા'ની હઝરત ઉમર (રદિ.)) હમારે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ ઇસ ઉમ્મતમેં સબસે બેહતરીન હૈં. યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસે કોડે મારને લગે ઔર ફરમાને લગે, યેહ મન્હૂસ ગલત કેહ રહા હૈ. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મુઝસે, મેરે બાપસે, તુઝસે ઔર તેરે બાપસે બેહતર હૈં.[1]

હઝરત અબૂ ઝનાદ (રહ.) કેહતે હૈં, એક આદમીને હઝરત અલી (રદિ.) સે કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ક્યા બાત હૈ કે મુહાજિરીન ઔર અન્સારને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો આગે કર દિયા, હાલાંકે આપ ઉનસે ઝિયાદા ફઝાઇલ વાલે ઔર ઉનસે પેહલે ઇસ્લામ લાને વાલે હૈં ઔર આપકો બડી સબ્કત હાસિલ હૈ ?

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર તૂ કુરૈશ કબીલેકા હૈ, તો મેરે ખયાલસે તૂ કુરૈશ કબીલેકી શાખ આઇઝાકા હૈ. ઉસને કહા, જી હાં. હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર મો'મિન અલ્લાહકી પનાહમેં ન હોતા તો મૈં તુઝે ઝરૂર કત્લ કર દેતા ઔર અગર તૂ ઝિંદા રહા તો તુઝે ઇસ તરહ ડરાઉંગા કે તુઝે ઉસસે બચ નિકલનેકા રાસ્તા નહીં મિલેગા. તેરા નાસ હો. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો ચાર બાતોંમેં મુઝ પર સબ્કત હાસિલ હૈ..

૧. ઉન્હેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝિંદગીમેં ઇમામ બનાયા થા
૨. ઉન્હોંને મુઝસે પેહલે હિજરત કી
૩. હિજરતકે મૌકે પર વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ગારમેં થે ઔર
૪. ઉન્હોંને મુઝસે પેહલે અપને ઇસ્લામકો ઝાહિર ફરમાયા.

તેરા નાસ હો. અલ્લાહને કુર્આનમેં તમામ લોગોંકી મઝમ્મત કી હૈ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી તા'રીફ બયાન કી હૈ. અલ્લાહ ને ફરમાયા હૈ..

إِلَّا تَنصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ — ઇલ્લા તન્સુરૂહુ ફકદ્ નસરહુલ્લાહ

'અગર તુમ લોગ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મદદ ન કરોગે તો અલ્લાહ આપકી મદદ ઉસ વક્ત કર ચુકા હૈ, જબકે આપકો કાફિરોંને જિલાવતન કર દિયા થા, જબકે દો આદમીયોંમેં સે એક આપ થે. જિસ વક્તકે દોનોં ગારમેં થે, જબકે આપ અપને હમરાહીસે ફરમા રહે થે કે તુમ (કુછ) ગમ ન કરો, યકીનન અલ્લાહ હમારે સાથ હૈ.'[2]

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૩૫૦
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૩૫૫, ૪-૪૪૭

હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં હઝરત અબૂબક (રદિ.) કે પાસ બૈઠા હુવા થા કે ઈતનેમેં ઉનકી ખિદમતમેં એક ઘોડા પેશ કિયા ગયા. ઈસ પર એક આદમીને કહા, યેહ ઘોડા સવારીકે લિયે મુઝે દે દેં.

હઝરત અબૂબક (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં યેહ ઘોડા ઐસે લડકેકો સવારીકે લિયે દે દૂં, જિસે નાતજુર્બાકારીકે બાવુજૂદ ઘોડોં પર સવાર કિયા ગયા હો, યેહ મુઝે તુમ્હેં દેનેસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ. ઉસ આદમીકો ગુસ્સા આ ગયા ઔર ઉસને કહા, મૈં આપસે ભી ઔર આપ કે બાપસે ભી ઝિયાદા અચ્છા ઘોડેસવાર હૂં.

જબ ઉસ આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફાકી શાનમેં ગુસ્તાખીકે યેહ કલિમાત કહે, તો મુઝે ગુસ્સા આ ગયા ઔર મૈંને ખડે હોકર ઉસકા સર પકડા ઔર નાકકે બલ ઉસે ઘસીટા, જિસસે ઉસકી નાકસે ઐસે ખૂન બેહને લગ ગયા, જૈસે કિસી બડે મશ્કીઝેકા મુંહ ખુલ ગયા હો. (ચૂંકે વોહ અન્સારી થા, ઈસ લિયે) અન્સારને મુઝસે ઈસકા બદલા લેના ચાહા.

હઝરત અબૂબક (રદિ.) કો જબ ઈસકા પતા ચલા, તો ફરમાયા, યેહ લોગ યેહ સમઝતે હૈં કે મૈં તુમ્હેં હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબાસે બદલા દિલવાઉંગા. મૈં ઉન્હેં ઉનકે ઘરોંસે નિકાલ દૂં, યેહ મુઝે ઈસસે ઝિયાદા બેહતર મા'લૂમ હોતા હૈ કે ઉન્હેં ઐસે લોગોંસે બદલા દિલવાઉં, જો અલ્લાહકે લિયે અલ્લાહકે બંદોંકો બુરાઈયોંસે રોકતે હૈં.[1]

હઝરત અબૂ વાઈલ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) ને એક આદમીકો દેખા કે ઉસને અપની લુંગી ટખનેસે નીચે લટકા રખ્ખી હૈ, તો ઉસસે ફરમાયા, અપની લુંગી ઉપર કર લો. (હઝરત ઈબ્ને મસઊદકી લુંગી નીચે થી) ઉસ આદમીને કહા, અય ઈબ્ને મસઊદ ! આપ ભી લુંગી ઉપર કર લેં.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.)) ને ઉસસે ફરમાયા, મૈં તુમ્હારે જૈસા નહીં હૂં. મેરી પિંડલીયાં પતલી હૈં ઔર મૈં લોગોંકા ઈમામ બનતા હૂં. (મૈં લુંગી નીચે કરકે લોગોંસે અપની પિંડલીયાં છુપાતા હૂં, તાકે ઉનકે દિલમેં મુઝસે નફરત પૈદા ન હો.) કિસી તરહસે યેહ બાત હઝરત ઉમર (રદિ.) તક પહોંચ ગઈ, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસ આદમીકો મારને લગે ઔર ફરમાને લગે, ક્યા તુમ ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) કી બાતકા જવાબ દેતે હો ?[2]

હઝરત અલા (રહ.) અપને ઉસ્તાદોંસે યેહ કિસ્સા નકલ કરતે હૈં કે એક બાર હઝરત ઉમર (રદિ.) મદીનામેં હઝરત ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) કે ઘર પર ખડે હુએ ઉસ ઘરકી ઈમારતકો દેખ રહે થે. એક કુરૈશી આદમીને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! યેહ કામ આપકે અલાવા કોઈ ઔર કર લેગા ?

---

૧ હૈસમી, ૯-૩૬૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૫૫

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એક ઈંટ લેકર ઉસે મારી ઔર ફરમાયા, ક્યા તુમ મુઝે હઝરત અબ્દુલ્લાહ સે મુતનફ્ફિર કરના ચાહતે હો ?[૧]

હઝરત અબૂ વાઈલ (રહ.) કેહતે હૈં, એક આદમીકા હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) પર કોઈ હક થા. ઉસને હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) કી મુખાલિફત પર કસમ ખા લી, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસે તીસ કોડે લગવાએ કે ઉસકી ખાલ ફટ ગઈ ઔર સૂઝ ગઈ.[૨]

હઝરત ઉમ્મે મૂસા (રહ.) ફરમાતી હૈં, હઝરત અલી (રદિ.) કો યેહ ખબર મિલી કે ઈબ્ને સબા ઉન્હેં હઝરત અબૂબક્ર ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) સે અફઝલ કરાર દેતા હૈ, તો હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉસે કત્લ કરનેકા ઈરાદા કિયા, તો લોગોંને ઉનસે કહા, ક્યા આપ ઐસે આદમીકો કત્લ કરના ચાહતે હૈં, જો આપકી તા'ઝીમ કરતા હૈ ઔર આપકો દૂસરોંસે અફઝલ કરાર દેતા હૈ? હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, અચ્છા, ઈતની સઝા તો ઝરૂરી હૈ કે મૈં જિસ શહરમેં રેહતા હૂં, વોહ ઉસમેં નહીં રેહ સકતા.[૩]

હઝરત ઈબ્રાહીમ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અલી (રદિ.) કો પતા ચલા કે અબ્દુલ્લાહ બિન અસ્વદ, હઝરત અબૂબક્ર ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે દર્જે કમ બતાતા હૈ, તો ઉન્હોંને તલવાર મંગા લી ઔર ઉસે કત્લ કરનેકા ઈરાદા કર લિયા. લોગોંને હઝરત અલી (રદિ.) સે ઉસકી સિફારિશ કી તો ફરમાયા, જિસ શહરમેં મૈં રેહતા હૂં, વોહ ઉસમેં નહીં રેહ સકતા. ચુનાંચે ઉસે મુલ્ક બદર કરકે મુલ્કે શામ ભેજ દિયા.[૪]

હઝરત કસીર (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમી હઝરત અલી (રદિ.) કે પાસ આયા ઔર ઉસને કહા, આપ તમામ ઈન્સાનોંસે બેહતર હૈં. હઝરત અલી (રદિ.) ને પૂછા, ક્યા તૂને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખા હૈ? ઉસને કહા, નહીં. ફિર હઝરત અલી (રદિ.) ને પૂછા, ક્યા તૂને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો નહીં દેખા ? ઉસને કહા, નહીં.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર તુમ યેહ કેહતે કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખા હૈ, તો ફિર મૈં તુમ્હેં કત્લ કર દેતા ઔર અગર તુમ યેહ કેહતે કે મૈંને હઝરત અબૂબક્ર ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો દેખા હૈ, તો મૈં તુમ પર શરઈ સઝા જારી કર દેતા (ક્યૂંકે તુમને જો કહા હૈ, વોહ બોહતાન હૈ, ઔર મૈં બોહતાન બાંધનેકી સઝા દેતા.)[૫]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૫૫
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૨૦
૩ હુલીયા, ૮-૨૫૩
૪ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૪૭
૫ હસન બિન કસીર

હઝરત અલકમા (રહ.) કેહતે હૈં, એક બાર હઝરત અલી (રદિ.) ને હમ લોગોંમેં બયાન ફરમાયા, પેહલે અલ્લાહકી હમ્દો સના ફરમાઇ, ફિર ફરમાયા, મુઝે યેહ ખબર મિલી હૈ કે કુછ લોગ મુઝે હઝરત અબૂબક્ર ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) સે અફઝલ કરાર દેતે હૈં, અગર મૈં ઈસ કામસે ખુલે તૌર પર પેહલે મના કર ચુકા હોતા, તો આજ મૈં ઈસ પર ઉનકો સઝા ઝરૂર દેતા, ક્યૂંકે મૈં ઈસે પસંદ નહીં કરતા કે મૈંને જિસ કામસે અભી રોકા ન હો, ઉસ પર કિસીકો સઝા દૂં.

ઈસ લિયે મેરે આજકે ઈસ એ'લાનકે બા'દ અગર કિસીને ઐસી બાત કહી, તો વોહ બોહતાન બાંધને વાલા સમઝા જાએગા ઔર ઉસે બોહતાન બાંધનેકી સઝા મિલેગી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ લોગોંમેં સબસે બેહતરીન અબૂબક્ર (રદિ.) હૈં, ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) હૈં. ઈનકે બા'દ તો હમને કઇ નયે કામ ઐસે શુરૂ' કર દિયે હૈં, જિનકે બારેમેં અલ્લાહ હી ફૈસલા કરેગા (કે વોહ સહીહ હૈં યા ગલત.)[૧]

હઝરત સુવૈદ બિન ગફલા (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં કુછ લોગોંકે પાસસે ગુઝરા, જો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કા તઝકેરા કર રહે થે ઔર ઈન દોનોંકે દર્જેકો ઘટા રહે થે. મૈંને હઝરત અલી (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર યેહ સારી બાત બતાઇ.

ઉન્હોંને ફરમાયા, અલ્લાહ ઉસ પર લઅનત કરે, જો અપને દિલમેં ઈન દોનોં હઝરાતકે બારેમેં અચ્છે ઔર નેક જઝ્બોંકે અલાવા કુછ ઔર રખ્ખે. યેહ દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ભાઇ ઔર ઉનકે વઝીર થે ઔર ફિર મિમ્બર પર તશરીફ લે જાકર ઝબરદસ્ત બયાન ફરમાયા ઔર ઉસમેં યેહ ફરમાયા..

'લોગોંકો ક્યા હો ગયા હૈ કે વોહ કુરૈશકે દો સરદારોં ઔર મુસલમાનોંકે દો (મુઅઝ્ઝીઝ ઔર મુહતરમ) બાપોંકે બારેમેં ઐસી બાતેં કેહતે હૈં, જિનસે મૈં ભી બેઝાર ઔર બરી હૂં, બલ્કે ઉન્હોંને જો ગલત બાતેં કહી હૈં, ઉન પર સઝા દૂંગા. ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને દાનેકો ફાડા ઔર જાનકો પૈદા ફરમાયા, ઈન દોનોંસે સિર્ફ વહી મુહબ્બત કરેગા, જો મુઅમિન ઔર મુત્તકી હોગા ઔર ઈન દોનોંસે વહી બુગ્ઝ રખ્ખેગા, જો બદકાર ઔર ખરાબ હોગા.

યેહ દોનોં હઝરાત સચ્ચાઇ ઔર વફાદારીકે સાથ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબતમેં રહે. દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં નેકીકા હુક્મ ફરમાયા કરતે થે ઔર બુરાઇસે રોકા કરતે થે ઔર સઝા દિયા કરતે થે. જો કુછ ભી કરતે થે, ઉસમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુબારક રાયકે કુછ ભી

૧ ઈબ્ને અસાકિર

ખિલાફ નહીં કિયા કરતે થે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી કિસીકી રાયકો ઈન દો હઝરાતકી રાય જૈસા વઝની ન સમઝતે થે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈન દોનોંસે જિતની મુહબ્બત થી, ઉતની કિસી ઔર સે ન થી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દુનિયાસે તશરીફ લે ગએ ઔર વોહ ઈન દોનોં હઝરાતસે બિલકુલ રાઝી થે ઔર (ઉસ ઝમાનેકે) તમામ લોગ ભી ઉનસે રાઝી થે. ફિર (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આખિર ઝિંદગીમેં) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો નમાઝ કી ઝિમ્મેદારી દી ગઈ. ફિર જબ અલ્લાહને અપને નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દુનિયાસે ઉઠા લિયા, તો મુસલમાનોંને ઉન પર નમાઝકી ઝિમ્મેદારીકો બરકરાર રખ્ખા, બલ્કે ઉન પર ઝકાતકી ઝિમ્મેદારી ભી ડાલ દી, ક્યૂંકે કુર્આનમેં નમાઝ ઔર ઝકાતકા ઝિક્ર હમેશા ઈકઠ્ઠા હી આતા હૈ.

બનૂ અબ્દુલ મુત્તલિબમેંસે મૈં સબસે પેહલે ઉનકા નામ (ખિલાફતકે લિયે) પેશ કરને વાલા થા. ઉન્હેં તો ખલીફા બનના સબસે ઝિયાદા નાગવાર થા, બલ્કે વોહ તો યેહ ચાહતે થે કે ઈનમેં સે કોઈ ઔર ઈનકી જગહ ખલીફા બન જાએ. અલ્લાહકી કસમ ! (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે બા'દ) જિતને આદમી બાકી રેહ ગએ હૈં, વોહ ઉનમેં સબસે બેહતરીન થે. સબસે ઝિયાદા શફીક, સબસે ઝિયાદા રહમદિલ ઔર બડે અક્લમંદ ઔર મુત્તકી ઈન્સાન ઔર સબસે પેહલે ઈસ્લામ લાને વાલે થે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો શફકત ઔર રહમદિલીમેં હઝરત મીકાઈલ અલૈહિસ્સલામકે સાથ ઔર મઆફ કરને ઔર વકારસે ચલનેમેં હઝરત ઈબ્રાહીમ અલૈહિસ્સલામકે સાથ તશબીહ દી થી. વોહ (ખલીફા બનકર) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સીરત પર ચલતે રહે, યહાં તકકે ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. અલ્લાહ ઈન પર રહમ ફરમાએ.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને લોગોંસે મશ્વરા કરકે અપને બા'દ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો અમીર બનાયા, કુછ લોગ ઉનકી ખિલાફત પર રાઝી થે, કુછ રાઝી નહીં થે. મૈં ઉનમેં સે થા, જો ઉનકી ખિલાફત પર રાઝી થે, લેકિન અલ્લાહકી કસમ ! હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઐસે ઉમ્દા તરીકેસે ખિલાફતકા કામ સંભાલાકે ઉનકે દુનિયાસે જાનેસે પેહલે વોહ સબ લોગ ભી ઉનકી ખિલાફત પર રાઝી હો ચુકે થે, જો શુરૂમેં રાઝી નહીં થે ઔર વોહ અમ્રે ખિલાફતકો બિલકુલ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથી યા'ની હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે નહજ પર લેકર ચલે ઔર વોહ ઈન દોનોં હઝરાતકે નિશાને કદમ પર ઈસ તરહ ચલે , જિસ તરહ ઊંટકા બચ્ચા અપની માંકે કદમોંકે નિશાન પર ચલતા હૈ ઔર વોહ અલ્લાહકી કસમ ! હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે બા'દ રેહ જાને વાલોંમેં સબસે બેહતરીન થે ઔર બડે મહેરબાન ઔર રહમદિલ થે, ઝાલિમકે ખિલાફ મઝલૂમકી મદદ કિયા કરતે થે.

ફિર અલ્લાહને હક કો ઉનકી ઝબાન પર ઈસ તરહ જારી કર દિયા થા કે હમેં નઝર આતા થા કે ફરિશ્તા ઉનકી ઝબાન પર બોલ રહા હૈ. ઉનકે ઈસ્લામકે ઝરીએ અલ્લાહને ઈસ્લામકો ઈઝઝત અતા ફરમાઈ ઔર ઉનકી હિજરતકો દીનકે કાઈમ હોનેકા ઝરીઆ બનાયા ઔર અલ્લાહને ઈમાન વાલોંકે દિલમેં ઉનકી મુહબ્બત ઔર મુનાફિકોંકે દિલમેં ઉનકી હૈબત ડાલી હુઈ થી ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો દુશ્મનોંકે બારેમેં સખ્ત દિલ ઔર સખ્ત કલામ હોનેમેં હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામકે સાથ ઔર કાફિરોં પર દાંત પીસને ઔર સખ્ત નારાઝ હોનેમેં હઝરત નૂહ અલૈહિસ્સલામકે સાથ તશબીહ દી થી.

અબ બતાઓ, તુમ્હેં કૌન ઈન દોનોં જૈસા લાકર દે સકતા હૈ ? ઈન દોનોંકે દર્જોંકો વહી પહોંચ સકતા હૈ, જો ઈનસે મુહબ્બત કરેગા ઔર ઈન દોનોંકી પૈરવી કરેગા. જો ઈન દોનોંસે મુહબ્બત કરેગા વોહ મુઝસે મુહબ્બત કરને વાલા હૈ ઔર જો ઈનસે બુગ્ઝ રખ્ખેગા, વોહ મુઝસે બુગ્ઝ રખને વાલા હૈ ઔર મૈં ઉસસે બરી હૂં.

અગર ઈન દોનોં હઝરાતકે બારેમેં મૈં યેહ બાતેં પેહલે કેહ ચુકા હોતા, તો મૈં ઉનકે ખિલાફ બોલને વાલોંકો આજ સબસે સખ્ત સઝા દેતા. ઈસ લિયે મેરે આજકે ઈસ બયાનકે બા'દ જો ઈસ જુર્મમેં પકડકર મેરે સામને લાયા જાએગા, ઉસે વોહ સઝા મિલેગી, જો બોહતાન બાંધને વાલેકી સઝા હોતી હૈ.

ગૌરસે સુન લો, ઈસ ઉમ્મતકે નબી કે બા'દ ઈસ ઉમ્મતમેં સબસે બેહતરીન હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હૈં, ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) હૈં, ફિર અલ્લાહ હી જાનતે હૈં કે ખૈર ઔર બેહતરી કહાં હૈ. મૈં અપની યેહ બાત કેહતા હૂં, અલ્લાહ મેરી ઔર તુમ સબ લોગોંકી મગફિરત ફરમાએ.''[1]

હઝરત અબૂ ઈસ્હાક (રહ.) કેહતે હૈં, એક આદમીને હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) સે કહા, (નઉઝુબિલ્લાહિ મિન ઝાલિક) હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) આગમેં હૈં. હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, તુમ્હેં ઈસકા કહાંસે પતા ચલા ? ઉસ આદમીને કહા, ક્યૂંકે ઉન્હોંને બહોતસે નયે કામ કિયે હૈં.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉસસે પૂછા, તુમ્હારા ક્યા ખયાલ હૈ ? અગર તુમ્હારી કોઈ બેટી હો, તો ક્યા તુમ ઉસકી શાદી બગૈર મશ્વરેકે કર દોગે ? ઉસને કહા, નહીં. હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અપની દો બેટીયોં (કી શાદી) કે બારેમેં જો રાય થી, ક્યા ઉસસે બેહતર કોઈ રાય હો સકતી હૈ ? ઝરા મુઝે યેહ બતાઓ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ કિસી કામકા ઈરાદા ફરમાતે થે, ઉસકે બારેમેં અલ્લાહસે ઈસ્તિખારહ કરતે થે યા નહીં ? ઉસને કહા, ક્યૂં નહીં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈસ્તિખારહ કરતે થે.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૪૬

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈસ્તિખારહ કરને પર અલ્લાહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે ખૈર ઔર બેહતર સૂરતકા ઈન્તિખાબ કરતે થે યા નહીં ? ઉસને કહા, કરતે થે. હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, અચ્છા યેહ બતાઓ, કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે અપની દો બેટીયોંકી જો શાદી કી થી, ઉસમેં ભી અલ્લાહને ખૈરકા ઈન્તિખાબ કિયા થા યા નહીં ? મૈંને તુમ્હારી ગરદન ઉડા દેનેકે બારે મેં ગૌર કિયા થા, લેકિન અભી અલ્લાહકો યેહ મંઝૂર નહીં થા. ગૌરસે સુનો, અગર તુમ ઈસકે અલાવા કુછ ઔર કહોગે, તો મૈં તુમ્હારી ગરદન ઉડા દૂંગા.[૧]

હઝરત સાલિમ કે વાલિદ કેહતે હૈં, મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે એક સહાબી મિલે, જિનકી ઝબાનમેં કુછ કમઝોરી થી, જિસકી વજહસે ઉનકી બાત સાફ ઝાહિર નહીં હોતી થી. ઉન્હોંને (શિકાયતકે અંદાઝ મેં) હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કા તઝકેરા કિયા.

ઈસ પર હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે તો કુછ સમઝમેં નહીં આ રહા હૈ કે આપ ક્યા કેહ રહે હૈં. અય હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબાકી જમાઅત ! યેહ તો આપ સબ જાનતે હૈં કે હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઝમાનેમેં અબૂબક્ર, ઉમર ઔર ઉસ્માન (રદિ.) કહા કરતે થે (યા'ની તીનોંકા નામ ઈકઠ્ઠા લિયા કરતે થે, ક્યૂંકે તમામ સહાબા (રદિ.) તીનોંકી તઅઝીમ કિયા કરતે થે) અબ તો માલ હી મકસૂદ હો ગયા હૈ કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) અગર ઉસે માલ દે દેં, ફિર તો હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ઉસે પસંદ હૈં.[૨]

હઝરત આમિર બિન સઅદ (રહ.) કેહતે હૈં, એક બાર હઝરત સઅદ (રદિ.) પૈદલ જા રહે થે કે ઉનકા ગુઝર એક આદમી પર હુવા, જો હઝરત અલી, હઝરત તલ્હા ઔર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કી શાનમેં નામુનાસિબ બાતેં કેહ રહા થા, હઝરત સઅદ (રદિ.) ને કહા, તુમ ઐસે લોગોંકો બુરા કેહ રહે હો, જિન્હેં અલ્લાહકી તરફસે બહોતસે ફઝાઈલ ઔર ઈન્આમ મિલ ચુકે હૈં. અલ્લાહકી કસમ ! યા તો તુમ ઈન્હેં બુરા કેહના છોડ દો, નહીં તો મૈં તુમ્હારે લિયે બદદુઆ કરૂંગા.

ઉસને જવાબમેં કહા, યેહ તો મુઝે ઐસે ડરા રહે હૈં, જૈસે કે યેહ નબી હોં. હઝરત સઅદ (રદિ.) ને યેહ બદદુઆ ફરમાઈ કે અય અલ્લાહ ! અગર યેહ ઉન લોગોંકો બુરા કેહ રહા હૈ, જિન્હેં તેરી તરફસે બડે ફઝાઈલ ઔર ઈન્આમ મિલ ચુકે હૈં, તો તૂ ઉસે ઈબરતનાક સઝા દે. ચુનાંચે એક બુખ્તી ઊંટની તેઝી સે આઈ. લોગ ઉસે દેખકર ઈધર ઉધર હટ ગએ. ઉસ ઊંટનીને ઉસ આદમીકો રૌંદ ડાલા. (ઔર માર ડાલા)

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૮
૨ હુલીયા, ૯-૨૩૫

મૈંને દેખા કે લોગ હઝરત સઅદ (રદિ.) કે પીછે પીછે જા રહે થે ઔર કેહ રહે થે, અય અબૂ ઈસ્હાક ! અલ્લાહને આપકી દુઆ કુબૂલ કર લી.[1]

હઝરત મુસ્અબ બિન સઅદ (રહ.) કેહતે હૈં, એક આદમીને હઝરત અલી (રદિ.) કો બુરા કહા, તો હઝરત સઅદ બિન માલિક (રદિ.) ને ઉનકે લિયે બદદુઆ ફરમાઇ. ચુનાંચે એક ઊંટ યા ઊંટનીને આકર ઉસે માર ડાલા. ઉસ પર હઝરત સઅદને એક ગુલામ આઝાદ કિયા ઔર યેહ કસમ ખા લી કે આઇન્દહ કિસીકે લિયે બદદુઆ નહીં કરેંગે. હઝરત કૈસ બિન હાઝિમ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં મદીનાકે એક બાઝારમેં ચલા જા રહા થા, જબ મૈં અહજારૂઝ્ઝૈત મકામ પર પહોંચા, તો મૈંને દેખા કે બહોતસે લોગ જમા હૈં ઔર એક આદમી અપની સવારી પર બૈઠા હુવા હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કો બુરા ભલા કેહ રહા હૈ. લોગ ઉસકે ચારોં તરફ ખડે હૈં. ઈતનેમેં હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) આકર વહાં ખડે હો ગએ ઔર પૂછા કે યેહ ક્યા હૈ ?

લોગોંને બતાયા કે એક આદમી હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કો બુરા ભલા કેહ રહા હૈ. હઝરત સઅદ આગે બઢે. લોગોંને ઉન્હેં રાસ્તા દિયા. ઉન્હોંને ઉસ આદમી કે પાસ ખડે હોકર કહા, અય ફલાં ! તૂ કિસ વજહસે હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કો બુરા ભલા કેહ રહા હૈ? ક્યા વોહ સબસે પેહલે મુસલમાન નહીં હુએ ? ક્યા ઉન્હોંને સબસે પેહલે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ નમાઝ નહીં પઢી ? ક્યા વોહ લોગોંમેં સબસે બડે ઝાહિદ ઔર સબસે બડે આલિમ નહીં થે ? ઉનકે ઔર બહોતસે ફઝાઇલ ઝિક્ર કિયે ઔર યેહ ભી કહા, ક્યા વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દામાદ નહીં થે ? ક્યા જંગોંમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઝંડા ઉનકે પાસ નહીં હોતા થા ?

ફિર કિબ્લેકી તરફ મુંહ કરકે અપને હાથ ઉઠાએ ઔર યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! અગર યેહ આદમી તેરે એક દોસ્તકો બુરા ભલા કેહ રહા હૈ, તો ઈન લોગોંકે બિખરનેસે પેહલે, ઉસકો અપની કુદરત દિખા. ચુનાંચે હમારે બિખરનેસે પેહલે હી અલ્લાહકી કુદરત ઝાહિર હુઇ. ઉસકી સવારીકે પાંવ ઝમીનમેં ધંસને લગે, જિસસે વોહ સરકે બલ ઉન પત્થરોં પર ઝોરસે ગિરા, જિસસે ઉસકા સર ફટ ગયા ઔર ઉસકા ભેજા બાહિર નિકલ આયા ઔર વોહ વહીં મર ગયા.[2]

હઝરત રબાહ બિન હારિસ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત મુગીરહ (રદિ.) બડી જામેઅ મસ્જિદમેં તશરીફ રખતે થે ઔર કૂફા વાલે ઉનકે દાએં બાએં બૈઠે હુએ થે. હઝરત સઇદ બિન ઝૈદ નામકે એક સહાબી તશરીફ લાએ. હઝરત મુગીરહ (રદિ.) ને

---

૧ હૈસમી, ૯-૧૫૪
૨ હાકિમ, ૩-૫૦૦, દલાઇલ, ૨૦૬

ઉન્હેં સલામ કિયા ઔર તખ્ત પર અપને પૈરોંકે કરીબ ઉન્હેં બિઠાયા. ઈતનેમેં કૂફાકા એક આદમી આયા ઔર બુરા ભલા કેહને લગ ગયા.

હઝરત સઈદ ને પૂછા, અય મુગીરહ ! યેહ કિસે બુરા ભલા કેહ રહા હૈ ? ઉન્હોંને કહા, હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કો. હઝરત સઈદ ને કહા, અય મુગીરહ બિન શોઅબા ! અય મુગીરહ બિન શોઅબા ! ક્યા મૈં સુન નહીં રહા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા કો આપકે સામને બુરા ભલા કહા જા રહા હૈ ઔર આપ ન ઉસકા ઈન્કાર કર રહે હૈં ઔર ન ઉસે બદલને કી કોશિશ કર રહે હૈં.

મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે યેહ બાત મેરે કાનોં ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે સુની હૈ ઔર મેરે દિલને ઉસે મેહફૂઝ કિયા હૈ ઔર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ગલત બાત નકલ નહીં કર સકતા, ક્યૂંકે મૈં ગલત બાત નકલ કરૂંગા તો કલ કિયામતકે દિન, જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મેરી મુલાકાત હોગી તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝસે ઉસ ગલત બાતકે બારેમેં પૂછેંગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ અબૂબક્ર (રદિ.) જન્નતમેં જાએંગે, ઉમર (રદિ.) જન્નતમેં જાએંગે, ઉસ્માન (રદિ.) જન્નતમેં જાએંગે, અલી (રદિ.) જન્નતમેં જાએંગે, તલ્હા (રદિ.) જન્નતમેં જાએંગે, ઝુબૈર (રદિ.) જન્નતમેં જાએંગે, અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) જન્નતમેં જાએંગે, સઅદ બિન માલિક (રદિ.) જન્નતમેં જાએંગે ઔર નવવેં નંબર પર ઈસ્લામ લાને વાલા જન્નતમેં જાએગા. અગર મૈં ઉસકા નામ લેના ચાહતા તો લે સકતા થા.

ઈસ પર મસ્જિદે વાલોંને શોર મચા દિયા ઔર કસમ દેકર પૂછને લગે, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબી (રદિ.) ! વોહ નવવાં આદમી કૌન હૈ ? ઉન્હોંને ફરમાયા, તુમ મુઝે અલ્લાહકી કસમ દેકર પૂછ રહે હો ઔર અલ્લાહ બહોત બડે હૈં. નવવાં મુસલમાન મૈં હૂં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દસવેં હૈં.

ફિર ઉન્હોંને એક ઔર કસમ ખાકર કહા, એક આદમી કિસી મૌકે પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ રહા હો, જિસમેં ઉસકા ચેહરા ગુબાર આલૂદ હુવા હો ઔર તુમ્હેં હઝરત નૂહ અલૈહિસ્સલામકી ઉમ્ર મિલ જાએ, તો ભી યેહ અમલ તુમ્હારી ઝિંદગીકે તમામ આ'માલસે ઝિયાદા અફઝલ હોગા.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝાલિમ માઝની (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) કૂફા સે જાને લગે, તો હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબા (રદિ.) કો કૂફાકા ગવર્નર બના દિયા. હઝરત મુગીરહ (રદિ.) ને ખતીબ લોગોંકો હઝરત અલી (રદિ.) કો બુરા ભલા કેહનેમેં લગા દિયા.

૧ અબૂ નઈમ, ૧-૯૫

મૈં હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ (રદિ.) કે પેહલુમેં બૈઠા હુવા થા. યેહ દેખકર હઝરત સઈદ (રદિ.) કો ગુસ્સા આ ગયા ઔર ઉન્હોંને ખડે હોકર મેરા હાથ પકડા. મૈં ઉનકે પીછે ચલ દિયા.

ઉન્હોંને ફરમાયા, ક્યા તુમ ઇસ આદમીકો દેખતે નહીં, જો અપની જાન પર ઝુલ્મ કર રહા હૈ ઔર એક જન્નતી આદમીકો બુરા કેહનેકા હુકમ દે રહા હૈ ? મૈં નવ આદમીયોંકે બારેમેં ગવાહી દેતા હૂં કે વોહ જન્નતમેં જાએંગે. (ઉનમેં સે એક હઝરત અલી (રદિ.) હૈં.) અગર મૈં દસવેંકે બારેમેં ભી ગવાહી દે દૂં તો ગુનહગાર નહીં હોઉંગા.[૧]

બડોં કી વફાત પર રોના

હઝરત ઇબ્ને સીરીન (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો નેઝા મારા ગયા તો ઉનકી ખિદમતમેં પીનેકી કોઇ ચીઝ લાઇ ગઇ. (ઉન્હોંને ઉસે પિયા) તો વોંહ ઝખ્મકે રાસ્તેસે બાહિર આ ગઇ (ઔર સબકો પતા ચલ ગયા કે અબ બચનેકી ઉમ્મીદ નહીં હૈ.) હઝરત સુહૈબ (રદિ.) ફરમાને લગે, હાય ઉમર (રદિ.) ! હાય મેરે ભાઇ ! આપકે બા'દ હમારા કૌન હોગા ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે કહા, અય મેરે ભાઇ ! ઐસે ન કહો. ક્યા આપ જાનતે નહીં કે જિસકે મરને પર ઉંચી આવાઝસે રોયા જાએગા, ઉસે અઝાબ દિયા જાએગા ? (બશર્તેકે વોહ મરતે વક્ત ઉસકી વસિય્યત કરકે ગયા હો.)[૨]

હઝરત અબૂ બુરદા કે વાલિદ કેહતે હૈં, જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો નેઝા મારા ગયા, તો હઝરત સુહૈબ (રદિ.) ઉંચી આવાઝસે રોતે હુએ આએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા મુઝ પર ? હઝરત સુહૈબ (રદિ.) ને ફરમાયા, જી હાં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા આપકો મા'લૂમ નહીં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ કે જિસ આદમીકે મરને પર રોયા જાએગા, ઉસે અઝાબ દિયા જાએગા.

હઝરત મિકદામ બિન માદી કર્બ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ઝખ્મી હો ગએ, તો હઝરત હફસા (રદિ.) ઉનકી ખિદમત મેં આઈ ઔર ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબી (રદિ.) ! અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સસુર ! ઔર અય અમીરૂલ મો'મિનીન !

---

૧ હુલીયા, ૧-૯૬, મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૭૯
૨ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૩૬૨

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) સે ફરમાયા, અય અબ્દુલ્લાહ ! મુઝે બિઠા દો, મૈં યેહ સબ કુછ સુનકર અબ આગે સબ્ર નહીં કર સકતા. ચુનાંચે હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ઉન્હેં અપને સીનેસે લગાકર બિઠા લિયા ઔર હઝરત હફ્સા (રદિ.) સે કહા, તુમ્હારે ઉપર જો મેરે હક હૈં, ઉસકા વાસ્તા દેકર મૈં તુમ્હેં ઇસ બાતસે મના કરતા હૂં કે તુમ આજકે બા'દ મુઝ પર નૌહા કરો. તુમ્હારી આંખોં પર તો મૈં કોઇ પાબંદી નહીં લગા સકતા (ક્યૂંકે આંસુસે રોનેમેં કોઇ હરજ નહીં હૈ) લેકિન યેહ યાદ રખ્ખો કે જિસ મૈયત પર નૌહા કિયા જાએગા ઔર જો સિફાત ઉસમેં નહીં હૈં, વોહ બયાન કિયે જાએંગે, તો ફરિશ્તે ઉસે લિખ લેંગે.

હઝરત ઝૈદ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત સઇદ બિન ઝૈદ (રદિ.) રો રહે થે. કિસીને ઉનસે પૂછા કે અબુલ અઅવર ! આપ ક્યૂં રો રહે હૈં? ઉન્હોંને કહા, મૈં ઇસ્લામ (કે નુકસાન) પર રો રહા હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) કી વફાતસે ઇસ્લામમેં ઐસા શિગાફ પડ ગયા હૈ, જો કિયામત તક પુર નહીં હો સકેગા.

હઝરત અબૂ વાઇલ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ને આકર હમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે દુનિયાસે તશરીફ લે જાનેકી ખબર દી. ઉસ દિન મૈંને લોગોંકો જિતના ગમગીન ઔર જિતના રોતે હુએ દેખા, ઉતના ઔર કિસી દિન નહીં દેખા.

ફિર હઝરત ઇબ્ને મસઊદ (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! અગર મુઝે પતા ચલ જાતા થા કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ફલાં ફલા કુત્તેસે મુહબ્બત કરતે હૈં, તો મૈં ભી ઉસસે મુહબ્બત કરને લગ જાતા થા. અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે યકીન હૈ કે કાંટેદાર ઝાડીયોંકો ભી હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ઇન્તિકાલકા ગમ મેહસૂસ હુવા હૈ.[1]

હઝરત અબૂ ઉસ્માન (રહ.) કેહતે હૈં. મૈંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો દેખા કે જબ ઉન્હેં હઝરત નોઅમાન (રદિ.) કી વફાતકી ખબર મિલી, તો વોહ અપને સર પર હાથ રખ કર રોને લગે.[2]

હઝરત અબૂ અશઅસ સનઆની (રહ.) કેહતે હૈં, સનઆ કે ગવર્નર જિનકા નામ હઝરત સુમામા બિન અદી (રદિ.) થા, ઉન્હેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબતકા શર્ફ હાસિલ થા. જબ ઉન્હેં હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે ઇન્તિકાલકી ખબર મિલી તો રોને લગે ઔર ફરમાયા, અબ હમસે નુબુવ્વતકે તર્ઝ પર ચલને વાલી ખિલાફત છીન લી ગઇ હૈ ઔર બાદશાહત ઔર ઝબરદસ્તી લેનેકા દૌર આ ગયા હૈ ઔર જો આદમી ઝોર લગાકર જિસ ચીઝ પર ગલબા પા લેગા, વોહ ઉસે ખા જાએગા.[3]

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૩૭૨
૨ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૧૧૭
૩ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૨૭, ઇબ્ને સઅદ, ૩-૮૦

હઝરત ઝૈદ બિન અલી (રહ.) કેહતે હૈં, જિસ દિન હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કા મુહાસરા કરકે ઉન્હેં શહીદ કર દિયા ગયા, ઉસ દિન હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદિ.) ઉનકી શહાદત પર રો રહે થે.

હઝરત અબૂ સાલેહ (રહ.) કેહતે હૈં કે જબ હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ઉન ઝુલ્મોંકા ઝિક્ર કરતે જો હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) પર ઢાએ ગએ થે, તો રોને લગ જાતે ઔર ઉનકા હાય હાય કરકે ઝોરસે રોના મુઝે ઐસે યાદ હૈ કે જૈસે મૈં અબ સુન રહા હૂં.

હઝરત યહયા બિન સઈદ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂ હુમૈદ સાઈદી (રદિ.) ઉન સહાબા (રદિ.) મેં સે થે, જો જંગે બદરમેં શરીક હુએ થે. જબ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો શહીદ કિયા ગયા, તો હઝરત અબૂ હુમૈદ (રદિ.) ને યેહ નઝર માની કે અય અલ્લાહ ! મૈં નઝર માનતા હૂં કે અબ આગે ફલાં ઔર ફલાં કામ નહીં કિયા કરૂંગા ઔર તેરી મુલાકાત તક યા'ની મૌત તક કભી નહીં હંસુંગા.[૧]

બડોં કી મૌત પર દિલોં કી હાલત
કા બદલા હુવા મેહસૂસ કરના

હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અભી હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો (દફન કરકે ઔર) મિટ્ટીમેં છુપાકર હટે હી થે કે હમેં અપને દિલ બદલે હુએ મેહસૂસ હોને લગ ગએ થે.[૨]

હઝરત ઉબય બિન કઅબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સાથ થે, તો હમ સબકે ચેહરે એક તરફ થે, લેકિન જબ આપ હમેં દુનિયામેં છોડકર આગે તશરીફ લે ગએ, તો હમારે ચેહરે દાએં બાએં અલગ અલગ સિમ્તમેં હો ગએ.

દૂસરી રિવાયતમેં ઇસ તરહ હૈ કે જબ હમ અપને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થે, તો હમ સબકા રૂખ એક તરફ થા, જબ અલ્લાહને આપકો ઉઠા લિયા, તો હમ ઇધર ઉધર દેખને લગે.[3]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ વોહ દિન આયા, જિસ દિન અલ્લાહને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દુનિયાસે ઉઠા લિયા, તો ઉસ દિન મદીનાકી હર ચીઝ તારીક હો ગઇ થી ઔર અભી હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૮૧
૨ હૈસમી, ૯-૩૮
3 હુલીયા, ૧-૨૫૪

સલ્લમકે દફનસે ફારિંગ હોકર હાથ નહીં ઝાડે થે કે હમેં અપને દિલ બદલે હુએ મેહસૂસ હોને લગે.[1]

હઝરત અનસ (રદિ.) હિજરતકા કિસ્સા બયાન કરતે હુએ ફરમાતે હૈં, મૈં ઉસ દિન ભી મૌજૂદ થા, જિસ દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે પાસ મદીના તશરીફ લાએ ઔર ઉસ દિનસે ઝિયાદા અચ્છા ઔર ઝિયાદા રોશન દિન મૈંને કોઇ નહીં દેખા ઔર મૈં ઉસ દિન ભી મૌજૂદ થા; જિસ દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હુવા ઔર મૈંને ઉસ દિનસે ઝિયાદા બુરા ઔર અંધેરા દિન કોઇ નહીં દેખા.[2]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હઝરાતે શૂરા (હઝરત ઉમર (રદિ.) કી શહાદતકે બા'દ) એક જગહ જમા હુએ ઔર હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને ઉનકા રવૈયા દેખા (કે હર એક યેહ ચાહતા હૈ કે દૂસરા ખલીફા બન જાએ) તો ફરમાયા કે (અબ ઉમ્મતકે હાલાત ઐસે હૈં કે) અગર તુમ સબ અમારતકે તલબ કરને વાલે બન જાઓ, તો મુઝે ઈસમેં કમ ખતરા નઝર આ રહા હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ઈન્તિકાલકી વજહસે હર મુસલમાન ઘરાને કે દીન ઔર દુનિયા મેં કમી આઈ હૈ.[3]

કમઝોર ઔર ફકીર મુસલમાનોં કા ઇકરામ કરના

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ છ (૬) આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થે. મૈં, હઝરત ઈબ્ને મસઊદ, કબીલા હુઝૈલકે એક સાહબ, હઝરત બિલાલ (રદિ.) ઔર દો આદમી ઔર ભી થે. રાવી કેહતે હૈં, મૈં ઉન દોનોંકે નામ ભૂલ ગયા. મુશ્રિકોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા, ઈન (છ આદમીયોં) કો અપની મજ્લિસસે બાહિર ભેજ દેં. યેહ ઐસે ઔર ઐસે (યા'ની કમઝોર મિસ્કીન કિસ્મકે) લોગ હૈં (ઔર હમ બડે માલદાર ઔર સરદાર લોગ હૈં, ઈન ગરીબોંકે સાથ નહીં બૈઠ સકતે હૈં.)

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દિલમેં ઐસા કરનેકા ખયાલ આ ગયા, ઈસ પર અલ્લાહને યેહ આયત નાઝિલ ફરમાઈ..

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيْدُوْنَ وَجْهَهٗ

વલા તત્રુદિલ્લઝીન યદ્ઉન રબ્બહુમ બિલ્ ગદાતિ વલ્ અશિય્યિ યુરીદુન વજહહ.

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૨-૨૭૪
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૧-૨૩૪
૩ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૩૭૪

'ઔર ઉન લોગોંકો ન નિકાલિયે જો સુબહો શામ અપને પરવરદિગારકી ઇબાદત કરતે હૈં, જિસસે ઉસકી ખાસ રઝા હી કા ઇરાદા રખતે હૈં.'[1]

હઝરત ઇબ્ને મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કુરૈશકે કુછ સરદાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસસે ગુઝરે. ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ હઝરત સુહૈબ, હઝરત બિલાલ, હઝરત ખબ્બાબ ઔર હઝરત અમ્માર (રદિ.) ઔર ઇન જૈસે કુછ ઔર કમઝોર ઔર ગરીબ મુસલમાન બૈઠે હુએ થે. ઉન સરદારોં ને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! (મઝાક કે તૌર પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો અય અલ્લાહ કે રસૂલ કેહકર પુકારા) ક્યા આપકો અપની કૌમમેં સે યેહી લોગ પસંદ આએ ? ક્યા ઇન લોગોંકા માતહત બનકર ચલના પડેગા? ક્યા યેહી વોહ લોગ હૈં, જિન પર અલ્લાહને એહસાન ફરમાયા હૈ ? ઇન લોગોંકો આપ અપને પાસસે દૂર કર દેં, તો ફિર શાયદ હમ આપકી પૈરવી કરેં.

ઇસ પર અલ્લાહને યેહ આયત નાઝિલ ફરમાઇ..

وَاَنْذِرْ بِهِ الَّذِيْنَ يَخَافُوْنَ اَنْ يُّحْشَرُوْٓا اِلٰى رَبِّهِمْ فَتَكُوْنَ مِنَ الظّٰلِمِيْنَ

વઅન્ઝિર બિહિલ્લઝીન યખાફુન અંય્યુહશરૂ ઇલા રબ્બિહિમ ફતકૂન મિન ઝાલિમીન

'ઔર ઇસ કુર્આનકે ઝરીએસે ઉન લોગોંકો ડરાઇએ જો ઇસ બાતસે અંદેશા રખતે હૈં કે અપને રબકે પાસ ઇસ હાલતમેં જમા કિયે જાએંગે કે જિતને ગૈરૂલ્લાહ હૈં, ન ઉનકા કોઇ મદદગાર હોગા ઔર ન કોઇ શફીઅ હોગા. ઇસ ઉમ્મીદ પર કે વોહ ડર જાવેં ઔર ન ઉન લોગોંકો નિકાલિયે, જો સુબહો શામ અપને પરવરદિગારકી ઇબાદત કરતે હૈં, જિસસે ખાસ ઉસકી રઝા હી કા કસ્દ (ઇરાદા) રખતે હૈં. ઇનકા હિસાબ ઝરા ભી આપકે મુતઅલ્લિક નહીં, ઔર આપકા હિસાબ ઝરા ભી ઉનકે મુતઅલ્લિક નહીં કે આપ ઉનકો નિકાલ દેં, વરના આપ નામુનાસિબ કામ કરને વાલોંમેં સે હો જાએંગે.'

હઝરત અનસ (રદિ.) અલ્લાહ તઆલા કે ફરમાન..

عَبَسَ وَتَوَلّٰٓى **અબસ વતવલ્લા**

કે બારેમેં ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઇબ્ને ઉમ્મે મક્તૂમ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આએ. ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મક્કા કે સરદાર ઉબય બિન ખલ્ફ સે (દઅવતકી) બાત કર રહે થે. ઇસ લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકી તરફ મુતવજ્જેહ નહીં હુએ. ઇસ પર અલ્લાહ તઆલાને યેહ આયાત નાઝિલ ફરમાઇ..

[1] હુલીયા, ૧-૩૪૬, હાકિમ, ૩-૩૧૯

عَبَسَ وَتَوَلّٰٓى اَنْ جَآءَهُ الْاَعْمٰى

અબસ વતવલ્લા અન્ જાઅહુલ્ અઅમા

'પૈગમ્બર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પેશાની પર બલ પડ ગએ ઔર મુતવજ્જેહ ન હુએ ઇસ બાતસે કે ઉનકે પાસ અંધા આયા.' ઇસકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમેશા ઉનકા ઇકરામ ફરમાયા કરતે થે.[૧]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે ..

عَبَسَ وَتَوَلّٰٓى **અબસ વતવલ્લા**

નાબીના (અંધે) હઝરત ઇબ્ને મક્તૂમ (રદિ.) કે બારે મેં નાઝિલ હુઇ. ઇસકા કિસ્સા યેહ હુવા કે યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર કેહને લગે, આપ મુઝે સીધા રાસ્તા બતા દેં. ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ મુશ્રિકોંકા એક બડા આદમી બૈઠા હુવા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકી તરફ તવજ્જોહ ન ફરમાઇ, બલ્કે ઉસી દૂસરેકી તરફ હી મુતવજ્જેહ રહે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ મુશ્રિકસે ફરમાયા, તુમ્હેં મેરી બાતમેં કોઇ હરજ નઝર આતા હૈ? ઉસને કહા, નહીં. ઇસ પર ..

عَبَسَ وَتَوَلّٰٓى **અબસ વતવલ્લા**

નાઝિલ હુઇ.[૨]

હઝરત ખબ્બાબ બિન અરત્ત (રદિ.) ફરમાતે હૈં, અકરઅ બિન હાબિસ તમીમી ઔર ઉયયૂનહ બિન હિસ્ન ફઝારી આએ તો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હઝરત અમ્માર, હઝરત બિલાલ, હઝરત ખબ્બાબ બિન અરત્ત (રદિ.) ઔર દૂસરે કમઝોર નાદાર મુસલમાનોંકે સાથ બૈઠે હુએ પાયા. ઉન દોનોંકો યેહ લોગ હકીર નઝર આએ, ઇસ લિયે દોનોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અલગ લે જાકર તન્હાઇમેં યેહ કહા કે આપકે પાસ અરબકે વફદ આતે હૈં, લેકિન હમેં ઇસ બાતસે શરમ આ રહી હૈ કે (હમ લોગ બડે આદમી હૈં) હમેં જબ અરબકે લોગ ઇન ગુલામોંકે સાથ બૈઠા હુવા દેખેંગે તો ક્યા કહેંગે? ઇસ લિયે જબ હમ આપકે પાસ આયા કરેં તો આપ ઇન્હેં ઉઠાકર ભેજ દિયા કરેં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઠીક હૈ. ફિર ઇન દોનોં ને કહા, આપ હમેં યેહ બાત લિખકર દે દેં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક કાગઝ મંગવાયા ઔર લિખને કે લિયે હઝરત અલી (રદિ.) કો બુલાયા. હમ લોગ એક

---

૧ અબૂ યઅલા
૨ તફસીર ઇબ્ને કસીર, ૪-૪૭૦

કોનેમેં બૈઠે હુએ થે કે ઈતનેમેં હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામ યેહ આયતેં લેકર આ ગએ..

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيْدُوْنَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَّ مَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُوْنَ مِنَ الظّٰلِمِيْنَ

વલા તત્રૂદિલ્લઝીન યદ્ઊન રબ્બહુમ બિલ્ ગદાતિ વલ્ અશિય્યિ યુરીદુન વજહહૂ મા અલયક મિન્ હિસાબિહિમ્ મિન્ શયઈવ્વમા મિન્ હિસાબિક અલયૂહિમ્ મિન્ શયઈન્ ફતત્રુદહુમ ફતકૂન મિનઝ્ઝાલિમીન.

وَكَذٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِّيَقُوْلُوْٓا اَهٰٓؤُلَآءِ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِّنْ بَيْنِنَا اَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَعْلَمَ بِالشّٰكِرِيْنَ

વકઝાલિક ફતન્ના બઅ્દહુમ્ બિબઅદિલ્લિયકૂલૂ અહાઉલાઈ મન્નલ્લાહુ અલયૂહિમ્ મિમ્બયનિના અલય્સલ્લાહુ બિઅઅલમ બિશશાકિરીન.

(પેહલી આયત કા તર્જમા ગુઝર ચુકા હૈ, દૂસરી આયતકા તર્જમા પેશ હૈ.) ‘ઔર ઈસી તૌર પર હમને એક કો દૂસરેકે ઝરીએ આઝમાઈશમેં ડાલ રખ્ખા હૈ, તાકે યેહ લોગ કહા કરેં, ક્યા યેહી લોગ હૈં કે હમમેં સે ઈન પર અલ્લાહને ફઝલ કિયા હૈ ? ક્યા યેહ બાત નહીં હૈ કે અલ્લાહ હક શનાસોંકો ખૂબ જાનતા હૈ ઔર યેહ લોગ જબ આપકે પાસ આવેં જો કે હમારી આયતોં પર ઈમાન રખતે હૈં, તો યૂં કેહ દિજીએ કે તુમ પર સલામતી હો.’

ઈસ પર આપને વોહ કાગઝ ફેંક દિયા ઔર હમેં બુલા લિયા. હમ આપકે પાસ ગએ. આપને ફરમાયા, ‘સલામુન અલૈકુમ’. ફિર હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈતને કરીબ હુએ કે હમારે ઘુટને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘુટનોંસે જા મિલે ઔર ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા યેહ મઅમૂલ થા કે જબ હમારે પાસ બૈઠે હોતે ઔર ઉઠના ચાહતે તો હમેં યૂં હી બૈઠા હુવા છોડકર ખડે હો જાતે. ઈસ પર અલ્લાહને યેહ આયત નાઝિલ ફરમાઈ..

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيْدُوْنَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ

વસ્બિર નફસક મઅલ્લઝીન યદઊન રબ્બહુમ બિલ્ ગદાતિ વ અશિય્યિ યુરીદૂન વજહહુ વલા તઅ્દુ અય્નાક અન્હુમ

‘ઔર આપ અપને આપકો ઉન લોગોંકે સાથ બાંધે રખ્ખા કીજીએ, જો સુબહો શામ (યા’ની હમેશા) અપને રબકી ઈબાદત સિર્ફ ઉસકી રઝા હાસિલ કરને કે લિયે કરતે

હૈં ઔર દુનિયાકી ઝિંદગીકી રૌનકકે ખયાલસે આપકી આંખેં (યા'ની તવજ્જોહ) ઉનસે હટને ન પાએં.'

ઈસકે બા'દ હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ બૈઠે હોતે થે ઔર જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઉઠકર જાનેકા વક્ત આ જાતા તો હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બૈઠા હુવા છોડકર ખડે હો જાતે ઔર જબ તક હમ ખડે ન હો જાતે, આપ બૈઠે હી રેહતે.[1]

હઝરત સલમાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, ઉયયૂનહ બિન હિસ્ન ઔર અકરઅ બિન હાબિસ ઔર ઈન જૈસે ઔર મુઅલ્લફતુલ કુલૂબ લોગોંને (યા'ની વોહ નૌમુસ્લિમ જિનકી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દિલજોઈ કિયા કરતે થે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અગર આપ મસ્જિદકે અગલે હિસ્સેમેં બૈઠ જાએં ઔર હઝરત અબૂઝર ઔર હઝરત સલમાન (રદિ.) ઔર દૂસરે મુસલમાન ફકીરોંકો ઔર ઉનકે જુબ્બોંકી બદબૂકો હમસે દૂર કર દેં, તો હમ આપકે પાસ બૈઠ કર ખુલૂસ ઔર મુહબ્બતકી બાતેં કર લેં ઔર આપસે (કુર્આનો હદીસ) લે લેં.

યેહ ફુકરા હઝરાત, ઊની જુબ્બે પહેના કરતે થે. દૂસરે સૂતી કપડે ઉનકે પાસ નહીં હોતે થે. (ઉન જુબ્બોંસે ઊન કી બૂ આતી થી) ઈસ પર અલ્લાહને યેહ આયતેં નાઝિલ ફરમાઈં..

وَاتْلُ مَـآ اُوْحِـىَ اِلَيْكَ مِـنْ كِتَـابِ رَبِّكَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَا تِـهٖ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُوْنِـهٖ مُلْتَحَدًا

وَاصْبِـرْ نَـفْسَكَ مَـعَ الَّـذِيْـنَ يَـدْعُوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيْدُوْنَ وَجْهَهٗ..... نَارًا اَحَاطَ بِهِمْ

سُرَادِقُهَا

વત્લુ મા ઊહિય ઈલય્ક મિન્ કિતાબિ રબ્બિક લા મુબદ્દિલ લિકલિમાતિહિ વલન્ તજિદ મિન્ દૂનિહિ મુલ્તહદા. વસ્બિર નફસક મઅલ્લઝીન યદઊન રબ્બહુમ બિલ્ ગદાતિ વ અશિય્યિ યુરીદૂન વજહહુ ... નારન્ અહાત બિહિમ સુરાદિકુહા.

જિનમેં અલ્લાહ ને દોઝખ કી ધમકી દી. 'ઔર આપકે પાસ જો આપકે રબ કી કિતાબ વહી કે ઝરીએસે આઈ હૈ, (લોગોંકે સામને) પઢ દિયા કિજીયે, ઉસકી બાતોંકો (યા'ની વા'દોંકો) કોઈ બદલ નહીં સકતા ઔર આપ ખુદાકે લિયે ઔર કોઈ પનાહગાહ ન પાવેંગે ઔર આપ અપને આપકો ઉન લોગોંકે સાથ મુકય્યદ રખ્ખા કિજીયે, જો સુબહો શામ (યા'ની હમેશા) અપને રબકી ઈબાદત સિર્ફ ઉસકી રઝા હાસિલ કરનેકે લિયે કરતે હૈં ઔર દુનિયાકી ઝિંદગીકી રોનકકે ખયાલસે આપકી આંખેં (યા'ની તવજ્જોહ ઉનસે

[1] હુલીયા, ૧-૧૪૬, બિદાયા, ૬-૫૬, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૨૪૫

હટને ન પાએં ઔર ઐસે આદમીકી બાત ન માનિયે, જિસકે દિલકો હમને અપની યાદસે ગાફિલ કર રખ્ખા હૈ ઔર વોહ અપની નફ્સાની ખ્વાહિશ પર ચલતા હૈ ઔર ઉસકા (યેહ) હાલ હદસે ગુઝર ગયા હૈ ઔર આપ કેહ દિજીયે કે (યેહ દીને) હક તુમ્હારે રબકી તરફસે (આયા) હૈ સો જિસકા જી ચાહે, ઈમાન લે આવે ઔર જિસકા જી ચાહે, કાફિર રહે. બેશક હમને ઐસે ઝાલિમોંકે લિયે આગ તૈયાર કર રખ્ખી હૈ કે ઉસ આગકી કનાતેં ઉસકો ઘેરે હોંગી.'

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉઠે ઔર ઉન ફકીર મુસલમાનોંકો તલાશ કરને લગે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો વોહ મસ્જિદકે આખિરી હિસ્સેમેં બૈઠે હુએ અલ્લાહકા ઝિક્ર કરતે હુએ મિલ ગએ. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં, જિસને મુઝે વફાતસે પેહલે ખૂદ હી ઈસ બાતકા હુક્મ દિયા કે મૈં અપની ઉમ્મતકે ઉન લોગોંકે સાથ હી રહા કરૂં. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરા મરના ઔર મેરા જીના સબ તુમ્હારે સાથ હોગા.[1]

હઝરત અબૂ સલમા બિન અબ્દુર્રહમાન (રહ.) કેહતે હૈં કે કૈસ બિન મતાતીયા એક હલકેકે પાસ આયા. ઉસ હલકે મેં હઝરત સલમાન ફારસી, હઝરત સુહૈબ રૂમી ઔર હઝરત બિલાલ હબ્શી (રદિ.) તશરીફ ફરમા થે. કૈસ ને કહા, યેહ ઔસ ઔર ખઝરજ (અરબ હૈં ઔર બડે લોગ હૈં, યેહ) ઈસ આદમીકી મદદ કે લિયે ખડે હુએ હૈ. (યેહ બાત તો સમઝમેં આતી હૈ) લેકિન ઇન અજમી ગરીબો ફકીર બેહૈસિયત લોગોંકો ક્યા હુવા ? (કે યેહ ભી મદદકે લિયે ખડે હો ગએ ? ઇનકી મદદસે ફાઇદા ક્યા ?)

હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને ખડે હોકર કૈસ કા ગરેબાન પકડા ઔર ઉસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લે ગએ ઔર જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉસકી બાત બતાઇ. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ગુસ્સેમેં (જલ્દીકી વજહસે) ચાદર ઘસીટતે હુએ ઔર મસ્જિદ મેં તશરીફ લે ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એ'લાન કે લિયે આદમી ભેજા, જિસને 'અસ્સલાતુ જામિઅહ' કેહકર લોગોંમેં એ'લાન કિયા. (લોગ જમા હો ગએ, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બયાન ફરમાયા) ઔર અલ્લાહકી હમ્દો સનાકે બા'દ ફરમાયા, અય લોગો ! બેશક રબ એક હૈ (યા'ની અલ્લાહ) ઔર વાલિદ ભી એક હૈ (યા'ની હઝરત આદમ અલૈહિસ્સલામ) ઔર દીન ભી એક હૈ (યા'ની ઈસ્લામ). ગૌરસે સુનો, યેહ અરબીયત ન તુમ્હારી માં હૈ ઔર ન તુમ્હારા વાલિદ. યેહ તો એક ઝબાન હૈ. ઈસ લિયે જો ભી અરબી ઝબાનમેં બાત કરને લગ જાએગા, વોહ ખૂદ અરબી સમઝા જાએગા.

---

૧ અબૂ નઈમ, ૧-૩૪૫

કૈસ કા ગરેબાન પકડે હુએ હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ઈસ મુનાફિકકે બારેમેં ક્યા ફરમાતે હૈં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસે છોડ દો, યેહ દોઝખમેં જાએગા. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન્તિકાલકે બા'દ યેહ કૈસ મુરતદ હો ગયા ઔર ઈસી હાલતમેં મારા ગયા.[૧]

વાલિદૈન કા ઇકરામ કરના

હઝરત બુરૈદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં અપની માં કો સખ્ત ગરમ ઔર પથરીલી ઝમીનમેં અપને કંધોં પર ઉઠા કર દો ફરસખ યા'ની છે મીલ લે ગયા. વોહ ઈતની ગરમ થી કે મૈં અગર ઉસમેં ગોશ્તકા એક ટુકડા ડાલ દેતા, તો વોહ પક જાતા, તો ક્યા મૈંને ઉસકે એહસાનોંકા બદલા અદા કર દિયા ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, શાયદ દર્દે ઝેહ કી એક ટીસકા બદલા હો ગયા હો. (લેકિન ઉસકે એહસાન તો ઈસકે અલાવા ઔર બહોત હૈં.)[૨]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં એક આદમી આયા. ઉસકે સાથ એક બડે મિયાં ભી થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉસસે ફરમાયા, અય ફલાં, યેહ તુમ્હારે સાથ કૌન હૈ ? ઉસને કહા, યેહ મેરે વાલિદ હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉનકે આગે ન ચલો ઔર ઉનસે પેહલે ન બૈઠો ઔર ઉનકા નામ લેકર ન પુકારો ઔર ઉનકો ગાલી દિયે જાનેકા ઝરીઆ ન બનો (કે તુમ કિસીકે બાપકો ગાલી દો, વોહ જવાબમેં તુમ્હારે બાપકો ગાલી દે દે.)[3]

હઝરત અબૂ ગસ્સાન ઝબ્બી (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં અપને વાલિદ સાહબકે સાથ (મદીના મુનવ્વરાકે) પથરીલે મૈદાનમેં ચલા જા રહા થા કે ઈતનેમેં હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે મુલાકાત હો ગઈ. ઉન્હોંને મુઝસે પૂછા કે યેહ કૌન હૈ ?

મૈંને કહા, યેહ મેરે વાલિદ હૈં. ઉન્હોંને ફરમાયા, ઉનકે આગે મત ચલા કરો, બલ્કે ઉનકે પીછે યા ઉનકે સાથ પેહલૂમેં ચલા કરો ઔર કિસીકો અપને ઔર ઉનકે બીચ

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૪૬
૨ હૈસમી, ૮-૧૩૭
૩ હૈસમી, ૮-૧૩૭

ન આને દો ઔર અપને વાલિદકે મકાનકી ઐસી છત પર ન ચલો, જિસકી મુંડેર ન હો, (ક્યૂંકે ઈસસે ઉનકે દિલમેં (છતસે તુમ્હારે નીચે ગિર જાનેકા) ખતરા પૈદા હોગા (ઔર વોહ ઈસસે પરેશાન હોંગે) ઔર ગોશ્ત વાલી હડ્ડી પર તુમ્હારે વાલિદકી નિગાહ પડ ચુકી હો, તો તુમ ઉસે ન ખાઓ. હો સકતા હૈ, વોહ ઈસે ખાના ચાહતે હોં.[1]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે જિહાદમેં જાને કી ઈજાઝત માંગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હારે વાલિદૈન ઝિંદા હૈં? ઉસને કહા, જી હાં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ઉન દોનોંકી ખિદમત કરો. (ઉનકે ખિદમતકે મોહતાજ હોનેકી વજહસે) તુમ્હારા જિહાદ યેહી હૈ.[2]

મુસ્લિમ કી એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે એક આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર કહા, મૈં આપસે હિજરત ઔર જિહાદ પર બૈઅત હોના ચાહતા હૂં ઔર અલ્લાહસે ઉસકા બદલા લેના ચાહતા હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને પૂછા, ક્યા તુમ્હારે વાલિદૈનમેં સે કોઈ ઝિંદા હૈ?

ઉસને કહા, જી હાં, દોનોં ઝિંદા હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ અલ્લાહસે બદલા લેના ચાહતે હો? ઉસને કહા, જી હાં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અપને વાલિદૈનકે પાસ વાપસ ચલે જાઓ ઔર ઉનકી અચ્છી તરહ ખિદમત કરો.

અબૂ દાઉદ કી એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે ઉસ આદમીને કહા, મૈં આપકી ખિદમતમેં હિજરત પર બૈઅત હોને આ ગયા હૂં, લેકિન મૈં અપને વાલિદૈનકો રોતા હુવા છોડકર આ રહા હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉન દોનોંકે પાસ વાપસ જાઓ ઔર ઉન્હેં (ખુશ કરકે) ઐસે હંસાઓ, જૈસે તુમ ઉન્હેં (પરેશાન કરકે) રૂલા કર આએ હો.

અબૂ દાઉદ કી એક રિવાયતમેં હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, યમન કા એક આદમી હિજરત કરકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે પૂછા, તુમ્હારા યમનમેં કોઈ હૈ? ઉસને કહા, મેરે વાલિદૈન હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા ઉન દોનોંને તુમ્હેં યહાં આનેકી ઈજાઝત દી થી? ઉસને કહા, નહીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ઉન દોનોંકે પાસ વાપસ જાઓ ઔર ઉનસે ઈજાઝત માંગો. અગર વોહ તુમ્હેં ઈજાઝત દે દેં, ફિર તો તુમ જિહાદમેં જાઓ, વરના ઉન્હીંકી ખિદમત કરતે રહો.

---

૧ હૈસમી, ૮-૧૩૭
૨ ઈબ્ને માજા

અબૂ યઅલા ઔર તબરાની હઝરત અનસ (રદિ.) સે રિવાયત કરતે હૈં કે એક આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર કહા, મૈં જિહાદમેં જાના ચાહતા હૂં, લેકિન મુઝમેં (જિહાદમેં જાને કી) તાકત નહીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હારે વાલિદૈનમેં સે કોઇ ઝિંદા હૈ ? ઉસને કહા, મેરી માં ઝિંદા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અપની માં કી ખિદમત કરતે હુએ અલ્લાહકે સામને હાઝિર હો જાઓ. (યા'ની મરતે દમ તક તુમ ઉસકી ખિદમત કરતે રહો) જબ તુમ યેહ કરોગે તો ગોયા તુમને હજ, ઉમરા ઔર જિહાદ સભી કુછ કર લિયા.[1]

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એ'લાન ફરમાયા, તુમ ઉસ બસ્તીમેં જાને કી તૈયારી કર લો, જિસકે રેહને વાલે બડે ઝાલિમ હૈં. ઈન્શાઅલ્લાહ, અલ્લાહ વોહ બસ્તી ફત્હ કરકે તુમ્હેં દે દેંગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મક્સદ ખૈબર જાના થા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ ભી ફરમાયા, મેરે સાથ અડિયલ સવારી વાલા ઔર કમઝોર સવારી વાલા હરગિઝ ન જાએ.

યેહ સુનકર હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને અપની વાલિદાસે કહા, મેરે સફરકા સામાન તૈયાર કર દો, ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ગઝવાકી તૈયારીકા હુક્મ ફરમાયા હૈ.

ઉનકી માં ને કહા, તુમ જા રહે હો, હાલાંકે તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ કે મૈં તુમ્હારે બગૈર અંદર આ જા નહીં સકતી. હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને કહા, મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પીછે નહીં રેહ સકતા. ઉનકી માંને અપના પિસ્તાન નિકાલકર અપને દૂધકા વાસ્તા દિયા (લેકિન હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ન માને) તો ઉનકી માં ને ચુપકેસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર સારી બાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતા દી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ જાઓ, તુમ્હારા કામ તુમ્હારે બગૈર હી હો જાએગા. ઈસકે બા'દ હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દૂસરી તરફ મુંહ ફેર લિયા. હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં દેખ રહા હૂં કે આપ મુઝસે એ'રાઝ ફરમા રહે હૈં, ઝરૂર મેરી તરફસે આપકો કોઇ બાત પહોંચી હૈ,જિસકી વજહસે આપ ઐસા ફરમા રહે હૈં.

---

૧ તરગીબ, ૪-૯૩

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હારી વાલિદાને અપના પિસ્તાન નિકાલકર તુમ્હેં અપને દૂધકા વાસ્તા દિયા, લેકિન તુમને ફિર ભી ઉસકી બાતકો ન માના. ક્યા તુમ યેહ સમઝતે હો કે તુમ અપને દોનોં વાલિદૈનકે પાસ યા દોનોંમેં સે એક કે પાસ રહોગે, તો તુમ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં નહીં હો ?

આદમી જબ વાલિદૈનકે પાસ રેહકર ઉનકી ખિદમત અચ્છી તરહ કરતા હૈ ઔર ઉનસે અચ્છા સુલૂક કરકે ઉનકા હક અદા કરતા હૈ, તો વોહ ભી અલ્લાહ કે રાસ્તેમેં હી હોતા હૈ.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કેહતે હૈં, ઉસકે દો સાલકે બા'દ મેરી માં કા ઇન્તિકાલ હો ગયા. મૈં ઉનકે ઇન્તિકાલ તક કિસી ગઝવામેં નહીં ગયા. આગે ઔર ભી હદીસ હૈ.[૧]

તબરાની ને હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) સે રિવાયત કિયા હૈ કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પાની પિલાનેકી જગહ પર ખડે થે (જહાં કુરૈશ હાજીયોંકો પાની પિલાયા કરતે થે) કે ઇતને મેં એક ઔરત અપના બેટા લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આઇ ઔર ઉસને અર્ઝ કિયા, મેરા યેહ બેટા ગઝવા (જિહાદ) મેં જાના ચાહતા હૈ, લેકિન મૈં ઇસે રોક રહી હૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉસકે બેટે સે ફરમાયા, જબ તક તુમ્હારી માં તુમ્હેં ઇજાઝત ન દે યા ઉસકા ઇન્તિકાલ ન હો જાએ, ઉસ વક્ત તક તુમ ઉસકી ખિદમતમેં રહો, ઇસમેં ઝિયાદા સવાબ મિલેગા.

તબરાની કી દૂસરી રિવાયત મેં યેહ હૈ કે એક આદમી ઔર ઉસકી માં દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં આએ. વોહ આદમી જિહાદમેં જાના ચાહતા થા ઔર ઉસકી માં ઉસે રોક રહી થી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અપની માં કે પાસ ઠહેરે રહો. તુમ્હેં ઉનકી ખિદમતમેં રેહને પર ઉતના હી બદલા મિલેગા, જિતના જિહાદમેં જાનેસે મિલેગા.[૨]

હઝરત તલ્હા બિન મુઆવિયહ સુલમી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગયા ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદકે લિયે જાના ચાહતા હૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હારી માં ઝિંદા હૈ ? મૈંને કહા, જી હાં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, માં કે પૈરોંસે ચિમટ જાઓ. તુમ્હારી જન્નત વહીં હૈ.[3]

---

૧ હૈસમી, ૫-૩૨૩
૨ હૈસમી, ૫-૩૨૨
3 હૈસમી, ૮-૧૩૮

હઝરત જાહિમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં જિહાદમેં જાનેકે બારેમેં મશ્વરા કરનેકે લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હારે વાલિદૈન હૈં ? મૈંને કહા, જી હાં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, દોનોંકી ખિદમતમેં લગે રહો, ક્યૂંકે તુમ્હારી જન્નત ઉન દોનોંકે કદમોંકે નીચે હૈ.[૧]

હઝરત મુઆવિયહ બિન જાહિમા સુલમી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત જાહિમા (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ગઝવામેં જાના ચાહતા હૂં. મૈં ઈસ બારેમેં આપસે મશ્વરા કરને આયા હૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હારી માં હૈ ? ઉન્હોંને કહા, હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉનકી ખિદમતમેં લગે રહો, ક્યૂંકે તુમ્હારી જન્નત ઉનકે કદમોંકે નીચે હૈ.

હઝરત જાહિમા (રદિ.) દૂસરી તીસરી બાર અલગ અલગ મજ્લિસોંમેં જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહી પૂછતે રહે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ યેહી જવાબ દેતે રહે.[૨]

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) કે આઝાદ કરદા ગુલામ હઝરત નઈમ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) હજ કરને ગએ. ચલતે ચલતે વોહ મક્કા ઔર મદીનાકે દર્મિયાન એક દરખ્તકે નીચે પહોંચે તો ઉસે પેહચાન લિયા ઔર ઉસકે નીચે બૈઠ ગએ. ફિર ફરમાયા, મૈંને દેખા થા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈસ દરખ્તકે નીચે બૈઠે હુએ થે કે ઈતનેમેં ઉસ ઘાટીસે એક આદમી આયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આ કર ખડા હો ગયા.

ફિર ઉસને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ઈસ લિયે આયા હૂં તાકે મૈં આપકે સાથ અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કરૂં ઔર મેરી નિય્યત સિર્ફ અલ્લાહકો રાઝી કરને ઔર અચ્છી આખિરત બનાનેકી હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હારે વાલિદૈન ઝિંદા હૈં ? ઉસને કહા, જી હાં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વાપસ જાકર ઉનકી ખિદમત કરો ઔર ઉનસે અચ્છા સુલૂક કરો. વોહ આદમી યેહ સુનકર, જહાંસે આયા થા, વહાં હી વાપસ ચલા ગયા.[3]

હઝરત હસન (રહ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમસે શાદી કા પૈગામ (ઉનકે વાલિદ હઝરત અલી (રદિ.) કો) દિયા.

---

૧ હૈસમી, ૮-૧૩૮
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૭.
૩ હૈસમી, ૮-૧૩૮

હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉનસે કહા, અભી તો વોહ છોટી હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે મેરે તઅલ્લુક ઔર રિશ્તેકે અલાવા હર તઅલ્લુક ઔર રિશ્તા ટૂટ જાએગા અબ મૈં ચાહતા હૂં કે (ઇસ નિકાહકે ઝરીએસે) મેરા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે તઅલ્લુક ઔર રિશ્તા કાઈમ હો જાએ.

હઝરત અલી (રદિ.) ને હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન (રદિ.) સે ફરમાયા, તુમ અપને ચચાકી શાદી (અપની બહનસે) કર દો. ઈન હઝરાત ને કહા, વોહ ભી ઔરતોંમેં સે એક મુસ્તકિલ ઔરત હૈ, ઉસે અપના ઈખ્તિયાર હૈ. હઝરત અલી (રદિ.) ગુસ્સેમેં વહાંસે ખડે હો ગએ તો હઝરત હસન (રદિ.) ને ઉનકા કપડા પકડ કર અર્ઝ કિયા, અય અબ્બા જાન ! મૈં આપકે છૂટનેકો બરદાશ્ત નહીં કર સકતા. હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, તો ફિર તુમ દોનોં હઝરત ઉમર (રદિ.) સે ઉસકી શાદી કર દો.[૧]

હઝરત મુહમ્મદ બિન સીરીન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉસ્માન ઈબ્ને અફ્ફાન (રદિ.) કે ઝમાનેમેં ખજૂર કે એક દરખ્તકી કીમત હઝાર દિરહમ તક પહોંચ ગઇ. હઝરત ઉસામા (રદિ.) ને (દરખ્ત બેચનેકે બજાએ) અંદરસે ખોદ કર ખજૂરકે દરખ્તકો ખોખલા કર દિયા ઔર ઉસકા ગૂદા નિકાલકર અપની માં કો ખિલા દિયા. લોગોં ને ઉનસે કહા, આપને ઐસા ક્યૂં કિયા ? હાલાંકે આપ દેખ રહે હૈં કે એક ખજૂર કી કીમત હઝાર દિરહમ તક પહોંચ ચુકી હૈ.

ઉન્હોંને કહા, મેરી વાલિદા ને ખજૂર કા ગૂદા મુઝસે માંગા થા ઔર મેરી આદત યેહ હૈ કે જબ મેરી માં મુઝસે કુછ માંગતી હૈ ઔર ઉનકા દેના મેરે બસમેં હો તો મૈં વોહ ચીઝ ઝરૂર ઉનકો દેતા હૂં.[૨]

બચ્ચોં કે સાથ શફકત કરના ઔર ઉન સબકે સાથ બરાબર સુલૂક કરના

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને એક બાર દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મિમ્બર પર બૈઠે હુએ લોગોંમેં બયાન ફરમા રહે થે કે ઈતનેમેં હઝરત હુસૈન બિન અલી (રદિ.) ઘરસે નિકલે. ઉનકે ગલેમેં કપડેકા એક ટુકડા થા, જો લટક રહા થા ઔર ઝમીન પર ઘિસટ રહા થા કે ઉસમેં ઉનકા પાંવ ઉલઝ ગયા ઔર વોહ ઝમીન પર ચેહરેકે બલ ગિર ગએ.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૨૯૬
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૪૯

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન્હેં ઉઠાનેકે ઈરાદેસે મિમ્બરસે નીચે ઉત્તરને લગે. સહાબા કિરામ (રદિ.) ને જબ હઝરત હુસૈનકો ગિરતે હુએ દેખા તો ઉન્હેં ઉઠા કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ લે આએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં લેકર ઉઠા લિયા ઔર ફરમાયા, શૈતાનકો અલ્લાહ મારે, ઔલાદ તો બસ ફિત્ના ઔર આઝમાઈશ હી હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે તો પતા હી ન ચલા કે મૈં મિમ્બરસે કબ નીચે ઉતર આયા. મુઝે તો બસ ઉસી વક્ત પતા ચલા, જબ લોગ ઈસ બચ્ચેકો મેરે પાસ લે આએ.[૧]

હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સજ્દેમેં થે કે હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) આકર આપકી પુશ્તે મુબારક પર સવાર હો ગએ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન્હેં હાથસે પકડકર ખડે હો ગએ. ફિર જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ રૂકૂઅમેં ગએ તો વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પુશ્ત પર ખડે હો ગએ, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉઠકર ઉન્હેં છોડ દિયા, તો વોહ ચલે ગએ.[૨]

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને એક બાર દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સજ્દેમેં હૈં ઔર હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પુશ્તે મુબારક પર સવાર હો ગએ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં નીચે ન ઉતારા (બલ્કે યૂં હી આપ સજ્દેમેં રહે) યહાં તક કે વહી ખૂદ નીચે ઉતરે ઔર કભી આપ ઉનકે લિયે દોનોં ટાંગ ખોલ દિયા કરતે ઔર વોહ એક તરફ સે આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે નીચેસે ગુઝર કર દૂસરી તરફસે નિકલ જાતે.[3]

હઝરત બહી (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) સે પૂછા કે આપ મુઝે બતાએં કે લોગોંમેં સે કિસકી સૂરત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સબસે ઝિયાદા મિલતી થી ? ઉન્હોંને કહા, હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) કી સૂરત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સબસે ઝિયાદા મિલતી થી ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉનસે સબસે ઝિયાદા મુહબ્બત થી. કભી કભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સજ્દેમેં હોતે, યેહ આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પુશ્તે મુબારક પર ચઢ જાતે ઔર જબ તક યેહ અલગ ન હો જાતે, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સજ્દેસે ન ઉઠતે. કભી કભી યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પેટકે નીચે દાખિલ હો જાતે, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે લિયે અપને પાંવ ખોલ દેતે, તો વોહ ઉનકે બીચસે નિકલ જાતે.[૪]

૧ હૈસમી, ૮-૧૫૫
૨ હૈસમી, ૯-૧૭૫
૩ હૈસમી, ૯-૧૭૫
૪ હૈસમી, ૯-૧૭૬

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કભી કભી નમાઝ પઢ રહે હોતે થે, જબ આપ સજદેમેં જાતે તો હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન (રદિ.) કૂદ કર આપકી પુશ્ત પર બૈઠ જાયા કરતે. જબ લોગ ઇન દોનોંકો રોકના ચાહતે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન્હેં ઇશારા ફરમા દેતે કે ઇન્હેં છોડ દો (જો કરતે હૈં, ઇન્હેં કરને દો) ઔર નમાઝ પૂરી કરકે ઉન્હેં (સીનેસે લગાતે ઔર ફિર) અપની ગોદમેં બિઠા લેતે ઔર ઇર્શાદ ફરમાતે કે જિસે મુઝસે મુહબ્બત હૈ, ઉસે ઇન દોનોંસે ભી મુહબ્બત કરની ચાહિયે.[1]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કભી કભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સજદેમેં હોતે. હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન (રદિ.) મેં સે કોઇ એક આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પુશ્તે મુબારક પર સવાર હો જાતે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકી વજહસે સજ્દા લંબા કર દેતે. બા'દમેં લોગ કહા કરતે, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને બડા લંબા સજ્દા કિયા?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમાતે, મેરે બેટેને મુઝે સવારી બના લિયા થા, ઇસ લિયે મુઝે જલ્દી ઉઠના અચ્છા નહીં લગા.[2]

હઝરત અબૂ કતાદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાહિર હમારે પાસ તશરીફ લાએ. આપકે કંધે પર (આપકી નવાસી) હઝરત ઉમામા બિન્તે અબીલ આસ (રદિ.) બૈઠી હુઇ થીં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસી તરહ નમાઝ પઢની શુરૂ' કર દી. જબ રૂકૂઅમેં જાતે તો ઉન્હેં નીચે ઉતાર દેતે ઔર જબ (સજ્દેસે) સર ઉઠાતે તો ફિર ઉઠા કર બિઠા લેતે.[3]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે પાસ બાહિર તશરીફ લાએ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે એક કંધે પર હઝરત હસન (રદિ.) બૈઠે હુએ થે ઔર દૂસરે કંધે પર હઝરત હુસૈન (રદિ.) બૈઠે હુએ થે. આપ કભી ઇસે ચૂમતે કભી ઉસે. આપ યૂં હી ચલતે ચલતે હમારે પાસ પહોંચ ગએ તો એક આદમી ને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપકો ઇન દોનોંસે મુહબ્બત હૈ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જિસને ઇન દોનોંસે મુહબ્બત કી, ઉસને મુઝસે મુહબ્બત કી ઔર જિસને ઇન દોનોંસે બુગ્ઝ રખ્ખા, ઉસને મુઝસે બુગ્ઝ રખ્ખા.[4]

---

૧ હૈસમી, ૯-૧૭૬
૨ હૈસમી, ૯-૧૮૧
૩ બુખારી, ૨-૮૮૭, ઇબ્ને સઅદ, ૮-૩૯
૪ હૈસમી, ૯-૧૭૯

હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) કી ઝબાન ઔર હોઠકો ચૂસ રહે થે ઔર જિસ ઝબાન ઔર હોઠકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ચૂસા હો, ઉસે કભી અઝાબ નહીં હો સકતા.[૧]

હઝરત સાઇબ બિન યઝીદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત હસન (રદિ.) કા બોસા લિયા. હઝરત અકરઅ બિન હાબિસ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અઝ કિયા, મેરે તો દસ બચ્ચે પૈદા હુએ, મૈંને તો એક કા ભી બોસા નહીં લિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જો લોગોં પર રહમ નહીં કરતા, અલ્લાહ ઉસ પર રહમ નહીં ફરમાતે.[૨]

હઝરત અસ્વદ બિન ખલફ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પકડકર હઝરત હસન (રદિ.) કા બોસા લિયા. ફિર લોગોંકી તરફ મુતવજ્જહ હોકર ફરમાયા, આદમી ઔલાદકી વજહસે કંજૂસી કરતા હૈ ઔર નાદાની વાલે કામ કરતા હૈ (બચ્ચોંકી વજહસે લડ પડતા હૈ) ઔર ઔલાદકી વજહસે આદમી બુઝદિલી ઇખ્તિયાર કર લેતા હૈ. (કે મૈં મર ગયા તો મેરે બા'દ બચ્ચોંકા ક્યા હોગા)[3]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને બાલ બચ્ચોંકે સાથ સબ લોગોંસે ઝિયાદા શફકત કરતે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે એક સાહબઝાદે થે. જો મદીનાકે કિનારેકે મોહલ્લેમેં કિસી ઔરતકા દૂધ પિયા કરતે થે. ઉસ ઔરતકા ખાવિંદ લોહાર થા. હમ ઉસસે મિલને જાયા કરતે, તો ઉસ લોહારકા સારા ઘર ભટ્ઠીમેં ઇઝખર ઘાસ જલાનેકી વજહસે ધુંવેસે ભરા હુઆ હોતા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને ઇસ બેટેકો ચૂમા કરતે થે ઔર નાક લગાકર ઉસે સૂંઘા કરતે.[૪]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક ઔરત અપની દો બેટીયાં લેકર હઝરત આઇશા (રદિ.) કે પાસ આઇ. હઝરત આઇશા (રદિ.) ને ઉસે તીન ખજૂરેં દીં. ઉસને હર બેટીકો એક ખજૂર દી ઔર એક ખજૂર અપને મુંહમેં રખને લગી. વોહ દોનોં બચ્ચીયાં ઉસે દેખને લગીં. ઇસ પર ઉસને (ઉસ ખજૂરકો ન ખાયા, બલ્કે) ઉસ ખજૂરકે દો ટુકડે કરકે હર એક કો એક એક ટુકડા દે દિયા ઔર ચલી ગઇ.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાએ તો ઉસ ઔરતકા યેહ કિસ્સા ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ

---

૧ હૈસમી, ૯-૧૭૭
૨ હૈસમી, ૮-૧૫૬, બુખારી, ૨-૮૮૭
૩ હૈસમી, ૮-૧૫૫, ઇબ્ને સઅદ, ૧-૮૭
૪ અદબુલ મુફરદ, ૫૬

વ સલ્લમને ફરમાયા; વોહ અપને ઈસ (મુહબ્બત ભરે રવૈયેકી) વજહસે જન્નતમેં દાખિલ હો ગઈ હૈ.[1]

હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક ઔરત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આઇ. ઉસકે સાથ ઉસકે દો બેટે થે. ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કુછ માંગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે તીન ખજૂરેં દે દીં. હર એક કે લિયે એક ખજૂર. ઉસ ઔરતને હર એક કો એક એક ખજૂર દે દી. વોહ દોનોં બચ્ચે અપને હિસ્સેકી ખજૂર ખાકર માં કો દેખને લગ ગએ. ઈસ પર ઉસ ઔરતને અપને હિસ્સેકી ઉસ તીસરી ખજૂરકે દો ટુકડે કરકે હર એક કો આધી ખજૂર દે દી. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ચૂંકે ઉસ ઔરતને અપને બેટોં પર રહમ કિયા હૈ, ઈસ વજહસે અલ્લાહને ઉસ પર રહમ ફરમા દિયા હૈ.[2]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા. ઉસકે સાથ એક બચ્ચા ભી થા, જિસે વોહ (અઝ રાહે શફકત) અપને સાથ ચિમટાને લગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, ક્યા તુમ ઉસ બચ્ચે પર રહમ કર રહે હો? ઉસને કહા, જી હાં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ઉસ પર જિતના રહમ ખા રહે હો, અલ્લાહ ઉસસે ઝિયાદા તુમ પર રહમ ફરમા રહે હૈં. વોહ તો અરહમુર્રાહિમીન હૈં, તમામ રહમ કરને વાલોંમેં સબસે ઝિયાદા રહમ ફરમાને વાલે હૈં.[3]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, કે એક આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠા હુવા થા કે ઈતનેમેં ઉસકા એક બેટા આયા. ઉસને ઉસે ચૂમ કર અપની રાન પર બિઠા લિયા. ફિર ઉસકી બેટી આ ગઈ. ઉસને ઉસે અપને સામને બિઠા લિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને દોનોંસે એક જૈસા બરાબરકા સુલૂક ક્યૂં નહીં કિયા? (બેટીકો ન ચૂમા ઔર ન ઉસે રાન પર બિઠાયા)[4]

પડોસી કા ઇકરામ કરના

હઝરત મુઆવિયહ બિન હૈદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! મેરે પડોસી કા ક્યા હક હૈ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અગર વોહ બીમાર હો જાએ, તો તુમ ઉસકી

૧ હૈસમી, ૮-૧૫૮
૨ હૈસમી, ૮-૧૫૫
૩ અદબુલ મુફરદ, ૫૬
૪ હૈસમી, ૮-૧૫૬

ઈયાદત કરો ઔર ઉસકા ઈન્તિકાલ હો જાએ, તો તુમ ઉસકે જનાઝેમેં જાઓ ઔર અગર વોહ તુમસે કર્ઝ માંગે તો તુમ ઉસે કર્ઝ દે દો ઔર અગર વોહ ફકીર ઔર બદહાલ હો જાએ તો તુમ ઉસકી પરદાપોશી કરો (કે ઐસે ચુપકેસે ઉસકી મદદ કરો કે કિસીકો ઉસકા પતા ન ચલે) ઔર અગર ઉસે કોઈ અચ્છી ચીઝ હાસિલ હો જાએ તો તુમ ઉસે મુબારકબાદ દો ઔર અગર ઉસ પર કોઈ મુસીબત આએ તો તુમ ઉસકો તસલ્લી દો ઔર અપની ઈમારત ઉસકી ઈમારતસે ઉંચી ન બનાઓ, ઈસસે ઉસકી હવા બંદ હો જાએગી ઔર જબ ભી તુમ હંડિયામેં કોઈ સાલન પકાઓ તો ચમચા ભરકર ઉસમેં સે ઉસે ભી દે દો, વરના તુમ્હારે સાલનકી ખુશ્બૂસે ઉસે બેચૈની ઔર તકલીફ હોગી. (ક્યૂંકે ઉસકે ઘરમેં કુછ નહીં હૈ ઔર તુમ્હારે યહાં હૈ.)[૧]

બૈહકી ને શઅબુલ ઈમાનમેં ઐસી હી રિવાયત હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) સે નક્લ કી હૈ. ઉસમેં યેહ ભી હૈ કે અગર વોહ નંગા હો તો ઉસે પહેનાઓ.[૨]

હઝરત મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા કે મેરે પડોસીને મુઝે પરેશાન કિયા હુવા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, સબ્ર કરો.

કુછ દિનોંકે બા'દ મૈંને દોબારા અર્ઝ કિયા કે મેરે પડોસીને મુઝે બહોત તકલીફ પહોંચાઈ હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, સબ્ર કરો.

મૈંને તીસરી બાર અર્ઝ કિયા, મેરે પડોસીને તો મુઝે તંગ કર દિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અપને ઘરકા સારા સામાન ઉઠા કર ગલીમેં ડાલ દો ઔર તુમ્હારે પાસ જો આએ, ઉસે યેહ બતાતે રેહના કે મેરે પડોસીને મુઝે બહોત પરેશાન કિયા હુવા હૈ. ઈસ તરહ સબ ઉસ પર લઅનત ભેજને લગ જાએંગે. (ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા) જો અલ્લાહ પર ઔર આખિરતકે દિન પર ઈમાન રખતા હૈ, ઉસે અપને પડોસીકા ઈકરામ કરના ચાહિયે ઔર જો અલ્લાહ પર ઔર આખિરતકે દિન પર ઈમાન રખતા હૈ ઉસે અપને મેહમાનકા ઈકરામ કરના ચાહિયે ઔર જો અલ્લાહ પર ઔર આખિરત કે દિન પર ઈમાન રખતા હૈ ઉસે ચાહિયે કે યા તો વોહ ખૈરકી બાત કહે યા ચુપ રહે.[3]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક ગઝવામેં તશરીફ લે જાને લગે તો ફરમાયા, આજ હમારે સાથ વોહ ન આએ, જિસને અપને પડોસીકો તકલીફ પહોંચાઈ હો. ઈસ પર એક આદમીને કહા, મૈંને અપને પડોસીકી દિવારકી જડમેં પેશાબ કિયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ આજ હમારે સાથ મત આઓ.[૪]

---

૧ હૈસમી, ૮-૧૬૫
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૪૪
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૪૪
૪ હૈસમી, ૮-૧૭૦

હઝરત મિક્દાદ બિન અસ્વદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને સહાબા (રદિ.) સે ફરમાયા, ઝિનાકે બારેમેં આપ લોગ ક્યા કેહતે હૈં ? સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, ઝિના તો હરામ હૈ. અલ્લાહ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે હરામ કરાર દિયા હૈ. યેહ કિયામત તક હરામ રહેગા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આદમી દસ ઔરતોંસે ઝિના કર લે, ઈસકા ગુનાહ પડોસીકી બીવીસે ઝિના કરનેસે કમ હૈ. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આપ લોગ ચોરીકે બારેમેં ક્યા કેહતે હૈં? સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, ચૂંકે અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે હરામ કરાર દિયા હૈ, ઈસ લિયે યેહ હરામ હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આદમી દસ ઘરોંસે ચોરી કર લે, ઉસકા ગુનાહ પડોસીકે ઘરસે ચોરી કરનેસે કમ હૈ.[૧]

હઝરત મુતર્રિફ બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મુઝે લોગોંકે વાસ્તેસે હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કી એક હદીસ પહોંચી થી. મૈં ચાહતા થા કે ખૂદ ઉનસે મેરી મુલાકાત હો જાએ. (તાકે વોહ હદીસ ઉનસે બરાહે રાસ્ત સુન લું.) ચુનાંચે એક બાર મેરી ઉનસે મુલાકાત હો ગઈ, તો મૈંને ઉનસે કહા, અય અબૂઝર (રદિ.) ! મુઝે આપકી તરફસે એક હદીસ પહોંચી હૈ. મૈં (ઉસ હદીસકો બરાહે રાસ્ત આપસે સુનને કે લિયે) આપસે મિલના ચાહતા થા. ઉન્હોંને ફરમાયા; અલ્લાહ તેરે વાલિદકા ભલા કરે. અબ તો તુમ્હારી મુઝસે મુલાકાત હો ગઈ હૈ. બતાઓ (વોહ કૌન સી હદીસ હૈ ?)

મૈંને કહા, મુઝે યેહ હદીસ પહોંચી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આપસે ફરમાયા થા કે અલ્લાહ તીન આદમીયોંકો પસંદ કરતા હૈ ઔર તીન આદમીયોંસે બુગ્ઝ રખતા હૈ.

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને કહા, મેરે ખયાલમેં ભી યેહ બાત નહીં આ સકતી કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે ઝૂઠ બયાન કરૂં. મૈંને કહા, વોહ તીન આદમી કૌન હૈં, જિનકો અલ્લાહ પસંદ કરતે હૈં ?

ઉન્હોંને કહા, એક તો વોહ આદમી હૈ જો અલ્લાહકે રાસ્તેમેં સવાબકી ઉમ્મીદમેં ગઝવા કરે ઔર ઝોરદાર જંગ લડે ઔર આખિરકાર વોહ શહીદ હો જાએ ઔર ઉસ આદમીકા તઝકેરા તુમ્હેં અપને પાસ અલ્લાહકી કિતાબમેં મિલ જાએગા. ફિર ઉન્હોંને યેહ આયત તિલાવત ફરમાઈ..

إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلَّذِينَ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِهِۦ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَٰنٌ مَّرْصُوصٌ

ઈન્નલ્લાહ યુહિબ્બુલ્લઝીન યુકાતિલૂન ફી સબીલિહિ સફ્ફન્ કઅન્નહુમ્ બુન્યાનુમ્ મરસૂસ

૧ હૈસમી, ૮-૧૬૮

'અલ્લાહ તો ઉન લોગોંકો (ખાસ તૌર પર) પસંદ કરતા હૈ, જો ઉસકે રાસ્તેમેં ઈસ તરહસે મિલ કર લડતે હૈં કે ગોયા વોહ એક ઈમારત હૈ, જિસમેં સીસા પિલાયા ગયા હૈ.'

મૈંને કહા, દૂસરા કૌન હૈ ? ઉન્હોંને ફરમાયા, દૂસરા વોહ આદમી હૈ, જિસકા પડોસી બુરા આદમી હો, જો ઉસે તકલીફ પહોંચાતા રેહતા હૈ ઔર વોહ ઉસકી તકલીફોં પર મુસલસલ સબ્ર કરતા હૈ, યહાં તકકે અલ્લાહ (ઉસ પડોસીકી) ઈસ્લાહ ફરમા કર ઉસે ઔર ઝિંદગી દે દે યા ઉસે દુનિયાસે ઉઠા લે. આગે ઔર હદીસ ભી ઝિક્ર કી હૈ.[1]

હઝરત કાસિમ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) અપને બેટે હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) કે પાસસે ગુઝરે તો વોહ અપને પડોસીસે ઝગડ રહે થે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અપને પડોસીસે ઝગડા ન કરો, ક્યૂંકે પડોસી તો યહાં હી રહેગા ઔર (લડને વાલે) બાકી લોગ ચલે જાએંગે.[2]

નેક રફીકે સફર કા ઇકરામ કરના

હઝરત રબાહ બિન રબીઅહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ એક ગઝવામેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમમેં સે હર તીન આદમીકો એક ઊંટ સવારીકે લિયે દિયા. સહરા ઔર જંગલમેં તો હમમેં સે દો ઊંટ પર સવાર હો જાતે ઔર એક પીછેસે ઊંટ કો ચલાતા ઔર પહાડોંમેં હમ સભી ઉતર જાતે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે પાससે ગુઝરે. મૈં ઉસ વક્ત પૈદલ ચલ રહા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, અય રબાહ ! મૈં દેખ રહા હૂં કે તુમ પૈદલ ચલ રહે હો (ક્યા બાત હૈ ?)

મૈંને કહા, મૈં તો અભી ઉતરા હૂં. ઈસ વક્ત મેરે દોનોં સાથી સવાર હૈં. ઈસકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (આગે ચલે ગએ ઔર આપ) કા ગુઝર મેરે દોનોં સાથિયોંકે પાસસે હુવા. જિસ પર ઉન્હોંને અપના ઊંટ બિઠાયા ઔર દોનોં ઉસસે ઉતર ગએ. જબ મૈં ઉન દોનોંકે પાસ પહોંચા, તો દોનોંને કહા, તુમ ઈસ ઊંટ પર આગે બૈઠ જાઓ ઔર (મદીના) વાપસી તક તુમ યૂં હી બૈઠે રહો. હમ દોનોં બારી બારી સવાર હોંગે. (તુમ્હેં અબ પૈદલ નહીં ચલના) મૈંને કહા, ક્યૂં ? ઉન દોનોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમેં અભી ફરમા કર ગએ હૈં કે તુમ્હારા સાથી બહોત નેક આદમી હૈ. તુમ ઉસકે સાથ અચ્છી તરહ રહો.[3]

---

૧ હૈસમી, ૮-૧૭૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૪૪
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૪૨

લોગોં કે મરતબે કા લિહાઝ કરના

હઝરત અમ્ર બિન મિખરાક (રહ.) કેહતે હૈં કે એક બાર હઝરત આઈશા (રદિ.) ખાના ખા રહી થીં કે ઉનકે પાસસે એક ઈઝઝતદાર આદમી ગુઝરા. ઉસે બુલાકર ઉન્હોંને અપને સાથ (ખાને પર) બિઠા લિયા. ઈતનેમેં એક ઔર આદમી ઉનકે પાસસે ગુઝરા. (ઉસે બુલાયા નહીં, બલ્કે) ઉસે (રોટીકા) એક ટુકડા દે દિયા.

ઉનસે કિસીને પૂછા કે દોનોંકે સાથ એક જૈસા મા'મલા ક્યૂં નહીં કિયા ? હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ફરમાયા. હમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈસ બાતકા હુક્મ દિયા હૈ કે હમ લોગોંકે સાથ ઉનકે મરતબેકે મુતાબિક મા'મલા કરેં ઔર હર એક કો ઉસકે દર્જે પર રખ્ખેં.[1]

હઝરત મૈમૂન બિન અબી શબીબ (રહ.) કેહતે હૈં, એક માંગને વાલા હઝરત આઈશા (રદિ.) કે પાસ આયા (ઔર ઉસને માંગા). હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈસે એક ટુકડા દે દો. ફિર એક ઈઝઝતદાર આદમી આંયા તો ઉસે અપને સાથ દસ્તરખ્વાન પર બિઠા લિયા.

કિસીને ઉનસે પૂછા, આપને ઐસા (અલગ અલગ મા'મલા) ક્યૂં કિયા ? હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ફરમાયા, હમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હુક્મ દિયા, આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા.[2]

અબૂ નઈમ ને ઈસ તરહ રિવાયત કિયા કે હઝરત આઈશા (રદિ.) એક સફરમેં થીં તો ઉન્હોંને કુરૈશકે કુછ લોગોંકે લિયે દોપહરકા ખાના તૈયાર કરનેકા હુક્મ દિયા. (જબ વોહ ખાના તૈયાર હો ગયા તો) એક માલદાર ઈઝઝતદાર આદમી આયા. આપને ફરમાયા, ઉસે બુલા લો. ઉસે બુલાયા ગયા તો વોહ સવારીસે નીચે ઉતરા ઔર બૈઠ કર ખાના ખાયા. ફિર વોહ ચલા ગયા. ઈસકે બા'દ એક માંગને વાલા આયા તો ફરમાયા, ઉસે (રોટીકા) ટુકડા દે દો.

ફિર ફરમાયા, ઉસ માલદારકે સાથ ઈકરામકા યેહ મા'મલા કરના હી હમારે લિયે મુનાસિબ થા ઔર ઈસ ફકીરને આકર માંગા તો મૈંને ઉસે ઈતના દેનેકો કેહ દિયા કે જિસસે વોહ ખુશ હો જાએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં હુક્મ દિયા, આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા.[3]

પેહલે યેહ કિસ્સા ગુઝર ચુકા હૈ કે હઝરત અલી (રદિ.) ને એક આદમીકો એક જોડા ઔર સૌ દીનાર દિયે. કિસીને ઉનસે પૂછા તો ફરમાયા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૨
૨ અબૂ દાઉદ, અબૂ નઈમ, બૈહકી
3 હુલીયા, ૪-૩૭૯, શર્હુલ અહયા, ૬-૨૬૫

અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે લોગોંકે સાથ ઉનકે દર્જેકે લિહાઝસે પેશ આઓ. ઉસ આદમીકા મેરે નઝદીક યેહી દર્જા થા.

મુસલમાન કો સલામ કરના

કબીલા મુઝૈના કે હઝરત અગર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે એક જરીબ (એક પૈમાના જિસમેં ચાર કફીઝ ગલ્લા (અનાજ) આતા થા) ખજૂરેં દેનેકા હુક્મ દિયા. ખજૂરેં એક અન્સારીકે પાસ થીં. વોહ અન્સારી દેનેમેં ટાલમટોલ કરતે રહે. મૈંને ઈસ બારેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાત કી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અય અબૂબક્ર (રદિ.)! તુમ સુબહ ઈનકે સાથ જાઓ ઔર (ઉસ અન્સારીસે) લેકર ખજૂરેં ઈનકો દે દો. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને મુઝસે કહા, સુબહ નમાઝ પઢકર ફલાં જગહ આ જાના.

મૈં નમાઝ પઢકર વહાં ગયા, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) વહાં મૌજૂદ થે. હમ દોનોં ઉસ અન્સારીકે પાસ ગએ. રાસ્તેમેં જો આદમી ભી હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો દૂરસે દેખતા, વોહ ફૌરન ઉનકો સલામ કરતા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, ક્યા તુમ દેખ નહીં રહે હો કે યેહ લોગ (પેહલે સલામ કરકે) ફઝીલતમેં તુમસે આગે નિકલ ગએ હૈં ? અબ આગે સલામમેં તુમસે કોઈ આગે ન નિકલને પાએ. ઈસકે બા'દ હમેં જો આદમી દૂરસે નઝર આતા, હમ ઉસકે સલામ કરનેસે પેહલે, દૂરસે સલામ કર દેતે.[૧]

હઝરત ઝુહરા બિન હુમૈઝા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પીછે સવાર થા. જબ હમ લોગોંકે પાससे ગુઝરતે, તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઉન્હેં સલામ કરતે. લોગ જવાબમેં હમારે અલ્ફાઝસે ઝિયાદા અલ્ફાઝ સલામમેં ઝિક્ર કરતે. ઈસ પર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, આજ તો લોગ (અજ્રો સવાબમેં) હમ પર ગાલિબ આ ગએ.

એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે આજ તો લોગ હમસે ખૈરમેં બહોત આગે નિકલ ગએ.[૨]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં સવારી પર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પીછે બૈઠા હુવા થા. જબ હમ લોગોંકે પાસસે ગુઝરતે તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) અસ્સલામુ અલૈકુમ કેહતે. લોગ જવાબમેં અસ્સલામુ અલૈકુમ વ રહમતુલ્લાહિ વ

૧ તરગીબ, ૪-૨૦૬, અદબુલ મુફરદ, ૧૪૫, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૨
૨ ઈબ્ને અબી શૈબા

બરકાતુહ કેહતે. ઈસ પર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, આજ તો લોગ હમસે બહોત આગે નિકલ ગએ.[1]

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) ને એક બાર વઅઝ ફરમાયા, તો ઉસમેં યેહ ફરમાયા કે હર કામમેં સબ્ર કો લાઝિમ પકડો, ચાહે વોહ કામ તુમ્હારી મરઝીકા હો યા ન હો, ક્યૂંકે સબ્ર બહોત અચ્છી આદત હૈ. અબ તુમ્હેં દુનિયા બહોત પસંદ આને લગ ગઈ હૈ ઔર ઉસને અપને દામન તુમ્હારે સામને ફૈલા દિયે હૈં ઔર ઉસને અપની ઝીનત વાલે કપડે પહેન લિયે હૈં. હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) (કો તો અમલકા શૌક થા, ઈસ લિયે વોહ) અપને ઘરકે સહનમેં બૈઠતે થે ઔર યેહ કહા કરતે થે કે હમ ઈસ લિયે યહાં બૈઠે હૈં તાકે હમ લોગોંકો સલામ કરેં ઔર ફિર લોગ ભી હમેં સલામ કરેં.[2]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ચલતે ઔર રાસ્તેમેં કોઈ દરખ્ત આ જાતા, જિસકી વજહસે હમ એક દૂસરેસે અલગ હો જાતે થે, તો ફિર જબ હમ ઈકઠ્ઠે હોતે થે, તો ફિર એક દૂસરેકો સલામ કરતે થે.[3]

હઝરત તુફૈલ બિન ઉબય બિન કઅબ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં આયા કરતા થા, વોહ મેરે સાથ બાઝાર જાતે. જબ હમ બાઝાર જાતે તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કા જિસ કબાડીએ પર, બેચને વાલે પર, જિસ મિસ્કીન પર ગર્ઝ યેહ કે જિસ મુસલમાન પર ગુઝર હોતા, ઉસે સલામ કરતે.

એક દિન મૈં ઉનકી ખિદમતમેં ગયા. વોહ મુઝે અપને સાથ બાઝાર લે ગએ. મૈંને કહા, આપ બાઝાર કિસ લિયે આતે હૈં? ન તો આપ કિસી બેચને વાલેકે પાસ રૂકતે હૈં ઔર ન કિસી સામાન કે બારે મેં પૂછતે હૈં ઔર ન કીમત મા'લૂમ કરતે હૈં ઔર ન બાઝારકી કિસી મજિલસમેં બૈઠતે હૈં. આઈયે, હમ યહાં બૈઠ જાતે હૈં, કુછ દેર બાતેં કરતે હૈં.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને ફરમાયા, અય પેટુ! (મેરા પેટ બડા થા) હમ તો સલામકી વજહસે બાઝાર આતે હૈં. ઈસ લિયે જો મિલતા જાએ, ઉસે સલામ કરતે જાઓ.

એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હમ તો સલામકી વજહસે બાઝાર આએ હૈં, ઈસ લિયે હમેં જો મિલેગા, હમ ઉસે સલામ કરેંગે.[4]

હઝરત અબૂ ઉમામા બાહલી (રદિ.) કી જિસસે મુલાકાત હોતી, ઉસે ફૌરન સલામ કરતે થે. રાવી કેહતે હૈં, મેરે ઈલ્મમેં ઐસા કોઈ આદમી નહીં, જિસને ઉન્હેં

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૨,૫૩
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૬
૩ તરગીબ, ૪-૨૦૭, અદબુલ મુફરદ, ૧૪૮
૪ હુલીયા, ૧-૩૧૦, જમઉલ ફવાઈદ, ૨-૧૪૧, અદબુલ મુફરદ, ૧૪૮

પેહલે સલામ કિયા હો. અલબત્તા એક યહૂદી જાન બૂઝ કર એક સૂતૂનકે પીછે છુપ ગયા ઔર (જબ હઝરત અબૂ ઉમામા પાસ પહોંચે, તો) એકદમ બાહિર આકર ઉસને ઉનકો સલામ કર લિયા.

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) ને ફરમાયા, અય યહૂદી ! તેરા નાસ હો, તૂને ઐસા ક્યૂં કિયા ? ઉસને કહા, મૈંને યેહ દેખાકે આપ સલામ બહોત ઝિયાદા કરતે હૈં (ઔર સલામમેં પહેલ કરતે હૈં) ઈસસે મુઝે પતા ચલા કે યેહ ફઝીલત વાલા કોઈ અમલ હૈ, ઈસ લિયે મૈંને ચાહા કે યેહ ફઝીલત મુઝે ભી હાસિલ હો જાએ.

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) ને ફરમાયા, તેરા નાસ હો. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે અલ્લાહને અસ્સલામુ અલૈકુમકો હમારી ઉમ્મત (મુસ્લિમા) કે લિયે આપસકા સલામ બનાયા હૈ ઔર હમારે સાથ રેહને વાલે ઝિમ્મી કાફિરોંકે લિયે ઈસે અમનકી નિશાની બનાયા હૈ.[1]

હઝરત મુહમ્મદ બિન ઝિયાદ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) અપને ઘર વાપસ જા રહે થે. મૈં ઉનકા હાથ પકડે હુએ સાથ ચલ રહા થા. રાંસ્તેમેં જિસ આદમી પર ઉનકા ગુઝર હોતા, ચાહે વોહ મુસલમાન હોતા યા નસરાની, છોટા હોતા યા બડા, હઝરત અબૂ ઉમામા ઉસે સલામુન અલૈકુમ ઝરૂર કેહતે. જબ ઘરકે દરવાઝે પર પહોંચે, તો ઉન્હોંને હમારી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર કહા, અય મેરે ભતીજે ! હમેં હમારે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈસ બાત કા હુક્મ દિયા હૈ કે હમ આપસમેં સલામ ફેલાએં.[2]

હઝરત બશીર બિન યસાર (રહ.) કેહતે હૈં, કોઈ આદમી હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કો ઉનસે પેહલે સલામ નહીં કર સકતા થા.[3]

સલામ કા જવાબ દેના

હઝરત સલમાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર કહા, અસ્સલામુ અલૈક યા રસૂલલ્લાહ ! આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જવાબમેં ફરમાયા, વ અલૈકસ્સલામુ વ રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહ. ફિર દૂસરે ને આકર કહા, અસ્સલામુ અલૈક યા રસૂલલ્લાહિ વ રહમતુલ્લાહ ! આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વ અલૈકસ્સલામુ વ રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહ.

૧ હૈસમી, ૮-૩૩
૨ હુલીયા, ૬-૧૧૨
૩ અદબુલ મુફરદ, ૧૪૫

ફિર તીસરેને આકર કહા, અસ્સલામુ અલૈક યા રસૂલલ્લાહિ વ રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકે જવાબમેં ફરમાયા, વ અલૈક. ઈસ પર ઉસ આદમીને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ફલાં ઔર ફલાં ને આકર આપકો સલામ કિયા (ઔર મૈંને ભી આપકો સલામ કિયા. આપને તીનોંકો સલામ કા જવાબ દિયા, લેકિન) ઈન દોનોંકો આપને મુઝસે અચ્છા જવાબ દિયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને સલામમેં કોઈ ચીઝ તો છોડી નહીં, (ક્યૂંકે તુમને અસ્સલામુ અલૈક યા રસૂલલ્લાહિ વ રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહ કહા) ઔર અલ્લાહને ફરમાયા હૈ..

وَاِذَا حُيِّيْتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوْا بِاَحْسَنَ مِنْهَا اَوْرُدُّوْهَا

વઈઝા હુય્યીતુમ બિતહિય્યતિન્ ફહય્યૂ બિઅહસન મિન્હા અવ્ રુદ્દૂહા

'ઔર જબ તુમકો કોઈ (મશરૂઅ તૌર પર) સલામ કરે તો ઉસ (સલામ) સે અચ્છે અલ્ફાઝ મેં સલામ કરો યા વૈસે હી અલ્ફાઝ કેહ દો.' (ચૂંકે તુમને સલામમેં સારે હી અલ્ફાઝ કેહ દિયે થે, ઈસ લિયે) મૈંને તુમ્હારે સલામકા જવાબ તુમ્હારે હી અલ્ફાઝમેં દિયા હૈ.[૧]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા કે યેહ હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામ તુમ્હેં સલામ કેહ રહે હૈં. મૈંને કહા, વઅલૈકસ્સલામ વ રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહ. ઔર મૈં કુછ ઔર લફ્ઝ ઔર બઢ્હાને લગી તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, સલામ ઈન અલ્ફાઝ પર પૂરા હો જાતા હૈ. હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામને કહા, 'રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહુ અલૈકુમ અહલલ બૈત'.[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત સઅદ બિન ઉબાદા (રદિ.) સે (અંદર આનેકી) ઈજાઝત લેનેકે લિયે ફરમાયા, અસ્સલામુ અલૈકુમ વ રહમતુલ્લાહ. જવાબમેં હઝરત સઅદ (રદિ.) ને આહિસ્તાસે કહા, વ અલૈકસ્સલામુ વ રહમતુલ્લાહ ઔર ઈતના આહિસ્તા જવાબ દિયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સુન ન સકે.

તીન બાર યેહી હુવા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સલામ ફરમાતે ઔર હઝરત સઅદ (રદિ.) ચુપકેસે જવાબ દે દેતે. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાપસ જાને લગે તો હઝરત સઅદ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે

---

૧ હૈસમી, ૮-૩૩
૨ હૈસમી, ૮-૩૩

પીછે ગએ ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં. આપકા હર સલામ મેરે કાનોં તક પહોંચા ઔર મૈંને આપકે હર સલામકા જવાબ દિયા, લેકિન જાન બૂઝ કર આહિસ્તાસે દિયા, તાકે આપ ન સુન સકેં. મૈંને ચાહા કે આપકે સલામકી બરકત ઝિયાદાસે ઝિયાદા હાસિલ કર લું.

ફિર વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અપને ઘર લે ગએ ઔર ઉનકે સામને તેલ પેશ કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ તેલ નોશ ફરમાયા. ખાનેકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ દુઆ પઢી..[1]

اَكَلَ طَعَامَكُمُ الْاَبْرَارُ وَصَلَّتْ عَلَيْكُمُ الْمَلَآئِكَةُ وَاَفْطَرَ عِنْدَكُمُ الصَّائِمُوْنَ

અકલ તઆમુકુમુલ્ અબરાર વસલ્લત અલયૂકુમુલ્ મલાઈકતુ વઅફ્તર ઈન્દકુમુસ્સાઈમૂન

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અન્સારકો મિલને જાયા કરતે થે. જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અન્સારકે ઘરોંમેં તશરીફ લાતે તો અન્સારકે બચ્ચે અગર આપકે પાસ જમા હો જાતે, આપ ઉનકે લિયે દુઆ ફરમાતે ઔર ઉનકે સરોં પર હાથ ફેરતે ઔર ઉન્હેં સલામ કરતે.

ચુનાંચે એક બાર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત સઅદ (રદિ.) કે દરવાઝે પર આએ ઔર ઉનકો સલામ કિયા ઔર અસ્સલામુ અલૈકુમ વ રહમતુલ્લાહ કહા. હઝરત સઅદ (રદિ.) ને જવાબ તો દિયા, લેકિન આહિસ્તાસે દિયા, તાકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સુન ન સકેં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તીન બાર સલામ કિયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મઅમૂલ યેહી થા કે તીન બારસે ઝિયાદા સલામ નહીં કિયા કરતે થે. તીન બારમેં ઘરવાલે અંદર આનેકી ઈજાઝત દે દેતે, તો ઠીક, વરના આપ વાપસ તશરીફ લે જાતે. ફિર આગે પિછલી હદીસ જૈસી હદીસ ઝિક્ર કી હૈ.[2]

હઝરત મુહમ્મદ બિન જુબૈર (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) એક બાર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે પાસ સે ગુઝરે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉન્હેં સલામ કિયા. ઉન્હોંને સલામકા જવાબ ન દિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ ગએ ઔર ઉનસે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કી શિકાયત કી. (યેહ દોનોં હઝરાત હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે પાસ આએ.) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે કહા, આપને અપને ભાઈકો સલામકા જવાબ ક્યૂં નહીં દિયા ?

---

૧ અહમદ, અબૂ દાઉદ
૨ હૈસમી, ૮-૩૪

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને (ઉનકે સલામકો) સુના હી નહીં. મૈં તો ગેહરી સોચમેં થા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને પૂછા, આપ ક્યા સોચ રહે થે ?

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને કહા, મૈં શૈતાનકે ખિલાફ સોચ રહા થા કે વોહ ઐસે બુરે ખયાલાતકો મેરે દિલમેં ડાલ રહા થા કે ઝમીન પર જો કુછ હૈ, વોહ સારા ભી મુઝે મિલ જાએ, તો ભી ઈન બુરે ખયાલાતકો ઝબાન પર નહીં લા સકતા. જબ શૈતાનને મેરે દિલમેં યેહ બુરે ખયાલાત ડાલને શુરૂ' કિયે, તો મૈંને દિલમેં કહા, અય કાશ ! મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછ લેતા કે ઈન શૈતાની ખયાલાતસે નજાત કૈસે મિલેગી ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસકી શિકાયત કી થી ઔર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછા થા કે શૈતાન જો બુરે ખયાલ હમારે દિલોંમેં ડાલતા હૈ, ઉનસે હમેં નજાત કૈસે મિલેગી ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉનસે નજાત તુમ્હેં ઈસ તરહ મિલેગી કે તુમ વોહ કલિમા કેહ લિયા કરો, જો મૈંને મૌતકે વક્ત અપને ચચાકો પેશ કિયા થા, લેકિન ઉન્હોંને વોહ કલિમા નહીં પઢા થા.[૧]

યેહી વાકિઆ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે ઈસસે ઝિયાદા તફસીલસે ઈબ્ને સઅદ ને નક્લ કિયા હૈ ઔર ઉસમેં યેહ હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ગએ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિદમતમેં જાકર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા ! ક્યા મૈં આપકો હૈરાનીમેં ડાલને વાલી બાત ન બતાઉં ? મૈં હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે પાસસે ગુઝરા. મૈંને ઉન્હેં સલામ કિયા લેકિન ઉન્હોંને મેરે સલામકા જવાબ ન દિયા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ખડે હુએ ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કા હાથ પકડા ઔર દોનોં હઝરાત ચલ પડે ઔર મેરે પાસ આએ તો મુઝસે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, અય ઉસ્માન (રદિ.) ! તુમ્હારે ભાઇ (ઉમર (રદિ.)) ને બતાયા હૈ કે વોહ તુમ્હારે પાસસે ગુઝરે થે ઔર ઉન્હોંને તુમ્હેં સલામ કિયા થા, લેકિન તુમને ઉનકે સલામકા જવાબ નહીં દિયા, તો તુમને ઐસા ક્યૂં કિયા ?

મૈંને કહા, અય ખલીફએ રસૂલુલ્લાહ ! મૈંને ઐસા તો નહીં કિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, બિલકુલ કિયા હૈ ઔર અલ્લાહકી કસમ ! યેહ (તકબ્બુર) તુમ બનૂ ઉમય્યા કી પુરાની ખસલત હૈ.

મૈંને કહા, (અય ઉમર (રદિ.)!) મુઝે ન તો તુમ્હારે ગુઝરનેકા પતા ચલા ઔર ન તુમ્હારે સલામ કરનેકા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, આપ ઠીક કેહ રહે હૈં. મેરા ખયાલ યેહ હૈ કે આપ કિસી સોચમેં થે, જિસકી વજહસે આપકો પતા ન ચલા. મૈંને

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૭૪

કહા, જી હાં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, આપ ક્યા સોચ રહે થે ? મૈંને કહા, મૈં યેહ સોચ રહા થા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા, લેકિન મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહ ન પૂછ સકા કે ઈસ ઉમ્મતકી નજાત કિસ ચીઝમેં હૈ ? મૈં યેહ સોચ ભી રહા થા ઔર અપની ઈસ કોતાહી પર હૈરાન ભી હો રહા થા.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહ બાત પૂછી થી ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે યેહ બાત બતાઈ થી. મૈંને કહા, વોહ ક્યા હૈ ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહ પૂછા થા કે અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઈસ ઉમ્મતકી નજાત કિસ ચીઝમેં હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા થા, જો આદમી મુઝસે ઈસ કલિમાકો કુબૂલ કર લેગા, જો મૈંને અપને ચચા પર પેશ કિયા થા, લેકિન ઉન્હોંને કુબૂલ નહીં કિયા થા, તો યેહ કલિમા ઉસ આદમીકે લિયે નજાતકા ઝરીઆ હોગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને ચચા પર યેહ કલિમા પેશ કિયા થા. 'અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લાહુ વઅશ્હદુ અન્ન મુહમ્મદરરસૂલુલ્લાહ'.[1]

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં મસ્જિદમેં હઝરત ઉસ્માન ઈબ્ને અફ્ફાન (રદિ.) કે પાસસે ગુઝરા. મૈંને ઉન્હેં સલામ કિયા. ઉન્હોંને મુઝે આંખ ભરકર દેખા ભી, લેકિન મેરે સલામકા જવાબ નહીં દિયા. મૈં અમીરૂલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિદમતમેં ગયા ઔર મૈંને દો બાર યેહ કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ક્યા ઈસ્લામમેં કોઈ નઈ ચીઝ પૈદા હો ગઈ હૈ ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, ક્યા હુવા ? મૈંને કહા, ઔર તો કોઈ બાત નહીં,અલબત્તા યેહ બાત હૈ કે મૈં અભી મસ્જિદમેં હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે પાસસે ગુઝરા. મૈંને ઉનકો સલામ કિયા. ઉન્હોંને મુઝે આંખ ભરકર દેખા ભી, લેકિન મેરે સલામકા જવાબ ન દિયા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને આદમી ભેજ કર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો બુલવાયા ઔર (જબ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) આ ગએ તો) ઉનસે ફરમાયા, આપને અપને ભાઈ (સઅદ (રદિ.)) કે સલામકા જવાબ ક્યૂં નહીં દિયા ? હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને કહા, મૈંને તો ઐસા નહીં કિયા. મૈંને કહા, આપને કિયા હૈ ઔર બાત ઈતની બઢી કે ઉન્હોંને અપની બાત પર કસમ ખા લી ઔર મૈંને અપની બાત પર કસમ ખા લી. થોડી દેર બા'દ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો યાદ આ ગયા, તો ઉન્હોંને ફરમાયા, 'અસ્તગફિરૂલ્લાહ વઅતૂબુ ઈલયહિ'.

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૨-૩૧૨

આપ મેરે પાસસે અભી ગુઝરે થે. ઉસ વક્ત મૈં ઇસ બારેમેં સોચ રહા થા જો મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુની થી ઔર વોહ બાત ઐસી હૈ કે જબ ભી મુઝે યાદ આતી હૈ તો મેરી નિગાહ પર ઔર મેરે દિલ પર એક પરદા પડ જાતા હૈ. (જિસકી વજહસે ન કુછ નઝર આતા હૈ ઔર ન કુછ સમઝમેં આતા હૈ.)

મૈંને કહા, મૈં આપકો વોહ બાત બતાઉં. એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દુઆ કે શુરૂ' હિસ્સેકા ઝિક્ર ફરમાયા (કે દુઆકે શુરૂ'મેં ઉસે પઢના ચાહિયે) ઇતને મેં એક દેહાતી આયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસસે બાતોંમેં લગ ગએ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખડે હુએ ઔર ચલ પડે. મૈં ભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પીછે ચલ દિયા. ફિર મુઝે ખતરા હુવા કે મેરે પહોંચનેસે પેહલે કહીં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘરકે અંદર ન ચલે જાએં. ઇસ લિયે મૈંને ઝમીન પર પાંવ ઝોરસે મારે. ઇસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરી તરફ મુતવજ્જહ હુએ ઔર ફરમાયા, યેહ કૌન હૈ? અબૂ ઇસ્હાક હૈં?

મૈંને કહા, જી હાં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા બાત હૈ? મૈંને કહા, ઔર તો કોઇ બાત નહીં હૈ. બસ યેહ બાત હૈ કે આપને દુઆકે શુરૂ' હિસ્સેકા ઝિક્ર કિયા થા, ફિર વોહ દેહાતી આ ગયા થા ઔર આપ ઉસસે બાતોં મેં લગ ગએ થે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, હાં. વોહ મછલી વાલે (હઝરત યુનુસ) અલૈહિસ્સલામકી દુઆ હૈ જો ઉન્હોંને મછલીકે પેટમેં માંગી થી..

لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنِّیْ كُنْتُ مِنَ الظّٰلِمِیْنَ

લા ઇલાહ ઇલ્લા અન્ત સુબ્હાનક ઇન્ની કુન્તુ મિનઝ્ઝાલિમીન

ઇન કલિમાતકે સાથ જો મુસલમાન ભી દુઆ કરેગા, અલ્લાહ ઉસકી દુઆ ઝરૂર કુબૂલ ફરમાએંગે.[1]

સલામ ભેજના

હઝરત અબુલ બખ્તરી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અશઅસ બિન કૈસ ઔર હઝરત જરીર બિન અબ્દુલ્લાહ બજલી (રદિ.) હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) કો મિલને આએ ઔર શહર મદાઇનકે એક કિનારે ઉનકી ઝુગ્ગીકે અંદર ગએ. અંદર જાકર ઉન્હેં સલામ કિયા ઔર દુઆકે યેહ કલિમાત કહે, હય્યાકલ્લાહુ. (અલ્લાહ આપકો ઝિંદા રખ્ખે.)

૧ હૈસમી, ૭-૬૮, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૨૯૮

ફિર ઉન દોનોં ને પૂછા, ક્યા આપ હી સલમાન ફારસી હૈં ? હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, જી હાં. ઈન દોનોં હઝરાતને કહા, ક્યા આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથી હૈં ? ઉન્હોંને કહા, મા'લૂમ નહીં. પર ઈન દોનોં હઝરાતકો શક હો ગયા ઔર ઉન્હોંને કહા, શાયદ યેહ વોહ સલમાન ફારસી નહીં હૈં, જિન્હેં હમ મિલના ચાહતે હૈં.

હઝરત સલમાન (રદિ.) ને ઉન દોનોંસે કહા, મૈં હી તુમ્હારા વોહ ચાહા હુવા આદમી હૂં જિસસે તુમ મિલના ચાહતે હો. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખા હૈ ઔર ઉનકી મજિલસમેં બૈઠા હૂં, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા સાથી વોહ હૈ, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જન્નતમેં ચલા જાએ. (યા'ની ઉસકા ઈમાન પર ખાત્મા હો જાએ ઔર મુઝે અપને ખાત્મેકે બારેમેં પતા નહીં હૈ.) આપ લોગ કિસ ઝરૂરતસે મેરે પાસ આએ હૈં ?

ઉન દોનોંને કહા, મુલ્કે શામમેં આપકે એક ભાઈ હૈં, હમ ઉનકે પાસસે આપકે પાસ આએ હૈં. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને પૂછા, વોહ કૌન હૈં ? ઉન દોનોં ને કહા, વોહ અબૂદર્દા (રદિ.) હૈં. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, ઉન્હોંને તુમ દોનોંકે સાથ જો હદિયા ભેજા હૈ, વોહ કહાં હૈ ?

ઉન દોનોંને કહા, ઉન્હોંને હમારે સાથ કોઈ હદિયા નહીં ભેજા. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહસે ડરો ઔર જો અમાનત લાએ હો, વોહ મુઝે દે દો. આજ તક જો ભી ઉનકે પાસસે મેરે પાસ આયા હૈ, વોહ અપને સાથ ઉનકી તરફસે હદિયા ઝરૂર લાયા હૈ. ઉન દોનોંને કહા, આપ હમ પર કોઈ મુકદમા ન બનાએં, હમારે પાસ હર તરહકે માલો સામાન હૈં, આપ ઈનમેં સે જો ચાહેં લે લેં.હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, મૈં તુમ્હારા માલ યા સામાન લેના નહીં ચાહતા, મૈં તો વોહ હદિયા લેના ચાહતા હૂં, જો ઉન્હોંને તુમ દોનોંકે સાથ ભેજા હૈ.

ઉન દોનોંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! ઉન્હોંને હમારે સાથ કુછ ભી નહીં ભેજા હૈ, બસ હમસે ઈતના કહા થા કે તુમ લોગોંમેં એક સાહબ (ઐસે કાબિલે એહતિરામ) રેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ ઉનસે તન્હાઈમેં બાત કિયા કરતે થે તો કિસી ઔર કો ઉનકે સાથ ન બુલાતે થે. જબ તુમ ઉનકે પાસ જાઓ, તો ઉન્હેં મેરી તરફસે સલામ કેહ દેના.

હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, મૈં ઈસકે અલાવા ઔર કૌન સા હદિયા તુમ દોનોંસે ચાહતા થા ? ઔર કૌનસા હદિયા સલામસે અફઝલ હો સકતા હૈ ? યેહ સલામ અલ્લાહકી તરફ સે એક બરકત વાલા ઔર પાકીઝા હદિયા હૈ.[૧]

---

૧ હૈસમી, ૮-૪૦, હુલીયા, ૧-૨૦૧

મુસાફહા કરના ઔર મુઆનકા કરના

હઝરત જુન્દુબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ અપને સહાબાસે મિલતે તો જબ તક ઉન્હેં સલામ ન કર લેતે, ઉસ વક્ત તક ઉનસે મુસાફહા ન ફરમાતે.[૧]

એક આદમીને હઝરત અબૂઝર (રદિ.) સે કહા, મૈં આપકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી હદીસકે બારેમેં પૂછના ચાહતા હૂં. હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને કહા, અગર ઉસમેં રાઝકી કોઈ બાત ન હુઈ, તો મૈં વોહ હદીસ તુમ્હેં ઝરૂર સુના દૂંગા.

ઉસ આદમી ને કહા, જબ આપ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મિલા કરતે થે, તો ક્યા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ આપ લોગોંસે મુસાફહા કિયા કરતે થે ? હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને ફરમાયા, જબ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મેરી મુલાકાત હુઈ, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ઝરૂર મુસાફહા ફરમાયા.[૨]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) સે મુલાકાત હુઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે મુસાફહા કરના ચાહા. હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ને એક તરફ હટકર અર્ઝ કિયા કે મૈં ઈસ વક્ત નાપાક હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ કોઈ મુસલમાન અપને ભાઈસે મુસાફહા કરતા હૈ, તો ઈન દોનોંકે ગુનાહ ઐસે ગિર જાતે હૈં, જૈસે (મૌસમે ખિઝાંમેં) દરખ્તકે પત્તે ગિર જાતે હૈં.[3]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા હમ (મિલતે વક્ત) એક દૂસરેકે સામને ઝુકા કરેં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં. હમને કહા, તો ક્યા એક દૂસરેસે મુસાફહા કિયા કરેં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં (યા'ની મુસાફહા તો હર વક્ત હોના ચાહિયે ઔર મુઆનકા સફરસે આને પર હોના ચાહિયે, વૈસે નહીં.)

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! જબ કોઈ આદમી અપને ભાઈ યા દોસ્તસે મિલતા હૈ, તો ક્યા વોહ ઉસકે સામને ઝુક જાએ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને

---

૧ હૈસમી, ૮-૩૬
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૪
૩ હૈસમી, ૮-૩૭

ફરમાયા, નહીં. ઉસ આદમીને કહા, તો ક્યા ઉસસે ચિમટ જાએ ? ઔર ઉસકા બોસા લેને લગે ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં. ફિર ઉસ આદમીને કહા, ક્યા ઉસકા હાથ પકડકર ઉસસે મુસાફહા કરે ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં.[૧]

રઝીન કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે ચિમટને ઔર બોસા લેનેકે જવાબમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં. હાં અગર સફરસે આયા હો તો ઐસા કર સકતા હૈ.[૨]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, જબ હઝરત ઝૈદ બિન હારિસા (રદિ.) મદીના આએ, તો ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે ઘરમેં થે. ઉન્હોંને આકર દરવાઝા ખટખટાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (ઝિયાદા ખુશીકી વજહસે) નંગે હી અપના કપડા ઘસીટતે હુએ ખડે હોકર ઉનકી તરફ ચલ દિયે (યા'ની ઉપરકા બદન નંગા થા) અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને ન ઈસસે પેહલે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો (કિસીકા) નંગે (ઈસ્તિકબાલ કરતે હુએ) દેખા ઔર ન ઈસકે બા'દ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જાકર ઉનસે મુઆનકા કિયા ઔર ઉનકા બોસા લિયા.[3]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) જબ આપસમેં મિલતે તો એક દૂસરેસે મુસાફહા કિયા કરતે ઔર જબ સફરસે આયા કરતે તો આપસમેં મુઆનકા કિયા કરતે.[૪]

હઝરત હસન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) કો રાતકે કિસી હિસ્સેમેં અપના કોઈ ભાઈ યાદ આ જાતા, તો (રાત ગુઝારની મુશ્કિલ હો જાતી ઔર) આપ ફરમાતે, હાય, યેહ રાત કિતની લંબી હૈ ? (ફજરકી નમાઝ પઢતે હી તેઝીસે (ઉસ ભાઈકી તરફ) જાતે ઔર જબ ઉસસે મિલતે તો ઉસે ગલે લગાતે ઔર ઉસસે ચિમટ જાતે.[૫]

હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) મુલ્કે શામ આએ તો આમ લોગ ઔર વહાંકે બડે આદમી સબ ઉનકા ઈસ્તિકબાલ કરને આએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મેરે ભાઈ કહાં હૈં ? લોગોં ને પૂછા, વોહ કૌન હૈં ? આપને ફરમાયા, અબૂ ઉબૈદા (રદિ.). લોગોં ને કહા, અભી આપકે પાસ આતે હૈં.

---

૧ તિરમીઝી, ૨-૯૭
૨ જમઉલ ફવાઈદ, ૨-૧૪૨
૩ તિરમીઝી, ૨-૯૭
૪ હૈસમી, ૮-૩૬
૫ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૪૨

ચુનાંચે જબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) આએ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) (સવારી સે) નીચે ઉતરે ઔર ઉનસે મુઆનકા કિયા ફિર ઔર હદીસ ઝિક્ર કી. જૈસે આગે આએગી.[૧]

મુસલમાન કે હાથ, પાંવ ઔર સર કા બોસા લેના

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખૈબરસે વાપસ આએ, તો હઝરત જઅફર બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈસ્તિકબાલ કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં અપને સાથ ચિમટા લિયા ઔર ઉનકી આંખોંકે દર્મિયાન બોસા લિયા ઔર ફરમાયા, મુઝે મા'લૂમ નહીં કે મુઝે જઅફર (રદિ.) કે આનેકી ઝિયાદા ખુશી હૈ યા ખૈબરકે ફત્હ હોનેકી.

દૂસરી રિવાયત મેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકો અપને સાથ ચિમટાકર ઉનસે મુઆનકા કિયા.[૨]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન રઝીન (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત સલમા બિન અક્વઅ (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને અપને ઈસ હાથસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત કી હૈ. હઝરત અબ્દુર્રહમાન કેહતે હૈં કે બૈઅત કે બા'દ હમને હઝરત સલમા (રદિ.) કે હાથકો ચૂમા ઔર ઉન્હોંને મના ન ફરમાયા.[3]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા બોસા લિયા.[૪]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા બોસા લિયા હૈ.[૫]

હઝરત કઅબ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, (ગઝવએ તબૂકસે મેરે પીછે રેહ જાને પર) જબ અલ્લાહકી તરફ સે મેરી તૌબા કુબૂલ હો જાનેકી આયત નાઝિલ હુઇ, તો મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હાથ લેકર ચૂમા.[૬]

---

૧ હુલીયા, ૧-૧૦૧
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૩૪
3 હૈસમી, ૮-૪૨
૪ હૈસમી, ૮-૪૨
૫ જમઉલ ફવાઇદ, ૨-૧૪૩, અરાકી, ૮-૧૮૧
૬ હૈસમી, ૮-૪૮, ઈરાકી, ૨-૧૮૧

હઝરત અબૂ રજા ઉતારિદી (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં મદીના આયા તો મૈંને દેખા કે લોગ એક જગહ જમા હૈં ઔર ઉનકે બીચમેં એક આદમી હૈ, જો દૂસરે આદમીયોંકે સર ચૂમ રહા હૈ ઔર કેહ રહા હૈ કે મૈં આપ પર કુર્બાન જાઉં, અગર આપ ન હોતે તો હમ હલાક હો જાતે.

મૈંને પૂછા, યેહ ચૂમને વાલા કૌન હૈ ? ઔર કિસકો ચૂમ રહા હૈ ? કિસીને બતાયા કે યેહ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) હૈં, જો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે સરકા બોસા ઈસ વજહસે લે રહે હૈં કે સબ કી રાય યેહ થી કે જિન મુરતદ લોગોંને ઝકાત દેનેસે ઈન્કાર કિયા હૈ, ઉનસે જંગ ન કી જાએ ઔર અકેલે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી રાય યેહ થી કે ઉનસે જંગ કી જાએ ઔર આખિર સબકી રાયકે ખિલાફ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી રાય પર અમલ હુવા ઔર ઉસમેં ઈસ્લામકા બહોત ફાઈદા હુવા.[1]

હઝરત ઝારેઅ બિન આમિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હમ (મદીના મુનવ્વરા) આએ તો હમેં બતાયા ગયા કે યેહ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હૈં, તો હમ આપકે દોનોં હાથોં ઔર પાંવોંકા બોસા લેને લગે.[2]

હઝરત મિઝૈદા અબ્દી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અશજ (રદિ.) ચલતે હુએ આએ ઔર આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હાથ લેકર ઉસે ચૂમા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, ગૌર સે સુનો, તુમમેં દો આદતેં ઐસી હૈં, જિનકો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પસંદ કરતે હૈં.

હઝરત અશજ (રદિ.) ને કહા, ક્યા યેહ આદતેં ફિતરી તૌર પર મેરે અંદર મૌજૂદ થીં યા બા'દમેં મેરે અંદર પૈદા હુઈ હૈં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, બલ્કે યેહ આદતેં તુમ્હારે અંદર ફિતરી તૌર પર મૌજૂદ થીં. ઉન્હોંને કહા, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં, જિસને મેરી ફિતરતમેં ઐસી આદતેં રખ દીં જિનકો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પસંદ કરતે હૈં.[3]

હઝરત તમીમ બિન સલમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) મુલ્કે શામ પહોંચે તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) ને ઉનકા ઈસ્તિકબાલ કિયા ઔર ઉનસે મુસાફહા કિયા ઔર ઉનકે હાથકા બોસા લિયા. ફિર દોનોં (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેકો યાદ કરકે) તન્હાઈમેં બૈઠ કર રોને લગે.

હઝરત તમીમ ફરમાયા કરતે થે કે (બડોં કે) હાથ ચૂમના સુન્નત હૈ.[4]

હઝરત યહયા બિન હારિસ ઝિમારી (રહ.) કેહતે હૈં, મેરી હઝરત વાસિલા બિન અસ્કઅ (રદિ.) સે મુલાકાત હુઈ. મૈંને અર્ઝ કિયા, ક્યા આપને ઈસ હાથસે હુઝૂર

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૩૫૦
૨ અદબુલ મુફરદ, ૧૪૪
૩ અદબુલ મુફરદ, ૮૬
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૪

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત કી હૈ ? ઉન્હોંને કહા, જી હાં. મૈંને કહા, ઝરા અપના હાથ મુઝે દેં, તાકે મૈં ઉસે ચૂમ લું. ચુનાંચે ઉન્હોંને મુઝે અપના હાથ દિયા ઔર મૈંને ઉસે ચૂમા.[1]

હઝરત યુનુસ બિન મૈસરા (રહ.) કેહતે હૈં, હમ હઝરત યઝીદ બિન અસ્વદ કે યહાં બીમારપુર્સીકે લિયે ગએ. ઈતનેમેં હઝરત વાસિલા બિન અસ્કઅ (રદિ.) ભી વહાં આ ગએ. હઝરત યઝીદને જબ ઉનકો દેખા તો અપના હાથ બળ્હાકર ઉનકા હાથ પકડ લિયા ઔર ફિર ઉસને ચેહરે ઔર સીને પર ફેરા, ક્યૂંકે હઝરત વાસિલા (રદિ.) ને (ઈન હાથોંસે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત કી થી.

હઝરત વાસિલા (રદિ.) ને હઝરત યઝીદ સે કહા, અય યઝીદ ! આપકા અપને રબકે બારેમેં કૈસા ગુમાન હૈ ? ઉન્હોંને કહા, બહોત અચ્છા હૈ. હઝરત વાસિલા (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ્હેં ખૂશખબરી હો, ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે અલ્લાહ ફરમાતે હૈં, મેરા બંદા મેરે સાથ જૈસા ગુમાન કરેગા, મૈં ઉસકે સાથ વૈસા હી મા'મલા કરૂંગા અગર અચ્છા ગુમાન કરેગા તો અચ્છા મા'મલા કરૂંગા ઔર બુરા કરેગા તો બુરા કરૂંગા.[2]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રઝીન (રહ.) કેહતે હૈં કે હમ રબ્ઝાકે પાસસે ગુઝરે તો હમેં લોગોંને બતાયા કે યહાં હઝરત સલમા બિન અક્વઅ (રદિ.) હૈં. ચુનાંચે હમ ઉનકે પાસ ગએ. જાકર હમને ઉન્હેં સલામ કિયા.

ઉન્હોંને અપને દોનોં હાથ બાહિર નિકાલકર ફરમાયા, મૈંને ઈન દોનોં હાથોંસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત કી થી ઔર ઉન્હોંને અપના હાથ બાહિર નિકાલા. ઉનકા હાથ ખૂબ બડા થા, જૈસે કે ઊંટકા પાંવ હો. ચુનાંચે હમને ખડે હોકર ઉનકે હાથ કો ચૂમા.[3]

હઝરત ઈબ્ને જુદઆન (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત સાબિત (રહ.) ને હઝરત અનસ (રદિ.) સે પૂછા કે ક્યા આપને અપને હાથસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો છુઆ હૈ ? હઝરત અનસ (રદિ.) ને કહા, જી હાં. ઈસ પર હઝરત સાબિત (રદિ.) ને ઉનકે હાથ કો ચૂમા.[4]

હઝરત સુહૈબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને દેખા કે હઝરત અલી (રદિ.) હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કે હાથ ઔર દોનોં પાંવ ચૂમ રહે થે.[5]

---

૧ હૈસમી, ૮-૪૨
૨ હુલીયા, ૯-૩૦૬
૩ અદબુલ મુફરદ, ૧૪૪, ઈબ્ને સઅદ, ૪-૩૯
૪ અદબુલ મુફરદ, ૧૪૪
૫ અદબુલ મુફરદ, ૧૪૪

મુસલમાન કે એહતિરામમેં ખડા હોના

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મૈંને કોઈ આદમી ઐસા નહીં દેખા જો બાતચીત મેં ઔર ઉઠને બૈઠનેમેં હઝરત ફાતિમા (રદિ.) સે ઝિયાદા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મિલતા ઝુલતા હો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કો આતા હુવા દેખતે તો ઉનકો મરહબા કેહતે, ફિર ખડે હોકર ઉનકા બોસા લેતે. ફિર ઉનકા હાથ પકડકર લાકર ઉન્હેં અપની જગહ બિઠાતે ઔર જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે યહાં તશરીફ લે જાતે, તો વોહ મરહબા કહતીં, ફિર ખડે હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા બોસા લેતીં.

મરઝુલ વફાતમેં વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આઈં, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં મરહબા કહા ઔર ઉનકા બોસા લિયા ઔર ફિર ચુપકેસે ઉનસે કુછ બાત કી જિસ પર વોહ રોને લગ પડીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને દોબારા ઉનસે ચુપકેસે કુછ બાત કી, જિસ પર વોહ હંસને લગ પડીં.

મૈંને ઔરતોંસે કહા, મૈં તો સમઝતી થી કે ઈનકો યા'ની હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કો આમ ઔરતોંસે બહોત ઝિયાદા ફઝીલત હાસિલ હૈ, લેકિન યેહ ભી એક આમ ઔરત હી નિકલીં. પેહલે રો રહી થી, ફિર એકદમ હંસને લગીં. ફિર મૈંને હઝરત ફાતિમા (રદિ.) સે પૂછા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તુમસે ક્યા કહા થા ?

ઉન્હોંને કહા, (યેહ રાઝકી બાત હૈ, અગર મૈં આપકો બતા દૂં તો) ફિર મૈં રાઝ ફાશ કરને વાલી હો જાઉંગી. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હો ગયા, તબ હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ને બતાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે ચુપકેસે પેહલે યેહ કહા થા કે મેરા ઈન્તિકાલ હોને વાલા હૈ, ઈસ પર મૈં રોને લગ ગઈ થી. ઈસકે બા'દ ચુપકેસે યેહ ફરમાયા થા કે તુમ મેરે ખાનદાનમેં સે સબસે પેહલે મુઝસે આ મિલોગી. ઈસસે મુઝે બહોત ખુશી હુઈ ઔર યેહ બાત મુઝે અચ્છી લગી. (ઈસ પર મૈં હંસને લગી થી.)[1]

હઝરત હિલાલ (રહ.) ફરમાતે હૈં, જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાહિર તશરીફ લાતે તો હમ આપકે લિયે ખડે હો જાતે, યહાં તક કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દોબારા અપને ઘર તશરીફ લે જાતે.[2]

---

૧ અદબુલ મુફરદ, ૧૩૮
૨ હૈસમી, ૮-૪૦

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની લાઠી પર ટેક લગાએ હુએ હમારે પાસ બાહિર તશરીફ લાએ. હમ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે ખડે હો ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જૈસે અજમી લોગ એક દૂસરેકી તઅઝીમમેં (હાથ બાંધકર) ખડે હો જાતે હૈં, તુમ ઐસે ખડે મત હો.[1]

હઝરત ઉબાદા બિન સામિત (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે પાસ બાહિર તશરીફ લાએ. અલ્લાહ અબૂબક (રદિ.) પર રહમ ફરમાએ. ઉન્હોંને કહા, ખડે હો જાઓ, હમ ઉસ મુનાફિકકે ખિલાફ મુકદમા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને પેશ કરેંગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ખડે તો સિર્ફ અલ્લાહકે લિયે હી હોના ચાહિયે, કિસી ઔર કે લિયે નહીં હોના ચાહિયે. (આને વાલેકે દિલમેં યેહી જઝબા હોના ચાહિયે કે લોગ મેરે લિયે ખડે ન હોં.)[2]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે સહાબા કિરામકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝિયારત જિતની મેહબૂબ થી, ઉતની કિસી ઔર કી નહીં થી. લેકિન જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો (આતા હુવા) દેખ લિયા કરતે તો ખડે નહીં હુવા કરતે થે, ક્યૂંકે ઉન્હેં મા'લૂમ થા કે ખડા હોના હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પસંદ નહીં હૈ. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ચાહતે થે કે સહાબા (રદિ.) કે સાથ બેતકલ્લુફી ઔર સાદગીકે સાથ રહેં, તકલ્લુફાત ન હોં.)[3]

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઇસ બાતસે મના ફરમાયા હૈ કે આદમી કિસીકો ઉસકી જગહસે ઉઠાકર ખૂદ ઉસકી જગહ બૈઠ જાએ ઔર હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) કા મઅમૂલ યેહ થા કે જબ ઉનકે લિયે કોઇ આદમી અપની જગહસે ખડા હો જાતા, તો ઉસકી જગહ ન બૈઠતે.[4]

હઝરત અબૂ ખાલિદ વાલિબી (રહ.) કેહતે હૈં, હમ લોગ ખડે હુએ હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કા ઇન્તિઝાર કર રહે થે તાકે વોહ આગે બઢ્હેં કે ઇતનેમેં વોહ બાહિર આએ ઔર ફરમાયા, ક્યા બાત હૈ, તુમ લોગ સીના તાનકર (ફૌજીયોંકી તરહ) ખડે હુએ નઝર આ રહે હો?[5]

હઝરત અબૂ મિજલઝ (રહ.) કેહતે હૈં કે એક બાર હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) બાહિર આએ. બાહિર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન આમિર ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) બૈઠે હુએ થે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન આમિર (રદિ.) તો ખડે હો ગએ,

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૫, જમઉલ ફવાઇદ, ૫-૧૪૩
૨ હૈસમી, ૮-૪૦
૩ અદબુલ મુફરદ, ૧૩૮, બિદાયા, ૬-૫૭
૪ અદબુલ મુફરદ, ૧૬૯
૫ ઇબ્ને સઅદ, ૬-૨૮

લેકિન હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) બૈઠે રહે ઔર ઇન દોનોંમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ઉંચે દર્જે વાલે ઔર વઝની આદમી થે.

હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) ને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ કે જિસકો ઇસ બાતસે ખુશી હોતી હૈ કે અલ્લાહકે બંદે ઉસકે લિયે ખડે હોં, ઉસે દોઝખકી આગમેં અપના ઘર બના લેના ચાહિયે.[1]

મુસલમાન કી ખાતિર અપની જગહ સે ઝરા સરક જાના

હઝરત વાસિલા બિન ખત્તાબ કુરૈશી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક આદમી મસ્જિદમેં દાખિલ હુવા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અકેલે બૈઠે હુએ થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકી વજહસે અપની જગહસે ઝરા સરક ગએ. કિસીને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! જગહ તો બહોત હૈ. (ફિર આપ અપની જગહસે ક્યૂં સરકે ?)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકો ફરમાયા, યેહ ભી મો'મિન કા હક હૈ કે જબ ઉસકા ભાઇ ઉસે દેખે તો અપની જગહસે ઉસકે લિયે ઝરા સરક જાએ.[2]

હઝરત વાસિલા બિન અસ્કઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમી મસ્જિદમેં દાખિલ હુવા. ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મસ્જિદમેં અકેલે બૈઠે હુએ થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ આદમીકી વજહસે અપની જગહસે ઝરા સરક ગએ. ઉસ આદમીને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! જગહ તો બહોત હૈ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ ભી મુસલમાનકા હક હૈ.[3]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરવાલોંકે ઇકરામકે બાબમેં યેહ કિસ્સા ગુઝર ચુકા હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કી વજહસે અપની જગહસે સરકે ઔર યૂં કહા, અય અબુલ હસન (રદિ.) ! યહાં આ જાઓ. ચુનાંચે હઝરત અલી (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે દર્મિયાન બૈઠ ગએ.

---

૧ અદબુલ મુફરદ, ૧૪૪
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૫
૩ બૈહકી, ૮-૪૦

પાસ બૈઠને વાલે કા ઇકરામ કરના

હઝરત કસીર બિન મુર્રા (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં જુમ્આકે દિન મસ્જિદમેં ગયા તો મૈંને દેખા કે હઝરત અમ્ર બિન માલિક અશજઇ (રદિ.) એક હલકેમેં પાંવ ફૈલા કર બૈઠે હુએ હૈં. જબ ઉન્હોંને મુઝે દેખા તો પાંવ સમેટ લિયે ઔર ફરમાયા, તુમ જાનતે હો કે મૈંને કિસ વજહસે અપને પાંવ ફૈલા રખે થે? ઇસ લિયે ફૈલાએ થે તાકે કોઇ નેક આદમી આકર બૈઠ જાએ.

હઝરત મુહમ્મદ બિન અબ્બાદા બિન જઅફર (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા, મેરે નઝદીક લોગોંમેં સબસે ઝિયાદા એહતિરામકે કાબિલ મેરે પાસ બૈઠને વાલા હૈ.

હઝરત ઇબ્ને અબી મુલૈકા (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા, મેરે નઝદીક લોગોંમેં સે સબસે ઝિયાદા ઇકરામકે કાબિલ મેરે પાસ બૈઠને વાલા હૈ. ઉસે ચાહિયે કે વોહ લોગોંકી ગરદન ફલાંગ આએ ઔર મેરે પાસ બૈઠ જાએ.[૧]

મુસલમાન કે ઇકરામ કો કુબૂલ કરના

હઝરત અબૂ જઅફર (રહ.) કેહતે હૈં, દો આદમી હઝરત અલી (રદિ.) કે પાસ આએ. હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉનકે લિયે એક ગદ્દા બિછાયા. ઉનમેં સે એક તો ગદ્દે પર બૈઠ ગયા ઔર દૂસરા ઝમીન પર. જો ઝમીન પર બૈઠ ગયા, ઉસે હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, ઉઠો ઔર ગદ્દે પર બૈઠો, ક્યૂંકે ઇકરામકા ઇન્કાર તો ગધા હી કર સકતા હૈ.[૨]

મુસલમાન કે રાઝ કો છુપાના

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મેરી બેટી હઝરત હફસા (રદિ.) બેવા હો ગઇ. (ઉનકે ખાવિંદ) હઝરત ખુનૈસ બિન હુઝાફા સહમી (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબામેં સે થે ઔર જંગે બદરમેં શરીક હુએ થે. ઉનકા મદીનામેં

૧ અદબુલ મુફરદ, ૧૬૭
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૫

ઈન્તિકાલ હો ગયા. મેરી હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે મુલાકાત હુઈ. મૈંને ઉનસે કહા, અગર આપ ચાહેં તો મૈં હઝરત હફ્સા બિન્તે ઉમર (રદિ.) કા આપસે નિકાહ કર દૂં. ઉન્હોંને મુઝે કુછ જવાબ ન દિયા.

કુછ દિનોંકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત હફ્સા (રદિ.) સે શાદીકા પૈગામ દિયા. આખિર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઉસકી શાદી કર દી. ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મુઝે મિલે ઔર ઉન્હોંને કહા, તુમને હફસા (રદિ.) કો મુઝ પર પેશ કિયા થા. મૈંને તુમ્હેં ઉસકા કોઈ જવાબ નહીં દિયા થા. શાયદ તુમ્હેં ઈસસે મુઝ પર ગુસ્સા આયા હોગા. મૈંને કહા, હાં, આયા તો થા.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મૈંને ઉસ વક્ત તુમ્હેં ઈસ લિયે જવાબ નહીં દિયા થા કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હઝરત હફ્સા (રદિ.) કા ઝિક્ર કરતે હુએ સુના થા (જિસસે મુઝે અંદાઝા હુવા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનસે શાદી કરના ચાહતે હૈં) ઔર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે રાઝકો ખોલના નહીં ચાહતા થા. અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનસે શાદી ન કરતે, તો મૈં ઝરૂર કર લેતા.[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત કી. જબ મૈંને દેખા કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતસે ફારિગ હો ગયા હૂં, તો મૈંને (અપને દિલમેં) કહા, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અબ દોપહરકો આરામ ફરમાએંગે, તો મૈં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ સે બાહિર ચલા ગયા. બાહિર બચ્ચે ખેલ રહે થે. મૈં ખડે હોકર ઉનકે ખેલકો દેખને લગા. ઈતને મેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાએ ઔર બચ્ચોંકે પાસ પહોંચ કર ઉન્હેં સલામ કિયા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે બુલાયા ઔર કિસી કામકે લિયે ભેજ દિયા ઔર ગોયા કે વોહ કામ મેરે મુંહમેં હૈ.

મૈં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા કામ પૂરા કરકે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં (બતાને) ગયા ઔર ઈસ તરહ દેરસે અપની વાલિદાકે પાસ પહોંચા. ઉન્હોંને પૂછા, આજ તુમ દેરસે ક્યૂં આએ હો ? મૈંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને કિસી કામસે ભેજ દિયા થા. મેરી વાલિદાને પૂછા, વોહ કામ ક્યા થા ? મૈંને કહા, વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે રાઝકી બાત હૈ. મેરી વાલિદાને કહા, ઠીક હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા રાઝ છુપા કર રખના.

ચુનાંચે મૈંને આજ તક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા વોહ રાઝ કિસી ઈન્સાનકો નહીં બતાયા. (અય મેરે શાગિર્દ !) અગર મૈં કિસીકો બતાતા, તો તુમ્હેં તો ઝરૂર બતા દેતા.)[૨]

---

૧ હુલીયા, ૧-૩૬૧, મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૨૦
૨ અદબુલ મુફરદ, ૧૬૯, જમઉલ ફવાઈદ, ૨-૧૪૮

યતીમ કા ઇકરામ કરના

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક આદમી ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અપને દિલકી સખ્તી કી શિકાયત કી, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યતીમકે સર પર હાથ ફેરા કરો ઔર મિસ્કીનકો ખાના ખિલાયા કરો.[૧]

હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર અપને દિલકી સખ્તીકી શિકાયત કરને લગા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ ચાહતે હો કે તુમ્હારા દિલ નરમ હો જાએ ઔર તુમ્હારી યેહ ઝરૂરત પૂરી હો જાએ ? તુમ યતીમ પર શફકત કિયા કરો ઔર સર પર હાથ ફેરા કરો ઔર અપને ખાનેમેં સે ઉસે ખિલાયા કરો. ઈસસે તુમ્હારા દિલ નરમ હો જાએગા ઔર તુમ્હારી ઝરૂરત પૂરી હો જાએગી.[૨]

હઝરત બશીર બિન અકરબા જુહની (રદિ.)ફરમાતે હૈં કે જંગે ઉહદ કે દિન મેરી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુલાકાત હુઈ. મૈંને પૂછા, મેરે વાલિદકા ક્યા હુવા ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ તો શહીદ હો ગએ. અલ્લાહ ઉન પર રહમ ફરમાએ. મૈં યેહ સુનકર રોને લગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે પકડકર મેરે સર પર હાથ ફેરા ઔર મુઝે અપને સાથ અપની સવારી પર સવાર કર લિયા ઔર ફરમાયા, ક્યા તુમ ઈસ પર રાઝી નહીં હો કે મૈં તુમ્હારા બાપ બન જાઉં ઔર આઇશા (રદિ.) તુમ્હારી માં.[૩]

વાલિદ કે દોસ્ત કા ઇકરામ કરના

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) જબ મક્કા મુકર્રમા જાતે, તો અપને સાથ એક ગધા ભી રખતે. જબ ઊંટની પર સફર કરતે કરતે ઉક્તા જાતે તો આરામ કરને કે લિયે ઉસ પર બૈઠ જાતે ઔર એક પઘડી ભી સાથ લે જાતે, જિસે (ઝરૂરત પડને પર) સર પર બાંધ લેતે. એક દિન વોહ ઉસ ગધે પર સવાર હોકર જા રહે થે કે એક દેહાતી ઉનકે પાસસે ગુઝરા. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ઉસસે પૂછા કે ક્યા તુમ ફલાં બિન ફલાં

---

૧ હૈસમી, ૮-૧૬૦
૨ હૈસમી, ૮-૧૬૦
૩ હૈસમી, ૮-૧૬૧, ઇસાબા, ૧-૧૫૩

નહીં હો ? ઉસને કહા, હાં, મૈં વહી હૂં. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ઉસે અપના વોહ ગધા દે દિયા ઔર ફરમાયા, ઈસ પર સવાર હો જા ઔર પઘડી ભી ઉસે દે દી ઔર ફરમાયા, ઈસસે અપના સર બાંધ લેના.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે એક સાથીને ઉનસે કહા, આપ જિસ ગધે પર આરામ કિયા કરતે થે, વોહ ભી ઉસે દે દિયા ઔર જિસ પઘડીસે અપના સર બાંધા કરતે થે, વોહ ભી ઉસે દે દી. અલ્લાહ આપકી મગફિરત ફરમાએ (આપને ઐસા ક્યૂં કિયા ?) હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના કે નેકિયોંમેં સબસે બડી નેકી યેહ હૈ કે આદમી અપને વાલિદકે ઈન્તિકાલકે બા'દ ઉસકે મુહબ્બતો તઅલ્લુક વાલોંસે અચ્છા સુલૂક કરે. ઈસ દેહાતીકે વાલિદ (મેરે વાલિદ) હઝરત ઉમર (રદિ.) કે મેહબૂબ દોસ્ત થે.[1]

અદબુલ મુફરદ કી રિવાયતમેં ઈસ તરહ સે હૈ કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) સે ઉનકે એક સાથીને કહા, ક્યા ઈસ દેહાતીકો દો દિરહમ દેને કાફી નહીં થે ? હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ કે અપને વાલિદકે દોસ્તોંસે અચ્છા સુલૂક કરો ઔર ઉનસે તઅલ્લુકાત ખત્મ ન કરો. નહીં તો અલ્લાહ તુમ્હારે નૂરકો બુઝા દેંગે.[૨]

હઝરત અબૂ ઉસૈદ સાઈદી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમી ને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા મેરે વાલિદૈનકે ઈન્તિકાલકે બા'દ કોઈ ઐસા કામ હૈ, જિસકે કરનેસે મૈં વાલિદૈનકે સાથ નેકી કરને વાલા સમઝા જાઉં ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, ઉન દોનોંકે લિયે દુઆ કરના. ઈસ્તિગફાર કરના ઔર ઉનકે જાનેકે બા'દ ઉનકે વા'દે પૂરે કરના ઔર વાલિદૈનકે ઝરીએસે જો રિશ્તેદારી બનતી હૈ, ઉસકા ખયાલ રખના ઔર ઉનકે દોસ્તોંકા ઈકરામ કરના.[3]

મુસલમાન કી દઅવત કુબૂલ કરના

હઝરત ઝિયાદ બિન અન્ઉમ અફ્રીકી (રહ.) કેહતે હૈં કે હમ લોગ હઝરત મુઆવિયહ (રદિ.) કી ખિલાફતકે ઝમાનેમેં એક ગઝવામેં સમંદરકા સફર કર રહે થે કે હમારી નાવ હઝરત અબૂ ઐયુબ અન્સારી (રદિ.) કી નાવસે જા મિલી. જબ હમારા દોપહરકા ખાના આ ગયા તો હમને ઉન્હેં (ખાનેકે લિયે) બુલા ભેજા. ઈસ પર હઝરત

૧ જમઉલ ફવાઈદ, ૨-૧૬૯
૨ અદબુલ મુફરદ, ૯
૩ અબૂ દાઉદ,

અબૂ અય્યૂબ (રદિ.) હમારે પાસ આએ ઔર ફરમાયા, તુમને મુઝે બુલાયા હૈ, લેકિન મૈં રોઝેસે હૂં. ફિર ભી મૈં તુમ્હારી દઅવત ઝરૂર કુબૂલ કરૂંગા, ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના કે મુસલમાનકે અપને ભાઇ પર છે હુકૂક વાજિબ હૈં. અગર ઉનમેં સે એક ભી કામ છોડેગા તો અપને ભાઇ કા વાજિબ હક છોડેગા.

૧. જબ ઉસસે મિલે તો ઉસે સલામ કરે
૨. જબ વોહ ઉસે દઅવત દે તો ઉસે કુબૂલ કરે
૩. ઉસે જબ છીંક આએ તો ઉસે જવાબ દે
૪. જબ બીમાર હો તો ઉસકી બીમાર પુર્સી કરે
૫. જબ ઉસકા ઈન્તિકાલ હો તો ઉસકે જનાઝેમેં શરીક હો ઔર
૬. જબ ઉસે નસીહતકા મુતાલબા કરે તો ઉસે નસીહત કરે

આગે પૂરી હદીસ ઝિક્ર કી હૈ.[1]

હઝરત હુમૈદ બિન નઈમ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ ઔર હઝરત ઉસ્માન ઈબ્ને અફ્ફાન (રદિ.) કો કિસીને ખાનેકી દઅવત દી. જિસે ઈન લોગોંને કુબૂલ કર લિયા. (ઔર ઉસકે ઘર ખાનેકે લિયે તશરીફ લે ગએ) જબ યેહ દોનોં હઝરાત ખાના ખાકર વહાંસે બાહિર નિકલે તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે ફરમાયા મૈં ઈસ ખાનેમેં શરીક તો હો ગયા હૂં. લેકિન અબ મેરા દિલ ચાહતા હૈ કે મૈં ઉસમેં શરીક ન હોતા તો અચ્છા થા.

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને પૂછા, ક્યૂં ? ફરમાયા, મુઝે ઈસ બાતકા ડર હૈ કે ઉસને યેહ ખાના અપની શાન દિખાનેકે લિયે ખિલાયા હૈ.[2]

હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબા (રદિ.) ને શાદી કી. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) અમીરૂલ મો'મિનીન થે. હઝરત મુગીરહ (રદિ.) ને ઉનકો (શાદી) કે ખાને પર બુલાયા. જબ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) (ખાને કે લિયે) તશરીફ લાએ તો ફરમાયા, મેરા તો રોઝા થા, લેકિન મૈંને ચાહા કે આપકી દઅવત કુબૂલ કર લું ઔર આપકે લિયે બરકતકી દુઆ કર દૂં. (યા'ની આના ઝરૂરી હૈ, ખાના ઝરૂરી નહીં હૈ.)[3]

હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ તુમ્હારા કોઇ દોસ્ત યા પડોસી યા રિશ્તેદાર સરકારી મુલાઝિમ હો ઔર વોહ તુમ્હેં કુછ હદિયા દે યા તુમ્હારી ખાનેકી દઅવત કરે તો તુમ ઉસે કુબૂલ કર લો (અગર ઉસકી કમાઈમેં કુછ શુબહ હૈ તો) તુમ્હેં તો વોહ ચીઝ બગૈર કોશિશકે મિલ રહી હૈ (ગલત કમાઈકા) ગુનાહ ઉસકે ઝિમ્મે હોગા.[4]

---

૧ અદબુલ મુફરદ, ૧૩૪
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૬૬
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૬૬
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૬૬

મુસલમાનોં કે રાસ્તે સે તકલીફ દેને વાલી ચીઝકો દૂર કર દેના

હઝરત મુઆવિયહ બિન કુર્રા (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત મઅકલ મુઝની (રદિ.) કે સાથ થા. ઉન્હોંને રાસ્તેસે કોઈ તકલીફ દેને વાલી ચીઝ હટાઈ. આગે જાકર મુઝે ભી રાસ્તેમેં એક તકલીફ દેને વાલી ચીઝ નઝર આઈ. મૈં જલ્દીસે ઉસકી તરફ બઢ્હા, તો ઉન્હોંને ફરમાયા, અય મેરે ભતીજે ! તુમ ઐસા ક્યૂં કર રહે હો?

મૈંને કહા, આપકો યેહ કામ કરતે હુએ દેખા થા, ઈસ લિયે મૈં ભી ઈસ કામકો કરના ચાહતા હૂં. ઉન્હોંને ફરમાયા,અય મેરે ભતીજે ! તુમને બહોત અચ્છા કિયા. મૈંને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જો મુસલમાનોંકે રાસ્તેસે કિસી તકલીફ દેને વાલી ચીઝકો હટાએગા, ઉસકે લિયે એક નેકી લિખ્ખી જાએગી ઔર જિસકી એક નેકી ભી (અલ્લાહકે યહાં) કુબૂલ હો ગઈ,વોહ જન્નતમેં દાખિલ હોગા.[૧]

છીંકનેવાલે કો જવાબ દેના

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠે હુએ થે કે ઈતનેમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો છીંક આ ગઈ. ઈસ પર સહાબાને કહા, 'યરહમુકલ્લાહ'. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા..[૨]

يَهْدِيْكُمُ اللّٰهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ   યહદીકુમુલ્લાહ વયુસ્લિહુ બાલકુમ

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ એક આદમીકો છીંક આઈ. ઉસને પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં (ઈસ છીંક આને પર) ક્યા કહું?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, 'અલ્હમ્દુલિલ્લાહ' કહો. સહાબા (રદિ.) ને પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ ઉસકો જવાબમેં ક્યા કહેંગે ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ લોગ

---

૧ અદબુલ મુફરદ, ૮૭
૨ હૈસમી, ૮-૫૭

'યરહમુકલ્લાહ' કહો. ઉસ આદમીને કહા, મૈં ઇન લોગોંકે જવાબમેં ક્યા કહું ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ કહો, 'યહદીકુમુલ્લાહુ વયુસ્લિહુ બાલકુમ'.

હઝરત ઇબ્ને મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમેં યેહ સિખાતે થે કે જબ હમમેં સે કિસીકો છીંક આ જાએ, તો ઉસે છીંકકા ક્યા જવાબ દૈં ?[1]

હઝરત ઇબ્ને મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમેં યેહ સિખાતે થે કે તુમમેં સે કિસીકો છીંક આએ, તો ઉસે..

اَلْحَمْدُلِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ અલ્હમ્દુ લિલ્લાહિ રબ્બિલ આલમીન

કેહના ચાહિયે ઔર જબ વોહ યેહ કેહ લે તો ઉસકે પાસ વાલોં કો..

يَرْحَمُكَ اللّٰهُ યરહમુકલ્લાહ

કેહના ચાહિયે. જબ પાસ વાલે યેહ કેહ ચુકેં તો ઉસે..

لَيَغْفِرُاللّٰهُ لِيْ وَلَكُمْ લયગફિરુલ્લાહુ લી વલકુમ

કેહના ચાહિયે.[2]

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઘર કે એક કોને મેં એક આદમી કો છીંક આઇ તો ઉસને કહા, અલ્હમ્દુલિલ્લાહ. ઇસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, યરહમુકલ્લાહ. ફિર ઘરકે એક કોનેમેં એક ઔર આદમી કો છીંક આ ગઇ ઔર ઉસને કહા..

اَلْحَمْدُلِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ حَمْدًا كَثِيْرًا طَيِّبًا مُّبَارَكًا فِيْهِ

અલ્હમ્દુલિલ્લાહિ રબ્બિલ આલમીન હમ્દન્ કષીરન્ તય્યિબમ્ મુબારકન્ ફીહિ

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ આદમી (સવાબમેં) ઉસસે ઉન્નીસ દર્જે બળ્હ ગયા.[3]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ દો આદમીયોંકો છીંક આઇ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક કી છીંકકા તો

---

૧ હૈસમી, ૮-૫૭
૨ બૈહકી
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૬

જવાબ દિયા, લેકિન દૂસરેકો જવાબ ન દિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઉસકી વજહ પૂછી તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસને તો છીંકકે બા'દ 'અલ્હમ્દુલિલ્લાહ' કહા થા ઔર દૂસરેને નહીં કહા થા (ઈસ લિયે મૈંને પેહલેકો જવાબ દિયા ઔર દૂસરેકો નહીં દિયા.)[૧]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ દો આદમીયોંકો છીંક આઇ. ઉનમેં સે એક દૂસરેસે (દુનિયાકે એ'તિબાર સે) ઝિયાદા મરતબે વાલા થા. ઝિયાદા મરતબેવાલેકો છીંક આઇ. ઉસને અલ્હમ્દુલિલ્લાહ નહીં કહા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે છીંકકા જવાબ નહીં દિયા. ફિર દૂસરેકો છીંક આ ગઇ, ઉસને અલ્હમ્દુલિલ્લાહ કહા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકી છીંકકા જવાબ દિયા.

ઈસ પર ઉસ ઉંચે મરતબે વાલેને કહા, મુઝે આપકે પાસ છીંક આઇ, લેકિન આપને મેરી છીંકકા જવાબ ન દિયા ઔર ઉસે છીંક આઇ તો ઉસકી છીંકકા જવાબ દિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસને (છીંકનેકે બા'દ) અલ્લાહકા નામ લિયા થા. ઈસ લિયે મૈંને ભી અલ્લાહકા નામ લે લિયા ઔર તુમ અલ્લાહકો ભૂલ ગએ તો મૈંને ભી તુમ્હેં ભુલા દિયા.[૨]

હઝરત અબૂ બુરદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં અબૂ મૂસા (રદિ.) કે પાસ ગયા. વોહ ઉસ વક્ત હઝરત ફઝલ બિન અબ્બાસ (રદિ.) કે ઘરમેં થે. મુઝે છીંક આઇ તો ઉન્હોંને મેરી છીંક કા જવાબ ન દિયા ઔર હઝરત ઉમ્મે ફઝલકો છીંક આઇ તો હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ને ઉનકી છીંકકા જવાબ દિયા. મૈંને જાકર અપની વાલિદાકો સારી બાત બતાઇ. જબ હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) મેરી વાલિદાકે પાસ આએ, તો મેરી વાલિદાને ઉનકી ખૂબ ખબર લી ઔર ફરમાયા, મેરે બેટેકો છીંક આઇ તો આપને ઉસકા કોઇ જવાબ નહીં દિયા ઔર હઝરત ઉમ્મે ફઝલકો છીંક આઇ તો આપને ઉસે જવાબ દિયા.

હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ને મેરી વાલિદા સે કહા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જબ તુમમેં કિસીકો છીંક આએ ઔર વોહ અલ્હમ્દુલિલ્લાહ કહે તો તુમ ઉસકી છીંક કા જવાબ દો ઔર અગર વોહ અલ્હમ્દુલિલ્લાહ ન કહે, તો ઉસકી છીંક કા જવાબ ન દો ઔર તેરે બેટેકો છીંક આઇ, ઉસને અલ્હમ્દુલિલ્લાહ નહીં કહા, ઈસ લિયે મૈંને ઉસકી છીંક કા જવાબ નહીં દિયા ઔર હઝરત ઉમ્મે ફઝલ કો છીંક આઇ તો ઉન્હોંને અલ્હમ્દુલિલ્લાહ કહા, ઈસ લિયે મૈંને ઉનકી છીંક કા જવાબ દે દિયા. ઈસ પર મેરી વાલિદા ને કહા, તુમને અચ્છા કિયા.[૩]

---

૧ જમઉલ ફવાઇદ, ૨-૧૪૫
૨ હૈસમી, ૮-૫૮, અદબુલ મુફરદ, ૧૩૬, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૭
૩ અદબુલ મુફરદ, ૧૩૭

હઝરત મકહૂલ અઝદી (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે પેહલૂમેં બૈઠા હુવા થા કે ઈતનેમેં મસ્જિદકે કોનેમેં એક આદમી કો છીંક આઈ તો હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર તુમને અલ્હમ્દુલિલ્લાહ કહા હૈ તો ફિર યરહમુકલ્લાહ.[૧]

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કો છીંક આતી ઔર કોઈ ઉન્હેં યરહમુકલ્લાહ કેહતા તો યેહ ઉસે જવાબ મેં કેહતે..

يَرْحَمُنَ اللّٰهُ وَاِيَّا كُمْ وَغْفِرُلَنَاوَلَكُمْ

યરહમુનલ્લાહુ વ ઈય્યાકુમ વગ્ફરલના વ લકુમ.[૨]

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમી કો હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે પાસ છીંક આઈ. ઉસ આદમીને અલ્હમ્દુલિલ્લાહ કહા તો હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ઉસસે કહા, તુમને કંજૂસીસે કામ લિયા. જબ તુમને અલ્લાહકી તા'રીફ કી હૈ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર ભી દુરૂદ ભેજ દેતે.

હઝરત ઝહહાક બિન કૈસ યશકુરી (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમીકો હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે પાસ છીંક આઈ. ઉસ આદમીને કહા..

اَلْحَمْدُلِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ **અલ્હમ્દુલિલ્લાહિ રબ્બિલ આલમીન**

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ને કહા, અગર તુમ ઈસકે સાથ

وَالسَّلَامُ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ **વસ્સલામુ અલા રસૂલિલ્લાહ**

મિલાકર પૂરા કર દેતે તો ઝિયાદા અચ્છા થા.[3]

હઝરત અબૂ જમરા (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કો સુના કે જબ વોહ કિસી કો છીંક કા જવાબ દેતે તો કેહતે..[૪]

عَافَانَااللّٰهُ وَاِيَّا كُمْ مِّنَ النَّارِيَرْحَمُكُمُ اللّٰهُ

આફાનલ્લાહુ વઈય્યાકુમ મિનન્નારિ યરહમુકુમુલ્લાહ

---

૧ અદબુલ મુફરદ, ૧૩૬
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૭
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૭
૪ અદબુલ મુફરદ, ૧૩૫

મરીઝ કી બીમાર પુર્સી કરના ઔર ઉસે ક્યા કેહના ચાહિયે

હઝરત ઝૈદ બિન અરકમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મેરી આંખોંમેં દર્દ થા, જિસકી વજહસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરી ઈયાદત (બીમારપુર્સી) ફરમાઈ.[૧]

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હજ્જતુલ વિદાઅ વાલે સાલમેં મૈં બહોત ઝિયાદા બીમાર હો ગયા થા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરી ઈયાદતકે લિયે તશરીફ લાએ તો મૈંને કહા, મેરી બીમારી ઝિયાદા હો ગઈ હૈ ઔર મૈં માલદાર આદમી હૂં ઔર મેરા ઔર કોઈ વારિસ નહીં હૈ, સિર્ફ એક બેટી હૈ. તો ક્યા મૈં અપના દો તિહાઈ માલ સદકા કર દૂં?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં. મૈંને કહા, આધા માલ સદકા કર દૂં? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં. હાં, તિહાઈ માલ સદકા કર દો ઔર તિહાઈ ભી બહોત હૈ. તુમ અપને વારિસોંકો માલદાર છોડકર જાઓ યેહ ઈસસે બેહતર હૈ કે તુમ ઉનકો ફકીર છોડકર જાઓ ઔર વોહ લોગોંકે સામને હાથ ફૈલાતે ફિરેં ઔર તુમ જો ભી ખર્ચ અલ્લાહકી રઝાકે લિયે કરોગે, ઉસ પર તુમ્હેં અલ્લાહકી તરફસે બદલા ઝરૂર મિલેગા.

યહાં તક કે તુમ જો લુકમા અપની બીવીકે મુંહમેં ડાલોગે, ઉસ પર ભી બદલા મિલેગા. મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે તો ઐસા લગ રહા હૈ કે ઔર મુહાજિર તો આપકે સાથ મક્કાસે વાપસ ચલે જાએંગે, મૈં યહાં હી મક્કામેં રેહ જાઉંગા ઔર મેરા ઈન્તિકાલ યહાં મક્કામેં હો જાએગા ઔર ચૂંકે મૈં મક્કાસે હિજરત કરકે ગયા થા, તો અબ મૈં યેહ નહીં ચાહતા કે મેરા યહાં ઈન્તિકાલ હો.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, નહીં, તુમ્હારી ઝિંદગી લંબી હોગી (ઔર તુમ્હારા ઈસ મર્ઝમેં યહાં ઈન્તિકાલ નહીં હોગા.) ઔર તુમ જો ભી નેક અમલ કરોગે, ઉસસે તુમ્હારા દર્જા ભી બુલંદ હોગા ઔર તુમ્હારી ઈઝઝતમેં ઈઝાફા હોગા ઔર તુમ્હારે ઝરીએસે ઈસ્લામકા ઔર મુસલમાનોંકા બહોત ફાઈદા હોગા ઔર દૂસરોંકા બહોત નુકસાન હોગા. (ચુનાંચે ઈરાક કી ફત્હકા યેહ ઝરીઆ બને) અય અલ્લાહ ! મેરે સહાબા (રદિ.) કી હિજરતકો આખિર તક પહોંચા. (દર્મિયાનમેં મક્કામેં ફૌત હોનેસે ટૂટને ન પાએ) ઔર (મક્કામેં મૌત દેકર) ઉન્હેં એડિયોંકે બલ વાપસ ન કર. હાં, રહમ ખાને કે કાબિલ સઅદ બિન ખૌલા હૈં (કે વોહ મક્કાસે હિજરત કરકે ગએ થે ઔર અબ યહાં ફૌત હો ગએ હૈં) ઉનકે મક્કામેં ફૌત હોનેકી વજહસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉન પર તરસ આ રહા થા.[૨]

---

૧ જમઉલ ફવાઈદ, ૧-૧૨૪
૨ બુખારી, ૧-૧૭૩, મુસ્લિમ, ૨-૩૯

હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં એક બાર બીમાર હો ગયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) પૈદલ ચલકર મેરી ઈયાદતકે લિયે તશરીફ લે આએ. મૈં ઉસ વક્ત બેહોશ થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વુઝૂ ફરમાયા ઔર અપને વુઝૂકા પાની મુઝ પર છિડકા. જિસસે મુઝે ફાઈદા હુવા. મૈં હોશમેં આયા તો દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ રખતે હૈં. મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં અપને માલમેં ક્યા કરૂં ? મૈં અપને માલકે બારેમેં ક્યા ફૈસલા કરૂં ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈસકા કોઈ જવાબ ન દિયા યહાં તક કે મીરાસકી આયત નાઝિલ હો ગઈ.[૧]

હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક ગધે પર સવાર હુએ. ઉસ ગધેકે પાલાન પર ફદક કી બની હુઈ ચાદર પડી હુઈ થી ઔર મુઝે અપને પીછે બિઠાકર હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) કી ઈયાદતકે લિયે તશરીફ લે ગએ. યેહ વાકિઆ જંગે બદ્રસે પેહલે કા હૈ.

ચલતે ચલતે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ગુઝર એક મજિલસ પર હુવા જિસમેં અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય બિન સલૂલ ભી થા.અભી તક અબ્દુલ્લાહને ઈસ્લામ ઝાહિર નહીં કિયા થા. ઈસ મજિલસમેં મુસલમાન, મુશ્રિક, બુત પરસ્ત ઔર યહૂદી સબ મિલે જુલે બૈઠે થે ઔર ઈસ મજિલસમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા (રદિ.) ભી થે.

જબ આપકી સવારીકા ગર્દો ગુબાર ઉસ મજિલસ પર પડા તો અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય ને અપને નાક પર ચાદર રખ લી ઔર કહા, હમ પર ગર્દો ગુબાર ન ડાલો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સલામ કરકે વહાં ખડે હો ગએ ઔર સવારીસે નીચે ઉતરકર ઉન્હેં અલ્લાહકી દઅવત દેને લગ ગએ ઔર ઉન્હેં કુર્આન ભી પઢકર સુનાયા.

અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય ને કહા, અય આદમી ! જો આપ કેહ રહે હૈં, અગર યેહ હક હૈ તો ઈસસે કોઈ બાત ઝિયાદા અચ્છી નહીં હો સકતી. લેકિન આપ હમારી મજિલસોંમેં આકર અપની બાત સુનાકર હમેં તકલીફ ન પહોંચાયા કરેં. આપ અપને ઠિકાને પર વાપસ જાએં ઔર હમમેં સે જો આપકે પાસ આએ ઉસે આપ અપની બાત સુના દિયા કરેં.

હઝરત ઈબ્ને રવાહા (રદિ.) ને કહા, નહીં, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ હમારી મજિલસોંમેં તશરીફ લાયા કરેં ઔર હમેં અપની બાત સુનાયા કરેં. હમેં યેહ બહોત પસંદ હૈ. ઈસ પર મુસલમાનોં, મુશ્રિકોં ઔર યહૂદીયોંને એક દૂસરેકો બુરા ભલા કેહના શુરૂ' કર દિયા ઔર બાત ઈતની બઢી કે એક દૂસરે પર

૧ સહીહ બુખારી, ૨-૮૪૫, અદબુલ મુફરદ, ૭૫

હમલાવર હોને વાલે હી થે. ઈસ લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈન સબકો ઠંડા કરતે રહે, યહાં તકકે સબ ખામોશ હો ગએ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની સવારી પર સવાર હોકર ચલ પડે. યહાં તક કે હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) કે પાસ પહોંચ ગએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, અય સઅદ! અબૂ હુબાબ યા'ની અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય ને જો કહા, ક્યા તુમને વોહ નહીં સુના ? હઝરત સઅદ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ઉસે મઆફ કર દેં ઔર ઉસસે દરગુઝર ફરમા દેં. અલ્લાહને આપકો સબકુછ અતા ફરમા દિયા. હાલાંકે આપકે તશરીફ લાનેસે પેહલે (મદીના) કી ઈસ બસ્તીવાલોંને ઈસ બાત પર ઈત્તિફાક કર લિયા થા કે ઈસે તાજ પહેના કર અપના સરદાર બના લેં, લેકિન ઈતનેમેં આપ અલ્લાહકી તરફસે હક લેકર આ ગએ, જિસકી વજહસે ઐસા ન હો સકા. બસ ઈસ વજહસે ઉસે આપસે હસદ હૈ ઔર આપકી રેહબરી ઉસકે ગલેકે નીચે નહીં ઉતર રહી હૈ. આજ જો કુછ આપને ઉસે કરતે દેખા હૈ, વોહ સબ ઈસી ગુસ્સે ઔર હસદ કી વજહસે હૈ.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક બીમાર દેહાતીકી ઈયાદત કે લિયે ગએ ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આદત યેહ થી કે જબ કિસી બીમારકે પાસ ઈયાદતકે લિયે તશરીફ લે જાતે, તો ફરમાતે..

لَابَأْسَ طَهُوْرٌ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ تَعَالٰى

લા બઅ્સ તહુરૂન્ ઈન્શાઅલ્લાહુ તઆલા

'કોઈ ડર કી બાત નહી, અલ્લાહને ચાહા તો યેહ બીમારી (ગુનાહોંસે) પાકી કા ઝરીઆ હૈ.' ચુનાંચે ઉસે ભી યેહ કલિમાત કહે. તો ઉસને કહા, આપ ઈસે પાકી કા ઝરીઆ કેહ રહે હૈં. બાત ઐસે નહીં હૈ, બલ્કે યેહ તો બહોત તેઝ બુખાર હૈ, જો એક બુઢ્ઢે પર જોશ માર રહા હૈ ઔર યેહ બુખાર તો ઉસે કબ્રસ્તાન દિખાકર છોડેગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અચ્છા, તો ફિર ઐસે હી સહી.[૨] ચુનાંચે વોહ ઈસી બીમારીમેં મર ગયા.

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મદીના આએ તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર હઝરત બિલાલ (રદિ.) કો બહોત તેઝ બુખાર હો ગયા. ચુનાંચે મૈં ઈન દોનોં હઝરાતકે પાસ ગઈ ઔર મૈંને કહા, અય અબ્બા જાન ! આપ કૈસે હૈં ? અય બિલાલ ! આપ કૈસે હૈં ?

---

૧ બુખારી, ૨-૮૪૫
૨ બુખારી, ૨-૮૪૪

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા જબ બુખાર તેઝ હોતા, તો વોહ યેહ શઅર પળ્હા કરતે..

كُلُّ امْرِئٍ مُصَبَّحٌ فِيْ اَهْلِهِ وَالْمَوْتُ اَدْنٰى مِنْ شِرَاكِ نَعْلِهِ

'હર આદમી અપને ઘરવાલોંમેં રેહતા હૈ ઔર ઉસે કહા જાતા હૈ કે અલ્લાહ તુમ્હારી સુબહ ખૈરો આફિયત વાલી બનાએ, હાલાંકે મૌત તો ઉસકે જૂતેકે તસ્મેસે ભી ઝિયાદા કરીબ હૈ.'

ઔર જબ હઝરત બિલાલ (રદિ.) કા બુખાર ઉતર જાતા, તો વોહ (મક્કા કો યાદ કરકે) યેહ શઅર પળ્હતે..

اَلَا لَيْتَ شِعْرِيْ هَلْ اَبِيْتَنَّ لَيْلَةً بِوَادٍ وَّحَوْلِيْ اِذْخِرٌ وَّجَلِيْلُ

'ગૌર સે સુનો, કાશ મુઝે મા'લૂમ હો જાતા કે મૈં ક્યા કોઇ રાત (મક્કાકી) વાદીમેં ગુઝારૂંગા. ઇઝખિર ઔર મેરે આસ પાસ (મક્કા કી) ઘાસ ઔર જલીલ ઘાસ હોગા.'

وَهَلْ اَرِدَنْ يَوْمًا مِّيَاهَ مَجِنَّةٍ وَهَلْ يَبْدُوَنْ لِيْ شَامَةٌ وَّطَفِيْلُ

'ઔર ક્યા મૈં કિસી દિન મજીન્ના કે ચશ્મોં પર ઉતરૂંગા ઔર ક્યા શામા ઔર તફીલ નામકે (મક્કા કે) પહાડ મુઝે નઝર આએંગે.'

મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં યેહ સારી બાતેં બતાઈ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! હમેં મક્કાસે જિતની મુહબ્બત હૈ, ઉતની યા ઉસસે ઝિયાદા મદીના કી મુહબ્બત હમારે દિલોંમેં પૈદા કર દે. અય અલ્લાહ ! મદીનાકો સિહહત દેને વાલી જગહ બના દે ઔર હમારે લિયે ઉસકે મુદ્દ ઔર સાઅ (ઔર મૈદાનોંમેં) બરકત ડાલ દે ઔર ઇસકા બુખાર હુજફા મકામ પર મુન્તકિલ કર દે.[૧]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, તુમમેં સે આજ રોઝા કિસને રખ્ખા હૈ ? હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મૈંને. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, તુમમેં સે આજ કિસને કિસીકી ઇયાદત કી હૈ ? હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મૈંને.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, તુમમેંસે આજ કૌન કિસી જનાઝેમેં શરીક હુવા હૈ ? હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મૈં. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, આજ કિસને કિસી મિસ્કીનકો ખાના ખિલાયા હૈ ? હઝરત

૧ બુખારી, ૨-૮૪૪

અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મૈંને. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા,જો આદમી એક દિનમેં યેહ સારે કામ કરેગા, વોહ જન્નતમેં ઝરૂર જાએગા.[1]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) હસન બિન અલી (રદિ.) કી ઈયાદત કરને આએ તો હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, જો ભી મુસલમાન કિસી બીમારકી ઈયાદત કરતા હૈ, તો અગર વોહ સુબહકો કરતા હૈ, તો ઉસકે સાથ સત્તર હઝાર ફરિશ્તે જાતે હૈં જો શામ તક ઉસકે લિયે ઈસ્તિગફાર કરતે રેહતે હૈં ઔર ઉસે (ઈસ ઈયાદતકે બદલેમેં) જન્નતમેં એક બાગ મિલેગા ઔર અગર વોહ શામકો ઈયાદત કરને જાતા હૈ, તો ઉસકે સાથ સત્તર હઝાર ફરિશ્તે જાતે હૈં, જો ઈસકે લિયે ઈસ્તિગફાર કરતે રેહતે હૈં ઔર ઉસે જન્નતમેં એક બાગ મિલેગા.[2]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી (રદિ.) હઝરત હસન બિન અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કી ઈયાદત કરને આએ તો ઉનસે અલી (રદિ.) ને પૂછા કે ક્યા આપ ઈયાદતકી નિય્યત સે આએ હૈં યા સિર્ફ મિલનેકે લિયે આએ હૈં?

હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ને કહા, નહીં. મૈં તો ઈયાદતકી નિય્યતસે આયા હૂં. ઈસ પર હઝરત અલી (રદિ.) ને પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન બયાન કિયા.[3]

હઝરત અબૂ ફાખિતા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અબૂ મૂસા અશઅરી (રદિ.) હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) કી ઈયાદત કરને આએ તો હઝરત અલી (રદિ.) અંદર તશરીફ લાએ ઔર પૂછા, અય અબૂ મૂસા ! આપ ઈયાદત કરને આએ હૈં યા મિલને ? ઉન્હોંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! નહીં, મૈં તો ઈયાદત કરને આયા હૂં.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જો મુસલમાન કિસી મુસલમાનકી ઈયાદત કરતા હૈ, તો સુબહસે શામ તક સત્તર હઝાર ફરિશ્તે ઉસકે લિયે દુઆ કરતે હૈં ઔર અલ્લાહ ઉસકો જન્નતમેં એક ખરીફ યા'ની બાગ અતા ફરમાતે હૈં.

રાવી કેહતે હૈં, હમને પૂછા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ખરીફ કિસે કેહતે હૈં ? હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, ખરીફ પાનીકી વોહ નાલી હૈ જિસસે ખજૂરોંકે બાગકો પાની દિયા જાતા હૈ.[4]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન યસાર (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અમ્ર બિન હુરૈસ (રદિ.) હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) કી ઈયાદત કરને આએ. હઝરત અલી

---

૧ અદબુલ મુફરદ, ૭૫
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૦
૩ અહમદ, ૧-૧૨૧
૪ અહમદ, ૧-૯૧

(રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા કે તુમ હસન (રદિ.) કી ઈયાદત કરને આએ હો, હાલાંકે તુમ્હારે દિલમેં (મેરે બારેમેં) બહોત કુછ હૈ.

હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને ઉનસે કહા, આપ મેરે રબ તો નહીં હૈં કે જિધર ચાહેં ઉધર મેરે દિલકો ફેર દેં (બસ અલ્લાહ હી ને મેરે દિલમેં ઐસી રાય ડાલી હૈ જો આપકી રાયકે ખિલાફ હૈ.)

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈસ સબ (ઈખ્તિલાફે રાય) કે બાવુજૂદ હમ આપકો આપકે ફાઈદેકી બાત ઝરૂર બતાએંગે. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જો મુસલમાન અપને ભાઈકી ઈયાદત કરતા હૈ, ઉસકે લિયે અલ્લાહ સત્તર હઝાર ફરિશ્તે ભેજ દેતે હૈં. દિનમેં જિસ વક્ત ભી ઈયાદત કરેગા, ઉસ વક્તસે સુબહ તક વોહ ઉસકે લિયે દુઆ કરતે રહેંગે.[૧]

હઝરત સઈદ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત સલમાન (રદિ.) કે સાથ થા. વોહ (કૂફા કે મોહલ્લે) કિન્દામેં કિસી બીમારકી ઈયાદત કરને ગએ. ઉસકે પાસ જાકર ઉન્હોંને ઉસસે કહા, તુમ્હેં ખૂશખબરી હો, અલ્લાહ મો'મિનકી બીમારીકો ઉસકે ગુનાહોંકે મિટનેકા ઔર ઉસસે અલ્લાહકે રાઝી હોનેકા ઝરીઆ બનાતે હૈં ઔર ફાજિરકી બીમારી તો ઐસી હૈ કે જૈસે ઊંટકો ઉસકે ઘરવાલોંને બાંધ દિયા, ફિર ઉસે ખોલ દિયા. ઊંટકો કુછ પતા નહીં કે ઉસે ક્યૂં બાંધા થા ઔર ઉસે ક્યૂં છોડા હૈ.[૨]

હઝરત સઈદ બિન વહબ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં હઝરત સલમાન (રદિ.) કે સાથ ઉનકે એક દોસ્તકી ઈયાદત કરને ગયા, જો કબીલા કિન્દાસે થા. ઉનસે હઝરત સલમાન (રદિ.) ને ફરમાયા કે અલ્લાહ અપને મો'મિન બંદેકો કિસી બીમારી યા આઝમાઈશમેં ડાલ દેતે હૈં, ફિર ઉસે આફિયત દેતે હૈં, ઈસસે ઉસકે પીછલે ગુનાહ મઆફ હો જાતે હૈં ઔર આઈન્દહ ઝમાનેમેં વોહ અલ્લાહકી રઝાકા તલબગાર હો જાતા હૈ ઔર અલ્લાહ અપને ફાજિર બંદેકો ભી કિસી બીમારી યા આઝમાઈશમેં ડાલ દેતે હૈં, ફિર ઉસે આફિયત દેતે હૈં, લેકિન વોહ ઊંટકી તરહ હોતે હૈં, જિસે ઉસકે ઘરવાલોંને પેહલે બાંધા થા, ફિર ઉસે ખોલ દિયા. ઉસ ઊંટકો ખબર નહીં કે ઘરવાલોંને ઉસે ક્યૂં બાંધા થા, ફિર ઉસે ક્યૂં છોડા હૈ?[3]

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) જબ કિસી બીમારકી ઈયાદત કરને જાતે, તો ઉસસે પૂછતે કે ક્યા હાલ હૈ? ઔર જબ ઉસકે પાસ સે ખડે હોને લગતે, તો ફરમાતે 'ખારલ્લાહુ લક' (અલ્લાહ તુમ્હેં ખૈર અતા ફરમાએ.)[૪]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબી હુઝૈલ (રહ.) કેહતે હૈં કે એક બાર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઊદ (રદિ.) એક બીમારકી ઈયાદતકે લિયે ગએ, ઉનકે સાથ કુછ

---

૧ અહમદ, ૧-૯૭, હૈસમી, ૩-૩૧
૨ અદબુલ મુફરદ, ૭૨
3 હુલીયા, ૧-૨૦૬
૪ અદબુલ મુફરદ, ૭૮

ઔર લોગ ભી થે. ઘરમેં એક ઔરત થી, જિસે ઉનકા એક સાથી દેખને લગા, તો ઉસસે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, અગર તેરી આંખ ફૂટ જાતી, તો યેહ તેરે લિયે (નામહરમકો દેખનેસે) ઝિયાદા બેહતર થા.[1]

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ કિસી બીમાર કી ઇયાદત કરને કે લિયે તશરીફ લે જાતે તો ઉસકે સરહાને બૈઠ જાતે, ફિર સાત બાર યેહ દુઆ પઢતે..

اَسْأَلُ اللّٰهَ الْعَظِيْمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ اَنْ يَشْفِيَكَ

અસ્અલુલ્લાહલ્ અઝીમ. રબ્બલ્ અર્શિલ્ અઝીમ અંય્યશ્ફીક.

અગર ઉસકી મૌત મેં કુછ દેર હૈ, તો વોહ આદમી ઝરૂર ઠીક હો જાતા.[2]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ કિસી બીમારકે પાસ જાતે, તો યેહ દુઆ પઢતે..[3]

اَذْهِبِ الْبَاْسَ رَبَّ النَّاسِ وَاشْفِ اَنْتَ الشَّافِيْ لَا شَافِيَ اِلَّا اَنْتَ

અઝહિબિલ્ બઅ્સ રબ્બન્નાસ વશ્ફિ અન્તશ્શાફી લા શાફિઇ ઇલ્લા અન્ત

ઇબ્ને જરીર કી રિવાયતમેં યેહ અલ્ફાઝ હૈં..[4]

لَا شَافِيَ اِلَّا اَنْتَ شِفَاءً لَّا يُغَادِرُ سَقَمًا

લા શિફાઅ ઇલ્લા શિફાઅક શિફાઅલ્લા યુગાદિરૂ સકમન્

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ કિસી બીમારકી ઇયાદત ફરમાતે, તો અપના દાયાં હાથ ઉસકે દાએં ગાલ પર રખકર યેહ દુઆ પઢતે..[5]

لَا بَاْسَ اَذْهِبِ الْبَاْسَ رَبَّ النَّاسِ اشْفِ اَنْتَ الشَّافِيْ لَا يَكْشِفُ الضُّرَّ اِلَّا اَنْتَ

લા બઅ્સ અઝહબિલ્ બઅ્સ રબ્બન્નાસિશ્ફિ અન્તશ્શાફી લા યકશિફુદ્દુર્ર ઇલ્લા અન્ત

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ કિસી બીમાર કે પાસ જાતે, તો યેહ દુઆ પઢતે..[1]

---

૧ અદબુલ મુફરદ, ૭૮
૨ અદબુલ મુફરદ, ૭૯
૩ અહમદ, તિરમીઝી
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૦
૫ માજમ

لَا شَافِيَ اِلَّا اَنْتَ شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا
اَذْهِبِ الْبَاْسَ رَبَّ النَّاسِ وَا شْفِ اَنْتَ الشَّافِيُ

અઝહબિલ્ બઅ્સ રબ્બન્નાસિ વશ્ફિ અન્તશ્શાફી લા શાફીય ઈલ્લા અન્ત શિફાઅલ્લા યુગાદિરૂ સકમા

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ કિસી બીમારકી ઈયાદત કરતે, તો અપના હાથ જિસ્મકે ઉસ હિસ્સે પર રખતે જહાં તકલીફ હોતી ઔર યેહ દુઆ પઢતે..[૨]

بِسْمِ اللّٰهِ لاَ بَاْسَ **બિસ્મિલ્લાહિ લા બઅ્સ**

હઝરત સલમાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરી ઈયાદત કરનેકે લિયે તશરીફ લાએ. જબ આપ બાહિર જાને લગે, તો ફરમાયા, અય સલમાન ! અલ્લાહ તુમ્હારી બીમારીકો દૂર કર દે ઔર તુમ્હારે ગુનાહોંકો મઆફ ફરમાએ ઔર તુમ્હેં દીનમેં ઔર જિસ્મમેં મરતે દમ તક આફિયત નસીબ ફરમાએ.[3]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ કિસી મરીઝકે પાસ તશરીફ લે જાતે યા કોઈ મરીઝ આપકે પાસ લાયા જાતા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ યેહ દુઆ પઢતે..[૪]

اَذْهِبِ الْبَاْسَ رَبَّ النَّاسِ اِشْفِ وَاَنْتَ الشَّافِيُ لَاشِفَاءَ اِلَّا شِفَا ئُكَ شِفَاءً لَّا يُغَادِرُ سَقَمًا

અઝહબિલ્ બઅ્સ રબ્બન્નાસિ ઈશ્ફિ વઅન્તશ્શાફી લા શાફીઅ ઈલ્લા શિફાઉક શિફાઅલ્લા યુગાદિરૂ સકમા.

હઝરત આઈશા (રદિ.) કી દૂસરી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈન કલિમાતકે સાથ હિફાઝતકી દુઆ કરતે ઔર પિછલી હદીસ વાલે કલિમે બતાએ ઔર આગે હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ફરમાયા કે મરઝુલ વફાતમેં જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બીમારી ઝિયાદા હો ગઈ, તો મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હાથ લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે જિસ્મ પર ફેરને લગી ઔર યેહી કલિમાત પઢને લગી.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૧
૨ હૈસમી, ૨-૨૯૯
૩ હૈસમી, ૨-૨૯૯
૪ સહીહ બુખારી, ૨-૮૪૭

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપના હાથ મુઝસે ખીંચ લિયા ઔર ફરમાયા, અય મેરે રબ ! મુઝે મઆફ ફરમા ઔર મુઝે રફીકે આ'લા (યા'ની અપને આપ) સે મિલા દે. યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા આખિરી કલામ થા, જો મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુના.[૧]

અંદર આને કી ઇજાઝત માંગના

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ સલામ ફરમાતે, તો તીન બાર ફરમાતે (યા'ની ઈજાઝત માંગનેકે લિયે ઘરસે બાહિર તીન બાર સલામ ઝોરસે કરતે, ઈજાઝત મિલ જાતી તો ઠીક, વરના બાહિરસે વાપસ ચલે જાતે, યા મતલબ યેહ હૈ કે જબ મજમા' ઝિયાદા હોતા તો સારે મજમા'કો સુનાનેકે લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તીન બાર સલામ ફરમાતે, દાએં તરફ ઔર બાએં તરફ ઔર સામને, યા મતલબ યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ કિસીકો મિલને ઉસકે ઘર જાતે તો તીન બાર સલામ ફરમાતે, એક ઈજાઝત લેનેકે લિયે, દૂસરા અંદર જાતે વક્ત ઔર તીસરા વાપસીકે વક્ત) ઔર જબ કોઈ અહમ બાત ફરમાતે તો તીન બાર ફરમાતે (તાકે કમસે કમ સમઝ વાલા ભી બાત સમઝ જાએ.)[૨]

હઝરત કૈસ બિન સઅદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમેં મિલનેકે લિયે હમારે ઘર તશરીફ લાએ. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (ઈજાઝતકે લિયે બાહિરસે) ફરમાયા, અસ્સલામુ અલૈકુમ વ રહમતુલ્લાહ.

મેરે વાલિદને (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સલામકા) જવાબ આહિસ્તાસે દિયા. મૈંને કહા, ક્યા આપ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈજાઝત દેના નહીં ચાહતે ? ઉન્હોંને કહા, ઝરા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બાર બાર હમેં સલામ કરને દો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફિર ફરમાયા, અસ્સલામુ અલૈકુમ વ રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહ.

(મેરે વાલિદ) હઝરત સઅદ (રદિ.) ને ફિર ધીરેસે જવાબ દિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફિર ફરમાયા, અસ્સલામુ અલૈકુમ વ રહમતુલ્લાહ ઔર ઈસકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાપસ ચલ પડે.

હઝરત સઅદ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પીછે ગએ ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈંને આપકા હર

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૨-૧૪
૨ સહીહ બુખારી, ૨-૯૨૩

સલામ સુના હૈ ઔર હર સલામકા ધીરેસે જવાબ દિયા હૈ, બસ ધીરેસે ઈસ લિયે જવાબ દિયા, તાકે આપ હમેં બાર બાર સલામ કરેં. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે સાથ વાપસ આએ.

હઝરત સઅદ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે નહાનેકા પાની તૈયાર કરવાયા, જિસસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ગુસલ કિયા. ફિર હઝરત સઅદ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઝઅફરાન યા વર્સ (ખુશ્બૂદાર ઘાસ) મેં રંગી હુઈ ચાદર દી, જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઓઢ લિયા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હાથ ઉઠાકર યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! તૂ અપની રહમતેં ઔર મહેરબાની હઝરત સઅદ (રદિ.) કે ખાનદાન પર નાઝિલ ફરમા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કુછ ખાના નોશ ફરમાયા.

ફિર જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વાપસીકા ઈરાદા ફરમાયા, તો હઝરત સઅદ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને એક ગધા પેશ કિયા, જિસે અચ્છી ચાદર ડાલકર તૈયાર કિયા ગયા થા. હઝરત સઅદ (રદિ.) ને કહા, અય કૈસ ! અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જાઓ. મૈં સાથ ચલ પડા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, મેરે સાથ સવાર હો જાઓ. મૈંને ઈન્કાર કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યા તો સવાર હો જાઓ યા વાપસ ચલે જાઓ. ઈસ પર મૈં વાપસ ચલા આયા.[૧]

હઝરત રિબઈ બિન હિરાશ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મુઝે બનૂ આમિર કે એક આદમીને યેહ કિસ્સા સુનાયા કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, ક્યા મૈં અંદર આ જાઉં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બાંદીસે ફરમાયા, બાહિર જાકર ઉસ આદમીસે કહો કે વોહ યૂં કહે, અસ્સલામુ અલૈકુમ, ક્યા મૈં અંદર આ જાઉં ? ઉસને અંદર આનેકી ઇજાઝત લેનેમેં અચ્છા તરીકા ઈખ્તિયાર નહીં કિયા.

મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી યેહ બાત બાહિરસે હી સુન લી ઔર બાંદીકે બાહિર આનેસે પેહલે હી મૈંને કહા, અસ્સલામુ અલૈકુમ, ક્યા મૈં અંદર આ જાઉં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વઅલૈક, અંદર આ જાઓ. આગે ઔર હદીસ ભી ઝિક્ર કી.[૨] હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને બાલાખાનેમેં થે કે હઝરત ઉમર (રદિ.) આએ ઔર ઉન્હોંને કહા, અસ્સલામુ અલૈક યા રસૂલલ્લાહ ! અસ્સલામુ અલૈક ! ક્યા ઉમર (રદિ.) અંદર આ જાએ ?[3]

---

૧ જમઉલ ફવાઈદ, ૨-૧૪૩
૨ અદબુલ મુફરદ, ૧૫૮, જમઉલ ફવાઈદ, ૨-૧૪૩
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૧

ખતીબને ઈસ વાકિઆકો ઈન અલ્ફાઝમેં ઝિક્ર કિયા હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અસ્સલામુ અલૈક અય્યુહન્નબિય્યુ વ રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહ, અસ્સલામુ અલૈકુમ ! ક્યા ઉમર (રદિ.) અંદર આ જાએ ?[૧]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે તીન બાર અંદર આનેકી ઈજાઝત માંગી. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે ઈજાઝત દી.[૨]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આદમી ભેજકર હમેં બુલાયા, હમ લોગ આએ ઔર હમને ઈજાઝત માંગી.[3]

હઝરત સફીના (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ થા કે ઈતને મેં હઝરત અલી (રદિ.) (રદિ.) આએ ઔર ઉન્હોંને ઈજાઝત લેનેકે લિયે દરવાઝા ધીરેસે ખટખટાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈનકે લિયે (દરવાઝા) ખોલ દો.[૪]

હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) ને દરવાઝેકે સામને ખડે હોકર અંદર આનેકી ઈજાઝત માંગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, દરવાઝેકે સામને ખડે હોકર ઈજાઝત મત માંગો.

એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત સઅદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘરમેં થે. મૈં આકર દરવાઝેકે સામને ખડા હો ગયા ઔર મૈંને ઈજાઝત માંગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈશારા ફરમાયા, ઝરા પરે હટ જાઓ. (મૈં પરે હટ ગયા) ઔર ફિર આકર મૈંને ઈજાઝત માંગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈજાઝત લેનેકી ઝરૂરત તો સિર્ફ નિગાહકી વજહસે હોતી હૈ.[૫]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે એક હુજરેમેં ઝાંકા. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દેખ લિયા) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક તીર યા કઈ તીર કે ફલ લેકર ઉસકી તરફ ખડે હોકર લપકે. મૈં આપકો દેખ રહા થા કે ગોયા આપ ઉસે અચાનક ચૌકે મારનેકે લિયે મૌકા તલાશ કર રહે થે.[૬]

હઝરત સહલ બિન સઅદ સાઈદી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમી ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે દરવાઝે કે સૂરાખમેં સે ઝાંકા. ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હાથમેં એક કંઘી થી, જિસસે આપ સર ખુજા રહે થે. જબ

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૧
૨ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૧
૩ હૈસમી, ૮-૪૫
૪ હૈસમી, ૮-૪૫
૫ હૈસમી, ૮-૪૪
૬ બુખારી, ૨-૯૨૨

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે (ઝાંકતે હુએ) દેખ લિયા તો ફરમાયા, અગર મુઝે પતા હોતા કે તુમ મુઝે દેખ રહે હો તો મૈં યેહ કંઘી તુમ્હારી આંખમેં માર દેતા. નિગાહકી વજહસે હી ઈજાઝત લેનેકા હુકમ દિયા ગયા હૈ.[1]

હઝરત અબૂ સઈદ ખૂદરી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં અન્સારકી એક મજ્લિસમેં બૈઠા હુવા થા કે ઈતનેમેં હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ઘભરાએ હુએ આએ ઔર કેહને લગે કે મૈંને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે તીન બાર ઈજાઝત માંગી, લેકિન મુઝે ઈજાઝત ન મિલી. આખિર મૈં વાપસ આ ગયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને (હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) કો બુલાયા ઔર) ફરમાયા, આપ અંદર ક્યૂં નહીં આ ગએ ?

હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ને કહા, મૈંને તીન બાર ઈજાઝત માંગી થી, લેકિન મુઝે ઈજાઝત ન મિલી, તો મૈં વાપસ આ ગયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ કે જબ તુમમેં સે કોઈ તીન બાર ઈજાઝત માંગે ઔર ઉસે ઈજાઝત ન મિલે, તો ઉસે ચાહિયે કે વોહ વાપસ ચલા જાએ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, તુમ્હેં ઈસ પર ગવાહ પેશ કરને હોંગે. ક્યા આપ લોગોંમેં સે કિસીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહ બાત સુની હૈ ? હઝરત ઉબય (રદિ.) ને ફરમાયા, (હમ સબને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહ હદીસ સુની હૈ, ઈસ લિયે) આપકો યેહ હદીસ સુનાનેકે લિયે હમ લોગોંમેં સે સબસે કમ ઉમ્ર આદમી હી ખડા હોગા. મૈં સબસે છોટા થા, મૈંને ખડે હોકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો બતાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ બાત ઈર્શાદ ફરમાઈ થી.[2]

હઝરત ઉબૈદ બિન ઉમૈર (રદિ.) રાવી ને હઝરત ઉમર (રદિ.) કા યેહ જુમ્લા નકલ કિયા હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી યેહ બાત મુઝસે વાકઈ છુપી રહી, બસ મૈં બાઝારોંમેં ખરીદને બેચનેમેં મશ્ગૂલ રહા.[3]

હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હોને કે લિયે તીન બાર ઈજાઝત માંગી. મુઝે ઈજાઝત ન મિલી. મૈં વાપસ ચલ પડા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને આદમી ભેજ કર મુઝે બુલાયા, (મૈં આ ગયા) તો મુઝસે ફરમાયા, અય અલ્લાહકે બંદે ! આપકો મેરે દરવાઝે પર ઈન્તિઝાર કરના બડા મુશ્કિલ લગા. આપકો મા'લૂમ હોના ચાહિયે, લોગોંકો આપકે દરવાઝે પર ઈન્તિઝાર કરના ઐસે હી મુશ્કિલ લગતા હૈ.

મૈંને કહા, (નહીં, મૈં ઈસ વજહસે વાપસ નહીં ગયા) બલ્કે મૈંને આપસે તીન બાર ઈજાઝત માંગી થી, જબ ન મિલી, તો મૈં વાપસ ચલા ગયા. હઝરત ઉમર (રદિ.)

---

૧ બુખારી, ૨-૧૦૨૦
૨ બુખારી, ૨-૯૨૩
૩ બુખારી, ૨-૧૦૯૨

ને કહા, યેહ બાત આપને કિસસે સુની હૈ ? (કે તીન બારમેં ઈજાઝત ન મિલે તો આદમી વાપસ ચલા જાએ ?) મૈંને કહા, મૈંને યેહ બાત નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુની હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, યેહ કૈસે હો સકતા હૈ કે જો બાત હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ન સુની હો, વોહ આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુન લેં ? અગર આપ ઈસ પર ગવાહ ન લાએ તો મૈં આપકો ઈબરતનાક સઝા દૂંગા.

મૈં વહાં સે બાહિર આયા. કુછ અન્સાર મસ્જિદમેં બૈઠે હુએ થે, મૈં ઉનકે પાસ આયા. મૈંને ઉનસે ઈસકે બારેમેં પૂછા, તો ઉન્હોંને કહા, ક્યા ઈસમેં કિસીકો શક હૈ ? મૈંને ઉન્હેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કી બાત બતાઈ તો ઉન્હોંને કહા, આપકે સાથ હમારા સબસે કમ ઉમ્ર આદમી હી જાએગા. ઈસ પર મેરે સાથ હઝરત અબૂ સઈદ ખૂદરી યા અબૂ મસઊદ (રદિ.) ખડે હોકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ ગએ ઔર વહાં જાકર ઉન્હોંને યેહ વાકિઆ સુનાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક બાર હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) કો મિલને ગએ. હમ ભી આપકે સાથ ગએ.

વહાં પહોંચ કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સલામ કિયા, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો (અંદર આને) કી ઈજાઝત ન મિલી. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દોબારા સલામ કિયા, ફિર તીસરી બાર સલામ કિયા, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈજાઝત ન મિલી. તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જો હમારે ઝિમ્મે થા, વોહ હમને કર દિયા. ઈસકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાપસ આ ગએ. પીછે સે હઝરત સઅદ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચે ઔર ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસને આપકો હક દેકર ભેજા, આપને જિતની બાર સલામ કિયા, મૈંને હર બાર આપકા સલામ સુના ઔર મૈંને હર બાર જવાબ દિયા, લેકિન મૈં ચાહતા થા કે આપ મુઝે ઔર મેરે ઘરવાલોંકો બાર બાર સલામ કરેં. (ઈસ લિયે મૈં ધીરે ધીરે જવાબ દેતા રહા.)

ઈસ પર હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી હદીસોંકે બારેમેં પૂરી અમાનતદારીસે કામ લેને વાલા હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હાં (મૈં આપકો ઐસા હી સમઝતા હૂં) લેકિન મૈંને ચાહા કે (ઔર ઝિયાદા ઈત્મીનાનકે લિયે) અચ્છી તરહ તહકીક હો જાએ.[૧]

હઝરત આમિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉનકી એક બાંદી હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કી બેટીકો લેકર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે પાસ ગઈ

---

૧ બુખારી

ઔર ઉસને (દરવાઝે પર પહોંચ કર) કહા, ક્યા મૈં અંદર આ જાઉં ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં. વોહ વાપસ ચલી ગઈ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઉસે બુલાઓ ઔર ઉસસે કહો કે વોહ (ઈજાઝત લેનેકે લિયે) યૂં કહે, અસ્સલામુ અલૈકુમ ! ક્યા મૈં અંદર આ જાઉં ?[1]

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં કે મુઝસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય અસ્લમ ! મેરે દરવાઝે પર પેહરા દિયા કરો ઔર કિસીસે કોઈ ચીઝ હરગિઝ ન લેના. એક દિન ઉન્હોંને મેરે જિસ્મ પર નયે કપડે દેખે તો પૂછા, યેહ કપડે તુમ્હેં કહાંસે મિલ ગએ ? મૈંને કહા, હઝરત ઉબૈદુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ને મુઝે દિયે હૈં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હઝરત ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) સે તો લે લિયા કરો ઔર કિસીસે હરગિઝ ન લેના. ફિર મૈં એક દિન દરવાઝે પર ખડા (પેહરા દે રહા થા) કે હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) આએ. ઉન્હોંને મુઝસે પૂછા કે મૈં અંદર ચલા જાઉં ? મૈંને કહા, અમીરૂલ મો'મિનીન કુછ દેરકે લિયે મસરૂફ હૈં. હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને હાથ ઉઠાકર ઈસ ઝોરસે મેરે કાનોંકે પીછે મારા કે મેરી ચીખ નિકલ ગઈ.

મૈં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ અંદર ગયા. ઉન્હોંને પૂછા, તુમ્હેં ક્યા હુવા ? મૈંને કહા, હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને મુઝે મારા હૈ ઔર ઉનકી સારી બાત હઝરત ઉમર (રદિ.) કો બતા દી. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાને લગે, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઝુબૈર (રદિ.) કો દેખ લૂંગા. ફિર ફરમાયા, ઉન્હેં અંદર ભેજ દો. મૈંને ઉન્હેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ અંદર ભેજ દિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, આપને ઈસ ગુલામકો ક્યૂં મારા ?

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને કહા, યેહ કેહ રહા થા કે મૈં તુમ લોગોંકો અંદર નહીં જાને દૂંગા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા ઈસસે પેહલે ઈસને કભી મેરે દરવાઝેસે આપકો વાપસ કિયા હૈ ? હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને કહા, નહીં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તો અગર ઈસને આપસે કહા થા કે થોડી દેર ઈન્તિઝાર કર લેં, ક્યૂંકે અમીરૂલ મો'મિનીન ઝરા મસરૂફ હૈં તો આપ ઈન્તિઝાર કર લેતે ઔર મુઝે મા'ઝૂર સમઝ લેતે. અલ્લાહકી કસમ ! જબ કિસી દરિન્દેકો ઝખ્મી કર દિયા જાતા હૈ, તો બાકી દરિન્દે ઉસે ખા જાતે હૈં. આપને ઉસે મારા હૈ, તો દૂસરે ભી મારને લગ જાએંગે.[2]

હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક દિન હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) મેરે પાસ આએ ઔર ઉન્હોંને અંદર આનેકી ઈજાઝત માંગી. મૈંને ઉન્હેં ઈજાઝત દે દી. મેરી બાંદી મેરે સરમેં કંઘી કર રહી થી. મૈંને ઉસે રોક દિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં, ઉસે કંઘી કરને દો.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૫૧

મૈંને કહા, અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ મેરે પાસ પૈગામ ભેજ દેતે તો ખૂદ હી આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હો જાતા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં, ઝરૂરત તો મુઝે હૈ. (ઇસ લિયે મુઝે હી આના ચાહિયે થા.)[૧]

એક સાહબ કેહતે હૈં કે એક બાર ફજરકી નમાઝકે બા'દ હમ લોગોંને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) સે અંદર આનેકી ઈજાઝત માંગી. ઉન્હોંને હમેં ઈજાઝત દે દી ઔર અપની બીવી પર એક ચાદર ડાલ દી ઔર ફરમાયા, મૈંને ઈસે પસંદ ન કિયા કે તુમ લોગોંસે ઈન્તિઝાર કરાઉં.[૨]

હઝરત મૂસા બિન તલ્હા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં અપને વાલિદ સાહબકે સાથ અપની વાલિદાકે પાસ જાને લગા તો વાલિદ સાહબ (કમરેકે) અંદર દાખિલ હો ગએ. મૈં ભી ઉનકે પીછે અંદર જાને લગા તો વોહ મેરી તરફ મુડે ઔર ઇસ ઝોરસે સીને પર મારા કે મૈં સુરીનકે બલ ગિર ગયા. ફિર ફરમાયા, ક્યા તુમ ઈજાઝત લિયે બગૈર અંદર આ રહે હો ?[3]

હઝરત મુસ્લિમ બિન નઝીર (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમીને હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) સે ઈજાઝત માંગી ઔર અંદર ઝાંકકર કહા, મૈં અંદર આ જાઉં ? હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ને ફરમાયા, તેરી આંખ તો અંદર આ ચુકી હૈ, હાં, તેરી સુરીન અભી અંદર નહીં આઇ ઔર એક આદમીને કહા, ક્યા મૈં અપની માં સે ભી અંદર આનેકી ઈજાઝત લું ?

હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર વાલિદાસે ઈજાઝત ન લોગે (તો કભી તુમ અપની વાલિદાકો ઐસી હાલતમેં દેખોગે જો તુમ્હેં બિલકુલ અચ્છી ન લગેગી.)[૪]

હઝરત અબૂ સુવૈદ અબ્દી (રહ.) કેહતે હૈં કે હમ હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે યહાં ગએ ઔર જાકર હમ ઉનકે દરવાઝે પર બૈઠ ગએ, તાકે હમેં અંદર આનેકી ઈજાઝત મિલ જાએ. જબ ઈજાઝત મિલનેમેં દેર હો ગઇ, તો મૈં ખડે હોકર દરવાઝેકે સૂરાખસે અંદર દેખને લગ ગયા. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કો ઈસકા પતા ચલ ગયા. જબ ઉન્હોંને હમેં ઈજાઝત દે દી, તો હમ અંદર જાકર બૈઠ ગએ. ઉન્હોંને ફરમાયા, અભી તુમમેં સે કૌન મેરે ઘરમેં ઝાંક રહા થા ?

મૈંને કહા, મૈં. ઉન્હોંને ફરમાયા, તુમને મેરે ઘરમેં ઝાંકના કિસ વજહસે જાઇઝ સમઝા ? મૈંને કહા, ઈજાઝત મિલનેમેં દેર હો રહી થી, ઈસ લિયે મૈંને દેખ લિયા. મુસ્તકિલ દેખનેકા ઈરાદા નહીં થા. ફિર સાથિયોંને ઉનસે કઇ બાતેં પૂછીં. મૈંને કહા,

---

૧ અદબુલ મુફરદ, ૧૮૯
૨ હૈસમી, ૮-૪૬
૩ અદબુલ મુફરદ, ૧૫૫, ફત્હુલ બારી, ૧૧-૨૦
૪ અદબુલ મુફરદ, ૧૫૯

અય અબૂ અબ્દુર્રહમાન ! આપ જિહાદકે બારેમેં ક્યા ફરમાતે હૈં ? ઉન્હોંને ફરમાયા, જો જિહાદ કરેગા, અપને લિયે કરેગા.[૧]

મુસલમાન સે અલ્લાહ કે લિયે મુહબ્બત કરના

હઝરત બરાઅ બિન આઝિબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠે હુએ થે કે ઈતનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, ઈસ્લામકા કૌન સા હિસ્સા સબસે ઝિયાદા મઝબૂત હૈ ? સહાબા (રદિ.) ને કહા, નમાઝ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નમાઝ બહોત અચ્છી ચીઝ હૈ, લેકિન મૈં જો પૂછ રહા હૂં, વોહ યેહ નહીં હૈ.

સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, રમઝાનકે રોઝે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, રોઝા ભી અચ્છી ચીઝ હૈ, લેકિન યેહ વોહ નહીં હૈ. સહાબા (રદિ.) ને કહા, જિહાદ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જિહાદ ભી અચ્છી ચીઝ હૈ, લેકિન યેહ વોહ ચીઝ નહીં હૈ.

ફિર ફરમાયા, ઈમાનકા સબસે મઝબૂત હિસ્સા યેહ હૈ કે તુમ અલ્લાહકે લિયે મુહબ્બત કરો ઔર અલ્લાહકે લિયે બુગ્ઝ રખ્ખો.[૨]

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે પાસ તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયા, ક્યા તુમ જાનતે હો, કૌનસા અમલ અલ્લાહકો સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ ? કિસીને કહા, નમાઝ ઔર ઝકાત. કિસીને કહા, જિહાદ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહકો સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ અમલ અલ્લાહકે લિયે મુહબ્બત કરના ઔર અલ્લાહકે લિયે બુગ્ઝ રખના હૈ.[3]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સિર્ફ મુત્તકી આદમીસે મુહબ્બત કિયા કરતે થે.[૪]

હઝરત ઉસ્માન બિન અબીલ આસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, દો આદમી ઐસે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હુવા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈન દોનોંસે મુહબ્બત થી. એક હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) સે દૂસરે હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) સે.[૫]

---

૧ હૈસમી, ૮-૪૪
૨ અહમદ
૩ મુજતમિઉઝઝવાઈદ, ૧-૯૦
૪ હૈસમી, ૧૦-૨૭૪
૫ ઇબ્ને અસાકિર

હઝરત હસન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કો લશ્કરકા અમીર બનાકર ભેજતે થે ઔર ઈસ લશ્કરમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે આમ સહાબા (રદિ.) હોતે થે. કિસીને હઝરત અમ્ર (રદિ.) સે કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ આપકો અમીર બનાતે થે ઔર કરીબ કરતે થે ઔર આપસે મુહબ્બત કરતે થે.

હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાકઈ મુઝે અમીર બનાયા કરતે થે, લેકિન મુઝે યેહ મા'લૂમ નહીં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈસ તરહ મેરા દિલ લગાનેકે લિયે ફરમાતે થે યા વાકઈ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મુઝસે મુહબ્બત થી, લેકિન મૈં તુમ્હેં ઐસે દો આદમી બતાતા હૂં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હુવા, ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉનસે મુહબ્બત થી. એક હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ ઔર દૂસરે હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.)[1]

ઈબ્ને સઅદ કી રિવાયતમેં ઈસકે બા'દ યેહ મઝમૂન હૈ કે લોગોંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! યેહ (અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.)) જંગે સિફ્ફીનકે દિન આપ લોગોંકે હાથોં કત્લ હુએ થે. હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને કહા, આપ લોગ ઠીક કેહ રહે હૈં, વાકઈ વોહ હમારે હાથોં કત્લ હુએ થે.[2]

હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દરવાઝે પર) બૈઠા હુવા થા કે ઈતને મેં હઝરત અલી (રદિ.) ઔર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) અંદર આનેકી ઈજાઝત લેને આએ ઔર યૂં કહા, અય ઉસામા ! અંદર જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હમારે લિયે ઈજાઝત લે આઓ.

મૈંને અંદર જાકર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હઝરત અલી (રદિ.) ઔર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) અંદર આનેકી ઈજાઝત ચાહ રહે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ, વોહ દોનોં ક્યૂં આએ હૈં ? મૈંને કહા, નહીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે મા'લૂમ હૈ. ઉન્હેં અંદર ભેજ દો.

ઉન દોનોંને અંદર આકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ આપસે યેહ પૂછને આએ હૈં, આપકો અપને રિશ્તેદારોંમેં સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ કૌન હૈ ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ફાતિમા બિન્તે મુહમ્મદ (રદિ.).

ઉન્હોંને કહા, હમ આપકે ઘરવાલોંકે બારેમેં નહીં પૂછ રહે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે લોગોંમેં સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ વોહ

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૨૩૮
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૮૮

આદમી હૈ, જિસ પર અલ્લાહને ઈન્આમ ફરમાયા હૈ ઔર મૈંને ભી ઉસ પર ઈન્આમ કિયા હૈ ઔર વોહ હૈ ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) ઈન દોન ને કહા, ઉનકે બા'દ કૌન?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ઈસ પર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! આપને તો અપને ચચાકો સબસે આખિરમેં કર દિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલી (રદિ.) ને આપસે પેહલે હિજરત કી હૈ (ઔર હમારે યહાં દર્જા દીનકી મેહનતકે મુતાબિક બનતા હૈ.)[1]

હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! આપકો લોગોંમેં સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ કૌન હૈ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આઈશા (રદિ.) ઉસ આદમીને પૂછા, ઔર મર્દોમેં સે કૌન? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અબૂબક્ર (રદિ.) ઉસ આદમીને પૂછા, ફિર કૌન? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અબૂ ઉબૈદા (રદિ.)[2]

હઝરત અમ્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! આપકો લોગોંમેં સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ કૌન હૈ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આઈશા (રદિ.) મૈંને કહા, મૈં મર્દોમેં સે પૂછ રહા હૂં? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ઉનકે વાલિદ.[3]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠા હુવા થા કે ઈતનેમેં એક આદમી ગુઝરા. પાસ બૈઠે હુવે આદમીને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! મુઝે ઉસ આદમીસે મુહબ્બત હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમને ઉસે બતાયા હૈ? ઉસને કહા, નહીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસે બતા દો. ચુનાંચે વોહ સાહબ ઉસકે પીછે ગએ ઔર ઉસે કહા, મૈં આપસે અલ્લાહકે લિયે મુહબ્બત કરતા હૂં. ઉસ આદમીને જવાબમેં દુઆ દી..

اَحَبَّکَ الَّذِیْ اَحْبَبْتَنِیْ لَهٗ   અહબ્બકલ્લઝી અહબબ્તની લહુ

'જિસ ઝાતકી વજહસે તુમને મુઝસે મુહબ્બતકી હૈ, વોહ તુમસે મુહબ્બત કરે.'[4]

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૩૬
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૩૫૧
૩ ઈબ્ને સઅદ, ૮-૬૭
૪ જમઉલ ફવાઈદ, ૨-૧૪૭, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૪૨

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર મૈં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠા હુવા થા કે ઈતનેમેં એક આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આકર સલામ કિયા ઔર ફિર વાપસ ચલા ગયા. મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે ઉસ આદમીસે મુહબ્બત હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ બાત અપને ભાઈકો બતા દો. ચુનાંચે મૈં ઉસી વક્ત વહાંસે ચલ પડા ઔર જાકર ઉસે સલામ કિયા. ફિર મૈંને ઉસકા કંધા પકડકર કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં આપસે અલ્લાહકે લિયે મુહબ્બત કરતા હૂં. ઉસને કહા, મૈં ભી આપસે અલ્લાહકે લિયે મુહબ્બત કરતા હૂં ઔર મૈંને કહા, અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝે ઈસકા હુક્મ ન દેતે, તો મૈં યેહ (બતાનેકા) કામ ન કરતા.[1]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સર્જિસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા કે મૈં હઝરત અબૂઝર (રદિ.) સે મુહબ્બત કરતા હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમને ઉનકો યેહ બાત બતા દી હૈ ? મૈંને કહા, નહીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉન્હેં બતા દો.

ફિર જબ મેરી હઝરત અબૂઝર (રદિ.) સે મુલાકાત હુઈ, તો મૈંને કહા, મુઝે આપસે અલ્લાહકે લિયે મુહબ્બત હૈ. ઉન્હોંને જવાબમેં યેહ દુઆ દી..

اَحَبَّكَ الَّذِىْ اَحْبَبْتَنِىْ لَهٗ   અહબ્બકલ્લઝી અહબબ્તની લહુ

ફિર મૈંને વાપસ આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અપની મુહબ્બતકે બતાનેમેં ભી અજરો સવાબ મિલતા હૈ.[2]

હઝરત મુજાહિદ (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમી હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કે પાસસે ગુઝરા, તો હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ આદમી મુઝસે મુહબ્બત કરતા હૈ. લોગોંને પૂછા, અય ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ! આપકો કૈસે પતા ચલા ?

ઉન્હોંને કહા, ઈસ લિયેકે મૈં ઉસસે મુહબ્બત કરતા હૂં (ક્યૂંકે દિલકો દિલસે રાહ હોતી હૈ. અગર તુમ્હેં કિસીસે મુહબ્બત હૈ, તો સમઝ લો કે ઉસે ભી તુમસે મુહબ્બત હૈ.)[3]

---

૧ હૈસમી, ૧૦-૨૮૨
૨ હૈસમી, ૧૦-૨૮૨
3 હૈસમી, ૧૦-૨૭૫

હઝરત મુજાહિદ (રહ.) કેહતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે એક સહાબી મુઝસે મિલે ઔર પીછેસે કંધા પકડકર ઉન્હોંને કહા, ગૌરસે સુનો, મૈં તુમસે મુહબ્બત કરતા હૂં. મૈંને જવાબમેં યેહ દુઆ દી..

اَحَبَّکَ الَّذِیْ اَحْبَبْتَنِیْ لَهٗ

અહબ્બકલ્લઝી અહબબ્તની લહુ

ફિર ઉન્હોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ કે જબ કિસી આદમીકો કિસીસે મુહબ્બત હો, તો ઉસે ચાહિયે કે વોહ ઉસે બતા દે. અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ ન ફરમાયા હોતા, તો મૈં તુમ્હેં ન બતાતા. ફિર વોહ મુઝે શાદીકા પયામ દેને લગે ઔર યૂં કહા, દેખો, હમારે યહાં એક લડકી હૈ (ઔર તો ઉસમેં બહોત ખૂબિયાં હૈં, બસ એક ખરાબી હૈ કે) વોહ કાની હૈ. (યા'ની ઉસકા ઐબ ભી બતા દિયા, તાકે મા'મલા સાફ રહે)[૧]

હઝરત મુજાહિદ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને મુઝસે ફરમાયા કે અલ્લાહકે લિયે મુહબ્બત કરો ઔર અલ્લાહકે લિયે બુગ્ઝ રખ્ખો ઔર અલ્લાહકે લિયે દોસ્તી કરો ઔર અલ્લાહકે લિયે દુશ્મની કરો, ક્યૂંકે અલ્લાહકી દોસ્તી ઔર કુર્બ સિર્ફ ઉન્હીં ખૂબીયોંસે હાસિલ હો સકતા હૈ, જબ તક આદમી ઐસા નહીં બન જાએગા. વોહ ચાહે કિતની નમાઝેં પઢ લે ઔર ચાહે કિતને રોઝે રખ લે, ઈમાનકા મઝા નહીં ચખ સકતા. અબ તો લોગોંકા ભાઈચારા સિર્ફ દુનિયાકે મા'મલોંકી વજહસે રેહ ગયા હૈ.[૨]

મુસલમાન સે બાતચીત છોડ દેના ઔર તઅલ્લુકાત ખત્મ કર લેના

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ઝૌજએ મોહતરમા હઝરત આઈશા (રદિ.) કે માંઝાદ ભાઈ હઝરત તુફૈલકે બેટે હઝરત ઔફ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કુછ બેચા યા કુછ હદિયામેં દિયા તો ઉનકો પતા ચલા કે (ઉનકે ભાંજે) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ને ઉસ પર યેહ કહા હૈ કે અલ્લાહકી કસમ ! (યૂં ખુલા ખર્ચ કરને સે) યા તો હઝરત આઈશા (રદિ.) ખૂદ રૂક જાએં વરના મૈં પાબંદી લગાકર ઉન્હેં રોક દૂંગા.

---

૧ અદબુલ મુફરદ, ૮૦
૨ હૈસમી, ૧-૯૦

હઝરત આઈશા (રદિ.) ને પૂછા, ક્યા હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને યેહ બાત કહી હૈ? લોગોં ને કહા, હાં. હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કહા, મૈં અલ્લાહકે લિયે નઝર માનતી હૂં કે મૈં ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) સે કભી બાત નહીં કરૂંગી. જબ (બાત ચીત છોડે હુએ) કાફી દિન હો ગએ, તો હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) ને કિસીકો અપના સિફારિશી બનાકર હઝરત આઈશા (રદિ.) કે પાસ ભેજા. હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) કે બારેમેં ન તો કિસીકી સિફારિશ કુબૂલ કરૂંગી ઔર ન મૈં અપની નઝર તોડુંગી.

જબ હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) ને દેખા કે બહોત ઝિયાદા દિન ગુઝર ગએ હૈં, તો ઉન્હોંને કબીલા બની ઝુહરા કે હઝરત મિસ્વર બિન મખ્રમા ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અસ્વદ બિન અબ્દે યગૂસ (રદિ.) સે બાત કી ઔર ઉનસે કહા, મૈં આપ દોનોંકો અલ્લાહ કા વાસ્તા દેકર કેહતા હૂં કે આપ લોગ મુઝે હઝરત આઈશા (રદિ.) કે પાસ ઝરૂર લે જાએં, ક્યૂંકે મુઝસે તઅલ્લુક તોડનેકી નઝર માનના હઝરત આઈશા (રદિ.) કે લિયે જાઈઝ નહીં હૈ.

ચુનાંચે યેહ દોનોં અપની ચાદરોંમેં લિપટે હુએ હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) કો લેકર આએ ઔર હઝરત આઈશા (રદિ.) સે ઈજાઝત માંગી ઔર યૂં કહા, અસ્સલામુ અલૈક વ રહમતુલ્લલાહિ વ બરકાતુહ, ક્યા હમ અંદર આ જાએં ? હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કહા, આ જાઓ. ઈન લોગોંને કહા, ક્યા હમ સબ આ જાએં ?

હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કહા, હાં, સબ આ જાઓ. ઉન્હેં પતા નહીં થા કે ઈન દોનોંકે સાથ હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) ભી હૈં. જબ યેહ લોગ અંદર આએ તો હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) પરદેકે અંદર ચલે ગએ ઔર હઝરત આઈશા (રદિ.) સે લિપટ ગએ ઔર ઉન્હેં અલ્લાહકા વાસ્તા દેકર રોને લગ ગએ ઔર હઝરત મિસ્વર ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ભી ઉન્હેં વાસ્તા દેને લગે કે વોહ ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) સે ઝરૂર બાત કર લેં ઔર ઉનકે ઉઝરકો કુબૂલ કર લેં ઔર યૂં કહા કે આપકો મા'લૂમ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કિસી મુસલમાનસે તઅલ્લુક તોડ લેનેસે મના ફરમાયા હૈ ઔર કિસી મુસલમાનકે લિયે જાઈઝ નહીં કે વોહ અપને ભાઈકો તીન દિનસે ઝિયાદા છોડે રખ્ખે.

જબ ઈન હઝરાતને (રિશ્તોંકો જોડને ઔર મઆફ કરનેકી) ફઝીલતેં બાર બાર યાદ દિલાઈં ઔર મુસલમાનસે તઅલ્લુક કાટ લેનેસે મના કરનેકા ઝિક્ર બાર બાર કિયા તો હઝરત આઈશા (રદિ.) ઉન દોનોંકો સમઝાને લગીં ઔર રોને લગીં ઔર કેહને લગીં કે મૈંને નઝર માન રખ્ખી હૈ ઔર નઝરકા તોડના બહોત સખ્ત હૈ. લેકિન વોહ દોનોં ઈસરાર કરતે રહે, યહાં તક કે હઝરત આઈશા (રદિ.) ને હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) સે બાત કર હી લી ઔર અપની કસમકો તોડનેકે કફ્ફારેમેં ચાલીસ ગુલામ

આઝાદ કિયે ઔર ઉન્હેં જબ અપની યેહ કસમ યાદ આતી તો ઈતના રોતીં કે ઉનકા દુપટ્ટા આંસુઓંસે ગીલા હો જાતા.[1]

હઝરત ઉર્વહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે બા'દ હઝરત આઈશા (રદિ.) કો તમામ લોગોંમેં સબસે ઝિયાદા મુહબ્બત હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) સે થી (ક્યૂંકે હઝરત આઈશા (રદિ.) ને અપને ઈસ ભાંજેકી તરબિયત ખૂદ કી થી) ઔર વોહ ભી હઝરત આઈશા (રદિ.) કે સાથ તમામ લોગોંસે ઝિયાદા અચ્છા સુલૂક કિયા કરતે થે.

હઝરત આઈશા (રદિ.) કી આદત તો યેહ થી કે જો ભી આતા થા, વોહ સારેકા સારા સદકા કર દેતી થીં, કુછ બચાકર નહીં રખતી થીં. ઈસ પર હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) ને કહા, હઝરત આઈશા (રદિ.) કે હાથોંકો ઈતના ઝિયાદા ખર્ચ કરનેસે કિસી તરહ રોકના ચાહિયે.

હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા મેરે હાથોંકો રોકા જાએગા? મૈં ભી કસમ ખાતી હૂં કે મૈં ઉનસે કભી બાત નહીં કરૂંગી. હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) (બહોત પરેશાન હુએ ઔર) ઉન્હોંને કુરૈશકે બહોતસે આદમીયોંકો ખાસ તૌરસે ખૂદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે નનિહાલ વાલોંકો અપના સિફારિશી બનાકર હઝરત આઈશા (રદિ.) કી ખિદમતમેં ભેજા, લેકિન હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કિસીકી સિફારિશ કુબૂલ નહીં કી. આખિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે નનિહાલમેં સે કબીલા બની ઝુહરા કે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અસ્વદ બિન અબ્દે યગૂસ ઔર હઝરત મિસ્વર બિન મખ્રમા (રદિ.) ને હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) સે કહા, જબ હમ ઈજાઝત લેકર અંદર જાને લગેં તો તુમ પરદેકે અંદર ચલે જાના.

ચુનાંચે ઉન્હોંને ઐસા હી કિયા. (આખિર હઝરત આઈશા (રદિ.) ઉનસે રાઝી હો ગઈ ઔર ઉન્હોંને અપની કસમ તોડ દી.) ફિર હઝરત ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) ને હઝરત આઈશા (રદિ.) કી ખિદમતમેં દસ ગુલામ ભેજે, જિન્હેં હઝરત આઈશા (રદિ.) ને (કસમ તોડનેકે કફ્ફારેમેં) આઝાદ કર દિયા થા ઔર બા'દમેં ઔર ગુલામ આઝાદ કરતી રહીં, યહાં તક કે ચાલીસ ગુલામ આઝાદ કર દિયે ઔર ફરમાયા (ચાલીસ ગુલામ આઝાદ કરકે ભી ઈત્મીનાન નહીં હો રહા હૈ, ઈસ લિયે) અચ્છા તો યેહ થા કે મૈં નઝર (મન્નત) મેં અપને ઝિમ્મે કોઈ અમલ મુકર્રર લેતી, તાકે અબ ઉસે કરકે મૈં મુત્મઈન હો જાતી. (જૈસે મૈં યૂં કેહતી) અગર મૈં ઈબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) સે બાત કરૂં તો દો ગુલામ આઝાદ કરૂંગી તો અબ દો ગુલામ આઝાદ કરકે મૈં મુત્મઈન હો જાતી. મૈંને તો સિર્ફ યેહ કહા, કે મૈં નઝર માનતી હૂં કે ઈબ્ને ઝુબૈર સે બાત નહીં કરૂંગી ઔર ઉસમેં અમલકી કોઈ મિક્દાર મુકર્રર નહીં કી.[2]

---

૧ બુખારી, ૨-૨૯૭, અદબુલ મુફરદ, ૫૯
૨ સહીહ બુખારી, ૧-૨૯૭

આપસ મેં સુલહ કરાના

હઝરત સહલ બિન સઅદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કુબા વાલે આપસમેં લડ પડે. યહાં તક કે ઉન્હોંને એક દૂસરે પર પત્થર બરસાયે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈસકા પતા ચલા, તો ફરમાયા, આઓ ચલેં, ઉનકી સુલહ કરાએં.[1]

હઝરત સહલ કી એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે બનૂ અમ્ર બિન ઔફકા આપસમેં કુછ ઝગડા હો ગયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને કુછ સહાબા (રદિ.) કો લેકર સુલહ કરાને તશરીફ લે ગએ. આગે ઔર મઝમૂન ભી હૈ.[2]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા ગયા કે અગર આપ અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય કે પાસ તશરીફ લે જાએં તો યેહ બહોત મુનાસિબ હોગા. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ગધે પર સવાર હોકર તશરીફ લે ગએ ઔર મુસલમાન આપકે સાથ પૈદલ ચલ રહે થે. રાસ્તેકી ઝમીન શોરીલી થી. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકે પાસ પહોંચે તો ઉસ (બદબખ્ત) ને કહા, આપ મુઝસે દૂર રહેં. અલ્લાહકી કસમ ! આપકે ગધેકી બદબૂસે મુઝે તકલીફ હો રહી હૈ. ઈસ પર એક અન્સારીને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ગધા તુમસે ઝિયાદા અચ્છી ખુશ્બૂ વાલા હૈ.

યેહ સુનકર અબ્દુલ્લાહકી કૌમ કે એક આદમીકો ગુસ્સા આ ગયા ઔર ઉન દોનોંમેં ગાલી ગલોચ શુરૂ' હો ગઈ. ઈસ પર ઉન દોનોંસે હર એક કે સાથિયોંકો ગુસ્સા આ ગયા. યહાં તક કે વોહ છડીયોં, હાથોં ઔર જૂતોં સે એક દૂસરે કો મારને લગે.

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમેં ફિર યેહ ખબર મિલી કે ઈસ પર યેહ આયત નાઝિલ હુઈ..

وَاِنْ طَآئِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اقْتَتَلُوْا فَاَصْلِحُوْا بَيْنَهُمَا

વઈન તાઈફતાનિ મિનલ્ મુઅમિનીનક્તતલૂ ફઅસ્લિહૂ બય્નહુમા

'ઔર અગર મુસલમાનોંમેં દો ગિરોહ આપસમેં લડ પડેં તો ઈન દોનોંકે દર્મિયાન ઈન્સાફકે સાથ સુલહ કરા દો.'

બીમારકી ઈયાદતકે ઉનવાનકે તહત ઈમામ બુખારીકી યેહ હદીસ હઝરત ઉસામા (રદિ.) કી રિવાયતસે ગુઝર ચુકી હૈ કે ઈસ પર મુસલમાનોં, મુશ્રિકોં ઔર

૧ સહીહ બુખારી, ૧-૩૭૦
૨ સહીહ બુખારી, ૧-૩૭૦

યહૂદીયોંને એક દૂસરેકો બુરા ભલા કેહના શુરૂ' કર દિયા ઔર બાત ઈતની બળ્હી કે એક દૂસરે પર હમલાવર હોને હી વાલે થે. ઈસ લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન સબકો ઠંડા કરતે રહે, યહાં તક કે સબ ખામોશ હો ગએ.

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઔસ ઔર ખઝરજ અન્સારકે દો કબીલે થે ઔર જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં ઉનમેં આપસમેં બડી દુશ્મની થી. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે પાસ તશરીફ લાએ તો યેહ સારી દુશ્મની જાતી રહી ઔર અલ્લાહને ઉનકે દિલોંમેં મુહબ્બત ડાલ દી.

એક બાર યેહ લોગ અપની મજ્લિસમેં બૈઠે હુએ થે કે ઔસ કે એક આદમીને ઐસા શઅર પળ્હા, જિસમેં ખઝરજ કી બુરાઈકા ઝિક્ર થા. જવાબમેં ખઝરજ કે એક આદમીને ઔસ કી બુરાઈ વાલા શઅર પળ્હ દિયા. વોહ દોનોં બારી બારી ઐસે અશઆર પળ્હતે રહે, યહાં તક કે વોહ દોનોં એક દૂસરેસે લડને કે લિયે ઉઠ ખડે હુએ ઔર અપને હથિયાર લેકર લડને કે લિયે ચલ દિયે.

યેહ ખબર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તક પહોંચી ઔર ઈસ બારેમેં વહી ભી નાઝિલ હુઈ. આપ જલ્દીસે તશરીફ લાએ ઔર આપકી પિંડલીયાં ખુલી હુઈ થીં (તાકે આસાનીસે તેઝ ચલ સકેં) જબ આપને ઉનકો દેખા તો ઉંચી આવાઝસે યેહ આયત પળ્હી..

يَآ يُّهَا الَّذِيْنَ آمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ حَقَّ تُقَاتِهٖ وَلَا تَمُوْ تُنَّ اِلَّا وَاَنْتُمْ مُسْلِمُوْنَ

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનૂત્તકૂલ્લાહ હક્ક તુકાતિહિ વલા તમૂતુન્ન ઈલ્લા વઅન્તુમ મુસ્લિમૂન

'અય ઈમાન વાલો ! અલ્લાહસે ડરા કરો, જૈસા ડરનેકા હક હૈ ઔર બજુઝ ઈસ્લામકે ઔર કિસી હાલત પર જાન મત દેના.'

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મઝીદ ઔર આયાત ભી પળ્હીં. ઈન આયાતકે સુનતે હી ઉન લોગોંને અપને હથિયાર ફેંક દિયે ઔર એક દૂસરેકે ગલે લગ કર રોને લગે.[1]

મુસલમાન સે સચ્ચા વા'દા કરના

હઝરત હારૂન બિન રિયાબ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) કી વફાતકા વક્ત કરીબ આયા, તો ફરમાયા, ફલાં આદમીકો તલાશ કરો, ક્યૂંકે

---

૧ હૈસમી, ૮-૮૦

મૈંને ઉસસે અપની બેટી (કી શાદી કરને) કા એક કિસ્મકા વા'દા કિયા થા. મૈં નહીં ચાહતા કે અલ્લાહસે મેરી મુલાકાત ઈસ હાલમેં હો કે નિફાકકી તીન નિશાનીયોંમેં સે એક નિશાની યા'ની વા'દા ખિલાફી મુઝમેં હો. ઈસ લિયે આપ લોગોંકો ઈસ બાત પર ગવાહ બનાતા હૂં કે મૈંને અપની બેટીકી ઉસસે શાદી કર દી હૈ.[1]

મુસલમાન કે બારે મેં બદગુમાની કરને સે બચના

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં એક આદમી એક મજિલસકે પાસસે ગુઝરા. ઉસ આદમીને સલામ કિયા, જિસકા ઉસ મજિલસ વાલોંને જવાબ દિયા. જબ વોહ ઉન લોગોંસે આગે ચલા ગયા તો મજિલસકે એક આદમીને કહા, મુઝે તો યેહ આદમી બિલકુલ પસંદ નહીં હૈ. મજિલસકે દૂસરે લોગોંને કહા, ચુપ રહો. અલ્લાહકી કસમ ! હમ તુમ્હારી યેહ બાત ઉસ આદમીકો ઝરૂર બતાએંગે. અય ફલાં ! જાઓ ઔર ઈસને જો કહા હૈ, વોહ ઉસે બતા દો. (ચુનાંચે ઉસને જાકર ઉસ આદમીકો યેહ બાત બતા દી, ઈસ પર) ઉસ આદમીને જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સારી બાત બતા દી ઔર ઉસ આદમીને જો કહા થા, વોહ ભી બતા દિયા ઔર યૂં કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ઉસે આદમી ભેજ કર બુલાએં ઔર પૂછેં કે વોહ મુઝસે ક્યૂં બુગ્ઝ રખતા હૈ ?

ચુનાંચે (ઉસ આદમીકે આને પર) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે પૂછા કે તુમ ઈસ આદમીસે ક્યૂં બુગ્ઝ રખતે હો ? ઉસ આદમીને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ઈસકા પડોસી હૂં ઔર મૈં ઈસે અચ્છી તરહ જાનતા હૂં. મૈંને ઈસે કભી નફ્લ પઢતે હુએ નહીં દેખા. યેહ તો બસ યેહી (ફર્ઝ) નમાઝ હી પઢતા હૈ, જિસે નેક ઔર બદ હર એક પઢતા હૈ.

દૂસરે આદમીને કહા, ઝરા ઈસસે યેહ પૂછેં કે ક્યા કભી ઐસા હુવા હૈ કે મૈંને નમાઝકા વુઝૂ ઠીક ન કિયા હો યા નમાઝકો બેવક્ત પઢા હો ? ઉસ આદમીને કહા, નહીં.

ફિર ઉસ આદમીને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ઈસકા પડોસી હૂં ઔર ઈસે અચ્છી તરહ જાનતા હૂં. મૈંને ઈસે કભી કિસી મિસ્કીનકો ખાના ખિલાતે હુએ યા'ની (નફ્લી સદકા કરતે હુએ) નહીં દેખા. બસ યેહ તો સિર્ફ ઝકાત અદા કરતા હૈ, જો નેકો બદ હર એક અદા કર હી લેતા હૈ. દૂસરે આદમી ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ઈસસે પૂછેં કે ક્યા ઈસને

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૯

મુઝે કિસી માંગનેવાલેકો મના કરતે હુએ દેખા હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે પૂછા, તો ઉસને કહા, નહીં.

ફિર ઉસ આદમીને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ઈસકા પડોસી હૂં ઔર મૈં ઈસે અચ્છી તરહ જાનતા હૂં. મૈંને ઈસે કભી નફ્લી રોઝા રખતે હુએ નહીં દેખા. યેહ તો બસ (રમઝાનકે) મહીને હી કે રોઝે રખતા હૈ, જિન્હેં નેકો બદ હર એક રખ હી લેતા હૈ.

દૂસરે આદમીને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ઈસસે પૂછેં કે ક્યા ઈસને કભી યેહ દેખા હૈ કે મૈં બીમાર ભી ન હોઉં ઔર ફિર સફર પર ભી ન હોઉં ઔર ફિર મૈંને ઉસ દિન રોઝા ન રખ્ખા હો ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે ઈસ બારેમેં પૂછા, તો ઉસને કહા, નહીં.

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે ફરમાયા, મેરે ખયાલમેં તો યેહ આદમી તુમસે બેહતર હૈ. (ક્યૂંકે તુમમેં કદુરત હૈ ઔર ઉસમેં નહીં હૈ.)[૧]

મુસલમાનકી તા'રીફ કરના ઔર તા'રીફકી કૌનસી સૂરત અલ્લાહકો નાપસંદ હૈ

હઝરત ઉબાદહ બિન સામિત (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કબીલા બનૂ લૈસ કે એક આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર તીન બાર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં આપકો શઅર સુનાતા હૂં. (આખિર ચૌથી બારમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈજાઝત દે દી.) તો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો વોહ અશઆર સુનાએ, જિનમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તા'રીફ થી. સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર કોઈ શાયર અચ્છે શઅર કહતા હૈ, તો તુમને ભી અચ્છે શઅર કહે હૈં.[૨]

હઝરત ખલ્લાદ બિન સાઈબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) કે પાસ ગયા. ઉન્હોંને મેરે મુંહ પર મેરી તા'રીફ કી ઔર યૂં કહા કે મૈંને આપકે મુંહ પર આપકી તા'રીફ ઈસ લિયે કી કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જબ મો'મિનકે મુંહ પર ઉસકી તા'રીફ કી જાતી હૈ, તો ઉસકે દિલમેં ઈમાન બઢ જાતા હૈ. (ક્યૂંકે તા'રીફસે વોહ ફુલેગા નહીં, બલ્કે ઉસકા અમલ પર યકીન બઢેગાકે નેક આ'માલકી વજહસે લોગ તા'રીફ કર રહે હૈં)[૩]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૭૦
૨ હૈસમી, ૮-૧૧૯
૩ હૈસમી, ૮-૧૧૯

હઝરત મુતર્રિફ (રહ.) કેહતે હૈં કે મેરે વાલિદને અપના યેહ કિસ્સા બયાન કિયા કે બનૂ આમિર કે વફ્દકે સાથ મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગયા. હમને અર્ઝ કિયા, આપ હમારે સરદાર હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, (હકીકી) સરદાર તો અલ્લાહ હી હૈં. ફિર હમને અર્ઝ કિયા, આપ ફઝીલતમેં હમ સબસે બડે હૈં ઔર હમ સબસે ઝિયાદા સખી હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, તુમ યેહ કેહ સકતે હો, બલ્કે ઈસમેં ભી કુછ કમી કરો તો અચ્છા હૈ. શૈતાન તુમ પર ગલબા પાકર તુમ્હેં અપના વકીલ ન બના લે. (ઉન લોગોંકે બઢ ચઢ કર બયાન કરનેકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને નાપસંદ ફરમાયા.)

રઝીન ને હઝરત અનસ (રદિ.) સે ઈસ જૈસી રિવાયત નકલ કી હૈ. ઉસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં યેહ નહીં ચાહતા કે અલ્લાહને જો દર્જા મુઝે અતા ફરમાયા હૈ, તુમ મુઝે ઉસસે બઢાઓ. મૈં મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ, અલ્લાહકા બંદા ઔર ઉસકા રસૂલ હૂં.[1]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય હમમેં સે બેહતર, ઔર સબસે બેહતરકે બેટે ઔર અય હમારે સરદાર ઔર હમારે સરદારકે બેટે ! ઈસ પર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ મેરે બારેમેં વોહ કહો, જો મૈં તુમ્હેં બતાતા હૂં તાકે શૈતાન તુમ્હેં સહી રાસ્તેસે હટા ન સકે. મુઝે ઉસી દર્જે પર રખ્ખો, જો અલ્લાહને મુઝે અતા ફરમાયા હૈ. મૈં અલ્લાહકા બંદા ઔર ઉસકા રસૂલ હૂં.[2]

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ એક આદમીને દૂસરે આદમીકી તા'રીફ કી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે તીન બાર ફરમાયા, તુમને અપને સાથીકી ગરદન તોડ દી. તુમમેં સે કિસીકો અગર કિસીકી તા'રીફ ઝરૂર હી કરની હો ઔર ઉસે ઉસકી અચ્છી સિફાત યકીની તૌર પર મા'લૂમ હોં, તો યૂં કેહના ચાહિયે કે મેરા ફલાંકે બારેમેં યેહ ગુમાન હૈ ઔર અલ્લાહ હી ઉસે બેહતર જાનતે હૈં. અલ્લાહકે સામને વોહ કિસીકો મુકદ્દસ બનાકર પેશ ન કરે, બલ્કે યૂં કહે, મેરા ગુમાન યૂં હૈ, મેરા ખયાલ યેહ હૈ.[3]

હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સુના કે એક આદમી દૂસરેકી તા'રીફ કર રહા હૈ ઔર તા'રીફમેં હદ સે આગે બઢ રહા હૈ તો ફરમાયા, તુમને (ઝિયાદા તા'રીફ કરકે) ઉસ આદમીકી કમર તોડ દી.[4]

---

૧ જમઉલ ફવાઇદ, ૨-૧૫૦
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૮૨, બિદાયા, ૬-૪૪
૩ જમઉલ ફવાઇદ, ૨-૧૫૦
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૮૨

હઝરત રજાઅ બિન અબી રજાઅ (રહ.) કેહતે હૈં કે એક દિન મૈં હઝરત મિહજન અસ્લમી (રદિ.) કે પાસ ચલા, યહાં તક કે હમ બસરા વાલોંકી મસ્જિદ તક પહોંચે તો વહાં મસ્જિદકે દરવાઝોંમેં સે એક દરવાઝે પર હઝરત બુરૈદા અસ્લમી (રદિ.) બૈઠે હુએ થે. મસ્જિદમેં સકબા નામી આદમી બડી લંબી નમાઝ પળ્હ રહે થે. હઝરત બુરૈદા (રદિ.) ને એક ચાદર ઓળ્હી હુઇ થી ઔર ઉનકી તબીયતમેં મઝાહ બહોત થા. ઈસ લિયે ઉન્હોંને કહા, અય મિહજન ! ક્યા આપ ભી વૈસી નમાઝ પળ્હતે હૈં, જૈસી સકબા પળ્હતે હૈં ?

હઝરત મિહજન ને ઈસ બાતકા કોઈ જવાબ નહીં દિયા ઔર વાપસ આ ગએ ઔર હઝરત મિહજનને કહા, એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરા હાથ પકડા. ફિર હમ લોગ ચલને લગે ઔર ચલતે ચલતે હમ ઉહદ પહાડ પર ચળ્હ ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મદીનાકી તરફ મુંહ કરકે ફરમાયા, હાય હસરત ઔર અફસોસ ! એક દિન ઈસ બસ્તીકો બસ્તી વાલે છોડ દેંગે. હાલાંકે ઉસ દિન યેહ બસ્તી બહોત ઝિયાદા આબાદ હોગી. દજ્જાલ મદીના આએગા, લેકિન ઉસે મદીના કે હર દરવાઝે પર ફરિશ્તા મિલેગા. ઈસ લિયે વોહ મદીનામેં દાખિલ નહીં હો સકેગા.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉહદ પહાડસે નીચે ઉતરે. જબ હમ મસ્જિદમેં પહોંચે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક આદમીકો રૂકૂઅ સજ્દા કરતે હુએ નમાઝ પળ્હતે હુએ દેખા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે પૂછા, યેહ કૌન હૈ ?

મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ ફલાં હૈ ઔર ઉસકી બહોત ઝિયાદા તા'રીફ કરને લગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બસ કરો. ઈસકી તા'રીફ ઉસે ન સુનાઓ, વરના યેહ હલાક હો જાએગા. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ચલને લગે ઔર જબ અપને હુજરોંકે પાસ પહોંચે તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને દોનોં હાથોંકો ઝાડકર તીન બાર ફરમાયા, તુમ્હારે દીનકા સબસે બેહતરીન અમલ વોહ હૈ, જો સબસે ઝિયાદા આસાન હો.[૧]

ઈસી રિવાયતકો ઈમામ અહમદ ને ભી ઝરા તફસીલસે નક્લ કિયા હૈ. ઉનકી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત મિહજન (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ઉસ નમાઝીકી તા'રીફ મુબાલગાકે સાથ કરને લગા ઔર મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ ફલાં આદમી હૈ ઔર ઈસમેં યેહ ઔર યેહ ખૂબિયાં હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ખામોશ હો જાઓ. ઉસે યેહ બાતેં ન સુનાઓ, વરના તુમ ઈસે હલાક કર દોગે. ફિર હુઝૂર

---

૧ અદબુલ મુફરદ, ૫૧

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ચલને લગે. જબ હમ હુજરેકે પાસ પહોંચ ગએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરા હાથ છોડ દિયા. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હારે દીનકા સબસે બેહતરીન અમલ વોહ હૈ, જો સબસે ઝિયાદા આસાન હો, તુમ્હારે દીનકા સબસે બેહતરીન અમલ વોહ હૈ, જો સબસે ઝિયાદા આસાન હો.[1]

ઈમામ અહમદકી એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત મિહજન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને કહા અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ ફલાં હૈં ઔર મદીને વાલોંમેં સબસે અચ્છે હૈં ઔર મદીના વાલોંમેં સબસે ઝિયાદા નમાઝ પઢને વાલે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દો યા તીન બાર ફરમાયા, ઉસે મત સુનાઓ, વરના તુમ ઉસે હલાક કર દોગે. ફિર ફરમાયા, તુમ ઐસી ઉમ્મત હો, જિસકે સાથ અલ્લાહને આસાનીકા ઈરાદા ફરમાયા હૈ.[2]

હઝરત ઈબ્રાહીમ તૈમી કે વાલિદ બયાન કરતે હૈં કે હમ લોગ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે પાસ બૈઠે હુએ થે કે ઈતનેમેં એક આદમીને ઉનકે પાસ આકર સલામ કિયા. લોગોંમેં સે એક આદમીને ઉસકે મુંહ પર ઉસકી તા'રીફ કરના શુરૂ' કર દી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમને તો ઉસ આદમીકો ઝબહ કર ડાલા. અલ્લાહ તુમ્હેં ઝબહ કરે. તુમ ઉસકે મુંહ પર ઉસકે દીનકે બારેમેં ઉસકી તા'રીફ કર રહે હો.[3]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમીને હઝરત ઉમર (રદિ.) કી તા'રીફ કી તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ મુઝે ભી હલાક કર રહે હો ઔર અપને આપકો ભી.[4]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં કે એક બાર હઝરત ઉમર (રદિ.) બૈઠે હુએ થે. ઉનકે પાસ કોડા ભી રખ્ખા હુવા થા ઔર લોગ ભી હઝરત ઉમર (રદિ.) કે આસ પાસ બૈઠે હુએ થે કે સામને સે હઝરત જારૂદ (રદિ.) આએ તો એક આદમીને કહા કે યેહ કબીલા રબીઆ કે સરદાર હૈં.

ઉસકી ઈસ બાતકો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઔર ઉનકે આસ પાસકે લોગોંને ઔર ખૂદ હઝરત જારૂદ (રદિ.) ને ભી સુન લિયા. જબ હઝરત જારૂદ (રદિ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) કે કરીબ આ ગએ, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકો કોડા મારા. હઝરત જારૂદ (રદિ.) ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મૈંને આપકા ક્યા કુસૂર કિયા હૈ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, 'મેરા ક્યા કુસૂર કિયા હૈ ?' ક્યા તુમને ઉસકી

---

૧ ઈમામ અહમદ, ૫-૩૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૮૨
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૮૨
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૬૭

બાતકો નહીં સુના હૈ ? હઝરત જારૂદ (રદિ.) ને કહા, સુના હૈ. તો ફિર ક્યા હો ગયા ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મુઝે ઈસ બાતકા ડર હુવા કે (ઉસકે તા'રીફી કલિમાત સુનકર) કહીં તુમ્હારે દિલમેં ઉજબ ઔર બડાઈ વગૈરહકા) બુરા અસર ન પૈદા હો જાએ, ઈસ લિયે મૈંને ચાહા કે યેહ સારા અસર ઝાડ દૂં.[1]

હઝરત હમ્મામ બિન હારિસ (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમી હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કી તા'રીફ કરને લગા, તો હઝરત મિક્દાદ (રદિ.) જો ભારી ભરકમ થે, વોહ ઉસ આદમીકી તરફ ગએ ઔર ઘુટનોંકે બલ બૈઠ કર ઉસકે મુંહ પર કંકરીયોંકી લપેં ભર કર ડાલને લગે. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, આપકો ક્યા હો ગયા ?

હઝરત મિક્દાદ (રદિ.) ને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ કે જબ તુમ (દુનિયાકા ફાઈદા હાસિલ કરને કે લિયે ઔર લોગોંકો બિગાડને કે લિયે) તા'રીફ કરને વાલોંકો દેખો તો ઉનકે ચેહરોં પર મિટ્ટી ડાલ દિયા કરો (હઝરત મિક્દાદ (રદિ.) ને ઈસકા ઝાહિરી મતલબ મુરાદ લિયા હૈ, લકિન ઝાહિરમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મક્સદ યેહ હૈ કે ઉસે કુછ ન દો.)[2]

હઝરત અબૂ મઅમર (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમી ખડે હોકર એક અમીરકી તા'રીફ કરને લગા, તો હઝરત મિક્દાદ (રદિ.) ઉસ પર મિટ્ટી ડાલને લગે ઔર ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં ઈસી બાતકા હુક્મ દિયા હૈ કે (ગલત મકસદકે લિયે) તા'રીફ કરને વાલોંકે ચેહરોં પર હમ મિટ્ટી ડાલા કરેં.[3]

હઝરત અતા બિન અબી રિબાહ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે પાસ એક આદમી દૂસરે આદમીકી તા'રીફ કરને લગા, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસકે ચેહરેકી તરફ મિટ્ટી ડાલને લગે ઔર ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ કે જબ તુમ તા'રીફ કરને વાલોંકો દેખો તો ઉનકે ચેહરોં પર મિટ્ટી ડાલો.[4]

હઝરત અતા બિન અબી રિબાહ (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમી હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કી તા'રીફ કર રહા થા. (કુછ દેર કે બા'દ) હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ઉસકે ચેહરે પર મિટ્ટી ડાલને લગે ઔર ફરમાયા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જબ તુમ તા'રીફ કરને વાલોંકો દેખો તો ઉનકે ચેહરોં પર મિટ્ટી ડાલો.[5]

હઝરત નાફેઅ (રહ.) ઔર દૂસરે લોગ બયાન કરતે હૈં કે એક આદમી ને હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) સે કહા, અય લોગોંમેં સબસે બેહતર ! યા યૂં કહા, અય

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૬૭
૨ મુસ્લિમ, ૨-૪૧૪, અબૂ દાઉદ, ૫-૨૪૧
૩ તિરમીઝી, ૨-૬૨, અદબુલ મુફરદ, ૫૦
૪ અદબુલ મુફરદ, ૫૧
૫ હૈસમી, ૮-૧૧૭

લોગોંમેં સબસે બેહતરકે બેટે ! તો હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ન તો મૈં લોગોંમેં સબસે બેહતર હૂં ઔર ન સબસે બેહતરકા બેટા હૂં, બલ્કે અલ્લાહકે બંદોંમેં સે એક બંદા હૂં. અલ્લાહકી રહમતસે ઉમ્મીદ રખતા હૂં ઔર ઉસકે અઝાબસે ડરતા હૂં. અલ્લાહકી કસમ ! (બેવજહ તા'રીફેં કરકે) તુમ આદમીકે પીછે પડ જાતે હો ઔર ફિર ઉસકો હલાક કરકે છોડતે હો. (કે ઉસકે દિલમેં ઉજબ ઔર બડાઈ પૈદા હો જાતી હૈ.)[1]

હઝરત તારિક બિન શિહાબ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને ફરમાયા, કભી કભી આદમી અપને ઘરસે બાહિર જાતા હૈ ઔર ઉસકે સાથ ઉસકા દીન હોતા હૈ, લેકિન જબ વોહ વાપસ જાતા હૈ, તો ઉસકે પાસ દીનમેં સે કુછ બાકી નહીં હોતા. ઉસકી સૂરત યેહ હૈ કે વોહ આદમી બાહિર જાકર ઐસે આદમીકે પાસ જાતા હૈ, જો ન અપને નફા નુકસાનકા માલિક હૈ ઔર ઉસકે નફા નુકસાનકા ઔર યેહ અલ્લાહકી કસમેં ખાકર કેહતા હૈ કે આપ ઐસે હૈં ઔર ઐસે હૈં (ઉસસે કુછ લેને કે લિયે ઉસકી તા'રીફેં કરતા હૈ, લેકિન વોહ ઉસે કુછ નહીં દેતા) ઔર વોહ ઈસ હાલમેં વાપસ જાતા હૈ કે ઉસકી કોઈ ઝરૂરત ભી પૂરી નહીં હોતી ઔર વોહ (ગલત તા'રીફ કરકે) અલ્લાહકો અપને ઉપર નારાઝ ભી કર ચુકા હોતા હૈ.[2]

સિલારહમી ઔર કતઅ રહમી

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર (નુબુવ્વતસે પેહલે) કુરૈશ બડે કહતકે શિકાર હો ગએ, યહાં તક કે ઉન્હેં પુરાની હડ્ડીયાં તક ખાની પડીં ઔર ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) સે ઝિયાદા ખુશહાલ કુરૈશમેં કોઈ ન થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) સે ફરમાયા, અય ચચાજાન ! આપ જાનતે હી હૈં કે આપકે ભાઈ અબૂ તાલિબકે બચ્ચે ભી બહોત ઝિયાદા હૈં ઔર આપ દેખ હી રહે હૈં કે કુરૈશ પર બડા કહત આયા હુવા હૈ, આઈએ ઉનકે પાસ ચલતે હૈં ઔર ઉનકે કુછ બચ્ચે હમ સંભાલ લેતે હૈં.

ચુનાંચે ઈન દોનોંને જાકર અબૂ તાલિબસે કહા, અય અબૂ તાલિબ! આપ અપની કૌમકા (બુરા) હાલ દેખ હી રહે હૈં ઔર હમેં મા'લૂમ હૈ કે આપ ભી કુરૈશકે એક ફર્દ હૈં. (કહતસે આપકા ભી હાલ બુરા હો રહા હૈ.) હમ આપકે પાસ ઈસ લિયે આએ હૈં, તાકે આપકે કુછ બચ્ચે હમ સંભાલ લેં.

---

૧ હુલીયા, ૧-૩૦૭
૨ હૈસમી, ૮-૧૧૮

અબૂ તાલિબ ને કહા, (મેરે બડે બેટે) અકીલકો મેરે લિયે રેહને દો ઔર બાકી બચ્ચોંકો તુમ જો ચાહો, કરો. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અલી (રદિ.) કો ઔર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને હઝરત જઅફર (રદિ.) કો લે લિયા. યેહ દોનોં ઈન લોગોંકે પાસ ઉસ વક્ત તક રહે, જબ તક યેહ માલદાર હો કર અપને પૈરોં પર ન ખડે હો ગએ.

હઝરત સુલૈમાન બિન દાઉદ રાવી કેહતે હૈં કે હઝરત જઅફર (રદિ.) હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કે પાસ રહે, યહાં તક કે વોહ હિજરત કરકે હબ્શા ચલે ગએ.[૧]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હઝરત જુવૈરીયહ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અર્ઝ કિયા, મૈં યેહ ગુલામ આઝાદ કરના ચાહતી હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ યેહ ગુલામ અપને મામૂંકો દે દો, જો દેહાતમેં રેહતે હૈં. યેહ ઉનકે જાનવર ચરાયા કરેગા, ઈસમેં તુમ્હેં સવાબ ઝિયાદા મિલેગા.[૨]

હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ યેહ આયત નાઝિલ હુઈ..

وَآتِ ذَاالْقُرْبٰى حَقَّهٗ   વઆતિ ઝલ કુર્બા હક્કહૂ

'ઔર કરાબતદારકો ઉસકા હક (માલી ઔર ગૈર માલી) દેતે રેહના.' તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ફાતિમા ! ફદક બસ્તી (કી આમ્દની) તુમ્હારી હૈ. (ફદક બસ્તી હિજાઝમેં મદીનાસે દો તીન દિનકી દૂરી પર થી, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ગનીમતકે માલમેં મિલી થી.)[3]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે કુછ રિશ્તેદાર હૈં, જિનકે સાથ મૈં રિશ્તે જોડતા હૂં, લેકિન વોહ મુઝસે તઅલ્લુક તોડતે હૈં. મૈં ઉનકે સાથ અચ્છા સુલૂક કરતા હૂં, વોહ મેરે સાથ બુરા સુલૂક કરતે હૈં. મૈં બરદાશ્ત કરકે ઉનસે દરગુઝર કરતા હૂં, વોહ મેરે સાથ જહાલતકા મા'મલા કરતે હૈં (બિલા વજહ મુઝ પર નારાઝ હોતે હૈં ઔર મુઝ પર સખ્તી કરતે હૈં.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર તુમ વૈસે હી હો, જૈસા તુમ કેહ રહે હો, તો ગોયા તુમ ઉનકે મુંહમેં ગરમ રાખકી ફંકી ડાલ રહે હો. (તુમ્હારે અચ્છે સુલૂકકે બદલેમેં બુરા સુલૂક કરકે વોહ અપના નુકસાન કર રહે હૈં) ઔર જબ તક તુમ ઈન સિફાત પર રહોગે, ઉસ વક્ત તક તુમ્હારે સાથ અલ્લાહકી તરફસે મદદગાર રહેગા.[૪]

૧ હૈસમી, ૮-૧૫૩
૨ હૈસમી, ૮-૧૫૩
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૮
૪ મુસ્લિમ, ૨-૩૧૫

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે કુછ રિશ્તેદાર ઐસે હૈં, જિનકે સાથ મૈં રિશ્તા જોડતા હૂં ઔર વોહ રિશ્તે તોડતે હૈં ઔર મૈં ઉન્હેં મઆફ કરતા હૂં, વોહ ફિર ભી મુઝ પર ઝુલ્મ કરતે જાતે હૈં. મૈં ઉનકે સાથ અચ્છા સુલૂક કરતા હૂં, વોહ મેરે સાથ બુરા સુલૂક કરતે હૈં, તો ક્યા મૈં ઉનકી બુરાઈકા બદલા બુરાઈસે ન દૂં?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસ તરહ તો તુમ સબ (ઝુલ્મમેં) શરીક હો જાઓગે, બલ્કે તુમ ફઝીલત વાલી સૂરત ઈખ્તિયાર કરો ઔર ઉનસે સિલારહમી કરતે રહો. જબ તક તુમ ઐસા કરતે રહોગે, ઉસ વક્ત તુમ્હારે સાથ એક મદદગાર ફરિશ્તા રહેગા.[1]

હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) કે આઝાદ કિયે હુએ ગુલામ હઝરત અબૂ અય્યૂબ સુલૈમાન (રહ.) કેહતે હૈં, એક બાર હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) જુમેરાતકી શામકો હમારે પાસ તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયા, હમારી ઈસ મજ્લિસમેં જો ભી કતઅરહમી કરને વાલા બૈઠા હુવા હૈ, મૈં ઉસે પૂરે તા'કીદસે કેહતા હૂં કે વોહ હમારે પાસસે ઉઠકર ચલા જાએ. ઈસ પર કોઈ ખડા ન હુવા.

ઉન્હોંને તીન બાર યેહ બાત કહી, તો ઈસ પર એક નૌજવાન અપની ફૂફીકે પાસ ગયા, જિસસે ઉસને દો સાલસે તઅલ્લુકાત ખત્મ કર રખ્ખે થે ઔર ઉસે છોડા હુવા થા. વોહ જબ અપની ફૂફીકે પાસ પહોંચા તો ફૂફીને ઉસસે પૂછા, મિયાં, તુમ કૈસે આ ગએ ? ઉસને કહા, મૈંને અભી હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કો ઐસે ઔર ઐસે ફરમાતે હુએ સુના હૈ. (ઈસ વજહસે આયા હૂં.)

ફૂફીને કહા, ઉનકે પાસ વાપસ જાઓ ઔર ઉનસે પૂછો કે ઉન્હોંને ઐસા ક્યૂં ફરમાયા હૈ ? (ઉસ નૌજવાનને વાપસ આકર ઉનસે પૂછા, તો) હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે હર જુમેરાતકી શામકો તમામ બની આદમકે આ'માલ અલ્લાહકે સામને પેશ કિયે જાતે હૈં (ઔર ઈન્સાનોંકે આ'માલ તો કુબૂલ હો જાતે હૈં, લેકિન) કતઅ રહમી કરને વાલેકા કોઈ અમલ કુબૂલ નહીં હોતા.[2]

હઝરત અઅમશ (રહ.) કેહતે હૈં કે એક દિન સુબહકી નમાઝ કે બા'દ હઝરત ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) એક હલકેમેં બૈઠે હુએ થે,ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈં કતઅરહમી કરનેવાલેકો અલ્લાહકી કસમ દેકર કેહતા હૂં કે વોહ હમારે પાસસે ઉઠ કર ચલા જાએ,

---

૧ હૈસમી, ૮-૧૫૪
૨ અદબુલ મુફરદ, ૧૨

ક્યૂંકે હમ અપને રબસે દુઆ કરને લગે હૈં ઔર આસમાનકે દરવાઝે કતઅ રહમી કરને વાલેકે લિયે બંદ રેહતે હૈં. (તો ઇસકી વજહસે હમારી દુઆ ભી કુબૂલ ન હોગી.)[૧]

---

૧ હૈસમી, ૮-૧૫૧

હુસ્ને અખ્લાક કા બયાન

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા કિરામ કે અખ્લાક ઔર આદતેં કૈસી થીં ઔર ઉનકી આપસ કી મુઆશરત કૈસી થી ?

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે અખ્લાક

હઝરત સઅદ બિન હિશામ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત આઈશા (રદિ.) કી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, આપ મુઝે બતાએં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અખ્લાક કૈસે થે ? ઉન્હોંને ફરમાયા, તુમ કુર્આન નહીં પઢતે હો ? મૈંને કહા, પઢતા હૂં.

ઉન્હોંને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અખ્લાક કુર્આન હૈં. (યા'ની આપકે અખ્લાક કુર્આનમેં ઝિક્ર કિયે ગએ હૈં યા જો અખ્લાક કુર્આનમેં બયાન કિયે ગએ હૈં, વોહ સબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમમેં થે.)[1]

ઈબ્ને સઅદ કી રિવાયત મેં ઈસકે બા'દ યેહ મઝમૂન હૈ કે હઝરત કતાદા (રદિ.) ને ફરમાયા કે કુર્આન લોગોંકે સબસે અચ્છે અખ્લાક લેકર આયા હૈ.[2]

હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત આઈશા (રદિ.) સે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અખ્લાકકે બારેમેં પૂછા, તો ઉન્હોંને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અખ્લાક કુર્આન હૈં, જહાં કુર્આન રાઝી હોતા હૈ, વહાં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ રાઝી હોતે થે ઔર જહાં કુર્આન નારાઝ હોતા હૈ, વહાં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નારાઝ હોતે થે.[3]

હઝરત ઝૈદ બિન બાબનૂસ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત આઈશા (રદિ.) કી ખિદમત મેં અર્ઝ કિયા, અય ઉમ્મુલ મો'મિનીન ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે

૧ બિદાયા, ૬-૩૫
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૧-૯૦, દલાઈલુન્નુબુવ્વહ, ૫૬
3 યા'કુબ બિન સુફિયાન

અખ્લાક કૈસે થે ? આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા હૈ. ઉસકે બા'દ યેહ હૈ કે હઝરત આઇશા (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમને સૂરએ મો'મિનૂન પઢી હૈ ? 'કદ અફલહલ મો'મિનૂન' સે દસ આયતેં પઢો. (મૈંને દસ આયતેં પઢીં) તો ફરમાયા, બસ, ઈન આયતોંમેં જો કુછ બયાન હુવા હૈ, વોહ સબ કુછ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અખ્લાક થે.[1]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે કોઇ આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઝિયાદા અચ્છે અખ્લાક વાલા નહીં થા. જબ ભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો આપકા કોઇ સહાબી પુકારતા તો આપ ઉસકે જવાબમેં લબ્બૈક કેહતે. ઈસી વજહસે અલ્લાહને યેહ આયત નાઝિલ ફરમાઇ..

وَاِنَّکَ لَعَلٰی خُلُقٍ عَظِیۡمٍ

વઈન્નક લઅલા ખુલૂકિન્ અઝીમ

'બેશક આપ અચ્છે અખ્લાકે હસનહકે આઅલા પૈમાને પર હૈં.'

કબીલા બનૂ સરાહ કે એક આદમી કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત આઇશા (રદિ.) સે કહા કે આપ મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અખ્લાકકે બારેમેં બતાએં. હઝરત આઇશા (રદિ.) ને કહા, ક્યા તુમ કુર્આનકી યેહ આયત નહીં પઢતે હો ?

وَاِنَّکَ لَعَلٰی خُلُقٍ عَظِیۡمٍ

વઈન્નક લઅલા ખુલૂકિન્ અઝીમ

(લો, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અચ્છે અખ્લાકકા કિસ્સા સુનો.) એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સહાબાકે સાથ બૈઠે હુએ થે. મૈં ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે ખાના તૈયાર કર રહી થી ઔર હઝરત હફ્સા (રદિ.) ભી તૈયાર કર રહી થી, લેકિન ઉન્હોંને મુઝસે પેહલે ખાના તૈયાર કર લિયા (ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ભેજ દિયા. મુઝે પતા ચલા કે વોહ ખાના ભેજ રહી હૈં, તો) મૈંને બાંદીસે કહા, જા ઔર હઝરત હફ્સા (રદિ.) કા પ્યાલા ઉલટ દે.

ચુનાંચે હઝરત હફ્સા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ખાના રખને લગીં, તો બાંદીને પ્યાલા ઉલટ દિયા. જિસસે ખાના ઈધર ઉધર હો ગયા(ઔર પ્યાલા ટૂટ ગયા) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પ્યાલેકે ટુકડે જમા કિયે ઔર જો ખાના ઝમીન પર બિખર ગયા થા, ઉસે ભી જમા કિયા ઔર ઉસ ખાનેકો આપને ઔર સહાબા (રદિ.) ને ખાયા, ફિર મૈંને અપના પ્યાલા ભેજા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ સારા પ્યાલા હઝરત હફ્સા (રદિ.) કે પાસ ભેજ દિયા ઔર ફરમાયા, અપને બરતનકી જગહ પર બરતન લે લો ઔર ઈસમેં

[1] બિદાયા, ૬-૩૫

જો ખાના હૈ, વોહ ખા લો. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચેહરે પર ઈસ વાકિઆસે નાગવારીકા અસર કુછ ભી ન દેખા.[૧]

હઝરત ખારિજા બિન ઝૈદ (રહ.) કેહતે હૈં કે કુછ લોગ મેરે વાલિદ હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત (રદિ.)કે પાસ આએ ઔર ઉન્હોંને કહા, આપ હમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કુછ અખ્લાક બતાએં. હઝરત ઝૈદ (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા પડોસી થા. જબ આપ પર વહી નાઝિલ હોતી તો આપ મેરે પાસ પૈગામ ભેજતે, મૈં આકર વહી લિખ દેતા.

જબ હમ દુનિયાકા ઝિક્ર કરતે તો આપ ભી ઉસકા ઝિક્ર ફરમાતે ઔર જબ હમ આખિરતકા ઝિક્ર કરતે તો આપ ભી હમારે સાથ આખિરતકા ઝિક્ર ફરમાતે ઔર જબ હમ ખાને પીનેકી બાત કેહતે, તો આપ ભી કરતે (યા'ની આપ હમારે સાથ ઘુલમિલ કર બેતકલ્લુફીસે રેહતે ઔર સહી બાતોંમેં હમારા સાથ દેતે.) યેહ સબ કુછ મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે બયાન કર રહા હૂં.[૨]

હઝરત સફિય્યા બિન્તે હુયય (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઝિયાદા અચ્છે અખ્લાક વાલા કોઈ નહીં દેખા. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે અચ્છે અખ્લાકકા કિસ્સા તુમકો સુનાતી હૂં.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખૈબરસે વાપસી પર મુઝે અપની ઊંટનીકે પીછે બિઠા રખ્ખા થા. રાતકા વક્ત થા. મૈં ઉંઘને લગી, તો મેરા સર કજાવેકી પિછલી લકડીકે સાથ ટકરાને લગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને હાથસે મુઝે હિલાકર ફરમાયા, અરી, ઠહેર જા. અય બિન્તે હુયય ! ઠહેર જા. (યેહ કોઈ સોનેકા વક્ત હૈ ?)

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સહબા મકામ પર પહોંચે, તો ફરમાયા, અય સફિય્યા ! મુઝે તુમ્હારી કૌમ (ખૈબરકે યહૂદીયોં) કે સાથ જો કુછ કરના પડા, મૈં ઉસકી તુમસે મઅઝિરત ચાહતા હૂં. અસલમેં ઉન્હોંને મેરે બારેમેં યેહ કહા થા. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન યહૂદીયોંકી બુરી હરકતોં ઔર ઈસ્લામકે ખિલાફ સાઝિશોંકા ઝિક્ર કરતે રહે.)[3]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સબ લોગોંસે ઝિયાદા મહેરબાન થે. અલ્લાહકી કસમ ! સખ્ત સરદી કી સુબહકો જો ભી ગુલામ યા બાંદી યા બચ્ચા આપકી ખિદમતમેં પાની લાતા (તાકે આપ ઉસે ઈસ્તે'માલ કર લેં ઔર ફિર વોહ ઉસે બરકતકે લિયે વાપસ લે જાએં) તો આપ ઈન્કાર ન ફરમાતે,

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૪
૨ દલાઈલુન્નુબુવ્વહ, ૫૭, તિરમીઝી, ૨૫, બિદાયા, ૬-૪૨, મજમા, ૯-૧૭. મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૮૫, ઈબ્ને સઅદ, ૧-૯૦
૩ હૈસમી, ૯-૧૫

બલ્કે સખ્ત સરદીકે બાવુજૂદ) આપ ઉસ પાનીસે ચેહરા ઔર હાથ ધો લેતે ઔર જબ ભી આપસે કોઇ આદમી બાત પૂછતા તો આપ પૂરી તવજ્જોહસે ઉસકી બાતેં સુનતે ઔર અપના કાન ઉસકે કરીબ કર દેતે ઔર આપ ઉસકી તરફ મુતવજ્જહ હી રેહતે ઔર વહી આપકો છોડકર જાતા તો જાતા ઔર જબ કોઇ આપકા હાથ પકડના ચાહતા તો આપ ઉસે પકડને દેતે ઔર વહી આપકા હાથ છોડતા તો છોડતે.[1]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ સુબહકી નમાઝ પઢ લેતે તો મદીનાકે ખાદિમ યા'ની ગુલામ ઔર બાંદીયાં અપને બરતનોંમેં પાની લેકર આતે, આપકે પાસ જો ભી બરતન લાયા જાતા, આપ (બરકતકે લિયે) અપના હાથ ઉસમેં ડાલ દેતે. કભી કભી યેહ લોગ સરદીયોંકી સુબહમેં ઠંડા પાની લાતે, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસમેં ભી હાથ ડાલ દેતે.[2]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કિસીસે મુસાફહા કરતે યા કોઇ ઔર આપસે મુસાફહા કરતા, તો આપ ઉસસે અપના હાથ ન છુડાતે, બલ્કે વહી દૂસરા આદમી અપના હાથ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હાથસે અલગ કરતા ઔર અગર કોઇ આદમી આપકી તરફ મુંહ કરકે બાત કરતા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકી તરફ મુતવજ્જહ હી રેહતે, જહાં તક કે ફારિગ હોકર વહી આદમી આપસે ચેહરા ફેર લેતા ઔર કભી કિસીને યેહ મંઝર નહીં દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને પાંવ અપને પાસ બૈઠને વાલેકી તરફ ફૈલા રખ્ખે હોં. (યા'ની ઐસા કભી નહીં હુવા.)[3]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને કભી યેહ નહીં દેખા કે કોઇ આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કાનમેં બાત કર રહા હો ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસસે અપના સર દૂર કર લેં, બલ્કે વહી આદમી અપના સર દૂર કરતા ઔર યેહ ભી કભી નહીં દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હાથ કિસી આદમીને પકડ રખ્ખા હો ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે અપના હાથ છુડાયા હો, બલ્કે વહી આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હાથ છોડતા.[4]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ ભી કોઇ આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હાથ પકડ લેતા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકા હાથ ન છોડતે. વહી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હાથ છોડતા તો છોડતા ઔર ન કભી આપકે ઘુટને, પાસ બૈઠને વાલેકે સામને ફૈલે હુએ દિખાઇ દિયે ઔર જબ ભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કોઇ હાથ મિલાતા તો આપ

---

૧ દલાઇલુન્નુબુવ્વહ, ૫૭
૨ મુસ્લિમ, ૨-૨૫૬
૩ બિદાયા, ૬-૩૯, ઇબ્ને સઅદ, ૧-૯૯
૪ બિદાયા, ૬-૩૯

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પૂરી તરહ ઉસકી તરફ મુતવજ્જહ હો જાતે ઔર ઉસ વક્ત તક દૂસરી તરફ મુતવજ્જહ ન હોતે, જબ તક વોહ અપની બાતસે ફારિગ ન હો લેતા.[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મદીના વાલોં કી કોઇ બચ્ચી આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા હાથ પકડ લેતી તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકે હાથ સે અપના હાથ ન છુડાતે ઔર ફિર વોહ જહાં ચાહતી, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો લે જાતી.[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મદીના વાલોંકી બાંદી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હાથ પકડ લેતી ઔર અપની ઝરૂરતકે લિયે જહાં ચાહતી, લે જાતી.[૩]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક ઔરતકી અક્લમેં કુછ ખલલ થા. ઉસને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે આપસે કુછ કામ હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઉમ્મે ફલાં ! તુમ જૌન સી ગલી ચાહો, દેખ લો, મૈં વહાં તુમ્હારા કામ કર દૂંગા. (ગલી ઈસ લિયે મુકર્રર કરાઇ, તાકે ઉસકા કામ ભી કર દેં ઔર અજનબી ઔરતસે અકેલે મિલના ભી ન હો, ગલી તો આમ રાસ્તા હોતી હૈ. ચુનાંચે ઉસને એક ગલી બતાઇ.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ ગલીમેં જાકર એક તરફ હોકર અકેલેમેં ઉસકી બાત સુની, યહાં તક કે ઉસને અપની ઝરૂરતકી સારી બાત કેહ લી.[૪]

હઝરત મુહમ્મદ બિન મસ્લમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં એક સફરસે વાપસ આયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરા હાથ પકડ લિયા ઔર છોડા હી નહીં. આખિર મૈંને હી આપકા હાથ છોડા.[૫]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, જબ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દો કામોંમેં ઈખ્તિયાર દિયા જાતા, તો જો ઉન દોનોંમેં ઝિયાદા આસાન હોતા, ઉસે ઈખ્તિયાર ફરમાતે. બસ શર્ત યેહ થી કે વોહ ગુનાહકા કામ ન હો.

અગર વોહ કામ ગુનાહકા હોતા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસસે સબસે ઝિયાદા દૂર રેહતે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કભી ભી અપની ઝાતકી વજહસે કિસીસે બદલા નહીં લેતે થે, હાં, કિસીકો અલ્લાહકા હરામ કિયા હુવા કામ કરતે હુએ દેખતે, તો ઉસસે ઝરૂર બદલા લેતે, લેકિન યેહ બદલા લેના અલ્લાહકે લિયે હોતા.[૬]

---

૧ હૈસમી, ૯-૧૫
૨ અહમદ, ઇબ્ને માજા
૩ બિદાયા, ૬-૩૯
૪ સહીહ મુસ્લિમ, ૨-૨૫૬, દલાઇલુન્નુબુવ્વહ, ૫૭
૫ હૈસમી, ૯-૧૭
૬ બિદાયા, ૬-૩૬, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૭, દલાઇલુન્નુબુવ્વહ, ૫૭

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને હાથસે કભી અપને કિસી ખાદિમકો યા કિસી ઔરતકો યા કિસી ઔર ચીઝકો નહીં મારા. અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ કરતે હુએ કિસીકો મારા હો તો ઔર બાત હૈ. ઔર જબ ભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દો (દુનિયાકે) કામોંમેં ઇખ્તિયાર દિયા જાતા, તો દોનોંમેં જો ઝિયાદા આસાન હોતા, વહી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઝિયાદા પસંદ હોતા, બશર્તે કે વોહ કામ ગુનાહ ન હોતા. અગર વોહ ગુનાહ હોતા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસસે સબસે ઝિયાદા દૂર રેહતે ઔર આપકે સાથ કિતની ભી ઝયાદતી કી જાતી, આપ અપની ઝાતકી વજહસે કભી કિસસે બદલા ન લેતે. અલબત્તા કોઈ અલ્લાહકા હુક્મ તોડતા તો ઉસસે અલ્લાહકે લિયે બદલા લેતે.[1]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, મૈંને કભી નહીં દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની ઝાતકે લિયે કભી કિસીકે ઝુલ્મકા બદલા લિયા હો. અલબત્તા જબ અલ્લાહકા હુક્મ તોડા જાતા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ પર સબસે ઝિયાદા નારાઝ હોતે ઔર જબ ભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દો કામોંમેં ઇખ્તિયાર દિયા જાતા, તો દોનોંમેં સે જો ઝિયાદા આસાન હોતા, ઉસે હી ઇખ્તિયાર ફરમાતે, બશર્તે કે ગુનાહ ન હોતા.[2]

હઝરત અબૂ અબ્દુલ્લાહ જદલી (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત આઈશા (રદિ.) સે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અખ્લાકકે બારેમેં પૂછા, તો ઉન્હોંને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ન તો તબઅન ફહશગો થે ઔર ન બતકલ્લુફ ફહશ બાત કરતે થે ઔર ન બાઝારોંમેં ચિલ્લાતે ઔર શોર મચાતે થે ઔર બુરાઈકા બદલા બુરાઈસે ન દેતે થે, બલ્કે મઆફ ફરમા દેતે ઔર દરગુઝર ફરમાતે.[3]

હઝરત તવઅમા કે ગુલામ હઝરત સાલિહા (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખૂબિયાં બયાન કરતે હુએ ફરમાતે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ કિસીકી તરફ મુતવજ્જેહ હોતે તો પૂરી તરહ મુતવજ્જેહ હોતે ઔર જબ કિસીસે તવજ્જોહ હટાતે તો ઉધરસે અપના સારા જિસ્મ હટા લેતે. મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન ! ન આપ તબઅન ફહશ બાત કરતે થે ઔર ન આપ બતકલ્લુફ ફહશ બાત કિયા કરતે થે ઔર ન આપ બાઝારોંમેં શોર મચાને વાલે થે.[4] ન મૈંને આપસે પેહલે આપ જૈસા દેખા ન આપકે બા'દ.[5]

---

૧ બિદાયા, ૬-૩૬, મુસ્લિમ, ૨-૨૫૬, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૭
૨ શમાઇલ, ૨૫, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૭
૩ બિદાયા, ૬-૩૬, ઇબ્ને સઅદ, ૧-૯૦, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૭
૪ યાકુબ બિન સુફિયાન
૫ ઝાદહુ આદમ

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ન ગાલી દેનેકી આદત થી ઔર ન કિસી પર લઅનત કરનેકી ઔર ન આપ તબીઅતકે એ'તિબારસે ફહશ બાત કરતે થે ઔર જબ કિસી પર નારાઝ હોતે તો યૂં ફરમાતે કે ફલાંકો ક્યા હુવા ? ઉસકી પેશાની ખાકઆલૂદ હો જાએ.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ન તબઅન ફહશગો થે ઔર ન બતકલ્લુફ, ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમાયા કરતે કે તુમમેં સબસે બેહતરીન વોહ લોગ હૈં, જિનકે અખ્લાક સબસે અચ્છે હોં.[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મદીના તશરીફ લાએ તો હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) મેરા હાથ પકડકર મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લે ગએ ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અનસ સમઝદાર લડકા હૈ, આપકી ખિદમત કિયા કરેગા. હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સફર હઝરમેં ખિદમત કી. અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને જો કામ કિયા ઉસ પર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કભી યેહ નહીં ફરમાયા, તુમને ઐસા ક્યૂં કિયા ? ઔર જો કામ મૈંને ન કિયા હો, ઉસ પર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કભી યેહ નહીં ફરમાયા કે તુમને યેહ કામ ક્યૂં નહીં કિયા ?[૩]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સબસે ઝિયાદા બાઅખ્લાક થે. એક બાર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે કિસી કામકે લિયે ભેજા. મૈંને ઉપરસે વૈસે હી કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં નહીં જાઉંગા ઔર દિલમેં યેહ થા કે જિસ કામકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હુક્મ દે રહે હૈં, મૈં ઉસકે લિયે ઝરૂર જાઉંગા.

ચુનાંચે મૈં વહાંસે બાહિર આયા, તો મેરા ગુઝર કુછ બચ્ચોં પર હુવા, જો બાઝારમેં ખેલ રહે થે. (મૈં વહાં ખડા હો ગયા) અચાનક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પીછેસે આકર મેરી ગુદ્દી પકડ લી. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ દેખા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હંસ રહે થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અનસ (રદિ.) ! જહાં જાને કો મૈંને તુમ્હેં કહા થા, તુમ વહાં ગએ ?

મૈંને કહા, જી હાં. અભી જાતા હૂં. અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નવ સાલ ખિદમત કી હૈ. મુઝે યાદ નહીં હૈ કે મૈંને કોઇ (ગલત)

---

૧ અહમદ, બુખારી
૨ બિદાયા, ૬-૩૬
૩ મુસ્લિમ, ૨-૨૫૩

કામ કર દિયા હો, તો ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હો કે તુમને યેહ કામ ક્યૂં કિયા ? યા કોઈ કામ છોડ દિયા હો તો યેહ ફરમાયા હા કે તુમને યેહ કામ ક્યૂં નહીં કિયા ?[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દસ સાલ ખિદમત કી. અલ્લાહકી કસમ ! ઈસ સારે અરસેમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ન તો કભી મુઝે ઉફ ફરમાયા ઔર ન કભી કિસી કામકે લિયે યેહ ફરમાયા કે યેહ ક્યૂં કિયા ? યા યેહ ક્યૂં ન કિયા ?[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને દસ સાલ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત કી, કભી ઐસે નહીં હુવા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે કામ બતાયા હો ઔર મૈંને ઉસમેં સુસ્તી કી હો યા ઉસે બિગાડ દિયા હો ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે મલામત કી હો, બલ્કે અગર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરમેં સે કોઈ મુઝે મલામત કરતા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસે ફરમાતે, ઈસે છોડો, અગર યેહ કામ હોના મુકદર હોતા તો હો જાતા.[૩]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને કઈ સાલ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત કી હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ન કભી મુઝે ગાલી દી ઔર ન કભી મુઝે મારા ઔર ન કભી ડાંટા ઔર ન કભી તેવરી (ગુસ્સા હુએ) ચઢાઈ ઔર અગર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે કોઈ કામ બતાયા ઔર ઉસમેં મુઝસે સુસ્તી હો ગઈ, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈસ પર મુઝસે નારાઝ નહીં હુએ, બલ્કે અગર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરવાલોંમેં સે કોઈ નારાઝ હોતા તો ઉસે ફરમાતે, ઈસે છોડ દો, અગર યેહ કામ મુકદર હોતા તો ઝરૂર હો જાતા.[૪]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મદીના તશરીફ લાએ તો મેરી ઉમ્ર આઠ સાલ કી થી. મેરી માં મુઝે સાથ લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગઈ ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે અલાવા અન્સારકે તમામ મર્દોં ઔર ઔરતોંને આપકો કોઈ ન કોઈ તોહફા દિયા હૈ ઔર મેરે પાસ તોહફા દેનેકે લિયે ઈસ બેટેકે અલાવા કુછ નહીં હૈ, ઈસ લિયે આપ ઈસે મેરી તરફસે કુબૂલ ફરમા લે, જબ તક આપ ચાહેંગે, યેહ આપકી ખિદમત કરેગા.

ચુનાંચે મૈંને દસ સાલ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત કી. ઈસ અરસેમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ન તો કભી મુઝે મારા, ન મુઝે ગાલી દી ઔર ન કભી તેવરી ચઢાઈ.[૫]

---

૧ મુસ્લિમ
૨ મુસ્લિમ, બુખારી
૩ બિદાયા, ૬-૩૭, ઈબ્ને સઅદ, ૭-૧૧
૪ દલાઈલુન્નુબુવ્વહ, ૧૫૭
૫ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૯

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) કે અખ્લાક

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કુરૈશ કે તીન આદમી ઐસે હૈં કે જિનકે ચેહરે સબ લોગોંસે ઝિયાદા ખૂબસૂરત ઔર જિનકે અખ્લાક સબસે ઝિયાદા અચ્છે હૈં ઔર જિનમેં હયા સબસે ઝિયાદા હૈ. અગર યેહ લોગ તુમસે બાત કરેં તો કભી ગલત બાત નહીં કહેંગે ઔર અગર તુમ ઉનસે કોઈ બાત કરોગે તો વોહ તુમ્હેં ઝૂઠા નહીં સમઝેંગે. વોહ લોગ યેહ હૈં, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.), હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.)[1]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કુરૈશ કે તીન આદમી ઐસે હૈં, જિનકે ચેહરે સબસે ઝિયાદા ખૂબસૂરત, જિનકે અખ્લાક સબસે ઉમ્દા ઔર જિનમેં હયા સબસે ઝિયાદા હૈ. વોહ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.), હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) હૈં.[2]

હઝરત હસન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં અપને સહાબામેં સે જિસકે ભી અખ્લાક પર પકડ કરના ચાહું, તો કર સકતા હૂં, બસ એક અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) ઐસે હૈં કે ઉનકી પકડ નહીં કર સકતા.[3]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઉસ્માન કુરૈશી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની બેટીકે ઘર તશરીફ લે ગએ. વોહ (અપને શૌહર) હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કા સર ધો રહી થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા,અય બિટિયા ! અબૂ અબ્દુલ્લાહ (યા'ની હઝરત ઉસ્માન (રદિ.)) કે સાથ અચ્છા સુલૂક કિયા કરો, ક્યૂંકે મેરે સહાબામેં સે સબસે ઝિયાદા ઉનકે અખ્લાક મુઝસે મિલતે જુલતે હૈં.[4]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બેટી હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કી બીવી મોહતરમા હઝરત રૂકૈયા (રદિ.) કે પાસ ગયા. ઉનકે હાથમેં કંઘી થી. ઉન્હોંને કહા, અભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે પાસસે બાહિર તશરીફ લે ગએ હૈં. મૈં ઉનકે સરકે બાલોંમેં કંઘી

૧ હુલીયા, ૧-૫૬
૨ ઇસાબા, ૨-૨૫૩
૩ ઇસાબા, ૨-૨૫૩, હાકિમ, ૩-૨૬૬
૪ હૈસમી, ૯-૮૧

કર રહી થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને અબૂ અબ્દુલ્લાહ (યા'ની હઝરત ઉસ્માન (રદિ.)) કો કૈસા પાયા?

મૈંને કહા, બહોત અચ્છા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉનકા ઈકરામ કરતી રહો, ક્યૂંકે વોહ અખ્લાકમેં મેરે સહાબામેં સે મેરે સબસે ઝિયાદા મુશાબેહ હૈં.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે આઝાદ કિયે હુએ ગુલામ હઝરત અસ્લમ (રદિ.) કે સાહબઝાદે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત જઅફર (રદિ.) સે ફરમાયા, તુમ સૂરત ઔર અખ્લાક મેં મુઝસે મિલતે ઝુલતે હો.[૨]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હઝરત જઅફર ઔર હઝરત ઝૈદ (રદિ.) તીનોં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઝૈદ (રદિ.) સે ફરમાયા, તુમ હમારે ભાઈ ઔર મુહબ્બત કરને વાલે સાથી હો. યેહ સુનકર હઝરત ઝૈદ (રદિ.) (ખુશીકે મારે) વજ્દમેં આકર ઉછલને લગ ગએ.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત જઅફર (રદિ.) સે ફરમાયા, તુમ સૂરત ઔર સીરતમેં મેરે મુશાબેહ હો. ઈસ પર હઝરત જઅફર (રદિ.) હઝરત ઝૈદ (રદિ.) સે ઝિયાદા ઉછલે. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, તુમ મુઝસે હો ઔર મૈં તુમમેં સે હૂં. યેહ સુનકર મૈં હઝરત જઅફર (રદિ.) સે ભી ઝિયાદા ઉછલા.[3]

હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત જઅફર (રદિ.) સે ફરમાયા, તુમ્હારે અખ્લાક મેરે અખ્લાક જૈસે હૈં ઔર તુમ્હારી શક્લો સૂરત મુઝસે મિલતી ઝુલતી હૈ, ઈસ લિયે તુમ મુઝસે હો, ઔર અય અલી (રદિ.)! તુમ મુઝસે હો ઔર મેરે બેટોં યા'ની નવાસોંકે બાપ હો.[૪]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જઅફર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઐસી બાત સુની હૈ કે મુઝે યેહ બિલકુલ પસંદ નહીં હૈ કે ઈસકે બદલેમેં મુઝે સુર્ખ ઊંટ મિલ જાએ. (જો કે અરબોંમેં સબસે અચ્છા માલ સમઝા જાતા થા.) મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે જઅફરકી શક્લ ઔર સીરત મુઝસે બહોત મિલતી હૈ ઔર અય અબ્દુલ્લાહ ! અલ્લાહકી સારી મખ્લૂકમેં તુમ અપને વાલિદસે સબસે ઝિયાદા મુશાબેહ હો. (મૈં વાલિદસે મુશાબેહ હૂં

---

૧ હૈસમી, ૯-૮૧, મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૪
૨ હૈસમી, ૯-૨૭૨
3 મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧30
૪ હૈસમી, ૯-૨૭૨

ઔર વાલિદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુશાબેહ હૈં, તો મૈં ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુશાબેહ હો ગયા.)[૧]

હઝરત બહરીયા (રહ.) કેહતી હૈં, મેરે ચચા હઝરત ખિદાશ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો એક પ્યાલેમેં ખાતે હુએ દેખા, તો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે વોહ પ્યાલા હદિયાકે તૌર પર માંગ લિયા. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો વોહ પ્યાલા દે દિયા) ચુનાંચે વોહ પ્યાલા હમારે યહાં રખ્ખા રેહતા થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) હમસે ફરમાયા કરતે થે કે વોહ પ્યાલા મેરે પાસ નિકાલકર લે આઓ.

હમ ઝમઝમકે પાનીસે ભરકર વોહ પ્યાલા હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ લાતે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસમેં સે કુછ પીતે ઔર કુછ (બરકતકે લિયે) અપને સર ઔર ચેહરે પર ડાલ લેતે. ફિર એક ચોરને હમ પર બડા ઝુલ્મ કિયા કે વોહ હમારે સામાનકે સાથ ઉસે ભી ચોરી કરકે લે ગયા. પ્યાલેકી ચોરી કે બા'દ હઝરત ઉમર (રદિ.) હમારે પાસ આએ ઔર દસ્તૂરકે મુતાબિક પ્યાલેકા મુતાલબા કિયા. હમને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! વોહ પ્યાલા તો હમારે સામાનકે સાથ ચોરી હો ગયા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, વોહ ચોર તો બડા સમઝદાર હૈ, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા પ્યાલા ચુરાકર લે ગયા. રાવી કેહતે હૈં, અલ્લાહકી કસમ ! હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ન તો ચોરકો બુરા ભલા કહા ઔર ન ઉસ પર લઅનત ભેજી.[૨]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉયય્નહ બિન હિસ્ન બિન (હુઝૈફા બિન) બદ્ર (રદિ.) (મદીના) આએ ઔર વોહ અપને ભતીજે હઝરત હુર બિન કૈસ (રદિ.) કે યહાં ઠહેરે. હઝરત હુર ઉન લોગોંમેં થે, જિન્હેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કરીબ રખતે થે ઔર ઈબાદત ગુઝાર ઉલમા હી હઝરત ઉમર (રદિ.) કી મજ્લિસે શૂરામેં હોતે થે, ચાહે વોહ જવાન હોતે યા બડી ઉમ્રકે. હઝરત ઉયય્નહ ને અપને ભતીજેસે કહા, અય મેરે ભતીજે ! તુમ્હેં અમીરૂલ મો'મિનીનકે યહાં બડા દર્જા હાસિલ હૈ, તુમ ઉનસે મેરે લિયે આનેકી ઈજાઝત હાસિલ કરો.

ઉન્હોંને આકર અપને ચચાકે લિયે હઝરત ઉમર (રદિ.) સે ઈજાઝત માંગી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઈજાઝત દે દી. જબ વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ ગએ, તો ઉનસે કહા, અય ઈબ્ને ખત્તાબ ! દેખો, અલ્લાહકી કસમ ! આપ હમેં ઝિયાદા નહીં દેતે ઔર હમારે દર્મિયાન અદ્લ (ઈન્સાફ) કા ફૈસલા નહીં કરતે હૈં. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ગુસ્સા આ ગયા ઔર હઝરત ઉયય્નહ કો સઝા દેનેકા ઈરાદા ફરમા

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૨૨૨
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૭-૫૭, મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૦૦

લિયા. હઝરત હુર (રદિ.) ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! અલ્લાહ ને અપને નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ફરમાયા..

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَاَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِيْنَ

ખુઝિલ્ અફવ વઅ્મુર્ બિલ્ ઉર્ફિ વઅઅ્રિદ અનિલ્ જાહિલીન

'સરસરી બરતાવકો કુબૂલ કર લિયા કિજિયે ઔર નેક કામકી તઅલીમ દિયા કિજિયે ઔર જાહિલોંસે એક કિનારા હો જાયા કિજિયે.'

ઔર યેહ ભી ઉન જાહિલોંમેં સે હૈ. (ઇસ લિયે આપ ઇનકી ઇસ બાતસે કિનારા કર લેં.)

જબ હઝરત હુર (રદિ.) ને યેહ આયત પળ્હી તો અલ્લાહકી કસમ ! હઝરત ઉમર (રદિ.) વહીં રૂક ગએ (ઔર સઝા દેનેકા ઇરાદા છોડ દિયા) ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કી યેહ બહોત બડી ખૂબી થી કે વોહ કિસી કામકા ઇરાદા કર લેતે, ફિર ઉન્હેં બતાયા જાતા કે અલ્લાહકી કિતાબ ઉસ કામસે રોક રહી હૈ, તો ફૌરન ઉસ ઇરાદેકો છોડ દેતે ઔર એકદમ રૂક જાતે.[1]

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈંને હમેશા યેહી દેખા કે જબ ભી હઝરત ઉમર (રદિ.) કો કિસી બાત પર ગુસ્સા આયા, ફિર કિસીને ઉનકે સામને અલ્લાહકા નામ લે લિયા યા ઉન્હેં આખિરતકી પકડસે ડરાયા યા ઉનકે સામને કુર્આનકી આયત પળ્હ દી, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ગુસ્સેમેં જિસ કામકા ઇરાદા કર ચુકે હોતે થે, ઉસસે એકદમ રૂક જાયા કરતે થે.[2]

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને પૂછા, અય અસ્લમ ! તુમ લોગોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો કૈસા પાયા ? મૈંને કહા, બહોત અચ્છા પાયા, લેકિન ઉન્હેં જબ ગુસ્સા આ જાતા હૈ, તો ફિર મસ્અલા બડા મુશ્કિલ હો જાતા હૈ.

હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને ફરમાયા, આગે અગર તુમ્હારી મૌજૂદગીમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ગુસ્સા આ જાએ, તો તુમ ઉનકે સામને કુર્આન પળ્હને લગ જાના. ઇન્શાઅલ્લાહ ઉનકા ગુસ્સા ચલા જાએગા.

હઝરત મલિકદાર (રહ.) (હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ગુલામ) કેહતે હૈં કે એક દિન હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મુઝે ડાંટા ઔર મારનેકે લિયે કોડા ઉઠા લિયા. મૈંને કહા, મૈં આપકો અલ્લાહકા વાસ્તા દેતા હૂં. ઇસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને વોહ કોડા નીચે રખ દિયા ઔર ફરમાયા, તુમને એક બડી ઝાતકા મુઝે વાસ્તા દિયા હૈ.[3]

હઝરત આમિર બિન રબીઆ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર (રદિ.) શુરૂ'મેં મેરે દોસ્ત થે ઔર જિસ દિન વોહ ઇસ્લામ લાએ, ઉસ દિનસે જંગે

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૬
૨ ઇબ્ને સઅદ
૩ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૩

ઉહદમેં શહાદત પાને તક વોહ મેરે સાથ રહે. વોહ હબ્શાકી દોનોં હિજરતોંમેં હમારે સાથ ગએ થે ઔર સારે કાફલેમેં વહી મેરે સફરકે સાથી રહે. મૈંને કોઇ આદમી ઉનસે ઝિયાદા અચ્છે અખ્લાક વાલા ઔર મુખાલિફત ન કરને વાલા નહીં દેખા.[૧]

હઝરત હબ્બા બિન જુવૈન (રહ.) કેહતે હૈં કે હમ લોગ હઝરત અલી (રદિ.) કે પાસ બૈઠે હુએ થે. હમને હઝરત અબ્દુલ્લાહ (બિન મસઊદ) (રદિ.) કી કુછ બાતોંકા ઝિક્ર કિયા ઔર લોગોંને ઉનકી તા'રીફ કી ઔર યૂં કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! હમને કોઇ આદમી હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) સે ઝિયાદા અચ્છે અખ્લાક વાલા ઔર ઉનસે ઝિયાદા નરમીસે તઅલીમ દેને વાલા ઔર સાથ ઉઠને બૈઠને વાલોંકે સાથ ઉનસે ઝિયાદા અચ્છા સુલૂક કરને વાલા ઔર ઉનસે ઝિયાદા તક્વા ઔર એહતિયાત વાલા નહીં દેખા.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં અલ્લાહકી કસમ દેકર પૂછતા હૂં કે તુમ યેહ તમામ બાતેં સચ્ચે દિલસે કેહ રહે હો ? લોગોંને કહા, જી હાં. હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા કે અય અલ્લાહ ! મૈં તુઝે ઇસ પર ગવાહ બનાતા હૂં કે મૈં ભી ઉનકે બારેમેં વોહ તમામ બાતેં કેહતા હૂં જો ઇન લોગોંને કહી હૈં, બલ્કે મૈં તો ઇનસે ભી ઝિયાદા કેહતા હૂં.

એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત અલી (રદિ.) ને યેહ ભી ફરમાયા કે હઝરત ઇબ્ને મસઊદ (રદિ.) ને કુર્આન પઢા ઔર ઉસકે હલાલકો હલાલ ઔર હરામકો હરામ સમઝા. (યા'ની હલાલકો ઇખ્તિયાર કિયા ઔર હરામકો છોડ દિયા) વોહ દીન કે બહોત બડે ફકીહ ઔર નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સુન્નતકે ઝબરદસ્ત આલિમ થે.[૨]

હઝરત સાલિમ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ને કભી કિસી ખાદિમકો લઅનત નહીં કી, બસ એક બાર એક ખાદિમકો લઅનત કી થી, તો ઉસે આઝાદ કર દિયા થા.

હઝરત ઝુહરી (રહ.) કેહતે હૈં કે એક બાર હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ને અપને ખાદિમકો લઅનત કરનેકા ઇરાદા કિયા ઔર અભી ઇતના હી કહા થા કે 'અય અલ્લાહ ! ઇસ પર લઅ..' કે રૂક ગએ ઔર લફ્ઝ પૂરા ન કિયા ઔર ફરમાયા, મૈં ઇસ લફ્ઝકો ઝબાનસે કેહના નહીં ચાહતા.[3]

સહાબા કિરામકે માલ ખર્ચ કરનેકે શૌકકે ઉનવાનકે ઝૈલમેં યેહ હદીસ ગુઝર ચુકી હૈ કે હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) લોગોંમેં સબસે ઝિયાદા ખૂબસૂરત ચેહરે

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૮૨
૨ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૧૧૦
૩ હુલીયા, ૧-૩૦૭

વાલે, સબસે ઝિયાદા અખ્લાક વાલે ઔર સબસે ઝિયાદા ખુલે હાથ વાલે યા'ની સખી થે.[૧]

---

૧ હાકિમ

બુર્દબારી ઔર દરગુઝર કરના

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી બુર્દબારી

ઈમામ બુખારી અપની કિતાબમેં રિવાયત કરતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, ગઝવએ હુનૈનમેં ફત્હ હાસિલ કરનેકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દિલ રખનેકી વજહસે માલ દેનેમેં બહોતસે (નયે) લોગોંકો તરજીહ દી (ઔર પુરાનોંકો ન દિયા, નયે લોગોંકો ગનીમતકા વોહ સારા માલ દે દિયા.)

ચુનાંચે હઝરત અક્રઅ બિન હાબિસ (રદિ.) કો સૌ ઊંટ દિયે ઔર હઝરત ઉયય્નહ બિન હિસ્ન (રદિ.) કો ભી ઉતને હી દિયે ઔર ભી કુછ લોગોંકો દિયા. ઈસ પર એક આદમીને કહા, ગનીમતકી ઈસ તકસીમમેં અલ્લાહકી રઝા સામને નહીં રહી. મૈંને કહા, મૈં યેહ બાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઝરૂર બતાઉંગા. ચુનાંચે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહ હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલામ પર રહમ ફરમાએ, ઉન્હેં તો ઈસસે ભી ઝિયાદા સતાયા ગયા થા, લેકિન ઉન્હોંને સબ્ર કિયા થા. (ચુનાંચે મૈં ભી સબ્ર કરૂંગા.)

બુખારીકી દૂસરી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે ઈસ પર એક આદમી ને કહા કે અલ્લાહકી કસમ ! ઈસ તકસીમમેં અદ્‌લો ઈન્સાફસે કામ નહીં લિયા ગયા ઔર ન અલ્લાહકી રઝા ઈસમેં સામને હૈ. મૈંને કહા, મૈં યેહ બાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઝરૂર બતાઉંગા. ચુનાંચે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતા દિયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, જબ અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અદ્‌લ નહીં કરેંગે તો ફિર ઔર કૌન કર સકતા હૈ ? અલ્લાહ મૂસા પર રહમ ફરમાએ, ઉન્હેં તો ઈસસે ભી ઝિયાદા સતાયા ગયા થા, લેકિન ઉન્હોંને સબ્ર કિયા થા.

બુખારી ઔર મુસ્લિમમેં યેહ રિવાયત હૈ કે હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ મૌજૂદ થે. આપ લોગોંમેં કોઈ ચીઝ તકસીમ કર રહે થે કે ઈતનેમેં બનૂ તમીમકા એક આદમી ઝુલ ખુવૈસરા આયા ઔર ઉસને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઈન્સાફસે તકસીમ ફરમાએં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તેરા નાસ હો, અગર મૈં ઈન્સાફ નહીં કરૂંગા તો કૌન ઈન્સાફ કરેગા ? (અગર મૈં ઈન્સાફ નહીં

કરૂંગા) તો મૈં નાકામ ઔર બરબાદ હો જાઉંગા. જબ મૈં ઈન્સાફ નહીં કરૂંગા તો ફિર ઔર કૌન કરેગા ?

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે ઈજાઝત દેં, મૈં ઈસકી ગરદન ઉડા દૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, ઈસે છોડ દો. ઈસકે ઐસે સાથી હૈં કે ઈનકે નમાઝ રોઝેકે મુકાબલેમેં તુમ અપને નમાઝ રોઝેકો કમ સમઝોગે. યેહ લોગ કુર્આન પઢેંગે. લેકિન કુર્આન ઈનકી હંસલીયોંકે આગે (ઈનકે દિલકી તરફ નહીં) જાએગા (યા કુર્આન હંસલીસે આગે બઢકર ઉપર અલ્લાહકી તરફ નહીં જાએગા).

યેહ લોગ ઈસ્લામસે ઐસે નિકલ જાએંગે જૈસે તીર શિકારકો લગ કર ઉસસે પાર હોકર આગે ચલા જાતા હૈ. તીરકે ફલકો દેખા જાએ, તો ઉસમેં કોઈ ચીઝ નઝર નહીં આએગી. ફિર ઉસકી તાંતકો દેખા જાએ (જિસસે ફલકો લકડી પર મઝબૂત કિયા જાતા હૈ) તો ઈસમેં ભી કોઈ ચીઝ નઝર નહીં આએગી. ફિર ઉસકી લકડીકો દેખા જાએ, તો ઉસમેં ભી કોઈ ચીઝ નઝર નહીં આએગી, હાલાંકે યેહ તીર ઉસ શિકારકી ઓઝડી ઔર ખૂનમેં સે ગુઝર કર આયા હૈ, લેકિન ઈસ ઓઝડી ઔર ખૂનકા કોઈ નિશાન નઝર નહીં આએગા.

ઉનકી નિશાની યેહ હૈ કે ઉનમેં એક કાલા આદમી હોગા, જિસકે એક બાઝૂકા ગોશ્ત ઔરતકે પિસ્તાનકી તરહ યા ગોશ્તકે ટુકડેકી તરહ હિલતા હોગા. યેહ લોગ ઉસ વક્ત ઝાહિર હોંગે, જબકે લોગોંમેં ઈખ્તિલાફ ઔર ઈન્તિશારકા ઝોર હોગા.

હઝરત અબૂ સઈદ ફરમાતે હૈં, મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે મૈંને યેહ હદીસ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુની હૈ ઔર મૈં ગવાહી દેતા હૂં કે ઈન લોગોંસે હઝરત અલી (રદિ.) ને જંગ કી થી, મૈં ભી ઉનકે સાથ થા. હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉસ આદમીકો લાનેકા હુક્મ દિયા. લોગ ઉસે ઢૂંઢકર હઝરત અલી (રદિ.) કે પાસ લે આએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકી જો નિશાની બતાઈ થી, વોહ મૈંને ઉસમેં પૂરી તરહ સે દેખી.[1]

બુખારી ઔર મુસ્લિમ મેં હૈ કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે (જબ મુનાફિકોંકા સરદાર) અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય મર ગયા તો ઉસકે સાહબઝાદે (હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય (રદિ.)) ને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા કે આપ મુઝે અપની કમીઝ દે દેં, મૈં ઈસમેં અપને વાલિદકો દફનાઉંગા ઔર આપ ઉસકી જનાઝેકી નમાઝ પઢાએં ઔર ઉસકે લિયે ઈસ્તિગફાર ફરમાએં.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં અપની કમીઝ દે દી ઔર ફરમાયા, જબ જનાઝા તૈયાર હો જાએ તો મુઝે ખબર કર દેના, મૈં ઉસકી જનાઝેકી

---

૧ બિદાયા, ૪-૩૬૨

નમાઝ પઢુંગા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જનાઝેકી નમાઝ પઢને લગે તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને આપકો પીછે ખેંચ કર કહા, ક્યા અલ્લાહને આપકો મુનાફિકોંકે જનાઝેકી નમાઝ પઢનેસે મના નહીં ફરમાયા ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહને મુઝે (ઈસ્તિગફાર કરને ઔર ન કરને) દોનોં બાતોંકા ઈખ્તિયાર દિયા હૈ, ક્યૂંકે અલ્લાહને ફરમાયા હૈ..

اِسْتَغْفِرْ لَهُمْ اَوْلَا تَسْتَغْفِرْلَهُمْ

ઈસ્તગફિર લહુમ અવ્ લા તસ્તગફિર લહુમ

'ચાહે આપ ઈન (મુનાફિકોં) કે લિયે ઈસ્તિગફાર કરેં યા ઈનકે લિયે ઈસ્તિગફાર ન કરેં.'

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉસકી નમાઝે જનાઝા પઢાઈ. ફિર યેહ આયત નાઝિલ હુઈ..

وَلَا تُصَلِّ عَلٰى اَحَدٍ مِّنْهُمْ مَّاتَ اَبَدًا

વલા તુસલ્લિ અલા અહદિમ્ મિન્હુમ્ માત અબદા

'ઔર ઈનમેં કોઈ મર જાએ તો ઉસકે (જનાઝે) પર કભી નમાઝ ન પઢિયે.'

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય મર ગયા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉસકે જનાઝેકી નમાઝ પઢાનેકે લિયે બુલાયા ગયા. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લે ગએ. જબ આપ નમાઝ પઢાનેકે લિયે ખડે હુએ તો મૈં ઘૂમકર આપકે સામને ખડા હો ગયા ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા આપ અલ્લાહકે દુશ્મન અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબયકી જનાઝેકી નમાઝ પઢાને લગે હૈં, જિસને ફલાં ફલાં દિન ઔર યેહ ઔર યેહ કહા થા ઔર મૈં ઉસકે દિન ગિનવાને લગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુસ્કુરાતે રહે. જબ મૈં બહોત કુછ કેહ ચુકા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઉમર (રદિ.) ! પીછે હો જાઓ. અલ્લાહને મુઝે (મુનાફિકોંકે લિયે ઈસ્તિગફાર કરને ન કરનેકા) ઈખ્તિયાર દિયા હૈ. મૈંને (ઈસ્તિગફારકી સૂરતકો) ઈખ્તિયાર કિયા હૈ. અલ્લાહને ફરમાયા હૈ, અગર આપ ઉનકે લિયે સત્તર બાર ભી ઈસ્તિગફાર કરેંગે, તબ ભી અલ્લાહ ઉનકો ન બખ્શેગા. અગર મુઝે યેહ મા'લૂમ હોતાકે સત્તર બારસે ઝિયાદા ઈસ્તિગફાર કરનેસે ઉસકી મગફિરત હો જાએગી, તો મૈં ઝરૂર કરતા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકે જનાઝેકી નમાઝ પઢાઈ ઔર જનાઝેકે સાથ કબ્રસ્તાન ગએ ઔર ઉસકે દફન હોને તક આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકી કબ્ર પર ખડે રહે.

બહરહાલ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મુકાબલે પર જો મૈંને જુર્અતસે કામ લિયા, ઉસ પર મુઝે બહોત હૈરાની થી. અલ્લાહ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હી બેહતર જાનતે હૈં (કે ઈસમેં ક્યા મસ્લિહત થી) અલ્લાહકી કસમ ! અભી ઈસ બાત કો થોડી હી દેર ગુઝરી થી કે યેહ દો આયતેં નાઝિલ હુઈ..

وَلَا تُصَلِّ عَلٰى اَحَدٍ مِّنْهُمْ مَّاتَ اَبَدًا

વલા તુસલ્લિ અલા અહદિમ્ મિન્હુમ્ માત અબદા

ઈસકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કિસી મુનાફિકકે જનાઝેકી નમાઝ નહીં પઢાઈ ઔર ન ઉસકી કબ્ર પર ખડે હુએ ઔર ઈસ દુનિયાસે તશરીફ લે જાને તક આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા યેહી દસ્તૂર રહા.[૧]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબય મર ગયા. ઉસકે બેટેને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અગર આપ ઉનકે જનાઝેમેં તશરીફ નહીં લાએંગે, તો લોગ હમેં હમેશા ઈસકા તા'ના દેતે રહેંગે.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લે ગએ, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને દેખા કે વોહ લોગ ઉસે કબ્ર મેં રખ ચુકે હૈં, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કબ્રમેં રખનેસે પેહલે તુમને મુઝે ક્યૂં નહીં બતાયા ? ચુનાંચે ઉસે કબ્રસે નિકાલા ગયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ પર સરસે લેકર પાંવ તક દમ ફરમાયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે અપની કમીઝ પહેનાઈ (ક્યૂંકે ઉસને જંગે બદરકે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ચચા હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કો અપની કમીઝ પહેનાઈ થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકે ઈસ એહસાનકા બદલા દેના ચાહતે થે ઔર ઉસકે બેટેકા દિલ ભી રખના ચાહતે થે.)[૨]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબયકો કબ્રમેં રખ દિયા ગયા, તબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકે પાસ પહોંચે. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાને પર ઉસે બાહિર નિકાલા ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે અપને ઘુટનોં પર રખ્ખા, ઉસ પર દમ કિયા ઔર ઉસે અપની કમીઝ પહેનાઈ.[3]

હઝરત ઝૈદ બિન અરકમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક યહૂદીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર જાદૂ કિયા, જિસકી વજહસે આપ કુછ દિન બીમાર રહે. હઝરત

---

૧ તિરમીઝી
૨ અહમદ, નસઇ
૩ તફસીર ઇબ્ને કસીર, ૨-૩૭૮

જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામને હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા કે એક યહૂદીને આપ પર જાદૂ કિયા હૈ. ઉસને ગિરહેં લગા કર ફલાં કુંવેમેં ફેંક દિયા હૈ. આપ આદમી ભેજકર ઉસે મંગવા લેં.

આપને હઝરત અલી (રદિ.) કો ભેજા, વોહ ઉસે નિકાલકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લે આએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈન ગિરહોંકો ખોલા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઐસે ઠીક હોકર ખડે હુએ કે જૈસે કિસી બંધન સે નિકલે હોં. (મા'લૂમ હો જાને કે બાવુજૂદ) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ન તો યેહ બાત આખિરી દમ તક ઉસ યહૂદી કો બતાઈ ઔર ન ઉસને ઈસકા કોઈ નાગવાર અસર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ચેહરે પર કભી દેખા.[1]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર જાદૂ હુવા થા.જિસકી અસરકી વજહસે આપકો યેહ મેહસૂસ હોતા થા કે આપ અપની બીવીયોંકે પાસ ગએ હૈં, લેકિન હકીકતમેં આપ ગએ નહીં હોતે થે.

હઝરત સુફયાન રાવી કેહતે થે, યેહ અસર સબસે સખ્ત જાદૂકા હોતા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય આઈશા (રદિ.)! ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ કે મૈંને અલ્લાહસે દુઆ માંગી થી, વોહ અલ્લાહને કુબૂલ ફરમા લી. મેરે પાસ દો ફરિશ્તે આએ. એક મેરે સરકે પાસ બૈઠ ગયા ઔર દૂસરા પાંવકે પાસ.

સર વાલેને દૂસરેસે કહા, ઈન હઝરતકો ક્યા હુવા હૈ ? દૂસરેને કહા, ઈન પર જાદૂ હુવા હૈ. પેહલેને કહા, જાદૂ કિસને કિયા હૈ ? દૂસરે ને કહા, લબીદ બિન આઅસમ ને, જો કબીલા બનૂ ઝુરૈક કા હૈ ઔર યહૂદીયોંકા સાથી ઔર મુનાફિક હૈ.

પેહલેને પૂછા, ઉસને જાદૂ કિસ ચીઝમેં કિયા હૈ ? દૂસરેને કહા, કંઘી પર ઔર કંઘીસે ગિરે હુએ બાલોં પર કિયા હૈ. પેહલેને પૂછા, યેહ ચીઝેં કહાં હૈં ? દૂસરે ને કહા, નર ખજૂરકે ખોશેકે ગિલાફ મેં, ઝરવાન કુંવેકે અંદર જો પત્થર રખ્ખા હુવા હૈ, ઉસકે નીચે રખ્ખી હુઈ હૈં.

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ કુંવે પર તશરીફ લે ગએ ઔર યેહ ચીઝેં ઉસમેં સે નિકાલીં ઔર ફરમાયા, યેહ કુંવા વહી હૈ, જો મુઝે ખ્વાબમેં દિખાયા ગયા હૈ. ઈસ કુંવેકા પાની ઐસા લાલ થા, જૈસે મેંહદી વાલે બરતનકો ધોનેકે બા'દ પાનીકા રંગ લાલ હોતા હૈ ઔર ઈસ કુંવેકે ખજૂરોંકે દરખ્ત ઐસે ડરાવને થે કે જૈસે શૈતાનોંકે સર હોં. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અર્ઝ કિયા, યેહ ચીઝેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લોગોં ક્યૂં ન દિખા દીં ? ઉન્હેં દફન ક્યૂં કર દિયા ?

---

૧ અહમદ, નસઈ

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહને મુઝે તો (જાદૂસે) શિફા અતા ફરમા દી હૈ ઔર મૈં કિસીકે ખિલાફ શર ઔર ફિત્ના ખડા કરના નહીં ચાહતા.[૧]

ઈમામ અહમદકી દૂસરી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા છે માહ તક યેહ હાલ રહા કે આપકો ઐસે મા'લૂમ હોતા થા કે જૈસે આપ બીવીકે પાસ ગએ હોં હાલાંકે આપ બીવીકે પાસ ગએ હુએ નહીં હોતે થે. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ દો ફરિશ્તે આએ. આગે ઔર હદીસ બયાન કી.[૨]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક ઔરત બકરીકે ગોશ્તમેં ઝહર મિલાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ લાઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસમેં સે કુછ ખાયા (તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પતા ચલ ગયા). ઉસ ઔરતકો આપકી ખિદમતમેં લાયા ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે ઝહરકે મિલાનેકે બારેમેં પૂછા, તો ઉસ ઔરતને સાફ કહા, મૈં આપકો કત્લ કરના ચાહતી થી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહ મેરે ખિલાફ તુમ્હારે ઈસ મન્સૂબેકો હરગિઝ કામિયાબ કરને વાલે નહીં થે. સહાબા (રદિ.) ને કહા, ક્યા આપ ઈસ ઔરતકો કત્લ નહીં કરેંગે ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં.

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં ઝિંદગી ભર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ગલેકે કવ્વે પર ઉસ ઝહરકા અસર દેખતા રહા.[૩]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક યહૂદી ઔરતને બકરીકે ગોશ્તમેં ઝહર મિલાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં દઅવતમેં ભેજા. (ઉસમેં સે કુછ ખાનેકે બા'દ) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને સહાબા (રદિ.) સે ફરમાયા, રૂક જાઓ. ઈસ ગોશ્તમેં ઝહર મિલા હુવા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ યહૂદી ઔરતસે પૂછા કે તુમને ઐસા ક્યૂં કિયા ?

ઉસ ઔરત ને કહા, મૈં યેહ મા'લૂમ કરના ચાહતી થી કે અગર આપ સચ્ચે નબી હૈં, તો અલ્લાહ આપકો બતા દેંગે (કે ઈસમેં ઝહર હૈ, ચુનાંચે ઐસા હી હુવા) ઔર અગર આપ ઝૂઠે હૈં, તો આપ ઝહરસે હલાક હો જાએંગે ઔર લોગોંકી જાન આપસે છૂટ જાએગી. (નઉઝુબિલ્લાહિ મિન ઝાલિક) યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે કુછ ન કહા.[૪]

---

૧ બુખારી. મુસ્લિમ
૨ તફસીર ઈબ્ને કસીર, ૪-૫૭૪
૩ બુખારી, મુસ્લિમ
૪ બૈહકી, અબૂ દાઉદ, અહમદ, બુખારી

ઈમામ અહમદ હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) વાલી હદીસ જૈસી હદીસ હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) સે નકલ કરતે હૈં, ઉસમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે જબ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈસ ઝહરકી વજહસે જિસ્મમેં તકલીફ મેહસૂસ હુવા કરતી, તો આપ સિંગી લગવાતે. ચુનાંચે સફરમેં એક બાર આપ તશરીફ લે ગએ ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એહરામ બાંધા ઔર આપકો ઈસ ઝહરકા અસર મેહસૂસ હુવા તો આપને સિંગી લગવાઈ.[1]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ખૈબરકી એક યહૂદી ઔરતને બકરીકો ભૂના ઔર ફિર ઉસમેં ઝહર મિલાયા ઔર ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ઉસે ભેજા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકી દસ્તી (ટાંગ) કો લિયા ઔર ઉસમેં સે ખાને લગે ઔર આપકે સાથ કુછ સહાબાને ભી ઉસકા ગોશ્ત ખાયા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, અપને હાથ રોક લો.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહું અલૈહિ વ સલ્લમને આદમી ભેજકર ઉસ ઔરતકો બુલાયા ઔર ઉસસે ફરમાયા, ક્યા તુમને ઈસ બકરીમેં ઝહર મિલાયા હૈ ? ઉસ યહૂદી ઔરતને કહા, આપકો યેહ બાત કિસને બતાઇ હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ દસ્તીકા ટુકડા જો મેરે હાથમેં હૈ, ઉસને મુઝે બતાયા હૈ.

ઉસ ઔરતને કહા, હાં, મૈંને મિલાયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઝહર મિલાકર તૂ કયા હાસિલ કરના ચાહતી થી ? ઉસ ઔરતને કહા, મૈંને સોચા કે આપ અગર સચ્ચે નબી હોંગે તો આપકો યેહ ઝહર મિલી બકરી કુછ નુકસાન નહીં કર સકેગી ઔર અગર આપ નબી નહીં હૈં, તો હમારી જાન આપસે છૂટ જાએગી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ ઔરતકો મઆફ કર દિયા ઔર ઉસે સઝા ન દી ઔર જિન સહાબા (રદિ.) ને ઉસ બકરીકા ગોશ્ત ખાયા થા, ઉનમેં સે કુછ સહાબા (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર ઉસ ઝહરીલી બકરીકા જો ગોશ્ત આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખાયા થા, ઉસકી વજહસે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને કંધે પર સિંગી લગવાઈ. હઝરત અબૂ નહદ (રદિ.) ને આપકો સીંગ ઔર છુરી સે સિંગી લગાઈ. હઝરત અબૂ નહદ અન્સાર કે કબીલા બનૂ બયાઝા કે આઝાદ કિયે હુએ ગુલામ થે. એક રિવાયતમેં હૈ કે ઈન્તિકાલ કરને વાલે સહાબી હઝરત બિશ્ર બિન બરાઅ બિન મઅરૂર (રદિ.) થે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાને પર ઉસ ઔરતકો કત્લ કર દિયા ગયા.[2]

હઝરત મરવાન બિન ઉસ્માન બિન અબી સઈદ બિન મુઅલ્લા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મરઝુલ વફાતમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ હઝરત બિશ્ર

---

૧ અહમદ
૨ અબૂ દાઉદ

બિન બરાઅ બિન મઅરૂર (રદિ.) કી બહન આઈ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો ફરમાયા, અય ઉમ્મે બિશ્ર ! મૈંને તુમ્હારે ભાઈકે સાથ જો બકરીકા ગોશ્ત ખૈબરમેં ખાયા થા, ઉસકી વજહસે મુઝે ઉસ વક્ત અપને દિલકી રગ કટતી હુઈ મેહસૂસ હો રહી હૈ ઔર તમામ મુસલમાન યેહ સમઝ રહે થે કે જૈસે અલ્લાહને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો નુબુવ્વતસે નવાઝા, ઐસે હી અલ્લાહને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો શહાદતકા દર્જા ભી અતા ફરમાયા હૈ.[1]

હઝરત જઅદા બિન ખાલિદ સિમ્મા જુસમી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક મોટે આદમીકો દેખા તો હાથસે ઉસકે પેટકી તરફ ઈશારા કરતે હુએ ફરમાયા, અગર (યેહ) માલ ઈસ જગહકે અલાવા કિસી ઔર જગહ હોતા તો તુમ્હારે લિયે બેહતર થા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ એક આદમી લાયા ગયા ઔર સહાબા (રદિ.) ને બતાયા કે યેહ આદમી આપકો (નઉઝુબિલ્લાહિ મિન ઝાલિક) કત્લ કરના ચાહતા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે ફરમાયા, ડરો મત. અગર તુમ્હારા યેહ ઈરાદા થા, તો અલ્લાહને તુમ્હેં ઈસમેં કામિયાબ નહીં હોને દિયા.[2]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, સુલહે હુદૈબિયહ કે મૌકે પર મક્કા કે અસ્સી આદમી હથિયાર લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા પર હમલાવર હોને લગે થે. વોહ લોગ બેખબરીમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કત્લ કરના ચાહતે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે ખિલાફ બદદુઆ કી તો વોહ સબ પકડે ગએ.

હઝરત અફ્ફાન રાવી કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો મઆફ કર દિયા ઔર યેહ આયત નાઝિલ હુઈ..

وَهُوَ الَّذِیْ كَفَّ اَیْدِیَهُمْ عَنْكُمْ وَاَیْدِیَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْۢ بَعْدِ اَنْ اَظْفَرَكُمْ عَلَیْهِمْ

વહુવલ્લઝી કફ્ફ અયૂદિયહુમ અન્કુમ વઅયૂદિયકુમ અન્હુમ બિબત્નિ મક્કત મિમ્બઅ્દિ અન્ અઝફરકુમ અલયૂહિમ

'ઔર વોહ ઐસા હૈ ઉસને ઈનકે હાથ તુમસે (યા'ની તુમ્હારે કત્લ સે) ઔર તુમ્હારે હાથ ઉન (કે કત્લસે) ઠીક મક્કા (કે કરીબ) રોક દિયે, બા'દ ઈસકે કે તુમકો ઉન પર કાબૂ દે દિયા થા.'[3]

યેહી કિસ્સા હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુગફ્ફલ (રદિ.) ઔર ઝિયાદા તફસીલસે બયાન કરતે હૈં. ઉસમેં યેહ હૈ કે હમ લોગ હુદૈબિયહમેં ઈસી તરહ ઠહરે હુએ

---

૧ બિદાયા, ૪-૨૦૮
૨ ખફાઝી, ૨-૨૫
૩ મુસ્લિમ, અબૂ દાઉદ, તિરમીઝી, નસઈ

થે કે અચાનક હથિયાર લગાએ હુએ તીસ નૌજવાન ઝાહિર હુએ.વોહ હમ પર હમલા કરના ચાહતે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે લિયે બદદુઆ ફરમાઇ તો અલ્લાહને ઉનકે સુનનેકી તાકત ખત્મ કર દી, ઇસ લિયે વોહ કુછ ન કર સકે.

ચુનાંચે હમ લોગોંને ખડે હોકર ઉનકો પકડ લિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે પૂછા, ક્યા તુમ લોગ કિસીકી ઝિમ્મેદારી પર આએ હો ? યા કિસીને તુમ્હેં અમન દિયા હૈ ? ઉન્હોંને કહા, નહીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં છોડ દિયા. ઇસ પર અલ્લાહને યેહ આયત નાઝિલ ફરમાઇ..[1]

وَهُوَ الَّذِىْ كَفَّ   વહુવલ્લઝી કફ્ફ

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત તુફૈલ બિન અમ્ર દૌસી (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, (મેરે કબીલે) દૌસ ને (મેરી દઅવત) નહીં માની ઔર (ઇસ્લામ કુબૂલ કરનેસે) ઇન્કાર કર દિયા, ઇસ લિયે આપ ઉનકે ખિલાફ બદદુઆ કર દેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કિબ્લેકી તરફ મુંહ કરકે હાથ ઉઠાએ. લોગોંને કહા, અબ તો કબીલા દૌસ વાલે હલાક હો ગએ (ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે લિયે બદદુઆ ફરમાને લગે હૈં) લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ દુઆ ફરમાઇ..

'અય અલ્લાહ ! દૌસકો હિદાયત નસીબ ફરમા ઔર ઉન્હેં યહાં લે આ. અય અલ્લાહ ! દૌસ કો હિદાયત નસીબ ફરમા ઔર ઉન્હેં યહાં લે આ. અય અલ્લાહ ! દૌસ કો હિદાયત નસીબ ફરમા ઔર ઉન્હેં યહાં લે આ.'

ચુનાંચે હઝરત તુફૈલ (રદિ.) વાપસ ગએ ઔર ખૈબરકે મૌકે પર દૌસ કે સત્તર અસ્સી ઘરાને મુસલમાન કરકે લે આએ.[2]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) કી બુર્દબારી

હઝરત અબૂ ઝઅરા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ફરમાયા કરતે થે કે મૈં, મેરી પાકીઝા બીવીયાં ઔર મેરી નેક ઔલાદ બચપનમેં સબસે ઝિયાદા બુર્દબાર થી ઔર બડે હોકર સબસે ઝિયાદા ઇલ્મ વાલી બન ગઇ. હમારે

૧ તફસીર ઇબ્ને કસીર, ૩-૧૯૨
૨ બુખારી, મુસ્લિમ

ઝરીએસે અલ્લાહ ઝૂઠ ઔર ગલત બાતકો દૂર કરતા હૈ ઔર હમારે ઝરીએસે બાવલે ભેડીએ કે દાંતોં કો તોડતા હૈ ઔર જો ચીઝેં તુમસે ઝબરદસ્તી છીની જાતી હૈં, વોહ તુમ્હેં વાપસ કરાતા હૈ ઔર તુમ્હારી ગરદનકી (ગુલામીકી) રસ્સીયાં ખોલતા હૈ ઔર હમારે ઝરીએસે અલ્લાહ શુરૂ' કરાતા હૈ ઔર ઈખ્તિતામકો પહોંચાતા હૈ.[૧]

હઝરત સઅદ બિન અબી વક્કાસ (રદિ.) કા યેહ ફરમાન ગુઝર ચુકા હૈ કે મૈંને હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) સે ઝિયાદા અકલમંદ, ઝિયાદા ઈલ્મ રખને વાલા ઔર ઝિયાદા બુર્દબાર કિસીકો નહીં દેખા.[૨]

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૫૦
૨ મુશાવરત અહલિરાંય, ૧-૪૦૦

શફકત ઔર મહેરબાની

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી શફકત

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં કભી નમાઝ શુરૂ' કરતા હૂં ઔર મેરા ખયાલ યેહ હોતા હૈ કે નમાઝ ઝરા લંબી પઢાઉંગા, લેકિન મૈં નમાઝમેં કિસી બચ્ચેકે રોનેકી આવાઝ સુન લેતા હૂં તો નમાઝકો મુખ્તસર (ટૂંકી) કર દેતા હૂં, ક્યૂંકે મુઝે પતા હૈ કે બચ્ચેકે રોનેસે ઉસકી માં પરેશાન હોગી.[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછાકે મેરા બાપ કહાં હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, દોઝખમેં. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઇસ જવાબ પર ઉસકે ચેહરે પર નાગવારીકા અસર દેખા તો ફરમાયા, મેરા બાપ ઔર તેરા બાપ દોનોં દોઝખમેં હૈં. (બેહતર યેહી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે વાલિદૈનકે જન્નતી યા દોઝખી હોનેકે બારેમેં ખામોશી ઇખ્તિયાર કર લી જાએ, ક્યૂંકે કુછ રિવાયતોંમેં યેહ હૈ કે કિયામતકે દિન ઇનકા ઇમ્તિહાન લિયા જાએગા, અલ્લાહ હી બેહતર જાનતે હૈં.)[૨]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક દેહાતી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં ખૂનબહા અદા કરને મેં મદદ લેને આયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉસે કુછ દે દિયા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉસસે પૂછા, ક્યા મૈંને તુમ પર એહસાન કર દિયા ?

ઉસ દેહાતી ને કહા, ન આપને એહસાન કિયા ઔર ન અચ્છા સુલૂક કિયા. કુછ મુસલમાનોંકો ઉસકી બાત પર ગુસ્સા આ ગયા ઔર ઉન્હોંને ખડે હોકર ઉસે મારના ચાહા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે રૂક જાઓ.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાંસે ખડે હોકર અપને ઘર પહોંચે તો ઉસ દેહાતીકો ઘર બુલાકર ફરમાયા, તુમ હમારે પાસ કુછ લેને આએ થે. હમને તુમકો (વહાં સહાબા (રદિ.) કે સામને) કુછ દિયા, જિસ પર તુમને કુછ નામુનાસિબ બાત કેહ દી. ઇસકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ દેહાતીકો કુછ ઔર

૧ સિફતુસ્સફવા, ૧-૬૬
૨ સિફતુસ્સફવા, ૧-૬૬

દિયા ઔર ઉસસે પૂછા, અબ તો મૈંને તુમ પર એહસાન કર દિયા ? ઉસ દેહાતીને કહા, હાં. અલ્લાહ આપકો મેરે ઘરવાલોં ઔર મેરે ખાનદાનકી તરફસે જઝાએ ખૈર દે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ હમારે પાસ આએ, તુમને માંગા, હમને તુમ્હેં કુછ દિયા, લેકિન તુમને ઈસ પર કુછ નામુનાસિબ બાતેં કેહ દીં. જિસકી વજહસે મેરે સહાબા (રદિ.) કે દિલમેં તુમ પર ગુસ્સા આ ગયા. ઈસ લિયે અબ તુમ ઉનકે પાસ જાકર ઉનકે સામને વોહ બાત કેહ દેના, જો તુમને અબ મેરે સામને કહી હૈ, તાકે ઉનકા ગુસ્સા જાતા રહે. ઉસને કહા, બહોત અચ્છા.

ચુનાંચે જબ વોહ દેહાતી સહાબા (રદિ.) કે પાસ વાપસ પહોંચા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હારા સાથી હમારે પાસ આયા થા ઔર ઉસને કુછ માંગા થા. જિસ પર હમને ઉસે કુછ દિયા થા, લેકિન ઈસ પર ઉસને નામુનાસિબ બાત કહી થી. અબ હમને ઈસે ઘર બુલાકર કુછ ઔર દિયા હૈ, જિસ પર ઉસને કહા કે અબ વોહ રાઝી હો ગયા હૈ, ક્યૂં અય દેહાતી ! બાત ઐસે હી હૈ ના ?

ઉસ દેહાતીને કહા, જી હાં, અલ્લાહ આપકો મેરે ઘરવાલોં ઔર મેરે ખાનદાનકી તરફસે જઝાએ ખૈર દે. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરી ઔર ઈસ દેહાતીકી મિસાલ ઉસ આદમી જૈસી હૈ જિસકી એક ઊંટની થી, જો બિદક ગઈ, લોગ ઉસકે પીછે લગ ગએ. ઈસસે વોહ ઔર ઝિયાદા ભાગને લગી. ઊંટની વાલેને લોગોં સે કહા, તુમ લોગ ઈસકા પીછા છોડ દો, મૈં ખૂદ ઈસકો પકડ લૂંગા. મૈં ઈસકે મિઝાજ ઔર આદતકો ખૂબ જાનતા હૂં, મૈં નરમી કરકે ઉસે પકડ લૂંગા.

ચુનાંચે વોહ ઊંટનીકી તરફ ચલ પડા ઔર ઝમીન પર પડા હુવા ખજૂરકા બેકાર ખોશા લેકર ઉસે બુલાતા રહા, યહાં તક કે વોહ આ ગઈ ઔર માન ગઈ. આખિર ઉસને ઉસ પર કજાવા કસા ઔર ઉસ પર બૈઠ ગયા. ઉસને પેહલે જો બાત કહી થી, ઉસ પર અગર મૈં તુમ્હારી બાત માનકર ઉસે સઝા દેતા તો યેહ દોઝખમેં દાખિલ હો જાતા.[1]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા કી શફકત

હઝરત અસ્મઈ (રહ.) કેહતે હૈં, લોગોં ને હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) સે કહા કે આપ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) સે બાત કરેં કે વોહ લોગોંકે સાથ નરમી ઈખ્તિયાર કરેં. ઈસ વક્ત તો ઉનકે રો'બકા યેહ હાલ હૈ કે કુંવારી લડકીયાં ભી અપને પરદેમેં ઉનસે ડરતી હૈં.

૧ તફસીર ઇબ્ને કસીર, ૨-૪૦૪, ખફાઝી, ૨-૭૮

હઝરત અબ્દુર્રહમાન (રદિ.) ને જાકર હઝરત ઉમર (રદિ.) સે યેહ બાત કી, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં તો ઉનકે સાથ ઐસે હી પેશ આઉંગા, ક્યૂંકે અગર ઉનકો પતા ચલ જાએ કે મેરે દિલમેં ઇન લોગોંકે લિયે કિતની મહેરબાની, શફકત ઔર નરમી હૈ, તો યેહ મેરે કંધેસે કપડે ઉતાર લેં.[૧]

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૨-૪૧૬

શર્મો હયા

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી હયા

હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, કુંવારી લડકી અપને પરદેમેં જિતની શર્મો હયા વાલી હોતી હૈ, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસસે ઝિયાદા હયા વાલે થે ઔર જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કોઈ બાત નાગવાર હોતી થી, તો આકે ચેહરેસે ઉસ નાગવારીકા સાફ પતા ચલ જાતા થા.[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) સે ભી ઐસી હદીસ નકલ કી ગઈ હૈ ઔર ઉસમેં યેહ ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે હયા તો સારીકી સારી ખૈર હી ખૈર હૈ.[૨]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક આદમી પર ઝર્દ રંગ દેખા, જો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બુરા મેહસૂસ હુવા. જબ વોહ આદમી ચલા ગયા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર તુમ લોગ ઉસે યેહ કેહ દો કે યેહ ઝર્દ રંગ ધો ડાલે, તો બહોત અચ્છા હો.

આપકી અકસર આદતે શરીફા યેહ થી કે જબ કિસીકી કોઈ ચીઝ નાગવાર હોતી થી, તો આપ ઉસ આદમીકે મુંહ પર ઉસે સીધે ન કહા કરતે.[3]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કિસી આદમીકે કિસી ઐબકી ખબર પહોંચતી, તો ઉસ આદમીકા નામ લેકર યૂં ન ફરમાતે કે ફલાંકો ક્યા હો ગયા કે વોહ યૂં કેહતા હૈ? બલ્કે યૂં ફરમાતે કે લોગોંકો ક્યા હો ગયા હૈ કે વોહ યૂં ઔર યૂં કેહતે હૈં.[૪]

હઝરત આઈશા (રદિ.) કે આઝાદ કિયે હુએ એક ગુલામ કેહતે હૈં કે હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈંને (હયાકી વજહસે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી શરમગાહ કભી નહીં દેખી.[૫]

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૧૧૬, બિદાયા, ૬-૩૬, શમાઈલ, ૨૬, ઇબ્ને સઅદ, ૧-૧૯૨, હૈસમી, ૯-૧૭
૨ હૈસમી, ૯-૧૭
3 અહમદ, અબૂ દાઉદ, તિરમીઝી, નસઈ
૪ બિદાયા, ૬-૩૮
૫ શમાઈલ, ૨૬

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા કિરામ (રદિ.) કી હયા

હઝરત સઈદ બિન આસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝૌજએ મુહતરમા હઝરત આઈશા (રદિ.) ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) દોનોંને ઉનસે યેહ વાકિઆ બયાન કિયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત આઈશા (રદિ.) કી ચાદર ઓઢે હુએ અપને બિસ્તર પર લેટે હુએ થે કે ઈતનેમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઈજાઝત માંગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈજાઝત દે દી ઔર આપ ઉસી તરહ લેટે રહે ઔર વોહ અપની ઝરૂરતકી બાત કેહ કરકે ચલે ગએ.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઈજાઝત માંગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં ભી ઈજાઝત દે દી ઔર આપ ઉસી તરહ લેટે રહે. વોહ ભી અપની ઝરૂરતકી બાત કરકે ચલે ગએ. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, ફિર મૈંને ઈજાઝત માંગી, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉઠ કર બૈઠ ગએ ઔર હઝરત આઈશા (રદિ.) સે ફરમાયા કે તુમ ભી અપને કપડે ઠીક કર લો. (ફિર મુઝે ઈજાઝત દી.)

મૈં ભી અપની ઝરૂરત કી બાત કરકે ચલા ગયા, તો હઝરત આઈશા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા બાત હૈ, આપને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે આને પર જિતના એહતિમામ કિયા, ઉતના હઝરત અબૂબક્ર ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે આને પર ક્યૂં નહીં કિયા ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસ્માન (રદિ.) બહોત હયા વાલે આદમી હૈં, તો મુઝે ડર હુવા કે અગર મૈં ઉન્હેં ઈસી હાલતમેં ઈજાઝત દે દૂંગા, તો વોહ અપની ઝરૂરતકી બાત કેહ ન સકેંગે. ઇસ હદીસકે બહોતસે રાવી યેહ ભી રિવાયત કરતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત આઈશા (રદિ.) સે ફરમાયા, ક્યા મૈં ઉસસે હયા ન કરૂં, જિસસે ફરિશ્તે હયા કરતે હૈં ?[૧]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (ઘરમેં) બૈઠે હુએ થે ઔર હઝરત આઈશા (રદિ.) આપકે પીછે બૈઠી હુઈ થીં કે ઈતનેમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઈજાઝત લેકર અંદર આએ. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઈજાઝત લેકર અંદર આએ. ફિર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ઈજાઝત લેકર અંદર આએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાતેં કર રહે થે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘુટને ખુલે હુએ થે.

---

૧ અહમદ, મુસ્લિમ

(બાકી હઝરાતકે આને પર તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઐસે રહે, લેકિન) હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે આને પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને ઘુટનોં પર કપડા ડાલ લિયા ઔર અપની ઝૌજએ મુહતરમા (હઝરત આઇશા (રદિ.)) સે ફરમાયા, ઝરા પીછે હટ કર બૈઠ જાઓ. યેહ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કુછ દેર બાત કરકે ચલે ગએ, તો હઝરત આઇશા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે વાલિદ ઔર દૂસરે સહાબા (રદિ.) અંદર આએ, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ન તો ઘુટને પર અપના કપડા ઠીક કિયા ઔર ન મુઝે પીછે હોનેકો કહા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા મૈં ઉસ આદમીકી હયા ન કરૂં, જિસસે ફરિશ્તે હયા કરતે હૈં ? ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, ફરિશ્તે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે ઐસે હયા કરતે હૈં, જૈસે અલ્લાહ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કરતે હૈં. અગર વોહ અંદર આતે ઔર તુમ મેરે પાસ બૈઠી હુઈ હોતી, તો વોહ ન તો બાત કર સકતે ઔર ન વાપસ જાને તક સર ઉઠા સકતે.[1]

હઝરત હસન (રદિ.) ને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે બહોત ઝિયાદા હયાદાર હોનેકા ઝિક્ર કરતે હુએ ફરમાયા કે કભી કભી હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ઘરમેં હોતે ઔર દરવાઝા ભી બંદ હોતા, લેકિન ફિર ભી વોહ ગુસલકે લિયે અપને કપડે ન ઉતાર સકતે ઔર વોહ ઈતને શરમીલે થે કે (ગુસલકે બા'દ) જબ તક વોહ કપડેસે સતર ન છુપા લેતે, કમર સીધી ન કર સકતે, યા'ની સીધે ખડે ન હો સકતે.[2]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ લોગ અલ્લાહસે હયા કરો, ક્યૂંકે મૈં બૈતુલખલામેં જાતા હૂં તો અલ્લાહસે શરમા કર અપને સર કો ઢાંક લેતા હૂં.[3]

હઝરત સઅદ બિન મસ્ઊદ (રદિ.) ઔર હઝરત ઉમારા બિન ગુરાબ યહસુબી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઊન (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે યેહ બાત બિલકુલ પસંદ નહીં હૈ કે મેરી બીવી મેરે સતરકો દેખે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યૂં ? ઉન્હોંને કહા, મુઝે ઈસસે શરમ આતી હૈ ઔર યેહ મુઝે બહોત બુરા લગતા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહને બીવીકો તુમ્હારા લિબાસ ઔર તુમ્હેં ઉનકા લિબાસ બનાયા હૈ ઔર (કભી કભી) મેરે ઘરવાલે મેરા સતર ઔર મૈં ઉનકા સતર દેખ લેતા હૂં.

---

૧ બિદાયા, ૭-૨૦૩, ૨૦૪, હૈસમી, ૯-૮૨
૨ અહમદ, ૧-૭૩, હૈસમી, ૯-૮૨, હુલીયા, ૧-૫૬
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૪

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ઐસા કર લેતે હૈં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, ફિર આપકે બા'દ કૌન હો સકતા હૈ ? (જિસકી હર કામમેં પૈરવી કી જાએ, ઐસે તો આપ હી હૈં.)

જબ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ચલે ગએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે ઈબ્ને મઝઊન (રદિ.) તો બહોત ઝિયાદા હયાદાર, પાકદામન ઔર સતર છુપાકર રખને વાલે હૈં.[૧]

હઝરત અબૂ મિજ્લઝ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈં અંધેરે કમરેમેં નહાતા હૂં, તો મૈં અલ્લાહસે શરમકી વજહસે જબ તક અપને કપડે ન પહેન લું, ઉસ વક્ત તક અપની કમર સીધી કરકે ખડા નહીં હો સકતા.[૨]

હઝરત કતાદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) જબ કિસી કમરેમેં નહા લેતે, તો સીધે ખડે ન હોતે, બલ્કે કમર ઝુકાકર કુબડે બનકર ચલતે ઔર કપડે લેકર પહેન લેતે. (ફિર સીધે હોતે.)[3]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) જબ સોયા કરતે, તો ઈસ ડરસે કપડે પહેને રેહતે કે કહીં સોતેમેં ઉનકા સતર ન ખુલ જાએ.[૪]

હઝરત ઉબાદા બિન નુસય્યી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ને કુછ લોગોં કો દેખા કે લુંગી બાંધે બગૈર પાનીમેં ખડે હૈં, તો ફરમાયા, મૈં મર જાઉં, ફિર મુઝે ઝિંદા કિયા જાએ, ફિર મર જાઉં, ફિર મુઝે ઝિંદા કિયા જાએ, ફિર મર જાઉં, ફિર મુઝે ઝિંદા કિયા જાએ, યેહ મુઝે ઈસસે ઝિયાદા પસંદ હૈ કે મૈં ઉનકી તરહ કરૂં.[૫]

હઝરત અશજ્જ અબ્દુલ કૈસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હારે અંદર દો ખસલતેં ઐસી હૈં, જિન્હેં અલ્લાહ પસંદ ફરમાતે હૈં. મૈંને પૂછા, વોહ દો ખસલતેં કૌનસી હૈં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બુર્દબારી ઔર હયા.

મૈંને પૂછા, યેહ પેહલેસે મેરે અંદર થીં યા અબ પૈદા હુઈ હૈં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, નહીં, પેહલેસે થીં. મૈંને કહા, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં, જિસને મુઝે ઐસી આદતોં પર પૈદા ફરમાયા, જો ઉસે પસંદ હૈં.[૬]

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૨૮૭
૨ હુલીયા, ૧-૨૬૦, ઈબ્ને સઅદ, ૫-૮૪
૩ અબૂ નઈમ
૪ અબૂ નઈમ, ૪-૨૨
૫ અબૂ નઈમ, ૪-૮૪
૬ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૪૦

તવાઝોઅ ઔર આજિઝી

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી તવાઝોઅ

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠે હુએ થે. ઉન્હોંને આસમાનકી તરફ દેખાકે આસમાનસે એક ફરિશ્તા ઉતર રહા હૈ. ઉન્હોંને કહા, જબસે યેહ ફરિશ્તા પૈદા હુવા હૈ, ઉસ વક્તસે અબ તક યેહ ઝમીન પર કભી નહીં ઉતરા.

જબ વોહ ફરિશ્તા ઝમીન પર ઉતર ગયા તો ઉસને કહા, અય મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપકે રબને મુઝે આપકે પાસ પૈગામ દેકર ભેજા હૈ કે આપકો બાદશાહ ઔર નબી બનાઉં યા બંદા ઔર રસૂલ ? હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામને કહા, અય મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ અપને રબકે સામને તવાઝોઅ ઈખ્તિયાર ફરમાએં, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં બંદા ઔર રસૂલ બનના ચાહતા હૂં.[૧]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ઈસ હદીસકો બયાન કરકે આખિરમેં ફરમાતી હૈં કે ઈસકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કભી ટેક લગાકર ખાના નહીં ખાયા, બલ્કે ફરમાતે થે કે મૈં ઐસે ખાતા હૂં જૈસે ગુલામ ખાતા હૈ ઔર ઐસે બૈઠતા હૂં જૈસે ગુલામ બૈઠતા હૈ.[૨]

માલ વાપસ કરનેકે બાબમેં તબરાની વગૈરહકી રિવાયતસે હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કી ઈસી જૈસે મતલબ વાલી હદીસ ગુઝર ચુકી હૈ.

હઝરત અબૂ ગાલિબ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) કી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા કે આપ હમેં ઐસી હદીસ સુનાએં, જો આપને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુની હો.

ઉન્હોંને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સારી બાતેં કુર્આન (કે મુતાબિક) હોતી થીં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અલ્લાહકા ઝિક્ર ઝિયાદાસે ઝિયાદા કરતે થે ઔર બયાન થોડેસે થોડા કરતે થે, નમાઝ લંબી પળ્હતે થે. આપ નાક નહીં ચળ્હાતે થે ઔર ઈસસે તકબ્બુર નહીં મેહસૂસ ફરમાતે થે કે મિસ્કીન ઔર કમઝોર આદમીકે સાથ જાકર ઉસકી ઝરૂરત પૂરી કરકે હી આએં.[3]

---

૧ હૈસમી, ૯-૧૯
૨ હૈસમી
3 હૈસમી, ૯-૨૦, બિદાયા, ૬-૪૫

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અલ્લાહકા ઝિક્ર કસરતસે કરતે થે ઔર લગ્વ ઔર બેકાર બાત કતઈ તૌર પર (બિલકુલ) નહીં કરતે થે. ગધે પર સવાર હો જાતે થે ઔર ઊનકા કપડા પહેન લેતે થે ઔર ગુલામકી દઅવત કુબૂલ ફરમા લેતે થે ઔર અગર તુમ ગઝવએ ખૈબરકે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખતે કે ગધે પર સવાર હૈં, જિસકી લગામ ખજૂરકી છાલ કી બની હુઇ થી, તો અનોખા મંઝર દેખતે.

તિરમિઝી મેં હઝરત અનસ (રદિ.) કી રિવાયત યેહ ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બીમારકી ઈયાદત ફરમાતે થે ઔર જનાઝેમેં શિરકત ફરમાતે થે.[૧]

હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ગધે પર સવાર હોતે થે ઔર ઉન પહેનતે થે ઔર બકરીકી ટાંગોંકો કાબૂમેં કરકે ઉસકા દૂધ નિકાલતે ઔર મેહમાનકી ખાતિર મદારાત કરતે.[૨]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઝમીન પર બૈઠા કરતે થે, ઝમીન પર ખાયા કરતે થે ઔર બકરીકી ટાંગ બાંધકર દૂધ નિકાલા કરતે થે ઔર કોઈ ગુલામ જવકી રોટીકી દઅવત કિયા કરતા, તો ઉસે ભી કુબૂલ ફરમા લિયા કરતે થે.[૩]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે (મદીનાસે બાહિરી આબાદી) અવાલી કા કોઈ આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો આધી રાતકે વક્ત જવકી રોટી પર બુલાતા, તો ભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસે કુબૂલ ફરમા લેતે.[૪]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કોઈ આદમી જવકી રોટી ઔર બદમઝા ચર્બીકી દઅવત દેતા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસે કુબૂલ ફરમા લિયા કરતે. (ઔર અપના સબ કુછ દૂસરોં પર ખર્ચ કરનેકા યેહ હાલ થા કે) આપકી એક ઝિરહ એક યહૂદીકે પાસ રેહન રખ્ખી હુઈ થી ઔર ઈન્તિકાલ તક આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ઈતના માલ જમા ન હો સકા કે જિસે દેકર આપ ઉસ ઝિરહકો યહૂદીસે છુડા લેતે.[૫]

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક આદમીને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તીન બાર આવાઝ દી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હર બાર જવાબમેં લબ્બૈક - લબ્બૈક ફરમાતે.[૬]

---

૧ બિદાયા, ૬-૪૫, ઈબ્ને સઅદ, ૧-૯૫
૨ બિદાયા, ૬-૪૫, હૈસમી, ૯-૨૦
૩ હૈસમી, ૯-૨૦
૪ હૈસમી, ૯-૨૦
૫ શમાઈલ, ૨૬
૬ હૈસમી, ૯-૨૦, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૫

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક ઔરત મર્દોસે બેહયાઈકી બાતેં કિયા કરતી થી ઔર બહોત હી બેબાક ઔર બદકલામ થી. એક બાર વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસસે ગુઝરી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક ઉંચી જગહ પર બૈઠે હુએ સરીદ ખા રહે થે, ઈસ પર ઉસ ઔરતને કહા, ઈન્હેં દેખો, ઐસે બૈઠે હુએ હૈં જૈસે ગુલામ બૈઠતા હૈ. ઐસે ખા રહે હૈં, જૈસે ગુલામ ખાતા હૈ.

યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કૌનસા બંદા મુઝસે ઝિયાદા બંદગી ઈખ્તિયાર કરને વાલા હોગા ? ફિર ઉસ ઔરતને કહા, યેહ ખૂદ ખા રહે હૈં ઔર મુઝે નહીં ખિલા રહે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તૂ ભી ખા લે. ઉસને કહા, મુઝે તો અપને હાથસે અતા ફરમાએં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે દિયા તો ઉસને કહા, જો આપકે મુંહ મેં હૈ, ઉસમેં સે દેં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસમેં સે દિયા, જિસે ઉસને ખા લિયા. (ઈસ ખાનેકી બરકત સે) ઉસ પર શર્મો હયા ગાલિબ આ ગઈ ઔર ઈસકે બા'દ ઉસને અપને ઈન્તિકાલ તક કિસીસે બેહયાઈકી કોઈ બાત ન કી.[૧]

હઝરત જરીર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમી સામને સે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા, તો ઉસ પર કપકપી છા ગઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તસલ્લી રખ્ખો. મૈં બાદશાહ નહીં હૂં. મૈં તો કુરૈશ કી ઐસી ઔરતકા બેટા હૂં જો સૂખા હુવા ગોશ્ત ભી ખા લિયા કરતી થી.[૨]

હઝરત ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમી ફત્હે મક્કાકે દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બાત કરને લગા તો ઉસ પર કપકપી છા ગઈ. આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન હૈ.[3]

હઝરત આમિર બિન રબીઆ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ મસ્જિદકી તરફ નિકલા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે જૂતેકા તસ્મા ટૂટ ગયા. મૈંને ઠીક કરને કે લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે જૂતી લે લી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરે હાથસે જૂતી લેકર ફરમાયા, તસ્મા તો મેરા ટૂટા ઔર ઠીક તુમ કરો, ઈસસે ફૌકીયત નઝર આતી હૈ ઔર મૈં દૂસરોં પર અપની બડાઈ પસંદ નહીં કરતા (બલ્કે મૈં તો સબકે સાથ બરાબર બનકર રેહના ચાહતા હૂં.)[૪]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જુબૈર ખુઝાઈ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને કુછ સાથિયોંકે સાથ જા હે થે. કિસીને કપડેસે આપ

---

૧ હૈસમી, ૯-૨૧
૨ હૈસમી, ૯-૨૦
૩ બિદાયા, ૪-૨૯૩
૪ બિદાયા, ૪-૨૯૩

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર સાયા કર દિયા. જબ આપકો ઝમીન પર સાયા નઝર આયા તો આપને સર ઉઠા કર દેખા તો એક સાહબ ચાદરસે આપ પર સાયા કર રહે થે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, રેહને દો ઔર કપડા ઉસસે લેકર રખ દિયા ઔર ફરમાયા, મૈં ભી તુમ જૈસા આદમી હૂં (દૂસરોં પર અપને લિયે કોઇ ઈમ્તિયાઝી સુલૂક નહીં ચાહતા.)[1]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને દિલમેં કહા, મા'લૂમ નહીં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર કબ તક હમમેં રહેંગે ? યેહ મા'લૂમ કરનેકે લિયે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અગર આપ સાયેકે લિયે એક છપ્પર બના લેં તો બહોત અચ્છા હો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં તો લોગોંમેં ઐસે ઘુલ મિલકર રેહના ચાહતા હૂં કે લોગ મેરી એડીયાં રૌંદતે રહેં ઔર મેરી ચાદર ખીંચતે રહેં, યહાં તકકે અલ્લાહ (દુનિયાસે ઉઠાકર) મુઝે ઉન લોગોંસે રાહત દે. (મૈં અપને લિયે અલગ જગહ બનાના નહીં ચાહતા.)[2]

હઝરત ઈકરમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈં પતા ચલાઉંગા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમમેં ઔર કિતના રહેંગે, તો મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં દેખ રહા હૂં કે આમ લોગોંકે સાથ રેહનેમેં આપકો તકલીફ હોતી હૈ. ઉનકા સારા ગર્દો ગુબાર આપ પર આ જાતા હૈ, ઈસ લિયે અગર આપ અપને લિયે એક તખ્ત બના લેં જિસ પર બૈઠ કર આપ લોગોંસે બાત કિયા કરેં, તો યેહ બેહતર હોગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વહી જવાબ દિયા જો પિછલી હદીસમેં ગુઝર ગયા.

હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કેહતે હૈં કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈસ જવાબસે મૈં સમઝ ગયા કે અબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમમેં થોડા અરસા હી રહેંગે.[3]

હઝરત અસ્વદ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત આઈશા (રદિ.) સે પૂછા કે જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘર તશરીફ લાતે તો ક્યા કિયા કરતે થે ? હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ફરમાયા કે ઘરવાલોંકે કામ કાજમેં લગ જાતે ઔર જબ નમાઝકા વક્ત આ જાતા, તો બાહિર તશરીફ લે જાતે ઔર નમાઝ પઢાતે.[4]

હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને હઝરત આઈશા (રદિ.) સે પૂછા કે ક્યા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘરમેં કુછ કિયા કરતે થે ? હઝરત

---

૧ હૈસમી, ૯-૨૧
૨ હૈસમી, ૯-૨૧
૩ જમઉલ ફવાઈદ, ૨-૧૮૦, ઈબ્ને સઅદ, ૨-૧૯૩
૪ ઈબ્ને સઅદ, ૧-૯૧

આઈશા (રદિ.) ને ફરમાયા, હાં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની જૂતી ખૂદ ગાંઠ લિયા કરતે ઔર અપને કપડે સી લિયા કરતે. આપ ઘરમેં ઈસી તરહ કામ કિયા કરતે, જિસ તરહ આપ લોગ કરતે હૈં.

હઝરત અમરા (રહ.) કેહતી હૈં, મૈંને હઝરત આઈશા (રદિ.) સે પૂછા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને ઘરમેં ક્યા કિયા કરતે થે ? હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ફરમાયા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી ઈન્સાન હી થે તો ઔર ઈન્સાનોંકી તરહ આપ અપને કપડોંમેં સે (શુબહકી વજહસે) જૂંએં નિકાલ લેતે થે ઔર અપની બકરીકા દૂધ નિકાલતે થે ઔર અપને કામ ખૂદ કિયા કરતે થે.[1]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને વુઝૂકા પાની કિસીકે સુપૂર્દ ન ફરમાતે, (બલ્કે ખૂદ ઉસસે વુઝૂ ફરમાતે) ઔર જબ આપ કોઈ સદકા દેના ચાહતે તો ખૂદ દેતે.[2]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરી ઈયાદતકે લિયે તશરીફ લાએ. આપ ન ખચ્ચર પર સવાર થે ઔર ન તુર્કી ઘોડે પર, (બલ્કે) પૈદલ તશરીફ લાએ થે.[3]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પુરાને કજાવે પર હજ ફરમાયા ઔર કજાવે પર એક ચાદર થી, જિસકી કીમત ચાર દિરહમ ભી નહીં થી. ઈસકે બાવુજૂદ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! મુઝે ઐસે હજકી તૌફીક અતા ફરમા, જિસમેં ન દિખાવા હો, ન શોહરત.[4]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મક્કામેં (ફાતેહાના) દાખિલ હુએ, તો લોગ ઉંચી જગહોં પર ચળ્હ કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખ રહે થે, લેકિન તવાઝોઅ ઔર આજિઝીકી વજહસે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા સર કજાવેકો લગા હુવા થા.[5]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ફત્હે મક્કાકે દિન જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મક્કામેં દાખિલ હુએ થે તો આપકી ઠોડી તવાઝોઅકી વજહસે કજાવે પર થી.[6]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબૂબક્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઝીતુવા મકામ પર પહોંચે, તો અપની સવારી પર ખડે હો ગએ. ઉસ

---

૧ બિદાયા, ૬-૪૪
૨ જમઉલ ફવાઈદ, ૨-૧૮૦
૩ સિફતુસ્સફવા, ૧-૬૫
૪ શમાઈલ, ૨૪
૫ હૈસમી, ૬-૧૬૯
૬ બૈહકી

વક્ત આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સુર્ખ યમની ધારીદાર ચાદર બાંધી હુઇ થી ઔર ઉસકા એક કિનારા મુંહ પર ડાલા હુવા થા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દેખા કે અલ્લાહને ફત્હે મક્કાસે સરફરાઝ ફરમાયા હૈ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અલ્લાહકે સામને આજિઝી ઝાહિર કરને કે લિયે અપના સર ઝુકા લિયા, યહાં તક કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દાઢી કજાવેકે દર્મિયાની હિસ્સેકો લગ રહી થી.[૧]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક દિન મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ બાઝાર ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કપડા બેચને વાલોંકે પાસ બૈઠ ગએ ઔર ચાર દિરહમમેં એક શલવાર ખરીદી. બાઝારવાલોંને એક સોના ચાંદી તોલને વાલા રખ્ખા હુવા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે ફરમાયા, તોલો ઔર ઝુકતા હુવા તોલો ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વોહ શલવાર લે લી.

મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે શલવાર લેકર ઉઠાની ચાહી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે ફરમાયા, ચીઝકા માલિક ખૂદ ઉસે ઉઠાનેકા ઝિયાદા હકદાર હોતા હૈ. હાં, અગર વોહ માલિક ઇતના કમઝોર હો કે અપની ચીઝકો ઉઠા ન સકતા હો, તો ફિર ઉસકા મુસલમાન ભાઇ ઉસકી મદદ કર દે.

મૈંને પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ યેહ શલવાર પહેનેંગે ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, દિન રાત, સફર ઔર હઝરમેં પહેનૂંગા, ક્યૂંકે મુઝે સતર ઢાંકનેકા હુક્મ દિયા ગયા હૈ ઔર મુઝે ઇસસે ઝિયાદા સતર ઢાંકને વાલી કોઇ ચીઝ ન મિલી.[૨]

દૂસરી રિવાયતમેં હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તોલને વાલેસે ફરમાયા, તોલો ઔર ઝુકતા હુવા તોલો. ઉસ તોલને વાલેને કહા, મૈંને યેહ બાત કિસી ઔરસે નહીં સુની. મૈંને ઉસસે કહા કે તેરે હલાક હોને ઔર તેરે દીનકે બિગાડકે લિયે યેહ કાફી હૈ કે તૂ અપને નબીકો નહીં પેહચાનતા.

યેહ સુનકર ઉસને તરાઝૂ વહીં ફેંકી ઔર કૂદ કર ઉઠા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હાથકો લેકર ઉસે બોસા દેના ચાહા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે અપના હાથ પીછે ખીંચ લિયા ઔર ફરમાયા, યેહ ક્યા બાત હૈ ? ઐસે તો અજમકે લોગ અપને બાદશાહોંકે સાથ કરતે હૈં ઔર મૈં તો બાદશાહ નહીં હૂં. મૈં તો આપ લોગોંમેં સે હી એક આદમી હૂં. ચુનાંચે ઉસને ઝુકતા હુવા તોલા ઔર અપને તોલનેકી ઉજરત લી.[૩]

---

૧ બિદાયા, ૪-૨૯૩
૨ નસીમુર્રિયાઝ, ૨-૧૦૫
૩ મજમા, ૫-૨૧

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) કી તવાઝોઅ

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ઊંટ પર બૈઠ કર મુલ્કે શામ તશરીફ લાએ તો લોગ ઈસ બારેમેં આપસમેં બાતેં કરને લગે (કિ અમીરૂલ મો'મિનીનકો ઘોડે પર સફર કરના ચાહિયે થા, ઊંટ પર નહીં કરના ચાહિયે થા, વગૈરહ વગૈ(રહ.) ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈન લોગોંકી નિગાહ ઐસે ઈન્સાનોંકી સવારી પર જા રહી હૈ, જિનકા આખિરતમેં કોઈ હિસ્સા નહીં. (ઈસસે શામકે કુફ્ફાર મુરાદ હૈં.)[૧]

હઝરત હિશામ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને દેખા કે એક બાર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા એક ઔરત પર ગુઝર હુવા, જો અસીદા ઘોંટ રહી થી. (અસીદા વોહ આટા હૈ, જિસે ઘી ડાલકર પકાયા જાતા હૈ.) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસસે કહા, અસીદાકો ઈસ તરહ નહીં ઘોંટા જાતા. યેહ કેહકર ઉસસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ડોઈ લે લી ઔર ફરમાયા, ઈસ તરહ ઘોંટા જાતા હૈ ઔર ઉસે ઘોંટ કર દિખાયા.[૨]

હઝરત હિશામ બિન ખાલિદ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો (ઔરતોંસે) યેહ કેહતે હુએ સુના કે જબ તક પાની ગરમ ન હો જાએ, તુમમેં સે કોઈ ઔરત આટા ન ડાલે ઔર જબ પાની ગરમ હો જાએ, તો થોડા થોડા કરકે ડાલતી જાએ ઔર ડોઈસે ઉસકો હિલાતી જાએ. ઈસ તરહ અચ્છી તરહ હિલ જાએગા ઔર ટૂકડે ટૂકડે નહીં બનેગા.[3]

હઝરત ઝિર (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને દેખા કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ઈદગાહ નંગે પાંવ જા રહે હૈં.[૪]

હઝરત ઉમર મખ્ઝૂમી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને એ'લાન કરાયા..

اَلصَّلٰوةُ جَامِعَةٌ અસ્સલાતુ જામિઅહ

'સબ નમાઝમેં જમા હો જાએં, ઝરૂરી બાત કરની હૈ.' જબ લોગ ઝિયાદાસે ઝિયાદા જમા હો ગએ, તો હઝરત ઉમર (રદિ.) મિમ્બર પર તશરીફ લાએ ઔર

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૭
૨ ઈબ્ને સઅદ
૩ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૭
૪ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૮

અલ્લાહકી હમ્દો સના ઔર દુરૂદો સલામકે બા'દ ફરમાયા, અય લોગો ! મેરી કુછ ખાલાએં થીં, જો કબીલા બનૂ મખ્ઝૂમ કી થીં. મૈં ઉનકે જાનવર ચરાયા કરતા થા. વોહ મુઝે મુઠ્ઠી ભર કિશમિશ ઔર ખજૂર દે દિયા કરતી થીં. મૈં ઉસ પર સારા દિન ગુઝારા કરતા થા ઔર વોહ બહોત હી અચ્છા દિન હોતા થા. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) મિમ્બરસે નીચે તશરીફ લે આએ.

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ને ઉનસે કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપને ઔર તો કોઈ ખાસ બાત કહી નહીં, બસ અપના ઐબ હી બયાન કિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય ઈબ્ને ઔફ ! તેરા ભલા હો. મૈં તન્હાઈમેં બૈઠા હુવા થા, મેરે નફ્સને મુઝસે કહા, તૂ અમીરૂલ મો'મિનીન હૈ, તુઝસે અફઝલ કૌન હો સકતા હૈ ? તો મૈંને ચાહા કે અપને નફ્સકો ઉસકી હૈસિયત બતા દૂં.[૧]

એક રિવાયત મેં યેહ હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય લોગો ! મૈંને અપના યેહ હાલ દેખા હૈ કે મેરે પાસ ખાનેકી કોઈ ચીઝ નહીં હોતી થી. મૈં કબીલા બનૂ મખ્ઝૂમ કી અપની ખાલાઓંકો મીઠા પાની લાકર દિયા કરતા થા. વોહ મુઝે કિશમિશકી કુછ મુઠ્ઠીયાં દે દિયા કરતી થીં. બસ યેહ કિશમિશ હી ખાનેકી ચીઝ હોતી થી.

આખિરમેં યેહ ભી ફરમાયા, મુઝે અપને નફ્સમેં કુછ બડાઈ મેહસૂસ હુઈ તો મૈંને ચાહા કે ઉસે કુછ નીચે ઝુકાઉં.[૨]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) એક સખ્ત ગરમ દિનમેં સર પર ચાદર રખ્ખે હુએ બાહિર નિકલે. ઉનકે પાસસે એક જવાન ગધે પર ગુઝરા તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય જવાન ! મુઝે અપને સાથ બિઠા લે. વોહ જવાન કૂદ કર ગધેસે નીચે ઉતરા ઔર ઉનસે અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ સવાર હો જાએં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં, પેહલે તુમ સવાર હો જાઓ, મૈં તુમ્હારે પીછે બૈઠ જાઉંગા. તુમ મુઝે નરમ જગહ બિઠાના ચાહતે હો ઔર ખૂદ સખ્ત જગહ બૈઠના ચાહતે હો. ચુનાંચે વોહ જવાન ગધે પર આગે બૈઠા ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસકે પીછે. આપ જબ મદીના મુનવ્વરામેં દાખિલ હુએ, તો આપ પીછે બૈઠે હુએ થે ઔર સબ લોગ આપકો દેખ રહે થે.[3]

હઝરત સિનાન બિન સલમા હુઝલી (રહ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર મૈં કુછ લડકોંકે સાથ નિકલા ઔર હમ મદીનામેં ગિરી હુઈ અધકચરી ખજૂરેં ચુનને લગે કે ઈતનેમેં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કોડા લિયે હુએ આ ગએ. જબ લડકોંને ઉનકો દેખા તો વોહ સબ ખજૂરોંકે બાગમેં ઈધર ઉધર બિખર ગએ, લેકિન મૈં વહીં ખડા

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૭
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૨૯૩
૩ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૭

રહા ઔર મેરી લુંગીમેં કુછ ખજૂરેં થીં જો મૈંને વહાંસે ચુની થી. મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! યેહ ખજૂરેં વોહ હૈં જો હવાસે નીચે ગિરી હૈં. (યા'ની મૈંને દરખ્તસે નહીં તોડી હૈ.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મેરી લુંગીમેં રખ્ખી હુઇ ઉન ખજૂરોંકો દેખા ઔર મુઝે ન મારા. મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! (મૈં અબ ઘર જાના ચાહતા હૂં. રાસ્તેમેં) આગે લડકે ખડે હૈં, જો મેરી તમામ ખજૂરેં છીન લેંગે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં, હરગિઝ નહીં. ચલો (મૈં તુમ્હારે સાથ ચલતા હૂં.) ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) મેરે સાથ ઘર તક આએ.[1]

હઝરત માલિક (રહ.) કે દાદા બયાન કરતે હૈં કે મૈંને કઇ બાર દેખા કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) જબ મક્કાસે મદીના વાપસ આતે તો (મદીનાકે ઝરા પેહલે) મુઅર્રસ મસ્જિદ (ઝુલહુલૈફા) મૈં કિયામ ફરમાતે ઔર જબ મદીના મુનવ્વરામેં દાખિલ હોનેકે લિયે સવાર હોતે તો સવારી પર પીછે ઝરૂર કિસીકો બિઠાતે ઔર કોઇ ન મિલતા તો કિસી લડકેકો હી બિઠા લેતે ઔર ઉસી હાલમેં મદીના મેં દાખિલ હોતે.

રાવી કેહતે હૈં, મૈંને કહા, ક્યા હઝરત ઉમર (રદિ.) ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) અપને પીછે તવાઝોઅકે ખયાલસે બિઠાયા કરતે થે ? તો ઉન્હોંને કહા, હાં, તવાઝોઅકે ખયાલસે ભી બિઠાતે ઔર યેહ ભી ચાહતે થે કે પૈદલ આદમીકો સવારી મિલ જાએ, ઈસકા ભી ફાઇદા હો જાએ ઔર યેહ ભી ચાહતે થે કે વોહ ઔર બાદશાહોં જૈસે ન હોં. (કે વોહ તો કિસી આમ આદમીકો અપને પીછે નહીં બિઠાતે.) ફિર વોહ બતાને લગે કે અબ તો લોગોંને નયા તરીકા ઈજાદ કર લિયા હૈ. ખૂદ સવાર હો જાતે હૈં ઔર ગુલામ ઔર લડકોંકો અપને પીછે પૈદલ ચલાતે હૈં ઔર યેહ બહોત હી ઐબકી બાત હૈ.[2]

હઝરત મૈમૂન બિન મેહરાન (રહ.) કેહતે હૈં, મુઝે હમદાનીને બતાયા કે મૈંને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો દેખા કે આપ ખચ્ચર પર સવાર હૈં ઔર ઉનકા ગુલામ નાઇલ ઉનકે પીછે બૈઠા હુવા હૈ, હાલાંકે આપ ઉસ વક્ત ખલીફા થે.[3]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ રૂમી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) રાતકો અપને વુઝૂકા ઈન્તિઝામ ખૂદ કિયા કરતે થે. કિસીને ઉનસે કહા, અગર આપ અપને કિસી ખાદિમકો કેહ દેં તો વોહ યેહ ઈન્તિઝામ કર દિયા કરેગા. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, રાત ઉનકી અપની હૈ, જિસમેં વોહ આરામ કરતે હૈં.[4]

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૭-૯૦
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૩
૩ હુલીયા, ૧-૬૦
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૧૪૩

હઝરત ઝુબૈર બિન અબ્દુલ્લાહ (રહ.) કેહતે હૈં કે મેરી દાદી હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કી ખાદિમા થીં. ઉન્હોંને મુઝે બતાયા કે (તહજ્જુદકે વક્ત) હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) અપને ઘરવાલોંમેં સે કિસીકો ન જગાતે. હાં, અગર કોઇ ખૂદસે ઉઠા હુવા હોતા તો ઉસે બુલા લેતે ઔર વોહ આપકો વુઝૂકે લિયે પાની લા દેતા ઔર આપ હમેશા રોઝા રખતે.[1]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને એક બાર દેખા કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) મસ્જિદમેં એક ચાદરમેં સોએ હુએ હૈં ઔર ઉનકે પાસ કોઇ ભી નહીં હૈ, હાલાંકે ઉસ વક્ત આપ અમીરૂલ મો'મિનીન થે.[2]

હઝરત ઉનૈસા (રહ.) કેહતી હૈં કે મોહલ્લેકી લડકીયાં અપની બકરીયાં લેકર (દૂધ નિકલવાનેકે લિયે) હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કે પાસ આયા કરતી થીં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઉન્હેં ખુશ કરનેકે લિયે ફરમાયા કરતે થે કે ક્યા તુમ ચાહતી હો કે મૈં ઇબ્ને અફરા કી તરહ તુમ્હેં દૂધ નિકાલકર દૂં?[3]

હઝરાતે ખુલફા ઔર ઉમરાકી ઝિંદગીકે તૌર તરીકેકે ઉનવાનકે તહત હઝરત આઇશા, હઝરત ઇબ્ને ઉમર ઔર હઝરત ઇબ્ને મુસય્યિબ (રદિ.) કી યેહ રિવાયત ગુઝર ચુકી હૈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) તાજિર આદમી થે. રોઝાના સુબહ જાકર ખરીદો ફરોખ્ત કરતે. ઉનકા બકરીયોંકા એક રેવડ ભી થા, જો શામકો ઉનકે પાસ વાપસ આતા. કભી ઉસકો ચરાને ખૂદ જાતે ઔર કભી કોઇ ઔર ચરાને જાતા. અપને મોહલ્લે વાલોંકી બકરીયોંકા દૂધ ભી નિકાલ દિયા કરતે.

જબ યેહ ખલીફા બને તો મોહલ્લેકી એક લડકીને કહા, (અબ તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ખલીફા બન ગએ હૈં, ઇસ લિયે) હમારે ઘરકી બકરીયોંકા દૂધ અબ તો કોઇ નહીં નિકાલા કરેગા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને યેહ સુનકર ફરમાયા, નહીં, મેરી ઉમ્રકી કસમ ! મૈં આપ લોગોંકે લિયે દૂધ ઝરૂર નિકાલા કરૂંગા ઔર મુઝે ઉમ્મીદ હૈ કે ખિલાફતકી ઝિમ્મેદારી જો મૈંને ઉઠાઇ હૈ, યેહ મુઝે ઉન ભલે અખ્લાકસે નહીં હટાએગી, જો પેહલેસે મુઝમેં હૈં.

ચુનાંચે ખિલાફતકે બા'દ ભી મોહલ્લે વાલોંકા દૂધ નિકાલા કરતે ઔર કભી કભી મોહલ્લેકી લડકીસે કેહતે, અય લડકી ! તુમ કૈસા દૂધ નિકલવાના ચાહતી હો ? ઝાગવાલા નિકાલું યા બિના ઝાગકે ? કભી વોહ કેહતી, ઝાગવાલા ઔર કભી કેહતી, બગૈર ઝાગકે. બહરહાલ, જૈસે વોહ કેહતી, વૈસે યેહ કરતે.

હઝરત સાલેહ, કમ્બલ ફરોશ કેહતે હૈં કે મેરી દાદીને યેહ બયાન કિયા કે મૈંને એક બાર દેખા કે હઝરત અલી (રદિ.) ને એક દિરહમકી ખજૂરેં ખરીદીં ઔર ઉન્હેં

---

૧ ઇસાબા, ૨-૪૬૩
૨ હુલીયા, ૧-૬૦
૩ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૩૬૧

અપની ચાદરમેં ડાલકર ઉઠાને લગે, તો મૈંને ઉનસે કહા, યા કિસી મર્દને ઉનસે કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપકી જગહ મૈં ઉઠા લેતા હૂં. હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં. (મૈંને યેહ ખજૂરેં બચ્ચોંકે લિયે ખરીદી હૈં, ઈસ લિયે) બચ્ચોંકા બાપ હી ઉનકે ઉઠાનેકા ઝિયાદા હકદાર હૈ.[1]

હઝરત ઝાઝાન (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અલી (રદિ.) બાઝારમેં અકેલે તશરીફ લે જાતે, હાલાંકે આપ અમીરૂલ મો'મિનીન થે. જિસે રાસ્તા મા'લૂમ ન હોતા, ઉસે રાસ્તા બતાતે. ગુમશુદા ચીઝકા એ'લાન કરતે, કમઝોરકી મદદ કરતે ઔર દુકાનદાર ઔર સબ્ઝી બેચને વાલેકે પાસસે ગુઝરતે તો ઉસે કુર્આનકી યેહ આયત સુનાતે..

تِلْكَ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِيْنَ لَا يُرِيْدُوْنَ عُلُوًّا فِي الْاَرْضِ وَلَا فَسَادًا

તિલ્કદ્દારૂલ્ આખિરતુ નજ્અલુહા લિલ્લઝીન લા યુરીદૂન ઉલૂવ્વન્ ફિલ્ અર્દિ વલા ફસાદા

'યેહ આલમે આખિરત હમ ઉન્હીં લોગોંકે લિયે ખાસ કરતે હૈં, જો દુનિયામેં ન બડા બનના ચાહતે હૈં ઔર ન ફસાદ કરના.' ઔર ફરમાતે કે યેહ આયત ઉન લોગોંકે બારેમેં નાઝિલ હુઈ હૈ, જો લોગોંકે હાકિમ હૈં ઔર ઉન્હેં તમામ લોગોંસે વાસ્તા પડતા હૈ ઔર વોહ અદ્લો ઈન્સાફ ઔર તવાઝોઅ વાલે હૈં.[2]

હઝરત જુરમૂઝ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને દેખા કે હઝરત અલી (રદિ.) ઘરસે બાહિર આ રહે હૈં ઔર ઉન્હોંને કતરકી બની હુઈ દો સુર્ખી માઈલ ચાદરેં ઓઢ્હી હુઈ હૈં. એક લુંગી આધી પિંડલી તક ઔર દૂસરી ઉતની હી લંબી ચાદર અપને ઉપર લપેટી હુઈ હૈ. હાથમેં કોડા ભી હૈ, જિસે લેકર વોહ બાઝારોંમેં જાયા કરતે ઔર બાઝારવાલોંકો અલ્લાહસે ડરનેકા ઔર અચ્છે તરીકેસે બેચનેકા હુક્મ દિયા કરતે થે ઔર ફરમાતે, પૂરા તોલો ઔર પૂરા નાપો ઔર યેહ ભી ફરમાતે કે ગોશ્તમેં હવા ન ભરો. (ઈસ તરહ ગોશ્ત મોટા નઝર આએગા ઔર લોગોંકો ધોકા લગેગા.)[3]

હઝરત અબૂ મતર (રહ.) કેહતે હૈં કે એક દિન મૈં મસ્જિદસે બાહિર નિકલા તો એક આદમીને મુઝે પીછેસે આવાઝ દેકર કહા કે અપની લુંગી ઉંચી કર લે, ક્યૂંકે લુંગી ઉંચા કરનેસે પતા ચલેગા કે તુમ અપને રબ સે ઝિયાદા ડરને વાલે હો ઔર ઈસસે તુમ્હારી લુંગી ઝિયાદા સાફ રહેગી ઔર અપને સરકે બાલ સાફ કર લે અગર તૂ મુસલમાન હૈ. મૈંને મુડકર દેખા તો વોહ હઝરત અલી (રદિ.) થે ઔર ઉનકે હાથમેં

---

૧ અદબુલ મુફરદ, ૮૧, મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૫૬, બિદાયા, ૮-૫
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૫૬, બિદાયા, ૮-૫
૩ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૮, ઈસ્તીઆબ, ૩-૪૮

કોડા ભી થા. ફિર હઝરત અલી (રદિ.) ચલતે ચલતે ઊંટોંકે બાઝારમેં પહોંચ ગએ તો ફરમાયા, બેચો ઝરૂર, લેકિન કસમ ન ખાઓ, ક્યૂંકે કસમ ખાનેસે સામાન તો બિક જાતા હૈ, લેકિન બરકત ખત્મ હો જાતી હૈ.

ફિર એક ખજૂર વાલેકે પાસ આએ તો દેખા કે એક ખાદિમા રો રહી હૈ. હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉસસે પૂછા, ક્યા બાત હૈ ? ઉસ ખાદિમાને કહા, ઈસને મુઝે એક દિરહમકી ખજૂરેં દીં, લેકિન મેરે માલિકને ઈન્હેં લેનેસે ઈન્કાર કર દિયા હૈ. હઝરત અલી (રદિ.) ને ખજૂર વાલેસે કહા, તુમ ઈસસે ખજૂરેં વાપસ લે લો ઔર ઈસે દિરહમ દે દો, ક્યૂંકે યેહ તો બિલકુલ બેઇખ્તિયાર હૈ (અપને માલિકકી મરઝીકે બગૈર કુછ નહીં કર સકતી) વોહ લેનેસે ઈન્કાર કરને લગા.

મૈંને કહા, ક્યા તુમ જાનતે હો કે યેહ કૌન હૈં ? ઉસ આદમીને કહા, નહીં. મૈંને કહા, યેહ હઝરત અલી (રદિ.) અમીરૂલ મો'મિનીન હૈં. ઉસને ફૌરન ખજૂરેં લેકર અપની ખજૂરોંમેં ડાલ લીં ઔર ઉસે એક દિરહમ દે દિયા ઔર કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મૈં ચાહતા હૂં કે આપ મુઝસે રાઝી રહેં.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, જબ તુમ લોગોંકો પૂરા દોગે તો મૈં તુમસે બહોત ઝિયાદા રાઝી રહૂંગા. ફિર ખજૂરવાલોંકે પાસસે ગુઝરતે હુએ ફરમાયા, મિસ્કીનકો ખિલાયા કરો.ઈસસે તુમ્હારી કમાઇ બઢ જાએગી. ફિર મછલી વાલોંકે પાસ પહોંચ ગએ તો ફરમાયા, હમારે બાઝારમેં વોહ મછલી નહીં બિકની ચાહિયે, જો પાનીમેં મરકર ઉપર તૈરને લગ ગઇ હો. ફિર આપ કપડેકે બાઝારમેં પહોંચ ગએ.

યેહ ખદ્દરકા બાઝાર થા. એક દુકાનદારસે કહા, અય બડે મિયાં ! મુઝે એક કમીઝ તીન દિરહમકી દે દો. ઉસ દુકાનદારને હઝરત અલી (રદિ.) કો પેહચાન લિયા તો ઉસસે કમીઝ ન ખરીદી. ફિર દૂસરે દુકાનદારકે પાસ ગએ. જબ ઉસને ભી પેહચાન લિયા, તો ઉસસે ભી ન ખરીદી. ફિર એક નૌજવાન લડકેસે તીન દિરહમકી કમીઝ ખરીદી (વોહ હઝરત અલી (રદિ.) કો ન પેહચાન સકા.) ઔર ઉસે પહેન લિયા. ઉસકી આસ્તીન ગટ્ટે તક લંબી થી ઔર ખૂદ કમીઝ ટખને તક થી.

ફિર અસલ દુકાનદાર કપડોંકા માલિક આ ગયા તો ઉસે લોગોંને બતાયા કે તેરે બેટે ને અમીરૂલ મો'મિનીનકે હાથ તીન દિરહમમેં કમીઝ બેચી હૈ, તો ઉસને બેટેસે કહા, તુમને ઉનસે દો દિરહમ ક્યૂં ન લિયે ? ચુનાંચે વોહ દુકાનદાર એક દિરહમ લેકર હઝરત અલી (રદિ.) કી ખિદમતમેં આયા ઔર અર્ઝ કિયા, યેહ દિરહમ લે લેં.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા બાત હૈ ? ઉસને કહા, ઈસ કમીઝકી કીમત દો દિરહમ થી. મેરે બેટેને આપસે તીન દિરહમ લે લિયે. હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, ઉસને અપની રઝામંદીસે તીન દિરહમમેં બેચી ઔર મૈંને અપની ખુશીસે તીનમેં ખરીદી.[૧]

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૫૭

હઝરત અતા (રહ.) કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સાહબઝાદી હઝરત ફાતિમા (રદિ.) આટા ગુંધતી ઔર ઉનકે સરકે બાલ લગન (થાલ) સે ટકરાતે.[૧]

હઝરત મુત્તલિબ બિન અબ્દુલ્લાહ (રહ.) કેહતે હૈં કે અરબકી એક બેવા ખાતૂન યા'ની હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) શામકો તો તમામ મુસલમાનોંકે સરદાર (હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કે યહાં દુલ્હન બનકર આઇ ઔર રાતકે આખિરી હિસ્સેમેં આટા પીસને લગીં.[૨]

હઝરત સલામા અજલી (રહ.) કેહતે હૈં, મેરા એક ભાંજા ગાંવસે આયા. ઉસે કુદામા કે નામસે પુકારા જાતા થા. ઉસને મુઝસે કહા, મૈં હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) સે મિલના ઔર ઉન્હેં સલામ કરના ચાહતા હૂં. ચુનાંચે હમ ઉનસે મિલને ચલે. વોહ હમેં મદાઇન શહરમેં મિલ ગએ. વોહ ઉન દિનોં બીસ હઝાર લશ્કરકે અમીર થે. વોહ તખ્ત પર બૈઠે હુએ ખજૂરકે પત્તોંકી ટોકરી બના રહે થે. હમને ઉન્હેં જા કર સલામ કિયા.

ફિર મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અબૂ અબ્દુલ્લાહ ! યેહ મેરા ભાંજા દેહાતસે મેરે પાસ આયા હૈ. આપકો સલામ કરના ચાહતા હૈ. હઝરત સલમાનને ફરમાયા, 'વ અલૈહિસ્સલામુ વ રહમતુલ્લાહ'. મૈંને કહા, યેહ કેહતા કે ઇસે આપસે મુહબ્બત હૈ. ઉન્હોંને ફરમાયા, અલ્લાહ ઇસે અપના મેહબૂબ બનાએ.[3]

હઝરત હારિસ બિન ઉમૈરા (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં મદાઇન મેં હઝરત સલમાન (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. મૈંને દેખા કે વોહ અપની ખાલ રંગનેકી જગહમેં દોનોં હાથોંસે એક ખાલકો રગડ રહે હૈં. જબ મૈંને ઉન્હેં સલામ કિયા તો ઉન્હોંને કહા, ઝરા અપની જગહ ઠહેરના, મૈં અભી બાહિર આતા હૂં.

મૈંને કહા, મેરા ખયાલ હૈ કે આપને મુઝે પેહચાના નહીં. ઉન્હોંને કહા, નહીં, (મૈંને તુમ્હેં પેહચાન લિયા હૈ) બલ્કે મેરી રૂહને તુમ્હારી રૂહકો પેહલેસે પેહચાના. મૈંને બા'દમેં તુમ્હેં પેહચાના, ક્યૂંકે તમામ રૂહેં જમા શુદા લશ્કર હૈં, તો જિન રૂહોંકા વહાં તઆરૂફ અલ્લાહકે લિયે હો ગયા, વોહ તો એક દૂસરેસે માનૂસ હો જાતી હૈં ઔર જિનકા જોડ અલ્લાહકે અલાવા કિસી વજહસે હુવા, વોહ એક દૂસરેસે માનૂસ નહીં હોતી.[૪]

હઝરત અબૂ કિલાબા (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમી હઝરત સલમાન (રદિ.) કે પાસ ગયા. હઝરત સલમાન (રદિ.) આટા ગૂંધ રહે થે. ઉસ આદમીને કહા, યેહ ક્યા હૈ ? (કે આપ ખૂદ હી આટા ગૂંધ રહે હૈં ?) ઉન્હોંને ફરમાયા, (આટા ગૂંધનેવાલે)

---

૧ હુલીયા, ૩-૩૧૨
૨ ઇબ્ને સઅદ, ૮-૬૪
૩ હુલીયા, ૧-૧૯૭
૪ મુન્તખબુલ કન્ઝ, ૫-૧૯૬, હુલીયા, ૧-૧૯૮

ખાદિમકો હમને કિસી કામકે લિયે ભેજ દિયા, ઈસ લિયે હમને ઈસે અચ્છા ન સમઝા કે હમ ઉસકે ઝિમ્મે કોઇ કામ લગા દેં. ફિર ઉસ આદમીને કહા, ફલાં સાહબ આપકો સલામ કેહ રહે થે.

હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, તુમ કબ આએ થે ? ઉસને કહા, ઈતને અરસેસે આયા હુવા હૂં. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર તુમ સલામ ન પહોંચાતે, તો ફિર યેહ વોહ અમાનત ગિની જાતી, જો તુમને અદા નહીં કી. (તુમ્હારે ઝિમ્મે બાકી રેહતી.)[1]

હઝરત અમ્ર બિન અબૂ કુર્રા કિન્દી (રહ.) કેહતે હૈં કે મેરે વાલિદને હઝરત સલમાન (રદિ.) કી ખિદમતમેં યેહ બાત પેશ કી કે વોહ ઉનકી બહેનસે શાદી કર લેં, લેકિન હઝરત સલમાન (રદિ.) ને ઈન્કાર કર દિયા, બલ્કે (મેરે વાલિદકી આઝાદ કી હુઇ) બુકૈરા નામકી બાંદીસે શાદી કર લી. ફિર (મેરે વાલિદ) હઝરત અબૂ કુર્રાકો પતા ચલા કે હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ઔર હઝરત સલમાન (રદિ.) કે દર્મિયાન કુછ બાત હુઈ હૈ, તો મેરે વાલિદ હઝરત સલમાન (રદિ.) કે પાસ ગએ.

વહાં જાકર ઉન્હોંને હઝરત સલમાન (રદિ.) કે બારેમેં પૂછા તો ઘરવાલોંને બતાયા કે વોહ અપને સબ્ઝીકે ખેત મેં હૈં. મેરે વાલિદ વહાં ચલે ગએ તો વહાં હઝરત સલમાન (રદિ.) કે પાસ એક ટોકરી થી, જિસમેં સબ્ઝી થી. ઉન્હોંને અપની લાઠી ઉસ ટોકરીકે દસ્તેમેં ડાલકર અપને કંધે પર રખ્ખી હુઇ થી. ફિર વોહ લોગ વહાંસે ચલ પડે.

જબ હઝરત સલમાન (રદિ.) ઘર પહોંચે ઔર વોહ અપને ઘરકે અંદર દાખિલ હોને લગે તો ઉન્હોંને કહા, અસ્સલામુ અલૈકુમ. ફિર ઉન્હોંને (મેરે વાલિદ) હઝરત અબૂ કુર્રા કો અંદર આનેકી ઈજાઝત દી. મેરે વાલિદને અંદર જાકર દેખા તો બિછોના બિછા હુવા થા ઔર ઉસકે સરહાને કુછ કચ્ચી ઈંટેં થીં ઔર થોડીસી કુછ ઔર ચીઝ ભી રખ્ખી હુઇ થી. ઉન્હોંને મેરે વાલિદસે કહા, તુમ અપની (આઝાદ કી હુઇ) બાંદી કે ઈસ બિસ્તર પર બૈઠ જાઓ, જિસે વોહ અપને લિયે બિછાતી હૈ.[2]

કબીલા બનૂ અબ્દે કૈસ કે એક સાહબ કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત સલમાન (રદિ.) કો ગધે પર સવાર એક લશ્કરમેં દેખા, જિસકે વોહ અમીર થે. ઉન્હોંને શલવાર પહેની હુઇ થી,જિસકી પિંડલીયાં(હવાકી વજહસે) હિલ રહી થીં. લશ્કર વાલે કેહ રહે થે, અમીર સાહબ આ રહે હૈં. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને ફરમાયા, અચ્છે ઔર બુરેકા પતા તો આજ (યા'ની દુનિયાસે જાને) કે બા'દ (કિયામતકે દિન) ચલેગા.[3]

કબીલા બનૂ અબ્દે કૈસ કે એક સાહબ કેહતે હૈં, હઝરત સલમાન (રદિ.) એક લશ્કરકે અમીર થે. મૈં ઉનકે સાથ સાથ થા. વોહ લશ્કરકે કુછ જવાનોંકે પાસસે ગુઝરે.

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૦૧, ઈબ્ને સઅદ, ૪-૬૪, સિફતુસ્સફવા, ૧-૨૧૮
૨ હુલીયા, ૧-૧૯૮
૩ હુલીયા, ૧-૧૯૯

જવાન ઉન્હેં દેખકર હંસે ઔર કેહને લગે, યેહ હૈં તુમ્હારે અમીર. મૈંને હઝરત સલમાન (રદિ.) સે કહા, અય અબૂ અબ્દુલ્લાહ ! ક્યા આપ દેખ નહીં રહે હૈં કે યેહ ક્યા કર રહે હૈં ?

ઉન્હોંને ફરમાયા, ઇન્હેં છોડો. (જો કરતે હૈં, કરને દો), ક્યૂંકે અચ્છે ઔર બુરેકા પતા તો આજ કે બા'દ (કલ કિયામતકે દિન) ચલેગા. અગર તુમ્હારા બસ ચલે તો મિટ્ટી ખા લેના, લેકિન દો આદમીયોંકા ભી અમીર ન બનના ઔર મઝલૂમ ઔર બેબસ ઔર મજબૂરકી બદદુઆસે બચના, ક્યૂંકે ઉનકી દુઆકો કોઇ નહીં રોક સકતા. (સીધી અર્શ પર જાતી હૈ.)[1]

હઝરત સાબિત (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત સલમાન (રદિ.) મદાઇનકે ગવર્નર થે. વોહ ઘુટને તક કી શલવાર ઔર ચુગા પહેનકર બાહિર લોગોંમેં નિકલતે, તો લોગ ઉન્હેં દેખ કર કેહતે, 'ગર્ગ આમદ, ગર્ગ આમદ'. હઝરત સલમાન (રદિ.) પૂછતે, યેહ લોગ ક્યા કેહ રહે હૈં ?

લોગ બતાતે કે યેહ આપકો અપને એક ખિલૌનેસે તશબીહ દે રહે હૈં. હઝરત સલમાન (રદિ.) ફરમાતે કોઇ બાત નહીં, (દુનિયામેં અચ્છા યા બુરા હોનેસે ફર્ક નહીં પડતા) અસલમેં અચ્છા વોહ હૈ, જો કલ અચ્છા ગિના જાએ.[2]

હઝરત હુરૈમ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને દેખા કે હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) એક ગધે પર સવાર હૈં, જિસકી પીઠ નંગી હૈ ઔર ઉન્હોંને સુમ્બુલાન મકામકી બની હુઇ છોટી સી કમીઝ પહેન રખ્ખી થી, જો નીચેસે તંગ થી. ઉનકી પિંડલીયાં લંબી થીં ઔર ઉન પર બાલ ભી બહોત થે. કમીઝ ઉનકી ઉંચી થી, જો ઘુટનોં તક પહોંચ રહી થી. મૈંને દેખા કે બચ્ચે પીછેસે ઉનકે ગધેકો ભગા રહે હૈં. મૈંને બચ્ચોં સે કહા, ક્યા તુમ અમીરસે પરે નહીં હટતે ? હઝરત સલમાન (રદિ.) ને ફરમાયા, ઇન્હેં છોડો, અચ્છે બુરેકા તો કલ પતા ચલેગા.[3]

હઝરત સાબિત (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત સલમાન (રદિ.) મદાઇન કે ગવર્નર થે. એક બાર કબીલા બનૂ તૈમુલ્લાહ કા એક શામી આદમી આયા. ઉસકે પાસ ભૂસેકા એક ગઠ્ઠર થા. ઉસે રાસ્તેમેં હઝરત સલમાન મિલે. ઉન્હોંને ઘુટને તક કી શલવાર ઔર ચુગા પહેન રખ્ખા થા. ઉસ આદમીને કહા, આઓ, મેરા યેહ ગઠ્ઠર ઉઠા લો. વોહ આદમી ઉનકો પેહચાનતા નહીં થા.

હઝરત સલમાન (રદિ.) ને વોહ ગઠ્ઠર ઉઠા લિયા. જબ ઔર લોગોંને હઝરત સલમાન (રદિ.) કો દેખા તો ઉન્હોંને ઉન્હેં પેહચાન લિયા ઔર ઉસ આદમીસે કહા, યેહ તો (હમારે) ગવર્નર હૈં. ઉસ આદમીને હઝરત સલમાન (રદિ.) સે કહા, મૈંને આપકો

1 ઇબ્ને સઅદ, ૪-૬૩
2 ઇબ્ને સઅદ, ૪-૬૩
3 ઇબ્ને સઅદ, ૪-૬૩

પેહચાના નહીં. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, નહીં, મૈં તુમ્હારે ઘર તક ઈસે પહોંચા દૂંગા.

દૂસરી સનદકી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત સલમાન (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને (તુમ્હારી ખિદમતકી) નિય્યત કી હૈ, ઈસ લિયે જબ તક મૈં ઈસે તુમ્હારે ઘર નહીં પહોંચા દૂંગા, ઈસે (સરસે ઉતાર કર) નીચે નહીં રખ્ખુંગા.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન બુરૈદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હઝરત સલમાન (રદિ.) અપને હાથોંસે કામ કરકે કોઈ ચીઝ તૈયાર કિયા કરતે થે. જબ ઉન્હેં ઈસ કામસે રકમ મિલ જાતી, તો ગોશ્ત યા મછલી ખરીદ કર ઉસે પકાતે, ફિર કોળ્હકે મરીઝોંકો બુલાતે ઔર ઉનકે સાથ ખાતે.[૨]

હઝરત મુહમ્મદ બિન સીરીન (રહ.) કેહતે હૈં કે જબ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કિસીકો ગવર્નર બનાકર ભેજતે તો ઉસકે મુઆહિદા નામામેં (લોગોંકો) યેહ લિખતે કે જબ તક યેહ તુમ્હારે સાથ અદ્લો ઈન્સાફકા મા'મલા કરતે રહેં, તુમ ઉનકી બાત સુનતે રહો ઔર માનતે રહો. ચુનાંચે જબ હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) કો મદાઈનકા ગવર્નર બનાકર ભેજા તો ઉનકે મુઆહિદા નામામેં યેહ લિખ્ખા કે ઈનકી બાત સુનો ઔર માનો ઔર જો તુમસે માંગેં વોહ ઉનકો દે દો.

વોહ જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસસે ચલે, તો ગધે પર સવાર થે. ગધે પર પાલાન પડા હુવા થા. જબ યેહ મદાઈન પહોંચે તો વહાં કે ઝિમ્મીયોંને ઔર દેહાતકે ચોધરીયોંને ઉનકા ઈસ્તિકબાલ કિયા. ઉસ વક્ત ઉનકે હાથમેં રોટી ઔર ગોશ્ત વાલી હડ્ડી થી ઔર ગધે પર પાલાન પર બૈઠે હુએ થે. ઉન્હોંને અપના સમઝોતા નામા ઉન લોગોંકો પળ્હકર સુનાયા, તો ઉન્હોંને કહા, કહા, આપ જો ચાહેં, હમસે ફરમાઈશ કરેં.

ઉન્હોંને ફરમાયા, જબ તક મૈં તુમમેં રહું, મુઝે ખાના ઔર મેરે ઈસ ગધેકો ચારા દેતે રહો. ફિર વોહ કાફી દિનોં તક રહે. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉન્હેં લિખ્ખા કે (મદીના) આ જાઓ. જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) કો પતા ચલા કે હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) મદીના પહોંચને વાલે હૈં, તો વોહ ઉનકે રાસ્તેમેં એક જગહ છુપ કર બૈઠ ગએ, જહાં સે હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ઉન્હેં ન દેખ સકેં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને દેખા કે વોહ ઉસી હાલત પર વાપસ આ રહે હૈં, જિસ હાલત પર ગએ થે, તો બાહિર નિકલકર ઉન્હેં ચિમટ ગએ ઔર ફરમાયા, તૂ મેરા ભાઈ હૈ ઔર મૈં તેરા ભાઈ હૂં.[૩]

હઝરત ઈબ્ને સીરીન (રહ.) કેહતે હૈં કે જબ હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) મદાઈન પહોંચે તો વોહ ગધે પર સવાર થે, જિસ પર પાલાન પડા હુવા થા ઔર ઉનકે હાથમેં

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૬૩
૨ હુલીયા, ૧-૨૦૦
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૨૩

રોટી ઔર ગોશ્ત વાલી હડ્ડી થી, જિસે વોહ ગધે પર બૈઠે હુએ ખા રહે થે.[1] હઝરત તલ્હા બિન મુસર્રિફ રાવી કી રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે ઉન્હોંને અપને દોનોં પાંવ એક તરફ લટકા રખ્ખે થે.

હઝરત સુલૈમ અબૂ હુઝૈલ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં હઝરત જરીર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કે દરવાઝે પર રફૂકા કામ કરતા થા. હઝરત જરીર (રદિ.) ઘરસે બાહિર આતે ઔર ખચ્ચર પર સવાર હોતે ઔર અપને પીછે અપને ગુલામ કો બિઠા લેતે.[2]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ (રદિ.) બાઝારમેં ગુઝર રહે થે ઔર ઉનકે સર પર લકડીયોંકા એક ગઠ્ઠા રખ્ખા હુવા થા. કિસીને ઉનસે કહા, આપ ઐસા ક્યૂં કર રહે હૈં ? હાલાંકે અલ્લાહને આપકો ઈતના દે રખ્ખા હૈ કે આપકો ખૂદ ઉઠાનેકી ઝરૂરત નહીં. આપ તો દૂસરોંસે ઉઠવા સકતે હૈં.

ફરમાયા, મૈં અપને દિલસે તકબ્બુર નિકાલના ચાહતા હૂં, ક્યૂંકે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે વોહ આદમી જન્નતમેં નહીં જા સકેગા, જિસકે દિલમેં રાઇકે દાનેકે બરાબર ભી તકબ્બુર હોગા.[3]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, તવાઝોઅકી બુનિયાદ તીન ચીઝેં હૈં.

૧. આદમીકો જો મિલે ઉસસે સલામમેં પહલ કરે
૨. મજ્લિસમેં અચ્છી જગહકે બજાએ અદના જગહ પર બૈઠને પર રાઝી હો જાએ, ઔર
૩. દિખાવે ઔર શોહરતકો બુરા સમઝે[4]

---

૧ હુલીયા, ૨-૨૭
૨ હૈસમી, ૮-૨૭૩
૩ તરગીબ, ૪-૩૪૫
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૩

મઝાહ ઔર દિલ્લગી

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા મઝાહ

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે સહાબા કિરામ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ હમસે મઝાક ભી ફરમા લેતે હૈં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, હાં, મગર મૈં કભી ગલત બાત નહીં કેહતા.[૧]

એક આદમીને હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) સે પૂછા કે ક્યા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મઝાક ફરમાયા કરતે થે ? હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા, હાં. ઉસ આદમીને કહા, આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મઝાક કૈસા હોતા થા ? હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મઝાકકા યેહ કિસ્સા સુનાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની એક ઝૌજએ મોહતરમાકો ખુલા કપડા પહેનનેકો દિયા ઔર ફરમાયા, ઈસે પહેન લો ઔર અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરો ઔર નઈ દુલ્હનકી તરહ ઈસકા દામન ઘસીટ કર ચલો.[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે અખ્લાક તમામ લોગોંસે અચ્છે થે. મેરા એક ભાઈ અબૂ ઉમૈર નામકા થા. જો દૂધ છોડ ચુકા થા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે યહાં તશરીફ લાતે ઔર ઉસે દેખ લેતે તો ફરમાતે, અય અબૂ ઉમૈર ! તુમ્હારે નુગૈર (યા'ની લાલ ચિડીયા યા બુલબુલ) કા ક્યા હુવા ? નુગૈર પરિન્દેકે સાથ અબૂ ઉમૈર ખેલા કરતા થા.

કભી કભી નમાઝકા વક્ત આતા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે ઘરમેં હોતે તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈર્શાદ ફરમાતે કે મેરે નીચે જો બિછોના હૈ, ઉસે ઝાડો ઔર ઉસ પર પાની છિડકો. હમ ઐસે હી કરતે. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ આગે ખડે હો જાતે. હમ આપકે પીછે ખડે હો જાતે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમેં નમાઝ પઢાતે. વોહ બિછોના ખજૂરકે પત્તોંકા બના હુવા થા.[3]

---

૧ શમાઈલ, ૧૭, અદબુલ મુફરદ, ૪૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૩
૩ બિદાયા, ૬-૩૮

દૂસરી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમ લોગોંકે સાથ ઘુલમિલ કર રેહતે થે. યહાં તક કે આપ મેરે છોટે ભાઈસે ફરમાતે, અય અબૂ ઉમૈર ! નુગૈર પરિન્દેકા ક્યા બના ?[૧]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) કે યહાં તશરીફ લે ગએ તો ઉનકે એક બેટેકો બડા ગમગીન દેખા. જિસકી કુન્નિયત અબૂ ઉમૈર થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મઅમૂલ યેહ થા કે આપ જબ અબૂ ઉમૈરકો દેખા કરતે તો ઉસસે મઝાક ફરમાયા કરતે. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા બાત હૈ ? અબૂ ઉમૈર ગમગીન નઝર આ રહા હૈ ?

ઘરવાલોંને બતાયા કે ઉસકા નુગૈર પરિન્દા મર ગયા હૈ, જિસસે યેહ ખેલા કરતા થા. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસસે (દિલ્લગીકે લિયે) ફરમાને લગે અય અબૂ ઉમૈર ! નુગૈર પરિન્દેકા ક્યા બના ?[૨]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા ઔર ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અપને લિયે સવારી માંગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હમ તુમ્હેં ઊંટનીકા બચ્ચા દેંગે.

ઉસને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ઊંટનીકે બચ્ચેકો ક્યા કરૂંગા ? (મુઝે તો સવારીકે લિયે જાનવર ચાહિયે. વોહ બચ્ચા તો સવારીકે કામ નહીં આ સકેગા.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હર ઊંટ, ઊંટનીકા બચ્ચા હી હોતા હૈ.[3]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક બાર મુઝસે મઝાકમેં ફરમાયા, અય દો કાન વાલે ![૪]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે દેહાતકે રેહને વાલે એક આદમીકા નામ ઝાહિર થા. વોહ ગાંવસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે (સબ્ઝી તરકારી વગૈરહ) હદિયા લાયા કરતે ઔર જબ યેહ વાપસ જાને લગતે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન્હેં શહરકી ચીઝેં દે દિયા કરતે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમાતે, ઝાહિર હમારા દેહાત હૈ ઔર હમ ઉસકા શહર હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉનસે બડી મુહબ્બત થી, લેકિન થે યેહ બડે બદસૂરત.

એક બાર હઝરત ઝાહિર અપના સામાન બેચ રહે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પીછે સે જાકર ઉનકો કૌલી ઈસ તરહ ભરી કે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ

---

૧ અદબુલ મુફરદ, ૪૨, તિરમીઝી
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૫૦૬
૩ બિદાયા, ૬-૪૬, અદબુલ મુફરદ, ૪૧, ઈબ્ને સઅદ, ૮-૨૨૪
૪ બિદાયા, ૬-૪૬, શમાઈલ, ૧૬, મુન્તખબુલ કન્ઝ, ૫-૧૪૨

અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખ ન સકે. યા'ની ઉનકી કમર અપને સીનેસે લગા કર ઉનકી બગલોંકે નીચેસે દોનોં હાથ લે જાકર ઉનકી આંખોં પર રખ લિયે.

હઝરત ઝાહિરને કહા, મુઝે છોડ દો, યેહ કૌન હૈ? ફિર પીછે મુડકર દેખા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પેહચાન લિયા ઔર અપની પીઠ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સીનેસે અચ્છી તરહ ચિમટાને લગે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મઝાકકે તૌર પર ફરમાને લગે, ઈસ ગુલામકો કૌન ખરીદેગા?

હઝરત ઝાહિરને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! અગર આપ મુઝે બેચેંગે તો મુઝે ખોટા ઔર કમ કીમત પાએંગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, લેકિન તુમ અલ્લાહકે નઝદીક ખોટે ઔર કમ કીમત નહીં હો, બલ્કે અલ્લાહકે યહાં તુમ્હારી બડી કીમત હૈ.[1]

હઝરત નોઅમાન બિન બશીર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અંદર આનેકી ઈજાઝત માંગી. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને સુના કે હઝરત આઈશા (રદિ.) કી આવાઝ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઉંચી હો રહી હૈ. ઉન્હોંને અંદર જાકર થપ્પડ મારનેકે લિયે હઝરત આઈશા (રદિ.) કો પકડા ઔર ફરમાયા, તુમ અપની આવાઝ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઉંચી કર રહી હો.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો રોકને લગે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઈસી ગુસ્સેમેં વાપસ ચલે ગએ. જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) વાપસ ચલે ગએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, દેખા, મૈંને તુમ્હેં કૈસે ઉસ આદમીસે છુડા લિયા.

કુછ દિનોંકે બા'દ, ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અંદર આને કી ઈજાઝત માંગી (ઈજાઝત મિલને પર અંદર આએ તો દેખા કે દોનોંમેં યા'ની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત આઈશા (રદિ.) મેં સુલહ હો ચુકી હૈ. ઈસ પર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, જૈસે આપ દોનોંને અપની લડાઈમેં શરીક કિયા થા, ઐસે હી અપની સુલહમેં મુઝે શરીક કર લેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, હમને તુમ્હેં શરીક કર લિયા, તુમ્હેં શરીક કર લિયા.[2]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે એક બાર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ સફરમેં ગઈ. મૈં ઉસ વક્ત નૌ ઉમ્ર લડકી થી. મેરે બદન પર ગોશ્ત ભી કમ થા ઔર મેરા બદન ભારી નહીં થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લોગોં સે

૧ બિદાયા, ૬-૪૬, હૈસમી, ૯-૩૬૯
૨ બિદાયા, ૬-૪૬

કહા, આપ લોગ આગે ચલે જાએં. ચુનાંચે સબ ચલે ગએ તો મુઝસે ફરમાયા, આઓ, મૈં તુમસે દૌડમેં મુકાબલા કરૂં.

ચુનાંચે હમ દોનોંમેં મુકાબલા હુવા તો મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે આગે નિકલ ગઇ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખામોશ રહે. ફિર મેરે જિસ્મ પર ગોશ્ત ઝિયાદા હો ગયા ઔર મેરા જિસ્મ ભારી હો ગયા ઔર મૈં પેહલે કિસ્સેકો ભૂલ ગઇ તો ફિર મૈં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ સફરમેં ગઇ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લોગોંસે કહા, આગે ચલે જાઓ.

લોગ આગે ચલે ગએ. ફિર મુઝસે ફરમાયા, આઓ, મૈં તુમસે દૌડમેં મુકાબલા કરૂં. ચુનાંચે હમ દોનોંમેં મુકાબલા હુવા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝસે આગે નિકલ ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હંસને લગે ઔર ફરમાયા, યેહ પેહલી દૌડકે બદલેમેં હૈ. (અબ મા'મલા બરાબર હો ગયા)[1]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સફરમેં ચલ રહે થે. એક હુદીખ્વાં (હુદી ઉનકો કહા જાતા હૈ, જિન્હેં પઢનેસે ઊંટ ઔર તેઝ ચલને લગતે હૈં) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અઝવાજે મુતહહરાતકે ઊંટોંકો હુદી પઢકર આગેસે ચલા રહા થા ઔર યેહ અઝવાજે મુતહહરાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે આગે આગે જા રહી થીં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (હુદીખ્વાં કો) ફરમાયા, અય અંનજશા ! તેરા ભલા હો. ઇન કાંચકી શીશીયોંકે સાથ નરમી કરો. (ઉંટોંકો ઝિયાદા તેઝ ન ચલાઓ)[2]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની કુછ અઝવાજે મુતહહરાતકે પાસ ગએ. ઉન અઝવાજે મુતહહરાતકે સાથ હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) ભી થીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અનજશા ! ઇન શીશીયોંકો ધીરે ધીરે લેકર ચલો. (ઉંટ ઝિયાદા હુદી સુનકર મસ્તીમેં આ ગએ તો યેહ ઔરતેં ગિર જાએંગી યા હુદીકે અશઆરસે ઇનકે દિલ ચિકના ચૂર હો જાએંગે.) હઝરત અબૂ કલાબા કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઐસી બાત ઇર્શાદ ફરમાઇ હૈ કે અગર તુમમેં સે કોઇ યેહ બાત કેહતા તો તુમ ઉસે ઐબકી બાત સમઝતે, ઔર વોહ બાત યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઇન શીશીયોંકો આહિસ્તા લેકર ચલો.[3]

હઝરત હસન (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બુઢ્હી ઔરતને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ

---

૧ સિફતુસ્સફવા, ૧-૬૮
૨ બિદાયા, ૬-૪૭
૩ અદબુલ મુફરદ, ૪૧

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ દુઆ ફરમા દેં કે અલ્લાહ મુઝે જન્નતમેં દાખિલ કરે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઉમ્મે ફલાં ! જન્નતમેં કોઇ બુઢ્ઢી ઔરત નહીં જાએગી. વોહ ઔરત રોતે હુએ વાપસ જાને લગી, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઇસે બતા દો કે વોહ જન્નતમેં બુઢાપેકી હાલતમેં દાખિલ નહીં હોગી (બલ્કે જવાન કુંવારી બનકર જન્નતમેં જાએગી) ક્યૂંકે અલ્લાહ ફરમાતે હૈં..

إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْشَاءً فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا

ઇન્ના અન્શાઅ્નાહુન્ન ઇન્શાઅન્ ફજઅલ્નાહુન્ન અબકારા

'હમને (વહાં કી) ઔરતોંકો ખાસ તૌર સે બનાયા હૈ, યા'ની હમને ઉનકો ઐસા બનાયા હૈ કે વોહ કુંવારીયાં હૈં.'[1]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) કા મઝાહ ઔર દિલ્લગી

હઝરત ઔફ બિન માલિક અશજઇ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં ગઝવએ તબૂકમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ચમડેકે એક છોટે ખૈમેમેં તશરીફ રખતે થે. મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સલામ કિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સલામકા જવાબ દિયા ઔર ફરમાયા, અંદર આ જાઓ.

મૈંને અર્ઝ કિયા, ક્યા સારા હી આ જાઉં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, સારે હી આ જાઓ. ચુનાંચે મૈં અંદર ચલા ગયા.

હઝરત વલીદ બિન ઉસ્માન અબુલ આલિયહ ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઔફ (રદિ.) ને જો યેહ કહા થા કે ક્યા મૈં સારા હી આ જાઉં ? યેહ ખૈમે કે છોટે હોનેકી વજહસે કહા થા.[2]

હઝરત ઇબ્ને અબી મુલૈકા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત આઇશા (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કોઇ મઝાકકી બાત કી તો હઝરત આઇશા (રદિ.) કી માં ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઇસ કબીલેકી કુછ

૧ શમાઇલ, ૧૭
૨ બિદાયા, ૪-૪૬

મઝાકકી બાતેં કબીલા કિનાનાસે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ ખાનદાન હમારે મઝાકકા એક હિસ્સા હૈ.[1]

હઝરત અબુલ હૈશમ (રહ.) કો એક સાહબને બતાયા કે ઉન્હોંને ખુદ સુના કે હઝરત અબૂ સુફયાન બિન હરબ (રદિ.) અપની બેટી હઝરત ઉમ્મે હબીબા (રદિ.) કે ઘરમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મઝાકકે તૌર પર કેહ રહે થે, અલ્લાહકી કસમ ! જૂંહી મૈંને આપસે લડાઈ કરની છોડી, તમામ અરબને ભી છોડ દી, વરના આપકી વજહસે સીંગ વાલા ઔર બે સીંગવાલા, સભી એક દૂસરેસે ટકરા રહે થે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સુનકર મુસ્કુરાતે રહે ઔર ફરમાયા, અય અબૂ હંઝલા ! તુમ ભી ઐસી બાતેં કરતે હો.[2]

હઝરત બક્ર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા મઝાકમેં એક દૂસરે પર ખરબૂઝે ફૈંકતે થે, લેકિન જબ હકીકત ઔર કામકા વક્ત હોતા તો ઉસ વક્ત વોહ મર્દે મૈદાન હોતે (યા'ની ઉસ વક્ત મઝાક નહીં કરતે થે) જબ કામ ન હોતા તો કભી કભી કરતે થે.[3]

હઝરત કુર્રા (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત ઇબ્ને સીરીન (રહ.) સે પૂછા કે ક્યા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા આપસમેં હંસી મઝાક કિયા કરતે થે ? હઝરત ઇબ્ને સીરીન (રહ.) ને કહા, હાં, વોહ આમ લોગોં જૈસે હી થે. ચુનાંચે હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) મઝાકમેં યેહ શઅર પઢા કરતે થે..

يُحِبُّ الْخَمْرَ مِنْ مَّالِ النَّدَامٰى   وَيَكْرَهُ اَنْ تُفَارِقَهُ الْفُلُوْسَ

'વોહ કંજૂસ હૈ, ઇસ લિયે અપને સાથિયોંકે માલસે શરાબ પીના ચાહતા હૈ ઔર માલકી જુદાઈસે ઉસે નાગવારી હોતી હૈ.'[4]

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) તિજારતકી ગર્ઝસે બસરા (મુલ્કે શામકા એક શહર) તશરીફ લે ગએ. ઉનકે સાથ હઝરત નુઅયમાન ઔર હઝરત સુવૈબિત બિન હરમલા (રદિ.) બદરી સહાબી ભી થે. હઝરત સુવૈબિત (રદિ.) ખાનેકે સામાનકે ઝિમ્મેદાર થે. હઝરત નુઅયમાનને ઉનસે કહા, મુઝે કુછ ખાના ખિલા દો. હઝરત સુવૈબિત (રદિ.) ને કહા, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ગએ હુએ હૈં, જબ વોહ આ જાએંગે તો ખિલા દૂંગા.

હઝરત નુઅયમાનકી તબીઅતમેં હંસી ઔર મઝાક બહોત ઝિયાદા થા. વહાં કરીબમેં કુછ લોગ અપને જાનવર લેકર આએ હુએ થે. હઝરત નુઅયમાન (રદિ.) ને

---

૧ અદબુલ મુફરદ, ૪૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૩
૩ અદબુલ મુફરદ, ૪૧
૪ હૈસમી, ૮-૮૯

ઉનસે જાકર કહા, મેરા એક ખૂબ ચુસ્ત ઔર તાકતવર અરબી ગુલામ હૈ, તુમ લોગ ઉસે ખરીદ લો. ઉન લોગોંને કહા, બહોત અચ્છા.

હઝરત નુઅયમાન (રદિ.) ને કહા, બસ ઈતની બાત હૈ કે વોહ ઝરા બાતૂની હૈ ઔર શાયદ વોહ યેહ ભી કહે કે મૈં આઝાદ હૂં. અગર તુમ ઉસકે ઈસ કેહનેકી વજહસે ઉસે છોડ દોગે તો ફિર રેહને દો, યેહ સૌદા મત કરો ઔર મેરે ગુલામકો ન બિગાડો.

ઉન્હોંને કહા, નહીં, હમ તો ઈસે ખરીદેંગે ઔર ઈસે નહીં છોડેંગે. ચુનાંચે ઉન લોગોં ને દસ જવાન ઊંટનીયોંકે બદલેમેં ઉન્હેં ખરીદ લિયા. હઝરત નુઅયમાન (રદિ.) દસ ઊંટનીયાં હાંકતે હુએ આએ ઔર ઉન લોગોંકો ભી સાથ લાએ ઔર આકર ઉન લોગોંસે કહા, યેહ રહા તુમ્હારા વોહ ગુલામ, ઈસે લે લો.

જબ વોહ લોગ હઝરત સુવૈબિતકો પકડને લગે તો હઝરત સુવૈબિત (રદિ.) ને કહા, હઝરત નુઅયમાન ગલત કેહ રહે હૈં, મૈં તો આઝાદ આદમી હૂં. ઉન લોગોંને કહા, ઉન્હોંને તુમ્હારી યેહ બાત હમેં પેહલે હી બતા દી થી. ચુનાંચે વોહ લોગ હઝરત સુવૈબિત (રદિ.) કે ગલેમેં રસ્સી ડાલકર લે ગએ.

ઈસકે બા'દ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) વાપસ આએ, તો ઈન્હેં ઈસ કિસ્સેકા પતા ચલા, તો વોહ ઔર ઉનકે સાથી ઈન ખરીદને વાલોંકે પાસ ગએ ઔર સારી બાત બતા કર ઉનકી ઊંટનીયાં ઉનકો વાપસ કીં ઔર હઝરત સુવૈબિતકો વાપસ લેકર આએ. ફિર મદીના વાપસ આકર ઈન લોગોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ સારા વાકિઆ સુનાયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા (રદિ.) ઈસ કિસ્સેકો યાદ કરકે સાલ ભર હંસતે રહે.[૧]

ઈન દોનોંકે દિલ બિલકુલ સાફ સુથરે થે ઔર હઝરત સુવૈબિતકો મા'લૂમ થા કે હઝરત નુઅયમાન કી તબીઅતમેં હંસી મઝાક બહોત હૈ, ઈસ લિયે ઉન્હોંને કુછ બુરા ન મનાયા.

હઝરત રબીઅહ બિન ઉસ્માન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક દેહાતી આદમી નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા ઔર અપની ઊંટની મસ્જિદસે બાહિર બિઠાકર મસ્જિદકે અંદર ચલા ગયા.

હઝરત નુઅયમાન બિન અમ્ર અન્સારી (રદિ.), જિન્હેં અન્નુઅયમાન કહા જાતા થા, ઉનસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કુછ સહાબા (રદિ.) ને કહા, હમારા ગોશ્ત ખાનેકો બહોત દિલ ચાહ રહા હૈ. અગર તુમ ઈસ ઊંટનીકો ઝબહ કર દો ઔર હમેં ઈસકા ગોશ્ત ખાનેકો મિલ જાએ તો બહોત મઝા આએગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બા'દમેં ઊંટનીકી કીમત ઉસકે માલિકકો દે દેંગે.

ચુનાંચે હઝરત નુઅયમાન (રદિ.) ને ઉસ ઊંટનીકો ઝબહ કર દિયા. ફિર વોહ દેહાતી બાહિર આયા ઔર અપની ઊંટનીકો દેખ કર ચીખ પડા કે અય મુહમ્મદ

---

૧ ઈસાબા, ૨-૯૮, ઈસ્તીઆબ, ૨-૨૬, ૩-૫૭૩

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હાય, લોગોંને મેરી ઊંટનીકો ઝબહ કર દિયા. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મસ્જિદસે બાહિર તશરીફ લે આએ ઔર પૂછા કે યેહ કિસને કિયા હૈ ? સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, નુઅયમાન (રદિ.) ને.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નુઅયમાનકે પીછે ચલ પડે ઔર ઉનકા પતા કરતે કરતે આખિર હઝરત ઝુબાઆ બિન્તે ઝુબૈર બિન્તે અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) કે ઘર પહોંચ ગએ. હઝરત નુઅયમાન (રદિ.) ઉસકે અંદર એક ગઢેમેં છુપે હુએ થે ઔર ઉન્હોંને અપને ઉપર ખજૂરકી ટેહનીયાં ઔર પત્તે વગૈરહ ડાલ રખ્ખે થે.

ચુનાંચે એક આદમીને ઉંચી આવાઝસે યેહ તો કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈંને ઉસે નહીં દેખા, લેકિન ઉંગલીસે ઉસ જગહકી તરફ ઈશારા કર દિયા, જહાં હઝરત નુઅયમાન (રદિ.) છુપે હુએ થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વહાં જાકર ઉન્હેં બાહિર નિકાલા તો પત્તોંકી વજહસે ઉનકા ચેહરા બદલા હુવા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, તુમને ઐસા ક્યૂં કિયા ?

ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! જિન લોગોંને અબ આપકો મેરા પતા બતાયા હૈ, ઉન્હોંને હી મુઝસે કહા થા કે ઈસ ઊંટનીકો ઝબહ કર દો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુસ્કુરાને લગે ઔર ઉનકા ચેહરા સાફ કરને લગે ઔર ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ દેહાતીકો ઉસ ઊંટનીકી કીમત અદા કી.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુસ્અબ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત મખ્રમા બિન નૌફલ બિન ઉહૈબ ઝોહરી (રદિ.) મદીના મુનવ્વરામેં એક અંધે બડે મિયાં થે. ઉનકી ઉમ્ર એકસો પંદરહ સાલ થી. એક દિન વોહ મસ્જિદમેં પેશાબ કરને ખડે હુએ તો લોગોંને શોર મચા દિયા. હઝરત નુઅયમાન બિન અમ્ર બિન રિફાઆ બિન હારિસ બિન સવાદ નજ્જારી (રદિ.) ઉનકે પાસ આએ ઔર ઉન્હેં મસ્જિદકે એક કોનેમેં લે ગએ ઔર ઉનસે કહા, યહાં બૈઠકર પેશાબ કર લો ઔર ઉન્હેં વહાં બિઠાકર ખૂદ વહાંસે ચલે ગએ. ઉન્હોંને વહાં પેશાબ કર લિયા તો લોગોંને શોર મચા દિયા.

પેશાબ કરનેકે બા'દ ઉન્હોંને કહા, તુમ્હારા ભલા હો, મુઝે યહાં કૌન લાયા થા ? લોગોંને કહા, નુઅયમાન બિન અમ્ર (રદિ.)

ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહ ઉનકે સાથ યેહ કરે ઔર યેહ કરે (યા'ની ઉન્હેં બદદુઆ દી) ઔર મૈં ભી નઝર (મન્નત) માનતા હૂં કે અગર વોહ મેરે હાથ લગ ગએ તો મૈં ઉન્હેં અપની ઈસ લાઠીસે બહોત ઝોરસે મારૂંગા, ચાહે ઉનકા કુછ ભી હો જાએ. ઈસ વાકિએકો કાફી દિન ગુઝર ગએ, યહાં તકકે હઝરત મખ્રમા ભી ભૂલ ગએ.

---

૧ ઈસ્તીઆબ, ૩-૫૭૫, ઈસાબા, ૩-૫૭૦

એક દિન હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) મસ્જિદકે કોનેમેં ખડે હુએ નમાઝ પઢ રહે થે ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) બડી યકસૂઈસે નમાઝ પઢ્હા કરતે થે. ઈધર ઉધર તવજ્જોહ ન ફરમાયા કરતે. હઝરત નુઅયમાન હઝરત મખ્રમા કે પાસ આએ ઔર ઉનસે કહા, ક્યા આપ નુઅયમાન કો મારના ચાહતે હૈં ?

ઉન્હોંને કહા, જી હાં, વોહ કહાં હૈ ? મુઝે બતાઓ. હઝરત નુઅયમાનને લાકર ઉન્હેં હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે પાસ ખડા કર દિયા ઔર કહા, યેહ હૈં, માર લો. હઝરત મખ્રમા (રદિ.) ને દોનોં હાથોંસે લાઠી ઈસ ઝોરસે મારી કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે સરમેં ઝખ્મ હો ગયા. લોગોંને ઉન્હેં બતાયા કે આપને તો અમીરૂલ મો'મિનીન હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો માર દિયા.

હઝરત મખ્રમા (રદિ.) કે કબીલા બનૂ ઝોહરાને જબ યેહ સુના તો વોહ સબ જમા હો ગએ. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહ નુઅયમાન પર લઅનત કરે. તુમ નુઅયમાનકો છોડ દો, ક્યૂંકે વોહ જંગે બદરમેં શરીક હુવા થા. (ઈસ લિયે ઉનકી રિઆયત કરની ચાહિયે.)[1]

---

૧ ઈસ્તીઆબ, ૩-૫૭૭, ઈસાબા, ૩-૫૭૦

સખાવત ઔર ઝૂહદ

સય્યિદિના હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી સખાવત

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નેકીકે કામોંમેં તમામ લોગોંસે ઝિયાદા સખી થે ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા સખી હોના સબસે ઝિયાદા રમઝાનમેં ઝાહિર હોતા, જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુલાકાત હઝરત જિબ્રાઈલ અલૈહિસ્સલામસે હોતી ઔર હઝરત જિબ્રાઈલ અલૈહિસ્સલામ રમઝાનકી હર રાતમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મિલા કરતે ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કુર્આનકા દૌર કરતે ઔર ફિર તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખૈર ઔર નેકીકે કામોંમેં આમ લોગોંકો ફાઈદા પહોંચાને વાલી હવાસે ભી ઝિયાદા સખી હો જાતે.[૧]

હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કભી ઐસે નહીં હુવા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કોઈ ચીઝ માંગી ગઈ હો ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હો, નહીં.[૨]

હઝરત અબૂ ઉસૈદ (રદિ.) ફરમાયા કરતે થે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે જો ભી ચીઝ માંગી જાતી થી, આપ ઉસે રોકતે નહીં થે. (બલ્કે દે દિયા કરતે થે.)[3]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કોઈ ચીઝ માંગી જાતી ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા દેનેકા ઈરાદા હોતા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હાં ફરમાતે ઔર (ન હોનેકી વજહસે) ન દેનેકા ઈરાદા ફરમાતે તો ખામોશ હો જાતે ઔર કિસી ચીઝકે બારેમેં ઈન્કાર ન ફરમાતે.[૪]

હઝરત રૂબય્યિઅ બિન્તે મુઅવ્વિઝ બિન અફરા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મુઝે મેરે વાલિદ મુઅવ્વિઝ બિન અફરાને એક સાઅ તાઝા ખજૂરેં, જિન પર છોટી છોટી કકડીયાં

૧ સિફતુસ્સફવા, ૧-૬૯, ઈબ્ને સઅદ, ૨-૧૯૫
૨ બિદાયા, ૬-૪૩
૩ હૈસમી, ૯-૧૩
૪ હૈસમી, ૯-૧૩

રખ્ખી હુઇ થીં, દેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ભેજા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કકડી બહોત પસંદ થી. ઉસ વક્ત બહરૈનસે કુછ ઝેવર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આએ હુએ થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હાથ ભર કર વોહ ઝેવર મુઝે દિયે.

એક રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે ઈતના સોના યા ઝેવર દિયે, જિસસે મેરે દોનોં હાથ ભર ગએ થે.[૧]

ઈમામ અહમદકી રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ ભી ફરમાયા, યેહ ઝેવર પહેનકર અપને આપકો સજા લેના.

હઝરત ઉમ્મે સુંબલા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં કુછ હદિયા લેકર ગઈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અઝવાજે મુતહહરાતને ઉસે કુબૂલ કરનેસે ઈન્કાર કર દિયા ઔર કેહ દિયા કે હમ નહીં લેંગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અઝવાજે મુતહહરાતકો ફરમાયા તો ઉન્હોંને લિયા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉમ્મે સુંબલા (રદિ.) કો એક ઘાટી જાગીરકે તૌર પર અતા ફરમાઈ. જિસે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ (રદિ.) ને બા'દ મેં હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) સે ખરીદા.[૨]

માલ ખર્ચ કરનેકે ઉનવાનમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સખાવતકે કિસ્સે ગુઝર ચુકે હૈં.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) કી સખાવત

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક ઔરતને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા કે મૈંને યેહ નિય્યત કી હૈ કે મૈં યેહ કપડા અરબકે સબસે ઝિયાદા સખી આદમીકો દુંગી. પાસ હી હઝરત સઈદ બિન આસ (રદિ.) ખડે હુએ થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકી તરફ ઈશારા કરતે હુએ ફરમાયા, ઈસ નૌજવાનકો દે દો.

(ચુનાંચે ઉસ ઔરતને હઝરત સઈદ કો યેહ કપડા દે દિયા.) ઈસી વજહસે ઈન કપડોંકો સઈદી કપડા કહા ગયા.[૩]

---

૧ હૈસમી, ૯-૧૩, બિદાયા, ૬-૫૬
૨ હૈસમી, ૯-૧૪
૩ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૮૯

માલ ખર્ચ કરનેકે ઉનવાનમેં સહાબા (રદિ.) કે કિસ્સે ગુઝર ચુકે હૈં.

ઇસાર ઔર હમદર્દી

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ પર એક ઐસા ઝમાના ભી આયા હૈ કે હમમેં સે કોઇ ભી અપને આપકો દીનારો દિરહમકા અપને ભાઇસે ઝિયાદા હકદાર નહીં સમઝતા થા ઔર અબ ઐસા ઝમાના આ ગયા હૈ કે હમેં દીનારો દિરહમસે અપને ભાઇસે ઝિયાદા મુહબ્બત હૈ. આગે ઔર ભી હદીસ હૈ.

ઇસારકે ઔર કિસ્સે, સખ્ત પ્યાસ, કપડોંકી કમી, અન્સારકે કિસ્સોં ઔર ઝરૂરતકે બાવુજૂદ ખર્ચ કરનેકે ઉનવાનમેં ગુઝર ચુકે હૈં.

સબ્ર કરના

આમ બીમારીયોં પર સબ્ર કરના

સચ્યિદિના હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા સબ્ર

હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બુખાર ચળ્હા હુવા થા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક ચાદર ઓળ્હી હુઇ થી. મૈંને ચાદરકે ઉપરસે હાથ રખ્ખા ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપકો કિતના તેઝ બુખાર ચળ્હા હુવા હે ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હમ (નબીયોં) પર ઈસી તરહ સખ્ત તકલીફ ઔર આઝમાઇશ આયા કરતી હૈ ઔર હમારા અજ્રો સવાબ ભી દુગના હોતા હૈ. મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! લોગોંમેં સબસે ઝિયાદા આઝમાઇશ કિન પર આઇ હૈ ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નબીયોં પર. મૈંને કહા, ફિર કિન પર ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉલમા પર. મૈંને કહા, ફિર કિન પર ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નેક બંદોં પર. કુછ નેક બંદોંકે જિસ્મમેં ઈતની જૂંએં પડ જાતી થીં કે ઉસીમેં ઉનકા ઈન્તિકાલ હો જાતા થા ઔર કુછ પર ઈતની તંગદસ્તી આઇ કે ઉન્હેં ચુગાકે અલાવા કોઇ ઔર ચીઝ પહેનનેકો નહીં મિલતી થી, લેકિન તુમ્હેં દુનિયા મિલનેસે જિતની ખુશી હોતી હૈ, ઉન્હેં આઝમાઇશ ઔર તકલીફસે ઈસસે ઝિયાદા ખુશી હોતી થી.[૧]

હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન હુઝૈફા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઉનકી ફૂફી હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ને ફરમાયા કે હમ ઔરતેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઈયાદતકે લિયે ગઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બુખાર ચળ્હા હુવા થા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાને પર પાનીકા એક મશ્કીઝા દરખ્ત પર

૧ તરગીબ, ૫-૨૪૩, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૮, હુલીયા, ૧-૩૭૦

લટકાયા ગયા, ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ દરખ્તકે નીચે લેટ ગએ ઔર ઉસ મશ્કીઝેસે પાનીકી બૂંદેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સર પર ટપકને લગીં. ચૂંકે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બુખાર બહોત તેઝ થા, ઉસ (કી તેઝી કમ કરનેકે) લિયે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઐસા કિયા થા.

મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ અલ્લાહસે યેહ દુઆ કરતે કે વોહ આપકી બીમારીકો દૂર કર દે તો બહોત હી અચ્છા હોતા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તમામ ઈન્સાનોંમેં સબસે ઝિયાદા સખ્ત તકલીફ ઔર આઝમાઈશ નબીયોં પર આતી હૈ, ફિર ઉન પર, જો ઉનકે કરીબ હોં. ફિર ઉન પર, જો ઉનકે કરીબ હોં.[૧]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ રાતકો બીમાર હો ગએ. ફિર આપકી બીમારી બઢ્હને લગી ઔર આપ અપને બિસ્તર પર કરવટેં બદલને લગે. મૈંને કહા, હમમેં સે કોઈ ઈસ તરહ કરતા તો આપ ઉસ પર નારાઝ હોતે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મો'મિન બંદોં પર તકલીફ ઝિયાદા આતી હૈ ઔર મો'મિન બંદેકો જો ભી તકલીફ પહોંચતી હૈ, ચાહે બીમારી હો યા કાંટા હી લગે, અલ્લાહ ઈસકી વજહસે ઉસકી ખતાઓંકો મિટા દેતે હૈં ઔર ઉસકે દર્જે બુલંદ ફરમા દેતે હૈં.[૨]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) કા બીમારીયોં પર સબ્ર

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, બુખારને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આનેકી ઈજાઝત માંગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, યેહ કૌન હૈ ? બુખારને કહા, મૈં ઉમ્મે મિલ્દમ હૂં. (યેહ બુખારકી કુન્નિયત હૈ) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બુખારકો હુક્મ દિયા કે કુબા વાલોંમેં ચલે જાઓ. (ચુનાંચે બુખાર ઉધર ચલા ગયા) ઔર ઉન્હેં બુખાર હોને લગા ઔર અલ્લાહ હી જાનતા હૈ કે ઉન્હેં કિતના બુખાર હુવા. ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર બુખારકી શિકાયત કી.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૪, હૈસમી, ૨-૨૯૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૪, હૈસમી, ૨-૨૯૨

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ લોગ ક્યા ચાહતે હો ? અગર તુમ લોગ ચાહો, તો મૈં અલ્લાહસે દુઆ કર દૂં ઔર અલ્લાહ તુમ્હારા બુખાર દૂર કર દે ઔર અગર તુમ ચાહો તો (તુમ્હારા બુખાર બાકી રહે ઔર) યેહ બુખાર તુમ્હારે લિયે (ગુનાહોંસે) પાકીકા ઝરીઆ બન જાએ.

ઉન કુબા વાલોંને કહા, ક્યા આપ ઐસા કર સકતે હૈં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં. તો ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, ફિર તો બુખારકો રેહને દેં.[1]

હઝરત સલમાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે બુખારને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હાઝિરી કી ઈજાઝત ચાહી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે પૂછા કે તુમ કૌન હો ? ઉસને કહા, મૈં બુખાર હૂં, ગોશ્તકો કાટતા હૂં ઔર ખૂન ચૂસ લેતા હૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જાઓ, કુબા વાલોંકે પાસ ચલે જાઓ. ચુનાંચે બુખાર કુબાવાલોંકે પાસ ચલા ગયા ઔર (કુબા વાલોંકે ચેહરે પીલે હો ગએ) તો ઉન્હોંને આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બુખારકી શિકાયત કી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ લોગ ક્યા ચાહતે હો ?

અગર તુમ ચાહો તો મૈં અલ્લાહસે દુઆ કર દૂં ઔર વોહ તુમ્હારા બુખાર દૂર કર દે, ઔર અગર તુમ ચાહો તો બુખારકો રેહને દો ઔર તુમ લોગોંકે બાકી તમામ ગુનાહ મઆફ હો જાએં. ઉન્હોંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ બુખારકો રેહને દેં.[2]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે બુખારને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં આકર કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે આપ અપને ઉન સહાબાકે પાસ ભેજ દેં, જિન્હેં આપ સબસે ઝિયાદા ચાહતે હોં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અન્સારકે પાસ ચલે જાઓ. ચુનાંચે વોહ બુખાર ઉનકે પાસ ચલા ગયા ઔર સબકો બુખાર આને લગા, જિસકી વજહસે વોહ સબ ગિર ગએ.

અન્સારને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમારે યહાં બુખાર આયા હુવા હૈ, આપ હમારે લિયે સિહહત ઔર શિફાકી દુઆ ફરમા દેં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દુઆ ફરમાઈ તો બુખાર ચલા ગયા.

એક ઔરત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પીછે આઈ ઔર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે લિયે ભી દુઆ ફરમા દેં, મૈં ભી અન્સારમેં સે હૂં, ઈસ લિયે મેરે લિયે ભી વહી દુઆ ફરમા દેં, જૈસે આપને અન્સારકે લિયે દુઆ ફરમાઈ.

---

૧ તરગીબ, ૫-૨૬૦
૨ હૈસમી, ૨-૩૦૬, બિદાયા, ૬-૧૬૦

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હેં ઈન દો બાતોંમેં સે કૌનસી ઝિયાદા પસંદ હૈ ? એક યેહ કે મૈં તુમ્હારે લિયે દુઆ કર દૂં ઔર તુમ્હારા બુખાર ચલા જાએ. દૂસરી યેહ કે તુમ સબ્ર કરો ઔર તુમ્હારે લિયે જન્નત વાજિબ હો જાએ.

ઉસને તીન બાર કહા, નહીં, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં સબ્ર કરૂંગી ઔર ફિર કહા, અલ્લાહકી કસમ ! મૈં અલ્લાહકી જન્નતકો ખતરેમેં નહીં ડાલ સકતી.[1]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે એક નૌજવાન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મજ્લિસમેં હાઝિર હુવા કરતા થા, વોહ કુછ દિન ન આયા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા ક્યા બાત હૈ ? ફલાં નઝર નહીં આ રહા હૈ ? સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, ઉસે બુખાર હો ગયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉઠો, ઉસકી ઈયાદત કરને ચલેં.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ નૌજવાનકે ઘરમેં ઉસકે પાસ ગએ તો વોહ રોને લગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે ફરમાયા, મત રોઓ, ક્યૂંકે હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામને મુઝે ખબર દી હૈ કે બુખાર મેરી ઉમ્મતકે લિયે જહન્નમકે બદલેમેં હૈ.[2]

હઝરત અબૂ સફર (રહ.) કેહતે હૈં કે એક બાર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) બીમાર પડે તો કુછ લોગ ઉનકી ઈયાદત કરને આએ ઔર ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા (રદિ.) ! ક્યા હમ આપકે લિયે કિસી તબીબ (વૈદ – હકીમ) કો ન બુલા લાએં, જો આપકો દેખ લે ?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, તબીબ મુઝે દેખ ચુકા હૈ. (યા'ની અલ્લાહ તઆલા) ઉન લોગોંને પૂછા, ફિર ઉસ તબીબને આપકો ક્યા કહા હૈ ? હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઉસને કહા હૈ કે મૈં જો ચાહતા હૂં ઉસે કર ગુઝરતા હૂં.[3]

હઝરત મુઆવિયહ બિન કુર્રા (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) એક બાર બીમાર હો ગએ તો ઉનકે પાસ ઉનકે સાથી આએ ઔર ઉન્હોંને કહા, અય અબૂદર્દા (રદિ.) ! આપકો ક્યા શિકાયત હૈ ? ઉન્હોંને કહા, મુઝે અપને ગુનાહોંસે શિકાયત હૈ. ઉન્હોંને પૂછા, આપ ક્યા ચાહતે હૈં ? ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈં જન્નત ચાહતા હૂં. ઉન્હોંને કહા, ક્યા હમ આપકે લિયે કિસી તબીબકો બુલા ન લાએં ?

ઉન્હોંને ફરમાયા, તબીબને હી તો મુઝે (બીમાર કરકે બિસ્તર પર) લિટાયા હૈ (યા'ની અલ્લાહને.)[4]

---

૧ બિદાયા, ૬-૧૬૦, અદબુલ મુફરદ, ૭૩
૨ મજમા, ૨-૩૦૨
3 ઇબ્ને સઅદ, 3-૧૪૧, હુલીયા, ૧-૩૪, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૩
૪ હુલીયા, ૧-૨૧૮, ઇબ્ને સઅદ, ૭-૧૧૮

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ગનમ (રહ.) કેહતે હૈં, મુલ્કે શામમેં તાઊનકી વબા ફૈલી, તો હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ તાઊન તો અઝાબ હૈ. ઈસ લિયે તુમ લોગ ઈસસે ભાગ કર ઘાટીયોંમેં ચલે જાઓ. યેહ બાત જબ હઝરત શુરહબીલ બિન હસના (રદિ.) કો પહોંચી તો ઉન્હેં ગુસ્સા આ ગયા ઔર ફરમાયા, હઝરત અમ્ર બિન આસ ગલત કેહતે હૈં. મૈં તો (શુરૂ' ઝમાનેમેં મુસલમાન હોકર) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબત ઈખ્તિયાર કર ચુકા થા ઔર ઉન દિનોં હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) તો અપને ઘરવાલોંકે ઊંટસે ઝિયાદા ગુમરાહ થે. (યા'ની વોહ કાફિર થે.) યેહ તાઊન તો તુમ્હારે નબીકી દુઆ હૈ.(ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દુઆ માંગી હૈ કે અય અલ્લાહ ! મેરી ઉમ્મતકો નેઝોંકે ઝરીએ ભી અપને રાસ્તેકી શહાદત નસીબ ફરમા ઔર તાઊનકે ઝરીએ ભી) ઔર યેહ તુમ્હારે રબકી રહમત હૈ (કે તાઊનસે જો મરેગા, વોહ અલ્લાહકે યહાં શહીદ જાના જાએગા) ઔર તુમસે પેહલે જો નેક લોગ થે, યેહ ઉનકી વફાતકા ઝરીઆ હૈ.

યેહ બાત હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) કો પહોંચી તો ઉન્હોંને ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! ઈસ તાઊનકી બીમારીમેં સે મઆઝકી ઔલાદકો બડા હિસ્સા નસીબ ફરમા.

ચુનાંચે ઉનકી દો બેટીયાં ઈસી બીમારીમેં ઈન્તિકાલ કર ગઈ ઔર ઉનકે બેટે અબ્દુર્રહમાનકો ભી તાઊન હો ગયા તો હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને કહા, યેહ સચ્ચી બાત આપકે રબકી તરફસે (બતલાઈ ગઈ) હૈ. ઈસ લિયે આપ શક કરને વાલોંમેં સે હરગિઝ ન બનેં. તો હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ મુઝે ઈન્શાઅલ્લાહ સબ્ર કરને વાલોંમેં સે પાઓગે.

હઝરત મઆઝ (રદિ.) કો હથેલીકી પુશ્ત પર તાઊનકા દાના નિકલ આયા તો ફરમાને લગે, યેહ દાના મુઝે સુર્ખ ઊંટોંસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ. ઉન્હોંને દેખા કે ઉનકે પાસ બૈઠા હુવા એક આદમી રો રહા હૈ, તો ફરમાયા, તુમ ક્યૂં રો રહે હો ?

ઉસ આદમી નેકહા, મૈં ઉસ ઈલ્મકી વજહસે રો રહા હૂં, જો મૈં આપસે હાસિલ કિયા કરતા થા. ફરમાયા, મત રો, ક્યૂંકે હઝરત ઈબ્રાહીમ અલૈહિસ્સલામ ઐસે ઈલાકેમેં રેહતે થે, જહાં કોઈ આલિમ નહીં થા, તો અલ્લાહને ઉન્હેં ઈલ્મ અતા ફરમાયા. ઈસ લિયે જબ મૈં મર જાઉં તો ઈન ચાર આદમીયોંસે ઈલ્મ હાસિલ કરના, યા'ની હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ, હઝરત સલમાન ઔર હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.)[૧]

અબૂ નઈમ કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત મઆઝ, હઝરત અબૂ ઉબૈદા, હઝરત શુરહબીલ બિન હસના ઔર હઝરત અબૂ માલિક અશ્અરી (રદિ.) એક હી દિન

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૪૦

તાઊનકી બીમારીકે શિકાર હુએ, તો હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને કહા, યેહ તાઊન તુમ્હારે રબકી તરફસે રહમત હૈ (કે ઇસ પર શહાદતકા દર્જા મિલતા હૈ) ઔર તુમ્હારે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દુઆ હૈ ઔર તુમસે પેહલેકે નેક બંદોંકી રૂહ કબ્ઝ કરનેકા ઝરીઆ હૈ. અય અલ્લાહ ! આલે મઆઝકો ઇસ રહમતમેં સે બડા હિસ્સા અતા ફરમા.

અભી શામ નહીં હુઇ થી કે ઉનકે બેટે હઝરત અબ્દુર્રહમાનકો તાઊન હો ગયા. યેહ ઉનકે સબસે પેહલે બેટે થે ઔર ઉનકે નામસે હી ઉનકી કુન્નિયત અબૂ અબ્દુર્રહમાન થી ઔર હઝરત મઆઝ (રદિ.) કો ઉસસે મુહબ્બત સબસે ઝિયાદા થી. હઝરત મઆઝ (રદિ.) મસ્જિદમેં આએ તો દેખા કે ઉનકા બેટા અબ્દુર્રહમાન બહોત બેચૈન હૈ. ઉન્હોંને કહા, અય અબ્દુર્રહમાન ! તુમ કૈસે હો ? અબ્દુર્રહમાનને જવાબમેં કહા, યેહ સચ્ચી બાત આપકે રબકી તરફસે હૈ. આપ શક કરને વાલોંમેં સે હરગિઝ ન હોં.

હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને ફરમાયા, ઔર ઇન્શાઅલ્લાહ, તુમ મુઝે સબ્ર કરને વાલોંમેં સે પાઓગે. આખિર ઉસી રાત અબ્દુર્રહમાનકા ઇન્તિકાલ હો ગયા ઔર અગલે દિન ઉનકો હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને દફન કિયા. ફિર હઝરત મઆઝ (રદિ.) કો ભી તાઊનકી બીમારી હો ગઇ ઔર નઝઅકી ઐસી સખ્ત હાલત ઉનકો હુઇ કે કિસીકો ન હુઇ હોગી.

જબ ભી મૌતકી સખ્તીમેં ઇનકો કમી મેહસૂસ હોતી, તો આંખ ખોલકર કેહતે, અય મેરે રબ ! તૂ મેરા જિતના ગલા ઘોંટના ચાહતા હૈ, ઘોંટ લે. તેરી ઇઝ્ઝતકી કસમ ! તૂ જાનતા હૈ કે મેરા દિલ તુઝસે બહોત મુહબ્બત કરતા હૈ.[1]

હઝરત શહર બિન ખૌશબ (રહ.) અપની કૌમકે એક આદમી હઝરત રાબા સે રિવાયત કરતે હૈં કે જબ તાઊનકી વબા ફૈલને લગી, તો હઝરત ઉબૈદા (રદિ.) લોગોંમેં બયાન કરને ખડે હુએ ઔર ફરમાયા, અય લોગો ! યેહ બીમારી તો તુમ્હારે રબકી રહમત હૈ ઔર તુમ્હારે નબીકી દુઆ હૈ ઔર તુમસે પેહલેકે નેક બંદોંકી મૌતકા ઝરીઆ થી ઔર અબૂ ઉબૈદા અલ્લાહસે દરખ્વાસ્ત કરતા હૈ કે અલ્લાહ અબૂ ઉબૈદાકો ઇસ બીમારીમેં સે ઉસકા હિસ્સા અતા ફરમાએ. ચુનાંચે ઉન્હેં ભી તાઊનકી બીમારી હુઇ, જિસમેં ઉનકા ઇન્તિકાલ હો ગયા.

ફિર ઉનકે બા'દ હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) લોગોંકે અમીર બને. ઉન્હોંને ભી ખડે હોકર બયાન કિયા ઔર ફરમાયા, અય લોગો ! યેહ બીમારી તુમ્હારે રબકી રહમત હૈ ઔર તુમ્હારે નબીકી દુઆ હૈ ઔર તુમસે પેહલે કે નેક બંદોંકી મૌતકા ઝરીઆ થી. મઆઝ અલ્લાહસે દરખ્વાસ્ત કરતા હૈ કે વોહ મઆઝકી ઔલાદકો ઇસ

---

૧ હૈસમી, ૨-૨૧૧

બીમારીમેં સે ઉનકા હિસ્સા અતા ફરમાએ. ચુનાંચે ઉનકે બેટે અબ્દુર્રહમાનકો તાઊનકી બીમારી હુઇ ઔર ઉસમેં ઉનકા ઇન્તિકાલ હો ગયા.

ફિર હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને ખડે હોકર અપને બીમાર હોનેકી દુઆ માંગી તો ઉનકી હથેલીમેં તાઊનકા દાના નિકલ આયા. મૈંને દેખા કે હઝરત મઆઝ (રદિ.) ઉસે દેખ રહે થે ઔર અપની હથેલીકો પલટ કર ફરમા રહે થે, (અય હથેલી !) મુઝે યેહ બિલકુલ પસંદ નહીં હૈ કે તુઝમેં જો યેહ તાઊનકી બીમારી હૈ, ઉસકે બદલે મુઝે દુનિયાકી કોઇ ચીઝ મિલ જાએ.

જબ હઝરત મઆઝ (રદિ.) કા ઇન્તિકાલ હો ગયા તો હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કો લોગોંકા અમીર બનાયા ગયા. ઉન્હોંને ખડે હોકર બયાન કિયા ઔર ફરમાયા, અય લોગો ! યેહ બીમારી જબ કિસીકો હોતી હૈ તો આગ કી તરહ ભડકતી હૈ, ઇસ લિયે તુમ લોગ પહાડોંમેં જાકર અપની જાન બચાઓ.

ઇસ પર હઝરત વાસિલા હુઝલી (રદિ.) ને ફરમાયા, આપ ગલત કેહ રહે હૈં. અલ્લાહકી કસમ ! મૈં ઉસ વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબતમેં રહા હૂં, જિસ વક્ત આપ મેરે ઇસ ગધેસે ઝિયાદા ગુમરાહ થે. (યા'ની કાફિર થે.) હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, આપ જો કેહ રહે હૈં, મૈં ઇસકા જવાબ તો નહીં દૂંગા, લેકિન અલ્લાહકી કસમ ! અબ હમ લોગ યહાં નહીં રહેંગે.

ચુનાંચે હઝરત અમ્ર બિન આસ વહાંસે ચલે ગએ ઔર લોગ ભી ચલે ગએ ઔર ઇધર ઉધર બિખર ગએ ઔર અલ્લાહને તાઊનકી બીમારી ઉનસે દૂર ફરમા દી. જબ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો હઝરત અમ્ર બિન આસ કી ઇસ રાયકી ખબર મિલી તો અલ્લાહકી કસમ ! ઉન્હોંને ઉસે નાપસંદ ન ફરમાયા.[1]

હઝરત અબૂ કિલાબા (રહ.) કેહતે હૈં કે મુલ્કે શામમેં તાઊન કી બીમારી ફૈલી તો હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ને કહા, યેહ નાપાક બીમારી ફૈલ ચુકી હૈ, ઇસ લિયે તુમ યહાંસે ચલે જાઓ ઔર ઘાટીયોંમેં ઇધર ઉધર બિખર જાઓ.

હઝરત મઆઝ (રદિ.) કો જબ ઉનકી ઇસ બાતકા પતા ચલા તો ઉન્હોંને ઉનકી ઇસ બાતકી તસ્દીક ન ફરમાઇ, બલ્કે ફરમાયા, નહીં, યેહ તાઊન તો શહાદતકા દર્જા દિલાતા હૈ ઔર ઇસકી વજહસે અલ્લાહકી રહમત ઉતરતી હૈ ઔર યેહ તુમ્હારે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દુઆ હૈ. અય અલ્લાહ ! મઆઝ (રદિ.) કો ઔર ઉસકે ઘરવાલોંકો અપની ઇસ રહમતમેં સે હિસ્સા અતા ફરમા.

હઝરત અબૂ કિલાબા કેહતે હૈં, યેહ તો મૈં સમઝ ગયા કે તાઊનસે શહાદતકા દર્જા મિલતા હૈ ઔર રહમત ઉતરતી હૈ, લેકિન ઇસ બાતકા મતલબ ન સમઝ સકા કે તાઊન તુમ્હારે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દુઆ હૈ, યહાં તક કે કિસીને મુઝે

૧ બિદાયા, ૭-૭૮

બતાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક રાત નમાઝ પળ્હ રહે થે. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ દુઆ તીન બાર માંગી, અય અલ્લાહ ! ફિર યા તો બુખાર હો યા તાઊન હો.

સુબહ કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરવાલોંમેં સે કિસીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આજ રાત મૈંને આપકો એક ખાસ દુઆ માંગતે હુએ સુના હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અચ્છા, ક્યા તુમને વોહ દુઆ સુન લી ? ઉસને કહા, જી હાં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈંને અપને રબસે યેહ દુઆ કી કે મેરી ઉમ્મત કહત સાલીસે હલાક ન હો. અલ્લાહને યેહ દુઆ કુબૂલ ફરમા લી ઔર મૈંને યેહ દુઆ માંગી કે ઉન પર ઐસા દુશ્મન મુસલ્લત ન હો, જો ઇનકો જડસે ઉખાડ દે ઔર બિલકુલ ખત્મ કર દે ઔર યેહ ભી દુઆ કી કે ઉનકા આપસમેં ઇખ્તિલાફ ન હો કે ઉનકે અલગ અલગ ગિરોહ બનેં ઔર ઉનમેં આપસમેં લડાઇ હો, લેકિન યેહ આખિરી દુઆ કુબૂલ ન હુઇ ઔર ઇસકા મુઝે ઇન્કાર હો ગયા. ઇસ પર મૈંને તીન બાર અર્ઝ કિયા કે ફિર મેરી ઉમ્મતકો બુખાર હો યા તાઊન.[૧]

હઝરત ઉર્વહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અમવાસ (મુલ્કે શામ કી એક જગહકા નામ હૈ) કે તાઊનસે હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) ઔર ઉનકે ઘરવાલે બચે હુએ થે. ઉન્હોંને યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! અબૂ ઉબૈદા કે ઘરવાલોં કો (ઇસ બીમારીમેં સે) હિસ્સા નસીબ ફરમા. ચુનાંચે હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) કી છોટી ઉંગલીમેં તાઊનકી ફુંસી નિકલ આઇ તો વોહ ઉસે દેખને લગે. કિસીને કહા, યેહ તો (છોટી સી હૈ) કુછ ભી નહીં હૈ, તો ફરમાયા, મુઝે અલ્લાહકી ઝાતસે ઉમ્મીદ હૈ કે વોહ ઇસ ફુંસીમેં બરકત નસીબ ફરમાએંગે ઔર જબ અલ્લાહ થોડી ચીઝમેં બરકત ડાલતે હૈં તો વોહ ઝિયાદા હો જાતી હૈ.[૨]

હઝરત હારિસ બિન ઉમૈરા (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) કો તાઊનકી બીમારી હુઇ તો હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) ને હઝરત હારિસકો હાલ પૂછનેકે લિયે હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમતમેં ભેજા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત હારિસકો તાઊન કી ફુંસી દિખાઇ, જો ઉનકી હથેલી પર નિકલી હુઇ થી.

હઝરત હારિસ ને જબ યેહ ફુંસી દેખી, તો વોહ ડર ગએ, ક્યૂંકે ઉન્હેં યેહ ફુંસી બડી મા'લૂમ હુઇ. ઇસ પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) ને અલ્લાહકી કસમ ખાકર કહા કે મુઝે યેહ બિલકુલ પસંદ નહીં કે ઇસ ફુંસીકી જગહ સુર્ખ ઊંટ મિલ જાએં.[૩]

---

૧ હૈસમી, ૨-૩૧૧
૨ ઇબ્ને અસાકિર
૩ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૭૪

બીનાઇ કે ચલે જાને પર સબ્ર કરના

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) કા બીનાઇ કે ચલે જાને પર સબ્ર કરના

હઝરત ઝૈદ બિન અરકમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મેરી આંખેં દુખને આ ગઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરી ઈયાદતકો તશરીફ લાએ તો આપને ફરમાયા, અય ઝૈદ ! અગર તુમ્હારી આંખેં ઐસે હી દુખતી રહીં ઔર ઠીક ન હુઈં, તો તુમ ક્યા કરોગે ? મૈંને કહા, મૈં સબ્ર કરૂંગા ઔર અલ્લાહસે સવાબકી ઉમ્મીદ રખ્ખુંગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર તુમ્હારી આંખેં યૂં હી દુખતી રહીં ઔર તુમને સબ્ર કિયા ઔર સવાબકી ઉમ્મીદ રખ્ખી, તો તુમ્હેં ઈસકે બદલેમેં જન્નત મિલેગી.[1]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઝૈદ બિન અરકમ (રદિ.) કી આંખેં દુખને આ ગઈ. મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ઉનકી બીમારપુર્સી કો ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, અય ઝૈદ ! તુમ્હારી આંખોંકો જો તકલીફ હૈ, અગર તુમ ઉસ પર સબ્ર કરોગે ઔર ઉસ પર અલ્લાહકે સવાબકી ઉમ્મીદ રખ્ખોગે, તો તુમ અલ્લાહસે ઈસ હાલમેં મિલોગે કે તુમ્હારે ઉપર કોઇ ગુનાહ ન હોગા.[2]

હઝરત ઝૈદ બિન અરકમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં બીમાર થા, ઈસ વજહસે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરી બીમાર પુર્સીકિ લિયે તશરીફ લાએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હારી ઈસ બીમારીસે તો કોઇ ખતરા નહીં હૈ, લેકિન તુમ્હારા ઉસ વક્ત ક્યા હાલ હોગા, જબ તુમ મેરે બા'દ ઝિંદા રહોગે ઔર નાબીના હો જાઓગે ?

મૈંને કહા કે મૈં સબ્ર કરૂંગા ઔર અલ્લાહસે સવાબકી ઉમ્મીદ રખ્ખુંગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ તો બગૈર હિસાબકે જન્નતમેં દાખિલ હો

---
૧ અદબુલ મુફરદ, ૭૮
૨ હૈસમી, ૨-૩૦

જાઓગે. ચુનાંચે હઝરત ઝૈદ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઇન્તિકાલકે બા'દ વાકઈ નાબીના હો ગએ.[૧]

તબરાની કી રિવાયતમેં યેહ મઝમૂન ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વફાતકે બા'દ હઝરત ઝૈદ (રદિ.) નાબીના હો ગએ થે. ફિર અલ્લાહને ઉનકી નિગાહકી રોશની વાપસ ફરમા દી. ફિર હઝરત ઝૈદ (રદિ.) કા ઇન્તિકાલ હુવા. અલ્લાહ ઉન પર રહમત નાઝિલ ફરમાએ.[૨]

હઝરત કાસિમ બિન મુહમ્મદ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે એક સહાબી (રદિ.) કી બીનાઈ ચલી ગઈ. લોગ ઉનકી ઇયાદતકે લિયે આએ, તો ઉન્હોંને ફરમાયા, મુઝે આંખોંકી ઇસ લિયે ઝરૂરત થી, તાકે મૈં ઉનસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝિયારત કરૂં. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હી તશરીફ લે ગએ તો અબ અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે ઇસસે બિલકુલ ખુશી નહીં હોગી કે મેરી આંખોંકી યેહ તકલીફ (યમન કે શહર) તબાલા કે કિસી હિરનકો હો જાએ.[૩]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૭, હૈસમી, ૨-૩૦૯
૨ અદબુલ મુફરદ, ૭૮, ઇબ્ને સઅદ, ૨-૮૫
૩ અદબુલ મુફરદ, ૭૮, ઇબ્ને સઅદ, ૨-૨૫

ઔલાદ, અકારિબ ઔર દોસ્તોં કી મૌત પર સબ્ર

સય્યિદિના હઝરત મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા સબ્ર

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સાહબઝાદે) હઝરત ઈબ્રાહીમ (રદિ.) કો દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ઉનકી આખિરી સાંસેં ચલ રહી થીં. યેહ દેખ કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આંખોં મેં આંસૂ આ ગએ ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આંખ આંસૂ બહા રહી હૈ ઔર દિલ ગમગીન હો રહા હૈ, લેકિન હમ ઝબાનસે વહી બાત કહેંગે, જિસસે હમારા રબ રાઝી હો. અય ઈબ્રાહીમ ! અલ્લાહકી કસમ ! હમ તુમ્હારે જાનેકી વજહસે ગમગીન હૈં.[૧]

હઝરત મક્હૂલ (રહ.) કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) પર સહારા લિયે અંદર તશરીફ લાએ. અંદર હઝરત ઈબ્રાહીમ (રદિ.) કી આખિરી સાંસેં ચલ રહી થીં. જબ ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દોનોં આંખોંસે આંસૂ બેહને લગે. હઝરત અબ્દુર્રહમાનને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઈસસે તો આપ લોગોંકો રોકતે હૈં. જબ મુસલમાન આપકો રોતા હુવા દેખેંગે તો વોહ ભી રોને લગ જાએંગે.

જબ આપકે આંસૂ રૂક ગએ, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ રોના તો રહમ યા'ની દિલકી નરમીકી વજહસે હૈ. જો દૂસરોં પર રહમ નહીં કરતા હૈ, ઉસ પર ભી રહમ નહીં કિયા જાતા. હમ તો લોગોંકો મુર્દે પર નૌહા કરનેસે રોકતે હૈં ઔર ઈસ બાતસે રોકતે હૈં કે મુર્દેકી ઉન ખૂબીયોંકા ઝિક્ર કિયા જાએ, જો ઉસમેં નહીં થીં. અગર અલ્લાહકા સબકો ઈકઠ્ઠા કર દેનેકા વા'દા ઔર મૌતકા ચાલૂ રાસ્તા ન હોતા ઔર હમમેંસે બા'દમેં જાનેવાલોંકા પેહલે જાનેવાલોંસે જા મિલના ન હોતા, તો હમેં ઈસસે ઝિયાદા ગમ હોતા ઔર હમ ઈસકે જાને પર ગમગીન હૈં, આંખસે આંસૂ બેહ રહે હૈં, દિલ ગમગીન હૈ, લેકિન હમ ઝબાનસે ઐસી બાત નહીં કહેંગે,

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૧-૯૦

જિસસે હમારા રબ નારાઝ હો ઔર ઈસકી દૂધ પીનેકી બાકી મુદ્દત જન્નતમેં પૂરી કી જાએગી.[૧]

હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠે હુએ થે કે ઈતનેમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી એક સાહબઝાદીને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બુલાનેકે લિયે એક આદમી યેહ પૈગામ દેકર ભેજા કે ઉનકે બેટેકા ઈન્તિકાલ હોનેવાલા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આનેવાલે કાસિદસે ફરમાયા કે વાપસ જાકર મેરી બેટીકો બતા દો કે અલ્લાહને જો ચીઝ હમસે લે લી, વોહ ભી ઉસી કી હૈ ઔર જો હમેં દી હૈ, વોહ ભી ઉસી કી હૈ ઔર અલ્લાહકે યહાં હર ચીઝકા વક્ત મુકર્રર હૈ ઔર ઉસે કેહ દો કે વોહ સબ્ર કરે ઔર અલ્લાહસે સવાબકી ઉમ્મીદ રખ્ખે. (વોહ કાસિદ સાહબઝાદીકે પાસ જવાબ લેકર ગયા, લેકિન સાહબઝાદીને ઉસે દોબારા ભેજ દિયા.)

વોહ કાસિદ દોબારા આયા ઔર ઉસને કહા કે વોહ આપકો કસમ દેકર કેહ રહી હૈં કે આપ ઈનકે પાસ ઝરૂર તશરીફ લે જાએં. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખડે હુએ ઔર આપકે સાથ હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ, હઝરત મઆઝ બિન જબલ, હઝરત ઉબય બિન કઅબ, હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત ઔર કુછ ઔર સહાબા ભી ખડે હુએ. મૈં ભી ઈન લોગોંકે સાથ ગયા. (જબ વહાં પહોંચે તો) ઉસ બચ્ચેકો ઉઠા કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ લાયા ગયા, બચ્ચેકા સાંસ ઉખડા હુવા થા (ઐસે આવાઝ આ રહી થી) જૈસે કે વોહ પુરાને ઔર સૂખે મશ્કીઝેમેં હો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દોનોં આંખોંસે આંસૂ બેહને લગે.

હઝરત સઅદ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ ક્યા હૈ ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ રહમ ઔર શફકતકા માદ્દા હૈ, જિસે અલ્લાહને અપને (ખાસ બંદોં કે) દિલોંમેં રખ્ખા હૈ. અલ્લાહ અપને બંદોંમેં સે ઉન્હી બંદોં પર રહમ ફરમાતે હૈં, જો દૂસરોં પર રહમ કરને વાલે હોં.[૨]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત હમઝા બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) શહીદ હો ગએ તો આપને ઐસા દર્દનાક મંઝર દેખા કે ઈસસે ઝિયાદા દર્દનાક મંઝર કભી ન દેખા થા. આપને દેખા કે ઈનકે કાન, નાક વગૈરહ આ'ઝા કાટ દિયે ગએ હૈં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહકી રહમત તુમ પર હો. જહાં તક મુઝે મા'લૂમ હૈ કે તુમ સિલહરહમી કરને વાલે ઔર બહોત ઝિયાદા નેકીયાં કરને વાલે થે. અલ્લાહકી કસમ ! અગર તુમ્હારે બા'દ વાલે રિશ્તેદારોં કે રંજો ગમકે ઝિયાદા હોનેકા ખતરા ન હોતા તો મેરી ખુશી ઈસમેં થી કે મૈં તુમ્હેં યહાં હી ઐસે

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૧-૮૮,૮૯
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૧૧૮

છોડ દેતા. (ઔર દફન ન કરતા ઔર તુમ્હેં દરિન્દે ખા જાતે, યૂં તુમ્હારી કુર્બાની ઔર બઢ જાતી.) તાકે અલ્લાહ તુમ્હેં દરિન્દોંકે પેટોંમેં સે જમા કરકે ઉઠાતા.

ગૌરસે સુનો, અલ્લાહકી કસમ ! ઇન કાફિરોંને જૈસે તુમ્હારે નાક, કાન, આ'ઝા કાટે હૈં, મૈં ઉનમેં સે સત્તર કાફિરોંકે ઇસી તરહ નાક,કાન, આ'ઝા કાટૂંગા. ઇસ પર હઝરત જિબ્રઇલ અલૈહિસ્સલામ યેહ સૂરહ લેકર નાઝિલ હુએ..

وَاِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوْا بِمِثْلِ مَا عُوْقِبْتُمْ بِهٖ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِيْنَ

વઇન આકબ્તુમ ફઆકિબૂ બિમિષ્લિ મા ઊકિબ્તુમ બિહિ વલઇન્ સબરતુમ્ લહુવ ખયરૂલ્લિસ્સાબિરીન

'ઔર અગર બદલા લેને લગો તો ઇતના હી બદલા લો, જિતના તુમ્હારે સાથ બર્તાવ કિયા ગયા ઔર અગર સબ્ર કરો, તો વોહ સબ્ર કરને વાલોંકે હકમેં બહોત અચ્છી બાત હૈ ઔર આપ સબ્ર કિજિયે ઔર આપકા સબ્ર કરના ખુદા હી કી તૌફીકસે હૈ ઔર ઇન પર ગમ ન કિજિયે ઔર જો કુછ વોહ તદબીરેં કિયા કરતે હૈં, ઇસસે તંગદિલ ન હોઇયે.' ઇસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને અપની કસમ કો પૂરા ન કિયા, બલ્કે ઉસકા કફ્ફારા અદા કિયા.[૧]

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત હમઝા (રદિ.) (કી શહાદતકે બા'દ ઉન) પર ખડે હુએ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બહોત ઝિયાદા દિલ દુખાને વાલી હાલત દેખી. ઇસ પર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર અપની રિશ્તેદાર ઔરતોંકે રંજો ગમકે બઢ જાનેકા ખતરા ન હોતા, તો મૈં ઉન્હેં દફન ન કરતા ઔર યહાં ઐસે હી છોડ દેતા, તાકે યેહ દરિન્દોંકે પેટોં ઔર પરિન્દોંકે પોટોંમેં ચલે જાતે ઔર વહાંસે અલ્લાહ ઉન્હેં હશ્રકે મૈદાનમેં ઉઠાતે.

ઇનકી દર્દનાક હાલત દેખકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ગમ કી ઝયાદતી કે સાથ ફરમાયા કે અગર વોહ કાફિર મેરે કાબૂમેં આ ગએ તો મૈં ઉનમેંસે તીસ આદમીયોંકે નાક, કાન, આ'ઝા કાટૂંગા. ઇસ પર અલ્લાહને યેહ આયત નાઝિલ ફરમાઇ..

وَاِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوْا بِمِثْلِ مَا عُوْقِبْتُمْ بِهٖ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِيْنَ

(તર્જમા પેહલે ગુઝર ચુકા હૈ) ફિર આપકે ફરમાને પર હઝરત હમઝા (રદિ.) કો કિબ્લા રૂખ લિટાયા ગયા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને નવ તકબીરેં કેહકર ઉનકી નમાઝે જનાઝા પઢાઇ. (ફિર ઉનકા જનાઝા વહીં રેહને દિયા.) ફિર

૧ હૈસમી, ૬-૧૧૯, હાકિમ, ૪-૧૯૭

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ શહીદોંકો લાયા ગયા. જબ બી કોઇ શહીદ લાયા જાતા, તો ઉસે હઝરત હમઝાકે પેહલૂમેં રખ દિયા જાતા. (ચૂંકે શહીદોંકી લાશ બહત્તરકે તા'દાદમેં થીં, ઇસ વજહસે) આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત હમઝા કી ઔર દૂસરે શહીદોંકી બહત્તર બાર જનાઝેકી નમાઝ પઢી. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખડે હોકર ઇન શહીદોંકો દફન કિયા.

જબ કુર્આનકી ઉપર વાલી આયત નાઝિલ હુઇ, તો આપને કાફિરોંકો મઆફ કર દિયા ઔર ઉનસે દરગુઝર ફરમા લિયા ઔર ઉનકે કાન, નાક ઔર દૂસરે આ'ઝાકે કાટને કા ઇરાદા છોડ દિયા.[૧]

હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ મેરે વાલિદ શહીદ હુએ, તો મૈં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે દેખા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આંખોંમેં આંસૂ આ ગએ. અગલે દિન મૈં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આજ ભી તુમ્હેં દેખકર મુઝે વહી રંજો સદમા હો રહા હૈ, જો કલ હુવા થા.[૨]

હઝરત ખાલિદ બિન શુમૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ ઝૈદ બિન હારિસા (રદિ.) શહીદ હો ગએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકે ઘર તશરીફ લે ગએ. વહાં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને હઝરત ઝૈદ (રદિ.) કી બેટી બિલક બિલક કર રોને લગી. ઇસ પર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી રોને લગ ગએ ઔર ઇતના રોએ કે આપકે રોને કી આવાઝ આને લગ ગઇ.

હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ ક્યા હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ એક દોસ્તકા અપને મેહબૂબ દોસ્તકે શૌકમેં રોના હૈ.[3]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઊન (રદિ.) કા ઇન્તિકાલ હો ચુકા થા. ઇસકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકા બોસા લિયા, ઉસ વક્ત આપ રો રહે થે ઔર આપકી આંખોંસે આંસૂ બેહ રહે થે.[૪]

ઇબ્ને સઅદ કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મૈંને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે આંસૂ બેહકર હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઊન (રદિ.) કે ગાલ પર ગિર રહે હૈં.[૧]

---

૧ હૈસમી, ૬-૧૨૦
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૩૬
3 ઇબ્ને સઅદ, 3-3૨
૪ ઇસાબા, ૨-૪૬૪

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) કા મૌત પર સબ્ર

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત હારિસા બિન સુરાકા (રદિ.) જંગે બદર કે દિન શહીદ હુએ થે ઔર યેહ ઉસ જમાઅતમેં થે, જો લશ્કરકી દેખભાલ કરને વાલી થી. ઉન્હેં અચાનક એક નામા'લૂમ તીર લગા, જિસસે યેહ શહીદ હો ગએ. ઉનકી માં ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ મુઝે બતાએં કે હારિસા કહાં હૈ ? અગર વોહ જન્નતમેં હૈ, તો મૈં સબ્ર કરૂંગી, વરના અલ્લાહ ભી દેખ લેંગે કે મૈં ક્યા કરતી હૂં, યા'ની કિતના નૌહા (માતમ) કરતી હૂં. ઉસ વક્ત તક નૌહા કરના હરામ નહીં હુવા થા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, તેરા ભલા હો ! ક્યા તુમ બેવકૂફ હો ગઇ હો ? (કે એક હી જન્નત સમઝતી હો.) જન્નતેં તો આઠ હૈં ઔર તુમ્હારે બેટેકો 'ફિરદૌસે આ'લા' જન્નત મિલી હૈ.[૨]

એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે અગર હારિસા જન્નતમેં હૈ તો મૈં સબ્ર કરૂંગી ઔર અગર વોહ કહીં ઔર હૈ તો મૈં ઉસકી વજહસે રોનેમેં સારા ઝોર લગાઉંગી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઉમ્મે હારિસા ! વહાં તો કઇ જન્નતેં હૈં ઔર તુમ્હારા બેટા ફિરદૌસે આ'લામેં હૈ.

તબરાની કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઉમ્મે હારિસા ! વહાં એક જન્નત નહીં હૈ, બલ્કે બહોતસી જન્નતેં હૈં ઔર વોહ ફિરદૌસે આ'લા જન્નતમેં હૈ. હઝરત ઉમ્મે હારિસા (રદિ.) ને કહા, ફિર તો મૈં સબ્ર કરૂંગી.

ઇબ્ને નજ્જાર કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત ઉમ્મે હારિસા (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અગર મેરા બેટા જન્નતમેં હૈ તો ન તો મૈં રોઉંગી ઔર ન ગમ ઝાહિર કરૂંગી ઔર અગર વોહ જહન્નમમેં હૈ તો મૈં જબ તક દુનિયામેં ઝિંદા રહુંગી, રોતી રહુંગી.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અય ઉમ્મે હારિસા! વહાં એક જન્નત નહીં હૈ, બલ્કે કઇ જન્નતેં હૈં ઔર (તુમ્હારા બેટા) હારિસ (પ્યાર કી વજહસે

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૨૮૮
૨ બિદાયા, ૩-૨૭૪, બૈહકી, ૯-૧૬૭

હારિસા કી જગહ હારિસ ફરમાયા) તો ફિરદૌસે આ'લા મેં હૈ. ઈસ પર વોહ હંસતી હુઈ વાપસ ગઈ ઔર કેહ રહી થીં, વાહ વાહ, અય હારિસ ! તેરે ક્યા કેહને ?[1]

હઝરત મુહમ્મદ બિન સાબિત બિન કૈસ બિન શમ્માસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કબીલા બનૂ કુરૈઝા કી લડાઈમેં અન્સારકે એક સાહબ શહીદ હો ગએ, જિન્હેં 'ખલ્લાદ' કહા જાતા થા. કિસીને આકર ઉનકી માં સે કહા, અય ઉમ્મે ખલ્લાદ ! ખલ્લાદ શહીદ હો ગએ. તો વોહ નકાબ પહેને હુએ બાહિર આઈં. કિસીને કહા, તુમ્હારા બેટા ખલ્લાદ શહીદ હો ગયા ઔર તુમને નકાબ પહેના હુવા હૈ ? (તુમ્હેં ગમ ઝાહિર કરનેકે લિયે નકાબ ઉતાર દેના ચાહિયે.)

ઉન્હોંને કહા, અગર મેરા બેટા ખલ્લાદ ચલા ગયા હૈ, તો ઈસકા મતલબ યેહ તો નહીં કે મૈં શર્મો હયાકો ભી હાથસે જાને દૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જબ ઈસકી ખબર હુઈ, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ગૌરસે સુનો, ખલ્લાદકો દો શહીદોંકા અજર મિલા હૈ. કિસીને પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઐસા ક્યૂં હુવા ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસ લિયે કે અહલે કિતાબને ઉસે કત્લ કિયા હૈ.[2]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે (ઉનકી માં) હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) (અપને શૌહર) અબૂ અનસ કે પાસ આઈં ઔર કહા, આજ મૈં ઐસી ખબર લાઈ હૂં, જો તુમ્હેં પસંદ નહીં આએગી. હઝરત અબૂ અનસ ને કહા, તુમ ઉસ દેહાતીકે પાસસે હમેશા ઐસી ખબરેં લાતી હો, જો મુઝે પસંદ નહીં આતી.

હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) ને કહા, થે તો વોહ દેહાતી, લેકિન અલ્લાહને ઉન્હેં ચુન લિયા ઔર ઉન્હેં પસંદ કરકે નબી બનાયા હૈ. અબૂ અનસને કહા, અચ્છા, ક્યા ખબર લાઈ હો ? હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) ને કહા, શરાબ હરામ કર દી ગઈ. અબૂ અનસ ને કહા, આજસે મેરે ઔર તુમ્હારે દર્મિયાન જુદાઈ હો ગઈ. (યા'ની મૈંને તુમ્હેં તલાક દે દી.) ઔર અબૂ અનસ શિર્કકી હાલતમેં હી મરા ઔર હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) (જો ઈસ વક્ત તક કાફિર થે) હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) કે પાસ (શાદી કરનેકે ઈરાદેસે) આએ તો હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ ને કહા, જબ તક તુમ મુશ્રિક રહોગે, મૈં તુમસે શાદી નહીં કર સકતી. હઝરત અબૂ તલ્હા ને કહા, નહીં, અલ્લાહકી કસમ ! જો તુમ કેહ રહી હો, વોહ તુમ ચાહતી નહીં હો. હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) ને કહા, મૈં ક્યા ચાહતી હૂં ? હઝરત અબૂ તલ્હા ને કહા, તુમ સોના ઔર ચાંદી લેના ચાહતી હો. (મુશ્રિક હોનેકા બહાના તો તુમ વૈસે હી કર રહી હો.) હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ ને કહા, મૈં તુમ્હેં ઔર અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઈસ બાત પર ગવાહ બનાતી

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૪૬
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૮૩, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૭, ઈસાબા, ૧-૪૫૪

હૂં કે અગર તુમ ઈસ્લામ લે આઓગે તો મૈં તુમસે ઈસ્લામ પર રાઝી હો જાઉંગી (ઔર મહર કી માંગ ન કરૂંગી, યેહ ઈસ્લામ હી મહર હોગા.)

હઝરત અબૂ તલ્હા ને કહા, મેરા યેહ કામ કૌન કરેગા ? હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ ને કહા, અય અનસ ! ઉઠો ઔર અપને ચચાકે સાથ જાઓ (ચુનાંચે મૈં ઉઠા ઔર) હઝરત તલ્હા ભી ઉઠે ઔર ઉન્હોંને અપના હાથ મેરે કંધે પર રખ્ખા. ફિર હમ દોનોં ચલતે રહે, યહાં તક કે જબ હમ લોગ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કરીબ પહોંચે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમારી બાતેં સુન લીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ અબૂ તલ્હા હૈં. ઈનકી પેશાની પર ઈસ્લામકી રૌનક હૈ.

ચુનાંચે હઝરત અબૂ તલ્હા ને જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો સલામ કિયા ઔર કલિમએ શહાદત, 'અશ્હદુ અલ્લા ઈલાહ ઈલ્લાહુ વઅશ્હદુ અન્ન મુહમ્મદન અબ્દુહુ વરસૂલુહ' પઢ્હા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈસ્લામ પર હી ઉનકી શાદી હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ સે કર દી. હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ સે ઉનકા બેટા પૈદા હુવા. જબ વોહ ચલને લગા ઔર વાલિદકો ઉસસે બહોત પ્યાર હો ગયા, તો અલ્લાહ ને ઉસકી રૂહ કબ્ઝ કર લી. ફિર હઝરત અબૂ તલ્હા જબ ઘર આએ, તો ઉન્હોંને પૂછા, અય ઉમ્મે સુલૈમ ! મેરે બેટેકા ક્યા હુવા ? હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ ને કહા, પેહલેસે બેહતર હૈ. (યેહ ગલત નહીં કહા, ઈસ લિયે કે મો'મિનકી હાલત મરનેકે બા'દ દુનિયાસે બેહતર હો જાતી હૈ) ફિર હઝરત ઉમ્મે સુલૈમને કહા, આજ આપને દોપહરકે ખાનેમેં દેર કર દી. તો ક્યા આપ દોપહરકા ખાના ખાએંગે ? ફિર મૈંને ખાના ઉનકે સામને રખ્ખા ઔર મૈંને ઉનસે કહા, કુછ લોગોંને એક આદમીસે કોઈ ચીઝ ઉધારકે તૌર પર લી, ફિર વોહ ઉધાર ઉનકે પાસ કુછ દિનોં રહા ઔર ઉધાર દેને વાલેને આદમી ભેજકર ઉસ ઉધાર ચીઝકો અપને કબ્ઝેમેં લે લિયા ઔર અપના ઉધાર વાપસ લે લિયા. તો ક્યા ઉન લોગોંકો ઈસ પર પરેશાન હોના ચાહિયે?

હઝરત અબૂ તલ્હા ને કહા, નહીં. હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ ને કહા, ફિર આપકા બેટા ઈસ દુનિયા સે ચલા ગયા હૈ. આપ કો અલ્લાહ ને દિયા થા ઔર અબ ઉસે વાપસ લે લિયા હૈ. હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને પૂછા, ઈસ વક્ત વોહ કહાં હૈ ? હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) ને કહા, વોહ અંદર કોઠડી મેં હૈ. ચુનાંચે હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને અંદર જાકર બચ્ચે કે ચેહરે સે કપડા હટાયા ઔર ઈન્ના લિલ્લાહ પઢ્હી ઔર જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ કી સારી બાત બતાઈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ઉસ ઝાત કી કસમ, જિસને મુઝે હક દેકર ભેજા હૈ, હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) ને અપને બેટેકે મરને પર સબ્ર કિયા હૈ, ઈસ લિયે અલ્લાહને ઉનકે રહમમેં એક ઔર લડકેકા હમલ શુરૂ' કર દિયા હૈ. ચુનાંચે જબ હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) કે યહાં વોહ લડકા પૈદા હુવા તો હુઝૂર

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અય અનસ ! અપની માં સે જાકર કહો કે જબ તુમ અપને બેટેકી નાફ કાટ લો, તો ઉસે કુછ ચખાનેસે પેહલે મેરે પાસ ભેજ દો.

ચુનાંચે હઝરત સુલૈમ (રદિ.) ને વોહ બચ્ચા મેરે બાઝૂઓં પર રખ દિયા. ઔર મૈંને આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને ઉસ બચ્ચેકો રખ દિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરે સામને તીન અજવા ખજૂરેં લાઓ. ચુનાંચે મૈં તીન ખજૂરેં લાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકી ગુઠલીયાં નિકાલકર ફેંક દીં ઔર ફિર ઉન્હેં અપને મુંહમેં ડાલ કર ચબાયા ઔર ઉસ બચ્ચેકા મુંહ ખોલકર ઉસમેં ડાલ દિયા. બચ્ચા ઉન્હેં ઝબાનસે ચૂસને લગા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ અન્સારી હૈ, ઈસ લિયે ઈસે ખજૂર પસંદ હૈ. ફિર ફરમાયા, જાકર અપની વાલિદાસે કહો, અલ્લાહ તુમ્હારે લિયે ઈસ બેટેમેં બરકત અતા ફરમાએ ઔર ઈસે નેક ઔર મુત્તકી બનાએ.[1]

બઝ્ઝાર કી એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) ને શાદીકે પૈગામકે જવાબમેં કહા, ક્યા મૈં આપસે શાદી કર લું ? હાલાંકે આપ ઐસી લકડીકી ઈબાદત કરતે હૈં, જિસે મેરા ફલાં ગુલામ ઘસીટે ફિરતા હૈ.

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) કા એક બેટા બીમાર થા. હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ઘરસે બાહિર ગએ તો પીછેસે ઉસકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને વાપસ આકર પૂછા કે મેરે બેટેકા ક્યા હુવા ?

હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) ને કહા, પેહલેસે ઝિયાદા સુકૂનમેં હૈ. ફિર હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) ને ઉનકે સામને રાતકા ખાના રખા. હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને ખાના ખાયા ઔર બાદમેં ઉનસે સોહબત ભી કી. જબ વોહ ફારિગ હો ગએ તો હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) ને કહા, બચ્ચેકો દફન કર દો.

સુબહકો આકર હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને સારી બાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમને આજ રાત સોહબત કી હૈ ? ઉન્હોંને કહા, જી હાં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! ઈન દોનોં (કી સોહબત) મેં બરકત અતા ફરમા.

ચુનાંચે ઉનકે યહાં લડકા પૈદા હુવા. હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) ને મુઝસે ફરમાયા, ઈસે હિફાઝતસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લે જાઓ. હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) ને બચ્ચેકે સાથ મુઝે ખજૂરેં ભી દીં. મૈં ઉસ બચ્ચેકો લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બચ્ચેકો લિયા ઔર ફરમાયા, ક્યા ઈસ બચ્ચેકે સાથ કોઈ ચીઝ ભી હૈ ? મૈંને કહા, હાં, ખજૂરેં ભી હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખજૂરેં લેકર ઉન્હેં ચબાયા

---

૧ હૈસમી, ૯-૨૬૧, ઈબ્ને સઅદ, ૮-૩૧૬

ઔર ઉન્હેં અપને મુંહસે નિકાલકર ઉસ બચ્ચેકે મુંહમેં તાલૂ પર લગા દિયા ઔર ઉસકા નામ અબ્દુલ્લાહ રખ્ખા.[૧]

બુખારી કી દૂસરી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે ઉમ્મીદ હૈ કે અલ્લાહ ઉન દોનોંકી ઉસ રાતમેં બરકત અતા ફરમાએંગે. ચુનાંચે હઝરત સુફયાન કેહતે હૈં કે એક અન્સારી આદમીને કહા, મૈંને ઉસ બચ્ચેકે નવ બેટે દેખે, જો સબ કુર્આન પળ્હે હુએ થે.[૨]

હઝરત કાસિમ બિન મુહમ્મદ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે બેટે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કો ગઝવએ તાઈફમેં એક તીર લગા થા. (જિસકા ઝખ્મ એક બાર તો ભર ગયા થા, લેકિન) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન્તિકાલકે ચાલીસ દિન બા'દ વોહ ઝખ્મ ફિર ફટ ગયા ઔર ઉસીમેં ઉનકા ઈન્તિકાલ હો ગયા.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હઝરત આઈશા (રદિ.) કે પાસ આએ ઔર ફરમાયા, અય બિટીયા ! અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે તો ઐસા મા'લૂમ હો રહા હૈ કે જૈસે કિસી બકરીકા કાન પકડકર ઉસે હમારે ઘરસે નિકાલ દેયા હો.

હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કહા, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં, જિસને આપકે દિલકો મઝબૂત કર દિયા ઔર ઈસ મૌકે કી હિદાયત પર આપકો પક્કા કર દિયા. (યા'ની ઈસ મૌકે પર સબ્રો હિંમતસે કામ લેને કી તૌફીક અતા ફરમા દી.)

ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) બાહિર આ ગએ. ફિર અંદર આ ગએ ઔર ફરમાયા, અય બિટીયા ! ક્યા તુમ્હેં ઈસ બાતકા ડર હૈ કે તુમને અબ્દુલ્લાહકો ઝિંદા હી દફન કર દિયા હો ? હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કહા, અય અબ્બા જાન! ઈન્ના લિલ્લાહિ વઈન્ના ઈલયહિ રાજીઊન. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, મૈં શૈતાન મરદૂદસે ઉસ અલ્લાહકી પનાહ ચાહતા હૂં, જો સુનને વાલા ઔર જાનને વાલા હૈ.

અય બિટીયા ! આદમીકે દિલમેં દો તરહકે ખયાલ આતે હૈં. એક અચ્છે, જો ફરિશ્તેકી તરફસે આતે હૈં. દૂસરે બુરે, જો શૈતાનકી તરફ સે આતે હૈં. ફિર કબીલા સકીફકા વફ્દ (તાઈફસે) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે પાસ આયા, તો વોહ તીર, જો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે બેટે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કો લગા થા, વોહ ઉનકે પાસ થા.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને વોહ તીર નિકાલકર ઉન્હેં દિખાયા ઔર પૂછા કે આપ લોગોંમેં સે કોઈ ઈસ તીરકો પેહચાનતા હૈ ? તો કબીલા બનૂ અજલાન કે એક હઝરત સઅદ બિન ઉબૈદ (રદિ.) ને કહા, ઈસ તીરકો મૈંને તરાશા થા ઔર મૈંને ઈસકા પર લગાયા થા ઔર ઈસકા પઠ્ઠા લગાયા થા ઔર મૈંને હી યેહ તીર મારા થા.

---

૧ બુખારી, ૨-૮૨૨
૨ બુખારી, ૧-૧૭૪

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, (મેરા બેટા) અબ્દુલ્લાહ બિન અબૂબક્ર (રદિ.) ઈસીસે શહીદ હુવા હૈ. ઈસ લિયે તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં, જિસને ઈસે તુમ્હારે હાથોં શહાદતસે નવાઝા ઔર તુમ્હેં ઉસકે હાથસે (કત્લ કરા કર) ઝલીલ નહીં કિયા (વરના તુમ દોઝખમેં જાતે.) બેશક અલ્લાહ વસીઅ હિમાયત ઔર હિફાઝત વાલે હૈં.[1]

બૈહકી કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે અલ્લાહને તુમ્હેં ઉસકે હાથસે ઝલીલ નહીં કિયા. બેશક અલ્લાહને તુમ દોનોંકે લિયે (ફાઈદામેં) વુસ્અત પૈદા ફરમા દી.[2]

હઝરત અમ્ર બિન સઈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ ભી હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે યહાં કોઈ બચ્ચા પૈદા હોતા, તો હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ઉસે મંગવાતે. ઉસે કપડેમેં લપેટ કર લાયા જાતા. ફિર વોહ ઉસે નાક લગાકર સૂંઘતે. કિસીને પૂછા, આપ ઈસ તરહ ક્યૂં કરતે હૈં?

ફરમાયા, મૈં ઈસ લિયે કરતા હૂં તાકે મેરે દિલમેં ઉસકી કુછ મુહબ્બત પૈદા હો જાએ ઔર ફિર અગર ઉસે કુછ હો (યા'ની બીમાર હો જાએ યા મર જાએ) તો (ઈસ મુહબ્બતકી વજહસે) દિલકો રંજો સદમા હો ઔર ફિર સબ્ર કિયા જાએ ઔર ઉસકી જન્નત મિલે. (જબ બચ્ચેસે મુહબ્બત નહીં હોગી, તો ઉસકી બીમારી યા મૌતકા સદમા ભી નહીં હોગા ઔર સબ્ર કરનેકી ઝરૂરત નહીં હોગી.[3]

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) સે કિસીને પૂછા, ક્યા બાત હૈ, આપકા કોઈ બચ્ચા ઝિંદા નહીં રેહતા? ફરમાયા, તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં, જો મેરે બચ્ચોંકો ઈસ ફાની ઘરસે લે રહા હૈ ઔર હમેશા રેહને વાલે ઘર યા'ની જન્નતમેં જમા કર રહા હૈ.[4]

હઝરત ઉમર બિન અબ્દુર્રહમાન બિન ઝૈદ બિન ખત્તાબ (રહ.) કેહતે હૈં કે જબ ભી હઝરત ઉમર (રદિ.) કો કોઈ રંજો સદમા પહોંચતા, તો (અપને તસલ્લી દેનેકે લિયે) ફરમાતે કે મુઝે (મેરે ભાઈ) ઝૈદ બિન ખત્તાબ (રદિ.) (કી શહાદત) કા ઝબરદસ્ત સદમા પહોંચા થા, લેકિન મૈંને ઉસ પર સબ્ર કર લિયા થા (તો યેહ તો ઉસસે છોટા હૈ, ઈસ પર તો સબ્ર કરના હી ચાહિયે.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપને ભાઈ હઝરત ઝૈદ (રદિ.) કે કાતિલ કો દેખા, તો ફરમાયા, તેરા ભલા હો. તુમને મેરે ઐસે ભાઈકો કત્લ કિયા હૈ કે જબ ભી પુરવા હવા ચલતી હૈ, તો મુઝે વોહ ભાઈ યાદ આ જાતા હૈ. (યા'ની મુઝે ઉસસે બહોત ઝિયાદા મુહબ્બત હૈ.)[5]

---

૧ હાકિમ, ૩-૪૭૭
૨ બૈહકી, ૯-૯૮
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૭
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૭
૫ હાકિમ, ૩-૨૨૭, બૈહકી, ૯-૯૮

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત હમઝા (રદિ.) શહીદ હો ગએ, તો (ઉનકી બેહન) હઝરત સફિય્યા (રદિ.) ઉન્હેં તલાશ કરતી હુઇ આઈ. ઉન્હેં મા'લૂમ નહીં થા કે હઝરત હમઝા (રદિ.) કે સાથ ક્યા હુવા. રાસ્તેમેં હઝરત અલી ઔર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) સે ઉનકી મુલાકાત હુઇ. હઝરત અલી (રદિ.) ને હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) સે કહા, તુમ અપની વાલિદાકો બતા દો (કે હઝરત હમઝા (રદિ.) શહીદ હો ગએ હૈં.)

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને હઝરત અલી (રદિ.) સે કહા, નહીં, બલ્કે આપ અપની ફૂફીકો બતાએં. હઝરત સફિય્યા (રદિ.) ને ઈન દોનોંસે પૂછા કે હઝરત હમઝા (રદિ.) કા ક્યા હુવા ? ઉન દોનોંને ઐસે ઝાહિર કિયા, જૈસે ઈન્હેં મા'લૂમ નહીં હૈ.

વોહ ચલતે ચલતે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તક પહોંચ ગઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં દેખકર ફરમાયા, મુઝે ઈસ બાતકા ડર હૈ કે સદમેકી ઝયાદતીકી વજહસે ઉનકે દિમાગ પર અસર ન પડ જાએ, ઈસ લિયે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે સીને પર હાથ રખકર દુઆ ફરમાઈ (ઔર ફિર ઉન્હેં બતાયા, જિસ પર) હઝરત સફિય્યા (રદિ.) ને ઈન્ના લિલ્લાહ પઢી ઔર રોને લગીં. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લે ગએ ઔર હઝરત હમઝા (રદિ.) કે પાસ જાકર ખડે હો ગએ.

ઉનકે નાક, કાન ઔર દૂસરે આ'ઝા કટે હુએ થે, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર (રિશ્તેદાર) ઔરતોંકી પરેશાનીકા ડર ન હો તો, મૈં ઉન્હેં (દફન ન કરતા, બલ્કે) યહીં છોડ દેતા, તાકે કલ કિયામતકે દિન ઉનકા હશ્ર પરિન્દોંકે પોટોં ઔર દરિન્દોંકે પેટોંસે હોતા.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાને પર શહીદોંકે જનાઝોંકો લાયા ગયા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકી નમાઝે જનાઝા પઢને લગે ઔર ઉસકી સૂરત યેહ હુઇ કે હઝરત હમઝા (રદિ.) કે સાથ નવ ઔર જનાઝે રખ્ખે જાતે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સાત તકબીરોંકે સાથ ઉનકી નમાઝે જનાઝા પઢતે. ફિર નવ જનાઝે તો ઉઠા લિયે જાતે, લેકિન હઝરત હમઝા (રદિ.) કા જનાઝા વહીં રેહને દિયા જાતા. ફિર નવ જનાઝે લાએ જાતે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સાત તકબીરોંકે સાથ ઉનકી નમાઝે જનાઝા પઢતે. યૂં હી સિલસિલા ચલતા રહા, યહાં તક કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનકી નમાઝે જનાઝાસે ફારિગ હુએ.[૧]

હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જંગે ઉહદકે દિન એક ઔરત સામનેસે તેઝ ચલતી હુઇ નઝર આઈ. ઐસા મા'લૂમ હો રહા થા કે વોહ મક્તૂલ શહીદોંકો દેખના ચાહતી હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈસે પસંદ ન

૧ હાકિમ, ૩-૧૯૭, મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૭૦, મજમા, ૬-૧૧૮

ફરમાયા કે યેહ ઔરત ઉન્હેં દેખે. ઈસ લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઔરત ! ઔરત ! યા'ની ઈસે રોકો.

મુઝે દેખનેસે યેહ અંદાઝા હો ગયા કે યેહ મેરી વાલિદા હઝરત સફિય્યા (રદિ.) હૈ. ચુનાંચે મૈં દૌડકર ઉનકી તરફ ગયા ઔર ઉનકે શહીદોં તક પહોંચનેસે પેહલે મૈં ઉન તક પહોંચ ગયા. ઉન્હોંને મેરે સીને પર ઝોરસે હાથ મારા ઔર વોહ બડી તાકતવર થીં ઔર ઉન્હોંને કહા, પરે હટ, ઝમીન તેરી નહીં હૈ.

મૈંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બડી તા'કીદસે આપકો ઉધર જાનેસે રોકા હૈ. યેહ સુનકર વોહ વહીં રૂક ગઈ ઔર ઉનકે પાસ દો ચાદરેં થીં. ઉન્હેં નિકાલકર ફરમાયા, યેહ દો ચાદરેં હૈં, અપને ભાઈ હમઝાકે લિયે લાઈ હૂં. મુઝે ઉનકે શહીદ હોનેકી ખબર મિલ ચુકી હૈ, ઈસ લિયે ઉનકો ઈનમેં કફન દે દો.

ચુનાંચે હમ લોગ વોહ ચાદરેં લેકર કફનાનેકે લિયે હઝરત હમઝા (રદિ.) કે પાસ ગએ. વહાં હમને દેખા કે એક અન્સારી શહીદ ભી પડે હુએ હૈં, જિનકે સાથ કાફિરોંને વહી સુલૂક કિયા હુવા હૈ, જો ઉન્હોંને હઝરત હમઝા (રદિ.) કે સાથ કિયા થા, તો હમેં ઈસમેં બડી ઝિલ્લત ઔર શરમ મેહસૂસ હુઈ કે હઝરત હમઝા (રદિ.) કો દો ચાદરોંમેં કફન દિયા જાએ ઔર અન્સારીકે પાસ એક ચાદર ભી ન હો.

ચુનાંચે હમને કહા, એક ચાદર હમઝા (રદિ.) કી ઔર દૂસરી અન્સારી કી. દોનોં ચાદરોંકો નાપા તો એક બડી થી ઔર એક છોટી. ચુનાંચે હમને દોનોંકે લિયે કુરઆ ડાલા ઔર જિસકે હિસ્સેમેં જો ચાદર આઈ, ઉસે ઉસમેં કફના દિયા.[1]

હઝરત ઝુહરી, હઝરત આસિમ બિન ઉમર બિન કતાદા, હઝરત મુહમ્મદ બિન યહયા ઔર દૂસરે લોગ હઝરત હમઝા (રદિ.) કી શહાદતકે બારેમેં નક્લ ફરમાતે હૈં કે હઝરત સફિય્યા બિન્તે અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) અપને ભાઈકો દેખને આઈં તો ઉન્હેં રાસ્તેમેં (ઉનકે બેટે) હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) મિલે. ઉન્હોંને કહા, અય અમ્મા જાન ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમા રહે હૈં કે આપ વાપસ ચલી જાએં.

ઉન્હોંને કહા, ક્યૂં ? મુઝે યેહ ખબર મિલ ચુકી હૈ કે મેરે ભાઈકે નાક, કાન ઔર આ'ઝા કાટે ગએ હૈં ઔર ઉનકે સાથ યેહ સબ કુછ અલ્લાહકી વજહસે કિયા ગયા હૈ ઔર જો કુછ હુવા હૈ, હમ ઉસ પર બિલકુલ રાઝી હૈં. ઈન્શાઅલ્લાહ, મૈં હર તરહ સબ્ર કરૂંગી ઔર અલ્લાહસે સવાબકી ઉમ્મીદ રખ્ખુંગી.

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અચ્છા, ઉન્હેં જાને દો, ન રોકો. ચુનાંચે વોહ હઝરત હમઝા (રદિ.) કે પાસ ગઈ ઔર ઉનકે લિયે મગફિરતકી દુઆ કી. ફિર

---

[1] હૈસમી, ૬-૧૧૮

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાને પર હઝરત હમઝા (રદિ.) કો દફન કર દિયા ગયા.[1]

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે એક દિન (મેરે શૌહર) હઝરત અબૂ સલમા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસસે મેરે યહાં આએ ઔર ઉન્હોંને કહા કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે એક બાત સુની હૈ, જિસસે મુઝે બહોત ઝિયાદા ખુશી હઇ હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ કિસી મુસલમાન પર કોઇ મુસીબત આતી હૈ ઔર વોહ ઉસ પર ઇન્ના લિલ્લાહ પઢે ઔર યેહ દુઆ પઢે..

اَللّٰهُمَّ اٰجِرْنِىْ فِىْ مُصِيْبَتِىْ وَاخْلُفْ لِىْ خَيْرًا مِّنْهَا

અલ્લાહુમ્મ અજિર્‌ની ફી મુસીબતી વખ્લુફ્‌ની ખયરમ્મિન્હા

'અય અલ્લાહ ! મુઝે ઇસ મુસીબતમેં અજ્ર અતા ફરમા ઔર જો ચીઝ ચલી ગઇ હૈ, ઉસસે બેહતર મુઝે અતા ફરમા.' તો અલ્લાહ ઉસે ઇસસે બેહતર અતા ફરમાતે હૈં.

હઝરત ઉમ્મે સલમા કેહતી હૈં, મૈંને ઉનકી ઇસ બાતકો યાદ રખ્ખા. ચુનાંચે જબ હઝરત અબૂ સલમા (રદિ.) કા ઇન્તિકાલ હુવા તો મૈંને ઇન્ના લિલ્લાહ પઢી ઔર યેહ દુઆ પઢી. દુઆ તો મૈંને પઢ લી, લેકિન દિલમેં યેહ ખયાલ આતા રહા કે અબૂ સલમાસે બેહતર મુઝે કૌન મિલ સકતા હૈ ?

જબ મેરી ઇદ્દત પૂરી હો ગઇ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરે પાસ આનેકી ઇજાઝત માંગી. ઉસ વક્ત મૈં ખાલ રંગ રહી થી. મૈંને કીકરકે પત્તોંસે હાથ ધોએ. (ખાલકે રંગનેમેં કીકરકે પત્તે ઇસ્તે'માલ હોતે થે) ઔર ફિર મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઇજાઝત દી ઔર મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે ચમડેકા ગદ્દા રખ્ખા. જિસકે અંદર ખજૂરકી છાલ ભરી હુઇ થી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ પર બૈઠ ગએ ઔર મુઝે અપને સાથ શાદીકા પૈગામ દિયા. જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાત પૂરી ફરમા ચુકે, તો મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ તો હો નહીં સકતા કે મુઝે આપસે શાદી કરને કી રગબત ન હો. લેકિન એક બાત યેહ હૈ કે મેરી તબીઅતમેં ગૈરત બહોત હૈ, તો મુઝે ઇસ બાતકા ડર હૈ કે ઇસ ગૈરતકી વજહસે આપ મેરી તરફસે કોઇ ઐસી બાત દેખેં, જિસ પર અલ્લાહ મુઝે અઝાબ દેં. દૂસરી બાત યેહ હૈ કે મેરી ઉમ્ર ભી ઝિયાદા હો ગઇ હૈ ઔર તીસરી બાત યેહ હૈ કે મૈં બાલ બચ્ચોં વાલી ઔરત હૂં.

---

૧ ઇસાબા, ૪-૩૪૯

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમને જો ગૈરતકા ઝિક્ર કિયા હૈ, ઉસે અલ્લાહ દૂર ફરમા દેંગે ઔર તુમને ઉમ્ર ઝિયાદા હોનેકા જો ઝિક્ર કિયા હૈ, તો તુમ્હારી તરહ મેરી ઉમ્ર ભી ઝિયાદા હો ગઇ હૈ ઔર તુમને બચ્ચોંકા ઝિક્ર કિયા હૈ, તો તુમ્હારે બચ્ચે મેરે બચ્ચે હૈં.

ઇસ પર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાત માન લી ઔર ફિર વાકઇ અલ્લાહને મુઝે હઝરત અબૂ સલમા (રદિ.) સે બેહતર શૌહર અતા ફરમા દિયા યા'ની અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ.[1]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હમ જબ હજ યા ઉમરેસે વાપસ આએ તો ઝુલહુલૈફા પર હમારા ઇસ્તિકબાલ હુવા ઔર અન્સારી લડકે અપને ઘરવાલોંકા ઇસ્તિકબાલ કર રહે થે તો લોગ હઝરત ઉસૈદ બિન હુઝૈર (રદિ.) સે મિલે ઔર ઉન્હેં બતાયા કે ઉનકી બીવીકા ઇન્તિકાલ હો ગયા હૈ.

યેહ સુનકર વોહ અપને મુંહ પર કપડા ડાલ કર રોને લગે. મૈંને ઉનસે કહા, અલ્લાહ આપકી મગફિરત ફરમાએ, આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબી હૈં. આપકો ઇસ્લામમેં સબકત હાસિલ હૈ ઔર આપ પુરાને મુસલમાન હૈં. આપકો ક્યા હુવા કે આપ એક ઔરતકી વજહસે રો રહે હૈં.

ઇસ પર ઉન્હોંને સર સે કપડા હટાયા ઔર કહા, આપ સચ ફરમાતી હૈં, મેરી ઝિંદગીકી કસમ ! હઝરત સઅદ બિન મઆઝ (રદિ.) કે ઇન્તિકાલ કે બા'દ મુઝે કિસી પર રોનેકા હક નહીં પહોંચતા, ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે બારેમેં બડી ફઝીલત વાલી બાત ફરમાઇ થી.

મૈંને પૂછા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે બારે મેં ક્યા ફરમાયા થા ? ઉન્હોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા થા કે સઅદ બિન મઆઝ (રદિ.) કે મરને પર અર્શ ભી હિલ ગયા.

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, ઉસ વક્ત હઝરત ઉસૈદ (રદિ.) મેરે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દર્મિયાન ચલ રહે થે.[2]

હઝરત ઔન (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઊદ (રદિ.) કો ઉનકે ભાઇ હઝરત ઉત્બા (રદિ.) કે ઇન્તિકાલકી ખબર મિલી, તો વોહ રોને લગે. કિસીને ઉનસે કહા, ક્યા આપ રો રહે હૈં ? ઉન્હોંને ફરમાયા, વોહ નસબમેં મેરે ભાઇ થે ઔર હમ દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ઇકઠ્ઠે રહે હૈં, લેકિન ઇસકે બાવુજૂદ, મુઝે યેહ પસંદ નહીં હૈ કે મૈં ઉનસે પેહલે મરતા, બલ્કે ઉનકા પેહલે ઇન્તિકાલ હો ઔર મૈં સબ્ર કરૂં ઔર અલ્લાહસે સવાબકી ઉમ્મીદ રખ્ખું, યેહ મુઝે ઇસસે ઝિયાદા

---

૧ બિદાયા, ૪-૯૧, ઇબ્ને સઅદ, ૮-૬૩,૬૪
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૪૩,૮-૧૧૮ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૧૨, હાકિમ, ૩-૨૮૯, મજમા, ૯-૩૦૯

મેહબૂબ હૈ કે મૈં પેહલે મરૂં ઔર મેરે ભાઈ સબ્ર કરકે અલ્લાહસે સવાબકી ઉમ્મીદ રખ્ખેં.[1]

હઝરત ખૈસમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કો ઉનકે ભાઈ હઝરત ઉત્બા (રદિ.) કે ઈન્તિકાલકી ખબર મિલી તો ઉનકી દોનોં આંખોંસે આંસૂ બેહને લગે ઔર ફરમાયા, યેહ (રોના) રહમત ઔર શફકતકી વજહસે હૈ, જો અલ્લાહ દિલોંમેં ડાલતે હૈં. ઈબ્ને આદમ કા ઈન (આંસૂઓં) પર કોઈ ઈખ્તિયાર નહીં હૈ.[2]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબી સલીત (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને દેખા કે હઝરત અબૂ અહમદ બિન જહશ (રદિ.) (અપની બેહન) હઝરત ઝૈનબ બિન્તે જહશ (રદિ.) કે જનાઝેકો ઉઠાએ હુએ જા રહે હૈં, હાલાંકે વોહ અંધે થે ઔર વોહ રો રહે થે. ફિર મૈંને સુના કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમા રહે હૈં, અય અબૂ અહમદ ! જનાઝેસે એક તરફ હો જાઓ. લોગોંકી વજહસે તુમ્હેં તકલીફ હોગી. ઉનકે જનાઝેકો ઉઠાનેકે લિયે લોગોંકી બડી ભીડ થી.

હઝરત અબૂ અહમદ ને કહા, અય ઉમર (રદિ.) ! હમેં ઈસી બેહનકી વજહસે હર ખૈર મિલી હૈ ઔર ઉનકે જાને પર જો રંજો સદમા મુઝે હૈ, વોહ જનાઝા ઉઠાનેસે કમ હો રહા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ફિર તો તુમ ચિમટે રહો, ચિમટે રહો.[3]

હઝરત અહનફ બિન કૈસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે કુરૈશ લોગોંકે સરદાર હૈં, ઈનમેં સે જો ભી કિસી દરવાઝેમેં દાખિલ હોગા, ઉસકે સાથ લોગોંકી એક બડી જમાઅત ભી દાખિલ હોગી. મુઝે ઉનકી ઈસ બાતકા મતલબ સમઝમેં ન આયા, યહાં તક કે ઉન્હેં નેઝેસે ઝખ્મી કિયા ગયા.

જબ ઉનકી વફાતકા વક્ત આયા, તો ઉન્હોંને હઝરત સુહૈબ (રદિ.) કો હુક્મ દિયા કે વોહ લોગોંકો તીન દિન નમાઝ પળ્હાએં ઔર ઉન્હોંને ઈસ બાતકા ભી હુક્મ દિયા કે નયે ખલીફાકે મુકર્રર હોને તક લોગોંકો ખાના પકાકર ખિલાયા જાએ.

જબ લોગ હઝરત ઉમર (રદિ.) કે જનાઝેસે વાપસ આએ તો દસ્તરખ્વાન બિછાએ ગએ ઔર ખાના રખ્ખા ગયા, લેકિન રંજો ગમકી ઝયાદતીકી વજહસે લોગ ખાના નહીં ખા રહે થે, તો હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) ને ફરમાયા, અય લોગો ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઈન્તિકાલ હુવા, હમને ઉસકે બા'દ ખાયા ઔર પિયા. ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હુવા, તો હમને ઉનકે બા'દ ખાયા ઔર પિયા. ઈસ લિયે ખાના ખાના તો ઝરૂરી હૈ. ઈસ લિયે આપ સબ યેહ ખાના ખાએં.

---

૧ હુલીયા, ૪-૨૫૩
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૯૫
૩ ઈબ્ને સઅદ, ૮-૮૦

ફિર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને ખાના શુરૂ' કર દિયા તો તમામ લોગોંને હાથ બઢાયા ઔર ખાના શુરૂ' કર દિયા, તો ઉસ વક્ત મુઝે હઝરત ઉમર (રદિ.) કી બાત સમઝમેં આઇ કે કુરૈશ લોગોંકે સરદાર હૈં.[૧]

હઝરત અબૂ ઉયયૂનહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) જબ કિસી આદમીકો કિસી મુસીબત પર તસલ્લી દિયા કરતે તો ફરમાયા કરતે, આદમી અગર સબ્ર ઔર હૌંસલેસે કામ લે, તો કોઇ મુસીબત નહીં હૈ ઔર ઘભરાને ઔર પરેશાન હોનેમેં કોઇ ફાઇદા નહીં હૈ. મૌતસે પેહલેકા મા'મલા બહોત આસાન હૈ ઔર ઇસકે બા'દકા મા'મલા બહોત સખ્ત હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વફાતકે સદમેકો યાદ કર લિયા કરો, ઇસસે તુમ્હારી હર મુસીબત હલકી હો જાએગી. અલ્લાહ તુમ્હેં અજ્રે અઝીમ અતા ફરમાએ.

હઝરત સુફયાન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ને હઝરત અશ્અસ બિન કૈસ (રદિ.) કો ઉનકે બેટેકી વફાત પર તસલ્લી દી, તો ફરમાયા, અગર (બેટેકે જાને પર) આપકો રંજો સદમા હૈ તો યેહ રિશ્તેદારીકા તકાઝા હૈ. અબ અગર આપ સબ્ર કરેંગે તો અલ્લાહ આપકે બેટેકા બદલા અતા ફરમાએંગે. અગર સબ્ર કરોગે તો ભી તકદીરકા લિખ્ખા પૂરા હોકર રહેગા, લેકિન આપકો અજ્રો સવાબ મિલેગા ઔર અગર ગિલા શિકવા કરોગે તો ભી તકદીરકા લિખ્ખા પૂરા હોકર રહેગા, લેકિન આપકો ગુનાહ હોગા.[૨]

આમ મુસીબતોં પર સબ્ર કરના

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મક્કા મુકર્રમામેં થે. આપકે પાસ એક અન્સારી ઔરત આઇ ઔર ઉસને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ ખબીસ (શયતાન) મુઝ પર ગાલિબ આ ગયા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે ફરમાયા, તુમકો જો તકલીફ હૈ, અગર તુમ ઉસ પર સબ્ર કરો, તો કિયામતકે દિન ઇસ હાલમેં આઓગી કે ન તુમ પર કોઇ ગુનાહ હોગા ઔર ન તુમસે કોઇ હિસાબ લિયા જાએગા.

ઉસ ઔરતને કહા, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ, મૈં મરતે દમ તક (ઇન્શાઅલ્લાહ) સબ્ર કરૂંગી. અલબત્તા મુઝે યેહ ડર રેહતા હૈ કે ઇસ

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૪-૧૯, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૬૭, હૈસમી, ૫-૧૯૬
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૧૨૨

હાલતમેં શયતાન મુઝે નંગા કર દેગા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈસકે લિયે ઈસ બારેમેં દુઆ ફરમાઇ. ચુનાંચે જબ ઉસે મેહસૂસ હોતા કે શયતાની અસરાત શુરૂ' હોને વાલે હૈં, તો વોહ આકર કા'બાકે પર્દોસે ચિમટ જાતી ઔર શયતાનસે કેહતી, દૂર હો જા, તો વોહ શયતાન દૂર ચલા જાતા.[1]

હઝરત અતા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુઝસે હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હેં મૈં જન્નતી ઔરત ન દિખાઉં ? મૈંને અર્ઝ કિયા, ક્યૂં નહીં, ઝરૂર દિખાએં. ઉન્હોંને ફરમાયા, યેહ કાલી ઔરત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આઇ ઔર ઉસને કહા, મુઝે મિર્ગીકા દૌરા પડતા હૈ, જિસસે સતર ખુલ જાતા હૈ. આપ મેરે લિયે અલ્લાહસે દુઆ ફરમા દેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર તુમ ચાહો તો સબ્ર કરો ઔર તુમ્હેં જન્નત મિલે, અગર તુમ ચાહો તો મૈં તુમ્હારે લિયે અલ્લાહસે દુઆ કર દૂં કે વોહ તુમ્હેં આફિયત અતા ફરમાએ. ઉસ ઔરતને કહા, નહીં, નહીં, મૈં તો સબ્ર કરૂંગી. બસ, અલ્લાહસે યેહ દુઆ ફરમા દેં કે મેરા સતર ન ખુલા કરે.[2]

યેહ કિસ્સા બુખારી ઔર મુસ્લિમમેં ભી હૈ. બુખારીમેં યેહ ભી હૈ કે હઝરત અતા (રદિ.) ને ઇન ઉમ્મે ઝુફર (રદિ.) કો દેખા કે રંગ ઉનકા કાલા ઔર કદ લંબા હૈ ઔર કા'બાકે પર્દે પર ટેક લગાકર બૈઠી હુઇ હૈં.[3]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મુગફ્ફલ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં એક બદકાર ઔરત થી (વોહ મુસલમાન હો ગઇ) તો એક મર્દ ઉસકે પાસસે ગુઝરા યા વોહ કિસી મર્દકે પાસસે ગુઝરી, તો ઉસ મર્દને ઉસકી તરફ હાથ બઢાયા. ઉસ ઔરતને કહા, રૂક જાઓ. અલ્લાહને શિર્કકો ખત્મ કર દિયા હૈ ઔર ઈસ્લામકો લે આએ હૈં. ચુનાંચે ઉસ આદમીને ઉસે છોડ દિયા ઔર વાપસ ચલા ગયા, લેકિન મુડકર ઉસે દેખને લગા, યહાં તકકે ઉસકા ચેહરા એક દીવારસે ટકરા ગયા.

ઉસ આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર સારા વાકિઆ બયાન કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ અલ્લાહકે ઐસે બંદે હો કે જિસકે સાથ અલ્લાહને ખૈરકા ઈરાદા ફરમાયા હૈ, ક્યૂંકે અલ્લાહ જબ કિસી બંદેકે સાથ ખૈરકા ઈરાદા ફરમાતે હૈં, તો ઉસે ઇસ ગુનાહકી સઝા જલ્દી દે દેતે હૈં યા'ની દુનિયામેં દે દેતે હૈં ઔર જબ કિસી બંદેકે સાથ શરકા ઈરાદા ફરમાતે હૈં, તો ઉસકે ગુનાહકી સઝા રોક લેતે હૈં. (દુનિયામેં નહીં દેતે હૈં) બલ્કે ઉસકી પૂરી સઝા કિયામતકે દિન દેંગે.[4]

---

૧ બઝઝાર
૨ અહમદ
3 બિદાયા, ૬-૧૬૦
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૫

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ખલીફા (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સાથ એક જનાઝે મેં થા કે ઈતને મેં ઉનકે જૂતે કા તસ્મા ટૂટ ગયા. ઈસ પર ઉન્હોંને ઈન્ના લિલ્લાહ પઢ્હી ઔર ફરમાયા, હર વોહ ચીઝ, જિસસે તુમ્હેં તકલીફ હો, વોહ મુસીબત હૈ. (ઔર મુસીબતકે આને પર ઈન્ના લિલ્લાહ પઢ્હને કા હુકમ હૈ, ઈસ લિયે મૈંને ઈન્ના લિલ્લાહ પઢ્હી.)

હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે જૂતેકા અગલા તસ્મા ટૂટ ગયા, તો ઉન્હોંને કહા, ઈન્ના લિલ્લાહિ વઈન્ના ઈલયહિ રાજીઊન. લોગોં ને અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ક્યા આપ જૂતેકે તસ્મેકી વજહસે ઈન્ના લિલ્લાહ પઢ્હતે હૈં ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, હર વોહ ચીઝ, જો મો'મિન બંદેકો નાગવાર લગે, વોહ ઉસકે હકમેં મુસીબત હૈ. (ઔર હર મુસીબતમેં ઈન્ના લિલ્લાહ પઢ્હની ચાહિયે.)

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) ને હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો ખત લિખ્ખા કે રૂમી લશ્કર જમા હો રહે હૈં ઔર ઉનસે બડા ખતરા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉન્હેં જવાબમેં યેહ લિખ્ખા..

'અમ્મા બા'દ ! જબ મો'મિન બંદે પર કોઈ સખ્તી આતી હૈ, તો અલ્લાહ ઉસકે બા'દ વુસ્અત ઝરૂર લાતે હૈં ઔર યેહ નહીં હો સકતા કે એક તંગી, દો આસાનીયોં પર ગાલિબ આ જાએ (યેહ કુર્આનકી આયત, ઈન્ન મઅલ ઉસ્રિ યુસ્રા કી તરફ ઈશારા હૈ કે એક તંગીકે બા'દદો આસાનીયાં મિલતી હૈં) ઔર અલ્લાહ અપની કિતાબમેં ફરમાતે હૈં..'

يٰاَيُّهَاالَّذِيْنَ آمَنُوْااصْبِرُوْا وَصَابِرُوْاوَرَابِطُوْا وَتَّقُوْااللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનૂસ્બિરૂ વસાબિરૂ વરાબિતૂ વત્તકૂલ્લાહ લઅલ્લકુમ તુફલિહૂન

'અય ઈમાન વાલો ! ખૂદ સબ્ર કરો ઔર મુકાબલેમેં સબ્ર કરો ઔર મુકાબલેકે લિયે મુસ્તઈદ રહો ઔર અલ્લાહસે ડરતે રહો, તાકે તુમ પૂરે કામિયાબ હો.'[૧]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન મેહદી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો દો ઐસી ફઝીલતેં હાસિલ હૈં, જો ન હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો મિલ સકીં ઔર ન હઝરત ઉમર (રદિ.) કો. એક તો ઉન્હોંને ખિલાફતકે મા'મલેમેં અપની ઝાતકે બારેમેં સબ્ર કિયા, યહાં તક કે મઝલૂમ બનકર શહીદ હો ગએ ઔર દૂસરી યેહ કે તમામ લોગોંકો મસ્હફે ઉસ્માની પર જમા ફરમાયા.[૨]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૫૪
૨ હુલીયા, ૧-૫૮

શુક્ર

સય્યિદિના મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા શુક્ર

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક દિન મસ્જિદસે બાહિર નિકલે ઔર અપને બાલાખાનેકી તરફ તશરીફ લે ગએ. ફિર અંદર જાકર કિબ્લેકી તરફ મુંહ કરકે સજ્દેમેં ગિર ગએ ઔર ઈતના લંબા સજ્દા કિયા કે મુઝે યેહ ગુમાન હોને લગા કે અલ્લાહને સજ્દેમેં હી આપકી રૂહ કબ્ઝ કર લી હૈ.

મૈં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કરીબ જાકર બૈઠ ગયા. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સજ્દેસે સર ઉઠાયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, યેહ કૌન હૈ ? મૈંને કહા, અબ્દુર્રહમાન. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હેં ક્યા હુવા ? મૈંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ ને ઈતના લંબા સજ્દા કિયા કે મુઝે યેહ ગુમાન હોને લગા કે અલ્લાહ તઆલાને સજ્દે હી મેં આપકી રૂહ કબ્ઝ કર લી હૈ.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હઝરત જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામ મેરે પાસ આએ થે ઔર ઉન્હોંને મુઝે યેહ બશારત દી કે અલ્લાહ ફરમા રહે હૈં કે જો આપ પર દુરૂદ ભેજેગા, મૈં ઉસ પર રહમત ભેજૂંગા. જો આપ પર સલામ ભેજેગા, મૈં ઉસ પર સલામ ભેજૂંગા. ઈસ લિયે મૈં શુક્રિયા અદા કરનેકે લિયે અલ્લાહકે સામને સજ્દેમેં ગિર ગયા.[૧]

હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં (એક રાત) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં આયા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખડે હુએ નમાઝ પઢ રહે થે ઔર સુબહ તક આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખડે હી રહે ઔર ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈતના લંબા સજ્દા કિયા કે મુઝે યેહ ગુમાન હોને લગા કે સજ્દેમેં આપકી રૂહ કબ્ઝ હો ગઈ હૈ. (નમાઝ ઔર સજ્દેસે ફારિગ હોકર) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ જાનતે હો,

---

૧ હૈસમી, ૨-૨૮૭

મૈંને ઐસા ક્યૂં કિયા ? મૈંને કહા, અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ હી ઝિયાદા જાનતે હૈં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ચાર પાંચ બાર યેહી સવાલ ફરમાયા, ફિર ફરમાયા, મેરે રબને જિતની દેર મેરે લિયે મુકદ્દર ફરમાઇ થી, મૈંને ઇતની દેર નમાઝ પઢી. ફિર મેરે રબને મુઝ પર ખાસ તજલ્લી ફરમાઇ (ઔર કુછ બાતેં ફરમાઈ) ઔર ઇસકે આખિરમેં મુઝસે પૂછા કે મૈં આપકી ઉમ્મતકે સાથ ક્યા કરૂંગા ?

મૈંને કહા, અય મેરે રબ ! આપ હી ઝિયાદા જાનતે હૈં. ફિર મેરે રબને તીન યા ચાર બાર યેહી સવાલ કિયા. ફિર આખિરમેં મુઝસે ફરમાયા, મૈં આપકી ઉમ્મતકે સાથ ક્યા કરૂંગા ? મૈંને કહા, અય મેરે રબ ! આપ હી ઝિયાદા જાનતે હૈં. મેરે રબને ફરમાયા, મૈં આપકો આપકી ઉમ્મતકે બારેમેં ગમગીન નહીં કરૂંગા. ઇસ વજહસે મૈંને અપને રબ કે સામને સજ્દા કિયા ઔર મેરા રબ થોડે અમલ પર ઝિયાદા અજ્ર દેને વાલા હૈ ઔર શુક્ર કરને વાલોંકો પસંદ કરતા હૈ.[૧]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂબક્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ઝિયારતકે લિયે હાઝિર હુવા, તો દેખા કે આપ પર વહી નાઝિલ હો રહી હૈ. જબ વહીકા સિલસિલા ખત્મ હુવા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત આઇશા (રદિ.) સે ફરમાયા, મેરી ચાદર મુઝે દે દો. (ચાદર લેકર) આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાહિર તશરીફ લે ગએ. જબ મસ્જિદકે અંદર પહોંચે, તો વહાં કુછ લોગ બૈઠે હુએ થે. ઉનકે અલાવા મસ્જિદમેં ઔર કોઇ ન થા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન લોગોંકે પાસ એક તરફ બૈઠ ગએ (ક્યૂંકે કોઇ સાહબ ઉનમેં બયાન કર રહે થે) જબ બયાન કરને વાલેકા બયાન ખત્મ હો ગયા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સૂરએ અલિફ લામ મીમ સજ્દહ પઢી.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઇતના લંબા સજ્દા કિયા કે લોગોંને આપકે સજ્દેકી ખબર સુનકર મસ્જિદમેં આના શુરૂ' કર દિયા. યહાં તક કે દો મીલ દૂરસે ભી લોગ પહોંચ ગએ ઔર (ઇતને લોગ આ ગએ કે મસ્જિદ કમ પડ ગઇ) ઔર હઝરત આઇશા (રદિ.) ને અપને ઘરવાલોંકો પૈગામ ભેજા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પહોંચ જાઓ, ક્યૂંકે મૈંને આજ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઐસા કામ કરતે હુએ દેખા હૈ કે ઇસસે પેહલે કભી નહીં દેખા.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપના સર ઉઠાયા તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને બડા લંબા સજ્દા ફરમાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરે રબને મુઝે યેહ અતિય્યા દિયા હૈ કે મેરી ઉમ્મતમેં સે સત્તર હઝાર આદમી જન્નતમેં હિસાબકે બગૈર દાખિલ હોંગે. મૈંને ઇસ અતિય્યાકા શુક્રિયા અદા કરને કે લિયે અપને રબકે સામને ઇતના લંબા સજ્દા કિયા.

---

૧ હૈસમી, ૨-૨૮૮

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપકી ઉમ્મત તો બહોત ઝિયાદા ઔર બહોત પાકીઝા હૈ. આપ અલ્લાહસે ઔર માંગ લેતે. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દો તીન બાર ઔર માંગા. ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં, આપને તો અપની સારી ઉમ્મત અલ્લાહસે લે લી.[૧]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસસે એક આદમી ગુઝરા, જો કિસી પુરાની બીમારીમેં મુબ્તલા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સવારીસે નીચે ઉતરકર શુક્રકા સજ્દા અદા કિયા. (કે અલ્લાહને મુઝે ઈસ બીમારીસે બચાકર રખ્ખા.) ફિર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઉસ આદમીકે પાસસે ગુઝરે ઔર ઉન્હોંને ભી નીચે ઉતરકર સજ્દએ શુક્ર અદા કિયા. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ઉસ આદમીકે પાસસે ગુઝરે ઔર ઉન્હોંને ભી નીચે ઉતરકર સજ્દએ શુક્ર અદા કિયા.[૨]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને ઘરવાલોંકી જમાઅત ભેજી ઔર ઉનકે લિયે યેહ દુઆ ફરમાઈ, અય અલ્લાહ ! અગર તૂ ઈન લોગોંકો સહીહ સાલિમ વાપસ લે આએગા, તો મેરે ઝિમ્મે તેરા યેહ હક હોગા કે મૈં તેરા શુક્રિયા અદા કરૂંગા, જિસ તરહ અદા કરનેકા હક હૈ. કુછ હી દિનોં કે બા'દ વોહ લોગ સહીહ સાલિમ વાપસ આ ગએ, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, 'અલ્લાહકી કામિલ નેઅમતોં પર ઉસીકે લિયે તમામ તા'રીફેં હૈં.'

મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! ક્યા આપને યેહ નહીં ફરમાયા થા, અગર અલ્લાહ ઈન્હેં વાપસ લાએગા, તો મૈં અલ્લાહકે શુક્રકા હક અદા કરૂંગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, (યેહ કલિમાત કેહકર) ક્યા મૈંને ઐસા નહીં કર દિયા ?[3]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા કિરામ (રદિ.) કા શુક્ર

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક માંગને વાલા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ફરમાને

---

૧ મજમા, ૨-૨૮૯
૨ મજમા, ૨-૨૮૯
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૭

પર ઉસે એક ખજૂર દે દી ગઈ. ઉસને વોહ ખજૂર ફેંક દી. ફિર એક ઔર સવાલ કરને વાલા આયા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસે ભી એક ખજૂર દે દો. ઉસને ખજૂર લેકર કહા, સુબ્હાનલ્લાહ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે એક ખજૂર ! (યેહ તો બહોત બડી નેઅમત હૈ.)

(ઉસકી ઈસ કૈફિયતસે ખુશ હોકર) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લોંડીસે ફરમાયા, ઉમ્મે સલમા (રદિ.) કે પાસ જાઓ ઔર ઉનસે કહો કે ઉનકે પાસ જો ચાલીસ દિરહમ હૈં, વોહ ઈસ સવાલ કરને વાલેકો દે દેં.[1]

હઝરત હસન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક સવાલ કરને વાલા નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે એક ખજૂર દે દી. ઉસ આદમીને કહા, સુબ્હાનલ્લાહ ! નબીયોંમેં સે ઈતને બડે નબી, ઔર વોહ સદકેમેં એક ખજૂર દે રહે હૈં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસસે ફરમાયા, ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ નહીં કે ઈસ એક ખજૂરમેં બહોત સારે ઝર્રે હૈં ?

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ દૂસરા સવાલ કરને વાલા આયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉસે ભી એક ખજૂર દી. ઉસને (ખુશ હોકર) કહા, યેહ ખજૂર નબીયોં મેં સે એક નબી કી તરફ સે મિલી હૈ. જબ તક મૈં ઝિંદા રહૂંગા, યેહ ખજૂર મેરે પાસ રહેગી ઔર મુઝે ઉમ્મીદ હૈ કે ઉસકી બરકત હમેશા મિલતી રહેગી. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને (લોગોં કો) ઉસકે સાથ ભલાઈ કરને કા હુક્મ દિયા ઔર કુછ હી દિનોં મેં વોહ માલદાર હો ગયા.[2]

હઝરત સુલૈમાન બિન યસાર (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) (મક્કા ઔર મદીના કે બીચ) ઝજનાન મકામકે પાસસે ગુઝરે, તો ફરમાને લગે કે મૈંને અપને આપકો દેખા કે મૈં (બચપનમેં અપને વાલિદ) ખત્તાબકે જાનવર ઈસ જગહ ચરાયા કરતા થા. લેકિન અલ્લાહકી કસમ ! મેરી જાનકારીકે મુતાબિક વોહ સખ્ત મિઝાજ ઔર દુરશ્તગો થે. ફિર મૈં હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઉમ્મતકા વાલી બન ગયા હૂં. ફિર યેહ શઅર પળ્હા..

لَاشَیْءَ فِیْمَا تَرٰی اِلَّا بَشَاشَتُهٗ   یَبْقَی الْاِلٰهُ وَیُوْدِیْ الْمَالُ وَلْوَلَدُ

'જો કુછ તુમ દેખ રહે હો, ઉસમેં (ઝાહિરી) બશાશત કે સિવા કુછ નહીં હૈ. અલ્લાહકી ઝાત બાકી રેહને વાલી હૈ, બાકી તમામ માલ ઔર ઔલાદ ફના હો જાએગી.' ઈસકે બા'દ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપને ઊંટસે ફરમાયા, ચલ.[3]

---

૧ બૈહકી
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૨
૩ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૭

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર મેરે પાસ દો સવારીયાં લાઇ જાએં, એક શુક્રકી ઔર દૂસરી સબ્રકી, તો મુઝે ઇસકી પરવાહ નહીં હૈ કે મૈં કિસ પર સવાર હુવા.[૧]

હઝરત ઇકરમા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) એક ઐસે મુસીબત ઝદા આદમીકે પાસસે ગુઝરે, જો કોઢી, નાબીના, બેહરા ઔર ગૂંગા થા. આપને અપને સાથિયોંસે પૂછા, ક્યા તુમ્હેં ઇસમેં અલ્લાહકી કોઇ નેઅમત નઝર આ રહી હૈ ? સાથિયોંને કહા, નહીં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઇસમેં ભી અલ્લાહકી નેઅમત હૈ. ક્યા આપ લોગ દેખ નહીં રહે હૈં કે યેહ પેશાબ કર લેતા હૈ. પેશાબ કતરા કતરા કરકે નહીં આતા હૈ ઔર ન મુશ્કિલસે નિકલતા હૈ. બલ્કે આસાનીસે નિકલ આતા હૈ, યેહ ભી અલ્લાહકી ઝબરદસ્ત નેઅમત હૈ.[૨]

હઝરત ઇબ્રાહીમ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એક આદમીકો સુના કે વોહ યેહ કેહ રહા થા કે અય અલ્લાહ ! મૈં અપની સારી જાન ઔર સારા માલ તેરે રાસ્તેમેં ખર્ચ કરના ચાંહતા હૂં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ લોગ ખામોશ ક્યૂં નહીં રેહતે ? અગર કોઇ મુસીબત આ જાએ તો સબ્ર કરો ઔર અગર આફિયત મિલે તો શુક્ર કરો.[૩]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, યેહ બાત મૈંને ખૂદ સુની હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) કો એક આદમીને સલામ કિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને સલામકા જવાબ દિયા ઔર ઉસસે પૂછા, તુમ કૈસે હો ? ઉસને કહા, મૈં આપકે સામને અલ્લાહકી તા'રીફ બયાન કરતા હૂં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહી જવાબ મૈં તુમસે સુનના ચાહતા થા.[૪]

હઝરત હસન બસરી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત અબૂ મૂસા અશઅરી (રદિ.) કો યેહ લિખ્ખા કે જિતની દુનિયા મિલે ઉસ પર કનાઅત કરો, ક્યૂંકે અલ્લાહ કુછ બંદોંકો રોઝી ઝિયાદા દેતે હૈં ઔર કુછકો કમ.

વોહ ઇસ તરહ હર એકકો આઝમાના ચાહતે હૈં. ઇસ લિયે જિસે રોઝી ઝિયાદા દી હૈ, અલ્લાહ દેખના ચાહતે હૈં કે વોહ અલ્લાહકા શુક્ર કૈસે અદા કરતા હૈ ? અલ્લાહને અપને બંદેકો જો કુછ અતા ફરમાયા હૈ, ઉસકે બદલેમેં અલ્લાહકા જો હક બંદે પર ફર્ઝ બનતા હૈ, ઉસકી અદાયગી યેહ હૈ કે બંદા ઉસકા શુક્ર અદા કરે.[૫]

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૭
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૪
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૪
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૧
૫ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૧

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, શુક્રવાલોં કે લિયે અલ્લાહકી તરફસે હમેશા નેઅમતેં બળ્હતી રેહતી હૈં, ઈસ લિયે તુમ નેઅમતોંકી ઝયાદતી તલબ કરો, ક્યૂંકે અલ્લાહને ફરમાયા હૈ..

لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ — લઈનૂ શકરતુમ્ લ અઝીદન્નકુમ

'અગર તુમ શુક્ર કરો, તો તુમકો ઝિયાદા નેઅમત દૂંગા.'[1]

હઝરત સુલૈમાન બિન મૂસા (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) કો કિસીને બતાયા કે કુછ લોગ બુરાઈમેં લગે હુએ હૈં. આપ ઈનકે પાસ જાએં. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) વહાં ગએ તો દેખા કે વોહ લોગ તો સબ બિખર ચુકે હૈં. અલબત્તા બુરાઈકા અસર વહાં મૌજૂદ હૈ, તો ઉન્હોંને ઈસ બાત પર અલ્લાહકા શુક્ર અદા કિયા કે ઉન્હોંને ઉન લોગોંકો બુરાઈ પર ન પાયા ઔર એક ગુલામ આઝાદ કિયા.[2]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, નેઅમત મિલને પર ફૌરન અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરના ચાહિયે ઔર શુક્ર અદા કરનેસે નેઅમત ઔર બળ્હતી હૈ. શુક્ર ઔર નેઅમતકા બળ્હના એક હી રસ્સીમેં બંધે હુએ હૈં. જબ બંદા શુક્ર અદા કરના છોડેગા, તબ અલ્લાહકી તરફસે નેઅમતકા બળ્હના બંદ હોગા.[3]

હઝરત મુહમ્મદ બિન કઅબ કુરઝી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ને ફરમાયા,ઐસે નહીં હો સકતા કે અલ્લાહ કિસીકે લિયે શુક્ર કા દરવાઝા તો ખોલ દે ઔર અપની તરફસે નેઅમત બળ્હાનેકા દરવાઝા બંદ કર દે ઔર દુઆકા દરવાઝા તો કિસીકે લિયે ખોલ દે ઔર દુઆકી કુબૂલિયતકા દરવાઝા બંદ રખ્ખે ઔર તૌબાકા દરવાઝા તો કિસીકે લિયે ખોલ દે ઔર મગફિરતકા દરવાઝા બંદ રખ્ખેં. મૈં તુમ્હેં (ઈસકી તાઈદમેં) અલ્લાહકી કિતાબ યા'ની કુર્આનમેં સે પળ્હકર સુનાતા હૂં. અલ્લાહને ફરમાયા હૈ..

اُدْعُوْنِيْ اَسْتَجِبْ لَكُمْ — ઉદ્ઊની અસ્તજિબ લકુમ

'મુઝકો પુકારો, મૈં તુમ્હારી દરખ્વાસ્ત કુબૂલ કરૂંગા.' ઔર અલ્લાહને ફરમાયા હૈ..

لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ — લઈનૂ શકરતુમ્ લ અઝીદન્નકુમ

ઔર ફરમાયા હૈ..

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૧
૨ હુલીયા, ૧-૬૦
3 બૈહકી

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ فઝ્કુરૂની અઝ્કુરકુમ્

'ઇન (નેઅમતોં) પર મુઝકો યાદ કરો, મૈં તુમકો (ઇનાયતસે) યાદ રખ્ખુંગા.' ઔર ફરમાયા હૈ..

وَمَنْ يَّعْمَلْ سُوْءً اَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللّٰهَ يَجِدِاللّٰهَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا

વમંય્યઅ્મલ સૂઅન્ અવ યઝ્લિમ નફસહૂ ષુમ્મ યસ્તગફિરિલ્લાહ યજિદિલ્લાહ ગફૂરર્રહીમા

'ઔર જો શખ્સ કોઇ બુરાઇ કરે યા અપની જાનકા નુકસાન કરે, ફિર અલ્લાહસે મઆફી ચાહે, તો વોહ અલ્લાહકો બડી મગફિરત વાલા, બડી રહમત વાલા પાએગા.'

હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં સુબહ ઔર શામ ઇસ હાલમેં કરૂં કે લોગ મુઝ પર કોઇ મુસીબત ન દેખેં, તો મૈં મુસીબતસે બચે રેહનેકો અપને ઉપર અલ્લાહકી તરફસે બહોત બડી નેઅમત સમઝતા હૂં.[૧]

હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જો આદમી યેહ સમઝતા હૈ કે અલ્લાહકી નેઅમત સિર્ફ ખાના ઔર પીના હી હૈ, તો ઉસકી સમઝ કમ હૈ ઔર ઉસકા અઝાબ નઝદીક આ ચુકા હૈ.[૨]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, જો બંદા ખાલિસ પાની પીએ ઔર વોહ પાની બગૈર કિસી તકલીફકે અંદર ચલા જાએ ઔર બગૈર કિસી તકલીફકે (પેશાબકે ઝરીએસે) બાહિર આ જાએ, તો ઉસ પર શુક્ર કરના વાજિબ હો ગયા.[3]

જબ હઝરત ઇબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) શહીદ કર દિયે ગએ, તો ઉનકી વાલિદા મોહતરમા હઝરત અસ્મા બિન્તે અબૂબક્ર (રદિ.) કી વોહ ચીઝ ગુમ હો ગઇ, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકો અતા ફરમાઇ થી ઔર એક થેલેમેં રખ્ખી રેહતી થી. વોહ ઉસે તલાશ કરને લગીં. જબ વોહ ચીઝ મિલ ગઇ, તો સજ્દેમેં ગિર પડીં.[૪]

---

૧ ઇબ્ને અસાકિર
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૨, હુલીયા, ૧-૨૧૦
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૨
૪ હૈસમી, ૨-૨૯૦

અજ્રો સવાબ હાસિલ કરને કા શૌક

સચ્યિદિના હઝરત મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા અજ્રો સવાબ હાસિલ કરને કા શૌક

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જંગે બદરમેં તીન આદમીયોંકો એક ઊંટ મિલા થા. (જિસ પર વોહ બારી બારી સવાર હોતે થે.) ચુનાંચે હઝરત અબૂ લુબાબા ઔર હઝરત અલી (રદિ.) ઊંટમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે શરીક થે. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પૈદલ ચલનેકી બારી આઇ તો દોનોંને અર્ઝ કિયા કે (આપ ઊંટ પર સવાર રહેં) હમ આપકી જગહ પૈદલ ચલેંગે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ દોનોં મુઝસે તાકતવર ભી નહીં હો ઔર ન મૈં તુમસે ઝિયાદા અજ્રો સવાબકા મુસ્તગની હૂં. (બલ્કે મુઝે ભી સવાબકી ઝરૂરત હૈ, ઈસ લિયે મૈં ભી પૈદલ ચલૂંગા.)[1]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) કા અજ્રો સવાબ હાસિલ કરને કા શૌક

હઝરત મુત્તલિબ બિન અબી વદાઆ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક આદમી દેખા, જો બૈઠકર નમાઝ પઢ રહા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બૈઠકર નમાઝ પઢને વાલેકો ખડે હોકર નમાઝ પઢને વાલેસે આધા સવાબ મિલતા હૈ. યેહ સુનકર તમામ લોગ મશક્કત ઔર તકલીફકે બાવુજૂદ ખડે હોકર નમાઝ પઢને લગે.[2]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મદીના મુનવ્વરા તશરીફ લાએ તો ઈન દિનોં મદીનામેં બુખારકા ઝોર થા. ચુનાંચે લોગોંકો બુખાર હોને લગા. એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મસ્જિદમેં

---

૧ બિદાયા, ૩-૨૬૧, મજમા, ૬-૬૯
૨ હૈસમી, ૨-૧૫૦

તશરીફ લાએ, તો લોગ બૈઠ કર નમાઝ પળ્હ રહે થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બૈઠકર પળ્હને વાલેકી નમાઝ સવાબમેં ખડે હોકર પળ્હને વાલેસે આધી હોતી હૈ.[1]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા (રદિ.) મદીના આએ, તો સહાબા (રદિ.) કો મદીનાકા બુખાર ચળ્હ ગયા ઔર ઈતને બીમાર હુએ કે ઉન્હેં બડી મશક્કત ઉઠાની પડી. અલબત્તા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અલ્લાહને બુખારસે મેહફૂઝ રખ્ખા.

સહાબા કિરામ (રદિ.) બુખારસે ઈતને કમઝોર હો ગએ થે કે વોહ બૈઠકર નમાઝ પળ્હા કરતે થે. એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાહિર તશરીફ લાએ ઔર સહાબા (રદિ.) ઉસી તરહ બૈઠ કર નમાઝ પળ્હ રહે થે, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, યેહ જાન લો કે બૈઠ કર પળ્હને વાલેકી નમાઝ ખડે હોકર પળ્હને વાલેસે આધી હોતી હૈ. યેહ ફઝીલત સુનકર તમામ મુસલમાન કમઝોરી ઔર બીમારીકે બાવુજૂદ ઝિયાદા સવાબ હાસિલ કરનેકે શૌકમેં બતકલ્લુફ ખડે હોકર નમાઝ પળ્હને લગે.[2]

હઝરત રબીઅહ બિન કઅબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં સારા દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત કરતા થા ઔર જબ ઈશા પળ્હકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘર તશરીફ લે જાતે, તો મૈં આપકે દરવાઝે પર બૈઠ જાતા. મૈં કેહતા, શાયદ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કોઈ ઝરૂરત પેશ આ જાએ. મૈં કાફી દેર તક સુનતા રેહતા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ 'સુબ્હાનલ્લાહિ વબિહમ્દિહી' પળ્હતે રેહતે. મૈં યૂં હી બૈઠા રેહતા, યહાં તક કે થક કર વાપસ ચલા જાતા યા નીંદ આ જાતી, તો વહાં હી સો જાતા.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ દેખા કે મૈં આપકી દિલો જાનસે ખિદમત કર રહા હૂં ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ખયાલ હુવા કે મેરા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર હક બનતા હૈ, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય રબીઅહ બિન કઅબ ! મુઝસે માંગ લો. જો માંગોગે, તુમ્હેં ઝરૂર દૂંગા. મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ઝરા સોચ લું, ફિર આપકો બતાઉંગા.

મૈંને દિલમેં સોચા, તો મેરે દિલમેં યેહ બાત આઈ કે દુનિયા તો બહરહાલ ખત્મ હોને વાલી હૈ ઔર જાને વાલી ચીઝ હૈ ઔર ઝરૂરતકે મુતાબિક મુઝે રોઝી મિલ હી

---

૧ ફત્હુલ બારી, ૩-૩૯૫
૨ બિદાયા, ૩-૨૨૪

રહી હૈ, ઈસ લિયે મૈં અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અપની આખિરતકે લિયે માંગૂંગા, ક્યૂંકે ઉનકા અલ્લાહકે યહાં ખાસ મકામ હૈ.

ચુનાંચે યેહ સોચકર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય રબીઅહ ! તુમને ક્યા સોચા હૈ ? મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં યેહ ચાહતા હૂં કે આપ અપને રબ કે યહાં મેરી સિફારિશ ફરમાએં, તાકે વોહ મુઝે દોઝખકી આગસે આઝાદ કર દે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હેં યેહ બાત કિસને સમઝાઈ ?

મૈંને કહા, ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ, મુઝે યેહ બાત કિસીને નહીં સમઝાઈ, બલ્કે જબ આપને ફરમાયા કે મુઝસે માંગો, જો માંગોગે, વોહ મૈં તુમ્હેં ઝરૂર દૂંગા ઔર અલ્લાહકે યહાં આપકો બડા ખાસ મકામ હાસિલ હૈ, તો મૈંને ઈસ મા'મલેમેં ગૌર કિયા, તો મુઝેં નઝર આયા કે દુનિયા ખત્મ હોને વાલી ઔર ચલી જાને વાલી ચીઝ હૈ ઔર ઝરૂરતકે મુતાબિક રોઝી મુઝે મિલ હી રહી હૈ, ઈસ લિયે મૈંને સોચા કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મૈં અપની આખિરતકે લિયે હી માંગું.

યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કાફી દેર તક ખામોશ રહે. ફિર ફરમાયા, મૈં તુમ્હારી સિફારિશ ઝરૂર કરૂંગા, લેકિન તુમ ઈસ બારેમેં સજ્દોંકી ઝયાદતીસે મેરી મદદ કરો.[૧]

મુસ્લિમ કી રિવાયતમેં ઈસ તરહ સે હૈ કે હઝરત રબીઅહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ રાત ગુઝારતા થા ઔર વુઝૂ કા પાની ઔર ઝરૂરતકી ચીઝ આપકી ખિદમતમેં પેશ કર દિયા કરતા થા. એક બાર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, મુઝસે માંગો. મૈંને અર્ઝ કિયા, મૈં જન્નતમેં આપકા સાથ માંગતા હૂં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહી યા કુછ ઔર માંગના ચાહતે હો ? મૈંને અર્ઝ કિયા, બસ યેહી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અચ્છા, તો તુમ ઈસ બારેમેં સજ્દોંકી કસરતસે મેરી મદદ કરો.[૨]

હઝરત અબ્દુલ જબ્બાર બિન હારિસ બિન માલિક હદસી મનાદી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મૈં સરાત કે ઈલાકેસે વફદ લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર મૈંને અરબોંકે તરીકેસે યૂં સલામ કિયા કે આપકી સુબહ અચ્છી હો.

૧ બિદાયા, ૫-૩૩૫
૨ તરગીબ, ૧-૨૧૩

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહને (હઝરત) મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ) કો ઔર ઉનકી ઉમ્મતકો ઈસકે અલાવા ઔર સલામ દિયા હૈ, જો વોહ એક દૂસરેકો કરતે હૈં. મૈંને કહા, અસ્સલામુ અલૈક યા રસૂલલ્લાહ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વઅલૈકસ્સલામ.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પૂછા, તુમ્હારા નામ ક્યાહૈ ? મૈંને કહા, જબ્બાર બિન હારિસ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, આજસે તુમ અબ્દુલ જબ્બાર બિન હારિસ હો. મૈંને કહા, બહોત અચ્છા, આજસે મેરા નામ અબ્દુલ જબ્બાર બિન હારિસ હૈ. ચુનાંચે મૈં ઈસ્લામમેં દાખિલ હો ગયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હો ગયા.

જબ મૈં બૈઅત હો ગયા, તો લોગોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાયા કે યેહ મનાદી તો અપની કૌમકા બેહતરીન શેહસવાર હૈ. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક ઘોડા સવારીકે લિયે ઈનાયત ફરમાયા. ફિર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે યહાં ઠહેર ગયા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ જંગોંમેં શરીક હોકર કાફિરોંસે ખૂબ લડતા રહા.

એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મેરે ઉસ ઘોડેકે હિનહિનાને કી આવાઝ ન આઈ તો ફરમાયા, ક્યા બાત હૈ, હદસીકે ઘોડેકી હિનહિનાનેકી આવાઝ નહીં આ રહી હૈ ? મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે યેહ ખબર મિલી કે આપકો મેરે ઘોડેકી આવાઝસે તકલીફ હોતી હૈ, ઈસ લિયે મૈંને ઉસે ખસ્સી કર દિયા. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઘોડોંકો ખસ્સી કરનેસે મના ફરમાયા.

મુઝસે લોગોંને કહા, ક્યા હી અચ્છા હોતા કે તુમ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અપને લિયે કોઈ ખત લે લેતે, જૈસે તુમ્હારે ચચાઝાદ ભાઈ હઝરત તમીમદારી (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે લિયા થા. મૈંને કહા, ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે દુનિયા કી કોઈ ચીઝ માંગી હૈ યા આખિરત કી ?

લોગોંને કહા, દુનિયા કી. મૈંને કહા, દુનિયા તો મૈં છોડકર આયા હૂં. મૈં તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહ ચાહતા હૂં કે કલ (કિયામતકે દિન) અલ્લાહકે સામને મેરી મદદ ફરમાએં.[1]

હઝરત અમ્ર બિન તગલીબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કુછ લોગોંકો માલ દિયા ઔર કુછ લોગોંકો ન દિયા, તો જિનકો ન દિયા, વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કુછ નારાઝ હો ગએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૨૧૫

વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં કુછ લોગોંકો ઈસ લિયે દેતા હૂં કે અગર ન દૂંગા તો મુઝે ડર હૈ કે વોહ બેસબ્રી કરેંગે ઔર ઘભરાને લગ જાએંગે ઔર જિન લોગોંકે દિલમેં અલ્લાહને ખૈર ઔર ઈસ્તગનાકે જઝબાત રખ્ખે હૈં, ઉનકો ઈસી ખૈર ઔર ઈસ્તિગનાકે હવાલે કર દેતા હૂં ઔર અમ્ર બિન તગલીબ ભી ઉન્હીં લોગોંમેં સે હૈં.

હઝરત અમ્ર (રદિ.) કેહતે હૈં, મુઝે યેહ બિલકુલ પસંદ નહીં હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈસ ફરમાનકે બદલે મુઝે સુર્ખ ઊંટ મિલ જાએ.[1]

હઝરત અમ્ર બિન હમ્માદ (રહ.) કેહતે હૈં કે એક સાહબને હમેં યેહ કિસ્સા સુનાયા કે એક બાર હઝરત અલી ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) તવાફ કરકે બાહિર આએ, તો ઉન લોગોંને દેખા કે એક દેહાતી આદમી અપની વાલિદાકો અપની પુશ્ત પર ઉઠાએ હુએ હૈ ઔર યેહ શઅર પઢ રહા હૈ..

اَنَامَطِيَّتُهَا لاَ اَنْفُرُ وَاِذَالرِّكَابُ ذَعِرَتْ لاَ اَذْعَرُ
وَمَا حَمَلَتْنِىْ وَاَرْضَعَتْنِىْ اَكْثَرُ

'મૈં અપની માં કી ઐસી સવારી હૂં, જો બિદકતી નહીં ઔર જબ સવારી ડરને લગતી હૈ તો મૈં નહીં ડરતા ઔર મેરી માં ને જો પેટમેં મુઝે ઉઠાયા ઔર જો મુઝે દૂધ પિલાયા, વોહ મેરી ઈસ ખિદમતસે કહીં ઝિયાદા હૈ. લબ્બૈક અલ્લાહુમ્મ લબ્બૈક.'

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, અય અબૂ હફ્સ ! આઓ, હમ ભી તવાફ કરેં, ક્યૂંકે (ઈસ દેહાતીકી ઈસ આઅલા કૈફિયતકી વજહસે) રહમત નાઝિલ હો રહી હૈ, તો વોહ હમેં ભી મિલ જાએગી. ફિર વોહ દેહાતી મતાફમેં દાખિલ હોકર તવાફ કરને લગા ઔર યેહ અશઆર પઢ રહા થા..

اَنَامَطِيَّتُهَا لاَ اَنْفُرُ وَاِذَالرِّكَابُ ذَعِرَتْ لاَ اَذْعَرُ
وَمَا حَمَلَتْنِىْ وَاَرْضَعَتْنِىْ اَكْثَرُ

ઔર કેહ રહા થા, લબ્બૈક, અલ્લાહુમ્મા લબ્બૈક.

હઝરત અલી (રદિ.) યેહ શઅર પઢને લગે..

اِنْ تَبَرَّهَا فَاللّٰهُ اَشْكُرُ يَجْزِيْكَ بِالْقَلِيْلِ الْاَكْثَرُ

'અગર તુમ અપની માં કે સાથ અચ્છા સુલૂક કરતે રહે હો, તો અલ્લાહ ભી બહોત ઝિયાદા કદરદાન હૈ, વોહ તુમ્હેં ઈસ થોડી ખિદમતકે બદલેમેં બહોત ઝિયાદા દેંગે.'[2]

---

૧ બિદાયા, ૪-૩૬૧, ઈસ્તીઆબ, ૨-૫૧૮
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૩૧૦

હઝરત મૈમૂન બિન મેહરાન (રહ.) કેહતે હૈં કે નજદહ હરૂરી (યેહ ખારજી થા) કે સાથી હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) કે ઊંટોંકે પાससે ગુઝરે ઔર ઉન્હેં હાંક કર સાથ લે ગએ. ઉન ઊંટોંકા ચરવાહા આયા ઔર ઉસને કહા, અય અબૂ અબ્દુર્રહમાન ! આપ અપને ઊંટોંકે બારેમેં સવાબકી નિય્યત કર લેં.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને પૂછા, ઊંટોંકા ક્યા હુવા ? ઉસ ચરવાહેને કહા, નજદહ (ખારજી) કે સાથી ઉનકે પાससે ગુઝરે થે, વોહ ઉન્હેં લે ગએ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને પૂછા, યેહ ક્યા બાત હૈ કે વોહ ઊંટ તો લે ગએ ઔર તુમ્હેં છોડ ગએ ?

ઉસને કહા, વોહ તો મુઝે ભી ઊંટોં કે સાથ લે ગએ થે, લેકિન મૈં ઉનસે કિસી તરહ છૂટ કર આ ગયા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને પૂછા, તુમ ઉન્હેં છોડકર મેરે પાસ ક્યૂં આ ગએ ? ઉસને કહા, મુઝે આપસે મુહબ્બત ઉનસે ઝિયાદા હૈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, ક્યા તુમ અલ્લાહકી કસમ ખા કર કેહ સકતે હો, જિસકે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં કે તુમકો મુઝસે મુહબ્બત ઉનસે ઝિયાદા હૈ ?

ઉસને અલ્લાહકી કસંમ ખાકર યેહ બાત કેહ દી. હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, ઉન ઊંટોંકે બારેમેં તો સવાબકી નિય્યત મૈંને કર હી લી થી, અબ ઊંટોંકે સાથ તુમ્હારે બારેમેં ભી કર લેતા હૂં. ચુનાંચે ઉન્હોંને ઉસ ગુલામકો આઝાદ કર દિયા.

કુછ દિનોંકે બા'દ કિસીને આકર હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કો કહા કે આપકો અપની ફલાં નામ વાલી ઊંટની લેનેકા કુછ ખયાલ હૈ ? વોહ બાઝારમેં બિક રહી હૈ ઔર ઉસને ઉસ ઊંટનીકા નામ ભી લિયા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, મેરી ચાદર મુઝે દો. જબ કંધે પર ચાદર રખકર ખડે હો ગએ તો ફિર બૈઠ ગએ ઔર ચાદર નીચે રખ દી ઔર ફરમાયા, મૈંને ઉસ ઊંટનીકે બારેમેં સવાબકી નિય્યત કર લી થી, તો અબ મૈં ઉસકો લેને ક્યૂં જાઉં ?

હઝરત અમ્ર બિન દીનાર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ઈસ બાતકા ઈરાદા ફરમાયા કે વોહ શાદી નહીં કરેંગે, તો ઉનસે (ઉનકી બેહન) હઝરત હફ્સા (રદિ.) ને કહા કે આપ શાદી કરેં, ક્યૂંકે અગર બચ્ચે પૈદા હોકર મર ગએ તો આપકો (સબ્ર કરનેકી વજહસે) સવાબ મિલેગા ઔર અગર વોહ બચ્ચે ઝિંદા રહે તો વોહ આપકે લિયે અલ્લાહસે દુઆ કરતે રહેંગે.[૧]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબઝા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) ફુરાત નદીકે કિનારે સિફ્ફીનકી તરફ ચલે જા રહે થે, તો ઉન્હોંને યેહ દુઆ માંગી, અય અલ્લાહ ! અગર મુઝે મા'લૂમ હો જાએ કે તૂ મુઝસે ઈસ બાતસે ઝિયાદા રાઝી હોગા કે મૈં અપને આપકો ઈસ પહાડસે નીચે ગિરા દૂં ઔર લુઢકતા હુવા

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૨૫

નીચે ચલા જાઉં (ઔર યૂં ખૂદકો હલાક કર દૂં) તો મૈં ઇસ તરહ કરનેકે લિયે બિલકુલ તૈયાર હૂં. અય અલ્લાહ ! અગર મુઝે યેહ મા'લૂમ હો જાએ કે તૂ મુઝસે ઇસ બાતસે ઝિયાદા રાઝી હોગા કે મૈં પાનીમેં છલાંગ લગાકર ડૂબ જાઉં, તો મૈં ઇસકે લિયે બિલકુલ તૈયાર હૂં. ઔર મૈં યેહ જંગ સિર્ફ તેરી વજહસે લડ રહા હૂં ઔર મુઝે યકીન હૈ કે જબ મેરા મકસદ તુઝકો રાઝી કરના હી હૈ, તો તૂ મુઝે નામુરાદ ઔર મેહરૂમ નહીં કરેગા.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં આજ જિતના ખૈરકા કામ કર રહા હૂં, યેહ મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ઇસસે દુગના કામ કરનેસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ, ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ હમેં આખિરતકી ફિક્ર હોતી થી, દુનિયાકી ફિક્ર હોતી હી નહીં થી ઔર આજ તો દુનિયા હમારી તરફ ઉમડી ચલી આ રહી હૈ.[૨]

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૩-૨૫૮, હુલીયા, ૧-૧૪૩
૨ હુલીયા, ૧-૨૮૭, હૈસમી, ૯-૩૫૪

ઇબાદત મેં કોશિશ ઔર મેહનત

સય્યિદિના હઝરત મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી કોશિશ ઔર મેહનત

હઝરત અલકમા (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત આઇશા (રદિ.) સે પૂછા કે ક્યા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (ઇબાદતકે લિયે) કોઇ દિન ખાસ કિયા કરતે થે ? હઝરત આઇશા (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં. આપકે સારે કામ દાઇમી હુવા કરતે થે ઔર ઇબાદત કરનેકી જિતની તાકત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમમેં થી, ઉતની તુમમેં સે કિસમેં હોગી ?[1]

હઝરત મુગીરહ બિન શોઅબા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને નવાફિલમેં ઇતના લંબા કિયામ ફરમાયા કે આપકે મુબારક પાંવ ફટ ગએ. કિસીને અર્ઝ કિયા, ક્યા અલ્લાહને આપકે અગલે પિછલે તમામ ગુનાહ મઆફ નહીં કર દિયે ? (ઇસ લિયે આપ ઇતની ઝિયાદા ઇબાદત ક્યૂં કરતે હૈં ?) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તો ક્યા ફિર મૈં શુક્ર ગુઝાર બંદા ન બનું ?[2]

ઇસ બારેમેં વાકિઆત નમાઝકે બાબમેં આએંગે.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) કી કોશિશ ઔર મેહનત

હઝરત ઝુબૈર બિન અબ્દુલ્લાહ (રહ.) અપની દાદીસે નક્લ કરતે હૈં, જિન્હેં રૂહૈમા કહા જાતા થા કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) હમેશા રોઝા રખ્ખા કરતે થે ઔર સારી રાત અલ્લાહકી ઇબાદત કિયા કરતે થે, બસ શુરૂ' રાતમેં કુછ દેર આરામ કરતે.[3]

---

૧ સિફતુસ્સફવા, ૭૪
૨ બિદાયા, ૬-૫૮, ઇબ્ને સઅદ, ૧-૩૮૪
3 હુલીયા, ૧-૫૬, મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૦

હઝરત મુજાહિદ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઇબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) ઇબાદતમેં ઇસ દર્જે કો પહોંચે, જિસ દર્જેકો કોઇ ન પહોંચ સકા. એક બાર ઇતના ઝબરદસ્ત સૈલાબ આયા, કે ઉસકી વજહસે લોગ તવાફ ન કર સકતે થે, લેકિન હઝરત ઇબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) ને તૈર કર તવાફકે સાત ચક્કર પૂરે કિયે.[૧]

હઝરત કતન બિન અબ્દુલ્લાહ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઇબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) સાત દિન લગાતાર બગૈર ઇફ્તારકે રોઝે રખ્ખા કરતે થે, જિસકી વજહસે ઉનકી આંખેં સૂખ જાયા કરતી થીં ઔર હઝરત હિશામ બિન ઉર્વહ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) સાત દિન લગાતાર ખાએ પીએ બગૈર રોઝે રખતે.[૨]

ઇસ દોનોં બુઝુર્ગોં ઔર દૂસરે સહાબા કિરામ કે વાકિઆત નમાઝકે બાબમેં આએંગે.

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૨૨૬
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૨૨૬

બહાદુરી

સચ્ચિદિના હઝરત મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા (રદિ.) કી બહાદુરી

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ લોગોંમેં સબસે ઝિયાદા ખૂબસૂરત, સબસે ઝિયાદા સખી ઔર સબસે ઝિયાદા બહાદુર થે. એક રાત મદીના વાલે (કિસી આવાઝકો સુનકર) ઘભરા ગએ, તો લોગ ઉસ આવાઝકી તરફ ચલ પડે.

ઉન્હેં સામનેસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાપસ આતે હુએ મિલે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉનસે પેહલે આવાઝકી તરફ ચલે ગએ થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) કે ઘોડે પર નંગી પુશ્ત પર સવાર થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ગરદનમેં તલવાર લટક રહી થી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમા રહે થે, ડરનેકી કોઇ બાત નહીં ઔર ફરમાયા, હમને ઈસ ઘોડેકો સમંદરકી (તરહ રવાં દવાં પાયા) હાલાંકે મશહૂર યેહ થા કે યેહ ઘોડા સુસ્ત ઔર કમઝોર હૈ. (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બરકતસે તેઝ હો ગયા.)

મુસ્લિમમેં હઝરત અનસ (રદિ.) કી રિવાયતમેં ઈસ તરહ હૈ કે એક બાર મદીનામેં ઘભરાહટ કી બાત પેશ આઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અબૂ તલ્હા (રદિ.) સે 'મન્દૂબ' નામકા ઘોડા માંગ કર લિયા ઔર ઉસ પર સવાર હોકર ગએ ઔર વાપસ આકર ફરમાયા, હમેં ઘભરાહટકી કોઇ ચીઝ નઝર નહીં આઈ ઔર હમને તો ઈસ ઘોડેકો સમંદરકી તરહ પાયા ઔર જબ લડાઈ ઝોરોં પર આતી, તો હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો આગે કરકે ખૂદકો બચાયા કરતે.[૧]

હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જંગે બદરકે દિન મુશ્રિકોંકે હમલેસે હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઓટ લેકર અપના બચાવ કિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ લોગોંમેં સબસે ઝિયાદા નીડર થે. બડી બેજિગરી સે લડતે થે.[૨]

હઝરત અબૂ ઈસ્હાક (રહ.) કેહતે હૈં, યેહ બાત મૈંને ખૂદ સુની હૈ કે કબીલા કૈસકે આદમીને હઝરત બરાઅ બિન આઝિબ (રદિ.) સે પૂછા કે ક્યા જંગે હુનૈનકે દિન

---

૧ મુસ્લિમ
૨ બિદાયા, ૬-૩૭

આપ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો છોડકર ભાગ ગએ થે ? હઝરત બરાઅ (રદિ.) ને ફરમાયા, જી હાં, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નહીં ભાગે થે. કબીલા હવાઝિન વાલે બડે તીરંદાઝ થે. જબ હમને ઉન પર હમલા કિયા ઔર ઉન્હેં હાર હો ગઇ તો હમ લોગ માલે ગનીમત સમેટને પર ટૂટ પડે. ઉસ વક્ત ઉન્હોંને હમ પર તીરોંકી બૌછાર કર દી.

મૈંને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સુફેદ ખચ્ચર પર સવાર હૈં ઔર ઉસકી લગામ હઝરત અબૂ સુફયાન (રદિ.) પકડે હુએ હૈં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમા રહે હૈં, 'અનન્નબીય્યુ લા કઝિબ' (મૈં નબી હૂં ઔર યેહ બાત ઝૂઠ નહીં હૈ.)

બુખારીકી એક રિવાયત મેં યૂં હૈ..

اَنَ النَّبِیُّ لاَ کَذِبْ اَنَاابْنُ عَبْدِالْمُطَّلِبْ

'મૈં નબી હૂં ઔર યેહ બાત ઝૂઠ નહીં હૈ. મૈં અબ્દુલ મુત્તલિબકા પોતા હૂં.' (લોગોંકો હિંમત દિલાનેકે લિયે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને ખાનદાનકા ઝિક્ર કિયા.)

બુખારી કી એક ઔર રિવાયતમેં યેહ હૈ કે ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને ખચ્ચરસે નીચે તશરીફ લાએ.[૧]

હઝરત બરાઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નીચે તશરીફ લે આએ ઔર અલ્લાહસે મદદ તલબ કી ઔર યૂં ફરમાયા..

اَللّٰھُمَّ نَزِّلْ نَصْرَکَ   અલ્લાહુમ્મ નઝ્ઝિલ નસ્રક

ઇસમેં યેહ ઇઝાફા હૈ કે 'અય અલ્લાહ ! અપની નુસરત નાઝિલ ફરમા' ઔર જબ લડાઇ ઝોરોં પર આ જાતી તો હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઓટમેં અપના બચાવ કિયા કરતે થે ઔર ઉસ વક્ત જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કંધેસે કંધા મિલાકર લડતા, વોહ સબસે ઝિયાદા બહાદુર જાના જાતા.[૨]

જિહાદકે બાબમેં સહાબા કિરામ (રદિ.) કી બહાદુરીકે તહત હઝરત અબૂબક્ર, હઝરત ઉમર, હઝરત અલી, હઝરત તલ્હા, હઝરત સઅદ, હઝરત હમઝા, હઝરત અબ્બાસ, હઝરત મઆઝ બિન અમ્ર, હઝરત મઆઝ બિન અફરા, હઝરત અબૂ દુજાના, હઝરત કતાદા, હઝરત સલમા બિન અકવઅ, હઝરત અબૂ હદરદ, હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ, હઝરત બરાઅ બિન માલિક, હઝરત અબુલ મેહજન, હઝરત

---

૧ બુખારી, મુસ્લિમ, નસઇ
૨ બિદાયા, ૪-૩૨૮

અમ્માર બિન યાસિર, હઝરત અમ્ર બિન મા'દીકરિબ ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદિ.) કે વાકિઆત ગુઝર ચુકે હૈં.

તકવા ઔર કમાલે એહતિયાત

સચ્યિદિના હઝરત મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા તકવા ઔર કમાલે એહતિયાત

હઝરત શુઐબ (રહ.) કે દાદા (હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો રાતકે વક્ત અપને પેહલૂમેં પડી હુઇ ખજૂર મિલી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે ખા લિયા, લેકિન ફિર આપકો નીંદ ન આઇ. અઝવાજે મુતહહરાતમેં સે કિસીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આજ રાત આપકો નીંદ નહીં આઇ ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે અપને પેહલૂકે નીચે પડી હુઇ ખજૂર મિલી. મૈંને ઉસે ખા લિયા, લેકિન બા'દમેં મુઝે ખયાલ આયા કે હમારે યહાં તો સદકેકી ખજૂરેં ભી થીં, કહીં યેહ ખજૂર ઉનમેં સે ન હો. (ઇસ ખયાલકી વજહસે મુઝે નીંદ ન આઇ.)[1]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) કા તકવા ઔર કમાલે એહતિયાત

હઝરત મુહમ્મદ બિન સીરીન (રહ.) કેહતે હૈં કે મેરે ઇલ્મમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે અલાવા કોઇ આદમી ઐસા નહીં હૈ, જિસને ખાના ખાકર કય કર દિયા હો. ઉનકા કિસ્સા યેહ હૈ કે ઉનકે પાસ ખાના લાયા ગયા, જિસે ઉન્હોંને ખા લિયા. ફિર ઉન્હેં કિસીને બતાયા કે યેહ ખાના તો હઝરત અબૂ નુઅયમાન (રદિ.) લાએ થે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમને મુઝે ઇબ્ને નુઅયમાનકે મંતર પઢનેકી ઉજરતમેં સે ખિલા દિયા. ફિર ઉન્હોંને કય ફરમાઇ.

૧ બિદાયા, ૬-૫

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી લૈલા (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઈબ્ને નુઅયમાન (રદિ.) નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબામેં સે થે ઔર બડે ખૂબસૂરત થે. કુછ લોગોંને ઉનકે પાસ આકર કહા, ક્યા આપકે પાસ ઐસી ઔરતકા કોઈ ઈલાજ હૈ, જિસકો હમલ નહીં ઠહેરતા ? ઉન્હોંને કહા, હૈ. ઉન લોગોંને પૂછા, વોહ ઈલાજ ક્યા હૈ ?

હઝરત ઈબ્ને નુઅયમાન (રદિ.) ને કહા, યેહ મંતર હૈ, 'અય નાફરમાન રહમ ! ચૂપ કર ઔર ખૂન બહાનેકા કામ છોડ દે. ઈસ ઔરતકો ઝિયાદા બચ્ચે જનનેસે મેહરૂમ કિયા જા રહા હૈ. અય કાશ ! યેહ ઝિયાદા બચ્ચે જનના ઈસ નાફરમાન રહમમેં હોતા. યેહ ઔરત હામિલા હો જાએ યા ઈસે ઈફાકા હો જાએ.' ઈસ મંતરકે બદલેમેં ઉન લોગોંને ઉન્હેં બકરી ઔર ઘી કા હદિયા દિયા. (યેહ વાકિઆ જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં પેશ આયા થા.)

હઝરત ઈબ્ને નુઅયમાન ઉસમેં સે કુછ લેકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિદમતમેં આએ. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉસમેં સે કુછ ખા લિયા. (ફિર ઉનકો ઈસ વાકિઆકા પતા ચલા) તો ખાનેસે ફારિગ હોકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઉઠે ઔર જો કુછ ખાયા થા, વોહ સબ કય કર દિયા ઔર ફિર ફરમાયા, આપ લોગ હમારે પાસ ખાનેકી ચીઝ લે આતે હો ઔર હમેં બતાતે નહીં કે યહ ચીઝ કહાંસે આઈ હૈ.[1]

હઝરત ઝૈદ બિન અરકમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) કા એક ગુલામ થા, જો તયશુદા મિક્દારમેં કમાકર ઉન્હેં દિયા કરતા થા. એક રાત વોહ કુછ ખાના લાયા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉસમેં સે એક લુકમા ખાયા.

ગુલામને અર્ઝ કિયા કે આપ હર રાત મા'લૂમ કિયા કરતે થે (કે કહાં સે કમા કર લાએ હો ?) લેકિન આજ રાત આપને મુઝસે ન પૂછા. આપને ફરમાયા કે ભૂક કે ઝિયાદા હોનેકી વજહસે ન પૂછ સકા. અબ બતાઓ, યેહ ખાના કહાંસે લાએ હો ?

ઉસને કહા, મૈં જાહિલિયતકે ઝમાનેમેં એક કૌમકે પાસસે ગુઝરા થા ઔર મૈંને ઉનકે એક બીમાર પર દમ કિયા થા. ઉન્હોંને મુઝે કુછ દેનેકા વા'દા કિયા થા. આજ મેરા ગુઝર ઉધર કો હુવા તો ઉનકે યહાં શાદી હો રહી થી. ઉન્હોંને મુઝે યેહ દિયા.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ તો મુઝે હલાક કરને લગે થે. ઈસકે બા'દ હલકમેં ઉંગલી ડાલકર કય કરનેકી કોશિશ કી, મગર એક લુકમા, વોહ ભી ભૂક કી શિદ્દતમેં ખાયા ગયા, ન નિકલા. કિસીને અર્ઝ કિયા, પાનીસે હી કય હો સકતી હૈ. ઉન્હોંને પાનીકા બહોત બડા પ્યાલા મંગવાયા ઔર પાની પી પી કર કય ફરમાતે રહે, યહાં તક કે મુશ્કિલસે વોહ લુકમા નિકાલા. કિસીને અર્ઝ કિયા કે અલ્લાહ આપ પર રહમ ફરમાએં, યેહ સારી મશક્કત ઉસ એક લુકમે કી વજહસે બરદાશ્ત ફરમાઈ ?

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૩૬૦

આપને ઈર્શાદ ફરમાયા કે અગર મેરી જાનકે સાથ ભી યેહ લુકમા નિકલતા તો મૈં ઈસકો નિકાલતા. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુના હૈ કે જો બદન હરામ માલસે પરવરિશ પાએ, આગ ઉસકે લિયે બેહતર હૈ. મુઝે યેહ ડર હુવા કે મેરે બદનકા કોઈ હિસ્સા ઉસ લુકમેસે પરવરિશ ન પા જાએ.[1]

હઝરત ઝૈદ બિન અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એક બાર દૂધ પિયા, જો ઉન્હેં બહોત પસંદ આયા. જિન સાહબને પિલાયા થા, ઉનસે મા'લૂમ કિયા કે તુમ્હેં યેહ દૂધ કહાંસે મિલા ? ઉન્હોંને બતાયા કે મૈં ફલાં પાની પર ગયા થા, વહાં સદકે કે જાનવર પાની પીને આએ હુએ થે. ઉન લોગોંને ઉન જાનવરોંકા દૂધ નિકાલકર હમેં દિયા. મૈંને અપને ઈસ મશ્કીઝેમેં વોહ દૂધ ડાલ લિયા. યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મુંહમેં ઉંગલી ડાલકર વોહ સારા દૂધ કય કર દિયા.[2]

હઝરત મિસ્વર બિન મખ્રમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, તકવા ઔર એહતિયાત સીખનેકે લિયે હમ લોગ હર વક્ત હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સાથ લગે રેહતે થે.[3]

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) એક દિન કૂફામેં બાહિર નિકલે તો એક દરવાઝે પર ખડે હોકર ઉન્હોંને પાની માંગા. અંદરસે એક લડકી લોટા ઔર રૂમાલ લેકર નિકલી. આપને ઉસસે પૂછા, અય લડકી ! યેહ ઘર કિસકા હૈ ? ઉસને કહા, ફલાં દિરહમ પરખને વાલેકા હૈ. આપને ફરમાયા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ઈર્શાદ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે દિરહમ પરખને વાલેકે કુંવેસે પાની ન પીના ઔર ટેક્સ વુસૂલ કરને વાલેકે સાયેમેં હરગિઝ ન બૈઠના.[4]

હઝરત યહયા બિન સઈદ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) કી દો બીવીયાં થીં. ઉનમેં સે જિસકી બારી કા દિન હોતા, દૂસરી કે ઘર વુઝૂ ન કરતે. ફિર દોનોં બીવીયાં હઝરત મઆઝ (રદિ.) કે સાથ મુલ્કે શામ ગઈ ઔર વહાં ઈકઠ્ઠી દોનોં બીવીયાં બીમાર હૂંઈ ઔર અલ્લાહકી શાન, કે દોનોંકા એક હી દિનમેં ઈન્તિકાલ હુવા. લોગ ઉસ દિન બહોત મશ્ગૂલ થે, ઈસ લિયે દોનોંકો એક હી કબ્રમેં દફન કિયા ગયા. હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને દોનોંમેં કુરઆ ડાલા કે કિસકો કબ્રમેં પેહલે રખ્ખા જાએ.[5]

હઝરત યહયા (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) કી દો બીવીયાં થીં. જબ એક કે પાસ હોતે તો દૂસરી કે યહાંસે પાની ભી ન પીતે.[6]

---

૧ હુલીયા, ૧-૩૧, સિફતુસ્સફવા, ૧-૯૫, મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૩૬૦
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૮
૩ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૨૯૦
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૬૫
૫ હુલીયા, ૧-૨૩૪
૬ અબૂ નઈમ

હઝરત તાઉસ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં ઈસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે મૈંને હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કો લબ્બૈક પઢતે હુએ સુના. ઉસ વક્ત હમ લોગ અરફાતમેં ખડે થે. એક આદમીને ઉનસે પૂછા, ક્યા આપ જાનતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અરફાતસે કબ કૂચ ફરમાયા ? હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા, મુઝે નહીં મા'લૂમ. (યેહ ઉન્હોંને એહતિયાતકી વજહસે ફરમાયા.) લોગ હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કી ઈસ એહતિયાતસે બહોત હૈરાન હુએ.[૧]

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૨૨૯

અલ્લાહ પર તવક્કુલ

સય્યિદિના હઝરત મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા તવક્કુલ

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ નજ્દકી લડાઈમેં ગયા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાંસે વાપસ હુએ તો દોપહરકે વક્ત એક ઐસી ઘાટીમેં પહોંચે, જિસમેં કાંટેદાર દરખ્ત બહોત થે. વહાં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર સહાબા કિરામ (રદિ.) ને આરામ કિયા ઔર સહાબા કિરામ (રદિ.) દરખ્તોંકે સાયેમેં ઇધર ઉધર ફૈલ ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી એક દરખ્તકે સાયેમેં આરામ ફરમાને લગે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની તલવાર ઉસ દરખ્ત પર લટકા દી.

હમ સબ સો ગએ કે અચાનક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં બુલાયા. હમ આપકી ખિદમતમેં હાઝિર હુએ તો દેખા કે એક દેહાતી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠા હુવા થા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે મૈં સોયા હુવા થા. ઇસને આકર મેરી તલવાર દરખ્તસે ઉતારી ઔર ઉસે મિયાનમેં સે નિકાલ લિયા. મૈં ઉઠા તો ઉસકે હાથમેં નંગી તલવાર કસી હુઇ થી. ઉસને મુઝસે કહા, આપકો મુઝસે કૌન બચાએગા ?

મૈંને કહા, અલ્લાહ. ઉસને ફિર કહા, આપકો મુઝસે કૌન બચાએગા? મૈંને કહા, અલ્લાહ. ફિર ઉસને તલવારકો મિયાનમેં રખ દિયા ઔર બૈઠ ગયા, હાલાંકે ઉસને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કત્લ કરનેકા ઇરાદા કર લિયા થા, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે કોઇ સઝા ન દી.[1]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કબીલા મુહારિબ ઔર ગતફાનસે નખલા મકામ પર જંગ કર રહે થે. જબ ઉન લોગોંને મુસલમાનોંકો ગફલતમેં દેખા તો ઉનમેં સે એક આદમી, જિસકા નામ ગૌરસ બિન હારિસ થા, વોહ આયા ઔર તલવાર લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સર પર ખડે હોકર કેહને લગા, આપકો મુઝસે કૌન બચાએગા ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અલ્લાહ.

---

૧ બુખારી, મુસ્લિમ

યેહ સુનતે હી ઉસકે હાથસે તલવાર નીચે ગિર ગઇ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તલવાર ઉઠા કર ઉસસે પૂછા કે અબ તુમકો મુઝસે કૌન બચાએગા ? ઉસને કહા, આપ તલવારકે બેહતરીન લેને વાલે બન જાઇયે, યા'ની મુઝે મઆફ કર દેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ ઇસકી ગવાહી દેતે હો કે અલ્લાહકે સિવા કોઇ મઅબૂદ નહીં હૈ. ઉસને કહા, નહીં, અલબત્તા મૈં આપસે યેહ અહદ કરતા હૂં કે મૈં કભી ભી આપસે નહીં લડુંગા ઔર જો લોગ આપસે લડેંગે, ઉનકા ભી સાથ નહીં દૂંગા. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે છોડ દિયા. ઉસને અપને સાથિયોંકો જાકર કહા, મૈં તુમ્હારે પાસ ઐસે આદમીકે પાસસે આ રહા હૂં, જો લોગોંમેં સબસે બેહતરીન હૈં, ફિર આગે નમાઝે ખૌફકા ઝિક્ર કિયા.[૧]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) કા તવક્કુલ

હઝરત યઅલા બિન મુર્રા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક રાત હઝરત અલી (રદિ.) મસ્જિદ તશરીફ લે ગએ ઔર વહાં વોહ નફ્લ નમાઝ પઢને લગે. હમને વહાં જાકર પેહરા દેના શુરૂ' કર દિયા. જબ હઝરત અલી (રદિ.) નમાઝસે ફારિગ હુએ, તો વોહ હમારે પાસ તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયા, તુમ લોગ યહાં ક્યૂં બૈઠે હુએ હો ? હમને કહા, હમ આપકા પેહરા દે રહે હૈં.

ઉન્હોંને ફરમાયા, આસમાન વાલોંસે પેહરા દે રહે હો યા ઝમીન વાલોંસે ? હમને કહા, ઝમીન વાલોંસે. ઉન્હોંને ફરમાયા, ઝમીન પર ઉસ વક્ત તક કોઇ ચીઝ નહીં હો સકતી, જબ તક આસમાનમેં ઉસકે હોનેકા ફૈસલા ન હો જાએ. ઔર હર ઇન્સાન પર દો ફરિશ્તે મુકર્રર હૈં, જો હર બલાકો ઉસસે દૂર કરતે રેહતે હૈં ઔર ઉસકી હિફાઝત કરતે રેહતે હૈં, યહાં તક કે ઉસકી તકદીરકા લિખ્ખા આ જાએ ઔર જબ તકદીરકા કોઇ ફૈસલા આ જાતા હૈ, તો યેહ દોનોં ફરિશ્તે ઉસકે ઔર તકદીરકે દર્મિયાનસે હટ જાતે હૈં ઔર અલ્લાહકી તરફસે મેરી હિફાઝતકા બડા મઝબૂત ઇન્તિઝામ હૈ.

જબ મેરી મૌતકા વક્ત આ જાએગા, તો યેહ ઇન્તિઝામ મુઝસે હટ જાએગા ઔર આદમીકો ઇમાનકી મિઠાસ ઉસ વક્ત તક નહીં મિલ સકતી, જબ તક ઉસકો યેહ યકીન ન હો જાએ કે જો કુછ અચ્છા યા બુરા ઉસકો પહોંચા હૈ, વોહ ઉસસે ખતા કરને વાલા નહીં થા ઔર જો ઇસસે ખતા કર ગયા, વોહ ઇસે પહોંચને વાલા નહીં થા.[૨]

---

૧ બિદાયા, ૪-૮૪
૨ અબૂ દાઉદ

હઝરત કતાદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હઝરત અલી (રદિ.) કી ઝિંદગીકી આખિરી રાત આઈ તો ઉન્હેં કરાર નહીં થા (કભી અંદર જાતે, કભી બાહિર) ઘરવાલોં કો ખતરા મેહસૂસ હુવા (કે ઉનકે સાથ કુછ હો ન જાએ) તો ઉન્હોંને આપસમેં ચુપકેસે મશ્વરા કરકે યેહ તય કિયા કે હઝરત અલી (રદિ.) કો બાહિર નહીં જાના ચાહિયે ઔર ઉન્હોંને યેહ બાત ઉનકી ખિદમતમેં ખુદાકા વાસ્તા દેકર અર્ઝ કી.

ઉન્હોંને ફરમાયા, હર બંદેકે સાથ દો ફરિશ્તે મુકર્રર હૈં કે જબ તક તકદીરકે લિખ્ખે હુએકા વક્ત ન આ જાએ, ઉસ વક્ત તક હર બલા ઉસ બંદેસે દૂર કરતે રેહતે હૈં ઔર જબ તકદીરકા વક્ત આ જાતા હૈ, તો ફિર વોહ દોનોં ફરિશ્તે ઉસકે ઔર તકદીરકે દર્મિયાનસે હટ જાતે હૈં. ફિર હઝરત અલી (રદિ.) મસ્જિદ તશરીફ લે ગએ, જહાં ઉન્હેં શહીદ કર દિયા ગયા.[1]

હઝરત અબૂ મિજલઝ (રહ.) કેહતે હૈં કે કબીલા મુરાદકે એક આદમી હઝરત અલી (રદિ.) કે પાસ આએ. હઝરત અલી (રદિ.) નમાઝ પઢ રહે થે. નમાઝકે બા'દ હઝરત અલી (રદિ.) કી ખિદમતમેં ઉસને અર્ઝ કિયા કે કબીલા મુરાદકે કુછ લોગ આપકો કત્લ કરના ચાહતે હૈં, ઈસ લિયે આપ અપની હિફાઝતકા ઈન્તિઝામ કર લેં.

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા કે હર આદમીકે સાથ દો ફરિશ્તે મુકર્રર હૈં, જો હર ઉસ બલાસે ઉસકી હિફાઝત કરતે હૈં, જો ઉસકે મુકદ્દરમેં લિખ્ખી હુઈ ન હો ઔર તકદીરકા જબ વક્ત આ જાતા હૈ, તો યેહ ફરિશ્તે ઈસકે ઔર તકદીરકે દર્મિયાનસે હટ જાતે હૈં. બેશક, મુકર્રર કિયા હુવા વક્ત એક મઝબૂત ઢાલ હૈ.[2]

હઝરત યહયા બિન અબી કસીર (રહ.) ઔર દૂસરે લોગ કેહતે હૈં કે હઝરત અલી (રદિ.) કી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા ગયા કે હમ આપકા પેહરા ન દેં? હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, હર આદમીકી મૌત ઉસકા પેહરા દે રહી હૈ.[3]

હઝરત જઅફર (રહ.) કે વાલિદ હઝરત મુહમ્મદ (રહ.) કેહતે હૈં કે દો આદમી હઝરત અલી (રદિ.) સે અપને ઝગડેકા ફૈસલા કરાને આએ. હઝરત અલી (રદિ.) ઈન દોનોંકો લેકર એક દીવારકે નીચે બૈઠ ગએ. એક આદમીને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! યેહ દીવાર ગિરને વાલી હૈ. ઉન્હોંને ફરમાયા, અપના કામ કરો, અલ્લાહ હમારી હિફાઝતકે લિયે કાફી હૈ. ફિર ઉન દોનોંકી બાત સુનકર ફૈસલા ફરમાયા ઔર વહાંસે ખડે હુએ. ફિર વોહ દીવાર ગિર ગઈ.[4]

હઝરત અબૂ ઝબિયા (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) મર્ઝુલ વફાતકે શિકાર હુએ તો હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) ઉનકી ઈયાદતકે લિયે

---

૧ અબૂ દાઉદ
૨ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૮૮
3 હુલીયા, ૧-૭૫
૪ દલાઈલુન્નુબુવ્વહ, ૨૧૧

તશરીફ લે આએ ઔર ફરમાયા, આપકો ક્યા શિકાયત હૈ? હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, અપને ગુનાહોંકી શિકાયત હૈ. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, આપ ક્યા ચાહતે હૈં?

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, મૈં અપને રબકી રહમત ચાહતા હૂં. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને કહા, ક્યા મૈં તબીબકો ન બુલા લાઉં? હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, તબીબને હી (યા'ની અલ્લાહ હી ને) તો મુઝે બીમાર કિયા હૈ. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને કહા, ક્યા મૈં આપકે લિયે બૈતુલમાલમેં સે અતિય્યા ન મુકર્રર કર દૂં? હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, મુઝે ઇસકી ઝરૂરત નહીં. હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, વોહ અતિય્યા આપકે બા'દ આપકી બેટીયોંકો મિલ જાએગા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને કહા, ક્યા આપકો મેરી બેટીયોં પર ફાકેકા ડર હૈ? મૈંને અપની બેટીયોંકો કેહ રખ્ખા હૈ કે વોહ હર રાત સૂરએ વાકિઅહ પઢ લિયા કરેં. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જો આદમી હર રાત સૂરએ વાકિઅહ પઢેગા, ઉસ પર કભી ફાકા નહીં આએગા. (ઇસ લિયે વઝીફેકી ઝરૂરત નહીં હૈ.)[1]

બીમારીયોં પર સબ્ર કરનેકે ઉનવાનમેં હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) ઔર હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) કા ઐસા હી કિસ્સા ગુઝર ચુકા હૈ, અલબત્તા ઉસમેં સૂરએ વાકિઅહકા ઝિક્ર નહીં હૈ.

તકદીર પર ઔર અલ્લાહ કે ફૈસલે પર રાઝી રેહના

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુઝે ઇસ બાતકી કોઇ પરવાહ નહીં હૈ કે મેરી સુબહ કિસ હાલત પર હોતી હૈ. મેરી પસંદીદા હાલત પર હોતી હૈ યા નાપસંદીદા હાલત પર, ક્યૂંકે મુઝે મા'લૂમ નહીં હૈ કે જો મૈં પસંદ કર રહા હૂં ઉસમેં ખૈર હૈ, યા જો મુઝે પસંદ નહીં હૈ ઉસમેં ખૈર હૈ.[2]

હઝરત હસન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કિસીને હઝરત અલી (રદિ.) સે કહા કે હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુઝે ફાકા માલદારીસે ઔર બીમારી સિહહતસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ. હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહ અબૂઝર (રદિ.) પર રહમ ફરમાએ, મૈં તો યેહ કેહતા હૂં કે જો આદમી ભી અલ્લાહ પર ભરોસા કરે ઔર યેહ સમઝે કે અલ્લાહ જો હાલત ભી ઉસકે લિયે પસંદ ફરમાતે હૈં, વોહ ખૈર હી હૈ, તો

૧ તફસીર ઇબ્ને કસીર, ૪-૨૮૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૫

વોહ અલ્લાહકી તરફસે ભેજી હુઇ હાલત કે અલાવા કિસી ઔર હાલત કી કભી તમન્ના ન કરેગા ઔર યેહ કૈફિયત 'રઝા બર કઝા' કે મકામકા આખિરી દર્જા હૈ.[૧]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જો અલ્લાહકે ફૈસલે પર રાઝી હોગા, તો અલ્લાહને જો ફૈસલા કિયા હૈ, વોહ તો હોકર રહેગા, લેકિન ઉસે (ઇસ પર રાઝી હોનેકી વજહસે) બદલા મિલેગા ઔર ઇસ પર જો રાઝી ન હોગા, તો ભી અલ્લાહકા ફૈસલા હોકર રહેગા, લેકિન ઉસકે નેક અમલ બરબાદ હો જાએંગે.[૨]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કિયામતકે દિન હર આદમી ઇસ બાતકી તમન્ના કરેગા કે કાશ, વોહ દુનિયામેં ગુઝારે કે કાબિલ હી ખાના ખાતા ઔર દુનિયામેં સુબ્હો શામ પેશ આને વાલે હાલાતમેં ઇન્સાનકા નુકસાન તબ હોતા હૈ, જબ ઇન હાલાત પર દિલમેં ગુસ્સા ઔર રંજ હો ઔર તુમમેં સે એક આદમી અપને મુંહમેં અંગારા ઇતની દેર રખ્ખે કે વોહ બુઝ જાએ, યેહ ઉસકે લિયે ઇસસે બેહતર હૈ કે જિસ કામકે લિયે અલ્લાહને હોનેકા ફૈસલા કર રખ્ખા હૈ, ઉસકે બારેમેં વોહ યેહ કહે કે કાશ યેહ ન હોતા.[૩]

તક્વા

હઝરત કુમૈલ બિન ઝિયાદ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કે સાથ બાહિર નિકલા. જબ આપ કબ્રસ્તાન પહોંચે તો કબ્રોંકી તરફ મુતવજ્જહ હોકર ફરમાયા, અય કબ્રવાલો ! અય પુરાને હો જાને વાલો ! અય વહશત વાલો ! તુમ્હારે યહાંકે હાલાત ક્યા હૈં ? હમારે યહાં કે હાલાત તો યેહ હૈં કે (તુમ્હારે બા'દ તુમ્હારે) માલ તકસીમ કર દિયે ગએ ઔર બચ્ચે યતીમ હો ગએ ઔર તુમ્હારી બીવીયોંને ઔર શૌહર કર લિયે. તો યેહ હૈં હમારે યહાં કે હાલાત, તુમ્હારે યહાં કે હાલાત ક્યા હૈં ?

ફિર મેરી તરફ મુતવજ્જહ હોકર ફરમાયા, અય કુમૈલ ! અગર ઇન્હેં જવાબ દેનેકી ઇજાઝત હોતી તો યેહ જવાબમેં કેહતે કે બેહતરીન તોશા તક્વા હૈ. ફિર હઝરત અલી (રદિ.) રોને લગે ઔર ફરમાયા, અય કુમૈલ ! કબ્ર અમલકા સંદૂક હૈ ઔર મૌતકે વક્ત તુમ્હેં ઇસકા પતા ચલેગા.[૪]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૫
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૫
૩ હુલીયા, ૧-૧૩૭
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૨

હઝરત કૈસ બિન અબી હાઝિમ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ લોગ તકવાકે સાથ અમલકે કુબૂલ હોનેકા ઝિયાદા એહતિમામ કરો, ક્યૂંકે તકવાકે સાથ કિયા ગયા અમલ થોડા નહીં હોતા ઔર જો અમલ કુબૂલ હો જાએ, વોહ થોડા કૈસેં સમઝા જા સકતા હૈ?[1]

હઝરત અબ્દે ખૈર (રદિ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, તકવાકે સાથ કિયા ગયા અમલ થોડા નહીં સમઝા જાતા ઔર જો અમલ કુબૂલ હો જાએ, વોહ થોડા કૈસે શુમાર હો સકતા હૈ?[2]

હઝરત ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુઝે યેહ મા'લૂમ હો જાએ કે અલ્લાહ મેરે કિસી અમલકો કુબૂલ કર લેંગે, યેહ મુઝે ઈસસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ કે મુઝે ઈતના સોના મિલ જાએ, જિસસે સારી ઝમીન ભર જાએ.[3]

હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે (આખિરતકી તૈયારી કરને વાલે) અકલમંદ લોગોંકા સોના ઔર ઉનકા રોઝા ન રખના કિતના અચ્છા લગતા હૈ ઔર વોહ લોગ (આખિરતકી તૈયારી ન કરને વાલે) બેવકૂફ લોગોંકી શબબેદારી ઔર રોઝા રખનેકો કિસ તરહ ઐબ લગાતે હૈં? તકવા ઔર યકીન વાલે આદમીકી નેકીકા ઝર્રા, ધોકેમેં પડે હુએ લોગોંકી પહાડોંકે બરાબર ઈબાદતસે ઝિયાદા બડા ઔર ઝિયાદા ફઝીલત વાલા ઔર (તરાઝૂમેં) ઝિયાદા વઝની હૈ.[4]

હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અગર મુઝે યેહ યકીન હો જાએ કે અલ્લાહને મેરી એક નમાઝ કુબૂલ ફરમા લી હૈ, તો યેહ મુઝે દુનિયા ઔર દુનિયામેં જો કુછ હૈ, ઉસસે ઝિયાદા મેહબૂબ હોગા, ક્યૂંકે અલ્લાહને ફરમાયા હૈ..

إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِيْنَ

ઈન્નમા યતકબ્બલુલ્લાહુ મિનલ મુત્તકીન

'અલ્લાહ તકવા વાલોંકા અમલ હી કુબૂલ કરતે હૈં.'[5]

હઝરત ઉબય બિન કઅબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે તુમમેં સે જો આદમી અલ્લાહકે લિયે કોઈ ચીઝ છોડેગા, અલ્લાહ ઉસે ઈસસે બેહતર ચીઝ વહાંસે અતા ફરમાએંગે, જહાંસે મિલનેકા ઉસે ગુમાન ન હોગા ઔર જો ઈસ બારેમેં સુસ્તી કરેગા ઔર ચીઝકો ઈસ તરહ લેગા કે કિસીકો પતા ન ચલ સકે, તો અલ્લાહ ઉસ પર ઉસસે ઝિયાદા સખ્ત મુસીબત વહાંસે લે આએંગે, જહાં સે મુસીબતકે આનેકા ઉસે ગુમાન ભી નહીં હોગા.[6]

---

૧ અબૂ નઈમ, ઈબ્ને અસાકિર
૨ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૨
૩ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૨
૪ હુલીયા, ૧-૨૧૧
૫ તફસીર ઈબ્ને કસીર, ૨-૧૪૩
૬ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૨

અલ્લાહ તઆલા કા ખૌફ ઔર ડર

સય્યિદિના હઝરત મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ખૌફ

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં દેખ રહા હૂં કે આપ બુળ્હે હો ગએ હૈં. (કુછ કમઝોરીકે નિશાન નઝર આને લગ ગએ હૈં.) આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે સૂરએ હૂદ, સૂરએ વાકિઅહ, સૂરએ મુરસલાત, સૂરએ અમ્મ યતસાઅલૂન ઔર સૂરએ ઇઝશશમ્સુ કુવ્વિરત ને બુળ્હા કર દિયા.[1]

બૈહકી મેં યેહ રિવાયત હૈ કે હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ પર બુળ્હાપેકે નિશાન બહોત જલ્દ ઝાહિર હો ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝે સૂરએ હૂદ ઔર ઇસ જૈસી સૂરતોં, વાકિઅહ, અમ્મ યતસાઅલૂન ઔર ઇઝશશમ્સુ કુવ્વિરત ને બુળ્હા કર દિયા.[2]

હઝરત અબૂ સઈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં કૈસે ખુશહાલી ઔર મઝેદાર ઝિંદગીવાલા હો સકતા હૂં, જબકે સૂર ફુંકને વાલા સૂર મુંહમેં લે ચુકા હૈ ઔર અપની પેશાની ઝુકાએ હુએ હૈ ઔર કાન લગાએ ઇન્તિઝાર કર રહા હૈ કે કબ ઉસે સૂર ફુંકનેકા હુકમ દિયા જાતા હૈ ?

મુસલમાનોંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હમ અબ ક્યા પળ્હેં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા..

حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الوَكِيْل عَلَى اللّٰهِ تَوَكَّلْنَا

હસ્બુનલ્લાહુ વનિઅ્મલ વકીલ અલલ્લાહિ તવક્કલના

પળ્હા કરો.

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને એક કારીકો યેહ આયત પળ્હતે હુએ સુના..

---

૧ બૈહકી
૨ બિદાયા, ૬ ૫૮

إِنَّ لَدَيْنَا أَنكَالًا وَجَحِيمًا ઇન્ન લદયના અન્કાલંવ્વ જહીમા

'હમારે યહાં બેડીયાં ઔર દોઝખ હૈ.' યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બેહોશ હો ગએ.[1]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) કા ખૌફ

હઝરત સહલ બિન સઅદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક અન્સારી નૌજવાનકે દિલમેં અલ્લાહકા ડર ઇતના પૈદા હો ગયા કે જબ ભી ઉસકે સામને જહન્નમકા ઝિક્ર હોતા તો વોહ રોને લગ જાતા ઔર ઉસકી કૈફિયતકા ઇતના ઝિયાદા ગલબા હો ગયા કે વોહ હર વક્ત ઘર હી મેં રેહને લગા, બાહિર નિકલના છોડ દિયા.

કિસીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઇસકા તઝકેરા કિયા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકે ઘર તશરીફ લે ગએ. વહાં પહોંચકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે ગલે લગા લિયા. ઇતનેમેં ઉસકી જાન નિકલ ગઇ ઔર ઉસકી લાશ નીચે ગિર ગઇ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ અપને ઇસ સાથીકી તજહીઝો તકફીન કરો. અલ્લાહકે ડરને ઇસકે જિગરકે ટૂકડે કર દિયે.[2]

હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) સે ભી ઐસી હી હદીસ નકલ કી ગઇ હૈ ઔર ઉસમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસ નૌજવાનકે પાસ તશરીફ લે ગએ. જબ ઉસ નૌજવાનકી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર નિગાહ પડી તો વોહ ખડે હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ગલે લગ ગયા ઔર ઇસીમેં ઉસકી જાન નિકલ ગઇ ઔર વોહ મર કર નીચે ગિર પડા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ અપને સાથીકી તજહીઝો તકફીન કરો. જહન્નમકે ડરને ઉસકે જીગરકે ટૂકડે કર દિયે. ઉસ ઝાતકી કસમ ! જિસકે કબ્ઝેમેં મેરી જાન હૈ, અલ્લાહને ઇસે જહન્નમસે પનાહ અતા ફરમા દી હૈ. જો આદમી કિસી ચીઝકી ઉમ્મીદ કરતા હૈ, વોહ ઉસે ઢૂંઢા કરતા હૈ ઔર જો કિસી ચીઝ સે ડરતા હૈ, વોહ ઉસસે ભાગતા હૈ.[3]

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ અલ્લાહને અપને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર યેહ આયત નાઝિલ ફરમાઇ..

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૩
૨ તરગીબ, ૫-૨૨૩
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૪

يَآ اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قُوْآ اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيْكُمْ نَارًا وَّقُوْدُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનૂ કૂ અન્ફુસકુમ વઅહલીકુમ નારૌંવ્વકૂદુહન્નાસુ વલ હિજારહ.

'અય ઈમાનવાલો ! તુમ અપને કો ઔર અપને ઘરવાલોંકો (દોઝખકી ઉસ આગસે બચાઓ, જિસકા ઈંધન આદમી ઔર પત્થર હૈં.' તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક દિન યેહ આયત અપને સહાબા (રદિ.) કો સુનાઇ. સુનતે હી એક નૌજવાન બેહોશ હોકર ગિર પડા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકે દિલ પર હાથ રખ્ખા તો વોહ હરકત કર રહા થા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય નૌજવાન, લા ઈલાહ ઈલ્લલાહુ પળ્હો. ઉસને કલિમા પળ્હા, જિસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે જન્નત કી ખૂશખબરી દી.

સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા યેહ ખૂશખબરી હમમેં સે સિર્ફ ઈસીકે લિયે હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમને અલ્લાહકા યેહ ઈર્શાદ નહીં સુના ?

ذَالِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِيْ وَخَافَ وَعِيْدُ

ઝાલિક લિમન ખાફ મકામી વ ખાફ વઈદ

'(ઔર) યેહ હર ઉસ આદમીકે લિયે (આમ) હૈ, જો મેરે સામને ખડે હોનેસે ડરે ઔર મેરી વઈદસે ડરે.'[૧]

હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) બીમાર હુએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈયાદતકે લિયે ઉનકે યહાં તશરીફ લે ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઉમર (રદિ.) ! અપને આપકો કિસ હાલ પર પા રહે હો ?

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, (અલ્લાહકે ફઝલો કરમકી) ઉમ્મીદ ભી લગાએ હુએ હૂં ઔર (અપને આ'માલકી વજહસે) ડર ભી રહા હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જિસ મો'મિનકે દિલમેં ઉમ્મીદ ઔર ખૌફ જમા હો જાતે હૈં, તો અલ્લાહ ઉસકી ઉમ્મીદકો પૂરા કર દેતે હૈં ઔર જિસ ચીઝસે વોહ ડરતા હૈ, ઉસસે ઉસે બચા લેતે હૈં.[૨]

હઝરત હસન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર સિદ્દીક (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમને નહીં દેખા કે અલ્લાહ જહાં સખ્તી ઔર તંગીકી આયત ઝિક્ર કરતે

---

૧ તરગીબ, ૫-૧૯૪
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૫

હૈં, વહાં ઉસકે કરીબ હી નરમી ઔર વુસ્અતકી આયત ઝિક્ર કરતે હૈં, તાકે મો'મિનકે દિલમેં રગબત ઔર ખૌફ દોનોં હોં ઔર (બેખૌફ હોકર) અલ્લાહસે નાહક તમન્નાએં ન કરને લગે ઔર (નાઉમ્મીદ હોકર) ખૂદ કો હલાકતમેં ન ડાલ દે.[1]

ખુલફા કે ખૌફકે બાબમેં હઝરત અબૂબક્ર ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે ખૌફ કે કિસ્સે ગુઝર ચુકે હૈં.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રૂમી (રહ.) કેહતે હૈં કે મુઝે યેહ બાત પહોંચી હૈ કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર મુઝે જન્નત ઔર દોઝખકે દર્મિયાન ખડા કર દિયા જાએ ઔર મુઝે મા'લૂમ ન હો કે દોનોંમેં સે કિસ તરફ જાનેકા હુક્મ મિલેગા તો ઈસ બાતકે જાનનેસે પેહલે હી મુઝે રાખ બનના પસંદ હોગા કે દોનોંમેં સે કિસ તરફ મુઝે જાના હૈ.[2]

હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે કાશ, મૈં મેંઢા હોતા કે મેરે ઘરવાલે મુઝે ઝબહ કરતે. ફિર મેરા ગોશ્ત ખા લેતે ઔર મેરા શોરબા પી લેતે.

હઝરત ઈમરાન બિન હુસૈન (રદિ.) ફરમાયા કાશ, મૈં એક ટીલે પર પડી હુઈ રાખ હોતા, જિસે આંધી વાલે દિન હવા ઉડા દેતી.[3]

હઝરત કતાદા (રહ.) કેહતે હૈં કે મુઝે યેહ બાત પહોંચી હૈ કે હઝરત ઈમરાન બિન હુસૈન (રદિ.) ને ફરમાયા, કાશ, મૈં રાખ હોતા, જિસે હવાએં ઉડા લે જાતી.[4]

હઝરત આમિર બિન મસરૂક (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કે સામને એક આદમીને કહા, મુઝે સિર્ફ ઈતની બાત પસંદ નહીં હૈ કે મૈં ઉન લોગોંમેં સે હો જાઉં, જિનકો દાહને હાથમેં આ'માલ નામે મિલેંગે, બલ્કે મુઝે તો મુકર્રબીનમેં સે હોના ઝિયાદા પસંદ હૈ.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને ફરમાયા, યહાં તો એક આદમી ઐસા હૈ, જો યેહ ચાહતા હૈ કે મરનેકે બા'દ ઉસે દોબારા ઝિંદા હી ન કિયા જાએ. (બલ્કે ઉસે બિલકુલ હી ખત્મ કર દિયા જાએ.) ઈસસે વોહ અપની ઝાત મુરાદ લેતે થે. (અપને આપકો તવાઝોઅન જન્નતકા હકદાર હી નહીં સમઝતે થે.)[5]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર મુઝે જન્નત ઔર જહન્નમકે દર્મિયાન ખડા કરકે યેહ કહા જાએ કે તુમ પસંદ કર લો. ચાહે જન્નત ઔર જહન્નમમેં સે કિસીમેં ચલે જાઓ ચાહે રાખ બન જાઓ, તો મૈં રાખ બન જાનેકો પસંદ કરૂંગા.[6]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૪
૨ હૈસમી, ૧-૬૦, મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૦
૩ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૭૪, ઈબ્ને સઅદ, ૩-૪૧૩
૪ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૨૬
૫ હુલીયા, ૧-૧૩૩
૬ અબૂ નઈમ

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! જો કુછ મૈં જાનતા હૂં, અગર તુમ વોહ જાન લો, તો તુમ અપની બીવીયોંસે બેતકલ્લુફ ન હો સકો ઔર તુમ્હેં બિસ્તરોં પર સુકૂન ન મિલે. અલ્લાહકી કસમ ! મેરી આરઝૂ હૈ કે કાશ, અલ્લાહ મુઝે દરખ્ત બનાતે, જિસે કાટ દિયા જાતા ઔર ફલ ખા લિયે જાતે.[1]

હઝરત હિઝામ બિન હકીમ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ને ફરમાયા કે તુમ્હેં જો કુછ મરને કે બા'દ દેખના હૈ, અગર તુમ્હેં અબ ઉસકા યકીન હો જાએ, તો ન મઝે લેકર ખાને ખાઓ ઔર ન મઝે લેકર કુછ પીયો ઔર ન ઘરોં કે સાયે મેં બૈઠ સકો, બલ્કે મૈદાનોંકી તરફ નિકલ જાઓ ઔર અપને સીનોંકો પીટ પીટ કર અપની જાનોં પર રોતે રહો ઔર મેરી આરઝૂ હૈ કે કાશ મૈં કોઈ દરખ્ત હોતા, જિસે કાટ કર ઉસકા ફલ ખા લિયા જાતા.[2]

હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મેરી આરઝૂ હૈ કે કાશ મૈં અપને ઘરવાલોંકા મેંઢા હોતા. ઈનકા કોઈ મેહમાન આતા ઔર વોહ મેરી રગોં પર છુરી ફેરકર મુઝે ઝબહ કર દેતે. ખૂદ ભી મેરા ગોશ્ત ખાતે ઔર મેહમાનકો ભી ખિલાતે.[3]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મેરી આરઝૂ હૈ કે કાશ, મૈં યેહ વાલા સુતૂન હોતા.[4]

હઝરત તાઉસ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) હમારે ઈલાકેમેં તશરીફ લાએ તો હમારે બડોંને ઉનસે કહા કે અગર આપ ઈર્શાદ ફરમાએં તો ઈન પત્થરોં ઔર લકડીયોંકો જમા કરકે આપકે લિયે એક મસ્જિદ બના દેં. ઉન્હોંને ફરમાયા, મુઝે ઈસ બાતકા ડર હૈ કે કહીં કિયામતકે દિન ઈસ મસ્જિદકો અપની પીઠ પર ઉઠાનેકા મુઝે મુકલ્લફ ન બના દિયા જાએ.[5]

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કા'બાકે અંદર તશરીફ લે ગએ, તો મૈંને સુના કે વોહ સજ્દેમેં પડે હુએ યેહ કેહ રહે થે, (અય અલ્લાહ !) તૂ જાનતા હૈ કે સિર્ફ તેરે ડરકી વજહસે મૈંને કુરૈશસે ઈસ દુનિયાકે બારેમેં મુઝાહમત નહીં કી.[6]

હઝરત અબૂ હાઝિમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કા એક ઈરાકી આદમી પર ગુઝર હુવા, જો ઝમીન પર બેહોશ પડા હુવા થા. ઉન્હોંને પૂછા, ઈસે ક્યા હુવા ? લોગોંને બતાયા કે જબ ઈસકે સામને કુર્આન પઢા જાતા હૈ, તો ઈસકી યેહ

---

૧ હુલીયા, ૧-૧૬૪
૨ હુલીયા, ૧-૨૧૬
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૫
૪ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૨
૫ હુલીયા, ૧-૨૩૬
૬ હુલીયા, ૧-૨૯૨

હાલત હો જાતી હૈ. ઉન્હોંને ફરમાયા, હમ ભી અલ્લાહસે ડરતે હૈં, લેકિન હમ તો બેહોશ હોકર ઝમીન પર નહીં ગિરતે.[૧]

હઝરત શદાદ બિન ઔસ અન્સારી (રદિ.) જબ બિસ્તર પર લેટતે તો કરવટેં બદલતે રેહતે ઔર ઉનકો નીંદ ન આતી ઔર યૂં ફરમાતે, અય અલ્લાહ ! જહન્નમને મેરી નીંદ ઉડા દી, ફિર ખડે હોકર નમાઝ શુરૂ' કર દેતે ઔર સુબહ તક ઉસમેં મશ્ગૂલ રેહતે.[૨]

હઝરત અમ્ર બિન સલમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત આઇશા (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! મેરી આરઝૂ હૈ કે કાશ, મૈં કોઇ દરખ્ત હોતી. અલ્લાહકી કસમ ! મેરી આરઝૂ હૈ કે કાશ, મૈં મિટ્ટીકા ઢેલા હોતી. અલ્લાહકી કસમ ! મેરી આરઝૂ હૈ કે કાશ, અલ્લાહને મુઝે પૈદા હી ન કિયા હોતા.[3]

હઝરત ઇબ્ને અબી મુલૈકા (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત આઇશા (રદિ.) કે ઇન્તિકાલસે પેહલે ઉનકી ખિદમતમેં હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) આએ ઔર ઉનકી તા'રીફ કરને લગ ગએ કે અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝૌજએ મોહતરમા ! આપકો ખૂશખબરી હો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આપકે અલાવા ઔર કિસી કુંવારી ઔરતસે શાદી નહીં કી ઔર આપકી (ઝિનાકે તોહમતસે) બરાઅત આસમાનસે ઉતરી થી.

ઇતનેમેં સામને સે હઝરત ઇબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) ખિદમતમેં હાઝિર હુએ તો હઝરત આઇશા (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (રદિ.) મેરી તા'રીફ કર રહે હૈં ઔર મુઝે યેહ બિલકુલ પસંદ નહીં હૈ કે આજ મૈં કિસીસે અપની તા'રીફ સુનું. મેરી તમન્ના તો યેહ હૈ કે કાશ, મૈં ભૂલી બિસરી હો જાતી.[૪]

---

૧ હુલીયા, ૧-૩૧૨
૨ હુલીયા, ૧-૨૬૪
૩ ઇબ્ને સઅદ, ૮-૭૪
૪ ઇબ્ને સઅદ, ૮-૭૪

અલ્લાહ કે ખૌફ સે રોના

સચ્ચિદિના હઝરત મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા રોના

હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, મુઝે કુર્આન પળ્હકર સુનાઓ. મૈંને અર્ઝ કિયા, મૈં આપકો કુર્આન સુનાઉં, હાલાંકે કુર્આન તો ખૂદ આપ પર નાઝિલ હુવા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરા દિલ ચાહતા હૈ કે મૈં દૂસરેસે કુર્આન સુનું. ચુનાંચે મૈંને સૂરએ નિસાઅ પળ્હની શુરૂ' કી ઔર જબ મૈં..

فَكَيْفَ اِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ بِشَهِيْدٍوَّجِئْنَا بِكَ عَلٰى هٰٓؤُلَآءِ شَهِيْدًا

ફકયૂફ ઈઝા જિઅ્ના મિન્ કુલ્લિ ઉમ્મતિમ્ બિશહિદિંવ્વ જિઅ્ના બિક અલા હાઉલાઇ શહીદા

પર પહોંચા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બસ કરો. મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફ દેખા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આંખેં આંસૂ બહા રહી થીં.[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે રોનેકે કુછ વાકિઆત નમાઝકે બાબમેં આએંગે.

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) કા રોના

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ યેહ આયત નાઝિલ હુઇ..

اَفَمِنْ هٰذَاالْحَدِيْثِ تَعْجَبُوْنَ وَتَضْحَكُوْنَ وَلَاتَبْكُوْنَ

અફમિન્ હાઝલ્ હદીષિ તઅજબૂન વતદહકૂન વલા તબકૂન

૧ બિદાયા, ૬-૫૮

'સો ક્યા (ઐસે ડરકી બાતેં સુનકર ભી) તુમ લોગ (કલામે ઈલાહી) સે તઅજ્જુબ કરતે હો ઔર હંસતે હો ઔર (અઝાબકે ડર સે) રોતે નહીં હો.' તો અહલે સુફ્ફા ઈતના રોએકે આંસૂ ઉનકે રૂખ્સારોં પર બેહને લગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જબ ઉનકે રોનેકી હલકી હલકી આવાઝ સુની તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી ઉનકે સાથ રો પડે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે રોને કી વજહસે હમ ભી રો પડે.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જો અલ્લાહકે ડર સે રોએગા, વોહ આગમેં દાખિલ નહીં હોગા ઔર તુમ ગુનાહ ન કરો (ઔર ઈસ્તિગફાર કરના છોડ દો) તો અલ્લાહ ઐસે લોગોંકો લે આએગા, જો ગુનાહ કરેંગે (ઔર ઈસ્તિગફાર કરેંગે) ઔર અલ્લાહ ઉનકી મગફિરત કરેંગે.[1]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ આયત તિલાવત ફરમાઈ..

وَقُوْدُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ વકૂદુહન્નાસુ વલ્ હિજારહ્

'જિસકા ઈંધન આદમી ઔર પત્થર હૈ', ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે જહન્નમમેં એક હઝાર સાલ તક આગ જલાઈ ગઈ, યહાં તક કે વોહ લાલ હો ગઈ. ફિર એક હઝાર સાલ તક આગ જલાઈ ગઈ, યહાં તક કે વોહ સુફેદ હો ગઈ. ફિર એક હઝાર સાલ ઔર જલાઈ ગઈ, યહાં તક કે વોહ કાલી હો ગઈ. અબ યેહ આગ કાલી ઔર તારીક હૈ, ઈસકા શોઅલા કભી નહીં બુઝતા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને એક કાલે રંગકા આદમી બૈઠા હુવા થા. વોહ યેહ સુનકર ઝોર ઝોરસે રોને લગા. ઈતનેમેં હઝરત જિબ્રાઈલ અલૈહિસ્સલામ આસમાનસે ઉતર આએ ઔર ઉન્હોંને પૂછા કે યેહ આપકે સામને રોને વાલે કૌન હૈં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ હબ્શા કે હૈં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકી તા'રીફ કી.

હઝરત જિબ્રાઈલ અલૈહિસ્સલામને કહા, અલ્લાહ ફરમા રહે હૈં, મેરી ઈઝઝત ઔર મેરે જલાલ કી કસમ ! અર્શ પર મેરે બુલંદ હોનેકી કસમ ! જિસ બંદેકી આંખ દુનિયામેં મેરે ડર સે રોએગી, મૈં જન્નતમેં ઉસે ખૂબ હંસાઉંગા.[2]

હઝરત કૈસ બિન અબી હાઝિમ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોને કે લિયે આયા તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે કાઈમ મુકામ બન ચુકે થે. પેહલે તો ઉન્હોંને અલ્લાહકી ખૂબ તા'રીફ બયાન કી ઔર ફિર ખૂબ રોએ.[3]

---

૧ તરગીબ, ૫-૧૯૦
૨ તરગીબ, ૫-૧૯૪
૩ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૨૩૦

હઝરત મુહમ્મદ હસન બિન મુહમ્મદ બિન અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) જુમ્આકે ખુત્બેમેં 'ઈઝશ્શમ્સુ કુવ્વિરત' પળહ રહે થે. જબ 'અલિમત નફ્સુમ્મા અહદરત' પર પહોંચે તો (રોનેકે ગલબેકી વજહસે) ઉનકી આવાઝ બંદ હો ગઈ.[1]

હઝરત હસન (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને યેહ આયત પળ્હી..

إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍ

ઈન્ન અઝાબ રબ્બિક લવાકિઉમ્મા લહુ મિનૂ દાફિઅ

'બેશક આપકે રબકા અઝાબ ઝરૂર હોકર રહેગા, કોઈ ઉસકો ટાલ નહીં સકતા.' તો ઉનકા સાંસ ફૂલ ગયા (ઔર વોહ બીમાર હો ગએ) ઔર બીસ દિન તક (ઐસે બીમાર રહે કે) લોગ ઉનકી ઈયાદત કરતે રહે.[2]

હઝરત ઉબૈદ બિન ઉમૈર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હમેં ફજરકી નમાઝ પળ્હાઈ, જિસમેં સૂરએ યુસૂફ શુરૂ' કર દી. પળ્હતે પળ્હતે જબ..

وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ

વયબ્યદ્દત અયૂનાહુ મિનલ્ હુઝ્નિ ફહુવ કઝીમ

પર પહોંચે તો ઈતના રોએ કે આગે ન પળ્હ સકે ઔર રૂકૂઅ કર દિયા.[3]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન શદ્દાદ બિન હાદ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) ફજર કી નમાઝ મેં સૂરએ યુસૂફ પળ્હ રહે થે. મૈં આખિરી સફ મેં ખડા થા. જબ પળ્હતે પળ્હતે..

إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ ઈન્નમા અશ્કૂ બથ્થી વ હુઝની ઈલલ્લાહ

પર પહોંચે તો મૈંને આખિરી સફ સે હઝરત ઉમર (રદિ.) કે બિલક બિલક કર રોને કી આવાઝ સુની.[4]

હઝરત હિશામ બિન હસન (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) કુર્આન પળ્હતે હુએ જબ (અઝાબકી) કિસી આયત પર ગુઝરતે તો ઉનકા ગલા ઘુંટ જાતા ઔર

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૩૮૭
૨ અબૂ ઉબૈદ
૩ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૦૧
૪ ઈબ્ને સઅદ, બૈહકી

ઈતના રોતે કે નીચે ગિર જાતે ઔર ફિર કમઝોર હો જાનેકી વજહસે) કઇ દિન ઘર રેહતે ઔર લોગ ઉનકો બીમાર સમઝ કર ઈયાદત કરતે રેહતે.[૧]

હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) કે આઝાદ કરદા ગુલામ હઝરત હાની (રહ.) કેહતે હૈં કે જબ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કિસી કબ્ર પર ખડે હોતે તો ઈતના રોતે કે દાઢી તર હો જાતી. ઉનસે કિસીને પૂછા કે આપ જન્નત ઔર દોઝખકા તઝકેરા કરતે હૈં ઔર નહીં રોતે હૈં, લેકિન કબ્રકો યાદ કરકે રોતે હૈં?

ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે કબ્ર આખિરતકી મંઝિલોંમેં સે પેહલી મંઝિલ હૈ, જો ઈસસે આસાનીસે છૂટ ગયા, ઉસકે લિયે બા'દકી મંઝિલેં સબ આસાન હૈં ઔર જો ઈસ (અઝાબ) મેં ફંસ ગયા, ઉસકે લિયે બા'દકી મંઝિલેં ઔર ભી ઝિયાદા સખ્ત હૈં ઔર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહ ભી સુના હૈ કે મૈંને કોઇ મંઝર ઐસા નહીં દેખા કે કબ્રકા મંઝર ઉસસે ઝિયાદા ઘભરાહટ વાલા ન હો.[૨]

રઝીન કી રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે હઝરત હાની કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કો એક કબ્ર પર યેહ અશઆર પઢતે હુએ સુના હૈ.

فَاِنْ تَنْجُ مِنْهَا تَنْجُ مِنْذِىْ عَظِيْمَةٍ   وَاِلَّافَاِنِّىْ لَا اَخَالُكَ نَاجِيًا

'(અય કબ્રવાલે !) અગર તુમ ઈસ ઘાટીસે આસાનીસે છૂટ ગએ તો તુમ બડી ઝબરદસ્ત ઘાટીસે છૂટ ગએ, વરના મેરે ખયાલમેં તુમ્હેં આગેકી ઘાટીયોંસે નજાત નહીં મિલ સકેગી.'[3]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) કે પાસસે ગુઝરે. વોહ રો રહે થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, આપ ક્યૂં રો રહે હૈં ? હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને કહા, એક હદીસકી વજહસે રો રહા હૂં જો મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુની હૈ કે રિયા કા અદના દર્જા ભી શિર્ક હૈ ઔર અલ્લાહકે બંદોંમેં સે સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ વોહ લોગ હૈં, જો તકવા વાલે હોં ઔર ઈનકે હાલાત લોગોંસે છુપે હુએ હોં. યેહ લોગ અગર ન આએં તો કોઇ ઈન્હેં તલાશ ન કરે ઔર અગર આ જાએં તો ઈન્હેં કોઇ ન પેહચાને. યેહી લોગ હિદાયતકે ઈમામ ઔર ઈલ્મકે ચિરાગ હૈં.[૪]

હઝરત કાસિમ બિન અબી બઝઝા (રહ.) કેહતે હૈં કે એક સાહબને યેહ વાકિઆ મુઝે બયાન કિયા કે ઉન્હોંને હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કો સૂરએ 'વય્લુલ્લિલ મુતફ્ફિફીન' પઢતે હુએ સુના. જબ વોહ..

---

૧ હુલીયા, ૧-૧૫
૨ તિરમીઝી
3 તરગીબ, ૫-૩૨૨, હુલીયા, ૧-૬૧
૪ હાકિમ, ૩-૨૭૦, હુલીયા, ૧-૧૫

يَوْمَ يَقُوْمُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِيْنَ યવ્મ યકૂમુન્નાસુ લિરબ્બિલ આલમીન

'જિસ દિન તમામ આદમી રબ્બુલ આલમીન કે સામને ખડે હોંગે' પર પહોંચે તો રોને લગે ઔર ઈતના રોએ કે બેઈખ્તિયાર હોકર ઝમીન પર ગિર ગએ ઔર ઈસસે આગે ન પઢ સકે.[1]

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ ભી હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) સૂરએ બકરહ કી આખિરી યેહ દો આયતેં પઢતે તો રોને લગ જાતે..

اِنْ تُبْدُوْا مَافِىْ اَنْفُسِكُمْ اَوْ تُخْفُوْهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللّٰهُ

વઈન્ તુબ્દૂ મા ફી અન્ફૂસિકુમ અવ્ તુખ્ફૂહુ યુહાસિબ્કુમ્ બિહિલ્લાહ

'જો બાતેં તુમ્હારે નફ્સોંમેં હૈં, અગર તુમ ઝાહિર કરોગે યા છુપાએ રખ્ખોગે, અલ્લાહ તુમસે હિસાબ લેંગે' ઔર ફરમાતે, યેહ હિસાબ તો બહોત સખ્ત હૈ.[2]

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) જબ યેહ આયત પઢતે..

اَلَمْ يَاْنِ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوْبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ

અલમ્ યઅ્નિ લિલ્લઝીન આમનૂ અન્ તખ્શઅ કુલૂબુહુમ લિઝિક્રિલ્લાહ

'ક્યા ઈમાનવાલોંકે લિયે ઈસ બાતકા વક્ત નહીં આયા કે ઉનકે દિલ ખુદાકી નસીહત કે ઔર જો સચ્ચા દીન (અલ્લાહકી તરફસે) નાઝિલ હુવા હૈ, ઉસકે સામને ઝુક જાએં' તો રોને લગ જાતે ઔર ઈતના રોતે કે ચુપ કરના ઈખ્તિયારમેં ન રેહતા.[3]

હઝરત યુસૂફ બિન માલિક (રહ.) કેહતે હૈં, મૈં હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે સાથ હઝરત ઉબૈદ બિન ઉમૈર (રદિ.) કે યહાં ગયા. વોહ અપને સાથિયોંમેં બયાન કર રહે થે. (હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) બયાન સુનને લગ ગએ, થોડી દેર બા'દ) મૈંને દેખા તો હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કી આંખોંમેં સે આંસૂ બેહ રહે થે.[4]

હઝરત ઉબૈદ બિન ઉમૈર (રદિ.) ને યેહ આયત આખિર તક પઢી..

فَكَيْفَ اِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ بِشَهِيْدٍ

ફકયૂફ ઈઝા જિઅ્ના મિન્ કુલ્લિ ઉમ્મતિમ્ બિશહીદિન્

---

[1] હુલીયા, ૧-૩૦૫, સિફતુસ્સફવા, ૧-૨૩૪
[2] અબૂ નઈમ, અહમદ
[3] હુલીયા, ૧-૩૦૫, ઈસાબા, ૨-૩૪૯
[4] ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૬૨, હુલીયા, ૧-૩૦૫

'સો ઉસ વક્ત ક્યા હાલ હોગા, જબકે હમ હર હર ઉમ્મતમેં સે એક એક ગવાહકો હાઝિર કરેંગે' તો હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) રોને લગે ઔર ઇતના રોએ કે ઉનકી દાઢી ઔર ગરેબાન આંસૂઓંસે તર હો ગયા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ કેહતે હૈં કે હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) કે પેહલૂમેં જો આદમી બૈઠા હુવા થા, ઉસને મુઝે બતાયા (કે જબ મૈંને હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) કો ઇતના ઝિયાદા રોતે હુએ દેખા, તો) મેરા દિલ ચાહા કે મૈં ખડે હોકર હઝરત ઉબૈદ બિન ઉમૈર (રદિ.) સે કહું કે આપ બયાન ખત્મ કર દેં, ક્યૂંકે આપ ઇન બડે મિયાંકો બહોત તકલીફ પહોંચા ચુકે હૈં.[1]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબી મુલૈકા (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં મક્કાસે મદીના તક હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કે સાથ રહા. જબ વોહ કિસીભી જગહ કિયામ કરતે, વહાં આધી રાત અલ્લાહકી ઇબાદતમેં ખડે રેહતે.

હઝરત અય્યૂબ ને રાવી સે પૂછા કે હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કિસ તરહ કુર્આન પઢતે થે ? ઉન્હોંને કહા, એક બાર હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને યેહ આયત પઢી..

وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذٰلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيْدُ

વજાઅત્ સકરતુલ્ મવ્તિ બિલ્ હક્કિ ઝાલિક મા કુન્ત મિન્હુ તહીદ

'ઔર મૌતકી સખ્તી (કરીબ) આ પહોંચી. યેહ (મૌત) વોહ ચીઝ હૈ, જિસસે તૂ બિદકતા હૈ' તો ખૂબ ઠહેર ઠહેર કર ઉસે પઢતે રહે ઔર દર્દભરી આવાઝસે ખૂબ રોતે રહે.[2]

હઝરત અબી રઝા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) કે (ચેહરે પર) આંસૂઓંકે બેહનેકી જગહ (ઝિયાદા રોનેકી વજહસે) પુરાને તસ્માકી તરહ થી.[3]

હઝરત ઉસ્માન બિન અબી સૌદા (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉબાદા બિન સામિત (રદિ.) ઉસ મસ્જિદકી દીવાર પર, જો વાદીએ જહન્નમકી તરફ હૈ, સીના રખ્ખે હુએ રો રહે હૈં. મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અબુલ વલીદ ! આપ ક્યૂં રો રહે હૈં ? ઉન્હોંને ફરમાયા, યેહ વહી જગહ હૈ, જિસકે બારેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં બતાયા કે ઉન્હોંને ઇસ જગહ જહન્નમકો દેખા થા.[4]

હઝરત લૈલા બિન અતારિદ (રહ.) કેહતે હૈં કે મેરી વાલિદા હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) કે લિયે સુરમા તૈયાર કરતી થીં. વોહ બહોત રોયા કરતે

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૪-૧૬૨
૨ હુલીયા, ૧-૩૨૭
૩ હુલીયા, ૧-૩૨૯
૪ હુલીયા, ૬-૧૧૦

થે. વોહ અપના દરવાઝા બંદ કરકે રોતે રેહતે, યહાં તક કે ઉનકી આંખેં દુખને લગ જાતીં. ઇસ લિયે મેરી વાલિદા ઉનકે લિયે સુરમા તૈયાર કિયા કરતી થીં.[1]

હઝરત મુસ્લિમ બિન બિશ્ર (રહ.) કેહતે હૈં, એક બાર હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) અપની બીમારીમેં રો રહે થે. કિસીને અર્ઝ કિયા, અય અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ! આપ ક્યૂં રો રહે હૈં ? ઉન્હોંને ફરમાયા, ગૌરસે સુનો, મૈં તુમ્હારી ઇસ દુનિયા પર તો નહીં રો રહા હૂં, બલ્કે ઇસ વજહસે રો રહા હૂં કે સફર બહોત દૂર કા હૈ ઔર મેરા તોશા કમ હૈ ઔર મૈં ઉસ ઘાટી પર ચળ્હ ગયા હૂં, જિસકે બા'દ જન્નત ઔર દોઝખકો રાસ્તા જાતા હૈ ઔર મુઝે મા'લૂમ નહીં કે ઇન દોનોંમેં સે કિસકે રાસ્તે પર મુઝે ચલાયા જાએગા.[2]

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૯૦
૨ ઇબ્ને સઅદ, ૪-૬૨, હુલીયા, ૧-૩૮૩

ગૌરો ફિક્ર કરના ઔર ઇબરત હાસિલ કરના

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) કા ગૌરો ફિક્ર કરના ઔર ઇબરત હાસિલ કરના

હઝરત અબૂ રૈહાના (રદિ.) કે આઝાદ કરદા ગુલામ હઝરત હમઝા બિન હબીબ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ રૈહાના (રદિ.) એક જંગસે વાપસ આએ. રાતકો ખાના ખાયા. ફિર વુઝૂ કિયા ઔર ફિર મુસલ્લે પર ખડે હોકર નમાઝ શુરૂ' કર દી ઔર એક સૂરહ પઢને લગે ઔર નમાઝમેં ઐસે મગન હુએ કે ઉસીમેં ફજરકી અઝાન હો ગઇ.

ઉનકી બીવી ને કહા, અય અબૂ રૈહાના ! આપ ગઝવામેં ગએ થે, જિસમેં આપ ખૂબ થક ગએ થે. ફિર આપ વાપસ આએ, તો ક્યા આપ પર હમારા કોઇ હક નહીં હૈ ? ઔર આપકે અવકાતમેં હમારા કોઇ હિસ્સા નહીં હૈ ? ઉન્હોંને ફરમાયા, હૈ, લેકિન અલ્લાહકી કસમ ! તુમ મુઝે યાદ આતીં, તો તુમ્હારા મુઝ પર હક હોતા. ઇનકી બીવીને પૂછા, તો આપ કિસ ચીઝમેં ઇતના ગુમ હો ગએ થે ? (કે મેરા ખયાલ ભી ન આયા ?)

ઉન્હોંને ફરમાયા, અલ્લાહને જન્નત ઔર ઉસકી લઝ્ઝતોંકા જો બયાન ફરમાયા હૈ, મૈં ઉન્હેં સોચને લગ ગયા થા. બસ ઇસીમેં ફજરકી અઝાન કાનમેં પડી.[૧]

હઝરત મુહમ્મદ બિન વાસેઅ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કી વફાતકે બા'દ એક આદમી બસરાસે સફર કરકે હઝરત ઉમ્મે ઝર (રદિ.) (હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કી બીવી) કે પાસ હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કી ઇબાદત પૂછને ગયા. ચુનાંચે ઉસ આદમીને હઝરત ઉમ્મે ઝર (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર કહા, મૈં આપકી ખિદમતમેં ઇસ લિયે આયા હૂં, તાકે આપ મુઝે હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કી ઇબાદતકે બારેમેં બતાએં. ઉન્હોંને બતાયા કે વોહ સારા દિન તન્હાઇમેં બૈઠકર ગૌરો ફિક્ર કરતે રેહતે થે.[૨]

હઝરત ઔન બિન અબ્દુલ્લાહ બિન અત્બા (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત ઉમ્મે દર્દા (રદિ.) સે પૂછા કે હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) કા સબસે અફઝલ અમલ કૌન સા થા ? ઉન્હોંને કહા, ગૌરો ફિક્ર કરના ઔર ઇબરત હાસિલ કરના.[૩]

---

૧ ઇસાબા, ૨-૧૫૭
૨ હુલીયા, ૧-૧૬૪
૩ હુલીયા, ૧-૨૦૮

અબૂ નઈમ ને હઝરત ઔન (રદિ.) સે યેહ હદીસ નકલ કી હૈ કે હઝરત ઉમ્મે દર્દા (રદિ.) સે પૂછા ગયા કે હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) સબસે ઝિયાદા કૌનસા અમલ કરતે થે ? ઉન્હોંને કહા, ઈબરત હાસિલ કરના. દૂસરી રિવાયતમેં હૈ, ગૌરો ફિક્ર કરના.[1] હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક ઘડીકા ગૌરો ફિક્ર કરના સારી રાતકી ઈબાદતસે બેહતર હૈ.[2]

હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે બહોતસે લોગ ખૈરકે દરવાઝોંકે ખુલનેકા ઔર શરકે દરવાઝોંકે બંદ હોનેકા ઝરીઆ બનતે હૈં ઔર ઈસ પર ઉન્હેં બહોત ઝિયાદા સવાબ મિલેગા. બહોતસે લોગ શર કે દરવાઝોંકે ખુલનેકા ઔર ખૈર કે દરવાઝોંકે બંદ હોનેકા ઝરીઆ બનતે હૈં ઔર ઉન્હેં ઈસકી વજહસે બડા ગુનાહ હોગા ઔર એક ઘડીકા ગૌરો ફિક્ર સારી રાતકી ઈબાદતસે બેહતર હૈ.[3]

હઝરત હબીબ બિન અબ્દુલ્લાહ (રહ.) કેહતે હૈં, એક આદમી હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) કી ખિદમતમેં આયા. વોહ ગઝવામેં જાના ચાહતા થા, ઈસ લિયે અર્ઝ કિયા, અય અબૂદ્દર્દા (રદિ.) ! મુઝે કુછ વસીયત ફરમા દેં. હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ અલ્લાહકો ખુશી ઔર રાહતમેં યાદ રખ્ખો, અલ્લાહ મુસીબતમેં તુમ્હેં યાદ રખ્ખેગા, ઔર જબ તુમ અપને દિલમેં દુનિયાકી કિસી ચીઝકા ઈશરાફ ઔર રગબત પાઓ તો ગૌર કરો કે ઉસ ચીઝકા ક્યા અંજામ હોગા ? (કે મિટ્ટીસે બની હૈ ઔર એક દિન મિટ્ટી હો જાએગી.)[4]

હઝરત સાલિમ બિન અબીલ જઅદ (રહ.) કેહતે હૈં કે દો બૈલ હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) કે પાસસે ગુઝરે, જો કામ કર રહે થે. ઉનમેં સે એક કામ કરતા રહા ઔર દૂસરા ખડા હો ગયા, તો હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈસમેં ભી ઈબરત હૈ (કે જો બૈલ કામ છોડકર ખડા હો ગયા હૈ, ઉસે માલિક ડંડેસે મારેગા.)[5]

નફ્સ કા મુહાસબા

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે આઝાદ કરદા ગુલામ કેહતે હૈં કે જો અલ્લાહકી રઝાકે લિયે અપને નફ્સસે બુગ્ઝ રખ્ખેગા (ઔર ઉસકી નહીં માનેગા, બલ્કે ઉસકી મરઝીકે ખિલાફ અલ્લાહ વાલે કામ નફ્સસે કરાએગા) તો ઉસે અલ્લાહ અપને ગુસ્સેસે મેહફૂઝ રખ્ખેંગે.

૧ સિફતુસ્સફવા, ૧-૨૫૮
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૭-૩૯૨
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૨
૪ હુલીયા, ૧-૨૦૯
૫ સિફતુસ્સફવા, ૧-૨૫૮

હઝરત સાબિત બિન હજ્જાજ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ અપને નફ્સોંકા ઇસસે પેહલે જાયઝા લો કે અલ્લાહ તુમ્હારા જાયઝા લે ઔર તુમ અપને નફ્સોંકા ઇસસે પેહલે ખૂદ મુહાસબા કરો કે અલ્લાહ તુમ્હારા હિસાબ લે. તુમ આજ અપને નફ્સોંકા મુહાસબા કરો, ઇસસે કલકો હિસાબમેં આસાની હોગી ઔર (કિયામતકે દિનકી) બડી પેશીકે લિયે નેક અમલ ઇખ્તિયાર કરકે સંવર જાઓ.

'જિસ દિન (ખુદાકે સામને હિસાબકે વાસ્તે) તુમ પેશ કિયે જાઓગે (ઔર) તુમ્હારી કોઇ બાત (અલ્લાહસે) છુપી ન હોગી.'[૧]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક દિન મૈં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે સાથ બાહિર નિકલા. ચલતે ચલતે હઝરત ઉમર (રદિ.) એક બાગમેં દાખિલ હો ગએ. (મૈં બાહિર રેહ ગયા) વોહ બાગકે અંદર થે ઔર મેરે ઔર ઉનકે દર્મિયાન એક દીવાર થી. મૈંને સુના કે વોહ અપને આપકો ખિતાબ કરકે કેહ રહે હૈં, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! અલ્લાહકી કસમ ! તુમ્હેં અલ્લાહસે ઝરૂર ડરના હોગા, વરના અલ્લાહ તુમ્હેં ઝરૂર અઝાબ દેંગે.[૨]

---

૧ હુલીયા, ૧-૫૨
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૦૦

ખામોશી ઔર ઝબાન કી હિફાઝત

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખામોશી

હઝરત સિમાક (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત જાબિર બિન સમુરહ (રદિ.) સે પૂછા, ક્યા આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મજ્લિસમેં હાઝિરી દિયા કરતે થે ? ઉન્હોંને ફરમાયા, હાં, ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઝિયાદાતર ખામોશ રહા કરતે થે.[1]

હઝરત અબૂ માલિક અશજઇ (રદિ.) અપને વાલિદસે નક્લ કરતે હૈં કે હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મજ્લિસમેં હાઝિર હુવા કરતે થે ઔર ઉસ વક્ત હમ લોગ નૌજવાન લડકે થે. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઝિયાદા ખામોશ રેહને વાલા કિસીકો નહીં દેખા. જબ આપકે સહાબા આપસમેં બાતેં કરતે ઔર બહોત ઝિયાદા બાતેં કરતે તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સુનકર મુસ્કુરા દેતે.[2]

હઝરત ઉબાદા બિન સામિત (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક દિન બાહિર તશરીફ લાએ ઔર અપની સવારી પર સવાર હોકર ચલ પડે. આપકે સહાબા ભી આપકે સાથ થે. ઉનમેં સે કોઇ ભી આપસે આગે નહીં ચલ રહા થા.

હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં અલ્લાહસે દુઆ કરતા હૂં કે વોહ હમારે ઇન્તિકાલકે દિનકો, આપકે ઇન્તિકાલકે દિનસે પેહલે કર દે. અલ્લાહ હમેં (આપકે ઇન્તિકાલ) કા વોહ દિન ન દિખાએ, લેકિન અગર હમેં વોહ દેખના પડ ગયા, તો ફિર હમ આપકે બા'દ કૌનસે આ'માલ કિયા કરેં?

અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં, હમ જિહાદ ફી સબીલિલ્લાહ કિયા કરેં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જિહાદ ફી સબીલિલ્લાહ બહોત અચ્છા અમલ હૈ ઔર લોગોંકો ઇસકી આદત ભી હૈ, લેકિન ઇસસે ભી ઝિયાદા (નફ્સકો) કાબૂમેં લાને વાલા અમલ હૈ. ચુનાંચે હઝરત મઆઝ (રદિ.) કો જિતને ભી ખૈર વાલે અમલ મા'લૂમ થે, ઉન્હોંને ઉનમેં સે હર એકકા નામ લિયા.

---

૧ હૈસમી, ૧૦-૨૯૭, ઇબ્ને સઅદ, ૧-૩૭૨
૨ હૈસમી, ૧૦-૨૯૮

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હર એક કે જવાબમેં યેહી ફરમાતે રહે કે લોગોંકો ઈસકી આદત હૈ, લેકિન ઈસસે ભી ઝિયાદા (નફ્સકો) કાબૂમેં લાને વાલા અમલ હૈ. આખિરમેં હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! લોગોંકો ઉન તમામ આ'માલકે કરનેકી આદત હૈ તો ઈનસે ભી ઝિયાદા (નફ્સકો) કાબૂમેં લાને વાલા અમલ કૌનસા હૈ ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને મુંહકી તરફ ઈશારા કરકે ફરમાયા, ખામોશ રેહના ઔર સિર્ફ ખૈરકી બાત કરના. હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, જો કુછ હમ ઝબાનસે બોલતે હૈં, ક્યા ઉસ પર હમારી પકડ હોગી ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત મઆઝ (રદિ.) કી રાન પર હાથ મારકર કહા, તેરી માં તુઝે ગુમ કરે, ઐસે એક દો જુમલે ઔર કહે ઔર ફરમાયા, લોગોંકો ઉનકે નથનેકે બલ જહન્નમમેં ઉનકી ઝબાનોંકી બાતેં હી ગિરાએંગી. જો અલ્લાહ ઔર આખિરતકે દિન પર ઈમાન રખતા હૈ, ઉસે ચાહિયે કે ખૈરકી બાત કહે ઔર શરસે ખામોશ રહે. તુમ લોગ ખૈરકી બાત કહો તો (અજ્રો સવાબકો) ગનીમતમેં પાઓગે ઔર શરસે ખામોશ રહો, દોનોં જહાંકી આફતોંસે બચે રહોગે.[૧]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા (રદિ.) કી ખામોશી

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે ઝમાનેમેં એક આદમી કત્લ હો ગયા, તો એક ઔરતને ઉસ પર રોતે હુએ કહા, અય શહીદ હોને વાલે !

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ખામોશ રહો. તુમ્હેં કૈસે પતા ચલા કે વોહ શહીદ હૈ ? હો સકતા હૈ કે વોહ બેકારકી બાતેં કરતા રહા હો, યા ઐસી ચીઝોંકે ખર્ચ કરનેમેં કંજૂસીસે કામ લેતા રહા હો, જિનકે ખર્ચ કરનેસે ઉસે કિસી તરહકી કમી ન આતી હો.[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમમેં સે એક આદમી જંગે ઉહદમેં શહીદ હુવા ઔર ભૂકકી વજહસે ઉસકે પેટ પર એક પત્થર બંધા હુવા થા. તો ઉસકી માં ઉસકે ચેહરેસે મિટ્ટી સાફ કરને લગી ઔર કેહને લગી, અય મેરે બેટે ! તુઝે જન્નત મુબારક

૧ હૈસમી, ૧૦-૨૯૯
૨ હૈસમી, ૧૦-303

હો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ્હેં કૈસે પતા ચલા (કે યેહ જન્નતી હૈ) ? શાયદ યેહ બેકારકી બાતેં કરતા રહા હો યા ઐસી ચીઝોંકો રોકકર રખતા હો, જિનકે ખર્ચ કરનેમેં કોઇ નુકસાન ન હો.[૧]

હઝરત ખાલિદ બિન નુમૈર (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અમ્માર બિન યાસિર (રદિ.) બહોત ઝિયાદા ખામોશ ગમગીન ઔર બેચૈન રેહતે થે ઔર આમ તૌર પર ફરમાયા કરતે થે કે મૈં અલ્લાહકી આઝમાઇશસે ઉસીકી પનાહ ચાહતા હૂં.[૨]

હઝરત અબૂ ઈદરીસ ખૌલાની (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં દમિશ્ક કી મસ્જિદમેં દાખિલ હુવા, તો મૈંને વહાં એક હઝરત દેખે કે જિનકે સામનેકે દાંત બહોત ચમક રહે થે ઔર વોહ બહોત ઝિયાદા ખામોશ રેહને વાલે થે ઔર ઉનકે સાથ જો લોગ થે, ઉનકા હાલ યેહ થા કે ઉનકા આપસમેં કિસી મા'મલેમેં ઇખ્તિલાફ હો જાતા, તો વોહ ઉનકે સામને પેશ કરતે ઔર ફિર વોહ ઈસ મા'મલેમેં જો ફૈસલા કરતે, સબ ઉસસે મુત્મઇન હો જાતે. મૈંને પૂછા, યેહ હઝરત કૌન હૈં ? લોગોં ને બતાયા, યેહ હઝરત મઆઝ બિન જબલ હૈં.[૩]

હઝરત અસ્લમ (રહ.) કેહતે હૈં કે એક બાર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી તરફ ઝાંક કર દેખા, તો વોહ અપની ઝબાન ખીંચ રહે થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખલીફા ! આપ ક્યા કર રહે હૈં ? હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈસીને તો મુઝે હલાકતકી જગહોં પર લા ખડા કિયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જિસ્મકા હર ઉઝવ ઝબાનકી તેઝીકી શિકાયત કરતા હૈ.[૪]

હઝરત અબૂ વાઇલ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) એક બાર સફા પહાડી પર ચઢે ઔર ઝબાનકો પકડ કર કેહને લગે, અય ઝબાન! ખૈરકી બાત કેહ, ગનીમત હાસિલ કરેગી, બુરી બાત ન કેહ, બલ્કે ચુપ રેહ, શરમિંદા હોનેસે બચ જાએગી ઔર સલામતીમેં રહેગી. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે ઇબ્ને આદમકી ઝિયાદા ખતાએં ઉસકી ઝબાનસે સાદિર હોતી હૈં.[૫]

હઝરત સઈદ જુરૈરી (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમીને યેહ વાકિઆ સુનાયા કે મૈંને હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કો દેખા કે વોહ અપની ઝબાનકી નોક પકડ કર કેહ રહે હૈં, તેરા નાસ હો, ખૈરકી બાત કેહ, ગનીમત હાસિલ કરેગી ઔર બુરી બાત ન કેહ, બલ્કે ચુપ રેહ, સલામતીમેં રહેગી. એક આદમીને ઉનસે પૂછા, અય ઇબ્ને અબ્બાસ !

---

૧ તિરમીઝી, મિશ્કાત
૨ હુલીયા, ૧-૧૪૨
૩ હાકિમ, ૩-૨૬૯
૪ હૈસમી, ૧૦-૩૦૨, હુલીયા, ૧-૩૩
૫ હૈસમી, ૧૦-૩૦૦

ક્યા બાત હૈ ? મૈં દેખ રહા હૂં કે આપ અપની ઝબાનકી નોક પકડકર યેહ બાત કેહ રહે હૈં ? ઉન્હોંને ફરમાયા, મુઝે યેહ બાત પહોંચી હૈ કે બંદેકો કિયામતકે દિન જિતના ગુસ્સા અપની ઝબાન પર આએગા, ઉતના ઔર કિસી ચીઝ પર નહીં આએગા.[1]

હઝરત સાબિત બનાની (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત શદ્દાદ બિન ઔસ (રદિ.) ને એક દિન અપને એક સાથીસે કહા, દસ્તરખ્વાન લાઓ, તાકે હમ ઈસમેં મશ્ગૂલ હો જાએં, તો ઈનકે એક ઔર સાથીને કહા, મૈંને જબસે આપકી સોહબત ઈખ્તિયાર કી હૈ, મૈંને કભી આપસે ઐસી બાત નહીં સુની. ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! બસ યેહી એક બાત મેરી ઝબાનસે અચાનક નિકલ ગઈ હૈ, વરના જબસે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે જુદા હુવા હૂં, હમેશા મેરી ઝબાનસે નપી તુલી બાત નિકલી હૈ. (યા'ની હમેશા સોચ સમઝકર બોલતા રહા હૂં, બસ આજ ચૂક હો ગઈ હૈ.) આઈન્દહ ઐસા નહીં હોગા.[2]

હઝરત સુલૈમાન બિન મૂસા (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત શદ્દાદ બિન ઔસ (રદિ.) ને એક દિન કહા કે દસ્તરખ્વાન લાઓ, તાકે હમ ભી ઉસકે સાથ કુછ ખેલ લેં, તો ઈસ બોલ પર ઉનકે સાથિયોંને ઉનકી પકડ કી ઔર યૂં કહા, હઝરત અબૂ યઅલા (યેહ હઝરત શદ્દાદ (રદિ.) કી કુન્નિયત હૈ) કો દેખો, આજ ઈનકી ઝબાનસે કૈસી બાત નિકલી હૈ.

ઉન્હોંને ફરમાયા, અય મેરે ભતીજો, જબસે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે બૈઅત હુવા હૂં, હમેશા મૈંને સોચ સમઝ કર નપી તુલી બાત હી કહી હૈ. બસ યેહી એક બાત અચાનક કેહ બૈઠા હૂં, યા'ની મુઝસે ચૂક હો ગઈ હૈ. ઈસ બાતકો છોડો ઔર તુમ ઈસસે બેહતર બાત લે લો ઔર વોહ યેહ દુઆ હૈ, અય અલ્લાહ ! હમ તુઝસે હર કામમેં જલ્દી ન કરને ઔર કદમ જમાએ રખનેકી દુઆ માંગતે હૈં ઔર માંગતે હૈં કે રૂશ્દો હિદાયત પર પક્કા બને રહેં. તેરી નેઅમતોંકા શુક્ર અદા કરતે રહેં ઔર તેરી અચ્છી ઈબાદત કરનેકી તૌફીક હાસિલ કરતે રહેં ઔર તુઝસે કલ્બે સલીમ ઔર સચ્ચી ઝબાન માંગતે હૈં ઔર તેરે ઈલ્મમેં જિતની ખૈર હૈ, ઉસે માંગતે હૈં ઔર ઉન શુરૂરસે પનાહ માંગતે હૈં, જિન્હેં તૂ જાનતા હૈ. યેહ દુઆ મુઝસે લે લો ઔર વોહ બાત જો અચાનક નિકલ ગઈ હૈ, ઉસે છોડ દો.[3]

ફિર અબૂ નઈમ ને દૂસરી સનદસે ઈસ જૈસી રિવાયત બયાન કી હૈ, જિસમેં યેહ ભી હૈ કે જો બાત મેરી ઝબાનસે નિકલ ગઈ હૈ, ઉસે તુમ યાદ ન રખ્ખો, બલ્કે અબ જો મૈં તુમ્હેં કહુંગા, ઉસે યાદ કર લો ઔર વોહ યેહ હૈ કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે લોગ જબ સોના ઔર ચાંદીકા ખઝાના જમા

---

૧ હુલીયા, ૧-૩૨૮
૨ હુલીયા, ૧-૨૬૫
૩ હુલીયા, ૧-૨૬૬

કરને લગ જાએં, તો તુમ ઇન કલિમાતકો ખઝાના બના લેના. યા'ની ઇન્હેં ઝિયાદાસે ઝિયાદા પળ્હતે રેહના. અય અલ્લાહ ! મૈં હર કામમેં આપસે સાબિત કદમી ઔર રૂશ્દો હિદાયત પર પુખ્તગી ચાહતા હૂં. ફિર પિછલી હદીસ જૈસે અલ્ફાઝ ઝિક્ર કિયે ઔર મઝીદ યેહ દુઆ ભી ઝિક્ર કી, 'ઔર મેરે જિતને ગુનાહોંકો જાનતા હૈ, મૈં તુઝસે ઉન તમામ ગુનાહોંકી મગફિરત ચાહતા હૂં. બેશક તૂ હી ગૈબકી તમામ બાતોંકા જાનનેવાલા હૈ.'[૧]

હઝરત ઇસા બિન ઉકબા (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઊદ (રદિ.) ને ફરમાયા કે ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે અલાવા કોઇ મઅબૂદ નહીં, રૂએ ઝમીન પર કોઇ ચીઝ ઐસી નહીં હૈ, જિસે ઝબાનસે ઝિયાદા ઉમ્રકૈદ કી ઝરૂરત હો.[૨]

હઝરત ઇબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં બેકાર બાતેં કરનેસે ડરાતા હૂં ઔર ઝરૂરત ભર બાત કરના હી તુમ્હારે લિયે કાફી હૈ.[૩]

હઝરત ઇબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) ને ફરમાયા કે કિયામતકે દિન સબસે ઝિયાદા ખતાએં ઉન લોગોંકી હોંગી, જો દુનિયામેં બેકાર બહસ મુબાહસા કરતે રેહતે થે.[૪]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ઝબાન સારે જિસ્મકે ઠીક રખનેકી બુનિયાદ હૈ. જબ ઝબાન ઠીક હો જાએ તો સારે આ'ઝા ઠીક હો જાતે હૈં ઔર જબ ઝબાન બેકાબૂ હો જાતી હૈ તો તમામ આ'ઝા બેકાબૂ હો જાતે હૈં.[૫]

ઇબ્ને અબીદુનિયા કી એક રિવાયતમેં હૈ, અપની શખ્સીયતકો છુપા, ફિર તેરા ઝિક્ર નહીં હુવા કરેગા (ઔર તૂ બિગડનેસે બચ જાએગા) ઔર ખામોશી ઇખ્તિયાર કર, તૂ સલામતીમેં રહેગા. એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે ખામોશી જન્નતકી તરફ બુલાને વાલી હૈ. એક રિવાયતમેં હઝરત અલી (રદિ.) સે યેહ શઅર નક્લ કિયા ગયા હૈ..

لَا تُفْشِ سِرَّكَ اِلَّا اِلَيْكَ   فَاِنَّ لِكُلِّ نَصِيْحٍ نَصِيْحًا

'અપના ભેદ અપને તક મેહફૂઝ રખ ઔર કિસી પર ઝાહિર ન કર, ક્યૂંકે હર ભલા ચાહને વાલેકે લિયે કોઇ ન કોઇ ભલા ચાહને વાલા હોતા હૈ.'

فَاِنِّيْ رَاَيْتُ غُوَاةَ الرِّجَالِ لَايَدَعُوْنَ اَدِيْمًا صَحِيْحًا

'ક્યૂંકે મૈંને ગુમરાહ ઇન્સાનોંકો દેખા કે વોહ કિસી આદમીકો બેદાગ સહીહ સાલિમ નહીં રેહને દેતે.'[૬]

---

૧ અબૂ નઇમ, ૧-૨૬૬, તફસીર ઇબ્ને કસીર, ૨-૩૫૧
૨ હુલીયા, ૧-૧૩૪, હૈસમી, ૧૦-303
૩ તબરાની, હૈસમી
૪ તબરાની, હૈસમી
૫ ઇબ્ને અબીદુનિયા
૬ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૮

હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જૈસે તુમ લોગ બાત કરના સીખતે હો, ઐસે હી ખામોશ રેહના ભી સીખો, ક્યૂંકે ખામોશ રેહના બહોત બડી બુર્દબારી હૈ ઔર તુમ્હેં બોલનેસે ઝિયાદા સુનનેકા શૌક હોના ચાહિયે ઔર કભી બેકાર બોલ ન બોલો. હંસીકી બાતકે બગૈર ખ્વાહ મ ખ્વાહ મત હંસો ઔર બિલા ઝરૂરત કિસી જગહ મત જાઓ.[૧]

હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મો'મિનકે જિસ્મમેં કોઇ ઉઝવ અલ્લાહકો ઉસકી ઝબાનસે ઝિયાદા મેહબૂબ નહીં હૈ. ઇસકી વજહસે અલ્લાહ ઉસે જન્નતમેં દાખિલ ફરમાએંગે ઔર કાફિરકે જિસ્મમેં કોઇ ઉઝવ અલ્લાહકો ઉસકી ઝબાનસે ઝિયાદા મબગૂઝ નહીં હૈ. ઇસકી વજહસે અલ્લાહ ઉસે જહન્નમમેં દાખિલ કરેંગે.[૨]

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે બંદેકો સબસે ઝિયાદા જિસ ઉઝવકો પાક કરનેકી ઝરૂરત હૈ, વોહ ઉસકી ઝબાન હૈ.[3]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં, કોઇ બંદા ઉસ વક્ત તક મુત્તકી નહીં બન સકતા, જબ તક વોહ અપની ઝબાનકી હિફાઝત ન કરે.[૪]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૯
૨ હુલીયા, ૧-૨૨૦
3 હુલીયા, ૧-3૦૭
૪, ઇબ્ને સઅદ, ૭-૨૨

ગુફ્તગૂ

હઝરત સય્યિદિના મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ગુફ્તગૂ

બુખારી મેં હઝરત આઇશા (રદિ.) કી યેહ રિવાયત હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાતચીત ઐસી સાફ ઔર ઇત્મીનાનસે હોતી થી કે અગર કોઇ ઉસકે કલિમાત ગિનના ચાહે તો ગિન સકતા થા.

બુખારી મેં હઝરત આઇશા (રદિ.) કી દૂસરી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે મૈં તુમ્હેં તઅજ્જુબકી બાત ન બતાઉં કે અબૂ ફલાં આએ ઔર મેરે હુજરેકે કરીબ બૈઠ કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી હદીસ ઇતની આવાઝસે બયાન કરને લગે કે મુઝે ભી સુનાઇ દે રહી થીં. મૈં નફ્લ નમાઝ પઢ રહી થી ઔર વોહ નમાઝ ખત્મ હોનેસે પેહલે હી વહાંસે ચલે ગએ. અગર વોહ મુઝે મિલ જાતે તો મૈં ઉનકી તરદીદ કરતી ઔર ઉન્હેં બતાતી કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમ્હારી તરહ લગાતાર જલ્દી જલ્દી બાતેં નહીં ફરમાયા કરતે થે.

યેહ રિવાયત ઇમામ અહમદ, મુસ્લિમ ઔર અબૂ દાઉદને ભી ઝિક્ર કી હૈ ઔર ઇસકે શુરૂમેં હઝરત આઇશા (રદિ.) ને ફરમાયા કે ક્યા મૈં તુમ્હેં હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કી અજીબ બાત ન બતાઉં? ફિર આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા હૈ.

ઇમામ અહમદ ઔર અબૂ દાઉદ હઝરત આઇશા (રદિ.) કી યેહ રિવાયત ઝિક્ર કરતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાતચીતકા હર મઝમૂન દૂસરેસે અલગ હોતા થા ઔર હર એક આપકી બાત સમઝ જાતા થા. આપ લગાતાર જલ્દી જલ્દી બાત નહીં ફરમાતે થે.

હઝરત જાબિર (રદિ.) યા હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાતચીત વાઝેહ હુરૂફકે સાથ હોતી થી યા હર હર લફ્ઝ અલગ હોતા થા ઔર ઇસમેં જલ્દી નહીં પાઇ જાતી થી. ઇમામ અહમદ ઔર બુખારી હઝરત અનસ (રદિ.) સે રિવાયત કરતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ કોઇ અહમ બાત ફરમાતે, તો ઉસે તીન બાર દોહરાતે ઔર જબ કિસી કૌમકે પાસ જાકર સલામ કરતે તો તીન બાર કરતે.

ઈમામ અહમદ, હઝરત સુમામા બિન અનસ (રદિ.) સે રિવાયત કરતે હૈં કે હઝરત અનસ (રદિ.) જબ કોઇ બાત કરતે તો ઉસે તીન બાર દોહરાતે ઔર વોહ યેહ બતાયા કરતે કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી જબ કોઇ (અહમ) બાત ફરમાતે, તો ઉસે તીન બાર દોહરાતે ઔર ઈજાઝત ભી તીન બાર લેતે.

તિરમિઝી મેં હઝરત સુમામા બિન અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કોઇ (અહમ) બાત ફરમાતે તો ઉસે તીન બાર દોહરાતે, તાકે અચ્છી તરહ સમઝમેં આ જાએ.[1]

ઈમામ અહમદ બુખારી હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે યેહ રિવાયત કરતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના કે મુઝે જામેઅ કલિમાત (જિનકે અલ્ફાઝ થોડે ઔર મઅની ઝિયાદા હૈં) દેકર ભેજા ગયા હૈ ઔર રો'બકે ઝરીએ મેરી મદદ કી ગઇ હૈ. એક બાર મૈં સો રહા થા તો ઝમીનકે ખઝાનોંકી ચાબીયાં મુઝે દી ગઈ ઔર મેરે હાથમેં રખ દી ગઈ.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બૈઠે હુએ બાતચીત કર રહે હોતે તો (અલ્લાહકે શૌકમેં ઔર વહીકે ઈન્તિઝારમેં) બાર બાર નિગાહ આસમાન કી તરફ ઉઠાતે.[2]

હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કૌમકે બુરેસે બુરે આદમીકી તરફ ભી દિલ રખનેકે ખયાલસે પૂરી તરહ મુતવજ્જહ હોકર બાત ફરમાતે (જિસકી વજહસે ઉસકો અપની ખુસૂસીયતકા પૂરા ખયાલ હો જાતા થા.) ચુનાંચે ખૂદ મેરી તરફ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પૂરી તવજ્જોહ હોતી થી ઔર બાતકા રૂખ ભી મેરી તરફ ઝિયાદા હોતા થા, યહાં તક કે મૈં સમઝને લગા કે મૈં કૌમકા બેહતરીન આદમી હૂં, ઈસી વજહસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સબસે ઝિયાદા તવજ્જોહ ફરમાતે હૈં.

મૈંને ઈસી ખયાલસે એક દિન મા'લૂમ કિયા કે અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં અફઝલ હૂં યા અબૂબક્ર (રદિ.) ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફરમાયા, કે અબૂબક્ર (રદિ.) ફિર મૈંને પૂછા, કે મૈં અફઝલ હૂં યા ઉમર (રદિ.) ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ઉમર (રદિ.) ફિર મૈંને પૂછા કે મૈં અફઝલ હૂં યા ઉસ્માન (રદિ.) ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ઉસ્માન (રદિ.)

જબ મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સાફ સાફ પૂછા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બિલા રિઆયત સહી સહી બતા દિયા. મેરી રિઆયતમેં

---

૧ તિરમીઝી
૨ બિદાયા, ૬-૪૦,૪૧

મુઝે અફઝલ નહીં ફરમાયા. મુઝે અપની ઇસ હરકત પર બા'દમેં શરમિંદગી હુઇ ઔર બડી તમન્ના હુઇ કે કાશ, મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહ બાત ન પૂછતા.[1]

---

[1] શમાઇલ, ૨૫, હૈસમી, ૯-૧૫

મુસ્કુરાના ઔર હંસના

સય્યિદિના હઝરત મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા મુસ્કુરાના ઔર હંસના

બુખારી ઔર મુસ્લિમમેં હઝરત આઇશા (રદિ.) કી રિવાયત હૈ કે મૈંને કભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઝોરસે હંસતે હુએ નહીં દેખા કે આપકે જબડે ઔરોંકો નઝર આને લગેં. આપ તો બસ મુસ્કુરાયા કરતે થે.

તિરમિઝીમેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હારિસ (રદિ.) કી રિવાયત હૈ કે મૈંને કિસીકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઝિયાદા મુસ્કુરાને વાલા નહીં દેખા.

તિરમિઝીમેં ઇન્હીં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હારિસ (રદિ.) કી દૂસરી રિવાયત યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા હંસના મુસ્કુરાના હી હોતા થા. (આખિરતકી બાતોં પર તો આપ હંસ લિયા કરતે થે, દુનિયાકી બાતોં પર આપ સિર્ફ મુસ્કુરાયા કરતે થે.)[1]

મુસ્લિમમેં યેહ રિવાયત હૈ કે હઝરત સિમાક બિન હરબ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત જાબિર બિન સમુરહ (રદિ.) સે પૂછા, ક્યા આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મજ્લિસમેં બૈઠા કરતે થે ? હઝરત જાબિર (રદિ.) ને કહા, બહોત. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફજરકી નમાઝ પઢકર સૂરજ નિકલને તક નમાઝકી જગહ હી બૈઠે રેહતે થે. જબ સૂરજ નિકલ આતા, તબ વહાંસે ખડે હોતે. ઉસ વક્ત સહાબા (રદિ.) બાતેં કરતે રેહતે ઔર કભી જાહિલિયતકે ઝમાનેકી કોઇ બાત યાદ કરકે હંસા કરતે, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુસ્કુરાતે રેહતે.

તયાલિસી મેં હઝરત સિમાક (રહ.) કી યેહ રિવાયત હૈ કે મૈંને હઝરત જાબિર બિન સમુરહ (રદિ.) સે યેહ મા'લૂમ કિયા કે ક્યા આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મજ્લિસમેં બૈઠા કરતે થે ? ઉન્હોંને ફરમાયા, જી હાં, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખામોશી બહોત ઝિયાદા ઔર હંસી બહોત કમ થી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને કભી આપસમેં એક દૂસરેકો શઅર સુનાતે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ

૧ તિરમીઝી

ભી કભી કોઈ જુમલા ઉનકે મા'મલોંમેં ઈર્શાદ ફરમા દેતે. સહાબા તો હંસા કરતે, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અકસર મુસ્કુરાયા હી કરતે થે.[૧]

હઝરત હુસૈન બિન યઝીદ કલબી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કભી હંસતે હુએ નહીં દેખા. આપ તો બસ મુસ્કુરાયા હી કરતે થે ઔર આપ કભી ભૂકકી તેઝીકી વજહસે પેટ પર પત્થર ભી બાંધ લિયા કરતે થે.[૨]

હઝરત અમરા (રહ.) કેહતી હૈં કે મૈંને હઝરત આઈશા (રદિ.) સે પૂછા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ અપની બીવીયોંકે સાથ તન્હાઈમેં હોતે તો આપકા ક્યા અંદાઝ હોતા થા ? હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ્હારે મર્દોંકી તરહ ઉનકા મઅમૂલ હોતા થા, લેકિન યેહ બાત ઝરૂર હૈ કે આપ, લોગોંમેં સબસે ઝિયાદા શરીફ, સબસે ઝિયાદા નરમ, બહોત હંસને વાલે ઔર મુસ્કુરાને વાલે થે.[૩]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ વહી આતી યા આપ બયાન ફરમાતે, તો મૈં યૂં મેહસૂસ કરતા કે આપ ઐસી કૌમકો ડરા રહે હૈં, જિસ પર અલ્લાહકા અઝાબ આયા હુવા હૈ ઔર જબ યેહ કૈફિયત જાતી રેહતી, તો મૈં દેખતા કે આપકા ચેહરા સબસે ઝિયાદા ખુશ ઔર આપ સબસે ઝિયાદા મુસ્કુરાને વાલે ઔર આપકા જિસ્મ સબસે ઝિયાદા ખૂબસૂરત હૈ.[૪]

હઝરત અબૂ ઉમામા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તમામ લોગોંસે ઝિયાદા હંસને વાલે ઔર સબસે ઝિયાદા અચ્છી તબીયત વાલે થે.[૫]

હઝરત આમિર બિન સઅદ (રહ.) કેહતે હૈં કે (મેરે વાલિદ) હઝરત સઅદ (રદિ.) ને ફરમાયા કે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ગઝવએ ખંદક કે દિન ઈતના હંસે કે આપકે દન્દાને મુબારક (દાંત મુબારક) ઝાહિર હો ગએ.

હઝરત આમિર કેહતે હૈં કે મૈંને પૂછા કે કિસ બાત પર હંસે થે ? હઝરત સઅદ (રદિ.) ને કહા કે એક કાફિર ઢાલ લિયે હુએ થા ઔર હઝરત સઅદ, ગો બડે માહિર તીરંદાઝ થે, લેકિન વોહ અપની ઢાલકો ઈધર ઉધર કર લેતા થા, જિસકી વજહસે અપની પેશાનીકા બચાવ કર લેતા થા (ગોયા મુકાબલેમેં હઝરત સઅદ (રદિ.) કા તીર લગને ન દેતા થા, હાલાંકે યેહ મશહૂર તીરંદાઝ થે.)

હઝરત સઅદ (રદિ.) ને એક બાર તીર નિકાલા (ઔર ઉસકો કમાન મેં ખીંચકર ઈન્તિઝારમેં રહે) જિસ વક્ત ઉસને ઢાલસે સર ઉઠાયા, ફૌરન ઐસા લગાયા કે પેશાનીસે ચુકા નહીં ઔર વોહ ફૌરન ગિર ગયા. ઉસકી ટાંગ ભી ઉપર કો ઉઠ ગઈ. ઈસ

---

૧ બિદાયા, ૬-૪૧, ઈબ્ને સઅદ, ૧-૩૭૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૨, ઈસાબા, ૧-૩૪૦
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૭, બિદાયા, ૬-૪૪, ઈબ્ને સઅદ, ૧-૯૧
૪ હૈસમી, ૯-૧૭
૫ હૈસમી, ૯-૧૭

પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈતના હંસે કે આપકે મુબારક દાંત ઝાહિર હો ગએ.

મૈંને પૂછા કે ઈસમેં સે કૌન સી બાત પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હંસે ? ઉન્હોંને કહા કે સઅદને ઉસ આદમીકે સાથ હોશિયારીસે જો મા'મલા કિયા, ઉસ પર.[૧]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક સાહબને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં તો હલાક હો ગયા (ક્યૂંકે મૈંને અલ્લાહકા હુક્મ તોડ દિયા.) મૈં રમઝાનમેં અપની બીવીસે સોહબત કર બૈઠા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસકે કફ્ફારેમેં એક ગુલામ આઝાદ કરો. ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, મેરે પાસ તો ગુલામ નહીં હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, દો મહીને લગાતાર રોઝે રખ્ખો. ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, યેહ મેરે બસમેં નહીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, સાઠ મિસ્કીનોંકો ખાના ખિલાઓ. ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, મેરે પાસ ખિલાનેકે લિયે કુછ નહીં.

થોડી દેરકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ખજૂરોં કે પત્તોંસે બને હુએ ટોકરેમેં ખજૂરેં આઈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મસ્અલા પૂછને વાલે કહાં હૈં ? (વોહ આએ તો) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, લો, યેહ ખજૂરેં સદકા કર દો.

ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, અપનેસે ભી ઝિયાદા ફકીર પર સદકા કરૂં ? અલ્લાહકી કસમ ! મદીનેકે દોનોં તરફ જો કંકરીલે મૈદાન હૈં, ઉનકે દર્મિયાન કોઈ ઘરાના હમસે ઝિયાદા ફકીર નહીં હૈ. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈતના હંસે કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દન્દાને મુબારક ઝાહિર હો ગએ ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અચ્છા, (જબ તુમ ઈતને ઝરૂરતમંદ હો, તો) ફિર તુમ્હીં ઉસે અપને ઘરવાલોં પર ખર્ચ કર લો. (બા'દમેં કફ્ફારા દે દેના.)[૨]

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફરમાયા કે મૈં ઉસ આદમીકો ખૂબ જાનતા હૂં, જો સબસે પેહલે જન્નતમેં દાખિલ હોગા ઔર ઉસે ભી જાનતા હૂં, જો સબસે આખિરમેં જહન્નમસે નિકાલા જાએગા. કિયામતકે દિન એક આદમી દરબારે ઈલાહીમેં હાઝિર કિયા જાએગા. ઉસકે લિયે યેહ હુક્મ હોગા કે ઉસકે છોટે છોટે ગુનાહ ઉસ પર પેશ કિયે જાએં ઔર બડે બડે ગુનાહ છુપા દિયે જાએં.

---

૧ શમાઈલ, ૧૬
૨ સહીહ બુખારી, ૨-૮૯૯

જબ ઉસ પર છોટે છોટે ગુનાહ પેશ કિયે જાએંગે કે તૂને ફલાં દિન ફલાં ફલાં ગુનાહ કિયે હૈં, તો વોહ ઈકરાર કરેગા, ઈસ લિયે કે ઈન્કારકી ગુંજાઈશ ન હોગી ઔર વોહ અપને બડે ગુનાહોંસે ડર રહા હોગા, ફિર યેહ હુક્મ હોગા કે ઉસકો હર ગુનાહકે બદલે એક નેકી દો, તો વોહ આદમી યેહ હુક્મ સુનતે હી ખૂદ બોલેગા કે મેરે તો અભી બહોતસે ગુનાહ બાકી હૈં, જો યહાં નઝર નહીં આતે.

હઝરત અબૂઝર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકી યેહ બાત નક્લ ફરમા કર ઈતના હંસે કે આપકે દન્દાને મુબારક ઝાહિર હો ગએ.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈર્શાદ ફરમાયા કે મૈં ઉસ આદમીકો જાનતા હૂં કે જો આખિરમેં આગસે નિકલેગા. વોહ એક ઐસા આદમી હોગા, જો કે ઝમીન પર ઘિસટતા હુવા જહન્નમસે નિકલેગા. (જહન્નમકે અઝાબકી તેઝીકી વજહસે સીધા ન ચલ સકેગા) ઉસકો હુક્મ હોગા કે જા, જન્નતમેં દાખિલ હો જા.

વોહ વહાં જાકર દેખેગા કે લોગોંને તમામ જગહોં પર કબ્ઝા કર રખ્ખા હૈ. સબ જગહેં ભરી હુઇ હૈં, ચુનાંચે વાપસ આકર અર્ઝ કરેગા, અય મેરે રબ ! લોગ તો સારી જગહેં લે ચુકે હૈં. (મેરે લિયે તો અબ કોઇ જગહ બાકી નહીં રહી.) વહાંસે ઈર્શાદ હોગા કે (દુનિયાકા) વોહ ઝમાના ભી તુમ્હેં યાદ હૈ, જિસમેં તુમ થે ? વોહ કહેગા, ખૂબ યાદ હૈ. ઈર્શાદ હોગા, અચ્છા તુમ તમન્નાએં કરો. ચુનાંચે વોહ ખૂબ તમન્નાઓંકો ઝાહિર કરેગા. વહાંસે ઈર્શાદ હોગા કે તુમકો તુમ્હારી તમન્નાએં ભી દીં ઔર દુનિયાસે દસ ગુના ઝિયાદા ભી દિયા. વોહ અર્ઝ કરેગા, આપ બાદશાહોંકે બાદશાહ હોકર મુઝસે મઝાક ફરમાતે હૈં ?

હઝરત અબ્દુલ્લાહ ફરમાતે હૈં કે મૈંને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈતના હંસે કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દન્દાને મુબારક ઝાહિર હો ગએ.[૨]

વકાર ઔર સંજીદગી

હઝરત ખારિજા બિન ઝૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની મજ્લિસમેં સબસે ઝિયાદા વકારકે સાથ બૈઠતે થે. આપ

---

૧ શમાઇલ, ૧૬
૨ તિરમીઝી

સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મુબારક જિસ્મકા કોઇ ઉઝવ બાહિર (લોગોં) કી તરફ ફૈલા હુવા નહીં હોતા થા.[૧]

હઝરત સહલ બિન હૌશબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા જબ આપસમેં બાતચીત કરતે ઔર ઇનમેં હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) ભી હોતે તો સબ ઉન્હેં રો'બ ઔર હૈબતકી નિગાહસે દેખતે.[૨]

હઝરત અબૂ મુસ્લિમ ખૌલાની (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં હિમ્સકી એક મસ્જિદમેં ગયા તો દેખા કે ઉસમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે તીસ કે કરીબ અધેડ ઉમ્રકે સહાબા બૈઠે હુએ હૈં ઔર ઇનમેં એક નૌજવાન સુરમઇ આંખોં વાલે ચમકીલે દાંતોંવાલે ભી બૈઠે હુએ હૈં, જો બિલકુલ બાત નહીં કર રહે હૈં, બલ્કે ખામોશ બૈઠે હુએ હૈં. જબ ઇન લોગોંકો કિસી ચીઝમેં શક હોતા તો વોહ ઇસ નૌજવાનકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ઇસે પૂછતે (ઔર ઉસકે જવાબસે મુત્મઇન હો જાતે) મૈંને અપને કરીબ બૈઠે હુએ એક સાથીસે પૂછા કે યેહ કૌન હૈં ?

ઉસને કહા, યેહ હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) હૈં. ઇસસે ઉનકી મુહબ્બત મેરે દિલમેં ઘર કર ગઇ. મૈં ઉન લોગોંકે સાથ રહા, યહાં તક કે યેહ લોગ ઇધર ઉધર ચલે ગએ.[૩]

હઝરત અબૂ મુસ્લિમ ખૌલાની (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિલાફતકે શુરૂ'મેં એક દિન મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબાકે સાથ મસ્જિદમેં ગયા. ઉસ દિન સહાબા કિરામ સબસે ઝિયાદા તા'દાદમેં વહાં જમા હુએ થે. મૈં અંદર જાકર એક મજ્લિસમેં બૈઠ ગયા, જિસમેં તીસસે ઝિયાદા સહાબા થે. વોહ સબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે હદીસ બયાન કર રહે થે. ઉસમેં એક કવી, ગેહરે રંગ વાલે, મીઠી બાતેં કરને વાલે, નિહાયત હસીન ઔર જમીલ જવાન ભી થે ઔર ઉન સબમેં ઉનકી ઉમ્ર સબસે કમ થી. જબ ઉન લોગોંકો કિસી હદીસમેં શક હોતા તો વોહ ઉસ નૌજવાનકે સામને પેશ કર દેતે. ફિર વોહ ઉન લોગોં કો ઉનકી હદીસ સહી સહી સુના દેતે, લેકિન જબ તક ઉનસે વોહ લોગ પૂછતે નહીં, યેહ ઉન્હેં કોઇ હદીસ ન સુનાતે.

મૈંને ઉનકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે બંદે ! આપ કૌન હૈં ? ઉન્હોંને ફરમાયા, મૈં મઆઝ બિન જબલ હૂં.[૪]

---

૧ શર્હુશ્શિફા, ૨-૧૧૭
૨ હુલીયા, ૧-૨૩૧
૩ હુલીયા, ૧-૨૩૧
૪ અબૂ નઇમ

ગુસ્સા પી જાના

હઝરત અબૂ બરઝા અસ્લમી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે સખ્ત સુસ્ત બાત કી, તો મૈંને અર્ઝ કિયા, ક્યા મૈં ઈસકી ગરદન ઉડા દૂં?

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને મુઝે ઝિડક દિયા ઔર ફરમાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બા'દ ઈસ કામ પર ગરદન ઉડાનેકા ઈખ્તિયાર કિસીકો નહીં હૈ.[1]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા કે કિસી બંદેને ગુસ્સે કે ઘૂંટસે ઝિયાદા બેહતર ઘૂંટ દૂધ યા શહદકા ભી કભી નહીં પિયા.[2]

ગૈરત

હઝરત ઉબય બિન કઅબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક આદમીને નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર અર્ઝ કિયા કે ફલાં આદમી ઉસકે વાલિદકી બીવી કે પાસ જાતા હૈ. (જો ઉસકી વાલિદા નહીં હૈ.) મૈંને કહા, અગર તુમ્હારી જગહ મૈં હોતા, તો મૈં ઉસકી ગરદન ઉડા દેતા. યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હંસે ઔર ફરમાયા, અય ઉબય ! તુમ કિતને ગૈરત વાલે હો ? લેકિન મૈં તુમસે ઝિયાદા ગૈરત વાલા હૂં ઔર અલ્લાહ મુઝસે ભી ઝિયાદા ગૈરત વાલે હૈં.[3]

બુખારી ઔર મુસ્લિમમેં હઝરત મુગીરહ (રદિ.) કી રિવાયત હૈ કે હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) ને કહા, અગર મૈં કિસી આદમીકો અપની બીવીકે સાથ દેખ લેતા, તો તલવારકી ધારસે ઉસે કત્લ કર દેતા. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ખબર પહોંચી તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ લોગોંકો સઅદકી ગૈરતસે તઅજ્જુબ હો રહા હૈ ? અલ્લાહકી કસમ ! મૈં સઅદ સે ઝિયાદા ગૈરત વાલા હૂં ઔર અલ્લાહ મુઝસે ઝિયાદા ગૈરત વાલે હૈં ઔર ગૈરત હી કી વજહસે અલ્લાહને ઝાહિરી ઔર બાતિની બેહયાઈકે કામોંકો હરામ કરાર દિયા હૈ ઔર ઉઝર કુબૂલ કરના અલ્લાહસે ઝિયાદા કિસીકો મેહબૂબ નહીં. ઈસી વજહસે અલ્લાહને ડરાને વાલે ઔર ખૂશખબરી સુનાને વાલે (નબી) ભેજે ઔર અપની તા'રીફ સુનના

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૬૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ
3 મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૩૨

અલ્લાહ સે ઝિયાદા કિસીકો પસંદ નહીં ઔર ઈસી વજહસે અલ્લાહને જન્નત કા વા'દા ફરમાયા હૈ.

મુસ્લિમ મેં હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) સે રિવાયત હૈ કે હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) ને કહા કે અગર મૈં અપની બીવીકે સાથ કિસી આદમીકો પાઉં તો જબ તક મૈં ચાર ગવાહ ન લે આઉં, ઉસ વક્ત તક ક્યા મૈં ઈસે હાથ ન લગાઉં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં.

હઝરત સઅદ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, હરગિઝ નહીં. ઉસ ઝાતકી કસમ! જિસને આપકો હક દેકર ભેજા હૈ, મૈં તો ઈસસે પેહલે હી જલ્દીસે તલવારસે ઉસકા કામ તમામ કર દૂંગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, સુનો, તુમ્હારા સરદાર ક્યા કેહ રહા હૈ ? યેહ બહોત ગૈરત વાલે હૈં, લેકિન મૈં ઈનસે ઝિયાદા ગૈરત વાલા હૂં ઔર અલ્લાહ મુઝસે ઝિયાદા ગૈરત વાલે હૈં.[1]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) સે એક લંબી હદીસ ઈસ બારેમેં નક્લ કી ગઈ હૈ. ઈસમેં યેહ હૈ કે સહાબા (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ સઅદકો કુછ ન ફરમાઈયે, યેહ બહોત ગૈરત વાલે હૈં. ઈસ ગૈરતકી વજહસે યેહ હમેશા કુંવારી ઔરતસે હી શાદી કરતે હૈં ઔર જિસ ઔરતકો યેહ તલાક દેતે હૈં, હમમેં સે કિસીકો ઉસસે શાદી કરનેકી હિંમત નહીં હોતી હૈ.

હઝરત સઅદ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે યકીન હૈ કે યેહ ચાર ગવાહ લાનેકા હુક્મ હૈ, ઔર યેહ અલ્લાહકી તરફસે આયા હૈ, લેકિન મુઝે હૈરાની તો ઈસ બાત પર હો રહી હૈ કે કિસી કમીની ઔરતકી રાનોં પર કોઈ મર્દ રાનેં રખ્ખે હુએ બદકારી કર રહા હો ઔર મૈં ચાર ગવાહ લાને તક ઉસે કુછ નહીં કેહ સકતા, ઉસે હટા નહીં સકતા. અલ્લાહકી કસમ ! ઈતને મૈં ગવાહ લાઉંગા, ઈતનેમેં વોહ અપની શહવત પૂરી કરકે જા ચુકા હોગા. (મૈં તો ઉસકા કામ વહીં તમામ કર દૂંગા.)[2]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક રાત મેરે પાસસે ઉઠકર બાહિર ચલે ગએ. મૈંને ઈસસે બડી ગૈરત મેહસૂસ કી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાપસ તશરીફ લાએ ઔર પરેશાનીમેં મૈં જો કુછ કર રહી થી, ઉસે દેખકર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય આઈશા ! તુમ્હેં ક્યા હુવા ? ક્યા તુમ્હેં ભી ગૈરત આ ગઈ ?

મૈંને અર્ઝ કિયા કે મુઝ જૈસી (મેહબૂબ બીવી) કો આપ જૈસે (અઝીમ ખાવિંદ) પર ગૈરત ક્યૂં નહીં આતી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અસલમેં

---

૧ મિશ્કાત, ૨૭૮
૨ હૈસમી, ૫-૧૨

બાત યેહ હૈ કે તુમ્હારા શૈતાન તુમ્હારે પાસ આયા થા. મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા મેરે સાથ શૈતાન હૈ ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં. મૈંને પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા આપકે સાથ ભી શૈતાન હૈ ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, લેકિન અલ્લાહને ઉસકે સાથ મેરી મદદ ફરમાઇ, જિસકી વજહસે વોહ મુસલમાન હો ગયા યૂં મૈં ઉસકે મકરો ફરેબસે મેહફૂઝ રેહતા હૂં. હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) સે શાદી કી તો મુઝે બહોત પરેશાની હુઇ, ક્યૂંકે લોગોંને હમેં બતાયા થા કે વોહ ખૂબસૂરત હૈ. મૈંને કિસી બહાને છુપકર ઉન્હેં દેખા તો વાકઇ અલ્લાહકી કસમ, ઉનકા જિતના હુસ્નો જમાલ મુઝે બતાયા ગયા થા, ઉસસે કઇ ગુના મુઝે ઉનમેં નઝર આયા.

ફિર મૈંને ઇસકા હઝરત હફ્સા (રદિ.) સે ઝિક્ર કિયા. હઝરત આઇશા (રદિ.) ઔર હઝરત હફ્સા (રદિ.) કા આપસમેં બડા જોડ થા. ઉન્હોંને કહા, ગૈરતકી વજહસે વોહ તુમ્હેં ઝિયાદા ખૂબસૂરત નઝર આઇ, વરના વોહ ઇતની ખૂબસૂરત નહીં હૈ, જિતના લોગ કેહતે હૈં. ચુનાંચે હઝરત હફ્સા (રદિ.) ને કિસી બહાનેસે છુપકર ઉન્હેં દેખા ઔર મુઝે આકર કહા, મૈં ઉન્હેં દેખ આઇ હૂં. અલ્લાહકી કસમ ! તુમ ઉનકો જિતના ખૂબસૂરત બતા રહી હો, વોહ ઇતની ખૂબસૂરત નહીં હૈ, બલ્કે ઉસકે કરીબ ભી નહીં હૈ. હાં, ખૂબસૂરત ઝરૂર હૈ.

ચુનાંચે મૈંને હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) કો ફિર જાકર દેખા, તો અબ વોહ મુઝે વૈસી હી નઝર આઇ જૈસા કે હઝરત હફ્સા (રદિ.) ને બતાયા થા. મેરી ઝિંદગીકી કસમ ! મૈં ચૂંકે ગૈરતવાલી થી, ઇસ લિયે પેહલે વોહ મુઝે ઝિયાદા ખૂબસૂરત નઝર આઇ.[૧]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, ક્યા મુઝે યેહ બાત નહીં પહોંચી હૈ કે તુમ્હારી ઔરતેં બાઝારોં મેં અજમી કાફિર લોગોંસે ટકરાતી ફિરતી હૈં ? ક્યા ઇસ પર તુમ્હેં ગૈરત નહીં આતી ? જિસમેં ગૈરત નહીં હૈ, ઉસમેં કોઇ ખૈર નહીં હૈ.[૨]

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, ગૈરત દો તરહકી હોતી હૈ. એક અચ્છી ગૈરત, જિસકી વજહસે ઇન્સાન અપને ઘરવાલોંકી ઇસ્લાહ કરતા હૈ ઔર દૂસરી ગૈરત બુરી (ફાસિક ફાજિર લોગોંકી ગૈરત) જિસકી વજહસે ઇન્સાન દોઝખમેં ચલા જાતા હૈ.[3]

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૮-૯૪
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૬૧
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૬૧

નેકી કા હુક્મ કરના ઔર બુરાઇ સે રોકના

હઝરત ઈબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અંદર તશરીફ લાએ ઔર તીન બાર ફરમાયા, અય ઈબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) ! મૈંને ભી તીન મરતબા અર્ઝ કિયા, લબ્બૈક (હાઝિર હૂં) યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ જાનતે હો, લોગોંમેં અફઝલ કૌન હૈ ? મૈંને અર્ઝ કિયા, અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હી ઝિયાદા જાનતે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, લોગોંમેં સબસે અફઝલ વોહ હૈ, જિસકે અમલ સબસે અચ્છે હોં, બશર્તેકે ઉસે દીનકી સમઝ હાસિલ હો જાએ. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઈબ્ને મસ્ઊદ !

મૈંને અર્ઝ કિયા, લબ્બૈક યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ જાનતે હો, લોગોંમેં સબસે બડા આલિમ કૌન હૈ ? મૈંને અર્ઝ કિયા, અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હી ઝિયાદા જાનતે હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, લોગોંમેં સબસે બડા આલિમ વોહ હૈ કે જબ લોગોંમેં ઈખ્તિલાફ હો જાએ તો વોહ (હાલાતકા અસર ન લે, બલ્કે) ઈસ મૌકે પર ઉસકી સબસે ઝિયાદા નિગાહ હક પર હો, ચાહે વોહ અમલમેં કુછ કમ હો ઔર અગરચે વોહ સુરીનકે બલ ઘિસટકર ચલતા હો. મુઝસે પેહલે જો લોગ થે, ઉનકે બહત્તર ફિર્કે બન ગએ થે. ઉનમેં સિર્ફ તીન ફિર્કોંકો નજાત મિલી, બાકી સબ હલાક હો ગએ.

એક તો વોહ ફિર્કા, જિન્હોંને બાદશાહોંકા મુકાબલા કિયા ઔર હઝરત ઈસા બિન મરયમ અલૈહિસ્સલામકે દીનકી વજહસે ઔર અપને દીનકી વજહસે ઉન બાદશાહોંસે જંગ કી. બાદશાહોંને ઉન્હેં પકડકર કત્લ કિયા. આરોંસે ચીર કર ઉનકે ટુકડે કર દિયે.

દૂસરા ફિર્કા વોહ થા, જિનમેં બાદશાહોંસે મુકાબલેકી તાકત નહીં થી ઔર ઉનમેં રેહકર ઉનકો અલ્લાહકી ઔર હઝરત ઈસા બિન મરયમ અલૈહિસ્સલામકે દીનકી દઅવત દેનેકી હિંમત નહીં થી. યેહ લોગ અલગ અલગ ઈલાકોંકી તરફ નિકલ ગએ ઔર રહબાનિયત ઈખ્તિયાર કર લી. ઈન્હીં કે બારેમેં અલ્લાહને ફરમાયા હૈ..

وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ

વરહબાનિય્યત નિબ્તદઊહા મા કતબનાહા અલયહિમ ઈલ્લબતિગાઅ રિદવાનિલ્લાહ

'ઔર ઉન્હોંને રહબાનિયતકો ખૂદ ઈજાદ કિયા, હમને ઈસકો ઉન પર વાજિબ ન કિયા થા, લેકિન ઉન્હોંને હક તઆલાકી રઝાકે વાસ્તે ઉસકો ઈખ્તિયાર કિયા થા, સો ઉન્હોંને ઈસ (રહબાનિયત) કી પૂરી રિઆયત ન કી.'

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે જો મુઝ પર ઈમાન લાએ ઔર મેરી તસ્દીક કરે ઔર મેરી પૈરવી કરે, વોહ રહબાનિયતકી પૂરી રિઆયત કરનેવાલા સમઝા જાએગા. જો મેરી પૈરવી ન કરેં, યેહી લોગ હલાક હોને વાલે હૈં.

ઔર એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે એક ફિર્કા તો જાબિર બાદશાહોંકે પાસ ઠહેરા રહા ઔર હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામકી દઅવત દેતા રહા. જિસ પર ઉન્હેં પકડકર કત્લ કિયા ગયા, આરોંસે ચીરા ગયા, આગમેં ઝિંદા જલા દિયા ગયા. ઉન્હોંને જાન દે દી, લેકિન સબ્રકા દામન ન છોડા. આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન હૈ.[૧]

હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ અપને રબકી તરફસે એક ખુલે રાસ્તે પર રહોગે, જબ તક તુમમેં દો નશે ઝાહિર ન હો જાએં. એક જહાલતકા નશા, દૂસરા ઝિંદગીકી મુહબ્બત કા નશા ઔર તુમ અમ્ર બિલ મઅરૂફ ઔર નહય અનિલ મુન્કર કરતે રહોગે, લેકિન જબ દુનિયાકી મુહબ્બત તુમમેં ઝાહિર હો જાએગી, તો ફિર તુમ અમ્ર બિલ મઅરૂફ ઔર નહય અનિલ મુન્કર ન કર સકોગે ઔર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં જિહાદ ન કર સકોગે. ઉસ ઝમાનેમેં કુર્આન ઔર હદીસકો બયાન કરને વાલે ઉન મુહાજિરોં ઔર અન્સારકી તરહ હોંગે, જો શુરૂમેં ઈસ્લામ લાએ થે.[૨]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, ક્યા મૈં તુમ્હેં ઐસે લોગ ન બતાઉં જો ન નબી હોંગે ઔર ન શહીદ, લેકિન ઉનકો અલ્લાહકે યહાં ઈતના ઉંચા રૂત્બા મિલેગા કે કિયામતકે દિન નબી ઔર શહીદ ભી ઉન્હેં દેખકર ખુશ હોંગે ઔર વોહ નૂરકે ખાસ મિમ્બરોં પર હોંગે ઔર પેહચાને જાએંગે.

સહાબા (રદિ.) ને પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! વોહ કૌન લોગ હૈં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ વોહ લોગ હૈં, જો અલ્લાહકે બંદોંકો અલ્લાહકા મેહબૂબ બનાતે હૈં ઔર અલ્લાહકો ઉસકે બંદોંકા મેહબૂબ બનાતે હૈં ઔર લોગોંકા ભલા ચાહને વાલે બનકર ઝમીન પર ફિરતે હૈં. મૈંને અર્ઝ કિયા, યેહ બાત તો સમઝમેં આતી હૈ કે વોહ અલ્લાહકો ઉસકે બંદોંકા મેહબૂબ

---

૧ હૈસમી, ૭-૨૬૦
૨ હૈસમી, ૭-૨૭૧

બનાએં, લેકિન યેહ સમઝમેં નહીં આ રહા કે વોહ અલ્લાહકે બંદોંકો અલ્લાહકા મેહબૂબ કૈસે બનાએંગે ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ લોગ અલ્લાહકે બંદોંકો ઉન કામોંકા હુક્મ દેંગે, જો કામ અલ્લાહકો મેહબૂબ ઔર પસંદ હૈં ઔર ઉન કામોંસે રોકેંગે, જો અલ્લાહકો પસંદ નહીં હૈં. વોહ બંદે જબ ઉનકી બાત માનકર અલ્લાહકે પસંદીદા કામ કરને લગ જાએંગે, તો યેહ બંદે અલ્લાહકે મેહબૂબ બન જાએંગે.[1]

હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! નેકીકા હુક્મ દેના ઔર બુરાઈસે રોકના, નેક લોગોંકે અમલોંકે સરદાર હૈં, ઈન દોનોંકો કબ છોડ દિયા જાએ ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ તુમમેં વોહ ખરાબીયાં પૈદા હો જાએંગી, જો બની ઈસરાઈલમેં પૈદા હુઈ થીં. મૈંને પૂછા, અય અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બની ઈસરાઈલમેં ક્યા ખરાબીયાં પૈદા હો ગઈ થીં ?

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ તુમ્હારે નેક લોગ દુનિયાકી વજહસે ફાજિર લોગોંકે સામને દીની મા'મલોંમેં નરમી બરતને લગેં ઔર દીની ઈલ્મ બદતરીન લોગોંમેં આ જાએ ઔર બાદશાહત છોટે લોગોંકે હાથ લગ જાએ, તો ફિર તુમ ઉસ વક્ત ઝબરદસ્ત ફિત્નેમેં મુબ્તલા હો જાઓગે. તુમ ફિત્નોંકી તરફ ચલોગે ઔર ફિત્ને બાર બાર તુમ્હારી તરફ આએંગે.[2]

હઝરત કૈસ બિન અબી હાઝિમ (રહ.) ફરમાતે હૈં, જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ખલીફા બને તો વોહ મિમ્બર પર તશરીફ લાએ ઔર અલ્લાહકી હમ્દો સનાકે બા'દ ફરમાયા, અય લોગો ! તુમ યેહ આયત પળ્હતે હો..

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْ لَايَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْ

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનૂ અલયકુમ અન્ફુસકુમ લા યદુર્રૂકુમ મન્ દલ્લ ઈઝહતદય્તુમ

'અય ઈમાનવાલો ! અપની ફિક્ર કરો. જબ તુમ રાહ પર ચલ રહે હો, તો જો આદમી ગુમરાહ રહે, ઈસસે તુમ્હારા કોઈ નુકસાન નહીં' ઔર ઈસકા ગલત મતલબ લેતે હો. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે લોગ જબ કિસી બુરાઈકો દેખેં ઔર ઉસે ન બદલેં, તો અલ્લાહ (બુરાઈ કરનેવાલોં ઔર ન કરનેવાલોં) સબકો સઝા દેંગે (કરનેવાલોંકો કરનેકી વજહસે ઔર ન કરને વાલોંકો ન રોકનેકી વજહસે.)[3]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૩૯
૨ હૈસમી, ૭-૨૭૬, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૩૯
૩ અબૂ દાઉદ, તિરમીઝી, નસઈ, ઈબ્ને માજા, બૈહકી

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જિસ દિન હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા નામ ખલીફએ રસૂલુલ્લાહ રખ્ખા ગયા યા'ની વોહ ખલીફા બને, ઉસ દિન વોહ મિમ્બર પર બૈઠે ઔર અલ્લાહકી હમ્દો સના બયાન કી ઔર રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર દુરૂદ ભેજા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મિમ્બર પર જહાં બૈઠા કરતે થે, દોનોં હાથ બળ્હાકર વહાં રખ્ખે. ફિર ફરમાયા, મૈંને હબીબ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યહાં બૈઠે હુએ સુનાકે આપ આયતે શરીફા..

يَآ اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْ لَايَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ اِذَااهْتَدَيْتُمْ

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનૂ અલયકુમ અન્ફુસકુમ લા યદુર્રૂકુમ મનૂ દલ્લ ઈઝહતદયૂતુમ

કા મતલબ બયાન ફરમા રહે થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હાં, જિસ કૌમમેં બુરાઈકે કામ હોને લગેં ઔર ગંદે કામોંકે ઝરીએ ફસાદ ફૈલાયા જાને લગે ઔર વોહ ન ઉસે તબદીલ કરેં ઔર ન ઉસકો બુરાઈ સમઝેં, તો અલ્લાહ ઉન સબકો ઝરૂર સઝા દેગા ઔર ઉનકી દુઆ કુબૂલ ન હોગી. ફિર અપને દોનોં કાનોંમેં ઉંગલીયાં ડાલકર ફરમાયા, અગર મેરે દોનોં કાનોંને યેહ બાતેં હબીબ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ન સુની હોં, તો મેરે દોનોં કાન બેહરે હો જાએં.[૧]

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, જબ કુછ લોગ ઐસે લોગોંકે સામને ગુનાહકે કામ કરેં, જો ઉનસે ઝિયાદા તાકતવર ઔર બાઅસર હોં ઔર વોહ ઉન કામોંસે ન રોકેં તો ઉન સબ પર અલ્લાહ ઐસા અઝાબ નાઝિલ ફરમાએંગે, જિસે ઉનસે નહીં હટાએંગે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, જબ તુમ કિસી બેવકૂફકો દેખતે હો કે વોહ લોગોંકી બેઈઝઝતી કર રહા હૈ, તો તુમ ઉસ પર ઈન્કાર ક્યૂં નહીં કરતે ? લોગોંને કહા, હમ ઉસકી ઝબાન દરાઝીસે ડરતે હૈં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈસ તરહ તો તુમ (કિયામતકે દિન નબીયોંકે) ગવાહ નહીં બન સકોગે.[૨]

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, અમ્ર બિલ મઅરૂફ ઔર નહય અનિલ મુન્કર કરતે રહો, મુબાદા વોહ વક્ત આ જાએ કે તુમ્હારે બુરોંકો તુમ પર મુસલ્લત કર દિયા જાએ ઔર ઉન બુરોંકે ખિલાફ નેક લોગ બદદુઆ કરેં ઔર વોહ કુબૂલ ભી ન કી જાએ.[3]

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ લોગ અમ્ર બિલ મઅરૂફ ઔર નહય અનિલ મુન્કર એહતિમામસે કરતે રહો ઔર અલ્લાહકે દીનકે લિયે કોશિશ કરતે રહો,

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૩૮
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૩૯
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૩૯

વરના ઐસે લોગ તુમ પર છા જાએંગે, જો તુમ્હેં દર્દનાક અઝાબ દેંગે ઔર અલ્લાહ ઉન્હેં અઝાબ દેગા.[૧]

હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ લોગ અમ્ર બિલ મઅરૂફ ઔર નહય અનિલ મુનકર કરતે રેહના, વરના તુમ પર તુમ્હારે બુરે લોગ મુસલ્લત કર દિયે જાએંગે, ફિર તુમ્હારે નેક લોગ ભી દુઆ કરેંગે તો કુબૂલ નહીં હોગી.[૨]

હઝરત અલી (રદિ.) ને એક બયાનમેં ઈર્શાદ ફરમાયા, અય લોગો ! તુમસે પેહલે લોગ ઇસ વજહસે હલાક હુએ કે વોહ લોગ ગુનાહ કિયા કરતે થે ઔર ઉનકે રબ્બાની ઉલમા ઔર દીની મશાઇખને ઉન્હેં ઉન ગુનાહોંસે રોકા નહીં. જબ વોહ ગુનાહોંમેં હદસે બઢ ગએ ઔર રબ્બાની ઉલમા ઔર દીની મશાઇખને ઉન્હેં ન રોકા, તો આસમાની સઝાઓંને ઉન્હેં પકડ લિયા. ઇસ લિયે તુમ લોગ અમ્ર બિલ મઅરૂફ ઔર નહય અનિલ મુનકર કરતે રહો, વરના તુમ પર ભી વહી સઝાએં નાઝિલ હોંગી, જો ઉન પર હુઇ થી ઔર ઇસ બાતકા યકીન રખ્ખો કે અમ્ર બિલ મઅરૂફ ઔર નહય અનિલ મુનકરસે રોઝી ખત્મ નહીં હોતી ઔર મૌતકા વક્ત કરીબ નહીં આતા.[3]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જિહાદકી તીન કિસ્મેં હૈં..

એક, હાથસે જિહાદ કરના. દૂસરા, ઝબાનસે જિહાદ કરના. તીસરા, દિલસે જિહાદ કરના. સબસે પેહલે હાથ વાલા જિહાદ ખત્મ હોગા. ફિર ઝબાન વાલા ખત્મ હોગા, ફિર દિલવાલા. જબ દિલકી યેહ હાલત હો જાએ કે વોહ નેકીકો નેકી ન સમઝે ઔર બુરાઇકો બુરાઇ ન સમઝે, તો ઉસે ઊંધા કર દિયા જાતા હૈ, યા'ની ઉસકે ઉપર વાલે હિસ્સેકો નીચે કર દિયા જાતા હૈ (ફિર ખૈર ઔર નેકીકા જઝબા ઉસમેં નહીં રેહતા.)[૪]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે સબસે પેહલે તુમ હાથ વાલે જિહાદકે સામને બેબસ ઔર મગલૂબ હો ગએ. ફિર દિલવાલે જિહાદકે સામને. ઇસ લિયે જિસ દિલકી યેહ કૈફિયત હો જાએ કે વોહ નેકીકો નેકી ન સમઝે ઔર બુરાઇકો બુરાઇ ન સમઝે, તો ઉસકે ઉપર વાલે હિસ્સેકો ઐસે નીચે કર દિયા જાએગા, જૈસે થેલેકો ઉલટા દિયા જાતા હૈ ઔર ફિર થેલેકે અંદરકી સારી ચીઝેં બિખર જાતી હૈં.[૫]

હઝરત તારીક બિન શિહાબ (રહ.) કેહતે હૈં કે ઇતરીસ બિન ઉરકૂબ શૈબાની ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હોકર કહા, જો આદમી નેકીકા હુક્મ ન કરે ઔર બુરાઇસે ન રોકે, વોહ હલાક હો ગયા. હઝરત અબ્દુલ્લાહને

---

૧ ઇબ્ને અબી શૈબા
૨ હારિસ
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૩૯
૪ બૈહકી
૫ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૩૯

ફરમાયા, યેહ (તો આગેકી બાત હૈ) વોહ આદમી ભી હલાક હો ગયા, જિસકા દિલ નેકીકો નેકી ન સમઝે ઔર બુરાઈકો બુરાઈ ન સમઝે.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, તીન કિસ્મકે ઈન્સાનોંમેં તો ખૈર હૈ. ઉસકે અલાવા કિસીમેં ખૈર નહીં હૈ. એક, વોહ આદમી જિસને દેખા કે એક જમાઅત અલ્લાહકે રાસ્તેમેં દુશ્મનસે જંગ કર રહી હૈ, વોહ અપના માલ ઔર જાન લેકર ઉનકે સાથ જંગમેં શરીક હો ગયા. દૂસરા, વોહ આદમી જિસને ઝબાનસે જિહાદ કિયા ઔર નેકીકા હુક્મ દિયા ઔર બુરાઈસે રોકા. તીસરા, વોહ આદમી જિસને દિલસે હકકો પેહચાના.[૨]

હઝરત ઈબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મુનાફિકોંસે અપને હાથસે જિહાદ કરો, લેકિન અગર ઈસકી તાકત ન હો ઔર ઉનકે સામને ત્યૌરી ચઢાકર અપની નાગવારી ઝાહિર કર સકતે હો, તો ફિર વહી કર લેના.[૩]

હઝરત ઈબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, જબ તુમ કિસી બુરાઈકો હોતે હુએ દેખો ઔર ઉસે બંદ કરને ઔર રોકનેકી તુમમેં તાકત ન હો, તો તુમ્હારી નજાતકે લિયે ઈતના કાફી હૈ કે અલ્લાહકો મા'લૂમ હો જાએ કે તુમ ઈસ બુરાઈકો દિલસે બુરા સમઝતે હો.[૪]

હઝરત ઈબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, કિસી જગહ અલ્લાહકી નાફરમાનીકા કામ હો રહા હો ઔર કોઈ આદમી ઉસ મૌકે પર મૌજૂદ હો, લેકિન વોહ દિલસે ઉસે બુરા સમઝતા હો, તો વોહ ઉન લોગોંમેં ગિના જાએગા, જો ઈસ નાફરમાનીકે મૌકે પર મૌજૂદ નહીં હૈ ઔર જો નાફરમાનીકે મૌકે પર મૌજૂદ તો ન હો, લેકિન વોહ ઈસ નાફરમાની પર દિલસે રાઝી હો, તો વોહ ઉન લોગોંકી તરહ હોગા, જો ઉસ નાફરમાનીકે મૌકે પર મૌજૂદ હૈં.[૫]

હઝરત ઈબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે બહોત જલ્દ બહોતસે કામ ગલત હોંગે. જો ઈન કામોંકે મૌકે પર મૌજૂદ તો ન હો, લેકિન દિલસે ઈન પર રાઝી હો, તો વોહ ઉસ આદમીકી તરહ સમઝા જાએગા, જો મૌકે પર મૌજૂદ થા ઔર જો મૌકે પર મૌજૂદ થા, લેકિન દિલસે ઉસે બુરા સમઝ રહા થા, વોહ ઉસ આદમીકી તરહ સમઝા જાએગા, જો મૌકે પર નહીં થા.[૬]

---

૧ હૈસમી, ૭-૨૭૫, હુલીયા, ૧-૩૫, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૦
૨ હૈસમી, ૭-૨૭૬
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૦, હૈસમી, ૭-૨૭૬
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૦
૫ ઈબ્ને અબી શૈબા, અબૂ નઈમ
૬ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૦

હઝરત ઈબ્ને મસ્ઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નેક લોગ ઈસ દુનિયાસે પેહલે ચલે જાએંગે. ફિર શકવાલે બાકી રેહ જાએંગે, જો ન કિસી નેકીકો નેકી સમઝેંગે ઔર ન કિસી બુરાઈકો બુરાઈ સમઝેંગે.[૧]

હઝરત અબૂ રૂકાદ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં નૌઉમ્ર લડકા થા. એક બાર મૈં અપને આકાકે સાથ ઘરસે નિકલા ઔર ચલતે ચલતે હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) કી ખિદમતમેં પહોંચ ગયા. વોહ ફરમા રહે થે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઝમાનેમેં એક આદમી કોઈ બોલ બોલતા થા, જિસકી વજહસે વોહ મુનાફિક હો જાતા થા ઔર અબ મૈં સુનતા હૂં કે તુમ લોગ વોહ બોલ એક મજ્લિસમેં ચાર ચાર બાર બોલ લેતે હો. દેખો, તુમ લોગ અમ્ર બિલ મઅરૂફ ઔર નહય અનિલ મુનકર કરતે રહો ઔર ખૈરકે કામોં પર ઝરૂર ઉભારતે રહો, વરના અલ્લાહ તુમ સબકો અઝાબસે હલાક કર દેગા યા ફિર તુમ પર તુમ્હારે બુરોંકો અમીર બના દેગા ઔર તુમ્હારે નેક લોગ દુઆ કરેંગે, લેકિન તુમ્હારે હકમેં કુબૂલ ન હોગી.[૨]

હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહ ઉસ પર લઅનત ફરમાએ, જો હમમેં સે નહીં હૈ. અલ્લાહકી કસમ ! તુમ ભલાઈકા હુક્મ કરતે રહો ઔર બુરાઈસે રોકતે રહો, વરના તુમ આપસમેં લડને લગોગે ઔર તુમ્હારે બુરે તુમ્હારે નેક લોગોં પર ગાલિબ આકર કત્લ કર દેંગે. ફિર નેકીકા હુક્મ દેને વાલા ઔર બુરાઈસે રોકને વાલા બાકી ન રહેગા. ફિર અલ્લાહ તુમસે ઐસે નારાઝ હોંગે કે તુમ અલ્લાહસે દુઆ કરોગે, લેકિન વોહ તુમ્હારી કોઈ દુઆ કુબૂલ ન કરેગા.[૩]

હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે તુમ પર એક ઝમાના ઐસા આએગા, જિસમેં તુમમેં સબસે બેહતરીન આદમી વોહ જાના જાએગા, જો ભલાઈકા હુક્મ કરને ઔર બુરાઈસે રોકનેકા કામ ન કરે. અપની ઈસ્લાહકી ફિક્ર કરે, દૂસરોંકી ઈસ્લાહકી ફિક્ર ન કરે, લેકિન અભી વોહ ઝમાના નહીં આયા.[૪]

હઝરત અદી બિન હાતિમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, બહોતસે કામ ઐસે હૈં, જિનકો ગુઝિશ્તા ઝમાનેમેં બુરા સમઝા જાતા થા, લેકિન આજ યેહ નેકીકે કામ સમઝે જાતે હૈં. ઔર બહોતસે કામ આજ બુરાઈકે સમઝે જાતે હૈં, લેકિન આઈન્દા ઝમાનેમેં ઉન્હેં નેકી કા કામ સમઝા જાને લગેગા. ઔર તુમ લોગ ઉસ વક્ત તક ખૈર પર રહોગે, જબ તક તુમ ઉસ કામકો નેકી ન સમઝને લગો, જિસે તુમ બુરાઈ સમઝતે થે ઔર ઉસ કામકો બુરાઈ ન સમઝને લગો, જિસે તુમ નેકી સમઝતે થે ઔર જબ તક તુમ્હારા આલિમ તુમ્હારે સામને હક બાત કેહતા રહે, ઉસકો હલકા ન સમઝા જાએ.[૫]

---

૧ હુલીયા, ૧-૧૩૫, હૈસમી, ૭-૨૮૦
૨ હુલીયા, ૧-૨૭૯, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૦
૩ હુલીયા, ૧-૨૭૯
૪ અબૂ નઈમ, ૧-૨૮૦, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૦
૫ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૧

હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ફરમાતે હૈં, અગરચે મૈં એક નેકી પર અમલ નહીં કર રહા હોતા હૂં, લેકિન મૈં દૂસરોંકો ઉસ નેકી પર અમલ કરનેકા હુક્મ દેતા હૂં ઔર મુઝે અલ્લાહસે ઉસ પર બદલા મિલનેકી ઉમ્મીદ હૈ.[1]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) લોગોંકો કિસી કામસે રોકનેકા ઈરાદા ફરમાતે તો અપને ઘરવાલોંસે પેહલ ફરમાતે ઔર ફરમાતે, તુમમેં સે જિસકે બારેમેં મુઝે પતા ચલા કે ઉસને વોહ કામ કિયા હૈ, જિસસે મૈંને રોકા હૈ, તો મૈં ઉસકો દુગની સઝા દૂંગા.[2]

હઝરત ઈબ્ને શિહાબ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત હિશામ બિન હકીમ બિન હિઝામ (રદિ.) અપને સાથ કુછ લોગોંકી જમાઅત બનાકર અમ્ર બિલ મઅરૂફ કિયા કરતે થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) કો જબ કિસી બુરાઈકી ખબર મિલતી, તો ફરમાતે, જબ તક મૈં ઔર હિશામ ઝિંદા હૈં, યેહ બુરાઈ નહીં હો સકેગી.[3]

હઝરત અબૂ જઅફર ખતમી (રહ.) કેહતે હૈં કે મેરે દાદા હઝરત ઉમૈર બિન હબીબ બિન ખુમાશા (રદિ.) કો બાલિગ હોનેકે વક્તસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબત હાસિલ હુઇ થી. ઉન્હોંને અપને બેટેકો યેહ વસિય્યત ફરમાઇ, અય બેટે ! બેવકૂફોંકે પાસ બૈઠનેસે બચો, ક્યૂંકે ઉનકે પાસ બૈઠના બીમારી હૈ. જો બેવકૂફકી બરદાશ્ત કરતા હૈ, વોહ ખુશ રેહતા હૈ ઔર જો ઉસકી ગલત બાતોંકા જવાબ દેગા, ઉસે આખિરમેં નદામત ઉઠાની પડેગી ઔર જો બેવકૂફકી થોડી તકલીફકો બરદાશ્ત નહીં કરતા, ઉસે ફિર ઝિયાદા તકલીફ બરદાશ્ત કરની પડતી હૈ.

જબ તુમમેં સે કોઇ અમ્ર બિલ મઅરૂફ ઔર નહય અનિલ મુનકર કરના ચાહે, તો ઉસે ચાહિયેકે વોહ અપને નફ્સકો તકલીફોં પર સબ્ર કરનેકી આદત ડાલે ઔર અલ્લાહસે સવાબ મિલનેકા યકીન રખ્ખે, ક્યૂંકે જિસે અલ્લાહસે સવાબ મિલનેકા યકીન હોગા, ઉસે તકલીફોંકે પેશ આનેસે કોઇ પરેશાની નહીં હોગી.

હઝરત અબ્દુલ અઝીઝ બિન અબીબક્ર (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કબીલા બનૂ ગુદાનાકી એક ઔરતસે શાદી કી. ફિર ઉસ ઔરતકા ઈન્તિકાલ હો ગયા. વોહ ઉસકે જનાઝેકો ઉઠાકર કબ્રસ્તાન લે ગએ. ઉસ ઔરતકે ભાઇયોંને કહા, હમ ઉસકી નમાઝે જનાઝા પળ્હાએંગે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, ઐસે ન કરો, ક્યૂંકે મૈં ઉસકી નમાઝે જનાઝા પળ્હાને કા તુમસે ઝિયાદા હકદાર હૂં.

ઉન ભાઇયોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબી ઠીક કેહ રહે હૈં. ચુનાંચે ઉન્હોંને નમાઝે જનાઝા પળ્હાઇ. ફિર વોહ કબ્રમેં દાખિલ હોને લગે, તો લોગોંને ઇતને ઝોરસે ધક્કા દિયા કે વોહ ઝમીન પર ગિર ગએ ઔર બેહોશ હો ગએ.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૦, હુલીયા, ૧-૨૧૩
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૧
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૪૧

ફિર ઉન્હેં ઉઠાકર ઘર લાયા ગયા, વહાં ઉનકે બીસ બેટોં ઔર બેટીયોંકી ચીખેં નિકલ ગઇ. મૈં ઇન બીસમેં સબસે છોટા થા. જબ ઉન્હેં હોશ આયા તો ફરમાયા, તુમ મુઝ પર ઝોર ઝોરસે મત રોઓ. અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે અબૂબક્રકી જાનસે ઝિયાદા ઔર કિસી જાનકા નિકલના મેહબૂબ નહીં હૈ. યેહ સુનકર હમ સબ ઘભરા ગએ ઔર હમને કહા, અય અબ્બા જાન ! ક્યૂં? (આપ દુનિયાસે ક્યૂં જાના ચાહતે હૈં ?)

ઉન્હોંને ફરમાયા, મુઝે ઇસ બાતકા ડર હૈ કે કહીં ઐસા ઝમાના મેરી ઝિંદગીમેં ન આ જાએ, જિસમેં અમ્ર બિલ મઅરૂફ ઔર નહ્‌ય અનિલ મુન્કર ન કર સકૂં ઔર ઉસ ઝમાનેમેં કોઇ ખૈર ન હોગી.[1]

હઝરત અલી બિન ઝૈદ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં હજ્જાજકે સાથ મહલમેં થા. વોહ ઇબ્ને અશ્અસકી વજહસે લોગોંકા જાઇઝા લે રહા થા કે ઇતનેમેં હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) તશરીફ લાએ. જબ વોહ નઝદીક આએ તો હજ્જાજને કહા, (નઉઝુબિલ્લાહિ મિન ઝાલિક) ઓ ખબીસ ! ઓ ફિત્નોંમેં ચક્કર લગાને વાલે ! કહો તુમ કભી હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કે સાથ હોતે હો, કભી ઇબ્ને ઝુબૈર (રદિ.) કે સાથ ઔર કભી ઇબ્ને અશ્અસ કે સાથ. ગૌરસે સુનો ! મૈં તુમ્હેં ઐસે જડસે ઉખેડ દૂંગા, જૈસે ગોંદકો ઉખેડા જાતા હૈ ઔર મૈં તુમ્હારી ખાલ ઐસે ઉતારૂંગા, જૈસે ગોહકી ખાલ ઉતારી જાતી હૈ.

હઝરત અનસ (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહ અમીરકી ઇસ્લાહ ફરમાએ. વોહ ઇસ કલામસે કિસકો ખિતાબ કર રહે હૈં ? હજ્જાજને કહા, મૈં તુમ્હેં ખિતાબ કર રહા હૂં. અલ્લાહ તુમ્હારે કાનોંકો બેહરા કર દે. ઇસ પર હઝરત અનસ (રદિ.) ને ઇન્ના લિલ્લાહ પઢી ઔર વહાંસે બાહિર આ ગએ ઔર ફરમાયા, અગર મુઝે અપને બચ્ચે યાદ ન આ જાતે, જિન પર મુઝે ઇસ હજ્જાજકી તરફસે ખતરા હૈ, તો આજ મૈં ખડે ખડે ઇસી જગહ ઉસે ઐસી ખરી ખરી સુનાતા કે વોહ મુઝે બિલકુલ જવાબ ન દે સકતા.[2]

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર મૈંને હજ્જાજકો ખુત્બા દેતે હુએ સુના. ઉસને ઐસી બાત કેહ દી, જો મુઝે બિલકુલ ગલત નઝર આઇ. મૈંને ઉસે ટોકના ચાહા, લેકિન ફિર મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ફરમાન યાદ આ ગયા કે કિસી મો'મિનકે લિયે અપને નફ્સકો ઝલીલ કરના મુનાસિબ નહીં.

મૈંને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મો'મિન અપને નફ્સકો કૈસે ઝલીલ કરેગા ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે વોહ અપને આપકો ઐસે ઇમ્તિહાનકે લિયે પેશ કર દે કે જિસકી ઉસમેં તાકત ન હો.[3]

---

૧ હેસમી, ૭-૨૮૦
૨ હેસમી, ૭-૨૭૪
૩ હેસમી, ૭-૨૭૪

તન્હાઇ ઔર ગોશા નશીની

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા કે અકેલે રેહનેસે બુરે સાથિયોંસે રાહત મિલતી હૈ.[1]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અપને વક્તોંમેં અકેલે ઔર તન્હાઇમેં બૈઠનેકા હિસ્સા ભી રખ્ખા કરો.[2]

હઝરત મુઆફા બિન ઈમરાન (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) કા ગુઝર કુછ ઐસે લોગોંકે પાસસે હુવા જો એક ઐસે આદમીકે પીછે ચલ રહે થે, જિસે અલ્લાહકે કિસી મા'મલેમેં સઝા હુઇ થી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈન ચેહરોંકે લિયે કોઇ ખુશ આમદીદ નહીં હૈ, જો સિર્ફ શરકે મૌકે પર નઝર આતે હૈં.[3]

હઝરત અદસા તાઇ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં સરિફ મકામ પર થા કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) હમારે યહાં તશરીફ લાએ. મેરે ઘરવાલોંને મુઝે કુછ ચીઝેં દેકર ઉનકી ખિદમતમેં ભેજા. હમારે જો ગુલામ ઊંટોંકી ખિદમતમેં થે, વોહ ચાર દિનકી મુસાફતસે એક પરિન્દા પકડકર લાએ. મૈં વોહ પરિન્દા લેકર ઉનકી ખિદમતમેં ગયા તો ઉન્હોંને મુઝસે પૂછા, તુમ યેહ પરિન્દા કહાંસે લાએ હો ?

મૈંને કહા, હમારે કુછ ગુલામ ઊંટોંકી ખિદમતમેં થે, વોહ ચાર દિનકી મુસાફતસે યેહ પરિન્દા લાએ હૈં. હઝરત અબ્દુલ્લાહને ફરમાયા, મેરી દિલી આરઝૂ હૈ કે યેહ પરિન્દા જહાંસે શિકાર કરકે લાયા ગયા હૈ, મૈં વહાં (અકેલા) રહા કરૂં, ન મૈં કિસીસે કિસી મા'મલેમેં કોઇ બાત કરૂં ઔર ન કોઇ મુઝસે બાત કરે, યહાં તક કે અલ્લાહસે જા મિલું.[4]

હઝરત કાસિમ (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમીને હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, આપ મુઝે કુછ વસિય્યત ફરમા દેં. હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ અપને ઘરમેં રહા કરો (બાહિર ન જાયા કરો) ઔર અપની ઝબાનકો (બેકારકી બાતોંસે) રોક કર રખ્ખા કરો ઔર અપની ખતાએં યાદ કરકે રોયા કરો.[5]

હઝરત ઈસ્માઈલ બિન અબી ખાલિદ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઈબ્ને મસઊદ (રદિ.) ને અપને બેટે હઝરત અબૂ ઉબૈદાકો તીન વસિય્યતેં કીં. ફરમાયા મૈં તુમ્હેં

---

૧ ઇબ્ને અબી શૈબા વ અહમદ
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૯, ફત્હુલ બારી, ૧૧-૨૬૨
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૫૯
૪ હૈસમી, ૧૦-૩૦૪, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૯
૫ હુલીયા, ૧-૧૩૫

અલ્લાહસે ડરનેકી વસિય્યત કરતા હૂં ઔર તુમ અપને ઘર હી મેં રહા કરો ઔર અપની ખતાઓં પર રોયા કરો.[૧]

હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મેરી દિલી આરઝૂ યેહ હૈ કે મુઝે કોઇ ઐસા આદમી મિલ જાએ, જો મેરે કારોબારકો સંભાલ લે ઔર મૈં દરવાઝા બંદ કરકે ઘરમેં રહા કરૂં. ન કોઇ મેરે પાસ આએ, ન મૈં કિસીકે પાસ જાઉં, યહાં તક કે મૈં (ઇસી હાલમેં) અલ્લાહસે જા મિલું.[૨]

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અગર વસ્વાસ (શૈતાન) કા ડર ન હોતા, તો મૈં ઐસે ઇલાકેમેં ચલા જાતા, જહાં કોઇ જાન પેહચાન વાલા, દિલ લગાને વાલા ન હોતા (ઔર તન્હાઇ ઇખ્તિયાર કર લેતા) ક્યૂંકે ઇન્સાનકો (બુરે) ઇન્સાન હી બિગાડતે હૈં.[3]

હઝરત માલિક (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત યહયા બિન સઇદ (રહ.) કો ફરમાતે હુએ સુના કે હઝરત અબી જહમ બિન હારિસ બિન સિમ્મા (રદિ.), અન્સારકે સાથ નહીં બૈઠા કરતે થે, જબ ઉનસે અકેલે રેહનેકે બારેમેં કોઇ ઝિક્ર કરતા (કે આપ અલગ થલગ ક્યૂં રેહતે હૈં) તો ફરમાતે કે લોગોંકા શર અકેલે રેહનેસે ઝિયાદા હૈ.[૪]

હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) ને ફરમાયા, મુસલમાનકે લિયે બેહતરીન ઇબાદતગાહ ઉસકા ઘર હૈ, જિસમેં રેહકર વોહ અપને નફ્સ, નિગાહ ઔર શરમગાહ કો (બુરે કામોંસે) રોકે રખતા હૈ ઔર બાઝારમેં બૈઠને સે બચો, ક્યૂંકે ઇસસે ઇન્સાન ગફલતમેં પડ જાતા હૈ ઔર બેકારકે કામોંમેં લગ જાતા હૈ.[૫]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર મૈં હઝરત મઆઝ બિન જબલ (રદિ.) કે પાસસે ગુઝરા, તો વોહ અપને દરવાઝે પર ખડે હુએ હાથસે ઐસે ઇશારે કર રહે થે, ગોયાકે અપને આપસે બાતેં કર રહે હોં. મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અબૂ અબ્દુર્રહમાન ! ક્યા બાત હૈ ? આપ અપને આપસે બાતેં કર રહે હૈં ?

હઝરત મઆઝ (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ્હેં મા'લૂમ નહીં ક્યા બાત હૈ ? અલ્લાહકા દુશ્મન યા'ની શૈતાન મુઝે ઇન કામોંસે હટાના ચાહતા હૈ, જો મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લંમસે સુને હૈં. શૈતાન યૂં કેહતા હૈ કે આપ ઝિંદગી ભર યૂં હી ઘરમેં બૈઠકર મશક્કત ઉઠાતે રહોગે ? આપ બાહિર જાકર લોગોંકી મજ્લિસમેં ક્યૂં નહીં બૈઠતે ?

મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે જો આદમી અલ્લાહકે રાસ્તે મેં નિકલતા હૈ, વોહ અલ્લાહકી ઝિમ્મેદારીમેં હોતા હૈ, ઔર જો કિસી

---

૧ હૈસમી, ૧-૨૯૯
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૯, હુલીયા, ૧-૨૭૮
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૯
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૯
૫ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૫૯

બીમારકી ઈયાદત કરને જાતા હૈ, વોહ ભી અલ્લાહકી ઝિમ્મેદારીમેં હોતા હૈ, ઔર જો સુબહ યા શામકો મસ્જિદ જાતા હૈ, વોહ ભી અલ્લાહકી ઝિમ્મેદારીમેં હોતા હૈ ઔર જો મદદ કરનેકે લિયે ઈમામકે પાસ જાતા હૈ, વોહ ભી અલ્લાહકી ઝિમ્મેદારીમેં હોતા હૈ ઔર જો ઘર બૈઠ જાતા હૈ ઔર કિસીકી બુરાઈ ઔર ગીબત નહીં કરતા, વોહ ભી અલ્લાહકી ઝિમ્મેદારીમેં હોતા હૈ. અલ્લાહકા દુશ્મન યેહ ચાહતા હૈ કે ઘરસે બાહિર નિકલું ઔર લોગોંકી મજ્લિસમેં બૈઠા કરૂં.[1]

કનાઅત

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબૈદ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત અહનફ (રદિ.) કો એક કમીઝ પહેને હુએ દેખા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, અય અહનફ ! યેહ કમીઝ તુમને કિતનેમેં ખરીદી ? હઝરત અહનફ (રદિ.) ને કહા, બારહ દિરહમ મેં.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, તુમ્હારા ભલા હો. તુમ છે દિરહમકી કમીઝ ખરીદતે ઔર બાકી છે દિરહમ કિસી ખૈરકે કામમેં ખર્ચ કર દેતે, જૈસે કે તુમ જાનતે હો.[2]

હઝરત હસન બસરી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી (રદિ.) કો યેહ ખત લિખ્ખા કે દુનિયામેં જિતની રોઝી મિલ રહી હૈ, તુમ ઉસ પર રાઝી રહો ઔર ઉસી પર કનાઅત કર લિયા કરો, ક્યૂંકે રહમાનને અપને બંદોંકો કમ ઝિયાદા રોઝી દી હૈ ઔર યૂં અલ્લાહ હર એકકો આઝમાના ચાહતે હૈં. જિસે રોઝી ઝિયાદા દી હૈ, અલ્લાહ દેખના ચાહતે હૈં કે યેહ કૈસે શુક્ર અદા કરતા હૈ ? ઔર અલ્લાહકા અસલ શુક્ર યેહ હૈ કે અલ્લાહને જો દિયા હૈ, ઉસે વહાં ખર્ચ કરે, જહાં અલ્લાહ ચાહતે હૈં.[3]

હઝરત અબૂ જઅફર (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અલી (રદિ.) ને એક બાર ઘટિયા ઔર સૂખી ખજૂરેં ખાઈ ઔર ફિર પાની પિયા. ફિર અપને પેટ પર હાથ મારકર ફરમાયા, જિસે ઉસકા પેટ જહન્નમમેં દાખિલ કરે, અલ્લાહ ઉસે અપની રહમતસે દૂર રખ્ખે. ફિર યેહ શઅર પઢા.

فَاِنَّکَ مَهْمَا تُعْطِ بَطْنَکَ سُؤْلَهٗ وَفَرْجَکَ نَالَا مُنْتَهَى الذَّمِّ اَجْمَعَا

૧ હૈસમી, ૧૦-૩૦૪, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૬૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૬૧
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૬૧

'તુમ અપને પેટ ઔર શરમગાહકી ખ્વાહિશ જિતની ભી પૂરી કરોગે, ઉતની ઈન દોનોંકો ઈન્તિહાઈ દર્જેકી મઝમ્મત મિલેગી.'[1]

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ને ફરમાયા, અય ઈબ્ને આદમ ! તૂ આજકે દિનકી ફિક્ર કર ઔર આને વાલે દિનકી ફિક્ર ન કર. જલ્દી કરનેકી ઝરૂરત નહીં, ક્યૂંકે અગર કલ તુઝે મૌત નહીં આની હૈ તો કલકી રોઝી તેરે પાસ ખૂદ હી આ જાએગી ઔર યેહ અચ્છી તરહ સમઝ લે કે તૂ અપની ઝરૂરતકે લિયે જિતના માલ કમા રહા હૈ, વોહ તૂ દૂસરોંકે લિયે જમા કર રહા હૈ.[2]

હઝરત સઅદ (રદિ.) ને અપને બેટેસે ફરમાયા, અય બેટે ! જબ તુમ ગિના હાસિલ કરના ચાહતે હો, તો વોહ તુમ્હેં કનાઅતસે મિલેગી, ક્યૂંકે જિસમેં કનાઅત નહીં હોતી, ઉસે કિતના ભી માલ મિલ જાએ, ઉસે ગિના હાસિલ નહીં હો સકતા હૈ.[3]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૬૧
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૬૧
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૧૬૧

નિકાહ મેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા (રદિ.) કા તરીકા

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા હઝરત ખદીજા (રદિ.) સે નિકાહ

હઝરત જાબિર બિન સમુરહ (રદિ.) યા કોઈ દૂસરે સહાબી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બકરીયાં ચરાયા કરતે થે, ફિર ઉન્હેં છોડકર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઊંટ ચરાને લગ ગએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે શરીક, ઊંટ કિરાયા પર દિયા કરતે થે. ઉન્હોંને હઝરત ખદીજા (રદિ.) કી બેહનકો ઊંટ કિરાયા પર દિયા.

જબ વોહ લોગ સફર પૂરા કર ચુકે તો ઉન ઊંટોંકા કુછ કિરાયા હઝરત ખદીજા (રદિ.) કી બેહનકે ઝિમ્મે રેહ ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા શરીક જબ હઝરત ખદીજા (રદિ.) કી બેહનકે પાસ કિરાયેકા તકાઝા કરને જાને લગતા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કેહતા, આપ ભી મેરે સાથ ચલેં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમાતે, તુમ ચલે જાઓ, મુઝે તો શરમ આતી હૈ.

એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા શરીક તકાઝા કરને ગયા તો હઝરત ખદીજા (રદિ.) કી બેહનને પૂછા, (તુમ અકેલે તકાઝા કરને આએ?) મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કહાં હૈ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે શરીકને કહા, મૈંને તો ઉનસે કહા થા, આઓ ચલેં. લેકિન ઉન્હોંને કહા, મુઝે શરમ આતી હૈ.

હઝરત ખદીજા (રદિ.) કી બેહન ને કહા, મૈંને મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઝિયાદા હયા વાલા ઔર ઝિયાદા પાક દામન ઔર ઐસા ઔર ઐસા આદમી નહીં દેખા. યેહ સુનકર ઉનકી બેહન હઝરત ખદીજા (રદિ.) કે દિલમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી મુહબ્બત બૈઠ ગઈ. હઝરત ખદીજા (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પૈગામ ભેજકર બુલવાયા ઔર કહા કે આપ મેરે વાલિદકે પાસ જાએં ઔર ઉન્હેં મેરે નિકાહકા પૈગામ દેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આપકે વાલિદ માલદાર આદમી હૈં, વોહ ઐસા નહીં કરેંગે. હઝરત ખદીજા (રદિ.) ને કહા, આપ ઉનસે જાકર

મિલેં ઔર ઉનસે બાત કરેં. આગે બાત મૈં સંભાલ લુંગી. જબ વોહ નશેમેં હોં, ઉસ વક્ત ઉનકે પાસ જાના. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઐસા હી કિયા. ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હઝરત ખદીજા (રદિ.) કી શાદી કર દી.

સુબહકો જબ વોહ અપની મજ્લિસમેં બૈઠે તો કિસીને કહા, આપને અચ્છા કિયા (અપની બેટી ખદીજાસે) મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી શાદી કર દી. ઉન્હોંને કહા, ક્યા વાકઇ મૈંને શાદી કર દી હૈ ? લોગોંને કહા, જી હાં. વોહ ફૌરન વહાંસે ખડે હોકર હઝરત ખદીજા (રદિ.) કે પાસ આએ ઔર યૂં કહા કે લોગ યૂં કેહ રહે હૈં કે મૈંને (તુમ્હારી) શાદી મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કર દી હૈ ?

હઝરત ખદીજા (રદિ.) ને કહા, હાં, ઠીક હૈ. અબ આપ અપની રાયકો ગલત ન સમઝેં, ઈસ લિયે કે હઝરત મુહમ્મદ ઐસે ઔર ઐસે હૈં ઔર બહોત બડી ખૂબીયોં વાલે હૈં. હઝરત ખદીજા (રદિ.) ઝોર લગાતી રહીં, આખિર ઉનકે બાપ રાઝી હો ગએ. ફિર હઝરત ખદીજા (રદિ.) ને દો ઉકિયા ચાંદી યા સોના હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ભેજા ઔર અર્ઝ કિયા કે એક જોડા ખરીદકર મુઝે હદિયા કર દેં ઔર એક મેંઢા ઔર ફલાં ફલાં ચીઝેં ખરીદ લેં. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઐસા હી કિયા.

એક રિવાયતમેં યેહ હૈ, હઝરત ખદીજા (રદિ.) ને કહા, જોડા ખરીદકર મેરે વાલિદકો હદિયા કર દેં.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ખદીજા (રદિ.) (સે શાદી) કા ઝિક્ર કિયા ઔર હઝરત ખદીજા (રદિ.) કે બાપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હઝરત ખદીજા (રદિ.) કી શાદી પર રાઝી ન થે. હઝરત ખદીજા (રદિ.) ને ખાને પીનેકા ઈન્તિઝામ કિયા ઔર અપને બાપ ઔર કુરૈશકે કુછ આદમીયોંકો બુલાયા.

ચુનાંચે ઉન લોગોંને (આકર) ખાના ખાયા ઔર શરાબ પી, યહાં તક કે સબ નશેમેં ચૂર હો ગએ, તો હઝરત ખદીજા (રદિ.) ને કહા, હઝરત મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝે નિકાહકા પૈગામ દે રહે હૈં. આપ ઉનસે મેરી શાદી કર દેં. ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હઝરત ખદીજા (રદિ.) કી શાદી કર દી. ઈસ પર હઝરત ખદીજા (રદિ.) ને અપને વાલિદકો ખુલૂક ખૂશ્બૂ લગાઇ ઔર ઉન્હેં જોડા પહેનાયા. ઉસ ઝમાનેમેં શાદીકે મૌકે પર વાલિદકે સાથ ઐસા કરનેકા દસ્તૂર થા.

જબ ઉનકા નશા ઉતરા તો ઉન્હોંને દેખા કે ઉન્હોંને ખુલૂક ખૂશ્બૂ લગા રખ્ખી હૈ ઔર જોડા પહેન રખ્ખા હૈ, તો ઉન્હોંને કહા, મુઝે ક્યા હુવા ? યેહ ક્યા હૈ ? હઝરત ખદીજા (રદિ.) ને કહા, આપને હઝરત મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ

સલ્લમસે મેરી શાદી કર દી હૈ. ઉન્હોંને કહા, ક્યા મૈંને અબૂ તાલિબ કે યતીમસે તુમ્હારી શાદી કર દી હૈ ? નહીં, નહીં, મેરી ઝિંદગીકી કસમ ! નહીં.

હઝરત ખદીજા (રદિ.) ને કહા, આપકો શરમ કરની ચાહિયે. આપ અપને આપકો કુરૈશકી નિગાહમેં બેવકૂફ સાબિત કરના ચાહતે હૈં ? લોગોંકો બતાના ચાહતે હૈં કે આપ નશેમેં થે ? ચુનાંચે વોહ અપને બાપકો સમઝાતી રહીં, યહાં તક કે વોહ રાઝી હો ગએ.[1]

હઝરત નફીસા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હઝરત ખદીજા બિન્તે ખુવૈલદ (રદિ.) બડી સમઝદાર, દૂરઅંદેશ, તાકતવર ઔર શરીફ ખાતૂન થીં. અલ્લાહને ભી ઉનકે સાથ ઈકરામ ઔર ખૈરકા મા'મલા ફરમા લિયા. વોહ ઉસ વક્ત કુરૈશમેં સબસે અફઝલ ખાનદાન વાલી ઔર સબસે ઝિયાદા શરાફત વાલી ઔર સબસે ઝિયાદા માલદાર થીં. ઉનકી કૌમકા હર આદમી ઉનસે શાદી કરનેકી તમન્ના રખતા થા ઔર ઉનસે શાદીકે લિયે બહોત માલ ખર્ચ કરનેકે લિયે તૈયાર થા.

જબ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત ખદીજા (રદિ.) કા તિજારતી કાફલા મુલ્કે શામસે લેકર વાપસ આએ તો હઝરત ખદીજા (રદિ.) ને મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં અંદાઝા લગાનેકે લિયે ભેજા. મૈંને જાકર કહા, અય મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ શાદી ક્યૂં નહીં કર લેતે ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, શાદી કરનેકે લિયે મેરે પાસ કુછ નહીં હૈ.

મૈંને કહા, અગર શાદીકે ખર્ચકા ઈન્તિઝામ હો જાએ ઔર આપકો ખૂબસૂરત, માલદાર, શરીફ ઔર જોડકી ઔરતસે શાદીકી દઅવત દી જાએ તો ક્યા આપ કુબૂલ નહીં કર લેંગે ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ ઔરત કૌન હૈ ? મૈંને કહા, હઝરત ખદીજા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મેરી ઉનસે શાદી કૈસે હો સકતી હૈ ? મૈંને કહા, ઈસકી મૈં ઝિમ્મેદાર હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તો મૈં તૈયાર હૂં. મૈંને જાકર હઝરત ખદીજા (રદિ.) કો બતાયા, તો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પૈગામ ભેજા કે ફલાં વક્ત તશરીફ લે આએં ઔર અપને ચચા અમ્ર બિન અસદ કો પૈગામ ભેજા કે વોહ ઈનકી શાદી કર દેં, તો વોહ આ ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી અપને ચચોં કે સાથ તશરીફ લે આએ ઔર એક ચચાને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી શાદી કરા દી. અમ્ર બિન અસદ ને કહા, યેહ ઐસે જોડકે ખાવિંદ હૈં જિનકો ઈન્કાર નહીં કિયા જા સકતા.

---

૧ હૈસમી, ૯-૨૨૦

ઈસ શાદી કે વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઉમ્ર પચીસ સાલકી થી ઔર હઝરત ખદીજા (રદિ.) કી ઉમ્ર ચાલીસ સાલ થી. વોહ અસ્હાબે ફીલ કે વાકિઆસે પંદરહ સાલ પેહલે પૈદા હુઇ થીં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા હઝરત આઇશા ઔર હઝરત સૌદા (રદિ.) સે નિકાહ

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે જબ હઝરત ખદીજા (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હો ગયા, તો મક્કા હી મેં હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઊન (રદિ.) કી બીવી હઝરત ખૌલા બિન્તે હકીમ બિન ઔકસ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા આપ શાદી નહીં કરતે?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કિસ સે ? ઉન્હોંને કહા, આપ ચાહેં તો કુંવારીસે ઔર આપ ફરમાએં તો બેવાસે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કુંવારી કૌન હૈ ? ઉન્હોંને કહા, અલ્લાહકી મખ્લૂકમેં આપકો જો સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈં, ઉનકી બેટી હઝરત આઇશા બિન્તે અબૂબક્ર (રદિ.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, બેવા કૌન હૈ ? ઉન્હોંને કહા, હઝરત સૌદા બિન્તે ઝમઆ (રદિ.), જો આપ પર ઈમાન લાઈ હૈં ઔર આપકે દીનકા ઈત્તિબાઅ કર ચુકી હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અચ્છા, જાકર દોનોંસે મેરા ઝિક્ર કરો.

હઝરત ખૌલા (રદિ.) હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઘર ગઈ. વહાં મેરી માં ઉમ્મે રૂમાન (રદિ.) સે મિલીં. હઝરત ખૌલા (રદિ.) ને કહા, અય ઉમ્મે રૂમાન ! અલ્લાહ કિતની બડી ખૈરો બરકત આપકો દેના ચાહતે હૈં ? મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આઇશા (રદિ.) સે શાદીકા પૈગામ દેને કે લિયે ભેજા હૈ.

હઝરત ઉમ્મે રૂમાન (રદિ.) ને કહા, મૈં તો ચાહતી હૂં, લેકિન તુમ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા ઈન્તિઝાર કર લો, વોહ આને હી વાલે હૈં. ચુનાંચે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) આ ગએ તો હઝરત ખૌલા (રદિ.) ને કહા, અય અબૂબક્ર (રદિ.) ! અલ્લાહ કિતની બડી ખૈરો બરકત આપકો દેના ચાહતે હૈં ? મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને આઇશા (રદિ.) સે શાદીકા પૈગામ દેને કે લિયે ભેજા હૈ.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, ક્યા આઇશાસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી શાદી હો સકતી હૈ ? યેહ તો ઉનકી ભતીજી હૈ. હઝરત ખૌલા (રદિ.) ને જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી યેહ બાત

બતાઇ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વાપસ જાકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે કહો કે તુમ ઈસ્લામમેં મેરે ભાઈ હો ઔર મૈં તુમ્હારા ભાઈ હૂં. (યેહ ખૂનકા રિશ્તા નહીં હૈ, ઈસ લિયે) તુમ્હારી બેટીકી શાદી મુઝસે હો સકતી હૈ.

હઝરત ખૌલા (રદિ.) ને જાકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો બતાયા. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બુલા લાઓ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાએ તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મેરી શાદી કર દી.[1]

હઝરત અબૂ સલમા ઔર હઝરત યહયા બિન અબ્દુર્રહમાન બિન હાતિબ (રહ.) કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ખૌલા (રદિ.) સે કહા, વાપસ જાકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો બતા દો કે મૈં તુમ્હારા ઔર તુમ મેરે ઈસ્લામી ભાઈ હો ઔર તુમ્હારી બેટીકી શાદી મુઝસે હો સકતી હૈ.

હઝરત ખૌલા (રદિ.) કેહતી હૈં, મૈંને વાપસ જાકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા જવાબ બતા દિયા. ઉન્હોંને કહા, ઝરા ઈન્તિઝાર કરો. યેહ કેહકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) બાહિર ચલે ગએ.

હઝરત ઉમ્મે રૂમાન (રદિ.) ને કહા, મુત્ઈમ બિન અદી ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો અપને બેટે જુબૈર કા આઈશા (રદિ.) કે લિયે પૈગામ દિયા થા ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને મુત્ઈમ સે વા'દા કર લિયા થા ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કભી અપને વા'દેકે ખિલાફ નહીં કરતે હૈં, ઈસ લિયે વોહ મુત્ઈમસે બાત કરને ગએ હૈં.

ચુનાંચે જબ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મુત્ઈમ કે પાસ પહોંચે તો ઉસકે પાસ ઉસકી બીવી બૈઠી હુઈ થી, જો ઉસકે બેટે (જુબૈર) કી માં થી. મુત્ઈમ કી બીવીને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો ઐસી બાત કહી, જિસકી વજહસે યેહ વા'દા પૂરા કરના હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કે ઝિમ્મે ન રહા, જો ઉન્હોંને મુત્ઈમ સે કિયા થા. ઈસકી સૂરત યેહ હુઈ કે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને મુત્ઈમ સે કહા, આપ ઈસ લડકી (આઈશા (રદિ.)) કે મા'મલે મેં ક્યા કેહતે હૈં?

મુત્ઈમ ને અપની બીવી કી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર કહા, અય ફલાં! તુમ ક્યા કેહતી હો? ઉસને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર કહા, અગર હમ ઈસ નૌજવાન કી શાદી (તુમ્હારી બેટીસે) કર દેં તો શાયદ તુમ ઝોર લગાકર મેરે બેટેકો અપને દીનમેં દાખિલ કર લોગે. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને મુત્ઈમ સે કહા, આપ ક્યા કેહતે હૈં? ઉસને કહા, યેહ જો કુછ કેહ રહી હૈ, આપ ઉસે સુન હી રહે હૈં. (યા'ની મેરી બાત ભી યેહી હૈ, ગોયા દોનોંને ઈન્કાર કર દિયા) ઈસ તરહ દોનોંકે ઈન્કારસે વોહ વા'દા ખત્મ હો ગયા, જો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને મુત્ઈમસે કર રખ્ખા થા.

---

૧ હૈસમી, ૯-૨૨૫

વહાં સે વાપસ આકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હઝરત ખૌલા (રદિ.) સે કહા, અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બુલા લાઓ. ચુનાંચે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બુલા લાઈ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હઝરત આઇશા (રદિ.) કી શાદી કર દી. ઉસ વક્ત હઝરત આઇશા (રદિ.) કી ઉમ્ર છ સાલ થી.

ફિર હઝરત ખૌલા (રદિ.) હઝરત સૌદા બિન્તે ઝમઆ (રદિ.) કે યહાં ગઇ ઔર ઉનસે કહા, અલ્લાહને કિતની બડી ખૈરો બરકત તુમ્હેં દેનેકા ઇરાદા ફરમા લિયા હૈ ? હઝરત સૌદા (રદિ.) ને કહા, વોહ કૈસે ? હઝરત ખૌલા (રદિ.) ને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે શાદીકા પૈગામ દેકર ભેજા હૈ.

હઝરત સૌદા (રદિ.) ને કહા, મૈં તો ચાહતી હૂં, મેરે વાલિદ (ઝમઆ) કે પાસ જાઓ ઔર ઉનસે તઝકેરા કરો. વોહ બહોત બુઢ્ઢે, ઉમ્ર રસીદા થે, હજમેં ભી ન જા સકતે થે. હઝરત ખૌલા (રદિ.) ને જાકર ઉનકો જાહિલિયતકે તરીકે પર સલામ કિયા. ઝમઆ ને પૂછા, યેહ ઔરત કૌન હૈ ? હઝરત ખૌલા ને કહા, ખૌલા બિન્તે હકીમ. ઝમઆ ને પૂછા, ક્યા બાત હૈ ? ક્યૂં આઇ હો ?

હઝરત ખૌલા (રદિ.) ને કહા, મુઝે હઝરત મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ભેજા હૈ, વોહ સૌદાસે શાદી કરના ચાહતે હૈં. ઝમઆ ને કહા, વોહ તો બહોત ઉમદા ઔર જોડકે ખાવિંદ હૈં, લેકિન તુમ્હારી સહેલી (યા'ની સૌદા) ક્યા કેહ રહી હૈં ? હઝરત ખૌલા (રદિ.) ને કહા, વોહ ભી ચાહતી હૈં. ઝમઆ ને કહા, અચ્છા, મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મેરે પાસ લાઓ.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઝમઆ કે પાસ ગએ ઔર ઝમઆ ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે હઝરત સૌદા (રદિ.) કી શાદી કર દી. હઝરત સૌદા (રદિ.) કે ભાઇ અબ્દ બિન ઝમઆ જબ હજસે ફારિગ હોકર મક્કા આએ તો વોહ ઇસ શાદીકી ખબર સુનકર અપને સર પર મિટ્ટી ડાલને લગે, લેકિન મુસલમાન હોનેકે બા'દ કહા કરતે થે કે મૈં તો બડા બેવકૂફ થા. મૈંને ઇસ વજહસે સરપર મિટ્ટી ડાલી થી કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને (મેરી બેહન) સૌદા બિન્તે ઝમઆસે શાદી કર લી થી.

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, ફિર હમ લોગ મદીના આ ગએ ઔર સુખ મોહલ્લેમેં કબીલા બનૂ હારિસ બિન ખઝરજ મેં ઠહેર ગએ. એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે ઘર તશરીફ લાએ. ખજૂરકે દો તનોંકે દર્મિયાન એક ઝૂલા ડાલ રખ્ખા થા. મૈં ઉસ પર ઝુલા ઝૂલ રહી થી. મેરી માં ને મુઝે ઝૂલેસે ઉતારા. મેરે સરકે બાલ છોટે થે, ઉન્હેં ઠીક કિયા ઔર પાનીસે મેરા મુંહ ધોયા. ફિર મુઝે લેકર ચલીં ઔર દરવાઝે પર મુઝે ખડા કર દિયા. મેરા સાંસ ચઢ્હા હુવા થા. મૈં વહાં ખડી રહી, યહાં તક કે મેરા સાંસ ઠીક હો ગયા. ફિર મુઝે મેરે કમરે મેં લે ગઈ.

મૈંને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે ઘરમેં એક તખ્ત પર તશરીફ રખતે હૈં ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ અન્સારકે બહોતસે મર્દ ઔર ઔરતેં બૈઠી હુઇ હૈં. મેરી વાલિદાને મુઝે ઉસ કમરેમેં બિઠા દિયા. ફિર મેરી વાલિદાને કહા, યેહ આપકી બીવી હૈ. અલ્લાહ આપકે લિયે ઇસમેં ઔર ઇસકે લિયે આપમેં બરકત નસીબ ફરમાએ.

યેહ સુનતે હી તમામ મર્દ ઔર ઔરતેં એકદમ ખડે હોકર ચલે ગએ. યૂં મેરી રૂખ્સતી હો ગઇ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમારે હી ઘરમેં ખલવત ફરમાઇ ઔર મેરી શાદી પર ન કોઇ ઊંટ ઝબહ હુવા, ન બકરી. અલબત્તા હઝરત સઅદ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વોહ પ્યાલા ભેજ દિયા, જો વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ઉસ બીવીકે ઘર ભેજા કરતે થે, જિસકી બારી હોતી થી. ઉસ વક્ત મેરી ઉમ્ર સાત સાલ થી. (લેકિન સહી રિવાયત યેહ હૈ કે ઉસ વક્ત હઝરત આઇશા (રદિ.) કી ઉમ્ર નવ સાલ થી.)[૧]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા હઝરત હફ્સા બિન્તે ઉમર (રદિ.) સે નિકાહ

હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત હફ્સા (રદિ.) કી શાદી પેહલે હઝરત ખુનૈસ બિન હુઝાફા સહમી (રદિ.) સે હુઇ થી. વોહ જંગે બદરમેં ભી શરીક હુએ થે. ઉનકા મદીનામેં ઇન્તિકાલ હો ગયા. ઉનકે ઇન્તિકાલકે બા'દ હઝરત ઉમર (રદિ.) કી હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) સે મુલાકાત હુઇ તો ઉનસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અગર આપ ચાહેં તો મૈં આપસે હઝરત હફ્સા (રદિ.) કી શાદી કર દૂં.

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને કહા, મૈં ઝરા ઇસ બારેમેં સોચ લું. કુછ દિનોંકે બા'દ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને કહા, મેરી તો યેહી રાય બની હૈ કે મૈં શાદી ન કરૂં. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) સે કહા, અગર આપ ચાહેં તો મૈં આપસે હફ્સા (રદિ.) કી શાદી કર દૂં. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ખામોશ રહે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે ઇન્કારસે ઝિયાદા ગુસ્સા મુઝે હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખામોશીકા આયા. ફિર કુછ દિનોંકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હફ્સા (રદિ.) સે શાદીકા પૈગામ દિયા ઔર મૈંને હફ્સા (રદિ.) કી શાદી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કર દી.

---
૧ હૈસમી, ૯-૨૨૭

फिर हज़रत अबूबक्र (रदि.) मुझे मिले और उन्होंने कहा, तुमने जिस वक़्त हफ़सासे शादीकी बात मुझे की थी और मैंने तुम्हें इसका कोई जवाब नहीं दियां था, शायद तुम्हें मुझ पर गुस्सा आया होगा. मैंने कहा, हां. हज़रत अबूबक्र (रदि.) ने कहा, मैंने तुम्हें सिर्फ इस वजहसे जवाब नहीं दिया था, क्यूंके मुझे मा'लूम था के हुज़ूर सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमने हफ़सा से शादीका ज़िक्र किया है और मैं हुज़ूर सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमका राज़ खोलना नहीं चाहता था. अगर हुज़ूर सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम उससे शादी न करते, तो मैं कर लेता.[1]

इब्ने हब्बान की रिवायतमें येह भी है के हज़रत उमर (रदि.) ने फरमाया के मैंने हज़रत उस्मान (रदि.) की हुज़ूर सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमसे शिकायत की (के मैं उनसे हफ़सा की शादी करना चाहता हूं और वोह इन्कार कर रहे हैं.) हुज़ूर सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमने फरमाया, हफ़सा की उस्मान (रदि.) से बेहतर आदमीसे शादी हो जाएगी और उस्मान (रदि.) की हफ़सासे बेहतर औरतसे शादी हो जाएगी. चुनांचे हुज़ूर सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमने हज़रत उस्मान (रदि.) की शादी अपनी बेटीसे कर दी (और हज़रत हफ़सा (रदि.) से खूद शादी कर ली.)[2]

हुज़ूर सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लम का उम्मे सलमा बिन्ते अबी उमैया से निकाह

हज़रत उम्मे सलमा (रदि.) फरमाती हैं के जब मेरी इद्दत पूरी हो गई तो हज़रत अबूबक्र (रदि.) ने मुझे शादीका पैगाम भेजा. मैंने उन्हें इन्कार कर दिया. फिर हुज़ूर सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमने शादीका पैगाम देकर एक आदमी भेजा. मैंने उससे कहा, अल्लाहके रसूल सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको बता दो के मुझमें गैरतका मज़मून बहोत ज़ियादा है और मेरे बच्चे भी हैं और मेरा कोई सरपरस्त यहां मौजूद नहीं है. (उस आदमीने जाकर येह बातें हुज़ूर सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको बताईं.)

हुज़ूर सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमने फरमाया, जाकर उम्मे सलमा (रदि.) से केह दो के तुमने जो कुछ कहा है के मुझमें गैरतका मज़मून बहोत ज़ियादा है, तो मैं अल्लाहसे दुआ करूंगा के येह गैरत (की ज़यादती) जाती रहेगी और तुमने जो कहा है के मेरे बच्चे भी हैं, तो तुम्हारे बच्चोंका भी इन्तिज़ाम हो जाएगा और तुमने जो कहा है के मेरा कोई सरपरस्त यहां नहीं है, तो तुम्हारा कोई मौजूद या गैरहाज़िर सरपरस्त

---

१ जमउल फवाइद, १-२१४
२ मुन्तखबुल कंज़, ५-१२०

(મુઝસે શાદી કરને પર) નારાઝ નહીં હોગા. (ઉસ આદમીને જાકર હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) કો યેહ તમામ બાતેં બતાઈ.)

ઈસ પર હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ને અપને બેટે હઝરત સલમા (રદિ.) સે કહા, ઉઠો ઔર મેરી શાદી અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કર દો. ચુનાંચે ઉસને મેરી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે શાદી કર દી.[1]

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે જબ મૈં મદીના આઇ, તો મૈંને મદીના વાલોંકો બતાયા કે મૈં અબૂ ઉમૈયા બિન મુગીરહ કી બેટી હૂં, લેકિન લોગોંને મેરી ઇસ બાતકો ન માના. ફિર ઉનમેં સે કુછ લોગ હજકો જાને લગે, તો ઉન્હોંને કહા, ક્યા તુમ અપને ખાનદાન વાલોંકો કુછ લિખ્ખોગી ? ચુનાંચે મૈંને ઉન્હેં ખત લિખકર દિયા. જબ વોહ લોગ હજ કરકે મદીના વાપસ આએ, તો ઉન્હોંને બતાયા કે યેહ ઠીક કેહ રહી હૈં. ઈસસે મદીના વાલોંકી નિગાહમેં મેરી ઇઝ્ઝત ઔર બઢ ગઇ.

જબ મેરી બેટી ઝૈનબ પૈદા હુઇ (ઔર મેરી ઇદ્દત પૂરી હો ગઇ) તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે પાસ તશરીફ લાએ ઔર મુઝે શાદીકા પૈગામ દિયા. મૈંને કહા, મુઝ જૈસી ઔરતકા ભી નિકાહ હો સકતા હૈ ? મેરી ઉમ્ર ઇતની ઝિયાદા હો ગઇ હૈ કે અબ મેરા કોઇ બચ્ચા પૈદા નહીં હોગા ઔર મુઝમેં ગૈરત બહોત હૈ ઔર મેરે બચ્ચે ભી હૈં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં ઉમ્રમેં તુમસે બડા હૂં ઔર તુમ્હારી ગૈરતકો અલ્લાહ દૂર કર દેગા ઔર તુમ્હારે બચ્ચે અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હવાલે. ફિર (મૈં રાઝી હો ગઇ ઔર) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે શાદી કર લી.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે પાસ તશરીફ લાતે ઔર મુહબ્બત સે ફરમાતે કે ઝનાબ કહાં હૈ ? (ઝૈનબકો લાડ પ્યારકી વજહસે ઝનાબ ફરમાતે) એક દિન હઝરત અમ્માર (રદિ.) આકર ઝૈનબ કો ઝોરસે લે ગએ ઔર યૂં કહા, ઈસકી વજહસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અપની ઝરૂરત પૂરી કરનેમેં દિક્કત પેશ આતી હૈ. મૈં ઉસે દૂધ પિલાતી થી.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયા, ઝનાબ કહાં હૈ ? ઉસ વક્ત (મેરી બેહન) હઝરત કરીબા બિન્તે અબી ઉમૈયા ભી વહાં થી. ઉન્હોંને કહા, (અમ્માર) બિન યાસિર ઉસે લે ગએ. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આજ રાત મૈં તુમ્હારે પાસ આઉંગા. મૈંને ખાલ કા એક ટુકડા નિકાલા (જિસે ચક્કીકે નીચે રખ્ખા જાતા થા, તાકે આટા ઉસ પર ગિરે) ઔર ઘડે મેં સે જવ કે દાને નિકાલે ઔર કુછ ચર્બી નિકાલી ઔર ફિર ચર્બીમેં મિલાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે મલીદા તૈયાર કિયા.

---

૧ ઇસાબા, ૪-૪૫૯, જમઉલ ફવાઇદ, ૧-૨૧૪

ચુનાંચે વોહ રાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરે યહાં ગુઝારી ઔર સુબહકો ફરમાયા, તુમ અપને ખાનદાનમેં ઈઝઝત વાલી હો. અગર તુમ ચાહો તો મૈં તુમ્હારે લિયે બારી કી સાત રાતેં મુકર્રર કર દૂં, લેકિન યેહ ખયાલ રખના કે અગર તુમ્હારે લિયે સાત રાતેં મુકર્રર કરૂંગા, તો બાકી બીવીયોં કે લિયે ભી સાત રાતેં મુકર્રર કરની હોંગી.[1]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા હઝરત ઉમ્મે હબીબા બિન્તે અબૂ સુફયાન (રદિ.) સે નિકાહ

હઝરત ઈસ્માઈલ બિન અમ્ર (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમ્મે હબીબા બિન્તે અબૂ સુફયાન (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈં હબ્શા મેં થી. મુઝે પતા હી ઉસ વક્ત ચલા, જબ (હબ્શા કે બાદશાહ) નજ્જાશી (રદિ.) કી અબરહા નામકી બાંદી ઉનકી તરફસે કાસિદ બનકર આઈ ઔર યેહ બાદશાહકે કપડોં ઔર તેલકી ખિદમત પર મુકર્રર થી. ઉસને મુઝસે ઈજાઝત માંગી. મૈંને ઉસે ઈજાઝત દી.

ઉસને કહા, બાદશાહ નજ્જાશી યેહ કેહ રહે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે લિખ્ખા હૈ કે મૈં આપકી શાદી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કર દૂં. મૈંને કહા, અલ્લાહ તુમ્હેં ભી ખૈરકી બશારત દે. (યા'ની મૈં ઈસ પર રાઝી હૂં.)

ફિર ઉસને કહા, બાદશાહ યેહ કેહ રહે હૈં કે આપ કિસીકો વકીલ મુકર્રર કર દેં, જો આપકી શાદી કર દે. ઈસ પર મૈંને હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ બિન આસ (રદિ.) કો (જોકે મેરે ચચા થે) બુલાકર અપના વકીલ બના દિયા ઔર મૈંને હઝરત અબરહા (રદિ.) કો ચાંદીકે દો કંગન ઔર ચાંદીકે દો પાઝેબ, જો કે મૈંને પહેને હુએ થે ઔર ચાંદીકી વોહ સારી અંગૂઠીયાં, જો મેરે પાંવકી હર ઉંગલીમેં થીં, સબ ઉતારકર ઈસ બશારતકી ખુશીમેં દે દી.

શામ કો હઝરત નજ્જાશી (રદિ.) ને હઝરત જઅફર બિન અબૂ તાલિબ (રદિ.) ઔર જિતને મુસલમાન વહાં થે, ઉન સબકો બુલાયા ઔર યેહ ખુત્બા પઢા કે તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહકે લિયે હૈં, જો બાદશાહ હૈ, સબ ઐબોંસે પાક હૈ, અમન દેને વાલા હૈ, ઝબરદસ્ત, ખરાબી દુરૂસ્ત કરને વાલા હૈ ઔર મૈં ઈસ બાત કી ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહકે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકે બંદે ઔર રસૂલ હૈં ઔર યેહ વહી રસૂલ હૈં, જિસકી ખબર હઝરત ઈસા બિન મરયમ અલૈહિસ્સલામને દી થી.

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૧૭, ઈસાબા, ૪-૪૫૯, ઈબ્ને સઅદ, ૮-૯૩

અમ્મા બા'દ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ હુકમ ફરમાયા હૈ કે મૈં ઉનકા નિકાહ હઝરત ઉમ્મે હબીબા બિન્તે અબૂ સુફયાનસે કર દૂં. ચુનાંચે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હુકમકી તા'મીલ કર રહા હૂં ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે ઇનકો ચારસૌ દીનાર મહરમેં દે રહા હૂં. યેહ કેહકર હઝરત નજ્જાશી (રદિ.) ને ચારસૌ દીનાર ઉન લોગોંકે સામને રખ દિયે.

ઇસકે બા'દ હઝરત ખાલિદ બિન સઇદ (રદિ.) ને બાત શુરૂ' કી ઔર ફરમાયા, તમામ તા'રીફેં અલ્લાહકે લિયે હૈં, મૈં ઉસીકી તા'રીફ કરતા હૂં ઔર ઉસીસે મગફિરત ચાહતા હૂં ઔર ઇસ બાતકી ગવાહી દેતા હૂં કે અલ્લાહકે સિવા કોઇ મઅબૂદ નહીં હૈ ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકે બંદે ઔર રસૂલ હૈં. અલ્લાહ ને ઇનકો હિદાયત ઔર દીને હક દેકર ભેજા, તાકે ઇસ દીને હકકો તમામ દીનોં પર ગાલિબ કરે, અગરચે મુશ્રિકોંકો યેહ બાત નાગવાર ગુઝરે.

અમ્મા બા'દ, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જો હુકમ ફરમાયા હૈ, મૈં ઉસે કુબૂલ કરતા હૂં ઔર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઉમ્મે હબીબા બિન્તે અબૂ સુફયાનકી શાદી કર દી. અલ્લાહ અપને રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો (ઇસ શાદીમેં) બરકત નસીબ ફરમાએ.

ફિર હઝરત નજ્જાશી (રદિ.) ને વોહ દીનાર હઝરત ખાલિદ બિન સઇદ (રદિ.) કો દિયે, જો હઝરત ખાલિદ (રદિ.) ને લે લિયે. ફિર મુસલમાન વહાંસે ઉઠને લગે તો હઝરત નજ્જાશી (રદિ.) ને કહા, આપ લોગ બૈઠે રહેં, ક્યૂંકે નબીયોંકી સુન્નત યેહ હૈ કે જબ વોહ શાદી કરતે હૈં, તો ઉનકી શાદી પર ખાના ખાયા જાતા હૈ. ફિર હઝરત નજ્જાશીને ખાના મંગવાયા ઔર ઉન સબને ખાયા ઔર ફિર સબ ચલે ગએ.[૧]

હઝરત ઇસ્માઇલ બિન અમ્ર બિન આસ (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમ્મે હબીબા (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈંને (હબશામેં) ખ્વાબ દેખા કે મેરે ખાવિંદ હઝરત ઉબૈદુલ્લાહ બિન જહશકી શકલો સૂરત બહોત બિગડી હુઇ હૈ. મૈં ઘભરા ગઇ, મૈંને કહા, ઉસકી હાલત બદલ ગઇ હૈ. ચુનાંચે વોહ સુબહકો કેહને લગા, અય ઉમ્મે હબીબા ! મૈંને દીનકે બારેમેં બહોત સોચા હૈ, મુઝે તો કોઇ દીન નસરાનિયતસે બેહતર નઝર નહીં આ રહા હૈ. મૈં તો પેહલે નસરાની થા, ફિર મૈં મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દીનમેં દાખિલ હુવા થા, અબ મૈં ફિરસે નસરાની મઝહબમેં વાપસ આ ગયા હૂં.

મૈંને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! તુમ્હારે ઇસ તરહ કરનેમેં બિલકુલ ખૈર નહીં હૈ ઔર જો ખ્વાબ મૈંને દેખા થા, વોહ મૈંને ઉસે બતાયા, લેકિન ઉસને ઉસકી કોઇ પરવાહ નહીં કી. આખિરમેં વોહ શરાબ પીનેમેં ઐસા લગા કે ઉસીમેં મર ગયા.

---

૧ બિદાયા, ૪-૧૪૩

ફિર મૈંને ખ્વાબ દેખા કે કિસી આને વાલેને મુઝસે કહા, અય ઉમ્મુલ મો'મિનીન ! યેહ સુનકર મૈં ઘભરા ગઇ ઔર મૈંને ઇસકી યેહ તઅબીર નિકાલી કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝસે શાદી કરેંગે. અભી મેરી ઇદ્દત ખત્મ હુઇ હી થી કે હઝરત નજ્જાશી (રદિ.) કા કાસિદ મેરે પાસ આયા. ફિર આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા.

ઇસકે બા'દ યેહ મઝમૂન હૈ કે હઝરત ઉમ્મે હબીબા (રદિ.) ને ફરમાયા કે જબ વોહ માલ (યા'ની ચાર સૌ દીનાર) મેરે પાસ આયા, તો મૈંને હઝરત અબરહા (રદિ.) કો, જિન્હોંને મુઝે બશારત દી થી, પૈગામ દેકર બુલાયા ઔર મૈંને ઉસસે કહા, ઉસ દિન મૈંને તુમ્હેં જો કુછ દિયા થા, વોહ તો થોડા થા, ઇસ લિયે કે મેરે પાસ માલ નહીં થા. અબ મેરે પાસ માલ આ ગયા હૈ. યેહ પચાસ મિસ્કાલ (પૌને ઉન્નીસ તોલે) સોના લે લો ઔર ઇસે અપને કામમેં લે આઓ.

ઉસને એક ડિબ્બા નિકાલા, જિસમેં મેરી દી હુઇ તમામ ચીઝેં થીં ઔર ઉસને વોહ મુઝે વાપસ કરતે હુએ કહા કે બાદશાહને મુઝે કસમ દેકર કહા હૈ કે આપસે કુછ ન લું ઔર મૈં હી બાદશાહકે કપડોં ઔર ખુશ્બૂકો સંભાલતી હૂં ઔર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દીનકો ઇખ્તિયાર કર લિયા હૈ ઔર મુસલમાન હો ગઇ હૂં ઔર બાદશાહને અપની તમામ બીવીયોંકો હુક્મ દિયા હૈ કે ઉનકે પાસ જિતના ઇત્ર હૈ, વોહ સારા આપકે પાસ ભેજ દેં.

ચુનાંચે અગલે દિન ઊદ, વર્સ, અંબર ઔર જબાદ બહોત સારી ખુશ્બૂએં લેકર આઇ ઔર યેહ તમામ ખુશ્બૂએં લેકર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આઇ ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દેખતે કે યેહ ખુશ્બૂએં મેરે પાસ હૈં ઔર મૈંને લગા રખ્ખી હૈં, લેકિન આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કભી ઇન્કાર નહીં ફરમાયા.

ફિર હઝરત અબરહાને કહા, મુઝે આપસે એક કામ હૈ કે આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં મેરા સલામ અર્ઝ કર દેં ઔર ઉન્હેં બતા દેં કે મૈંને ઉનકા દીન ઇખ્તિયાર કર લિયા હૈ. ઇસકે બા'દ હઝરત અબરહા મુઝ પર બહોત મહેરબાન હો ગઇ ઔર ઉસીને મેરા સામાન તૈયાર કરાયા થા. વોહ જબ ભી મેરે પાસ આતી તો યેહ કેહતી, જો કામ મૈંને આપકો બતાયા હૈ, ઉસે ન ભૂલ જાના.

જબ હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આએ તો મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સારી બાત બતાઇ કે કૈસે શાદી, મંગની વગૈરહ હુઇ ઔર હઝરત અબરહા (રદિ.) ને મેરે સાથ કૈસા અચ્છા સુલૂક કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સુનકર મુસ્કુરાએ. ફિર મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ

સલ્લમકો હઝરત અબરહા કા સલામ પહોંચાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, વઅલૈહસ્સલામુ વ રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહ.[1]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા હઝરત ઝૈનબ બિન્તે જહશ (રદિ.) સે નિકાહ

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત ઝૈનબ (રદિ.) કી ઇદ્દત પૂરી હો ગઇ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઝૈદ (રદિ.) કો ફરમાયા, જાઓ ઔર ઝૈનબ (રદિ.) સે મેરે નિકાહકા ઝિક્ર કરો. હઝરત ઝૈદ (રદિ.) ગએ. જબ વોહ ઉનકે પાસ પહોંચે તો વોહ આટેમેં ખમીર ડાલ રહી થી.

હઝરત ઝૈદ (રદિ.) કેહતે હૈં કે જબ મૈંને ઉનકો દેખા તો મુઝે અપને દિલમેં ઉનકી એક અઝમત મેહસૂસ હુઇ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઇનસે શાદી કરના ચાહતે હૈં (ઇસ લિયે યેહ બહોત બડે રૂત્બે વાલી ઔરત હૈ) ઔર ઇસ અઝમતકી વજહસે મૈં ઉન્હેં દેખનેકી હિંમત નહીં કર સકા ઔર ઉનકી તરફ પીઠ કરકે કહા, અય ઝૈનબ ! તુમ્હેં ખૂશખબરી હો, મુઝે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ભેજા હૈ. વોહ તુમસે શાદી કરના ચાહતે હૈં.

હઝરત ઝૈનબ (રદિ.) ને કહા, મૈં જબ તક અપને રબસે મશ્વરા ન કર લૂં, ઉસ વક્ત તક મૈં કોઇ કામ નહીં કિયા કરતી. યેહ કેહ કર વોહ ખડી હોકર અપની નમાઝ પઢનેકી જગહ ચલી ગઈ ઔર ઉધર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર કુર્આન નાઝિલ હુવા (જિસમેં અલ્લાહને ફરમાયા, હમને તુમ્હારી શાદી ઝૈનબ સે કર દી. ચૂંકે અલ્લાહકે શાદી કરનેસે હઝરત ઝૈનબ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બીવી બન ગઇ થીં, ઇસ વજહસે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લે ગએ ઔર હઝરત ઝૈનબ (રદિ.) કે પાસ ઇજાઝત લિયે બિના અંદર ચલે ગએ.

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને દેખા કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ખલવત ફરમાઇ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમેં વલીમામેં ગોશ્ત ઔર રોટી ખિલાઇ. અકસર લોગ ખાના ખાકર બાહિર ચલે ગએ, લેકિન કુછ લોગ ખાનેકે બા'દ વહીં ઘરમેં બૈઠ કર બાતેં કરતે રહે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘરસે બાહિર તશરીફ લાએ. મૈં ભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પીછે પીછે ચલ પડા.

---

[1] હાકિમ, ૪-૨૦, ઇબ્ને સઅદ, ૮-૯૭

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની બીવીયોંકે મકાનોંમેં તશરીફ લે ગએ ઔર અંદર જાકર હર એકકો સલામ કરતે, વોહ પૂછતીં, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને અપને ઘરવાલોંકો કૈસા પાયા ?

અબ મુઝે યાદ નહીં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાયા યા કિસી ઔર ને બતાયા કે લોગ ચલે ગએ હૈં, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ચલે ઔર (હઝરત ઝૈનબ (રદિ.) વાલે) ઘરમેં દાખિલ હોને લગે. મૈં ભી આપકે સાથ દાખિલ હોને લગા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરે ઔર અપને દર્મિયાન પરદા ડાલ દિયા ઔર પરદેકા હુકમ નાઝિલ હુવા.

ઈસ મૌકે પર અલ્લાહને જો આદાબ મુસલમાનોંકો સિખાએ, વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સહાબા (રદિ.) કો બતા દિયે..

لَا تَدْخُلُوْا بُيُوْتَ النَّبِيِّ اِلَّا اَنْ يُّؤْذَنَ لَكُمْ

લ તદ્ખુલૂ બુયૂતન્નબિય્યિ ઈલ્લા અંય્યુઅ્ઝન લકુમ્

'અય ઈમાનવાલો ! નબીકે ઘરોંમેં (બગૈર બુલાએ) મત જાયા કરો, મગર જિસ વક્ત તુમકો ખાનેકી ઈજાઝત દી જાએ. ઐસે તૌર પર કે ઉસકી તૈયારીકે મુન્તઝિર ન રહો, લેકિન જબ તુમકો બુલાયા જાએ (કે ખાના તૈયાર હૈ) તબ જાયા કરો, ફિર જબ ખાના ખા ચુકો તો ઉઠકર ચલે જાયા કરો ઔર બાતોંમેં જી લગાકર મત બૈઠે રહા કરો, ઈસ બાતસે નબીકો નાગવારી હોતી હૈ. વોહ તુમ્હારા લિહાઝ કરતે હૈં ઔર અલ્લાહ સાફ સાફ બાત કેહનેસે (કિસીકા) ખયાલ નહીં કરતા. જબ તુમ ઉનસે કોઇ ચીઝ માંગો તો પરદેકે બાહિરસે માંગા કરો. યેહ બાત (હમેશાકે લિયે) તુમ્હારે દિલોં ઔર ઉનકે દિલોંકે પાક રેહનેકા અચ્છા ઝરીઆ હૈ ઔર તુમકો જાઇઝ નહીં કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તકલીફ પહોંચાઓ ઔર ન યેહ જાઇઝ હૈ કે તુમ આપકે બા'દ આપકી બીવીયોં સે કભી ભી નિકાહ કરો. યેહ ખુદાકે નઝદીક બડી ભારી (ગુનાહકી) બાત હૈ.'[1]

બુખારીમેં હઝરત અનસ (રદિ.) કી રિવાયત હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઝૈનબ બિન્તે જહશ (રદિ.) સે ખલવત ફરમાઇ ઔર વલીમામેં રોટી ઔર ગોશ્ત ખિલાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખાને પર બુલાનેકે લિયે મુઝે ભેજા. લોગ આતે ઔર ખાના ખાતે ઔર બાહિર ચલે જાતે, ફિર દૂસરે લોગ આતે ઔર ખાકર બાહિર ચલે જાતે. મૈં લોગોંકો બુલા બુલા કર ભેજતા રહા, યહાં તક કે મુઝે બુલાનેકે લિયે કોઇ ન મિલા, તો મૈંને અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મુઝે કોઇ ઐસા નહીં મિલ રહા હૈ જિસે મૈં ખાને પર બુલાઉં.

---

૧ અહમદ, નસઇ, મુસ્લિમ

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયાં, ખાના ઉઠા લો ઔર લોગ તો ચલે ગએ, લેકિન તીન આદમી ઐસે રેહ ગએ જો ઘરમેં બૈઠ કર બાતેં કરતે રહે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાહિર તશરીફ લે ગએ ઔર હઝરત આઈશા (રદિ.) કે મકાનમેં તશરીફ લે ગએ ઔર ફરમાયા, અય ઘરવાલો ! અસ્સલામુ અલયકુમ વ રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહ.

હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કહા, વ અલૈકુમુસ્સલામ વ રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહ, અલ્લાહ આપકો ઈસ શાદીમેં બરકત નસીબ ફરમાએ. આપને અપને ઘરવાલોંકો કૈસા પાયા ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની તમામ બીવીયોંકે ઘરોંમેં તશરીફ લે ગએ ઔર ઉન સબસે યેહી ફરમાતે જો હઝરત આઈશા (રદિ.) કો ફરમાયા થા ઔર વોહ સબ જવાબમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહી કેહતીં, જો હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કહા થા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાપસ તશરીફ લાએ તો દેખા કે વોહ તીનોં આદમી બૈઠે બાતેં કર રહે હૈં. આપ બહોત શર્મો હયા વાલે થે (ઈસ લિયે ઉન તીનોંસે કુછ ન ફરમાયા) ઔર આપ ફિર હઝરત આઈશા (રદિ.) કે ઘરકી તરફ તશરીફ લે ગએ.

અબ મુઝે યાદ નહીં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાયા યા કિસી ઔરને બતાયા કે વોહ લોગ ચલે ગએ હૈં, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાપસ તશરીફ લાએ ઔર જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક કદમ ચૌખટ કે અંદર રખ લિયા ઔર એક અભી બાહિર હી થા, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરે ઔર અપને દર્મિયાન પરદા ડાલ લિયા ઔર પરદેકી આયત નાઝિલ હુઈ.

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક ઝૌજએ મોહતરમા કે સાથ પેહલી રાત ગુઝારી, તો (મેરી વાલિદા) હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) ને ખજૂર, ઘી ઔર આટેકો મિલાકર હલવા તૈયાર કિયા ઔર એક બરતનમેં ડાલકર મુઝસે કહા કે યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં લે જાઓ ઔર અર્ઝ કરો કે યેહ થોડા સા ખાના હમારી તરફસે ખિદમતમેં પેશ હૈ.

ઉસ ઝમાનેમેં લોગ બડી મશક્કત ઔર તંગીમેં થે. ચુનાંચે વોહ લેકર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઔર અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ (રદિ.) ને આપકી ખિદમતમેં યેહ ખાના ભેજા હૈ. વોહ આપકો સલામ કેહ રહી હૈં ઔર અર્ઝ કિયા હૈ કે યેહ હમારી તરફસે થોડા સા ખાના ખિદમતમેં પેશ હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખાનેકો દેખકર ફરમાયા, ઈસે ઘરકે કોનેમેં રખ દો. ફિર ફરમાયા, જાઓ ઔર ફલાં ફલાંકો બુલા લાઓ ઔર બહોતસે મુસલમાનોંકે નામ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લિયે ઔર યેહ ભી ફરમાયા કે

ઔર જો ભી મુસલમાન મિલે ઉસે ભી બુલા લાઓ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જિનકે નામ લિયે, મૈંને ઉનકો ભી બુલાયા ઔર જો મુસલમાન મિલા, ઉસે ભી બુલાયા. મૈં વાપસ આયા તો ઘર, ચબૂતરા ઔર આંગન લોગોંસે ભરા હુવા થા.

રાવી કેહતે હૈં કે મૈંને પૂછા, અય અબૂ ઉસ્માન (રદિ.) ! (યેહ હઝરત અનસ (રદિ.) કી કુન્નિયત હૈ) લોગ કિતને થે ? હઝરત અનસ (રદિ.) ને કહા, તકરીબન તીન સૌ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ ખાના લે આઓ. ચુનાંચે મૈં વોહ લે આયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ પર હાથ રખકર દુઆ માંગી ઔર કુછ પળ્હા. ફિર ફરમાયા, દસ દસ કા હલકા બના લો ઔર બિસ્મિલ્લાહ પળ્હકર હર ઈન્સાન અપને સામનેસે ખાએ. ચુનાંચે સહાબા (રદિ.) ને બિસ્મિલ્લાહ પળ્હકર ખાના શુરૂ' કિયા, યહાં તક કે સબને ખાના ખા લિયા.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, ઈસ ખાનેકો ઉઠા લો. મૈંને આકર ઉઠાયા તો મુઝે પતા નહીં લગ રહા થા કે જબ મૈંને રખ્ખા થા, ઉસ વક્ત ખાના ઝિયાદા થા યા અબ ઉઠાતે વક્ત ઝિયાદા હૈ. ઔર લોગ તો ચલે ગએ, લેકિન કુછ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘરમેં બૈઠે બાતેં કરતે રહે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝૌજએ મોહતરમા, જિનસે અભી શાદી હુઇ થી, વોહ દીવારકી તરફ મુંહ કરકે બૈઠી હુઇ થી.

યેહ લોગ બહોત દેર તક બાતેં કરતે રહે, જિસસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બહોત તકલીફ હુઇ, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સબસે ઝિયાદા શર્મો હયા વાલે થે. ઈન બૈઠને વાલોંકો અગર ઈસકા અંદાઝા હો જાતા, તો યેહ બૈઠના ઉન પર ભી બોઝ હોતા. (લેકિન ઉન્હેં ઈસકા અંદાઝા નહીં હો સકા.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાંસે ઉઠકર ગએ ઔર અપની તમામ બીવીયોંકો સલામ કિયા. જબ ઈન બૈઠને વાલોંને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વાપસ આ ગએ હૈં, તો ઉસ વક્ત ઉન્હેં અંદાઝા હુવા કે ઉનકી બાતોંસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તકલીફ હુઇ હૈ. ઈસ પર વોહ તેઝીસે દરવાઝેકી તરફ ઝપટે ઔર ચલે ગએ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાએ ઔર પરદા ડાલ દિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અંદર ઘરમેં તશરીફ લે ગએ ઔર મૈં આંગનમેં રેહ ગયા.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઘરમેં થોડી દેર હી ગુઝરી થી કે અલ્લાહને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર કુર્આન નાઝિલ ફરમાયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ યેહ આયતેં પળ્હતે હુએ બાહિર તશરીફ લાએ..

لَا تَدْخُلُوْا بُيُوْتَ النَّبِيِّ اِلَّا اَنْ يُّؤْذَنَ لَكُمْ اِلٰى طَعَامٍ اِنْ تُبْدُوْا شَيْئًا اَوْ تُخْفُوْهُ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمًا

લા તદ્ખુલૂ બુયૂતન્નબિય્યિ ઈલ્લા અંય્યુઅઝન લકુમ ઈલા તઆમિન્ ઈન્ તુબ્દૂ શયૂઅન્ અવ્ તુખ્ફૂહુ ફઈન્નલ્લાહ કાન બિકુલ્લિ શયૂઈન અલીમા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તમામ લોગોંસે પેહલે યેહ આયતેં પળ્હકર મુઝે સુનાઈ ઔર મુઝે સબસે પેહલે ઈન આયતોંકે સુનનેકી સઆદત નસીબ હુઇ.[1]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા હઝરત સફિય્યા બિન્તે હુયય બિન અખતબ (રદિ.) સે નિકાહ

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ ખૈબરમેં કૈદી જમા કિયે ગએ, તો હઝરત દેહયા (રદિ.) ને આકર અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઈન કૈદીયોંમેં સે એક બાંદી મુઝે દે દેં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જાકર લે લો. ચુનાંચે ઉન્હોંને હઝરત સફિય્યા બિન્તે હુયય (રદિ.) કો લે લિયા.

એક આદમીને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આકર અર્ઝ કિયા, અય અલ્લાહકે નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને કુરૈઝા ઔર નઝીર કી સરદાર સફિય્યા બિન્તે હુયય (રદિ.) હઝરત દેહયા કો દે દી. વોહ તો આપ હી કે લિયે મુનાસિબ હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉસ (સફિય્યા) કો યહાં લાઓ. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં દેખા તો ફરમાયા (અય દેહયા !) તુમ ઈસકી જગહ કૈદીયોંમેં સે કોઈ ઔર લૌંડી લે લો. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં આઝાદ કિયા ઔર ઉનસે શાદી કર લી.[2]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ ખૈબર ગએ. જબ ખૈબર કા કિલ્આ અલ્લાહને ફત્હ કરકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દે દિયા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને કિસીને હઝરત સફિય્યા બિન્તે હુયય બિન અખતબ (રદિ.) કે હુસ્નો જમાલકા ઝિક્ર કિયા. ઈનકા શૌહર કત્લ હો ચુકા થા ઔર

૧ બિદાયા, ૪-૧૪૬, ઈબ્ને સઅદ, ૮-૧૦૪
૨ અબૂ દાઉદ, બુખારી, મુસ્લિમ

ઈનકી નઈ શાદી હુઈ થી ઔર વોહ અભી દુલ્હન હી થીં, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં અપને લિયે ખાસ કર લિયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન્હેં વહાંસે લેકર ચલે. જબ આપ સહબા મકામ કે સદ નામી પહાડકે કરીબ પહોંચે તો હઝરત સફિય્યા (રદિ.) હૈઝસે પાક હો ગઈ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ખલવત ફરમાઈ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ચમડે કે દો છોટે દસ્તરખ્વાન પર ખજૂર, ઘી ઔર આટેકા હલવા તૈયાર કિયા. ફિર મુઝસે ફરમાયા, અપને આસપાસકે લોગોંકો ખબર કર દો (કે વલીમા તૈયાર હૈ.) હઝરત સફિય્યા (રદિ.) કી રૂખ્સતી પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે યેહી વલીમા થા, ફિર હમ વહાંસે મદીના ચલે, તો મૈંને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઊંટકી કોહાન પર ચાદરસે હઝરત સફિય્યા (રદિ.) કે લિયે પરદેકા ઈન્તિઝામ ફરમાતે. ફિર ઊંટકે પાસ બૈઠકર અપના ઘુટના ખડા કર દેતે, જિસ પર પાંવ રખકર હઝરત સફિય્યા (રદિ.) ઊંટ પર સવાર હોતીં.[1]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખૈબર ઔર મદીના કે દર્મિયાન હઝરત સફિય્યા (રદિ.) કે સાથ તીન રાતેં ગુઝારીં ઔર મૈંને આપકે વલીમાકે લિયે લોગોંકો બુલાયા. ઈસ વલીમેમેં ન રોટી થી ઔર ન ગોશ્ત, બલ્કે આપકા વલીમા યૂં હુવા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈર્શાદ પર હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને ચમડે કે દસ્તરખ્વાન બિછાએ ઔર ઉન પર ખજૂર, પનીર ઔર ઘી રખ દિયા. લોગ એક દૂસરે સે પૂછને લગે કે હઝરત સફિય્યા (રદિ.) ઉમ્મુલ મો'મિનીન હૈં યા બાંદી?

લોગોં ને કહા, અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં પરદા કરાયા, ફિર તો યેહ ઉમ્મુલ મો'મિનીન હૈં ઔર અગર પરદા ન કરાયા, તો ફિર યેહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાંદી હૈં. જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાંસે ચલને લગે તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત સફિય્યા (રદિ.) કે લિયે અપને પીછે કુછ બિછાકર નરમ જગહ બનાઈ ઔર પરદા લટકાયા.[2]

હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હઝરત સફિય્યા બિન્તે હુયય બિન અખતબ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખૈમેમેં દાખિલ હુઈ, તો લોગ વહાં જમા હો ગએ ઔર મૈં ભી વહાં પહોંચ ગયા, તાકે મુઝે ભી વલીમામેં સે કુછ મિલ જાએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બાહિર આકર ફરમાયા, તુમ અપની માં કે પાસસે ઉઠકર ચલે જાઓ (યા'ની મૈંને હઝરત સફિય્યા (રદિ.) સે શાદી કી હૈ, ઈસ લિયે વોહ અબ તુમ્હારી માં બન ગઈ હૈં.) જબ ઈશાકા વક્ત હુવા તો હમ દોબારા હાઝિર હુએ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે

---

૧ બુખારી
૨ બિદાયા, ૪-૧૯૬

પાસ બાહિર તશરીફ લાએ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ચાદર કે એક કોનેમેં ગુઠલી મુદ્દ ઉમદા ખજૂરેં થીં ઔર ફરમાયા, અપની માંકા વલીમા ખા લી.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત સફિય્યા (રદિ.)કી આંખોંમેં નીલા નિશાન થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે પૂછા કે યેહ તુમ્હારી આંખોંમેં નીલા નિશાન કૈસા હૈ ? હઝરત સફિય્યા (રદિ.) ને કહા, મૈંને અપને ખાવિંદસે કહા, મૈંને ખ્વાબમેં દેખા કે ચાંદ મેરી ગોદ મેં આ ગયા હૈ, તો ઉસને મુઝે થપ્પડ મારા ઔર કહા, ક્યા તુમ યસરબ (મદીના) કે બાદશાહકો ચાહતી હો ?

હઝરત સફિય્યા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઝિયાદા મુઝે કિસીસે બુગ્ઝ નહીં થા, ક્યૂંકે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરે બાપ ઔર શૌહરકો કત્લ કિયા થા. (શાદીકે બા'દ) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે બાપ ઔર શૌહરકો કત્લ કરને કી વજહેં બયાન ફરમાતે રહે ઔર યેહ ભી ફરમાયા, અય સફિય્યા ! તુમ્હારે બાપને મેરે ખિલાફ અરબકે લોગોંકો જમા કિયા ઔર યેહ કિયા ઔર યેહ કિયા. ગર્ઝ યેહ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને વજહેં ઈતની બયાન કીં કે આખિર મેરે દિલમેં સે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા બુગ્ઝ બિલકુલ નિકલ ગયા.[૧]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત સફિય્યા (રદિ.) કે પાસ (ખૈમેમેં)અંદર તશરીફ લે ગએ તો હઝરત અબૂ અય્યૂબ (રદિ.) ને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દરવાઝે પર સારી રાત ગુઝારી. જબ સુબહકો ઉન્હોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દેખા તો અલ્લાહુ અકબર કહા. ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઈસ લડકી કી નઈ નઈ શાદી હુઈ થી ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈસકે બાપ, ભાઈ ઔર ખાવિંદકો કત્લ કિયા હૈ. મુઝે ઉસકી તરફસે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પર ઈત્મીનાન નહીં થા. (ઈસ વજહસે મૈંને રાત યહાં ગુઝારી હૈ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુસ્કુરાએ ઔર હઝરત અબૂ અય્યૂબ (રદિ.) કે બારેમેં ભલી બાતેં કહી.[૨]

એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત અબૂ અય્યૂબ (રદિ.) ને અર્ઝ કિયા કે મૈંને સોચા કે અગર રાતકો કિસી વક્ત હઝરત સફિય્યા (રદિ.) (આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો) તકલીફ પહોંચાને કે લિયે કોઈ હરકત કરે, તો મૈં આપકે કરીબ હી રહું.

હઝરત અતા બિન યસાર (રહ.) કેહતે હૈં કે જબ હઝરત સફિય્યા (રદિ.) ખૈબરસે મદીના આઈં તો ઈનકો હઝરત હારિસા બિન નોઅમાન (રદિ.) કે એક ઘરમેં ઠહેરાયા ગયા. અન્સારકી ઔરતેં સુનકર હઝરત સફિય્યા (રદિ.) કે હુસ્નો જમાલકો

---

૧ હૈસમી, ૯-૨૫૧

૨ હાકિમ, ૪-૨૮, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૧૯, ઈબ્ને સઅદ, ૨-૧૧૬

દેખને આને લગીં. હઝરત આઇશા (રદિ.) ભી નકાબ ડાલે હુએ આઈ. જબ હઝરત આઈશા (રદિ.) વહાંસે બાહિર નિકલીં, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ભી ઉનકે પીછે પીછે બાહિર નિકલ આએ ઔર પૂછા, અય આઈશા ! તુમને ક્યા દેખા?

હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કહા, મૈંને એક યહૂદી ઔરત દેખી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઐસે ન કહો, ક્યૂંકે યેહ તો મુસલમાન હો ગઈ હૈ ઔર બહોત અચ્છી તરહ મુસલમાન હુઈ હૈ.[1]

હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ (રહ.) સે સહીહ સનદસે રિવાયત હૈ કે જબ હઝરત સફિય્યા (રદિ.) આઈ તો ઈનકે કાન મેં સોનેકા બના હુવા ખજૂરકા એક પત્તા થા. ઉન્હોંને ઈસમેં સે કુછ હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કો ઔર ઉનકે સાથમેં આને વાલી ઔરતોંકો હદિયા કિયા.[2]

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા હઝરત જુવૈરીયા બિન્તે હારિસ ખુઝાઇય્યા (રદિ.) સે નિકાહ

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને કબીલા બની મુસ્તલિક કી કૈદી ઔરતોંકો તકસીમ ફરમાયા તો હઝરત જુવૈરીયા બિન્તે હારિસ (રદિ.), હઝરત સાબિત બિન કૈસ બિન શમ્માસ (રદિ.) કે યા ઈનકે ચચાઝાદ ભાઈકે હિસ્સેમેં આઈ. ઉન્હોંને ઉનસે કિતાબત કી, યા'ની યેહ કહા કે મૈં ઈતની રકમ દે દુંગી, તુમ મુઝે આઝાદ કર દેના ઔર યેહ બહોત મીઠી ઔર ખૂબસૂરત થીં. જો ભી ઈનકો દેખતા, યેહ ઉસકે દિલકો ખીંચ લેતીં. યેહ અપને પૈસોંકી અદાયગીમેં મદદ લેને કે લિયે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આઈ. અલ્લાહકી કસમ ! જૂંહી મૈંને ઈનકો અપને હુજરેકે દરવાઝે પર દેખા તો મુઝે અચ્છા ન લગા ઔર સમઝ ગઈ કે મૈંને ઈનકી જો ખૂબસૂરતી દેખી હૈ, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ભી નઝર આએગી.

ઉન્હોંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં હારિસ બિન ઝિરાર કી બેટી જુવૈરીયા હૂં જો કે અપની કૌમકે સરદાર થે ઔર અબ જો મુઝ પર મુસીબત આઈ હૈ, વોહ આપસે છુપી નહીં હૈ (કે અબ લૌંડી બન ગઈ હૂં.) મૈં હઝરત સાબિત બિન કૈસ બિન શમ્માસ યા ઉનકે ચચાઝાદ ભાઈકે હિસ્સેમેં આઈ હૂં ઔર મૈંને પૈસોંકી એક તયશુદા મિક્દાર દેને પર ઉનસે આઝાદ કરનેકા એક વા'દા લે લિયા હૈ ઔર અબ મૈં ઈન પૈસોંકે બારેમેં આપસે મદદ લેને આઈ હૂં.

---

૧ ઈબ્ને સઅદ
૨ ઈસાબા, ૪-૩૪૭

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ ઈસસે બેહતર ચીઝકે લિયે તૈયાર હો ? ઉન્હોંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! વોહ ક્યા હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈં તુમ્હારી તરફસે સારે પૈસે અદા કર દેતા હૂં ઔર તુમસે શાદી કર લેતા હૂં. ઉન્હોંને કહા, જી હાં, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં બિલકુલ તૈયાર હૂં.

ફિર લોગોંમેં યેહ ખબર મશહૂર હો ગઈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હઝરત જુવૈરીયા (રદિ.) સે શાદી કર લી હૈ. લોગ કેહને લગે કે (હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે શાદી કરનેકે બા'દ તો યેહ જુવૈરીયા (રદિ.) કે કબીલે વાલે) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સુસરાલ વાલે બન ગએ, ઈસ લિયે ઈસ કબીલેકે જિતને આદમી મુસલમાનોંકે યહાં કૈદ થે, મુસલમાનોંને ઉન સબકો છોડ દિયા. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઈસ શાદીકી વજહસે કબીલા બનૂ મુસ્તલિક કે સૌ ઘરાને આઝાદ હુએ.

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મેરે ઈલ્મમેં ઐસી કોઈ ઔરત નહીં હૈ, જો જુવૈરીયહસે ઝિયાદા અપની કૌમકે લિયે બરકતી સાબિત હુઈ હો.[૧]

વાકિદી કી એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે ઉનકે ખાવિંદકા નામ સફવાન બિન માલિક થા.

હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) કેહતે હૈં કે હઝરત જુવૈરીયા બિન્તે હારિસ (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે (હમારે ઈલાકેમેં) તશરીફ લાનેસે તીન રાત પેહલે ખ્વાબ દેખા કે ગોયા ચાંદ યસરબ સે ચલકર મેરી ગોદમેં આ ગયા હૈ. કિસીકો ભી યેહ ખ્વાબ બતાના મુઝે અચ્છા ન લગા, યહાં તક કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લે આએ. જબ હમ કૈદ હો ગઈં, તો મુઝે અપને ખ્વાબકે પૂરે હોનેકી ઉમ્મીદ હો ગઈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે આઝાદ કરકે મુઝસે શાદી કર લી. અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અપની કૌમકે બારેમેં કોઈ બાત ન કી, બલ્કે જબ મુસલમાનોંકો પતા ચલા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે શાદી કર લી હૈ ઔર મેરી કૌમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સુસરાલ વાલે બન ગએ હૈં તો (ઈસ રિશ્તેકે એહતિરામમેં) મુસલમાનોંને ખુદ હી (મેરી કૌમકે) તમામ કૈદીયોંકો આઝાદ કર દિયા, ઔર ઈસકા પતા મુઝે ઉસ વક્ત ચલા, જબ મેરી એક ચચાઝાદ બેહનને આકર બતાયા (કે વોહ આઝાદ હો ગઈ હૈ) ઈસ પર મૈંને અલ્લાહ કા શુક્ર અદા કિયા.[૨]

---

૧ બિદાયા, ૫-૧૯૫, ઈબ્ને સઅદ, ૮-૧૬૧, હાકિમ, ૪-૨૬
૨ બિદાયા, ૪-૧૫૯, હાકિમ, ૪-૨૭

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા હઝરત મૈમૂના બિન્તે હારિસ હિલાલિયા (રદિ.) સે નિકાહ

હઝરત ઈબ્ને શિહાબ (રહ.) કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સુલહે હુદૈબિયહ કે અગલે સાલ ઝીકઅદહ સન ૭ હિજરીમેં ઉમરેકે લિયે તશરીફ લે ચલે. ઝીકઅદહ વહી મહીના હૈ, જિસમેં એક સાલ પેહલે મુશ્રિકોંને મસ્જિદે હરામમેં જાનેસે રોકા થા. જબ આપ યાજીજ મકામ પર પહોંચે તો હઝરત જઅફર બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કો આગે હઝરત મૈમૂના બિન્તે હારિસ બિન હઝન આમરિયા (રદિ.) કે પાસ ભેજા.

હઝરત જઅફર (રદિ.) ને હઝરત મૈમૂના (રદિ.) કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે શાદીકા પૈગામ દિયા, તો હઝરત મૈમૂના (રદિ.) ને અપના મા'મલા હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિ.) કે સુપૂર્દ કર દિયા. હઝરત મૈમૂના (રદિ.) કી બેહન હઝરત ઉમ્મે ફઝલ (રદિ.) હઝરત અબ્બાસ કી બીવી થીં. ચુનાંચે હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) ને હઝરત મૈમૂના (રદિ.) કી શાદી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કર દી.

ઈસકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સર્ફ મકામ પર આકર ઠહેર ગએ ઔર મક્કા મુકર્રમા સે હઝરત મૈમૂના (રદિ.) વહાં આ ગઈ ઔર વહાં ઉનકી રૂખ્સતી હુઇ. વહાં હી બા'દમેં ઉનકા ઈન્તિકાલ હુવા.[1]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત મૈમૂના બિન્તે હારિસ (રદિ.) સે શાદી કી ઔર મક્કામેં તીન દિન કિયામ ફરમાયા. તીસરે દિન હુવૈતિબ બિન અબ્દુલ ઉઝ્ઝા કુરૈશકી એક જમાઅતકે સાથ આપકે પાસ આયા ઔર ઈન લોગોંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કહા, આપકે ઠહેરનેકા વક્ત પૂરા હો ચુકા હૈ, ઈસ લિયે આપ યહાં હમારે પાससे ચલે જાએં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ઈસમેં તુમ લોગોં કા ક્યા હરજ હૈ કે તુમ મુઝે યહાં રેહને દો. મૈં રૂખ્સતી કર લું, ફિર મૈં વલીમેકા ખાના તૈયાર કરૂં, જિસમેં તુમ ભી શરીક હો જાઓ.

ઉન લોગોંને કહા, હમેં આપકે ખાનેકી કોઇ ઝરૂરત નહીં હૈ. આપ તો બસ યહાંસે ચલે જાએં. આખિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત મૈમૂના બિન્તે હારિસ કો વહાંસે લેકર ચલે ઔર સરિફ મકામ પર ઉનસે રૂખ્સતી ફરમાઇ.[1]

---

૧ હાકિમ, ૪-૩૦

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા અપની બેટી હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કી હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) સે શાદી કરના

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કી શાદીકા પૈગામ આયા તો મેરી એક બાંદીને મુઝસે કહા, ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કી શાદીકા પૈગામ આયા હૈ ?

મૈંને કહા, નહીં. ઉસને કહા, શાદીકા પૈગામ આ ચુકા હૈ. આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહે વ સલ્લમકે પાસ ક્યૂં નહીં ચલે જાતે, તાકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તુમસે શાદી કર દેં ? મૈંને કહા, ક્યા મેરે પાસ ઐસી કોઇ ચીઝ હૈ, જિસકે ઝરીએ મૈં શાદી કર સકૂં ?

ઉસ બાંદીને કહા, અગર આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ જાએંગે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ આપસે ઝરૂર શાદી કર દેંગે. અલ્લાહકી કસમ ! વોહ મુઝે ઉમ્મીદ દિલાતી રહી, યહાં તક કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ચલા ગયા.

જબ મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને બૈઠા તો મુઝસે બોલા ન ગયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે રો'બ ઔર દબદબે કી વજહસે મૈં બાત ન કર સકા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, તુમ ક્યૂં આએ હો ? ક્યા તુમ્હેં કોઇ ઝરૂરત હૈ ?

મૈં ખામોશ રહા, ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, શાયદ તુમ ફાતિમાસે શાદીકા પૈગામ દેને આએ હો. મૈંને કહા, જી હાં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, મહરમેં દેને કે લિયે તુમ્હારે પાસ કુછ હૈ ? મૈંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! કુછ નહીં હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈંને તુમકો જો ઝિરહ હથિયારકે તૌર પર દી થી, ઉસકા ક્યા હુવા ? વોહ ઝિરહ કબીલા હુતમા બિન મુહારિબ કી બનાઇ હુઇ થી ઔર ઉસ ઝાતકી કસમ, જિસકે કબ્ઝેમેં અલી કી જાન હૈ, ઉસકી કીમત ચાર દિરહમ ન થી (બલ્કે ચારસૌ અસ્સી દિરહમ થી, જૈસા કે આગે ઇબ્ને અસાકિર કી રિવાયતમેં આ રહા હૈ.) મૈંને કહા, વોહ મેરે પાસ હૈ.

૧ હાકિમ, ૪-૩૧

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મૈંને ફાતિમા સે તુમ્હારી શાદી કર દી હૈ. તુમ વોહ ઝિરહ ફાતિમાકો ભેજ દો ઔર ઉસીકો ફાતિમા કી મહર સમઝો. બસ યેહ થા અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બેટી હઝરત ફાતિમા કા મહર.[૧]

હઝરત બુરૈદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે અન્સારકે કુછ લોગોંને હઝરત અલી (રદિ.) સે કહા, તુમ હઝરત ફાતિમા (રદિ.) સે શાદીકા પૈગામ દો. ચુનાંચે હઝરત અલી (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અબૂ તાલિબકે બેટે (અલી (રદિ.)) ! ક્યા કામ હૈ ?

હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, મૈં અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બેટી ફાતિમા (રદિ.) સે શાદીકા પૈગામ દેના ચાહતા હૂં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મરહબા વ અહલા. ઈસકે આગે ઔર કુછ ન ફરમાયા. હઝરત અલી (રદિ.) બાહિર આએ તો અન્સારકે વહી લોગ હઝરત અલી (રદિ.) કા ઈન્તિઝાર કર રહે થે. ઉન લોગોંને પૂછા, ક્યા હુવા ?

હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, ઔર તો મૈં કુછ નહીં જાનતા, આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને બસ ઈતના ફરમાયા, મરહબા વ અહલા. ઉન લોગોંને કહા, હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને (યેહ જુમ્લા ફરમાકર) તુમ્હેં અહલ ભી દિયા ઔર મરહબા ભી યા'ની કુશાદા જગહ ભી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી તરફસે ઈન દોનોંમેં સે એક ચીઝ હી કાફી થી.

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અલી (રદિ.) કી શાદી કર દી તો ઉનસે ફરમાયા, અય અલી (રદિ.) ! દુલ્હન (કે ઘર) આને પર વલીમાકા હોના ઝરૂરી હૈ. હઝરત સઅદ (રદિ.) ને કહા, મેરે પાસ એક મેંઢા હૈ. (મૈં વોહ દિયે દેતા હૂં) ઔર અન્સાર ને હઝરત અલી (રદિ.) કે લિયે કુછ સાઅ મકઈ જમા કી. જબ રૂખ્સતીકી રાત આઈ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મુઝસે મિલનેસે પેહલે કુછ ન કરના.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પાની મંગવાકર ઉસસે વુઝૂ કિયા ઔર વોહ પાની હઝરત અલી (રદિ.) પર ડાલ દિયા ઔર યેહ દુઆ દી ,અય અલ્લાહ ! ઈન દોનોંમેં બરકત નસીબ ફરમા ઔર ઈન દોનોંકે લિયે ઈસ રૂખ્સતીમેં બરકત નસીબ ફરમા.[૨]

તબરાની ઔર બઝઝાર કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે અન્સારકી એક જમાઅતને હઝરત અલી (રદિ.) સે કહા, અગર તુમ ફાતિમા (રદિ.) સે શાદીકા પૈગામ દો, તો બહોત અચ્છા હો ઔર આખિરમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દુઆ યેહ હૈ કે

૧ બિદાયા, ૩-૩૪૬, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૧૩
૨ હૈસમી, ૯-૨૦૯, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૧૩, બિદાયા, ૭-૩૪૧, ઈબ્ને સઅદ, ૮-૨૧

અય અલ્લાહ ! ઈન દોનોંમેં બરકત નસીબ ફરમા ઔર ઈનકે શેર જૈસે દો બચ્ચોંમેં બરકત નસીબ ફરમા. રૌયાની ઔર ઈબ્ને અસાકિર કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે અય અલ્લાહ ! ઈન દોનોંમેં બરકત નસીબ ફરમા, ઈન દોનોં પર બરકત નસીબ ફરમા, ઈન દોનોંકી રૂખ્સતી પર બરકત નસીબ ફરમા ઔર ઈન દોનોંકે લિયે ઈનકી નસલમેં બરકત નસીબ ફરમા ઔર એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે અય અલ્લાહ ! ઈન દોનોંકે ઈસ જમા હોનેમેં બરકત નસીબ ફરમા.

હઝરત અસ્મા બિન્તે ઉમૈસ (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે જબ હઝરત ફાતિમા (રદિ.) રૂખ્સત હોકર હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કે યહાં આઈ તો હમેં ઉનકે ઘરમેં યેહી કુછ ચીઝેં મિલીં. એક ચટાઇ બિછી હુઇ થી, એક તકિયા થા, જિસમેં ખજૂરકી છાલ ભરી હુઇ થી ઔર એક ઘડા ઔર એક મિટ્ટીકા લોટા થા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત અલી (રદિ.) કો પૈગામ ભેજા કે જબ તક મૈં ન આ જાઉં, ઉસ વક્ત તક અપને ઘરવાલોંકે કરીબ ન જાના. ચુનાંચે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાએ તો ફરમાયા, ક્યા મેરા ભાઇ યહાં હૈ ? હઝરત ઉમ્મે ઐમન (રદિ.), જો કે હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) કી વાલિદા હૈં ઔર વોહ એક હબ્શી ઔર નેક ઔરત થીં, ઉન્હોંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! જબ આપને અપની બેટીકી શાદી હઝરત અલી (રદિ.) સે કર દી, તો અબ યેહ આપકે ભાઇ કૈસે હુએ ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દૂસરે સહાબીયોંકા ભાઇચારા કરાયા થા ઔર હઝરત અલી (રદિ.) કા ભાઇચારા અપને સાથ કિયા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસ ભાઇચારેકે સાથ યેહ શાદી હો સકતી હૈ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક બરતનમેં પાની મંગવાયા. ફિર કુછ પઢકર હઝરત અલી (રદિ.) કે સીને ઔર ચેહરે પર હાથ ફેરા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કો બુલાયા, તો હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ઉઠકર આપકે પાસ આઈ ઔર વોહ શર્મો હયાકી વજહસે અપની ચાદરમેં લડખડા રહી થીં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ પાનીમેં સે કુછ હઝરત ફાતિમા (રદિ.) પર છિડકા ઔર ઉનસે કુછ ફરમાયા ઔર યેહ ભી ફરમાયા, અપને ખાનદાનમેં મુઝે જો સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ થા, ઉસસે તુમ્હારી શાદી કરનેમેં મૈંને કોઈ કમી નહીં કી. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પરદે યા દરવાઝેકે પીછે કિસી આદમીકા સાયા દેખા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ કૌન હૈ ? મૈંને કહા, અસ્મા (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા અસ્મા બિન્તે ઉમૈસ ? મૈંને કહા, જી હાં, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, ક્યા તુમ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈકરામકી વજહસે આઇ હો ? મૈંને કહા, જી હાં. જબ

કિસી જવાન લડકી કી રૂખ્સતી હો તો ઉસ રાત ઉસ લડકીકે પાસ કિસી રિશ્તેદાર ઔરતકા હોના ઝરૂરી હૈ, તાકે અગર ઉસ લડકીકો કોઈ ઝરૂરત પેશ આ જાએ, તો વેહ ઔરત ઉસકી ઝરૂરત પૂરી કર દે.

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે ઐસી ઝબરદસ્ત દુઆ દી કે મેરે નઝદીક વોહ સબસે ઝિયાદા કાબિલે એ'તિમાદ અમલ હૈ. ફિર હઝરત અલી (રદિ.) સે ફરમાયા, તો અપની બીવી સંભાલો. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાહિર તશરીફ લે ગએ ઔર અપને ઘરમેં દાખિલ હોને તક હઝરત ફાતિમા, હઝરત અલી (રદિ.) દોનોં કે લિયે દુઆ ફરમાતે રહે.[1]

એક રિવાયતમેં હઝરત અસ્મા બિન્તે ઉમૈસ (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સાહબઝાદી હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કી રૂખ્સતી વાલી રાતકો મૈં ભી વહાં થી. જબ સુબહ હુઈ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આકર દરવાઝા ખટખટાયા. હઝરત ઉમ્મે ઐમન (રદિ.) ને દરવાઝા ખોલા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે ફરમાયા, અય ઉમ્મે ઐમન ! મેરે ભાઈકો બુલાઓ. ઉન્હોંને કહા, ક્યા વોહ આપકે ભાઈ હૈં ? આપને ઉનસે અપની બેટીકી શાદી કર દી હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઉમ્મે ઐમન ! મેરે પાસ બુલા લાઓ.

ઔરતેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી આવાઝ સુનકર ઈધર ઉધર હો ગઈ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક કોનેમેં બૈઠ ગએ. ફિર હઝરત અલી (રદિ.) આએ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે લિયે દુઆ ફરમાઈ ઔર ઉન પર કુછ પાની છિડકા. ફિર ફરમાયા, ફાતિમાકો મેરે પાસ બુલાઓ. જબ હઝરત ફાતિમા (રદિ.) આઈં તો વોહ શર્મો હયાકી વજહસે પાની પાની હો રહી થીં ઔર છોટે છોટે કદમ રખ રહી થીં.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ચુપ હો જાઓ. મૈંને તુમ્હારી શાદી ઐસે આદમીસે કી હૈ જો મુઝે અપને ખાનદાનમેં સબસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ. આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન હૈ.[2]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કી (મુઝસે) શાદી કી તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પાની મંગવાકર ઉસસે કુલ્લી કી. ફિર મુઝે અપને સાથ અંદર લે ગએ ઔર વોહ પાની મેરે ગરેબાન ઔર મેરે દોનોં કંધોંકે દર્મિયાન છિડકા ઔર સૂરએ..

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ، قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ، قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ النَّاسِ

---

૧ તબરાની
૨ હૈસમી, ૯-૨૧૦

પળ્હકર મુઝ પર દમ કિયા.[1]

હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉનકી બેટી હઝરત ફાતિમા (રદિ.) સે શાદીકા પૈગામ ભેજા. ફિર મૈંને અપની એક ઝિરહ ઔર અપના કુછ સામાન, ચારસૌ અસ્સી દિરહમમેં બેચા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસકે દો તિહાઈકી ખૂશ્બૂ ઔર એક તિહાઈકે કપડે ખરીદ લો ઔર પાનીકે એક ઘડેમેં કુલ્લી ફરમાઈ ઔર ફરમાયા, ઈસસે ગુસલ કરો ઔર હઝરત ફાતિમા (રદિ.) સે ફરમાયા કે અપને બચ્ચેકો મેરે આનેસે પેહલે દૂધ ન પિલાના. લેકિન હઝરત ફાતિમા (રદિ.) ને હઝરત હુસૈન (રદિ.) કો દૂધ પિલા દિયા. હઝરત હસન (રદિ.) કો ન પિલાયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે મુંહમેં કોઈ ચીઝ ડાલી, જિસકા પતા ન ચલા. ઈસી વજહસે દોનોં ભાઈયોં મેં હઝરત હસન (રદિ.) ઝિયાદા ઈલ્મ વાલે થે.[2]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત અલી ઔર હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કી શાદીકે મૌકે પર હમ ભી મૌજૂદ થે. હમને ઈસસે અચ્છી કોઈ શાદી નહીં દેખી. બિછૌનેમેં હમને ખજૂરકી છાલ ભરી ઔર ખજૂર ઔર કિશમિશ હમારે પાસ લાઈ ગઈ, જિસે હમને ખાયા ઔર શાદીકી રાત મેં હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કા બિછોના એક મેંઢેકી ખાલ થી.[3]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કો જહેઝમેં એક ઝાલર વાલી ચાદર, એક મશ્કીઝા ઔર એક તકિયા દિયા, જિસમેં ઈઝખર ઘાસ ભરી હુઈ થી.[4]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કો હઝરત અલી (રદિ.) કે ઘર ભેજા તો ઉનકે સાથ એક ઝાલર વાલી ચાદર ઔર ચમડેકા તકિયા, જિસમેં ખજૂરકી છાલ ઔર ઈઝખર ઘાસ ભરી હુઈ થી ઔર એક મશ્કીઝા ભી ભેજા. વોહ દોનોં આધી ચાદરકો નીચે બિછા લેતે થે ઔર આધીકો ઉપર ઓળ્હ લેતે થે.[5]

હઝરત રબીઆ અસ્લમી (રદિ.) કા નિકાહ

હઝરત રબીઆ અસ્લમી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત કિયા કરતા થા. એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૧૩
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૧૨, ઈબ્ને સઅદ, ૮-૨૧
૩ હૈસમી, ૯-૨૦૯
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૧૩
૫ હૈસમી, ૯-૨૧૦

સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, ક્યા તુમ શાદી નહીં કરતે ? મૈંને કહા, નહીં, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અલ્લાહકી કસમ ! ન મૈં શાદી કરના ચાહતા હૂં ઔર ન બીવીકો દેનેકે લિયે મેરે પાસ કુછ હૈ ઔર ન મુઝે કોઈ ઐસી ચીઝ પસંદ હૈ કે જિસમેં લગકર મુઝે આપકો છોડના પડે.

યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે મુંહ ફેર લિયા. ફિર મૈંને સોચાકે અલ્લાહકી કસમ ! અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરી દુનિયા ઔર આખિરતકી મસ્લિહત મુઝસે ઝિયાદા જાનતે હૈં. અલ્લાહકી કસમ ! અગર ઈસ બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ શાદી નહીં કરતે ? તો મૈં કહુંગા, હાં કરતા હૂં, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ જો ઈર્શાદ ફરમાએં.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, અય રબીઆ ! ક્યા તુમ શાદી નહીં કરતે ? મૈંને કહા, ઝરૂર, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ જો ઈર્શાદ ફરમાએં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ફલાં ખાનદાન વાલોંકે પાસ ચલે જાઓ ઔર અન્સારકે એક કબીલેકા નામ લિયા, જો કભી કભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા કરતે થે ઔર ફરમાયા, જાકર ઉનસે કહો કે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે તુમ્હારે પાસ ભેજા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમા રહે હૈં કે મેરી શાદી ફલાં ઔરતસે કર દો.

ચુનાંચે મૈંને જાકર ઉન લોગોંસે કહા કે મુઝે અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તુમ્હારે પાસ ભેજા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમા રહે હૈં કે મેરી શાદી કર દો. ચુનાંચે ઉન લોગોંને કહા, ખુશ આમદીદ હો અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઔર અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કાસિદ કો. અલ્લાહકી કસમ ! અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા કાસિદ અપની ઝરૂરત પૂરી કરકે હી વાપસ જાએગા.

ચુનાંચે ઉન્હોંને મેરી શાદી કર દી ઔર મેરે સાથ બડી મહેરબાની ઔર શફકતકા મા'મલા કિયા ઔર મુઝસે કોઈ ગવાહ ભી નહીં માંગા. મૈં વહાંસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં બડા પરેશાન વાપસ આયા ઔર અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં ઐસે લોગોંકે પાસ ગયા, જો બડે સખી ઔર અખ્લાક વાલે હૈં. ઉન્હોંને મેરી શાદી કર દી ઔર મુઝસે બડી શફકત ઔર મહેરબાની કા મા'મલા કિયા ઔર મુઝસે ગવાહ ભી નહીં માંગે, લેકિન અબ મેરે પાસ મહર દેને કે લિયે કુછ નહીં હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય બુરૈદા અસ્લમી ! ઈસકે લિયે ખજૂરકી ગુઠલી કે બરાબર સોના જમા કરો. ચુનાંચે ઉન્હોંને ગુઠલીકે બરાબર સોના

જમા કિયા. વોહ સોના લેકર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ સોના ઉનકે પાસ લે જાઓ ઔર ઉનસે કહો કે યેહ ઉસ ઔરતકા મહર હૈ.

ચુનાંચે મૈંને ઉન લોગોંકો જાકર કહા, યેહ ઉસ ઔરતકા મહર હૈ. ઉન્હોંને ઉસે કુબૂલ કર લિયા ઔર બડે ખુશ હુએ ઔર કહા, યેહ તો બહોત ઝિયાદા હૈ ઔર બડા પાકીઝા હૈ. મૈં ફિર પરેશાન હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં વાપસ આયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય રબીઆ ! ક્યા બાત હૈ ? તુમ પરેશાન ક્યૂં હો ? મૈંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઈન લોગોંસે ઝિયાદા અખ્લાક વાલી કોઇ કૌમ મૈંને નહીં દેખી. મૈંને ઉનકો જો દિયા, ઉસસે વોહ બહોત ખુશ હુએ ઔર ઉન્હોંને મુઝસે બડા અચ્છા સુલૂક કિયા ઔર કહા, યેહ તો બહોત ઝિયાદા હૈ ઔર બડા પાકીઝા હૈ, લેકિન અબ મેરે પાસ વલીમાકે લિયે કુછ નહીં હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય બુરૈદા ! ઈસકે લિયે બકરીકા ઈન્તિઝામ કરો. ચુનાંચે વોહ લોગ એક મોટા તાઝા મેંઢા મેરે લિયે લે આએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા, તુમ આઇશા (રદિ.) સે જાકર કહો કે જિસ ટોકરેમેં અનાજ હૈ, વોહ ભેજ દે.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જો ફરમાયા થા, વોહ જાકર મૈંને હઝરત આઇશા (રદિ.) કી ખિદમતમેં અર્ઝ કર દિયા. હઝરત આઇશા (રદિ.) ને કહા, ઈસ ટોકરેમેં સાત સાઅ જવ હૈં. અલ્લાહકી કસમ ! હમારે પાસ ઈસકે અલાવા ઔર કોઇ ચીઝ ખાનેકી નહીં હૈ. યેહ લે લો. મૈં વોહ જવ લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં આયા ઔર હઝરત આઇશા (રદિ.) ને જો ફરમાયા થા વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતા દિયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ જવ ઔર મેંઢા ઉનકે પાસ લે જાઓ ઔર ઈનસે કહો કે જવકી રોટી ઔર મેંઢેકા સાલન બના લેં. ઈન લોગોંને કહા, રોટી તો હમ પકા દેંગે લેકિન મેંઢા તુમ પકાઓ. ચુનાંચે મૈંને ઔર કબીલા અસ્લમકે કુછ આદમીયોંને મિલકર ઉસે ઝબહ કિયા, ઉસકી ખાલ ઉતારી ઔર ઉસે પકાયા. ઈસ તરહ રોટી ઔર ગોશ્તકા ઈન્તિઝામ હો ગયા. જિસસે મૈંને વલીમા ખિલાયા ઔર ખાનેકે લિયે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બુલાયા. ફિર ઈસકે બા'દ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે એક ઝમીન અતા ફરમાઈ ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કો ભી દી ઔર દુનિયા આ ગઇ ઔર મેરા ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) કા ખજૂર કે એક દરખ્તકે બારેમેં ઈખ્તિલાફ હો ગયા.

મૈંને કહા, યેહ મેરી હદમેં હૈ. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને કહા, નહીં, યેહ મેરી હદમેં હૈ. ઈસ પર મેરે ઔર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મેં કુછ બાત બઢ ગઇ ઔર

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક ગઝવામેં તશરીફ લે ગએ. જબ અલ્લાહને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફતહ નસીબ ફરમાઇ, તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કૌનસા સાથી તુમ લોગોંકો નઝર નહીં આ રહા હૈ ? સહાબા (રદિ.) ને કહા, કોઇ એૈસા નહીં હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, લેકિન મુઝે જુલૈબીબ (રદિ.) નઝર નહીં આ રહે હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઉન્હેં તલાશ કરો. સહાબા (રદિ.) ને તલાશ કિયા તો વોહ સાત કાફિરોંકે પાસ શહીદ પડે હુએ મિલે કે ઉન્હોંને ઇસ સાતકો કત્લ કિયા થા. ફિર ઉન્હોંને ઇન્હેં શહીદ કર દિયા.

સહાબા (રદિ.) ને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ હઝરત જુલૈબીબ સાત કાફિરોંકે પેહલૂમેં પડે હુએ હૈં. પેહલે ઇન્હોંને કત્લ કિયા ફિર ઉન્હાંને ઇન્હેં શહીદ કર દિયા. ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખૂદ ઉનકે પાસ તશરીફ લે ગએ ઔર દો યા તીન બાર ફરમાયા, ઇસને સાતકો કત્લ કિયા, ફિર ઉન્હોંને ઇસે શહીદ કર દિયા. યેહ મેરા હૈ ઔર મૈં ઇસકા હૂં.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકે જિસ્મકો અપને બાઝૂઓં પર રખ લિયા, ફિર ઉનકે લિયે કબર ખોદી ગઇ. ઉનકે લિયે ઔર તો કોઇ તખ્ત થા નહીં, બસ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે બાઝૂ હી તખ્ત થે. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખૂદ ઉનકો કબ્રમેં રખ્ખા. ઇસ હદીસમેં ઇસ બાતકા ઝિક્ર નહીં હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં ગુસલ દિયા. હઝરત સાબિત (રદિ.) કેહતે હૈં કે અન્સારમેં કોઇ બેવા ઔરત ઉસ લડકીસે ઝિયાદા ખર્ચ કરને વાલી નહીં થી.

હઝરત ઇસ્હાક બિન અબ્દુલ્લાહ બિન અબૂ તલ્હા ને હઝરત સાબિત (રદિ.) સે કહા કે ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસ લડકીકો ક્યા દુઆ દી થી ? યેહ દુઆ દી થી કે અય અલ્લાહ ! તૂ ઇસ પર ખૈરકો ખૂબ બહા દે ઔર ઇસકી ઝિંદગીકો મશક્કત વાલી ન બના. ચુનાંચે અન્સારમેં કોઇ બેવા ઔરત ઇસસે ઝિયાદા ખર્ચ કરને વાલી ન થી.[1]

હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) કા નિકાહ

હઝરત અબૂ અબ્દુર્રહમાન સુલમી (રદિ.) કેહતે હૈં કે હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કબીલા કિન્દા કી એક ઔરતસે શાદી કી ઔર ઉસકે ઘર હી મેં રૂખ્સતી હુઇ. જબ રૂખ્સતી વાલી રાત આઇ તો ઉનકે સાથ ઉનકે સાથી ભી ચલતે હુએ ઉનકી બીવીકે ઘર

૧ હૈસમી, ૯-૨૬૮

તક આએ. વહાં પહોંચકર હઝરત સલમાન (રદિ.) ને ફરમાયા, અબ આપ લોગ વાપસ ચલે જાએં. અલ્લાહ આપ લોગોંકો બહોત અજર અતા ફરમાએ ઔર ઈન લોગોંકો અંદર અપની બીવીકે પાસ ન લે ગએ જૈસાકે બેવકૂફ લોગોંકા દસ્તૂર હૈ.

વોહ ઘર બહોત સજા હુવા થા. દીવારોં પર પરદે પડે હુએ થે. યેહ દેખકર ઉન્હોંને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હારે ઘરકો બુખાર ચઢ્હા હુવા હૈ ?(જો ઉસ પર ઈતને પરદે લટકા રખ્ખે હૈં ?) યા કા'બાં કિન્દા કબીલેમેં આ ગયા હૈ ? (જો તુમને ઘરકો ઈતના સજા રખ્ખા હૈ.) ઘરવાલોંને કહા, ન તો હમારે ઘરકો બુખાર ચઢ્હા હુવા હૈ ઔર ન કા'બા કિન્દામેં આ ગયા હૈ. જબ ઈન લોગોંને દરવાઝેકે પરદેકે અલાવા બાકી તમામ પરદે ઉતાર દિયે, તબ હઝરત સલમાન (રદિ.) ઘર કે અંદર ગએ. જબ અંદર ગએ તો ઉન્હેં બહોત સારા સામાન નઝર આયા. ફરમાયા, યેહ સામાન કિસકા હૈ ?

ઉન્હોંને બતાયા કે યેહ સામાન આપકા ઔર આપકી બીવીકા હૈ. ઉન્હોંને ફરમાયા, ઈતને સામાન કી તો મેરે ખલીલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે વસિય્યત નહીં ફરમાઈ થી. ઉન્હોંને તો મુઝે યેહ વસિય્યત ફરમાઈ થી કે દુનિયામેં મેરા સામાન ઈતના હો, જિતના એક સવારકે સફરકા તોશા હોતા હૈ. ફિર ઉન્હોંને બહોત સી બાંદીયાં દેખીં તો ફરમાયા, યેહ બાંદીયાં કિસકી હૈં ? ઉન્હોંને કહા, યેહ આપકી ઔર આપકી બીવી કી હૈં.

ઉન્હોંને ફરમાયા, મેરે ખલીલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈતની બાંદીયાં રખનેકી મુઝે વસિય્યત નહીં ફરમાઈ. ઉન્હોંને તો મુઝે ઈસકી વસિય્યત ફરમાઈ થી કે મૈં બાંદીયાં ઈતની રખ્ખું, જિનસે મૈં ખૂદ નિકાહ કર સકૂં યા ઉનકા દૂસરોંસે નિકાહ કર સકૂં. અગર મૈં ઈતની સારી બાંદીયાં રખુંગા તો યેહ તો ઝિનાસે મજબૂર હો જાએંગી (ઔર માલિક હોનેકી વજહસે) ઈનકે બરાબર મુઝે ભી ગુનાહ હોગા ઔર ઈસસે ઉસકે ગુનાહમેં કોઈ કમી ન આએગી.

ફિર જો ઔરતેં ઉનકી બીવીકે પાસ બૈઠી હુઈ થીં, ઉનસે ફરમાયા, ક્યા અબ તુમ મેરે પાસસે ચલી જાઓગી ? ઔર મુઝે મેરી બીવીકે સાથ તન્હાઈકા મૌકા દોગી ? ઉન્હોંને કહા, જી હાં.

ચુનાંચે વોહ ચલી ગઈ. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને દરવાઝા બંદ કિયા ઔર પરદા લટકા દિયા ઔર આકર અપની બીવીકે પાસ બૈઠ ગએ ઔર ઉસકી પેશાની પર હાથ ફેરકર બરકતકી દુઆ કી ઔર ઉસસે કહા કે જિસ કામકા મૈં તુમ્હેં હુક્મ દૂંગા, ક્યા તુમ ઉસમેં મેરી ઈતાઅત કરોગી ?

ઉસને કહા, આપ હૈં હી ઐસી જગહ પર કે આપકી બાત માની જાએ. ઉન્હોંને ફરમાયા કે મેરે ખલીલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે યેહ વસિય્યત ફરમાઈ થી કે જબ મૈં અપની બીવી કે સાથ (પેહલી બાર) ઈકઠ્ઠા હોઉં તો અલ્લાહકી ઈતાઅત પર ઈકઠ્ઠા હોઉં.

ચુનાંચે હઝરત સલમાન (રદિ.) ઔર ઉનકી બીવી ખડે હોકર નમાઝ પઢનેકી જગહ ગએ ઔર કુછ દેર નમાઝ પઢી ઔર ફિર દોનોં અપની જગહ વાપસ આ ગએ ઔર ફિર ઉન્હોંને ઉસ બીવીસે અપની વોહ ઝરૂરત પૂરી કી જો ઈન્સાન અપની બીવીસે કિયા કરતા હૈ. સુબહકો ઉનકે સાથી ઉનકે પાસ આએ ઔર પૂછા, હઝરત ! આપને અપને ઘરવાલોંકો કૈસા પાયા? ઉન્હોંને ટાલનેકી કોશિશ કી.

ઉન લોગોંને દોબારા પૂછા તો વોહ ફિર ટાલ ગએ. લોગોંને તીસરી બાર ફિર પૂછા, તો પેહલે ઉન્હેં ટાલા, ફિર ફરમાયા, અલ્લાહને પરદે ઔર દરવાઝે બનાએ હી ઈસ લિયે હૈં, તાકે ઈનકે અંદરકી ચીઝેં છુપી રહેં. આદમીકે લિયે ઈતના હી કાફી હૈ કે વોહ ઝાહિરી હાલાતકે બારે મેં પૂછે. મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ફરમાતે હુએ સુના હૈ કે બીવીકે સાથકે અંદરકે હાલાત બતાને વાલા ઉસ ગધે ઔર ગધીકી તરહ હૈ જો રાસ્તેમેં જુફ્તી (સોહબત) કર રહે હોં.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત સલમાન (રદિ.) એક સફરસે વાપસ આએ તો ઉનસે હઝરત ઉમર (રદિ.) કી મુલાકાત હુઈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, આપ અલ્લાહકે પસંદીદા બંદે હૈં. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, તો ફિર આપ (અપને ખાનદાનમેં) મેરી શાદી કરા દેં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ઈસ પર ખામોશ રહે. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, આપ મુઝે અલ્લાહકા પસંદીદા બંદા તો સમઝતે હૈં, લેકિન મુઝે અપના દામાદ બનાના આપકો પસંદ નહીં.

સુબહ કો હઝરત ઉમર (રદિ.) કી કૌમ કે લોગ હઝરત સલમાન (રદિ.) કે પાસ ગએ. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને પૂછા, ક્યા કોઈ કામ હૈ? ઉન લોગોંને કહા, જી હાં. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને પૂછા, ક્યા હૈ? ઈન્શાઅલ્લાહ આપ લોગોંકા કામ હો જાએગા.

ઉન લોગોં ને કહા કે આપને હઝરત ઉમર (રદિ.) કો જો શાદીકા પૈગામ દિયા હૈ, વોહ વાપસ લે લેં. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને યેહ પૈગામ હઝરત ઉમર (રદિ.) કી અમારત (અમીર હોને) કી વજહસે નહીં દિયા થા, બલ્કે મૈંને તો ઈસ વજહસે દિયા થા કે વોહ નેક આદમી હૈં, શાયદ અલ્લાહ મેરે ઔર ઉનકે ઈસ રિશ્તેસે નેક ઔલાદ પૈદા ફરમા દેં.

ચુનાંચે ઉન્હોંને કબીલા કિન્દામેં શાદી કી ઔર ઈસકે બા'દ પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર કિયા.[૨]

---

૧ હુલીયા, ૧-૧૮૫
૨ હૈસમી, ૪-૨૯૧

હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) કા નિકાહ

હઝરત સાબિત બનાની (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) હઝરત સલમાન (રદિ.) કે સાથ કબીલા બનૂ લૈસ કી એક ઔરતસે હઝરત સલમાન (રદિ.) કા પૈગામ દેને ગએ થે ઔર (ઘરકે) અંદર જાકર હઝરત સલમાન (રદિ.) કી ફઝીલતેં ઔર ઉનકે શુરૂમેં મુસલમાન હોને ઔર ઉનકે ઈસ્લામ લાનેકે વાકિઆત તફસીલસે બયાન કિયે ઔર ઉન્હેં બતાયા કે હઝરત સલમાન (રદિ.) ઉનકી ફલાં નૌજવાન લડકીસે શાદી કરના ચાહતે હૈં.

ઉન લોગોંને કહા, હઝરત સલમાન (રદિ.) સે તો શાદી કરનેકો હમ તૈયાર નહીં હૈં, અલબત્તા આપસે કરનેકો તૈયાર હૈં. ચુનાંચે વોહ ઉસ લડકીસે શાદી કર કે બાહિર આએ ઔર હઝરત સલમાન (રદિ.) સે કહા, અંદર કુછ બાત હુઇ હૈ, લેકિન ઉસે બતાતે હુએ મુઝે શરમ આ રહી હૈ. ઈસ પર હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) ને ઉન્હેં સારી બાત બતાઇ. યેહ સુનકર હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, (આપ મુઝસે ક્યૂં શરમા રહે હૈં ?) વોહ તો મુઝે આપસે શરમાના ચાહિયે, ક્યૂંકે મૈં ઉસ લડકીકો શાદી કા પૈગામ દે રહા થા, જો અલ્લાહને આપકે મુકદરમેં લિખ્ખી હુઇ થી.[૧]

હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) કા અપની બેટી દર્દા કી એક ગરીબ સાદા મુસલમાન સે શાદી કરના

હઝરત સાબિત બનાની (રહ.) કેહતે હૈં કે યઝીદ બિન મુઆવિયહ ને હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) કો ઉનકી બેટી હઝરત દર્દા સે શાદીકા પૈગામ દિયા તો હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) ને ઉનકો ઈન્કાર કર દિયા. યઝીદ કે સાથ ઉઠને બૈઠને વાલોંમેં સે એક આદમીને યઝીદ સે કહા, અલ્લાહ આપકી ઈસ્લાહ ફરમાએ, ક્યા આપ મુઝે ઈજાઝત દેતે હૈં કે મૈં હઝરત દર્દા સે શાદી કર લું ?

યઝીદ ને કહા, તેરા નાસ હો, દફા હો જા. ઉસ આદમીને કહા, અલ્લાહ આપકી ઈસ્લાહ ફરમાએ, આપ મુઝે ઈજાઝત દે દેં. યઝીદ ને કહા, અચ્છા. ચુનાંચે ઉસ આદમીને હઝરત દર્દા સે શાદીકા પૈગામ દિયા તો હઝરત અબૂદ્દર્દા (રદિ.) ને ઉસ આદમીસે અપની બેટી કી શાદી કર દી.

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૦૦, હૈસમી, ૪-૨૭૫

ઈસ પર લોગોં મેં યેહ બાત મશહૂર હો ગઈ કે યઝીદ ને હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) કી બેટીસે શાદીકા પૈગામ દિયા તો ઉસે તો ઈન્કાર કર દિયા ઔર એક આમ ગરીબ મુસલમાનને ઉસી બેટીસે શાદીકા પૈગામ દિયા તો ઉસસે શાદી કર દી. ઈસ પર હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈંને ઐસા અપની બેટીકે ફાઈદેકી વજહસે કિયા. તુમ્હારા ક્યા ખયાલ હૈ કે (અગર મૈં દર્દા કી શાદી યઝીદસે કર દેતા તો) હર વક્ત ઉસકે સર પર ખ્વાજા સરા યા'ની ખસ્સી ગુલામ (ખિદમતકે લિયે) ખડે રેહતે ઔર ઘરોં પર નિગાહ ડાલતી તો (સોને ચાંદીકી ઝયાદતીકી વજહસે) ઉસકી આંખેં ચકાચૌંધ હો જાતી, લેકિન ફિર ઉસકા દીન કૈસે બાકી રેહતા ? (બસ હર વક્ત દુનિયામેં લગી રેહતી.)[૧]

હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કા અપની બેટી હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમ (રદિ.) સે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી શાદી કરના

હઝરત અબૂ જઅફર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અલી (રદિ.) કો ઉનકી બેટીસે શાદી કા પૈગામ દિયા. હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, વોહ તો છોટી હૈ. કિસીને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા (વોહ છોટી નહીં હૈ) બલ્કે હઝરત અલી (રદિ.) યેહ કેહકર ઈન્કાર કરના ચાહતે હૈં.

ઈસ પર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે દોબારા બાત કી (તો હઝરત અલી (રદિ.) રાઝી હો ગએ ઔર ઉન્હોંને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે અપની બેટીકા નિકાહ કર દિયા ઔર) ઉન્હોંને કહા, મૈં ઉસે આપકે પાસ ભેજતા હૂં. અગર આપકો પસંદ આ ગઈ તો વોહ આપકી બીવી હૈ હી.

ચુનાંચે હઝરત અલી (રદિ.) ને હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમ (રદિ.) કો હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ ભેજા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનકી પિંડલીસે કપડા હટાના ચાહા તો ઉન્હોંને કહા, કપડા નીચે હી રેહને દેં. અગર આપ અમીરૂલ મો'મિનીન ન હોતે તો મૈં આપકી આંખ પર થપ્પડ મારતી. (વાપસ જાકર હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમ (રદિ.) ને હઝરત અલી (રદિ.) કો સારી બાત બતાઈ તો હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, વોહ ઐસા કર સકતે હૈં, ક્યૂંકે વોહ તુમ્હારે ખાવિંદ હૈં.)[૨]

૧ હુલીયા, ૧-૫૬૧, સિફતુસ્સફવા, ૧-૨૬૦
૨ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૨૯૧, ઈસાબા, ૪-૪૯૨

હઝરત મુહમ્મદ (બિન અલી) (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અલી (રદિ.) કો (ઉનકી બેટી) હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમ (રદિ.) સે શાદીકા પૈગામ દિયા તો હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, મૈંને તો યેહ ફૈસલા કિયા હુવા હૈ કે અપની તમામ બેટીયોં કી શાદી સિર્ફ (અપને ભાઇ) હઝરત જઅફર (બિન અબી તાલિબ (રદિ.)) કે બેટોંસે કરૂંગા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં, આપ ઉસકી મુઝસે શાદી કર દેં. અલ્લાહકી કસમ ! ઇસ રૂએ ઝમીન પર કોઇ મર્દ ઐસા નહીં હૈ જો ઉસકે ઇકરામકા ઉતના એહતિમામ કર સકે, જિતના મૈં કરૂંગા. હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, અચ્છા, મૈંને (ઉસ બેટીકા નિકાહ આપસે) કર દિયા.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને આકર મુહાજિરોંસે કહા, મુઝે શાદીકી મુબારકબાદ દો. ઉન્હોંને મુબારકબાદ દી ઔર પૂછા, આપને કિસસે શાદી કી હૈ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, હઝરત અલી (રદિ.) કી બેટી સે, ક્યૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા હૈ કે મેરે રિશ્તે ઔર તઅલ્લુકકે અલાવા હર રિશ્તા ઔર તઅલ્લુક કિયામતકે દિન ખત્મ હો જાએગા. મૈંને અપની બેટીકી શાદી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કી થી, અબ મૈંને ચાહા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી નવાસીસે મેરી શાદી હો જાએ, તો ઔર ઝિયાદા રિશ્તેકા તઅલ્લુક હાસિલ હો જાએ.

હઝરત અતા ખુરાસાની (રહ.) કી રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત ઉમ્મે કુલસૂમ (રદિ.) કો મહરમેં ચાલીસ હઝાર દિયે.[1]

હઝરત અદી બિન હાતિમ (રદિ.) કા અપની બેટી સે હઝરત અમ્ર બિન હુરૈસ (રદિ.) કી શાદી કરના

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અમ્ર બિન હુરૈસ (રદિ.) ને હઝરત અદી બિન હાતિમ (રદિ.) કો (ઉનકી બેટીસે) શાદીકા પૈગામ દિયા તો હઝરત અદી (રદિ.) ને ફરમાયા, મહરકે બારેમેં મેરા ફૈસલા માનોગે તો મૈં અપની બેટી કી આપસે શાદી કરૂંગા.

હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને પૂછા, અચ્છા, વોહ આપકા ફૈસલા ક્યા હૈ ? હઝરત અદી (રદિ.) ને કહા, તુમ લોગોંકે લિયે અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા એક ઉમદા નમૂના મૌજૂદ હૈ. મેરા તુમ્હારે બારેમેં યેહ ફૈસલા હૈ કે હઝરત આઇશા (રદિ.) વાલા મહર યા'ની ચારસૌ અસ્સી દિરહમ દોગે.[2]

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ઇસાબા
૨ ઇબ્ને અસાકિર

હઝરત હુમૈદ બિન હિલાલ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અમ્ર બિન હુરૈસ (રદિ.) ને હઝરત અદી બિન હાતિમ (રદિ.) કો શાદીકા પૈગામ દિયા તો હઝરત અદી (રદિ.) ને કહા, મૈં આપસે શાદી તો કર દૂંગા, લેકિન મહરકે બારેમેં મેરા ફૈસલા માનના હોગા.

હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને કહા, મેરે બારેમેં જો આપકા ફૈસલા હૈ વોહ મુઝે બતા દેં. બા'દમેં હઝરત અદી (રદિ.) ને ઉનકો યેહ પૈગામ ભેજા કે મૈંને ચારસૌ અસ્સી દિરહમ મહરકા ફૈસલા કિયા હૈ, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સુન્નત હૈ.[1]

હઝરત બિલાલ ઔર ઉનકે ભાઇ (રદિ.) કા નિકાહ

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત બિલાલ (રદિ.) ઔર ઉનકે ભાઇને યમન કે એક ઘરાનેમેં અપની શાદીકા પૈગામ દિયા તો હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને યૂં ફરમાયા, મૈં બિલાલ હૂં ઔર યેહ મેરા ભાઇ હૈ. હમ દોનોં હબ્શા કે ગુલામ હૈં. હમ ગુમરાહ થે. હમેં અલ્લાહને હિદાયત દી ઔર હમ દોનોં ગુલામ થે, અલ્લાહને હમેં આઝાદ કર દિયા.

અગર આપ લોગ હમ દોનોંકી શાદી કર દેંગે, તો અલ્હમ્દુલિલ્લાહ, યા'ની હમ અલ્લાહકા શુક્ર અદા કરેંગે ઔર અગર નહીં કરોગે તો અલ્લાહુ અકબર, યા'ની અલ્લાહ બહોત બડે હૈં. વોહ કોઇ ઔર ઇન્તિઝામ કર દેંગે. આપ લોગોંસે કોઇ શિકાયત નહીં હોગી. (ઉન લોગોંને ઇન દોનોંકી શાદી કર દી.)

હઝરત અમ્ર બિન મૈમૂન (રહ.) અપને વાલિદ (હઝરત મૈમૂન (રહ.)) સે નક્લ કરતે હૈં કે હઝરત બિલાલ (રદિ.) કે એક ભાઇ, નસબમેં અપની નિસ્બત અરબકી તરફ કરતે થે ઔર કેહતે થે કે વોહ અરબોંમેં સે હૈં. ઉન્હોંને અરબકી એક ઔરતસે શાદીકા પૈગામ ભેજા. ઉસ ઔરતકે રિશ્તેદારોંને કહા, અગર હઝરત બિલાલ (રદિ.) આએંગે તો હમ આપસે શાદી કરેંગે.

ચુનાંચે હઝરત બિલાલ (રદિ.) આએ ઔર ઉન્હોંને મસ્નૂન ખુત્બા પઢકર ફરમાયા, મૈં બિલાલ બિન રિબાહ હૂં ઔર યેહ મેરા ભાઇ હૈ, લેકિન યેહ અખ્લાક ઔર દીનમેં બુરા આદમી હૈ. અગર તુમ ચાહો તો ઇસસે શાદી કર દો ઔર અગર ચાહો તો છોડ દો. ઉન્હોંને કહા, જિસકે આપ ભાઇ હોં, હમ ઉસસે ઝરૂર શાદી કરેંગે. ચુનાંચે ઉન્હોંને અપની ઔરત કી હઝરત બિલાલ (રદિ.) કે ભાઇસે શાદી કર દી.

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૨૯૯

નિકાહ મેં કાફિરોં સે મુશાબિહત ઇખ્તિયાર કરને પર ઇન્કાર

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન કુર્તે સુમાલી (રદિ.) નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબામેં સે થે. વોહ હઝરત ઉમર (રદિ.) કી તરફસે હિમ્સ કે ગવર્નર થે. એક રાત વોહ હિમ્સમેં પેહરેકે લિયે ગશ્ત કર રહે થે કે ઉનકે પાસસે એક બારાત દુલ્હનકો લિયે ગુઝરી ઔર ઉન લોગોંને ઉસ દુલ્હનકે સામને કઇ જગહ આગ જલા રખ્ખી થી. ઉન્હોંને કોડેસે બારાતીયોંકી ઐસી પિટાઇ કી કે વોહ સબ દુલ્હનકો છોડકર ભાગ ગએ.

સુબહ કો હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) મિમ્બર પર બૈઠે ઔર અલ્લાહકી હમ્દો સનાકે બા'દ ફરમાયા, હઝરત અબૂ જન્દલા (રદિ.) ને હઝરત ઉમામા (રદિ.) સે શાદી કી, તો વલીમામેં હઝરત ઉમામા (રદિ.) કે લિયે કુછ મુઠ્ઠી ખાના તૈયાર કિયા. અલ્લાહ અબૂ જન્દલા (રદિ.) પર રહમ કરે ઔર હઝરત ઉમામા (રદિ.) પર રહમત નાઝિલ કરે ઔર અલ્લાહ તુમ્હારી રાતવાલી દુલ્હન ઔર બારાતીયોં પર લઅનત કરે. ઉન લોગોંને કઇ જગહ આગ જલા રખ્ખી થી ઔર કાફિરોંસે મિલતા જુલતા કામ ઇખ્તિયાર કર રખ્ખા થા ઔર અલ્લાહ કાફિરોંકે નૂરકો બુઝાને વાલા હૈ.[૧]

મહર કા બયાન

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મહર બારહ હઝાર ઉકિયા ઔર એક નુશ થા, જિસકે પાંચસૌ દિરહમ હોતે હૈં, ક્યૂંકે એક ઉકિયામેં ચાલીસ દિરહમ ઔર એક નુશમેં બીસ દિરહમ હોતે હૈં.[૨]

હઝરત મસ્રૂક (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) મિમ્બર પર તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયા, મેરે ઇલ્મમેં ઐસા આદમી કોઇ ન આએ, જિસને ચારસૌસે ઝિયાદા મહર મુકર્રર કિયા હો, ક્યૂંકે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા (રદિ.) કા મહર ચારસૌ દિરહમ યા ઇસસે કમ થા. અગર મહર ઝિયાદા કરના કોઇ તક્વા ઔર ઇઝ્ઝતકી બાત હોતી તો તુમ લોગ ઇન બુઝુર્ગોંસે મહરમેં આગે નહીં જા સકતે થે. ફિર મિમ્બરસે નીચે તશરીફ લે આએ.

---

૧ ઇસાબા, ૪-૩૭
૨ ઇબ્ને સઅદ, ૮-૧૬૧

ફિર એક કુરૈશી ઔરત ઉનકે સામને આઇ ઔર ઉસને કહા, ક્યા આપને લોગોંકો ચારસૌ સે ઝિયાદા મહર રખનેસે મના કિયા ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, હાં. ઉસ ઔરતને કહા, ક્યા આપને અલ્લાહકો કુર્આનમેં યેહ ફરમાતે હુએ નહીં સુના ?

وَاٰتَيْتُمْ اِحْدٰهُنَّ قِنْطَارًا فَلَا تَاْخُذُوْا مِنْهُ شَيْئًا

વઆતયૂતુમ્ ઇહદાહુન્ન કિન્તારન્ ફલા તઅ્ખુઝૂ મિન્હુ શયઆ

'ઔર તુમ ઉસ એક (ઔરત) કો ઢેરકા ઢેર માલ દે ચુકે હો, તો ઉસમેં સે કુછ ભી મત લો.' (યા'ની ઇસ આયતમેં મહરમેં બહોત ઝિયાદા માલ દેનેકો અલ્લાહને ઝિક્ર ફરમાયા, જિસસે મા'લૂમ હોતા હૈ કે ઝિયાદા મહર દેના ભી જાઇઝ હૈ.)

યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય અલ્લાહ ! મૈં તુઝસે મઆફી માંગતા હૂં. તમામ લોગ ઉમરસે ઝિયાદા દીનકી સમઝ રખતે હૈં. ફિર વાપસ મિમ્બર પર તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયા, અય લોગો ! મૈંને તુમ્હેં ચારસૌસે ઝિયાદા મહર દેનેસે મના કિયા થા, લેકિન અબ તુમ્હેં ઇજાઝત હૈ કે જિતના ચાહો યા જિતના તુમ્હારા દિલ કહે, તુમ ઉતના મહર દે સકતે હો.[1]

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં કે એક દિન હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને બયાન ફરમાયા. અલ્લાહકી હમ્દો સનાકે બા'દ ફરમાયા, ગૌરસે સુનો, ઔરતોંકે મહર ઝિયાદા મુકર્રર ન કરો. અગર મુઝે કિસીકે બારેમેં પતા ચલા કે ઉસને ઇસસે ઝિયાદા મહર દિયા હૈ, જિતના ખૂદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દિયા થા યા આપકી બેટીયોંકો દિયા ગયા થા, તો મૈં ઝિયાદા મહર લેકર બૈતુલમાલમેં જમા કર દૂંગા.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) મિમ્બરસે નીચે ઉતર આએ તો કુરૈશ કી એક ઔરતને ઉનકે સામને આકર કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ક્યા અલ્લાહકી કિતાબ પૈરવીકી ઝિયાદા હકદાર હૈ યા આપકી બાત ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કિતાબ. ક્યા બાત હૈ ?

ઉસ ઔરતને કહા, આપને લોગોંકો ઔરતોંકે મહર ઝિયાદા બળ્હાનેસે મના કિયા, હાલાંકે અલ્લાહ અપની કિતાબમેં ફરમા રહે હૈં..

وَاٰتَيْتُمْ اِحْدٰهُنَّ قِنْطَارًا **વઆતયૂતુમ્ ઇહદાહુન્ન કિન્તારન્**

યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને દો તીન બાર ફરમાયા, હર એક ઉમર (રદિ.) સે ઝિયાદા દીનકી સમઝ રખતા હૈ. ફિર મિમ્બર પર વાપસ આકર લોગોંસે

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૨૯૮, હૈસમી, ૪-૨૮૪, ઇબ્ને સઅદ, ૯-૧૬૧

ફરમાયા, મૈંને તુમ્હેં ઔરતોંકે મહર બહોત ઝિયાદા મુકર્રર કરનેસે મના કિયા થા, લેકિન અબ તુમ્હેં ઈખ્તિયાર હૈ, હર આદમી અપને માલમેં જો ચાહે કરે.[૧]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર ઝિયાદા મહર આખિરતમેં દર્જે ઔર મરતબેકી બુલંદીકા ઝરીઆ હોતા તો નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બેટીયાં ઔર બીવીયાં ઈસકી ઝિયાદા હકદાર થીં.[૨]

હઝરત ઈબ્ને સીરીન (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઔરતકો દો હઝાર મહર દેનેકી ઈજાઝત દી ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ચાર હઝારકી ઈજાઝત દી.[3]

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને હઝરત સફિય્યા (રદિ.) સે ચારસૌ દિરહમ પર શાદી કી તો હઝરત સફિય્યા (રદિ.) ને હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કો યેહ પૈગામ ભેજા કે યેહ ચાર સૌ તો હમેં કાફી નહીં હોંગે. ઈસ પર હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે છુપકર દો સૌ દિરહમ ઔર બળ્હા દિયે.[૪]

હઝરત ઈબ્ને સીરીન (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત હસન બિન અલી (રદિ.) ને એક ઔરતસે શાદી કી ઔર ઉસકે પાસ સૌ બાંદીયાં ભેજીં. હર બાંદીકે સાથ એક હઝાર દિરહમ ભેજે. (કુલ એક લાખ દિરહમ મહરકે હો ગએ.)[૫]

ઔરતોં, મર્દોં ઔર બચ્ચોં કી મુઆશરત ઔર આપસી રહન સહન

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મૈંને આટા, દૂધ યા ઘી મિલાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે હરીરા પકાયા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં પેશ કિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે ઔર હઝરત સૌદા (રદિ.) કે દર્મિયાન બૈઠે હુએ થે. મૈંને હઝરત સૌદા (રદિ.) સે કહા, આપ ભી ખા લેં. ઉન્હોંને ઈન્કાર કિયા. મૈંને કહા, યા તો આપ ખાએં, વરના મૈં આપકે મુંહ પર મલ દુંગી. ઉન્હોંને ફિર ભી ઈન્કાર કિયા તો મૈંને હરીરા હાથમેં લેકર ઉનકે ચેહરે પર લેપ દિયા.

---

૧ બૈહકી
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૨૯૮
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૨૯૮
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૨૯૮
૫ હૈસમી, ૪-૨૮૪

ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હંસ પડે. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનકા હાથ હરીરામેં ડાલકર કહા, તુમ આઈશા (રદિ.) કે ચેહરે પર મલ દો. ચુનાંચે ઉન્હોંને મેરે ચેહરે પર મલ દિયા, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઈસ પર ભી હંસે.

ઈતનેમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) વહાંસે ગુઝરે. વોહ કિસીકો પુકારતે હુએ અય અબ્દુલ્લાહ ! અય અબ્દુલ્લાહ ! કેહ રહે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સમઝે કે હઝરત ઉમર (રદિ.) અંદર આએંગે. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, (ઉમર (રદિ.) અંદર આ રહે હૈં) તુમ દોનોં ઉઠો ઔર અપને મુંહ ધો લો.

ચૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉમર (રદિ.) કા ઈતના ખયાલ ફરમાયા, ઈસ વજહસે મૈં હઝરત ઉમર (રદિ.) સે ડરતી થી.[1]

એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત સૌદા (રદિ.) કે લિયે અપના ઘુટના નીચે કર દિયા તાકે વોહ મુઝસે અપના બદલા લે સકેં. ચુનાંચે પ્યાલેમેં સે કુછ હરીરા લિયા ઔર મેરે ચેહરે પર મલ દિયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હંસ રહે થે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી આઝાદ કરદા બાંદી હઝરત રઝીના (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હઝરત સૌદા યમાનીયા (રદિ.) હઝરત આઈશા (રદિ.) કો મિલને આઈં. હઝરત આઈશા (રદિ.) કે પાસ હઝરત હફ્સા બિન્તે ઉમર (રદિ.) ભી થીં. હઝરત સૌદા (રદિ.) ખૂબ બનાવ સિંગાર કરકે બડી અચ્છી શક્લો સૂરતમેં આઈ થીં. ઉન્હોંને યમની ચાદર ઔર યમની ઓળ્હની ઓળ્હી હુઈ થી. ઉન્હોંને ગોશએ ચશ્મ (આંખકે કોને) કે કરીબ એલવે ઔર ઝાફરાનકે દો બડે બડે નિશાન લગા રખ્ખે થે, જો ગરદનકે ફોડેકે બરાબર થે.

રાવીયા હઝરત અલીલા કેહતી હૈં કે મૈંને ઔરતોંકો દેખા કે વોહ એલવા ઔર ઝાફરાન ઝીનતકે લિયે ઈસ્તે'માલ કરતી થીં. હઝરત હફસા (રદિ.) ને હઝરત આઈશા (રદિ.) સે કહા, અય ઉમ્મુલ મો'મિનીન ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાએંગે ઔર યેહ હમારે દર્મિયાન ચમક રહી હોંગી.

ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત આઈશા (રદિ.) ને કહા, અય હફ્સા ! અલ્લાહ સે ડરો. હઝરત હફ્સા (રદિ.) ને કહા, નહીં. મૈં તો ઈનકા બનાવ સિંગાર સારા ખરાબ કરૂંગી. હઝરત સૌદા (રદિ.) ઉંચા સુનતી થીં. ઉન્હોંને પૂછા, તુમ દોનોં ક્યા બાતેં કર રહી હો ?

હઝરત હફ્સા (રદિ.) ને કહા, અય સૌદા ! કાના (દજ્જાલ) નિકલ આયા હૈ. ઉન્હોંને કહા, અચ્છા ? ફિર યેહ સુનકર બહોત ઝિયાદા ઘભરા ગઈ ઔર કાંપને

---

૧ હૈસમી, ૪-૩૧૬, મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૩૯૩, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૩૦૨

લગીં. ફિર ઉન્હોંને કહા, મૈં કહાં છુપું ? હઝરત હફ્સા (રદિ.) ને કહા, ઉસ ખૈમેમેં છુપ જાઓ.

વહાં ખજૂરકે પત્તોંકા બના હુવા એક ખૈમા થા, જિસમેં લોગ છુપતે થે. યેહ જાકર ઉસમેં છુપ ગઈ. ઉસમેં ગર્દો ગુબાર ઔર મકડીકે જાલે બહોત થે. ઈતનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લે આએ તો દેખા કે યેહ દોનોં હંસ રહી હૈં ઔર હંસીકે મારે દોનોંસે બોલા નહીં જા રહા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તીન બાર પૂછા, ઈતના ક્યૂં હંસ રહી હો ? તો દોનોંને હાથસે ઉસ ખૈમેકી તરફ ઈશારા કિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાં તશરીફ લે ગએ તો દેખા કે હઝરત સૌદા (રદિ.) કાંપ રહી હૈં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉનસે પૂછા, અય સૌદા (રદિ.) ! તુમ્હેં ક્યા હુવા ? ઉન્હોંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! કાના નિકલ આયા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, વોહ અભી નહીં નિકલા, લેકિન નિકલેગા ઝરૂર. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં બાહિર નિકાલા ઔર ઉનકે કપડોં ઔર જિસ્મસે ગર્દો ગુબાર ઔર મકડીકે જાલે સાફ કિયે.[૧]

તબરાની કી એક રિવાયતમેં યેહ મઝમૂન ઈસ તરહ હૈ કે હઝરત હફ્સા (રદિ.) ને હઝરત આઈશા (રદિ.) સે કહા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે પાસ તશરીફ લાએંગે. હમ મૈલી કુચૈલી નઝર આએંગીં ઔર યેહ હમારે દર્મિયાન ચમક રહી હોંગી.

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બૈઠે હુએ થે. ઈતનેમેં ઉન્હોંને લોગોં ઔર બચ્ચોંકે શોરકી આવાઝ સુની. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દેખા કે એક હબ્શી ઔરત નાચ રહી હૈ ઔર લોગ ઉસકે આસપાસ જમા હૈં. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય આઈશા (રદિ.) ! ઈધર આઓ ઔર ઝરા દેખો. મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કંધોં પર અપના ગાલ રખકર કંધે ઔર સરકે બીચસે દેખને લગી.

આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ પૂછતે, અય આઈશા (રદિ.) ! અભી તુમ્હારા દિલ નહીં ભરા ? મૈં કેહ દેતી, નહીં. મૈં દેખના ચાહતી થી કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે યહાં મેરા દર્જા કિતના હૈ ? મૈં ઈતની દેર યૂં ખડી દેખતી રહી કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ થક ગએ ઔર કભી એક પાંવ પર આરામ કરતે ઔર કભી દૂસરે પર. ઈતનેમેં હઝરત ઉમર (રદિ.) આ ગએ, તો સારે લોગ ઔર બચ્ચે ઈધર ઉધર ચલે ગએ. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે મૈંને દેખા કે ઉમર (રદિ.) કે આને પર ઈન્સાનોં ઔર જિન્નાતોંકે શૈતાન સબ ભાગ ગએ.[૨]

---

૧ હૈસમી, ૪-૩૧૬
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૩૯૩

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે અલ્લાહકી કસમ ! મૈંને દેખા કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હુજરેકે દરવાઝે પર ખડે હોતે ઔર મસ્જિદકે (આંગનમેં) હબ્શી લોગ નેઝોંસે ખેલ રહે હોતે ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે લિયે અપની ચાદરસે પરદા કરતે , તાકે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કાન ઔર કંધેકે દર્મિયાનસે ઇનકા ખેલ દેખ સકૂં. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરી વજહસે ખડે રેહતે, યહાં તક કે મૈં દેખના બસ કરતી. આપ લોગ ખૂદ હી અંદાઝા લગા લેં કે એક નૌઉમ્ર ખેલકૂદકી શૌકીન લડકીકે દેખનેકી મિકદાર ક્યા હોગી?[1]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત ઝૈનબ બિન્તે જહશ (રદિ.) કે પાસ તશરીફ લે જાતે ઔર ઉનકે યહાં શહદ પિયા કરતે. (ઇસ પર મુઝે રશ્ક આયા.) મૈંને ઔર હઝરત હફ્સા (રદિ.) ને આપસમેં તય કિયા કે હમ દોનોંમેં સે જિસકે પાસ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાએં, વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહ કહે કે મુઝે આપસે મગાફીરકી બૂ આ રહી હૈ. આપને મગાફીર ખાઇ હૈ ? (મગાફીર એક બૂદાર ગોંદ હૈ, યા'ની આપને જો શહદ પિયા હૈ, ઉસકી મખ્ખીને મગાફીરકે દરખ્તસે રસ ચૂસ લિયા હોગા ઔર બૂદાર ચીઝ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરિશ્તોંકી વજહસે ઇસ્તે'માલ નહીં ફરમાતે થે.)

ચુનાંચે હમ દોનોંમેં સે એક કે પાસ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાએ ઔર ઉસને યેહ બાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે કેહ દી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, મૈંને મગાફીર નહીં ખાઇ, અલબત્તા મૈંને ઝૈનબ બિન્તે જહશ (રદિ.) કે યહાં શહદ પિયા હૈ, વોહ ભી આઇન્દહ કભી નહીં પિયુંગા. ફિર યેહ આયત નાઝિલ હુઇ..

يَآ اَيُّهَا النَّبِىُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا اَحَلَّ اللّٰهُ لَکَ .... اِنْ تَتُوْبَا اِلَى اللّٰهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوْبُکُمَا

યા અય્યુહન્નબીય્યુ લિમા તુહર્રિમુ મા અહલ્લલ્લાહુ લક...ઇન તતૂબા ઇલલ્લાહિ ફકદ સગત કુલૂબુકુમા

તક. ઇન અલ્ફાઝ સે હઝરત આઇશા (રદિ.) ઔર હઝરત હફ્સા (રદિ.) કો ખિતાબ હૈ. ઉનમેં યેહ આયત ભી હૈ..

وَاِذْ اَسَرَّ النَّبِىُّ اِلٰى بَعْضِ اَزْوَاجِهٖ حَدِيْثًا

વઇઝ અસર્રન્નબીય્યુ ઇલા બઅ્દિ અઝવાજિહિ હદીષા

---

[1] મિશ્કાત, ૨૭૨

ઈસ આયતસે મુરાદ યેહી હૈ, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે મૈંને મગાફીર નહીં ખાઈ, અલબત્તા શહદ પિયા હૈ.

ઈબ્રાહીમ બિન મૂસા હિશામ સે નકલ કરતે હૈં, ઈસ આયતસે મુરાદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા યેહ ફરમાન હૈ કે મૈં આઈન્દહ હરગિઝ શહદ નહીં પીયુંગા. મૈંને કસમ ખા લી હૈ. (અય હફ્સા !) તુમ યેહ બાત કિસી કો ન બતાના.

પૂરી આયત કા તર્જુમા યેહ હૈ..

'અય નબી ! જિસ ચીઝકો અલ્લાહને આપકે લિયે હલાલ કિયા હૈ, આપ (કસમ ખાકર) ઉસકો (અપને ઉપર) ક્યૂં હરામ ફરમાતે હૈં, ફિર વોહ ભી અપની બીવીયોંકી ખુશનુદી હાસિલ કરનેકે લિયે ઔર અલ્લાહ બખ્શને વાલા મહેરબાન હૈ. અલ્લાહને તુમ લોગોં કે લિયે તુમ્હારી કસમોંકા ખોલના (યા'ની કસમ તોડનેકે બા'દ જો કફ્ફારાકા તરીકા) મુકર્રર ફરમા દિયા હૈ ઔર અલ્લાહ તુમ્હારા કારસાઝ હૈ ઔર બડા જાનને વાલા ઔર બડી હિકમત વાલા હૈ ઔર જબકે પૈગમ્બર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની કિસી બીવીસે એક બાત ચુપકેસે ફરમાઈ, ફિર જબ ઉસ બીવીને વોહ બાત (દૂસરી બીવીકો) બતા દી ઔર પૈગમ્બરકો અલ્લાહને વહીકે ઝરીએ ઈસકી ખબર કર દી, તો પૈગમ્બરને (ઉસ ઝાહિર કર દેને વાલી બીવીકો) થોડી સી બાત તો બતા દી ઔર થોડી સી બાતકો ટાલ ગએ. સો જબ પૈગમ્બરને ઉસ બીવીકો વોહ બાત બતાઈ તો વોહ કેહને લગીં, આપકો ઈસકી કિસને ખબર કર દી ? આપને ફરમાયા, મુઝકો બડે જાનનેવાલે, ખબર રખને વાલે (યા'ની ખુદા ને) ખબર કર દી. અય (પૈગમ્બરકી) દોનોં બીવીયો ! અગર તુમ અલ્લાહકે સામને તૌબા કર લો તો તુમ્હારે દિલ માઈલ હો રહે હૈં.'[1]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હલવા ઔર શહદ પસંદ થા. જબ અસ્ર પઢકર આતે તો બીવીયોંકે યહાં જાતે ઔર પેહલે કિસી એકકે પાસ ચલે જાતે. ચુનાંચે ઉસ દિન આપ હઝરત હફ્સા બિન્તે ઉમર (રદિ.) કે યહાં ગએ ઔર રોઝાના જિતના ઉનકે યહાં ઠહેરતે થે, ઉસસે ઝિયાદા ઠહેરે, ઈસ પર મુઝે ગૈરત આઈ.

મૈંને ઈસકી વજહ મા'લૂમ કી તો કિસીને મુઝે બતાયા કે હઝરત હફ્સા (રદિ.) કી કૌમકી એક ઔરતને ઉન્હેં શહદકી એક કુપ્પી હદિયામેં દી થી. હઝરત હફ્સા (રદિ.) ને ઉસમેં સે કુછ શહદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પિલાયા હૈ. (ઈસ વજહસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો વહાં દેર લગ ગઈ.) મૈંને કહા, ગૌરસે સુનો. અલ્લાહકી કસમ ! હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે ઝરૂર કોઈ તદબીર કરેંગી. (તાકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ આઈન્દહ હઝરત હફ્સા (રદિ.) કે યહાં ઝિયાદા દેર ન લગાયા કરેં.)

---

[1] બુખારી, મુસ્લિમ

મૈંને હઝરત સૌદા (રદિ.) સે કહા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ આપકે યહાં આએંગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાએં તો આપ ઉનસે કહેં કે આપને મગાફીર ખાઇ હૈ ? વોહ ફરમાએંગે, નહીં. આપ ઉનસે કહેં, તો યેહ બૂ કૈસી હૈ ? જો મુઝે મેહસૂસ હો રહી હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમાએંગે, મુઝે હફ્સા (રદિ.) ને શહદ પિલાયા હૈ. તો આપ કેહ દેના કે ઉસ શહદકી મખ્ખીને ઉરફ્ત દરખ્તસે રસ ચૂસા હોગા, (જિસકી વજહસે મગાફીર વાલી બૂ શહદમેં આ ગઇ હોગી) મૈં ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યેહી બાત કહુંગી. અય સફિય્યા ! તુમ ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહી બાત કેહના.

હઝરત સૌદા (રદિ.) કેહતી હૈં, અલ્લાહકી કસમ ! (અય આઇશા !) તુમ્હારી બાત ખત્મ હુઇ હી થી કે ઇતનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે દરવાઝે પર તશરીફ લે આએ. તુમ્હારે ડરકી વજહસે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તુમ્હારી બાત ઉંચી આવાઝસે વહીં દરવાઝે પર હી કેહ દેને લગી થી, લેકિન મૈંને ખૂદકો રોકા.)

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે પાસ પહોંચ ગએ તો મૈંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા આપને મગાફીર ખાઇ હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં. મૈંને કહા, તો ફિર યેહ બૂ કૈસી હૈ, જો મુઝે મેહસૂસ હો રહી હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હફ્સા (રદિ.) ને મુઝે શહદ પિલાયા થા. મૈંને કહા, શાયદ ઉસ શહદકી મખ્ખીને ઉરફ્ત દરખ્તકા રસ ચૂસા હોગા. હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે પાસ તશરીફ લાએ તો મૈંને ભી યેહી કહા.

જબ હઝરત સફિય્યા (રદિ.) કે યહાં ગએ તો ઉન્હોંને ભી યેહી કહા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ હઝરત હફ્સા (રદિ.) કે યહાં ગએ તો ઉન્હોંને કહા યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા મૈં આપકો ઉસ શહદમેં સે પિલાઉં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, મુઝે ઉસકી ઝરૂરત નહીં હૈ. હઝરત સૌદા (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! હમને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો શહદ પીને સે રોકા હૈ. મૈંને ઉનસે કહા, આપ ખામોશ રહેં.

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, મેરે દિલમેં બડી આરઝૂ થી કે મૈં હઝરત ઉમર (રદિ.) સે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અઝવાજે મુતહહરાતમેં સે ઉન દો ઔરતોંકે બારેમેં પૂછું, જિનકે બારેમેં અલ્લાહને..

إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا

ઇન તતૂબા ઇલલ્લાહિ ફકદ્ સગત્ કુલૂબુકુમા

ફરમાયા હૈ, લેકિન બહોત દિનોં તક મુઝે પૂછનેકા મૌકા ન મિલા. આખિર એક બાર હઝરત ઉમર (રદિ.) હજ પર તશરીફ લે ગએ. મૈં ઉનકે સાથ હજ પર ગયા.

હમ લોગ સફર કર રહે થે કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ઝરૂરતસે, રાસ્તેસે એક તરફકો ચલે ગએ. મૈં ભી પાનીકા બરતન લેકર ઉનકે સાથ હો લિયા. આપ ઝરૂરતસે ફારિગ હોકર મેરે પાસ વાપસ તશરીફ લાએ. મૈંને આપકે હાથોં પર પાની ડાલા. આપને વુઝૂ કિયા. મૈંને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અઝવાજે મુતહહરાતમેં સે વોહ દો ઔરતેં કૌન હૈં, જિનકે બારેમેં અલ્લાહ ને..

اِنْ تَتُوْبَا اِلَى اللّٰهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوْبُكُمَا

ઈન તતૂબા ઈલલ્લાહિ ફકદ્ સગત્ કુલૂબુકુમા

ફરમાયા હૈ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, અય ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.)! તુમ પર તઅજ્જુબ હૈ (કે ઈલ્મમેં ઈતને મશહૂર હો ઔર તુમ્હેં મા'લૂમ નહીં કે યેહ ઔરતેં કૌન હૈં ?)

હઝરત ઝુહરી (રહ.) કેહતે હૈં, હઝરત ઉમર (રદિ.) કો ઈસ સવાલ પર તઅજ્જુબ તો હુવા, લેકિન ઉન્હોંને સારા કિસ્સા સુનાયા, કુછ નહીં છુપાયા ઔર ફરમાયા, વોહ દોનોં હફ્સા (રદિ.) ઔર આઈશા (રદિ.) હૈં.

ફિર તફસીલસે સારા કિસ્સા સુનાને લગે ઔર ફરમાયા, હમ કુરૈશ કબીલા વાલે ઔરતોં પર ગાલિબ થે. જબ હમ મદીના આએ તો દેખા કે યહાંકે મર્દોં પર ઔરતેં ગાલિબ હૈં, તો હમારી ઔરતેં ઉનકી ઔરતોંસે સીખને લગીં.

મેરા ઘર અવાલીમેં કબીલા બનૂ ઉમૈયા બિન ઝૈદમેં થા. મૈં એક દિન અપની બીવી પર ઝરા નારાઝ હુવા તો વોહ આગેસે જવાબ દેને લગી. મૈં ઉસકે યૂં જવાબ દેને પર બડા હૈરાન હુવા. મેરે લિયે બિલકુલ નઈ બાત થી. વોહ કેહને લગી, આપ મેરે જવાબ દેનેસે ક્યૂં હૈરાન હો રહે હૈં ? વોહ તો અલ્લાહકી કસમ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અઝવાજે મુતહહરાત ભી આપકો જવાબ દે દેતી હૈં, બલ્કે કુછ તો નારાઝ હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સારા દિન રાત તક છોડે રખતી હૈં.

મૈં યેહ સુનકર ઘરસે ચલા ઔર હફ્સા (રદિ.) કે પાસ ગયા ઔર મૈંને કહા, તુમ અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જવાબ દેતી હો? ઉન્હોંને કહા, જી હાં. મૈંને કહા, ક્યા તુમમેં સે કુછ ઔરતેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સારા દિન રાત તક છોડે રખતી હૈં ? ઉન્હોંને કહા, જી હાં. મૈંને કહા, તુમમેં સે જો ભી ઐસા કરેગી, વોહ તો અપના બડા નુકસાન કરેગી ઔર અગર અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે નારાઝ હોનેકી વજહસે અલ્લાહ નારાઝ હો ગએ, તો ફિર તો વોહ હલાક ઔર બરબાદ હો જાએગી.

ઈસ લિયે આઈંદા કભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો આગેસે જવાબ ન દેના ઔર ઉનસે કુછ ન માંગના. મુઝસે જો ચાહે માંગ લેના ઔર તુમ અપની પડોસન યા'ની હઝરત આઈશા (રદિ.) સે ધોકા ન ખાઓ. (કે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો આગેસે જવાબ દે દેતી હૈ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે નારાઝ હો જાતી હૈ, વોહ ઐસા કર સકતી હૈ) ક્યૂંકે વોહ તુમસે ઝિયાદા ખૂબસૂરત હૈ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉસસે તુમસે ઝિયાદા મુહબ્બત હૈ. (તુમ ઐસા ન કરો.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, મેરા એક અન્સારી પડોસી થા. હમ દોનોં બારી બારી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં જાયા કરતે થે. એક દિન વોહ જાતા ઔર સારે દિનમેં જો વહી નાઝિલ હોતી યા ઔર કોઈ બાત પેશ આતી, વોહ શામકો આકર મુઝે બતા દેતા ઔર એક દિન મૈં જાતા ઔર શામકો વાપસ આકર સબ કુછ ઉસે બતા દેતા.

ઉન દિનોં હમારે યહાં ઈસકા બહોત ચર્ચા થા કે કબીલા ગસ્સાન હમ પર ચળ્હાઈ કરનેકે લિયે તૈયારી કર રહા હૈ. ચુનાંચે એક દિન મેરા યેહ પડોસી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગયા ઔર ઈશામેં મેરે પાસ વાપસ આ ગયા. ઉસને મેરા દરવાઝા ખટખટાયા ઔર મુઝે આવાઝ દી.

મૈં બાહિર આયા. ઉસને કહા, એક બહોત બડા હાદિસા પેશ આ ગયા હૈ. મૈંને કહા, ક્યા ગસ્સાન ને ચળ્હાઈ કર દી હૈ ? ઉસને કહા, નહીં, બલ્કે ઈસસે બડા ઔર ઝિયાદા પરેશાનકુન હાદિસા પેશ આયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની બીવીયોંકો તલાક દે દી હૈ.

મૈંને કહા, હફ્સા તો નામુરાદ હો ગઈ ઔર ઘાટેમેં પડ ગઈ ઔર મુઝે તો પેહલે હી ખતરા થા કે ઐસા હો જાએગા. સુબહકી નમાઝ પળ્હકર મૈંને કપડે પહેને ઔર મદીના ગયા. વહાંસે સીધે હફ્સા (રદિ.) કે યહાં ગયા. વોહ રો રહી થીં. મૈંને પૂછા, ક્યા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તુમ સબકો તલાક દે દી હૈ ? ઉન્હોંને કહા, યેહ તો મુઝે મા'લૂમ નહીં હૈ, અલબત્તા હમસે અલગ હોકર બાલાખાનેમેં તશરીફ ફરમા હૈં.

ફિર મૈં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કાલે ગુલામકે પાસ આયા ઔર ઉસસે કહા, ઉમર (રદિ.) કો અંદર જાનેકી ઈજાઝત લે દો. વોહ ગુલામ અંદર ગયા ઔર બાહિર આયા. ફિર ઉસને કહા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે આપકા ઝિક્ર કિયા , લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખામોશ રહે. ફિર મૈં (મસ્જિદ) ચલા ગયા. જબ મૈં મિમ્બરકે પાસ પહોંચા તો દેખા કે બહોતસે લોગ બૈઠે હુએ હૈં. ઉનમેંસે કુછ લોગ રો રહે હૈં. મૈં કુછ દેર બૈઠા રહા. ફિર જબ મેરી બેચૈની બળ્હી તો મૈંને જાકર ફિર ઉસ ગુલામસે કહા, ઉમર (રદિ.) કો ઈજાઝત લે દો.

વોહ ગુલામ અંદર ગયા, ફિર ઉસને બાહિર આકર કહા કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે આપકા ઝિક્ર કિયા, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખામોશ રહે. મૈં ફિર મિમ્બરકે પાસ જાકર બૈઠ ગયા, લેકિન બૈઠા ન ગયા. મૈંને જાકર ફિર ગુલામસે કહા, ઉમર (રદિ.) કે લિયે ઈજાઝત લે દો. વોહ અંદર ગયા. ફિર ઉસને બાહિર આકર કહા, મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે આપકા ઝિક્ર કિયા, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખામોશ રહે. મૈં લૌટને લગા, તો ગુલામને મુઝે બુલાયા ઔર કહા, આપ અંદર ચલે જાએં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈજાઝત દે દી હૈ.

મૈંને અંદર જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો સલામ કિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ એક ખાલી બોરિયે પર ટેક લગાકર બૈઠે હુએ થે ઔર બોરિયેકે નિશાન આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે જિસ્મે અત્હર પર ઉભરે હુએ થે. મૈંને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને અપની બીવીયોંકો તલાક દે દી હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરી તરફ સર ઉઠાકર ફરમાયા, નહીં.

મૈંને (ખુશીકી વજહસે) કહા, અલ્લાહુ અકબર ! યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને હમેં દેખા હોગા કે હમ કુરૈશી લોગ અપનીં ઔરતોં પર ગાલિબ થે. જબ હમ મદીના આએ તો હમેં યહાં ઐસે લોગ મિલે, જિન પર ઉનકી ઔરતેં ગાલિબ થીં, તો હમારી ઔરતેં ઈનકી ઔરતોંસે સીખને લગીં.

એક દિન મૈં અપની બીવી પર નારાઝ હુવા તો વોહ આગેસે મુઝે જવાબ દેને લગી. મૈં ઉસકે જવાબ દેનેસે બડા હૈરાન હુવા. ઉસને કહા, આપ મેરે જવાબ દેને પર ક્યા હૈરાન હો રહે હૈં ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અઝવાજે મુતહહરાત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જવાબ દેતી હૈં, બલ્કે સારા દિન રાત તક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો છોડે રખતી હૈં.

મૈંને કહા, ઈનમેં સે જો ભી ઐસા કરેગી, વોહ નામુરાદ હોગી ઔર ઘાટેમેં રહેગી. અગર અલ્લાહકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે નારાઝ હોનેકી વજહસે અલ્લાહ નારાઝ હો ગએ, તો વોહ હલાક ઔર બરબાદ હો જાએગી. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુસ્કુરાને લગે.

મૈંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ફિર મૈં હઝરત હફ્સા (રદિ.) કે પાસ આયા ઔર મૈંને ઉસસે કહા, તુમ અપની પડોસન (હઝરત આઈશા (રદિ.)) સે ધોકા ન ખાના. વોહ તુમસે ઝિયાદા ખૂબસૂરત હૈ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઉસસે તુમસેં ઝિયાદા મુહબ્બત હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દોબારા મુસ્કુરાએ.

મૈંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! જી લગાનેકી ઔર બાત કરૂં ? આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, કરો. ફિર મૈં બૈઠ ગયા ઔર સર ઉઠાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઘર પર નઝર ડાલી તો અલ્લાહકી કસમ ! મુઝે સિર્ફ તીન ખાલેં બગૈર રંગી હુઇ નઝર આઈં. મૈંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ દુઆ કરેં કે અલ્લાહ આપકી ઉમ્મતમેં વુસ્અત ફરમાએ ઔર અલ્લાહને રૂમ ઔર ફારિસ પર વુસ્અત કર રખ્ખી હૈ, હાલાંકે વોહ અલ્લાહકી ઈબાદત નહીં કરતે.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સીધે હોકર બૈઠ ગએ ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઈબ્ને ખત્તાબ ! ક્યા તુમ અભી તક શકમેં હો ? ઈન લોગોંકો ઈનકી નેકીયોંકા બદલા દુનિયા હી મેં દે દિયા ગયા હૈ. મૈંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મેરે લિયે ઈસ્તિગફાર ફરમા દેં. ચૂંકે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અપની અઝવાજે મુતહહરાત પર ઝિયાદા ગુસ્સા આ ગયા થા, ઈસ વજહસે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કસમ ખા લી થી કે એક મહીને તક ઉનકે પાસ નહીં જાએંગે. આખિર અલ્લાહને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો તંબીહ ફરમાઈ.[૧]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને મુઝે બતાયા કે જબ નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની બીવીયોંસે અલાહિદગી ઈખ્તિયાર ફરમા લી તો મૈં મસ્જિદમેં ગયા ઔર દેખા કે સહાબા સોચમેં પડે હુએ હૈં ઔર કંકરીયાં ઉલટ પુલટ રહે હૈં ઔર કેહ રહે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની બીવીયોંકો તલાક દે દી હૈ ઔર યેહ વાકિઆ પરદેકા હુક્મ નાઝિલ હોનેસે પેહલેકા હૈ.

મૈંને દિલમેં કહા કે મૈં ઈસ તલાકવાલી બાતકા પતા ઝરૂર ચલાઉંગા (કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દી હૈ યા નહીં) ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત આઈશા (રદિ.) ઔર હઝરત હફ્સા (રદિ.) કે પાસ જાકર ઉન્હેં નસીહત કરનેકી તફ્સીલ બતાઈ. ફિર ફરમાયા, મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગયા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ગુલામ હઝરત રિબાહ (રદિ.) બાલાખાનેકી દહલીજ પર મૌજૂદ થે. મૈંને આવાઝ દેકર કહા, અય રિબાહ ! મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે અંદર આને કી ઈજાઝત લે દો. ફિર આગે પિછલી હદીસ જૈસા મઝમૂન ઝિક્ર ફરમાયા.

ફિર ફરમાયા, મૈંને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ઔરતોંકા મા'મલા આપકે લિયે કુછ મુશ્કિલ નહીં હૈ. અગર આપને અપની બીવીયોંકો

---

૧ બુખારી, મુસ્લિમ, તિરમીઝી, નસઈ

તલાક દે દી હૈ તો કોઇ ફિક્ર ઔર પરેશાનીકી બાત નહીં હૈ, ક્યૂંકે અલ્લાહ આપકે સાથ હૈ ઔર અલ્લાહકે ફરિશ્તે, હઝરત જિબ્રઇલ અલૈહિસ્સલામ, હઝરત મીકાઇલ અલૈહિસ્સલામ, હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ઔર સારે મુસલમાન આપકે સાથ હૈં ઔર મૈં ઇસ બાત પર અલ્લાહકી તા'રીફ કરતા હૂં કે જબ ભી મૈં કોઇ બાત કહા કરતા થા, તો મુઝે ઉમ્મીદ હોતી થી કે અલ્લાહ ઝરૂર મેરી બાતકી તસ્દીક ફરમાએંગે.

ચુનાંચે ઇસ બાર ભી ઐસા હી હુવા ઔર યેહ આયતેં નાઝિલ હૂંઇ..

عَسٰى رَبُّهٗٓ اِنْ طَلَّقَكُنَّ اَنْ يُّبْدِلَهٗٓ اَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنْكُنَّ

અસા રબ્બુહુ ઇન્ તલ્લક કુન્ન અંય્યુબ્દિ લહુ અઝવાજન્ ખયૂરમ્મિનકુન્ન

ઔર યેહ આયત નાઝિલ હુઇ..

وَاِنْ تَظٰهَرَا عَلَيْهِ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ مَوْلٰىهُ وَجِبْرِيْلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ ظَهِيْرٌ

વઇન તઝાહરા અલયહિ ફઇન્નલ્લાહ હુવ મવ્લા હુવ જિબ્રીલુ વ સાલિહુલ્ મુઅમિનીન વલ્ મલાઇકતુ બઅ્દ ઝાલિક ઝહીર

'અગર પૈગમ્બર તુમ ઔરતોંકો તલાક દે દેં તો ઇનકા પરવરદિગાર બહોત જલ્દ તુમ્હારે બદલે ઇનકો તુમસે અચ્છી બીવીયાં દે દેગા ઔર અગર (ઇસી તરહ) પૈગમ્બરકે મુકાબલેમેં તુમ દોનોં કારવાઇયાં કરતી રહીં તો યાદ રખ્ખો, પૈગમ્બરકા રફીક અલ્લાહ હૈ ઔર જિબ્રઇલ હૈં ઔર નેક મુસલમાન હૈં ઔર ઇનકે અલાવા ફરિશ્તે (આપકે) મદદગાર હૈં.'

મૈંને પૂછા, ક્યા આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઇન્હેં તલાક દે દી હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં. ફિર મૈંને મસ્જિદકે દરવાઝે પર ખડે હોકર ઝોરસે ઉંચી આવાઝમેં એ'લાન કિયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની બીવીયોંકો તલાક નહીં દી હૈ. ઇસ પર યેહ આયતેં નાઝિલ હુઇં..

وَاِذَا جَآءَهُمْ اَمْرٌ مِّنَ الْاَمْنِ اَوِ الْخَوْفِ اَذَاعُوْا بِهٖ وَلَوْ رَدُّوْهُ اِلَى الرَّسُوْلِ وَاِلٰٓى اُولِى الْاَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِيْنَ يَسْتَنْۢبِطُوْنَهٗ مِنْهُمْ

વઇઝા જાઅહુમ અમરૂમ્ મિનલ ખવ્ફિ અઝાઊ બિહિ વલવ્ રૂદ્દુહુ ઇલર્રસૂલિ વઇલા ઉલિલ્ અમ્રિ મિન્હુમ લઅલિમહુલ્લઝીન યસ્તમ્બિતૂનહુ મિન્હુમ

'ઔર જબ ઇન લોગોંકો કિસી બાતકી ખબર પહોંચતી હૈ, ચાહે અમન હો યા ખૌફ તો ઇસકો મશહૂર કર દેતે હૈં. ઔર અગર યેહ લોગ ઇસકો રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઔર જો ઇનમેં ઐસે મા'મલોંકો સમઝતે હૈં, ઉનકે ઉપર હવાલા રખતે તો ઇસકો વોહ લોગ પેહચાન હી લેતે, જો ઇનમેં ઇસકી તહકીક કર લિયા કરતે હૈં.'

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં, ઉસ તલાક કે બારેમેં મૈંને હી તહકીક કી થી.[1]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને મકાનમેં બૈઠે હુએ થે ઔર લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દરવાઝે પર બૈઠે હુએ થે કે ઇતનેમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) આએ ઔર ઉન્હોંને અંદર જાનેકી ઇજાઝત માંગી, લેકિન ઉન્હેં ઇજાઝત ન મિલી. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને આકર ઇજાઝત માંગી તો ઉન્હેં ભી ન મિલી, લેકિન થોડી દેર બા'દ દોનોંકો ઇજાઝત મિલ ગઇ.

દોનોં અંદર ગએ, તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બૈઠે હુએ થે ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે આસ પાસ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બીવીયાં બૈઠી હુઇ થીં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બિલકુલ ખામોશ થે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને અપને દિલમેં કહા કે મૈં ઝરૂર ઐસી બાત કરૂંગા, જિસસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો હંસી આ જાએ. ઉન્હોંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! અગર આપ દેખતે કે મેરી બીવી બિન્તે ઝૈદને અભી મુઝસે ખર્ચ માંગા થા, તો મૈંને ઉસકી ગરદન પર મારા થા.

યેહ સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હંસ પડે ઔર ઇતને હંસે કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે મુબારક દાંત ઝાહિર હો ગએ. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ ભી મેરે ચારોં તરફ બૈઠી હુઇ મુઝસે ખર્ચ માંગ રહી હૈં.

યેહ સુનકર હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) હઝરત આઇશા (રદિ.) કો મારને કે લિયે ઉનકી તરફ ઉઠે ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) હઝરત હફ્સા (રદિ.) કી તરફ ઉઠે. દોનોં કેહ રહે થે કે તુમ દોનોં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે વોહ કુછ માંગતી હો, જો ઉનકે પાસ નહીં હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઇન દોનોંકો મારનેસે રોક દિયા તો આપકી અઝવાજે મુતહહરાત કેહને લગીં, અલ્લાહકી કસમ ! ઇસ મજિલસકે બા'દ હમ કભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઐસી ચીઝ નહીં માંગેંગીં, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ન હો. ફિર અલ્લાહને ઇખ્તિયાર દેને વાલી આયત નાઝિલ ફરમાઇ, જિસમેં અઝવાજે મુતહહરાતકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ રેહને, ન રેહનેમેં અલ્લાહને ઇખ્તિયાર દિયા હૈ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સબસે પેહલે હઝરત આઇશા (રદિ.) કે પાસ ગએ ઔર ઉનસે ફરમાયા, મૈં તુમ્હારે સામને એક બાત રખ્ખુંગા, લેકિન મૈં ચાહતા

૧ તફસીર ઇબ્ને કસીર, ૪-૩૮૯, કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૨૬૯

હૂં કે તુમ ઉસમેં જલ્દબાઝીસે કામ ન લેના, બલ્કે વાલિદૈનસે મશ્વરા કરકે કોઇ ફૈસલા કરના. હઝરત આઇશા (રદિ.) ને પૂછા, વોહ બાત ક્યા હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને યેહ આયત તિલાવત ફરમાઇ..

...يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ યા અય્યુહન્નબિય્યુ કુલ્ લિઅઝવાજિક...

'અય નબી ! આપ અપની બીવીયોંસે ફરમા દીજીએ કે તુમ અગર દુનિયાકી ઝિંદગી (કા ઐશ) ઔર ઉસકી બહાર ચાહતી હો, તો આઓ, મૈં તુમકો કુછ (દુનિયા) કે માલો મતાઅ દે દૂં ઔર તુમકો ખૂબીકે સાથ રૂખ્સત કર દૂં ઔર અગર તુમ અલ્લાહકો ચાહતી હો ઔર ઉસકે રસૂલકો ઔર આખિરત કો, તો તુમમેં નેક કિરદારોંકે લિયે અલ્લાહને અજ્રે અઝીમ મુહય્યા કર રખ્ખા હૈ.'

હઝરત આઇશા (રદિ.) ને કહા, ક્યા મૈં આપકે બારેમેં વાલિદૈનસે મશ્વરા કરૂં ? હરગિઝ નહીં, બલ્કે મૈં તો અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલકો હી ઇખ્તિયાર કરૂંગી ઔર મૈં આપસે દરખ્વાસ્ત કરતી હૂં કે આપ અપની બીવીયોંમેં સે કિસીકો ન બતાએં કે મૈંને ક્યા ઇખ્તિયાર કિયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અલ્લાહને મુઝે સખ્તી કરને વાલા બનાકર નહીં ભેજા હૈ. તુમ્હારે ઇખ્તિયારકે બારેમેં જો ઔરત ભી પૂછેગી, મૈં ઉસે બતા દૂંગા.[૧]

હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત આઇશા (રદિ.) ને ફરમાયા કે જબ ઇખ્તિયાર વાલી આયત નાઝિલ હુઇ તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની બીવીયોંમેં સે સબસે પેહલે મુઝસે પૂછા ઔર ફરમાયા, મૈં તુમ્હારે સામને એક બાત રખ્ખુંગા. તુમ ઉસમેં જલ્દી ફૈસલા ન કરના, બલ્કે અપને વાલિદૈનકે સાથ મશ્વરા કરકે ફૈસલા કરના. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જાનતે થે કે મેરે વાલિદૈન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો છોડનેકા કભી મશ્વરા ન દેંગે.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે અલ્લાહને યેહ આયત નાઝિલ ફરમાઇ હૈ..

...يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ યા અય્યુહન્નબિય્યુ કુલ્ લિઅઝવાજિક...

મૈંને કહા, ક્યા મૈં ઇસ બારેમેં અપને વાલિદૈનસે મશ્વરા કરૂં ? હરગિઝ નહીં, મૈં તો અલ્લાહ, ઉસકે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આખિરતકો ચાહતી હૂં. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની તમામ બીવીયોંકો ઇખ્તિયાર દિયા, લેકિન સબને વહી જવાબ દિયા જો હઝરત આઇશા (રદિ.) ને દિયા થા.[૨]

---

૧ બુખારી, મુસ્લિમ
૨ બુખારી, મુસ્લિમ

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હમ અઝવાજે મુતહહરાતકો (અપને પાસ રેહને, ન રેહનેમેં) ઈખ્તિયાર દિયા થા ઔર હમને આપકે પાસ રેહનેકો હી ઈખ્તિયાર કિયા થા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈસે હમ પર કોઈ તલાક વગૈરહ ન સમઝા.[૧]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝસે ફરમાયા કે જબ તુમ મુઝસે રાઝી હોતી હો ઔર જબ તુમ મુઝસે નારાઝ હોતી હો તો (અગરચે તુમ દોનોં હાલતેં મુઝસે છુપાતી હો, લેકિન) મુઝે પતા ચલ જાતા હૈ. મૈંને કહા, આપકો ઈસકા કૈસે પતા ચલતા હૈ?

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, જબ તુમ મુઝસે રાઝી હોતી હો તો કેહતી હો, નહીં, મુહમ્મદકે રબકી કસમ ! ઔર જબ તુમ મુઝસે નારાઝ હોતી હો તો કેહતી હો, નહીં, ઈબ્રાહીમકે રબકી કસમ !

મૈંને કહા, જી હાં, અલ્લાહકી કસમ ! યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈં સિર્ફ આપકા નામ છોડતી હૂં, દિલમેં આપકી મુહબ્બતમેં કમી નહીં હોતી.[૨]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ એક સફરમેં થી. મૈંને દૌડમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મુકાબલા કિયા તો મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે આગે નિકલ ગઈ ઔર યેહ મુકાબલા પૈદલ દૌડનેમેં હુવા થા. ફિર જબ મેરા જિસ્મ ભારી હો ગયા તો ફિર મૈંને આપસે દૌડમેં મુકાબલા કિયા, લેકિન ઈસ બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મુઝસે આગે નિકલ ગએ ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, મેરી યેહ જીત તુમ્હારી ઉસ જીતકે બદલે મેં હૈ.[3]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હઝરત મૈમૂના (રદિ.) (ખાલાજાન) કા મેહમાન બના ઔર ઉસ રાત હઝરત મૈમૂના (રદિ.) કો (હૈઝકી વજહસે) નમાઝ નહીં પઢની થી. લેટતે વક્ત વોહ એક ચાદર લાઈં, ફિર દૂસરી ચાદર લાઈં, જિસે બિસ્તરકે સિરહાને રખ દિયા.

ફિર ઉન્હોંને લેટકર અપને ઉપર ચાદર ડાલ દી ઔર અપને પેહલૂમેં મેરે લિયે ભી એક બિસ્તર બિછા દિયા ઔર મૈં ઈનકે પાસ ઈનકે તકિયે પર સર રખકર લેટ ગયા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લાએ. આપ ઈશાકી નમાઝ પઢ ચુકે થે. બિસ્તરકે પાસ આકર સિરહાનેસે વોહ ચાદર ઉઠાઈ ઔર ઉસે લુંગીકે તૌર પર બાંધા ઔર અપને દોનોં કપડે ઉતાર કર ટાંગ દિયે. ફિર હઝરત મૈમૂના (રદિ.) કે પાસ ઉનકી ચાદરમેં લેટ ગએ.

---

૧ તફસીર ઈબ્ને કસીર, ૩-૪૮૧
૨ મિશ્કાત, ૨૭૨
૩ મિશ્કાત, ૨૭૩

આખિર રાતમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખડે હોકર એક લટકે હુએ મશ્કીઝેકી તરફ ગએ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે ખોલા ઔર ઉસસે વુઝૂ કરને લગે. મેરા ઈરાદા હુવા કે મૈં ખડે હોકર પાની ડાલું, લેકિન ફિર મૈંને સોચા કે ઈસ તરહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો પતા ચલ જાએગા કે મૈં જાગ રહા હૂં ઔર શાયદ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો અચ્છા ન લગે.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બિસ્તરકે પાસ આએ ઔર વોહ લુંગી ઉતારકર દોનોં કપડે પહેન લિયે. ફિર નમાઝ પઢ્હનેકી જગહ તશરીફ લે ગએ ઔર ખડે હોકર નમાઝ પઢ્હને લગે.

ફિર મૈં ભી ઉઠા ઔર વુઝૂ કરકે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી બાંઇ તરફ ખડા હો ગયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને પીછેસે હાથસે મુઝે પકડા ઔર મુઝે અપની દાઈં તરફ ખડા કર લિયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તેરહ રકઅતેં પઢ્હીં. મૈંને ભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ તેરહ રકઅતેં પઢ્હીં.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બૈઠ ગએ. મૈં ભી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સાથ બૈઠ ગયા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો નીંદ આ ગઇ. જિસકી વજહસે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા મુબારક રૂખ્સાર મેરે રૂખ્સારકે કરીબ આ ગયા ઔર મુઝે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાંસકી આવાઝ ઐસે સુનાઇ દે રહી થી, જૈસે કે સોને વાલે કી હોતી હૈ. ફિર હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને આકર કહા, નમાઝ ! યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખડે હોકર મસ્જિદ તશરીફ લે ગએ. વહાં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દો રકઅત નમાઝ પઢ્હી. હઝરત બિલાલ (રદિ.) ને નમાઝકે લિયે ઈકામત કહી.[1]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે એક બુઢ્હીયા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત મેં આઇ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઉસસે પૂછા, તુમ કૌન હો ? ઉસને કહા, જસ્સામા મુઝન્નિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, નહીં, આજ સે તુમ્હારા નામ હુસ્સાના મુઝન્નિયા હૈ. તુમ કૈસી હો ? તુમ્હારા ક્યા હાલ હૈ ? હમારે બા'દ તુમ લોગ કૈસે રહે ?

ઉસને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ખૈરીયત હૈ. મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં. જબ વોહ બાહિર ચલી ગઇ તો મૈંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપને ઈસ બુઢ્હીયા પર બડી તવજ્જોહ ફરમાઇ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા, અય આઇશા (રદિ.)! યેહ ખદીજા (રદિ.) કે ઝમાને મેં હમારે પાસ આયા કરતી થી ઔર પુરાને તઅલ્લુકકી રિઆયત કરના ઈમાનમેં સે હૈ.[2]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૧૧૯
૨ બૈહકી, ઈબ્ને નજ્જાર

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં, એક બુઢ્ઢીયા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આયા કરતી થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉસકે આનેસે બહોત ખુશ હોતે થે ઔર ઉસકા ઈકરામ ફરમાતે થે. મૈંને કહા, મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં, આપ ઈસ બુઢ્ઢીયાકા જિતના ખયાલ ફરમાતે હૈં, ઉતના કિસી ઔરકા નહીં ફરમાતે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ ખદીજા (રદિ.) કે પાસ આયા કરતી થી ઔર ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ નહીં કે તઅલ્લુક ઔર મુહબ્બત વાલેકા ઈકરામ કરના ઈમાનમેં સે હૈ.[૧]

હઝરત અબૂ તુફૈલ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જીઈર્રાના મેં ગોશ્ત તકસીમ ફરમા રહે થે. મૈં ઉસ વક્ત નૌઉમ્ર લડકા થા ઔર ઊંટકા એક ઉઝવ ઉઠા સકતા થા કે ઈતનેમેં એક ઔરત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ આઈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકે લિયે અપની ચાદર બિછાઈ. મૈંને પૂછા, યેહ કૌન હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને બતાયા, યેહ ઉનકી વોહ વાલિદા હૈં, જિન્હોંને આપકો બચપનમેં દૂધ પિલાયા થા.[૨]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતમેં ગયા, તો મૈંને દેખા કે એક છોટાસા હબ્શી લડકા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી કમર દબા રહા હૈ. મૈંને પૂછા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ક્યા આપકો કોઈ તકલીફ હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઊંટનીને આજ રાત મુઝે ગિરા દિયા થા.[૩]

હઝરત કાસિમ બિન અબ્દુર્રહમાન (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જૂતી પહેનાયા કરતે થે. ફિર લાઠી લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે આગે ચલતે. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપની મજ્લિસમેં પહોંચ જાતે તો વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી દોનોં જૂતિયાં ઉતારકર અપને બાઝૂઓંમેં ડાલ લેતે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો લાઠી દે દેતે. ફિર જબ આપ મજ્લિસસે ઉઠને લગતે તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો જૂતી પહેનાતે, ફિર લાઠી લેકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે આગે ચલતે, યહાં તક કે વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે પેહલે હુજરેમેં દાખિલ હોતે.[૪]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૧૫
૨ અદબુલ મુફરદ, ૧૮૮
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૪
૪ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૫૩

હઝરત અબૂ મલીહ કેહતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ગુસલ ફરમાતે તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) આપકે લિયે પરદા કરતે ઔર જબ આપ સો જાતે તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) આપકો ઉઠાતે ઔર આપકે સાથ અકેલે ચલતે.[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મદીના તશરીફ લાએ, ઉસ વક્ત મેરી ઉમ્ર દસ સાલ થી ઔર જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઇન્તિકાલ હુવા, ઉસ વક્ત મેરી ઉમ્ર બીસ સાલ થી ઔર મેરી માં ઔર ખાલાએં વગૈરહ મુઝે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતકી તરગીબ દિયા કરતી થીં.[૨]

હઝરત સુમામા (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમીને હઝરત અનસ (રદિ.) સે કહા, ક્યા આપ જંગે બદરમેં શરીક હુએ થે ? હઝરત અનસ (રદિ.) ને ફરમાયા, તેરી માં ન રહે, મૈં જંગે બદરસે કહાં ગાયબ રેહ સકતા થા ?

હઝરત મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ અન્સારી (રહ.) કેહતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બદર તશરીફ લે ગએ તો હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ભી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ગએ. ઉસ વક્ત વોહ નૌઉમ્ર લડકે થે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમત કિયા કરતે થે.[3]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે બીસ અન્સાર નૌજવાન અલગ અલગ ઝરૂરતોંકે લિયે હર વક્ત હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ રહા કરતે થે. જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કોઇ કામ પેશ આતા તો ઉસકે લિયે ઉન્હેં ભેજ દેતે.[૪]

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે ચાર યા પાંચ સહાબી નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે યા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે દરવાઝેસે કભી જુદા ન હોતે થે, બલ્કે હર વક્ત પડે રેહતે થે.[૫]

હઝરત અબૂ સઇદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ બારી બારી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં રહા કરતે થે કે આપકો કોઇ ઝરૂરત હોગી યા આપ કિસી કામકે લિયે હમેં ભેજ દેંગે. ઇસ તરહ આખિરતકે સવાબકી ઉમ્મીદમેં બારી બારી ખિદમત કરને વાલે બહોત હો ગએ, ચુનાંચે એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે પાસ બાહિર તશરીફ લાએ. ઉસ વક્ત હમ લોગ આપસમેં દજ્જાલકા ઝિક્ર કર રહે થે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ ક્યા સરગોશી હો રહી હૈ ? ક્યા મૈંને તુમ્હેં સરગોશી કરનેસે મના નહીં કિયા થા ?

---

૧ ઇબ્ને સઅદ
૨ ઇબ્ને અબી શૈબા, અબૂ નઇમ
3 મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૪૧
૪ હૈસમી, ૯-૨૨
૫ હૈસમી, ૯-૨૨

હઝરત આસિમ બિન સુફયાન (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) યા હઝરત અબૂઝર (રદિ.) કો યેહ ફરમાતે હુએ સુના કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઈસ બાતકી ઈજાઝત માંગી કે મૈં આપકે દરવાઝે પર રાત ગુઝારૂં, તાકે આપકો રાતમેં જબ ભી કોઈ ઝરૂરત પેશ આએ તો આપ મુઝે ઉઠા લેં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઈજાઝત દે દી ઔર મૈંને વોહ રાત વહાં ગુઝારી.[૧]

હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને રમઝાનકે મહીનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ નમાઝ પઢી. ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખડે હોકર નહાને લગે, તો મૈંને આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે પરદા કિયા. (ગુસલકે બા'દ) બરતનમેં કુછ પાની બચ ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અગર તુમ ચાહો તો ઈસીસે ગુસલ કર લો ઔર ચાહો તો ઈસમેં ઔર પાની મિલા લો.

મૈંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! આપ કા બચા હુવા યેહ પાની મુઝે વોહ પાનીસે ઝિયાદા મેહબૂબ હૈ. ચુનાંચે મૈંને ઉસીસે ગુસલ કિયા ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે લિયે પરદા કરને લગે તો મૈંને કહા, આપ મેરે લિયે પરદા ન કરેં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા નહીં, જિસ તરહ તુમને મેરે લિયે પરદા કિયા, ઈસી તરહ મૈં ભી તુમ્હારે લિયે ઝરૂર પરદા કરૂંગા.[૨]

હઝરત અનસ બિન માલિક (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે ઝિયાદા બચ્ચોં પર શફીક ઔર મહેરબાન ઔર કોઈ નહીં દેખા. મદીનાકી અવાલી બસ્તીયોંમેં (આપકે સાહબઝાદે) હઝરત ઈબ્રાહીમ (રદિ.) કે લિયે દૂધ પીનેકા ઈન્તિઝામ હુવા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ વહાં તશરીફ લે જાતે. હમ આપકે સાથ હોતે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઘરકે અંદર તશરીફ લે જાતે, હાલાંકે અંદર ધુંવા હો રહા હોતા થા, ક્યૂંકે દૂધ પિલાને વાલી ઔરતકે શૌહર લોહાર થે. આપ હઝરત ઈબ્રાહીમ (રદિ.) કો લેકર ચૂમતે ઔર ફિર વાપસ કર દેતે.

જબ હઝરત ઈબ્રાહીમ (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હુવા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે ઈબ્રાહીમ મેરા બેટા હૈ. દૂધ પીનેકે ઝમાનેમેં ઉસકા ઈન્તિકાલ હુવા હૈ. ઉસકે લિયે દૂધ પિલાને વાલી દો હૂરેં મુકર્રર હુઈ હૈં, જો જન્નતમેં ઈસકે દૂધ પીનેકી બાકી મુદ્દત પૂરી કરેંગી.[3]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હારિસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત અબ્દુલ્લાહ, હઝરત ઉબૈદુલ્લાહ ઔર કસીર બિન અબ્બાસ (રદિ.) કો એક સફમેં ખડા કરતે ઔર ફરમાતે કે તુમમેં સે જો પેહલે મેરે પાસ આએગા,

---

૧ હૈસમી, ૯-૨૨
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૬૪
૩ મુસ્લિમ, ૨-૨૫૪, બિદાયા, ૬-૪૫

ઉસે યેહ ઈન્આમ મિલેગા. વોહ સારે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ પેહલે પહોંચનેકે લિયે એક દૂસરેસે આગે બઢને કી કોશિશ કરતે ઔર આકર આપકી કમર ઔર સીને પર ગિરતે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન્હેં ચૂમતે ઔર અપનેસે ચિમટા લેતે.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જઅફર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ સફરસે વાપસ તશરીફ લાતે તો આપકે ખાનદાનકે બચ્ચે આપકે ઈસ્તિકબાલકે લિયે મદીનાસે બાહિર જાતે. ચુનાંચે એક બાર એક સફરસે વાપસ તશરીફ લાએ તો મુઝે ઘરવાલે પેહલે બાહિર લે ગએ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે અપને આગે બિઠા લિયા. ફિર લોગ હઝરત ફાતિમા (રદિ.) કે દો બેટોં, હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન (રદિ.) મેં સે એક કો લાએ. ઉન્હેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપને પીછે બિઠા લિયા. ઈસ તરહ હમ તીન આદમી એક સવારી પર સવાર મદીનામેં દાખિલ હુએ.[૨]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જઅફર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં બચ્ચોંકે સાથ ખેલ રહા થા કે ઈતનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે પાસ સવારી પર ગુઝરે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે ઔર હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કે એક નૌઉમ્ર બેટેકો સવારી પર બિઠા લિયા. ઈસ તરહ હમ સવારી પર તીન આદમી હો ગએ.[૩]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જઅફર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે યેહ વાકિઆ દેખને કે કાબિલ થા કે મૈં હઝરત ઉબૈદુલ્લાહ બિન અબ્બાસ ઔર હઝરત કુસમ બિન અબ્બાસ (રદિ.) બચ્ચે થે ઔર હમ લોગ ખેલ રહે થે કે ઈતનેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સવારી પર હમારે પાસ સે ગુઝરે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય લોગો, યેહ બચ્ચા ઉઠા કર મુઝે દે દો.

ચુનાંચે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે અપને આગે બિઠા લિયા. ફિર ફરમાયા, ઉસે (કુસમ (રદિ.) કો) ભી ઉઠા કર મુઝે દે દો. (લોગોંને ઉઠા કર દે દિયા) ઔર ઉન્હેં અપને પીછે બિઠા લિયા. હઝરત અબ્બાસ (રદિ.) કો હઝરત ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) સે મુહબ્બત હઝરત કુસમ (રદિ.) સે ઝિયાદા થી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઉબૈદુલ્લાહ (રદિ.) કો રેહને દિયા ઔર હઝરત કુસમ કો બિઠા લિયા કે ઈસમેં અપને ચચાકી ઝિયાદા મુહબ્બતકા ખયાલ ન કિયા ઔર ઉનસે કોઈ શરમ મેહસૂસ નહીં કી.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મેરે સર પર તીન બાર હાથ ફેરા. જબ ભી આપ સર પર હાથ ફેરતે તો ફરમાતે, અય અલ્લાહ ! તૂ જઅફર કી ઔલાદમેં

---

૧ હૈસમી, ૯-૧૭
૨ ઈબ્ને અસાકિર
૩ ઈબ્ને અસાકિર

જઅફરકા ખલીફા બન જા (યા'ની વોહ તો શહીદ હોકર દુનિયાસે જા ચુકે, અબ તૂ હી ઉનકે બચ્ચોંકો સંભાલ લે.)[1]

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન (રદિ.) કો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કંધોં પર દેખા તો મૈંને કહા, તુમ દોનોંકે નીચે કિતના ઉમદા ઘોડા હૈ ? હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ દોનોં ઘોડેસવાર ભી તો કિતને ઉમદા હૈં ?[2]

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હઝરત હસન (રદિ.) કો કંધે પર ઉઠાએ હુએ બાહિર તશરીફ લાએ તો એક આદમીને કહા, અરે મિયાં, તુમ બડી ઉમદા સવારી પર સવાર હો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ સવાર ભી તો બહોત ઉમદા હૈ.[3]

હઝરત બરાઅ બિન આઝિબ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નમાઝ પઢ રહે થે કે ઈતનેમેં હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન (રદિ.) દોનોં યા દોનોંમેં સે એક આએ ઔર આકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી પીઠ પર સવાર હુએ. (ઉસ વક્ત આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સજ્દેમેં થે.) હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને જબ (સજ્દેસે સર ઉઠાયા તો ઉન્હેં હાથસે થામે રખ્ખા ઔર નમાઝકે બા'દ) ફરમાયા, તુમ્હારી સવારી કિતની ઉમદા હૈ .[4]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા તો મૈંને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને દોનોં હાથોં ઔર દોનોં ઘુટનોં પર ચલ રહે હૈં ઔર હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન (રદિ.) આપકી કમર પર બૈઠે હુએ હૈં ઔર ફરમા રહે હૈં, તુમ દોનોંકા ઊંટ બડા ઉમદા હૈ ઔર તુમ દોનોં બહોત અચ્છા બોઝ હો.[5]

હઝરત સલમાન (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે આસપાસ બૈઠે હુએ થે કે ઈતનેમેં હઝરત ઉમ્મે ઐમન (રદિ.) આઈ ઔર ઉન્હોંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! હસન ઔર હુસૈન (રદિ.) ગુમ હો ગએ હૈં. ઉસ વક્ત દિન ચઢ ચુકા થા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સહાબા (રદિ.) સે ફરમાયા, ઉઠો ઔર મેરે દોનોં બેટોંકો તલાશ કરો.

ચુનાંચે હર આદમીને અપના રાસ્તા લિયા ઔર ચલ પડા ઔર મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા રાસ્તા લેકર ચલ પડા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૨૨૨
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૧૬૪
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૦૪
૪ હૈસમી, ૯-૧૮૨
૫ હૈસમી, ૯-૧૮૨

સલ્લમ ચલતે રહે. યહાં તક કે એક પહાડકે દામનમેં પહોંચ ગએ તો દેખા કે હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન (રદિ.) દોનોં એક દૂસરેસે ચિમટે હુએ ખડે હૈં ઔર પાસ હી એક કાલા નાગ અપની દુમ પર ખડા હૈ, જિસકે મુંહસે આગકી ચિંગારીયાં નિકલ રહી હૈં (શાયદ અલ્લાહને નાગ ભેજા, તાકે બચ્ચોંકો આગે જાનેસે રોકે.)

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જલ્દીસે ઉસ નાગ કી તરફ બળ્હે. ઉસ નાગને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો મુડ કર દેખા ઔર ચલ પડા ઔર એક સુરાખમેં દાખિલ હો ગયા.

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દોનોંકે પાસ ગએ ઔર દોનોંકે ચેહરે પર હાથ ફેરા ઔર ફરમાયા, મેરે માં બાપ તુમ દોનોં પર કુર્બાન હોં, તુમ દોનોં અલ્લાહકે યહાં કિતને કાબિલે ઇકરામ હો ? ફિર એક કો દાહને કંધે પર ઔર દૂસરેકો બાએં કંધે પર બિઠા લિયા. મૈંને કહા, તુમ દોનોંકો ખૂશખબરી હો કે તુમ્હારી સવારી બહોત હી ઉમદા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, યેહ દોનોં બહોત અચ્છે સવાર હૈં ઔર ઇનકે બાપ ઇન દોનોંસે બેહતર હૈં.[૧]

હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ થે. હમેં કિસીને ખાનેકે લિયે બુલાયા (હમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ખાનેકે લિયે ચલે તો) રાસ્તેમેં હઝરત હુસૈન (રદિ.) મિલે, જો બચ્ચોંકે સાથ ખેલ રહે થે.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જલ્દીસે લોગોંસે આગે બળ્હે ઔર ઉન્હેં પકડનેકે લિયે અપના હાથ આગે બળ્હાયા. હઝરત હુસૈન (રદિ.) ઇધર ઉધર ભાગને લગે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર હઝરત હુસૈન (રદિ.) એક દૂસરેકે સાથ હંસને લગે. આખિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉન્હેં પકડ લિયા ઔર એક હાથ ઉનકી ઠોડી પર ઔર દૂસરા ઉનકે સર ઔર કાનોંકે દર્મિયાન રખ્ખા ઔર અપનેસે ચિમટાકર ઉનકા બોસા લિયા. ફિર ફરમાયા, હુસૈન (રદિ.) મુઝમેં સે હૈ ઔર મૈં હુસૈન (રદિ.) મેં સે હૂં. જો ઇનસે મુહબ્બત કરે, અલ્લાહ ઉસસે મુહબ્બત કરે. હસન ઔર હુસૈન (રદિ.) દોનોં નવાસોંમેં સે હૈં.[૨]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સહાબા કિરામ (રદિ.) કી મુઆશરત

હઝરત અબૂ ઇસ્હાક સબીઇ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઊન (રદિ.) કી બીવી મૈલી કુચૈલી, પુરાને કપડોંમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી

૧ હૈસમી, ૯-૧૮૨, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૦૭
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૧૦૭

અઝવાજે મુતહહરાતકે પાસ આઈ. ઉન્હોંને પૂછા, તુમ્હેં ક્યા હુવા હૈ, જો તુમને ઐસી શક્લો સૂરત બના રખ્ખી હૈ ?

ઉનકી બીવીને કહા, હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) રાતભર ઈબાદત કરતે હૈં ઔર દિનભર રોઝા રખતે હૈં. કિસીને યેહ બાત સુનકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બતાઈ. જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઊન (રદિ.) સે મુલાકાત હુઈ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉન પર નારાઝ હુએ ઔર ફરમાયા, ક્યા તુમ મેરે નમૂને પર નહીં ચલતે હો ? ઉન્હોંને કહા, ક્યૂં નહીં ? અલ્લાહ મુઝે આપ પર કુર્બાન કરે.

ઈસકે બા'દ ઉનકી બીવી અચ્છી શક્લો સૂરતમેં અચ્છી ખૂશ્બૂ લગાકર આઈ ઔર જબ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હુવા તો ઉન્હોંને યેહ અશઆર કહે..

يَا عَيْنَ جُوْدِىْ بِدَمْعٍ غَيْرِ مَمْنُوْنِ عَلٰى رَزِيَّةِ عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُوْنِ

'અય આંખ ! ઉસ્માન બિન મઝઊન (રદિ) કી (વફાતકી) મુસીબત પર ઐસે આંસુ બહા, જો કભી ન રૂકેં.'

عَلٰى امْرِئٍ بَاتَ فِىْ رِضْوَانِ خَالِقِهِ طُوْبٰى لَهُ مِنْ فَقِيْدِالشَّخْصِ مَدْفُوْنِ

'ઐસે આદમી પર આંસુ બહા, જો અપને ખાલિકકો રાઝી કરનેમેં સારી રાત ગુઝાર દેતા થા. યેહ દફન હોકર ગુમ હો ગએ હૈં. ઈનકે લિયે જન્નતકા દરખ્ત હૈ.'

طَابَ الْبَقِيْعُ لَهُ سُكْنٰى وَغَرْقَدُهُ وَاَشْرَكَتْ اَرْضُهُ مِنْ بَعْدِ تَفْتِيْنٖ

'બકીઅ ઔર ઉસકે ગરકદકે દરખ્તોંમેં ઉસકા ઠિકાના બહોત હી ઉમદા બના હૈ ઔર બકીઅકી ઝમીન કુફ્ફારકે દફન હોનેકી વજહસે ફિત્ને વાલી થી. અબ હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કે દફન હોનેસે રોશન હો ગઈ.'

وَاَوْرِثُ الْقَلْبَ حُزْنًا لَا انْقِطَاعَ لَهُ حَتَّى الْمَمَاتِ فَمَا تَرْقٰى لَهُ شُوْنِىْ

'ઔર ઉનકી મૌતસે દિલમેં ઐસા ગમ પૈદા હુવા હૈ, જો મૌત તક ખત્મ નહીં હોગા ઔર ઈનકે લિયે આંસુઓંકી રગેં ખુશ્ક ન હોંગી.'[૧]

હઝરત ઉર્વહ (રદિ.) કી રિવાયતમેં હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) કી બીવીકા નામ ખૌલા બિન્તે હકીમ બતાયા ગયા હૈ ઔર યેહ કે વોહ હઝરત આઈશા (રદિ.) કે પાસ ગઈ થીં ઔર ઉનકી રિવાયતમેં યેહ ભી હૈ કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય ઉસ્માન (રદિ.) ! 'રહબાનિયતકો હમારે લિયે સવાબ દિલાને વાલી

---

૧ હુલીયા, ૧-૧૦૬, ઈબ્ને સઅદ, ૩-૩૯૪, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૩૦૫

ઈબાદત નહીં બતાયા ગયા હૈ. મૈં તુમ્હારે લિયે અચ્છા નમૂના નહીં હૂં? અલ્લાહકી કસમ! તુમ લોગોંમેં અલ્લાહસે સબસે ઝિયાદા ડરને વાલા ઔર ઉસકી હુદૂદકી સબસે ઝિયાદા હિફાઝત કરને વાલા મૈં હૂં.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મેરે બાપને કુરૈશકી એક ઔરતસે મેરી શાદી કી. જબ વોહ મેરે પાસ આઇ તો મૈંને ઉસકી કોઇ પરવાહ ન કી, ક્યૂંકે મુઝે નમાઝ રોઝે જૈસી ઇબાદતકા બહોત શૌક થા. એક બાર (મેરે વાલિદ) હઝરત અમ્ર બિન આસ અપની બહૂ (યા'ની મેરી બીવી) કે પાસ ગએ ઔર ઉસસે પૂછા, તુમને અપને શૌહરકો કૈસા પાયા?

ઉસને કહા, વોહ અચ્છે આદમી હૈં યા કહા, અચ્છે શૌહર હૈં, લેકિન ઉન્હોંને હમારે કિસી પેહલૂકો ખોલકર દેખા હી નહીં ઔર હમારે બિસ્તરકે કરીબ હી નહીં આએ.

હઝરત અમ્ર (રદિ.) મેરી તરફ મુતવજ્જેહ હુએ ઔર મુઝે ખૂબ બુરા ભલા કહા કે મૈંને કુરૈશ કી ખાનદાની ઔરતસે તેરી શાદી કી ઔર તૂને ઉસે બીચમેં લટકા રખ્ખા હૈ (તૂ ઉસકે પાસ જાતા હી નહીં) ફિર ઉન્હોંને જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે મેરી શિકાયત કર દી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને આદમી ભેજકર મુઝે બુલાયા. મૈં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ગયા.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ દિનભર રોઝા રખતે હો? મૈંને કહા, જી હાં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ રાતભર ઈબાદત કરતે હો? મૈંને કહા, જી હાં. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, લેકિન મૈં તો કભી રોઝા રખતા હૂં ઔર કભી ઈફ્તાર કરતા હૂં ઔર રાતકો કભી નમાઝ પઢતા હૂં ઔર કભી સોતા હૂં ઔર બીવીયોંકે પાસ ભી જાતા હૂં. (ઔર યેહ મેરી સુન્નત હૈ.) ઔર જો મેરી સુન્નતસે મુંહ મોડે, વોહ મુઝસે નહીં. (ઉસકા મુઝસે કોઇ તઅલ્લુક નહીં હૈ.)

ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, મહીનેમેં એક કુર્આન ખત્મ કર લિયા કરો. મૈંને કહા, મુઝમેં ઈસસે ઝિયાદા પઢનેકી તાકત હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, દસ દિનમેં એક ખત્મ કર લિયા કરો. મૈંને કહા, મુઝમેં ઈસસે ભી ઝિયાદાકી તાકત હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અચ્છા, તીન દિનમેં ખત્મ કર લિયા કરો.

ફિર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, હર મહીને તીન દિન રોઝે રખ્ખા કરો. મૈંને કહા, મુઝમેં ઈસસે ઝિયાદાકી તાકત હૈ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ દિન બઢાતે રહે, યહાં તક કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, એક દિન રોઝા રખ્ખા કરો ઔર એક દિન ઈફ્તાર કિયા કરો, ક્યૂંકે યેહ બેહતરીન રોઝે હૈં ઔર યેહ મેરે ભાઇ દાઉદ અલૈહિસ્સલામકે રોઝે હૈં.

હઝરત હુસૈન કી હદીસમેં યેહ હૈ કે ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈબાદતકે હર શૌકીન પર કુછ મુદ્દત ઐસી આતી હૈ, જિસમેં ઉસે ઈબાદતકા બહોત જોશો જઝબા હોતા હૈ ઔર યેહ જોશો જઝબા કુછ અરસા ચલતા હૈ. ફિર ઉસમેં કમી આ જાતી હૈ. જબ કમી આતી હૈ તો કોઈ ઉસ વક્ત સુન્નત તરીકા ઈખ્તિયાર કરતા હૈ ઔર કોઈ બિદઅત તરીકોં કો. જિસને જોશો જઝબેકી કમી કે ઝમાનેમેં સુન્નત તરીકેકો ઈખ્તિયાર કિયા, વોહ હિદાયત પા ગયા ઔર જો કિસી ઔર તરફ ચલા ગયા વોહ તબાહ ઔર બરબાદ હો ગયા.

હઝરત મુજાહિદ કેહતે હૈં કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર (રદિ.) જબ બુઢે ઔર કમઝોર હો ગએ તો વોહ કઈ દિન લગાતાર રોઝે રખતે રહે. ફિર ઈસકે બા'દ કુછ દિન ન રખતે, તાકે કુછ તાકત આ જાએ. ઈસી તરહ વોહ કુર્આનકી મંઝિલ પઢા કરતે, કભી ઝિયાદા પઢતે ઔર કભી કમ, લેકિન તીન યા સાત દિનમેં મિક્દાર પૂરી કર લિયા કરતે. ફિર ઈસકે બા'દ કમઝોરી બઢ જાનેકે ઝમાનેમેં કહા કરતે થે કે મૈં અગર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી રૂખ્સત કુબૂલ કર લેતા તો યેહ મુઝે ઈસ ઈબાદતકી કસરતસે ઝિયાદા મેહબૂબ હોતા, જિસે મૈંને ઈખ્તિયાર કિયા હૈ, લેકિન મૈં એક તરીકેકો ઈખ્તિયાર કરતે હુએ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે જુદા હુવા હૂં, અબ મુઝે અચ્છા નહીં લગતા કે મૈં ઈસે છોડકર કોઈ ઔર તરીકા ઈખ્તિયાર કરૂં.

(યા'ની હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઝિંદગીમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ઈન્તિકાલ તક જો મઅમૂલ મૈંને રોઝાના તિલાવતકે લિયે ઈખ્તિયાર કિયા થા, અબ મૈં ઉસમેં કમી કરના અચ્છા નહીં સમઝતા, ચાહે મુઝે કિતની હી મશક્કત કરની પડે, ઉન્હેં હી કરૂંગા.)[૧]

હઝરત અબૂ જુહૈફા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત સલમાન (રદિ.) ઔર હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) કે દર્મિયાન ભાઈચારા કરાયા. એક દિન હઝરત સલમાન (રદિ.) હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) કો મિલને આએ તો ઉન્હોંને દેખા કે હઝરત ઉમ્મે દર્દા (રદિ.) ને પુરાને સાદા કપડે પહેન રખ્ખે હૈં, તો ઉનસે કહા, તુમ્હેં ક્યા હુવા? (તુમને ઐસે કપડે ક્યૂં પહેન રખ્ખે હૈં?)

ઉન્હોંને કહા, આપકે ભાઈ હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) કો દુનિયાકી રગબત બિલકુલ નહીં હૈ.ઈતનેમેં હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) આ ગએ ઔર ઉન્હોંને હઝરત સલમાન (રદિ.) કે લિયે ખાના તૈયાર કિયા ઔર ઉનસે કહા, આપ ખાએં, મેરા તો રોઝા હૈ. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, જબ તક આપ નહીં ખાએંગે, મૈં નહીં ખાઉંગા. ચુનાંચે હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ને ખાના ખા લિયા.

જબ રાત હુઈ તો હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ઈબાદતકે લિયે ખડે હોને લગે. હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, અભી સો જાઓ. ચુનાંચે વોહ સો ગએ. કુછ દેર

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૮૫, સિફતુસ્સફવા, ૧-૨૭૧

બા'દ ફિર ખડે હોને લગે તો હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, અભી ઔર સો જાઓ. જબ આખિરી રાત હુઈ તો હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા, અબ ખડે હો જાઓ. ફિર દોનોંને નમાઝ પઢી. ફિર હઝરત સલમાન (રદિ.) ને ઉનસે ફરમાયા, આપકે રબકા ભી આપ પર હક હૈ, લેકિન આપકે નફ્સકા ભી આપ પર હક હૈ ઔર આપકે ઘરવાલોંકા ભી આપ પર હક હૈ. હર હકવાલેકો ઉસકા હક દો.

ફિર હઝરત અબૂદર્દા (રદિ.) ને જાકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો યેહ સારી બાતેં બતાઈં તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, સલમાન (રદિ.) ને ઠીક કહા.[૧]

હઝરત અસ્મા બિન્તે અબૂબક્ર (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને મુઝસે શાદી કી તો ઉનકે પાસ ઝમીન થી ઔર એક ઘોડા થા. ઈસકે અલાવા ઉનકે પાસ ન કોઈ માલ થા, ન ગુલામ ઔર ન કોઈ ઔર ચીઝ. ઘોડેકી ખિદમતકે સારે કામ હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કે બજાએ મૈં હી કરતી થી, ઉસકી દેખભાલ કરતી થી, ઉસકે લિયે ઘાસચારા વગૈરહ લાતી થી ઔર કુંવેસે પાની ખીંચને વાલે ઊંટકે લિયે ખજૂરકી ગુઠલીયાં કૂટતી થી. ઉસકે લિયે ઘાસ વગૈરહ લાતી થી, ઉસે પાની પિલાતી થી ઔર કુંવેસે પાની નિકાલનેકે લિયે બડે ડોલકો ખૂદ હી સીતી થી ઔર ઘરકા આટા ભી ગુંધતી થી, લેકિન મુઝે રોટી અચ્છી પકાની નહીં આતી થી. ઈસ લિયે મેરી અન્સારી પડોસન ઔરતેં રોટી પકા દિયા કરતી થીં. વોહ બડી સચ્ચી ઔર મુખ્લિસ ઔરતેં થીં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કો જો ઝમીન દી થી, વોહ મદીનાસે દો તિહાઈ ફરસખ યા'ની દો મીલ દૂર થી. મૈં વહાંસે અપને સર પર ગુઠલીયાં લાદ કર લાતી થીં. ચુનાંચે મૈં એક દિન ગુઠલીયાં સર પર રખ્ખે હુએ આ રહી થી કે રાસ્તેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (ઊંટ પર સવાર) મુઝે મિલ ગએ. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ સહાબા (રદિ.) કી એક જમાઅત ભી થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને મુઝે બુલાયા ઔર (ઊંટકો બિઠાનેકે લિયે) 'ઈખ ઈખ' ફરમાયા, તાકે મુઝે અપને પીછે બિઠા લેં.

મુઝે લોગોંકે સાથ ચલનેમેં શરમ આઈ ઔર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કી ગૈરત યાદ આ ગઈ, ક્યૂંકે વોહ લોગોંમેં સબસે ઝિયાદા ગૈરતવાલે થે. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સમઝ ગએ કે મુઝે શરમ આ રહી હૈ, ઈસ લિયે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ તશરીફ લે ગએ.

મૈંને જાકર હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કો બતાયા કે મૈં સર પર ગુઠલીયાં લેકર આ રહી થી. રાસ્તેમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મિલે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ સહાબા (રદિ.) કી એક જમાઅત થી. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ

૧ બુખારી, ૧-૨૬૪, હુલીયા, ૧-૧૮૮, કંઝુલ ઉમ્માલ, ૧-૧૩૭, ફત્હુલ બારી, ૪-૧૫૧, ઈબ્ને સઅદ, ૪-૮૫

સલ્લમ ઊંટ બિઠાને લગે, તાકે મૈં આપકે સાથ સવાર હો જાઉં, લેકિન મુઝે શરમ આ ગઇ ઔર આપકી ગૈરતકા ખયાલ આ ગયા.

હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! તુમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ સવાર હો જાતીં, ઇસસે મુઝે ઇતના બોઝ ન હોતા, જિતના મુઝે તુમ્હારે ગુઠલીયાં સર પર લાનેસે હુવા હૈ. ઇસકે બા'દ હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને મેરે પાસ એક બાંદી ભેજી, જિસને ઘોડેકી દેખભાલ ઔર ખિદમતકે તમામ કામ સંભાલ લિયે, તો મુઝે ઐસા લગા કે જૈસે ઉન્હોંને મુઝે કૈદસે આઝાદ કર દિયા હો.[૧]

હઝરત ઇકરમા (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અસ્મા બિન્તે અબૂબક્ર (રદિ.) હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કે નિકાહમેં થીં. હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) ઉન પર સખ્તી કિયા કરતે થે. હઝરત અસ્મા (રદિ.) ને જાકર અપને અબ્બાજાનસે હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) કી શિકાયત કી.

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, અય મેરી બેટી ! સબ્ર કરો, ક્યૂંકે જબ કિસી ઔરતકા નેક ખાવિંદ હો, ફિર વોહ ખાવિંદ મર જાએ ઔર વોહ ઔરત ઉસકે બા'દ ઔર શાદી ન કરે તો ઉન દોનોંકો જન્નતમેં જમા કર દિયા જાએગા.[૨]

હઝરત કહમસ હિલાલી (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ બૈઠા હુવા થા ઔર લોગ ભી બૈઠે હુએ થે કે ઇતનેમેં એક ઔરત આકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ બૈઠ ગઇ ઔર ઉસને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મેરે ખાવિંદકા શર બઢ ગયા હૈ ઔર ઉસકી ખૈર કમ હો ગઇ હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, તુમ્હારા ખાવિંદ કૌન હૈ ? ઉસને કહા, હઝરત અબૂ સલમા (રદિ.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઉન્હેં તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સોહબત હાસિલ હૈ ઔર વોહ સચ્ચે આદમી હૈં. હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પાસ એક આદમી બૈઠા હુવા થા. ઉસસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા વોહ આદમી ઐસે નહીં હૈં ? ઉસ આદમીને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન! આપને ઉનકે બારેમેં જો કહા હૈ, હમેં ભી યેહી મા'લૂમ હૈ. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એક આદમીસે કહા, જાઓ, અબૂ સલમા (રદિ.) કો મેરે પાસ બુલાકર લે આઓ.

જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ ઔરતકે ખાવિંદકે પાસ આદમી ભેજા તો વોહ ઔરત ઉઠકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે પીછે આકર બૈઠ ગઇ. થોડી દેરમેં વોહ આદમી ઉસ ઔરતકે ખાવિંદ હઝરત અબૂ સલમા (રદિ.) કો બુલાકર લે આયા ઔર વોહ આકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સામને બૈઠ ગએ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ મેરે પીછે બૈઠી હુઇ ઔરત ક્યા કેહ રહી હૈ ?

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૮-૨૫૦
૨ ઇબ્ને સઅદ, ૮-૨૫૧

હઝરત અબૂ સલમા (રદિ.) ને પૂછા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! યેહ ઔરત કૌન હૈ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ આપકી બીવી હૈ. હઝરત અબૂ સલમા (રદિ.) ને કહા, યેહ ક્યા કેહ રહી હૈ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ કેહ રહી હૈ કે આપકી ખૈર કમ હો ગઇ ઔર આપકા શર ઝિયાદા હો ગયા હૈ.

હઝરત અબૂ સલમા (રદિ.) ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ઈસને બહોત બુરી બાત કહી હૈ. યેહ અપને કબીલેકી નેક ઔરતોંમેં સે હૈ, લેકિન ઈસકે પાસ કપડે ઉન સબ ઔરતોંસે ઝિયાદા હૈં ઔર ઘરમેં આસાની ઔર રાહતકા સામાન ભી સબસે ઝિયાદા હૈ. બસ ઈતની બાત હૈ કે ઈસકા શૌહર બુઢ્ઢા હો ગયા હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ ઔરતસે કહા, અબ તુમ ક્યા કેહતી હો ? ઉસને કહા, યેહ ઠીક કેહ રહે હૈં. હઝરત ઉમર (રદિ.) કોડા લેકર ઉસ ઔરતકી તરફ બઢ્હે ઔર કોડેસે ઉસકી ખબર લી. ફિર ફરમાયા, અપની જાનકી દુશ્મન ! તૂ ઈસકા સારા માલ ખા ગઈ ઔર ઈસકી જવાની ફના કર દી ઔર અબ ઈસકી ઐસી શિકાયત લગા રહી હૈ, જો ઈસમેં નહીં હૈ.

ઉસ ઔરતને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ જલ્દી ન કરેં. અલ્લાહકી કસમ ! આઈન્દહ મૈં કભી (શિકાયતકી) ઈસ મજ્લિસમેં નહીં બૈઠુંગી. (યા'ની કભી શિકાયત નહીં લગાઉંગી.) ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા કે ઈસ ઔરતકો તીન કપડે દિયે જાએં ઔર ઉસ ઔરતસે કહા, મૈંને જો તુઝે મારા હૈ, યેહ કપડે ઉસકે બદલેમેં લે લો.

રાવી કેહતે હૈં કે વોહ કિસ્સા મુઝે ઐસા યાદ હૈ કે ગોયા મૈં અબ ભી ઉસ ઔરતકો કપડે લેકર ઉઠતે હુએ દેખ રહા હૂં. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ ઔરતકે ખાવિંદકી તરફ મુતવજ્જેહ હોકર ફરમાયા, તુમને જો મુઝે ઈસકો સઝા દેતે હુએ દેખા હૈ, ઈસકી વજહસે તુમ ઈસકે સાથ બુરા સુલૂક ન શુરૂ' કર દેના. ઉન્હોંને કહા, મૈં ઐસા નહીં કરૂંગા. ચુનાંચે વોહ મિયાં બીવી દોનોં વાપસ ચલે ગએ.

ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમસે સુના હૈ કે મેરી ઉમ્મતકા બેહતરીન ઝમાના વોહ હૈ, જિસમેં મૈં હૂં, ફિર દૂસરા ઝમાના, ફિર તીસરા ઝમાના. ફિર ઐસે લોગ પૈદા હો જાએંગે, જો ગવાહી દેનેસે પેહલે હી કસમેં ખાને લગ જાએંગે ઔર અભી ઉનસે ગવાહી માંગી ન જાએગી કે વોહ પેહલે હી ગવાહી દેને લગ જાએંગે ઔર બાઝારોંમેં શોર મચાતે ફિરેંગે.[૧]

હઝરત શઅ્બી (રહ.) કેહતે હૈં કે એક ઔરત હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિદમતમેં આઈ ઔર કેહને લગી કે મૈં આપકે પાસ ઐસે આદમીકી શિકાયત કરને આઈ હૂં જો તમામ દુનિયા વાલોંસે ઝિયાદા બેહતર હૈં. ઉનસે બેહતર વહી આદમી

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૩૦૩, ઈસાબા, ૪-૯૩

હો સકતા હૈ જો ઈનસે ઝિયાદા અમલ કરે યા ઈનકે બરાબર અમલ કરે. યેહ રાતસે સુબહ તક ઈબાદત કરતે હૈં ઔર સુબહસે શામ તક રોઝા રખતે હૈં. ઈતના બતાનેકે બા'દ ઉસ ઔરતકો શરમ આ ગઈ ઔર ઉસને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ મુઝે મઆફ ફરમા દેં. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહ તુમ્હેં જઝાએ ખૈર અતા ફરમાએ. તુમને ઉસ આદમીકી બહોત અચ્છી તા'રીફ કી હૈ. મૈંને તુમ્હેં મઆફ કર દિયા હૈ.

જબ વોહ ઔરત ચલી ગઈ તો હઝરત કઅબ બિન સૂર (રહ.) ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ઈસ ઔરતને આપસે શિકાયત કરનેમેં કમાલ કર દિયા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ઈસને ક્યા શિકાયત કી હૈ ? હઝરત કઅબ (રદિ.) ને કહા, ઈસને અપને ખાવિંદકી શિકાયત કી હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ઉસ ઔરતકો મેરે પાસ લાઓ ઔર ઈસી તરહ આદમી ભેજકર ઉસકે ખાવિંદકો ભી બુલાયા.

જબ વોહ દોનોં આ ગએ તો હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત કઅબસે કહા, તુમ ઈન દોનોંમેં ફૈસલા કરો. હઝરત કઅબને કહા, આપકે હોતે હુએ મૈં ફૈસલા કરૂં, યેહ કૈસે હો સકતા હૈ ? હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, તુમ ઈસકી શિકાયતકો સમઝ ગએ, મૈં ન સમઝ સકા, ઈસ લિયે તુમ હી ફૈસલા કરો.

હઝરત કઅબને કહા, અલ્લાહ ફરમાતે હૈં..

فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِّنَ النِّسَآءِ مَثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبٰعَ

ફનકિહૂ મા તાબ લકુમ્ મિનન્નિસાઈ મષના વ ષુલાષ વ રૂબાઅ

'ઔર ઔરતોંસે, જો તુમકો પસંદ હોં, નિકાહ કર લો ઔર દો દો ઔરતોંસે ઔર તીન તીન ઔરતોંસે ઔર ચાર ચાર ઔરતોંસે.'

ફિર ઉસકે ખાવિંદસે કહા, તુમ તીન દિન રોઝા રખ્ખો ઔર એક દિન ઈફ્તાર કિયા કરો ઔર ઈસકે પાસ રહા કરો ઔર તીન રાત નફલ પઢા કરો ઔર એક રાત ઈસકે સાથ ગુઝારા કરો.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ્હારા યેહ ફૈસલા તો મુઝે તુમ્હારી પેહલી બાતસે ભી ઝિયાદા પસંદ આયા હૈ. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત કઅબ (રદિ.) કો બસરાવાલોંકા કાઝી બનાકર ભેજ દિયા.[1]

શૈકરી ને હઝરત શઅ્બી (રહ.) સે યેહી વાકિઆ, ઈસસે ઝિયાદા લંબા નકલ કિયા હૈ ઔર ઉસમેં યેહ ભી હૈ કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ ઔરતસે કહા, તુમ મુઝે સચ બાત બતાઓ ઔર હક બાતકો ઝાહિર હોનેમેં કોઈ ડર નહીં હોના ચાહિયે. ઉસને

૧ ઈબ્ને સઅદ

કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મૈં એક ઔરત હૂં. મુઝમેં ભી વોહ ખ્વાહિશ હૈ, જો ઔરતોંમેં હુવા કરતી હૈ.

અબ્દુર્રઝ્ઝાક હઝરત કતાદા (રદિ.) સે નકલ કરતે હૈં કે એક ઔરતને આકર હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા કે મેરા ખાવિંદ રાતભર ઈબાદત કરતા હૈ ઔર દિન ભર રોઝે રખતા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા તુમ મુઝે યેહ કેહના ચાહતી હો કે મૈં ઉસે રાતકી ઈબાદતસે ઔર દિનકે રોઝેસે રોક દૂં?

વોહ ઔરત ચલી ગઈ. ફિર ઉસને દોબારા આકર વહી બાત ફિર કહી. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફિર વહી જવાબ દિયા. ઈસ પર હઝરત કઅબ બિન સૂર (રહ.) ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! ઈસ ઔરતકા ભી હક હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ક્યા હક હૈ ?

હઝરત કઅબને કહા, અલ્લાહને ઉસકે ખાવિંદકે લિયે ચાર બીવીયાં હલાલ કરાર દી હૈં, તો આપ ઈસ ઔરતકો ચાર બીવીયોંમેં સે એક સમઝ લેં. ઉસે હર ચાર રાતોંમેં સે એક રાત ઔર હર ચાર દિનોંમેં સે એક દિન મિલના ચાહિયે. ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસકે ખાવિંદકો બુલાકર કહા કે હર ચાર રાતોંમેં સે એક રાત અપની બીવીકે પાસ ગુઝારા કરો ઔર હર ચાર દિનમેં સે એક દિન ઉસકી વજહસે રોઝે ન રખ્ખા કરો.[૧]

હઝરત અબૂ ગરઝા (રદિ.) હઝરત ઈબ્ને અરકમ (રદિ.) કા હાથ પકડકર અપની બીવીકે પાસ લે ગએ ઔર ઉસસે કહા, ક્યા તુમ મુઝસે બુગ્ઝ રખતી હો ? ઉસને કહા, હાં. હઝરત ઈબ્ને અરકમ (રદિ.) ને કહા, આપને ઐસા ક્યૂં કિયા ? હઝરત અબૂ ગરઝા (રદિ.) ને કહા, ક્યૂંકે લોગ મેરી બહોત ઝિયાદા બાતેં કરને લગ ગએ થે.

હઝરત ઈબ્ને અરકમ (રદિ.) ને જાકર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કો યેહ બાત બતાઈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂ ગરઝા (રદિ.) કો બુલાકર કહા, આપને ઐસા ક્યૂં કિયા ? હઝરત અબૂ ગરઝા (રદિ.) ને કહા, ક્યૂંકે લોગ મેરી બહોત ઝિયાદા બાતેં કરને લગ ગએ થે.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂ ગરઝા (રદિ.) કી બીવીકો બુલાયા. વોહ ભી આઈ ઔર ઉસકે સાથ એક ફૂફી ભી આઈ, જિસે કોઈ નહીં જાનતા થા. ફૂફીને ઉસસે કહા, અગર હઝરત ઉમર (રદિ.) તુમસે પૂછેં કે તુમને ઐસા સાફ જવાબ ક્યૂં દિયા ? તો તુમ કેહ દેના કે ઉન્હોંને કસમ દેકર મુઝસે પૂછા થા (કે ક્યા તુમ મુઝસે બુગ્ઝ રખતી હો ?) ઈસ લિયે ઝૂઠ બોલના મૈંને મુનાસિબ ન સમઝા.

ચુનાંચે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસસે પૂછા, તુમને યેહ બાત ક્યૂં કહી? હઝરત અબૂ ગરઝા (રદિ.) કી બીવી ને કહા કે મુઝે કસમ દેકર પૂછા થા, ઈસ લિયે ઝૂઠ

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૩૦૭, ૩૦૮, ઈસાબા, ૩-૩૧૫

બોલના મૈંને મુનાસિબ ન સમઝા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, નહીં, તુમ્હેં ઝૂઠ બોલ દેના ચાહિયે થા ઔર કોઈ અચ્છી બાત કેહ દેની ચાહિયે થી. (મિયાં બીવી તઅલ્લુકાત અચ્છે રખનેકે લિયે એક દૂસરેસે ઝૂઠી મુહબ્બત ઝાહિર કર સકતે હૈં), ક્યૂંકે તમામ ઘરોંમેં હુસ્ને મુઆશરતકી બુનિયાદ (મિયાં બીવીકી) મુહબ્બત હી નહીં હોતી, બલ્કે કુછ ઘરોંમેં (મિયાં બીવીમેં મુહબ્બત નહીં હોતી, લેકિન હુસ્ને મુઆશરતકી) બુનિયાદ ખાનદાની શરાફત ઔર ઈસ્લામ હોતા હૈ.[૧]

હઝરત અબૂ સલમા બિન અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત આતિકા બિન્તે ઝૈદ બિન અમ્ર બિન તુફૈલ (રદિ.) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબૂબક્ર (રદિ.) કે નિકાહમેં થીં. હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કો ઉનસે બહોત ઝિયાદા મુહબ્બત થી. હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને એક બાગ ઉનકો ઈસ શર્ત પર દિયા કે વોહ ઉનકે મરનેકે બા'દ કિસીસે શાદી નહીં કરેંગી.

ગઝવએ તાઈફ મેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કો એક તીર લગા થા, જિસકા ઝખ્મ, ઉસ વક્ત તો ઠીક હો ગયા, લેકિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી વફાત કે ચાલીસ દિન બા'દ વોહ ઝખ્મ ફિર હરા હો ગયા. જિસસે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) કા ઈન્તિકાલ હો ગયા. ઉનકી બીવી હઝરત આતિકા (રદિ.) ને મરસીયેમેં યેહ અશઆર કહે..

وَآلَيْتُ لَا تَنْفَكُّ عَيْنِي سَخِينَةً　　عَلَيْكَ وَلَا يَنْفَكُّ جِلْدِي أَغْبَرَا

مَدَى الدَّهْرِ مَا غَنَّتْ حَمَامَةُ أَيْكَةٍ　　وَمَا طَرَدَ اللَّيْلَ الصَّبَاحُ الْمُنَوَّرَا

'ઔર મૈંને કસમ ખાઈ હૈ કે ઝિંદગી ભર ઉસ વક્ત તક મેરી આંખેં આપ પર ગરમ આંસૂ બહાતી રહેંગી (ગમકે આંસૂ ગરમ હોતે હૈં) ઔર જિસ્મ ગર્દ આલૂદ રહેગા (યા'ની મૈં ઝૈબો ઝીનત નહીં કરૂંગી) જબ તક ઘને જંગલકી કબૂતરી ગાતી રહેગી ઔર રાતકે બા'દ રોશન સુબહ આતી રહેગી, યા'ની હમેશા રોતી રહુંગી.'

ફિર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) ને ઉનકો શાદી કા પૈગામ દિયા તો ઉન્હોંને જવાબ મેં કહા કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને મુઝે ઈસ શર્ત પર એક બાગ દિયા થા કે મૈં ઉનકે બા'દ શાદી ન કરૂંગી.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કેહલાયા કે કિસી આલિમસે શાદીકે બારેમેં મસ્અલા પૂછ લો. ઉન્હોંને હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) સે પૂછા. હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, હઝરત અબ્દુલ્લાહકી વિરાસતકો (બાગકો) વાપસ કર દો ઔર શાદી કર લો. (ચુનાંચે ઉન્હોંને વોહ બાગ વાપસ કર દિયા ઔર) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે શાદી કર લી ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કુછ સહાબા (રદિ.)

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૩૦૩

કો આદમી ભેજકર વલીમાકે લિયે બુલાયા. ઉન સહાબા મેં હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) ભી થે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબામેં સે હઝરત અલી (રદિ.) કા હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબૂબક્ર (રદિ.) સે ભાઇચારેકા તઅલ્લુક થા.

હઝરત અલી (રદિ.) ને હઝરત ઉમર (રદિ.) સે કહા, આપ મુઝે ઈજાઝત દેં તો મૈં હઝરત આતિકા (રદિ.) સે કુછ બાત કર લું. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, કર લો. હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, અય આતિકા (રદિ.) ! (તુમને યેહ શઅર કહા થા, અબ ઉસકે ખિલાફ કર લિયા ?)

وَآلَيْتُ لاَ تَنْفَكُّ عَيْنِى سَخِيْنَةً عَلَيْكَ وَلاَ يَنْفَكُّ جِلْدِىْ اَغْبَرَا

'મૈંને કસમ ખાઈ હૈ કે મેરી આંખેં આપ પર ગરમ આંસૂ બહાતી રહેંગી ઔર મેરા જિસ્મ ગર્દ આલૂદ રહેગા.' (યેહ સુનકર હઝરત આતિકા (રદિ.) ઝોરસે રો પડીં.) હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહ આપકો મઆફ કરે. મેરી બીવી કા ઝહન ખરાબ ન કરેં.[૧]

હઝરત મૈમૂના (રદિ.) કી આઝાદકી હુઇ બાંદી હઝરત નુદબા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હઝરત મૈમૂના (રદિ.) ને મુઝે (અપને ભાંજે) હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કે પાસ ભેજા. મૈં ઉનકે પાસ ગઇ તો મૈંને દેખા કે ઉનકે ઘરમેં દો બિસ્તર બિછે હુએ હૈં. (એક ઉનકા ઔર એક ઉનકી બીવીકા.)

મૈંને વાપસ જાકર હઝરત મૈમૂના (રદિ.) સે કહા, મેરે ખયાલ મેં તો હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને અપની બીવીકો છોડ રખ્ખા હૈ. હઝરત મૈમૂના (રદિ.) ને હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કી બીવી બિન્તે સર્જ કિન્દીકો પૈગામ ભેજકર બુલાયા ઔર ઉનસે પૂછા (ક્યા તુમ્હેં ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને છોડ રખ્ખા હૈ ?)

હઝરત બિન્તે સર્જ ને કહા, નહીં, મેરે ઔર ઉનકે દર્મિયાન કોઇ જુદાઇ નહીં હૈ. વોહ તો આજકલ મુઝે હૈઝ આ રહા હૈ (ઇસ લિયે બિસ્તર અલગ અલગ કર રખ્ખે હૈં.) ઈસ પર હઝરત મૈમૂના (રદિ.) ને હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) કો યેહ પૈગામ ભેજા કે તુમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી સુન્નતસે એ'રાઝ કર રહે હો. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હાલતે હૈઝમેં ભી અપની બીવીયોંકે પાસ લેટા કરતે થે, અલબત્તા આપકી બીવીયાં ઘુટને યા આધી પિંડલી તક કપડા ડાલ લિયા કરતી થીં.[૨]

હઝરત ઈકરમા (રહ.) કેહતે હૈં, યેહ તો મુઝે પતા ન ચલ સકા કે ખાના કિસને દૂસરેકે લિયે તૈયાર કિયા થા, હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને યા ઉનકે

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૩૦૨, ઈસાબા, ૪-૩૫૬
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૧૩૮

ચચાઝાદ ભાઈ ને ? બહરહાલ લોગ ખા રહે થે ઔર એક બાંદી ઉનકે સામને કામ કર રહી થી, ખાના વગૈરહ લા રહી થી કે ઉનમેં સે કિસીને ઉસ બાંદી સે કહા, ઓ ઝાનિયા ! તો હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને કહા, ઐસા ન કહો. અગર ઈસ બાંદીકી વજહસે તુમ્હેં દુનિયામેં શરઈ હદ (સઝા) ન લગ સકી તો આખિરત મેં ઝરૂર લગેગી. ઉસ આદમી ને કહા, અગર બાત વાકઈ ઐસી હી હો, જૈસી મૈંને કહી હૈ, તો ? હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા, (અગર બાત ઐસી હો ભી સહી, તો ભરી મજ્લિસમેં કેહની નહીં ચાહિયે, ક્યૂંકે) અલ્લાહ ફહશ બાત કેહને ઔર જાનબૂઝ કર બદકલામી કરને વાલેકો પસંદ નહીં ફરમાતે ઔર ફહશગો ઔર બદકલામી કરને વાલેકો અલ્લાહકે નાપસંદ કરનેકી બાત હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ખૂદ કહી થી.[૧]

હઝરત અબૂ ઈમરાન ફલસ્તીની (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અમ્ર બિન આસ (રદિ.) કી બીવી ઉનકે સરમેં સે જૂંએં નિકાલ રહી થીં. ઉનકી બીવીને અપની બાંદીકો આવાઝ દી. બાંદીને આને મેં દેર કર દી, તો ઉનકી બીવીને કહા, ઓ ઝાનિયા !

હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને કહા, ક્યા તુમને ઉસે ઝિના કરતે દેખા હૈ ? ઉનકી બીવીને કહા, નહીં. હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને કહા, અલ્લાહકી કસમ ! તુમ્હેં ઈસ બાંદીકી વજહસે કિયામતકે દિન અસ્સી કોડે મારે જાએંગે. ઉનકી બીવીને ઉસ બાંદીસે મઆફી માંગી. બાંદીને મઆફ કર દિયા.

હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને કહા, યેહ બેચારી તુમ્હેં ક્યૂં ન મઆફ કરે, યેહ તુમ્હારી માતહત જો હૈ, ઈસે આઝાદ કર દો. ઉનકી બીવીને કહા, ક્યા યેહ આઝાદ કરના કાફી હો જાએગા ? (ફિર મુઝે આખિરતમેં સઝા તો નહીં મિલેગી ?) હઝરત અમ્ર (રદિ.) ને કહા, હાં, ઉમ્મીદ હૈ.[૨]

હઝરત અબુલ મુતવક્કિલ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) કી એક હબ્શન બાંદી થી, જિસકી કિસી હરકતકી વજહસે તમામ ઘરવાલે ગમગીન ઔર પરેશાન થે.

એક દિન હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ને ઉસે મારનેકે લિયે કોડા ઉઠા લિયા, લેકિન ફિર ફરમાયા, અગર મુઝે કિયામતકે દિનકે બદલેકા ડર ન હોતા તો મૈં તુમ્હેં ઈસ કોડેસે માર મારકર બેહોશ કર દેતા, લેકિન અબ મૈં તુઝે ઐસે શખ્સકે હાથ બેચુંગા, જો તેરી કીમત પૂરી પૂરી દેગા (યા'ની અલ્લાહ.) જા, તૂ અલ્લાહકે લિયે આઝાદ હૈ.[3]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન કૈસ યા ઈબ્ને અબી કૈસ (રહ.) કેહતે હૈં, જબ હઝરત ઉમર (રદિ.) એક બાર મુલ્કે શામ તશરીફ લાએ થે તો મૈં ભી ઉન લોગોંમેં શામિલ થા, જિન્હોંને હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) કે સાથ ઉનકા ઈસ્તિકબાલ કિયા થા. હઝરત ઉમર

---

૧ અદબુલ મુફરદ, ૪૯
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૪૮
3 હુલીયા, ૧-૩૮૪

(રદિ.) ચલ રહે થે કે ઉન્હેં અઝરિઆત શહરકે કરતબ દિખાનેવાલે લોગ તલવારેં ઔર નેઝે લિયે હુએ મિલે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને કહા, ઠહેરો, ઈન્હેં રોકો ઔર વાપસ કરો.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) ને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! યેહ ઈન અજમીયોંકા રિવાજ હૈ (કે અમીરકે આને પર ખુશી ઝાહિર કરનેકે લિયે અપને કરતબ દિખાતે હૈં) અગર આપ ઉનકો ઈસસે રોકેંગે, તો યેહ લોગ યેહ સમઝેંગે કે આપ ઈનકા અમનકા મુઆહદા તોડના ચાહતે હૈં. (ઈસ મુઆહદેમેં ઈનકો અપને રિવાજ પર ચલનેકી ઈજાઝત હાસિલ હૈ.)

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈનકો છોડ દો, ક્યૂંકે ઈસ વક્ત ઉમર ઔર ઉમરકે ખાનદાન, સબકો હઝરત અબૂ ઉબૈદા (રદિ.) કી ઈતાઅત કરની પડેગી.[૧]

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) સે દૌડમેં મુકાબલા કિયા તો હઝરત ઝુબૈર (રદિ.) આગે નિકલ ગએ ઔર ઉન્હોંને કહા, રબ્બે કા'બાકી કસમ ! મૈં આપસે આગે નિકલ ગયા. ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉનસે દોબારા મુકાબલા કિયા. ઈસ બાર હઝરત ઉમર (રદિ.) આગે નિકલ ગએ, તો ઉન્હોંને કહા, રબ્બે કા'બાકી કસમ ! મૈં આપસે આગે નિકલ ગયા.[૨]

હઝરત સુલૈમ બિન હંઝલા (રહ.) કેહતે હૈં કે હમ હદીસેં સુનનેકે લિયે હઝરત ઉબય બિન કઅબ (રદિ.) કે પાસ ગએ. જબ (હદીસેં સુનાકર) હઝરત ઉબય (રદિ.) ખડે હુએ તો હમ ભી આપકે સાથ ખડે હોકર ચલને લગે. હઝરત ઉમર (રદિ.) ઈનસે મિલે ઔર ઉન્હોંને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હેં ઈસ બાતકા ખયાલ નહીં હૈ કે યૂં લોગોંકા તુમ્હારે સાથ ચલના ખૂદ તુમ્હારે લિયે ફિત્ના ઔર બિગડનેકી વજહ હૈ ઔર ઉનકે લિયે ઝિલ્લતકા ઝરીઆ હૈ ?[3]

હઝરત અબુલ બખ્તરી (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમી હઝરત સલમાન (રદિ.) કે પાસ આયા ઔર ઉસને કહા, આજ લોગોંકા મા'મલા કિતના અચ્છા હૈ ? મૈં સફરસે આ રહા હૂં અલ્લાહકી કસમ ! મૈં જિસકે યહાં ભી ઠહેરા, મુઝે ઐસે લગા કે જૈસે મૈં અપને વાલિદકે બેટેકે યહાં ઠહેરા હૂં. હર એકને મેરે સાથ અચ્છા સુલૂક કિયા ઔર બડી મહેરબાનીસે પેશ આયા.

હઝરત સલમાન (રદિ.) ને ફરમાયા, અય મેરે ભતીજે ! યેહ ઈમાનકે તાઝા ઔર ઉમદા હોનેકી નિશાની હૈ.ક્યા તુમ દેખતે નહીં હો કે જબ જાનવર પર સામાન લાદા જાએ (ઔર સફર કરીબકા હો, જાનવર ભી તાઝા દમ હો) તો ફિર જાનવર

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૩૩૪
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૭-૩૩૪
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૬૧

સામાન લેકર ખૂબ તેઝ ચલતા હૈ ઔર જબ સફર લંબા હો (ઔર જાનવર થક ચુકા હો) તો ફિર જાનવર રૂક રૂક કર ચલતા હૈ ઔર પીછે રેહ જાતા હૈ. (ઈસ લિયે ઈમાનકો તાઝા કરતે રહો ઔર ઉસે ઉમદા બનાતે રહો.)[૧]

હઝરત હય્યા બિન્તે અબી હય્યા (રહ.) કેહતી હૈં કે એક દિન ઠીક દોપહરકે વક્ત એક આદમી મેરે પાસ અંદર આયા. મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે બંદે ! તુમ્હેં ક્યા ઝરૂરત પેશ આ ગઈ ? ઉન્હોંને કહા, મૈં ઔર મેરા એક સાથી, હમ દોનોં અપને ઊંટ ઢૂંઢને આએ હૈં. મેરા સાથી ઊંટ ઢૂંઢને ચલા ગયા હૈ ઔર મૈં યહાં સાયેમેં આયા હૂં, તાકે કુછ દેર સાયેમેં બૈઠ જાઉં ઔર કુછ પી ભી લું.

મૈંને ખડે હોકર ઉન્હેં થોડી સી લસ્સી પિલાઈ ઔર ઉન્હેં પેહચાનનેકી કોશિશ કી. મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે બંદે ! આપ કૌન હૈં ? ઉન્હોંને કહા, અબૂબક્ર (રદિ.) મૈંને કહા, વહી અબૂબક્ર (રદિ.), જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખાસ સહાબી હૈં, જિનકા ઝિક્ર મૈં સુન ભી ચુકી હૂં ? ઉન્હોંને કહા, જી હાં.

ફિર મૈંને ઉન્હેં બતાયા કે જાહિલિયતકે ઝમાનામેં હમારી કબીલા ખસઅમકે સાથ લડાઈ રેહતી થી ઔર હમ આપસમેં ભી લડતે રેહતે થે, લેકિન અબ અલ્લાહને હમેં આપસમેં ઉલફતો મુહબ્બત નસીબ ફરમા દી. (યેહ સબ ઈસ્લામકી બરકત હૈ.)

મૈંને કહા, અય અલ્લાહકે બંદે ! લોગોંમેં ઉલફતો મુહબ્બત કબ તક રહેગી ? ઉન્હોંને ફરમાયા, જબ તક ઈમામ સીધે રહેંગે. મૈંને પૂછા, ઈમામ કૌન હોતે હૈં ? ઉન્હોંને કહા કે ક્યા તુમને દેખા નહીં કે હર કબીલેમેં એક સરદાર હોતા હૈ, જિસકે પીછે લોગ ચલતે હૈં ઔર ઉસકી બાત માનતે હૈં. યેહી વોહ લોગ હૈં. જબ તક યેહ ઠીક ચલતે રહેંગે, લોગોંમેં તમામ કામ ઠીક રહેંગે.[૨]

હઝરત હારિસ બિન મુઆવિયહ (રદિ.) કેહતે હૈં કે મૈં (મુલ્કે શામસે) હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા, તો મુઝસે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને પૂછા, તુમને શામ વાલોંકો કિસ હાલમેં છોડા ? મૈંને ઉન્હેં શામ વાલોંકા હાલ બતાયા, તો ઉન્હોંને અલ્લાહકા શુક્ર અદા કિયા ઔર ઉસકી તા'રીફ કી. ફિર ફરમાયા, શાયદ તુમ લોગ મુશ્રિકોંકે સાથ બૈઠતે હો ? મૈંને કહા, નહીં અમીરૂલ મો'મિનીન.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર તુમ મુશ્રિકોંકે સાથ બૈઠને લગોગે તો તુમ ઉનકે સાથ ખાને પીને લગ જાઓગે ઔર તુમ લોગ ઉસ વક્ત તક ખૈર પર રહોગે, જબ તક તુમ યેહ (ઉનકે સાથ ખાને પીનેકા) કામ નહીં કરોગે.[3]

હઝરત અયાઝ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) ને હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી (રદિ.) કો ઈસ બાતકા હુક્મ દિયા કે વોહ અપના સારા લેનદેન ખાલકે ટૂકડે

---

૧ હુલીયા, ૧-૨૦૩
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૩-૧૬૨
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૨-૩૦૦

પર લિખકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો પેશ કરેં. હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) કા એક નસરાની મુન્શી થા. ઉસને સારા હિસાબ લિખકર હઝરત ઉમર (રદિ.) કો પેશ કિયા, જો હઝરત ઉમર (રદિ.) કો બહોત પસંદ આયા ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈસકા હાફિઝા બહોત તેઝ હૈ. (ફિર ઉસ મુન્શીસે કહા) હમારે પાસ મુલ્કે શામસે એક ખત આયા હૈ. ક્યા તુમ ચલકર મસ્જિદમેં હમેં વોહ ખત પઢ દોગે ?

હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ને કહા, યેહ તો યેહ કામ નહીં કર સકતા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યૂં ? ક્યા યેહ જુનુબી (નાપાક) હૈ ?હઝરત અબૂ મૂસા (રદિ.) ને કહા, નહીં, યેહ તો નસરાની હૈ. રાવી કેહતે હૈં કે યેહ સુનકર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મુઝે ડાંટા ઔર મેરી રાન પર માર કર કહા, ઈસે યહાંસે નિકાલ દો. ફિર યેહ આયત પઢી..

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْالَا تَتَّخِذُوْا الْيَهُوْدَ وَالنَّصٰرٰى اَوْلِيَاءَ

યા અય્યુહલ્લઝીન આમનૂ લા તત્તખિઝૂલ્ યહૂદ વન્નસારા અવ્લિયાઅ

'અય ઈમાન વાલો ! તુમ યહૂદ ઔર નસારાકો દોસ્ત ન બનાના.'[૧]

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૩૭

ખાના પીના લિબાસ ઔર ઘર

ખાને પીને મેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા કિરામ (રદિ.) કા તરીકા

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કભી ખાનેમેં ઐબ નહીં નિકાલતે થે. અગર તબીયત ચાહતી તો ખા લેતે વરના છોડ દેતે.[૧]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બકરીકે ગોશ્તમેં સબસે ઝિયાદા દસ્તી પસંદ થી.[૨]

હઝરત ઇબ્ને મસઊદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો દસ્તી બહોત પસંદ થી ઔર દસ્તીકે ગોશ્તમેં હી હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ઝહર ડાલકર દિયા ગયા થા ઔર સબકા ખયાલ યેહ થા કે યહૂદીયોંને હી આપકો ઝહર દિયા થા.[3]

હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હમારે પાસ ઘરમેં તશરીફ લાએ. હમને આપકે લિયે બકરી ઝબહ કી. ઇન લોગોંકો મા'લૂમ થા કે હમેં ગોશ્ત પસંદ હૈ. આગે હદીસમેં મશહૂર કિસ્સા હૈ.[૪]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કદ્દુ (દૂધી) પસંદ થા. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ખાના લાયા ગયા યા આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો ખાનેકે લિયે બુલાયા. ચૂંકે મુઝે મા'લૂમ થા કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કદ્દુ પસંદ હૈ, ઇસ લિયે મૈં કદ્દુ તલાશ કરકે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને રખને લગા.[૫]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ ખાના ખા લેતે તો અપની તીન ઉંગલીયાં ચાટ લિયા કરતે.[૬]

---

૧ તફસીર ઇબ્ને કસીર, ૨-૬૮
૨ બિદાયા, ૬-૪૦
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૩૭
૪ શમાઇલ, ૧૨
૫ શમાઇલ, ૧૨
૬ શમાઇલ, ૧૨

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઝમીન પર બૈઠ કર ખાના ખાતે થે ઔર દૂધ નિકાલનેકે લિયે બકરીકી ટાંગોંકો બાંધા કરતે થે ઔર જવકી રોટી પર ભી ગુલામકી દઅવત કુબૂલ કર લિયા કરતે. (યા'ની આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બહોત તવાઝોઅ વાલે થે.)[1]

હઝરત યહયા બિન કસીર (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત સઅદ બિન ઉબાદહ (રદિ.) રોઝાના સરીદકા એક પ્યાલા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં ભેજા કરતે ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જિસ બીવીકે યહાં હોતે, વોહ વહાં હી ભેજ દિયા કરતે.[2]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે એક બકરીકા દૂધ નિકાલા ગયા. ઉસમેં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કુછ નોશ ફરમાયા ઔર ફિર પાની લેકર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને કુલ્લી કી ઔર ફરમાયા કે ઈસ દૂધમેં ચિકનાહટ હોતી હૈ.[3]

હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ (સફ઼રમેં) એક જગહ ઠહેરે. વહાં એક ઔરતને અપને બેટેકે સાથ એક બકરી આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ ભેજી. આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકા દૂધ નિકાલા. ફિર ઉસ લડકેસે કહા, યેહ અપની માંકે પાસ લે જાઓ. (વોહ અપની માં કે પાસ લે ગયા) ઉસકી માં ને ખૂબ સૈર હોકર દૂધ પિયા.

વોહ લડકા દૂસરી બકરી લે આયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકા દૂધ નિકાલા ઔર મુઝે પિલાયા. ફિર વોહ લડકા એક ઔર બકરી લે આયા. ઉસકા દૂધ નિકાલકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખૂદ નોશ ફરમાયા.[4]

હઝરત ઈબ્રાહીમ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપના દાહના હાથ ખાને પીને, વુઝૂ કરને ઔર ઈન જૈસે કામોંકે લિયે ફારિગ કરતે ઔર બાયાં હાથ ઈસ્તિન્જા કરને, નાક સાફ કરને ઔર ઈન જૈસે કામોંકે લિયે રખતે.[5]

હઝરત જઅફર બિન અબ્દુલ્લાહ બિન હકમ બિન રાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં બચ્ચા થા ઔર કભી ઈધરસે ખા રહા થા ઔર કભી ઉધરસે. હઝરત હકમ (રદિ.) મુઝે દેખ રહે થે. ઉન્હોંને મુઝસે ફરમાયા, અય લડકે, ઐસે ન ખાઓ, જૈસે શૈતાન ખાતા હૈ. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ ખાના ખાતે તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ઉંગલીયાં આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સામને હી રેહતી થીં. (ઈધર ઉધર ન જાતી થીં.)[6]

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૪
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૩૭
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૩૭
૪ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૪૪
૫ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૪૫
૬ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૪૬, ઈસાબા, ૧-૩૪૪

હઝરત ઉમર બિન અબી સલમા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથ ખાના ખા રહા થા.મૈં પ્યાલેકે ચારોં તરફસે ગોશ્ત લેને લગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અપને સામનેસે ખાઓ.[1]

હઝરત ઉમૈયા બિન મખ્શી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને દેખા કે એક આદમી ખાના ખા રહા હૈ. ઉસને બિસ્મિલ્લાહ નહીં પળ્હી.ખાતે ખાતે બસ એક લુક્મા રેહ ગયા. જબ ઉસે મુંહકી તરફ ઉઠાને લગા તો ઉસને 'બિસ્મિલ્લાહી અવ્વલહુ વ આખિરહુ' કહા. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ હંસ પડે ઔર ફરમાયા, અલ્લાહકી કસમ ! શૈતાન તુમ્હારે સાથ ખાના ખાતા રહા. ફિર જબ તુમને બિસ્મિલ્લાહ પળ્હી, તો જો કુછ ઉસકે પેટમેં થા, વોહ સબ ઉસને કય કર દિયા.

ઔર એક રિવાયતમેં યેહ હૈ કે જબ તુમને અલ્લાહકા નામ લિયા તો ઉસકે પેટમેં જો કુછ થા, વોહ ઉસને કય કર દિયા.[2]

હઝરત હુઝૈફા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક બાર હમ લોગ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠે હુએ થે કે ઈતનેમેં ખાને કા એક પ્યાલા લાકર રખ્ખા ગયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ખાનેસે હાથ રોકે રખ્ખા તો હમને ભી અપને હાથ રોકે રખ્ખે, ક્યૂંકે જબ તક હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ખાનેકી તરફ હાથ નહીં બળ્હાતે થે, હમ ભી નહીં બળ્હાતે થે. ઈતનેમેં એક દેહાતી આયા. ઐસે લગ રહા થા, જૈસે કોઈ ઉસે ધક્કે દેકર લા રહા હો. ઉસને ખાનેકે લિયે પ્યાલેકી તરફ હાથ બળ્હાયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકા હાથ પકડ લિયા.

ફિર એક લડકી આઈ. ઉસકા ભી ઐસે લગ રહા થા, જૈસે કોઈ ઉસે ધક્કે દેકર લા રહા હો. વોહ ભી ખાનેમેં હાથ ડાલને લગી તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસકા ભી હાથ પકડ લિયા ઔર ફરમાયા, લોગોંકે જિસ ખાને પર અલ્લાહકા નામ ન લિયા જાએ, વોહ ખાના શૈતાનકે લિયે હલાલ હો જાતા હૈ.

જબ શૈતાનને દેખા કે હમને અપને હાથ રોકે હુએ હૈં તો વોહ ઈન દોનોંકો લેકર આયા, તાકે બગૈર બિસ્મિલ્લાહકે ખાના શુરૂ' કરેં ઔર ખાના ઉસકે લિયે હલાલ હો જાએ. ઉસ અલ્લાહકી કસમ ! જિસકે સિવા કોઈ મઅબૂદ નહીં ! શૈતાનકા હાથ, ઈન દોનોંકે હાથોંકે સાથ મેરે હાથમેં હૈ.[3]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ છ આદમીયોંકે સાથ ખાના ખા રહે થે કે ઈતનેમેં એક દેહાતી દાખિલ હુવા ઔર ઈનકે સામનેકા સારા ખાના દો લુક્મોંમેં ખા ગયા. ઈસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ

---

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૪૬
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૪૫
3 કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૪૬

સલ્લમને ફરમાયા, અગર યેહ બિસ્મિલ્લાહ પઢ્હતા, તો યેહ ખાના સબકે લિયે કાફી હો જાતા. જબ તુમમેં સે કોઈ ખાના ખાને લગે તો ઉસે બિસ્મિલ્લાહ પઢ્હની ચાહિયે. અગર બિસ્મિલ્લાહ પઢ્હના શુરૂમેં યાદ ન રહે તો જબ ભી બિસ્મિલ્લાહ યાદ આ જાએ, 'બિસ્મિલ્લાહી અવ્વલહુ વ આખિરહુ' કેહ લે.[૧]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન બુસ્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે વાલિદકે યહાં આકર ઠહેરે. મેરે વાલિદ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી ખિદમતમેં સત્તૂ ઔર ખજૂર ઔર ઘીકા બના હુવા હલવા લેકર આએ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ઉસે ખાયા. ફિર મેરે વાલિદ પીનેકી કોઈ ચીઝ લેકર આએ, જિસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને નોશ ફરમાયા. ફિર પ્યાલા દાઈ તરફસે એક સાહબકો દે દિયા ઔર આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ ખજૂર ખાયા કરતે તો ગુઠલીકો ઈસ તરહ ડાલા કરતે. (હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.) ને અપની ઉંગલીસે ઉસકી પીઠકી તરફ ઈશારા કરકે બતાયા.)

જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સવાર હોને લગે તો મેરે વાલિદને ખડે હોકર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે ખચ્ચરકી લગામ પકડી ઔર અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! આપ હમારે લિયે અલ્લાહસે દુઆ ફરમા દેં.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ દુઆ ફરમાઈ, અય અલ્લાહ ! ઈનકો જો રોઝી તૂને દી હૈ, ઉસમેં બરકત નસીબ ફરમા. ઈનકી મગફિરત ફરમા. ઈન પર રહમ ફરમા.[૨]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન બુસ્ર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મેરે વાલિદને મેરી વાલિદાસે કહા કે અગર તુમ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે કુછ ખાના પકા લો તો બહોત હી અચ્છા હો. ફિર મેરી માંને સરીદ તૈયાર કિયા. ફિર મેરે વાલિદ ગએ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો બુલાકર લે આએ.

હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સરીદકે દર્મિયાનમેં સબસે ઉંચી જગહ પર અપના હાથ રખ્ખા ઔર ફરમાયા, અલ્લાહકા નામ લેકર ખાઓ. ચુનાંચે સબને પ્યાલેકે કિનારેસે ખાના શુરૂ' કિયા. જબ સબ ખા ચુકે તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! ઈનકી મગફિરત ફરમા. ઈન પર રહમ ફરમા ઔર ઈનકી રોઝીમેં બરકત નસીબ ફરમા.

હઝરત ઈબ્ને આબદ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, અય ઈબ્ને આબદ ! ક્યા તુમ જાનતે હો કે ખાનેકા હક ક્યા હૈ ? મૈંને કહા, ખાનેકા હક

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૪૮
૨ ઈબ્ને અબી શૈબા, અબૂ નઈમ

ક્યા હૈ ? હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, તુમ યૂં કહો, બિસ્મિલ્લાહ ! અય અલ્લાહ ! જો રિઝક તૂને હમેં દિયા હૈ, ઉસમેં બરકત નસીબ ફરમા.

ફિર ફરમાયા, ક્યા તુમ જાનતે હો કે જબ તુમ ખાના ખા ચુકો તો ઉસકા શુક્ર ક્યા હૈ ? મૈંને કહા, ખાનેકા શુક્ર ક્યા હૈ ? ઉન્હોંને ફરમાયા, ખાનેકા શુક્ર યેહ હૈ કે તુમ ખાનેકે બા'દ યેહ દુઆ પઢો..[1]

ٱلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِىْ اَطْعَمَنَا وَسَقَانَا

અલ્હમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝી અત્અમના વસકાના

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાયા, બહોત ઝિયાદા ખાને પીનેસે બચો, ક્યૂંકે ઝિયાદા ખાને પીનેસે જિસ્મ ખરાબ હો જાતા હૈ ઔર ઈસસે કઇ બીમારીયાં પૈદા હો જાતી હૈં ઔર નમાઝમેં સુસ્તી આ જાતી હૈ. ઈસ લિયે ખાને પીનેમેં મયાનારવી (દરમિયાનાપન) ઈખ્તિયાર કરો, ક્યૂંકે મયાનારવી ઈખ્તિયાર કરનેસે જિસ્મ ઠીક રેહતા હૈ ઔર ઈસરાફસે ઝિયાદા દૂર રેહતા હૈ. અલ્લાહ મોટે આલિમકો પસંદ નહીં ફરમાતે (જિસે અપના જિસ્મ ઝિયાદા ખા પીકર મોટા કરનેકી ફિક્ર હો) ઔર આદમી તબ હી હલાક હોતા હૈ, જબ અપની શહવતોંકો અપને દીન પર મુકદ્દમ કર દેતા હૈ.[2]

હઝરત અબૂ મહઝૂરા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે પાસ બૈઠા હુવા થા કે ઈતનેમેં હઝરત સફવાન બિન ઉમૈયા (રદિ.) એક પ્યાલા લેકર આએ ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સામને રખ દિયા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને મિસ્કીનોંકો ઔર આસપાસકે લોગોંકે ગુલામોંકો બુલાયા ઔર ઉન સબને હઝરત ઉમર (રદિ.) કે સાથ યેહ ખાના ખાયા ઔર ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, અલ્લાહ ઉન લોગોં પર લઅનત કરે, જો ઈસ બાતસે મુંહ ફેરતે હૈં કે ઉનકે ગુલામ ઉનકે સાથ ખાના ખાએં.

હઝરત સફવાન (રદિ.) ને કહા, હમેં ઈનકે સાથ ખાનેસે ઈન્કાર નહીં, લેકિન હમેં ઈતના અચ્છા ખાના નહીં મિલતા, જો હમ ખુદ ભી ખા લેં ઔર ઈન્હેં ભી ખિલા દેં. ઈસ લિયે હમ ખાના અલગ બૈઠકર ખા લેતે હૈં.[3]

ઈમામ માલિક બિન અનસ (રહ.) ફરમાતે હૈં કે મુઝે યેહ બતાયા ગયા કે હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને એક બાર જુહફા મકામ પર પડાવ ડાલા તો ઈબ્ને આમિર બિન કુરૈઝ (રહ.) ને અપને નાનબાઇ (ખાના પકાનેવાલે) સે કહા, તુમ અપના ખાના હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કે પાસ લે જાઓ. વોહ પ્યાલા લેકર ગયા. હઝરત ઈબ્ને

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૪૬
૨ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૪૭
૩ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૫-૪૮

ઉમર (રદિ.) ને કહા, રખ દો. વોહ નાનબાઇ દૂસરા પ્યાલા લેકર ગયા ઔર પેહલા પ્યાલા ઉઠાને લગા.

હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને કહા, ક્યા કરને લગે હો ? ઉસને કહા, મૈં ઈસ પ્યાલેકો ઉઠાને લગા હૂં. હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને કહા, નહીં, દૂસરે મેં જો કુછ હૈ, વોહ પેહલે મેં હી ડાલ દો.

ચુનાંચે વોહ નાનબાઇ જો ભી લાતા, ઉસે પેહલે મેં ડલવાતે. વોહ નાનબાઇ ગુલામ જબ ઇબ્ને આમિર કે પાસ ગયા તો ઉસને કહા, યેહ તો ઉજ્જડ દેહાતી હૈ. હઝરત ઈબ્ને આમિર ને ઉસસે કહા, યેહ તુહારે સરદાર હૈં. યેહ હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) હૈં.[1]

હઝરત જઅફર (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) અનારકા એક દાના લેતે ઔર ઉસે ખા લેતે. કિસીને ઉનસે કહા, અય ઈબ્ને અબ્બાસ! આપ ઐસા ક્યૂં કરતે હૈં ? હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને ફરમાયા, મુઝે યેહ ખબર પહોંચી હૈ કે ઝમીનમેં જો અનાર ભી ઉગતા હૈ, ઉસમેં જન્નતકા એક દાના ઝરૂર હોતા હૈ. મૈં એક એક દાના ઈસ ખયાલસે ખા રહા હૂં કે શાયદ જન્નત વાલા દાના યેહી હો.[2]

હઝરત ઝૈદ બિન સૂહાન (રદિ.) કે ગુલામ હઝરત સાલિમ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં અપને આકા હઝરત ઝૈદ બિન સૂહાન (રદિ.) કે સાથ બાઝારમેં થા. હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) હમારે પાસ સે ગુઝરે. ઉન્હોંને એક વસક (સાઠ સાઅ યા'ની સવા પાંચ મન) ગલ્લા (અનાજ) ખરીદ રખ્ખા થા. હઝરત ઝૈદ (રદિ.) ને ઉનસે કહા, અય અલ્લાહ કે બંદે ! આપ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સાથી હોકર યેહ કર રહે હૈં ? (ઈતના ગલ્લા જમા કર રહે હૈં ?)

હઝરત સલમાન (રદિ.) ને કહા કે ઈન્સાન જબ અપની રોઝી જમા કર લેતા હૈ તો ઉસકા નફ્સ મુત્મઇન હોકર ઈબાદતકે લિયે ફારિગ હો જાતા હૈ ઔર વસવસા ડાલને વાલા શૈતાન ઉસસે નાઉમ્મીદ હો જાતા હૈ.[3]

હઝરત અબૂ ઉસ્માન નહદી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત સલમાન ફારસી (રદિ.) ને ફરમાયા, મૈં અપને હાથસે કમા કર ખાનેકો પસંદ કરતા હૂં.[4]

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મેરે પાસ પંદરહ ખજૂરેં થીં. પાંચ ખજૂરેં મૈંને ઈફ્તારીમેં ખાઈ ઔર પાંચ સેહરીમેં ઔર પાંચ ખજૂરેં મૈંને અપને ઈફ્તારકે લિયે બચા લીં.[5]

---

૧ હુલીયા, ૧-૩૦૧
૨ હુલીયા, ૧-૩૨૩
૩ હુલીયા, ૧-૩૦૭
૪ અબૂ નઈમ, ૧-૨૦૦
૫ હુલીયા, ૧-૩૮૪

હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ (રદિ.) કે ગુલામ હઝરત મુસ્લિમ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અલીને પીને કી કોઇ ચીઝ મંગવાઇ. મૈં ઉનકે પાસ પાની કા એક પ્યાલા લાયા ઔર મૈંને ઉસ પ્યાલે મેં ફૂંક માર દી તો હઝરત અલી (રદિ.) ને ઉસે વાપસ કર દિયા ઔર પીને સે ઇન્કાર કર દિયા ઔર ફરમાયા, તુમ હી ઇસે પી લો. (તુમ્હેં ફૂંક નહીં મારની ચાહિયે થી.)[1]

લિબાસ મેં નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઔર આપકે સહાબા (રદિ.) કા તરીકા

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી લૈલા (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે સાથ થા. ઉન્હોંને ફરમાયા કે મૈંને હઝરત અબુલ કાસિમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કો દેખા કે આપને એક શામી જુબ્બા પહેના હુવા થા, જિસકી આસ્તીનેં તંગ થીં.[2]

હઝરત જુન્દુબ બિન મકીસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ કોઇ વફદ આતા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ અપને સબસે અચ્છે કપડે પહેનતે ઔર અપને બડે ઔર ઉંચે સહાબા (રદિ.) કો ભી ઇસ બાતકા હુકમ દેતે. ચુનાંચે મૈંને દેખા કે જિસ દિન કિન્દાકા વફદ આયા, ઉસ દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યમની જોડા પહેના હુવા થા ઔર હઝરત અબૂબક્ર ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ભી ઐસે હી કપડે પહેને હુએ થે.[3]

હઝરત સલમા બિન અકવઅ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) આધી પિંડલી તક લુંગી બાંધા કરતે થે ઔર ફરમાયા કરતે થે કે મેરે મેહબૂબ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી લુંગી ઐસી હુવા કરતી થી. હઝરત અશઅસ બિન સુલૈમ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને અપની ફૂફીસે સુના, વોહ અપને ચચાસે નકલ કરતી થીં કે મૈં એક બાર મદીનામેં ચલા જા રહા થા કે ઇતનેમેં એક આદમીને મેરે પીછે સે કહા, અપની લુંગીકો ઉપર ઉઠા લો કે ઇસમેં તકવા ભી ઝિયાદા હૈ ઔર ઇસસે લુંગી ભી ઝિયાદા દેર ચલેગી. મૈંને મુડકર દેખા તો વોહ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ થે.

મૈંને અર્ઝ કિયા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! યેહ તો કાલ ઔર સુફેદ ધારીયોં વાલી એક મઅમૂલી ચાદર હી હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૬-૨૩૭
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૪-૩૭
૩ ઇબ્ને સઅદ, ૪-૩૪૬

સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા તુમ્હેં મેરે નમૂને પર ચલનેકા શૌક નહીં હૈ? મૈંને દેખા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી લુંગી આધી પિંડલીયોં તક થી.[1]

હઝરત અબૂ બુરદા (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત આઇશા (રદિ.) ને એક પૈવંદ વાલી ચાદર ઔર એક મોટી લુંગી નિકાલકર દિખાઇ ઔર ફરમાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા ઇન દો કપડોંમેં ઇન્તિકાલ હુવા થા.[2]

હઝરત ઉમ્મે સલમા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકો કપડોંમેં કમીઝ સબસે ઝિયાદા પસંદ થી.[3]

હઝરત અસ્મા બિન્તે યઝીદ (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી કમીઝકી આસ્તીનેં ગટ્ટે તક થીં. હઝરત જાબિર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફત્હે મક્કાકે દિન મક્કામેં દાખિલ હુએ તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સિયાહ (કાલા) અમામા બાંધા હુવા થા.

હઝરત અમ્ર બિન હુરૈસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક દિન હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને સિયાહ અમામા પહેનકર લોગોંમેં બયાન ફરમાયા. હઝરત ઇબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં, એક બાર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને લોગોંમેં બયાન ફરમાયા ઔર આપકે સર પર ચિકની પટ્ટી થી.

હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ જબ પઘડી બાંધતે તો ઉસકા શમલા દોનોં કંધોંકે બીચમેં લટકા લેતે. હઝરત નાફેઅ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) ભી ઐસે હી કરતે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત કાસિમ બિન મુહમ્મદ ઔર હઝરત સાલિમ દોનોંકો ભી ઐસા કરતે દેખા હૈ.[4]

કિસી ને હઝરત આઇશા (રદિ.) સે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે બિસ્તરકે બારેમેં પૂછા, તો ઉન્હોંને બતાયા કે ચમડેકા બિસ્તર થા, જિસકે અંદર ખજૂરકે દરખ્તકી છાલ ભરી હુઇ થી.[5]

હઝરત આઇશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે એક અન્સારી ઔરત મેરે પાસ અંદર આઇ ઔર ઉસને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા બિસ્તર એક ચુગા હૈ, જિસે દુહરા કરકે બિછાયા હુવા હૈ. ઉસને જાકર એક બિસ્તર મેરે પાસ ભેજા, જિસમેં ઉન ભરા હુવા થા. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ મેરે પાસ તશરીફ લાંએ

---

૧ શમાઇલ, ૯
૨ તિરમીઝી, શમાઇલ, ૯
૩ વહી, ૫
૪ શમાઇલ, ૯
૫ ઇબ્ને સઅદ, ૧-૪૬૪

ઔર ફરમાયા, અય આઇશા ! યેહ ક્યા હૈ ? મૈંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! ફલાં અન્સારી ઔરત મેરે પાસ આઈ. ઉસને આપકા બિસ્તર દેખા. ફિર ઉસને જાકર યેહ બિસ્તર મેરે પાસ ભેજ દિયા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ઈસે વાપસ કર દો, લેકિન મૈંને વાપસ ન કિયા, ક્યૂંકે મેરા દિલ ચાહ રહા થા કે યેહ બિસ્તર મેરે ઘરમેં રહે. યહાં તક કે આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને તીન બાર વાપસ કરનેકા હુક્મ દિયા ઔર આખિરમેં ફરમાયા, અય આઇશા ! યેહ બિસ્તર વાપસ કર દો. અલ્લાહકી કસમ ! અગર મૈં ચાહતા તો અલ્લાહ મેરે સાથ સોને ઔર ચાંદીકે પહાડ ચલા દેતે.[૧]

હઝરત મુહમ્મદ (રહ.) કેહતે હૈં કે કિસીને હઝરત આઇશા (રદિ.) સે પૂછા કે આપકે ઘરમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા બિસ્તર કૈસા થા? ઉન્હોંને ફરમાયા, ચમડેકા થા, જિસમેં ખજૂરકી છાલ ભરી હુઇ થી ઔર કિસીને હઝરત હફ્સા (રદિ.) સે પૂછા કે આપકે ઘરમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા બિસ્તર કૈસા થા ?

ઉન્હોંને ફરમાયા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકા બિસ્તર એક ટાટ થા, જિસે હમ દોહરા (ડબલ) કરકે બિછાતે થે. ઉસ પર હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ આરામ ફરમાતે. એક રાત મૈંને અપને દિલમેં કહા કે અગર મૈં ચોહરા કરકે બિછાઉં તો ઝિયાદા નરમ હો જાએગા. ચુનાંચે ઉસ રાત હમને ઉસે ચોહરા કરકે બિછા દિયા. સુબહકો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, આજ રાત તુમને મેરે લિયે ક્યા બિછા દિયા થા ?

હમને કહા, આપકા વહી બિસ્તર થા. બસ આજ હમને ઉસે ચોહરા કરકે બિછાયા થા. ખયાલ યેહ થા કે ઈસ તરહ આપકા બિસ્તર ઝિયાદા નરમ હો જાએગા. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા કે ઉસે પેહલી હાલત પર કર દો, ક્યૂંકે ઉસકી નરમીને આજ રાત મુઝે નમાઝસે રોક દિયા (યા તો ઉઠ હી ન સકા થા યા દેરસે ઉઠા.)[૨]

હઝરત ઉમર (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે મૈંને એક બાર દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને નયે કપડે મંગવાકર પહેને. જબ આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી હંસલી તક કુર્તા પહોંચા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને યેહ દુઆ પઢી..

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِی كَسَانِی مَا اُوَارِیْ بِهٖ عَوْرَتِیْ وَاَ تَجَمَّلُ بِهٖ فِیْ حَیَاتِیْ

અલ્હમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝી કસાની મા ઉવારી બિહિ અવ્રતિ વઅતજમ્મલુ બિહિ ફી હયાતી

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૧-૪૬૫
૨ બિદાયા, ૬-૫૩, ઇબ્ને સઅદ, ૧-૪૬૫

ફિર ફરમાયા, ઉસ ઝાત કી કસમ, જિસકે કબ્ઝે મેં મેરી જાન હૈ, જો મુસલમાન બંદા નયા કપડા પહેને, ફિર યેહ દુઆ પઢ્હે, જો મૈંને અભી પઢ્હી હૈ. ફિર જો પુરાને કપડે ઉતારે હોં, વોહ કિસી મુસલમાન ફકીરકો અલ્લાહકે લિયે દે દે તો જબ તક ઉસ ફકીરકે જિસ્મ પર ઉન કપડોંમેં સે એક ધાગા ભી રહેગા, યેહ બંદા અલ્લાહકી હિફાઝત મેં, અલ્લાહકી ઝિમ્મેદારીમેં ઔર અલ્લાહકી પનાહમેં રહેગા. વોહ પહેનાને વાલા ચાહે ઝિંદા રહે યા મર જાએ, ચાહે ઝિંદા રહે યા મર જાએ, ચાહે ઝિંદા રહે યા મર જાએ.[1]

હઝરત અલી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક દિન બારિશ હુઇ થી. મૈં બકીઅ કે કરીબ હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે પાસ બૈઠા હુવા થા કે ઇતનેમેં એક ઔરત ગધે પર સવાર ગુઝરી. ઉસ પર ઉસકો કિરાએ પર દેને વાલા યા'ની ગધેકા માલિક ભી થા. વોહ ઝમીન કે નશેબી (નિચલે) હિસ્સેસે ગુઝરને લગી, તો વોહ ગિર ગઇ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ચેહરા દૂસરી તરફ ફરમા લિયા.

લોગોંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ! યેહ તો શલવાર પહેને હુએ હૈ (ઇસ લિયે ઉસકા સતર નંગા નહીં હુવા) આપ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અય અલ્લાહ ! મેરી ઉમ્મતકી શલવાર પહેનને વાલી ઔરતોંકી મગફિરત ફરમા. અય લોગો ! શલવાર પહેના કરો, ક્યૂંકે શલવારમેં સબસે ઝિયાદા સતર છુપતા હૈ ઔર જબ તુમ્હારી ઔરતેં બાહિર નિકલા કરેં તો શલવાર પહેના કર ઉનકી હિફાઝત કિયા કરો.[2]

હઝરત દેહયા બિન ખલીફા કલબી (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને મુઝે હિરકલ (રૂમકા બાદશાહ) કે પાસ ભેજા. જબ મૈં વહાંસે વાપસ આયા તો હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે મિસરકા બના હુવા એક બારીક સુફેદ કપડા દિયા ઔર ફરમાયા, આધેમેં તુમ અપની કમીઝ બના લો ઔર આધા અપની બીવીકો દે દો, વોહ ઉસકી ઓઢ્હની બના લેગી. જબ મૈં વાપસ જાને લગા તો મુઝે બુલાયા ઔર ફરમાયા કે અપની બીવીસે કેહના કે વોહ ઇસકે નીચે એક ઔર કપડા ભી ઓઢ્હે, તાકે નીચેકા બદન નઝર ન આએ.[3]

હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે હઝરત દેહયા કલબી (રદિ.) જો હદિયે લાએ થે, ઉસમેં સે એક સુફેદ, ખુરદુરા, બારીક મિસરી કપડા હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને મુઝે પહેનને કો દિયા. મૈંને વોહ અપની બીવીકો દે દિયા. ફિર એક દિન મુઝસે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, ક્યા બાત હૈ? તુમ વોહ સુફેદ, મિસરી, બારીક કપડા ક્યૂં નહીં પહેનતે ? મૈંને કહા, યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ! મૈંને વોહ કપડા અપની બીવીકો પહેનનેકે

૧ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૫૫
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૫૫
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૬૧

લિયે દે દિયા હૈ. હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને ફરમાયા, અપની બીવીસે કેહ દેના કે વોહ ઈસકે નીચે બનિયાન વગૈરહ પહેના કરે, ક્યૂંકે મુઝે ડર હૈ કે ઈસ કપડેમેં ઉસકા જિસ્મ નઝર આએગા.[૧]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મૈંને એક દિન કપડે પહેને ઔર ઘરમેં ચલ રહી થી ઔર અપને દામન ઔર કપડોંકો દેખ રહી થી (ઔર ખુશ હો રહી થી કે) ઈતનેમેં હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) મેરે પાસ અંદર તશરીફ લાએ ઔર ફરમાયા, અય આઈશા ! ઈસ વક્ત અલ્લાહ તુમ્હેં રહમતકી નિગાહસે નહીં દેખ રહે હૈં.[૨]

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મૈંને એક બાર નઈ કમીઝ પહેની. મૈં ઉસે દેખકર ખુશ હોને લગી, વોહ મુઝે બહોત અચ્છી લગ રહી થી. હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા દેખ રહી હો ? ઈસ વક્ત અલ્લાહ તુમ્હેં નહીં દેખ રહે હૈં. મૈંને કહા, ક્યૂં ?

ઉન્હોંને ફરમાયા કે જબ દુનિયાકી ઝીનતકી વજહસે બંદેકે દિલમેં ઉજબ (અપનેકો કુછ સમઝના) કી કૈફિયત પૈદા હો જાએ, તો જબ તક વોહ ઈસ ઝીનતકો અપનેસે દૂર નહીં કર દેગા, અલ્લાહ ઉસસે નારાઝ રહેંગે.

હઝરત આઈશા (રદિ.) ફરમાતી હૈં કે મૈંને વોહ કમીઝ ઉતાર કર ફૌરન સદકા કર દી તો હઝરત અબૂબક્ર (રદિ.) ને ફરમાયા, શાયદ યેહ સદકા કરના ઉસ ઉજબકા કફ્ફારા બન જાએ.[૩]

હઝરત અબ્દુલ અઝીઝ બિન અબી જમીલા અન્સારી (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉમર (રદિ.) કી કમીઝકી આસ્તીન ગટ્ટેસે આગે બઢી હુઈ નહીં હોતી થી.[૪]

હઝરત બુદૈલ બિન મૈસરા (રહ.) કેહતે હૈં કે એક બાર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) જુમ્આકે દિન તશરીફ લે જા રહે થે. ઉન્હોંને સુમ્બુલાન મકામકી બની હુઈ લંબી કમીઝ પહેની હુઈ થી ઔર અપને દેરસે આનેકા ઉઝર પેશ કરને લગે ઔર ફરમાને લગે, ઈસ કમીઝકી વજહસે મુઝે દેર હો ગઈ. વોહ અપની આસ્તીનકો ખીંચતે થે. જબ ઉસે છોડતે તો વોહ ઉંગલીયોંકે કિનારે તક વાપસ આ જાતી.

હઝરત હિશામ બિન ખાલિદ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને દેખા કે હઝરત ઉમર (રદિ.) નાફ સે ઉપર લુંગી બાંધા કરતે થે.

હઝરત આમિર બિન અબીદા બાહલી (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત અનસ (રદિ.) સે રેશમ મિલે હુએ ઊની કપડેકે બારેમેં પૂછા. હઝરત અનસ (રદિ.) ને ફરમાયા, મેરા દિલ ચાહતા હૈ કે અલ્લાહ ઈસ કપડેકો પૈદા હી ન ફરમાતે ઔર હઝરત

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૬૨
૨ હુલીયા
૩ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૫૪
૪ ઈબ્ને સઅદ

ઉમર (રદિ.) ઔર હઝરત ઇબ્ને ઉમર (રદિ.) કે અલાવા નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે હર સહાબીને ઇસ કપડેકો પહેના હૈ. (યેહ કપડા હલાલ થા, લેકિન ઇસે અજમકે માલદાર લોગ પહેનતે થે, ઇસ લિયે હઝરત અનસ (રદિ.) ને ઇસે પસંદ ન કિયા.)[1]

હઝરત મસ્રૂક (રહ.) કેહતે હૈં કે એક દિન હઝરત ઉમર (રદિ.) બાહિર તશરીફ લાએ. ઉન્હોંને સૂતી જોડા પહેના હુવા થા. લોગોં ને ઉન્હેં તેઝ નઝર સે દેખા તો ઉન્હોંને યેહ શઅર પઢા..

لَا شَیْءَ فِیْمَا تَرٰی تَبْقٰی بَشَاشَتُهٗ   یَبْقَی الْاِلٰهُ وَیُوْدِی الْمَالُ وَالْوَلَدُ

'દુનિયા કી જિતની ચીઝેં તુમ દેખ રહે હો, ઉનમેં સે કિસી ચીઝકી ચમક દમક બાકી નહીં રહેગી, અલ્લાહ બાકી રહેંગે. માલો ઔલાદ સબ ખત્મ હો જાએંગે.' ફિર ફરમાયા, આખિરતકે મુકાબલેમેં તો દુનિયા ખરગોશકી એક છલાંગકી તરહ હૈ.[2]

હઝરત શદ્દાદ બિન હાદકે આઝાદ કિયે હુએ ગુલામ હઝરત અબૂ અબ્દુલ્લાહ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને એક જુમ્આકે દિન હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) કો મિમ્બર પર દેખા. ઉન્હોંને અદનકી બની હુઇ મોટી લુંગી બાંધી હુઇ થી, જિસકી કીમત ચાર પાંચ દિરહમ થી ઔર એક ગેરવે રંગકી કોઇ ચાદર ઓઢી હુઇ થી. ઉનકે જિસ્મ પર ગોશ્ત કમ થા. દાઢી લંબી ઔર ચેહરા ખૂબસૂરત થા.[3]

હઝરત મૂસા બિન તલ્હા (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) જુમ્આકે દિન લાઠીકા સહારા લેકર ચલતે થે. આપ લોગોંમેં સબસે ઝિયાદા ખૂબસૂરત થે. ઉન્હોંને એક ઝર્દ લુંગી બાંધ રખ્ખી થી ઔર દૂસરી ઝર્દ ચાદર ઓઢ રખ્ખી થી. વોહ ચલતે રેહતે, યહાં તક કે મિમ્બર પર આકર બૈઠ જાતે.[4]

હઝરત સુલૈમ બિન અબૂ આમિર (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન (રદિ.) પર યમાની ચાદર દેખી, જિસકી કીમત સૌ દિરહમ થી.[5]

હઝરત મુહમ્મદ બિન રબીઆ બિન હારિસ (રહ.) કેહતે હૈં કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા અપની ઔરતોંકો લિબાસમેં ઇતની વુસ્અત દેતે થે કે જિસસે ગરમી સરદીસે બચાવ ઔર આબરૂકી હિફાઝત ઔર ઝીનત હાસિલ હો સકે. ચુનાંચે મૈંને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) પર રેશમ મિલે હુએ ઊની કપડેકી એક ચાદર દેખી, જિસકી કીમત દો સૌ દિરહમ થી, જિસકે દોનોં તરફકે કિનારે પર હાશિયા થા.

---

૧ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૧૯
૨ મુન્તખબુલ કંઝ, ૪-૪૦૫
૩ હાકિમ, ૩-૯૬
૪ હૈસમી, ૯-૮૦
૫ હૈસમી, ૯-૮૦

હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) ને ફરમાયા, યેહ ચાદર મેરી બીવી હઝરત નાઈલા કી હૈ. મૈંને ઉન્હેં પહેનનેકે લિયે દી થી. અબ મૈં ઉન્હેં ખુશ કરને કે લિયે ખૂદ પહેન રહા હૂં.[૧]

હઝરત ઝૈદ બિન વહબ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અલી (રદિ.) કે પાસ બસરા વાલોંકા એક વફદ આયા. ઉસમેં એક ખારિજી થા, જિસે જા'દ બિન નાઅજા કહા જાતા થા. ઉસને હઝરત અલી (રદિ.) કી કમીઝ પર નારાઝી ઝાહિર કી. હઝરત અલી (રદિ.) ને કહા, તુઝે મેરી કમીઝસે ક્યા ? મેરી કમીઝ તકબ્બુરસે બહોત દૂર, ઈસ લાયક હૈ કે મુસલમાન મેરા ઈકતિદા કર સકે.[૨] આફાક

હઝરત અમ્ર બિન કૈસ (રહ.) કેહતે હૈં કે કિસીને હઝરત અલી (રદિ.) સે પૂછા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! આપ અપની કમીઝ પર પૈવંદ ક્યૂં લગાતે હૈં ? હઝરત અલી (રદિ.) ને ફરમાયા, ઈસસે દિલમેં નરમી ઔર તવાઝોઅ પૈદા હોતી હૈ ઔર મો'મિન ઉસકી ઈકતિદા કર લેતા હૈ.[૩]

હઝરત અતા અબૂ મુહમ્મદ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત અલી (રદિ.) પર બગૈર ધૂલે ખદ્દરકી એક કમીઝ દેખી.[૪]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબૂ હુઝૈલ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત અલી (રદિ.) પર રય મકામ કી બની હુઈ કમીઝ દેખી. જબ હઝરત અલી (રદિ.) અપને હાથકો લંબા કરતે તો આસ્તીન ઉંગલીયોંકે કિનારે તક પહોંચ જાતી ઔર જબ હાથ લંબા કરના છોડ દેતે તો આધે બાઝૂકે કરીબ તક પહોંચ જાતી.[૫]

હઝરત અલી (રદિ.) જબ કમીઝ પહેના કરતે તો આસ્તીનકો લંબા કરતે ઔર જિતની આસ્તીન ઉંગલીયોંસે આગે બઢ જાતી, ઉસે કાટ દેતે ઔર ફરમાતે, આસ્તીનોંકો હાથોંસે આગે નહીં બઢના ચાહિયે.[૬]

હઝરત અબૂ સઈદ અઝદી (રહ.) કબીલા અઝદકે ઈમામોંમેં સે થે. વોહ ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત અલી (રદિ.) કો દેખા કે વોહ બાઝાર તશરીફ લે ગએ ઔર ફરમાયા, કિસીકે પાસ ઐસી કમીઝ હૈ, જિસકી કીમત તીન દિરહમ હો ? એક આદમી ને કહા, મેરે પાસ હૈ. વોહ આદમી વોહ કમીઝ હઝરત અલી (રદિ.) કે પાસ લે આયા. હઝરત અલી (રદિ.) કો વોહ કમીઝ પસંદ આ ગઈ ઔર ફરમાયા, શાયદ યેહ તીન દિરહમસે બેહતર હો યા'ની ઈસકી કીમત તીન દિરહમસે ઝિયાદા હો. ઉસ આદમીને કહા, નહીં, ઈસકી કીમત યેહી હૈ.

---

૧ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૫૮
૨ હુલીયા, ૧-૮૨
૩ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૫૭
૪ ઈબ્ને અબી શૈબા
૫ મુન્તખબુલ કંઝ, ૫-૫૭
૬ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૫૫

ફિર મૈંને દેખા કે હઝરત અલી (રદિ.) અપને કપડેમેં સે દિરહમોંકી ગાંઠ ખોલ રહે થે. ફિર ખોલકર ઉન્હોંને ઉસે તીન દિરહમ દિયે ઔર વોહ કમીઝ પહેન લી તો ઉસકી આસ્તીન ઉંગલીયોંકે કિનારે સે આગે બઢી હુઈ થી. હઝરત અલી (રદિ.) કે ફરમાને પર ઉંગલીયોંસે ઝિયાદા હિસ્સેકો કાટ દિયા ગયા.[1]

હઝરત અબૂ ગુસૈન કે આઝાદ કરદા ગુલામ કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત અલી (રદિ.) કો દેખા કે વોહ બાહિર તશરીફ લાએ ઔર ખદ્દર બેચને વાલેકે પાસ ગએ ઔર ઉસસે ફરમાયા, ક્યા તુમ્હારે પાસ સુમ્બુલાન શહરકા બના હુવા લંબા કુર્તા હૈ?

ઉસ ખદ્દર વાલેને એક કુર્તા નિકાલા, જિસે હઝરત અલી (રદિ.) ને પહેના તો વોહ ઉનકી આધી પિંડલીયોં તક આયા. ફિર ઉન્હોંને દાએં બાએં દેખકર ફરમાયા, મુઝે તો યેહ ઠીક હી લગ રહા હૈ, યેહ કિતનેકા હૈ? ઉસને કહા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન! ચાર દિરહમકા. હઝરત અલી (રદિ.) ને લુંગીમેં સે ખોલકર ચાર દિરહમ ઉસે દિયે ઔર ફિર વહાંસે તશરીફ લે ગએ. હઝરત સઅદ બિન ઈબ્રાહીમ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ (રદિ.) ચાર પાંચસૌકી ચાદર યા જોડા પહેના કરતે થે.[2]

હઝરત કુઝઆ (રહ.) કેહતે હૈં, મૈંને હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) પર ખુરદુરે કપડે દેખે. મૈંને ઉનકી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય અબૂ અબ્દુર્રહમાન! ચૂંકે આપને ખુરદુરે કપડે પહેન રખ્ખે હૈં, ઈસ લિયે મૈં આપકે લિયે ખુરાસાનકા બના હુવા નરમ કપડા લાયા હૂં. ઈન્હેં આપ પર દેખ કર મેરી આંખેં ઠંડી હોગી. ઉન્હોંને ફરમાયા, મુઝે દિખાઓ, મૈં ભી ઝરા દેખું. ચુનાંચે ઉન્હોંને ઉસે હાથ લગાકર દેખા ઔર ફરમાયા, ક્યા યેહ રેશમ હૈ? મૈંને કહા, નહીં, યેહ રૂઈકા હૈ. ફરમાયા, મુઝે ઈસ બાતકા ડર હૈ કે કહીં ઈસકો પહેનકર મૈં તકબ્બુર કરને વાલા ઔર ઈતરાને વાલા ન બન જાઉં ઔર અલ્લાહકો કોઈ મુતકબ્બિર ઔર ઈતરાને વાલા પસંદ નહીં હૈ.[3]

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુબૈશ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) પર મઆફિર શહર કે બને હુએ દો કપડે દેખે ઔર ઉનકા કપડા આધી પિંડલીયોં તક થા.[4]

હઝરત વક્દાન (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમીને હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) સે પૂછા કે મૈં કૌનસે કપડે પહેના કરૂં? હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ઐસે કપડે પહેનો, જિનમેં બેવકૂફ લોગ તુમ્હેં હકીર ન સમઝેં ઔર અક્લમંદ ઔર બુર્દબાર લોગ તુમ પર નારાઝ ન હોં. ઉસ આદમીને પૂછા, ઐસે કપડે કિસ કીમતકે હોંગે? ઉન્હોંને ફરમાયા, પાંચ દિરહમસે લેકર બીસ દિરહમ તક.[5]

---

૧ હુલીયા, ૧-૮૩
૨ ઈબ્ને સઅદ, ૩-૧૩૧
૩ હુલીયા, ૧-૩૦૨
૪ ઈબ્ને સઅદ, ૪-૧૭૫
૫ અબૂ નઈમ, ૧-૩૦૨

હઝરત અબૂ ઈસ્હાક (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કો આધી પિંડલી તક લુંગી બાંધતે હુએ દેખા.

દૂસરી રિવાયતમેં હઝરત અબૂ ઈસ્હાક કેહતે હૈં કે મૈંને હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે કઈ સહાબા હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ બિન અરકમ, હઝરત બરાઅ બિન આઝિબ ઔર હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.) કો આધી પિંડલીયોં તક લુંગી બાંધતે હુએ દેખા.[૧]

હઝરત ઉસ્માન બિન અબી સુલૈમાન (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.) ને હઝાર દિરહમકા કપડા ખરીદ કર પહેના.[૨]

હઝરત કસીર બિન ઉબૈદ (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈં ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત આઈશા (રદિ.) કી ખિદમતમેં ગયા તો ઉન્હોંને ફરમાયા, ઝરા ઠહેરો, મૈં અપના ફટા હુવા કુર્તા સી લું. મૈંને કહા, અય ઉમ્મુલ મો'મિનીન ! અગર મૈં બાહિર જાકર લોગોંકો બતાઉં (કે ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત આઈશા (રદિ.) તો અપના ફટા હુવા કપડા સી રહી હૈં) તો વોહ સબ આપકે ઈસ સીનેકો કંજૂસી સમઝેંગે (કે આપ બડી કંજૂસ હૈં, ઈસ લિયે ફટા હુવા કુર્તા સી રહી હૈં.)

હઝરત આઈશા (રદિ.) ને ફરમાયા, તૂ અપના કામ કર. જો પુરાના કપડા નહીં પહેનતા, ઉસે નયા કપડા પહેનનેકા કોઈ હક નહીં. (યા જો દુનિયામેં પુરાના કપડા નહીં પહેનેગા, ઉસે આખિરતમેં નયા કપડા નહીં મિલેગા.)[3]

હઝરત અબૂ સઈદ (રહ.) કેહતે હૈં કે એક આદમી હઝરત આઈશા (રદિ.) કે પાસ અંદર ગયા. વોહ ઉસ વક્ત અપના નકાબ સી રહી થીં. ઉસ આદમીને કહા, અય ઉમ્મુલ મો'મિનીન ! ક્યા અલ્લાહને માલમેં વુસ્અત નહીં પૈદા કર રખ્ખી હૈ ? ઉન્હોંને ફરમાયા, અરે મિયાં ! હમેં ઐસે હી રેહને દો. જિસને પુરાના કપડા નહીં પહેના, ઉસે નયા પહેનનેકા કોઈ હક નહીં.[૪]

હઝરત હિશામ બિન ઉર્વહ (રહ.) કેહતે હૈં કે હઝરત મુંઝિર બિન ઝુબૈર (રદિ.) ઈરાક સે આએ તો ઉન્હોંને (અપની વાલિદા) હઝરત અસ્મા બિન્તે અબૂબક્ર (રદિ.) કી ખિદમતમેં મર્વ ઔર કુવા કે બને હુએ બારીક ઔર ઉમદા જોડે ભેજે. યેહ વાકિઆ ઉનકી બીનાઈ (આંખોંકી રોશની) કે ચલે જાનેકે બા'દ કા હૈ. ઉન્હોંને ઉન જોડોંકો હાથ લગાકર દેખા. ફિર ફરમાયા, ઓહો ! ઈસ (મુંઝિર કે) જોડેકો ઐસે હી વાપસ કર દો. હઝરત મુંઝિર કો યેહ બાત બડી નાગવાર ગુઝરી. ઉન્હોંને કહા, અય અમ્મા જાન ! યેહ કપડે ઈતને બારીક નહીં હૈં કે ઉસમેં સે જિસ્મ નઝર આએ. હઝરત

---

૧ હુલીયા, ૪-૩૪૧
૨ હુલીયા, ૧-૩૨૧
૩ અદબુલ મુફરદ, ૬૮
૪ ઈબ્ને સઅદ, ૮-૭૩

અસ્મા (રદિ.) ને ફરમાયા, અગર જિસ્મ નઝર નહીં આએગા તો જિસ્મકી બનાવટ તો ઈન કપડોંસે મા'લૂમ હો જાએગી. ફિર હઝરત મુંઝિર ને ઉનકે લિયે મર્વ ઔર કુવા કે સાદા કપડે ખરીદ કર દિયે તો વોહ હઝરત અસ્મા (રદિ.) ને કુબૂલ ફરમા લિયે ઔર ફરમાયા, ઐસે કપડે મુઝે પહેનાયા કરો.[૧]

હઝરત અનસ (રદિ.) ફરમાતે હૈં કે એક ઔરતને આકર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કી ખિદમતમેં અર્ઝ કિયા, અય અમીરૂલ મો'મિનીન ! મેરા કુર્તા ફટ ગયા હૈ. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ક્યા મૈં તુમ્હેં ઈસસે પેહલે પહેનનેકા કપડા નહીં દે ચુકા હૂં? ઉસ ઔરતને કહા, દિયા તો થા, લેકિન વોહ અબ ફટ ગયા હૈ.

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસ ઔરતકે લિયે એક અચ્છા જોડા ઔર ધાગા મંગાયા ઔર ઉસસે ફરમાયા, જબ રોટી યા સાલન પકાઓ, ફિર તો યેહ પુરાના જોડા પહેના કરો. જબ ખાના પકાનેસે ફારિગ હો જાયા કરો તો ફિર યેહ નયા જોડા પહેના કરો, ક્યૂંકે જો પુરાના કપડા ન પહેને, ઉસે નયા પહેનનેકા હક નહીં હૈ.[૨]

હઝરત ખરશા બિન હર્ર (રહ.) કેહતે હૈં કે મૈંને દેખા કે હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કે પાસસે એક નૌજવાન ગુઝરા, જિસકી લુંગી ટખનોંસે નીચે જા રહી થી, બલ્કે વોહ ઉસે ઝમીન પર ઘસીટતે હુએ જા રહા થા. હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ઉસે બુલાકર ફરમાયા, ક્યા તુમ્હેં હૈઝ આતા હૈ ? ઉસને કહા, ક્યા મર્દકો ભી હૈઝ આતા હૈ ?

હઝરત ઉમર (રદિ.) ને ફરમાયા, ફિર તુમ્હેં ક્યા હુવા કે તુમને લુંગી કદમોંસે નીચે લટકા રખ્ખી હૈ ? ફિર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને એક છુરી મંગાઈ ઔર ઉસકી લુંગીકા કિનારા પકડકર ટખનોંકે નીચેસે કાટ દિયા. હઝરત ખરશા (રદિ.) કેહતે હૈં, અબ ભી વોહ મંઝર મેરે સામને હૈ ઔર મુઝે ઉસકી એડીયોં પર લુંગીકે ધાગે નઝર આ રહે હૈં.[3]

હઝરત અબૂ ઉસ્માન નહદી (રહ.) કેહતે હૈં કે હમ લોગ આઝર બૈજાનમેં થે. વહાં હમારે પાસ હઝરત ઉત્બા બિન ફરકદ (રદિ.) કે સાથ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ (રદિ.) કા ખત આયા, જિસમેં યેહ મઝમૂન થા..

'અમ્મા બા'દ ! લુંગી બાંધા કરો ઔર ચાદર ઓઢા કરો ઔર જૂતે પહેના કરો ઔર મોઝે ઉતાર ફેંકો ઔર શલવારેં ઉતાર દો (ઉનકી જગહ લુંગી બાંધા કરો) ઔર અપને વાલિદ હઝરત ઈસ્માઈલ અલૈહિસ્સલામકા લિબાસ ઈખ્તિયાર કરો ઔર નાઝો નેઅમતકી ઝિંદગી ઔર અજમી લોગોંકા લિબાસ ઈખ્તિયાર ન કરો ઔર ધૂપમેં બૈઠા કરો, ક્યૂંકે યેહી અરબોંકા હમ્મામ હૈ ઔર સઅદન બિન અદનાન જૈસી સાદા ઔર

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૮-૨૫૨
૨ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૫૫
૩ કંઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૫૯

મશક્કત વાલી ઝિંદગી ઈખ્તિયાર કરો ઔર સખ્ત ખુરદુરે ઔર પુરાને કપડે પહેનો. તીરોંસે નિશાના બાઝી કિયા કરો, ઘોડોંકી રકાબેં કાટ દો ઔર કૂદ કર ઘોડોં પર સવાર હુવા કરો.' હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને એક ઉંગલીસે ઝિયાદા રેશમ પહેનનેસે મના કિયા હૈ ઔર હઝરત ઉમર (રદિ.) ને બીચકી ઉંગલીસે ઈશારા કિયા.[1]

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી અઝવાજે મુતહહરાત કે ઘર

હઝરત મઆઝ બિન મુહમ્મદ અન્સારી (રહ.) કેહતે હૈં કે એક મજિલસમેં હઝરત અતા ખુરાસાની કબ્રે અત્હર ઔર મિમ્બરકે દર્મિયાન બૈઠે હુએ થે. ઉનકો મૈંને યેહ કેહતે હુએ સુના હૈ કે મૈંને દેખા કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અઝવાજે મુતહહરાતકે ઘર ખજૂરકી ટેહનીયોંકે બને હુએ થે ઔર ઉનકે દરવાઝોં પર કાલે બાલોંકે બને હુએ પરદે થે.

ફિર મૈં ઉસ વક્ત મૌજૂદ થા, જબકે વલીદ બિન અબ્દુલ મલિક બાદશાહકા ખત પઢ્હા જા રહા થા, જિસમેં ઉસને હુક્મ દિયા થા કે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકી અઝવાજે મુતહહરાતકે ઘર મસ્જિદે નબવીમેં શામિલ કર લિયે જાએં. ઉસ દિનસે ઝિયાદા રોનેવાલે મૈંને કભી નહીં દેખે.

ચુનાંચે મૈંને હઝરત સઈદ બિન મુસય્યિબ (રહ.) કો ઉસ દિન યેહ કેહતે હુએ સુના કે અલ્લાહકી કસમ ! કાશ કે યેહ લોગ ઈન ઘરોંકો ઈનકે હાલ પર રેહને દેતે, તાકે મદીનામેં પૈદા હોને વાલી નસ્લેં ઔર દુનિયાકે કોને કોનેસે આને વાલે લોગ દેખ લેતે કે હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમને અપની ઝિંદગીમેં કિસ ચીઝકો કાફી સમઝા. ઈસસે લોગોંકે દિલોંમેં દુનિયાકે બઢ્હાને ઔર ઉસમેં ફખ્ર કરનેકી રગબત ન પૈદા હોતી.

હઝરત મઆઝ (રદિ.) કેહતે હૈં કે જબ હઝરત અતા ખુરાસાની અપની બાંત પૂરી કર ચુકે તો હઝરત ઈમરાન બિન અબી અનસ ને કહા, ઈનમેં સે ચાર ઘર કચ્ચી ઈંટોંકે થે ઔર ઉનકા આંગન ખજૂરકી ટેહનીયોંસે બના હુવા થા ઔર પાંચ ઘર ખજૂરકી ટેહનીયોંકે થે, જિન પર ગારા લગા હુવા થા ઔર ઉનકા સહન કોઈ નહીં થા. ઉનકે દરવાઝોં પર બાલોંકે પરદે થે. મૈંને પરદેકો નાપા તો વોહ તીન હાથ લંબે ઔર એક હાથસે ઝિયાદા ચૌડે થે ઔર આપને ઉસ દિન લોગોંકે બહોત ઝિયાદા રોનેકા ઝિક્ર કિયા (તો યેહ મુઝે ભી યાદ હૈ.)

---

૧ કન્ઝુલ ઉમ્માલ, ૮-૫૮

મૈં ભી એક ઐસી મજ્લિસમેં બૈઠા, જિસમેં હુઝૂર સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે સહાબા (રદિ.) કે કુછ બેટે બૈઠે હુએ થે. જિનમેં હઝરત અબૂ સલમા બિન અબ્દુર્રહમાન ઔર હઝરત અબૂ ઉસામા બિન સહલ બિન હુનૈફ ઔર હઝરત ખારિજા બિન ઝૈદ (રદિ.) ભી થે ઔર યેહ સબ ઇતના ઝિયાદા રો રહે થે કે ઉનકી દાઢીયાં તર હો ગઇ થીં ઔર ઉસ દિન હઝરત ઉસામા (રદિ.) ને યેહ ભી કહા થા કે કાશ યેહ ઘર ઐસે હી છોડ દિયે જાતે ઔર ઇન્હેં ગિરાયા ન જાતા, તાકે લોગ (ઇન ઘરોં કો દેખકર) ઉંચે ઔર બડે ઘર ન બનાતે ઔર દેખ લેતે કે અલ્લાહને અપને નબી સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમકે લિયે ક્યા પસંદ કિયા, હાલાંકે દુનિયાકે ખઝાનોંકી ચાબીયાં ઉનકે હાથમેં થીં.[1]

---

૧ ઇબ્ને સઅદ, ૮-૧૬૭